

שבוע פרשת פינחס - בכל העולם

(17 – 23 July 2022)

י"ח – כ"ד תמוז תשפ"ב

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְכִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹא־מִדֵּי תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲגֹךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:

וְשִׁמּוֹ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵין אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבור של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁכְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מְצֻוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה אֲתָם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל לְבַבְכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דָגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׁדְךָ לְבַהֲמֹתְךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסָרְתֶם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה אִף יי בָּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁכְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרֵאיתֶם אוֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרִינִי מִקַּבֵּל עָלֵי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָה לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֶנָּה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ כְּתוֹרָתְךָ. אֲךָ צְדִיקִים יִרְדּוּ לְשִׁמְךָ וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קמנים - וגם מבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מותרו או שקבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־תיבות "לה"י)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה תהיה כולו ייחפך ל"חדר ובית של צדקה".

קבא.

היאך יש מעלה בגן עדן התחתון ומשם עולה לגן עדן העליון והיאך הקב"ה משגיח:

א שִׁיר לַמַּעֲלוֹת אֲשֶׁר עֲנִי אֱלֹהִים מֵאֵן
יבא עֲזָרִי: ב עֲזָרִי מֵעַם יְהוָה עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:
ג אֱלֹהֵינוּ לְמוֹט רָגַלְךָ אֱלֹהֵינוּ שִׁמְרֶךָ: ד הִנֵּה
לֹא־יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל: ה יְהוָה שִׁמְרֶךָ
מַעֲתָה וְעַד־עוֹלָם:

קבב.

מספר המשורר מושבח ירושלים והניסים שנעשו בירושלים:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד שִׁמְחָתִי בְּאֻמִּים לִי
בֵּית יְהוָה גִּלְגָּד: ב עֲמֻדוֹת הָיוּ רָגְלֵינוּ בְּשַׁעְרֶיךָ
יְרוּשָׁלַם: ג יְרוּשָׁלַם הַבְּנוּיָה כְּעִיר שְׁחַבְרָה־לָּהּ
יַחֲדָו: ד שֵׁשֶׁם עָלוּ שְׂבָטִים שְׂבִטִיָּה עֲדוֹת
לְיִשְׂרָאֵל לְהָדוֹת לְשֵׁם יְהוָה: ה כִּי שָׁמָּה | יֵשְׁבוּ
כִסְאֹת לְמִשְׁפַּט כְּסֵאוֹת לְבֵית דָּוִד: ו שְׂאֵלוֹ
שָׁלוֹם יְרוּשָׁלַם יִשְׁלִי אֶהְבִּיד: ז יְהִי־שָׁלוֹם בְּחִילְךָ
שְׁלוֹה בְּאַרְמְנוֹתֶיךָ: ח לִמְעַן אֲחִי וְרַעִי אֲדַבְּרָהּ
נָא שָׁלוֹם כָּךְ: ט לִמְעַן בֵּית־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
אֲבַקֶּשֶׁה טוֹב לָךְ:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו תמוז, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

...ובמה שכותב שרואה הוא ירידה במצבו הרוחני. הנה בלי שום ספק שדברי רז"ל אמיתיים הם, וכיון שפסקו ובדבר משנה שמצוה גוררת מצוה, הרי ברור הדבר שעסקנות בחינוך הכשר המקרב את לבן של בני"י לאבינו שבשמים מוכרח שתגרור אחרי' עוד מצות ולא ח"ו לגרוע במצב הרוחני של העוסק בזה, ומובן זה ביתר שאת ויתר עז ע"פ המבואר בתורה אור בתחלתו בהענין דצדקה תרומם גוי וכלשון רבינו הזקן אשר נעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה, שהוא ממש אלף פעמים כדמוכח מלשון המדרש דאלף נכנסים למקרא מאה כו' ואחד יוצא להוראה ונתבאר בלקו"ת לגי פרשיות בתחלתו, אלא שמלשון זה גופא שמוחו ולבו נעשים זכים מובן שעכ"פ קביעות ללימוד התורה צריכה להיות, ואז מצליחים במשך שעה אחת מה שבלא"ה הי' צריך לאלף שעות, ובטחוני שחלק האלף מזמנו שהי' קובע לתורה קודם התעסקותו בחינוך הכשר יוכל לקבוע גם עתה ועוד יותר מזה, ואין לך דבר העומד בפני הרצון...

נהניתי במאד מ"ש שזוגתו עומדת עם תלמידי' מלפנים בקישור ובודאי יביא זה תועלת בשביל התלמידות בכמה מובנים, וע"פ מרז"ל יותר ממה שהבע"ב עושה עם העני העני עושה עם הבע"ב, הנה בודאי יביא זה ג"כ תועלת בשביל זוגתו תחי' וכל ביתה.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש ובענייניהם הפרטים שלו ושל כל ב"ב ומשפחתו שיחיו.

מסכת כתובות עם ביאורים	כד	סדר הנחת תפילין	ב	א) סדר הנחת תפילין
מדף יא עד דף יז	קצח	מזמורי תהלים קכא, קכב	ג	ב) מזמורי תהלים קכא, קכב
מדרש רבה למגילת איכה	רכז	מאמר ד"ה נתת ליראיך נס להתנוסס	ה	ג) מאמר ד"ה נתת ליראיך נס להתנוסס
		י"ג תמוז, ה'תשי"א	ה	ה) י"ג תמוז, ה'תשי"א
מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:		מאמר ד"ה צו את בני ישראל	ד	ד) מאמר ד"ה צו את בני ישראל
שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וצינונים	כו	ש"פ פינחס, מבה"ח מנחם-אב, ה'תשי"א	טז	ה) ש"פ פינחס, מבה"ח מנחם-אב, ה'תשי"א
אדמו"ר הזקן	רמד	מאמר ד"ה וידבר הוי' אל משה לאמר	ה	ה) מאמר ד"ה וידבר הוי' אל משה לאמר
שולחן ערוך הלכות עירובין	כז	ש"פ פינחס, מבה"ח מנחם-אב, ה'תשכ"ה	כט	ה) ש"פ פינחס, מבה"ח מנחם-אב, ה'תשכ"ה
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן	רמה	שיחת י"ג תמוז ה'תשי"א	לג	ו) שיחת י"ג תמוז ה'תשי"א
לקוטי תורה נאוו לחייד בתורים	כח	ר"ד יום ג' פ' פינחס, כ"ף תמוז ה'תשי"א	נה	ז) ר"ד יום ג' פ' פינחס, כ"ף תמוז ה'תשי"א
אדמו"ר הזקן	רמז	שיחת יום ה' פ' פינחס, כ"ב תמוז, ה'תשכ"ה	נז	ח) שיחת יום ה' פ' פינחס, כ"ב תמוז, ה'תשכ"ה
תורת חיים	כט	לקוטי-שיחות פרשת פינחס כרך יח, ג	נט	ט) לקוטי-שיחות פרשת פינחס כרך יח, ג
אדמו"ר האמצעי	רמח	לקוטי-שיחות פרשת פינחס כרך יח, ד	סה	י) לקוטי-שיחות פרשת פינחס כרך יח, ד
מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך	ל	ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח	יא	יא) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
אדמו"ר ה"צמח צדק	רמט	המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	סט	יא) המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל
תורת שמואל תרל"ג	לא	ילקוט גאולה ומשיח – פרשת פינחס	ע	יב) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת פינחס
אדמו"ר מוהר"ש	רנ	שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת פינחס	עא	יג) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת פינחס
ספר המאמרים – המשך תער"ב	לב	שיעורי תהלים לשבוע פרשת פינחס	קו	יד) שיעורי תהלים לשבוע פרשת פינחס
אדמו"ר מוהרש"ב	רנא	שיעורים בספר התניא (מוגה)	טו	טו) שיעורים בספר התניא (מוגה)
ספר המאמרים – אידיש (מתורגם)	לג	לשבוע פרשת פינחס	קז	טז) לשבוע פרשת פינחס
אדמו"ר מוהררי"צ	רנג	לוח "היום יום" לשבוע פרשת פינחס	קיו	טז) לוח "היום יום" לשבוע פרשת פינחס
ספר השיחות ה'תש"ד-ה'תש"ה בלה"ק	לד	הלכה יומית לעיון ברמב"ם	קיט	יז) הלכה יומית לעיון ברמב"ם
אדמו"ר מוהררי"צ	רנו			
ספר הזכרונות פרק קיח	לה			
לוח	לו			
אדמו"ר מוהררי"צ	רס			
רמב"ם – הלכות בית הבחירה	לז			
חומש לקריאה בציבור	לח			
קריאת התורה למנחת שבת-קודש	לט			
ביאורים לפרקי אבות פרק א	מ			
לוח זמנים לשבוע פרשת פינחס	מא			
סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	מב			

שיעורי רמב"ם

ג' פרקים ליום, לשבוע פרשת פינחס	קכב	יח) ג' פרקים ליום, לשבוע פרשת פינחס
פרק אחד ליום, לשבוע פרשת פינחס	קסז	יט) פרק אחד ליום, לשבוע פרשת פינחס
ספר המצוות, לשבוע פרשת פינחס	קפו	כ) ספר המצוות, לשבוע פרשת פינחס
נביאים וכתובים		כא) נביאים וכתובים
יחזקאל פרק כג, דברי הימים פרק ו-ז	קפט	כא) יחזקאל פרק כג, דברי הימים פרק ו-ז
משניות – מסכת תרומות		כב) משניות – מסכת תרומות
ביאור קהתי	קצא	כב) ביאור קהתי
עין יעקב מסכת יומא	קצו	כג) עין יעקב מסכת יומא

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

1 יותר מאשר בגלויות הקודמות, הוא הורָאָה הוכחה על הכֹּחַ וְהַעֲזוֹ
2 שְׁנִיתָן מִלְמַעְלָה דווקא בגלות זו לְכָל אֶחָד וְאֶחָד שְׁיֻכַּל לַעֲמֹד
3 בְּנִסְיוֹן, וְזֶהוּ יִתְרוֹן הַכֹּחַ עֹז שְׁנִיתָן בְּגִלּוֹת אַחֲרוֹן אִפְּלוּ עַל
4 גִּלּוֹת מִצְרַיִם (שְׁהִיְתָה שׁוֹרֵשׁ לְכָל הַגְּלִיּוֹת⁴), דְּבַגְלִיּוֹת
5 מִצְרַיִם כְּתִיב⁵ וְלֹא שָׁמְעוּ בְּנֵי
6 יִשְׂרָאֵל גּוֹ' לְדַבְּרֵי ה' עַל יַד מֹשֶׁה
7 רַבִּינוּ עַל אֹדוֹת הַיְצִיָּא מִמִּצְרַיִם
8 מִקְצֵר רֹחַ וּמַעְבֻּדָּה קָשָׁה
9 (הֵינּוּ שְׁהַעֲבֹדָה דְּנִסְיוֹנֹת
10 רַק בְּלִפְלָה אוֹתָם כו', וְלֹא הִבִּיֵּא
11 לָהֶם הַרְמָה וְהַגְבָּה), מַה שְּׁאֵין בֶּן
12 בְּגִלּוֹת זֶה, נִיתָן הַכֹּחַ וְהַעֲזוֹ
13 לְהַפִּיר אֶת הָאֻמָּת כִּי הֵם כָּל
14 הַהַעֲלָמוֹת וְהַהִסְתָּרִים וְהַקְשִׁיִּים בַּעֲבוּדַת
15 ה' רַק נִסְיוֹנֹת בְּלִבָּר וְאִינֵם
16 צָרִיכִים לַגְרוֹם נִפְלִית רוּחַ אֵלָּא לְהִפָּךְ,
17 עַל יַד שְׁעוּמִידִים בְּנִסְיוֹנֹת וּמִתְגַּבְּרִים
18 עֲלֵיהֶם, נִפְעֵלַת הַרְמָה וְהַגְבָּה.

19 וּמִמְשִׁיךְ לְבָאֵר⁶ הַרְבֵּי הַרְיִי"צ לְבָאֵר⁶
20 בַּמֶּאֱמָר הַנּוֹכַח, שְׁהַנְסִיֹן הוּא
21 שְׁהַנְסִיֹן הַאֲלֵקִי הַקָּיִים בְּכָל דָּבָר
22 וּמִמְשִׁיךְ לְבָאֵר⁷, יוֹתֵר מֵאִשֶּׁר בִּשְׂאֵר
23 הַנְּבִרָאִים שֶׁגַם בָּהֶם הוּא נֹסֵת וְלֹא
24 נִרְאָה בְּגִלּוֹ, דְּהַגָּה, עֲנִין הַנְסִיֹן
25 אֵינּוּ כְּמוֹ שְׂאֵר דְּבָרִים
26 גְּשָׁמִיִּים הַמִּתְבָּרְרִים, בְּכָל
27 הַדְּבָרִים הַגְּשָׁמִיִּים יֵשׁ נִצּוֹן אֱלֹקִי
28 שְׁמַחִיָּה אוֹתָם וְהַבִּירוֹר' הוּא
29 שְׁמַפְרִידִים אֶת הַטוֹב מֵהָרָע וְהַנִּצּוֹן
30 הָאֱלֹקִי עוֹלָה לְשׁוֹרְשׁוֹ לַמַּעֲלָה בְּאֵלְקוֹת
31 שְׁהַבִּירוֹר' שֶׁל הַדְּבָרִים בְּגִשְׁמִיִּים
32 הוּא עַל יַד הַהִתְעַסְקוֹת בָּהֶם
33 כַּאֲשֶׁר בָּאִים בְּמַגַּע עִם הַדְּבָרִים הַלֵּל

בס"ד. י"ג תמוז, ה'תשי"א

(הנחה בלתי מוגה)

1 נִתְּתָ לִירֵאִיךָ נֶס לְהַתְנוּסָה מִפְּנֵי קֶשֶׁט סֶלָה¹,
2 וּמִבִּיא כְבוֹד קְדוּשַׁת מוֹרֵי חָמִי אֲדָמוֹר'
3 בְּהַמְאָמַר (שְׁשַׁלַּח לְמִדִּינַת רוּסְיָא וְנִדְפַס זֶה
4 עֵתָה)² פִּירוּשׁ הַתְּרַגּוּם, יְהִבְתָּא לְדַחֲלִיךְ נֶסָא
5 לְאַתְנַסְפָּא בֵּיה כו', וּמִבְּאֵר הַרְבֵּי
6 דְּמִסִּירַת נֶפֶשׁ בְּעִנְיַי נִסְיוֹנֹת דְּוָקָא (שְׁנִיתָנָת
7 לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל כְּדֵי לַפְעוֹל בָּהֶם עֲנִין שֶׁל
8 הַגְּבָהָה³), וּבְזֶה חֲלֹק גִּלּוֹת זֶה הָאֲחֲרוֹן
9 מִהַקְדָּמִים, שִׁישׁ בּוֹ רִיבּוּי הַעֲלָמוֹת וְהַסְתָּרִים
10 בְּיוֹתֵר וְרִיבּוּי נִסְיוֹנֹת. וּבְאֻמָּת הַגָּה זֶה עֲצָמוֹ
11 הוּא הוֹרָאָה עַל הַכֹּחַ וְהַעֲזוֹ שְׁנִיתָן מִלְמַעְלָה לְכָל
12 אֶחָד וְאֶחָד שְׁיֻכַּל לַעֲמֹד בְּנִסְיוֹן, וְזֶהוּ יִתְרוֹן
13 הַכֹּחַ עֹז שְׁנִיתָן בְּגִלּוֹת אַחֲרוֹן עַל גִּלּוֹת מִצְרַיִם
14 (שְׁהִיְתָה שׁוֹרֵשׁ לְכָל הַגְּלִיּוֹת⁴), דְּבַגְלִיּוֹת מִצְרַיִם
15 כְּתִיב⁵ וְלֹא שָׁמְעוּ גּוֹ' מִקְצֵר רֹחַ וּמַעְבֻּדָּה קָשָׁה
16 (הֵינּוּ שְׁהַעֲבֹדָה דְּנִסְיוֹנֹת רַק בְּלִפְלָה אוֹתָם
17 כו'), מַה שְּׁאֵין בֶּן בְּגִלּוֹת זֶה, נִיתָן הַכֹּחַ וְהַעֲזוֹ
18 לְהַפִּיר אֶת הָאֻמָּת כִּי הֵם רַק נִסְיוֹנֹת בְּלִבָּר.
19 וּמִמְשִׁיךְ לְבָאֵר⁶, שְׁהַנְסִיֹן הוּא שְׁהַנְסִיֹן הַאֲלֵקִי
20 הוּא מוֹסְתָר וְנִצָּלָם בְּיוֹתֵר⁷, דְּהַגָּה, עֲנִין הַנְסִיֹן
21 אֵינּוּ כְּמוֹ שְׂאֵר דְּבָרִים גְּשָׁמִיִּים הַמִּתְבָּרְרִים,
22 שְׁהַבִּירוֹר הוּא עַל יַד הַהִתְעַסְקוֹת בָּהֶם שְׁעַל יַדִּי

5 בשלום על אדמתם) ומביא כבוד
6 קדושת מורי חמי אדמו"ר
7 הרבי הרי"צ בהמאמר (ששלח
8 למדינת רוסיא לימי חג הגאולה
9 י"ב"ג תמוז בשנת תרצ"ג ונדפס
10 זה עתה לימי חג הגאולה י"ב"ג
11 תמוז בשנת תשי"א)² פירוש
12 התרגום, יתבתא לדחליך נסא
13 לאתנפסא ביה כו', נתת ליראים
14 ממך נס להתנסות בו, ומבאר הרבי
15 הרי"צ במאמר, ששאי שהכוונה היא
16 על העבודה דמסירת נפש
17 בעניני נסיונות דוקא (שניתנת
18 עבודה זו של עמידה בניסיונות מתוך
19 מסירות נפש לבני ישראל כדי
20 לפעול בהם בבני ישראל ענין
21 של הגבהה³ כי העמידה בניסיון
22 מגביהה ומנשאת את מי שעמד בניסיון,
23 כפירוש ה"מצות ציון" כאן, נס
24 להתנוסס - מלשון נס וכלנס והוא ענין
25 הרמה והגבהה כנס הגבוהה, ובזה
26 חלוק נבדל ושוטה גלות זה
27 האחרון מהקודמים מהגלויות
28 שקדמו לגלות זו, שיש בו ריבוי
29 העלמות והסתרים ביותר על
30 דברים שבקדושה וריבוי נסיונות
31 שבגללם עבודת ה' קשה ביותר
32 ומחייבת עמידה בניסיונות רבים.
33 ובאומת הגה זה עצמו עצם
34 העובדה שבגלות זו יש ניסיונות רבים,

(1) תהלים ס, ו. (2) ד"ה נתת ליראיך די"ב תמוז תרצ"ג, למדינתינו* - יצא לאור (בתוספת מ"מ והערות מכ"ק אדמו"ר שליט"א) בקונטרס יב"ג תמוז שנה זו (קונטרס צג), ונדפס לאח"ז בסה"מ תשי"א ע' 289 ואילך, סה"מ תרצ"ג ע' תקלב ואילך. (3) ראה ד"ה נתת ליראיך פר"ת (סה"מ פר"ת ע' קה. ע' קיג). סה"מ תרפ"ט ע' 203. (4) ראה ב"ר פט"ז, ד. לקוטי תורה להאריז"ל פ' תצא. סה"מ תרפ"ד ע' רעט. תש"ט ע' 107. ובכ"מ. (5) וארא ו, ט. (6) ראה גם סה"מ פר"ת שם (ע' קז). תרפ"ט ע' 206. ה"ש"ת ע' כב ואילך. תש"ח ע' 94 ואילך. ד"ה נתת ליראיך תשל"ו סעיף ד (תו"מ סה"מ תמוז ע' נ ואילך). (7) ראה לקו"ת פ' ראה ד"ה אחרי וביאורו (יט, ב ואילך). ד"ה הנ"ל וביאורו בסה"מ צ' להצ"צ בסופו (קפה, ב ואילך). מקומות שבהערה הקודמת.

(*) פירוש ששלחו למדינתנו, היינו לרוסיא ללמוד אותו בימי י"ג תמוז. והוה הסעמה נוספת לתוכן המאמר, שהוא בענין מסירת נפש, נסיונות, אופן בירורם וכי' (הערות כ"ק אדמו"ר שליט"א בקונטרס הנ"ל).

נות ליראיך נס להתנוסס

ביאור בדרך אפשר

1 (לצורך קיום מצוה או שאוכלים אותם או משתמשים בהם לשם שמים וכד')
 2 **שַׁעַל יָדִי זֶה** שהיהודי מתעסק עם הדברים הגשמיים כראוי **מִתְבָּרַר**
 3 **הַנִּיצוּץ** ועולה לשורשו ומקורו **וְנִכְלָל בְּאַלְקוּת**, כמו ניצוץ אש שנכלל
 4 באבוקת אש גדולה **מֶה שְׁאֵין בּוֹ בְּנִסְיוֹן, שְׁאוּפֵן הַבִּירוּר** של
 5 הניצוץ האלוץ שנמצא בדבר שמהווה
 6 ניסיון **הוא לא בְּהִתְעַסְקוּת** של
 7 היהודי **בְּהִדְבָּר** שמהווה ניסיון, כמו
 8 מניעות ועיכובים לעבודת ה' מצד
 9 המציאות או מצד אומות העולם וכד'
 10 שההתגברות על הניסיון היא לא על
 11 ידי התעסקות עם הדברים שהם הניסיון
 12 **כִּי אִם** אלא **הַתְּעַסְקוּת הָאֲדָם**
 13 **עִם עֲצָמוֹ**, היינו ההתעוררות
 14 וההתגברות הנפשית של האדם בתוך
 15 עצמו להתגבר על הניסיון **דִּהְנִסְיוֹן**
 16 **אֵינוֹ דְּבָר מַצְד עֲצָמוֹ**, מציאות
 17 קיימת של ניסיון **רַק שֶׁהַעֲמֵד דְּבָר**
 18 **לְהַעֲלִים וְלִמְנוֹעַ**, וזו כל מציאותו
 19 שהוא מונע ומעכב מעבודת ה' וקיום
 20 התורה והמצוות (וכשמסתגרים על
 21 הניסיון, רואים שבעצם לא היה בו
 22 ממש) **וְלִזְאוֹת** כיון שהניסיון הוא לא
 23 מציאות של 'דבר מצד עצמו' אין
 24 הכוונה להתעסק עם הניסיון עצמו אלא
 25 **הַגָּה כָּל הַהִתְעַסְקוּת שֶׁל**
 26 **הָאָדָם מוֹל הַנִּסְיוֹן הוּא עִם**
 27 **עֲצָמוֹ, לְעוֹרֵר אֶת כַּח הַעֲצָמִי**
 28 **שָׁבוֹ כּוֹ מַעֲצָם הַנִּשְׁמָה כּוֹ, לַעֲמוֹד**
 29 בניסיון ולהתגבר עליו **עַד**
 30 **שֶׁמִּתְבַּטְּלִים כָּל הַמְּנִיעוֹת**
 31 **וְעִיכּוּבִים (עַד כָּאֵן דְּבָרִי**
 32 **כְּבוֹד קְדוּשַׁת מוֹרֵי חֲמִי**
 33 **אֲדָמוֹר רַבִּי הַרִּי"צ בְּהַתְחַלַּת**
 34 **הַמַּאֲמָר בְּקִיצוֹר גִּמְרִין).**
 35 ועל האמור במאמר הנזכר, מוסיף הרבי
 36 ומבאר
 37 **וְנִקְוֶה הָעֵנִין, שְׁדוּקָא בְּגִלּוֹת**
 38 **זֶה הָאֲחֵרוֹן, בּוֹמֵן שֶׁל חוֹשֵׁף**
 39 **רוּחִי כְּפוֹל וּמְכּוּפָּל** השורר
 40 בתקופה **דִּעְקֵבְתָּא דְּמִשְׁיָחָא**,
 41 בסוף הגלות, כאשר כבר ישנם עקבות מהילוכו של משיח צדקנו הבא לגאול
 42 את בני ישראל מהגלות **שְׁזָהוּ הַזְמַן שֶׁל סוֹף הַהֲעֲלָם וְהַקְּסָמָר**, דווקא
 43 כעת **נִיתָנוּ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל כַּחוֹת גְּדוּלִים בְּמִיּוֹחַד** שֶׁלֹּא לְהַתְפַּעֵל
 44 **מִהַנִּסְיוֹנוֹת** אלא להתגבר עליהם, **וְהִינֵנוּ** וענין הכוחות שניתנו דווקא

ביאור בדרך אפשר

45 כעת **הוא על יְדֵי זֶה שֶׁמְעוֹרְרִים** בני ישראל **אֶת הַכַּח הַעֲצָמִי**
 46 שקיים בנשמות ישראל, **שְׁזָהוּ תוֹקֵף עֲצָמִי** שלא להתפעל משום מונע
 47 ומעכב, **וְגַם בִּיטוּל עֲצָמִי**⁸ התמסרות למילוי רצון ה' ללא שום תחושה
 48 של יישות עצמית, היינו מתוך ויתור מוחלט על המציאות האישית והרצונות
 49 האישיים **(וְיֵשׁ לוֹמַר, שְׁזָהוּ עֵינִין**
 50 **זֶה שֶׁהַעֲמִידָה בְּנִסְיוֹנוֹת וְהַתְּגַבְרוּת עַל**
 51 **הַמְּנִיעוֹת וְהַעִיכּוּבִים הוּא מִתּוֹךְ בִּיטוּל**
 52 **עֲצָמִי הַטַּעַם שְׁדוּקָא עֲבוֹדַת**
 53 **הַנִּסְיוֹנוֹת פּוֹעֵלַת הַגְּבִיחָה**
 54 **וְהַעֲלָאָה גְּדוּלָּה בְּיִתְרָה** כי על
 55 ידי הביטול המוחלט לאלקות מתעלים
 56 בעליו (רב), **וּבְדִרְגָּה מְמִילָא** כאשר
 57 מעוררים את הכוח העצמי והתוקף
 58 העצמי והביטול העצמי **מִתְבַּטֵּל**
 59 **הַנִּסְיוֹן** ואינו מהווה שום מכשול
 60 ועיכוב לעבודת ה' **וְהִיָּה כְּלֹא הִיָּה**
 61 כאלו לא היה מלכתחילה, וכפי
 62 שיבאר עוד להלן.
 63 **(ב) וּבִיאור הָעֵנִין, דִּהְנָה, בְּכָל**
 64 **עֲבוֹדָה**, בשני האופנים של עבודת ה'
 65 שנוכרי לעיל **הֵן בְּעֲבוֹדַת**
 66 **הַבִּירוּרִים** שהיא על ידי מגע
 67 והתעסקות עם הדברים הגשמיים
 68 שבעולם **וְהֵן בְּעֲבוֹדַת הַנִּסְיוֹנוֹת**
 69 שהיא על ידי התעוררות כוחות באדם
 70 עצמו, **יֵשׁ שְׁלֹשָׁה עֲנִינִים** כפי
 71 שממשיך ומפרט. ענין אחר **הַדְּבָר**
 72 **שָׁבוֹ צְרִיכָה לְהִיטֵת הָעֲבוֹדָה**
 73 היינו המציאות הגשמית שאותה צריך
 74 לברר (בעבודת הבירורים) או שעליה
 75 צריך להתגבר (בעבודת הנסיונות).
 76 הענין השני **הָאִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי**
 77 היהודי **שֶׁעָלִיו הוֹטְלָה**
 78 **הָעֲבוֹדָה**. והענין השלישי **וְהָאֻפֵּן**
 79 **הַדְּרִיךְ וְהַצּוּרָה שָׁבוֹ נַעֲשִׂית**
 80 **הָעֲבוֹדָה עִם הַדְּבָר הַמִּתְבָּרַר**
 81 **(עַל הַתְּעַסְקוּת אִתּוֹ) אוֹ הַדְּבָר**
 82 **שָׁבוֹ מְלוּבָּשׁ הַנִּסְיוֹן** (על ידי
 83 התעלמות ממנו).
 84 **וּבְכָל שְׁלֹשָׁת עֲנִינִים אֵלּוּ יֵשׁ**
 85 **חִילּוּק הַבְּדִל בֵּין הָעֲבוֹדָה שֶׁנִּקְרָאת בְּשֵׁם עֲבוֹדַת הַבִּירוּרִים**
 86 **לְעֲבוֹדָה שֶׁנִּקְרָאת עֲבוֹדַת הַנִּסְיוֹנוֹת**, כפי שממשיך ומבאר בפרטיות.
 87 **וְהָעֵנִין בְּזֶה⁹, דִּהְנָה, עֲבוֹדַת הַבִּירוּרִים** של ביור והעלאת
 88 הניצוצות שבדברים הגשמיים **הִיא בְּאֻפֵּן שֶׁמִּתְבָּרְרִים אֶת הַנִּיצוּץ**

ביאור בדרך אפשר

1 שִׁישְׁנוּ בְּמִצִּיאוֹתָיו שֶׁל הַדָּבָר הַמִּתְבָּרָר גּוֹפֵא עֲצָמוֹ, הַנִּיצוֹץ
2 הָאֱלֹהִי שֶׁמִּחֵה וּמְקִיִּים אֶת הַדָּבָר שְׁאוֹתוֹ מְבַרְרִים (חֲפֵץ שֶׁל מִצּוֹה, דָּבָר מֵאֲכֹל
3 כֶּשֶׁר וְכו') מֶה שְׁאִין בֵּן בְּעִבּוּדַת הַנְּסִינּוֹת, הִרִי הַדָּבָר עֲצָמוֹ
4 שָׁבוּ וַעֲשֵׂה הַנְּסִינּוֹן, אֵינּוּ בְּמִצִּיאוֹתָיו¹⁰ וְאֵינוֹ נֹחֵשֶׁב לְדָבָר שְׁקִיִּים

5 בְּאֵמֶת (וְכִנּוּקָר לְעִיל שֶׁהַנְּסִינּוֹן

6 אֵינּוֹ דָּבָר מִצֵּד עֲצָמוֹ, רַק
7 שֶׁהַעֲמִד לְהַעֲלִים וְלִמְנוּעַ וְכִמּוֹ
8 שֶׁאִמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁכֹּאשֶׁר אֲבָרָהם
9 אֲבִינוֹ הֵלֵךְ לַעֲקִידָה, עֲמִד בְּדִרְכּוֹ נֹהֵר,
10 לֵעֲלֹכַ אֶת הַלִּיכָתוֹ, אֲבָל כִּשְׁלֹא הִתְפַּעַל
11 מִהֲנַהֵר אֲלֵא נִכְנַס בְּחֻכּוֹ וְהִמְשִׁיךְ לִלְכַת
12 לַעֲקִידָה, הִרִי כִשְׁנֹכַס בְּעוֹמֵק הַנַּהֵר,
13 הַמֵּיִם נִעְלְמוּ וְהַתְּבָרָר שֶׁמִּלְכַתְּחִילָה לֹא
14 הָיָה שֶׁם נֹהֵר בְּאֵמֶת אֲלֵא רַק לִנְסוֹת
15 (אוֹתוֹ). וּמִכָּל מְקוֹם, בֵּינּוֹ שִׁישׁ
16 בָּאֵן עֲנִין וְסוּף סוּף לִמְעֵשֶׂה יֵשׁ כָּאֵן
17 דָּבָר שֶׁנֶּאֱרָא בְּמִצִּיאוֹת וּמֵהוּוֹ מִכְשׁוֹל
18 וּמִנִּיעָה לְעִבּוּדָה ה' וּבִפְעַל יֵשׁ לִפְנֵינוּ
19 עֲנִין שֶׁל נְסִינּוֹן, הִרִי בְּהִכְרַח
20 לֹמֶר שִׁישׁ בְּזֶה נִיצוֹץ
21 קְדוּשָׁה, כִּי, לֹאִי נִיצוֹץ
22 קְדוּשָׁה שֶׁרַק בִּכְחוּתוֹ יִכּוֹלֵה לְהִיּוֹת
23 מִצִּיאוֹת לֹא יִכּוֹלֵה לְהִיּוֹת שׁוֹם
24 מִצִּיאוֹת, וְלֹא רַק שֶׁלֹא יִכּוֹלֵה לְהִיּוֹת
25 מִצִּיאוֹת שֶׁאֵין קִיּוּמָה (בְּגִדְרֵי הַמִּצִּיאוֹת
26 שֶׁל הַדְּבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים הַמִּתְבָּרָרִים)
27 אֲלֵא לֹא יִכּוֹלֵה לְהִיּוֹת אֲפִילוֹ
28 מִצִּיאוֹת שֶׁהֵיא בְּדֶרֶךְ דְּמִיּוֹן
29 בְּלִבָּד לְהַעֲלִים וְלִמְנוּעַ כֹּי'
30 וְכִיּוֹן שֶׁלִּמְעֵשֶׂה בַּעַת הַנְּסִינּוֹן כֵּן יֵשׁ
31 דָּבָר שְׁמוֹנֶה וּמַעֲכָב, בְּהִכְרַח שִׁישׁ בְּזֶה
32 נִיצוֹץ קְדוּשָׁה.

33 וּבְמֵאִי הוֹכַחָה לִכְךָ שֶׁגַּם בְּדָבָרִים שֶׁהֵם
34 נִיסִיּוֹן יֵשׁ נִיצוֹץ אֱלֹהִי:

35 וְכִמּוֹכֵן גַּם מִהַמּוֹכָא
36 בְּהַמְאָמֵר הַנּוֹכַח - בְּנוֹגַע לְעֲנִין
37 הַנְּסִינּוֹן - מֶה שֶׁנֶּאֱמָר בְּגִלּוֹת
38 מְצָרִים וְלֹא שְׁמַעוּ גו', בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדָבָר מִשֶּׁהָ רַבִּינוּ מִקְצָר רִוּחַ
39 וּמַעֲבֹדָה קָשָׁה, וְכִיּוֹן שֶׁמִּשְׁחִיב זֹאת כְּנִיסִיּוֹן, נִמְצָא שֶׁבְּנִסִּיּוֹת יֵשׁ נִיצוֹץ
40 אֱלֹהִי שֶׁהִרִי בְּעִבּוּדַת פֶּרֶךְ שֶׁהִיָּה מְצָרִים הִיוּ מְלוּבָּשִׁים
41 וּמוֹסְתָרִים בְּמָה וּבְמָה הֵייוֹת הִרְבָּה נִיצוֹצוֹת קְדוּשָׁה שֶׁנִּתְבָּרְרוּ

ביאור בדרך אפשר

42 מִתּוֹךְ הַדְּבָרִים שֶׁבָּהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדוּ בְּפֶרֶךְ וְנִתְעַלּוּ וְחִזְרוּ לְשׁוֹרֶשׁם
43 וּמְקוֹרֵם לְמַעְלָה בְּאֱלֹקוֹת בְּעֵת יְצִיאַת מִצְרַיִם¹¹, וְכִיְדוּעַ¹² הַמּוֹכָא
44 בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת בְּפִירוּשׁ מֶמְאֵר רַז"ל¹³ בְּגִמְרָא עַל הַכְּתוּבָה¹⁴
45 בְּתוֹרָה אֲדוּדוֹת יְצִיאַת מִצְרַיִם וְיִנְצְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מְצָרִים, שֶׁעֲשָׂאִיהָ

46 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ אֶת מְצָרִים, בְּצִאֲתָם
47 בְּמִצְוֵה מַחֲסֵן תְּבוּאָה שְׁקוּדֵם לִכֵּן
48 הָיָה מֵלֵא שְׁאִין בְּה דָּגֵן
49 וְכִמְצוּלָה חֲכָה שְׁקוּדֵם לִכֵּן הִיָּתָה
50 מֵלֵא שְׁאִין בְּה דָּגִים, דְּהֵינּוּ,
51 וְהַמְשַׁפְּעוֹת הַפְּנִימִיִּת שֶׁל הַדְּבָרִים הֵיא
52 שְׁבִנֵי יִשְׂרָאֵל 'רִקְנָה' אֶת מְצָרִים עַל יְדֵי
53 שֶׁהוֹצִיאוּ אֶת כָּל נִיצוֹצוֹת
54 הַקְּדוּשָׁה שֶׁהִיוּ שָׁם. וְמוֹזָה מוֹכַח
55 שֶׁגַּם בְּדָבָרִים שֶׁהֵם עִבּוּדוֹת הַנְּסִינּוֹת
56 (וְלֹא רַק בְּדָבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים הַשְּׁעִבּוּדָה
57 אִיתָם הֵיא 'עִבּוּדוֹת הַבִּירוּרִים') יֵשׁ
58 נִיצוֹצוֹת שֶׁל קְדוּשָׁה.

59 אֲלֵא מֶה שֶׁמִּיּוֹדֵד וְשׁוֹנֵה בְּדָבָרִים שֶׁל
60 עִבּוּדוֹת הַנְּסִינּוֹת הוּא, שֶׁהַנִּיצוֹץ
61 קְדוּשָׁה שֶׁבְּנִסִּיּוֹן הוּא בְּהַעֲלֵם
62 וְהַסְתָּר בִּיּוֹמֵר, יוֹתֵר נִעְלָם וְיוֹתֵר
63 נִסְתָּר מֵאֲשֶׁר הַנִּיצוֹץ שֶׁבְּדָבָרִים
64 הַגִּשְׁמִיִּים שֶׁל עִבּוּדוֹת הַבִּירוּרִים.

65 וְזֶהוּ גַּם הַטַּעַם הַפְּנִימִי לִכְךָ שֶׁעָקָר
66 עֲנִין הַנְּסִינּוֹת הוּא דוּקָא
67 בְּגִלּוֹת זֶה הָאֲחֵרוֹן בְּעֶקְבָּתָה
68 דְּמִשְׁחָה, בְּתַקּוּפָה שֶׁל סוּף הַגִּלּוֹת
69 לְפִי שְׁאֵז לְאַחֵר שֶׁחֲלַק גְּדוֹל וְעִיקָרִי
70 שֶׁל בִּירוּר הַנִּיצוֹצוֹת כִּבְר נַעֲשֶׂה, הִרִי
71 בְּתַקּוּפָה זֹאת צְרִיכִים לְבָרֵר אֶת
72 הַנִּיצוֹצוֹת הַיּוֹתֵר קִטְנִים שִׁישׁ
73 בָּהֶם רַק מַעַט אֲוֵר אֱלֹהִי וְהִיּוֹתֵר
74 הָאֲחֵרוֹנִים שֶׁלִּפְנֵיהֶם כִּבְר הַתְּבָרָר
75 נִיצוֹצוֹת רַבִּים, שֶׁהַעֲלֵם
76 וְהַסְתָּר שְׁבָהֶם בְּנִיצוֹצוֹת
77 הַמַּעֲטִים שְׁנוֹתָרוּ וְעִידִין לֹא נִתְבָּרְרוּ
78 גְּדוֹל בִּיּוֹמֵר¹⁵. וְהֵינּוּ,

79 שֶׁהַנִּיצוֹץ קְדוּשָׁה שֶׁבְּעֲנִין הַנְּסִינּוֹת הוּא מְלוּבָּשׁ בְּדָבָרִים שֶׁל
80 הַנְּסִינּוֹת וּמִכָּלֵעַ בְּהַעֲלֵם וְהַסְתָּר כָּל כֶּף עַד שֶׁאֵינוֹ מֵאִיר
81 כָּלֵל, שֶׁלִּכֵּן אֵי אֲפָשָׁר לְקָרוֹתוֹ לְנִיצוֹץ זֶה בְּשֵׁם אֲוֵר, וְהוּא דוּמָה
82 לְאוֹר שֶׁכִּבְהָ וְעַד שֶׁלְּפַעְמִים אִיתָא¹⁶

(10) ראה המשך תער"ב ח"ב ע' תרפא. וראה גם סה"מ תרפ"ט, ה'ש"ת ותש"ח שם. ד"ה נתת ליראך תשל"ו סעיף ד (תו"מ סה"מ תמוז ע' נא). (11) ראה כנפי יונה ח"ג סנ"ח. הובא במגלה עמוקות אופן נח. ובכ"מ. וראה סה"מ תרפ"ט ע' 205. וש"נ. (12) תו"א ב סא, ג. ובכ"מ. (13) ברכות ט, ב. (14) בא יב, לו. (15) ראה סה"מ פר"ת ע' קז. (16) ראה סה"מ תרס"ה ריש ע' קד. וראה סה"מ פר"ת ע' קח. עת"ר ע' קד. המשך תער"ב ח"ב ע' תשע.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הניצוץ האלוקי בענין הניסיון הוא העלם גדול מאד, עד כדי כך שֶהַנִּיצוּץ
2 קְדוּשָׁה עֲצָמוּ נַעֲשֶׂה חוּשֶׁה, וְעַל דֶּרֶךְ הַכֹּלל הַהִלְכִיתִי שֶׁאִם טִיפָה
3 חֵלֶב נִפְלָה עַל חֲתִיכַת בֶּשֶׂר שֶׁבִקְדִירָה, אִם הַחֵלֶב הוּא בִכְמוֹת כּוֹז שְׁכַעַת יֵשׁ
4 בַּחֲתִיכָה טַעַם חֵלֶב, חֲתִיכָה עֲצָמָה שְׁקוּרָה לִכֵּן הִיְתָה בֶּשֶׂר מוֹתֵר נַעֲשִׂית
5 נְבִילָה¹⁷ הוֹפֶכֶת מֵהִיתָר לֵאסוּר
6 וְהִיא אוֹסֶרֶת גַּם אֶת שֶׁאֵר הַחֲתִיכוֹת
7 שֶׁבִקְדִירָה, וְזוֹ דוֹגְמָה לִכֵּן שֶׁלִּפְעָמִים
8 הַהֶעֱלַם וְהַהִסְתָּר גְּדוֹל מְאֹד, עַד כִּדִּי כִּן
9 שֶׁנִּיצוּץ שֶׁהִיא נִיצוּץ אוֹר שֶׁל קְדוּשָׁה,
10 הוּא עֲצָמוּ הוֹפֵךְ לְהִיְתוֹת חוּשֶׁה.
11 וְזֶהוּ הַחֲתִילוּק הַהִבְדָּל בֵּין הַדָּבָר
12 הַגִּשְׁמִי הַמִּתְבָּרֵר לְהַדָּבָר שֶׁבּוֹ נַעֲשֶׂה הַנִּסְיוֹן,
13 נַעֲשֶׂה הַנִּסְיוֹן, שֶׁבִּדְבָר
14 הַמִּתְבָּרֵר, אֵף שֶׁהוּא דָּבָר גִּשְׁמִי,
15 וְהַנִּיצוּץ הָאֱלֹקִי שֶׁבּוֹ נִסְתָּר וְלֹא נִרְאָה
16 בְּגִלּוֹ, מִכֹּל מְקוֹם יֵשׁ בּוֹ תוֹחֵךְ הַדָּבָר
17 הַגִּשְׁמִי נִיצוּץ שֶׁיִּכּוֹלִים לְקָרוֹתוֹ
18 בְּשֵׁם נִיצוּץ אוֹר, כִּינֵן שֶׁהוּא
19 הַנִּיצוּץ הוּא עֵדִין בְּאוֹפֶן שֶׁל אוֹר
20 כּוֹ, מֵה שֶׁאִין כֵּן בַּנִּסְיוֹן,
21 שֶׁלֹּא נִשְׁאָר מִהַנִּיצוּץ אֶלָּא
22 מִצִּיאָתוֹ בְּלִבָּד אֲבָל הַהֶעֱלַם
23 וְהַהִסְתָּר עָלָיו כֹּל כִּי גְדוֹל שֶׁכֵּבֵר אֵין
24 לוֹ אוֹר, כִּי כֹל שֶׁאֵר הָעֲנִינִים
25 שֶׁל הַנִּיצוּץ (מִלְבָּד עֲצָם
26 מִצִּיאָתוֹ) הֵם בְּבַחֲיִנַת חֲתִיכָה
27 נַעֲשִׂית נְבִילָה וְכַמּוֹר שֶׁזֶה מִשֶּׁל
28 וְדוֹגְמָה לְאוֹר שֶׁנֶּעֱלַם וְנִסְתָּר כֹּל כִּי עַד
29 שֶׁהָפֵךְ לְחוּשֶׁה.
30 וּמִצָּד הַחֲתִילוּק הַהִבְדָּל הַנִּזְכָּר
31 לְעִיל בֵּין הַדָּבָר הַמִּתְבָּרֵר
32 שֶׁהַנִּיצוּץ שֶׁבּוֹ עֵדִין מֵאִיר לְדָבָר
33 שֶׁבּוֹ נַעֲשֶׂה הַנִּסְיוֹן שֶׁנִּיצוּץ שֶׁבּוֹ
34 כֵּבֵר לֹא מֵאִיר, נַעֲשֶׂה גַם הַחֲתִילוּק
35 הַהִבְדָּל בְּהֶאֱדָם הָעוֹבֵד וּבְאוֹפֶן
36 הָעוֹבֵדָה, שְׁנֵי הָעֲנִינִים הַנּוֹסָפִים
37 מִבֵּין שְׁלוֹשֶׁת הַדְּבָרִים הַמְּנוּיִם לְעִיל
38 (הַדָּבָר, הָאֵדָם וְאוֹפֶן הַעֲבֹדָה)
39 שֶׁבְּעֲנֵן הַנִּסְיוֹנוֹת צָרִיף הָאֵדָם
40 לְעוֹבֵד עִם מִצִּיאָתוֹ, עֲצָמוֹתוֹ
41 וְכַמּוֹתוֹ שֶׁל הָאֵדָם עֲצָמוּ, לְעוֹרֵר
42 בְּעֲצָמוּ כּוֹחוֹת עֲצָמִים כִּדִּי לְעוֹמֵד בַּנִּסְיוֹן, כְּמַבּוֹאֵר לְעִיל, וְלֹא עִם שֶׁאֵר
43 הָעֲנִינִים שֶׁל כּוֹחוֹת נֶפֶשׁ הָאֵדָם שֶׁהֵם לֹא עֲצָם הַמַּהוּת שֶׁל נֶפֶשׁוֹ וְנִשְׁמָתוֹ
44 אֲלֵא רַק הַהִתְפַּשְּׁטוֹת וְהַחֲצִינוּתִי שֶׁלּוֹ, יַחֲסִית לְעֲצָם מַהוּתוֹ (כְּמוֹ
- בְּהַנִּיצוּץ קְדוּשָׁה שֶׁבִּדְבָר שֶׁבּוֹ נַעֲשֶׂה הַנִּסְיוֹן, שֶׁרַק עֲצָם
מִצִּיאָתוֹ נִשְׁאָרָה בְּשִׁלְיָמוֹת וְאֵילּוֹ אוֹרוֹ, שֶׁהוּא הַהִפְשָׁטוֹת שֶׁל הָעֲצָם
שְׁלוֹ, כֵּבֵר לֹא מֵאִיר). וְגַם אוֹפֶן הָעוֹבֵדָה כֹּאשֶׁר צָרִיף לְעוֹמֵד בַּנִּסְיוֹן
אֵינוֹ בְּדֶרֶךְ מִלְחָמָה וְשִׁקְלָא וְטָרִיא, טַעֲנָה וּמַעֲנָה
(אוֹיֵס־טַעֲנָה'ן זִיף, לִתֵּת בִּיטוּי
לְטַעֲנוֹת וְנִימוּקִים וְלִשְׁכַנְעוֹ),
וְכַשְׁעוֹמְדִים בְּפָנֵי נִסְיוֹן אֵין מְקוֹם
לְטַעֲנוֹת וְשִׁכּוּנִים עַד שֶׁפּוֹעֵל
בִּירוּר שֶׁל הַפִּרְדָּה הַטּוֹב מֵהָרַע
וְהַעֲלָאָה שֶׁל הַנִּיצוּץ מִלְּמַטָּה אֵל
שׁוֹרֵשׁ וּמִקְרוֹר, אֶלָּא אוֹפֶן הַעֲבֹדָה
שֶׁל עֲבֹדַת הַנִּסְיוֹנוֹת הוּא עַל יְדֵי
זֶה שֶׁמְעוֹרֵר הָאֵדָם בְּעֲצָמוֹ תוֹקֵף
עֲצָמִי וּבִיטוּל עֲצָמִי דוֹקָא
שֶׁהֵם עֲנִינִים עַל-שְׁכֻלִיִּים הַשִּׁיכִים
לְעֲצָם הַנֶּפֶשׁ וְלֹא לְכּוֹחוֹת וְלִיכוּלוֹת
שֶׁהֵם רַק הַתְּפַשְּׁטוֹת מִהַנֶּפֶשׁ.
(ג) וּבִפְרָטִיּוֹת יוֹתֵר, וּמִמִּשְׁךְ
לְבַאֵר אֶת הַהִבְדָּל בֵּין עֲבֹדַת הַבִּירוּרִים
לְעֲבֹדַת הַנִּסְיוֹנוֹת בִּפְרָטִיּוֹת יוֹתֵר,
הִנֵּה תַּחֲלַת עֲנֵן עֲבֹדַת
הַבִּירוּרִים בְּעֲבֹדַת הַשְׁאֵדָם עוֹבֵד
אֶת ה' בְּכָל יוֹם וְיוֹם הוּא בִּשְׁעַת
הַתְּפִלָּה, כְּמֵאֲמָר¹⁸ הַזֶּה הוּא שְׁעַת
צְלוֹתָא שְׁעַת קֶרְבָּא שְׁעַת
הַתְּפִלָּה, שְׁעַת קֶרֶב, מִלְחָמָה. וְהִינֵנוּ,
דְּעֵם הִיְתוֹת שֶׁפְּלָלוֹת עֲבֹדַת
הַבִּירוּרִים הִיא בִּשְׁעַת
הָאֲכִילָה וְשִׁתְיָה אוֹ
הַהִשְׁתַּמְשׁוֹת בְּכָל הָעֲנִינִים
הַגִּשְׁמִיִּים, שֶׁהִרְיֵר הַבִּירוּר שֶׁל
הַנִּיצוּצוֹת שֶׁבִּדְבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים הוּא עַל
יְדֵי שִׁמְשׁוֹתֵם בָּהֶם וּמִתְעַסְקִים בָּהֶם
(כִּרְאוּ, לְשֵׁם שְׁמִים) וְאִם-כֵּן לְכַאוֹרָה
לֹא מוֹכֵן מֵהִי הַשִּׁיכוֹת שֶׁל עֲבֹדַת
הַבִּירוּרִים לְעֲבֹדַת הַתְּפִלָּה שֶׁהִיא
עֲבֹדָה רֹחוּנִית, מִכֹּל מְקוֹם, כִּדִּי
שֶׁלֹּא זֶה בְּלִבָּד שֶׁהַדָּבָר
הַגִּשְׁמִי לֹא יוֹרֵד אֶת הָאֵדָם
לְמַטָּה, דָּבָר שֶׁעוֹלֵל לְהִיְתוֹת כְּמַגֵּעַ עִם
דְּבָרִים גִּשְׁמִיִּים (כְּמוֹ לְמַשֵּׁל בְּאֲכִילָה
וּשְׁתִּיָּה אִם הִיא בְּכוֹנוֹת מִלְּאָה תַּאוּרוֹת) אֶלָּא אֲדָרְבָּה, שֶׁהָאֵדָם יוֹכֵל
לְפַעוֹל עָלֶיהָ בְּדָבָר הַגִּשְׁמִי שֶׁכְּמִקּוֹם לְהִיְתוֹת דָּבָר גִּשְׁמִי נַחוֹת (שֶׁמִּכְבֵּל
חִיּוֹת מִהַ'קְלִיפָה), יִתְעַלָּה לְקִדּוּשָׁה, וְיִכְבֵּר וְיַעֲלֶה אֶת הַנִּיצוּץ

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

כללות ישראל שהם ששים רבוא נשמות פרטיות הם כללות החיות של כללות
העולם כי בשבילים נברא וכל פרט מהם הוא כולל ושייך לו החיות של חלק
אחד מששים רבוא מכללות העולם התלוי בנפשו החיונית להעלותו לה'
בעלייתה, דהיינו במה שמשמש מעולם הזה לצורך גופו ונפשו החיונית
לעבודת ה' כגון אכילה ושתיה
ודומיהם ודירה וכל כלי תשמישיו אלא
ששים רבוא נשמות פרטיות אלו הן
שרשים וכל שורש מתחלק לששים
רבוא ניצוצות שכל ניצוץ הוא נשמה
אחת...").

וזהו המבואר לעיל אודות תוכן
עבודת התפילה שהוא לפעול חלישות
בשייכות והתקשרות לגשמיות
וחומריות העולם הטעם²⁰ לפי
פנימיות הדברים שקודם התפלה
אסור לאדם לאכול ולהתעסק
בצרכיו הגשמיים²¹, ורק אחרי
עבודת התפילה יש לכך מקום, כי,
קודם שפעל חלישות כללית
בעצמו ובחלקו בעולם,
כמבואר לעיל, יש מקום לחשוש
שלא זו בלבד שעדיין לא
יוכל להעלות את הדבר
הגשמי שאוכל או מתעסק אתו או
משתמש בו והדברים הללו לא יתעלו
ויתבררו, אלא אדרבה, שהדבר
הגשמי יוריד וימשיך אותו
את האדם למטה והשייכות שלו
לגשמיות וחומריות תתחזק ותתגבר.
ורק לאחר עבודת התפלה
שכאמור מחלישה את השייכות

לגשמיות וחומריות בא סדר העבודה דפת שחרית (ארוחת בוקר)
שעל ידי האכילה מבררים את הניצוצות שבאוכל ומעלים אותם ובירור וכל
שאר הענינים הקשורים עם עבודת הבריורים שנפעלת על ידי
מגע ועיסוק ושימוש בדברים גשמיים בצורה הנכונה והראויה, כי, לאחר
שפעל האדם, בעבודת התפילה, חלישות כללית של הגוף ונפש
הבהמית לגבי שייכותם לגשמיות וחומריות, שזוהי התחלת
המלחמה, השלב הראשון שלה, יכול לילך ולהמשיך במלחמה
השנייה, שהיא מלחמה שבשעת האכילה, כדברי הוזהר נהמא אפום
חרבא ליכול²², לחם על פי (על חור) החרב לאכול, כי אכילת הלחם
באופן של בירור ניצוצות הטוב מהרע והעלאתם לקדושה כרוכה במלחמה
רוחנית, לעסוק בביור הענינים הגשמיים על ידי ההתעסקות
הישירה איתם.

המלובש בו להתאחד עם שורשו למעלה באלקות, צריך האדם
לפעול תחלה חלישות כללית בשייכות שלו לגשמיות נחותה הן
בעצמו, בגופו ונפשו הבהמית, יש לפעול את החלישות של
השייכות לגשמיות ולהחליש את ההתקשרות בגשמיות וחומריות הן בו עצמו

והן בגשמיות וחומריות
העולם שגם בה יש להחליש את
מידת השייכות לגשמיות ולרומם אותה
שתהיה שייכת לרוחניות. וזהו ענין
עבודת התפלה, שעת קרבא,
שעת מלחמה שהיא אמנם עבודה
רוחנית, ובעת התפילה עצמה אין
ההתעסקות ישירה עם הדברים הגשמיים
המתבררים ובכל זאת עבודת התפילה
מועילה לעבודת הבריורים כיון
שפועלת חלישות כללית
בגוף ונפש הבהמית, ומחלישה
את השייכות שלהם לגשמיות
ולחומריות, ופועלת שהאדם לא יהיה
שקוע כל כך בגשמיות וחומריות
וזהו, והדרך שעבודת התפילה
פועלת את החלישות הזו היא על ידי
ההתבוננות בגדולת ה' ובשפלות
האדם שלפני התפלה, בתור
הכנה והקדמה לעבודת התפילה בעת
התפילה עצמה ואחר כך אחרי
ההקדמה הראויה בהתבוננות קודם
התפילה על ידי ההתבוננות
בעת התפלה גופא עצמה
בעבודת האופנים וחיות
הקודש, מלאכים עליונים בבחינות
ודרגות שונות (שעל עבודתם מדובר

בברכות קריאת שמע) שהם שורש הנפש הבהמית¹⁹, כמבואר
בליקוטי תורה לאדמו"ר הזקן: "קודם קריאת שמע תקנו חכמים שתיים לפניו
לקיים הקריאת-שמע כי אי אפשר להכניע ולכבוש את רוח הנפש הבהמית
תחת ממשלת הנפש האלקית כי אם על ידי שרשה של הנפש הבהמית שמקור
חוצבה הוא מחיות הקודש שבמרכבה פני אריה פני שור כו' כי אין הדינין
נמתקין אלא בשרשן", שעל ידי זה עבודת התפילה (בשני הענינים
הנוכרים, התבוננות קודם התפילה והתבוננות בתפילה עצמה) פועל
חלישות כללית בגופו ונפשו הבהמית שלא יהיו קשורים
ושקועים כל כך בגשמיות וחומריות, ובדרך ממילא ועל ידי שפועל את
החלישות הזו בגופו ונפשו הבהמית, בדרך ממילא פועל חלישות בשייכות
לגשמיות גם בחלקו בעולם אותם ענינים בעולם שעליו בפרט מוטל
לברר ולהעלות אותם (כמבואר בספר התניא לאדמו"ר הזקן, פרק לו: "... כי

(19) ראה לקו"ת תצא שם. ויקרא ב, ב. ובכ"מ. 20) ראה לקו"ת פינחס עט, ד ואילך. מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה
ח"ב ע' תשמז. אה"ת בראשית ח"ו תתרכ, א ואילך. ובכ"מ. 21) ברכות יו"ד, ב. 22) זח"ג קפה, ב.

נתת ליראיך נס להתנוסס

ביאור בדרך אפשר

1 וְהִנֵּה, תַּחֲלַת הַשֵּׁלֶב הָרָאשׁוֹן שֶׁל עֲבֹדַת הַבִּירוּרִים שֶׁל הַדְּבָרִים
2 הַגִּשְׁמִיִּים שֶׁהִיא בַּעֲבֹדַת הַתְּפִלָּה (פְּנֹזֶר לַעֲלִי), הַפּוֹעֵלַת
3 'חֲלִישׁוֹת כִּלְלִית' בְּשִׁיכוֹת לַגִּשְׁמִיּוֹת וְחוֹמְרִיּוֹת, הֵן שֶׁל הָאָדָם הַמְּבֹרָךְ וְהֵן שֶׁל
4 הַדְּבָרִים הַמְּתַבָּרִים, הִיא בְּאֶפֶן שֶׁל הַתְּבוֹנָנוֹת כו', שֶׁהָאָדָם מִתְּבוֹנֵן

5 בַּגְּדוּלַת ה' וּבִשְׁפֻלַּת הָאָדָם וּמִתְחַבֵּר

6 לְאִלּוּקוֹת, וְטַעַם הַדָּבָר, הַסִּיכָה

7 לֵכֶךְ שֶׁהַתַּחֲלַת עֲבוֹדַת הַבִּירוּרִים הִיא

8 עַל יְדֵי הַתְּבוֹנָנוֹת הִיא לְפִי

9 שֶׁהַנִּיּוֹצֵצִים נִיּוֹצָצוֹת הַקְּדוּשָׁה

10 הָאֱלֹוִקִּים שֶׁבַּדְּבָרִים הַמְּתַבָּרִים

11 הֵם נִמְצָאִים וְקִיּוּמִים בְּתוֹךְ הַדְּבָרִים

12 הַמְּתַבָּרִים בְּאֶפֶן שֶׁגַם מְלַבֵּד

13 עֲצָם מְצִיאֹתָם בְּנוֹסֵף לַעֲצֵם

14 הָעֹבֶדָה שֶׁהַנִּיּוֹצָצוֹת קִיּוּמִים בְּתוֹךְ

15 הַדְּבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים נִשְׁאָרוּ בָּהֶם

16 בְּנִיּוֹצָצוֹת, לְמֹרֹת שֶׁמְצִיאֹתָם בְּתוֹךְ

17 הַדְּבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים הִיא בַּהֶעֱלֵם וְהַסְתֵּר,

18 בְּכָל זֹאת עֲדִין נִשְׁאָרוּ גַם כָּל שְׁאָר

19 הָעֲנִינִים, שֶׁהֵם עֲנִין שֶׁל אֹר

20 וְקְדוּשָׁה כו', וְלִכֵּן אֶפְשָׁר

21 לַעֲרוֹף עִמָּהֶם עִם הַדְּבָרִים

22 הַגִּשְׁמִיִּים הַמְּתַבָּרִים מְלַחֶמָה

23 בְּדֶרֶךְ שֶׁקָּלָא וְטָרִיא, טַעֲנָה

24 וּמַעֲנָה, עַד שֶׁיִּפְעַל בָּהֶם

25 בִּירוּר וְעֲלִיָּה וְלֹזֶה נֹעֲדָה

26 הַהֲתַבּוֹנָנוֹת, לַהֲבִין אֶת מַעֲלַת הַרוּחָנִיּוֹת

27 עַל הַגִּשְׁמִיּוֹת וְלִרְוֵם אֶת הַגִּשְׁמִיּוֹת,

28 וְעַל יְדֵי זֶה לְבַרֵּר וְלַהֲעֵלֹת אֶת נִיּוֹצָצוֹת

29 הַקְּדוּשָׁה הַנִּמְצָאִים בְּתוֹךְ הַדְּבָרִים

30 הַגִּשְׁמִיִּים, כִּי כִיּוֹן שִׁישׁ בָּהֶם אֹר

31 וְקְדוּשָׁה, אֶפְשָׁר, כְּבִיכּוֹל, לַהֲתוּכַת

32 אִתָּם וּלְשַׁכְנֵעַ אוֹתָם לַהֲתַעֲלוֹת

33 וְלַהֲתַבָּר. וְכֹל זֶה הוּא דּוֹקָא בַּעֲבֹדַת

34 הַבִּירוּרִים מֵה שְׂאִין בֶּן בַּעֲבֹדַת

35 הַנְּסִיּוֹנוֹת, בִּיּוֹן שֶׁהַנִּיּוֹצֵצִים

36 דְּקְדוּשָׁה שֶׁבַּנְּסִיּוֹן הוּא נֶעֱלֵם

37 וְנִסְתָּר הַרְבֵּה יוֹתֵר, עַד כִּדִּי כֶךְ

38 שֶׁמְצִיאֹת הַנִּיּוֹצֵצִים בְּנִסְיָן הִיא בְּאֶפֶן

39 שֶׁחֲתִיכָה עֲצָמָה נַעֲשִׂית נְבִילָה, וְכַאמֹר לַעֲלִי הַכוֹנֶה הִיא

40 שֶׁהַנִּיּוֹצֵצִים עֲצָמוּ שֶׁשּׁוֹרְשׁוֹ וּמְקוֹרוֹ הוּא מִצַּד הַקְּדוּשָׁה, נֶעֱלֵם וְהַסְתָּרָה כֹל

41 כֶּךְ עַד שֶׁהוּא עֲצָמוּ נַעֲשֶׂה חוּשֶׁךְ, כְּמוֹ הַחוּשֶׁךְ דְּשִׁלְשׁ קְלִיפּוֹת

42 הַטְּמָאוֹת לְגַמְרִי לְהַבְדִּיל, כְּמַבּוּאָר בַּקְּבֵלָה וְחִסְדוֹת שֶׁהַכּוֹחוֹת שֶׁל

43 הַיֶּפֶךְ הַקְּדוּשָׁה (הַנִּקְרָאִים 'קְלִיפּוֹת' כִּי הֵם מַכְסִּים עַל הַקְּדוּשָׁה כְּמוֹ קְלִיפָה

44 הַמַּכְסֶּה עַל הַפֶּרִי) נִחְלָקוֹת לִשְׁנֵי סוּגִים, סוּג אֶחָד הוּא קְלִיפָה שְׂרׁוּבָה רַע אֲבָל

45 מְעוּבָרָה בָּה גַם טוֹב (וְלִכֵּן נִקְרָאת קְלִיפָה 'נוּגָה' לְשׁוֹן אֹר) וְהַסּוּג הַשֵּׁנִי הוּא

46 שְׁלוֹשׁ קְלִיפּוֹת הַטְּמָאוֹת לְגַמְרִי (וּבִלְשׁוֹן אֲדַמְרִי' הִזְקֵן בַּסֵּפֶר הַתַּנְיָא פֶּרֶק ו':

47 "שְׁלוֹשׁ קְלִיפּוֹת הַטְּמָאוֹת וְרַעוּת לְגַמְרִי וְאִין בָּהֶם טוֹב כֹּלל, וְנִקְרָאוּ בְּמַרְכַּבַּת

ביאור בדרך אפשר

48 יִחְזָקָל רוּחַ סַעְרָה... וְעַנֵּן גְּדוֹל... וגו'"), אֲזִי אֵי אֶפְשָׁר לִילֵךְ וּלְעֹסֵק
49 בְּבִירוּר וּבַהֲעֵלָה שֶׁל הַנִּיּוֹצָצוֹת הַלֵּלוּ שֶׁנַּעֲשׂוּ חוּשֶׁךְ לְגַמְרִי בְּדֶרֶךְ שֶׁל
50 מְלַחֶמָה וְשֶׁקָּלָא וְטָרִיא, וְאִין עִם מִי לְדַבֵּר' בִּיּוֹן שְׂאִין לוֹ לְנִיּוֹצֵץ
51 זֶה אֲחִיזָה כָּלָל בְּמָה לְהַתְחִיל הַמְּלַחֶמָה כו' וְלִכֵּן בִּירוּרוֹ לֹא

52 נִפְעַל עַל יְדֵי הַהֲתַבּוֹנָנוֹת בַּעֲבֹדַת

53 הַתְּפִלָּה. אֲלֵא אֹפֶן הָעֲבֹדָה

54 שֶׁל עֲבוֹדַת הַנִּסְיָנוֹת הוּא דּוֹקָא עַל

55 יְדֵי הַתְּעוֹרְרוֹת תּוֹקֵף עֲצָמִי

56 וּבִיטוּל עֲצָמִי, שֶׁעַל יְדֵי זֶה בֹּא

57 הָאָדָם לִידֵי הַחֲלָטָה חֻזָּקָה וְתַקִּיפָה

58 שְׂאִי אֶפְשָׁר בְּלֹא-הֶכֶּי, בֹּלָא

59 זֶה, כְּלוּמָר, לֹא תִּתְכַּן כֹּלל אֶפְשָׁרֹת

60 אַחֲרֵת וּמִוִּכְרָח לַעֲמוּד בְּנִסְיָן,

61 כִּי אִין דֶּרֶךְ אַחֲרֵת לְפָנָיו.

62 וְכִיּוֹן שֶׁעֲבֹדָתוֹ שֶׁל הָעֹבֶד אֶת

63 עֲבוֹדַת הַנִּסְיָנוֹת וְעוֹמֵד בְּנִסְיָן הִיא

64 מִצַּד הַתּוֹקֵף הָעֲצָמִי וְהַבִּיטוּל

65 הָעֲצָמִי, שׁוֹבְעִים מִעֲצֵם וּפְנִימִיּוֹת

66 וְעוֹמֵק נִפְשׁוֹ הֵינּוּ, לֹא מִצַּד

67 עֲנִיּוֹת הַתְּפִשְׁטוֹת שֶׁל הַנֶּפֶשׁ

68 בְּכוֹחוֹת שׁוֹנִים, הָאֲרוֹת וְגִילּוּיִים,

69 דְּבָרִים שֶׁבָּהֶם הַנֶּפֶשׁ מֵאִירָה בְּגִלּוֹי

70 וְהָאָדָם מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכוֹחַ הַשִּׁכּוֹל שֶׁלּוֹ

71 (וְשֹׂאֵר כּוֹחוֹת וְעֲנִיּוֹת הַנֶּפֶשׁ) עֲבוֹדָה

72 עַל פִּי טַעַם וְדַעַת, הַמִּיּוֹסֶדֶת עַל

73 הַשִּׁכּוֹל וְהַהִיגִין אֲלֵא הַהֲחֲלָטָה

74 הַתַּקִּיפָה לַעֲמוּד בְּנִסְיָן נּוֹבַעַת מִצַּד

75 הָעֲצָם, הֵנָּה מִצַּד הָעֲצָם

76 בִּיכְלָתוֹ שֶׁל הָאָדָם שֶׁמְעוֹרֵר אֶת

77 עֲצָמִיּוֹת נִפְשׁוֹ לְהוֹצִיא וְלַהֲעֵלֹת

78 אֶת הַנִּיּוֹצֵצִים הַמְּלֻבָּשׁ בְּהַדְּבָר

79 הוּא הַנְּסִיּוֹן, בִּיּוֹן שֶׁגַם

80 בְּהַנִּיּוֹצֵצִים נִשְׁאָר הָעֲצָם

81 בְּשִׁלְיֻמוֹת, בְּפֹזֶר לַעֲלִי שֶׁאֵינֶם

82 הָאֹר שֶׁל הַנִּיּוֹצֵצִים שֶׁבְּנִסְיָן אֵינוּ מֵאִיר

83 אֲלֵא נַעֲשֶׂה חוּשֶׁךְ, אֲבָל בַּעֲצֵם

84 מְצִיאֹתוֹ, הַנִּיּוֹצֵצִים יִשְׁנוּ, וְלִכֵּן בְּשׁוּנָה

85 מַעֲבֹדַת הַבִּירוּרִים שֶׁבָּה הַנִּיּוֹצֵצִים הוּא

86 בְּאֹפֶן שִׁישׁ בּוֹ אֹר וְלִכֵּן הַבִּירוּר הוּא עַל יְדֵי הַהֲתַבּוֹנָנוֹת, הִרִי עֲבֹדַת הַנִּסְיָנוֹת

87 שֶׁהַנִּיּוֹצֵצִים הוּא בַּהֶעֱלֵם וְהַסְתָּר לְגַמְרִי, בִּירוּרוֹ הוּא עַל יְדֵי חִיבּוּר עֲצֵם הַנֶּפֶשׁ

88 שֶׁל הַמְּבֹרָךְ עִם עֲצֵם הַנִּיּוֹצֵצִים.

89 (ד) וְזֶהוּ הַמְּבֹאֵר לַעֲלִי שֶׁבַּעֲבֹדַת הַנִּסְיָנוֹת, בִּירוּר הַנִּיּוֹצָצוֹת אֵינוֹ עַל יְדֵי

90 'טַעֲנוֹת וּמַעֲנוֹת' וְשֶׁקָּלָא וְטָרִיא' אֲלֵא דּוֹקָא ע"י הַתְּעוֹרְרוֹת עֲצֵם הַנֶּפֶשׁ הוּא

91 גַם הַטַּעַם עַל מֵה שֶׁעֲבֹדַת הַנִּסְיָנוֹת קְשׁוּרָה עִם בְּחִינַת

92 הַיְחִידָה שֶׁבַּנְּפֶשׁ, הַדְּרָגָה הַכִּי עֲמוּקָה וְהִכִּי פְּנִימִית שֶׁל הַנֶּשְׁמָה (מִתּוֹךְ

93 חֲמֶשֶׁת הַדְּרָגוֹת נֶפֶשׁ, רוּחַ, נִשְׁמָה, חִיָּה יְחִידָה) שֶׁבַּכְּחֶמָה שֶׁל בְּחִינַת הַיְחִידָה

94 שֶׁל הַנֶּשְׁמָה הָאֱלֹוִקִּית לְהַפְּךְ לַקְּדוּשָׁה בְּחִינַת הַיְחִידָה דְּלַעֲנוּמַת זֶה,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 של היפך הקדושה (הנקראת 'לעומת זה' על שם הכתוב בקהלת 'את זה
- 2 לעומת זה עשה האלקים') **בְּחִינַת הַיְחִידָה** הדרגה שהיא העמוקה ביותר
- 3 **דְּנָפֶשׁ הַבְּהֵמִית**.
- 4 **וְלַפְעָמִים מְבוֹאֵר**²³ בתורת החסידות **שְׂפָאֶשֶׁר מֵאִיר** באדם בגלוי
- 5 **בְּחִינַת הַיְחִידָה שֶׁנֶּפֶשׁ** שברוך
- 6 כלל איננה בהתגלות כי היא הבחינה
- 7 הכי פנימית והכי עמוקה בנפש, אבל
- 8 כאשר היחידה' כן מאירה **אֲזִי אֵינוֹ**
- 9 **אֶפִּילוּ בְּדֶרֶךְ נִסְיוֹן כָּלֵל**, והאדם
- 10 מלכתחילה לא רואה בניסיון משהו
- 11 שמונע ומעכב מעבודת ה' **וְמָה**
- 12 **שֶׁמֶפֶל־מְקוֹם יִשְׁנֹו נִסְיוֹן**,
- 13 ועדיין מדובר על צורך לעמוד בניסיון
- 14 ולהתגבר עליו, אין הכוונה שיש קושי
- 15 לעשות זאת אלא **הִנֵּה הַנִּסְיוֹן**
- 16 **מִתְבַּטֵּא בְּכָךְ שִׁיתְעוּרֵר וַיְבֹא**
- 17 **לְעִבּוּדָה שֶׁמֶצַד גִּילּוּי הַיְחִידָה**
- 18 **שֶׁנֶּפֶשׁ**, היינו שהניסיון אינו אלא
- 19 הגורם את ההתעוררות שבכוחה האדם
- 20 יהיה מסוגל לגלות את היחידה שבנפש
- 21 שלו **אֲבָל לְאַחֲרֵי שֶׁמִּתְגַּלֶּה**
- 22 **בְּחִינַת הַיְחִידָה שֶׁנֶּפֶשׁ** והיא
- 23 מאירה בגלוי **אֲזִי הָעִבּוּדָה אֵינָה**
- 24 **אֶפִּילוּ בְּדֶרֶךְ נִסְיוֹן כָּלֵל** כי
- 25 האור והגילוי של היחידה שבנפש הוא
- 26 כל כך גדול ועצום ששום דבר לא יכול
- 27 לעמוד כנגדו. וממשיך ומבאר
- 28 בפרטיות יותר את תוכן הענין של גילוי
- 29 היחידה שבנפש, בשייכות לעבודת
- 30 הניסיונות, כפי שהוא מצד התוכן
- 31 והתכונות של כוחות הנפש.
- 32 **וְהַעֲנִין הוּא, דְּהִנֵּה, בְּחִינַת**
- 33 **נֶפֶשׁ רוּחַ וּנְשָׁמָה, שֶׁהֵם**
- 34 **הַכּוּחוֹת הַפְּנִימִיִּים שֶׁנֶּפֶשׁ**,
- 35 כוחות הנפש המלוכשים בגוף ובאבריו
- 36 בהתלבשות פנימית, וכוחות אלו, הפנימיים, **הֵם** החל מ**כַּחַשׁ הַשָּׂכָל**
- 37 **וְלִמְטָה**²⁴, והמשכם בכוחות הנפש שלמטה מכוח השכל, כמבואר
- 38 בחסידות שבחינת 'נפש' הוא ענין המעשה, 'רוח' ענין הרגש (המידות)
- 39 ו'נשמה' ענין השכל (מוחי), **וְלִמְעַלָּה מֵהֵם** בדרגה גבוהה יותר, היינו
- 40 ברובד יותר עמוק ויותר נעלה של הנשמה, **הוּא עֲנִין הַמְקִיף** כוח נעלה
- 41 שלא מתלבש בגוף בפנימיות אלא פועל בדרך 'מקיף' מלמעלה **דְּחִיָּה**
- 42 **וְהַמְקִיף דְּיְחִידָה**, וההבדל בין שני חלקי הנפש שהם בבחינת 'מקיף'

- 43 הוא **שֶׁמְקִיף דְּחִיָּה הוּא עֲנִין הַרְצוֹן**, כוח הרצון שבנפש (שהוא)
- 44 כוח כללי ו'מקיף' ולכן אינו מתלבש באבר מסוים מאברי הגוף אלא קיים
- 45 בכללות הגוף) **וּמְקִיף דְּיְחִידָה הוּא עֲנִין הַתַּעֲנוּג** כוח התענוג
- 46 שבנפש שגם הוא כוח 'מקיף' ונעלה ונמצא עמוק בנפש עוד יותר מאשר כוח
- 47 הרצון.
- 48 **וְהִנֵּה, עֲנִין הָעִבּוּדָה בְּדֶרֶךְ**
- 49 **מִלְחָמָה וְשִׁקְלָא וְטָרְיָא** שהוא
- 50 סדר ודרך העבודה של עבודת
- 51 הדיוריים, כמבואר לעיל, **שִׁיף רַק**
- 52 **בְּעִבּוּדָה שֶׁמֶצַד הַשָּׂכָל**
- 53 **וְלִמְטָה** וגם בעבודה בכוחות הנפש
- 54 שלמטה מהשכל (כוחות הרגש
- 55 והמעשה), **מָה שָׂאִין בֶּן בְּעִבּוּדָה**
- 56 **שֶׁמֶצַד רְצוֹן וְתַעֲנוּג לֹא שִׁיף**
- 57 **עֲנִין שֶׁל שִׁקְלָא וְטָרְיָא**, ואין
- 58 מקום לטעון ולשכנע בנימוקים
- 59 הגיוניים דממה **נִפְשָׁךְ, או**
- 60 **שֶׁמֶתַּעֲנַג מְדַבֵּר זֶה או שְׂאִינוֹ**
- 61 **מִתַּעֲנַג מִמֶּנּוּ** ואם העונג קיים אי
- 62 אפשר לבטל אותו בדברי שכל, ואם
- 63 העונג לא קיים אי אפשר לעורר
- 64 ולפעול אותו על ידי השכל כי כל
- 65 מהותו של העונג היא על-שכלית.
- 66 **וְהִינּוּ, שְׂפָאֶשֶׁר הָעִבּוּדָה**
- 67 **שֶׁהָאִדָם עוֹבֵד אֶת ה'** **הִיא מֶצַד**
- 68 **יְחִידָה שֶׁנֶּפֶשׁ, כַּחַשׁ הַתַּעֲנוּג**,
- 69 מתוך עונג להתקרב לאלוקות **הָרִי**
- 70 **כִּיּוֹן שֶׁבִּפְשִׁטוֹת אֶצְלוֹ**
- 71 **שֶׁמֶתַּעֲנַג מַעֲנִין זֶה** של עבודת
- 72 ה', **אֲזִי אֵין מְקוֹם לְטַעֲנוֹת**
- 73 **וּמַעֲנוֹת וְשִׁקְלָא וְטָרְיָא בְּדֶרֶךְ**
- 74 **מִלְחָמָה** וכשהוא עומד בפני ניסיון,
- 75 אין לו שום צורך לטעון טענות
- 76 ולשכנע כדי להילחם בדבר המונע
- 77 ומעכב אלא ימשיך בעבודת ה' מתוך
- 78 העונג שהוא למעלה מהשכל מבלי להתרשם ומבלי להתפעל מהניסיון. **וְכִיּוֹן**
- 79 **שֶׁהָעִבּוּדָה** בדרגה זו של עונג באלוקות **הִיא מֶצַד הַיְחִידָה שֶׁנֶּפֶשׁ**
- 80 **הָאֱלֹקִית שֶׁמִּהִפָּכֶת לְקַדוּשָׁה גַּם אֶת הַיְחִידָה דְּנֶפֶשׁ**
- 81 **הַבְּהֵמִית**, כמבואר לעיל, **וְהִינּוּ, שְׂמוּצִיא** ומבטל **אֶת הַתַּעֲנוּג**
- 82 **שֶׁל נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית מַעֲנִינִים גְּשָׁמִיִּים, וְעַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה**
- 83 **קִלְ-יְחוּמֵר** שמוציא ומבטל את התענוג של הנפש הבהמית **מַעֲנִינִים**
- 84 **חוֹמְרִיִּים** שהם נחותים יותר ומגושמים יותר מדברים גשמיים, **אֲזִי**

(23) ד"ה פדה בשלום לאדמו"ר האמצעי פרק ט (שערי תשובה נד, ג ואילך) – הובא בסה"מ פ"ת ריש ע' קי. סה"מ ה'ש"ת ע' מא. 24) ראה בארוכה סה"מ פ"ת ע' רעט ואילך. ד"ה והי' כאשר ירים משה תש"ל (סה"מ תש"ל ע' 180 ואילך). ובכ"מ.

נתת ליראיך נס להתנוסס

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

45 אָצְלוּ בְּהַשְׁתּוּיּוֹת וְהַדְבָּקוֹת שֶׁלּוּ בַּעֲבוּרַת ה' הֵיא בְּכָל הַמַּצְבִּים בְּשׁוּוֹה,
46 וְלִכְּן כָּל הַדְּבָרִים שֶׁל הַנְּסִיווֹת, גַּם אִם הֵם נִרְאִים לְכַאוֹרָה דְּבָרִים שֶׁמַּעֲכִיבִים
47 אֶת עֲבוּרַת ה', אֵינֶם נִחְשָׁבִים בְּעֵינֵינוּ וְאֵינֶם תּוֹפְסִים מְקוֹם אֲצִלוּ, וּבִמְלֵא
48 בְּטֵל הַנְּסִיּוֹן וְאֵינוּ מַפְרִיעַ כֹּלֵל.

49 וְזֶהוּ גַם הַפִּירוּשׁ וְהַבִּיאֹר
50 בְּהָאִמּוֹר לְעִיל שְׁכָאֲשֶׁר
51 הָעֲבוּדָה הִיא מִצַּד יְחִידָה
52 שְׁבִנְפֶּשׁ וְהַיְחִידָה שֶׁבִּנְפֶּשׁ מְאִירָה בּו
53 בְּגִלּוֹי וְעֲבוּדַת ה' שֶׁלּוּ הֵיא עַל יַד יְדִי כּוֹחַ
54 הַתְּעוּנָה, 'מִקּוֹף דִּיחִידָה' אָזִי אֵינוֹ
55 בְּדֶרֶךְ נְסִיּוֹן כֹּלֵל, וְאֵם הוּא עוֹמֵד
56 בְּעֵי נִסְיוֹן, אֵינוֹ מִתְּפַעֵל וּמִתְּרַשֵּׁם
57 מִלְּכַתְחִילָה שְׁזָהוּ לְפִי שְׁפָעַל
58 בְּעֶצְמוֹ שְׁכָל מַה שִׁיאָרַע יְהִיָּה
59 אָצְלוּ בְּהַשְׁתּוּיּוֹת לְגַמְרִי וְלִכְּן
60 שׁוּם דְּבַר בְּעוֹלָם לֹא מוֹנֵעַ אוֹתוֹ
61 מִעֲבוּרַת ה'.

62 (ה) וְהִנֵּה אָף שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל
63 שֶׁהִנְיֻצוֹן הָאֱלֹקִי שְׁבִנְפִּיּוֹן הוּא
64 בְּהַעֲלֵם וְהַסְתֵּר לְגַמְרִי עַד
65 שֶׁלֹּא נִשְׁאָר אֵלָּא מְצִיאֹתוֹ
66 בְּלִבָּד וְאִילוּ הָאֹר הַמִּתְּפַשֵּׁט וּמְאִיר
67 מִהִנְיֻצוֹן נִעְלָם וְנִסְתָּר לְגַמְרִי (שְׁזָהוּ)
68 הַחִילּוֹק הַהִבְדֵּל הַכִּלְלִי שֶׁבִּין
69 נְסִיווֹת לְבִירוּרִים, שֶׁבִּנְסִיווֹת
70 הָאֹר שֶׁל הִנְיֻצוֹן נִעְלָם לְגַמְרִי, וְאִילוּ
71 בְּבִירוּרִים הָאֹר עֵדִיין קִיִּים, כִּמְבֹאֵר
72 לְעִיל בְּאִרְיֻכּוֹת, וּמִמָּנֹה מִהִבְדֵּל זֶה
73 שֶׁבִּין עֲבוּרַת הַנְּסִיווֹת לְעֲבוּרַת
74 הַבִּירוּרִים בָּאִים וְנוֹבְעִים בְּדֶרֶךְ
75 מִמְּלֵא כָּל הַחִילּוֹקִים
76 הַפְּרָטִיִּים לִגְבִי אֹפְנִי וּדְרָכֵי הָעֲבוּדָה
77 בְּכָל אַחַת מִשְׁתֵּי הָעֲבוּדוֹת), וְלִפִּי זֶה
78 יֵשׁ מַעֲלָה וְיִתְרוֹן בְּנִיּוֹן שֶׁבְּעֲבוּרַת
79 הַבִּירוּרִים לִגְבִי הִנְיֻצוֹן שֶׁבְּעֲבוּרַת
80 הַנְּסִיווֹת, וְלִמְרוֹת זֹאת הֲרִי לְאִידֶךָ
81 גִּיסָא, מִצַּד שְׁנֵי יָדוֹעַ²⁷ בְּתוֹרַת

82 הַחֲסִידוֹת שְׁכָל הַגְּבוּהָ גְבוּהָ בְּיוֹתֵר בְּשׁוּרוֹ שֶׁיּוֹרֵד לְמַטָּה מַטָּה
83 בְּיוֹתֵר (כִּמְבֹאֵר גַּם לַעֲנִין זֶה שֶׁהָאֵדָם, הַנְּעִלָה מִבֵּין אֲרֻבַּת הַסּוּגִים שֶׁל
84 'דוֹמֵם צוֹמֵת חֵי מְדַבֵּר' נִיּוּן מִן הַחֵי הַצּוֹמֵת וְהַדּוֹמֵם הַנּוֹחֲתִים מִמֶּנּוּ, כִּי
85 בְּשׁוּרוֹשׁ הֵם גְּבוּהִים מִהָאֵדָם וְזוֹ הַסִּיבָה שֶׁבִּירוּדָתָם לְמַטָּה הֵם נִחוּתִים
86 מִהָאֵדָם, כִּי הַגְּבוּהָ בְּיוֹתֵר, יוֹרֵד לְמַטָּה יוֹתֵר, כִּמְשַׁל חוֹמַת אֲבָנִים שֶׁנּוֹפֶלֶת
87 וְהָאֲבָנִים שֶׁבְּשׁוּרוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת נּוֹפְלוֹת רְחוֹק יוֹתֵר מִהָאֲבָנִים שֶׁבְּשׁוּרוֹת הַנּוֹמוֹכוֹת)
88 וְכִיּוֹן שֶׁנִּיּוֹצוֹן זֶה הַנְּעִלָם וְנִסְתָּר בְּדְבָרִים שֶׁל עֲבוּרַת הַנְּסִיווֹת יוֹרֵד

1 נַעֲשִׂים אָצְלוּ כָּל הָעֲנִינִים הַגְּשָׁמִיִּים וְהַחוֹמְרִיִּים בְּהַשְׁתּוּיּוֹת
2 לְגַמְרִי, וְכוֹלֵם שׁוּרִים בְּמוֹכֵן זֶה שְׁכוֹלֵם לֹא נִחְשָׁבִים בְּעֵינֵינוּ כֹּלֵל וְעַל יְדִי
3 זֶה בְּטֵלִים כָּל עֲנִינֵי נְסִיווֹת כִּי כֹאשֶׁר לִנְפֶּשׁ הָאֱלֹקוֹת יֵשׁ עוֹנֵג
4 בְּאֱלֹקוֹת בְּגִלּוֹי וְגַם הַעוֹנֵג שֶׁל הַנְּפֶשׁ הַבְּהִמִית הַתְּהַפֵּךְ שֶׁכֵּבֵר אֵינוֹ בְּדְבָרִים
5 גְּשָׁמִיִּים וְחוֹמְרִיִּים אֵלָּא בְּעֵינֵי קְדוּשָׁה,

6 כָּל הַנְּסִיווֹת שֶׁמַּעֲלִימִים עַל הַקְּדוּשָׁה
7 וּמַהוּיִם מִכְּשׁוֹל בְּעֲבוּרַת ה', בְּטֵלִים
8 לְגַמְרִי. וְכִפִּי שְׁמִכָּאֵר רַבִּינוּ
9 הִזְקֵן בְּאֵגְרַת הַקֶּדֶשׁ²⁵ שֶׁבִּסְפֹּר
10 הַתִּנְיָא, שֶׁהִמְאָמִין לֹא יַחוּשׁ
11 מִשׁוּם יְסוּרִין בְּעוֹלָם, מִי
12 שֶׁהִמְאָמֵן שֶׁלּוּ בְּקִדּוּשׁ בִּירוֹן הוּא הִיא
13 חֻזְקָה, בְּתוֹקֶף וּבְגִלּוֹי, הִרִי גַם אִם יֵשׁ
14 לוֹ יִסּוּרִים, חֶסֶד וְשׁוֹלֵם, אֵין הִיסוּרִים
15 מִמַּהוּיִם לִגְבוֹי הַפְּרַעָה וּמוֹנִיעָה מִעֲבוּרַת
16 ה', וְכִכֵּל עֲנִינֵי הָעוֹלָם הֵן
17 וְלֹא כֵן וְלֹא, הִינּוּ אִם יֵשׁ לוֹ דְּבָרִים
18 גְּשָׁמִיִּים מַעֲנִי הָעוֹלָם אוֹ אֵין לוֹ
19 שׁוּיִן אָצְלוּ בְּהַשְׁתּוּיּוֹת
20 אֲמִיתִית, וּמִפְּנֵי תוֹקֶף הָאִמּוֹנָה
21 וְהַדְּבִיקוֹת שֶׁלּוּ בְּקִדּוּשׁ בִּירוֹן הוּא, אֵין
22 הַבְּדֵל לִגְבוֹי מַה מַּצְבּוֹ בְּעֵינֵי הָעוֹלָם
23 הָאֵם הוּא עֹשִׂיר אוֹ חִלְיָה עֲנִי, בְּרִיא
24 אוֹ חִלְיָה בְּעַל יִסּוּרִים וְהִינּוּ,
25 שֶׁהַסִּיבָה לְכָף שֶׁהָאֵדָם בְּדֶרֶךְ
26 כֹּלֵל מִיָּצֵר צֶר לוֹ וְכוּבָב לוֹ וְדוֹאָג
27 וְהוּא מוֹדָאָג וּמוֹטֵרֵד עַל הַחֲסָרוֹן
28 בְּעֵינֵינִים דְּכִנִּי יְלִידִים חֲרִי בִּרְאוֹת
29 וּמִזּוּנֵי פִּרְסָה רְוִיחֵי בִּירוֹת, הֲרִי
30 זֶה מִפְּנֵי שֶׁעֲנִינִים אֵלּוּ אֵינֶם
31 בְּהַשְׁתּוּיּוֹת אָצְלוּ, אֵלָּא יֵשׁ הַבְּדֵל
32 לִגְבוֹי בֵּין יִתְרוֹן בְּדְבָרִים אֵלָּה לְחֲסוֹן
33 בְּהֵם אֲכָל כֹּאשֶׁר נִמְצָא
34 בְּמַעֲמָד וּמַצָּב שְׁכָל הָעֲנִינִים
35 דְּכִנִּי חֲרִי וּמִזּוּנֵי רְוִיחֵי הֵם
36 בְּהַשְׁתּוּיּוֹת אָצְלוּ, וְכָל מַצָּב נִתְּפֵס
37 בְּעֵינֵינוּ בְּשׁוּה לֹאֵל הַבְּדֵל בֵּין שִׁפְעַר וְכִי

38 לְמַחְסוֹר גְּדוֹל חִלְיָה, וְהַסִּיבָה לְכָף שֶׁהוּא מִתִּיחַס לְכָל הַמַּצְבִּים בְּשׁוּה וְגַם
39 אִם יֵשׁ לוֹ יִסּוּרִים חִלְיָה, אֵין זֶה מַחְלִישׁ אֶת אִמּוֹנָתוֹ וְאֶת עֲבוּרַת ה' שֶׁלּוּ הִיא
40 כִּי, מַה שְׁנוֹעֵץ לוֹ וְחֹשֶׁבֶת בְּעֵינֵינוּ בְּאִמַּת הֲרִי זֶה לֹא הַדְּבָרִים הַגְּשָׁמִיִּים
41 אֵלָּא רַק עֲנִין הַתּוֹרָה וּמַצּוֹת, וּמִצַּד הַתּוֹרָה הֲרִי כָּל דְּעִבִּיד
42 רַחֲמָנָא לְטָב עֲבִיד²⁶, כָּל מַה שֶׁעוֹשֶׂה רַחֲמָן, הַקְּדוּשׁ בִּירוֹן הוּא, לְטוֹב
43 עוֹשֶׂה (וְהוּא מֵאִמִּין בְּכָךְ בְּאִמּוֹנָה שְׁלִימָה גַם אִם לִפִּי שַׁעַר נִרְאֶה שֶׁמַּצְבּוֹ הוּא
44 הִיפֶךְ הַטּוֹב), אָזִי כָּל הָעֲנִינִים שֶׁבָּהֶם מְנַסִּים אוֹתוֹ, נַעֲשִׂים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לְמַטָּה כָּל כֶּף וְנִעְלַם וְנִסְתָּר בִּיּוֹתֵר וְאוֹרוֹ אֵינוֹ מֵאִיר עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאָר
- 2 אֶלָּא מְצִיאוֹתוֹ בְּלִבְדּוֹ, הֲרִי מוֹכֵן שֶׁבִּזְהָר בְּתוֹךְ הַנִּיצוֹץ שִׁירָד כֹּל כֵּךְ
- 3 נִמְנֹךְ נִמְצָא בְּהֶעֱלֵם הַגְּבוּהָ גְבוּהָ בִּיּוֹתֵר.
- 4 וְעַל דֶּרֶךְ דּוּגְמָא לְהַמְבֹאֵר²⁸ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת בְּהִשְׁטַעַם שְׁעִנָן
- 5 הַמְסִירֵת נִפְשָׁה הוּא בְּדוֹרוֹת
- 6 הָאֲחֵרוֹנִים דְּוָקָא, וְלִכְאוּרָה הַדְּבָר
- 7 תְּמוּהָ, שֶׁהִי דוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים הִיוּ
- 8 בְּמַעֲלָה גְדוּלָּה יוֹתֵר בְּרוּחָנִיּוֹת, וְלִמָּה
- 9 אִם-כֵּן דּוּקָא בְּדוֹרוֹת הָאֲחֵרוֹנִים שֶׁהֵם
- 10 בְּדִרְגָּה רִוּחָנִית נִמּוּכָה מֵהַדְּרוֹרוֹת
- 11 הָרִאשׁוֹנִים יֵשׁ עֲנִין הַמְסִירוֹת נִפְשָׁה
- 12 שֶׁהוּא עֲבוּדַת ה' נִעְלִית בִּיּוֹתֵר, וְהִשְׁטַעַם
- 13 הוּא כִּיּוֹן שֶׁבְּדוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים
- 14 הִיוּ בְּהַתְּגַלּוּת עֲנִינֵי הַשִּׁשְׁלָה כִּי
- 15 אֲנִשֵּׁי הַדְּרוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים הִיוּ בְּעַלִּי שִׁשְׁלָה
- 16 נִעְלָה בִּיּוֹתֵר, וְהִי הַשִּׁשְׁלָה מְעַלִּים
- 17 עַל הַמְסִירוֹת נִפְשָׁה, כִּי כָל עֲנִין
- 18 הַמְסִירוֹת נִפְשָׁה הוּא לְעִבּוֹד אֶת ה' מַעַל
- 19 וּמַעֲבֵר לִמָּה שֶׁמִּתְבַּקֵּשׁ וּמִתְחַיֵּב עַל פִּי
- 20 הַשִּׁשְׁלָה וְהַהִיגִין מֵהָ שְׁאִין כֵּן
- 21 בְּדוֹרוֹת הָאֲחֵרוֹנִים כִּי שֶׁהִשְׁלָה
- 22 אֵינוֹ בְּמַעֲלָה גְדוּלָּה כְּמוֹ בְּדוֹרוֹת
- 23 הָרִאשׁוֹנִים, יִשְׁנָה יוֹתֵר מְסִירוֹת נִפְשָׁה.
- 24 וְכִשְׁם שֶׁנִּקְלָה לְפַעוֹל עֲנִין
- 25 הַמְסִירֵת נִפְשָׁה עַל הַעֲקֵב
- 26 שֶׁבִּרְגֵל לְמַשֵּׁל כְּשִׁישׁ צוֹרֵךְ לְהִכְנֵס
- 27 לְמִים וְרוֹתְחִים מֵאִד יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר
- 28 עַל הָרִאשׁוֹנִים, כְּמוֹ כֵּן נִקְלָה
- 29 לְפַעוֹל עֲנִין הַמְסִירֵת נִפְשָׁה
- 30 בְּעֵקֶב הַמְּשִׁיחָא כְּשֶׁהַדְּרוֹרוֹת
- 31 הֵם בְּדִרְגָּה נִמּוּכוֹת בְּרוּחָנִיּוֹת, כּוֹלֵל גַּם
- 32 בְּעֲנִין הַשִּׁשְׁלָה, יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר
- 33 בְּדוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים שֶׁהִיוּ
- 34 בְּמִדְּרִיגוֹת עֲלִיוֹנוֹת יוֹתֵר.
- 35 וְעַל דֶּרֶךְ זֶה יֵשׁ לוֹמֵר בְּעֲנִין
- 36 הַנִּיצוֹץ שֶׁבְּנִסְיוֹן, שֶׁכִּיּוֹן שֶׁלֹּא
- 37 נִשְׁאָר בּוֹ אֶלָּא מְצִיאוֹתוֹ
- 38 בְּלִבְדּוֹ וְאִילוֹ אוֹרוֹ הִסְתָּר וְנִעְלַם
- 39 לְגַמְרִי, הִינּוּ שִׁירָד לְמַטָּה בִּיּוֹתֵר, לְכֵן
- 40 נִמְצָא בּוֹ טֶמֶן בּוֹ בְּהֶעֱלֵם הַגְּבוּהָ
- 41 גְבוּהָ בִּיּוֹתֵר וְנִמְצָא עִם הִיּוֹת נִיצוֹץ שִׁירָד מֵאִד וְאוֹרוֹ נִחְשֵׁךְ, כֹּכָל זֹאת יֵשׁ
- 42 בּוֹ, מִצַּד שְׁנֵי מַעֲלָה וְיִתְרוֹן שְׁאִין בְּנִיצוֹץ שֶׁבְּעִבּוֹד הַבִּירוֹרִים.

- 1 (ו) וְכִזְהָר יוֹכֵן מֵהָ שִׁפְתוֹב²⁹ בְּתוֹרָה, בְּדַבְרֵי מֹשֶׁה רַבִּינוּ לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל,
- 2 כִּי מְנַסֶּה הוֹי' אֲלֵקִיכֶם אֶתְכֶם לְדַעַת גּוֹ', הִינּוּ, שֶׁפָּדִי
- 3 שִׁיְהִיָּה עֲנִין הַדַּעַת בְּמוֹכֵן שֶׁל הַכְּרָה וְהַרְגֵּשָׁה וְרִאִיָּה הַשְּׂגָה שְׁכִלִית
- 4 בְּרוּרָה וְכִהִירָה כְּמוֹ דְּבַר הַנְּרָאָה בְּעִינֵים בְּאֵלְקוּת (לְדַעַת), שְׁזוּהִי
- 5 הַתְּכִלִּית דְּכִיָּאת הַמְּשִׁיחָה, שֶׁאֵין
- 6 בִּימּוֹת הַמְּשִׁיחָה, יִהְיֶה גִילּוֹי שֶׁל
- 7 הָאֲלּוּקוֹת בְּעוֹלָם וְכוּלָם יִדְעוּ וְיִרְאוּ אֶת
- 8 הָאֲלּוּקוֹת כְּמוֹ שְׂרׁוּאִים דְּבַר מוֹחֲשֵׁי
- 9 הֲרִי זֶה עַל יְדֵי עֲבוּדַת ה' כְּתָה,
- 10 בּוֹמֵן הַגְּלוּת, בְּאוֹפֵן שֶׁל עֲנִין
- 11 הַנְּסִיווֹת (כְּנִאֲמֵר בְּתַחֲלִיל הַכְּתוּב
- 12 כִּי מְנַסֶּה גּוֹ' אֶתְכֶם) דְּוָקָא.
- 13 וְשֶׁעַם הַדְּבָר שֶׁהַכְּנָה לְרִאִיָּה
- 14 אֲלּוּקוֹת הֵיא דּוּקָא בְּעֲנִין הַנִּסְיוֹן הוּא,
- 15 כִּי, בְּעֲנִין הַנְּסִיווֹת הֲרִי
- 16 הַנִּיצוֹץ הָאֲלּוּקִי הַנִּמְצָא בְּדַבְרִים
- 17 שֶׁבָּהֶם הוּא הַנִּסְיוֹן הוּא בְּהֶעֱלֵם
- 18 וְהִסְתָּר בִּיּוֹתֵר, שֶׁלֵּכֵן אִי
- 19 אֲפָשֶׁר לְפַעוֹל בּוֹ הַבִּירוֹר
- 20 בְּדֶרֶךְ מְלַחְמָה וְשִׁשְׁלָה וְטִרְיָא
- 21 כִּי, כִּי כִיּוֹן שֶׁהוּא נִיצוֹץ שְׁאֵינוֹ מֵאִיר
- 22 וְאֵינוֹ מִתְפַּשֵּׁט, אִי אֲפָשֶׁר לְתַפְסֹס בּוֹ
- 23 עַל יְדֵי הַשִּׁשְׁלָה וְהַהִיגִין וְהַשְׁכָּנָה אֶלָּא
- 24 הַעֲבוּדָה שֶׁל הַעֲלָתָה נִיצוֹץ זֶה
- 25 שֶׁבְּנִסְיוֹנוֹת צְרִיכָה לְהִיּוֹת
- 26 בְּאוֹפֵן שֶׁל הַלִּיכָה בְּתוֹקָף
- 27 עֲצָמִי וּבִיטוּל עֲצָמִי שֶׁהֵם
- 28 עֲנִינִים-עַל-שִׁכְלִים, כְּמִבּוּאֵר לְעִיל
- 29 בְּאִרְכּוֹת שִׁלְזָה לְתוֹקָף עֲצָמִי וּבִיטוּל
- 30 עֲצָמִי בָּאִים נִתָּן לְהַגִּיעַ עַל יְדֵי
- 31 גִילּוֹי יַחֲדָה שֶׁבְּנִפְשָׁה דְּוָקָא,
- 32 הַנִּעְלִית לְגַמְרִי מִכּוּחוֹת הַשִּׁשְׁלָה,
- 33 וְכִאֲשֶׁר מִתְּגַלִּית בְּחִינַת
- 34 הַיַּחֲדָה דְּנִפְשָׁה הָאֲלֵקִית, הֲרִי
- 35 הֵיא מְהֻפָּכֶת אֶת הַיַּחֲדָה
- 36 דְּהַנִּפְשָׁה הַבְּהִמִית מֵרַע לְטוֹב,
- 37 וּבְמִילָא פּוֹעֵל הָאֲדָם בְּעֲצָמוֹ
- 38 שֶׁכֵּל הַעֲנִינִים שֶׁל חִיּוֹ הַגִּשְׁמִיִּים
- 39 דְּכִנֵּי חִיּוֹ וּמִזּוּנֵי הֵם בְּדֶרֶךְ
- 40 הַשְׁתּוּוֹת לְגַמְרִי, וְהַדְּבָקוֹת שֶׁל
- 41 בְּעִבּוּדַת ה' הֵיא כֹּכָל זְמַן וְכֹכָל מִצַּב בְּשׁוּהָ, וְעַל יְדֵי זֶה מְתַבַּטֵּל
- 42 הַנִּסְיוֹן וְנִעְלַם כֹּלָּה הֵיא (בְּנִזְכָּר לְעִיל), וְאֵין כֹּכָל הַמְּצִיאוֹת שֶׁל

(28) ראה סה"מ תרמ"ח ע' קפו ואילך. תרפ"ה ע' רנ"ד-סד. סה"מ תש"ט ע' 118. ואילך. סה"מ אידיש ע' 11-3. ד"ה ונחה תשכ"ה סעיף ט (תו"מ סה"מ ניסן ע' קצד ואילך). וראה גם סה"מ תרפ"ט ע' 207. ד"ה נתת ליראיך תשל"ו סעיף יא (תו"מ סה"מ תמוז ע' נז ואילך). (29) ראה יג, ד.

נתת ליראיך נס להתנוסס

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הניסיון מתבטל מתגלה הניצוץ שבו שנעלם והסתתר בניסיון וחוזר
 - 2 ועולה לקדושה שמשם הוא שרשו ומקורו, ולא עוד אלא שנעשה
 - 3 במדריגה עליונה ביותר, ולא מדובר בעליה קטנה ומוגבלת בלבד
 - 4 אלא בעליה גדולה מאד שהרי מה שירד למטה מטה ביותר היה
 - 5 דוקא הגבוה גבוה ביותר,
 - 6 כמבואר לעיל, וכעת כאשר הניצוץ
 - 7 שירד למטה ביותר, חוזר ועולה, הרי
 - 8 העליה היא למעלה ביותר אל 'הגבוה
 - 9 גבוה ביותר'.
 - 10 (ז) וזהו גם הטעם שדוקא
 - 11 לאחרי הנסיונות הגדולים
 - 12 והקשים שבחושך פפול
 - 13 ומכופל דגלות זה האחרון
 - 14 (שלאחריו אחרי גלות זו שהיא
 - 15 הגלות האחרונה ואחריה לא תהיה עוד
 - 16 גלות אלא יקויים היעוד³⁰
 - 17 שבנבואת זכריה את רוח
 - 18 הטומאה אעביר מן הארץ,
 - 19 וכיון שלא תהיה עוד 'טומאה' וכל
 - 20 הכוחות של היפך הקדושה יתבטלו
 - 21 לגמרי ויתחפכו לטוב, מובן שלא תהיה
 - 22 עוד גלות), שבו ביגלות זה האחרון
 - 23 מבררים ומעלים את הניצוצות
 - 24 האחרונים ביותר שהם
 - 25 הניצוצות שמתבררים בסוף הגלות,
 - 26 בזמן שהחושך מתגבר ביותר,
 - 27 בהעלם והסתתר ביותר, אזי
 - 28 אחרי בירור ניצוצות אלו דוקא
 - 29 יקויים היעוד³¹ שבנבואת ישעיה
 - 30 מלאה הארץ דעה את הו',
 - 31 שכל הארץ, כל המציאות כולה, תהיה
 - 32 מלאה בהכרה באלוקות שתתגלה
 - 33 בפועל ובגלוי הבטחת התורה כי
 - 34 מנסה הו' אלמיקם אתכם
 - 35 לדעת, היינו, שתכלית הכוונה
 - 36 והמטרה של הנסיונות היא כדי
 - 37 שתתגלה ענין הדעת הכרה
 - 38 והרגשה באלקות, ובלשון הכתוב
 - 39 דבררי הימים בציוי דוד לשלמה בנו
 - 40 דע את אלמי אביד³².
 - 41 ולכן ניתנה לנו עתה עבודת
 - 42 הנסיונות - לא באופן כפי
 - 43 שהיה בגלות מצרים שהיה
 - 44 רק ענין של בלבול, שהניסיונות
- והקשיים היו רק הפרעה ומכשול אלא כפי שמבאר כבוד קדושת
- מורי חמי אדמו"ר במאמר, ש"בגלות זה ניתן לכל בני ישראל
- הפח והעוז להכיר את האמת כי הם רק נסיונות בלבד",
- ולא מציאות אמיתית שאכן מפריעה ומבלבלת, ובאופן שיוכלו מתוך
- הכרה זו לעמוד בנסיון ולהתגבר
- עליו על ידי התעוררות פח
- העצמי, תוקף וביטול עצמי,
- ולעמוד בנסיון באופן
- שיוציאו את הניצוצות
- המוסתרים ונעלמים בניסיונות, ועל
- ידי זה שיעמדו בניסיון יזכו
- לבוא לדעת את הו'
- אלמיקם, להכיר אלוקות, ובמיוחד
- כפי שהדבר יהיה לעתיד לבוא, בזמן
- הגאולה, והינו, שהנסיון אינו
- ענין לעצמו, ואין בו עצמו מטרה
- ותכלית אלא כל מה שמנסה
- הו' אלמיקם אתכם אינו
- אלא כדי לדעת, לבוא
- להתעלות על ידי העמידה בניסיון
- ולהגיע למעמד ומצב דמלאה
- הארץ דעה את הו' שיהיה
- לעתיד לבוא.
- ולכן, מאחר שזו כל המטרה
- והתכלית של הנסיונות, שעל ידם
- יגיעו בסופו של דבר לידיעת וראיית
- אלוקות, הנה באשר נעמוד נגד
- (מ'ועט ביישטיין יעמדו מבלי
- להכנע ויתגברו על) כל ההעלמות
- וההסתרים, וגלף בדרך
- העבודה שלא להכנס לשקלא
- וטרקא בדרך מלחמה, שהיא
- עבודה השייכת לעבודת הבירורים ולא
- שייכת לעבודת הנסיונות, כמבואר
- לעיל באריכות, אלא לגשת לכל
- ענין בתוקף עצמי וביטול
- עצמי, היינו, מתוך גישה שבה
- האדם אומר לעצמו שהן אמת
- שאני בעצמי איני מציאות
- כלל (אף בין טאקע
- גארגישט אני אכן אין ואפס),
- ואילו הדברים היו תלויים בכוחות
- וביכולות האישיים שלי מי יודע איך
- הייתי מצליח להתגבר, אבל כיון

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

ובכפרט בגלות האחרון, כשהחושך וההעלם מתגבר ונעשה כפול
ומכופל ובגלות זה גופא עצמו בעקבתא דעקבתא דמשיחא,
שאו ההעלם וההסתר גובר עוד יותר שפאשר כל אחד ואחד נעשה
עבודתו בעבודת ה' בתורה ומצוות בתוקף עצמי ובכישול עצמי,
אזי במהרה נזכה פולנו שפעגלא במהירות דידן שלנו,
מהר לפי המושגים והתפיסה שלנו, יתגלו כל הגילויים והאורות,
ועצמות ומהות אין סוף פרוף הוא, ויתגלו לעין כל הן עניי
האלוקות שהם 'גילויים' והאורות מעצמות האלוקות ולא זו בלבד אלא
תהיה גם התגלות עצמות ומהות האלוקות עצמה, על ידי משיח
צדקנו, במהרה פמינינו אמן.

שפאשר כל אחד ואחד יעשה עבודתו בתוקף עצמי ובכישול עצמי, אזי
במהרה נזכה פולנו שפעגלא דידן יתגלו כל הגילויים והאורות, ועצמות
ומהות אין סוף פרוף הוא, על ידי משיח צדקנו, במהרה פמינינו אמן.

שהנני עוסק בעבודת ה' ודבוק בקדוש ברוך הוא אינני מתפעל
ואיני מתרשם מ'שום דבר, גם אם הדבר נראה כניסיון גדול וקשה ויודע
אני שאי אפשר בלא-הכי, שלא יתכן בלי זה, אלא, יהיה מה שיהיה,
דער ענין מוזי זיך דורכפירן הענין (של עבודת ה' בתורה ומצוות)
מוכרח להתבצע – אזי מבטלים
את הנסיון והוא לא קיים עוד, ומבשרים ומעלים את הניצוץ
שמסתתר בו בתוך הדבר של הניסיון, ועל ידי זה פועלים
בעולם את הגילוי של האלוקות שבזמן הגלות יש על כך העלמות
והסתרים שבמהרה פמינינו יהיה בגלוי ממש על ידי ביאת
משיח צדקנו שעל ידו תבוא לעולם הגאולה ובאותו הזמן יהיה בכל
העולם גילוי אלוקות ללא העלם והסתור. וההכנה לזה צריכה
להיות על ידי עבודת כל אחד ואחד בזמן הגלות בכלל.

המשך ביאור למס' כתובות ליום שלישי עמ' א

גמרא

ש'דברי המכשיר בה, מכשיר בבתה – לרבן גמליאל, שהאשה
עצמה כשרה לכהונה, אף בתה מביאה זו כשרה לכהונה. אלא
למאן דאמר שאף לדברי המכשיר בה, פוסל בבתה, כיון שלבת אין
חזקת כשרות, מאי איכא למימר – כיצד ניתן לבאר מדוע לרב אסי
הוצרכה המשנה להביא את מחלוקתם בשני אופנים.
מתרצת הגמרא: רב אסי עצמו כבר כמאן דאמר (להלן ע"ב) לדברי
המכשיר בה מכשיר בבתה, ולדבריו מובן שהוצרכה המשנה
להביא את מחלוקתם בשני האופנים כדי להשמיענו זאת, שאף
את הבת הכשיר רבן גמליאל.

הגמרא מבררת האם ניתן ללמוד ממשנתנו דין בהלכות יחוד.
מבררת הגמרא: אמר ליה רב פפא לאבין, לועירי, דאמר מאי
'מדרבנן, נסתרה, ועל זה אמר רבי יהושע דלא מהימנא – שאינה
נאמנת לומר לבשר נבעלת, אף שרק נסתרה ולא ראינו שנבעלה,
שכיון שנסתרה הרי זה בחזקת שנבעלה, והאמר רב, מלקין על
היחוד – אשת איש שהתייחדה עם אדם זר לוקה מכת מדרות
מדרבנן, ואין אופרין על היחוד – אין אוסרין את האשה על בעלה
מחמת יחוד זה, שאין זה דאי שנבעלה לאותו אדם, לימא – האם
נאמר שדין זה הוא דלא ברבי יהושע, שהרי רבי יהושע פוסל את
האשה לכהונה מחמת היחוד.
משיבה הגמרא: אפילו תימא שרב סובר כרבי יהושע, ובאמת אין
היחוד מוכיח שנבעלה ולכן מותרת לבעלה, ומכל מקום אסרה
רבי יהושע לכהונה משום שמעלה עשו בייחסין – לענין יחוס
כהונה החמירו לאסור אף ביחוד בלבד.
הגמרא מקשה מבריייתא על רב אסי שפירש שמדברת היינו
שנבעלה, אבל אם רק התייחדה אף רבי יהושע מתיר לכהונה:
מיתיב, שנינו בבריייתא, אשה פנויה שראויה שנגבסה עם אחד
לסתר – למקום סתר,

שנינו במשנה: 'ראוה מדברת עם אחד' וכו'. מבררת הגמרא: מאי
– מה פירוש לשון 'מדרבנן' האמור כאן, שהרי ודאי אין לחושדה
בזנות מחמת שדיברה עם אדם זר. מביאה הגמרא מחלוקת: ועירי
אמר, 'מדברת' היינו נסתרה – נתייחדה, רב אסי אמר, מדברת היינו
נגעלה, שידוע שנבעלה, אבל אם התייחדה נאמנת לומר שנבעלה
לבשר, במיגו שהיתה אומרת שלא נבעלה כלל.
מקשה הגמרא: בשלמא לועירי, היינו דקתני מדרבנן – מובן שנקטה
המשנה לשון 'מדברת', שאפשר לפרשה כלשון יחוד, אלא לרב
אסי, מאי – מה המשמעות של לשון מדרבנן, וכיצד היא מתפרשת
על בעילה. מתרצת הגמרא: לישנא מעליא – לשון מעולה ונקיה
נקטה המשנה, ומצינו כעין זה בפסוק, ב'דבתי' (משלי ל"ב) 'כן דרךך
אשה מנאפת אכלה ופחתה פיה ואמרה לא פעלתי און', הרי שנקט
הפסוק את הבעילה בלשון 'אכילה', וכן משנתנו נקטה לשון
דיבור.
שואלת הגמרא: בשלמא לועירי ש'מדברת' הכוונה ליחוד, היינו
דקתני תרתי – מובן מדוע נקטה המשנה שני אופנים במחלוקת זו,
ברישא מדרבנן ובסיפא מעוברת, כיון שברישא התחדש שרבי
יהושע פוסלה אפילו ביחוד בלבד, ורבן גמליאל מכשירה אפילו
באופן שידוע שנבעלה. אלא לרב אסי שגם מדברת היינו שנבעלה,
אם כן תרתי למה לי – מדוע יש צורך להשמיענו את מחלוקתם
בשני אופנים שונים, שהרי בשניהם יודעים אנו בבירור שנבעלה.
משיבה הגמרא: הוצרכה המשנה להביא את שני האופנים, תדא –
האופן הראשון, שראוה שנבעלה, להכשיר בה – להשמיענו שרבן
גמליאל מכשיר את האשה עצמה לכהונה, ותדא – האופן השני,
שראוה מעוברת, להכשיר בבתה – לחדש שאף את בתה שמביאה
זו מכשיר רבן גמליאל, הגם שלבת אין חזקת כשרות כיון שהספק
התעורר קודם לידתה.
שואלת הגמרא: הניחא – תירוץ זה מובן למאן דאמר (להלן ע"ב)

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בפרשת השבוע, פרשת פינחס, הקדוש ברוך הוא אומר למשה רבינו:
 2 **צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי**
 3 **גו' תשמרו להקריב לי במועדו¹**, ובהמשך בא הציווי להקריב קרבן
 4 תמיד פעמיים בכל יום, בבוקר ובין הערבים, **ואיתא מובא בפסרי² מדרש**
 5 הלכתי על החומשים במדבר ודברים
 6 **מה אמור למעלה קודם לכן**
 7 בפרשת פינחס, משה רבינו מבקש
 8 מהקדוש ברוך הוא **פקד ימנה ה'**
 9 **אלקי הרוחות איש על העדה**
 10 מנהיג לבני ישראל **אשר יצא**
 11 **לפניהם ואשר יבא לפניהם³**,
 12 **אמר לו הקב"ה (למשה) עד**
 13 **שאתה מצוני על בני לדאוג להם**
 14 **[שזהו דבר שאין בו צורך**
 15 שהרי בודאי הקדוש ברוך הוא ידאג
 16 לבניו], **צוה את בני עלי וכו'**
 17 שיקריבו קרבנות, ובוזה בני ישראל
 18 ידאגו עבור הקדוש ברוך הוא, כביכול.
 19 **ומזה שלפני הסתלקותו של**
 20 **משה בזמן של סיכום כל ימיו וכל**
 21 **ענינו אמר לו הקב"ה למשה**
 22 **רבינו צוה את בני עלי בנוגע**
 23 **לענין הקרבנות, מוכן, שענין**
 24 **הקרבנות הוא עיקר העבודה**
 25 הדבר העיקרי והמרכזי בעבודת ה' של
 26 בני ישראל. **וצריך להבין ענין זה**
 27 שעבודת הקרבנות היא דבר עיקרי
 28 בעבודת ה', **שהרי מצינו במקורות**
 29 אחרים דברים שלכאורה עולה מהם
 30 להיפך, כמו **שהנביאים טענו**
 31 **לישראל, כלשון הכתוב בספר**
 32 **שמואל, הנה שמע מזבח טוב**
 33 **גו'⁴**, כלומר, הקדוש ברוך הוא
 34 מחשיב יותר ששומעים בקולו
 35 ומצייתים לו, מאשר שמביאים לו
 36 קורבנות ו**כתיב⁵** בנבואת הושע
 37 שהקדוש ברוך הוא אומר **פי חסד**
 38 **חפצתי ולא זבח, והיינו,**
 39 **שהעיקר בעבודת ה' הוא הענין**
 40 **דשמע לשמוע בקול ה' ולקיים את**
- מצוותיו, **וענין החסד בין אדם לחבירו, ולא קרבנות (זבח)** ולכאורה
 הרי זה סותר למשמעות דברי הספרי שהקרבנות הם דבר עיקרי.
 וגם צריך להבין בענין הקרבנות גופא עצמו, מלבד השאלה
 האמורה לגבי ענין הקרבנות ביחס לדברים אחרים ('שמוע' ו'חסד') דהנה,
 הקרבן הראשון שנצטוו
 ישראל על ידי משה הוא
 קרבן התמיד, ובענין
 התמידין אמרו רז"ל⁶ במדרש
 שתמיד של שחר שמקריבים
 אותו בבוקר מכפר על עבירות
 שבליילה, ותמיד של בין
 הערבים שמקריבים אותו לקראת
 סוף היום מכפר על עבירות
 שביום. וידועה בתורת החסידות
 הקושיא⁷ כיצד מכפרת
 הקרבת הבהמה על חטאו
 של האדם, איך החטא שחטא
 האדם מתכפר על ידי שמביאים קרבן
 של בהמה ועל דרך לשון
 חז"ל⁸ אם אדם חטא, בהמה
 מה חטאה?
 ומבואר בזה⁹, שהפירה
 שנפעלת על ידי הקרבן היא על ידי
 זה שהאדם המביא את הקרבן
 מתבונן שכל מה שנעשה
 בבהמה היה ראוי שיעשה בו
 באדם כו'¹⁰, כמבואר במפרשי
 התורה (וזה לשון הרמב"ן: "...כי
 בעבור שמעשי בני אדם נגמרים
 במחשבה ובדבור ובמעשה, צוה ה' כי
 כאשר יחטא יביא קרבן, יסמוך ידיו
 עליו כנגד המעשה, ויתודה בפיו כנגד
 הדבור, וישרוף באש הקרב והכליות
 שהם כלי המחשבה והתאוה, והכרעים
 כנגד ידיו ורגליו של אדם העושים כל
 מלאכתו, ויזרוק הדם על המזבח כנגד
 דמו בנפשו, כדי שיחשוב אדם בעשותו
 כל אלה כי חטא לאלקיו, בגופו

בס"ד. שבת פרשת פינחס, מברכים החודש מנחם-אב, ה'תשי"א

(הנחה בלתי מוגה)

צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני
לחמי לאשי גו' תשמרו להקריב לי
במועדו¹, ואיתא בפסרי² מה אמור למעלה
 יפקד ה' אלקי הרוחות איש על העדה אשר יצא
 לפניהם ואשר יבא לפניהם³, אמר לו הקב"ה
 (למשה) עד שאתה מצוני על בני [שזהו דבר
 שאין בו צורך], צוה את בני עלי וכו'. ומזה
 שלפני הסתלקותו של משה אמר לו הקב"ה
 צוה את בני עלי בנוגע לענין הקרבנות, מוכן,
 שענין הקרבנות הוא עיקר העבודה. וצריך
 להבין, שהרי מצינו שהנביאים טענו לישראל
 הנה שמע מזבח טוב גו'⁴, וכתיב⁵ כי חסד
 חפצתי ולא זבח, והיינו, שהעיקר הוא הענין
 דשמע, וענין החסד, ולא קרבנות (זבח).
 וגם צריך להבין בענין הקרבנות גופא, דהנה,
 הקרבן הראשון שנצטוו ישראל על ידי
 משה הוא קרבן התמיד, ובענין התמידין אמרו
 רז"ל⁶ שתמיד של שחר מכפר על עבירות
 שבליילה ותמיד של בין הערבים מכפר על
 עבירות שביום. וידועה הקושיא⁷ כיצד מכפרת
 הקרבת הבהמה על חטאו של האדם, ועל דרך
 לשון חז"ל⁸ אם אדם חטא בהמה מה חטאה.
 ומבואר בזה⁹, שהפירה היא על ידי זה שהאדם
 מתבונן שכל מה שנעשה בבהמה היה ראוי שיעשה בו כו'¹⁰. וזהו גם ענין

(1) פרשתנו כח, ב. (2) פרשתנו שם. הובא בפרש"י עה"פ. וראה שהש"ר פ"א, ג. (3) שם כז, טז"ז. (4) שמואל-א טו, כב. (5) הושע ו, ו. (6) תנחומא פרשתנו יג (תנחומא באבער שם – יב). במדב"ר פכ"א, כא. הובא בתניא אגה"ת פי"א (ק, ב). (7) ראה גם מאמרי אדה"ז תקס"ז ע' רפט. ועם הגהות – אוה"ת מטות ס"ע א'רנה. ועוד. (8) יומא כב, ב. (9) ראה אוה"ת מטות שם. סה"מ תרח"ץ ע' רכז. ועוד. (10) ראה רמב"ן עה"ת ויקרא א, ט. רקנטי ר"פ ויקרא הובא בשל"ה במסכת תענית שלו ריא, ב. וראה גם פרש"י וירא כב, יג (ד"ה תחת בנו).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ובנפשו, וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו, לולא חסד הבורא שלקח ממנו
- 2 תמורה וכופר הקרבן הזה שיחא דמו תחת דמו, נפש תחת נפש, וראשי אברי
- 3 הקרבן כנגד ראשי אבריו, והמנות להחיות בהן מורי התורה שיתפללו עליו,
- 4 וקרבן התמיד בעבור שלא ינצלו הרבים מחטוא תמיד. ואלה דברים מתקבלים
- 5 מושכים את הלב כדברי אגדה".
- 6 וזהו האמור לעיל שמעשה הקרבת
- 7 הקרבן מן הבהמה בגשמיות ורמוז
- 8 לעבודת ה' בנפש האדם, הוא גם
- 9 ענין התוכן הפנימי של עבודת
- 10 התפלה שפנגד הקרבנות,
- 11 כמאמר רז"ל¹¹ בגמרא תפלות
- 12 כנגד תמידין תקנים, ולכן תקנו
- 13 חכמים להתפלל בכל יום כנגד קרבנות
- 14 התמיד שבאים בכל יום ויום
- 15 כמבואר בליקוטי תורה¹²
- 16 לאדמו"ר הזקן ענין התוכן הפנימי
- 17 של קרבן עולה שכולו עולה על
- 18 גבי המזבח שהיו מקריבים
- 19 הבשר והגידין והעצמות,
- 20 שהתהוות והתפתחות העצמות
- 21 גם אצל בעלי החיים נמשך
- 22 מהמות, והתהוות והתפתחות
- 23 הבשר הוא מהדם שמשפנו
- 24 של הדם הוא בעיקר בלב ומהלב
- 25 מתפשט הדם וזורם לכל האברים
- 26 שמשפנו מהדם נעשה בשר,
- 27 וענינו של קרבן עולה כפי שהוא
- 28 בתפלה שפנגד הקרבנות,
- 29 שהתבוננות שהאדם מתבונן
- 30 בתפילה בענין הביטול והעדר
- 31 התפיסת מקום ביטול עד כדי כך שאין כל חשיבות וכל ערך של
- 32 העולמות (והכוונה לכל העולמות, מהעליונים ביותר ועד העולם הזה
- 33 שהוא העולם התחתון ביותר, והיינו כל סדר ההשתלשלות שבו האור
- 34 האלוקי יורד ונמשך מדרגה לדרגה כמו טבעות של שלשלת האחויות זו בזו)
- 35 שכל העולמות בטלים לגבי אור אין סוף ברוך הוא, וההתבוננות
- 36 כוללת גם מחשבה מעמיקה באופן ואיכות הביטול איך דכולא הכל, כל
- 37 העולמות וכל המציאות קמיה לפניו, לגבי האין-סוף עצמו קלא ממש
- 38 חשיבי, נחשבים כלא ממש, כאילו אינם קיימים כלל, וההתבוננות הוו
- 39 שהיא באמצעות השכל שבמוח הוא בחינת העצמות היא כנגד הקרבת
- 40 העצמות של הקרבן שבאים העצמות מן המות, כאמור לעיל,
- 41 והתעוררות המדות אהבה ויראה שעל ידי ההתבוננות כאשר
- 42 ההתבוננות היא בהתעמקות הראויה ומביאה להכרה פנימית ועמוקה של
- 43 האדם בגדולת ה', יש לה השפעה על הרגשות שלו והוא מתעורר ברגש של
- 44 אהבת ה' ויראת ה', והתעוררות זו שהיא בלב, הוא בחינת הבשר

- 45 הנמשך מן הדם שבלב, שזוהי התעוררות הרגש שבלב היא
- 46 הארה מצומצמת מאד שמכילה מעט מזעיר מעט מהקטנות, היינו
- 47 מעט שבמעט, מהשגה שבמות שיש בה הרבה עומק ואורך ורחב
- 48 ומההשגה שבמות שהיא בגדולות, ישנה הארה מועטת ומצומצמת הנמשכת
- 49 להתלבש בלב, וההמשכה מהמוח
- 50 אל הלב היא על ידי הגידים
- 51 ועורקים המהפכים העצמות
- 52 עם הבשר.
- 53 ויכפי שמבואר עוד בליקוטי תורה שם:
- 54 "והנה ביאור ענין בשר גידין ועצמות
- 55 למעלה על-דרך משל יובן ממה
- 56 שכתוב בספרי חכמת הניתוח
- 57 שהתהוות העצמות נמשך מהמוח
- 58 והתהוות הבשר הוא מהדם שמשכנו
- 59 בלב שמשפנו נעשה בשר... והנה הלב
- 60 הוא מקום משכן המדות אהבה ויראה
- 61 כו'. שהן הן בחינת רחיצת הדמים
- 62 שבלב הגשמי אהבה רעה תאוות
- 63 גשמיות כו' וניצוח כו'. וכך למעלה
- 64 מחנה מיכאל באהבה עזה ומחנה
- 65 גבריאל כו' הן הן בחינת הבשר הנמשך
- 66 מן הדם שבלב... אך הדעת והשגה
- 67 שמשגים בגדולת אין-סוף ברוך-הוא
- 68 כל חד לפום שיעורא דיליה ולפי
- 69 מדרגתו הוא בחינת העצמות שבאין מן
- 70 המוח... והנה הגם שהמדות הן לפי
- 71 הדעת והשגה כי לפי שכלו יתחיל איש
- 72 קטן לפי קטנו וגדול לפי גדלו, מכל-
- 73 מקום לא כל הדעת והשגה מלוכשת
- 74 במדות שהרי ההשגה היא בגדולת
- 75 אין-סוף ברוך-הוא שכשמו כן הוא אין לו סוף כו'... ואם כן אם היתה כל
- 76 ההשכלה מלוכשת במדות שבלב לא היה ביכולת המדות אהבה ויראה כו'
- 77 להכיל ולהגביל ההשגה כלל אלא היו מתבטלים ממצאותם... אלא ההשגה
- 78 המתלבשת במדות היא בחינת הארה מצומצמת מעט מזעיר מהשגה שבמוח
- 79 הנמשכת להתלבש בלב מקום המדות והם הם בחינת גידין ועורקים המהפכים
- 80 העצמות עם הבשר כמו שכתוב להודיע לבני האדם גבורותיו הן הגבורות
- 81 והעצמות כמו דרך גידים דקים על דרך משל..."
- 82 ועל פי זה האמור לעיל על המשמעות של עבודת הקרבנות בעבודה
- 83 הרוחנית בנפש האדם נמצא שיש מעלה ויתרון בתפלה לגבי ענין
- 84 הקרבנות כפי שהוא בנפש האדם, שהרי ענין הקרבנות הוא רק
- 85 שהאדם יתאר ויצייר לעצמו כאילו נעשה באדם כל מה שעושים
- 86 בבמה, כמובא לעיל מדברי הרמב"ן, ואילו בענין התפלה כפי
- 87 שהיא בנפש האדם נעשית עבודת הקרבנות התקרבות לאלוקות
- 88 ממש בנפש האדם, שהרי ההתבוננות בגדולת ה' במוח בעת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 התפילה והתעוררות האהבה ויראה בלב, כתוצאה מההתבוננות
 2 במוח הוא ענין הקרבת הפשר והעצמות ממש,
 3 כנזכר לעיל מ'לקוטי תורה' לאדמו"ר הזקן שהתבוננות במוח קשורה
 4 לעצמות המתהוות מהמוח, והתעוררות הרגש קשורה לבשר המתהווה מהדם
 5 שעינקו בלב. ועל פי זה שבעת
 6 התפילה נפעל באדם הענין הנפעל
 7 בקרבנות עוד יותר מפעולת הקרבנות
 8 בנפש האדם הנה צריך להיות
 9 ענין העבודה הרוחנית של התפילה
 10 במדרגה נעלית יותר ובעדיפות
 11 גבוהה יותר מענין מעשה
 12 הקרבנות¹³ כפשוטו. ומכל
 13 מקום על אף שלפי האמור יש יתרון
 14 לעבודת התפילה על עבודת הקרבנות
 15 מצינו שענין הקרבנות הוא
 16 נעלה יותר מן התפילה, שזהו
 17 שאומרים בתפילה¹⁴ יהי רצון
 18 כו' שיבנה בית המקדש
 19 במהרה בימינו¹⁵, ומבקשים על
 20 בנין בית המקדש כיון ששם תהיה
 21 הקרבת קרבנות ולפי זה, עבודת
 22 הקרבנות כפשוטו נעלית יותר מעבודת
 23 התפילה.
 24 וממשיך ומבאר יותר את השאלה
 25 שמצד אחד מצינו שיש יתרון בעבודת
 26 התפילה על עבודת הקרבנות ומצד שני
 27 מצינו שיש יתרון בעבודת הקרבנות על
 28 עבודת התפילה.
 29 ומקדים שלכאורה היה אפשר ליישב
 30 את השאלה בהסבר שאכן מצד
 31 העבודה בנפש האדם יש יתרון
 32 לעבודת התפילה על עבודת הקרבנות,
 33 ואילו מה שמצינו יתרון בעבודת
 34 הקרבנות כפשוטה על עבודת התפילה, הוא מצד ענין אחר, כפי שממשיך
 35 ומה שמבואר שמעלת הקרבנות כפשוטו, קרבנות מהבהמה היא
 36 מפני שהניצוץ האלקי שבבהמה שרשו גבוה יותר¹⁶,
 37 כמבואר בחסידות, בכל דבר בעולם, אפילו דומם, יש ניצוץ אלוקי שמקיים
 38 אותו ומחיה אותו, ובניצוצות יש חילוקי דרגות, בהתאם לשורש של כל ניצוץ
 39 למעלה באלוקות, ובענין זה יש מעלה בבהמה לגבי האדם ששורש הניצוץ
 40 האלוקי שבבהמה נעלה יותר משורש הניצוץ האלוקי שמקיים ומחיה את גוף
 41 האדם (וזה ההסבר לעובדה שעל אף שהאדם הוא נברא יותר נעלה מהבהמה,
- בכל זאת האדם ניוון מאכילת בשר בהמה) כי כל הגבוה יותר יורד
 למטה יותר¹⁷, כי כלל הוא שהניצוצות ששורשם נעלה וגבוה יותר,
 יורדים לקיים ולהחיות נבראים נחותים יותר (כמשל חומת אבנים הנופלת,
 שהאבנים שבשורות העליונות של החומה נופלות רחוק יותר מהאבנים
 שבשורות התחתונות), אבל לאמיתו
 של דבר אין בהסבר זה מענה לשאלה,
 כי הנה לפי זה אם היתרון של
 הקרבנות הוא משום שהניצוץ
 שבבהמה בא משורש נעלה ביותר,
 למעלה משורש הניצוץ שבאדם, הנה
 צריך להיות עיקר המעלה
 בקרבנות שבבית ראשון
 ובבית שני דוקא, שהניצוץ
 האלקי שבבהמה הגשמיית
 הוא באופן של ירידה יותר,
 כי התקופה של בית ראשון ובית שני
 היא מצב של ירידה לגבי התקופה של
 הבית השלישי, בימות המשיח, ולא
 בקרבנות דלעתיד, כאשר
 יקיים היעוד שבנבואת זכריה אֶת
 רוח הטמאה אעביר מן
 הארץ¹⁸ וכל המציאות, כולל
 הבהמות, יהיו במצב נעלה יותר.
 והרי מצינו שעיקר מעלת
 הקרבנות היא לא בתקופת בית
 ראשון ובית שני אלא לעתיד לבוא
 דוקא, כפי שאומרים בנוסח
 התפילה¹⁹ של תפילות מוסף ופסח
 בבית המקדש השלישי שיהיה בימות
 המשיח נעשה לפניך קמנות
 רצונך, שמזה מכך שמתפללים על
 חידוש עבודת הקרבנות לעתיד לבוא
 משמע שדוקא לעתיד לבוא
 יהיה שלימות הקרבת הקרבנות ואז הרי כבר לא יהיה מצב של
 ירידה, ואם כן לא די בהסבר שמעלת הקרבנות היא מפני שהניצוץ שבבהמה,
 שירד למטה ביותר, בא משורש נעלה ביותר.
 ולכן השאלה שנשאלה לעיל, במקומה עומדת, וכפי שממשיך.
 וצריך להבין, דממה נפשך, מצד מעלת הרוחניות, הנה
 צריך להיות עיקר המעלה בענין התפילה, שהיא עבודה רוחנית
 נעלית בנפש האדם ומצד מעלת הגשמיות, בגלל הניצוץ מהשורש
 הנעלה ביותר שירד למטה ביותר, הנה צריך להיות עיקר המעלה

(13) ראה תו"א ויחי מו, ב. תו"ח שם צה, א ואילך. אוה"ת שם ח"ו תתשכט, א ואילך. תתשלז, א ואילך. ח"ז תתתסט, א ואילך. המשך וככה תרל"ז פ"ט. וראה דרך חיים שער התפילה פרק צב. (14) בסוף תפילת העמידה. (15) אבות פ"ה מ"כ. (16) ראה מקומות שצויינו בהערה 7. ובכ"מ. (17) ראה לקו"ת פ' ראה יט, ג. (18) זכרי' יג, ב. (19) בתפילת המוספין.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בקרבנות דבית ראשון ושני, ולמה אומרים שדוקא הקרבת
2 הקרבנות דלעתיד תהיה כמציאות רצונך היינו באופן הנעלה
3 ביותר. ?
4 (ב) ולהבין כל זה יש להקדים תחילה דהנה נודע המבואר
5 בחסידות דתכלית הכונה והמטרה
6 של בריאת העולמות היא לפי 1 ושני, ולמה אומרים שדוקא הקרבת הקרבנות
7 שנתאנה הקב"ה להיות לו 2 דלעתיד תהיה כמציאות רצונך.
8 יתברך דירה פתחתונים²¹,
9 כדברי המדרש, כלומר, הקדוש ברוך
10 הוא ברא עולמות תחתונים ונחותים,
11 עד לעולם הזה שהוא עולם שאין
12 תחתון למטה ממנו, כי רצונו ורצונו
13 שדוקא העולמות התחתונים, ובמיוחד
14 העולם הזה, יהיו 'דירה', היינו מקום
15 ראוי, לגילוי אלקות והשראת השכינה.
16 ופירוש ענין הדירה הוא כמו
17 על דרך משל בדירת האדם
18 שהוא האדם דר בהדירה ככל
19 עצמותו ומהותו²², ובשונה
20 ממקומות אחרים שבהם האדם מגלה
21 רק חלק מסוים מענינו ואישיותו, הרי
22 בדירתו הוא נמצא כולו, בכל מהותו
23 ועצמותו, וכולו מתגלה שם, וכן
24 הוא ענין דירה לו יתברך
25 פתחתונים, שהכונה והרצון
26 וה'תאווה' היא ששעצמות אין סוף
27 ברוך הוא בכבודו ובעצמו, ולא רק
28 הארה מסוימת ממנו, יהיה ישרה
29 ויתגלה למטה.
30 וזהו גם הפירוש במאמר
31 רז"ל על הכתוב בשיר השירים
32 שהקדוש ברוך הוא אומר לבני ישראל
33 (לגבי גילוי האלקות בעולם במתן
34 תורה ובהקמת המשכן) באתי לגבי
35 ועל כך אומר המדרש שיש לפרש את
36 הפסוק 'לגבי', לגבי הידוע כבר, ו'לגבי' פירושו גם לגבוי²³ כו' מקום
37 ההתייחדות שלי, דעיקר שכינה פתחתונים היתה, כי בעת בריאת
38 העולם 'עיקר שכינה' היתה כאן למטה (אלא שעל ידי חטא עץ הדעת נסתלקה
39 ועלתה) שהדייק בזה הוא עיקר שכינה, היינו, לא רק
40 שכינה סתם, בחינת הגילויים כו' האורות המתגלים ומתפשטים
- ממעצמות האלקות, כי אם אלא גילוי האלקות שעליו מדובר כאן הוא
התגלות של עצמות אין סוף ברוך הוא, שעל זה על גילוי עצמות
האלקות נאמר שעיקר שכינה פתחתונים היתה, שזהו ענין
שנתאנה הקב"ה להיות לו יתברך היינו לעצמותו דירה
פתחתונים שעצמות האלקות
תתגלה למטה ב'תחתונים'.
וענין זה של 'דירה בתחתונים',
גילוי האלקות והשראת השכינה
למטה נעשה נפעל על ידי
העבודה שעובדים את ה' למטה.
וכמו בענין עיקר שכינה
פתחתונים היתה בעת שנברא
העולם (קודם חטא עץ הדעת), שגם
אז מיד שנברא העולם היה ענין
העבודה שהנבראים עובדים את ה',
שזהו מה שכתוב²⁴ בתורה
ויניחהו הקדוש ברוך הוא הניח את
אדם הראשון בגן עדן לעבדה
ולשפירה לפי פשוט הכונה לעבוד
ולשמור את הגן, והכונה גם לעבודת
ה' (כדברי מדרש 'לקוט שמעוני':
"שם תאמר: יש מלאכה בגן עדן
לפתח ולשדר את האדמה, והלא כל
האילנות נצמחים מאליהן או שם
תאמר יש בו מלאכה בגן עדן להשקות
את הגן, והלא נהר יוצא מעדן להשקות
את הגן, אלא לעבדה ולשמרה, לעסוק
בדברי תורה ולשמור מצוותיה, שנאמר
לשמור את דרך עץ החיים, כמה דאת
אמרת עץ חיים היא למחזיקים בה").
והענין בזה, באמור לעיל שענין
'דירה בתחתונים' נפעל דהנה
כתיב²⁵ בתורה אודות הבריאה
בששת ימי בראשית אשר ברא
אלקים לעשות, ואמרו

(20) בהבא לקמן – ראה סה"מ עת"ר ס"ע ריד ואילך. (21) ראה תנחומא נשא טז. בחוקתי ג. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ. (22) ראה מאמרי אדה"ו תקס"ה ח"א ע' תפט (ועם הגהות – אוה"ת שה"ח ח"ב ע' תרפ). אוה"ת בלק ע' תתקצו. סה"מ תר"ה ח"ב ריש ע' שנג. המשך תרס"ו ס"ע ג. (23) שה"ש ה, א. שהש"ר עה"פ. נתבאר בהמשך באתי לגבי ה'ש"י"ת (סה"מ ה'ש"י"ת ע' 111 ואילך). וראה גם ד"ה באתי לגבי (תו"מ סה"מ שבט ע' רסג ואילך). (24) בראשית ב, טו. (25) בראשית ב, ג. (26) ב"ר פ"א, ו ובפרש"י שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

מעוררת רגש במידות היא על ידי מיצר הגרון דוקא, כלומר, על ידי צמצום של אור המוחין שתומשך ממנו רק הארה מצומצמת היינו שקדי שתהא הטהוות המדות מן המוחין התעוררות רגש כתוצאה מההתבוננות צריך להיות תחילה התעלמות וצמצום המוחין, ורק אז אחרי שאור המוחין נתעלם, ונשארת ממנו רק הארה מועטת אפסר יתכן שתהא מציאות דמדות. ומזה מכך שמציאות המידות יכולה להיות רק על ידי התעלמות המוחין, אבל עיקר המוחין לא נמשך ומגלה במידות מוכן ריחוק הערך של המדות לגבי המוחין, ועד כמה המידות נעלים מהמוחין שלכן מאחר שהמידות רחוקות מהשכל מרחק רב מאד צריך להיות תחילה קודם שתהיה התעוררות הרגש במידות התעלמות המוחין, ונעשה ענין שאינו לא מוחין כי המוחין התעלמו ולא מדות כי המידות עדיין לא נולדו ולא התעוררו, ורק אז כאשר המוחין התעלמו עד כדי כך אפסר יכולה להיות מציאות המדות אבל בעוד שהמוחין מאירים, אין מקום למציאות המידות. ומזה מהמבואר לעיל אודות הבדל והפער הגדול (ריחוק הערך) בין המוחין והמידות מוכן גם ריחוק הערך וגודל הפער של העולם הזה שהטהוות מביחנת המדות לגבי גן עדן שפאיר והן בעניני אלקות והן בעניני העולם, שפכולם אפילו בעניני העולם, בני אדם ששכלם מוגבל לא משיגים המהות של שום דבר, לא פרונחניות וגם לא

עדן שהוא למעלה במדרגה מהעולם, כפי שמבואר בחסידות דקרקעית הגן עדן החלק הנמוך שבגן עדן היא הרוחניות שפגשיות שבעולם²⁷, וכמבואר בחסידות שגן עדן הוא המקור הרוחני של ארבעת היסודות (אש, רוח, מים, עפר) שמהם מורכבת המציאות הגשמית, ולכן גם בגן עדן יש מקום לעבודה של 'לעבדה ולשמרה', ועל כך מבואר כאן שאפילו בגן עדן שהוא חלק כל כך נעלה בבריאה יש את שני הענינים הללו שישנו ענין הגן עדן כפי שהוא מצד עצמו, כפי שנבאר מתחלתו ויש מה שניתוסף בו בגן עדן, עליו ויתרון נוסף על ידי עבודת האדם. העבודה של 'לעבדה ולשמרה', וכפי שממשיך ומבאר גודל המעלה של גן עדן ביחס לכללות העולם, וכיצד בכל זאת עבודת האדם פועלת עליו אפילו בגן עדן. והענין הוא, דהנה, גן עדן הוא נעלה יותר מהעולם²⁸, שהרי העולם הזה קשור בכללותו, באופן התהוותו עם בחינת המדות הקדושות העליונות שהן חסד, גבורה, תפארת וכו', כמו שכתוב²⁹ בתהילים כי אמרתי עולם חסד יפנה, ומידת החסד היא הראשונה והעיקרית מבין כל המידות (כשם שבאדם עיקר ענין המידות הוא האופן שבו האדם מתייחס ומתגלה לזולת, והעיקר הוא ענין החסד והנתינה) וגן עדן כללותו הוא עולם הבריאה (שלמעלה, מארבעת העולמות הכלליים שהם אצילות-בריאה-יצירה-עשה) שפאיר בו בעולם הבריאה חב"ד (תקמתו בינתו ודעתו) דאין סוף, שהוא ענין המוחין (כמבואר בקבלה וחסידות שהספירה העיקרית המאירה בעולם הבריאה היא ספירת הבינה העליונה). והנה ידוע בסדר השתלשלות הספירות העליונות ממדרגה למדרגה שהמוחין חכמה בינה ודעת הם למעלה מן המדות חסד וגבורה וכו', שלכן רואים גם באדם (שיש לנפשו עשר כוחות, המקבילים לעשר הספירות, כי כוחות הנפש נשתלשלו מהספירות) המושכת והתגלות ופועלת המוחין במדות והדרך שבה ההתבוננות שבמוחין

(27) ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא ח"ב ע' תשג. סה"מ תרס"ב ע' רצט. ד"ה ויקח ה"א תשי"ב (תו"מ ח"ד ע' 102 ואילך). וראה אוה"ת בראשית ח"ז תתשסג, א ואילך. ועוד. (28) ראה ביאורי הזוהר לאדמו"ר האמצעי אחרי עה, א. סה"מ תרח"ץ ע' רכב. וש"נ. (29) תהלים פט, ג. וראה אוה"ת (יהל אור) לתהלים עה"פ (ע' שיד). סה"מ תרח"ץ ס"ע רכ ואילך. וש"נ. (30) ראה לקו"ת ואתחנן ו, א ואילך. ובכ"מ.

צו את בני ישראל

כא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בְּשִׁמְיֹתָי, ואפילו בגשמיות יודעים רק את מציאות הדברים אבל לא
- 2 משיגים את מהותם וענינם הפנימי לְפִי שְׁמֵהוּתוֹ והתוכן האמיתי והפנימי
- 3 שֶׁל כָּל נִבְרָא הוּא הַכֹּחַ הָאֱלֹקִי שְׂבוּ, שֶׁהָרִי בְּהַסְתַּלֵּק הַכֹּחַ
- 4 הַפּוֹעֵל הַבוֹרֵא מִהַנְפַּעֵל הַנִּבְרָא, הָרִי הַנִּבְרָא יִחַדֵּל מִלְהַתְקִיִּים וְאֵי הָיָה
- 5 הַנִּבְרָא אֵין וְאֶפְסָ³¹, כמו קודם
- 6 שִׁנְבֵרָא, וְכִיֵּן שְׁמֵהוּת הַנִּבְרָא
- 7 הוּא הַכֹּחַ הָאֱלֹקִי שְׂבוּ, כאמור,
- 8 וּבַכֹּחַ הָאֱלֹקִי שְׂבוּ, שהוּא מְהוּת רִוּחָנִית
- 9 מוֹפְשֵׁת אֵין לִנְבֵרָא גִשְׁמִי מוֹגֵבֵל
- 10 שׁוּם הַשְׂגָּה לִנְבֵרָא בְּמֵהוּתוֹ, אֵלָא אֵךְ וְרַק
- 11 יִידֵיעָה עַל מְצִיאוֹתוֹ, נִמְצָא, שְׂגָם
- 12 אִפִּילוֹ בְּדִבְרֵים גְּשְׁמִיִּים אֵין
- 13 בְּעוֹלָם הַזֶּה כֹּלל הַשְׂגָּת הַמֵּהוּת,
- 14 אֵלָא יִידֵיעָת הַמְצִיאוֹת בְּלִבְדָּ.
- 15 מָה שְׂאֵין בֵּן לִנְשֻׁמוֹת הַנִּמְצָאוֹת
- 16 בֵּן עֵדָן יִשְׁנָה הַשְׂגָּת הַמֵּהוּת
- 17 דְּאֵלְקוּת³², וְכִמְצָמֵר³³ הַגִּמְרָא
- 18 שִׁנְשֻׁמוֹת הַצִּדִּיקִים שִׁבְגָן עֵדָן נִהְיִין
- 19 מִזִּיו הַשְׂכִּינָה, שֶׁהִנָּא הִיא
- 20 מִהַשְׂגָּת הַמֵּהוּת דְּוָקָא וְלֵאל
- 21 הַשְּׁגָת הַמֵּהוּת לֹא יִכּוֹל לִהְיוֹת עוֹנֵג
- 22 מִהַשְּׁגָה (וּכְמִבּוֹאָר בְּחִסְדֵּי דִּירוֹת שִׁלְכָן
- 23 הַתְּגָלוֹת כּוֹחַ הַתְּעוּנָג הוּא בְּמִיּוּחַד
- 24 בְּחֹלֶק הַבִּינָה שִׁבְמוֹחִין, שְׂבוּ הִיא
- 25 הַהִבְנָה וְהַשְּׁגָה).
- 26 אֲמָנָם, אֵף שֶׁהָעוֹלָם הוּא
- 27 בְּרִיחוּק הָעֵרֶךְ מִזֵּן עֵדָן,
- 28 כְּמִבּוֹאָר לְעִיל בְּאִרְיֻכּוֹת, הֵן מִשׁוּם שֶׁגָן
- 29 עֵדָן הוּא עֵינֵן הַמוֹחִין וְהָעוֹלָם הוּא עֵינֵן
- 30 הַמְדוּת וְהֵן מִשׁוּם שֶׁגָן עֵדָן הוּא הַשְּׁגָת
- 31 הַמֵּהוּת וְהָעוֹלָם הוּא יִידֵיעָת הַמְצִיאוֹת
- 32 בְּלִבְדָּ, מִכָּל מְקוֹם, הִנָּה דְּוָקָא
- 33 עַל יְדֵי הָעִבּוּדָה שְׂעוּבִים אֵת ה'
- 34 בְּעוֹלָם פּוֹעֲלִים תּוֹסַפֵּת
- 35 שֶׁל הַמִּשְׁכָּת וְהַתְּגָלוֹת אִזְרֵי אֱלֹקִי
- 36 בֵּן עֵדָן, שֶׁהָרִי הַגִּילּוּי שֶׁל הָאִזְרֵי אֱלֹקִי דִּגָּן עֵדָן (שֶׁנִּהְיִין מִזִּיו
- 37 הַשְׂכִּינָה, שְׂבוּ הָאִזְרֵי שִׁמְנוֹן נִהְיִים הַצִּדִּיקִים בֵּן עֵדָן) הוּא, כְּמִבּוֹאָר
- 38 בְּסִפְר הַתְּנִיָּא, זִיו תּוֹרָתָן וְעִבּוּדָתָן³⁴, אִזְרֵי אֱלֹקִי שֶׁנִּמְשָׁךְ וּמִתְגַּלָּה וְאִזְרֵי
- 39 בֵּן עֵדָן עַל יְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁלִּמְדוּ וְעִבּוּדוֹת ה' שֶׁעִבְדוּ בְּהִיּוֹתָם נִשְׁמוֹת בְּגוֹפִים
- 40 בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְדִיק הַלְשׁוֹן 'זִיו' מִלְּמַד שְׂבוּ אִזְרֵי וְזִיו הָאִזְרֵי מוֹעֲשֵׂת
- 41 וּמְצוּמָצֵמ בְּלִבְדָּ³⁵ מִמָּה שֶׁנִּפְעֵל עַל יְדֵי הָעִבּוּדָה שְׁלֵמָה,
- 42 וּבְכָל אֹפֶן, מִהָאִזְרֵי עוֹלָה שֶׁגָם תּוֹסַפֵּת הָאִזְרֵי וְהַגִּילּוּי שִׁבְגָן עֵדָן, עִם כָּל
- 43 מַעֲלָתוֹ, הִיא עַל יְדֵי עִבּוּדוֹת ה' שֶׁל הָאָדָם.

- וְעַל דֶּרֶךְ מָה שֶׁנִּתְבָּאָר לְעִיל בְּדִיבּוּר הַמִּתְחִיל בְּמִאמְר הַפּוֹתָח
- בְּסוּק בְּאִתִּי לִגְנִי³⁶ שֶׁל שָׁנָה זֹה, תִּשְׂרָא, לְעֵינֵן תּוֹסַפֵּת אִזְרֵי
- שֶׁנִּמְשָׁכִים וּמִתְגַּלִּים בְּאִצְלֵי הָעוֹלָם הָרִאשׁוֹן וְהַנִּעְלָה בְּיִתְרָא מִבֵּין אִרְבַּעַת
- הָעוֹלָמוֹת הַכֹּלְלִיִּים שֶׁל אִצְלֵי, בְּרִיָּא, יִצִּירָה עֵשִׂיָּה, עַל יְדֵי הָעִבּוּדָה
- לְמִטָּה, שִׁבְנֵי יִשְׂרָאֵל עוֹבְדִים אֵת ה'
- לְמִטָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁהָאִזְרֵי
- בְּאִצְלֵי אֲמָנָם נִמְשָׁכִים מִלְּמַעְלָה
- אֲבָל אֵינִם מֵאִירִים בְּגִלּוּי אֵלָא הֵם
- כְּמוֹנָחִים בְּקוֹפֶסֶטָא, מִשֶּׁל לְדַבֵּר
- שֶׁבְּחֵלֶט קִיִּים אֲבָל אֵינִם נִרְאָה בְּגִלּוּי,
- כִּי אֵינִם בְּשִׁבְלֵי הָאִצְלֵי, כִּי
- אֵם לְצוּרָה עוֹלָם הַתְּחִתּוֹן,
- וְגִלּוּי אִזְרֵי אֵלָא בְּעוֹלָם הָאִצְלֵי לֹא
- יִוֹסֵף דַּבֵּר בְּעוֹלָם הָאִצְלֵי עֲצוּמָה
- וְאֵינִם מִתְגַּלִּים בְּאִצְלֵי, אֵלָא
- הַמִּשְׁכָּת הָאִזְרֵי הַלָּלוּ הִיא לְצוּרָה
- תּוֹסַפֵּת גִּלּוּי אֱלֹקוּת בְּעוֹלָם הַזֶּה
- הַתְּחִתּוֹן וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא לְעֵינֵן
- גָּן עֵדָן, שְׂאֵין מִתְגַּלָּה בּוֹ
- עֲצוּמָת הָאֱלֹקוּת כִּי אֵם זִיו הָאִזְרֵי
- מוֹעֲשֵׂת שֶׁנִּמְשָׁכֵת עַל יְדֵי תּוֹרָתָן
- וְעִבּוּדָתָן בְּלִבְדָּ וְלֹא יִתֵּר מִזִּיר.
- וּמִכָּל מְקוֹם הִנָּה זִיו תּוֹרָתָן
- וְעִבּוּדָתָן שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה מוֹסִיף
- אִזְרֵי בֵּן עֵדָן וְנִמְצָא שֶׁתּוֹסַפֵּת הָאִזְרֵי
- בֵּן עֵדָן הִיא עַל יְדֵי עִבּוּדוֹת (וּבִדְמוּה)
- לִאמּוֹר לְעִיל לְגַבִּי מִלִּי הִרְצוֹן וְהַכּוֹנֵנָה
- שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה יִהְיֶה 'דִּירָה' לְאֱלֹקוּת
- שֶׁהַדָּבָר נִפְעֵל עַל יְדֵי עִבּוּדוֹת הָאָדָם).
- וּמִמִּשְׁכָּת וּמִבּוֹאָר בְּפִרְסוּת יִתֵּר אֵת
- הַחִידוּשׁ וְהַתּוֹסַפָּה בְּגִלּוּי הָאֱלֹקוּת בֵּן
- עֵדָן עַל יְדֵי הָעִבּוּדָה שִׁבְנֵי יִשְׂרָאֵל
- עוֹבְדִים אֵת ה' לְמִטָּה.
- וְעֵינֵן הַתְּחִתּוֹת הָאִזְרֵי הַחֲדָשׁ
- שֶׁנִּתְגַּלָּה וְאִזְרֵי בֵּן עֵדָן עַל יְדֵי
- הָעִבּוּדָה שִׁבְנֵי יִשְׂרָאֵל עוֹבְדִים אֵת ה' בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת לְמִטָּה הוּא
- הַמִּשְׁכָּת אִזְרֵי הַסּוּכָב, כְּמִבּוֹאָר בְּקַבְלָה וּחִסְדֵּי שֶׁהָאִזְרֵי אֱלֹקִי מֵאִיר
- וְעוֹלָם בְּעוֹלָמוֹת בְּשֵׁנִי אֹפְנִים שֶׁל הָאִזְרֵי: 'אִזְרֵי הַסּוּכָב כָּל עֲלִמִּין', הָאִזְרֵי הַבְּלִי
- גְּבוּל הָמֵאִיר כָּל הָעוֹלָמוֹת בְּשׁוּוֹה וְאִזְרֵי מִתְלַבֵּשׁ בָּהֶם בְּפִנְיֻתָם אֵלָא מֵאִיר
- בְּדֶרֶךְ 'סוּכָב' וְ'מִקֵּץ' מִלְּמַעְלָה, וְאִזְרֵי הַמִּלְמָלָה כָּל עֲלִמִּין, אִזְרֵי מוֹגֵבֵל לְפִי עֵרֶךְ
- הָעוֹלָמוֹת הַמִּתְלַבֵּשׁ בְּעוֹלָמוֹת וּבְנִבְרָאִים בְּפִנְיֻתָם כָּל עוֹלָם וּבְכָל נִבְרָא לְפִי
- עֵרֶכְ (וְ'מִלְמָלָה' אוֹתָם עַל־דֶּרֶךְ שֶׁהִשְׁמָה 'מִלְמָלָה' אֵת הַגּוֹף וּמִתְלַבֵּשׁ כָּל
- אֶחָד מֵהָאִזְרֵי בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת פְּנִימִית), וְהַתְּחִתּוֹת שִׁבְגָן עֵדָן עַל יְדֵי הָעִבּוּדָה

(31) ראה תניא שעהיו"א פ"א. (ובכ"מ. 32) ראה תו"א חיי שרה טז, א. סה"מ תרח"ץ ע' רכד ואילך. (ובכ"מ. 33) ראה ברכות יז, א. (34) תניא פל"ט (נב, ב). (35) ראה גם אוה"ת במדבר ס"ע ט. (36) פרק ה (תו"מ ח"ב ע' 198). (ובכ"מ. 37) ראה תניא שעהיו"א פ"א. (ובכ"מ. 38) ראה תו"א חיי שרה טז, א. סה"מ תרח"ץ ע' רכד ואילך. (ובכ"מ. 39) ראה ברכות יז, א. (34) תניא פל"ט (נב, ב). (35) ראה גם אוה"ת במדבר ס"ע ט. (36) פרק ה (תו"מ ח"ב ע' 198). (ובכ"מ. 37) ראה תניא שעהיו"א פ"א. (ובכ"מ. 38) ראה תו"א חיי שרה טז, א. סה"מ תרח"ץ ע' רכד ואילך. (ובכ"מ. 39) ראה ברכות יז, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 היא שמאיר אור ה'סובב' וְהִינֵנוּ³⁷, שְׂבִגְנָן עֵדֶן מִצַּד עֲצָמוֹ ללא
- 2 התוספת והחידוש שבהם מדובר כאן מְאִיר בְּחֵינַת אֹר הַמְּמַלֵּא
- 3 בַּלְבָּד, שְׁזָהוּ שֶׁגֶן עֵדֶן נִקְרָא בגמרא עוֹלָם בְּרוּר³⁸, כמסופר
- 4 בגמרא שרב יוסף בנו של ר' יהושע בן לוי חלה ופרחה נשמתו, כשחזר אמר
- 5 לו אביו מה ראית, אמר לו עולם הפוך
- 6 ראיתי עליונים למטה ותחתונים
- 7 למעלה, אמר לו: בני, עולם ברור ראית,
- 8 שְׂפָל הָעֲנִינִים הֵם בְּסֹדֶר
- 9 מְסֻדָּר, כֹּל עֲנִין לְפִי מַצְבּוֹ,
- 10 שזוהו אופן ההארה של אור ה'ממלא כל
- 11 עלמין' שמאיר בכל ענין ובכל נברא
- 12 בהתאם לענינו ולפי היכולת שלו
- 13 לקלוט ולהכיל וְלִכְן אֵינוֹ מוֹעִיל
- 14 עֲנִין הַתְּשׁוּבָה בְּגֵן עֵדֶן, אלא
- 15 ענין התשובה יכול להיות רק בעוד
- 16 הנשמה מלוכשת בגוף בעולם הזה כִּי
- 17 הַתְּשׁוּבָה הִיא הַתְּהַפְּכוּת שֶׁל
- 18 האדם מִמְּהוּת לְמְהוּת, שהוא
- 19 שינוי קיצוני שאין לו מקום בתוך סדר
- 20 מסודר וברור אלא כל ענינו הוא היפוך
- 21 ושינוי הסדר וְעֲנִין זֶה שֶׁל שינוי
- 22 ומהפך ממהות למהות אֵינוֹ שְׂוִיף
- 23 בְּגֵן עֵדֶן שֶׁהוּא עוֹלָם בְּרוּר,
- 24 עולם מסודר ומוגדר שלכל ענין וכל
- 25 דרגה בו יש את מקומו והגדרתו
- 26 המיוחדת לו שְׂבֹב בְּגֵן עֵדֶן מְאִיר
- 27 אֹר הַמְּמַלֵּא כֹּל עֲלָמִין,
- 28 שְׁעֵנִינוּ שֶׁל אֹר ה'ממלא' הוּא
- 29 אֹרֹת הַמְּלוּבָשִׁים בְּכָלִים,
- 30 אֹרֹת שְׂלִפִי עֶרֶךְ הַכָּלִים,
- 31 אורות שמותאמים לפי יכולת ההקליטה
- 32 וההכלה של הכלים, באופן כזה
- 33 שֶׁהַכָּלִים יְכוּלִים לִקְבֹּל ולהכיל
- 34 ולקלוט אֶת הָאֹר הַקְּלִיטָה פְּנִימִית.
- 35 וְזֶהוּ הַחֲדִידוּשׁ וההוספה שנפעלת
- 36 בְּגֵן עֵדֶן שֶׁעַל יְדֵי הָעֲבוּדָה בתורה
- 37 ומצוות לְמַטָּה, שְׁנִמְשָׁךְ אֹר
- 38 הַסּוֹבֵב כֹּל עֲלָמִין שלא מאיר בְּגֵן
- 39 עֵדֶן מִצַּד עֲצָמוֹ.
- 40 (ג) וְהִנֵּה עֵינֵךְ הָעֲבוּדָה שבני ישראל עובדים את ה' למטה שְׂעַל
- 41 יָדָה נַעֲשֶׂה נִפְעַל עֲנִין הַדִּירָה בַּתְּחִינִים שהעולם הגשמי נהיה
- 42 מְקוֹם רָאוּי לִגְלִיּוֹת אֱלֻקוֹת והשראת השכינה הִיא עֲבוּדַת הַקְּרִבָּנוֹת
- 43 דִּקְאָ³⁹.

- 44 וְכֵן הוּא בְּעֵנִין הָעֲבוּדָה שֶׁבַתְחִלַת הַבְּרִיאָה, כמבואר לעיל
- 45 שבתחילת הבריאה 'עיקר שכינה', עצמות האלוקות, 'בתחתונים היתה' וגם זה
- 46 היה על ידי עבודה כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בתורה וַיִּנְיַחְהוּ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת
- 47 אֲדָם הָרִאשׁוֹן בְּגֵן עֵדֶן לְעֲבֹדָה וּלְשִׁמְרָה, כְּמֵאֲמַר רַ"ל⁴⁰
- 48 במדרש שְׁלִשְׁמִרָה קָאִי עַל
- 49 עֲבוּדַת הַקְּרִבָּנוֹת, כְּמוֹ
- 50 שֶׁכְּתוּב¹ בתורה לגבי עבודת
- 51 הקרבנות תִּשְׁמְרוּ לְהִקְרִיב לִי
- 52 גו', לשון שמירה כמו 'לשמרה'.
- 53 וממשיך ומבאר את ענינה המיוחד
- 54 של עבודת הקרבנות שלכן דווקא
- 55 עבודה זו פועלת את ענין 'דירה
- 56 בתחתונים'.
- 57 וּבִיאֹר הָעֲנִין, דְּהִנֵּה, נִתְבָּאֵר
- 58 לְעִיל שְׁעֵנִין הַדִּירָה לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ
- 59 הוּא בְּעוֹלָם הַזֶּה הַתַּחְתּוֹן הֵינֵנוּ
- 60 שְׁעֲצָמוֹת וּמְהוּת אֵין סוֹף
- 61 בְּרוּךְ הוּא יְהִיָּה מְאִיר בְּגִלְיוֹ
- 62 לְמַטָּה. וְעוֹד זֹאת, וְדַבֵּר נוֹסֵף
- 63 בְּמִשְׁמַעוֹת עֲנִין 'דירה בתחתונים' הוּא
- 64 שְׁעֵנִין הַתּוֹכֵן וְהַמְשַׁמְעוֹת שֶׁל
- 65 הַדִּירָה הוּא שֶׁהַמְשָׁכָה
- 66 לְמַטָּה לֹא תִהְיֶה בְּדֶרֶךְ מְקִיף
- 67 בַּלְבָּד כֹּאֹר הַמְּאִיר מִלְּמַעְלָה וְאֵינוֹ
- 68 מְתַלְבֵּשׁ בְּפְנִימִיּוֹת, אֲלֵא שְׁתוּמְשָׁךְ
- 69 עֲצָמוֹת וּמְהוּת הָאֱלֻקוֹת בְּנִתְבָּאֵרִים
- 70 בְּפְנִימִיּוֹת וּבְגִלְיוֹ שֶׁתַּחֲדוֹר
- 71 בְּפְנִימִיּוֹת וְתֹאִיר בָּהֶם בְּגִלְיוֹ.
- 72 וּבְשִׁבְלִי זֶה כְּדִי שֶׁהָאֱלֻקוֹת תֹּאִיר
- 73 בְּנִתְבָּאֵרִים לֹא רַק בְּדֶרֶךְ 'מְקִיף' אלא
- 74 בְּפְנִימִיּוֹת וּבְגִלְיוֹ צְרִיף לְהִסִּיר אֶת
- 75 הַהֶעְלָמוֹת וְהַהִסְתָּרִים שֶׁל
- 76 הַמְּצִיאוֹת הַגִּשְׁמִיּוֹת וְהַחֲמוּמִיּוֹת
- 77 הַמְּגוּבָּלִת, הַמְּנוּעִים מִגִּלְיוֹ הָאֱלֻקוֹת
- 78 לְהֹאִיר בְּנִתְבָּאֵרִים הַגִּשְׁמִיּוֹת בְּפְנִימִיּוֹת
- 79 וּבְגִלְיוֹ, כִּי, כְּאֲשֶׁר יִשְׁנֶם
- 80 הַהֶעְלָמוֹת וְהַהִסְתָּרִים, אֲזִי
- 81 הַמְּשָׁכָה שֶׁל הָאֹר הָאֱלֻקִּי
- 82 בְּעוֹלָמוֹת וּבְנִתְבָּאֵרִים הִיא בְּדֶרֶךְ
- 83 מְקִיף בַּלְבָּד ולא בְּפְנִימִיּוֹת, או 'תכן שֶׁהַמְשָׁכָה הִיא גַּם
- 84 בְּפְנִימִיּוֹת ולא רק בְּדֶרֶךְ מְקִיף אֲבָל הִיא בְּהֶעֱלֵם וְלֹא נִכְרַת וְנִרְגַּשַׁת
- 85 בְּגִלְיוֹ, וְלִכֵּן צְרִיף לְהִסִּיר תַּחֲלִילָה אֶת הַהֶעְלָמוֹת וְהַהִסְתָּרִים,
- 86 הֵינֵנוּ לְבִרֵּר וּלְזַכֵּךְ וְלַעֲדוֹן אֶת הַמְּצִיאוֹת הַגִּשְׁמִיּוֹת שֶׁלֹּא תַעֲלִים וְתַסְתִּיר עַל הָאֹר

(37) לקר"ת פרשתנו עה, ג. (38) ראה פסחים נ, א. וש"נ. (39) ראה ד"ה באתי לגני תשל"ב ס"ד ובהערה 22 שם (תו"מ סה"מ שבט ע' סטט). ועוד. (40) ב"ר פט"ז, ה. וראה גם לקו"ת שה"ש מח, ד ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 האלוקי וְאֵז כאשר יסורו ויתבטלו ההעלמות וההסתרים תְּהִיָּה
- 2 הַהִמְשָׁכָה של האור האלוקי בעולם בַּפְּנִימִיּוֹת וּבַגִּילּוֹי, בִּיּוֹן שְׁאִין
- 3 סִיכָה המונעת ומעכבת וגורמת העלם והסתר שְׁלֹא תְּבֹא אֶל הַגִּילּוֹי.
- 4 וְכָל זֶה עֲשִׂית 'דירה בתחתונים' להקדוש ברוך הוא על ידי הסרת
- 5 ההעלמות וההסתרים על האלקות
- 6 שישנם במציאות הגשמית נַעֲשֶׂה
- 7 נפעל על ידי עֲבֹדַת הַקְּרִבָּנוֹת
- 8 דְּוָקָא, לְפִי שְׂבָהָם בקרבנות
- 9 הָיָה נִרְאָה בַּגִּילּוֹי⁴¹
- 10 שְׂבָהָמָה גִּשְׁמִית נִפְעַל
- 11 הַבִּיטוּל של כל מציאותה
- 12 וְהַתְּפַלְלוֹת של הבהמה בָּאֵשׁ
- 13 שְׁלֹמֶעֱלָה, וכדברי הוזהר שהאש
- 14 שהיתה יורדת למזבח מלמעלה
- 15 ר'אֹכֶלֶת' ומכלה את הקרבנות היא
- 16 בַּחֲנִינָה אֲרִיָּה דְּאֶכִּיל
- 17 קוֹרְבָּנִין⁴², אריה שאוכל קרבנות,
- 18 כדברי הגמרא שהאש שעל גבי
- 19 המזבח היתה 'רבוצה כאר' (ובענין)
- 20 זה שדווקא בקרבנות היה ניכר בגלוי
- 21 שזו מצוה שבקיומה עושים את רצון
- 22 העליון, מבואר בספר המאמרים
- 23 עטר"ת לאדמו"ר הרשב"ב:
- 24 "...דבקרבנות היה נראה ונגלה
- 25 ההמשכה שעל ידי המצוה והוא
- 26 האש שהיה יורד מלמעלה ואוכל את
- 27 הקרבן כו' וזהו שאמרו בקרבנות נחת
- 28 רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני,
- 29 והלא בכל המצוות נחת רוח לפניו
- 30 יתברך, ולמה בקרבנות דווקא ריח
- 31 ניחוח נחת רוח לפני כו', וזהו מפני
- 32 שבקרבנות היה נראה בגילוי את
- 33 גילוי הרצון שעל ידי מצוה זו..."
- 34 וְקִרְבֵּן הוּא לְשׁוֹן קִירֹב
- 35 הַכּוֹחוֹת וְהַחוּשִׁים⁴³, המשמעות הרוחנית של עבודת הקרבנות היא
- 36 קירוב הכוחות והחושים של האדם לאלקות הֵיִינוּ שְׁנִמְשָׁךְ ענין עבודת
- 37 הקרבנות וחודר בַּפְּנִימִיּוֹת בַּנְּבִיאִים⁴⁴ ופועל בהם שינוי, וְעוֹד
- 38 זֹאת, שְׁהַמְשָׁכָה של גילוי האלקות מלמעלה למטה שְׁעַל יְדֵי
- 39 הַקְּרִבָּנוֹת הִיא הַמְשָׁכַת הַעֲצָמוֹת של האלקות ולא רק הארה
- 40 מועטת, כְּמֵאֲמַר⁴⁵ הוזהר רָא דְּקוֹרְבָּנָא סוד הקרבן עוֹלָה עַד
- 41 רָא הַסוֹד דְּאִין סוֹף, הֵיִינוּ רָא הַסוֹד דְּעֲצָמוֹת וּמַהוּת אִין
- 42 סוֹף בְּרוּךְ הוּא, העצם והמהות של הקדוש ברוך הוא בעצמו שְׁזָהוּ

- 43 דִּיּוֹק הַלְשׁוֹן בוזהר רָא דְּאִין סוֹף, סוד האין-סוף עצמו וְלֹא
- 44 רָא דְּאוֹר אִין סוֹף ולא רק סוד אור האין-סוף.
- 45 ונמצא שבעבודת הקרבנות יש ענין מיוחד ויתרון מיוחד לגבי שאר המצוות
- 46 מכמה טעמים – כי בענין זה מילוי רצון ה' נראה בגלוי בעליית הבהמה באש
- 47 המזבח, כי יש לו השפעה פנימית
- 48 בקירוב הכוחות והחושים של האדם,
- 49 ומשום שבכך נמשכת עצמות
- 50 האלקות, כפי שממשיך.
- 51 וְלִכֵּן נַעֲשֶׂה נפעל עֵיקַר הָעֲנִיָּן
- 52 דְּדִירָה לוֹ יִתְבַּרְךְ בַּתְּחִתּוֹנִים
- 53 הפיכת העולם הזה התחתון למקום
- 54 ראוי לגילוי אלקות והשראת השכינה
- 55 עַל יְדֵי עֲבֹדַת הַקְּרִבָּנוֹת, לְפִי
- 56 שְׁעַל יְדֵי עֲבֹדָה זו מְגִיעִים
- 57 'ונגיעים' בַּחֲנִינָה הַעֲצָמוֹת,
- 58 כמבואר לעיל שההמשכה וגילוי
- 59 האלקות שעל ידי עבודת הקרבנות היא
- 60 המשכת עצמות האלקות
- 61 וְהַמְשָׁכָה הִיא בַּפְּנִימִיּוֹת
- 62 הַנְּבִיאִים ופועלת שינוי בכוחות
- 63 ובחושים של האדם שמתקרבים
- 64 לאלקות וְהַתְּגַלּוּת שניכר בה
- 65 בגלוי שמתמלא רצון ה' בעליית
- 66 והתכללות הבהמה באש שעל גבי
- 67 המזבח.
- 68 וְזֶהוּ המבואר לעיל אודות ענינה
- 69 המיוחד של עבודת הקרבנות הַטָּעַם
- 70 הפנימי לכך שְׁעֵיקַר הַמַּעֲלָה
- 71 דְּקִרְבָּנוֹת הִיא בְּהַקְרִבַת בְּהֵמָה
- 72 גִּשְׁמִית דְּוָקָא, וְלֹא בְּתַפְלָה,
- 73 כפי שנוכר בתחילת המאמר, מְשׁוּם
- 74 שְׁדוּקָא בְּהַקְרִבַת בְּהֵמָה
- 75 גִּשְׁמִית הָיָה נִרְאָה בַּגִּילּוֹי
- 76 שְׂבָהָמָה נִכְלָלָה בָּאֵשׁ
- 77 שְׁלֹמֶעֱלָה ולכן במצוה זו ניכר בגלוי, יותר מבשאר המצוות, שזהו מילוי
- 78 רצון ה' ונחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני' בְּנִזְכָּר לְעִיל. וְלִכֵּן גַּם
- 79 בַּתְּחִלַת הַבְּרִיאָה הָיָה עֲנִיָּן עֲבֹדַת הַקְּרִבָּנוֹת, כמובא לעיל
- 80 שעבודת אדם הראשון בגן עדן, 'לעבדה ולשמרה', כוללת את עבודת
- 81 הקרבנות, בִּיּוֹן שְׁעַל יְדֵי זֶה הקרבת קרבנות של בהמה גשמית דְּוָקָא
- 82 נִשְׁלָמַת הַכּוֹנֵה שְׁנִתְאָה הַקָּב"ה לְהִיּוֹת לוֹ דִּירָה בַּתְּחִתּוֹנִים,
- 83 שְׁזָהוּ גַם דִּיּוֹק הַלְשׁוֹן בכתוב וַיִּנְיַחְהוּ בִּגְן עֵדֶן לְעִבְדָּה
- 84 וּלְשִׁמְרָה, וַיִּנְיַחְהוּ דִּיּוֹקָא, שהכתוב מדייק ואומר על כך שהקדוש

(41) ראה גם סה"מ עטר"ת ע' תקלד. (42) ראה זח"ג לב, סע"ב. יומא כא, ב. לקו"ת במדבר יא, א. (43) ראה ספר הבהיר סי' מו (קט). וראה זח"ג ה, א. של"ה שבעה עשר 10. פרי עץ חיים שער התפילה פ"ה. (44) חסר קצת (המו"ל). (45) ראה זוהר ח"ב רלט, א. ח"ג כו, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ברוך הוא שם את אדם הראשון בגן עדן ודווקא את הלשון 'ויניחהו' שרומז
- 2 לנחת רוח, **פִּינּוֹן שָׁעַל יְדֵי הַקֶּרְבָּנוֹת נַעֲשֶׂה הַעֲנָן דְּנִיחָא**
- 3 **כֹּרִי**⁴⁶, נחת רוח למעלה, כמובא לעיל.
- 4 **(ד) וְהִנֵּה בַעֲבוּדַת הַקֶּרְבָּנוֹת גּוֹפָא עֲצֻמָּה יֵשׁ מַעֲלָה יִתִּירָה**
- 5 **בְּאוֹפֵן הָעֲבוּדָה** שעבדו את ה'
- 6 בעבודת הקרבנות **שֶׁהֵיְתָה בַתְּחִלָּת**
- 7 **הַבְּרִיאָה בְּגֵן עֵדֶן** כפי שממשיך
- 8 ומבאר.
- 9 **דִּהְנָה, נִתְּבָאָר לְעִיל בִּסְעִיף ב**
- 10 **שָׁגֵן עֵדֶן הוּא רוּחַנִיּוּת**
- 11 **שֶׁבְּגִשְׁמִיּוֹת שִׁבְעוֹלָם, וְהֵינּוּ,**
- 12 **שָׁעִם הָיוּתוּ בְּגִשְׁמִיּוֹת**
- 13 **הָעוֹלָם,** למרות שגן עדן היה
- 14 מציאות גשמית בעולם הזה, בכל זאת
- 15 **הָרִי זֶה הָרוּחַנִיּוֹת**
- 16 **שֶׁבְּגִשְׁמִיּוֹת,** היינו גשמיות נעלית
- 17 יותר מהגשמיות של כלל העולם וְשֶׁם
- 18 בגן עדן, עם היותו מציאות גשמית
- 19 בעולם הזה **לֹא הָיָה מְצִיאוֹת**
- 20 **הָרַע כָּלָל** (כיון שֶׁהָרַע שקיים
- 21 בעולם הָיָה מִחוּץ לְגֵן עֵדֶן),
- 22 **וּמִזֶּה מוֹכֵן, שֶׁעֲבוּדַת**
- 23 **הַקֶּרְבָּנוֹת בְּגֵן עֵדֶן לֹא הֵיְתָה**
- 24 **בְּעֵנֵן הַבִּירוּרִים,** הפרדת הטוב
- 25 מהרע והעלאת ניצוצות הקדושה
- 26 שנמצאים בדברים מן הדומם והצומח
- 27 והחי שמהם מביאים קרבנות, שזהו
- 28 תוכן עבודת הקרבנות שהיתה אחר כך
- 29 במשכן ובבית המקדש **אֲלֹא** עבודת
- 30 הקרבנות בגן עדן היתה **בְּעֵנֵן**
- 31 **הַמִּשְׁכַּת אֱלֻקוֹת** מלמעלה למטה,
- 32 לפעול גילוי אלוקות בעולם וְעַל
- 33 **דֶּרֶךְ שֶׁהָיָה בִּימֵי שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ,**
- 34 **דְּכָתִיב בִּיה**⁴⁷ שכתוב בו (דברי
- 35 הימים) **הוּא אִישׁ מְנוּחָה,**
- 36 **שֶׁעֲנִין הַבִּירוּרִים הָיָה אֲצִלוֹ**
- 37 אצל שלמה המלך, לא בדרך של
- 38 מלחמה ומאבק עם הרע אלא בְּדֶרֶךְ
- 39 **מִמְּלִיא**⁴⁸. אָמֵנָּה, **לְאַחֲרֵי חֹטָא עֵץ הַדַּעַת כְּתִיב**⁴⁹ כתוב
- 40 בתורה וּבְגֵרֶשׁ הקדוש ברוך הוא **אֶת הָאָדָם, שְׁנִידוֹן בְּגִירוּשִׁין**⁵⁰
- 41 מגן עדן, וְהֵינּוּ לְפִי שִׁבְגֵן עֵדֶן **לֹא שִׁיף מְצִיאוֹת שֶׁל רָע**⁵¹
- 42 ולכן לאחר החטא, מקומו של האדם כבר אינו בגן עדן. וְאַף שֶׁהִטָּעַם

- 43 **הַפְּשׁוּט שֶׁנֶּאֱמַר בְּכָתוּב** לגירוש האדם מגן עדן, **הוּא טַעַם אַחֵר**
- 44 **וְעֵתָה** לאחר שהאדם אכל מעץ הדעת, יש חשש פֶּן יִשְׁלַח האדם יָדוֹ
- 45 **גוֹ' וְאָכַל** מעץ החיים וְחַי לְעוֹלָם⁵², ומדוע אם כן נאמר כאן שהגירוש
- 46 האדם מגן עדן הוא משום שבגן עדן אין מקום למציאות הרע, על כך בא
- 47 המענה שלמרות המפורש בכתוב
- 48 שהסיבה לגירוש היתה שמא יאכל
- 49 מעץ החיים ויחיה לעולם, אין זו
- 50 הסיבה היחידה והעיקרית, כי הָרִי
- 51 **מִצַּד טַעַם זֶה בְּלִבְדָּה לֹא**
- 52 **הוּצָרָךְ** הקדוש ברוך הוא לְדוֹנוֹ
- 53 לדון את האדם בְּגִירוּשִׁין מגן עדן,
- 54 **שֶׁהָרִי הִרְבֵּה דְרָכִים לְמָקוֹם**
- 55 הוא הקדוש ברוך הוא, והיה אפשר
- 56 למנוע מהאדם לאכול מעץ החיים
- 57 בדרכים אחרות, מבלי לגרש אותו אל
- 58 מחוץ לגן עדן, **אֲלֹא פְּנִימִיּוֹת**
- 59 **הַטַּעַם לְעֵנֵן הַגִּירוּשִׁין הוּא**
- 60 **מִשׁוּם שִׁבְגֵן עֵדֶן לֹא שִׁיף**
- 61 **מְצִיאוֹת הָרַע** ולאחר שהאדם חטא
- 62 ונעשה שיף לרע, שוב אין מקומו בגן
- 63 עדן, כאמור לעיל.
- 64 **וְעַל זֶה** על האמור לעיל שעבודת
- 65 האדם והקרבנות התחילה בתחילת
- 66 הבריאה היתה להמשיך אלוקות ורק
- 67 אחרי החטא התחילה עבודת הבירורים
- 68 **נֶאֱמַר**⁵³ בתורה שלאחר גירוש האדם
- 69 מגן עדן **וַיִּשְׁלַחְהוּ** הקדוש ברוך
- 70 הוא את האדם **גוֹ' לְעֵבֶד אֶת**
- 71 **הָאֲדָמָה אֲשֶׁר לִקַּח מִשָּׁם,**
- 72 כנאמר בתורה קודם לכן שגוף האדם
- 73 נוצר מעפר האדמה, דְּכִינּוֹן שֶׁמִּצַּד
- 74 **הָאֲדָמָה שֶׁמִּמֶּנָּה לִקַּח** היינו
- 75 בגלל השייכות שלו לגוף גשמי וחומרי
- 76 שנוצר מהאדמה **נַעֲשֶׂה אֲצִלוֹ**
- 77 **עֲנִין הַחֹטָא, הִנֵּה תְּמוּנַת זֶה**
- 78 **שֶׁבְּהִיּוֹתוֹ בְּגֵן עֵדֶן** בזמן שקודם
- 79 החטא הֵיְתָה עֲבוּדָתוֹ עבודת ה'
- 80 של אדם הראשון **בְּהִמְשָׁכַת**
- 81 **אֱלֻקוֹת** מלמעלה שיהיה גילוי אלוקות למטה, **הוּצָרָךְ** אדם הראשון
- 82 **מִעֲפָה** לאחר הגירוש מגן עדן **לְעֵבֶד אֶת הָאֲדָמָה, שֶׁזֶהוּ עֲנִין**
- 83 **עֲבוּדַת הַבִּירוּרִים** של ניצוצות הקדושה שנמצאים באדמה, היינו
- 84 המציאות הגשמית.

(46) ראה גם לקו"ת שה"ש מט, רע"א. (47) דברי הימים"א כב, טו. (48) ראה תו"א בראשית ו, א. לקו"ת במדבר ד, א. ובכ"מ.
(49) בראשית ג, כד. (50) ב"ר פי"ט, ט. פתיחתא דאיכ"ר ד. (51) מאמרי אדמו"ר האמצעי, סה"מ תרס"ב וד"ה ויקח ה"א
שבעה ערה 27. (52) בראשית שם, כב. (53) שם, כג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְזוּהִי מַעֲלַת עֲבוּדַת הַקֶּרְבָּנוֹת כְּפִי שֶׁהִיְתָה בְּגֵן עֵדֶן, קודם
- 2 הַחֹטֵא, שֶׁעֲנִינָהּ הוּא הַמִּשְׁכָּת וּגִילּוֹי אֱלֻקוֹת בְּעוֹלָם, בְּלִי
- 3 הַתְּעַסְקוֹת עִם הָרַע כָּלֵל. וְכֵן הוּא גַם בַּעֲבוּדַת הַקֶּרְבָּנוֹת
- 4 דִּלְעָתִיד לְבוֹא, בִּימֹת הַמַּשְׁחֵה, שְׁתוּכְנָה וְעִנְיָה יִהְיֶה כְּמוֹ עֲבוּדַת
- 5 הַקֶּרְבָּנוֹת בְּגֵן עֵדֶן בַּתְּחִילַת הַבְּרִיאָה,
- 6 דְּכִיּוֹן שְׂאֵת רוּחַ הַטְּמָאָה 1 מַעֲלַת עֲבוּדַת הַקֶּרְבָּנוֹת כְּפִי שֶׁהִיְתָה בְּגֵן עֵדֶן,
- 7 אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ בּוֹמֵן דִּלְעָתִיד 2 שֶׁעֲנִינָהּ הוּא הַמִּשְׁכָּת אֱלֻקוֹת, בְּלִי הַתְּעַסְקוֹת עִם
- 8 לְבוֹא, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר בְּנִבְאוֹת זְכַרְיָה, אָזִי 3 הָרַע כָּלֵל. וְכֵן הוּא גַם בַּעֲבוּדַת הַקֶּרְבָּנוֹת
- 9 לֹא יִהְיֶה צוּרָף בְּעֵנֶיךָ 4 דִּלְעָתִיד לְבוֹא, דְּכִיּוֹן שְׂאֵת רוּחַ הַטְּמָאָה אַעֲבִיר
- 10 הַקֶּרְבָּנוֹת בְּשִׁבִּיל עֲבוּדַת 5 מִן הָאָרֶץ, אָזִי לֹא יִהְיֶה צוּרָף בְּעֵנֶיךָ הַקֶּרְבָּנוֹת
- 11 הַבְּיֻרִים, שֶׁהָיָה כֹּאשֶׁר לֹא קִיַּמְתָּ 6 בְּשִׁבִּיל עֲבוּדַת הַבְּיֻרִים, כִּי אִם בְּשִׁבִּיל
- 12 מִצִּיאוֹת שֶׁל רַע, אֵין צוּרָף לַעֲסוֹק 7 הַמִּשְׁכָּת הָאֱלֻקוֹת, כְּמוֹ שֶׁהָיָה בְּגֵן עֵדֶן בַּתְּחִילַת
- 13 בְּכִיּוֹר הַטוֹב מִן הָרַע כִּי אִם אֵלָּא 8 עֲבוּדַת הַקֶּרְבָּנוֹת לַעֲתִיד לְבוֹא תִּהְיֶה
- 14 עֲבוּדַת הַקֶּרְבָּנוֹת לַעֲתִיד לְבוֹא תִּהְיֶה 9 אֱמָנָם עֵינֶיךָ הַשְּׁלִימוֹת בְּעֵנֶיךָ הַקֶּרְבָּנוֹת
- 15 בְּשִׁבִּיל הַמִּשְׁכָּת וּגִילּוֹי 10 תִּהְיֶה לַעֲתִיד לְבוֹא, שְׂאֵז יִהְיֶה
- 16 הָאֱלֻקוֹת בְּעוֹלָם, הֵינִי תוֹסֶפֶת אֹרֶךְ 11 הַקֶּרְבָּנוֹת נַעֲלִים יוֹתֵר גַּם מִהַקֶּרְבָּנוֹת שְׂבִגֵן עֵדֶן.
- 17 וְתוֹסֶפֶת טוֹב, מְבַלִּי שִׁיכּוֹת לַרַע כְּמוֹ 12 וּבִפְרָטִיּוֹת יוֹתֵר, הִנֵּה בַּקֶּרְבָּנוֹת כְּתִיב לַחֲמִי
- 18 שֶׁהָיָה בְּגֵן עֵדֶן בַּתְּחִילַת 13 לְאִשֵּׁי תִשְׁמְרוּ, שֶׁהֵם שְׁלֹשָׁה עֲנִינִים, לַחֲמִי, הוּא
- 19 הַבְּרִיאָה. 14 הַדְּבָר הַנִּקְרָב, תִּשְׁמְרוּ קָאִי עַל הָאָדָם הַמִּקְרִיב,
- 20 אֱמָנָם לַמּוֹת הָאִמּוֹר לַעֲלִי שִׁישׁ 15 וְאִשֵּׁי הוּא עֲנִין הָאֵשׁ שְׁלֹמֶעֱלָה, וְהֵינִי, שְׁלֹפִי
- 21 דְּמִיּוֹן בֵּין עֲבוּדַת הַקֶּרְבָּנוֹת שֶׁהִתָּה בְּגֵן 16 אוֹפֵן הַמִּקְרִיב וְהַנִּקְרָב כֶּף תִּהְיֶה הַהִמְשָׁכָה
- 22 עֵדֶן בַּתְּחִילַת הַבְּרִיאָה לַעֲבוּדַת 17 שְׁלֹמֶעֱלָה. וְלַעֲתִיד לְבוֹא יִהְיֶה כָּל שְׁלֹשֶׁת עֲנִינִים
- 23 הַקֶּרְבָּנוֹת שֶׁתִּהְיֶה לַעֲתִיד לְבוֹא, בְּכֹל 18 אֵלּוֹ בְּשְׁלִימוֹת, שְׁלֹכֵן תִּהְיֶה תְּכִלִּית הַשְּׁלִימוֹת
- 24 זֹאת עֵינֶיךָ הַשְּׁלִימוֹת בְּעֵנֶיךָ 19 בְּעֵנֶיךָ הַקֶּרְבָּנוֹת.
- 25 עֲבוּדַת ה' עַל יְדֵי הַקֶּרְבָּנוֹת תִּהְיֶה 20 וּבִיאֹר הָעֵנִין, דִּהְנֶה הַקֶּרְבָּנוֹת שְׂבִגֵן עֵדֶן הָיָה
- 26 לַעֲתִיד לְבוֹא, שְׂאֵז בִּימֹת 21 לְפָנַי מִתֵּן תוֹרָה, שְׂאֵז הִיְתָה הַגְּזִירָה
- 27 הַמַּשְׁחֵה יִהְיֶה הַקֶּרְבָּנוֹת נַעֲלִים 22 שְׂבִגֵי רוּמִי לֹא יִרְדּוּ לְסוּרְיָא וּבְגֵי סוּרְיָא לֹא יַעֲלוּ
- 28 יוֹתֵר גַּם אִפִּילוֹ מִהַקֶּרְבָּנוֹת 23 לְרוּמִי, הֵינִי, שְׁעֲלִיּוֹנִים לֹא יִרְדּוּ לְמַטָּה
- 29 שְׂבִגֵן עֵדֶן כְּפִי שְׁמַמְשִׁיךְ וּמִבְּאֵר. 24 וְתַחְתּוֹנִים לֹא יַעֲלוּ לְמַעְלָה⁵⁴, שְׁלֹכֵן הִנֵּה כָּל
- 30 וּבִפְרָטִיּוֹת יוֹתֵר, הִנֵּה 25 מִצּוֹת שְׁעֲשׂוּ הָאֲבוֹת רִיחוֹת הָיוּ⁵⁵, וְהֵינִי, שְׁלֹא
- 31 בַּקֶּרְבָּנוֹת כְּתִיב תוֹרָה, בַּפְּסוּק 26 נִמְשָׁכָה עֲדִיין הַהִמְשָׁכָה
- 32 הַפּוֹתַח אֶת הָמֵאמֶר לַחֲמִי לְאִשֵּׁי 27 וְכִפִּי שְׁמִבְּאָר כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדֹמוֹר⁵⁶ (מַהוֹרֵשׁ"ב)
- 33 תִּשְׁמְרוּ, שֶׁהֵם שְׁלֹשָׁה עֲנִינִים 28 נִשְׁמָתוֹ עֵדֶן⁵⁶, שֶׁהָעֵנִין דְּרִיחוֹת הָיָה הוּא גַם
- 34 שׁוֹנִים, הָעֵנִין הָרֵאשׁוֹן לַחֲמִי, הוּא 29 בְּאָדָם הָרֵאשׁוֹן, אֵף שֶׁעֲבוּדָתוֹ הִיְתָה גְבוּהָה
- 35 הַדְּבָר הַנִּקְרָב, הֵינִי הַהִמָּה אוֹ 30 מִהָאֲבוֹת, שֶׁהָיָה יָצִיר כְּפִיו שֶׁל הַקֶּבֶ"ה⁵⁷, וּבְגֵן
- 36 דְּבַר אַחֵר שְׁאוֹתוֹ מִקְרִיבִים כִּקְרִיב. 31 אֵף שֶׁעֲבוּדָתוֹ עֲבוּדַת ה' שֶׁל אָדָם
- 37 הָעֵנִין הַשֵּׁנִי תִשְׁמְרוּ קָאִי מִכּוֹן עַל 32 הָרֵאשׁוֹן הִיְתָה גְבוּהָה מִהָאֲבוֹת, נַעֲלִית יוֹתֵר מִעֲבוּדַת ה' שֶׁל הָאֲבוֹת,
- 38 הָאָדָם הַמִּקְרִיב אֶת הַקֶּרֶב, וְהָעֵנִין 33 כִּיּוֹן שֶׁהָיָה אָדָם הָרֵאשׁוֹן, כְּדִבְרֵי הַמְּדַרְשׁ, יָצִיר כְּפִיו שֶׁל הַקֶּבֶ"ה⁵⁷
- 39 הַשְּׁלִישִׁי וְאִשֵּׁי הוּא עֲנִין הָאֵשׁ 34 בַּעֲצֻמּוֹ, וּבְגֵן עֵדֶן וּבְנוֹסֶף לִכְךָ יֵשׁ לְאָדָם הָרֵאשׁוֹן מַעֲלָה עַל הָאֲבוֹת, כִּיּוֹן
- 40 שְׁלֹמֶעֱלָה שִׁיּוּרַת לְמַטָּה וְשׁוֹרֶפֶת 41 אֶת הַקֶּרֶב וּמַעֲלָה אוֹתוֹ לְמַעֲלָה,
- 41 אֶת הַקֶּרֶב וּמַעֲלָה אוֹתוֹ לְמַעֲלָה, 42 וְהֵינִי, שְׁלֹפִי אוֹפֵן הַמִּקְרִיב וְהַנִּקְרָב לַחֲמִי כֶּף תִּהְיֶה
- 42 וְהֵינִי, שְׁלֹפִי אוֹפֵן הַמִּקְרִיב וְהַנִּקְרָב לַחֲמִי כֶּף תִּהְיֶה 43 הַהִמְשָׁכָה שְׁלֹמֶעֱלָה לְאִשֵּׁי, וְכֹאשֶׁר הַמִּקְרִיב וְהַנִּקְרָב הֵם בְּדִרְגָּה נַעֲלִית
- 43 הַהִמְשָׁכָה שְׁלֹמֶעֱלָה לְאִשֵּׁי, וְכֹאשֶׁר הַמִּקְרִיב וְהַנִּקְרָב הֵם בְּדִרְגָּה נַעֲלִית 44 יוֹתֵר, הַהִמְשָׁכָה וְהַתְּחַלּוֹת מִלְּמַעֲלָה נַעֲלִית יוֹתֵר. וְלַעֲתִיד לְבוֹא יִהְיֶה כָּל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שהיה בגן עדן ואילו האבות לא היו בגן עדן, ובכל זאת, אפילו לאדם הראשון
- 2 אין את מעלת העבודה שלאחר מתן תורה.
- 3 וַיֹּשֶׁ לֹאמַר בְּבִיאוֹר הַחִידוּשׁ שֶׁבְּדָבָר, שָׁאֵף שֶׁהָיָה אָדָם הָרָאשׁוֹן
- 4 יָצִיר כְּפִיו שֶׁל הַקֶּבֶ"ה וְזוּ מַעֲלָה מִיּוֹחֶדֶת לוֹ שֶׁלֹּא הִיטָה אִפְּיִלּוֹ אֲצֵל
- 5 האבות, מִכָּל מְקוֹם הָיְתָה
- 6 עֲבוֹדָתוֹ בְּכַחֲנִית רִיחוֹת
- 7 בְּלָבָד, וְהָיָה זֶה חִידוּשׁ כִּי לְכַאוֹרָה
- 8 מִפְּנֵי מַעֲלָתוֹ הַגְּדוֹלָה כֵּן הָיָה רָאוּי
- 9 שֶׁעֲבוֹדָתוֹ תְּהִיָּה עִם הַשְּׁפָעָה וּפְעוּלָה
- 10 תְּמִידִית בְּעוֹלָם וְלֹא כִּרְיָה שֶׁמִּתְגַּדֵּף,
- 11 דִּהְיָה, מִצַּד הַנְּשֻׁמָּה הָרִי
- 12 כּוֹלֵם כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵלֵא יוֹצֵא מִן
- 13 הַכֹּלל שְׁוִיָּם, כְּפִי שֶׁמִּבְּאֹר
- 14 רִבְיִנוּ הִזְקִן בְּתַנְיָא⁵⁸ שֶׁהִנְפִּישׁ
- 15 הַנְּשֻׁמָּה הָאֱלֹקִית הַנִּמְצָאָה אֲצֵל כָּל
- 16 אֶחָד וְאַחֵר מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִיא חֵלֶק
- 17 אֱלֹקָה מִמַּעַל מִמָּשׁ, כְּמוֹ
- 18 שֶׁכְּתוּב בְּתוֹרָה לִגְבִי בְּרִיאַת אָדָם
- 19 הָרָאשׁוֹן שֶׁלֹּאֲחֵר שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
- 20 יָצַר אֶת גּוֹפּוֹ וַיַּפֵּחַ בְּאִפְּיוֹ נִשְׁמָת
- 21 חַיִּים⁵⁹, וְכֵמוֹ שְׁאוּמְרִים בְּכִרְכַּת
- 22 'אַלְכִי נִשְׁמָה' בְּכִרְכוֹת הַשְּׁחָר וְאֵתָה
- 23 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִפְחָת בִּי⁶⁰ אֶת
- 24 הַנְּשֻׁמָּה וְכֵמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזוֹהַר⁶¹
- 25 מֵאֵן דְּנִפְחַ מְתוּכִיָּה נִפְחַ מִי
- 26 שְׁנוּפָח, מְתוּכּוֹ נּוּפַח, פִּירוּשׁ
- 27 מְתוּכִיּוֹתוֹ וּמִפְּנִימִיּוֹתוֹ וּבְעוֹד
- 28 שְׂבַעַת דִּיבּוּר הָאָדָם מוֹצִיא אוֹר וְהַבֵּל
- 29 בְּחִיצוֹנוֹת בְּלָבָד, הָרִי כֹּאשֶׁר הוּא נּוּפַח,
- 30 הוּא מוֹצִיא אוֹר וְהַבֵּל מְתוּכִיּוֹתוֹ
- 31 וּמִפְּנִימִיּוֹתוֹ, וְכֵן גַּם בְּנִמְשָׁל, הַכְּתוּב
- 32 אוֹמֵר עַל תְּנִינָה הַנְּשֻׁמָּה בְּאָדָם עַל יְדֵי
- 33 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא 'וַיַּפֵּחַ' כִּי הַנְּשֻׁמָּה
- 34 בָּאָה מִתּוֹכִית וּפְנִימִיּוֹת הָאֱלֹקוֹת. וְכֵל
- 35 זֶה הוּא מִצַּד הַנְּשֻׁמָּה. וְכֹה, כֹּאמֹר,
- 36 כּוֹלֵם שְׁוִיָּם, וּמַעֲלָת אָדָם הָרָאשׁוֹן שֶׁבָּהּ הוּא מִיּוֹחֵד וְנַעֲלָה מִכָּל שָׂאֵר
- 37 בְּעֵלֵי הַנְּשֻׁמָּה שֶׁגַּם מִצַּד הַגּוֹפּוֹ הַגִּשְׁמִי הָיָה אָדָם הָרָאשׁוֹן יָצִיר כְּפִיו
- 38 שֶׁל הַקֶּבֶ"ה בְּעַצְמוֹ, וְהִינֵנוּ, שֶׁגּוֹפּוֹ שֶׁל אָדָם הָרָאשׁוֹן בְּהִיּוֹתוֹ
- 39 לְמִטָּה מַעֲשֶׂרָה טְפָחִים, הִינֵנוּ כִּנְבְּרָא גִשְׁמִי בְּתוֹךְ גִּדְרֵי הַמִּצִּיאוֹת
- 40 הַגִּשְׁמִית הַתַּחְתּוֹנָה הָיָה יָצִיר כְּפִיו שֶׁל הַקֶּבֶ"ה שֶׁהוּא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
- 41 הוּא לְמַעֲלָה מַעֲשֶׂרָה טְפָחִים⁶², נַעֲלָה מִגִּדְרֵי הַמִּצִּיאוֹת הַגִּשְׁמִית
- 42 הַתַּחְתּוֹנָה וְנִמְצָא, שֶׁהָיָה אֲצֵל אָדָם הָרָאשׁוֹן הֶעֱנִין דְּחִיבּוּר

- 43 עֲלִיּוֹנִים הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁלְּמַעֲלָה מַעֲשֶׂרָה טְפָחִים' וְתַחְתּוֹנִים
- 44 שֶׁנִּשְׁמָתוֹ הִיטָה בְּגוֹף גִּשְׁמִי שֶׁהוּא נִבְרָא תַּחְתּוֹן 'לְמַטָּה מַעֲשֶׂרָה טְפָחִים' וְזוֹהוּ
- 45 הַחִידוּשׁ בְּמַהוּת עֲבוֹדַת ה' שֶׁל אָדָם הָרָאשׁוֹן שָׁאֵף עַל פִּי כֵּן וְלִמְרוֹת
- 46 גֹּדֵל מַעֲלָתוֹ שֶׁהִיטָה אֲצֵל, כֹּאמֹר, 'חִיבּוּר עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים', בְּכָל זֹאת
- 47 הָיְתָה עֲבוֹדָתוֹ בְּכַחֲנִית רִיחוֹת
- 48 בְּלָבָד, וְלִמְרוֹת שֶׁהִיטָה אֲצֵל אָדָם
- 49 הָרָאשׁוֹן 'חִיבּוּר עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים', לֹא
- 50 הָיָה בְּכַחוֹת לְפַעּוֹל שֶׁעֲבוֹדָתוֹ תַּחְדִּיר
- 51 קְדוּשָׁה בְּמִצִּיאוֹת הַגִּשְׁמִית בְּאוֹפֵן
- 52 תְּמִידִי אֲלֵא עֲבוֹדָתוֹ הִיטָה בְּכַחֲנִית
- 53 רִיחַ, כְּמוֹ עֲבוֹדַת הָאֲבוֹת, וְהִינֵנוּ,
- 54 לְפִי שֶׁעֲדִינִן לֹא הָיָה אֲזֵי יָמֵינוּ
- 55 אָדָם הָרָאשׁוֹן בִּיטוּל הַגְּזִירָה
- 56 שֶׁעֲלִיּוֹנִים לֹא יִרְדּוּ לְמַטָּה וְתַחְתּוֹנִים
- 57 לֹא יַעֲלּוּ לְמַעֲלָה, בִּיטוּל שֶׁהִיטָה רַק עַל
- 58 יְדֵי הַהִמְשָׁכָה דְּמַתָּן תּוֹרָה
- 59 שֶׁהִיא הַמְשָׁכָה וְהַתְּגִלּוֹת
- 60 הַעֲצֻמוֹת שֶׁל הָאֱלֹקוֹת מִמָּשׁ
- 61 לְמַטָּה, שֶׁזוֹהוּ עֲנִין הַמִּשְׁמַעוֹת
- 62 הַפְּנִימִית שֶׁל הַמִּלָּה הַפּוֹתַחַת אֶת
- 63 עֶשֶׂר הַדְּבָרוֹת שֶׁנִּאֲמָרוּ בְּמַתָּן תּוֹרָה
- 64 אֲנִכִּי גו'⁶³, שֶׁ'אֲנִכִּי הוּא, כְּדַבְּרִי
- 65 הַגִּמְרָא, רָאשֵׁי תִּיבּוֹת, אֲנָא נִפְשִׁי
- 66 כְּתִבִּית יְהִיבִית⁶⁴, אֲנִי (אֶת) עֲצָמֵי
- 67 כְּתִבִּיתִי נִתְחִי, הִינֵנוּ שֶׁבִּמְתָּן תּוֹרָה
- 68 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא גִּילָה וְנָתַן אֶת עֲצָמוֹ
- 69 שֶׁלָּכֵן בְּגִלּוֹ גִּילּוֹי הַעֲצֻמוֹת בְּמַתָּן
- 70 תּוֹרָה שְׁדוּקָא אִזְ הִיטָה בִּיטוּל הַגְּזִירָה
- 71 וּפְעוּלָה הַחִיבּוּר בֵּין עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים
- 72 בְּשִׁלְמוֹת קְלָלוֹת הֶעֱנִין דְּמַתָּן
- 73 תּוֹרָה הוּא נַעֲלָה יוֹתֵר
- 74 מִהַמַּעֲמָד וּמִצָּב דְּגֵן עֲדֵן
- 75 שֶׁבְּתַחֲלַת הַבְּרִיאָה, שֶׁהוּא הוֹמֵן
- 76 שָׁבוּ עֲבוֹדַת אָדָם הָרָאשׁוֹן הִיטָה
- 77 בְּשִׁלְמוֹת כְּמוֹכֵן מִמַּאֲמָר
- 78 רַ"ז⁶⁵ בְּגִמְרָא עַל הַפְּסוּק⁶⁶ הָאֲמוֹר בְּתוֹרָה לִגְבִי סִיּוּם בְּרִיאַת הָעוֹלָם
- 79 בְּשֶׁשֶׁת יָמֵי בְּרִאשִׁית יוֹם הַשְּׁשִׁי, תִּנְיָא הַתִּנְיָה הַקֶּבֶ"ה עִם מַעֲשֶׂה
- 80 בְּרִאשִׁית אֵם יִקְבְּלוּ יִשְׂרָאֵל אֶת תּוֹרָתִי מוֹטָב, וְאֵם לֹא וְאֵם
- 81 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִקְבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה
- 82 וְכִפְּירוֹשׁ רִשִׁי בְּגִמְרָא שֶׁם "הַשְּׁשִׁי מִשְׁמַע הַשְּׁשִׁי הַמִּיּוֹחֵד בְּמִקּוֹם אַחֵר... וְהִי
- 83 עֶרֶב וְהִי בּוֹקֵר שֶׁל גִּמְרָא בְּרִאשִׁית תְּלִיּוֹ בִּיּוֹם הַשְּׁשִׁי וְהוּא ר' בְּסִיּוּן שְׁנִיתָהּ בּו
- 84 תּוֹרָה...". וְזוֹהוּ מוֹכֵן שֶׁכֵּל קִיּוֹם הָעוֹלָם תְּלִיּוֹ בְּמַתָּן תּוֹרָה וְהִינֵנוּ לְפִי

(58) רפ"ב. (59) בראשית ב, ז. (60) ברכות השחר (ברכות ס, ב). (61) כ"ה בתניא שם בשם הזוהר. וראה אג"ק ח"כ ע' קלא. וש"נ. (62) ראה סוכה ה, א. (63) יתרו כ, ב. (64) שבת קה, א (כגירסת העין יעקב). (65) שבת פח, א. פרש"י בראשית עה"פ. (66) בראשית א, לא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׂדוּקָא בְּמִתְּן תּוֹרָה הִיְתָה הַמְּשַׁכֶּת וְהַתְּגִלוֹת הָעֲצָמוֹת שֶׁ
- 2 הָאֱלֻקִּים לְמַטָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְלָכֵן, אֵף שֶׁגִּדְּלָה מַעֲלֵת עֲבוֹדַת
- 3 הַקְּרָבָנוֹת בְּגֵן עֵדֶן, כַּמְבוּאָר לְעִיל שֶׁעֲנִינָהּ לֹא הָיָה עֲבוֹדַת
- 4 הַפִּירוּרִים לְהַפְרִיד אֶת הַטּוֹב מֵהָרַע וּלְהַעֲלוֹת אוֹתוֹ לְקֹדֶשׁ (כִּינּוּן שֶׁבְּגֵן
- 5 עֵדֶן לֹא הָיָה מְצִיאוֹת הָרַע
- 6 וּמִמִּילָא לֹא הָיָה צוּרְךָ בִּפִּירוּרִים),
- 7 כִּי אִם כָּל הַכוֹוֶנָה שֶׁל עֲבוֹדַת
- 8 הַקְּרָבָנוֹת בְּגֵן עֵדֶן הִיְתָה בְּשִׁבִּיל
- 9 הַמְּשַׁכֶּת וְהַתְּגִלוֹת אֱלֻקִּים
- 10 לְמַטָּה, מִכָּל מְקוֹם. כִּינּוּן שֶׁזֶה
- 11 הָיָה קוֹדֶם מִתֵּן תּוֹרָה, וּלְפָנָיו
- 12 בִּטּוֹל הַגִּזְרִיהַ, כַּמְבוּאָר לְעִיל, לֹא
- 13 הָיָה בְּזֶה הַהִמְשָׁכָה שֶׁמִּצַּד הָעֲצָמוֹת מִמֶּשׁ. וְלֹאִידֶךָ
- 14 הָעֲצָמוֹת מִמֶּשׁ וְלָכֵן עִם כָּל
- 15 מַעֲלָתָה אֵין בָּהּ אֶת הַמַּעֲלָה שֶׁל
- 16 הָעֲבוֹדָה שֶׁלֹּאֲחֵר מִתֵּן תּוֹרָה, לֹאֲחֵר
- 17 בִּטּוֹל הַגִּזְרִיהַ. וְלֹאִידֶךָ גִּיסָא,
- 18 מִצַּד שֵׁנִי, הִנֵּה עֲבוֹדַת הַקְּרָבָנוֹת
- 19 בְּזִמְנָן בֵּית רֵאשׁוֹן וְשֵׁנִי, אֵף
- 20 שֶׁהִיְתָה לֹאֲחֵר מִתֵּן תּוֹרָה
- 21 שֶׁהָיָה אִזֹּה הַמְּשַׁכֶּת הָעֲצָמוֹת
- 22 וְאִכֵּן פַּעֲלָה אֶת חִיבוּר עֲלִיוֹנִים
- 23 וְתַחֲתוֹנִים בְּאוֹפֶן נִעְלָה בִּיּוֹתֵר, מִכָּל
- 24 מְקוֹם, הִיָּה בָּהּ גַּם חִסְרוֹן, כִּי כִּינּוּן
- 25 שֶׁהָיָה זֶה תְּקוּפַת בֵּית רֵאשׁוֹן
- 26 וְתְּקוּפַת בֵּית שֵׁנִי, לֹאֲחֵרִי חֲטָא עֵץ
- 27 הַדַּעַת, שֶׁנַּעֲשֶׂה כְּתוּבָא מִחֲטָא
- 28 זֶה תַּעֲרֻבוֹת טוֹב וְרַע, לָכֵן
- 29 הִיְתָה עֵיקַר עֲבוֹדַת הַקְּרָבָנוֹת
- 30 בְּעֵנִין הַפִּירוּרִים וְלֹא בְּעֵנִין
- 31 הַמְּשַׁכֶּת וְגִילּוֹי אֱלֻקִּים לְמַטָּה, וְנִמְצָא
- 32 שֶׁבְּעֲבוֹדַת הַקְּרָבָנוֹת בְּגֵן עֵדֶן בְּתַחֲלִיל
- 33 הַבְּרִיאָה יֵשׁ חֲסֹרֹן שֶׁלֹּא הָיָה בָּהּ חִיבוּר
- 34 עֲלִיוֹנִים וְתַחֲתוֹנִים בְּשִׁלְמוֹת, כִּי מְדוּבָר
- 35 קוֹדֶם בִּטּוֹל הַגִּזְרִיהַ, וּבְעֲבוֹדַת
- 36 הַקְּרָבָנוֹת בְּזִמְנָן בֵּית רֵאשׁוֹן וְבֵית שֵׁנִי יֵשׁ
- 37 חֲסֹרֹן שֶׁהִיְתָה רַק בְּעֵנִין הַפִּירוּרִים וְלֹא
- 38 בְּהַמְּשַׁכֶּת וְגִילּוֹי אֱלֻקִּים בְּעוֹלָם.
- 39 אֲמָנָם בְּכִיּוֹת הַמְּשִׁיחַ בְּמַהֲרָה
- 40 בְּיָמֵינוּ יִהְיֶה שְׁמִי הַמַּעֲלֹת⁶⁷
- 41 גַּם הַמַּעֲלָה שֶׁל חִיבוּר עֲלִיוֹנִים וְתַחֲתוֹנִים בְּשִׁלְמוֹת וְגַם הַמַּעֲלָה שֶׁל הַמְּשַׁכֶּת
- 42 אֱלֻקִּים לְמַטָּה, כִּפִּי שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִפְרֹט.
- 43 דְּהִנֵּה, לְעֵתִיד לָבוֹא כְּתִיב כְּתוּב בְּנִבְאוֹת זְכוּרִיָּה אֶת רוּחַ הַשְּׁמָאָה
- 44 אֲעֵבִיר מִן הָאֶרֶץ, שָׂאזֹי יִהְיֶה בִּטּוֹל שְׁלִשֶׁת קְלִיפּוֹת

- 45 הַטּוֹמָאָה, שְׁלוֹשׁ הַקְּלִיפּוֹת (הַמַּכְסוֹת עַל הָאֱלֻקִּים וְהַקְּדוּשָׁה וּמַסְתִּירוֹת
- 46 עֲלֵיהֶן כְּמוֹ קְלִיפָה הַמַּכְסֶּה אֶת הַפָּרִי) הַטּוֹמָאוֹת לְגִמְרֵי (הַרְמוּזוֹת בְּכַתּוּב
- 47 בִּיחֻזְקָאֵל רוּחַ סַעֲרָה, עֵנִן גְּדוֹל וְאֵשׁ מִתְּלַקְחָת) שֶׁנֶּהְיָ עֵנִין זֶה שְׁבִימוֹת
- 48 הַמְּשִׁיחַ לֹא תִהְיֶה מְצִיאוֹת שֶׁל רַע וְקְלִיפּוֹת גַּם הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל מָוֶה
- 49 שְׁכָתוֹב⁶⁸ בְּנִבְאוֹת יִשְׁעִיָּהוּ וְגֵר
- 50 זָאֵב עִם כְּבֶשֶׂת, בְּשִׁלּוֹם, מִכָּלִי
- 51 שֶׁהַזָּאֵב יִפְגַּע בְּכֶבֶשׂ כְּטַבְּעוֹ כַּעַת
- 52 שֶׁאֲפִילוֹ זָאֵב (חִיָּה טָמְאָה)
- 53 שֶׁהוּא מְשַׁלֵּשֶׁת קְלִיפּוֹת
- 54 הַטּוֹמָאָה, כַּמְבוּאָר בְּחִסְדֵּי הַקִּיּוֹם
- 55 וְהַחַיּוֹת שֶׁל הַדְּבָרִים הַטּוֹמְאִים הָאֲסוּרִים
- 56 בְּאִכְלִיָּה בְּאִים מִהַקְּלִיפּוֹת הַטּוֹמְאוֹת,
- 57 יִהְיֶה בּוֹ כּוֹזֵב עֲנִיָּן שֶׁל זִיכּוּף
- 58 וְעִידוֹן וְשִׁנּוּי לְטוֹבָה כּו', וּמִזֶּה
- 59 מוֹכֵן, שֶׁגַּם קְלִיפַת נִגְזָה שְׂאִינָה
- 60 טְמָאָה לְגִמְרֵי אֵלָּא יֵשׁ בָּהּ גַּם טוֹב וְלָכֵן
- 61 הִיא נִקְרָאת 'נוֹגַה', לְשׁוֹן אוֹר, שֶׁהִיא
- 62 קְלִיפַת 'נוֹגַה' הַמְּמוּצָע בֵּין
- 63 קְדוּשָׁה לְשִׁלְשֶׁת קְלִיפּוֹת
- 64 הַטּוֹמָאָה, תִּהְיֶה בְּמַעֲלָה
- 65 עֲלִיוֹנָה יוֹתֵר מִכִּפִּי שֶׁהִיא עֲכָשִׁי.
- 66 וְנִמְצָא, שֶׁלְעֵתִיד לָבוֹא יִהְיֶה
- 67 הַבְּהִמָּה הַנִּקְרָבֶת שֶׁמִּקְבֶּלֶת חַיּוֹת
- 68 מִקְלִיפַת נִגְזָה וְהָאֲדָם הַמִּקְרִיב
- 69 בְּמַעֲלָה יִתִּירָה כִּי קְלִיפַת נִגְזָה
- 70 תּוֹדֵךְ וְתַתְּעִלָּה וּבְעוֹלָם כּוֹלֹ לֹא תִהְיֶה
- 71 מְצִיאוֹת שֶׁל רַע. וּבְמִילָא לֹא
- 72 יִהְיֶה עֲנִין הַקְּרָבָנוֹת בְּשִׁבִּיל
- 73 עֲבוֹדַת הַפִּירוּרִים, כְּמוֹ שֶׁהִיָּה
- 74 בְּזִמְנָן בֵּית רֵאשׁוֹן וְבֵית שֵׁנִי כִּי אִם
- 75 בְּשִׁבִּיל תּוֹסַפַת הַמְּשַׁכֶּת וְהַתְּגִלוֹת
- 76 אֱלֻקִּים בְּעוֹלָם, כְּמוֹ בְּגֵן עֵדֶן
- 77 בְּתַחֲלִיל הַבְּרִיאָה, קוֹדֶם חֲטָא עֵץ
- 78 הַדַּעַת. וְנוֹסָף לָזֶה תִּהְיֶה בָּהֶם
- 79 בְּקְרָבָנוֹת שִׁקְרִיבוֹ לְעֵתִיד לָבוֹא גַּם
- 80 מַעֲלַת הַמְּשַׁכֶּת הָעֲצָמוֹת
- 81 שֶׁלֹּאֲחֵרִי מִתֵּן תּוֹרָה, לְמַעֲלָה
- 82 מִהַקְּרָבָנוֹת שֶׁבְּגֵן עֵדֶן כִּי שִׁהִי
- 83 בְּקְרָבָנוֹת בְּאוֹתוֹ הַזֶּמֶן שֶׁל יְמוֹת הַמְּשִׁיחַ
- 84 כָּל הַמַּעֲלּוֹת יִחַד. וְלָכֵן דִּקָּא
- 85 עֲלֵיהֶם הַקְּרָבָנוֹת שִׁבְיָאוֹ בְּיְמוֹת הַמְּשִׁיחַ נִמְצָא שִׁהִי בְּמַצֵּנֶת רְצוּנָךְ,
- 86 בְּהַתְּאֵמָה מִלֵּאָה וּמוֹשִׁלְמַת לְרַצּוֹן הָאֱלֻקִּי הָעֲלִיּוֹן כִּינּוּן שֶׁעַל יְדֵי זֶה
- 87 עֲבוֹדַת הַקְּרָבָנוֹת נַעֲשֶׂה נַפְעַל וְנִשְׁלֵם עֵיקַר הָעֲנִין דְּדִירָה לֹא יִתְבַּרֵּךְ
- 88 בְּתַחֲתוֹנִים, כַּמְבוּאָר לְעִיל.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ו) וְהָיָה הַשְּׁלִימוֹת שֶׁבַע עֲבֹדֹת הַקֶּרְבָּנוֹת לְעֵתִיד לָבוֹא בָּאָה
- 2 והיא מושגת ונפעלת על ידי העבודה בזמן הגלות דוקא⁶⁹ שהיא
- 3 הכנה והקדמה לה, כמבואר בחסידות
- 4 שגילוי האלוקות לעתיד-לבוא תלוי
- 5 במעשיהם ועבודתם של בני ישראל
- 6 בתורה ומצוות בזמן הגלות.
- 7 וְעַל פִּי הַכֹּלֵל הַיָּדוּעַ⁷⁰ בתורה
- 8 החסידות שְׂדֵר הַגּוֹרֵם פעולה
- 9 ותוצאה מסוימת הוא לְמַעַל
- 10 במדרגה ובחשיבות מְהֻדָּר
- 11 הַנֶּגֶרֶם עַל יָדוֹ ובא כתוצאה ממנו,
- 12 היינו שהגורם נעלה מהתוצאה, כִּיּוֹן
- 13 שֶׁבִּכּוּחוֹ של הגורם דוקא לְגֹרֵם
- 14 אֵת הַדָּבָר שבא כתוצאה ממנו,
- 15 הָרִי מוֹכֵן גּוֹדֵל מַעֲלָה
- 16 הָעֲבֹדָה של בני ישראל העובדים
- 17 את ה' בתורה ומצוות שְׂבִיבָה
- 18 הַגְּלוּת, כִּיּוֹן שֶׁעַל יְדֵי דִּקְא
- 19 בָּאִים לְהַשְׁלִימוֹת דְּעֲבֹדָה
- 20 הַקֶּרְבָּנוֹת מְצֻצֹת רְצוֹנָה כלומר,
- 21 אף על פי שעבודת הקרבנות לעתיד
- 22 לבוא תהיה נעלית הרבה מוּז שבוּן
- 23 בית ראשון ובית שני, ובככללות עבודת ה' בזמן הגאולה נעלית לאין שיעור
- 24 מעבודת ה' בזמן הגלות, מכל מקום, מכך שהעבודה בזמן הגלות (הגורם)

- 25 היא זו שפועלת ומביאה את העבודה שבימות המשיח (התוצאה), בהכרח
- 26 שעבודה בזמן הגלות יש יתרון שלא קיים בעבודה שבזמן הגאולה.
- 27 וְיֵשׁ לוֹמֵר, שְׂדֵהוּ גַם הביאור
- 28 הפנימי על מָה שֶׁכְּתוּב⁷¹ במגילת
- 29 איכה הַשִּׁיגוּהָ בֵּין הַמְּצָרִים,
- 30 לפי פשוטו הכתוב אומר שהרודפים
- 31 אחר בני ישראל השיגו אותם ולכדו
- 32 אותם במצב של מיצר, ואילו לפי
- 33 האמור יש לפרש שהמשמעות הפנימית
- 34 של הדברים היא שֶׁכְּאֶשֶׁר
- 35 נִמְצָאִים בֵּין הַמְּצָרִים, היינו
- 36 בזמן מיצר הגלות, הִנֵּה דִּקְא אֵז
- 37 למרות שזהו זמן של קושי והסתר
- 38 הַשִּׁיגוּהָ, שְׂמִיגִיעִים לְהַשְׁגוֹת
- 39 הָכִי נַעֲלֹת, וְעַד שְׂמִיגִיעִים
- 40 מתוך 'בין המצרים', מתוך מיצר הגלות
- 41 לְהַזְמִין שָׁבוּ תְהִיָּה עֲבֹדָה
- 42 הַקֶּרְבָּנוֹת דְּלַעֲתִיד, שְׂעִנְיָנָם
- 43 של הקרבנות כפי שהיו לעתיד לבוא
- 44 הוא תְּכִלִּית הַשְּׁלִימוֹת דְּדִירָה
- 45 בְּתַתּוֹנִים, מילוי הכוונה של
- 46 בריאת העולם שהעולם הזה התחתון
- 47 יהיה מקום ראוי לגילוי אלוקות והשראת השכינה באופן הכי מושלם בְּבִיאת
- 48 מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ, בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ.

(69) ראה תניא רפ"ז. (70) המשך וככה תרל"ז פט"ו. (71) איכה א, ג. וראה אוה"ת נ"ך ח"ב עה"פ (ס"ע א'לה ואילך).

אגרות קודש

ב"ה, כ"ד מנ"א, תשי"ג
ברוקלין.

שלום וברכה!

נתקבל מכתבו פ"ג שלו ואקראהו בעת רצון על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה
נבג"מ ז"ע. וכמדומה שכבר כתבתי לו שצריך הוא להזהר יותר בשמירת בריאות הגוף כפשוטו
בגשמיות ובמילא צריך לשמור הוראת הרופאים בזה ולא לעשות קונצנן בזה כי גם זה הוא חלק
מתוה"ק כמו שאר המצות, וידוע פ"י רבינו הזקן (נעתק בהיום יום ער"ה) מען האט גאר ניט קיין השגה
ווי טייער בא השי"ת איז א גוף פון א אידען, והמפורסמות בכ"מ בדא"ח אין צריך ראי', ומה שיש
אומרים שהם מהדרים ומפני ההידור אין נזהרים בבריאות הגוף, הנה זהו היפך ההידור וכו'. ויתנהג
באופן הנ"ל והשי"ת יתן לו בריאות נכונה הן בגשמיות והן ברוחניות...

42 שלא היה ראוי, כיוון שזוהו גם-כן ענין של מסירות נפש שהרי
43 במעשה זה פינחס סיכן את עצמו, כמו 'רצוא' ללא 'שוב' ?
44 וכן צריך להבין כללות הענין דחטא נדב ואביהוא שיהיה
45 אצלם ענין של 'רצוא' רצון ותשוקה לדבוק באלוקות ומסירות

46 נפש תוך הקרבת חייהם לשם כך,
47 דלכאורה יפלא, מפני מה
48 נחשב זה לחטא ועון, והלא
49 ידוע גודל ענין מסירות נפש
50 על קדושת ה', שצריך למסור
51 נפשו ב"אחד" ⁵ באמירת "שמע

52 ישראל, ה' אלוקינו ה' אחד", שזוהי
53 מסירות נפש לקידוש שם שמים

54 עבודה נעלית ביותר, למעלה
55 מכל התורה ומצות, וכמאמר

56 רז"ל ⁶ בגמרא למה קדמה
57 בקריאת שמע פרשת שמע

58 (שהוא ענין מסירות נפש
59 ב"אחד") ל"והיה אם שמע"

60 בה מדובר על קיום המצוות, כדי
61 שיקבל עליו האדם עול מלכות

62 שמים תחלה ואחר-כך יקבל
63 עליו עול מצוות ונמצא שקבלת

64 עול מלכות שמים במסירות נפש
65 קודמת לקיום המצוות ונעלית מקיים

66 כל שאר המצוות, ואם כן מדוע
67 מסירות הנפש וכלות הנפש של נדב

68 ואביהוא כדי להתקרב לאלוקות
69 ולדבוק בה' נחשבת לחטא?

70 וגם ידוע מה שכתוב ב'מגיד
71 מישירים' ⁷ ש'מגיד' מן השמים

72 שהיה לומד תורה עם רבי יוסף קארו
73 מחבר ה'בית יוסף' וה'שולחן ערוך'

74 הבטיח לה'בית יוסף' שייזכה
75 לאתוקדא לעלות על המוקד על

76 קדושת שמייה רבא, השם הגדול,
77 שמו של הקדוש-ברוך-הוא, שהוא דבר

78 גדול ביותר (אלא שמפני סבה
79 כו' לא זכה לזה ה'בית יוסף'

80 בפועל), והרי הענין שיתוקד

בס"ד. שבת פרשת פינחס, מברכים החודש מנחם-אב, ה'תשכ"ה

(הנחה בלתי מוגה)

1 וידבר הוי' אל משה לאמר, פינחס בן אלעזר
2 בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל

3 בני ישראל בקנאו את קנאתי וגו' ¹. ומבאר
4 אדמו"ר מהר"ש במאמרו דבור-המתחיל הזה ²,

5 דצריך להבין מה שכתוב בספרים ³ שפינחס היה
6 גלגול נדב ואביהוא, ועל-ידי שקינא קנאת זמרי

7 - תקן חטא נדב ואביהוא. דהנה, חטא נדב
8 ואביהוא הוא ענין ד'בקרבכם לפני הוי'

9 וזמיתו" ⁴, שהיו בבחינת 'רצוא' בלבד, ללא
10 'שוב', והיו בבחינת כלות הנפש ממש. ואינו

11 מוכן, איך תקן פינחס חטא זה על-ידי-זה שקנא
12 קנאת זמרי, שזוהו גם-כן ענין של מסירות נפש,

13 כמו 'רצוא' ללא 'שוב'. וכן צריך להבין כללות
14 הענין דחטא נדב ואביהוא שהיה אצלם ענין

15 של 'רצוא' ומסירות נפש, דלכאורה יפלא, מפני
16 מה נחשב זה לחטא ועון, והלא ידוע גודל ענין

17 מסירות נפש, שצריך למסור נפשו ב"אחד" ⁵,

18 שזוהי עבודה נעלית ביותר, למעלה מכל
19 התורה ומצות, וכמאמר רז"ל ⁶ למה קדמה

20 פרשת שמע (שהוא ענין מסירות נפש ב"אחד")
21 ל"והיה אם שמע", כדי שיקבל עליו עול מלכות

22 שמים תחלה ואחר-כך יקבל עליו עול מצות.

23 וגם ידוע מה שכתוב ב'מגיד מישירים' ⁷

24 ש'מגיד' הבטיח לה'בית יוסף' שייזכה
25 לאתוקדא על קדושת שמייה רבא (אלא שמפני סבה כו' לא זכה לזה), והרי

5 ומבאר אדמו"ר מהר"ש רבי
6 שמואל מליובאוויטש, הרביעי

7 בשושלת אדמו"רי חב"ד במאמרו
8 דבור-המתחיל במאמר חסידות

9 הפותח בפסוק הזה ², דצריך
10 להבין מה שכתוב בספרים ³

11 של תורת הסוד (וזהר וכתבי הארז"ל)

12 שפינחס היה גלגול נשמתם של
13 נדב ואביהוא, ועל-ידי

14 שקינא קנאת זמרי - תקן
15 חטא נדב ואביהוא בני אהרן

16 שהקטירו קטורת זרה במשכן ומתו.

17 דהנה, חטא נדב ואביהוא לפי
18 המשמעות הפנימית של הדברים הוא

19 ענין ד'בקרבכם לפני הוי'
20 וזמיתו" ⁴, שהיו בבחינת

21 'רצוא' בלבד, ללא 'שוב',
22 במרכבה העליונה שראה יחזקאל נאמר

23 לגבי עבודת המלאכים הנקראים 'חיות'
24 הקדש' - "והחיות רצוא ושוב",

25 כלומר, משתוקקים לדבוק באלוקות
26 ולהיכלל בקדוש-ברוך-הוא, 'רצוא', אך

27 למעשה לא מתבטלים וממשיכים
28 למלא את שליחותם - 'שוב', ועניין זה

29 קיים גם בעבודה הרוחנית של האדם
30 שצריך להיות בה שילוב של תשוקה

31 לדבוק באלוקות ואפילו במחיר איבוד
32 המציאות האישית - 'רצוא', יחד עם

33 מילוי תפקידו כנשמה בגוף בעולם הזה
34 'שוב' וחטאם של נדב ואביהוא היה

35 שהיו ב'רצוא' בלבד, ללא 'שוב' והיו
36 בבחינת כלות הנפש ממש עד

37 שנפשמם יצאה בפועל. ואינו מוכן,
38 איך תקן פינחס חטא זה

39 על-ידי-זה שקנא קנאת זמרי,
40 והרי לכאורה מעשה הקנאות של

41 פינחס דומה למעשה של נדב ואביהוא

(1) ריש פרשתנו (כה, י"א). (2) דשנת תרכ"ט (סה"מ תרכ"ט ע' עדר ואילך). (3) ראה זח"ג ר"ז, א ובמקדש מלך שם. שער הגלגולים שער לא. לב. (4) ר"פ אחרי (טז, א). (5) ראה זהר ח"ב ק"ט, א. ח"ג לג, א. (6) ברכות פ"ב מ"ב (יג, א). (7) ר"פ בראשית (סד"ה הלא לך למנדע). וראה לקו"ש חכ"א ע' 176. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

להתקרב לאלוקות, אבל כיוון שלא היו ראויים לזה לגמרי, שלושה מהם נפגעו
מכך ו"בן עזאי הציץ ומת"⁹, שאין זו עבודה שלמה כי
העבודה הרצויה היא דווקא כנשמה בגוף, ואלו שלמות העבודה היא
כמו אצל רבי עקיבא, ש"נכנס לפרדס" האמור בשלום ויצא
בשלום⁹, והינו, שה'רצוא'
הרצוי, כפי שהיה אצל רבי עקיבא,
לא היה באופן של יציאת
האור מהקלי המגביל אותו וביטול
מוחלט של המציאות, אלא
אדרבה, באופן שביא הרצוא'
עצמו לידי 'שוב', כלומר, הרצון
לדבוק באלוקות הוא כזה שאינו מביא
לידי 'כלות הנפש' כפשוטו אלא להיפך
הוא עצמו נעשה סיבה ל'שוב', עבודת
ה' וקיום המצוות כנשמה בגוף בעולם
הזה שזהו באשר ה'רצוא'
אינו מצד טבעו כי הוא מצידו,
מטבעו, שואף להתקרב לאלוקות
ולחיות דבוק בה', אלא מצד
הבטול של האדם כלפי הרצון
העליון, כדי להשלים ולמלא את
הפנויה העליונה, שאז מביא
ה'רצוא' עצמו לידי 'שוב' כי
כאשר ה'רצוא' הוא מצד הביטול,
הכוונה העליונה של הרצון העליון היא
העיקר והרי תכלית הכוונה הוא
ה'שוב', שזהו ענין ד"נכנס
בשלום" כמאמר חכמינו ז"ל על
רבי עקיבא שהיה מהארבעה שנכנסו
לפרדס, שגם הכניסה לפרדס'
מלכתחילה הייתה "בשלום"
מתוך ביטול ורצון למלא ולהשלים את
הכוונה העליונה, ולכן "יצא
בשלום" והכניסה לפרדס'
וההתקרבות לאלוקות לא פגעה בו
אלא אדרבה הייתה סיבה לעבודת
ה'שוב' שלו.

ובזה יובן חטא נדב
ואביהוא, שהיו בבחינת
ה'רצוא' בלבד, ללא 'שוב' כי
אמנם מסירות נפש היא ענין נעלה
מאד, אבל עיקר הכוונה העליונה היא
שה'רצוא' יגרום ל'שוב' ולא יישאר

על קדושת שמייה רבא הוא בדוגמת מה שכתוב בנדב
ואביהוא "ותצא אש מלפני ה'", ואם כן, מדוע אצל נדב
ואביהוא הענין ד"בקרבתם לפני ה'" שברך כלל, וגם אצל
ה'בית יוסף', נחשב לדבר נעלה מאד וזכות גדולה, נחשב אצל נדב ואביהוא

לחטא ועון, שהוצרך לתקון
על-ידי פנחס?

(ב) אף הענין ביאור המשמעות
הפנימית האמיתית של המושגים
'רצוא' ו'שוב' הוא, כמובן
מדייק לשון חכמינו ז"ל
הנוכח לעיל "למה קדמה פרשת
שמע ל-והיה אם שמע, כדי
שיקבל עליו האדם עול מלכות
שמים תחלה ואחר-כך מקבל
עליו עול מצות", שאין
הפנויה שיקבל עליו עול
מלכות שמים בלבד, וישאר
כך בבחינת ה'רצוא' והתשוקה
להתקרב לאלוקות עד שיגיע לכלות
הנפש, אלא שהענין ד'קבלת
עול מלכות שמים' יהיה
בתור הקדמה לקבלת עול
מצות וקיום המצוות בפועל בתור
נשמה בגוף בעולם הזה, בבחינת
'שוב', והינו, שתכלית הפנויה
של בריאת האדם וירידת נשמתו למטה
הוא ענין קיום המצוות,
עבודה שמצד ובאמצעות הגוף
הגשמי, אלא כדי שהעבודה
דקיום המצוות תהיה עבודה
תמה ושלמה ועם הכוונה הנכונה
והראויה, יש צורך בהקדמת
קבלת עול מלכות שמים,
הינו, שקיום התורה ומצוות
יהיה חדור בענין ה'מסירות
נפש' עם נכונות לעבוד את ה' אפילו
אם לשם כך עליו להקריב את חייו,
אבל ענין ה'רצוא' ו'מסירות
נפש' בלבד ללא קיום המצוות,
הינו 'רצוא' בלי 'שוב', אין זו
עבודה שלמה כלל, שזהו
בענין שאמרו חכמינו ז"ל אודות
"ארבעה שנכנסו לפרדס" על-מנת

הענין שיתוקד על קדושת שמייה רבא הוא
בדוגמת מה שכתוב בנדב ואביהוא "ותצא אש
מלפני ה'"⁸, ואם כן, מדוע אצל נדב ואביהוא
הענין ד"בקרבתם לפני ה'" נחשב לחטא ועון,
שהוצרך לתקון על-ידי פנחס.

(ב) אף הענין הוא, כמובן מדייק לשון חכמינו
ז"ל "למה קדמה פרשת שמע ל-והיה
אם שמע, כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים
תחלה ואחר-כך מקבל עליו עול מצות", שאין
הפנויה שיקבל עליו עול מלכות שמים בלבד,
וישאר כך בבחינת ה'רצוא', אלא שהענין
ד'קבלת עול מלכות שמים' יהיה בתור הקדמה
לקבלת עול מצות, בבחינת 'שוב', והינו,
שתכלית הפנויה הוא ענין קיום המצוות, עבודה
שמצד הגוף, אלא כדי שהעבודה דקיום המצוות
תהיה עבודה תמה ושלמה, יש צורך בהקדמת
קבלת עול מלכות שמים, הינו, שקיום התורה
ומצוות יהיה חדור בענין ה'מסירות נפש', אבל
ענין ה'רצוא' ו'מסירות נפש' בלבד, אין זו
עבודה שלמה כלל, שזהו ענין ד"נכנס
בשלום"⁹, שאין זו עבודה שלמה, ואלו שלמות
העבודה היא כמו אצל רבי עקיבא, ש"נכנס
בשלום ויצא בשלום"⁹, והינו, שה'רצוא' לא
היה באופן של יציאת האור מהקלי, אלא
אדרבה, באופן שביא לידי 'שוב', שזהו באשר
ה'רצוא' אינו מצד טבעו, אלא מצד הבטול, כדי
להשלים את הפנויה העליונה, שאז מביא
ה'רצוא' לידי 'שוב', שזהו ענין ד"נכנס
בשלום", שגם הכניסה הייתה "בשלום", ולכן
"יצא בשלום".

ובזה יובן חטא נדב ואביהוא, שהיו בבחינת
ה'רצוא' בלבד, ללא 'שוב'. ועוד זאת,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 כ'רצוא' בלבד. וְעוֹד זֹאת, שְׁגֵם ה'רצוא' עֲצָמוּ לֹא הָיָה אֲצֵל
2 נדב ואביהוא כְּדֶרֶךְ ה'רצוא' שְׁלֹפְנֵי ה'שׁוֹב' שהוא שאיפה לביטול
3 המציאות לגמרי, שְׁהָרִי אֲצֵלָם הָיָה רַק מְסִירַת הַנֶּפֶשׁ, וְלֹא
4 הַגּוּף, שֶׁהַגּוּף נִשְׁאָר שְׁלֵם, וְרַק נִפְשָׁם בָּלְתָה וַיִּצָּאָה
5 מִגּוּפָם, שֶׁזֶּהוּ כְּמוֹ הַסְתַּלְקוֹת
6 הָאוֹרוֹת מִהַבְלִים בְּעוֹלָם
7 הַתְּהוֹ, כַּמְבוּאָר בַּחֲסִידוֹת שִׁישְׁנו
8 עוֹלָם רוּחָנִי עֲלִיָּן, בּוֹ הָאוֹרוֹת מְרוּבִּים
9 וְהַכִּלִּים מוֹעֲטִים, וְכַתּוּצָאָה מִכֶּךָ
10 הָאוֹרוֹת לֹא נִקְלָטִים וְלֹא 'מִתִּישְׁבִּים'
11 ב'כִּלִּים', וְעוֹלָם זֶה נִקְרָא עוֹלָם הַתְּהוֹ,
12 בְּשׁוֹנָה מִהַעֲלֻמוֹת שִׁבְחָם הָאוֹרוֹת כֵּן
13 'מִתִּישְׁבִּים' כֻּלָּם וְנִקְרָאִים בַּחֲנִית
14 'תִּקְוָה' הֵינּוּ שֶׁהָאֵרָה וְהַתְּגַלּוּת הִיא
15 מִתּוֹקֶנֶת וּמִסּוֹדֶרֶת כְּרֹאֵי, וְהַסְתַּלְקוֹת
16 הָאוֹרוֹת מִהַכִּלִּים הִיא הֵיפֶךְ הַכּוֹנוּנָה
17 הָעֲלִיוֹנָה, וְכַאֲפֹן כֹּזֶה יֵשׁ מִסִּירוֹת
18 הַנֶּפֶשׁ בְּלִבָּר וְלֹא מִסִּירוֹת הַגּוּף וַאֲיֵנוּ
19 דּוֹמָה לְמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ בְּאֹפֶן
20 שְׁעַל־יָדֵי מְסִירַת הַגּוּף
21 מִסְתַּלְקָת וְעוֹלָה הַנֶּפֶשׁ, וְכִמּוֹ
22 מִה שֶׁהַבְּטִיחַ ה'מַגִּיד'
23 לְהַבִּית יוֹסֵף שִׁיבִיאָנוּ
24 לְאַתּוּקָדָא שֶׁהַגּוּף יַעֲלֶה עַל הַמּוֹקֵד
25 עַל קְדוּשַׁת שְׁמוֹ יִתְבָּרֵךְ, שֶׁזֶּהוּ
26 עֲנִין מְסִירַת הַגּוּף, וְכִמּוֹלֵא
27 מִסְתַּלְקָת הַנֶּפֶשׁ.
28 וְזֶהוּ גַם מִה שֶׁפָּנְחָס תִּקֵּן
29 הַחֲטָא שֶׁל נָדָב וַאֲבִיהוּא
30 אֲשָׁצֵלָם (בְּנוֹסֶף לִכְךָ שֶׁהִיא רִצּוּא' בְּלִי
31 'שׁוֹב') הִיתָה מִסִּירוֹת הַנֶּפֶשׁ וְלֹא
32 מִסִּירוֹת הַגּוּף, שֶׁהָרִי פָּנְחָס מָסַר
33 אֶת גּוּפוֹ, שֶׁשָּׂכַט שְׁמֵעוֹן שִׁבְטוֹ
34 שֶׁל זִמְרִי רָצוּ לְהוֹרְגוֹ, וְהוּא
35 עָמַד בְּמִסִּירַת גּוּפוֹ וְקִנָּא
36 קִנְיָתָהּ ה' צְבָאוֹת, וּמַצֵּד זֶה
37 פְּרִיחָה וְעַלְתָּה נִשְׁמַחְתוּ שֶׁל פָּנְחָס.
38 וְנִמְצָא, שֶׁאֲצֵלוֹ הָיָה עֲנִין
39 ה'רצוא' בְּשִׁלְמוֹת, כַּמְבוּאָר
40 לְעִיל בְּמַעַל ה'רצוא' שֶׁמַּצֵּד הַבִּיטוּל לִגְבֵי ה'רצוא' שֶׁמַּצֵּד הַטֵּב. וְלִכֵּן
41 עַל־יָדֵינוּ בְּאַמְצֻעוֹת ה'רצוא' עֲצָמוּ נִמְשָׁךְ אַחֲרֵי־כֵן ה'שׁוֹב' קִיּוֹם
42 הַרְצוֹן הָעֲלִיָּין כְּנִשְׁמָה בְּנוֹף בְּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁזֶּהוּ מִה שֶׁנֶּאֱמָר¹⁰ לִפְנֵיכֶם
43 בְּתוֹר שֹׁכַר עַל שְׂקִינָא לַה' בְּאֹפֶן הַרְצוֹי וּמֵתָאִים לְכוֹנוֹהַ הָעֲלִיוֹנָה הַנֶּגְזֵי נִתָּן
- לֹא אֶת בְּרִיתִי שְׁלֹם, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַהִמְשָׁכָה שֶׁל אֹר אֱלֹהִי
מִלְמַעְלָה לְמַטָּה שִׁיּוּמָשָׁךְ לִפְנֵיכֶם שְׁלֹם וְהַתְּחַבְּרוּת מַצֵּד בְּחִינַת
גְּלוּי אֱלֹקוֹת שְׁנִמְשָׁךְ עַל־יָדֵי ה'רצוא' שְׁלֹם שֶׁהִיא בְּאֹפֶן
הַמֵּתָאִים אֶל הַכּוֹנוֹהַ הָעֲלִיוֹנָה, וְגַם פָּנְחָס כִּפָּר עַל הָעֵם, שֶׁזֶּהוּ
גַם־כֵּן עֲנִין ה'שׁוֹב', שִׁישְׁבִּים
ה' לְהַשְׁרוֹת וּלְגַלּוֹת שְׂכִינָתוֹ
עַל עַם יִשְׂרָאֵל לְאַחֵר שְׁקוּדִים לִכֵּן הִיא
כַּעַם שֶׁל הַקְדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא עַל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְסִילּוֹק הַשְׂכִּינָה, כַּמְסוּפָר בְּסִיּוֹם
פֶּרֶשֶׁת בְּלֶךְ כּוֹ'.
(ג) וַיֵּשׁ לְקָשֶׁר זֶה עִם עֲנִין
הַקְּרִבּוֹת שֶׁבְּפָרְשַׁת פָּנְחָס בַּה
מְפֹרָשִׁים קִרְבֵּן הַתְּמִיד, קִרְבְּנוֹת שַׁבָּת,
רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְכָל שָׂאֵר הַמוֹעֲדִים,
כִּידוּעַ שֶׁבְּקִרְבָּנוֹת יִשְׁנָם שְׁנֵי
הַקְּוִיִּין ד'רצוא וְשׁוֹב' (דְּנוֹסֶף
לִכְךָ שֶׁבְּכָל מַצְוָה יִשְׁנוּ הָעֲנִיָּין
ד'רצוא וְשׁוֹב'¹¹ כַּמְבוּאָר
ב'לְקוּסֵי תוֹרָה' לְאַדְמוֹר"ר הַזֶּקֶן, "...
עַל־יָדֵי הַהִתְבַּחֲבוּת בְּגִדּוּלַת ה'... יוֹמֶשֶׁךְ
הַרְצוֹא וְהַתְּשׁוּקָה אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ מִמֶּשׁ
לְהִיכַלֵּל וּלְהִבְטֵל בּוֹ יִתְבָּרֵךְ... וְרִצּוֹא
זֶה נִקְרָא 'רֵץ לִבְךָ' שֶׁהוּא בַּחֲנִית יִסּוֹד
הָאֵשׁ שֶׁבְּלֶכֶת, וְאַחֵר כֵּךְ 'שׁוֹב לְאַחֵר'...
יִהְיֶה הַגִּילּוּי לְמַטָּה עַל־יָדֵי קִיּוֹם הַתּוֹרָה
וּמִצְוֹת בְּעִשְׂיָה, וְלִכֵּן נִמְשָׁךְ מִזֶּה בַּחֲנִית
שׁוֹב וְהוּא בַּחֲנִית יִרְאָה וּבִיטוּל
שֶׁלְמַעְלָה מִבַּחֲנִית אַהֲבָה וְהוּא בַּחֲנִית
יִסּוֹד הַמִּים שֶׁבְּמִנּוּחַ... אֵךְ אֵיךְ יִבֹּא
הָאֵדָם לְבַחֲנִינָה זֶה הוּא עַל־יָדֵי קִיּוֹם
הַמִּצְוֹת, דְּכַתִּיב מִיִּמִּינוֹ אֵשׁ דֵּת יִמִּינוֹ
הוּא בַּחֲנִית מִים וְגַם אֵשׁ דֵּת שְׁכּוֹלִים
מִב' בַּחֲנִית אֵלּוֹ וְעַל־יָדֵי זֶה יִבֹּא הָאֵדָם
לְבַחֲנִית רִצּוֹא וְשׁוֹב שֶׁהֵן בַּחֲנִית אֵשׁ
וּמִים כּוֹ' שֶׁהֵן כְּלָלוֹת הַתּוֹרָה שֶׁעַל דְּבַר
זֶה הוֹסֵדוּ כָּל הַמִּצְוֹת...", וּמִמְשִׁיךְ
שִׁרְצוּא' הוּא 'הַעֲלָא', 'אַתְעֲרוּתָא
דְּלִתְתָא' וְשׁוֹב' הוּא 'הַמְשָׁכָה',
'אַתְעֲרוּתָא דְּעִלְיָא' הֵנָּה בְּקִרְבָּנוֹת
הָעֲנִיָּין ד'רצוא וְשׁוֹב' הוּא בְּגְלוּי יוֹתֵר כַּמְבוּאָר בַּחֲסִידוֹת
שֶׁבְּקִרְבָּנוֹת מוֹדָגֶשׁ בְּמִיּוּחַד עֲנִיָּין הַהַעֲלָא מִלְמַטָּה לְמַעְלָה וְהַהִמְשָׁכָה
מִלְמַעְלָה לְמַטָּה), שֶׁזֶּהוּ עֲנִין זֶה שֶׁהַקְּרִבּוֹת הֵם בְּדֶרֶךְ רִצּוּא' וְשׁוֹב' מִה
שֶׁנֶּאֱמָר בְּקִרְבָּנוֹת "רִיחַ נִיחֻחִי"¹², שֶׁ"רִיחַ" הוּא
הַעֲלָאָה מִלְמַטָּה לְמַעְלָה (בַּחֲנִית רִצּוּא'),

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מְלִמְטָה לְמַעַלָּה (בְּחֵינַת 'רְצוּא'), התקרבות לאלוקות מצד האדם,
 2 וְ"נִיחָחִי", מְלִשּׁוֹן 'נִחוּת לִרְצָא', הוא עֲנִין הַהוֹרְדָּה
 3 (הַמְשָׁכָה) מְלִמְעָלָה לְמִטָּה התקרבות האלוקות לאדם מצד למעלה
 4 (בְּחֵינַת 'שׁוּב')¹³.
 5 וּבִפְרָטִיּוֹת יוֹתֵר, יִשְׁנֶם שְׁנֵי
 6 עֲנִינִים שׁוֹנִים בְּהַמְשָׁכָה של האור
 7 האלוני מלמעלה למטה
 8 שְׁבָרָבְנוֹת, שְׁזָהוּ שְׁאֲמָרוּ
 9 רְבוּתֵינוּ ז"ל¹⁴ בְּפִירוּשׁ הַכְּתוּב
 10 האמור בקרבנות "רֵיחַ נִיחָח",
 11 "נֶחֱת רֵיחַ לְפָנֵי שְׁאֲמָרְתִּי",
 12 וְנַעֲשֶׂה הַתְּקִים בְּפוּעַל 'רְצוּנִי',
 13 וְהֵינּוּ, שְׁתַּחֲלָה בְּשֵׁלֵב הָרָאשׁוֹן של
 14 התקרבות האדם לאלוקות יִשְׁנֶה
 15 הָעֲנִין ד' "אֲמָרְתִּי" אמירה וגילוי
 16 מלמעלה למטה, שְׁזָהוּ
 17 אֲתַעְרוּתָא-דְּלַעֲלִילָה התעוררות
 18 מלמעלה, מצד האלוקות, שְׁקוּדָמַת
 19 אֲתַעְרוּתָא-דְּלַתָּא התעוררות
 20 מלמטה, מצד האדם, וְאַחֲרֵיכֵן
 21 יִשְׁנֶה עֲנִין ה' נֶחֱת רֵיחַ' למעלה
 22 מִזֶּה ש' נַעֲשֶׂה רְצוּנִי, שְׁזָהוּ
 23 אֲתַעְרוּתָא-דְּלַעֲלִילָה שְׁלֹאֲחֵרִי
 24 אֲתַעְרוּתָא-דְּלַתָּא.
 25 (ד) וְהָעֲנִין בְּזֶה, דִּהְיָה
 26 ב' לְקוּטֵי תוֹרָה' רִישׁ רֵאשׁ,
 27 הַתַּחֲלַת פְּרָשְׁתָנוּ¹⁵ (וּבְאֲרוּכָה)
 28 יוֹתֵר ב' פְּסוּדוֹר'¹⁶ 'סידור עם
 29 דא"ח, וכו מאמרי חסידות) מִתְחִיל
 30 לְבָאָר מִזֶּה שְׁכָתוֹב¹⁷ בְּקֶרֶן תְּמִיד
 31 צוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲמָרְתָּ
 32 אֲלֵיהֶם אֶת קֶרְבְּנִי לְחִמִּי
 33 לְאִשִּׁי גו', וְאֲמָרְתָּ לָהֶם זֶה
- הָאִשָּׁה גו', דְּצָרִיף לְהֵבִין מִהוּ אוֹמְרוּ מֵה מִשְׁמַעוֹת הַדְּבָר שֶׁהַכְּתוּב
 אוֹמֵר "וְאֲמָרְתָּ גו' וְאֲמָרְתָּ" שְׁתֵּי פְעָמִים. וּמִבָּאָר, שְׁכָל
 הַמִּצְוֹת צָרִיף הָאָדָם לָקִים בְּמַחְשָׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֶׂה, וְכֵן
 בְּקֶרְבָּנוֹת יֵשׁ גַּם אֶת שְׁלוֹשֶׁת הַדְּבָרִים הַלּוּ, מִחְשָׁבָה זֶה תְּפִלָּה,
 עֲבוּדָה שְׁכָל¹⁸ שֶׁהִיא עֲבוּדָה של
 מַחְשָׁבָה וְכוּנָה, שְׁכָל
 הַקֶּרְבָּנוֹת¹⁹ כְּדִבְרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל
 שֶׁהַתְּפִלוֹת הֵן בְּמָקוֹם הַקֶּרְבָּנוֹת,
 וְדְבוּר הוּא תְּלִמּוּד-תּוֹרָה
 לִימּוּד הַתּוֹרָה דְּקֶרְבָּנוֹת בְּדִינִי
 וְעֵינֵינוּ הַקֶּרְבָּנוֹת, כְּמֵאֵמֶר חֲכָמֵינוּ ז"ל
 עַל חֲשִׁיבוֹת הַלִּימּוּד בְּדִינֵי הַקֶּרְבָּנוֹת
 כָּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרַת עוֹלָה
 כו'²⁰ הֵרִי זֶה נֶחֱשֵׁב כְּאִילוֹ הַקֶּרֶב
 עוֹלָה, וְעֲבוּדַת הַקֶּרְבָּנוֹת
 עֲצֻמָּן, הַקֶּרֶת כְּכֹשִׁים בְּנֵי שָׁנָה
 גו' בְּפוּעַל, הוּא הַמַּעֲשֶׂה.
 וְהֵנָּה, "וְאֲמָרְתָּ לָהֶם זֶה
 הָאִשָּׁה" גו', נֶאֱמַר עַל
 מַעֲשֶׂה הַקֶּרֶן עֲצֻמוֹ חֵלֶק
 הַמַּעֲשֶׂה שֶׁבְּהַקֶּרֶת הַקֶּרְבָּנוֹת, וּפְסוּק
 רִאשׁוֹן "צוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וְאֲמָרְתָּ אֲלֵיהֶם" קָאֵי מִכּוּון עַל
 בְּחֵינַת מַחְשָׁבָה וְדְבוּר
 שֶׁבְּעוּדַת הַקֶּרְבָּנוֹת²¹, וּמֵאֵחֶר
 שְׁמִדּוּבֵר בְּשְׁנֵי עֲנִינִים שׁוֹנִים, הַכְּתוּב
 אוֹמֵר "וְאֲמָרְתָּ" פְּעָמִים [עַד כָּאן הִגִּיעַ
 לִידִינוּ].
- קָאֵי עַל בְּחֵינַת מַחְשָׁבָה וְדְבוּר²¹.

(13) לקר"ת פרשתנו עו, א. (14) ספרי ופירש"י פרשתנו שם, ח. ועוד. (15) עה, סע"א. (16) עם דא"ח - לא, ג ואילך. ולהעיר, שכיון שזה-ענה נדפס הסידור מחדש, יש בזה החביבות היתירה שבדבר חדש, ובוודאי ילמדו את כל המאמרים שבסידור, ובכללם גם מאמר זה. (17) פרשתנו שם, ב-ג. (18) ספרי ופירש"י עקב יא, יג. תענית ב, א. (19) ראה אבות פ"א מ"ב ובמפרשים שם. (20) ראה מנחות קי, א. בחיי ס"פ ויקהל. צו ז, לו. שו"ע אדה"ז אר"ח מהד"ק סימן א ס"א. (21) ע"כ נמצא ברשימה שלפנינו (המור"ל).

בס"ד. שיחת י"ג תמוז, ה'תשי"א.

בלתי מוגה

- א. בודאי יודעים כולם פרשת הימים י"ב-י"ג תמוז¹ – ימי הגאולה של כ"ק מו"ח אדמו"ר ממאסרו על עבודתו בהרבצת התורה והחזקת היהדות.
- כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר² שבתחילה שפטו אותו לעונש מות רח"ל³, אח"כ החליפו עונש זה לעשר שנות גלות ב(מקום גירוש ב)סיביר, אח"כ לחמש שנות גלות, ואח"כ לשלש שנות גלות בעיר קאסטראמא.
- ביום ג' תמוז יצא כ"ק מו"ח אדמו"ר מבית-האסורים, ויצא לדרך לעיר מקלטו קאסטראמא, וישב שם ימים אחדים, עד י"ב תמוז.
- בי"ב תמוז – יום הולדתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר – בבואו אל המוסד ג.פ.או. להתראות לפנייהם ולהרשם אצלם כחוק, ה' המשרד סגור, כיון שהי' זה יום חגם, אבל נודע לו⁴ שהגיעה מעיר הבירה מוסקבא פקודה לשחררו, ולמחרת, י"ג תמוז, הודיעו לו – בהמשרד – באופן רשמי שאתמול הגיעה פקודה לשחררו, ונתנו לו תעודת החופש.
- ובהיותם מבוהלים מפקודת השחרור, רצו שיחתום על קבלת תעודת החופש באופן כזה שיהי' ניכר שאין זו אשמתם שהידיעה על השחרור התעכבה במשך מעת-לעת.
- מובן איפוא גודל הקפיצה והדילוג – מעונש מות רח"ל לשחרור (גמור, וגם) ביד רמה, עד כדי כך שחששו מקפידת המלוכה על עיכוב ידיעת השחרור במשך מעת-לעת!
- ב. בעת ההיא ראו בעיני בשר שהנהגה עם כ"ק מו"ח אדמו"ר היתה הנהגה נסית.
- האמת היא שהנהגה עם הרבי היא תמיד הנהגה נסית, אלא, שהיו זמנים שלא הי' ניכר כל כך בעיני בשר.
- ומני אז ראו במוחש שכל הענינים בנוגע להנהגה אצל הרבי מונהגים בדרך שלמעלה מהטבע.
- בדרך הטבע לא הי' שום מוצא להצלתו של הרבי, ובפרט להמשך עבודתו, ועאכ"כ להגדלת והרחבת עבודתו בהרבצת התורה והחזקת היהדות – מצד כמה מניעות והעלמות והסתרים; ואעפ"כ, נמצאה תמיד הדרך המתאימה, כך, שבכל מדינה ומדינה שהגיע אלי', התחיל בה את עבודתו – עבודה שהיא בניגוד לראיית מעמד ומצב האפשרות להמשך העבודה במדינה זו, ואעפ"כ התנהלה העבודה בהצלחה.
- ג. וצריכים לידע שהנהגה זו הולכת ונמשכת גם עתה – שזהו המוסר-השכל בנוגע אלינו:
- ובהקדם המדובר כבר⁵ אודות ששואלים קושיות בנוגע לענין ההסתלקות כו' – שמצינו בירושלמי⁶ (והובא גם בילקוט שמעוני⁷) בנוגע לשמשון, ש"כתוב אחד אומר וישפוט את ישראל ארבעים שנה⁸, וכתוב אחד אומר והוא שפט את ישראל עשרים שנה⁹. . . מלמד שהיו . . . יראים ממנו כ' שנה לאחר מותו כדרך שהיו יראים ממנו כ' שנה בחייו", כלומר, כיון שגם לאחר מותו נמשכה הנהגתו וממשלתו, שהיו יראים ממנו, במשך עוד עשרים שנה, ה"ז חשיב כמו ששפט את ישראל ארבעים שנה.

הענינים הכי מוכרחים (כ"ה בשיחת י"ב תמוז תשכ"ה בתחילתה (המו"ז)).

(5) שיחת ש"פ חיי שרה בסופה (תו"מ ח"ב ע' 96). יו"ד שבט סט"ז (שם ע' 215). ועוד.

(6) סוטה פ"א ה"ח.

(7) ס' שופטים רמז עא.

(8) ראה השק"ט במפרשים לירושלמי שם. וראה גם סה"מ

מלוקט ח"א ע' ק הערה 18.

(9) ס' שופטים טז, לא.

(1) ראה רשימת המאסר (עם הוספות) – סה"ש תרפ"ז ע' 179 ואילך. ספר התולדות אדמו"ר מהררי"צ ח"ג פ"ח ואילך.

(2) שיחת ג' תמוז תש"א ס"ח (סה"ש תש"א ע' 139). וראה גם תו"מ ח"א ריש ע' 113.

(3) בשיחה הנ"ל נאמר רק שהיתה שורה מחוקה, ולא נתפרש מה נכתב באותה שורה, כי, בחיים חיותו בעלמא דין, לא רצה אדמו"ר מהוריי"צ לבטא זה בדיבור (כ"ה בלקו"ש ח"ד ס"ע 1062 ואילך (המו"ז)).

(4) ע"י א' מעובדי המקום שהוצרך להיות שם בשביל ניהול

- 1 ואם הדברים אמורים בנוגע לשופט בישראל – עאכו"כ בנוגע לרבי, שכל ענינו של רבי הוא יחידה
2 שבנפש (אלא, שהיחידה שבנפש ממשיך הוא בכל חלקי הנפש ובכל חלקי הגוף), ובנוגע לבחינת היחידה
3 לא שייך כ"כ ענין ההסתלקות ("דאָרטן האָט דער ענין פון הסתלקות אַ סאָך אַ קלענערע שייכות"), ודאי
4 הדבר בפשיטות גמורה שיכול להיות המשך הנהגתו גם לאחר ההסתלקות כמו בחייו.
- 5 יש¹⁰ אמנם ענינים שבהם נוגע ענין ההסתלקות, אבל, יש גם ענינים שכמו שהתנהלו עד עתה – לפני
6 שנתיים, שלש וארבע, ומקודם לכן – בהצלחה למעלה מדרך הטבע, מפני שהרבי עמד בראש... כך גם
7 מכאן ולהבא... עומד הרבי בראש ומנהיג כל הענינים,
- 8 – שהרי אין כאן ענין של הפסק... או ירושה שצריכים לעשות בה חלוקה, דבר זה רוצים ודבר זה
9 לא רוצים ("דאָס וויל מען יע און דאָס וויל מען ניט")... אלא "הוא בחיים"¹¹, ובמילא, ממשיך להנהיג
10 כל הענינים –
- 11 ולכן, כשם שעד עתה היו כל הענינים בהצלחה מופלגה למעלה מדרך הטבע... כך גם מכאן ולהבא
12 – שעכשיו "אשתכח" . יתיר מבחיוהי"¹² – יהיו כל הענינים בהצלחה מופלגה למעלה מדרך הטבע.
- 13 ובמילא, הברירה שניתנה לנו היא – שיש לנו את הזכות... לבחור להשתתף... יחד עמו... בהענינים
14 שתחת הנהגתו.
- 15 – דבר ברור הוא שבכל אופן ימשכו כל הענינים מכאן ולהבא כמקודם, וכמו כל דבר חי, יהי זה
16 באופן ד"מעלין בקודש"¹³, הלוך וגדול, בהרחבה והתפשטות; אלא, כשם שהרבי אמר¹⁴ בנוגע לכתיבת
17 הספר-תורה (לקבלת פני משיח צדקנו), שאין רצונו ליקח הזכות לעצמו... אלא רצונו שכל בני"י ישתתפו
18 בכך... כמו כן גם בכל הענינים – [אשר חלק מהם נראים כעסקנות ציבורית, אבל תכליתם ופנימיותם
19 היא העבודה דהרבצת התורה והחזקת היהדות] – נתן הרבי, נתן ויתן לכאורה את האפשרות להשתתף
20 בהם.
- 21 וגם הוסיף והבטיח, שההשתתפות בכך, תהי' כלי להמשכת הברכה וקבלת הברכה, בבני חיי ומזונא
22 רויחא.
- 23 ד. וכל זה מודגש ביותר בי"ג תמוז, יום ההולדת של הרבי, שאז "מזלו גובר"¹⁵, שאז ראו בעיני
24 בשר שכל הענינים הם בדרך למעלה מן הטבע לגמרי.
- 25 וכן הוא בכל שנה ושנה, שהימים י"ב-י"ג תמוז הם עת מוכשר לכך – שכאורה יכניס ויטיל את עצמו
26 ("אַרײַן-וואָרפֿן זיך") באחד מן המקצועות או בכמה מן המקצועות שעמם הנהיג הרבי, מנהיג וינהיג
27 ("מיט וועלכע דער רבי האָט אָנגעפירט... און פירט אָן... און וועט אָנפירן")... ויכניס וישתף בזה גם
28 את בני ביתו.
- 29 ואז ימשיך להם הרבי – נוסף על הזכות להשתתף בעבודתו של הרבי כשלעצמה – לכל אחד ואחת
30 כל המצטרך לו, בבני חיי ומזונא רויחא.

* * *

- 31
- 32 ה. בהמאמר ששלח כ"ק מו"ח אדמו"ר – בשעתו – למדינת רוסיה על מנת ללמדו בימי י"ב-י"ג
33 תמוז, ונדפס לקראת י"ב-י"ג תמוז השתא¹⁶, מתחיל הרבי בהפסוק¹⁷ "נתת ליראיך נס להתנוסס גו".
- 34 כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר מאמר ד"ה נתת ליראיך נס להתנוסס גו'.

(10) מכאן ועד סוף השיחה – דיבר כ"ק אדמו"ר שליט"א בקול שקט ומאופק, ומפעם לפעם נעצר בבכי חנוק (המו"ק).
(11) תענית ה, ב.
(12) זח"ג עא, ב. וראה תניא אגה"ק ביאור לס' ז"ך.
(13) ברכות כח, א. וש"נ.
(14) ראה אג"ק שלו ח"ו ע' רעת. לקו"ש ח"ב ע' 589. תו"מ
ח"ב ע' 213.
(15) ראה ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח ובקה"ע שם.
(16) קונטרס יב"ג תמוז תשי"א (סה"מ תשי"א ע' 289 ואילך).
וראה בה"פתח דבר" (שם ע' 287. לעיל ע' 176) בהערה.
(17) תהלים ס, ו.

* * *

ו. מסופר בגמרא¹⁸ "מכריז רבי אלכסנדר מן בני חיי מאן בני חיי, כנוף ואתו כולי עלמא לגבי אמרי לי' הב לן חיי, אמר להו מי¹⁹ האיש החפץ חיים וגו' נצור לשונך מרע וגו' סור מרע ועשה טוב וגו'".

ומזה נשתלשל בלעומת-זה באופן הפכי – מסחר ("ביזנעס") של "ביטוח חיים" ("לייף אינשורענס")²⁰:

במקום לילך ולהכריז שיש אפשרות לקנות חיים, "מי האיש החפץ חיים", שיש לו עצה לאריכות ימים ושנים טובות (כבסיפור הגמרא) – ישנו מי שמהלך ומכריז להיפך – שצריכים לדאוג ולהסדיר מעכשיו מה יקרה לאחר מיתה ועשרים שנה... ולכן כדאי לכל אחד לרכוש פוליסה של ביטוח-חיים: בנתינת סכום קטן בכל שנה ושנה, מביטחים לו, שבבוא הזמן יסדרו הם את כל הענינים הדרושים כו' בהתאם לרצונו.

ז. תפקיד כזה דורש עבודה קשה ביותר, להיותו היפך השכל: לשם מה צריכים לדבר עם אדם על מה שיקרה לאחר מיתה ועשרים שנה – כשיכולים לדבר עמו על דבר המשמח!

– כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר בא' משיחותיו (שכבר נדפסה²¹) אודות יהודי אחד שנכנס לאביו, כ"ק אדנ"ע, להתיישב עמו כיצד לסדר הצוואה בנוגע לחלוקת ממונו לאחר אריכות ימיו, באמרו, שרצונו שחלק מממונו יהי' – כלשון העולם – "אויף עולמות" (כלומר, שיחלקוהו לצדקה אחר אריכות ימיו), ואמר לו אדנ"ע: בנוגע לצדקה שמניחים עבור עולמות – מוטב לעשות זאת באופן ד"עולמך²² תראה בחייך! כלומר, במקום לדאוג ולהסדיר "עולמות" בנוגע לזמן שלאחר אריכות ימיו – מוטב שמתוך אריכות ימים ושנים טובות יעשה ויראה ויהנה בחייו מנתינת הצדקה עבור העבודה דהרבצת התורה והחזקת היהדות! –

מהי איפוא הסיבה שמתעסקים בכך? – אין זה אלא לצורך פרנסה:

אילולא הי' זקוק לפרנסה – לא הי' מטריח את עצמו כלל להתעסק עם פלוני אם ירכוש או לא ירכוש פוליסה; אבל כיון שזקוק לפרנסה, וחושב שיש לו כח הדיבור כל כך שיכול "למכור" לפלוני כל דבר, הן דבר שישנו בעולם והן דבר שאינו בעולם... לכן מנצל את כח הדיבור כדי לשכנע את פלוני לקנות פוליסת ביטוח-חיים כדי להסדיר מעכשיו מה יקרה אם ח"ו לא יאריך ימים.

האמת היא שחברת הביטוח עצמה רוצה וחפצה שלקוחותי' יאריכו ימים – שהרי (נוסף לכך שילך ויגדל הסכום שמשלמים הלוקוחות מידי שנה בשנה) התשלום שמתחייבת חברת הביטוח הוא לאחר מיתה ועשרים שנה, ובמילא, כשהלוקוחות יאריכו ימים, יהיו כולם (הן הלוקוחות והן חברת הביטוח) מרוצים... וכיון שכן, הרי, כל המאמץ שמשקיע הסוכן של חברת הביטוח להסביר ללקוח שצריך לדאוג גם שמה יהי' באופן אחר (בניגוד לרצון שניהם...) אינו אלא בדיבור בעלמא – לצורך פרנסתו, לשכנע את הלוקוח שיסכים לשלם סכום מסוים בכל שנה ושנה עבור רכישת פוליסת הביטוח, ומבטיח לו אחד מן השתיים: או שיאריך ימים ושנים טובות, או – אם ח"ו לאו – שחברת הביטוח תשלם עבורו, ו"הברירה" בידו לבחור בדרך הטובה!...

ח. ויש לבאר הלימוד וההוראה מזה בעבודת ה':

עבודתה של נפש האלקית עם נפש הבהמית יכולה להיות בשני אופנים:

אופן א' – "להמית" את הגוף ונפש הבהמית (כמארז"ל²³ "אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית עצמו עלי'"), עי"ז ש"יזכיר לו יום המיתה"²⁴, ואינו מסתפק בהזכרה בדיבור, אלא מתנהג כן בפועל –

(21) לקו"ד ח"ב שנו, סע"ב ואילך. ולאח"ז בסה"ש תרצ"ז ע' 188. וש"נ.

(22) לשון חז"ל – ברכות יז, סע"א.

(23) ברכות סג, ב. וש"נ.

(24) שם ה, רע"א (לגירסת הע"י).

(18) ע"ז יט, ב. וראה גם ויק"ר פט"ז, ב. יל"ש ר"פ מצורע (רמז תקנו).

(19) תהלים לד, יג-טו.

(20) כנראה, נכח בהתוועדות א' שהתעסק לפרנסתו במכירת

פוליסות של ביטוח חיים (המו"ז).

1 שממית את עצמו ע"י תעניות וסיגופים ("דאָ האָט ער אַ תענית, און דאָ האָט ער אַ סיגוף") וכו', ככל
2 פרטי הענינים המבוארים בספרי מוסר.

3 ואופן הב' – שהזכרת יום המיתה אינה אלא מזמן למזמן, כשיש צורך להפחיד את הגוף ונה"ב, כמו
4 בתיקון חצות, או לאחר שקיים כל שאר העצות שנאמרו בגמרא לפנ"ז²⁴ ("יעסוק בתורה", "יקרא קריאת
5 שמע") ולא הצליח, אזי בלית ברירה "יזכיר לו יום המיתה"; וגם כשמזכיר לו יום המיתה – הנה לאחר
6 זה, בבואו לפועל ממש – עבודתו היא מתוך שמירת בריאות הגוף לאורך ימים ושנים טובות,

7 – כידוע מ"ש המגיד²⁵ שכאשר נעשית נקבובית קטנה בהגוף נעשה נקב גדול בהנשמה ("אז עס
8 ווערט אַ קליין לעחילי אין גוף ווערט אַ גרוישער לאַך אין נשמה"), ובמילא, צריכים לשמור על שלמות
9 הגוף מצד יוקר מעלת הנשמה, ויתירה מזה, שהגוף כשלעצמו הוא מהדברים הכי יקרים ("איינער פון
10 די טייערסטע זאַכן"), כפי שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר²⁶ אודות אביו כ"ק אדנ"ע, שהראה לו את ידו,
11 באמרו: ראה כמה יקר גופו של יהודי, שבשבילו "שפכו" כל כך הרבה ("צוליב אים האָט מען
12 אויסגעגאַסן אַזוי פיל") תורה ומצוות! –

13 וכל עיקרה של ההפחדה אודות "יום המיתה" אינה אלא כדי להוציא ("אַרויסקריגן") מהגוף ונה"ב
14 את ה"תשלום" שצריכים לשלם להקב"ה מידי יום ביומו ע"י לימוד התורה וקיום המצוות, אבל רצונה
15 האמיתי של הנשמה הוא (לא במיתת הגוף ח"ו, אלא אדרבה) בהמשך העבודה והשימוש של נה"ב והגוף
16 לאורך ימים ושנים טובות – כמשל הסוכן של חברת ביטוח-חיים שמזכיר ללקוח את יום המיתה אך
17 ורק כדי להוציא ממנו את הפרוטות ("די פאַר סענט") המיועדות לתשלום הביטוח, אבל גם הוא מעוניין
18 שהלקוח יאריך ימים ושנים טובות.

19 ובנוגע להנמשל – יש גם עצה כיצד לפעול אריכות ימים ושנים טובות עבור ה"לקוחות", שהם רמ"ח
20 אברי הגוף – כדאיתא בדרושי חסידות²⁷ שפעולת הביטול בהגוף ממשיכה חיי הגוף כפשוטם, כמ"ש²⁸ "יראת
21 ה' לחיים".

22 ובמילא, יכול הוא לשמש סוכן של חברת-ביטוח, להלך ולהכריז (להגוף ונה"ב) שצריכים לזכור
23 אודות יום המיתה, אבל, עליו לדעת שלאח"ז צריכה להיות עבודתו באופן כזה שאצל כל השייכים אליו
24 (הלקוחות) יתוסף אריכות ימים ושנים טובות ברוחניות, ובמילא גם אריכות ימים ושנים טובות בגשמיות.
25 ואז ממלאים ומשלימים את הכוונה והשליחות של הנשמה בירידתה למטה לצורך העבודה – באופן
26 הטוב, מתוך הרחבה, מנוחת הנפש ומנוחת הגוף, ובאופן ד"עולמן תראה בחיך", בהיות הנשמה
27 מלוכשת בגוף גשמי, ופועלת עמו בעוה"ז הגשמי, לאורך ימים ושנים טובות.

* * *

29 ט. בנוגע לקביעת יום טוב, הילולא או יומא דפגרא – כיון שע"פ נגלה דתורה ישנה סוגיא שלימה
30 בגמרא (במסכת ר"ה²⁹) אודות ביטול הימים טובים שנזכרו במגילת תענית, ושליטת קביעת ימים טובים
31 נוספים, כלשון הגמרא "בטלה מגילת תענית, קמייתא בטול אחרנייתא מוסיפין" (בתמי') – הרי, קודם
32 שמתקנים וקובעים יום טוב, הילולא או יומא דפגרא חדש, צריכים לכאורה להקדים ולבוא לידי הסכמה
33 ("דורכקומען") עם סוגיית הגמרא...

34 ולאידך, רואים בפועל המנהג בכל תפוצות ישראל – "מנהג ישראל תורה היא"³⁰ – שניתוספו כו"כ
35 ימים שנקבעו ליום טוב על נס שנעשה לקהל, או על נס שנעשה לאדם מסויים, או על נס שנעשה לצדיק.

(28) משלי יט, כג.

(29) יח, סע"ב ואילך.

(30) ראה תוד"ה נפסל – מנחות כ, ב. שו"ע אדה"ז או"ח סו"ס

קפ. סתל"ב סי"א. סתצ"ד סט"ז.

(25) במכתב לבנו – נדפס ב"התמים" ח"ז ע' כח.

(26) ראה "רשימות" חוברת יד (יומן ד) ס"ע 15. וש"נ.

(27) ראה סה"מ עטר"ת ע' רסט. תרפ"ז ע' קיט. תשי"א ע'

וכבר האריך בזה בשו"ת החתם סופר³¹, ומסקנת הדברים – ע"פ התירוץ השני בגמרא שם³² "בזמן שביהמ"ק קיים אסורין (הימים האלו הכתובים במגילת תענית, בהספד ותענית), מפני ששמחה היא להם, אין ביהמ"ק קיים מותרין, מפני שאבל הוא להם" [כלומר: אותם ימים שנקבעו לימים טובים בגלל מאורעות הקשורים עם בנין ביהמ"ק, מזכירים ומדגישים יותר את החורבן] – שהכלל ש"קמייא בטול (בגלל ש"בטלה מגילת תענית") אחרנייתא מוסיפין" (בתמי'), אינו שייך לקביעת ימים טובים על נס שאירע בזמן הגלות ובחזק לארץ (או אפילו על נס שנעשה בארץ ישראל, אלא) שאינו קשור עם ביהמ"ק או עם ירושלים בבנינה³³.

וענין זה מתאים עם המבואר בדרושי חסידות³⁴ שיש ענינים שלאחר החורבן יכולים להשיגם בחוץ לארץ דוקא, משא"כ בארץ ישראל, כיון שההעלם וההסתר שמצד החורבן גדול יותר בארץ ישראל, משום שכל המקודש ביותר חרב ביותר (כמ"ש הרמב"ן³⁵). ודוגמתו בנדוד – שימים טובים שנקבעו על נסים שאירעו בארץ ישראל בזמן שביהמ"ק הי' קיים, בטלו לאחר החורבן, ואעפ"כ, קובעים יו"ט חדש על נס שאירע דוקא בחוץ לארץ, בזמן הגלות, ובמצב של גזירת השמד – כמו היו"ט די"ב תמוז, שהולך ומתפשט בקהילות ישראל יותר ויותר, עד שיבוא הזמן שיתפשט לכלל ישראל, בביאת משיח צדקנו.

י. וביאור הענין³⁶:

נתבאר לעיל (בהמאמר³⁷) בנוגע לענין הנסיונות, שהניצוץ האלקי שבנסיון הוא בהעלם והסתר גדול ביותר, ועד שהוא כמו ש"חתיכה עצמה נעשית נבילה", אבל לאידך, כאשר מגלים את הניצוץ האלקי הנסתר ונעלם בנסיון – לא ע"י עבודה בדרך של שקו"ט, אלא ע"י שיהודי מעורר את הביטול עצמי והתוקף עצמי, אזי נעשית שבירת הקליפה, ובמילא מתגלה הניצוץ האלקי – ה"ז אור גדול ביותר.

וכפי שרואים שאור גדול ביותר בוקע ומאיר אפילו בתוך מכתש, שכן, למרות היותו מקום חשוך, והאור שבו מעופש ביותר, מ"מ, ביכלתו של אור גדול לבקוע ("דורכשפארן") ולהאיר חושך הכי גדול.

ועד"ז בנוגע לנס שנעשה לאחר החורבן, בזמן הגלות, בחוץ לארץ, ובמצב של גזירות קשות ביותר כו' – שנס כזה מורה על גודל מעלת האור, כיתרון האור מן החושך, שביכלתו לחדור ולהאיר גם במקום החושך, ובמילא, אין זה פלא שדוקא בזמן הגלות, בחושך כפול ומכופל, ניתוסף עוד יו"ט.

ובסגנון דתורת החסידות: מצד האור שבסדר השתלשלות – שהאיר בזמן שביהמ"ק קיים – לא שייך להוסיף ימים טובים חדשים לאחר שנתבטלו ימים טובים שלפניו ("קמייא בטול אחרנייתא מוסיפין" (בתמי')), אבל מצד האור שלמעלה מסדר השתלשלות – שמתגלה ע"י ביטול ההעלם וההסתר שבחשכת הגלות דוקא – אין פלא שניתוסף עוד יו"ט בחשכת הגלות.

יא. ובפרטיות יותר – בנוגע להיו"ט די"ב תמוז:

בעת ההיא הי' העלם והסתר גדול ביותר, כמודגש גם בכך שהמאסר של הרבי הי' קשור עם יהודי דוקא – כידוע³⁸ הפתגם (שהיו חוזרים עליו בהתוועדויות של זקני החסידים ("אין די אַלטע פאַרבריינגענישן")) בנוגע ל"ט כסלו, שכיון שהי' העלם והסתר על פנימיות התורה, לכן לא הי' יכול להיות הדבר ע"י גוי, ש"בבואה דבבואה (בחי' היחידה) לית להו"³⁹, אלא ע"י יהודי דוקא, ועד"ז י"ל בנוגע ל"ב תמוז, שגם אז היתה ידם של יהודים באמצע, מצד גודל ההעלם וההסתר על פנימיות התורה.

(35) באגרת לבנו – נדפסה ב"כתבי רמב"ן" (הוצאת שעועל – ירושלים תשכ"ד) כרך א ע' שסח.

(36) ראה גם מכתב כ"ז תמוז שנה זו (אג"ק ח"ד ע' שצו): "וכמו שנדבר בהתוועדות דחג הגאולה י"ב תמוז כו".

(37) לעיל ע' 180 ואילך.

(38) סה"ש תורת שלום ס"ע 44 ואילך.

(39) יבמות קכב, א. וש"נ. וראה לקו"ת תצא לו, ג ואילך. ובכ"מ.

(31) חאו"ח סקס"ג (בסופו). סקצ"א. סר"ח. יו"ד סרל"ג (בסופו). וראה גם שד"ח כללים מע' הפ"א כלל כט (הובא באג"ק ח"ג ע' קלג).

(32) יט, רע"ב.

(33) ראה שו"ת חת"ס (סקס"ג) שם: "תינה נסים התלויים בביהמ"ק, אבל נסים שנעשו בחו"ל, אדרבה, שמחה, שאף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתם וגו'".

(34) ראה אוה"ת ויצא רטז, סע"ב ואילך.

1 אמנם, מצד התגלות העצם של הרבי, ביטול עצמי ותוקף עצמי (כאמור שזוהי דוקא הדרך להתגבר
2 על נסיון) – נתבטל ההעלם וההסתור שבהנסיון באופן כזה שהג.פ.או. עצמם באו לידי הכרה שצריכים
3 לשחררו (ולא רק שחרור סתם, אלא) ביד רמה (כנ"ל ס"א), ולא עוד אלא שלאחרי משך זמן הודו בכך
4 שדוקא על ידם ניתוסף אצל חסידים עוד יו"ט – י"ב תמוז!

5 – משך⁴⁰ זמן לאחר גאולת י"ב תמוז, נאסר ע"י הג.פ.או. א' מחשובי הרבנים, וכשדיבר עמהם
6 להוכיח להם שאסרוהו ללא עול בכפו, נענו אנשי הג.פ.או. ואמרו לו [הם דיברו אליו ברוסית, אבל, כיון
7 שלא כל הנמצאים כאן מבינים רוסית, אספר תוכן דבריהם בשפה המדוברת]: מדוע הנכם מפחדים
8 מהמאסר, אדרבה, עי"ז יתוסף עוד יו"ט אצל חסידים! כשאסרו את הלויבאוויטשער – הסבירו את
9 דבריהם – ניתוסף היו"ט של י"ב תמוז, וכשיאסרו אתכם ואח"כ ישחררו – יתוסף עוד יו"ט!...

10 שזוהו ע"ד ובדוגמת הודאת יתרו: "עתה ידעתי כי גדול הוי' מכל האלקים"⁴¹, שע"ז ניתוסף עליו
11 גדול ביותר⁴².

12 יב. ענין זה מצינו גם בעת המאסר גופא:

13 הרבי סיפר⁴³ שבשבתו בהמאסר נכנסו לחדר מאסרו ביום השבת כדי לצלם אותו,

14 – ע"פ חוק המלוכה צ"ל בהמשרד של בית-הסוהר תמונה של כל אסיר. וכיון שמאיזה סיבה לא
15 צילמו את הרבי קודם שהכניסוהו לתא מאסרו (הנקרא "צעלע"), באו לצלמו בתא מאסרו ביום השבת.

16 באותה שעה – הי' זה בשעה השני' השלישית או הרביעית לאחר חצות – התפלל הרבי כשטליתו
17 מכסה את פניו ("מיטן טלית איבערן קאפ"), וכשנכנסו לתאו וראוהו יושב כשטליתו מכסה את פניו –
18 הלכו להם. לאחר משך זמן – שעה או שעה ומחצה (הרבי לא אמר כמה זמן) – באו עוה"פ. הרבי אחז
19 עדיין באמצע התפלה, אבל טליתו לא היתה מכסה את פניו, וכשהבחין בהם בהכנסם עם כל ציוד הצילום
20 ("מיט דעם גאנצן קלאפער-געצייג"), עשה איזו תנועה בידו ("א מאך געטאן מיטן האנט") בהראותו
21 שאינו יכול להפסיק עכשיו, ונבהלו והלכו להם. לאחר עוד משך זמן – שעה או שעה ומחצה – באו
22 פעם שלישית, ואז אמר להם הרבי שכיון ששבת היום, אסור לו להצטלם. וכששמעו את דבריו, הלכו
23 להם, ודחו את הצילום לזמן אחר.

24 מאורע זה הוא דבר פלא, וע"פ שכל אין לו מקום לגמרי:

25 אנשים אלה – אינם צריכים להתפעל מ"טלית", ואינם מתפעלים מ"טלית", ואדרבה: הם אסרו את
26 הרבי בגלל היותו רב, רבי, שמתכסה בטלית!...

27 מהי אפוא הסיבה לכך שכאשר הרבי הי' אצלם, בד' אמות שלהם, סביבה שכולה שורצת באנשים
28 שלהם, ובין ד' הכתלים שלהם, מקום שאין בו מזווות⁴⁴ – התפעלו ונבהלו בראותם את הרבי יושב
29 כשטליתו מכסה את פניו, עד כדי כך שהסתלקו להם, בהבינם שאין להם מה לעשות כאן!... – היכן יש
30 מקום לדבר כזה בשכל?...

31 אלא מאי – מצד העצמיות של הרבי (שעמד בביטול עצמי ובתוקף עצמי) נפעל גם במציאות כזו
32 שהניצוץ האלקי שבה נסתר ונעלם לגמרי עד לאופן שחתיכה נעשית נבילה (אלא שאעפ"כ נשארה
33 מציאות הניצוץ), שכאשר מציאות זו רואה⁴⁵ עצמות ומהות⁴⁶ כפי שיושב מעוטף בטלית מעל הראש... אזי אין
34 אצלם נתינת מקום כלל (לא מצד השכל, כיון שאצלם גופא ה"ז ענין שאינו שייך לשכל) לנסות לבלבל,
35 כיון שכאן מתבטלת מציאותם ("זייער מציאות ווערט דאָ אויס מציאות"), ולא זו בלבד שאינם מבלבלים,

(44) ראה סה"ש תש"ב ע' 82 (נת' בלקו"ש ח"ט ס"ע 126 ואילך).

(45) כ"ק אדמו"ר שליט"א הפסיק לרגע, והמשיך בקול חנוק מבכי (המו"ז).

(46) ראה גם תו"מ ח"א ע' 25.

(40) ראה גם שיחת פורים סי"ג (תו"מ ח"ב ע' 308).

(41) יתרו יח, יא.

(42) ראה זח"ב סז, ב. סח, א. סה"מ מלוקט ח"ג ע' נח, ובהנמקן שם הע' 15.

(43) ראה "רשימות" חוברת קפא ע' 18. סה"ש תרפ"ט ע' 69.

וש"נ.

אלא עוד זאת, שמסתלקים מהמקום, בראותם שאין להם מה לעשות כאן ("מ'האט דאָ ניט וואָס צוטאָן")!...

יג. וכח זה נותן הרבי לכאור"א מאתנו:

במכתבו לחג הגאולה⁴⁷ כותב הרבי: "לא אותי בלבד גאל הקב"ה ב"ב תמוז, כי אם גם את כל מחבבי תורתנו הק', שומרי מצוה, וגם את אשר בשם ישראל יכונה".

וכיון ש"לא אותי בלבד גאל . . כי אם גם את כל . . אשר בשם ישראל יכונה" – סוג כזה שהכל שייכים אליו – הרי, כל אלה השייכים אל הרבי⁴⁸, "די וואָס האַלטן זיך אין זיין קליאַמקע"⁴⁹, צריכים לידע שאין להם מה להתפעל מהעלם והסתר, ואין להם מה להתפעל ממניעות ועיכובים, ואין להם מה להתפעל אפילו מהעלם והסתר מאלה שיש להם גם "בבואה דבבואה"!

אם רק לא ישימו לב לההעלמות וההסתרים והמניעות והעיכובים, ויעשו תנועת ביטול עם היד ("מ'וועט אַ מאַך טאָן מיטן האַנט") מתוך ביטול עצמי ותוקף עצמי – אזי יתבטלו במילא כל ההעלמות וההסתרים והמניעות והעיכובים, למעלה מדרך הטבע (כשם שהגאולה של הרבי היתה למעלה מדרך הטבע), ויתירה מזה – כפי שהרבי מסיים בהמאמר⁵⁰ – שהלמעלה מהטבע נמשך בטבע עצמו (כשם שהשחרור מן המאסר ה' בטבע), ואז יכולים למלא ולהשלים את השליחות שהוטלה עלינו בעוה"ז הגשמי והחומרי למטה מעשרה טפחים.

וכאמור לעיל (בהמאמר⁵¹) – צריכה להיות הגישה לכל עניני עוה"ז באופן של השתוות, מצד הידיעה וההכרה ש"כל מה דעביד רחמנא לטב עביד"⁵², ואז זוכים להתגלות הטוב בכל הענינים, כמבואר בתניא⁵³ בענין "ואוהביו כצאת השמש בגבורתו"⁵⁴, שגם הענינים שהיו תחילה באופן של חסדים המכוסים – באים ומתגלים בטוב הנראה והנגלה.

* * *

יד. ע"פ מ"ש כ"ק מו"ח אדמו"ר במכתבו לחג הגאולה: "לא אותי בלבד גאל הקב"ה ב"ב תמוז, כי אם גם את כל כו" (כנ"ל סי"ג) – כל הסוגים שמפרט במכתבו, שביניהם נכללים כולנו – מובן שאצל כאור"א צריך להיות ענין של גאולה ברוחניות הדברים.

והענין בזה:

גאולה – פירושה יציאה מגלות, יציאה ממצרים וגבולים, כולל גם היציאה מהמצרים וגבולים של עצמו [ואדרבה: כדי לצאת ממצרים וגבולים שמחוץ הימנו ("פרעמדע מיצרים וגבולים"), העצה היא לצאת מהמצרים וגבולים של עצמו ("פון די אייגענע מיצרים וגבולים"), ובדרך ממילא לא תהי' שליטה להמצרים וגבולים שמחוץ הימנו], "יציאה" ו"נסיעה" ממקומו (מעמדו ומצבו) הקודם למקום (מעמד ומצב) חדש.

וכל זה – גם כאשר נמצא במעמד ומצב (מקום) טוב (ולא רק שנדמה לו כן, אלא שכן הוא באמת), אעפ"כ, אין לו להסתפק בכך ולהשאר לעמוד באותו מקום, אלא צריך לצאת מ"מקום" זה ולילך ל"מקום" חדש, ולכן נקרא כל יהודי בשם "מהלך"⁵⁵, כיון שמיום ליום ומשעה לשעה צריך לילך הלאה ולהתעלות לדרגא נעלית יותר, כציווי התורה "מעלין בקודש"¹³.

(51) לעיל ע' 183.

(52) ברכות ס, סע"ב. טושו"ע או"ח סו"ס רל.

(53) פכ"ו (לג, א).

(54) ס' שופטים ה, לא.

(55) ראה תו"א ס"פ וישב (ל, סע"א ואילך). ובכ"מ.

(47) אג"ק שלו ח"ב ע' פ. וש"נ.

(48) הבא לקמן – דיבר כ"ק אדמו"ר שליט"א כשקולו נחנק מבכי (חמו"ל).

(49) ראה סה"ש תרפ"ד ע' 58. וש"נ.

(50) ד"ה נתת ליראיך הנ"ל (ס"ה) בסופו (סה"מ תשי"א ע' 293).

- 1 טו. ובפרטיות יותר:
- 2 העמידה במקום אחד גורמת לכך שעבודתו נעשית באופן של רגילות, והרגל נעשה טבע⁵⁶, ובמילא
- 3 חסר בעבודתו ענין התענוג, כידוע שתענוג תמידי אינו תענוג⁵⁷.
- 4 ויתירה מזה, שמצד הרגילות חסר אצלו כללות ענין העבודה – כמבואר בתניא⁵⁸ החילוק שבין "עובד
- 5 אלקים" ל"אשר לא עבדו"⁵⁹, ש"עובד אלקים היינו מי ששונה פרקו מאה פעמים ואחד, ולא עבדו היינו
- 6 מי ששונה פרקו מאה פעמים לבד"⁶⁰, "משום שבימיהם היתה הרגילות לשנות כל פרק מאה פעמים",
- 7 וכיון שהלימוד הוא כפי הרגילות (גם כאשר הרגילות היא טובה ביותר, אבל) ללא עמל ויגיעה, אזי
- 8 נקרא "לא עבדו", ורק כאשר מתייגע – באופן של מלחמה – לשנות טבע רגילותו, אזי נקרא "עובד
- 9 אלקים".
- 10 [ולא עוד אלא גם מי שהוא "עבד ה'" ש"כבר עבד וגמר לגמרי עבודת המלחמה עם הרע כו"⁶¹
- 11 כיון שמכאן ולהבא נעשית עבודתו ללא עמל ויגיעה וללא העלמות והסתרים, אינו נקרא "עובד אלקים"
- 12 לשון הוה, כי אם, "אשר לא עבדו".
- 13 – זהו גם תוכן הסיפור שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁶² אודות הצמח-צדק, שנכנס אליו אברך ליחידות
- 14 והתאונן על כך שאין לו חשק ללמוד, באמרו, מה אעשה שאין לי חשק ללמוד? והשיב לו הצמח-צדק:
- 15 פעטאַח, פעטאַח, מה אעשה אני (הצ"צ עצמו) שיש לי חשק ללמוד! ... כיון שלימוד התורה צריך להיות
- 16 (ככל עניני עבודה ה') בדרך של מלחמה, יגיעה וקבלת עול דוקא].
- 17 זאת ועוד:
- 18 כיון שישנו ציווי לילך ולהוסיף ולהעלות בקודש, הרי, אם אינו הולך ומוסיף ומעלה בקודש, עובר
- 19 הוא על קיום רצונו של הקב"ה, כמו מי שעובר ח"ו על קיום רצונו של הקב"ה בנוגע למצוה מן התורה!
- 20 – מצד תוכנם של הענינים כשלעצמם, יש אמנם חילוקי דרגות בנוגע לחומר הדברים: איסור
- 21 דאורייתא, איסור דרבנן, דקדוק קל של דברי סופרים, עד לענין שאינו אלא לפנים משורת הדין; אבל
- 22 מצד הקב"ה, מצוה המצוות – הכל הוא רצונו של הקב"ה בשהו, ורצונו ית' שיהודי לא יסתפק אפילו
- 23 בהנהגה שהיא לפנים משורת הדין, "מדת חסידות שנו כאן"⁶³, אלא ילך ויוסיף תמיד יותר ויותר, וגם
- 24 כאשר אין הדבר מוכרח בשכלו, אפילו בשכל דקדושה, יעשה זאת למעלה משכלו והבנתו, מתוך תוקף
- 25 עצמי.
- 26 טז. האמור לעיל – שצריכה להיות "הליכה" ממקום למקום ברוחניות הדברים – הוא צד השווה אצל
- 27 כולם; ונוסף לזה, ישנם כאלה שאצלם צריכה להיות מזמן לזמן הליכה ונסיעה ממקום למקום גם
- 28 בגשמיות.
- 29 ובהקדמה – שגם ע"פ חכמת הרפואה מצינו שכאשר אדם נמצא זמן ממושך באותה סביבה ועוסק
- 30 באותם ענינים (סביבה טובה וענינים טובים), הרי, מצד החסרון שבענין הרגילות יום אחר יום, מורה
- 31 הרופא שמזמן לזמן יש לעבור לסביבה אחרת ולהתעסק בענינים אחרים לזמן קצר לכל הפחות, שכן,
- 32 הפסק זה מביא תועלת הן בכללות הבריאות, והן בהתעסקות בענינים היום-יומיים.
- 33 ובנוגע לעניננו:
- 34 בני הישיבות שנמצאים במשך כל השנה בין כתלי הישיבה ועוסקים בלימוד התורה ובעבודת התפלה
- 35 – תבע מהם כ"ק מו"ח אדמו"ר "לנדב" שבועות אחדים שבהם יסעו מהישיבה (נסיעה כפשוטה)
- 36 למקומות אחרים, לערי השדה (או אפילו בעיר זו), ויתעסקו שם בהרבצת התורה והחזקת היהדות⁶⁴.

(60) חגיגה ט, ב.

(61) תניא שם (כ, ב).

(62) לקו"ד ח"ד תשעה, א. וראה גם תו"מ ח"ב ע' 91.

(63) ראה אנציק' תלמודית ערך חסיד בתחלתו. וש"נ.

(64) ראה סה"מ תשי" ס"ע 191 ואילך ובהערה 19 שם.

(56) ראה שבילי אמונה נתיב ד שער ב. שו"ת הרמ"ע מפאנו

סל"ו. תניא ספ"ד. פט"ו (כא, א). פמ"ד (סג, ב).

(57) ראה כש"ט סקכ"א. לקו"א כג, סע"ג. או"ת כז, ב. ועוד.

(58) פט"ו שם.

(59) מלאכי ג, יח.

הן אמת שבמשך שבועות אלה שיסעו ויתעסקו בהרבצת התורה והחזקת היהדות לא תהי' שעתם פנוי' ללימוד התורה בריבוי כ"כ כפי שהורגלו בישיבה, אבל אעפ"כ, הטיל עליהם כ"ק מו"ח אדמו"ר – בתורת חובה ובתורת זכות – שיקדישו שבועות אחדים במשך השנה לעסוק בקירוב יהודים בכלל ובנינוער בפרט ללימוד התורה וקיום המצוות.

והתועלת שבזה היא גם בנוגע ללימוד התורה של בני הישיבות גופא – שלכן שייך הדבר לא רק לתלמידים הלומדים בישיבות של הרבי, אלא גם לבני תורה בכלל ובני הישיבות בפרט – שכדי שלימוד התורה שלהם לא יהי' מצד הרגל וטבע בלבד, אלא לימוד התורה הראוי ל"עובד ה'" (ע"י יגיעה ומלחמה), אין להם לעסוק אך ורק בלימוד התורה, כמארז"ל⁶⁵ "כל האומר אין לו אלא תורה. . . אפילו תורה אין לו", אלא צ"ל תורה וגמילות חסדים⁶⁶, היינו, שצריך לעסוק גם באהבת ישראל, ונמצא, שגם לתועלת לימוד התורה שלו צריך כאו"א מבני הישיבות להקדיש שבועות אחדים בשנה לעסוק בגמילות חסדים ברוחניות, לקרב לבם של ישראל לאביהם שבשמים, לקרב יהודים בכלל ובני הנוער בפרט ללימוד התורה ביראת שמים וקיום המצוות בהידור⁶⁷.

יז. וכשם שהדברים אמורים בנוגע לנסיעה כפשוטה, שמזמן לזמן צריך לצאת ממקומו, בקרן אורה זו תורה, ולנסוע למקום אחר, מקום חשוך ("א' פינצטערע גאס"), ולהאיר שם באור התומ"צ – כן הוא גם בנוגע לנסיעה ברוחניות, שמזמן לזמן צריך כאו"א לצאת ולנסוע מעצמו לגמרי ("אינגאנצן אַרויספאַרן פון זיך").

אלא, שהנסיעה צריכה להיות (לא בדרך כל-שהיא שיבחר לעצמו, אלא) בדרך המלך, מלכו של עולם, זה הקב"ה, שגילה דברו ע"י ("מאן מלכי רבנן"⁶⁸, ובפרט ע"י) הרבי, שהי' עד עתה מנהיג הדור, והוא גם עכשיו מנהיג הדור, שהראה את הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון.

וגם כאשר מגיעים לדרך המלך, אין להשאיר לעמוד באמצע הדרך, אלא יש להמשיך ולנסוע הלאה, שכן, תכליתה ומטרתה של הדרך, דרך המלך, היא, להגיע סוכ"ס לעיר הבירה של המלך, ובבירת המלך עצמה – לבוא אל היכל המלך, ובהיכל המלך עצמו – לבוא לחדרו של המלך, ולהיות שם יחד עם המלך – הקב"ה – לבדו, שזוהי השאיפה של יהודי, להתאחד עם הקב"ה באופן ש"ישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד"⁶⁹.

– במקום "לסחוב" את המלך, מלכו של עולם, למקומו הוא בשדה, נעים יותר ("א' סאך געשמאַקער") שילך הוא לבירת המלך, להיכל המלך ולחדר המלך!

אלא, שבשביל זה יש צורך – וניתנו הכחות – להחליץ ולצאת ("אַרויסקריכן") מד' אמותיו, מהמיצרים וגבולים שלו, ולא רק מהמיצרים וגבולים דלעו"ז, אלא גם מהמיצרים וגבולים דקדושה, מצרים דקדושה⁷⁰, שזהו"ע הגאולה – גאולה רוחנית, שתהי' הכנה והקדמה וכלי לגאולה גשמית, למטה מעשרה טפחים, ובעגלא דידן.

יח. [כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה לומר לחיים ולנגן, ושכאו"א יחליט לפעול בעצמו "הזזה", לצאת מהרגילות שלו. ואח"כ אמר]:

ראיתי רשימה ישנה שבה נרשם סיפור מזמנו של רבינו הזקן⁷¹: כאשר רבינו הזקן התחיל לפרסם תורת החסידות ברייסין וליטא, באו לפניו להתאונן על החסידים, ותוכן טענתם, שהם מעמידים פנים ועושים עצמם כאילו שייכים הם להתבוננות, לאהבת ה' וליראת ה', ללימוד תורת החסידות ועבודת החסידות, בה בשעה שאינם שייכים לכך ("זיי האַלטן גאַרניט דערביי"). רבינו הזקן שמע את דברי

(70) ראה תניא פמ"ז. תו"א וארא נז, ב ואילך. שער האמונה לאדהאמ"צ פכ"א (לט, א ואילך). ועוד.
(71) ראה מגדל עוז (כפ"ח, תש"מ) ע' קפג. לשמע אוזן (ברוקלין, תש"נ) ע' לב.

(65) יבמות קט, ב.
(66) ראה סה"מ תש"ח ע' 266 הערה ז. וש"נ.
(67) ראה גם לקמן סכ"א.
(68) ראה גיטין סב, סע"א. זח"ג רנג, ב (ברע"מ).
(69) ראה זח"ג עג, א.

1 ה"מסירה", והשיב: ככה, ככה ("אזוי, אזוי")?! – אם כן, יקויים בהם פסק המשנה... "כל מי שאינו לא
2 חיגר ולא סומא ולא פיסח ועושה עצמו כאחד מהם, אינו מת מן הזקנה עד שיהי' כאחד מהם"⁷². –
3 כיון שעושים את עצמם חסידים, ועושים את עצמם שיש להם אהבת ה' ויראת ה', התבוננות ואריכות התפלה,
4 וכל פרטי הענינים שדורשת תורת החסידות, מובטח להם שלא ימותו מן הזקנה עד שיהיו כן!...

5 – סיפור זה לא שמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר, אבל כך נרשם בהביכלאך של חסידים, ובכל אופן, גם
6 אם המעשה לא אירע, יש בזה "א" געשמאקער מוסר-השכל".

7 ובנוגע לענינו:

8 גם אם יהי' נדמה שמישהו פעל בעצמו איזו הזזה – אף שאינו שייך לכך – ישנו פס"ד המשנה
9 (ששייך לכל) ש"אינו מת מן הזקנה" עד שיהא ניזון ממקומו... וכשיוזן ממקומו אזי סוכ"ס יצא
10 מהמצרים וגבולים כו', וכפי שאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁷³ שכיון שהקרח התחיל להפשיר ("די אײז האָט
11 זיך שוין גערירט"), אזי סוכ"ס יהפך למים, ואח"כ למים חמים, ועד למים חיים!

12 יש להשתדל איפוא שתהי' איזו הזזה – ע"י משקה, ע"י ניגון, ובכל אופן, למצוא דרך לפעול שתהי'
13 לכל-הפחות הזזה בדרך דמיון,

14 – הרבי אמר פעם⁷⁴ (בנוגע לענין של חזיון לילה) שכיון שמצינו הלשון "דמיונות שוא"⁷⁵, משמע,
15 שיכול להיות דמיון שאינו שוא⁷⁶, היינו, שגם "דמיון" הוא דבר חיובי –

16 ומה גם שיתכן (ומוטב לחשוב שיהי' כן בפועל) שתהי' הזזה אמיתית (לא רק בדרך דמיון בלבד)
17 על אתר, ואם לא על אתר – לאחר משיך זמן, ובכל אופן מובטח לו – כאמור – ש"אינו מת מן הזקנה
18 עד שיעשה כאחד מהם".

19 * * *

20 יט. בהמשך להמדובר לעיל אודות תלמידי הישיבות – יש לחזור ולכפול עוד הפעם:

21 ובהקדמה – שבנוגע לקדשים ישנו כלל "שנה הכתוב עליו לעכב"⁷⁷, וכיון שמדובר אודות תלמידי
22 הישיבות, בני תורה, שכל אחד מהם מחשיב את עצמו ל"קדשים", "קדשים קלים" או "קדשי קדשים",
23 עם כל העילויים שבדבר... יש להתנהג בהתאם לכלל זה ולכפול את הדברים.

24 האמור לעיל שרצונו ודרישתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר שלמשך כמה שבועות יסעו תלמידי הישיבות
25 לעיר אחרת (או שישארו באותה עיר אלא שיצאו מד' אמות של הישיבה) כדי להתעסק בעבודה דהרבצת
26 התורה והחזקת היהדות – ה"ז שייך לא רק לתלמידים הלומדים בישיבות שלו, אלא חוב קדוש וזכות
27 קדוש הוא על כל התלמידים של כל הישיבות, ובני תורה בכלל.

28 אלא שתלמידי הישיבות צריכים לבקש רשות על כך מהנהלת הישיבה [זהו ענין השייך אליהם,
29 ומסתמא יעשו כן], ומסתמא תנתן להם רשות על כך – במכ"ש וק"ו: אם ניתנת רשות לתלמידים לנסוע
30 מהישיבה למשך ששה או שמונה שבועות כדי להנפש ב"מחנה קיי"ץ" – בודאי יכולה להנתן להם רשות
31 לנסוע מהישיבה למשך שבועיים או שלש שבועות כדי לעסוק בהרבצת התורה והחזקת היהדות, להשתדל
32 שיהודי יהי' "בריא" ברוחניות, ובמילא יהי' בריא גם בגשמיות!

33 כ. ולהעיר, שבהמדובר אודות תלמידי הישיבות ובני תורה אין הכוונה להוציא בעלי-עסק מהכלל,
34 ובודאי שגם הם חייבים בכך,

35 ואדרבה: בנוגע לבעלי-עסק – אין שום סברא לפטור אותם מחיוב זה, שכן, מאחר שעסקם הוא
36 בפרנסה גשמית, בודאי צריכים לחשוב גם אודות פרנסה רוחנית, הרבצת התורה והחזקת היהדות;

(75) ראה לדוגמא – תניא ספ"ג.

(76) ראה גם קונטרס עץ החיים רפ"ז.

(77) יומא נא, ריש ע"ב. וש"נ.

(72) פאה בסופה.

(73) ראה סה"מ תש"י ס"ע 190 ואילך.

(74) ראה "רשימות" חוברת קפו ע' 15.

אבל בנוגע לבני תורה יש מקום לטעות בדבר – דכיון שכל עסקם בלימוד התורה, פטורים הם
 מהשתדלות בנוגע להזולת, משום שזוהי מצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים⁷⁸, ולכן צריכים להדגיש
 שגם בני תורה חייבים להקדיש משך זמן לעסוק בהרבצת התורה והחזקת היהדות.
 כא. אלא מאי, השאלה היא "תורה מה תהא עליי"⁷⁹ – מה יהי' עם הגמרא והפוסקים והרמב"ם וכו',
 במשך אותם שבועות אחדים שהתלמידים יסעו מהישיבות?
 הנה: לכל לראש – כיון שלא יסעו כל התלמידים כולם בבית אחת, אלא בתחילה יסעו כמה תלמידים,
 ואח"כ עוד כמה תלמידים, ישארו תמיד בישיבה כמה תלמידים, בתור "אנשי מעמד"⁸⁰, שלימודם יהי'
 עולה עבור כל התלמידים.
 ונוסף לזה – גם כאשר נוסעים מהישיבה לומדים תורה, אלא, שאין זה כמו הלימוד בין כתלי הישיבה,
 הן בנוגע לכמות הלימוד, שלא לומדים בריבוי כל כך כמו בישיבה, והן בנוגע לאיכות הלימוד, שאין
 הדעת צלולה ללמוד בעיון כ"כ ולחדש חידושים כמו בישיבה; אבל "למיגרס", פרק אחד שחרית ופרק
 אחד ערבית⁸¹ נכולל גם כפירוש החסידות⁸² ש"פרק" הוא גם מלשון פירוק, "עס זאל אים
 פאָנאָנדער-נעמען", ועי"ז נעשה "שחרית", ענין האור, וגם "ערבית", שגם מהחושך נעשה ענין של
 עריכות ומתיקות] – יכולים ללמוד ובודאי לומדים גם כאשר נוסעים מהישיבה, כמש"נ⁸³ "ובלכתך
 בדרך".
 – "ובלכתך בדרך" נאמר בסמיכות ל"בשבתך בביתך", וכיון ש"ודברת במ בשבתך בביתך" – חושב
 תלמיד הישיבה – נאמר בודאי אודותיו, יש לשער ע"פ "היקש" או "סמוכים" [ובפרט שבמשנה תורה –
 ששם נאמר פסוק זה – דרשין סמוכים לדברי הכל⁸⁴] שגם "ובלכתך בדרך" נאמר אודותיו, שגם בהיותו
 בדרך, מחוץ לעיר ("אין קאנטרי"), צריך לעסוק בלימוד התורה;
 אלא, שאין זו הדרך לעסוק אך ורק בלימוד התורה בלבד, כאמור, "כל האומר אין לו אלא תורה
 אפילו תורה אין לו", וכדי שתהי' לו תורה (תורה יש לו) צריך לעסוק גם בגמילות חסדים – גם בגופו
 (לא רק בממונו), ואפילו בנשמתו – להקדיש מזמנו שבועות אחדים בשנה בשביל לקרב לבם של ישראל
 לאביהם שבשמים.
 זאת ועוד:
 על הפסוק⁸⁵ "וצדקה תרומם גוי", מבאר רבינו הזקן בתו"א בתחלתו⁸⁶, שע"י הצדקה – צדקה גשמית
 כפשוטה, להחיות נפש הרעבים ללחם וצמאים למים, ועד"ז צדקה רוחנית, להחיות נפש הרעבים וצמאים
 לתורה, שנמשלה ללחם ולמים⁸⁷, ולמצוות, שגם בהם מצינו הלשון של אכילה ושתיה⁸⁸ – "נעשה מוחו
 ולבו זכים אלף פעמים ככה".
 ומוסיף אדמו"ר מהר"ש (בהגהה⁸⁹) פירוש הדברים – ע"פ מארז"ל⁹⁰ "אלף בני אדם נכנסין למקרא
 . . יוצא מהם אחד להוראה" – שהעילוי ד"אלף פעמים ככה" הוא שנעשה ראוי להוראה.
 ומזה מובן, שכאשר תלמידי הישיבה יקדישו מזמנם לעסוק בצדקה רוחנית, להעמיד יהודים בקרן
 אורה, תורה ומצוות – לא זו בלבד שאין זה איבוד זמן מלימוד התורה, אלא אדרבה – תהי' להם הצלחה
 מופלגה ביותר בלימוד התורה, כשיחזרו לישיבה, אלף פעמים ככה, הן בנוגע לכמות הזמן, והן בנוגע לאיכות
 הלימוד, שיצליחו לכיין לאמיתתה של תורה, "לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא"⁹¹.

(84) ברכות כא, ב. וש"נ.

(85) משלי יד, לד.

(86) בראשית א, ב.

(87) ראה ברכות נו, סע"א. תענית ז, א. ב"ק יז, א. וש"נ.

(88) ראה קה"ר פ"ח, טו.

(89) אוה"ת בראשית (כרך ו) תתרכו, ב.

(90) קה"ר פ"ז, כח.

(91) יומא כו, א.

(78) ראה מו"ק ט, סע"א. ה' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"ג ואילך.

וש"נ.

(79) לשון חז"ל – ברכות לה, ב.

(80) ראה תענית רפ"ד.

(81) מנחות צט, ב.

(82) ראה סה"ש תרצ"ז ס"ע 196 ואילך. אג"ק אדמו"ר

מוהרי"צ ח"ג ע' תז (נעתק ב"היום יום" יא אלול).

(83) ואתחנן ו, ז.

- 1 כב. בנוגע לתוכן הדברים שצריכים לדבר עם היהודים שיפגשו במקומות נסיעתם – מובן שלא כל
2 המדינות שוות, ולא כל האנשים שווים;
- 3 צריכים לידע שהעיקר הוא לעורר ולהביא אותם ליראת שמים, שזוהי התכלית דקיום התומ"צ,
4 כמ"ש⁹² "ויצונו ה' לעשות את כל החוקים האלה – בשביל מה – ליראה את ה' אלקינו", וזוהי תכלית
5 בריאת האדם, כמארז"ל "אני לא נבראתי אלא לשמש את קוניי"⁹³, "כעבדים המשמשים את הרב שלא
6 על מנת לקבל פרס"⁹⁴ [יהי' הפרס איזה שיהי' – בעולם הזה או בעולם הבא, או בענינים נעלים יותר],
7 כי אם "לשמש את קוניי" בלבד.
- 8 וכאשר יצאו וילכו לעבודה זו מתוך ידיעה והכרה שצריכים למלא ולהשלים את רצונו של הקב"ה –
9 כבר יראה להם הקב"ה את דרכי הפעולה, מה לעשות וכיצד לעשות, ויתן להם הצלחה בעבודתם, ולא
10 עוד אלא שההצלחה תהי' באופן כזה – כפי שכותב כ"ק מו"ח אדמו"ר בהמאמר⁹⁵ – שבטבע גופא יראו
11 הצלחה למעלה מדרך הטבע.
- * * *
- 12
- 13 כג. בהאמור לעיל יש גם הוראה לאלה שעוסקים בעניני הכלל – בעיר זו או בערי השדה – בניהול
14 מוסדות חינוך, או בשאר עניני קדושה:
- 15 הסדר הוא שכאשר נעשה צמצום ("עס ווערט איינג") בהכנסה – מתחילים לחפש דרכים כיצד להקטין
16 ולמעט בהוצאה, כדי שההוצאה לא תהי' גדולה מההכנסה.
- 17 צריכים לידע, איפוא, שאין זו דרכו של הקב"ה. – דרכו של הקב"ה היא באופן ש"מעלין בקודש"!
18 אלא מאי, מזמן לזמן מעמידים אותו בנסיון, שנדמה לו שיש העלם והסתור שההכנסה אינה מספיקה
19 לכסות את ההוצאה אפילו כמו שהיא עתה, ובודאי לא להגדילה יותר – הרי העצה לזה, כבכל נסיון⁹⁶,
20 לא לשים לב לההעלמות וההסתרים, אלא לעמוד בכל התוקף, שע"ז מגלים את הניצוץ האלקי שמוסתר
21 בהנסיון, ורואים שהנסיון אין בו ממש, והי' כלא הי', ולא עוד אלא שכיון שהניצוץ האלקי שבנסיון הוא
22 נעלה ביותר (שלכן ירד למטה מטה ביותר, להיותו גבוה גבוה ביותר), הרי לאח"ז יתוסף עוד יותר
23 בההכנסה בהצלחה מופלגה שלמעלה מדרך הטבע!
- 24 אבל, כמו בנסיון, אין להתנות תנאי שיעמוד בנסיון על מנת שיעשה לו נס⁹⁷, אלא – כמפורש
25 בכתוב¹⁷ – "נתת ליראיך נס להתנוסס (דקאי על ענין הנסיון) מפני קוושט סלה", מפני שהאמת הוא כן,
26 שאינו מתפעל מהנסיון מפני שידוע שנסיון נגד רצון הבורא הוא העדר המציאות, ואז מתקיימת בדרך
27 ממילא ההבטחה – שבפסוק שלאח"ז – "למען יחלצון ידידך", שנחלץ מהנסיון ורואה שאין בו ממש,
28 ואדרבה, שנעשית הצלחה מופלגה.
- 29 כד. ויתירה מזה: לא זו בלבד שלאחר שנקבעה ההוצאה באופן מסויים אין להקטין ולמעט בגלל
30 שנעשה צמצום ההכנסה, אלא עוד זאת, שמלכתחילה אין להגביל את ההוצאה לפי ההכנסה.
- 31 ובהקדם הפתגם של אדמו"ר מהר"ש – כפי שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁹⁸ ששמע מאביו בשם זקנו –
32 "די וועלט זאגט אז ווען מ'קען ניט אַרונטער דאַרף מען אַריבער, און איך זאָג אז מ'דאַרף לכתחילה
33 אַריבער" (העולם סבור שכאשר אי אפשר לילך מלמטה יש לדלג מלמעלה, ואני סבור שצריכים לכתחילה
34 לדלג מלמעלה).

ואילך.

(96) ראה בארוכה בהמאמר ספ"ג (לעיל ע' 182).

(97) ראה תו"כ ופרש"י אמור כב, לב (נת' בלקו"ש חכ"ז ע' 167 ואילך).

(98) אג"ק שלו ח"א ע' תריז.

(92) ואתחנן ו, כד.

(93) משנה וברייאת קידושין בסופה (ע"פ הגירסא בש"ס כת"י (אוסף כתבי היד של תלמוד הבבלי – ירושלים תשכ"ד). וכ"ה במלאכת שלמה למשניות קידושין שם. ועוד).

(94) אבות פ"א מ"ג.

(95) ד"ה נתת ליראיך הנ"ל (ס"ה) – סה"מ תשי"א ע' 289

ובנוגע לענינו:

הסדר בעולם – אצל כל בעל-שכל ובעל-חשבון – שתחילה מחשבים את כמות ההכנסה, ובהתאם לכך עורכים תכנית מדויקת, ע"ג הנייר ("מ'זעצט זיך א'וועק מיט אַ פּאַפּירל"), כיצד לארגן את ההוצאה, שלא להרבות בהוצאה יותר על ההכנסה.

אמנם, בנוגע לענינים הקשורים למילוי שליחותו של הקב"ה – עניני התומ"צ, כלשון התנחומא⁹⁹ "היו מכבדין את המצוות שהן שלוחי" – הסדר האמור (חישוב ההוצאה בהתאם לכמות ההכנסה) הוא בבחינת "עולם הפוך ראיתי, עליונים למטה ותחתונים למעלה", וצריך להיות "עולם ברור", "עליונים למעלה ותחתונים למטה"¹⁰⁰:

לכל לראש – יש להתחיל בענין העיקרי, לחשב ולהעריך כיצד צריך לנהל את המוסד וכיו"ב באופן שתתמלא הכוונה והשליחות של הקב"ה כדבעי למיעבד, ובמילא, צריך להיות חשבון ההוצאה בסכום כך וכך, ואח"כ מחפשים דרכים כיצד להשיג את ההכנסה הדרושה לכיסוי ההוצאה.

וגם אם יחסר מעט – הרי מפורש בגמרא¹⁰¹ (והובא גם בשו"ע¹⁰²) "אמר להם הקב"ה לישראל, בני, לוו עלי . . ואני פורע", שכן, "כל מזונותיו (והוצאותיו)¹⁰³ של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכיפורים (ויש לו לזוהר מלעשות יציאה מרובה¹⁰⁴) חוץ מהוצאת שבתות והוצאת ימים-טובים והוצאת בניו לתלמוד תורה (מוסדות חינוך¹⁰⁵), שאם . . הוסיף מוסיפין לו", כלומר, שאין להתחשב אפילו בהקצבה שנקבעה מלמעלה, אלא הוא בעה"ב להוסיף ולהרבות ההוצאה (דשבת ויו"ט ותלמוד תורה), והקב"ה מבטיח: "אני פורע"!

כה. כך היתה דרכו של כ"ק מו"ח אדמו"ר בעבודתו בעניני הכלל:

כ"ק מו"ח אדמו"ר העיד על עצמו שהי' תמיד בעל-חוב, כיון שהשתדל תמיד להגדיל ולהרבות את ההוצאה, מבלי להתחשב בסכום העומד לרשותו. ובגלל זה התקיים המשך הדברים שסיים כ"ק מו"ח אדמו"ר – שאף פעם לא פשט את הרגל ח"ו, כיון שלאח"ז גדלה ההכנסה עוד יותר¹⁰⁶.

וכך הבטיח הרבי לכל העוסקים בעניני הכלל בשליחותו, שכאשר ילכו בדרכו, יהי' כן גם אצלם – שיהיו תמיד בעלי-חובות, כיון שיגדילו את ההוצאה יותר מההכנסה, וביחד עם זה, לא יפשטו את הרגל, כיון שההכנסה תגדל עוד יותר, ואז יגדילו עוד יותר את ההוצאה, וכן הלאה.

ובאופן כזה ימשיכו בעבודתם הלוך ומוסיף ואור, עד אור היום, ועד שיגיע הזמן שיחזירו וימסרו את כל החובות לידו של הרבי, והוא יסדר כבר עם כל החובות ("ער וועט זיך שוין איינקערן ווי אַזוי צו ערליידיקן זיי")!...

ולא צריכים "לרחם" על הרבי... ולהקטין את ההוצאות כדי להגיש לו חשבון קטן; מוטב שיגישו לו חשבון גדול, העיקר, שיתמלאו ויושלמו כל הענינים שהרבי רצה ודרש מכאו"א מאתנו.

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:)

אין כוונת הדברים רק לומר לאחרים ולראות שהם יעשו כן, כי, כדי לפעול על הזולת צריכים לדבר דברים היוצאים מן הלב¹⁰⁷, ולפעול זאת תחילה בעצמו, ועי"ז יכולים לפעול גם על הזולת, ואז, "מיני ומיני" יתקלס עילאה¹⁰⁸.

* * *

(105) ראה גם שיחת י"ג בעומר סכ"א (לעיל ע' 87).

(106) ראה גם שיחת ש"פ וארא ס"ט (תו"מ ח"ב ע' 184).

וש"ג.

(107) ראה ס' הישר לר"ת שי"ג. הובא בשל"ה סט, א.

(108) לשון חז"ל – סוטה מ, א.

(99) ויגש ו. וראה לקו"ת ויקרא ב, א.

(100) לשון חז"ל – פסחים נ, א. וש"ג.

(101) ביצה טו, סע"ב ואילך.

(102) אדה"ז או"ח סרמ"ב ס"ג. הלי' ת"ת פ"א סה"ז.

(103) כ"ה בשו"ע אדה"ז או"ח שם.

(104) פרש"י ביצה שם. הובא בהל' ת"ת שם.

- 1 כו. בנוגע¹⁰⁹ להמאסר (שנסתיים בהחופש והגאולה די"ב תמוז) בשנת תרפ"ז¹¹⁰ – מצינו ענין מיוחד:
- 2 במאמרי ר"ה דשנה ההיא, נזכר בתוך המאמר ענין שלא הי' שייך לכאורה להמאמר, והוא – שיטת
- 3 הבעש"ט¹¹¹ אודות השגחה פרטית, שהיא גם על דצ"ח, ועל כל פרט ופרט, ועד שאפילו עלה המתגלגל
- 4 מצד זה לצד זה, אם יתגלגל ע"י רוח או באופן אחר, ה"ז גם בהשגחה פרטית.
- 5 בהקשר לכך התבטא כ"ק מו"ח אדמו"ר לאחר זמן, שבעת אמירת המאמרים דר"ה "האָט ער דאָס
- 6 אַריינגעזאָגט אין מאמר"; למה אמר ענין זה? – הנה, בשעת מעשה לא סיים את הענין ("בשעת מעשה
- 7 האָט ער עפעס ניט מסיים געווען דעם וואָרט"), אבל לאח"ז, כשאירע המאורע המיוחד בשנה ההיא
- 8 (המאסר והגאולה) – אילולא הי' נדבר ענין זה בהמאמר, אינני יודע – אמר הרבי – אם הייתי יכול
- 9 דורכטראָגן (לסבול יסוריו ולצאת מן) המאסר¹¹².
- 10 כז. וצריך להבין:
- 11 בנוגע למין המדבר, ובפרט איש הישראלי, ובפרט שומר תומ"צ (ועאכו"כ בנדו"ד כשמדובר אודות
- 12 הרבי, מנהיג ונשיא ישראל שגדלה מעלתו למעלה מעלה עד אין קץ) – אין צורך בחידושו של הבעש"ט
- 13 בענין השגחה פרטית, כיון שכן הוא גם לכל הדעות¹¹¹; אלא, שע"פ חידושו של הבעש"ט שישנה השגחה
- 14 פרטית גם על דצ"ח, ניתוסף עילוי שלא בערך גם בנוגע להשגחה פרטית על מין המדבר, שהרי הדברים
- 15 קל וחומר: ומה בנוגע לדבר קטן כמו עלה נדף ישנה השגחה פרטית – בנוגע למין המדבר, איש
- 16 הישראלי, שומר תומ"צ, על אחת כמה וכמה!
- 17 אמנם, בנוגע להמאסר (והחופש) של הרבי – לא זו בלבד שאין צורך (לכאורה) בהבנה מיוחדת בענין
- 18 השגחה פרטית שנתחדשה ע"י שיטת הבעש"ט, אלא עוד זאת, שגם לולי לימוד והבנת הענין דהשגחה
- 19 פרטית בכלל, יכול וצריך הי' הרבי לסבול את המאסר ע"פ תורה, כי:
- 20 מאסרו של הרבי הי' בגלל עבודתו בהרבצת התורה וכו' – עבודה שהי' מוכרח לעשותה כדי למלא
- 21 שליחותו של הקב"ה בעלמא דין. ומה גם שעבודה זו אינה לטובת עצמו, אלא לטובת הזולת, ובמילא,
- 22 אין מקום לחשוש שמא מעורב בזה איזה ענין נוסף כו'.
- 23 וכיון שכן, גם לולי הבנת הענין דהשגחה פרטית יכול וצריך לילך לבטח דרכו – משום ש"שלוחי
- 24 מצוה אינן ניוזקין לא בהליכתן ולא בחזירתן"¹¹³, ובמילא, יכול וצריך להיות סמוך ובטוח שיצא בשלום.
- 25 אלא מאי, מצב זה הוא בגדר של מקום סכנה¹¹⁴ – הרי גם במצב כזה פשיטא שהי' צריך להמשיך
- 26 ולעסוק בעבודתו מבלי להתפעל מגזירת המלכות, כפי שמצינו אצל רבי חנינא בן תרדיון¹¹⁵, ש"אמרו
- 27 לו . . אי אתה יודע שאומה זו כו' ואתה יושב ועוסק בתורה ומקהיל קהלות ברבים (והן גזרו על כך¹¹⁶),
- 28 אמר לו, מן השמים ירחמו".
- 29 ובכל אופן, בין אם הרבי הי' סבור שיצא שלם, ובין אם חשש מההיפך ח"ו – הי' לו לסבול את
- 30 המאסר; ומהו הביאור בדבריו שאילולא הי' נדבר בהמאמר דר"ה אודות חידושו של הבעש"ט בהענין
- 31 דהשגחה פרטית – לא רק השגחה פרטית סתם, אלא דוקא החידוש שניתוסף בהבנת הענין דהשגחה
- 32 פרטית ע"פ שיטת הבעש"ט – לא הי' סובל את המאסר!?

(111) ראה בארוכה קונטרס השגחה פרטית (אג"ק ח"א ע' קסח ואילך). וש"ג.

(112) ראה "רשימות" חוברת קעא ע' 7 ואילך. וראה גם ברשימת המאסר בהערה (סה"ש תרפ"ז ע' 194. וש"ג). תו"מ ח"א ע' 120.

(113) פסחים ח, ב. וש"ג.

(114) ראה פסחים שם: "היכא דשכיח היזיקא שאני".

(115) ע"ז יח, א. וש"ג.

(116) פרש"י שם.

(109) השיחה דלקמן הוגחה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (בשנת תשמ"ב), ונדפסה בלקו"ש חכ"ג ע' 157 ואילך, עיי"ש. ולשלימות הענין – כיון שנתגלה לאחרונה סרט ההקלטה ובו ענינים נוספים שלא נכללו בלקו"ש – באה כאן (באופן יוצא מן הכלל) רשימת השיחה כפי שנערכה ע"פ סרט ההקלטה, אלא שהיא, כמובן, הנחה בלתי מוגה (המו"ז).

(110) בכלל הי' כ"ק מו"ח אדמו"ר במאסר כמה פעמים (ראה אג"ק שלו ח"ג ס"ע עט ואילך. וש"ג), והמדובר כאן הוא אודות המאסר והחופש די"ב תמוז, שהי' בשנת תרפ"ז.

כח. ויש לבאר ענין זה – בהקדמה:

במסירת נפש – ישנם ב' אופנים¹¹⁷: (א) הרצון הוא במעלת המס' כשלעצמה, כדברי רבי עקיבא "כל ימי הייתי מצטער . . . מתי יבוא לידי ואקיימנו"¹¹⁸, (ב) למעלה מזה – שהרצון הוא (לא בענין המס', כי אם) למלא את שליחותו של הקב"ה, אלא שמצד תוקף הרצון למלא את שליחותו של הקב"ה אין שום דבר מעכבו ("קיינ זאך שטעלט אים ניט אָפ"), ואינו חושב מה עלול לקרות עמו לאח"ז.¹ ולכאורה, כיון שהמס' של כ"ק מו"ח אדמו"ר היתה מצד תוקף הרצון למלא את שליחותו של הקב"ה מבלי להתפעל משום דבר (כאופן הב') – ה' צ"ל ביכלתו לסבול את המאסר מבלי לחשוב מה יהי' בסופו (אם יצא בשלום או ח"ו כו').

כט. אמנם, כד דייקת שפיר, גם גישה זו (שמצד תוקף הרצון למלא את שליחותו של הקב"ה אינו חושב מה יהי' בסופו) אינה עדיין שלימות העבודה:
כאשר יהודי חושב על עצמו – אלא שהמחשבה על עצמו היא (לא בנוגע לטובת עצמו, כי אם) שהוא צריך למלא שליחותו של הקב"ה – אזי הולך בדרכו מבלי להתפעל משום דבר, וגם כאשר בא לידי נסיון, ממשיך לילך בדרכו – לא בגלל שסומך על נס (על מנת שיעשה לי נס), אלא גם אם לא יהי' נס עושה הוא את שלו; ומה שיהי' אח"כ – אם ינצל ויוכל להמשיך בעבודתו, אם ח"ו לאו – אין זה ענינו, ובלשון חז"ל¹¹⁹ "בהדי כבשי דרחמנא למה לך".

אבל, יהודי צדיק, מנהיג הדור – כ"ק מו"ח אדמו"ר – שחושב (גם) אודות הדור והעולם כולו, בידעו שדור זה מוטל על כתפיו ("דער דור ליגט אויף זיינע פלייצעס"), וצריך להאירו ב"נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחת מוסר"¹²⁰, שקאי על ה"מאור" שבתורה, פנימיות התורה, זוהי תורת החסידות¹²¹, וצריך לפעול בעולם את יתרון האור מן החושך, להיות בו קרן אורה, זו תורה (ומצוותי); ובידעו מעמד ומצב העולם, שצריכים לשבור ("דורכברעכן") את ההעלם וההסתר שהי' באותו דור באותה שנה ובאותו מקום, יודע הוא שלצורך זה זקוקים להכחות המיוחדים שניתנו לו,

[ואין זה בסתירה לענין הענווה, כמבואר¹²² בנוגע למ"ש¹²³ "והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה", שאין לפרש שמשה רבינו לא ידע מעלותיו; משה רבינו הי' חכמה דאצילות, ובמילא ידע כל העילויים שבו, אלא, שידיעה זו לא גרמה אצלו כי אם רגש של ענווה, אבל את המעלות שלו בודאי ידע],

יהודי כזה – אינו יכול להתעלם מכל הנסיונות ולעשות את שלו מבלי לחשוב אודות המשך הדברים, אם ינצל ויוכל להמשיך בעבודתו, או כו' ח"ו, כי, אף שהוא מצדו עשה את שלו ("ער האָט זיינס אָפגעטאָן, ובמילא קען ער זיך לייגן שלאָפן..."), ו"בהדי כבשי דרחמנא למה לך", הרי, צריכים לחשוב (גם) אודות המשך העבודה בהדור והעולם כולו!

ל. כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר¹²⁴ אודות עובדה שהיתה באסיפת הרבנים בפטרבורג – בהשתתפותו של אביו, אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, וכן הגאון ר' חיים מבריסק, שהיו ממנהיגי האסיפה – בקשר לדרישת הממשלה שכל הרבנים צריכים לרכוש כמות מסוימת של ידיעות בלימודי חול, ומנהיגי הדור התנגדו לכך.

מפני כמה טעמים עמדה הממשלה בתוקף על רצונה לקבוע חוק כזה, עד כדי כך, שלקראת האסיפה האחרונה של הרבנים, נתקבלה ידיעה משר הפנים שאם הרבנים לא יסירו את התנגדותם לדרישת הממשלה, יעשו פרעות ("פוגרומים") ביהודים במאה ואחת עיירות ברחבי המדינה.

(121) קונטרס עץ החיים ספט"ו.

(122) סה"מ תש"י ע' 236. וראה לקו"ש ח"ג ע' 30 ואילך.

וש"נ.

(123) בהעלותך יב, ג.

(124) ראה גם סה"ש תש"ב ע' 111 ואילך.

(117) ראה סה"מ תרח"צ ע' קע. הש"ת ע' ו. ע' טו. ע' 30.

סה"ש תש"ג ע' 94. שיחת י"ב תמוז תש"ב ס"א (סה"ש תש"ב

ע' 154). תש"ד ס"ט (סה"ש תש"ד ע' 156).

(118) ברכות סא, ב.

(119) שם יו"ד, סע"א (לגירסת הע"י).

(120) משלי ו, כג.

- 1 לקראת סיום האסיפה – לאחר דבריהם של כמה רבנים, גם הגאון ר' חיים מבריסק, שהביעו דעתם
2 נגד דרישת הממשלה, אבל דבריהם נאמרו בניחותא ("עס האָט זיך אַלץ גערעדט אַזוי בניחותא") –
3 ביקש אדנ"ע את רשות הדיבור, ועמד והכריז בהתרגשות – אותם דברים שעליהם חזר כ"ק מו"ח אדמו"ר
4 לאחר מאסרו, טרם צאתו לעיר גלותו – לא מרצוננו גלינו כו' רק הגוף הוא בגלות, אבל הנשמה אינה
5 בגלות, ואף א' אינו בעה"ב על הנשמה וכו' (כפי שכבר נדפס הלשון בדיוק¹²⁵), ובמילא – סיים כ"ק
6 אדנ"ע – אסור בשום אופן לקבל את הגזירה, וסיים "מיט אַ האַרציקן וואָרט" ונפל בהתעלפות...
- 7 לאחר שהוציאוהו מהאסיפה, הגיעה מיד פקודה מהממשלה – שנודע לה ממהלך האסיפה – להעמיד
8 שומר על פתח חדרו בהמלון, ולהודיעו שהוא אסיר (מאסר-בית).
- 9 בינתיים הגיע הגאון ר' חיים מבריסק לבקר ולדרוש בשלומו של כ"ק אדנ"ע, ומצאו יושב ובוכה.
10 ואמר לו: ליובאוויטשער רבי, הרי עשינו כל אשר ביכלתנו?! ... עכשיו צריכים לסמוך על הקב"ה!
- 11 על כך השיב לו כ"ק אדנ"ע – סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר – ע"פ משל מהחילוק שבין פקיד ("אָן
12 אָנגעשטעלטער") לבעל-הבית: פקיד – גם אם הוא מסור להעסק בלב שלם באמת לאמיתו, ובמשך כל
13 היום כשנמצא בהעסק עובד ומתייגע בכל כחות נפשו, ובזמנים שהעסק נמצא בקשיים מוסיף ביגיעתו
14 ועושה כל אשר ביכלתו, הרי, לאחר שאין עוד מה לעשות, שב לביתו והולך לישון, וישן במנוחה, כיון
15 שסוכ"ס אינו אלא פקיד בעסק ששייך למישהו אחר; אבל בעה"ב – נוסף לכך שבמשך כל היום כולו
16 עובד בכל כחו [שבזה יכול גם הפקיד להשתוות אליו, שכל היום מתרוצצים ומתייגעים בכל כחות נפשם
17 שניהם בשוה], הרי, גם לאחר ששב לביתו, ויודע את החשבון שעשה כל אשר ביכלתו, ויותר מזה אינו
18 יכול לעשות מאומה – אעפ"כ, לישון, אינו יכול, כיון שנוגע לו העסק שלו! ...
- 19 לא. ועד"ז בנוגע לעניינינו:
- 20 כ"ק¹²⁶ מו"ח אדמו"ר לא חשב רק על חובתו למלא תפקידו ושליחותו, שהוא צריך לעשות כל מה
21 שביכלתו לעשות, ומה שאין ביכלתו לעשות, אין זה באשמתו, ו"אונס רחמנא פטרי"¹²⁶,
- 22 – חשבון זה שייך לשכר ועונש (אם הוא אשם או לא), ואילו הוא, מה נוגע לו שכר ועונש, בה
23 בשעה שלגמרי לא נוגע לו כללות הענין דעל מנת לקבל פרס או שלא על מנת לקבל פרס?! ...
- 24 כל רצונו וחפצו ומגמתו – שיבוא הזמן עליו נאמר¹²⁷ "ביום ההוא יהי' ה' אחד ושמו אחד" למטה
25 מעשרה טפחים,
- 26 ובמילא, כשרואה שיש על זה מניעה ועיכוב, הרי, אף שהוא מצדו לא התפעל מזה, ועשה כל אשר
27 ביכלתו, עד כדי מסירת-נפש, מ"מ, כשתופס ("ווען ער גיט זיך אַ כאַפּ") שצעד זה (להמשיך בעבודתו
28 גם אם יאסרוהו כו') עלול לגרום לכך שלאחרי כן יקחוהו לגמרי ("מ'וועט אים צונעמען") ובכך מסתיימת
29 עבודתו ("דערמיט ענדיקט זיך זיין אַרבעט") ח"ו, ובמילא, יכול להתעכב היעוד ד"ביום ההוא יהי' ה'
30 אחד ושמו אחד" לרגע מיותר... ובמילא תתעכב שכינתא בגלותא... לרגע מיותר, ויתעכב עם ישראל בגלות
31 לרגע מיותר, ויתעכבו התורה ומצוות בגלות לרגע מיותר, וכל הענינים שצריך משיח להביא עמו ("וואָס
32 משיח דאַרף מיט זיך בריינגען") יבואו באיחור של רגע אחד – כיצד יכול לוותר על כך?! ...
- 33 יכולים אמנם לטעון שהוא צריך לעשות את שלו ללא חשבונות, דממה-נפשך: כיון שהעבודה שלו
34 היא כפי רצון התורה – יש לו הבטחה ש"שלוחי מצוה אינן ניוקין", ואם משום שזה מקום סכנה
35 ולפעמים עלול לקרות משהו ("עס קען אַמאָל יע פאַסירן") – גם לא איכפת לו, שכן, מה נוגע לו
36 המציאות שלו ("וואָס איז אים זיך נוגע")?! ...

(126) ב"ק כח, סע"ב. וש"נ.
(127) זכרי' יד, ט.

(125) בקונטרס י"ב-י"ג תמוז תרצ"א בתחלתו (סה"מ
קונטרסים ח"א קעה, ב). ולאח"ז בסה"ש תרפ"ז ע' 169. וש"נ.

1 אבל, לאמיתו של דבר – היא הנותנת – מצד זה שלא נוגע לו המציאות שלו ("אים איז זיך ניט נוגע"),
 2 נוגע לו שהעולם יהי' מה שהוא באמת – "איין¹²⁸ עוד מלכדו" ... (כפי שיתגלה בפועל בביאת המשיח,
 3 כאמור, "ביום ההוא יהי' ה' אחד ושמו אחד"), ובמילא, אינו יכול לסבול את המחשבה שיתכן שהמאסר
 4 יביא לידי כך שתסתיים עבודתו ח"ו, וכתוצאה מזה תתעכב ביאת המשיח (וכל השייך לזה) רגע נוסף!
 5 לב. ויש להוסיף בזה:

6 איתא בגמרא¹²⁹ "מפני מה נתאווה משה רבינו ליכנס לארץ ישראל, וכי לאכול מפרי' הוא צריך או
 7 לשבוע מטובה הוא צריך, אלא כך אמר משה, הרבה מצוות נצטוו ישראל ואין מתקיימין אלא בארץ
 8 ישראל, אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי".

9 ומבואר בחסידות¹³⁰ דיוק הלשון "שיתקיימו כולן על ידי" (ולא שאקיים את כולן) – שרצונו הי' (לא
 10 רק שהוא יקיים את המצוות, אלא) שהמצוות דארץ ישראל יעשו כפי שמשה רבינו יכול לעשותם ("דיי
 11 זאלן זיך טאָן אזוי ווי משה רבינו קען זיי טאָן") – באופן נעלה יותר, שלא בערך, לגבי אופן עשייתם
 12 ע"י מישהו אחר – שעל ידו יהי' להם קיום.

13 ועד"ז בנדו"ד – בנוגע להמעמד ומצב בשנת פ"ז:

14 כ"ק מו"ח אדמו"ר ידע אמנם שאפילו אם בעקבות המאסר תסתיים עבודתו ח"ו, יהי' המשך העבודה
 15 מכאן ולהבא, בשנת פ"ח, וכן הלאה, ע"י מישהו אחר... אבל, באותה מדה ידע גם שבמקרה כזה תהי'
 16 העבודה רק כפי שמישהו אחר יכול לעשות, תמורת זה שהיתה יכולה להעשות ע"י משה שבדור... באופן
 17 "שיתקיימו על ידי"...

18 לג. ולכן, הדבר היחידי שנתן לו את הכח לעבור ולסבול את המאסר (ע"י שלילת החשש האמור),
 19 הוא, הדיבור בהמאמר דר"ה ע"ד הענין דהשגחה פרטית כפי שיטת הבעש"ט:

20 העובדה שבראש השנה הזמין לו הקב"ה "אַריינזאָגן" בהמאמר ע"ד הענין דהשגחה פרטית ע"פ שיטת
 21 הבעש"ט,

22 – שבזה מודגש שכל פרטי המאורעות בקשר להמאסר הם בהשגחה פרטית כפי שיטת הבעש"ט דוקא,
 23 שהוא (הבעש"ט) זה ששמע ממשיח החידוש דהפצת המעיינות חוצה, שבזה תלוי' ביאת המשיח¹³¹ –

24 נתנה לו את הכחות לעבור ולסבול ולא להתפעל מן המאסר – כיון שיודע שיצא ממס' שלם ("מ'וועט
 25 אַרויס גאַנץ"), לא בגלל שהוא רוצה להשאר שלם, אלא בגלל שבזה תלוי' שלימות העבודה להביא את
 26 המשיח, ע"ז "שיתקיימו על ידי".

27 וכח זה ניתן לו, כאמור, באמירת המאמר דראש השנה, ה'ראש'¹³² דכל השנה כולה¹³³.

* * *

28
 29 לד. בהמשך להמוזכר לעיל (סל"ב) אודות רצונו של משה רבינו, אתפשטותא דמשה בכל דרא¹³⁴,
 30 כ"ק מו"ח אדמו"ר, "שיתקיימו כולן על ידי" – הרי, מצד הגוף, עיני בשר, וכל עניני גשמיות וחומריות,
 31 יש נתינת מקום לחשוב שנעשה שנינו וחלישות בענין זה [במכ"ש וק"ו מהסיפור עם תלמידי הבעש"ט
 32 שהסבירו להם שמצד הגוף יש נתינת מקום להרהור אחר רבו ח"ו¹³⁵], שאינו דומה ה"תקיימו על ידי"
 33 עכשיו – לאחר יו"ד שבט תש"י – ל"יתקיימו על ידי" שהי' לפני'ז, בחיים חיותו בעלמא דין.

בתחלתו.

(128) ואתחנן ד, לה.

(133) כאן יש הפסק בסרט ההקלטה, ולאח"ז מתחילה שיחה

(129) סוטה יד, א.

הבאה, ולא ברור אם בכך נסתיימה השיחה, או שהמשכה חסר
 בסרט ההקלטה (המו"ז).

(130) ראה לקו"ת דרושי סוכות פא, סע"ב ואילך. אוה"ת

ואתחנן ע' צג.

(134) תקו"ת תס"ט (קיב, רע"א. קיד, רע"א).

(131) אגה"ק דהבעש"ט – כש"ט בתחלתו. ובכ"מ.

(135) אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"ג ריש ע' תנה. וש"נ.

(132) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נח, א ואילך. עט"ר שער ר"ה

1 על כך אומרים לנו – שזהו ענין של נסיון:

2 נסיון – הוא העלם והסתר, מניעה ועיכוב, ולא עוד אלא שאפילו הניצוץ האלקי שבו אינו מאיר,
3 ונעשה חושך, ועד ש"חתיכה עצמה נעשית נבילה" (כנ"ל ס"י), אבל אעפ"כ – כותב כ"ק מו"ח אדמו"ר
4 בהמאמר¹³⁶ – ניתן לנו הכח להכיר את האמת שזהו נסיון בלבד, ומבאר, שזהו היתרון בגלות זה האחרון
5 על גלות מצרים, שבגלות מצרים נאמר¹³⁷ "ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה", ואילו בגלות
6 זה האחרון ניתן הכח והעזו להכיר את האמת שזהו נסיון בלבד, ובמילא, אין זה צריך לבלבל לעבודה.
7 ועד"ז בנוגע לעניננו:

8 אע"פ שיודעים שזהו העלם והסתר, מניעה ועיכוב, מ"מ, צריך להיות ה"שמעו אל משה" – השמיעה
9 לאתפשטותא דמשה שבדורנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר – באותו אופן כמו שהי' קודם!

10 ואדרבה: את הנסיון גופא צריכים לנצל להוסיף כח – שע"ז יתעורר הביטול עצמי, וגם (כיון שאין
11 זה מספיק עדיין) התוקף עצמי, שלא להתפעל משום דבר, ולמלא ולהשלים את השליחות שהוטלה עלינו,
12 וכיון שתובעים זאת, בודאי ישנו הכח שלא להתפעל, אלא למלא ולהשלים את כל הענינים שהרבי רצה
13 שנמלא ונשלים.

14 ואז, אפילו אם לא יהיו פני הדברים כפי שהי' יכול להיות אילו היו נעשים ע"י הרבי בעצמו ("יתקיימו
15 על ידי") – הרי, לכל לראש, "שלוחו של אדם כמותו"¹³⁸, ונוסף לזה, בשליחות גופא יכול להיות האופן
16 הכי נעלה – למעלה מגדר של שליחות – שאינו רק "שליח", אלא נעשה האדון עצמו!

17 * * *

18 לה. וכאן המקום לבאר המדובר בהתוועדות דיו"ד שבט¹³⁹ בענין "שלש¹⁴⁰ מפתחות (ש)לא נמסרו
19 לשליח (אחד ביחד¹⁴¹) של חי' ושל גשמים ושל תחיית המתים" – שכן, הגיעתני שמועה שמקשים קושיא
20 על הדברים שנאמרו בהתוועדות הנ"ל:

21 בנוגע לאלהיו הנביא – איתא בגמרא¹⁴² שלא נמסר לו אלא מפתח אחד: "ויאמר אליהו . . חי ה'
22 אלקי ישראל גוי' אם יהי' השנים האלה (שלש שנים)¹⁴³ טל ומטר וגו'¹⁴⁴, בעי רחמי, והבו לי אקלידא
23 דמטרא (מפתח של מטר).. ויהי מקץ הימים וייבש הנחל כי לא הי' גשם בארץ¹⁴⁵, כיון דחזא (הקב"ה)
24 דאיכא צערא בעלמא, כתיב¹⁴⁶ ויהי דבר ה' אליו לאמר קום לך צרפתה (לגלגל הדבר שיחזיר לו מפתח
25 של מטר, כדקא מפרש ואזיל), וכתיב¹⁴⁷ ויהי אחר הדברים האלה חלה בן האשה בעלת הבית, בעא רחמי
26 למיתן לי' אקלידא דתחיית המתים, אמרי לי', שלש מפתחות לא נמסרו לשליח של חי' ושל גשמים ושל
27 תחיית המתים (וקאמר הקב"ה לאלהיו אותם ג' מפתחות . . לא מנתי שליח עליהם אלא אותך שעשיתי
28 ממונה על אחת מהם, ועתה תשאל מפתח שני), יאמרו שנים ביד תלמיד ואחת ביד הרב, אייתי הא
29 ושקיל האי".

30 ואעפ"כ, נאמר בהתוועדות הנ"ל, שמצינו אצל צדיקים שנמסר להם יותר ממפתח אחד, שכן, באותו
31 זמן של "יחידות", בבת אחת, היו פועלים: עבור יהודי אחד – ענין של "חי", עבור יהודי שני – ענין
32 של "גשמים", ועבור יהודי שלישי – ענין של "תחיית המתים", כך, שהיו בידם – בבת אחת – שנים
33 או שלש מפתחות!

34 – למשמע דברים אלה, כמובן, יצאה אש ("עס איז אַרויס אַ פייער")!...

(142) סנהדרין בסופה (ובפרש"י) – קיג, סע"א ואילך.

(143) ראה מלכים-א יח, א.

(144) שם יז, א.

(145) שם, ז.

(146) שם, ח"ט.

(147) שם, יז.

(136) ד"ה נתת ליראיך הנ"ל (ס"ה) – סה"מ תשי"א ע' 289.

(137) וארא ו, ט.

(138) ברכות לד, ב (במשנה). וש"נ.

(139) בתחלתה (תו"מ ח"ב ע' 204).

(140) ריש מס' תענית.

(141) פרש"י שם.

חשבתי שהאש יצאה על כך שהדברים שנאמרו הם היפך המפורש בגמרא שלא יתכן שיהיו "שתים ביד
תלמיד ואחת ביד הרב", אבל, שומע הנני שלא זו היא סיבת הקפידא, כי אם, שיצאו להגן על כבודו
של אליהו הנביא ("מ'האָט זיך אָנגענומען פאַר אליהו הנביא'ס כבוד")... היתכן לומר על צדיק שהוא
גדול יותר מאליהו הנביא?!

— זה שהדברים הם (לכאורה) היפך הגמרא, לא איכפת לאף אחד; אבל לפגום ח"ו בכבודו של אליהו
הנביא ולומר על צדיק שהוא למעלה ממנו — על זה נעשה רוגז: היתכן לומר כן!...
לו. והמענה — לכל לראש — על הקושיא שנשאלה בנוגע לכבודו של אליהו הנביא:

בדרושי חסידות¹⁴⁸ מובא המשל — שמקורו במדרש¹⁴⁹ — מב' דברים שאחד מהם משמש ושומר
להשני, הרי בודאי שהמשתמש והנשמר גדול מהמשמש והשומר. ובלשון המדרש¹⁵⁰ "מי גדול השומר
או הנשמר. . הנשמר גדול מן השומר" (שהשומר משמש ועובד להנשמר).
ובנוגע לענינו:

אודות אליהו הנביא — מצינו שענינו לילך בשליחות לרבנן, צדיקים, כדי להודיע להם מה נעשה
למעלה, וכיו"ב. ומזה גופא ראי' שיש אפשרות שיהודי צדיק בהיותו כאן למטה, יכול להיות במעמד
ומצב כזה שהוא משתמש בשירותיו של אליהו הנביא!

זהו איפוא המענה בנוגע לכבודו של אליהו הנביא — ("כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף בדרך צחות:) על
אף שבכלל צריכים להזהר שלא לפגוע ("ניט טשעפען זיך") באליהו הנביא, שהרי איתא בגמרא¹⁴²
ש"אליהו קפדן". — [נמצאים כאן כהנים, שגם עליהם נאמר¹⁵¹ ש"קפדי טובא", ובודאי לא יקפידו על
כך ("זיי וועלן ניט האָבן קיין פאַראיבל"), ומה גם שאומרים זאת בהתוועדות, לאחר אמירת לחיים על
משקה וכו',¹⁵² הרי בודאי שכל הענינים יעברו בשלום ("אדורכגיין גלאַטיק").]

לז. ובנוגע לשאלה העיקרית מדברי הגמרא — איך אפשר לומר שלצדיקים ניתן יותר ממפתח אחד,
היפך דברי הגמרא "יאמרו שתים ביד תלמיד ואחת ביד הרב" — הנה:

דברי הגמרא שלא יתכן שיהיו "שתים ביד תלמיד ואחת ביד הרב" — נאמרו בנוגע למסירת המפתחות
ביד תלמיד בתור שליח, אשר, לאחר כל העילויים של שליח, ועד ש"שלוחו של אדם כמותו", ה"ז רק
כמותו", כמו המשלח, ולא מציאות המשלח בעצמו [ולכן יש ענינים שהשליח אינו יכול לעשות עבור
המשלח, כמו, מצוות שבגופו¹⁵³, הפרת נדרים¹⁵⁴, וכיו"ב, שצריכים להעשות ע"י האדם עצמו, ולא ע"י
שליח, שמזה מובן שההשוואה ("שלוחו של אדם) כמותו" היא בהגבלה], ובמילא, כשנותנים מלמעלה
מפתח ביד שליח, אין נותנים בידו יותר ממפתח אחד, שלא יהי' היפך הכבוד כלפי מעלה ש"יאמרו שתים
ביד תלמיד ואחת ביד הרב";

אבל כאשר כל ג' המפתחות נמצאים בידו של הקב"ה, אלא שרצונו של הקב"ה לעשות פעולות אלה
(של חי', גשמים ותחיית המתים) באמצעות איזה דבר [לא בתור שליח, אלא הקב"ה בעצמו עושה הפעולה
באמצעות דבר זה] — ע"י צדיק, ע"י מלאך, או ע"י דבר הדומם — פשיטא שיכולה להיות גם פעולת
שתים או שלש מפתחות בבית אחת, כיון שאין כאן מסירת מפתח ביד התלמיד (שאז לא יתכן שיהיו
שתים ביד התלמיד ואחת ביד הרב), אלא כל שלשת המפתחות הם ביד הרב, ונעשים על ידו.

לח. וביאור הענין:

(148) ראה המשך מים רבים תרל"ו פקס"א. סה"מ ה'ש"ת ע' 55. ועוד.
(149) ראה ב"ר ס"פ וישלח (ספפ"ג): "התבן והקס והמוץ כו' אמרו החטים כו'".
(150) ב"ר פ"ח, א (ובפ"י מהרז"ו).
(151) ב"ב קס, ב.
(152) ראה גם שיחת ש"פ וארא סוס"י (תו"מ ח"ב ע' 186).
(153) ראה תוס' רי"ד קידושין מא, א.
(154) ראה נדרים עב, סע"ב. רמב"ם הל' נדרים פ"ג ה"ט.
טושו"ע יו"ד סרל"ד ס"ל.

מבואר בחסידות¹⁵⁵ הטעם לכך שהחיוב דמס"נ הוא רק אצל נש"י להקב"ה, ולא אצל בן לאב, אף שנש"י והקב"ה הם כמו בן ואב, כמ"ש¹⁵⁶ "בנים אתם לה' אלקיכם" – משום שאצל בן ואב, עם היות ש"ברא כרעא דאבוה"¹⁵⁷, חלק ממוח האב¹⁵⁸, מ"מ, נפרד ממנו אח"כ ונעשה מציאות בפ"ע, משא"כ אצל נש"י והקב"ה, "בנים אתם לה' אלקיכם", גם לאחר התלבשות הנשמה בגוף, ה"ה חלק מחכמתו ית', וכיון שהוא וחכמתו אחד, נמצא שנש"י והקב"ה הם חד ממש.

וענין זה מודגש בגלוי אצל צדיקים הגדולים – שעבודתם היא באופן של "עבד פשוט" ו"עבד נאמן"¹⁵⁹, שהוא לעצמו אינו מציאות כלל, וכל מציאותו היא מציאות האדון, ועד כדי כך, שמצד עצמו אין לו תענוג בעבודתו לגמרי, ואעפ"כ עושה עבודתו בתענוג היותר גדול, בגלל שזהו תענוג האדון, היינו, שהתענוג שלו הוא תענוג האדון, וכל מציאותו היא מציאות האדון.

ועפ"ז מבואר בחסידות¹⁶⁰ מ"ש רשב"י על עצמו "ראיתי בני עלי' והן מועטין כו' אם שנים הן אני ובני הן"¹⁶¹, וכן אמר "אנא סימנא בעלמא"¹⁶², ור' יהודה אמר עליו "מאן פני האדון הוי' דא רשב"י"¹⁶³ – דלכאורה, כיון שרשב"י הוא נברא, איך אפשר לומר עליו "האדון הוי'" – משום שרשב"י הי' ה"עבד נאמן" וה"עבד פשוט", שלעצמו לא הי' מציאות כלל, וכל מציאותו לא היתה אלא מציאות האדון, ובמילא, התענוג שלו הוא תענוג האדון, וכל פעולותיו הם פעולות שנעשות ע"י יד האדון – "האדון הוי'!"

לט. עפ"ז מובן איך יתכן שצדיקים יפעלו בכל ג' הענינים הקשורים עם חי' גשמים ותחיית המתים בבת אחת:

המדובר הוא אודות צדיקים שנמצאים במעמד ומצב ד"אנכי עומד בין הוי' וביניכם"¹⁶⁴, ממוצע המחבר¹⁶⁵, וכשנכנסים אליהם ל"יחידות", מקבלים המענה שנותן הקב"ה ("דער ענטפער וואָס דער אויבערשטער גיט אַריין") בנשמתו של הצדיק, וכפי שהרבי אמר פעם שהמענה ביחידות הוא מיחידה שבנפש ("דאָס ענטפערט יחידה שבנפש"...) – ועל שם זה נקראת הכניסה אל הרבי בשם "יחידות", כיון שהמענה הוא מבחי' היחידה¹⁶⁶ – שנקראת "יחידה" ע"ש שמקבלת מ"ניצוץ קטן מאד שהוא בחינת אלקות" הנקרא "יחיד", "כי היא רק תשוקתה ליחידו של עולם בלבד"¹⁶⁷, "חבוקה ודבוקה בך"¹⁶⁸, בעצמותו ית'.

ובמילא, כשנכנסים ל"יחידות" בנוגע לענין הקשור עם מפתח של חי', מפתח של גשמים ומפתח של תחיית המתים – הרי, כיון שזה שיושב ועונה על ה"יחידות" הוא יחידה שבנפש ש"חבוקה ודבוקה בך", נותנים בידו כל ג' המפתחות ("טאַמער דאַרף מען האָבן אַלע דריי שליסלאַך, האָט ער אַלע דריי שליסלאַך"...) ופותחים לפניו את כל השערים בבת אחת, ללא הגבלות כלל, כיון ש"בכל ביתי נאמן הוא"¹⁶⁹, "כברא יחידי דחפיש בגניזו"¹⁷⁰, ואעפ"כ אין זה באופן ששלש מפתחות ביד התלמיד ואף אחד ביד הרב, אלא אדרבה: כל ג' המפתחות הם בידו של הרב, כיון שכל מציאותו אינה אלא מציאות הרב!

מ. אמנם, עפ"ז נשאלת השאלה לאידך גיסא: וכי אליהו הנביא לא הי' בדרגא נעלית כוז?!

והמענה לזה:

אילו הי' מפתח של גשמים ביד אליהו הנביא לטובה (להוריד גשמים) – בודאי יכול הי' להחזיק בידו

(163) זח"ב לח, א.

(164) ואתחנן ה, ה.

(165) ראה סה"ש תורת שלום ע' 158.

(166) ראה גם סה"מ מלוקט ח"ו ע' לח. לקו"ש ח"ל ע' 25.

שיחת י"ב תמוז דאשתקד בסופה (תו"מ ח"א ע' 139). וש"נ.

(167) לקו"ת ראה כה, א.

(168) נוסח הושענות דיום ג' דחגה"ס. וראה סה"מ ה"ש"ת ע' 147. ובכ"מ.

(169) בהעלותך יב, ז.

(170) ראה זח"ג קיא, ב. קיב, א.

(155) ראה לקו"ת דרושי ר"ה סב, ד.

(156) פ' ראה יד, א.

(157) ע"ח שכ"ג פ"א. יונת אלם רפ"ב. וראה עירובין ע, ב.

תוד"ה מקמי – יבמות ג, א. פרש"י ד"ה כבעל – כתובות צב, א.

(158) ראה תניא פ"ב.

(159) ראה המשך תרס"ו ע' שח ואילך.

(160) סה"מ תקס"ד ע' קו. תרנ"ה ע' נב ואילך. פר"ת ס"ע ר

ואילך. תרפ"ז ע' קב ואילך. תרפ"ח ע' מג.

(161) סוכה מה, ב.

(162) זח"א רכה, א.

גם שאר המפתחות באופן שנמצאים כולם בידו של הקב"ה, כיון שמציאותו היא מציאות האדון,¹ ופעולותיו הם פעולות האדון, שעושה זאת בשם הוי' הדובר בו, וכדאיתא בקונטרס אחרון¹⁷¹ "שכל מלאך שהוא שליח מלמעלה אזי נקרא בשם הוי'";²

אבל כיון שאלוהו הנביא ביקש מפתח של גשמים בשביל היפך הטובה, למנוע ירידת גשמים במשך שלש שנים – אי אפשר לומר שהחזקת מפתח של גשמים בידו של אלוהו היתה באופן שידו היא יד האדון, שאז לא היתה יכולה להיות פעולה של היפך הטוב, מפני ש"מפי עליון לא תצא הרעות"¹⁷², ו"אין הקב"ה מייחד שמו על הרעה"¹⁷³, ועכצ"ל, שהחזקת מפתח של גשמים ביד אלוהו היתה בתור תלמיד – תלמיד שצריך לשמור על כבוד הרב, שלכן הי' לו להשתדל שלא ירדו גשמים במשך שלש שנים, בתור עונש על חטא ע"ז.

וכיון ש"תלמיד" הוא מציאות בפ"ע ממציאות הרב – ואין זה אפילו כמו בן ואב, שהרי הרב אינו יוצר ("ער מאכט ניט אויף") את מהות התלמיד, אלא רק מעבד ומפתח את החושים והכחות של התלמיד, אבל מהותו של התלמיד מוכרחת להיות כבר מקודם לכן, וכמאמר העולם¹⁷⁴ "א קאפ קען מען ניט ארויפשטעלן" – הרי, בתור תלמיד לא הי' יכול להחזיק יותר ממפתח אחד, כיון ש"יאמרו שנים ביד תלמיד ואחת ביד הרב".

משא"כ בשעה שאלוהו הנביא עשה ענינים אחרים, ענינים של טובה – הרי, להיותו במעמד ומצב שעבודתו היא עבודה של "עבד נאמן" ו"עבד פשוט" שכל מציאותו היא מציאות האדון, יכולים להיות בידו כל ג' המפתחות.

מא. ועד"ז בנוגע לענינינו:

כאשר יוצאים לקיים את השליחות של הקב"ה שגילה דברו ע"י עבדיו הנביאים, אתפשטותא דמשה שבכל דרא ודרא, ע"י מנהיג ונשיא דורנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר, ורוצים למלא ולהשלים כל עניניו ע"פ רצונו – מבטיח הרבי שישנם כל הכחות וכל הענינים הדרושים לכך, ואין שום העלמות והסתרים, וכאמור, כשיש צורך בשלש המפתחות, ישנם גם שלש המפתחות ברשותם.

ויש להמליץ על זה לשון הגמרא¹⁷⁵ "כל העוסק בבנין מתמסכן":

"העוסק בבנין" – הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר, שהעמיד את כולנו לבנות ה"בנין" ד"בית המקדש", "ועשו לי מקדש"¹⁷⁶, כדי שבו תהי' השראת השכינה, "ושכנתי בתוכם"¹⁷⁶, ועד להשראת "עיקר שכינה" ("עיקר שכינה בתחתונים היתה"¹⁷⁷), כמשנ"ת בהמאמר¹⁷⁸ ש"עיקר שכינה" קאי על מהות ועצמות א"ס ב"ה.

ו"מתמסכן" – שהפירוש הפשוט בזה הוא מפני שמשקיע בהבנין כל כחותיו, ובמילא, כל זמן שנשאר איזה כח שלא מנוצל, אי אפשר לומר עליו "מתמסכן" – היינו, שהרבי נתן לנו, לכל המקושרים אליו, את כל הכחות שהיו לו בחיים חיותו בעלמא דין, ועכשיו (לאחרי ההסתלקות) ניתוסף בזה "יתיר מבחייה"¹², ואין שום הגבלות כלל, כאמור, שישנם אפילו שלש המפתחות, כך, שבודאי יכולים למלא ולהשלים כל הענינים בעלמא דין.

ועבודה זו תהי' ההקדמה וההכנה לקבלת גילוי פני המשיח במהרה בימינו ממש – שהרבי יוציאנו מהגלות, ויוליכנו לגאולה שלימה ואמיתית, במהרה בימינו ממש.

ח"ב ס"ע שפה ואילך.

(176) תרומה כה, ח.

(177) ב"ר פי"ט, ז. וש"נ.

(178) ד"ה באתי לגני דיו"ד שבט פ"א (תו"מ ח"ב ע' 193 ואילך. תו"מ סה"מ שבט ע' רסג).

(171) בתניא קנט, רע"א.

(172) איכה ג, לח.

(173) ב"ר פ"ג, ו.

(174) הובא בדרמ"צ ג, א. סה"מ תרנ"ט ע' ג. המשך תרס"ו

ע' קעג. ובכ"מ.

(175) יבמות סג, א. וש"נ. וראה גם אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ

* * *

- 1
2 מב. [לקראת סיום ההתוועדות אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:]
3 עדיין לא התפללו תפלת מעריב, ואף ש"רבים מדכרי אהדיי"179, הרי השעה מתאחרת, ויש להתחיל
4 לחשוש מהתחלת הזמן של עלות השחר, כמובא בסידור¹⁸⁰, ובמילא, יש לסיים את ההתוועדות.
5 — כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר פעם שלא מסיימים התוועדות, אלא עושים הפסקה עד להתוועדות
6 הבאה¹⁸¹.
7 ולכן, אתן עכשיו "לחיים" לכל אלה שירצו, ואח"כ יברכו ברכה אחרונה, ואח"כ ינגנו "כי בשמחה
8 תצאו", ואח"כ יתפללו מעריב.
9 כל אלה שירצו ליקח "לחיים" — יגשו מצד זה ויצאו מצד השני (כ"ק אדמו"ר שליט"א הראה בידו
10 הק'), ויגשו אחד אחד, וכך יוכלו כולם לקבל, ומסתמא יספיק המשקה עבור כולם, ולא יצטרכו להדחף.
11 — מצינו אמנם ש"אגרא דכלה דוחקא"¹⁸², אבל, כיון שהעבודה צריכה להיות "כעבדים המשמשים את
12 הרב שלא על מנת לקבל פרס"⁹⁴, במילא, יהי קצת פחות "אגרא דכלה", ולא ידחפו.
13 [כ"ק אדמו"ר שליט"א חילק משקה לכל הנאספים שיחיו, ולכו"כ נתן כ"פ, גם עבור המשפחה, ולכמה
14 נתן גם מזונות, וכן נתן ריבוי ברכות, ודיבר גם ענינים פרטיים, ומהם:
15 לא' אמר: עליך לחזור דא"ח ברבים, אתה ואחיק, שבת א' — אתה, ושבת א' — אחיק.
16 וכדי להתרגל בכך — עליך לעשות כפי שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁸³ אודות אדמו"ר מהר"ש, שבחיי
17 הצ"צ הי' חוזר המאמר לפני הרשב"ץ, לאחר שהי' מעמיד כסאות, ואומר, זה הרד"צ, וזה חסיד פלוני
18 כו'. וכך תעשה גם אתה: תעמיד כסאות ותחזור דא"ח, אבל לא לפני "הרשב"ץ". . . שכן, לא אתה צריך
19 לחזור לפניו, ולא הוא ירצה לשמוע ממך. . . אלא תחזור רק לפני הכסאות; ובשבת שלאח"ז תוכל כבר
20 לחזור לפני הקהל.
21 לא' אמר: עליך לדעת שאתה צריך לפעול על הסביבה. ובאם אינך יכול עדיין לבטא את עצמך בדיבור
22 באופן של הסברה, עליך להכריז — כפי שהי' מתבטא א' מגדולי החסידים של כ"ק אדמו"ר¹⁸⁴ (בנוגע
23 לענין שלא הי' מבינו לאשורו) — "אַזוי אַזוי איז דער ענין! [...].
24 לא' מתלמידי האדמו"ר מקלויזנבורג, אמר, שימסור לו משמו ברכה — באמרו "אל תהא ברכת הדיוט
25 קלה בעיניך"¹⁸⁵ — שיברכהו השי"ת להעמיד תלמידים שיאירו ב"נר מצוה ותורה אור"¹⁸⁶ ו"מאור"
26 שבתורה¹⁸⁷.
27 לא' נתן מזונות עבור חותנו, ואמר שימסור לו, שאיתא בירושלמי¹⁸⁸ ש"ר' יוחנן . . . הוה מלקט
28 פירורין" — שיריים — מסעודת מצוה, ובפרט בנדוד, שזוהי חגיגה שהשתתפו בה כמה אלפים מבני".
29 וכן נתן לו מזונות עבור א' מתלמידי ראש ישיבת ר' חיים ברלין, באמרו, שהי' זה "בסוד" (בשאלו
30 אותו אם הוא "בעל סוד"), ובאופן שאח"כ הנה גם הוא בעצמו ישכח מזה. . . וימסור לו ברכתו בחינוך
31 וגידול תלמידיו.

(183) ראה "רשימות" חוברת ה' ע' 29. סה"ש תרצ"ז ע' 195.

(184) סה"ש תש"ו ע' 13. וראה גם אג"ק ח"ה ריש ע' קנה.

(185) ברכות ז, א. וש"נ.

(186) משלי ו, ג.

(187) ראה ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז ובקה"ע שם.

(188) מו"ק פ"ב ה"ג.

(179) לשון חז"ל — שבת קמז, ריש ע"ב. וראה "רשימות" חוברת נז ע' 13. סה"ש תש"א ס"ע 119 ואילך ובהערה 10 שם. וש"נ.

(180) לפני ספירת העומר.

(181) ראה גם תו"מ ח"א ע' 173.

(182) ברכות ו, ב.

1 [במהלך חלוקת המשקה הפסיק כ"ק אדמו"ר שליט"א ג"פ, וצוה לנגן: בפעם הא' – "והריקותי לכם
2 ברכה", בפעם הב' – "קול דודי"¹⁸⁹, ובפעם הג' – "קול ביער".
3 במהלך ההתוועדות צוה לנגן ניגון "הבינוני" ב"פ. וכן צוה לנגן הניגון "ניע זשוריצקי כלאפצי".
4 מג. [לאחרי אמירת ברכה אחרונה, ותפלת מעריב – טרם צאתו – אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:]
5 כאשר¹⁹⁰ כ"ק מו"ח אדמו"ר קיבל הנשיאות מאביו כ"ק אדני"ע, התנה עמו, שכל הענינים יהיו בחסד
6 וברחמים¹⁹¹.
7 (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:)
8 קיץ בריא בגשמיות וברוחניות, ושנשמע איש מרעהו בשורות טובות בנוגע להחזקת העבודה של
9 הרבי.
10 המשיכו להתוועד ("פארבריינגט געזונטערהייט"), כאמור, שאין זו אלא הפסקה עד להתוועדות
11 הבאה.
12 א גוטן יום טוב.

בס"ד. ר"ד* יום ג' פ' פינחס, כ"ף תמוז, ה'תשי"א.

בלתי מוגה

13 א. בנוגע למצות נדרים (שנתפרשה בהתחלת פרשת מטות) – נאמר¹: "וידבר משה אל ראשי המטות
14 לבני ישראל לאמר גו", היינו, שבמצוה זו דוקא נזכרו משה וראשי המטות.
15 והענין בזה²:
16 תוכן הענין דנדרים הוא – עשיית גדרים וסייגים בכדי להוסיף חיזוק ותוקף בקיום התומ"צ³.

190) ראה שיחת שמח"ת תרצ"ג (נעתק באג"ק ח"ג ע' שגג. וראה "רשימות" חוברת קפ ע' 9 (נעתק ב"היום יום" כ חשון).
191) חסר קצת (המו"2).
(*) להרה"ג וכו' ר' ישראל יצחק פיקרסקי (ראש ישיבת תו"ת ליובאוויטש המרכזית).
(1) ר"פ מטות.
(2) בהבא לקמן – ראה גם מכתב כ"ו תמוז שנה זו (אג"ק ח"ד ע' שצו ואילך).
(3) ראה אבות פ"ג מי"ג. רמב"ם הל' נדרים פ"ג הכ"ג. טוש"ע יו"ד סו"ס רג. ועוד.

189) וקרא לא' הת' שישב "שבעה", ל"ע, בחדר הסמוך*, שיעזור לנגן ניגון זה, באמרו, שהקהל מבלבלים סדר הניגון (וכוונתו היתה שהנ"ל ישתתף בהניגון). – וגם לפני כן, במהלך ההתוועדות, צוה כ"ק אדמו"ר שליט"א לקרוא אותו, וצוה עליו לשמש מעט את המסובים, ובשכר זה יתנו לו "לחיים", ובדאי יתירו זאת הרבנים. וסיפר אודות א' מגדולי החסידים (הרג"ד מפא"ה) שנפטרה בתו, רח"ל, וכאשר נכנסו אליו לנחמו וראו שיושב שקוע במחשבותיו, "צוטרעגן", היו בטוחים שזהו בגלל המאורע, אך לבסוף הפטיר ואמר: "אך! . . איזה מאמר ערב ("א' געשמאקער מאמר") שמעתי"!!!

(*) ב"ב תמוז לאחרית תפלת מנחה בעת ניחוס אבליס, אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:

מצינו לגבי תענית חלוס בשבת, ש"כל היושב בתענית בשבת קורעין לו גזר דינו כו" (ברכות לא, ב). ומבואר בזה (סה"מ תרנ"ד ע' 19), דכיון שבשבת מאיר בחי' התענוג, הנה זה שמצטער ויושב בתענית אי אפשר לסבול צערו, ולכן קורעין לו גזר דינו. משום שבזמן הענוג אי אפשר לסבול הצער.

ובנדו"ד: היום הוא יום שמחתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר, ובדאי שבעל הוילולא אינו טובל שביום שמחתו יר' ענין של אבילות. וכיון שבכל זאת ישנו ענין של אבילות, רח"ל, הנה יום שמחה זה יפעל ביטול הדינים כו' (ע"ד מארו"ל הג"ל). וראה גם מכתב י"ג תמוז שנה זו (אג"ק ח"ד ע' שפא) – לאביו של הת' הנ"ל.

- 1 ועפ"ז יש לבאר החידוש שמצינו במצות נדרים לגבי כל מצוות התורה כולה⁴ – שהחיוב דכל מצות
- 2 התורה אינו מתחיל אלא בגיל י"ג שנה, ואילו החיוב הנדרים הוא גם ב"מופלא הסמוך לאיש"⁵, "בן י"ב
- 3 שנה ויום אחד"⁶ (ולכמה שיטות⁷ חיוב זה הוא מדאורייתא) – כי, תוכן מצות נדרים הוא הוספת גדרים
- 4 וסייגים בתור הכנה והקדמה לקיום התומ"צ, ולפיכך מתחילה מצוה זו ב"מופלא הסמוך לאיש" – בזמן
- 5 ההכנה להתחלת החיוב בכל מצוות התורה.
- 6 ויש להוסיף המוסר השכל שבזה – שקודם התחלת חיוב האדם בכל מצוות התורה (כשנעשה בן י"ג
- 7 שנה) צריכה להיות הכנה והקדמה דהוספת גדר ופרישות על מה שאסרה תורה (שזהו"ע הנדרים), אשר
- 8 עי"ז יוכל לקיים את המצוות כדבעי⁸.
- 9 ב. והנה, בנוגע לענין של הוספה על קיום התומ"צ, שבזה נכלל גם ענין הנדרים כנ"ל – מצינו ב'
- 10 קצוות:
- 11 מחד גיסא – ה"ז ענין בלתי־רצוי, כמארז"ל⁹: "כל המוסיף גורע, שנאמר¹⁰ אמר אלקים לא תאכלו
- 12 ממנו ולא תגעו בו" ("הקב"ה לא הזהירם על הנגיעה, ומתוך תוספת גירעו כו"¹¹), ונמצא, אשר כתוצאה
- 13 מזה שחווה הוסיפה איסור מדעת עצמה (שלא נצטוו עליו מאת הקב"ה) – נגרם (רח"ל) חטא עץ הדעת.
- 14 ולאידך גיסא מצינו שיש אופנים שענין הנדרים (הוספה על החיוב דתומ"צ) הוא דבר רצוי ונעלה¹²,
- 15 כדברי שמעון הצדיק אל נזיר¹³ אחד – "כמותך ירבו נזירים בישראל"¹⁴.
- 16 ולכן נזכרו במצות נדרים "ראשי המטות" – כי, מצד ב' קצוות הנ"ל, הרי בכדי לידע מתי יש להוסיף
- 17 גדר וסייג אל מצוות התורה – יש צורך ב"ראשי המטות", נשיאי ישראל.
- 18 וכל זה אינו מספיק עדיין – וצריכה להיות גם הוראת משה רבינו ("וידבר משה אל ראשי המטות")
- 19 – כיון שדוקא משה "נתנבא בלשון זה" (כדרשת חז"ל¹⁵ עה"פ בריש פרשתנו – "וידבר משה גו' זה
- 20 הדבר גו'"), "משה רבינו נסתכל באספקלריא המאירה"¹⁶, ולפיכך, כאשר קיום מצות נדרים נעשה ע"פ
- 21 הוראת משה, מובטחים, שלא זו בלבד שלא יצא מכך ענין הפכי ח"ו, אלא אדרבא, עי"ז יתוסף חיוון
- 22 ושלימות בקיום התומ"צ¹⁷.

(14) נזיר ד, ב. וש"נ.
(15) פרש"י ריש פרשתנו – מספרי שם (פיסקא קנג). מדרש
לקח טוב שם.
(16) יבמות מט, סע"ב. וראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ז ה"ו.
(17) הגר"י פיקרסקי העיר, שלפי הנ"ל יש להוסיף ביאור
בטעם הדבר שבמצות הדלקת נר שבת "לא יקדים ולא יאחר"
(שבת כג, ב) – כי מכיון שהדלקת נר שבת היא תיקון לחטא עץ
הדעת ("מפני שהיא כבתה נרו של עולם לכך נתנו לה מצות
הדלקת נר שבת שתתקן מה שקלקלה" – שו"ע אדה"ז או"ח
סרס"ג ס"ה – מירושלמי שבת פ"ב סה"ו. ב"ר ספי"ז. ועוד), אשר
חטא זה נגרם כתוצאה מכך שחווה הוסיפה מדעתה על ציווי
הקב"ה (כנ"ל בפנים), לכן, בהדלקת נר שבת –
שמהוה תיקון לחטא עה"ד – אין להוסיף ולהקדים את
המצוה. ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:
מטעם זה מצינו גם בנוגע להעברת הפרשה (שנים מקרא
ואחד תרגום) – ש"לעולם ישרים אדם פרשיותיו עם הציבור . .
לא יקדים ולא יאחר" (ברכות ח, סע"א ואילך). – המשך הענין
חסר (המו"ז).

(4) ראה גם סה"מ תק"ע ע' קכה. סהמ"צ להצ"צ מצות נדרים
מוד, סע"א. לקו"ש חכ"ח ע' 198 ואילך (ושם נתבאר באו"א).
(5) נדה מו, ב. וש"נ.
(6) משנה נדה מה, ב. רמב"ם הל' נדרים רפ"א. טוש"ע יו"ד
ר"ס רלג.
(7) ראה נזיר כט, ב ובפרש"י ד"ה מופלא (ובהגהות הב"ח).
נדה מו, ב ובפרש"י שם, א ד"ה כי יפליא. ועוד. ולכמה אחרונים
(נסמנו בלקו"ש שם ע' 196 הערה 31) – כ"ה שיטת הרמב"ם שם
פי"א ה"ד. – וראה בארוכה לקו"ש שם ע' 193 ואילך.
(8) להעיר, שדברים אלו נאמרו חודש לפני הבר־מצוה אצל
בנו של הנ"ל (המו"ז).
(9) סנהדרין כט, סע"א.
(10) בראשית ג, ג.
(11) פרש"י סנהדרין שם.
(12) ראה רמב"ם וטושו"ע שבהערה I וראה בארוכה לקו"ש
חל"ג ע' 191 ואילך. וש"נ.
(13) ש"הנזירות היא נדר מכלל נדרי איסור" (רמב"ם ריש הל'
נזירות).

בס"ד. שיחת* יום ה' פ' פינחס, כ"ב תמוז, ה'תשי"א.

– להתלמידים הנוסעים בשליחות המל"ח, בחדרו הק' –

1 בודאי ידוע לכם שזה כמה שנים שהנהיג כ"ק מו"ח אדמו"ר¹ שהתלמידים יסעו למשך שבועות אחדים
2 לערי השדה (וגם בעיר ניו־יאָרק עצמה) על מנת לעסוק בהפצת היהדות, ולפעול חיזוק בקיום התומ"צ.
3 – במקום לנצל זמן זה לצורך תיקון והבראת הגוף, כנהוג אצל אחרים, ינצלוהו התלמידים בשביל
4 להתעסק בתיקון והבראת נשמותיהם של בני", ילדים ומבוגרים, ועי"ז יתוסף אצלם גופא בתיקון והבראת
5 נשמתם וגופם, שיהיו בריאים ברוחניות ובגשמיות.

* * *

6 כיון שנסיעה זו היא בשליחותו של הרבי, יש בה כו"כ מעלות, ונתעכב עתה על שני דברים הנוגעים
7 לפועל²:

8 (א) כיון שזוהי שליחותו של הרבי – בודאי יצליחו בזה, רק שלא יקלקלו בעצמם ("מען זאָל נאָר
9 אַליין ניט קאַליע מאַכן"). – כשנוסעים בשליחותו של הרבי, בכח המשלח, ה"ז כמו שהרבי נוסע ("דער
10 רבי פאָרט"), ובמילא, לא שייך שיהיו מניעות ועיכובים בדבר. התלמידים צריכים רק להיות כלי מוכשר,
11 וככל שתגדל הכשרת הכלי, תתמלא השליחות במהירות ובהצלחה גדולה יותר.

12 (ב) כיון שזוהי שליחותו של הרבי – צריך לידע גודל האחריות שנושאים על עצמם. אותם יהודים
13 שהנכם נוסעים אליהם, יסתכלו עליכם בתור שלוחים של הרבי, בתור דוגמא־ח' של חסידים, ובמילא,
14 צריכים אתם לתקן את עצמכם ("אויס־ריכטן זיך"), כדי להָאָרֹאֹת באופן המתאים לכך.

15 – ר' שמואל מונקעס³ הלך פעם עם קבוצה של חסידים, בחזרתם מהתוועדות, דרך חצירו של רבינו
16 הזקן, וקפץ ר' שמואל מונקעס על הגדר ונתלה על שער החצר. שאלוהו חבריו החסידים – שהורגלו
17 לתעלוליו – מה פשר התעלול החדש ("וואָס איז דאָס פאַר אַ נייער שפיצל")? השיב להם ר' שמואל
18 מונקעס: בנוהג שבעולם, שעל יד סנדלר תלוי נעל, על יד זגג תלוי פיסת זכוכית. וכיו"ב. וכמו כן מן
19 הראוי שעל יד חצירו של הרבי יהי תלוי חסיד... כדי שידעו שכאן נמצאת חצירו של הרבי.

20 ועד"ז בעניננו: כל מי שרואה אתכם יחשוב שכך נראה חסיד ליובאוויטש, חב"ד'ניק, תמים,
21 בחור־ישיבה ירא־שמים (וכיו"ב בשאר התוארים שיתארו אתכם), וישאר אצלו הרושם שכך צריכים
22 להתנהג חסידים, תמימים, מקושרים, אלה שנוסעים בשליחותו של הרבי לעסוק בהפצת היהדות וחיזוק
23 התומ"צ. ובמילא, צריכים לידע שנושאים אחריות גדולה⁴.

24 אמנם, כיון שהרבי הוא זה שהנהיג הדבר, והוא זה ששולח אתכם בשליחות זו – בכחו וביכלתו של
25 כל אחד מכם למלא שליחות זו, שלא זו בלבד שלא יהי היפך הכבוד ח"ו, אלא אדרבה, שיתקבלו ידיעות
26 ע"ד גודל ההתפעלות ("גוואַלדיקע התפעלות") ממהותם של תלמידי ליובאוויטש ("וואָס אַ
27 ליובאוויטשער בחור איז")!

* * *

28 הנני מברך אתכם שיקויימו הברכות שהרבי ברך אתכם בכלל, ובפרט בנוגע למילוי השליחות.
29 סעו לשלום ותחזרו לשלום ("פאָרט געזונטערהייט און קומט צוריק געזונטערהייט"), ותהי נסיעתכם
30

(2) ראה גם תו"מ ח"א ע' 138.

(3) ראה לקו"ד ח"ד תשסא, סע"א ואילך.

(4) ראה רמב"ם הל' יסוה"ת ספ"ה.

(*) הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בהוספות ללקו"ש
ח"ח ע' 500 ואילך. וראה אג"ק ח"ד ס"ע תא ואילך. ע' תז. ע'
תז.

(1) ראה סה"מ תש"י ס"ע 191 ואילך ובהערה 19 שם.

- 1 כהצלחה בגשמיות וברוחניות, הן בנוגע לגשמיות ורוחניות של היהודים שאליהם נוסעים אתם, והן בנוגע
2 לגשמיות ורוחניות שלכם, שהרי, כוונתו של הרבי היא לא רק לטובתם של היהודים שנוסעים אליהם,
3 אלא גם לטובתם של הנוסעים עצמם, כדרשת חז"ל⁵ על הפסוק⁶ "מאיר עיני שניהם ה'".
4 שיהי' לכם קיץ בריא, ולאח"ז חורף בריא, וכן הלאה, נצח סלה ועד⁷.
5 סעו לשלום, ובכל מקום שתבואו תמסרו דרישת שלום לבבית ("א הערצליכן גרוס") לאחינו בניי,
6 ותמסרו להם, שאף שעומדים בשלשת השבועות, ומתקרבים לחודש אלול, חודש התשובה⁸, ולאחריו
7 ה"מים נוראים", מ"מ, לא יבהלו ("זאל מען זיך ניט שרעקן"), כי אם, "עבדו את ה' בשמחה"⁹, "גילו
8 ברעדה"¹⁰.
9 וכן תמסרו להם, שכ"ק מו"ח אדמו"ר אמר¹¹ שעכשיו נמצאים כבר בזמן ש"הנה זה עומד אחר
10 כתלנו"¹², "הנה זה בא"¹³ ("אָט איז ער")... וצריכים להתכונן לכך ע"י אהבת ה', אהבת התורה, ואהבת
11 ישראל¹⁴. – כשתאמרו את הדברים בניחותא, אבל, בתוקף פנימי, בודאי יתקבלו הדברים אצל השומעים,
12 ועי"ז יתוסף אצלם חיזוק בתומ"צ בכלל, ובאהבת ישראל בפרט.
13 סעו לשלום.

רע"א).

(5) תמורה טז, א. וראה הקדמת התניא בסופה.

(6) משלי כט, יג.

(7) ראה עירובין נד, א.

(8) ראה טור או"ח ר"ס תקפא.

(9) תהלים ק, ב. וראה רמב"ם סוף הל' לולב.

(10) תהלים ב, יא. וראה לקו"ת נצבים רד"ה שוש אשיש (מז),

(11) ראה סה"ש תרצ"ט ע' 316.

(12) שה"ש ב, ט.

(13) שם, ח. וראה שהש"ר עה"פ (פ"ב, ח (ב)).

(14) ראה גם ת"מ ח"ב ע' 210 ובהנסמן שם הערה 36.

המשך ביאור למס' כתובות ליום שני עמ' א

22 זה שאין זה מנהג של החתן אלא מנהג שנוהגים בחתן, ואכן תני –
23 יש לגרוס בברייתא 'כל שלא מושמש'.

משנה

24 משנתינו מבררת את מנהגי הכתובה של הכהנים: אחת אלמנת
25 ישראל – בת ישראל, ואחת אלמנת כהנים – בת כהן, כתובתה מנה.
26 אמנם לענין כתובת בתולה, יש חילוק, שבית דין של כהנים היו
27 גזיין לכתולה בת כהן, ארבע מאות זוז, כפול מכתובת בת ישראל,
28 מפני חשיבותה, ולא מיהו כידם כקמים.
29

גמרא

30 הגמרא מבררת את סכום כתובת אלמנת כהנים: תנא בברייתא,
31 ואלמנת כהנים – אלמנה שהיא בת כהן, כתובתה מאתיים. מקשה
32 הגמרא: והאין תנן – והלא במשנה שנינו, אחת אלמנת ישראל
33 ואחת אלמנת כהנים כתובתן מנה.
34 מתרצת הגמרא: אמר רב אשי, שתי תקנות הוו בדינה של
35 האלמנה, מעיקרא – מתחילה תקינו לכתולה בת כהן ארבע מאות
36 זוז, ואילו לאלמנה בת כהן לא תיקנו כלום אלא השאירו אותה
37 כדין בת ישראל, שיש לה מנה.
38

1 קשה, שהרי מלשון 'כל שלא נהג' משמע שזהו דבר שהחתן נהג
2 בו, והיינו משמוש הכלה שמוטל על החתן, וקשה, שהרי מה שלא
3 נהג כן החתן אינו סיבה שלא יוכל לטעון טענת בתולים, ואם
4 כוונת הברייתא שלא נהג אבי הכלה משמוש בחתן, ויש חשש
5 לרמאות ולכן אינו יכול לטעון טענת בתולים, אם כן לשון 'כל
6 שלא מושמש' מיותר ליה – היתה הברייתא צריכה לומר, שכיון
7 שלא בדקוהו קודם לכן אינו יכול לטעון טענת בתולים.
8 אבי משנה את הגירסא בברייתא: אמר אביי, לעולם דין זה נאמר
9 ארישא, לגבי יחוד, ותני – וכך יש לגרוס בברייתא, כל שנהג כן,
10 להתייחד עם הכלה, אינו נאמן לטעון טענת בתולים. דוחה
11 הגמרא: אמר ליה רבא, והא כל שלא נהג קתני בברייתא, וכיצד
12 אתה משנה את הגירסא לכל שנהג.
13 רבא מבאר את הברייתא: אלא אמר רבא, אכן דין זה נאמר לגבי
14 הרישא, שביחודה נהגו להתייחד ובגליל נהגו שלא להתייחד,
15 והכי קאמר, כל אדם מאנשי הגליל, שלא נהג את מנהג אנשי הגליל
16 במקומו שבגליל, אלא נהג כמנהג יהודה במקומו שבגליל, והתייחד
17 עם הכלה, אינו יכול לטעון טענת בתולים, ובסברא האמורה לגבי
18 אנשי יהודה, שכיון שהתייחד עמה מן הסתם בא עליה.
19 רב אשי מבאר את הברייתא באופן אחר: רב אשי אמר, לעולם דין
20 זה נאמר ארישא, שהיו מעמידים שושבינין לבדוק את החתן, ועל
21 כך שנינו שאם לא העמידו שושבינין אינו נאמן, אמנם הקשינו על

לקוטי-שיחות פרשת פינחס כרך יח שיחה ג

מתורגם ללשון הקודש

24 בחלקה הראשון של ההפטרה⁷ מסופר על היותו
25 של ירמיהו לנביא: "ויהי דבר ה' אלי לאמר בטרם
26 אצרך בבטן ידעתך... נביא לגויים נתתיך". ועל דברי
27 ירמיהו "לא ידעתי דבר כי נער אנכי" ענה הקדוש-
28 ברוך-הוא "אל תאמר נער אנכי... ראה הפקדתיך... על
29 הגויים... לנתוש ולנתוך... לבנות ולנטוע". רק אחר-כך
30 מוזכרת הנבואה אודות החורבן שיבוא "על כל
31 רעתם..." באופן של "מקל שקד", שבגללה, כמובן,
32 הפטרה זאת היא אחת מ"תלתא דפורענותא".

33 וצריך להבין: איזה קשר יש בין ההקדמה על היות
34 ירמיהו לנביא לבין "פורענותא"?

ג.

הקשר הכללי - החזרת ישראל בתשובה

35 הקשר הכללי והמשותף בין פינחס לבין ירמיהו
36 הוא:

37 בזמן שניהם היו בני ישראל שרויים בתקופה של
38 מצב שפל ביותר ברוחניות. בזמן פינחס אירע החטא
39 של "בנות מואב" ו"בעל פעור"⁸, ובימי ירמיהו היו
40 "נביאי הבעל"⁹, וכו', כמפורט בנבואת ירמיהו על מצב
41 עם ישראל בתקופתו.

42 וכל אחד מהם עורר את בני ישראל לתשובה:
43 ירמיהו – באמצעות דברי מוסר, ופינחס – על-ידי
44 שהרג את זמרי באופן ש"ראו כולם שלא לחינם
45 הרגם"¹⁰, וזה הביא את ישראל לחזרה בתשובה¹¹.

46 בכך תובן הדגשת הפסוק¹² אודות פינחס "בקנאו
47 את קנאתי בתוכם", כי לכאורה המילה "בתוכם" היא

א.

יש קשר כללי בין פינחס לירמיהו

1 הוסבר כבר פעמים רבות¹ לגבי ההפטרות של
2 "תלתא דפורענותא" ו"שבעא דנחמתא", שאמנם, אין
3 הן "מענין הפרשיות" אלא "לפי הזמן ולפי המאורע"²,
4 אך למרות זאת, כיוון שכל הענינים בתורה מדויקים
5 ביותר, מובן, שגם להפטרות אלה יש קשר גם לפרשיות
6 הנקראות אז בתורה.

7 ואכן, מוצאים קשר גלוי בין ההפטרה הנוכחית
8 "דברי ירמיהו..."³ (שבתחילתה מסופר⁴ כיצד נעשה
9 ירמיהו לנביא), לבין פרשת פינחס: נאמר במדרש⁵,
10 שפינחס וירמיהו באים שניהם "ממשפחת נכריה" –
11 פינחס מ"בת פוטיאל" וירמיהו מ"בני בניה של רחב",
12 ולפיכך "זולזו" בהם ישראל. לכן ייחס ה' את פינחס
13 לאהרן הכהן⁶, ככתוב בתחילת פרשתנו: "פינחס בן
14 אלעזר בן אהרן הכהן", וכן מפורט בפסוק יחוסו של
15 ירמיהו "דברי ירמיהו בן חלקיהו מן הכהנים..."³.

16 אך מובן, שהקשר שביניהם אינו קיים בפרט אחד
17 בלבד, שישאל "זולזו" בם, ואשר לפיכך "צריך
18 הכתוב ליחסו", אלא גם במהות הכללית של עבודת
19 פינחס ועבודת ירמיהו, וקשר כללי זה מתבטא בגלוי
20 בפרט וענין משותף זה, ולפיכך כתוב פרט זה בפירוש
21 בתורה שבעל-פה.

ב.

מהו הקשר בין תחילת ההפטרה לפורענות?

22 כמו-כן יש להבין, מהו הקשר בין התחלת ההפטרה
23 "דברי ירמיהו ל"תלתא דפורענותא":

(1) ראה לקו"ש חלק ט' [המתורגם] ע' 62 ובהערות שם.

(2) ירמי' בתחילתו.

(3) טור או"ח סתכ"ח.

(4) להעיר דלמ"ד לא נתקנה פנחס עד שהרגו לזמרי (זכחים קא, ב) – בהתחלת פרשתנו מסופר איך נתקנה פנחס.

(5) פסיקתא ד"ר"כ (באבער) פ"ג* יל"ש ירמי' רמז רנז.

(6) ראה ג"כ ספרי ס"פ בלק. סנהדרין פב, ב. במדבר"ר פכ"א, ג. תנחומא ופרש"י ריש פרשתנו. ועוד.

(7) א, ה ואילך.

(8) בלק כה, א ואילך.

(9) ירמי' ב, ח. וראה שם, כג: "ראי דרך בגיא", ובפרש"י: מה עשית מול בית פעור ועד עתה כו'.

(*) שם: "נכרי" וראה הערות המו"ל שם.

(10) פרש"י ס"פ בלק. וראה פדר"א פמ"ז.

(11) שלכן ההפטרה דפ' פינחס (כשקורין אותה לפני "תלתא דפורענותא" – שאז ההפטרה היא "מענין הפרשיות") היא המשך הסיפור דאליהו בהר הכרמל (מ"א יח, מז ואילך) – שזה [לא רק מפני שה"קנאות" דאליהו ("קנא קנאתי לה' גו" – שם יט, י. שם, יד) היא ע"ד הקנאות דפינחס, כ"א גם] לפי שהקנאות דאליהו גרמה לתשובת בני – "וירא כל העם גו' ויאמרו ה' הוא האלקים ה' הוא האלקים" (שם יח, לט. וראה אוה"ת עה"פ (ובארוכה – לקו"ש [המתורגם] ח"א ע' 174) שב' פעמים "ה' הוא האלקים" הו"ע התשובה, כפלים לתושי"). ראה פדר"א שם: חשב הקב"ה שמו של פנחס בשמו של אליהו.. שעשה שישאיר יעשו תשובה כו'.

(12) ריש פרשתנו.

27 "חזון ישעיהו". בכל זאת נאמר על כך "כוליה נחמתא",
28 כי תוכחתו הביאה לתיקון ולתשובה באמצעות דברי
29 "נחמתא" ("גילויים") – הנבואות אודות הגאולה²⁴
30 שתבוא על-ידי תשובתם של ישראל.

31 לעומת זאת, ירמיהו עורר את ישראל באופן של
32 דחיה והסתר, על-ידי סיפור על החורבן שיבוא אם
33 ישראל לא יחזרו בתשובה.

34 וזהו הקשר בין ירמיהו לפינחס, כי גם פינחס,
35 כירמיהו, הביא לכפרה על ישראל באופן של "דחיה"
36 והסתר, ולא באופן של "גילויים", כמוסבר להלן.

ה.

מדוע קיבל דוקא פינחס שכר על מעשהו זה?

37 הדברים יובנו על-ידי ההסבר על דברי ה', שמפני
38 שפינחס "השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את
39 קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי", יתן
40 לו ה' את השכר של "בריתי שלום". והיתה לו ולזרעו
41 אחריו ברית כהונת עולם...".

42 מן הפסוק נראה, שהסיבה העיקרית לקבלת השכר
43 של "בריתי שלום" היא, שפינחס "השיב את חמתי
44 מעל בני ישראל... ולא כליתי את בני ישראל...".
45 ו"בקנאו את קנאתי בתוכם" הוא פרט צדדי המספר
46 באמצעות מה "השיב את חמתי...".

47 ולא מובן: את הענין של "השיב את חמתי מעל בני
48 ישראל... ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי" מוצאים
49 גם אצל משה רבינו, ולא רק פעם אחת, אלא מספר
50 פעמים²⁵, כמסופר בתורה²⁶. מהו החידוש במעשהו של
51 פינחס, שדוקא לו ניתן על כך שכר של "בריתי שלום"?
52 ועוד: אצל משה, לא די שלא ניתן השכר של
53 "בריתי שלום.. לו ולזרעו אחריו", כ-אם להיפך, אנו

1 מיותרת, כשאלת המפרשים¹³, אלא שבכך נרמז
2 בפסוק, שקנאות פינחס חדרה אל "בתוכם", בתוך בני
3 ישראל¹⁴, ועוררה אצלם חזרה בתשובה, וזה הביא
4 לכפרה לישראל "ויכפר על בני ישראל"¹⁵.

5 אך בכך בלבד אין די, כי ענין זה של החזרת בני
6 ישראל, השוריים בשפל המדרגה, בתשובה, איננו
7 מיוחד דוקא לפינחס וירמיהו. דבר זה מוצאים אצל
8 רבים מראשי ורועי ישראל, ובמיוחד אצל נביאים.

9 אלא, הצד השווה ביניהם הוא באופן המיוחד שבו
10 הם עוררו את ישראל לתשובה.

ד.

ירמיהו - החזרת ישראל בתשובה באופן של הסתר

11 על ההבדל שבין נבואת ישעיהו לנבואת ירמיהו
12 נאמר בגמרא¹⁶: "ירמיהו כוליה חורבנא.. וישעיהו
13 כוליה נחמתא". נבואת ירמיהו היא אודות חורבן
14 בית-המקדש ואודות הגלות, ונבואת ישעיהו היא
15 אודות הישועה והנחמה. דבר זה נרמז גם
16 בשמותיהם¹⁷: ישעיהו – מלשון ישועה¹⁸, וירמיהו
17 מכיל בתוכו את האותיות מר, מלשון מרירות, או
18 כלשון חז"ל¹⁹: ולמה נקרא שמו ירמיהו, שבימיו נעשה
19 ירושלים אירמיהא (=חורבנה)²⁰.

20 הבדל זה בין נבואותיהם כרוך בשוני בין התקופות
21 שבהן הם ניבאו, כלשון כ"ק מורי וחמי אדמו"ר²¹:
22 "ירמיהו היה בזמן של דחיה והסתר²² וישעיהו היה
23 בזמן של גילויים".

24 למרות שגם נבואת ישעיהו כוללת דברי תוכחה
25 רבים לישראל על חטאיהם, כפי שרואים בפרקים
26 רבים, עד שהחמורה²³ מבין "תלת דפורענותא" היא

(13) אלשיך אוה"ח ועוד. זהו פרשתנו רלו, א.

(14) ראה מפרשים הנ"ל, דקידש ש"ש ברבים, בתוך קהל כו'.

(15) פסוק יג.

(16) ב"ב יד, ב.

(17) ראה זהר ר"פ תצוה (קצט, סע"ב): ועל דא שמהן דתרין נביאין אלין.. בנין דשמה גרים כו', עיי"ש.

(18) פרש"י ומצו"ד ישע' מט, א. וזהו שם: ישע' שמא גרים לפורקא. וראה שיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר שהובאה לקמן בפנים, דישיע' יישע י"ה, ש"ע נהורין" [וברשימות הצ"צ לאיכה (ע') 28. אוה"ת נ"ך כרך ב' ר"ע א"נט] "ישע' מלשון ישע' ה' כו'"], ובאגה"ק ס"ג: ישועה הוא מלשון ישע' ה'.

(19) קה"ר בתחילתו. ובפסיקתא ד"כ ויל"ש שם: שבימיו נעשה ביהמ"ק אירמיון. ושם לפנ"ז: ירמ' ירם* י"ה [הובא בשיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר שם].

(*) בפסיקתא שם: "דס". וראה הערות המו"ל שם.

(20) מ"כ לקה"ר שם.

(21) שיחת י"ג תמוז תש"ג (סה"ש תש"ג ר"ע 140).

(22) להעיר ממדול" (יל"ש ירמ' רמז רסב) "ירמ' ה' מתנבא בשווקים".

(23) מתאים לזמנה – תמיד משכנס אב וסמוכה ליום התענית.

(24) ולהעיר דגם הענינים שבנבואת ישע' שלכאורה אינם ישועה – הם גבורות ממותקות (קה"י ע' ישע' ובארוכה – ראה רד"ה ציון במשפט תשל"ה (סה"מ מלוקט ח"א ע' קנא)). ועפ"ז מתורץ בפשטות הלשון "כולי נחמתא" (אבל בחדא"ג ב"ב שם: כולי נחמתא לאו דוקא. ועפ"ז מתורץ בפשטות הא דחזון ישע' היא מג' דפורענותא).

(25) ראה זהר פרשתנו רכ, א.

(26) בחטא העגל – תשא לב, יא ואילך. במתאוננים – בהעלותך יא, ב. במרגלים – שלח יד, יג ואילך. וראה פרש"י קרח טז, ד.

לפיכך היה ענינו העיקרי של משה – "משה קבל
(מלמעלה למטה) תורה מסיני ומסרה"³⁴ לתלמידיו,
לימוד התורה לישראל, והרי התורה מונעת ענינים
לא־רצויים, באופן של "תורה אור"³⁵, הדוחה חושך:
האור האלקי שבתורה משפיע על דחיית החושך
"מאליו וממילא"³⁶, מלמעלה למטה. ואילו פינחס
עורר באמצעות עבודתו את בני ישראל לתשובה –
שבירת החושך והתעלות והתקרבות לה'.

כך גם לגבי עבודתם העצמית: עבודת משה היתה
מצד הנשמה³⁷, ועבודת פינחס – מצד הגוף: כאשר
העבודה היא באופן של גילוי אור, היא נוגעת בעיקר
לנשמה, שהיא כלי ל"גילויים", אך איננה חודרת גם
לגוף, ל"מטה"³⁸. אמנם, גילוי הנשמה משפיע גם על
הגוף, אך אין זה באופן שהגוף נעשה מצד עצמו לכלי
לאור הנשמה.

ואילו העבודה מלמטה למעלה היא בעיקר מצד
הגוף – עבודה עם זיווך ה"מטה" והעלאתו.
זהו גם הקשר בין פינחס אליהו, כמאמר חז"ל³⁹
"פינחס הוא אליהו", כי גם עבודת אליהו היתה
מלמטה למעלה, כידוע³⁵, שעבודת אליהו (בגימטריא
נב) היא בירור וזיווך הגוף (שם ב"ן = ההשפעה
האלקית בדרגה הנמוכה ביותר, הפועלת בתוך הגוף
והנפש הבהמית. "בהמה" בגימטריא: ב"ן).

זהו ההסבר לשני ההבדלים הנ"ל בין עבודת משה
לעבודת פינחס:

(א) משה הביא בתפילתו לכך, שהקדוש־ברוך־הוא
יסיר את הגזירה מישראל, בדרך שמלמעלה למטה,
ואילו פינחס השפיע באמצעות עבודתו ותשובת ישראל
– בדרך שמלמטה למעלה.

(ב) אצל משה היתה מסירות־נפש מצד הנשמה,
ואצל פינחס – מסירות־נפש מצד הגוף. לפיכך כתוב
בזוהר⁴⁰, שפינחס תיקן את חטא נדב ואביהו, כי חטאם
היה בכך שהם הגיעו לכליון נשמתם לאלקות, ללא

מוצאים שהקדוש־ברוך־הוא מונע ממנו שכר מסוג זה,
כפי שמסבירים חז"ל²⁷ את המסופר בפרשתנו מאוחר
יותר²⁸, שבבקשת משה מאת ה' "יפקוד ה'... איש על
העדה" הוא התכוון "שיירשו בני את כבודי". לכך לא
הסכים ה', והוא אמר "קח לך את יהושע בן נון..." –
גדולת משה לא עברה "לזרעו אחריו".

ו.

מן ההבדלים בין משה לפינחס

ישנם הבדלים בין עבודת משה לעבודת פינחס.
ומהם:

(א) משה "השיב את חמתי" באמצעות תפילתו לה',
אשר הביאה לכך שהגזירה הוסרה מישראל מלמעלה.
ואילו פינחס גרם על־ידי עבודתו, "בקנאו את קנאתי"
ובמיוחד כמודגש "קנאתי בתוכם" לכך שישאל יחזרו
בתשובה, ובאמצעות זאת "ויכפר על בני ישראל".

(ב) משה ביקש למען ישראל, עד לכדי מסירות נפש²³
– "ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת"²⁹ – מסירות
נפש מצד הנשמה³⁰. ואילו אצל פינחס היתה מסירות
נפש כפשוטה, העמדת הגוף בסכנה ממשית. כדברי
חז"ל³¹, ששבט שמעון רצו להרגו והוא ניצל בנס.

מובן, שהעובדה, שאצל משה אין מוצאים מסירות־
נפש של הגוף, אינה נובעת מכך שהיתה חסרה לו
המוכנות לכך ח"ו. לו היתה דרושה מסירות־נפש
במעשה, היא היתה בודאי קיימת אצל משה, אלא,
שלא בכך היתה עבודתו של משה.

ז.

משה - מלמעלה, פינחס - מלמטה

ההסבר הכללי להבדל בין עבודת משה³² לעבודת
פינחס³³ הוא:

עבודת משה היתה "מלמעלה למטה" – גילוי אור,
ואילו עבודת פינחס היתה "מלמטה למעלה" – זיווך
ה"מטה" והעלאתו "למעלה".

(27) תנחומא פרשתנו יא. במדבר"ר פכ"א יד. פרש"י עה"פ (ושם:
גדולת).

(28) כז, טז ואילך.

(29) תשא לב, לב.

(30) להעיר מדרו"ל (ברכות לב, א). ועוד: עה"פ ויחל משה – אבל
מובן שאי"ז מוטנ"פ דגוף.

(31) ראה ספרי ותנחומא ס"פ בלק. סנהדרין פב, ב.

(32) וגם מצ"ע: משה תיכף כשנולד "טוב הוא" וגם "נתמלא הבית
כולו אורה" (שמות ב, ב). סוטה יב, א) וראה אזה"ת עה"פ: פנחס – לא
נתנה עד שהרגו לזמרי (ובחסים קא, ב).

(33) בהבא לקמן – ראה סד"ה וידבר גר' פינחס תרע"ה (בהמשך

תער"ב חלק ב').

(34) אבות בתחילתה.

(35) משלי ו, כג.

(36) לשון אדה"ז – תניא פי"ב.

(37) ראה (נוסף על הנסמן בהערה 33): המשך תרס"ו ס"ע קנח
ואילך. ע' תקנח. ד"ה וה"ס תש"ח. ועוד.

(38) ראה לקו"ת ויקרא ב, ד. ועוד.

(39) נסמן בלקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 52 הערה 8. ח"ח [המתורגם]

ע' 174 הערה 59. וראה המשך תער"ב שם.

(40) פרשתנו ריז, א.

העבודה מלמעלה למטה היא גילוי אור ("גילויים")²⁹
 מצד הנשמה, ובאופן כללי זוהי עבודה בתקופת בית
 המקדש ("נחמתא"), כאשר האור האלקי הוא גלוי.³⁰
 העבודה מלמעלה למטה היא עבודה עם ה"מטה"³¹
 עצמו, ב"מקום" שבו יש "דחיה והסתר". אצל האדם
 כפרט זוהי עבודה לכירור, "זיכוך" ועידון הגוף, הנפש
 הבהמית, וחלקן של האדם בעולם. באופן כללי זוהי
 עבודה בתקופת הגלות ("חורבנא"), לא להיות
 מושפעים מן הקשיים והנסיגות של חושך הגלות, עד
 להפיכת החושך עצמו לאור – "ולילה כיום יאיר"⁴⁸.

זהו ההסבר לכך שפינחס וירמיהו באו שניהם
 "ממשפחת נכריה", ולפיכך "זלזלו" במ ישראל, כאמור
 בסעיף א': בכך מתבטאת הנקודה המשותפת
 שבעבודתם באופן של מלמטה למעלה, הן לגבי עצמם
 – "בירור והעלאת ה"מטה" עצמי שלהם ("משפחת
 נכריה"), והן בנוגע לסביבתם בעולם⁴⁹, שבלי
 להתחשב ב"זלזול" מצד בני ישראל, הם עוררו את
 ישראל עצמם לתשובה:

בהמשכה מלמעלה למטה מגיע האור רק אל
 "מטה" כזה, שאיננו מנוגד לאור, אך אם ה"מטה" הוא
 ירוד כל-כך, עד שהוא מנוגד לאור, לא יכול האור
 להגיע לשם (אלא אם כן האור "שובר" אותו).

ואילו בהעלאה מלמעלה למטה, כאשר מזככים
 ומעלים את ה"מטה" עצמו, "מבררים" גם "מטה" כזה,
 ה"מזלזל" בקדושה, גם חושך כזה הופכים לאור.

י.

ההוראה: התעסקות גם עם ה"חויך"

ההוראה הנלמדת מכך לעבודה למעשה היא:
 יש המתעסקים בעניני הנשמה – תורה ותפילה
 וכדומה, אך אין הם מתמסרים לעבודה עם ה"מטה",
 החדרת הקדושה אל תוך עניני הגוף.
 כך גם באופן כללי יותר: אצל עצמם הם דואגים
 לכל הענינים, לא רק לעניני הנשמה, אלא גם לעניני

1 "שיתוף" גופם – "שריפת נשמה וגוף קיים"⁴¹,
 2 ובאמצעות מסירות-הנפש של פינחס, שהיתה מצד
 3 הגוף תוקן חטאם⁴².

ח.

הכפרה על-ידי פינחס – תמידית

4 ההבדל בין תוצאות שני סוגי העבודה הוא:
 5 כאשר העבודה היא מלמעלה למטה, מצד גילוי
 6 אור, אמנם מואר ה"מטה" וחדור בגילוי האור, אך
 7 כיוון שהוא עצמו לא הזדכך, מוכן, שכאשר הגילוי
 8 פוסק, נשאר ה"מטה" במצבו הקודם.

9 לפיכך אנו רואים, שמתן תורה אמנם גרם לישראל
 10 מצב של "פסקה זוהמת"⁴³, אך למרות זאת, התאפשר
 11 גם לאחר מכן חטא העגל, שבאמצעותו "חזרה
 12 זוהמת"⁴⁴.

13 אך כאשר העבודה היא מלמעלה למטה, ה"מטה"
 14 עצמו מזדכך ומתעלה, וזהו ענין בר-קיום. לפיכך,
 15 הכפרה שנגרמה על-ידי פינחס לא היתה חד-פעמית,
 16 אלא נשארה תמידית, וענין "נמשך"⁴⁵ ככתוב ב"ספרי"
 17 על הפסוק "ויכפר על בני ישראל" – "שעד עכשיו לא
 18 זו אלא עומד ומכפר עד שיחיו המתים"⁴⁶.

19 זהו ההסבר לכך שהשכר "בריתי שלום" לו ולזרעו
 20 אחריו ניתן דוקא לפינחס, כי הוא "השיב את
 21 חמתי..." באופן מתמיד, ללא הפסק, ולכן גם שכרו
 22 הוא מדה כנגד מדה, ש"בריתי שלום" נמשך "לו
 23 ולזרעו אחריו" ללא הפסק⁴⁷.

ט.

ההסבר לקשר בין פינחס לירמיהו

24 לפי כל האמור לעיל יובן גם הקשר בין פינחס
 25 לירמיהו: כמדובר בסעיף ד' על ההבדל בין ישעיהו
 26 לירמיהו, ש"ירמיהו היה בזמן של דחיה והסתר,
 27 וישעיהו היה בזמן של גילויים", זהו הגורם להבדל בין
 28 עבודה מלמעלה למטה לבין עבודה מלמעלה למטה.

(שם). אבל להעיר דשם – "קברו של משה". ולהעיר ממשנת לעיל ע'
 317 שמסנ"פ דפינחס היתה בכתו של משה שאמר "קרינא דאגרתא
 כו".
 (47) ראה המשך תער"ב (דלעיל הערה 33), ד"בריתי שלום" הו"ע
 "ברית שלומי לא תמוט".

(48) תהלים קלט, יב. וראה ס' הערכים-חב"ד ח"ב ע' אור-ביחס
 לחושך (ע' תקצ"ז) ושו"י המשך תער"ב ח"ג ע' אישו. אשמה.

(49) להעיר מפרש"י ריש ירמ' (מפסיקתא דר"כ שם. יל"ש ירמ' רמז
 ונו): ליתי בר קלקלתא דתקנן עובדהו כו' ולוכח כו' דמקלקלן עובדהו
 כו'.

(41) סנהדרין נב, א וש"נ.

(42) ראה בכ"ז (נוסף להמשך תער"ב דלעיל הערה 33): אוה"ת אחרי
 (כרך ב' ע' תקמט ואילך). ד"ה וידבר גו' פינחס דשנות תרכ"ט, תרע"ג
 (בהמשך תער"ב חלק א').

(43) שבת קמו, רע"א. זח"א נב, ב. זח"ב קצג, ב.

(44) זהר שם. וראה תניא ספ"ו. המשך תער"ב ח"ב ע' תתקל ואילך.

(45) לשון הרגצובי – צפע"נ עה"ת ריש פרשתנו. וראה גם צפע"נ

לסנהדרין פב, ב.

(46) ובסנהדרין שם: וראוי כפרה זו שתהא מכפרת והולכת לעולם.

ועיין תו"ד מפני סוטה יד, א (וצע"ק שלא הובא וצויין בצפע"נ

35 הגדול שבזמן הגלות, ניתנים לו כל הכוחות הדרושים
36 כדי לשנות את ההסתר לאור.

יב.

חיזוק הנשמה עם ירידתה למטה

37 ידוע, שירידת הנשמה למטה היא "בחינת גלות
38 ממש"⁵², ובדומה לכל האמור לעיל קיימים הדברים גם
39 אצל כל אחד כפרט, ב"עולם קטן" – זה האדם⁵³:

40 כאשר הנשמה יורדת ל"תלתא דפורענותא" –
41 לשלושת העולמות בריאה, יצירה, עשיה, כאשר בעולם
42 הבריאה כבר יש מציאות של רע⁵⁴, מתחילה הנשמה
43 לחשוש, כיצד תוכל למלא תפקידה בעבודה בתוך
44 הגלות בעולם.

45 אומרים לנשמה מיד בתחילת ירידתה, בהפטר
46 הראשונה של "תלתא דפורענותא" – "בטרם אצרך
47 בבטן ידעתך ובטרם תצא מרחם הקדשתיך נביא
48 לגויים נתתיך": אל לך להיבהל משליחותך להיות
49 "נביא לגויים" – עבודת זיכרון ה"גוי אשר בקרבך",
50 הגוף, הנפש הבהמית, וחלקך בעולם, כי:

51 (א) "בטרם אצרך בבטן ידעתך" – יש לך נשמה
52 קדושה חלק אלוהי ממעל ממש⁵⁵, ששורשה נעלה
53 יותר ממקור הירידה ("בטרם אצרך"⁵⁶... ידעתך"). (ב)
54 "בטרם תצא מרחם הקדשתיך" – לא די שיש לך
55 נשמה קדושה, אלא "הקדשתיך": מכינים אותך "במע
56 אמו", "מלמדין אותו כל התורה כולה"⁵⁷.

57 אמנם, בשעת הלידה בא מלאך ו"משכחו כל
58 התורה כולה"⁵⁸; אך כל זה הוא רק בגלוי, אך
59 בפנימיות נשאר הכל, וזה מאפשר לו, שגם בהימצאו
60 למטה, בעולם הזה, הוא יוכל ללמוד תורה, כפי שלמד
61 "במע אמו"⁵⁸.

62 טוענת הנשמה "לא ידעתי דבר כי נער אנכי":
63 אמנם, בפנימיותו יש לו "כל התורה כולה", אך בגלוי
64 "נער אנכי", ולכן לגבי עניני הנשמה, בפנימיותו, יש
65 לו די כוחות פנימיים שלא להיבהל מן העולם, וללמוד
66 תורה וכו', אך לגבי היותו "נביא לגויים" ("דבר") –
67 שינוי גופו, נפשו הבהמית, וחלקו בעולם, הרי רק "נער
68 אנכי".

1 הגוף, ואפילו לחלקם בעולם, אך הם נשארים בד'
2 אמותיהם שלהם, ואין הם עוסקים בזולת וב"חוץ".

3 יש לדעת שסוג עבודה כזה אינו תמיד בריקום.
4 אמנם, כאשר הוא עוסק בעניני הנשמה, הוא שרוי
5 בדרגה נעלה ביותר, אך כאשר עליו לעסוק אחר־כך
6 בעניני העולם, הרי לא זו בלבד שאין הוא מעלה
7 אותם, אלא להיפך, ר"ל, הם מורידים אותו.

8 וכך גם לגבי ה"מטה" וה"חוץ" הכלליים: כאשר
9 הוא שרוי בד' אמותיו, הרי הוא מושלם, אך אם הוא
10 נקלע למצב שעליו להתעסק עם העולם, עם ה"חוץ",
11 עלול ה"חוץ" לגרום, ח"ו, לדרדרו.

12 לפיכך נדרש היהודי לעסוק, ביחד עם העבודה
13 הפנימית בעניני הנשמה, גם ב"חוץ", ואף עם ה"חוץ"
14 התחתון ביותר, שגם הוא יהפוך לכלי למעיינות של
15 תורה ומצוות.

16 זהו הקשר בין הענין הנ"ל ל"בין המצרים":
17 הקדוש־ברוך־הוא שלח את ישראל לגלות, כדי שהם
18 "יבררו" את עניני הגלות, עד שיהפכו אותם באופן של
19 "אתהפכא חשוכא לנהורא" (=הפיכת חושך לאור).

יא.

הסיבה לסיפור על היות ירמיהו לנביא

20 אך יכול יהודי לטעון: כיצד הוא יוכל למרות הכל,
21 לעבור תקופה אפילה כליכך של "דחיה והסתר"?
22 במיוחד, כאשר נדרש ממנו לא להיבהל מן החושך
23 וההעלם, אלא להיפך, להפוך את "בין המצרים" לזמן
24 של ששון ושמחה⁵⁰!?

25 על כך עונה ההפטר של השבת הראשונה של "בין
26 המצרים", ומקדימה לפני הסיפור של הפורענות, את
27 יחוסו ותחילת דרכו של ירמיהו⁵¹, ונבואתו: "בן
28 חלקיהו מן הכהנים...", ואחר־כך מספרת על חששותיו
29 מלהיות "נביא לגויים", ועל תשובתו של הקדוש־
30 ברוך־הוא על כך "אל תירא מפניהם כי אתך אני..." –
31 שהקדוש־ברוך־הוא עמו ונותן לו את כל הכחות
32 הדרושים כדי לשנות ולהשפיע על ה"גויים"
33 וה"ממלכות".

34 כך גם אצל כל אחד כפרט, שבלי להתחשב בהסתר

(56) ראה פס"ר פי' שמעו (וימלך): עד שלא בראתי את העולם כו' בטרם אצרך בבטן ואין טרם אלא עד שלא נברא העולם.

(57) נדה ל, ב.

(58) לקו"ת שלח מר, א. וראה בארוכה – לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע'

13 ואילך.

(50) ראה הנסמן בלקו"ש ח"ט ע' 253.

(51) ועד"ז היחס דפינחס – כנ"ל בתחילת השיחה.

(52) תניא פל"ז (מח, א).

(53) תנחומא פקודי ג. תקו"ז תס"ט (ק, ב). ועוד.

(54) כי באצילות "לא יגורך רע" (לקו"ת במדבר ג, סע"ג).

(55) תניא רפ"ב.

13 אחתך לפניהם⁵⁹: אל לך לחשוב שתוכל להסתפק
14 בהצילך את עצמך בלבד – אני את נפשי הצלתי, ועם
15 ה"עולם" לא תתעסק, בטענך "נער אנכי". אומרים לו,
16 שכיוון שאתה נמצא בגוף ונפש בהמית בעולם הזה
17 הגשמי, הרי מצבך של העולם נוגע לך, אם תיזהר
18 מ"אחתך לפניהם", הרי "אל תחת", אל תחשוש
19 מהפיכת העולם לדירה לו יתברך.
20 באמצעות העבודה באופן זה, נזכה במהירות רבה
21 ש"פינחס הוא אליהו" יבשר את הבשורה של ביאת
22 המשיח, שיגאלנו בגאולה האמיתית והשלימה⁶⁰.
(משיחת ש"פ פינחס תשנ"א)

מובנת השייכות לאליהו דוקא (משא"כ הגאולה ממזרים שעי" נשזה –
כנ"ל שם).

1 על כך עונה לו הקדוש ברוך הוא "אל תאמר נער
2 אנכי כי על כל אשר אשלחך תלך... אל תירא מפניהם
3 כי אתך אני...": אין די בכך שליהודי יש חלק אלוהי
4 ממעל ממש, והכוחות הנובעים מכך ש"במע" אמר"
5 לימדוהו את "כל התורה כולה", אלא גם אחר כך,
6 כאשר הנשמה בגוף, ובתקופת הגלות, ניתנים לו
7 הכוחות למעלה ("אתך אני") בהימצאו למטה, כדי
8 שיוכל למלא את השליחות "על כל אשר אשלחך",
9 להשפיע על "גויים", ו"ממלכות". וזאת בשני קוים: הן
10 ב"סור מרע" – "לנתוש ולנתוץ ולהאביד ולהרוס", והן
11 ב"ועשה טוב" – "לכנות ולנטוע".
12 יתר-על-כן, מזהירים אותו "אל תחת מפניהם פן

(59) ירמ' א, יז.

(60) שתהי' גאולה נצחית שאין אחרי' גלות. ועפ"מ שנת" לעיל (ס"ח)

המשך ביאור למס' כתובות ליום ראשון עמ' ב

30 וְאֵלָּא קָשִׁיָּא תָּךְ – ואלא קשה מדברי הברייתא לגבי מוציא שם רע,
31 שמבואר שאם זינתה קודם הקידושין יש לה כתובה מנה, ואף
32 שכנסה בחזקת בתולה. תריין וְאֵיכָּא תְּהִי – כך יש לתרץ ולשנות
33 את דברי הברייתא, אִם יֵשׁ עֲדִים שְׂוִיָּתָהּ תַּחְתִּין, דינה בַּסְקִילָה, ואם
34 יש עדים שְׂוִיָּתָהּ מְעִיקָא – קודם האירוסין, וְלֹא בְּלוּם – אין לה
35 כלל כתובה, משום שמקח טעות הוא, ומה שאמרה הברייתא שיש
36 לה כתובה מנה, היינו שאם נִקְצָא מוֹכֵת עַץ יֵשׁ לָהּ כְּתוּבָה מְנָה,
37 וכדעת רבנן שמוכת עץ כתובתה מנה.
38 מסיימת הגמרא את הוכחתה שאכן רבא חזר בו מהאמור לעיל:
39 הרי התבאר עתה בדברי רבא שאף אם לא ידע שמוכת עץ היא,
40 כתובתה מנה, וְהָא רַבָּא עצמו הוא דְּאֵמַר לעיל שְׁלִרְבִּין אִם לֹא
41 הָפִיר בָּהּ שְׂמוּכָת עַץ הִיא, הרי זה מקח טעות, וְלֹא בְּלוּם – ואין לה
42 כתובה כלל, ואיך פירש רבא את דברי הברייתא שבנמצאת מוכת
43 עץ יש לה כתובה מנה, אֵלָּא שְׂמַע מִיָּנָה – מוכח מכאן דְּהָדָר בֵּיה
44 רַבָּא מִתְהִיא – שרבא חזר בו ממה שאמר לעיל, ומסקנת רבא
45 שמוכת עץ בין הכיר בה ובין לא הכיר בה יש לה כתובה מנה, ואין
46 זה מקח טעות.
47 כפי שנתבאר, נחלקו האמוראים בכנסה בחזקת בתולה ונמצאת
48 בעולה, לרבא זהו מקח טעות ואין לה כתובה, ולרב ששת יש לה
49 מנה, הגמרא מביאה ברייתא שממנה יש מקום לדון בדין זה: תָּנִי
50 רַבִּינָן, בְּנִסְכָּה רֵאשֻׁן לְשׁוֹם נִשְׁוֹאִין – אשה שנשאת לאדם פעם
51 ראשונה, והיו שניכנסה לחופה עמו, וְיֵשׁ לָהּ עֲדִים שְׂלֵא נִסְתָּרָה –
52 שלא התייחדה עמו לאחר החופה, אִי נָמִי – או גם באופן שיש לה
53 עדים שִׁנְסָתָרָה עמו ומכל מקום לֹא שְׁתָּרָה עמו בשעת היחוד זמן
54 בְּדִי בִּיאָה, כך שהעדים מעידים שלא נבעלה לו. אם מת אותו
55 אדם, ונשאת לשני, אִין הֲשֵׁנִי יָבֹול לְמַעַן טַעֲנָה בְּתוּלִים ולומר
56 שכיון שלא מצא לה בתולים תפסיד, שְׁתָּרָה ידע השני שכבר בְּנִסְכָּה
57 רֵאשֻׁן, ומבואר במשנה לעיל (י) שאלמנה בתולה מן הנישואין יש
58 לה כתובה מנה ואין לה טענת בתולים.

1 כיון שבשעת קידושין היתה בתולה. והוא אֵמַר לֹא כִי – שמא אין
2 הדבר כן, אֵלָּא עַד שְׂלֵא – קודם שִׁנְסָתָרָה נבעלה, וְהָיָה מִקְחִי מִקְחָהּ
3 מְעִיקָה, שהרי קידושין בחזקת בתולה, וכיון שנמצאת שהיית
4 בעולה הרי זה מקח טעות, והבין רב נחמן, שאם טוען הבעל
5 ש'מקח טעות' הוא, אם כן וְלִית לָהּ בְּלָל – אין לה כתובה כלל,
6 שהרי הבעל אומר שזהו מקח טעות ורוצה לבטל את הנישואין
7 מעיקרם, וקשה ממשה זו לדברי רב ששת שדייק מהברייתא
8 לעיל שאם כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין זה מקח טעות
9 אלא יש לה כתובה מנה כדין בעולה.
10 וְאֵמַר לָהּ רַב תְּהִיא בְּרַב נַחְמֵן, וכי אֶשְׁפֹּר לומר כן, שיש
11 קשיא מהמשה זה רב ששת, והרי רב עֲמִרָם וְכָל גְּדוּלֵי הַדּוֹר וְהָבִי
12 – היו יושבים בִּי אֵמַר רַב שְׁשֶׁת לָהּ שְׂמַעְתָּא – כשאמר רב ששת
13 דין זה, שכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה מנה, וְקָשָׁא
14 לָהּ – והקשו לו קושיא זו של רב נחמן, שמלשון המשנה 'מקח
15 טעות' משמע שאין לה כתובה כלל, וְשֵׁנִי – ותיירץ להם רב ששת,
16 מֵאִי מִקְחָה טְעוּת נָמִי, מִמַּאֲתִים – אף לשון 'מקח טעות' האמורה
17 במשנה, היינו לגבי התחייבותו לה במאתיים, משום שבעולה היא,
18 אֵבֶל מְנָה אִית לָהּ – אבל כתובה בשיעור מנה יש לה, ככל בעולה,
19 וְאֵמַר שְׂאִין זֶה מִקְחָ טְעוּת לבטל את הנישואין לגמרי, וְאֵת אֶמְרָתָהּ
20 לִית לָהּ בְּלָל – וכי אתה ורב נחמן רוצה להוכיח ממשנה זו שאין
21 לה כתובה כלל, הרי כבר הסכימו רב עמרם וכל גדולי הדור
22 לתירוץ של רב ששת.
23 הגמרא מביאה את תירוץ של רבא ביישוב המשנה והברייתא,
24 ומוכיחה שהוא חזר בו מהאמור לעיל בשמו: וְאֵמַר רַבָּא, מֵאֵין דְּקָא
25 מוֹתִיב שְׂפִיר קָא מוֹתִיב – מי שהקשה מדברי המשנה ורב נחמן
26 שמשמע שבכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה נחשב מקח
27 טעות ואין לה כלום, יפה הקשה, משום שסתימת לשון המשנה
28 'מִקְחָ טְעוּת', לְמַעַן מְשַׁמֵּעַ, ודוחק לפרש שזהו מקח טעות לענין
29 חיוב מאתיים, אבל מנה יש לה, אלא משמע שאין לה כתובה כלל.

לקוטי-שיחות פרשת פינחס כרך יח שיחה ד

מתורגם ללשון הקודש

אומרים את שלוש הפעמים תהלה לדוד באופן זה: 20
פעמיים בשחרית ופעם אחת במנחה? 21

יש עונים, שתפילת ערבית איננה זמן מתאים 22
לאמירת אשרי⁷, מפני ש"אין⁸ זמן תפילה (תהילה⁹) 23
בלילה", או מפני ש"אין אומרים קדושה בערבית, 24
ואשרי שייך לקדושה"¹⁰, ולכן אנו אומרים תהלה 25
לדוד פעם נוספת בשחרית במקום בערבית. 26

אך ה"צמח-צדק" איננו מקבל תשובה זו, שהרי 27
ממה נפשך: אם כל התקנה של פעם שלישית תהלה 28
לדוד היא "בשביל תפילת ערבית", הרי אין שום מקום 29
לומר זאת בתפילה אחרת – בשחרית, ו"אם אין שייך 30
אשרי בערבית – לא יאמרו רק ב' פעמים"? 31

ה"צמח צדק" סובר בענין זה, שמאמר הש"ס "כל 32
האומר תהלה לדוד ג' פעמים..." מתאים לדיעה⁵ 33
ש"תפילת ערבית חובה", ואכן אומרים את הפעם 34
השלישית בערבית, אבל "אנן דקיימא לן¹¹ הלכה כמאן 35
דאומר תפילת ערבית רשות" (=אנו הפוסקים להלכה 36
כדיעה שתפילת ערבית רשות) אין אנו אומרים "אשרי 37
קודם תפילת ערבית".¹² 38

יוצא מכך, שלפי הדיעה שתפילת ערבית רשות, 39
שהלכה כמותה, די באמירת תהלה לדוד פעמיים¹³, כדי 40
להיות בן עולם-הבא¹⁴, וכפי שהוא מסביר אחר-כך¹⁵, 41
בדרך החסידות, שמה שנגרם בתפילת שחרית ומנחה 42

א.

גם התפילות וגם "תהלה לדוד" - פעמיים חובה
ופעם רשות

1 בזהר על פרשתנו¹ מובא המאמר² "כל מאן דאמר
2 תהלה לדוד בכל יום תלת זמנין איהו בר עלמא דאתי" (=)
3 כל האומר "תהלה לדוד" בכל יום שלוש פעמים הוא בן
4 העולם הבא), ומבואר שם, ש"תרי זמני" (=פעמיים)
5 חייבים לומר "תהלה לדוד" – "בגין מזונא ופרנסה בכל
6 יומא", והפעם השלישית היא "לאו בגין חובה (לא מפני
7 החובה של בקשת צרכים), אלא בגין שבחא" (לשם שבח).
8 מסביר אבי מורי בהערותיו על הזהר³, שאמירת
9 "תהילה לדוד" "תלת זמנין" היא "כמו הג' תפילות" –
10 וכך כתוב בפירוש רש"י לש"ס⁴ ("שלוש פעמים – כנגד
11 שלוש תפילות") – וכשם ששתי תפילות (שחרית
12 ומנחה) הם חובה, ותפילות ערבית היא רשות⁵, כך גם
13 לגבי אמירת "תהלה לדוד": "תרי זמני – חייבא על
14 ב"ג", ופעם אחת "בגין שבחא", שזה "כמו ועל דרך
15 תפילת ערבית רשות".

ב.

מדוע אין אומרים את הפעם השלישית בערבית
16 ברשימותיו לתהלים⁶ מביא ה"צמח צדק" את
17 פירוש רש"י הנ"ל, ששלוש פעמים תהלה לדוד הן
18 "כנגד שלוש תפילות", ושואל: לפי זה צריך היה
19 לומר "תהלה לדוד" גם בתפילת ערבית, ומדוע אנו

שהרי בכלבו כתב "משום דאית דאמרי ערבית רשות .. התקינו לאומרה
פעמים שחרית ולא רצו לתקנה בערבית כו". משא"כ להצ"צ – (א) מאמר
הש"ס "כל האומר כו' ג"פ" אולא למ"ד תפלת ערבית חובה. (ב) אין
מקום לתקן תהלה לדוד בשחרית במקום ערבית (ובמילא – צריך לאומרו
רק ב' פעמים, כדלקמן), ככפנים. וראה לקמן בפנים סעיף ה.
(13) ראה יהל אור ע' תקמא: שאנו אומרים רק ב' פעמים.
(14) אלא שצ"ע משו"ע אדה"ז אור"ח (ר"ס נא) שהביא הא "שאמרו
כל האומר תהלה לדוד ג"פ בכל יום מובטח לו שהוא בן עוה"ב", אף
שפסק תפלת ערבית רשות (נסמן לעיל הערה 11). ובפרט שמעתיק גם
ג"פ" (ראה לעיל הערה 2) – אף שלכאורה נאן אינו נוגע שצריך לאומרו
ג"פ. ובסעיף ט שם, השמיט אדה"ז התיבות "ג"פ בכל יום" (אף שהובאו
במג"א שם סק"ז. ובכלבו לפנינו (ס"ד) "כל האומר בכל יום כו" – בלי
התיבות "ג"פ". וכ"ה בכ"י שם). ואכ"מ.
(15) שם ע' תרדע.

(1) רכו, א.
(2) ברכות ד, ב (וראה גליון הש"ס ועוד שם ע"ד התיבות "ג"פ").
זח"ג קיט, סע"ב.
(3) לקוטי לוי"צ לזהר ח"ב ריש ע' תמד.
(4) ברכות שם. וראה ס' המאמרים תפר"ח ע' קנו (ובהערה שם).
(5) ברכות שם, וש"נ.
(6) יהל אור במילואים ע' תערב ואילך, וראה שם ע' תקמא.
(7) ראה המובא ביהל אור שם. שו"ע אדה"ז אור"ח סק"ח ס"ה*
(ממג"א שם סק"ה).
(8) אלי' רבה סקל"ב סק"ח – הובא ביהל אור שם.
(9) כ"ה בלבוש אור"ח ר"ס קלב.
(10) לשון הא"ר שם ע"פ חדא"ג מהרש"א ברכות שם – הובא ביהל
אור שם.
(11) ברכות כז, ב. טאור"ח ר"ס רלה. שו"ע אדה"ז אור"ח סק"ז ס"ב.
(12) "כדברי הכלבו" (ס"י יב "דין אשרי") – יהל אור שם. וצע"ק,

(*) בשו"ע אדה"ז שם "אחר ערבית". וצע"ק, למה שינה אדה"ז מלשון המג"א שם (מרקאנטי פ' וירא עה"פ וישכס אברהם בבוקר) "בערבית". ואולי הוא אגב גרדא
דלשון "אחר מנחה" שנקט לפניו.

שם), ולפי הנגלה שבתורה, הרי בהתאם לדיעה שתפילת
 ערבית רשות, אין מקום לאמירת תהלה לדוד בתפילת
 ערבית, ואף לא בשחרית במקום בערבית. ואילו אבי
 מסביר את דברי הזוהר – לפי פנימיות התורה, ולכן: (א)
 גם לפי הדיעה שתפילת ערבית רשות, יש מקום לאמירת
 תהלה לדוד (אלא שהאמירה היא "בגין שבחא", שהוא
 "כמו ועל-דרך... רשות"¹⁸). (ב) אמירה זאת של תהלה
 לדוד, למרות שהיא כנגד תפילת ערבית, נאמרת בפועל
 בתפילת שחרית.

לפיכך מסיים גם ה"צמח צדק": "ומכל מקום לא לדלג
 האמירת אשרי ג' פעמים .. אומרים אותו בשחרית", כפי
 שהוא מסביר אחר-כך את הקשר בין ערבית לשחרית
 (בדרך הקבלה) "שהתפארת מטה כלפי החסד" –

כאן אין הוא מדבר על עיקר התקנה, שהיא אמירת
 פעמיים בלבד¹³, אלא על פנימיות הענין, שגם לפי הדיעה
 שתפילת ערבית רשות, אומרים תהלה לדוד שלוש פעמים.

ה.

הקשיים על דברי ה"צמח צדק"

כדי להבין את הדברים יש להסביר תחילה את דברי
 ה"צמח צדק" ש"אנן דקיימא לן .. תפילת ערבית רשות
 לכן אין אומרים אשרי קודם תפילת ערבית", שהרי הרב
 הנגרים על-ידי אמירת תהלה לדוד "ודאי יומשך מאליו"¹⁵
 – שמהם מובן שאי אמירת תהלה לדוד בערבית לפי
 הדיעה שתפילת ערבית רשות, איננה מפני שאין בתקנה זו
 תועלת, כי בין כך ובין כך תחסר הפעם השלישית, מפני
 שתפילת ערבית היא רשות, ו"בשביל צורך היו מבטלין
 אותה"¹⁹, אלא מפני שמלכתחילה אין צורך בפעם
 השלישית בערבית שהרי "ודאי יומשך מאליו".

ואין מובן: כשם שאומרים על תפילת ערבית שהיא
 רשות מפני שה"יחוד" שלה נעשה מאליו, לאחר
 שהמתפלל בצע את ההכנות ליחוד זה באמצעות תפילת
 שחרית ומנחה²⁰, ובכל זאת קבעו את תפילת ערבית
 כרשות – היה צריך להיות כך גם לגבי אמירת תהלה
 לדוד: היא היתה צריכה להיות ענין של רשות ויותר מכך:
 לאחר ש"האידינא קבעוה" (=כיום קבעו את תפילת ערבית)
 חובה²¹ – היתה צריכה גם אמירת תהלה לדוד בתפילת
 ערבית להקבע כחובה].

על-ידי אמירת תהלה לדוד, נגרם בתפילת ערבית,
 "מאילו" (לפי הדיעה שתפילת ערבית רשות).

והסיבה לאמירת תהלה לדוד פעמיים בשחרית, איננה
 כדי להיות בן עולם-הבא, אלא רק כדי ש"לא לדלג אמירת
 אשרי ג' פעמים"¹⁶, כפי שיוסבר להלן.

יש להבין: כיצד מתאים הסברו של אבי, שהפעם
 השלישית של אמירת תהלה לדוד היא "כמו ועל דרך
 תפילת ערבית רשות", שממנו מתקבל שגם לפי הדיעה
 שתפילת ערבית היא רשות, יש לומר תהלה לדוד כדי
 להיות "בר עולם דאתי", אלא שהפעם השלישית היא
 "בגין שבחא", כשם שתפילת ערבית היא רשות, להסברו
 של ה"צמח-צדק", שלפי הדיעה שתפילת ערבית היא
 רשות, דיו באמירת פעמיים תהלה לדוד כדי להיות "בן
 עולם הבא"?

ג.

הקשיים המתעוררים על הנ"ל

כן יש להבין:

לפי הסברו של ה"צמח צדק", הרי בהתאם לדיעה,
 שהלכה כמותה, שתפילת ערבית היא רשות, די באמירת
 תהלה לדוד פעמיים כדי להיות בן עולם-הבא, ומדוע אנו
 אומרים תהלה לדוד שלוש פעמים בכל יום, פעמיים
 בשחרית?

גם דברי ה"צמח צדק" האומר שהסיבה לכך היא "לא
 לדלג אמירת אשרי ג' פעמים" (או במושגי הקבלה
 והחסידות, כפי שהוא אומר אחר-כך¹⁵: "תקנו לומר
 בשחרית ב' פעמים על דרך ליעקב אשר פדה את אברהם"¹⁷
 שהתפארת מטה כלפי החסד) דורשים הסבר: אם על-ידי
 אמירת תהלה לדוד פעמיים נעשים כבר "בן עולם הבא"
 (שהרי בערבית נגמרים מאליהם אותם הדברים שנגרמים
 על-ידי אמירת תהלה לדוד), מה חסר עוד, ומדוע צריך
 לומר את הפעם השלישית?

ד.

יש הברל בין הש"ס לבין הזוהר

תמצית ההסבר לכך הוא, שיש הברל בין הש"ס לבין
 הזוהר:

ה"צמח צדק" מדבר על דעת הש"ס (כפי שהוא מציין

(20) ביאור ענין היחוד (דערבית) ואין שהוא למעלה מעבודת האדם
 – ראה יהל אור שם, ע"פ זח"א קלג, א. וראה בארוכה ביאורו
 לאדהא"מ ולהצ"צ שם. ועוד.
 (21) טור ושו"ע אדה"ז – ציינו לעיל הערה 11.

(16) שם ריש ע' תרעג.
 (17) ישע"י כט, כב (בשינוי לשון).
 (18) להעיר משו"ע אדה"ז סק"ח שם: אא"כ יאמרנו כקורא בתורה
 ולא בתורת חובה.
 (19) כלבו שם. וראה לעיל הערה 12.

ז.

ההבדל בין תפילת ערבית לבין אמירת תהלה לדוד

לפי זה יובן מדוע רק תפילת ערבית היא כך, ולא אמירת תהלה לדוד:

ה"צמח צדק" מסביר²⁹ שאמירת תהלה לדוד היא כדי "לעורר" את הדרגה שבה "מתחיל שורש התעוררות יחוד (זו"ג)". לפיכך מובן שלאמירה זו אין מקום בתפילת ערבית: תפילת ערבית היא רק בקשר לאופן פעולת היחוד וכו', ולא כדי לעורר את היחוד עצמו, כמצויין לעיל. ואילו אמירת תהלה לדוד באה כדי לעורר את הדרגה שבה "מתחיל שורש התעוררות יחוד" – כלומר, היא צריכה לעורר את עצם היחוד ובכך איננה שייכת עבודת האדם.

ח.

הענין בפנימיות התורה הוא שונה: תהלה לדוד - רשות

אך כל זאת מצד הנגלה שבתורה, הנוגע ל"גליא דקוב"ה"³⁰ – חיצוניות הכתר, כביכול, ולפיכך איננה שייכת עשיה מצד האדם כדי לעורר את ה"יחוד", כי היחוד נובע מפנימיות הכתר.

ואילו מצד פנימיות התורה, הנוגעת ל"סתים דקוב"ה"³⁰, פנימיות הכתר³¹ – קיים ענין של "עבודה" גם ביצירת היחוד, אלא שהעבודה בדרגה זו איננה באופן של "חובה", אלא כ"רשות". כיוון שזהו מקום שעבודת האדם איננה מגיעה אליו, ועבודת האדם איננה יכולה לפעול שם, הרי אין העבודה "חובה", המצביעה על כך שהאדם מכריח – פועל באמצעות העבודה, אלא זוהי רק עשיה הנותנת לאדם קשר עם הנעשה³².

ולכן קיים מצד פנימיות התורה ענין של אמירת תהלה לדוד גם בתפילת ערבית, אלא שהאמירה היא רק "בגין שבחא", שהיא "כמו ועל דרך .. רשות": תפקיד האמירה איננו ליצור את ההשפעה (של מזונות וכו') אלא הוא שבח מהקדוש־ברוך־הוא.

וכדי להדגיש שאמירה זו של תהלה לדוד היא ענין של

1 וכן: מדוע אין אמירת תהלה לדוד שייכת לתפילת ערבית?

ו.

שני סוגי הענינים שלמעלה מעבודת האדם

3 יש להסביר זאת כך:

4 ישנם באופן כללי שני סוגים בענינים הנעלים מעבודת האדם ונעשים מאליהם לאחר ההכנות ההכרחיות של האדם והכנת כלי ראוי לקבלת ההשפעות מלמעלה²², והם:

8 (א) דרגות הנעלות לחלוטין מעבודת האדם. הן אינן שייכות כלל לעבודת האדם, בדומה לקריעת ים סוף, שהקדוש־ברוך־הוא אמר: "ואתם תחרישון"²³; אין צורך בתפילה, מפני שהמלחמה מלמעלה היא בדרגה²⁴ שבה אין כלל מקום לעבודת האדם, ואדרבה, לפעמים עבודת האדם מפריעה²⁵,

14 (ב) דרגות שיש להן קשר לעבודת האדם, אלא שהעבודה איננה חובה כי אם רשות. עשיית האדם איננה ודווצרת את ההשפעה מלמעלה שהרי אם האדם יכול לגרום לכך היתה זו חובה – אלא באה כדי שההשפעה מלמעלה (הבאה בדרך מתנה) תפעל את פעולתה למטה בשלימות,

20 כדוגמא שמביא ה"צמח צדק"²⁶ בענין הזכרת טל, ש"לא חייבו חכמים להזכיר (שהרי טל נעלה מאתערותא דלתתא – "טל לא מיעצר"²⁷), ואם בא להזכיר מזכיר"²⁷ – "כדי שיהא לברכה"²⁸.

24 ולכן דברים אלו הם באופן של רשות, כי מדובר על דבר שהוא נעלה מעבודת האדם, ולפיכך הוא "רשות". אי אפשר להכריח (כביכול) שההשפעה תהיה כראוי, ולכן אין זו חובה על האדם.

28 בדומה לכך תפילת ערבית היא רשות: למרת שה"יחוד" נעשה מאליו, בכל זאת יש תפילת ערבית כרשות, לפחות, כדי שה"יחוד" יהיה "לברכה".

(22) לכללות סעיף זה – ראה ביאורו"ז להצ"צ שם (ע' צב"ג).

(23) בשלח יד, יד.

(24) בלשון הזהר (ח"ב מח, א) "בעתיקא תליא מילתא".

(25) ראה זהר עה"פ (שם מז, ב). וראה תו"א בשלח (סה, רע"א. הובא

בביאורו"ז להצ"צ שם) "שאם תתערון אזי אין יכול להיות אתעדל"ע אלא כפי האתעדל"ת". – ואולי י"ל שיש בזה ב' אופנים: (א) שמלכתחילה נמשך כפי אתעדל"ת, (ב) שבבואה לתתא נשתנית כפי האתעדל"ת. ואכ"מ.

(26) ביאורו"ז שם.

(27) תענית ג, א.

(28) מג"א סק"ד סק"ד. שו"ע אדה"ז שם ס"ג.

(29) יהל אור שם (ע' תרעג).

(30) ראה זח"ג עג, א. לקו"ת ויקרא ה, א. נצבים מו, א. מכתב כ"ק

מו"ח אדמו"ר ב"התמים" ח"ד ע' מח [קפט, ב] ואילך. אג"ק שלו ח"ג

ע' תקלב ואילך.

(31) ראה קונטרס ענינה של תורת החסידות ס"ב ואילך.

(32) ראה גם לקו"ש ח"ד [המתורגם] ע' 112 ואילך (ובהערות שם).

ח"ב ע' 73 ואילך.

15 ולכאורה אין מובן: אכן, אי אפשר לבקש על מזונות
16 לאחר מנחה, מפני שהוא זמן של "דינא קשיא" – אך כיצד
17 אפשר לבקש זאת "קודם צלותא", לפני שמקיימים את
18 "פרנסה דמארי"?

19 אלא שלפי המוסבר לעיל יש לומר, שזה מפני שכבר
20 התפללו תפילת שחרית, ונשאר הרושם של תפילת שחרית,
21 ובכוח זה אומרים אשרי לפני תפילת מנחה³⁷.

22 לענין זה רומז ה"צמח־צדק" בקיצור, בכותבו "תקנו
23 לומר בשחרית ב' פעמים על דרך ליעקב אשר פדה את
24 אברהם שהתפארת מטה כלפי החסד" – ובכך הוא רומז
25 לקשר שבין אמירת תהלה לדוד בשחרית לבין תפילת
26 ערבית³⁸.

(משיחות ש"פ פינחס תשל"א,
מוצש"ק פ' פינחס תשל"ה)

הוא "כמו וע"ד .. רשות", להדגיש, דלשון הזהר "לאו בגין חובה" אין
הכוונה בזה שהוא רשות כפשוטו לגמרי, כ"א שפעולתו הוא "כמו וע"ד"
ענין הרשות מאחר שאינו "בגין מזונא ופרנסה" (לפעול המשכות כר'),
כא רק "בגין שבחא". וראה לקמן הערה 38.

(36) שם רכו, ב. וראה מג"א ושו"ע אדה"ז שציינו לעיל הערה 7.
(37) ראה עד"ז אוה"ח לזהר כאן (מהרח"ו).

(38) אלא שביהל אור שם (ס"ע תערב) מבאר שהתהלה לדוד
שאומרים קודם "סדר קדושה" (ובא לציון) הוא להשלים הג"פ תהלה
לדוד (ושייך לערבית). וכפשוטו משמעות הכלבו שם, לבוש (שבערה
9) ועוד. וראה גם ס"י מהרי"ד (קצ, א). וראה לעיל הערה 35.

וממ"ש ביהל אור שם (ס"ע תרעג) "והנה פסוד"ז כו" משמע, שגם
ע"ד החסידות התהלה לדוד שאומרים בפסוד"ז שייך לשחרית. ופעם הב'
דשחרית (ששייך לערבית, ת"ת) הוא זה שאומרים לאחר שמו"ע.

1 רשות בלבד (לא כאמירת תהלה לדוד בשחרית ומנחה) לא
2 קבעו³³ את אמירתו בתפילת ערבית עצמה, אלא בשחרית,
3 ובתפילת שחרית עצמה – בפסוקי דזמרה³⁴, הבאים
4 לפני תפילת שמונה־עשרה של שחרית³⁵. ויש לומר שהכח
5 להלל את הקדוש־ברוך־הוא בתהלות ובתשבחות עוד לפני
6 שמתפללים שמונה־עשרה בשחרית, נובע מן ה"יחוד" של
7 תפילת ערבית הקודמת.

8 [בכך יובן גם הנאמר בזוהר שם, ש"פרנסה לא חזי
9 למשאל אלא בחר צלותא ופרנסה דמארי" (=פרנסה
10 אין ראוי לבקש אלא לאחר הילול הקדוש־ברוך־הוא),
11 שלכן אומרים תהלה לדוד לאחר שמונה־עשרה
12 בשחרית, ואמירת תהלה לדוד במנחה "קודם צלותא"
13 היא מפני שלאחר צלותא דמנחה הוא זמן של "דינא
14 קשיא"³⁶.

(33) ע"ד מ"ש בביאור"ז שם (ע' צג) בשם הב"י* (או"ח סרל"ז)
שכדי "להראות שאינה חובה ממש ... אין הש"ץ חוזר התפלה בתפלת
ערבית ואין אומרים קדושה".

(34) שענינם – סידור שבחו של מקום (שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס נא).
וראה אוה"ח לזהר כאן.

(35) אלא שצ"ע, שלפ"ז נמצא שאמירת תהלה לדוד בפסוקי דזמרה
היא רק "כמו וע"ד .. רשות", ומה שאומרים "בגין מזונא ופרנסה .. בתור
צלותא" הוא "חיובא על ב"ג" (לשון הזהר כאן): ואילו ע"פ נגלה, אמירת
תהלה לדוד בפסוקי דזמרה היא יותר חיוב מאמירתו אחרי שמו"ע –
שהרי פסוקי דזמרה נזכר בש"ס (שבת קיח, ב) ואומרים ברכה לפני
ולאחרי (וראה לבוש או"ח שם "מאחר שחייבו חז"ל לאומרו תקנו ברכה
כו"), ותהלה לדוד הוא עיקר פסוקי דזמרה (ראה שו"ע אדה"ז שם.
(טושו"ע ו) שו"ע אדה"ז שם ס' נב).
ואולי י"ל שלכן מדייק אאמור"ר דאמירת תהלה לדוד "בגין שבחא"

(*) כ"ה בגימ' ק הצ"צ. וצ"ע שהרי הב"י לא הוסיף על מ"ש בסור שם (בשם הרמב"ם). ואולי צ"ל "כמ"ש בב"ח" (שכ"ה גם האידנא דקבעוה חזרה. ע"ש).

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג מני"א, תשי"ג
ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו פ"נ מיו"ד מני"א, וכשאחי על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע אקראהו. ובאשר ימי חדש אלול וימים נוראים ממשמשים ובאים - מהנכון
הי' לבדוק את המזוזות בדירתם שיהיו כשרות וכן התפילין שלו (ובודאי הטי"ק והטלית גדול בודק
הוא בכל יום כידוע). והשי"ת ימלא ימי הריון וזוגתו תחי' כשורה ובנקל ותלד זח"ק כשורה ובקל,
ויגדלו את כל ילידיהם שיחיו לתורה ולחופה ולמעשים טובים, ויהי אצלם א חסידישע הויז און א
ליובאוויטשער חסידישע הויז.

בברכה,

**שמות ו, ג - וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב
באל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם**

מג

**"ושמי הוי' לא נודעתי להם", משה בחי' "דעת" וזהו
"נודעתי", שנודע לו בשם הוי', משא"כ יעקב בחי'
"תפארת" וכו'**

כתיב וארא אל כו' ואל יעקב כו' ושמי הוי' לא
נודעתי להם, יעקב חי' מרכבה לחיצוניות¹ התפארת,
לא נודע לו בשם² הוי', ששם הוי'³ הוא בתפארת עיקרו

(1) יעקב . . תפארת: כמארז"ל (ב"מ פד, א) "שופרא דיעקב מעין
שופרא דאדם הראשון". ראה זהר חלק א דף קנז, ב. חלק ג דף שב,
א. לקוטי תורה פרשת ואתחנן ה, ב. תורה אור פ, ד.
ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי פרשת ויחי [קה"ת ה'תשע"ה]
עה, ב בסופו: כל עיקר בחינת יעקב הוא בבחינת קו האמצעי שנקרא
ברייח התיכון המברייח כו' שהוא בחינת תפארת דז"א כידוע, והיינו
בבחינת ההתכללות מחו"ג דוקא שזהו עיקר ענין התפארת כאשר יש
כמה גוונים שונים הפכיים יחדיו מעורבים, ולא כאשר אין רק גוון
אחד אדום או לבן שאין זה תפארת כלל כידוע, ובחי' ההתכללות
מאדום ולבן הוא בחינת התכללות מחו"ג כנודע.
וזהו שיעקב נקרא בחי' שבאבות כי בחינת אברהם הוא רק בבחינת
החסד בלבד ובחי' יצחק רק במדת הפחד ואין שם בחינת תפארת
כו', אבל בחינת יעקב כלול משניהם וכמ"ש אלקי אבי אברהם ופחד
יצחק חי' לי שכלולים בו אור חסד דאברהם ופחד דיצחק, וע"כ נק'
ברייח התיכון כו' שכולל ב' הקוין דימין ושמאל והוא עיקר בחינת
התפארת וכו'. עיי"ש.

(2) ראה הביאור לעיל סי' ב.

(3) שם הוי' הוא בתפארת בעיקרו: ראה אור התורה פרשת ויקרא
עמוד תקלג וז"ל: שם הוי' זהו מה שאור אין סוף מאיר בבחי' בלי
גבול... שזהו ההפרש בין ב' מדות חו"ג ובין תפארת קו האמצעי,
שבחי' חסד וגבורה זהו מה שא"ס ב"ה מאיר בבחי' גבול, אכן ע"י
תפארת קו האמצעי נמשך מה שאור אין סוף ברוך הוא מאיר בבחי'
אין סוף ובלי גבול, ומזה נמשך התכללות המדות חו"ג להיות עושה

הוא בדעת השייך⁴ למשה, היינו שם הוי' מה שהיא
מושרשת בדעת ששם הוא שם הוי' שהוא פנימיות
התפארת, וזהו דרך למשה שהוא בחי' דעת⁵ נודע לו
בשם הוי', זהו נודעתי דוקא בחי' דעת.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות-דברים עמוד קלט

שלום במרומו בין מים ואש, עיין באגרת הקודש ע"פ והי' מעשה
הצדקה שלום. [מובא בילקוט לוי יצחק עה"ת ח"ב סימן קנג הערה
30]. ע"ש.

וראה תורה אור פרשת נח י, ב ואילך. לקוטי תורה פרשת תזריע כג, ג
(מובא שם בילקוט לוי יצחק סימן פב הערה 4). אור התורה בראשית
תתרטז, א. תתרטט, א-ב.

(4) ראה אור התורה ואתחנן עמוד קעב וז"ל: ידוע המאמר בזהר
בכמה דוכתי דמשה מלגאו ויעקב מלבר, פי' שרש בחי' משה הוא
הדעת והוא בחי' הפנימית ליעקב שהוא מדת אמת הנ"ל. וביאור
הדברים הנה עד"מ מבשרי אחזה כו' בהיות ידוע דהתינוק מדותיו
מצומצמים מאד בבחי' הקטנות לדברים קטנים מאד כמו השחוק
באגוזים וכיוצא, ולכשיגדל יגדלו המדות בו שיתאווה לדברים גדולים
כמו כבוד וממון וכיוצא, וזהו השינוי מסיבת הדעת הוא בא מפני
שבקטנותו הדעת שלו קטן ואינו משיג רק לדברים וענינים קטנים
בלבד וע"כ מדותיו קטנים וכמ"ש (משלי יב, ח) לפי שכלו יהולל
איש כו' וכידוע, וכאשר יגדל בדעתו יגדלו מדותיו לחשוק דברים
גדולים כו', וא"כ אנו רואים מזה מאחר שהדעת הוא עיקר ומקור
המדות והוא הסיבה והגורם קטנות המדה או גדלות המדה והיינו
לפי קטנותו או גדולתו הרי הוא המלוכש ומוסתר בתוך פנימי' המדה
ממש ולכן תלוי בו אופן גידולה כנ"ל, וזהו הנק' דעת המתפשט
במדות וכו'.

וא"כ אור הדעת הרי הוא בחי' פנימית המדות ועיקרם ולכן אמר
משה מלגאו, ויעקב שהוא כללות המדות מלבר, כי בחי' הדעת הוא
עיקר עצם המדות בבחי' פנימיותן, ומאחר שכן הגם שמדת יעקב
נק' אמת אבל הוא רק מלבר לגבי משה שהוא מלגאו וכו', וכידוע
דהדעת עולה עד הכתר והיינו שמאיר בו הארת השלימות דכתר כנ"ל
הטעם במדת אמת דיעקב, וגם הוא מאיר בו ביתר שאת מטעם שהוא
אמיתית המדות ועצמותם ביותר כנ"ל וד"ל, ע"ש.

(5) ראה לקמן סי' מח הערה 1.

צריכים להיות גם אצל כל אחד מישראל (הן צדיקים והן בעלי-תשובה) ב' אופני העבודה של בירורים וניסיונות. אצל יושבי אוהל
שעיקר עניינם לימוד התורה, צריך להיות גם גמילות-חסדים. אצל בעלי עסקים שעיקר עניינם מעשה המצוות וגמילות-חסדים, צריך
להיות גם קביעות עתים לתורה.

ממאמר א פרשת פינחס ה'תשכ"ז

בדורות הראשונים הייתה העבודה בנקל יותר, ואילו בדורות האחרונים דעקבות משיחא יש צורך בעבודה ויגיעה רבה להתגבר על
ריבוי מניעות ועיכובים כו'.

ממאמר א פרשת פינחס ה'תשכ"ז

בעת ירידת הנשמה למטה להתלבש בגוף, נותנים לה כוחות שתוכל להתגבר ולנצח את ההעלמות וההסתרים . . גם בזה יש חילוק בין
צדיקים לבעלי-תשובה.

ממאמר א פרשת פינחס ה'תשכ"ז

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת פינחס

כה, יא – פנחס* בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי

א. א. בשביל גילוי המשיח יש צורך בענין של מסירת נפש דוקא.

מצינו אצל פינחס – פינחס זה אליהו¹, מבשר הגאולה²: פינחס שהרגו לזמרי – הניח עצמו הצדה, ומסר נפשו לקנא קנאת ה' ("בקנאו את קנאתי גו"³), ולכן, גם בשעה שנתעלמה הלכה ממושה רבינו⁴, זכה פינחס לכיין אל ההלכה לאמיתתה, שהרי אף ש"הבא לימלך אין מורין לו", הרי כן היא ה"הלכה"⁵.

והענין בזה – שמצד הנשמה רצונו של כל אחד ואחד מישראל לקיים את רצון הבורא⁶, ומצד הנשמה אין מקום לענין של טעות כו', אלא שכאשר ישנן פניות אישיות, הרי זה מעלים על הנשמה. אבל כאשר יהודי נמצא במעמד ומצב שאינו חושב על עצמו כלל, ומתמסר לגמרי לקיים ולמלא רצון הבורא – כפי שצריך להיות מצד הנשמה – אזי בודאי יכין אל האמת⁷.

ומצד מסירת נפשו – "הנני נותן לו את בריתי שלום⁸, ונעשה הענין ד"פינחס זה אליהו", שייבא ויבשר לבני ישראל בשורת הגאולה על ידי משיח – כי, כאמור, בשביל גילוי המשיח יש צורך בענין של מסירת נפש דוקא.

ב. וכיין שבשביל גילוי המשיח יש צורך בענין של מסירת נפש דוקא, הרי מובן, שכללות ענין העבודה – שתכליתה הוא ביאת המשיח – צריכה להיות מתוך מסירת נפש.

והענין בזה – שתכלית הכוונה בבריאת העולם הוא שנתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים⁹, והרי ענין זה יושלם בביאת המשיח.

וזהו שאמרו רז"ל¹⁰ על הפסוק¹¹ "ורוח אלקים מרחפת על פני המים", "זה רוחו של מלך המשיח" – שהענין דרוחו של משיח ישנו כבר מתחילת הבריאה, כיון שזוהי תכלית כוונת הבריאה.

ולכן, כללות ענין העבודה, ובפרט בכל זמן משך הגלות, צריכה להיות מתוך מסירת נפש, היינו, להניח את עצמו הצדה, ולעבוד את ה' באופן של אתכפיא וקבלת עול – כי לגילוי המשיח באים על ידי מסירת נפש דוקא.

וזהו גם הביאור בהמדובר ב"ט כסלו¹², שהאל"ף ב"ת של חסידות הוא ענין הנחת עצמותו, אתכפיא וקבלת עול. – דלכאורה, ה"צריך להיות סדר העבודה באופן שתחילה תהי' עבודתו על פי שכלו ורצונו, ליתן גם לו תפיסת מקום ("מ'זאל אים אויך געבן אַן אָרט"), ואחר כך ידרשו עבודה נעלית יותר, באופן של הנחת עצמותו, ואף על פי כן, מיד בתחלת העבודה תובעים לכל לראש ("נאך איידער וואָס ווען") אתכפיא וקבלת עול, "ברעכן זיך און ניט טאָן וואָס עס ווילט זיך", ואדרבה "טאָן וואָס עס ווילט זיך ניט" –

כי המכוון בכל עניני העבודה הוא ענין המסירת נפש, שדוקא על ידי זה זוכים לגילוי אורו של משיח צדקנו, במהרה בימינו.

תורת מנחם התוועדויות ה'תשי"ד חלק א עמוד 280

ב. פינחס... [והשיב את חמתי]. אמר רבי שמעון בן לקיש פינחס הוא אליהו¹³, א"ל הקב"ה אתה נתת שלום בין ישראל וביני בעולם הזה, אף לעתיד לבא אתה הוא שעתידי ליתן שלום ביני לבין בני, שנאמר (מלאכי ג, כג-כד) הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בא יום הגדול והנורא, והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבות.

ילקוט שמעוני רמז תשעא

ג. פינחס ס' בגימטריא נחמ"ו נחמ"ו¹⁴ לומר שיבא לנחם ולבשר לישראל כדכתיב (ישעי' נב, ז) מה נאוו על ההרים וגו' וכתבי' (מלאכי ג, כג) הנה אנכי שולח וגו'.

פנענח רזא (מבעלי התוספות)

(10) בראשית רבה פ"ב, ד. רפ"ח.

(11) בראשית א, ב.

(12) סעיף מ (תורת מנחם התוועדויות ה'תשי"ד חלק א עמוד 254).

(13) מובא בערוך ערך זרוע, וילקוט שמעוני כאן, וראה לקוטים חלק ז עד, מדרש אגדה ומדרש הגדול כאן. וראה ב"מ ק"ג: אשכחיה רבה בר אבא דלאליה דקאי בבית הקברות של עכו"ם וכו', אמר ל' לאו כהן הוא מר (דאיכא למאן דאמר דאליהו הוא פנחס, דכתיב ב' קנא קנאתי, וכן בפנחס בקנאו את קנאתי) כו'. וראה תרגום יונתן בן עוזיאל שמות ו, יח, בבא בתרא קכא: ובתוס' שם ד"ה שבעה.

(14) שפנחס הוא אליהו ויבא לבשר לישראל. ועיין מוש"כ הפענח רזא בפרשת בחוקותי.

במדרש (ילקוט שמעוני רמז תשעא): עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת פנחס סימן ח, ובהנשמן שם.

"פסוק כה, יא פנחס... – בענין "פנחס זה אליהו" עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת פנחס סימן ח' ובהנשמן שם, ובילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת שמות סימן ר"ט. רלה. רלט הערה 1. רנ. פרשת וארא סימן קלד. צו. קלב. קלט. קמ. פרשת ויקרא סימן קטו. פרשת אחרי סימן ב. ו. יב. יד. מא. פרשת בחוקותי סימן לה בפירוש נזר הקודש השלם. רכט. רמג. פרשת חוקת סימן קלח. קכז. פרשת בלק סימן קב. תקח. תכח. תקלט. תקמ. תקמג. ועיין גם כן פרשת ויגש סימן עב. פרשת וישב סימן מה. פרשת שלח סימן קנא.

(1) נסמן באגרות קודש כ"ק אדמו"ר חלק ג עמוד קס.

(2) פירוש רש"י בחוקותי כו, מב. ועוד.

(3) פינחס כה, יא.

(4) סנהדרין פב, א. פירוש רש"י בלק כה, ו.

(5) סנהדרין שם.

(6) ראה רמב"ם הלכות גירושין סוף פרק ב.

(7) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חלק ט עמוד 63.

(8) פינחס כה, יב.

(9) ראה הנחומא בחוקותי ג. נשא טז. בראשית רבה ספ"ג. במדבר רבה פ"ג, ו. תניא ריש פרק לו. ובכמה מקומות.

♦ יום ראשון י"ח תמוז ♦

כה (י) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

י ומליל יי עם משה למימר:

(יא) פִּינֹחָם בֶּן-אֶלְעָזָר בֶּן-אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן הָשִׁיב אֶת־חֲמַתִּי מֵעַל בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאוֹ אֶת-קִנְאָתִי בְּתוֹכָם וְלֹא-כִלִּיתִי אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי:

יא פינחס בן אלעזר בן אהרן כהן אתה את חמתי מעל בני ישראל בדקנתי את קנאתי פיניהון ולא שצית את בני ישראל בקנאתי:

אחר אהרן. בקנאו את קנאתי. בקנאו את נקמתי, בקצפו את הקצף שהיה לי לקצף. כל לשון "קנאה" הוא המתחרה לנקם נקמת דבר, אנפרטמנ"ט בלע"ז.

כ"י פִּינֹחָם בֶּן-אֶלְעָזָר בֶּן-אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן • (סנהדרין פב. סוטה מב) לפי שהיו השבטים מבזים אותו: הראיתם בן פוטי זה שפטם אבי אמו עגלים לעבודת אלילים ותרג נשיא שבט מישראל, לפיכך בא הפתוב ויחסו

~ נקודות משיחות קודש ~ שיחת שבת פרשת פינחס, כ"א תמוז, ה'תשכ"ו

וכיון שבהשגחה פרטית היתה אמירת ברפת הגומל ביום השבת קודש פרשת פנחס, הרי מובן, שבכל שנה ושנה בבוא פרשת פנחס (ללא נפקא מינה באופן הקביעות בימי החודש), "נזכרים ונעשים" העניינים הקשורים עם ברפת הגומל.

ביום השבת קודש פרשת פנחס שלאחרי המאסר והגאולה (בשנת תרפ"ז), ברך בעל המאסר והגאולה "ברפת הגומל" בעת שעלה לתורה - בהתאם לפסקדיו רבנו הזקן בנוגע לחולה שנתרפא, שמברך הגומל כשחוזר לבוריו לגמרי, ומזה מובן גם בנוגע להיווצר מבית האסורים, שכל זמן שלא חזר לביתו, לא נקרא ש"יצא מהסכנה לגמרי".

~ נקודות משיחות קודש ~ משיחת שבת פרשת פינחס, ה'תשכ"ה

שעכשו הוא עושה זאת "שלא לשמה" רק בחיצוניות, אף בפנימיות וב"תוף" פונתו היא **לשמה**. ולכן "מתוך שלא לשמה" - מה"תוף" והפנימיות שלו בקיום התורה והמצוות "שלא לשמה" הוא "בא לשמה" - שהפנימיות הנסתרת באה לידי גילוי.
(ב) כיון שהוא מצוה ללמד ולקיים מצוות על-פי 'שלחן ערוך', אסור לפוסלו, כי הוא עלול עקב זאת להפסיק ללמד תורה וכו'. צריך רק לעוררו שיתחיל ללמד **לשמה**, שיגיע מהר ככל האפשר לידי "בא לשמה".
(ג) והעיקר: לעולם אין לדעת את הנעשה בלבד של האולת, כפי שרואים ברור בענייננו, שאפילו השבטים, למרות שהיו

ההוראה שאפשר וצריך ללמד מפירוש רש"י זה, מובנת בפשטות:
כאשר רואים אדם העושה מעשה טוב, הרי אף שיש הוכחות רבות לכך שהוא עושה זאת, לכאורה, מפני מניעים אישיים - אסור בכל זאת לשלל את מעשהו הטוב, כי:
(א) אף אם נניח שהוא עושה זאת מתוך מניעים אישיים, הרי ההלכה קובעת "**לעולם יצטק** אדם בתורה ומצוות אף-על-פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה" - ובמיוחד לפי המשמעות הפנימית של "מתוך שלא לשמה בא לשמה", שהאדם מגיע אחר-כך לידי "לשמה", מפני

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

כי ראוי היה לשכר הגדול הזה, שהרג נשיא בישראל ובת מלך גוים ולא ירא מהם בקנאתו לאלהיו. ואחרי שנתן שכרו הטוב לצדיק צוהו להפטר מן הרשעים, ואמר לו **צורו את המדינות**. וצוהו שימנה העם תחלה, וזה טעם **ויהי אחרי המגפה** (לחלו בו א), כי המניין יהיה תחלה: תורה יח

אחרי כהנת עולם" כמו שאמר (שמות כט ט) באהרן, אבל אמר "**ברית כהנת עולם**" ואמר "**את בריתי שלום**" שיתן לו ברית עם השלום דבק בו, ובאהרן נאמר לכבוד ולתפארת (שמות כח ב), ולכך אמר **אשר קנא לאלהיו**, והמשכיל יבין:
והזכיר ושם איש ישראל המכה, ושם האשה המכה, להודיע

(יא-יו) **פינחס בן אלעזר**. הודיע הקדוש ברוך הוא למשה שישלם שכר טוב לפנחס על קנאתו אשר קנא לאלהיו, ועל הצדקה שעשה עם ישראל לכפר עליהם, ולא מתו כלם במגפה. וצוהו שיודיע לישראל שהוא כהן לעולם, וזה טעם **לכן אמר** שיגיד זה בישראל:
ולא אמר הפתוב "והיתה לו ולזרעו

הלומד בהתלהבות והמתנהג בהדור וכו' הוא הצודק ולא המבטל.

יותר מכן, יתכן שלהיפך, המבטל עושה זאת דוקא מפני גאותו שלו:

אין הוא מסגל לסבל שהזלת נעלה ממנו, ולפיכך הוא מקנא בו. ואלו היה מתנהג כראוי, היתה קנאה זו מעוררת בו רצון ללמד מחברו - קנאת סופרים תרבה חכמה, אך פיון שיחד עם מדת הגאון יש בו גם מדה של עצלות, הרי הוא מבטל את לומד התורה ומעשיו הטובים של הזולת. מקדשה לא תתכן מסקנה הנוגדת לאמת, וכיון שהן העבדה שהוא עצמו אינו לומד בהתלהבות, כמאמר חז"ל "מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיע, אף כאן..." (למרות שנדמה לו שאין הוא עדין בדרגה של לנהג כך "לשמה" באמת), בנגוד לפסק התורה "לעולם יצטק אדם בתורה ומצות שלא לשמה..." והן התנהגותו בבטול הזולת, להפך מההוראה ב"תורת אמות" "והוי דן את כל האדם לכף זכות" - הרי זאת הוכחה ברורה, שהגורם לקר אינו רגש של קדשה, אלא להפך.

בידם הוכחות ברורות, לכאורה, שפינחס עשה זאת **שלא לשמה**, הרי הקדוש-ברוך-הוא - אשר "ה' יראה ללבב" - העיד עליו שעשה זאת רק מפני קנאת ה'.
ענין נוסף בקר:

מי שמבטל את הזולת העושה מעשה טוב, בטענה שהלה עושה זאת ממניעים אישיים, עלול לטען שהוא מבטל מצד הקדושה: פיון שאני עניו בטבעי (כך הוא חושב לעצמו), איני מסגל לסבל גאון, ולכן, בראותי יהודי הלומד תורה בהתלהבות או מקים מצות בהדור, באפן היכול להראות כיוהרא - איני יכול לסבל זאת ולשתק.

על כך נלמדת ההוראה מפרוש רש"י זה, המסביר את לעגם של השבטים על קנאותו של פינחס, שנבעה מרצונם להגן על כבודו של משה, והקדוש-ברוך-הוא "יחסו אחר אהרן" והעיד שהוא קנא את קנאת ה', ולא הם.

הדבר מלמדנו לקח לגבי בטול הזולת הלומד בהתלהבות, או מתנהג בהדור וכו', כאילו יש כאן בטיי של יוהרא, מתוך מחשבה שלעג זה הוא מפני ענוה (הגנה על כבודו של משה שהיה "ענו מאד מכל האדם") - שלאמתו של דבר

יב כבן אמר הא אגא גיר לה ית קמי שלם:

(יב) לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום:

טובה, אף כאן פירש לו הקדוש-ברוך-הוא שלומותיו.

כ"א את בריתי שלום • (סנהדרין פב) דתהא לו לברית שלום, פאדם המחזיק טובה וחסות למי שעושה עמו

יג ויהי לה ולבנהי בתוהי קים כהנת עלם חלף די קמי קדם אלהי וכפר על בני ישראל:

(יג) והיתה לו ולזרעו אחרי ברית כהנת עולם תחת אשר קנא לאלהיו ויכפר על בני ישראל:

ולא נמשח, לא בא לכלל כהנה עד כאן. וכן שנינו ב'זבחים': לא נתפנה פינחס עד שהרגו לזמרי. לאלהיו • בשביל אלהיו, כמו (במדבר יא): "המקנא אתה לי", (זכריה א): "קנאתי לציין" - בשביל ציון.

כ"א ויהי לה • בריתי זאת. ברית כהנת עולם • שאף-על-פי שכבר נתנה כהנה לזרעו של אהרן, לא נתנה אלא לאהרן ולבניו שנמשחו עמו ולתלדיהם שיילדו אחר המשחתן, אבל פינחס שנולד קדם לכן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יח, עמ' 320)

החכמים בקשו לנדותו, ובלבד שתוסר חמתו של הקב"ה מעל ישראל ותפסק המופה. פיוצא בזה, אנו מוצאים אצל הבעל-שם-טוב ותלמידיו, שלא אחת הפקירו את העולם-הבא שלהם למען טובתו של יהודי שני.

והיתה לו ולזרעו אחרי ברית כהנת עולם (כה, יג) פינחס שלא ברצון חכמים... בקשו לנדותו, אלולי שקפצה עליו רוח הקדש, ואמרה: והיתה לו ולזרעו אחרי ברית כהנת עולם (ירושלמי סנהדרין ס"ט). פינחס העמיד בסכנה לא רק את גופו (שכן בני שבט שמעון היו עלולים להרגו) אלא אף את נשמתו (שהרי

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יח, עמ' 153)

מבאר בחסידות, שכח ההולדה הוא בעצם כח אלקי (בהיותו פעין כח הבריאה יש מאין, שהוא בחיק הבורא בלבד), אלא שילת אלקית זו נתנה אף לבשר-ודם.

תחת אשר קנא לאלהיו (כה, יג) פינחס קנא לכח האלקי שבגוי-ישראל נצלו לרעה פאשר נהו אחרי גנות מואב.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ד, עמ' 1327)

ויכפר על בני ישראל (כה, יג)

שעוד עתה לא זו, אלא עומד ומכפר עד שיהיו המתים (ספרי).
מה נשתנה חטא פֿעור משאר חטאי בני ישראל, שהוא

זקוק לכפרה תמידית?

אלא המשמעות הפנימית של חטא פֿעור היא: החשבת תענוגיו העולם ועשיתם עקר, ומדה זו מצויה בקרבנו תמיד.

(יד) וַיִּשֶׁם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הַמֶּכָּה אֲשֶׁר הָפָה אֶת־הַמְדִּינִית זִמְרִי בֶן־סֵלֹוא נְשִׂיא בֵּית־אָב לְשִׁמְעוֹנִי:

יד ושום גברא בר ישראל קטילא די אתקטל עם מדינתא זמרי בר סלוא רב בית אבא לבית שמעון:

שמעון. דבר אחר: להודיע שבחו של פינחס, שאף על-פי שזה היה נשיא, לא מנע את עצמו מלקנא לחלול השם, לכך הודיעה הכתוב מי הוא המכה.

כ"י וַיִּשֶׁם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וגו'. במקום שיחס את הצדיק לשבח, יחס את הרשע לגנאי. נשיא בית-אב לשמעוני. לאחד מחמשת בתי אבות שהיו לשבט

~ נקודות משיחות קודש ~ משיחת שבת פרשת פינחס, התשכ"ה

"במקום שיחס את הצדיק לשבח, יחס את הרשע לגנאי" (רש"י).

כלומר, ההבדל בין זמרי לבין פינחס, הוא קוטבי: זמרי פעל למעשה באכזריות הקשה ביותר, וכסה זאת ב"אצטלא" של חסד, ולעומת זאת, פינחס עשה מעשה הנראה פאכזרי, אף זהו החסד העצום ביותר.
ההוראה הנלמדת מכך לגבי כל דור ודור, ולגבינו, מובנת בפשטות:

לכאורה, מהו הגנאי לזמרי בהיותו "נשיא בית אב לשמעוני"? ההסבר לכך הוא: השבטים סברו שזמרי פעל מתוך חסד, ופינחס - מתוך אכזריות, כדלעיל, והתורה שוללת שתי הנחות אלו: "במקום שיחס את הצדיק לשבח", שפינחס הוא "בן אהרן", ויש בו תכונותיו של אהרן "רודף שלום ומטיל אהבה", באותו מקום ובאותה דרך "יחס את הרשע לגנאי", שהמעשה של "ויקרב... את המדינית" לא נבע ממדת החסד, אלא להפך, מהיותו "נשיא בית אב לשמעוני", אשר על שמעון אומרת התורה "כלי חמס מכרותיהם". כלומר, במעשהו של זמרי התבטא ההפך ממדת החסד - מדת האכזריות:

בתקופה של מגפה רוחנית ר"ל, כאשר רואים מקנא קנאת ה' - אסור לבטלו וכו', למרות שאין הוא משה שבדורו, ואפילו אינו כהן, כדלעיל. והתורה מספרת ואומרת, שלא זו בלבד שקנאת ה' תביא לידי "ותעצר המגפה מעל בני ישראל", אלא אף תגרום לשלום אִמְתִּי - "הנני נותן לו את בריתי שלום",

כי אם בתקופה שבה "ויחל העם לזנות...", וכאשר החטא הוביל לידי "ויחר אף ה' בישראל, שלח בהם מגפה" - אז מכריו זמרי "לעיני כל עדת בני ישראל" שארמית **מתרת** לישראל, ובמקום לעוררם לתשובה - הוא, להפך, **מונע** את התשובה, גנותנו להם "התר" לך מ"נשיא שבט בישראל" - הרי זו אכזריות קשה ביותר.

ועל-ידי שלום אִמְתִּי, להפך מפרוד ומשנאת חנם, תתבטל הגלות הנגרמת משום כף.

וזהו הקשר של פנחס לאליהו מבשר הגאולה, כמאמר חז"ל "פנחס הוא אליהו", כי על-ידי התנהגותו של פנחס נפכה לגאולה האמתית והשלמה, שתקרו על-ידי אליהו הנביא (זה פינחס) - אשר תגרום לקרוב הלבבות "והשיב לב אבות על בנים, ולב בנים על אבותם", בקרוב ממש.

(טו) וַיִּשֶׁם הָאֱלֹהִים הַמֶּכָּה הַמְדִּינִית כּוֹזִי בֶת־צֹר רֹאשׁ אֲמוֹת בֵּית־אָב בְּמִדְיָן הוּא:

טו ושום אתתא דאתקטילת מדינתא פזיבי בת צור ריש אמי בית אבא במדין הוא:

היה חשוב מכלם, שנאמר "ראש אמות"; ולפי שנהג בזיון בעצמו להפקיר בתו, מנאו שלישי. **בית-אב**. חמשה בתי אבות היו למדין (בראשית כה): עיפה ועפר וחנוף ואבידע ואלדעה, וזה היה מלך לאחד מהם.

כ"י וַיִּשֶׁם הָאֱלֹהִים הַמֶּכָּה וגו'. להודיע שנתן של מדינים, שהפקירו בת מלך לזנות, כדי להחטיא את ישראל. ראש אמות. אחד מחמשת מלכי מדין (במדבר לא): "את-אוי ואת-רגם ואת-צור וגו'", והוא

טז ומליל יי עם משה למימר:

(טז) וידבר יהוה אל־משה לאמר:

יז אעק ית מדינאי ותקטל יתהון:

(יז) צרור את־המדינים והביתם אותם:

כ"י צרור. כמו: "זכור", "שמור", לשון הנה, עליכם לאיב אותם.

יח ארי מעיקין אנון לכוון בנבליהון די
נכילו לכוון על עסק פעור ועל עסק פזבי
בת רבא דמדון אסתהון דאתקטילת ביומא
דמוחנא על עסק פעור:

(יח) כי צורים הם לכם בנבליהם אשר נכלו לכם
על דבר פעור ועל דבר פזבי בת נשיא מדין אחתם
המכה ביום המגפה על דבר פעור:

פעור. ואת מואב לא צוה להשמיד, מפני רות שהיתה
עתידה לצאת מהם, כדאמרינן ב'בבא קמא' (לה).

נשיא כי צורים הם לכם וגו' על דבר פעור.
שהפקירו בנותיהם לזנות, כדי להטעותם אחר

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ רשימות חוברת נ עמ' 12-13 – מתוך 'לקראת שבת')

אכילה לשם תאוה – ע"ז של פעור

איתא ב'לקוטי תורה' (שלה מו, ד. ושמ' נסמנו המקורות) שכל
התענוגים הגשמיים הם באמת "פסלת" מהמלאכים
העליונים.
כשאדם אוכל מאכל, והמאכל נותן לו חיות וכח – הרי הוא
בבחינת "מקבל" מהמאכל. והנה, אם אוכל את המאכל
לשם שמים הרי הוא מעלה את המאכל לקדשה (תניא פ"י)

בנבליהם אשר נכלו לכם על דבר פעור (כה, יח)
עבודת פעור היתה כלשון רש"י (כה, ג ד"ה פעור) "על-שם
שפוערין לפניו פי הטבעת ומוציאין רעי, וזוהי עבודתו".
וקשה, כיצד יכלו ישראל לטעות אחר עבודה זרה שפלה
ונחותה כזו?!

ויש לומר הבאור בזה על דרך החסידות:

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

כשעלה על דעתך, שתי פרידות יש לי
להוציא מהם רות המואביה ונעמה
העמונית:
והנה קדם הקל וחומר הנהירו למשה
מן המואבים. ועוד אם מפני הקל
וחומר, למה הצריך להזהיר מבני עמון.
אולי לא הקפירו בלשון האגדה בכך,
אבל הפונה לומר שגלוי לפניו יתברך
כי בשיצוה אותו צורר את המדינים,
יהיה למשה קל וחומר לעשות מלחמה
במואב שלא ברשות אחרת והקדים
להזהירו מזה, ומפני שהזהיר במואב
הזהיר גם בבני עמון, שלא יחשב משה
שהיה אזהרתו מן מואב לבדו רשות
בבני עמון, כי גם הם גמלו להם רעה
ולא קדמו אותם בלחם ובמים:
ומדרש אחר, מפני שהמואבים עשו
מפני היראה שהיו שוללים
אותם, אבל מדינים נתעברו על ריב
לא להם, כמו שכתב רש"י בסדר אלה
מסעי (להלן לא ב):

ועל דרך הפשט עוד, ארץ עמון ומואב
השם נתנה לבני לוט ירושה
בעבור לוט אביהם ששרת את הצדיק
ונלה עמו לאותה הארץ, ולכך לא
הרשה לעשות להם רעה בארצם, אבל
מפני חטאם שהרחיקו את ישראל ולא
קרבו אותם, הענישם להרחיקם מעל
עמו, וצוה לא יבא עמוני ומואבי בקהל
ה' (דברים כג ד), מדה כנגד מדה: תורה א

בנבליהם אשר נכלו לכם וגו', הנה כל
המתנכלים מחיבי מיתה, ולכן המיתו
גם בלעם, כי ידעו שהוא בעל העצה
הרעה הזאת:
והנה צוה הקדוש ברוך הוא להנקם
מהם, אבל על המואבים כבר
הזהיר (דברים ב ט) אל תצר את מואב.
כי ישראל בתחלה באו אל גבול אדום
והזהירם עליהם (שם פסוק ד) ונשמרתם
מאד, ואחרי כן באו לגבול מואב ואמר
לו אל תצר את מואב, ואחרי כן אמר
(שם פסוקים יח יט) אתה עבר היום את גבול
מואב את ער וקרבת מול בני עמון אל
תצרם. ואמר (שם פסוק כד) קומו סעו
ועברו את נחל ארנן ראה נתתי בידך
את סיחון, ואחר כל זה ראה בלק כל
אשר עשה ישראל לאמורי שהם שני
מלכי האמורי סיחון ועוג, ונעשה הענין
הזה כלו, אם כן אזהרת אל תצר את
מואב מקדמות למצות צורר את
המדינים:

ואני תמה על לשון האגדה שאמרו
בבבא קמא (לה), אל תצר את
מואב, וכי עלה על דעתו של משה
לעשות מלחמה שלא ברשות, אלא
נשא משה קל וחומר בעצמו, אמר ומה
מדינים שלא באו אלא לסייע למואב
אמרה תורה צורר את המדינים
והפיתם אותם, מואבים עצמן לא כל
שכן, אמר לו הקדוש ברוך הוא לא

(יח) וטעם בנבליהם. באשר פרשתי
(לעיל כה א) כי וקני מדין חשבו
המחשבה הרעה הזאת, כמו שנאמר
(לעיל כב ד) ויאמר מואב אל וקני מדין,
כי בהם נתייעצו מתחלה והם נתנו עצה
זו למואב שתוננה בנותם עמיהם
ויצמידו אותם לבעל פעור להדיחם
מעל השם, ואם לא נזכר שם. ועוד
ששלחו להם בת מלכם לזנות עמיהם,
וזה טעם ועל דבר פזבי בת נשיא מדין
אחותם. כי לולי מדעת יועצי המלכות
נעשה, כבודה בת מלך במדין, מה
תבקש בנשים בערבות מואב ללא אל
מחנה עם אחר, כי ישראל בערבות
מואב בנשים היו, ומאין תבא שם
המדינית הזאת. אבל היתה יפת תאר
מאד, ושלחו אותה וקני מדין שם, כי
אמרו בתאר אשה יפה רבים הושחתו

(יבמות כג):

וקריב הוא שהיה גם בלעם בעצה
הזו, כי בשובו מארץ מואב
עבר במדין, כי דרכו משם והיה ביועצי
המלכות, ואולי נתעכב שם לדעת מה
יהיה בהם, לפיכך מצאנוהו ישראל
במדין והרגוהו שם (להלן לא ח). ויהיה
פרוש ויקם בלעם וילך וישב למקומו
(לעיל כד כה), שהלך לו לשוב אל ארצו.
וכן נראה, כי ישראל לא יהרגו
המתנבא רק ברשות התורה, אבל
באשר נאמר להם פי צורים הם

עז שייעור יומי ליום ראשון י"ח תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום – כו – פרשת פינחס

וזהו ענין עבודת ה' של פעור: אדם הרועה רק את ההנאה הגופנית מהמאכל, הרי זה כאלו הוא "עובד" ומשתתף ל"פסלת" המלאכים.

ונמצא שהוא גם "משפיע" על המאכל ומעלה אותו, אבל באכילה לשם תאוה ותענוג אינו אלא מקבל, ומפסלת המלאכים.

כו (א) ויהי אחרי המגפה פ ויאמר יהוה אל משה ואל אלעזר בן אהרן הכהן לאמר:

כשיצאו ממצרים ונקסרו למשה, נקסרו לו במנין, עקשו כשקרב למות ולהחזיר צאנו, מחזירים במנין.

כ"א ויהי אחרי המגפה וגו'. משל לרועה שנקנסו זאבים לתוף עדרו והרגו בהן, והוא מונה אותן לידע מנין הנותרות. דבר אחר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות כרך יח עמ' 326 ואילך – מותך 'לקראת שבת')

משל לרועה שמונה הצאן שבעדרו

הבאור בזה: תפקידו של רועה הוא לשמור על הצאן. כאשר הרגו זאבים מן הצאן, הוא מונה את הנותרות כדי להבטיח שמעתה יזהר יותר בשמירתם. ברם, הדבר שיהיה רק בהזק התלוי בשומר, שהרי לגבי הזק שאינו באשמתו לא תועיל זהירות ותרע בשמירה.

ובגדון דידן: הריגת החוטאים היתה כדין, ולא היה משה אשם בהריגתם, ואין טעם למנות הנותרים להזהר בשמירתם. מה שאין כן המגפה ארעה כתוצאה מכך שנתעלמה ממושה ההלכה ד"הבועל ארמית קנאין פוגעין בו", ואחר הריגת זמרי על ידי פנחס נעצרה המגפה, ולכן הצרך למנות את הנותרים אחר המגפה, בדגמת רועה שנקנסו זאבים בצאנו.

ויהי אחרי המגפה.. שאו את ראש | כל עדת בני ישראל

משל לרועה שנקנסו זאבים לתוף עדרו והרגו בהן, והוא מונה אותן לידע מנין הנותרות (כו, א"ב, ובפרש"י) ובסיום פרשת בלק, כתוב "ויאמר משה אל שופטי ישראל הרגו איש אנשיו וגו'". וברש"י שם: "כל אחד ואחד מדיני ישראל היה הורג שנים, ודיני ישראל שמונה רבוא ושמונת אלפים".

וצריך באור: משמעות הכתוב בפרשתנו (לפי המובן ממשלו של רש"י) היא שהמנין היה לידע מנין הנותרים בעקבות המגפה בה נפלו כ"ד אלף מישראל, ולפי חשבון ההרוגים על ידי שופטי ישראל, נמצא שהרגו למעלה מ"ז רבוא (כמוכא ברמב"ן), רבוי מפלג לגבי הנפלים במגפה, ושם לא מצינו מנין??

ב קבילו ית חשבון כל כנשמת דבני ישראל מפר עשרין שני ולעלא לבית אבהתהון כל נפק חילא בישראל:

(ב) שאו את ראש | כל עדת בני ישראל מן עשרים שנה ומעלה לבית אבתם כל יצא צבא בישראל:

כ"א לבית אבתם. על שבט האב יתיחסו, ולא אחר האם.

ג ומליל משה ואלעזר כהנא אמרו למני יתהון במישראי דמואב על ירדנא דירחו למימר:

(ג) וידבר משה ואלעזר הכהן אתם בערבת מואב על ירדן ירחו לאמר:

כ"א וידבר משה ואלעזר הכהן אתם. דברו עמם על זאת, שצוה המקום למנותם. לאמר. אמרו להם: צריכים אתם להמנות מן עשרים שנה ומעלה.

ד מפר עשרין שני ולעלא כמא די פקיד ית משה ובני ישראל די נפקו מארעא דמצרים:

(ד) מן עשרים שנה ומעלה כאשר צוה יהוה את משה ובני ישראל היצאים מארץ מצרים:

כ"א כאשר צוה וגו'. שיהא מנינם מן עשרים שנה ומעלה, שנאמר (שמות ל): "כל העבר על הפקדים וגו'".

... ביום י"ז תמוז ותשעה-באב יש לומדים (אף שמעטים הם ביותר – ולא נתפרסם כלל וכלל) בתורה (בנביאים) פרשת היום על-דבר "צום הרביעי" ו"צום החמישי" (על-דרך שבכל יום אומרים שירו של יום וכיוצא-בזה), ויתירה מזה – התורה היא נצחית גם לעתיד-לבוא, כולל חלקים אלו בנביאים המדברים על-דבר הצומות; אלא שבתורת אמת ותורה אור – מאיר בגלוי הטוב שבכל דבר, היינו הטוב שבצומות אלו, כפי שיהפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים לעתיד-לבוא, ואדרבה – על-ידי הלימוד בנוגע להירידה לפי שעה, הרייזה מגדיל השמחה וה'יום טוב'.

(משיחת שבת פרשת פינחס ה'תשמ"ח – הערה 36)

שי למורא

(ו) **בְּהַמְצֵאוֹ**, קדם מִדָּוִד, בעוד שהוא אומר לָכֵן וְיִשְׁעוּי. (ז) **דָּרְכּוֹ**, דרך הַרְשָׁעוֹ. **וְאִישׁ אֶנּוּ**, לפי הַעֲנֵן פָּרִישׁוֹ בעל מַחֲשָׁבוֹת וַעֲצוֹת רְעוּת. **מַחֲשָׁבוֹתָיו**, מַחֲשָׁבוֹתָיו הָרְעוּת. **וְאֵל אֱלֹהֵינוּ כִּי יִרְבֶּה לִסְלֹחַ**, וְיִשׁוּב אֶל אֱלֹהֵינוּ, וְשֵׁשׁ לוֹ תְּקוּהָ, כִּי הוּא מְרַב לִסְלֹחַ. (ח) **כִּי לֹא מַחֲשָׁבוֹתֵי מַחֲשָׁבוֹתֵיכֶם**, כִּי

מַחֲשָׁבוֹתַי מַחֲשָׁבוֹתֶיכֶם, כִּי
חֲשַׁבְתֶּם שְׁאֵנֶמְל לָכֶם רַע אֲנִי-עַלְיָי
שֶׁתָּשׁוּבוּ אֵלַי, עַל כֵּן אָמַר, לֹא
מַחֲשָׁבוֹתַי כַּמַּחֲשָׁבוֹתֶיכֶם, כִּי
בַמַּחֲשַׁבְתִּי לְחִיטּוֹב לָכֶם. וְלֹא
דַרְכֵיכֶם דַּרְכִּי, אֲנִי דִינִי דְיָנִי
כְּשֶׁר־וָדָם, אַתֶּם מִי שְׁמוּדָה בְּדִין
מִתְחַבֵּב, אָבָל אֲנִי "צִמּוּדָה" וְעוֹזֵב
יְהוָה" (חזש"ל כח.ג). (ט) כִּי נִבְּהוּ
שְׁמִים מֵאַרְצֵי וְגו', כַּעֲדָה נִבְּהוּ
הַשְּׁמִים מִן הָאָרֶץ, כֵּן דַּרְכֵי נִבְּהִים
בְּהַבְדִּיל רַב מִדְּרָכֵיכֶם. וְהַדְרָכִים
הַנִּרְאִים נִקְרָאִים "דַּרְךְ", וְהַדְרָכִים
הַנִּסְתָּרִים נִקְרָאִים "מַחֲשָׁבוֹת." (י) כִּי
כֹאשֶׁר יֵרֵד הַנֶּשֶׁם וְהַשֵּׁלַג וְגו',
כִּמּוֹ הַנֶּשֶׁם וְהַשֵּׁלַג שִׁיּוּר מִן הַשְּׁמִים,
לֹא יָשׁוּב אֶל הַשְּׁמִים עַל-יְדֵי חֶם
הַשֶּׁשֶׁשׁ עַד שֶׁבִּתְחִלָּה הַנֶּשֶׁם מְרֹחַ אֶת
הַצִּמּוּדָן שֶׁל הָאָרֶץ וְגו' וְכֵן אַחֲרֵי-כֵן
יָשׁוּב לְמַעְלָה בְּחֶם הַשֶּׁשֶׁשׁ, וְהוֹלִידָה,
וְהַנֶּשֶׁם יִרְחַם שֶׁהָאָרֶץ תּוֹלִיד, כְּלוֹמֵר
לְהוֹצִיא הַצִּמּוּד מִתַּנְעִנֵן בַּעֲמֵק הָאָרֶץ.
וְהַצִּמּוּיָה, הִיא הוֹצֵאת הַצִּמּוּדִים
מֵעַל הָאָרֶץ. וְנִתֵּן יָדָע וְגו', הַנֶּשֶׁם
הוּא סָבָה לְגִידוֹל הַתְּבוּאָה בְּשִׁבְלִי לְרַע
מִן עוֹד בְּמִקּוֹם אַחֵר, וְלִהְיוֹת לְמֵאֻכָּל
לְמִי שְׁצוּרִד לְאַכֹּל. (יא) כֵּן יִהְיֶה
דְּבָרֵי וְגו', דְּבַר הַבְּטָחָתִי שֶׁהַבְּטָחָתִי
לָכֶם לְהוֹצִיאֲכֶם מִן הַחֲלוּת, לֹא יָשׁוּב

עצרת מרים

ו' דִּרְשׁוּ יְהוָה בַּהֲמוֹצָאוֹ בְּעוֹד הוּא מִצּוֹי בָּכֶם כִּרְאֹאיוּ בְּהוֹתוֹ קְרוֹב:
ז' יַעֲזֹב יִשְׁעוֹ דֶּרֶכּוֹ בְּמַעֲשֵׂה זִכְרוֹ וְאִישׁ אֶנּוּ מִחֲשַׁבְתָּיו הִרְעוֹת וְיִשָּׁב
וְיִשׁוֹב אֶל־יְהוָה וְיִרְחַמְהוּ וְאֶל־אֱלֹהֵינוּ יֵשׁ תְּקוּנָה כִּי־יִרְחַב לִסְלוֹחַ:
ח' כִּי לֹא מִחֲשַׁבְתִּי מִחֲשַׁבּוֹתֵיכֶם כִּי אֲנִי מִרְבֵּה לִסְלוֹחַ וְלֹא יִשְׁאֵר אֲצִיל
מִהֶעָן דָּבָר וְלֹא דִרְבִּיכֶם דִּרְכִּי

וּמִהֲעוֹן דָּבָר וְלֹא דְרִיכִים דְּרִכִּי
 דְּרִיד בְּשִׂרְדֵם לַעֲשׂוֹת אֶת הַמִּוֹדָר בּוֹ
 וְאֵין מוֹעִיל תְּשׁוּבָה וּפִים, אֲבָל דְּרִיכִי לֹא
 כֵּן הִיא נֶאֱמָר יְהוָה: ט וְאֵין כֵּין רַק
 הַבְּדֵל בְּפִחוֹת וְיִתֵּר, אֱלֹא כִּי כְמוֹ
 וְגִבְהוֹ שְׂמִים מֵאֲרֵץ כֵּן וְגִבְהוֹ
 הַבְּדֵל רַב דְּרִכִּי מִדְּרִיכִים
 וּמִחֻשְׁבֹּתֵי מִמַּחְשְׁבֵיתֵיכֶם כִּי דְרִיד
 בְּשִׂרְדֵם שְׁלֹא יִמְחֹל כֻּלָּ וְכָל, וְדְרִיכִי
 לְמִחֹל מִכָּל וְכָל: י כִּי בְּאֲשֶׁר יִרְדֹּ
 הַגֶּשֶׁם וְהַשֶּׁלֶג מִיְּהִשְׁמִים
 וְשִׁמְחָה לֹא יָשׁוּב רִיקָם בִּי אִם
 הָרֹחַ הַשְּׂבִיעַ אֶת־הָאֲרֶץ
 וְהוֹלִידָהּ מוֹצֵא הַצִּמּוֹת מִתְּהַרְעֵין
 בְּעוֹמֵק הָאֲרֶץ וְהַצִּמְיֹתִיהָ הַצִּמּוֹת
 מוֹעִיל לֵאמֹר וְגִתָּן זֶרַע לִזְרֹעַ וְלֶחֶם
 לֵאכֹל: יא כֵּן יִהְיֶה דְרִיכִי אֲשֶׁר
 יֵצֵא מִפִּי לֹא־יָשׁוּב אֵלֵי רִיקָם כִּי
 אִם־עָשָׂה אֶת־אֲשֶׁר חָפְצִיתִי
 וְהִצְלִיחַ אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּיו שְׂבוּדֵי
 תַּתְּמָם הַבְּשִׁחוֹת: יב וְיִוְדֵי הַהִמָּתָה
 כִּי־שִׁמְחָתָה תֵּצֵאוּ מִן הַגִּלּוֹת
 וּבְשִׁלּוֹם תּוֹבִלּוּן תּוֹבֵאוּ לֵאמֹר,כֶּם,

וַיֵּצֵא מִמִּי לֹא־יָשׁוּב אֵלַי רִיקָם כִּי אִם־עָשָׂה אֶת־אֲשֶׁר חָפְצָתִי
וְהִצְלִיחַ אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּיו: י כִּי־בִשְׂמֹחָה תֵּצְאוּ וּבְשָׁלוֹם
תּוֹבֵלוּן הַהָרִים וְהַגְּבְעוֹת יִפְצְחוּ לִפְנֵיכֶם רִנָּה וּכְלֵעֵצֵי הַשָּׂדֶה

אלי ריקם, אלא באמת יעשה מה שחפצתי. והעלית אשר שלחתיו, כלומר, שלא יתבטל קצת ממצני, אלא הכל יעשה כמו שאמרתי. (יב) כי בשמחה תצאו וגו', וההבטחה היא, כי בשמחה תצאו מהגלות, ובשלום תוכלו לארצכם. החרים וההנבעות יפצחו לפניכם רנה, שיתנו לכם פרים וצמחים ורננו

הפטרה לתענית ציבור

בישעיה פרק נה

וּדְרָשׁוּ יְהוָה בְּהַמְצֵאוֹ קְרֹאָהּ בְּהוֹתָו
קְרוֹב: ז יַעֲזֹב רָשָׁע דְּרָכָו וְאִישׁ אִוֶּן
מִחֲשַׁבְתּוֹ וַיֵּשֶׁב אֶל־יְהוָה וַיִּרְחַמֵּהוּ
וְאֶל־אֱלֹהֵינוּ פִּי־יִרְבֶּה לְסֻלּוֹ: ח פִּי
לֹא מִחֲשַׁבּוֹתַי מִחֲשַׁבּוֹתֵיכֶם וְלֹא
דְּרָכֵיכֶם דְּרָכֵי נָאִם יְהוָה: ט פִּי־גִבְהוֹ
שָׁמַיִם מֵאָרֶץ כֵּן גִּבְהוֹ דְּרָכֵי מִדְּרָכֵיכֶם
וּמִחֲשַׁבְתִּי מִמִּחֲשַׁבְתֵּיכֶם: י פִּי כַּאֲשֶׁר
יִרְדֹּה הַגֶּשֶׁם וְהַשֶּׁלֶג מִן־הַשָּׁמַיִם וְשֹׁמֵה
לֹא יָשׁוּב פִּי אִם־הִרְוָה אֶת־הָאָרֶץ
וְהוֹלִידָהּ וְהִצְמִיחָהּ וְנָתַן זֶרַע לְזֶרַע
וְלֶחֶם לֶאֱכֹל: יא כֵּן יִהְיֶה דְבָרִי אֲשֶׁר

וַיָּצֵא מִפִּי לֹא־יָשׁוּב אֵלַי רִיקָם כִּי אִם־עַ
וְהִצְלִיחַ אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּיו: י כִּי־בִשְׁנֵי
תוֹבֵלוֹן הַהָרִים וְהַגְּבְעוֹת יִפְצְחוּ לִפְנֵיכֶם

וְהַצִּלִּים אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּיו, כְּלוּמָר, שֶׁלֹּא יִתְפַּטֵּל קֶצֶת מִמֶּנּוּ, אֲלֵא הַכֹּל יֵצֵא מִהֶגְלוֹת, וּבִשְׁלוֹם תּוֹכְלוּ לֵאמֹרְכֶם. הַהָרִים וְהַגְּבוּעוֹת יִפְצְחוּ לְפָנֶיךָ

שי למורא

עטרת מרים

הַהָרִים וְהַגְּבֻעוֹת יִפְצְחוּ לַפְּנִיכָם רָגֶה דָּרֵךְ מִשָּׁל, וְכָל־עֵצֵי הַשָּׂדֶה יִמְחֲאוּ־כָף וְכֹ כַפֵּיהֶם לְשִׁמּוֹת, גַּם זֶה עֵנָן מְלִיצָה: יג תַּחַת בְּמִקּוֹם הַנֶּעְצוּץ הַרְשִׁיעַ יַעֲלֶה כְרוֹשׁ יִמְשְׁלוּ צִדִּיקִים וְתַחַת הַסְּרֶפֶד וְנֶעְצוּץ הֵם מִיַּעַן קוֹצִים יַעֲלֶה הָרֶם וְהִנֵּה הַדָּרֵךְ הַזֶּה לִיהוָה לְשֵׁם גְּבוּרָה לְאוֹת

עד עולם לא יפרת: א אמר לבני הנלות בַּה אָמַר יְהוָה שְׁמִירוֹ מִשְׁפָּט בֵּין אָדָם לְחֵבְרוֹ וְעֲשׂוֹ צִדְקָה בֵּין אָדָם לְמִקּוֹם, כִּי־קְרוּבָה יִשְׁוּעָתִי לְבֹאֹת עַל־יְדֵיהֶּה וְצִדְקָתִי לְהַגְלוֹת וְרַק הַתְּשׁוּבָה מֵעַכְבָּת בִּיאַת הַמִּשְׁפָּחָה: ב אֲשֶׁרִי אֲנוֹשׁ יַעֲשֶׂה־זֹאת אֶת הָאִמּוֹר לְמִשָּׁה וּבְנֵי־אָדָם יַחֲזִיק בָּהּ שֹׁמֵר שֶׁבֶת מַחֲלָלֹ מַחֲלָלֹ וְשֹׁמֵר יָדוֹ מַעֲשׂוֹת כָּל־רָע: ג וְאֶל־יֹאמֵר בֶּן־הַנֶּכֶד הַנִּלְוָה אֶל־יְהוָה לְחַמֵּן כִּי לֹא־מִרְיָה הַבְּדֵל וּבְדִלְנִי יְהוָה מַעַל עָמּוֹ בַּעַת וְקִבְּלוּ הַטּוֹבָה וְלֹא אֶקְבַּל עִמָּהֶם, וְאִם־כֵּן לִמָּוֶה אֶצְדַּק וְאֶל־יֹאמֵר הַסָּרִיס הֵן אֲנִי עֵץ יָבֵשׁ וְאִי־מִגְדֵּל פָּרִי, וְלֹא יִשְׁאָר שְׁמִי לְזִכְרוֹן וְעַל מִה אֲשֶׁר־דִּרְכִּי: ד כִּי־כֹה א אָמַר יְהוָה לְפָרִיסִים אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ אֶת־שִׁבְתוֹתַי וּבַחֲרוּ בְּאִשְׁרֵי חֲפָצָתִי וּמַחְזִיקִים אוֹחִיוִם בְּבֵרִיתִי בְּתוֹרָתִי: ה וְנִתַּתִּי לָהֶם בְּבֵיתִי בַּחֲזוֹמְתִי וּבְחֻמֹּתַי בְּמוֹשָׁב הַסֶּהֱרָרִין וְהַתְּקִינִים יָד מִקּוֹם מַעַל וְשִׁבָּה וְשֵׁם שְׁקִיפֹר לְטוֹבָה, וְהוּא דָּרֵךְ טוֹב וְיִתֵּר מוֹזְרֵן הָאֵל מִבְּנִים וּמִבְּנוֹת שֵׁם לְטוֹבָה עד עולם אֶתְּנֶלֹ אֲשֶׁר לֹא יִפְרֹת וּכְרוֹן שְׁמוֹ: ו וּבְנֵי הַנֶּכֶד וּבְנֵי הָעַמִּים הַנִּלְוִים עַל־יְהוָה אֶל ה' לְשָׁרְתוֹ וְלֹא־הִבָּה אֶת־שֵׁם יְהוָה לְהוֹת לוֹ לַעֲבָדִים כָּל מִי בָּהֶם אֲשֶׁר שֹׁמֵר שֶׁבֶת מַחֲלָלֹ וּמַחְזִיקִים בְּבֵרִיתִי בְּתוֹרָתִי: ז בְּשִׁבּוֹאֹתָהּ לְהַתְּפִיר: וְהִבְיֹאוּתִים אֶת הַעוֹשִׂים כָּל אֶלֶה אֶל־יֵתֶר קָרְשִׁי אֶל

יִמְחֲאוּ־כָף: יג תַּחַת הַנֶּעְצוּץ יַעֲלֶה כְרוֹשׁ וְתַחַת הַסְּרֶפֶד יַעֲלֶה הָרֶם וְהִנֵּה לִיהוָה לְשֵׁם לְאוֹת עוֹלָם לֹא יִפְרֹת: א בַּה אָמַר יְהוָה שְׁמִירוֹ מִשְׁפָּט וְעֲשׂוֹ צִדְקָה כִּי־קְרוּבָה יִשְׁוּעָתִי לְבֹאֹת וְצִדְקָתִי לְהַגְלוֹת: ב אֲשֶׁרִי אֲנוֹשׁ יַעֲשֶׂה־זֹאת וּבְנֵי־אָדָם יַחֲזִיק בָּהּ שֹׁמֵר שֶׁבֶת מַחֲלָלֹ וְשֹׁמֵר יָדוֹ מַעֲשׂוֹת כָּל־רָע: ג וְאֶל־יֹאמֵר בֶּן־הַנֶּכֶד הַנִּלְוָה אֶל־יְהוָה לֹא־מִרְיָה הַבְּדֵל וּבְדִלְנִי יְהוָה מַעַל עָמּוֹ וְאֶל־יֹאמֵר הַסָּרִיס הֵן אֲנִי עֵץ יָבֵשׁ: ד כִּי־כֹה א אָמַר יְהוָה לְפָרִיסִים אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ אֶת־שִׁבְתוֹתַי וּבַחֲרוּ בְּאִשְׁרֵי חֲפָצָתִי וּמַחְזִיקִים בְּבֵרִיתִי: ה וְנִתַּתִּי לָהֶם בְּבֵיתִי וּבְחֻמֹּתַי יָד וְשֵׁם טוֹב מִבְּנִים וּמִבְּנוֹת שֵׁם עוֹלָם אֶתְּנֶלֹ אֲשֶׁר לֹא יִפְרֹת: ו וּבְנֵי הַנֶּכֶד הַנִּלְוִים עַל־יְהוָה לְשָׁרְתוֹ וְלֹא־הִבָּה אֶת־שֵׁם יְהוָה לְהוֹת לוֹ לַעֲבָדִים כָּל־שֹׁמֵר שֶׁבֶת מַחֲלָלֹ וּמַחְזִיקִים בְּבֵרִיתִי: ז וְהִבְיֹאוּתִים אֶל

וְיִשְׁבִּיחֶם. יִמְחֲאוּ כָף, לַעֲמֹת הַמְּרֻנָּנִים, וְיִמְחֲאוּ כָף, כָּל עֵצֵי הַשָּׂדֶה. וְהוּא עֵנָן מְלִיצָה עַל רַבּוֹ הַשְׁמִימָה, שֶׁכָּל הַבְּרִיאָה תִשְׁמַח עִמָּהֶם. יג) תַּחַת הַנֶּעְצוּץ יַעֲלֶה כְרוֹשׁ, בְּמִקּוֹם עֵץ הַנֶּעְצוּץ שְׁהוּא קוֹצֵי, יַעֲלֶה עֵץ הַכְּרוֹשׁ שְׁהוּא עֵץ חֲשׂוֹב. כְּלוּמֹר, בְּמִקּוֹם מְמַשְׁלֵת הַגּוֹיִם יִמְשְׁלוּ יִשְׂרָאֵל. אוּ בֹא לִמֹּר, שֶׁהַרְשִׁיעַ שְׁעֵשׂוֹ הַתְּשׁוּבָה וְהַפְּכוֹ לְצִדִּיקִים. הַסְּרֶפֶד, מִיֵּן צִמַּח קוֹצֵי. וְהִנֵּה לַה' לְשֵׁם, הַפְּלֵא הַזֶּה וְהִנֵּה עוֹמֵד וְנִשְׁפָּד וְהִנֵּה לַה' לְשֵׁם גְּבוּרָה. לְאוֹת עוֹלָם וְגו', וְהִנֵּה לְאוֹת וְלִסְמִינ עוֹלָם, כִּי כָּכָה יְהִי עד עולם וְלֹא יִפְרֹת הַדָּרֵךְ הַזֶּה. א) שְׁמִירוֹ מִשְׁפָּט וְעֲשׂוֹ צִדְקָה, שְׁמִירוֹ מִשְׁפָּטִי הַחֹרֶה וְעֲשׂוֹ צִדְקָה זֶה עִם זֶה. כִּי קְרוּבָה יִשְׁוּעָתִי לְבֹאֹת, כִּי עַל־יְדֵיהֶּה תִּהְיֶה יִשְׁוּעָתִי קְרוּבָה לְבֹאֹת. וְצִדְקָתִי לְהַגְלוֹת, וְצִדְקַת הַבְּשָׁחִתִּי תִּהְיֶה לְעֵן כָּל־ב) יַעֲשֶׂה זֹאת, שְׁנִיעֶשֶׂה אֶת הָאִמּוֹר לְחֵן. מַחֲלָלֹ, שְׁלֹא יַעֲשֶׂה בְיוֹם הַשֶּׁבֶת שׁוֹם מְלָאכָה. ג) בֶּן הַנֶּכֶד הַנִּלְוָה אֶל ה', הוּא גַּר צִדֵּק הַבְּדֵל וּבְדִלְנִי וְגו', אֲהִיָּה בְּדֵל מִיִּשְׂרָאֵל בַּעַת שְׁנִקְבְּלוּ הַטּוֹבָה, וְחֻשָּׁב לִמֹּר שְׁאֵין לְשֹׁמֵר וְלִקְנִים הַמְּצוּרִת הֵן אֲנִי עֵץ יָבֵשׁ, כִּמוֹ עֵץ יָבֵשׁ שְׁאִינוֹ מִגְדֵּל פָּרִי, כִּן לֹא יִשְׁאָר שְׁמִי לְזִכְרוֹן וְיִתְרִנִּי כֹּאֵלֹ לֹא בִּאֲתִי לְעוֹלָם וְלֹא חֲפִין כִּי ה' וּבְמַעֲשֵׂי. ד) שִׁבְתוֹתַי, שֶׁבֶת בְּרֵאשִׁית וְשֶׁבֶת הָאָרֶץ. בְּאִשְׁרֵי חֲפָצָתִי, בְּקִיּוֹם הַמְּצוּרִת. וּמַחְזִיקִים בְּבֵרִיתִי, אוֹחִיוִם בְּתוֹרָתִי אֲשֶׁר בְּרִית עֲלֶיהָ בְּרִית עִם יִשְׂרָאֵל. אוּ פְרוּשׁוֹ עַל בְּרִית הַמִּילָה שְׁנִתְּנָה בְּשִׁלֵּשׁ עֶשְׂרֵה בְּרִיתוֹת, בְּפִרְשֵׁת לִדְלִיד שְׁנִקְבְּרָה שֵׁם שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה פְּעָמִים תַּבַּת "בְּרִית". ה) בְּבֵיתִי וּבְחֻמֹּתַי, בְּבֵית מִקְדָּשִׁי וּבְחֻמֹּת חוֹמוֹת הַקִּנְיָן וְחֻמֹּת הַר הַבַּיִת. כְּלוּמֹר, בֵּין הַסֶּהֱרָרִין אֲשֶׁר מוֹשְׁבָם שָׁם, שָׁהֶם מוֹזְרִים מַעֲשֵׂי הַחֲסִידִים שְׁבוּמָנִים וְשִׁחִי קָדִים וְנָמִים, יָד, מִקּוֹם, דִּתְּנִי מַעַלָּה וְשִׁבָּה, עַל־דֶּרֶךְ הַלָּשׁוֹן

"מִמֶּלֶךְ מִקּוֹם אֲבוֹתָיו". וְשֵׁם, שְׁמִי שְׁדֵּךְ שְׁמוֹ לְדוֹרוֹת הַבָּאִים. טוֹב מִבְּנִים וּמִבְּנוֹת, כְּלוּמֹר, מִה שְׁיִזְכֹּר שְׁמוֹ שֵׁם לְטוֹבָה, הוּא דָּרֵךְ הַטּוֹב וְיִתֵּר מוֹזְרֵן הָאֵל מִבְּנִים וּמִבְּנוֹת. שֵׁם עוֹלָם אֶתְּנֶלֹ לוֹ, לְכָל אֲחֵר וְאֲחֵר מִהֶם אֶתְּנֶלֹ שֵׁם עוֹלָם, כְּלוּמֹר, שְׁעַד עוֹלָם יִזְכֹּר לְטוֹבָה. ו) עַל ה', כִּמוֹ אֶל ה'. לְשָׁרְתוֹ, כְּלוּמֹר, לְעִבְדוֹ מִקְרָאָה וְלַעֲשׂוֹת כָּל אֲשֶׁר מִן חַיִּיב לַעֲשׂוֹת. וְלֹא־הִבָּה וְגו', וְעַל־יְדֵי שְׁעִבְדוֹ ה' מֵאֲהָבָה יְהִי לוֹ לַעֲבָדִים הַעוֹבְדִים תְּמִיד בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה וְיִתֵּר מִמָּוֶה שֶׁהַחַיִּיב לַעֲשׂוֹת. כָּל שֹׁמֵר שֶׁבֶת מַחֲלָלֹ, שְׁהוּא יִסּוֹד גְּדוֹל בְּאִמּוֹנֵת ה', שְׁהוּא מוֹדֵה שֶׁה' בְּרָא אֶת הָעוֹלָם מֵאֵין וְאֵלֶּה. וּמַחְזִיקִים בְּבֵרִיתִי, אוֹחִיוִם בְּתוֹרָתִי אֲשֶׁר בְּרִית עֲלֶיהָ בְּרִית עִם יִשְׂרָאֵל. אוּ פְרוּשׁוֹ עַל בְּרִית הַמִּילָה. ז) וְהִבְיֹאוּתִים אֶל הַר קָרְשִׁי וְגו', כִּמוֹ הַמְּכַנִּים אוֹרֵחַ בְּבֵיתִי וּמִקְבְּלוֹ בְּשִׁמְחָה, כִּן אֲצַהֵה

שי למורא

עטרת מרים

בית המקדש ושמוחתים' אשמוכם בבית תפלת' בבית המזבח להחלל שם לפני, עולתיהם וזבחייהם יהיו מקבלים לרצון על-מזבחי כי ביתי בית-תפלה יקרא יהיה מזבח לכל העמים: ה נאם אדני יהוה מקבץ המקבץ נדחי ישראל עוד אקבץ גרים עליו על ישראל לחיות נוספים לנקבציו מישראל:

העמים: ה נאם אדני יהוה מקבץ נדחי ישראל עוד אקבץ עליו לנקבציו:

כל הגרים. פרוש אחר, לאחר שאקבץ נדחי ישראל, עוד אקבץ עליהם נקבצים אחרים על נקבציו והם גוג ומגוג שיתקבצו עליהם ביהי ישראל, ויפלו שם, ככתוב בנבואת יחזקאל (פרק לז ופרק לט).

זכריה פרק ח

א ויהי דברי-יהוה צבאות לאמר: ב כה אמר יהוה צבאות קנאתי לציון קנאה גדולה וחמה גדולה קנאתי לה: ג כה אמר יהוה שבתי אל-ציון ושכנתי בתוך ירושלים ונקראה ירושלים עיר-האמת ותר-יהוה צבאות הר הקדש: ד כה אמר יהוה צבאות עד ישובו זקנים וזקנות ברחבות ירושלים ואיש משענתו בידו מרב ימים: ה ורחבות העיר ימלאו ילדים וילדות משחקים ברחבותיה: ו כה אמר יהוה צבאות כי יפלא בעיני שארית העם הזה בימים ההם גם-בעיני יפלא נאם יהוה צבאות: ז כה אמר יהוה צבאות הנני מושיע את-עמי מארץ מזרח ומארץ מבוא השמש: ח והבאתי אתם ושכנו בתוך ירושלים והיו-לי לעם ואני אהיה להם לאלהים באמת ובצדקה: ט כה אמר יהוה צבאות תחזקנה ידיכם השמעים בימים האלה את הדברים האלה מפני הנביאים אשר ביום יסד בית-יהוה צבאות

ההיכל להבנות: י כי לפני הימים ההם שכר האדם לא נהיה ושכר הבהמה איננה וליוצא ולבא אין-שלוש מן-הצד ואשלח את-כל האדם איש ברגלו: יא ועתה לא כימים הראשונים אני לשארית העם הזה נאם יהוה צבאות: יב כי-זרע השלוש הגפן תתן פריה והארץ תתן את-יבולה והשמים יתנו טלם והנחלתי את-שארית העם הזה את-כל-אלה: יג והיה כאשר הייתם קללה בגוים בית יהודה ובית ישראל בן אושיע אתכם והייתם ברכה אל-תיראו תחזקנה ידיכם: יד כי כה אמר יהוה צבאות כאשר זממתי להרע לכם בהקציף אבתיכם אתי אמר יהוה צבאות ולא נחמתי: טו כן שבתי וזממתי בימים האלה להיטיב את-ירושלים ואת-בית יהודה אל-תיראו: טז אלה הדברים אשר תעשו דברו אמת איש את-רעהו אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם: יז ואיש | את-רעת רעהו אל-תחשבו בלבבכם ושבעת שקר אל-תאמרו

כִּי אֶת־כָּל־אֱלֹהֵי אֲשֶׁר שָׁנֵאתִי נֹאֲמ־יְהוָה:
יְהִי דְבַר־יְהוָה צְבָאוֹת אֵלַי לֵאמֹר: יֵט כֹּה־
אֲמַר יְהוָה צְבָאוֹת צֹם הָרִבְעִי וְצֹם הַחֲמִישִׁי
וְצֹם הַשְּׁבִיעִי וְצֹם הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה לְבֵית־יְהוּדָה
לְשִׁשָּׁן וּלְשִׁמְחָה וּלְמַעֲרִים טוֹבִים וְהָאֵמֶת
וְהַשְּׁלוֹם אֶהְיֶה: כ כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת עַד
אֲשֶׁר יָבֹאוּ עַמִּים וַיִּשְׁבִּי עָרִים רַבּוֹת:
כֹּא וְהָלְכוּ יִשְׁבִּי אַחַת אֶל־אַחַת לֵאמֹר גִּלְכָּה

הַלֹּךְ לְחַלּוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה וּלְבַקֵּשׁ אֶת־יְהוָה
צְבָאוֹת אֱלֹהֵי גֵם־אֲנִי: כב וְבָאוּ עַמִּים רַבִּים
וְגוֹיִם עֲצוּמִים לְבַקֵּשׁ אֶת־יְהוָה צְבָאוֹת
בִּירוּשָׁלַם וּלְחַלּוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה: כג כֹּה אָמַר
יְהוָה צְבָאוֹת בַּיָּמִים הַהֵמָּה אֲשֶׁר יַחְזִיקוּ עֲשָׂרָה
אֲנָשִׁים מִכָּל לְשׁוֹנֹת הַגּוֹיִם וְהַחֲזִיקוּ בַּכֶּנֶף אִישׁ
יְהוּדִי לֵאמֹר גִּלְכָּה עִמָּכֶם כִּי שָׁמַעְנוּ אֱלֹהִים
עִמָּכֶם:

♦ יום שני י"ט תמוז ♦

(ה) רְאוּבֵן בְּכוֹר יִשְׂרָאֵל בְּנֵי רְאוּבֵן חֲנוּךְ מִשְׁפַּחַת
הַחֲנֹכִי לַפְּלֹא מִשְׁפַּחַת הַפְּלֹאִי:

ה רְאוּבֵן בְּכוֹרָא דִּישְׂרָאֵל בְּנֵי רְאוּבֵן חֲנוּךְ
זרעית חנוך לפלוא זרעית פלוא:

בְּנֵי אֲבוֹתֵיהֶם. וְזֶה הוּא שֶׁמֶפֶרֶשׁ עַל־יְדֵי דָוִד (תהלים
קכב): "שִׁבְט־יְהוָה עֲדוֹת לִישְׂרָאֵל". - הַשֵּׁם הַזֶּה מַעֲיֵד
עֲלֵיהֶם לְשִׁבְטֵיהֶם, לְפִיכָךְ כָּכֵלָם כְּתִיב: "הַחֲנֹכִי",
"הַפְּלֹאִי", אֲכָל בַּיָּמָנָה לֹא הֶצְרַךְ לוֹמַר "מִשְׁפַּחַת
הַיָּמִנִי" - לְפִי שֶׁהַשֵּׁם קְבוּעַ בּוֹ: יו"ד בְּרֹאשׁ וְה"א
בְּסוֹף.

ז"ל מִשְׁפַּחַת הַחֲנֹכִי. לְפִי שֶׁהָיוּ הָאֲמוֹת מְבֻזִּין
אוֹתָם וְאוֹמְרִים: מָה אֵלֹו מְתִיחִסִּין עַל שִׁבְטֵיהֶם,
סְבוּרִין הֵם שְׁלֹא שְׁלֹטוֹ הַמַּצְרִים בְּאֲמוֹתֵיהֶם? אִם
בְּגוֹפָם הָיוּ מוֹשְׁלִים - קָל־וְחָמֵר בְּנִשְׁוֹתֵיהֶם! לְפִיכָךְ
הִטִּיל הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא שְׁמוֹ עֲלֵיהֶם: ה"א מַצַּד
זֶה וְיו"ד מַצַּד זֶה, לוֹמַר: מַעֲיֵד אֲנִי עֲלֵיהֶם שֶׁהֵם

(ו) לַחֲצֹרֶן מִשְׁפַּחַת הַחֲצֹרֶנִּי לְכַרְמֵי מִשְׁפַּחַת
הַכַּרְמִי:

ו לַחֲצֹרֶן זרעית חצרון לכרמי זרעית
כרמי:

(ז) אֱלֹהֵי מִשְׁפַּחַת הָרְאוּבֵנִי וַיְהִיו פְּקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה
וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים:

ז אֵלֶּיךָ זרעית ראוּבֵן וְהָיוּ מִנְּגִידוֹן אַרְבָּעִין
וְתַלְתָּא אֶלְפִין וּשְׁבַע מֵאָה וְתַלְתִּין:

רמב"ן על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

"לְמִשְׁפַּחוֹתָם", וַיְהִי הַגּוֹרֵל לְמִטָּה בְּנֵי
יְהוּדָה לְמִשְׁפַּחוֹתָם (יהושע טו א), וְכֵן
בְּכָלֶם. אוֹ יִהְיֶה טַעַם "לְמִשְׁפַּחוֹתָם",
לְכָל מִשְׁפָּחוֹת הַשִּׁבְטִים. אוֹ שֶׁחֲלָקוֹ הָאֶרֶץ
לְמִשְׁפָּחוֹתָם וְכָל מִשְׁפָּחָה וּמִשְׁפָּחָה הָיָה
חֲלָקָם בְּמָקוֹם אֶחָד וְלֹא תִתְעַרֵּב
בְּמִשְׁפָּחָה אַחֶרֶת, וְהוּא הַנִּבּוֹן
בַּעֲיָנִי: תורה ו

לְגִלְגָּלוֹתָם. וְזֶה טַעַם הַמִּנְיָן הַזֶּה שֶׁיִּמְנֶה
הַמִּשְׁפָּחָה לְיִזְרְדִי מַצְרִים, וְלֹא יִזְכִּיר
לְגִלְגָּלוֹתָם, וְאֵף עַל פִּי שִׁיזְכִּיר
מִסְפָּרָם בְּכָלֶם:
וּמָה שֶׁאֵמַר לְרַב תִּרְבּוּ נִחַלְתּוּ (להלן פסוק
נד), בְּכֵנִי הַמִּשְׁפָּחָה שֶׁנִּטְּלוּ אִישׁ
לְפִי פְקוּדֵיוֹ לְגִלְגָּלוֹתָם. וּמִפְּנֵי זֶה יִזְכִּיר
בְּסִפְּרָה יְהוֹשֻׁעַ בְּחִלּוֹקֵת הָאֶרֶץ

(ה) חֲנוּךְ מִשְׁפַּחַת הַחֲנֹכִי. אוֹלִי כֹאֲשֶׁר
נִתְחַלְקָה הָאֶרֶץ לְשִׁבְטִים עַל דַּעַת
רְבוֹתֵיהֶם (כ"ב קכב) וְנִטְלָה שִׁבְטִים שֶׁמֶעוֹן
הַמַּעֲטָה כִּשְׁבֵט יְהוּדָה הַמְרַבֶּה חֵלֶק
בְּחֵלֶק, כִּי נִתְחַלְקָה לְכֵתִי אֲבוֹת לְיִזְרְדִי
מַצְרִים, וְעָשׂוּ מִנְחַלַת רְאוּבֵן ד' חֲלָקִים,
וְהָיָה חֵלֶק מִשְׁפַּחַת הַחֲנֹכִי בְּחֵלֶק
מִשְׁפַּחַת הַפְּלֹאִי וְחֲצֹרֶן וְכַרְמִי, אֵף עַל
פִּי שֶׁאֵינֶן שְׁוֹת בְּמִסְפָּר שְׁמוֹת

(ח) ובני פלוא אליאב:

ח ובני פלוא אליאב:

ט ובני אליאב נמואל ודתן ואבירם הוא דתן ואבירם מערעי כנשתא דאתקנשו על משה ועל אהרן כנשתא דקרח באתקנושיון על יי:

(ט) ובני אליאב נמואל ודתן ואבירם הוא דתן ואבירם קריאי העדה אשר הצו על משה ועל אהרן בעדת קרח בהצתם עליהוה:

כ"י אֲשֶׁר הָצִו • אֶת יִשְׂרָאֵל עַל מֹשֶׁה • בְּהַצֵּתָם • אֶת הָעָם עַל ה' • הָצִו • הֵשִׁיאוּ אֶת יִשְׂרָאֵל לְרִיב עַל מֹשֶׁה, לְשׁוֹן הַפְּעִילוֹ.

י ופתחת ארעא ית פומה ובלעת יתהוון וית קרח במותא דכנשתא פד אכלת אשתא ית מאתן וסמשיין בקרא ויהו לאת:

(י) וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ וַתִּבְלַע אֹתָם וְאֶת־קֶרַח בְּמוֹת הָעֵדָה בְּאֹכַל הָאֵשׁ אֶת חֲמִשִּׁים וּמֵאֹתָיִם אִישׁ וַיְהִי לָנֶם:

כ"י אֲשֶׁר הָצִו • לָאוֹת וּלְזָרוֹן, (במדבר יז) לִמְעַן אֲשֶׁר לֹא יִקְרַב אִישׁ זָר, לְחַלֵּק עוֹד עַל הַכְּהֻנָּה.

יא ובני קרח לא מיתו:

(יא) ובני קרח לא מיתו: ם

לפיכך (סנהדרין קי) נתבצר להם מקום גבה בגיהנם וישבו שם.

כ"י ובני קרח לא מיתו • (במדבר סנהדרין קי) הם היו בעצה תחלה, ובשעת המחלוקת הרהרו תשובה בלבם,

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 22 עמ' 173)

בלבם, פרוש רש"י, שלכן מן ההכרח שיאבדו מתוך קהל זה. מה שאין כן קהל אחר, שלא היו עדים בדבר, אין סיבה שיאבדו מתוכו. לכן מסופר על בני קרח רק בפרשתנו, כי לאחר שפבר לא היה הקהל שהיה בזמן המחלוקת (כפי שפרש רש"י בפרשת חוקת כ, כב) שפבר כלו מתי מדבר, יצאו בני קרח מן המקום שנתבצר להם (ראה רש"י, ואז התברר לבני ישראל שלא מיתו.

ובני קרח לא מתו (כו, יא) יש לשאול, סיפור הצלת בני קרח שיוך לכאורה לפרשת קרח, ומה ענינו לפאן? ויש לומר, דהנה לגבי קרח ועדתו כתיב (קרח טז, לג) ויאבדו מתוך הקהל. ויש לומר, שבני קרח נענשו בפר שנתבצרו מתוך הקהל ההוא, אותו קהל שראה אותם משתתפים במחלוקת, ואילו את תשובתם לא ראה (פי הרהרו תשובה

יב בני שמעון לזרעיהוון לנמואל ורעית נמואל לימין ורעית ימין ליכין ורעית יכין:

(יב) בני שמעון למשפחתם לנמואל משפחת הנמואלי לימין משפחת הימין ליכין משפחת היכין:

(יג) לזרח משפחת הזרחי לשאול משפחת השאולי: יג לזרח ורעית זרח לשאול ורעית שאול:

כ"י לזרח • הוא (שמות ו) צחר, לשון צהר, אבל משפחת אהר בטלה וכן חמש משבט בנימין, שהרי בעשרה בנים ירד למצרים וכאן לא מנה אלא חמשה, וכן אצפון לגד, הרי שבע משפחות. ומצאתי בגמרא

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(יג) לזרח. הוא צוחר (בראשית מז י) לשון צהר, אבל משפחת אהר בטלה. וכן חמש משפחות משבט בנימין, שהרי בעשרה בנים ירד

דתן ואבירם וכל אשר להם נבלעו. או כדברי רבותינו (ב"ב קיח) לרמז שאבדו חלקם מן הארץ, אף על פי שהיו מיוצאי מצרים וראוים לנחלה: תורה י

(ט) ובני אליאב נמואל ודתן ואבירם הוא דתן ואבירם. הוזכר הכתוב זה, להודיע שנשארה כל הירושה ממשפחת הפלואי לנמואל לבדו, כי

ירושלמית, (סוטה פ"א. יומא פ"א) שְׂכַשְׁמַת אֶהְרֶן נִסְתַּלְקוּ עֲנִי כְבוֹד, וּבָאוּ הַכְּנַעֲנִים לְהִלָּחֵם בְּיִשְׂרָאֵל, וְנָתְנוּ לָב לַחֲזוֹר לַמִּצְרִים, וְחֲזְרוּ לְאַחֲזִירָהֶם שְׁמוֹנֶה מִסְעוֹת מֵהוּר הָהָר לְמוֹסְרָה, שְׁנָאֶמֶר (דברים י'): "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָסְעוּ מִבְּאֵרוֹת בְּנֵי־יִצְחָק מוֹסְרָה, שֵׁם מֵת אֶהְרֶן". וְהָלֹא בָהֶר הָהָר מֵת? וּמוֹסְרָה עַד הוּר הָהָר, שְׁמוֹנֶה מִסְעוֹת יֵשׁ לְמַפְרָע? אֲלֹא שִׁחָזְרוּ לְאַחֲזִירָהֶם, וְרָדְפוּ בְּנֵי לִוִּי אַחֲרֵיהֶם לְהַחֲזִירָם, וְהָרְגוּ מֵהֶם שְׁבַע

מִשְׁפָּחוֹת, וּמִבְּנֵי לִוִּי נָפְלוּ אַרְבַּע מִשְׁפָּחוֹת: מִשְׁפַּחַת שְׁמֵעִי וְעִזִּיאֵלִי, וּמִבְּנֵי יִצְהָר לֹא נִמְנוּ כָּאֵן אֶלֶּא מִשְׁפַּחַת הַקָּרְחִי; וְהַרְבִּיעִית לֹא יִדְעָתִי מָה הִיא. וְרַבִּי תַנְחוּמָא דְרֵשׁ, שְׁמֵתוֹ בְּמַגְפָּה בְּדָבָר בְּלָעָם, אֲכָל לְפִי הַחֲסִרוֹן שֶׁחֲסַר מִשְׁבֹּט שְׁמַעוֹן בְּמִנְיָן זֶה מִמִּנְיָן הָרִאשׁוֹן שֶׁבְּמִדְבַּר סִינִי, נִרְאָה שֶׁכָּל כ"ד אֲלֹף נָפְלוּ מִשְׁבֹּטוֹ שֶׁל שְׁמַעוֹן.

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(דברים י' כו), וכן בני בלע אחרי כן נולדו. אכל הענין, כי היה המנהג בישראל לעשות להם ראשי בתי אבות ותייחסו כל יוצאי ירכו לעולם אל האיש ההוא ויקראו על שמו לכבודו, כאשר יעשו גם היום כל הישמעאלים וכל ישראל הדרים בארצותם להקרא כלם למשפחות אבן עזרא אבן שושאן, וזה שְׁנָאֶמֶר (שמות י' יד) אֵלֶּה רְאִשֵׁי בֵּית אֲבֹתָם, כי מעת אשר פרו ורבו במצרים העמידו להם ראשי משפחות להתייחס עליהן. ואולי התחילו הענין הזה במצרים, שלא יתערבו בגוים ויהיו נכרים וידועים לשבטיהם ששם עלו שבטים שבטי יה עדות לישראל, ותהי לחק בישראל.

והנה היו אלה הנזכרים כאן במצרים איש איש לראש לבית אבותיו תתייחס המשפחה אליו, ולכך ימנה בבית מכיר משפחת המכירי ומשפחת הגלעדי בנו ומשפחת האיעזרי והחלקי בניו ואחיהם, וכן בבני יהודה ואפרים, כי הבנים האלה הנזכרים גדולים ונכבדים ויהיו לראש. לא היה זה בעבור הולידם משפחה רבה כדברי הרב, כי כלם הולידו משפחות רבות, כי פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד, אכל היה זה לכבוד ששמו עליהם ראש. ורב המשפחות בהיותם במצרים היו מתייחסות אל הוירדים למצרים שהם להם האבות הנכבדים, והשאר עשו להם מן הנולדים שם בקרוב ראשי האבות, ולכן יהיו להם רב הנזכרים כאן יורדי מצרים. והנה יהיה יחוס המשפחות האלה ליורדי מצרים כי שם תקנו אותם: תורה יד

אכל נובל לומר, כי ארד ונעמן בני בנימן מתו בלא בנים, ובלע רצה להקים לאחיו שם בישראל וקרא שם בניו על שם אחיו המיתים. ואולי היה יכם בנשותיהם כי הוא הכבוד, והיו ארד ונעמן בני בלע לראשי משפחות להקים שם לארד ונעמן בני בנימין יורדי מצרים:

והנבון בעיני, כי נעמן וארד אשר ימנה בבני בנימין שם בפירשת ואלה שמות (בראשית מו כא) הם בני בנו הכבוד בלע כמו שמפרש כאן, וכן ימנה אותם בדברי הימים (א ח איה). ומנהג הכתוב לעשות בני הבנים כבנים, כמו שאמר (בראשית כט ה) אֵת לָבָן בֶּן נָחוֹר, וכתוב בדברי הימים (א כ איה) בְּנֵי שֵׁם עֵילָם וְאַשּׁוּר וְאַרְפַּכְשָׁד וְלוֹד וְאַרְם וְעוֹץ וְחוּל וְגִתֵּר וּמִשְׁקֵה, והנה אלה ארבעה האחרונים בני בניו. ואף על פי שלא עשה כן בבני פרץ ובבני בריעה, אולי נולדו על ברפי בנימין ויחשבם לו, כדרך ואלה תולדות אהרן ומשה (לעיל ג א), או בעבור שהיו בני בנימין רבים שהיו שמנה טפל המעוט לרב:

ועל דרך הסבך יתכן עוד שזאמר, שלא מנה הכתוב המשפחות ליורדי מצרים לבדם, כי גם הנולדים במצרים מאותו יום ואילך מנה למשפחות כמו שעשה באפרים ומנשה, ואין טעם לעשות כן בעבור היותם במצרים, כי לעת הירידה ראוי שימנו כלם למספר אחד ויעשה משפחות משבעים נפש, וכן ימנם הכתוב בכל מקום ביורדי מצרים, בשבעים נפש ירדו אבותיה מצרימה

למצרים (שם פסוק כא) וכאן לא מנה אלא חמשה, לשון רש"י. ועוד כתב (בפסוק כד), כל המשפחות נקראו על שם יורדי מצרים, והנולדים משם ואילך לא נקראו משפחות, חוץ ממשפחות אפרים ומנשה שנולדו כלם במצרים וארד ונעמן בני בלע בן בנימן:

ומצאתי ביסודו של רבי משה הדרשן, שירדה אמן למצרים כשהיא מעברת מהן. ואם אגדה היא הרי טוב, ואם לאו אני אומר שהיו לבלע בנים הרבה, ומשנים הללו ארד ונעמן יצתה מכל אחד ואחד משפחה רבה, ונקראו תולדות שאר הבנים על שם בלע ותולדות השנים הללו נקראו על שמם, כל זה לשון הרב ז"ל:

ואני תמה עליו, שאין הקושיא בעבור שימנה הכתוב משפחת הבלעי לעצמה ומשפחת הארדי ומשפחת הנעמי בניו לעצמן, כי זה היה מפני היותן למשפחות כדברי הרב, וכן יעשה בבני יהודה ובבני מנשה ואפרים וכן בבני אשר, אכל אם נאמר שנולדו ארד ונעמן לבלע בן בנימן אחרי רדתו למצרים לא היו ראויים להמנות כאן למשפחות, ואם נחשב שנולדו לו קדם לכן, יהיו יותר משבעים נפש, כי אז היו בני בנימן עשרה ואלה בני בלע שנים, על כן דרש רבי משה הדרשן שהיתה אמן מעברת מהן ולא ימנה אותם שם, וכאן יחשבם לנולדים:

ואם אגדה היא נסבל הדיוק לקבלה, ונצטרך עוד לומר כי יוכבד נולדה בין החומות ביום הכנסת שם, ולכך יוכיר אותה בשבעים נפש, ואלה נולדו אחרי החדשים, ואם אינה קבלת רבותיה נדחה סברתו זאת בשתי ידים.

(יד) אֱלֹהִים מְשַׁפְּחַת הַשְּׂמֶעַנִי שָׁנִים וְעֶשְׂרִים אֶלֶף וּמֵאָתַיִם: ם
יד אלין זרעית שמעון עשרין ותריין אלפין ומאתן:

(טו) בְּנֵי גֵר לְמִשְׁפַּחְתָּם לְצִפּוֹן מְשַׁפְּחַת הַצִּפּוֹנִי לְחֹגֵי מְשַׁפְּחַת הַחֹגִי לְשׁוֹנֵי מְשַׁפְּחַת הַשׁוֹנִי:
טו בני גר לזרעיתהון לצפון זרעית צפון לחגי זרעית חגי לשוני זרעית שוני:

(טז) לְאֶזְנֵי מְשַׁפְּחַת הָאֶזְנִי לְעָרֵי מְשַׁפְּחַת הָעָרִי:
טז לאזני זרעית אזני לערי זרעית ערי:
כז"א • אומר אני שזו משפחת אצבון, ואיני יודע למה לא נקראת משפחתו על שמו.

(יז) לְאֶרְוֹד מְשַׁפְּחַת הָאֶרְוִדִי לְאֶרְאֵלִי מְשַׁפְּחַת הָאֶרְאֵלִי:
יז לארוד זרעית ארודי לאראלי זרעית אראלי:

(יח) אֱלֹהִים מְשַׁפְּחַת בְּנֵי־גֵר לְפִקְדֵיהֶם אַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמִשׁ מֵאוֹת: ם
יח אלין זרעית בני גר למגניהון ארבעין אלפין וחמש מאה:

(יט) בְּנֵי יְהוּדָה עֵר וְאוֹנָן וַיָּמָת עֵר וְאוֹנָן בְּאֶרֶץ כְּנַעַן:
יט בני יהודה ער ואונן וימת ער ואונן בארץ כנען:

(כ) וַיְהִיו בְּנֵי־יְהוּדָה לְמִשְׁפַּחְתָּם לְשִׁלָּה מְשַׁפְּחַת הַשִּׁלֹּנִי לְפָרֶץ מְשַׁפְּחַת הַפְּרָצִי לְזֶרַח מְשַׁפְּחַת הַזְּרַחִי:
כו יהיו בני יהודה לזרעיתהון לשלה זרעית שלה לפרץ זרעית פרץ לזרח זרעית זרח:

(כא) וַיְהִיו בְּנֵי־פֶרֶץ לְחֶצְרֹן מְשַׁפְּחַת הַחֶצְרֹנִי לְחַמּוּל מְשַׁפְּחַת הַחַמּוּלִי:
כא יהיו בני פרץ לחצרון זרעית חצרון לחמול זרעית חמול:

(כב) אֱלֹהִים מְשַׁפְּחַת יְהוּדָה לְפִקְדֵיהֶם שֵׁשָׁה וְשִׁבְעִים אֶלֶף וַחֲמִשׁ מֵאוֹת: ם
כב אלין זרעית יהודה למגניהון שבעין ושתי אלפין וחמש מאה:

(כג) בְּנֵי יִשָּׁשְׁכָר לְמִשְׁפַּחְתָּם תּוֹלַע מְשַׁפְּחַת הַתּוֹלָעִי לְפֹהָ מְשַׁפְּחַת הַפּוֹנִי:
כג בני יששכר לזרעיתהון תולע זרעית תולע לפוה זרעית פוני:

(כד) לְיִשׁוּב מְשַׁפְּחַת הַיִּשְׁבִּי לְשִׁמְרֹן מְשַׁפְּחַת הַשְּׁמֵרֹנִי:
כד לישוב זרעית ישוב לשמרון זרעית שמרון:

כז"א • לישוב • הוא יוב האמור בירודי מצרים, כי כל המשפחות נקראו על שם ירודי מצרים. והנולדין משם והלאה לא נקראו המשפחות על שמם, חוץ ממשפחות אפרים ומנשה שנולדו כלם במצרים, וארד ונעמן בני בלע בן בנימין. ומצאתי ביסודו של רבי משה הדרשן, שיורה אמן למצרים כשהיתה מעברת מהם, לכך נחלקו למשפחות כחצרון וחמול, שהיו בני בנים ליהודה, וחקר ומלביאל, שהיו בני

ואחת נקראת על שם גלעד בנו. חמש משפחות חסרו מבניו של בנימין. כאן נתקיימה מקצת נבואת אמו, שקראתו "בן אוני" - בן אנינותי, ובפילגש בגבעה נתקיימה פלה. זו מצאתי ביסודו של רבי משה הדרשן.

בנים של אשר. ואם אגדה היא, הרי טוב, ואם לאו, אומר אני שהיו לכלע בני בנים הרבה, ומשנים הללו ארד ונעמן יצאה מכל אחד משפחה רבה, ונקראו תולדות שאר הבנים על שם בלע, ותולדות השנים הללו נקראו על שמם. וכן אני אומר בבני מכיר שנחלקו לשתי משפחות: אחת נקראת על שמו,

כה אליו ורעית יששכר למנגייהו שתינ וארבעא אלפין ותלת מאה:

(כה) אלה משפחת יששכר לפקדיהם ארבעה וישישים אלף ושלש מאות: ם

כו בני זבולן לזרעיהו לסרד ורעית סרד לאלון ורעית אלון לנחלאל ורעית נחלאל:

(כו) בני זבולן למשפחתם לסרד משפחת הסרדי לאלון משפחת האלני ליחלאל משפחת היחלאל:

כו אליו ורעית זבולן למנגייהו שתינ אלפין וחמש מאה:

(כו) אלה משפחת הזבולני לפקדיהם שישים אלף וחמש מאות: ם

כח בני יוסף לזרעיהו מנשה ואפרים:

(כח) בני יוסף למשפחתם מנשה ואפרים:

כט בני מנשה למכיר ורעית מכיר ומכיר אוליד ית גלעד לגלעד ורעית גלעד:

(כט) בני מנשה למכיר משפחת המכירי ומכיר הוליד את גלעד לגלעד משפחת הגלעדי:

ל אליו בני גלעד איעזר ורעית איעזר לחלק ורעית חלק:

(ל) אלה בני גלעד איעזר משפחת האייעזרי לחלק משפחת החלקי:

לא ואשריאל ורעית אשריאל ושמם ורעית שמם:

(לא) ואשריאל משפחת האשריאל ושמם משפחת השכמי:

לב ושמידע ורעית שמידע וחפר ורעית חפר:

(לב) ושמידע משפחת השמידעי וחפר משפחת החפרי:

לג וצלפחד בר חפר לא היו לו בנים פי אם בנות בן ושם בנות צלפחד מחלה ונעה חגלה מלכה ומרצה:

(לג) וצלפחד בן חפר לא היו לו בנים פי אם בנות ושמם בנות צלפחד מחלה ונעה חגלה מלכה ומרצה:

לד אליו ורעית מנשה ומנגייהו חמשינ ותרינ אלפין ושבע מאה:

(לד) אלה משפחת מנשה ופקדיהם שנים וחמשים אלף ושבע מאות: ם

לה אליו בני אפרים לזרעיהו לשיתלח ורעית שיתלח לבקר ורעית לבקר לתחן ורעית תחן:

(לה) אלה בני אפרים למשפחתם לשותלח משפחת השתלחי לבקר משפחת הבכרי לתחן משפחת התחני:

(לו) וְאֵלֶּה בְּנֵי שׁוּתָלַח לְעֶרְן מִשְׁפַּחַת הָעֶרְנִי:

לו ואלה בני שותלח לערן ורעית ערן:

שָׁשִׁים וְחָמֵשׁ, וְזֶהוּ שְׁנָאֹמֶר (דברים ז): "כִּי אַתֶּם הַמַּעַט וְגו'" ה"א מַעַט, חֲמִשָּׁה אַתֶּם חֲסִרִים מִמִּשְׁפַּחֹת כָּל הָעַמִּים שֶׁהֵן שְׂבָעִים. אִם זֶה הַבְּנֵי מִסּוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדִּרְשָׁן, אִם הַצִּרְכָּתִי לַפְּחוֹת וּלְהוֹסִיף בְּדַבְּרֵיו.

כ"י וְאֵלֶּה בְּנֵי שׁוּתָלַח וְגו'. שָׁאֵר בְּנֵי שׁוּתָלַח נִקְרְאוּ תוֹלְדוֹתֵיהֶם עַל שֵׁם שׁוּתָלַח, וּמִעֶרְן יֵצְאָה מִשְׁפַּחַת רַבָּה וְנִקְרְאָתָה עַל שְׁמוֹ, וְנִחְשְׁבוּ בְּנֵי שׁוּתָלַח לְשֵׁנִי מִשְׁפַּחֹת. צֶא וְחֹשֶׁב, וְתִמְצָא בַּפְּרָשָׁה זֶה חֲמִשִּׁים וְשֶׁבַע מִשְׁפַּחֹת, וּמִבְּנֵי לִוִּי שְׁמוֹנֶה, הָרִי

לו אליו ורעית בני אפרים למגניהון תלתין ותריין אלפין וחמש מאה אליו בני יוסף לזרעיהון:

(לז) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־אֶפְרַיִם לְפָקְדֵיהֶם שָׁנִים וְשִׁלְשִׁים אֶלֶף וְחָמֵשׁ מֵאוֹת אֵלֶּה בְּנֵי־יוֹסֵף לְמִשְׁפַּחֹתָם: ם

לח בני בנימין לזרעיהון כללע ורעית כלע לאשבל ורעית אשבל לאחירם ורעית אחירם:

(לח) בְּנֵי בְּנִימִן לְמִשְׁפַּחֹתָם לְכָלֵּעַ מִשְׁפַּחַת הַכְּלֵעִי לְאִשְׁבֵּל מִשְׁפַּחַת הָאִשְׁבֵּלִי לְאַחִירָם מִשְׁפַּחַת הָאַחִירָמִי:

כ"י וְאֵלֶּה בְּנֵי שְׁרָד לְמִצְרַיִם, וְלִפִּי שְׁנִקְרָא עַל שֵׁם יוֹסֵף שְׁהִיָּה אַחִיר וְרַם מִמֶּנּוּ, נִקְרָא אַחִירָם.

לט לשפופם ורעית שפופם לחופם ורעית חופם:

(לט) לְשִׁפּוּפָם מִשְׁפַּחַת הַשּׁוּפָמִי לְחוּפָם מִשְׁפַּחַת הַחוּפָמִי:

כ"י וְשִׁפּוּפָם • הוּא מִפִּים, עַל שֵׁם שְׁהִיָּה יוֹסֵף שְׁפוּף בֵּין הָאֲמוֹת.

מ ויהיו בני כלע ארד ונעמן ורעית הארדי ונעמן ורעית נעמי:

(מ) וַיְהִיו בְּנֵי־כָלֵּעַ אֶרֶד וְנַעֲמָן מִשְׁפַּחַת הָאֶרְדִּי לְנַעֲמָן מִשְׁפַּחַת הַנַּעֲמִי:

מא אליו בני בנימין לזרעיהון ומגניהון ארבעין וחמש אלפין ושית מאה:

(מא) אֵלֶּה בְּנֵי־בְנִימִן לְמִשְׁפַּחֹתָם וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת: ם

מב אליו בני דן לזרעיהון לשוחם ורעית שוחם אליו ורעית דן לזרעיהון:

(מב) אֵלֶּה בְּנֵי־דָן לְמִשְׁפַּחֹתָם לְשׁוּחָם מִשְׁפַּחַת הַשּׁוּחָמִי אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת דָּן לְמִשְׁפַּחֹתָם:

כ"י וְשׁוּחָם • הוּא חֲשִׁים.

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

ועל דעת האומרים כי ליורדי מצרים יתיחס, היו משפחות רבות נקראות בשם אבותם שנולדו במצרים, ובכאן לא היה מיחס אותם אלא לשוחמי כי הוא ירד למצרים לבדו: תורה מג

באמרם לדינאל משפחת דינאל השוחמי, ליחזקאל משפחת יחזקאל השוחמי. והנה הם משפחות רבות, ומשפחה אחת אצל השוחמי ולכן ייחס את כלן אליו:

(מב) וטעם אלה משפחות דן למשפחתם. כי היו לשוחם בנים, עשו משפחות נקראות בשם אבי המשפחה, אבל היו כלם מתיחסות אל שוחם הראש והיו נקראות אליו בשמו,

(מו) כָּל־מִשְׁפַּחַת הַשּׁוֹחֲמֵי לַפְּקָדִיָּהֶם אַרְבַּעַה וְשִׁשִּׁים אֶלֶף וָאַרְבַּע מֵאוֹת: ם

מג כל זרעית שוחם למנגניהון שתין וארבע אלפין וארבע מאה:

(מז) בְּנֵי אֲשֶׁר לְמִשְׁפַּחַתָּם לִמְנָה מִשְׁפַּחַת הַיִּמְנָה לִישׁוֹי מִשְׁפַּחַת הַיִּשְׁוִי לְבְרִיעָה מִשְׁפַּחַת הַבְּרִיעִי:

מד בני אשר לזרעיתהון לימנה זרעית ימנה לישוי זרעית ישוי לבריעה זרעית בריעה:

(מח) לְבְנֵי בְרִיעָה לַחֲבֵר מִשְׁפַּחַת הַחֲבֵרִי לְמַלְכִּיאֵל מִשְׁפַּחַת הַמַּלְכִּיאֵלִי:

מה לבני בריעה לחבר משפחת החברי למלכיאל זרעית מלכיאל:

(מו) וְשֵׁם בֶּת־אֲשֶׁר שָׂרַח:

מו ושם בת אשר שרח:

כז וְשֵׁם בֶּת־אֲשֶׁר שָׂרַח • לְפִי שְׁהִיתָה קִימַת בְּחַיִּים, מְנָאָה כָּאן.

(מז) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־אֲשֶׁר לַפְּקָדִיָּהֶם שְׁלֹשָׁה וְחֲמִשִּׁים אֶלֶף וָאַרְבַּע מֵאוֹת: ם

מז אלן זרעית בני אשר למנגניהון חמשין ותלתא אלפין וארבע מאה:

(מח) בְּנֵי נַפְתָּלִי לְמִשְׁפַּחַתָּם לִיחֲצִאֵל מִשְׁפַּחַת הַיִּחֲצִאֵלִי לְגֻנִּי מִשְׁפַּחַת הַגֻּנִי:

מח בני נפתלי לזרעיתהון ליחצאל זרעית יחצאל לגוני זרעית גוני:

(מט) לִיֶּצֶר מִשְׁפַּחַת הַיֶּצֶרִי לְשֵׁלֹם מִשְׁפַּחַת הַשְּׁלֹמִי:

מט ליצר זרעית יצר לשלם זרעית שלם:

(נ) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת נַפְתָּלִי לְמִשְׁפַּחַתָּם וּפְקָדֵיהֶם חֲמִשָּׁה וָאַרְבָּעִים אֶלֶף וָאַרְבַּע מֵאוֹת:

נ אלן זרעית נפתלי לזרעיתהון ומנגניהון ארבעין וחמשה אלפין וארבע מאה:

(נא) אֵלֶּה פְּקוּדֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁש־מֵאוֹת אֶלֶף וָאַלֶּף שֶׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים:

נא אלן מנגני בני ישראל שית מאה וחד אלפין שבע מאה ותלתין:

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ואם מתה, משפחתה נטלו בעבורה: ועל דרך הפשט היה לה משפחה גדולה תקרא על שמה, ותכנס בכלל אלה משפחות בני אשר לפקודיהם (פסוק מז), אבל לא רצה הכתוב ליחסם אל האשה שיאמר "לשרח משפחת שרח" וקצר הענין: תורה מז

אבל היתה בת אשתו מאיש אחר לא היה לו בן והיתה נחלתו לבתו. ויהיה טעם ושרח אחותם (בראשית מז ז), כי היתה אחות בניו לא בתו. ולכך אמר "ושם בת אשר שרח" ולא אמר "ובת אשר", לומר כי היה שמה בת אשר ונקראת שרח. ואם היתה בחיים כדברי רש"י הנה היא כפנות צלפחד לנחלה,

(מו) וְשֵׁם בֶּת־אֲשֶׁר שָׂרַח. לפי שהיתה בחיים מנאָה כָּאן, לשון רש"י. ואונקלוס תרגם ושום בת אתת אשר שרח. נתכנן בזה לומר כי היתה בת יורשת נחלה, ולכך הופירה הכתוב בכאן כאשר הופיר בנות צלפחד, ותכנס בכלל לאלה תחלק הארץ (פסוק נא). ואלו היתה בת אשר עצמו לא היתה יורשת, כי בנים זכרים היו לו,

♦ יום שלישי כ' תמוז ♦

(ג) וידבר יהוה אל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

נב ומליל יי עם מֹשֶׁה לְמִיָּמָר:

(ג) לֵאמֹר תַּחֲלַק הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת:

נג לאלין תתפלג ארעא באחסנא במנן שמיהן:

נָטְלוּ חֶלֶק בְּאָרֶץ אֲלֵא אֱלוֹ שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וְאַלְף, וְאִם הָיָה לְאֶחָד מֵהֶם שֵׁשָׁה בָּנִים, לֹא נָטְלוּ אֲלֵא חֶלֶק אֶבְיָהֶם לְבָדוֹ.

וְלֹא לַאֲלֵה תַּחֲלַק הָאָרֶץ. וְלֹא לַפְּחוּתִים מִבְּנֵי עֲשָׂרִים, אֶף־עַל־פִּי שְׂבָאוֹ לְכָל־עֲשָׂרִים בְּטָרִם חִלּוֹק הָאָרֶץ - שְׁהָרִי שָׁבַע שָׁנִים כָּכָשׁוּ וְשָׁבַע חֻלְקוֹ, לֹא

נד לסגיא תסגון אחסנתהון ולזעירי תזערון
אחסנתהון גבר לפום מניגוהי תתייב
אחסנתה:

(ג) לָרֵב תִּרְבֶּה נַחֲלָתוֹ וְלַמְעַט תִּמְעָט נַחֲלָתוֹ אִישׁ לְפִי פְקֻדָּיו יִתֵּן נַחֲלָתוֹ:

גְּבוּלִים בִּי"ב פְּתָקִין, וּבְכָל־לֵוִי בְּקָלְפִי, וְהַנָּשִׂא מִכְּנִיס יָדוֹ לְתוֹכָהּ וְנוֹטֵל שְׁנֵי פְתָקִין: עוֹלָה בִּידוֹ פְתָק שֶׁל שֵׁשׁ שְׂבָטוֹ וּפְתָק שֶׁל גְּבוּל הַמִּפְרָשׁ לוֹ, וְהַגּוֹרֵל עֲצָמוֹ הָיָה צוּחַ וְאוֹמֵר: אֲנִי הַגּוֹרֵל עֲלִיתִי לְגְבוּל פְּלוֹנִי לְשֵׁבֶט פְּלוֹנִי, שְׁנֵאֲמַר: "עַל־פִּי הַגּוֹרֵל". וְלֹא נִתְחַלְקָה הָאָרֶץ בְּמִדָּה, לְפִי שֵׁשׁ גְּבוּל מִשְׁבַּח מִחֲבָרוֹ, אֲלֵא בְּשׁוּמָא: בֵּית כּוֹר רַע כְּנָגֵד בֵּית סָאָה טוֹב, הַכֹּל לְפִי הַדְּמִים.

וְלָרֵב תִּרְבֶּה נַחֲלָתוֹ. לְשֵׁבֶט שְׁהָיָה מִרְבָּה בְּאַכְלוּסִין נִתְּנוּ חֶלֶק רֵב, וְאֶף־עַל־פִּי שְׁלֹא הָיוּ הַחֲלָקִים שׁוּיִם - שְׁהָרִי הַכֹּל לְפִי רֵבּוֹי הַשֵּׁבֶט חֻלְקוֹ הַחֲלָקִים - לֹא עָשׂוּ אֲלֵא עַל־יְדֵי גּוֹרֵל. וְהַגּוֹרֵל הָיָה עַל־פִּי רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ בְּבָבָא בְּתָרָא^(ד) קי"ח: אֲלֻעֶזֶר הַכֹּהֵן הָיָה מְלַבֵּשׁ בְּאוּרִים וְתָמִים, וְאוֹמֵר בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ: אִם שֵׁבֶט פְּלוֹנִי עוֹלָה, תָּחוּם פְּלוֹנִי עוֹלָה עִמּוֹ. וְהַשֵּׁבֶטִים הָיוּ כְּתוּבִים בִּי"ב פְּתָקִין, וִי"ב

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

כלומר לרב ביציאת מצרים תרבו אף על פי שהוא עכשיו מעט. הרי שיצאו עמו חמשה ובכניסתן לארץ נמצאו עשרה, קורא אני עליו למעט תמעט, כדאיאת בספרי:

אבל ראיתי [בספרי] שם, דקתני **לפי פקודיו**, מגיד שלא נתחלקה הארץ אלא לכל שבט ושבט לפי מה שהוא, כן הוא אומר וידברו בני יוסף את יהושע לאמר מדוע נתתה לי נחלה גורל אחד וחבל אחד ואני עם רב אשר עד כה ברכני ה', מהו אומר ויאמר אליהם יהושע אם עם רב אתה עלה לך היערה ובראת לך שם בארץ הפרזי והרפאים כי אף לך הר אפרים. והו לשון הבריתא הזאת:

ונראה ממנה שנתחלקה הארץ לגלגלותם בדברי הרב, אבל לפי הגמרא משבשתא היא. ועוד שאם כן מה צעקו בני יוסף, והלא נתן להם לפי מנינם המרבה בשאר כל השבטים:

וזהו מה שצוהו בני יוסף שאמרו (יהושע יז יד) מדוע נתתה לי נחלה גורל אחד וחבל אחד ואני עם רב, ולא הוסיף להם יהושע כלום, אבל אמר לו (שם טז) עלה לך היערה ובראת לך שם בארץ הפרזי והרפאים כי אף לך הר אפרים, לומר שיקבשו להם מן הארץ שלא נקבשה להם וירחיבו בה את גבולם. וזהו שאמר (פסוקים נה ט) **לשמות משות אבתם ונחלו**, בין רב למעט, שיקחו כל המשות בשוה, בין שהוא מרבה באכלוסין או ממעט בהם. ויהיה פרוש "**לרב תרבו נחלתו**" לאנשי השבט עצמו. או כפי מדרשו שנתחלקה ליוצאי מצרים, הרי שיצאו עמו עשרה ממצרים ובכניסתן לארץ נמצאו חמשה, קורא אני עליו **לרב תרבו**. כלומר שאם מתו אותן עשרה שהיו בני עשרים שנה ביציאתן ממצרים ונולדו להם חמשה בנים במדבר, או שהיו טפלים ונעשו בני עשרים קורא אני עליו **לרב תרבה**,

(גד) **לרב תרבה נחלתו**. לשבט מרבה באכלוסין נתנו חלק רב, ואף על פי שלא היו החלקים שוים שהרי לפי רבוי השבט חלקו החלקים, לא עשו אלא על ידי גורל, והגורל על פי רוח הקדש, לשון רש"י:

ומדרש רבותינו בכתוב הזה אינו כן, אלא אמרו בספרי (פנחס כו א) **לרב תרבה נחלתו**, הרי שיצאו עמו עשרה בנים ממצרים ובכניסתן לארץ נמצאו חמשה וכו'. וכן בגמרא מפרש שאין משמעותו אצל חכמים לחלק בין שבט לשבט כלל, כמו שאמרו (ב"ב קט) בשלמא למאן דאמר ליוצאי מצרים הניו דכתיב **לרב תרבה נחלתו** וגו'. ועוד שפבר פתבתי בסדר ויחי יעקב (בראשית מח א) כי בגמרא פרק יש נוחלין (שם קכב). העלה בפרוש שלא נתחלקה לקרקפתא דגברי אלא לשבטים נתחלקה, שנים עשר חלקים שוים עשו ממנה ונטל כל השבט החלק שצא לו הגורל עליו:

(נח) אַדְּ-בְּנוֹרָל יַחֲלַק אֶת-הָאָרֶץ לְשִׁמּוֹת מִטּוֹת – נח בְּרַם בְּעֶדְכָּא תַתְּפַלְג ית אַרְעָא לְשִׁמְהָן שְׁבִטֵי אֲבֵהֶתְהוֹן יַחֲסִנּוּן : אֲבֵתָם יִנְחֹלוּ:

לְשִׁמּוֹת מִטּוֹת-אֲבֵתָם • אלו יוצאי מצרים. שנה הכתוב נחלה זו מפל הנחלות שבתורה, שפל הנחלות, החיים יורשים את המתים, וכאן מתים יורשים את החיים. כיצד? שני אחים מיוצאי מצרים שהיו להם בנים בבאי הארץ, לזה אחד ולזה שלשה. האחד נטל חלק אחד, והשלשה נטלו שלשה,

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

עשית לנו שני גורלות כְּהִנֹּחַג בְּכָל שְׁנֵי שָׁבָטִים, הִיָּה יוֹצֵא בְּמִקּוֹם אֲחֵר שְׁהוּא נָח לִכְבֹּשׁ. וְאָמַר לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ, שְׁאֵם יַעֲלוּ בַּעַר הַפָּרָזִי וְהַרְפָּאִים יִבְרְרוּ לָהֶם שֵׁם כָּל מַה שִׁירְצוּ וִירְחִיבוּ אֶת גְּבוּלָם: וְחֹזְרוּ הֵם וּבְאֵרוּ דְּבָרֵיהֶם, וְאָמְרוּ גַם הֵהָר לֹא יִסְפִּיק לָנוּ, כִּי רַכָּב בְּרוֹל בְּכָל הַכְּנַעֲנִי שְׁנֵתָת לָנוּ בְּאָרֶץ הָעֵמֶק. וְאִזּוֹ אָמַר לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ, כִּי לֹא יִתֵּן לָהֶם הֵהָר גּוֹרֵל אֶחָד, אֲבָל יִהְיֶה לָהֶם הֵהָר כֻּלּוֹ וְהִיעֵר הַגְּדוֹל שִׁשֵּׁם וִיבְרְרוּ לָהֶם מִמֶּנּוּ כָּל צִרְכָם, וִיִּהְיֶה לָהֶם כָּל תּוֹצְאוֹת גְּבוּלֵי הֵהָר וַיּוֹרִישׁוּ מִשָּׁם הַכְּנַעֲנִי כִּי רַכָּב בְּרוֹל לוֹ, וְהוּא חֹזֵק וְאִין שְׁאָר הַשְּׁבָטִים חֲפָצִים בּוֹ, אֲבָל הֵם שְׁנֵי הָאֲחִים שֶׁהֵם עִם רַב וְכַח גְּדוֹל לָהֶם, הֵם יַעֲרוּ זֶה אֶת זֶה וְהֵם יוֹרִישׁוּהוּ. וְסוֹף דְּבַר שְׁלֹא שָׁמַע אֲלֵיהֶם וְלֹא הוֹסִיף לָהֶם כְּלוּם, כִּי כֵן הָדִין. וְהִנֵּה הַצֵּרֶף הַרְחִיב דְּבָרֵינוּ בְּעֵנֵינוּ הַזֶּה, וְעוֹד כְּתוּבָהּ בְּרָאיוֹת בְּפֶרֶשֶׁת וַיְחִי יַעֲקֹב. וְהַכֵּלָל, כִּי הָדִין שֶׁהָעוֹלָם בְּגִמְרָא הוּא אֲמִתּוּבּוּ רָאוּי לְפָרֵשׁ הַמִּקְרָאוֹת: וְהִנֵּה פְרוּשׁ הַפֶּרֶשָׁה, לְאֵלֶּה הַנּוֹכְרִים לְמִשְׁפַּחַת תַּחֲלֵק הָאָרֶץ. בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת, שִׁיתָנוּ לְכָל זָכָר לְגַלְגֻלוֹתָם חֲלָקוֹ. לָרַב תִּרְבּוּ נַחֲלָתוֹ, שִׁיחֲלָקוּ אָרֶץ רַאיוֹנָה לְאַרְבַּעַת חֲלָקִים, לְמִשְׁפַּחַת הַחֲנוּכִי הַמְּרֻבָּה עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל נִרְבָּה נַחֲלָתוֹ וְלְמִשְׁפַּחַת הַפְּלוּאִי הַמְּעֻשָּׁת נִמְעֵיט, כִּי אִישׁ לְפִי פְקָדֵי הַמִּשְׁפָּחָה יִתֵּן נַחֲלָתוֹ, וְתִטַּל כָּל הַמִּשְׁפָּחָה בְּמִקּוֹם אֶחָד, וּמִן הַטַּעַם הַזֶּה מִנְּאֻם כָּאֵן לְמִשְׁפָּחוֹת. וְלִפְיָקֶה הַנּוֹכְרִי חֲכָמִים (תִּכְּרִיד פֶּרֶשָׁה א א) חֲלָקוֹ לְמִשְׁפָּחוֹת וְלֹא חֲלָקוֹ לְכִתִּי אֲבוֹת וְאִין כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִכִּיר אֶת שְׁלוֹ וְכו': תוֹרָה נח (נח-נו) אַדְּ בְּנוֹרָל יַחֲלַק אֶת הָאָרֶץ. לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל, וְלְשִׁמּוֹת מִטּוֹת אֲבֵתָם, שֶׁהֵם שְׁנֵים עָשָׂר מִטּוֹת יִנְחֹלוּ אוֹתָם. וְחֹזֵר וְאָמַר עַל פִּי הַגּוֹרֵל

וַיְהִי גְבוּל בְּנֵי אֶפְרַיִם לְמִשְׁפַּחָתָם, וְזֹאת נַחֲלַת מִטְּשֵׁה בְּנֵי אֶפְרַיִם לְמִשְׁפַּחָתָם, וּבְנֵי מְנַשֶּׁה (שם י א א), וַיְהִי הַגּוֹרֵל לְמִטְּשֵׁה מְנַשֶּׁה, וַיְהִי גְבוּל מְנַשֶּׁה, כְּכֹל הַנֶּאֱמָר בְּשִׁאֲרֵי הַשְּׁבָטִים: אֲבָל אֲמָרָם "גּוֹרֵל אֶחָד וְחֶבֶל אֶחָד", לוֹמַר כָּל מַה שְׁנֵתָת לְשִׁנֵּינוּ רָאוּי לְאֶחָד בְּגוֹרָלוֹ וְהַזְכִּירוּ זֶה הַלְשׁוֹן, לְפִי שִׁיְהוֹשֻׁעַ הִפִּיל תַּחֲלָה גּוֹרֵל אֶחָד לְשִׁנֵּיהֶם, שֶׁנֶּאֱמָר (שם א טו א) וַיּוֹצֵא הַגּוֹרֵל לְבְנֵי יוֹסֵף מִיֶּרֶחוֹ וְגו', עַד וַיְהִי תַּצְאָתוֹ יְמֵה, וְשֵׁם נֶאֱמָר (בַּפְסוֹק ד) וַיִּנְחֹלוּ בְּנֵי יוֹסֵף מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם. כְּלוֹמַר שֶׁנַּחֲלָה שְׁנֵיהֶם בְּגוֹרֵל הַזֶּה, וְאַחֲרַי כָּף חֲלָק אוֹתוֹ הַגּוֹרֵל בֵּין שְׁנֵיהֶם בְּגוֹרֵל, כְּמוֹ שֶׁאָמַר שֵׁם וַיְהִי גְבוּל בְּנֵי אֶפְרַיִם וְגו', וְכַתִּיב וַיְהִי הַגּוֹרֵל לְמִטְּשֵׁה מְנַשֶּׁה וְגו'. עַל כֵּן אָמְרוּ, הִנֵּה הַגּוֹרֵל הָאֶחָד הִרְאִינוּ רָאוּי לְכָל אֶחָד מִשְׁנֵינוּ כִּי עִם רַב אֲנַחְנוּ, וּמִדּוּעַ חֲלָקָת אוֹתוֹ אַחֲרֵי כֵן לְשִׁנֵּי חֲלָקִים, וְהִיתָה הַטַּעֲמָה מִפְּנֵי הַטַּפְּלִים שֶׁנִּתְרַבּוּ בָּהֶן עַל דֶּרֶךְ הַגִּמְרָא: וְלִפִּי דֶּרֶךְ הַפֶּשֶׁט נִרְאֶה לִי, כִּי הַצִּוּחָה הַזֹּאת הִיתָה שֶׁל בְּנֵי מְנַשֶּׁה, אֲלֵא שֶׁבָּאוּ לְפָנֵינוּ שְׁנֵי הַשְּׁבָטִים יַחַד. וְכֵן וַיִּגְשׁוּ בְּנֵי יְהוּדָה אֶל יְהוֹשֻׁעַ בְּגִלְגָל וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם כָּלֵב בֶּן יִפְנֶה (שם ד א), הָדִין לְאֶחָד וְכָל הַשְּׁבֵט יִתְרַעַם עִמּוֹ. וְהִיתָה הַטַּעֲמָה לְבְנֵי מְנַשֶּׁה, מִפְּנֵי שֶׁאִין כְּכֹל הַשְּׁבָטִים מִי שֶׁהִשְׁאִיר עָרִים רְבוֹת וּגְדוֹלוֹת לְכַנְעֲנִי כְּאֲשֶׁר הִשְׁאִיר מְנַשֶּׁה שְׁלֹשֶׁת הַנֶּפֶת (שם י א) תִּלְתָּא פְּלִכִין. וְרָאִיָּה לְדָבָר, כִּי לְאַחֲרֵי שֶׁכְּתוּב (שם פסוק יא) וְלֹא יָבֹאוּ בְּנֵי מְנַשֶּׁה לְהוֹרִישׁ אֶת הָעָרִים הָאֵלֶּה, שֵׁם כְּתִיב (בַּפְסוֹק יד) וַיִּדְּבְּרוּ בְּנֵי יוֹסֵף, כִּי מִתְּחִלָּה לֹא נִתְרַעַמוּ עַד שֶׁעָשׂוּ עִמָּם מִלְחָמָה וְלֹא יָבֹאוּ לָהֶם: וְיִתְבָּן שֶׁהָיָה טַעַם גּוֹרֵל אֶחָד וְחֶבֶל אֶחָד, אָמְרוּ מִפְּנֵי שֶׁהִפְלֵת לְשִׁנֵּינוּ תַּחֲלָה גּוֹרֵל אֶחָד נִפְל כְּחֻלְנוּ יַחַד וְאַרְעַ חֲלָק שְׁנֵינוּ בְּמִקּוֹם הַזֶּה הִקְשָׁה, וְאֵלּוּ

וְלִפִּי דַעֲתִי יֵשׁ בְּבִרְיָתָא הַזֶּה קֶצֶר, וְהוּא מִמַּה שֶׁאָמְרוּ בְּגִמְרָא (כ"ב קיח) דְּמִשּׁוּם טַפְּלִים דְּנִפְשִׁישׁוּ לָהּ צָרוּחוּ בְּנֵי יוֹסֵף. וּבְאִוֹר הַעֲנִין, כִּי בְּנֵי יוֹסֵף כְּשֵׁנִי שְׁבָטִים נָטְלוּ, בְּנֵי אֶפְרַיִם חֲלָק אֶחָד וּבְנֵי מְנַשֶּׁה חֲלָק אֶחָד, כִּי כֵן כְּתוּב (יהושע יד) וְאִין אֶחָד מֵהֶם שֶׁמְרַבָּה בְּאֶבְלוֹסִים יוֹתֵר מִשְׁאֵר הַשְּׁבָטִים, אֲבָל בְּשִׁאֲרֵי הַשְּׁבָטִים מְרַבִּים מֵהֶם, כִּי שְׁבֵט יְהוּדָה וַיִּשְׁשָׁר וַיּוֹבִלוּן וְדָן מְרַבִּים מֵהֶם, וְלָמָּה יִצְרוּהוּ הֵם וְהַמְרַבִּים יִשְׁתָּקוּ. וְכָל שֶׁכֵּן אִם נִתְחַלְקָה הָאָרֶץ לְיוֹצְאֵי מִצְרַיִם כְּפִי מִדְּרָשׁוֹ, שֶׁהָיָה בְּמִנְיָן הִרְאִינוּ בְּנֵי יְהוּדָה מְרַבִּין מִשְׁנֵי הַשְּׁבָטִים הָאֵלֶּה יוֹדִינוּ: אֲבָל הָיָה צוּעִקִים מִפְּנֵי הַטַּפְּלִים, שֶׁהָיָה בְּנֵי מְנַשֶּׁה בְּמִנְיָן יְצִיאָת מִצְרַיִם שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם אֶלֶף וְנִתְרַבּוּ בְּמִנְיָן הַשְּׁנֵי בְּמִדְּבָר לְשִׁנֵּים וְחֲמִשִּׁים אֶלֶף, וְאִין בְּכָל הַשְּׁבָטִים שֶׁנִּתְרַבָּה כָּל כָּף, וְהָיָה כְּמוֹ כֵּן מְרַבִּים בְּנֵים עַד שֶׁנִּתְחַלְקָה הָאָרֶץ, וְגַם בְּנֵי אֶפְרַיִם כֵּן, וְלֹא הָיָה הַטַּפְּלִים הָהֵם נוֹטְלִים כְּלוּם, וְלָכֶּה צִעְקוּ וְשׁוּמַע אִין לָהֶם, כִּי כֵן הַמִּשְׁפָּט שְׁלֹא יִטְלוּ אֵלָּא בְּנֵי עֲשָׂרִים. וְלָכֶּה אֲמָרָה הַבְּרִיתָא לְפִי פְקוּדֵינוּ, שֶׁהָיָה מִבֶּן עֲשָׂרִים שְׁנָה, מִלְּמַד שְׁלֹא נִתְחַלְקָה הָאָרֶץ אֵלָּא לְכָל שְׁבֵט וְשְׁבֵט לְפִי מַה שְׁהוּא בְּשַׁעַת הַמִּנְיָן, שְׁלֹא יִתְנוּ כְּלוּם לְטַפְּלִים וְאִפְלוּ גְדוֹלוּ וְהִגִּיעוּ לְעֲשָׂרִים בְּשַׁעַת שִׁחְלָקוֹ: וְהַכְּתוּב שֶׁאָמַר מִדּוּעַ נִתְּנָה לִי נַחֲלָה גּוֹרֵל אֶחָד וְחֶבֶל אֶחָד וְאִין עִם רַב, לְדָבָרֵי הַכֵּל אִי אֶפְשָׁר שִׁישְׁאֲרָה בְּגִלְגָל מִפְּשׁוּטוֹ. כִּי אִם חֲלָק לָהֶם הָאָרֶץ לְגַלְגֻלוֹתָם דְּבָרֵי רִשִׁי, הִנֵּה לְקָחוּ דִּים, וְכְמוֹ שֶׁהֵם עִם רַב לְקָחוּ חֲלָק רַב. וְאִם לְשְׁבָטִים, אִי אֶפְשָׁר שְׁלֹא יִתֵּן לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ חֲלָק בְּכוֹרָתָם, שְׁלֹא הָיָה עוֹבֵר עַל צִוְּיָתָא יַעֲקֹב, וְגַם הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא צִוָּה בְּתוֹרָה לְשְׁבָטֵי אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה. וְעוֹד כְּתוּב מִפְּרָשׁ כִּי שְׁנֵי גּוֹרֵלוֹת נִתְּן לָהֶם, דְּכַתִּיב (יהושע טו ח)

אָלֵא שְׁנֵי חֲלָקִים, עֲכָשׁוּ נָטְלוּ אַרְבָּעָה חֲלָקִים. אַף
בְּגוּרָל • יֵצְאוּ יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (שופטים א):
וַיִּתְּנֵנוּ לְכָלֵב אֶת־חֲבֹרֹן כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה, וְאוֹמֵר
(יהושע יט): "עַל־פִּי ה' נָתַנּוּ לוֹ אֶת־הָעִיר אֲשֶׁר שָׁאַל".
מִטּוֹת־אֲבֹתָם • יֵצְאוּ גֵרִים וְעֹבְדִים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ב עמ' 347)

וְדַעַת, וְגַם 'חֲלוּקָה' זוֹ הִיא לְמַעַל מִטַּעַם וְדַעַת. וּבִלְשׁוֹן
אֲדָמוֹר הַזֶּקֶן בִּתְנִיָּא (אגרת הקודש סוף סימן ז): 'יתרון האור
הזה הפרטי לנשמות פרטיות - אינו בחינת טעם ודעת
מושג, אלא למעלה מבחינת הדעת, שפך עלה במחשבה.
... ודוגמתו למטה הוא בחינת הגורל ממש.

שְׁנֵאמַר: "לֹאֵלֶּה תַּחֲלַק הָאֶרֶץ". חֲזָרָה נִחְלָתָן אֲצֵל
אֲבֵי אֲבִיהֶן וְחֲלָקוּ הַכֹּל בְּשׂוּה. וְזֶהוּ שְׁנֵאמַר: "לְשִׁמּוֹת
מִטּוֹת־אֲבֹתָם יִנְחִלוּ", שְׁאֲחֵר שְׁנָטְלוּ הַבָּנִים, חֲלֻקָּה
לְפִי הָאֲבוֹת שִׁיֵּצְאוּ מִמִּצְרַיִם. וְאֵלּוּ מִתְּחִלָּה חֲלֻקָּה
לְמַנְיָן יוֹצְאֵי מִצְרַיִם, לֹא הָיוּ נוֹטְלִין אֵלּוּ הָאֶרְבָּעָה

אף בגורל יחלק את הארץ (כו, נה)

לְכָל יְהוּדֵי יִשְׂרָאֵל מִצָּה אַחַת הַשִּׁיכָתָה לוֹ בְּמִיּוּחָד, שְׂבָה הוּא
'זִהִיר טָפִי' (שבת קיח). זֹהִי הַמְשָׁפָחָה הַפְּנִימִית שֶׁל 'חֲלוּקַת
הָאֶרֶץ' - לְכָל יְהוּדֵי יִשְׂרָאֵל הַמִּיּוּחָד לוֹ בַּעֲבוּדָתוֹ לְקוּנּוֹ.
לְכֹן נִחְלָקָה הָאֶרֶץ בְּגוּרָל דּוּקָא, פִּי גוּרָל הוּא לְמַעַל מִטַּעַם

(נו) עַל־פִּי הַגּוּרָל תַּחֲלַק נִחְלָתוֹ בֵּין רַב לְמַעֵט: ׀
סְגִיָּא לְעִירֵי: ׀

כִּי־עַל־פִּי הַגּוּרָל • הַגּוּרָל הִזָּה מְדַבֵּר, כְּמוֹ שֶׁפִּירֶשְׁתִּי; מַגִּיד שְׁנֵתְחִלָּקָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, לְכֹן נֵאמַר: "עַל־פִּי
ה'".

(נז) וְאֵלֶּה פְּקוּדֵי הַלְוִי לְמִשְׁפַּחַתָּם לְגִרְשׁוֹן מִשְׁפַּחַת
הַגִּרְשִׁינִי לְקָהָת מִשְׁפַּחַת הַקֹּהָתִי לְמִרְרֵי מִשְׁפַּחַת
הַמִּרְרֵי:

(נח) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת לְוִי מִשְׁפַּחַת הַלֵּבִי מִשְׁפַּחַת
הַחֲבֹרֹנִי מִשְׁפַּחַת הַמַּחֲלִי מִשְׁפַּחַת הַמּוֹשִׁי מִשְׁפַּחַת
הַקֶּרְחִי וְקָהָת הוֹלֵד אֶת־עֲמֶרֶם:

כִּי־אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת לְוִי • חֶסֶר בָּאֵן מִשְׁפַּחַת הַשְּׁמַעִי וְהָעִזִּיאֵלִי, וְקָצַת מִן הַיִּצְהָרִי.

רמב"ן על התורה - מהדורות בזוט, אברמוביץ

בְּמִצְרַיִם אֵלֶּה רָאשֵׁי בֵּית אֲבוֹתָם (שמות
יד), הֵם נוֹחֲלִים אֶת הָאֶרֶץ וּמֵהֶם תֵּבֵא
לְאֵלֶּה אֲשֶׁר תַּחֲלַק לָהֶם: תּוֹרָה נו
(נו) וְאֵלֶּה פְּקוּדֵי הַלְוִי. לֹא יִדְעָתִי
לָמָּה יִמְנָה בְּנֵי לְוִי, וּמָה תּוֹעֵלַת
עֲתֵה בְּמִנְיָנָם. אוֹלֵי לְאֵלֶּה נִתְּנוּ הָעָרִים
לְשִׁבְתָּ וּמִגְרָשֵׁיהֶן לְבִהְמָתָם, לֹא
לְנוֹלָדִים אַחֲרָיו כֵּן. אוֹ שֶׁנַּעֲשֶׂה לָהֶם
לְכַבֹּד לְפָנֵי הַשֵּׁם, שֶׁלֹּא יִהְיֶה לְגִיּוֹן שֶׁל
מֶלֶךְ פָּחוֹת שֶׁלֹּא יִשְׁגִּיחוּ עָלָיו לְמַנּוּתוֹ
כְּשֶׁאֵר הָעָם. וְהַזְכִּיר עֲמֶרֶם וְאִשְׁתּוֹ, כִּי
בְנֵי לְוִי יִמְנּוּ לְשָׁנִים לְבִהְמָתָם וּלְוִיִּם,
וְרָאוּ לְפָקֶד אַהֲרֹן וּבָנָיו לְעֶצְמָן: תּוֹרָה נח
(נח) וְכָתַב רָשִׁי אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת לְוִי.
חֶסֶר בָּאֵן מִשְׁפַּחַת הַשְּׁמַעִי
וְהָעִזִּיאֵלִי וְקָצַת יִצְהָר, נֶפֶץ וְזָכְרִי. וְאֵנִי

וּמָה שִׁכְתָּב רָשִׁי לְשִׁמּוֹת מִטּוֹת
אֲבוֹתָם, אֵלּוּ יוֹצְאֵי מִצְרַיִם, אֵינּוּ
זָכוֹן, שְׂאִין "מִטּוֹת" רַק שְׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל
שְׁנַיִם עָשָׂר, כְּעֶנֶן שִׁכְתָּב (לחזן לו ט)
לֹא תִסָּב נִחְלָה מִמִּשְׁכָּה לְמִשְׁכָּה אַחֵר כִּי
אִישׁ בְּנִחְלָתוֹ יִדְבֹקוּ מִטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.
וְכֵן אֵלֶּף לְמִשְׁכָּה לְכָל מִטּוֹת יִשְׂרָאֵל (לחזן
לא ד), וְכֵן בְּמִרְגָּלִים (לעיל יג ב"ט), וְכֵן בְּכָל
מָקוֹם, וְשֵׁם שְׂבָט וּמִשְׁכָּה אַחֵד הוּא:
אֲכָל מָה שֶׁאֲמָרוּ בְּמִקְרָא (ב"ב קיז) רַבִּי
יֵאשִׁיָּה אוֹמֵר לְיוֹצְאֵי מִצְרַיִם
נִתְחַלְקָה הָאֶרֶץ שְׁנֵאמַר לְשִׁמּוֹת מִטּוֹת
אֲבוֹתָם יִנְחִלוּ, מִדְּרַשׁ מִרְבּוּי הַכְּתוּב,
שֶׁהִזָּה דִּי שִׁיֵּאמַר אֶף בְּגוּרָל יִחְלַק הָאֶרֶץ
לְשִׁמּוֹת הַמִּטּוֹת, וְכֵינֵן שֶׁהַזְכִּיר "אֲבוֹתָם
יִנְחִלוּ" דְּרָשׁוּ שֶׁהָאֲבוֹת וְהֵם הַנּוֹכָרִים

תַּחֲלַק נִחְלָתוֹ, שֶׁל מִשְׁכָּה, בֵּין רַב לְמַעֵט,
כִּי גַם בֵּין הַמִּשְׁפָּחוֹת יִטְלוּ גוּרָל, וְיִהְיֶה
חֲלָק הַחֲנוּכִי בְּרוּחַ וּבְמָקוֹם אֲשֶׁר יַעֲלֶה
לוֹ הַגּוּרָל, וְחֲלָק הַפְּלוּאִי בְּאוֹתוֹ מָקוֹם
אֲשֶׁר יַעֲלֶה לוֹ הַגּוּרָל, אֶף נִרְבֶּה לְרַב
וְנִמְעִיט לְמַעֵט בְּמִשְׁפָּחוֹת. וְזֶהוּ שְׁנֵאמַר
בְּסִדֵּר אֵלֶּה מִסְעֵי (לחזן לג נח), וְהַתְנַחֲלָתָם
אֶת הָאֶרֶץ בְּגוּרָל לְמִשְׁפַּחַתֵּיהֶם לְרַב
תִּרְבּוּ אֶת נִחְלָתוֹ וְלְמַעֵט תִּמְעִיט אֶת
נִחְלָתוֹ אֵל אֲשֶׁר יֵצֵא לוֹ שְׂמָה הַגּוּרָל
לוֹ יִהְיֶה לְמִטּוֹת אֲבֹתֵיהֶם תִּתְנַחֲלֻהוּ, הִנֵּה
בְּאֵר שֶׁתִּהְיֶה הַנִּחְלָה לְמִשְׁפָּחוֹת בְּגוּרָל
אֵל הָרוּחַ אֲשֶׁר יַפֵּל לוֹ הַגּוּרָל שֶׁם נִרְבֶּה
לְרַב וְנִמְעִיט לְמַעֵט בְּמִשְׁפָּחוֹת, וְאִמֹר
שֶׁתִּהְיֶה לְמִטּוֹת אֲבוֹתָם, כְּלוֹמַר שֶׁתִּים
עֲשֶׂה מִטּוֹת:

(נט) וַיֵּשֶׁם אִשָּׁת עֲמֹם יוֹכָבֵד בַּת לֹוִי יִלְדָה אֶת־הַלֵּוִי בְּמִצְרַיִם וַתֵּלֶד לְעֲמֹם אֶת־אֶהֱרֹן וְאֶת־מֹשֶׁה וְאֵת מֶרְיָם אֲחֹתָם:

כ"י אֲשֶׁר יִלְדָה אֶת־הַלֵּוִי בְּמִצְרַיִם • (סוטה יב) אֲשֶׁתוֹ יִלְדָתָהּ בְּמִצְרַיִם, [לְדָתָהּ בְּמִצְרַיִם] וְאִין הוֹרְתָהּ בְּמִצְרַיִם. כְּשֶׁנִּכְנְסוּ לַתּוֹף הַחֲמִמָּה יִלְדָתָהּ. וְהִיא

(ס) וַיֵּלֶד לְאֶהֱרֹן אֶת־נָדָב וְאֶת־אֶבְיָהוּא אֶת־אֶלְעָזָר וְאֶת־אִיתָמָר:

(סא) וַיָּמָת נָדָב וְאֶבְיָהוּא בְּהַקְרִיבָם אֲשִׁיזָרָה לִפְנֵי יְהוָה:

(סב) וַיְהִי פְקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים אָלֶף כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעְלָה כִּי לֹא הִתְפַּקְדוּ בַּתּוֹף בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי לֹא־נָתַן לָהֶם נַחֲלָה בַּתּוֹף בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"י כי לא הִתְפַּקְדוּ בַּתּוֹף בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • לְהִיּוֹת נִמְנִין בְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה. וְיִמָּה טַעַם? כִּי לֹא־נָתַן לָהֶם

(סג) אֵלֶּה פְּקוּדֵי מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר פָּקְדוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יְרֵחוֹ:

"משפחת הקרחי" להודיע כי היו בניו צדיקים וטובים ממנו:

ומדרשו של רבי משה הדרשן (ברשי בפסוק לו) באתם המעט מכל העמים, ה' מעט, איננו אמת, בעבור שמנה לבני לוי שמונה, ואינן אלא חמש, כי השלש לאבותם כאשר אמרנו: תורה נט

(נט) וטעם אשר ילדה אתה ללוי במצרים. על דרך הפשט, לפי שכל בני יעקב עם כל בניהם ובנותיהם ירדו למצרים ואין בהם מי שהוליד שם אחרי כן, וולתי לוי שהוליד אם הבנים שמחה, כי אחר השם לדתה כי לא הגיע הקץ כאשר פרשתי בך (בראשית מז טו): תורה ס

(סג) וטעם אלה פקודי משה ואלעזר. על פקודי בני ישראל, אין פקודי הלוי בכלל. כי בהם לא יאמר ובאלה

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

שמותם לכבוד. ולא הזכיר הכהנה לאהרן, לכבוד משה. וכן תראה במנן הראשון בפקודים שאמר (לעיל ג י) ויהיו אלה בני לוי בשמותם גרשון וקהת ומררי, והיה זה למעלתם, כי בשאר השבטים לא הזכיר כן:

וטעם "משפחת הקרחי", כי מתחלה היתה נקראת "משפחת

היצהרי" (שם פסוק כז), כי היו בעת המנן ההוא בנים גם לנפג וזכרי, ועכשיו לא היו רק לקרח ונקראו על שמו:

ולפי דעתי, לא היה מן הראוי שיעקר שם היצהרי מורעו אף על פי

שמתו קצת בניו, אבל עשו זה אחרי מעשה קרח בעבור כבוד בניו להודיע בישראל לדורות שקם וזכרם, כי כן הכתוב משתדל לומר ובני קרח לא מתו (לעיל פסוק יא), ובין שכלו נפג וזכרי ונשארו כל זרע יצהר לקרח קראום

תמה, למה ימנה הכתוב בלוי משפחות לשלשת האבות ויחזר וימנה משפחות לבנים, שהרי לא היו למררי בנים אחרים אלא מחלי ומושי, ומהו "משפחת המררי", ואין זולתם. אבל היה זה לכבוד, כי בני לוי שלשתם היו גדולים בישראל וזכרם היה לברכה, והיו כל תולדות גרשון וקהת ומררי "משפחת הגרשוני" לכבודו, וכן כל בני מררי "משפחת המררי" לכבודו, ואחרי כן שמו להם בתי אבות, ונחלקים למשפחות כשאר השבטים, ונקראים בקרט משפחת המחלי ומשפחת המושי. וכן בקהת, יקראו כל זרע בכלל "משפחת הקהתי", וחזורים ונחלקים עוד למשפחות בבנים, משפחת הקרחי ומשפחת הקרחי. ולא הזכיר עתה "משפחת העמרמי", בעבור שנחלקה לכהנים ולוים והזכיר

(סד) וּבֹאֵלָהּ לֹא־הָיָה אִישׁ מִפְּקוּדֵי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֲשֶׁר פָּקְדוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר סִינַי:

וְכֹל־אֵלָהּ לֹא־הָיָה אִישׁ וְגו' • אָבֵל עַל הַנָּשִׁים לֹא נִגְזְרָה גְזֵרַת הַמְּרָגְלִים, לְפִי שֶׁהֵן הָיוּ מִחֻבּוֹת אֶת הָאָרֶץ; הָאֲנָשִׁים אוֹמְרִים (במדבר יד):

(סה) כִּי־אָמַר יְהוָה לָהֶם מוֹת יָמָתוּ בַּמִּדְבָּר וְלֹא נֹתַר מֵהֶם אִישׁ כִּי אִם־כָּלֵב בֶּן־יִפְנֶה וַיהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן: ס

כז (א) וּתְקַרְבֶּנָּה בְּנוֹת צִלְפַּחַד בֶּן־חֹפִי בֶן־גִּלְעָד בֶּן־מְכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה לְמִשְׁפַּחַת מְנַשֶּׁה בֶּן־יוֹסֵף וְאַלֶּה שְׁמוֹת בְּנֹתָיו מַחֲלָה נָעָה וְחַגְלָה וּמִלְכָּה וְתַרְצָה:

וְכֹל־אֵלָהּ לֹא־הָיָה אִישׁ וְגו' • לָמָּה נֹאמַר? וְהָלֹא כָּכָר נֹאמַר "בֶּן־מְנַשֶּׁה"? אֵלָּא לֹמַר לָךְ: יוֹסֵף חִבְּבָ אֶת הָאָרֶץ, שֶׁנֹּאמַר (בראשית י): "וְהַעֲלַתָּם אֶת־עַצְמֹתַי וְגו'", וּבְנוֹתָיו חִבְּבוּ אֶת הָאָרֶץ, שֶׁנֹּאמַר: "תִּנְהַלְנוּ אֶחָדָה". וְלִלְמַדָּךְ, שֶׁהָיוּ כָּלֶם צַדִּיקִים, שֶׁכָּל מִי שֶׁמַּעֲשִׂיו וּמַעֲשֵׂה אֲבוֹתָיו סְתוּמִים, וּפְרַט לָךְ הַכְּתוּב

(ב) וַתַּעֲמִדְנָה לִפְנֵי מֹשֶׁה וּלְפָנֵי אֱלֹעָזָר הַכֹּהֵן וּלְפָנֵי הַנְּשִׂאִים וְכָל־הָעֵדָה פָּתַח אֶהְלִימוּעַד לֵאמֹר:

וְכֹל־אֵלָהּ לֹא־הָיָה אִישׁ וְגו' • מִגִּיד, שֶׁלֹּא עָמְדוּ לִפְנֵיהֶם אֵלָּא בִשְׁנַת הָאָרְבָּעִים אַחֵר שְׁמַת אֶהֱרֹן. לִפְנֵי מֹשֶׁה • וְאַחֲרֵיכֶן לִפְנֵי אֱלֹעָזָר? אֶפְשָׁר, אִם מֹשֶׁה לֹא

(ג) אָבִינוּ מֵת בַּמִּדְבָּר וְהוּא לֹא־הָיָה בְּתוֹךְ הָעֵדָה הַנּוֹעָרִים עַל־יְהוָה בַּעֲדַת־קָרַח כִּי־בִחְטָאוֹ מֵת וּבָנִים לֹא־הָיוּ לוֹ:

לֹא הָיָה אִישׁ, שֶׁלֹּא נִגְזְרָה הַגְּזֵרָה הַהִיא עַל שֶׁכָּט הָלָיו כְּדַבְּרֵי רִבּוּתֵינוּ (כ"ב קכא), וְהָעֵד אֱלֹעָזָר גַּם פָּנְחָס: תוֹרָה סד (סד-סה) וּבֹאֵלָהּ לֹא הָיָה אִישׁ מִפְּקוּדֵי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן. כִּי וַהֲשֹׁעַ וְכָלֵב לֹא הָיוּ עִתָּהּ בַּפְּקוּדִים הָאֵלֶּה, לְפִי שֶׁהָיוּ מַשְׁשִׁים שָׁנָה וּמַעֲלָה, וְאֵין הַמִּנְיָן אֵלָּא מִבְּנֵי עֶשְׂרִים

עַד בֶּן שְׁשִׁים שָׁנָה, כִּי הֵם עֶקֶר יָמֵי הָאִישׁ כְּעִנְיָן הָאֲמוּר בְּעֶרְכֵּין (ויקרא כז א) וְאִזּוּ הוּא יוֹצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל, לֹא מַשְׁשִׁים וְנִמְעָלָה כְּדַבְּרֵי רִבּוּתֵינוּ (כ"ב קכא). אָבֵל אָמַר וְלֹא נֹתַר מֵהֶם אִישׁ כִּי אִם כָּלֵב בֶּן יִפְנֶה וַיהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון, שֶׁהָיוּ מִן הַפְּקוּדִים הָרָאוּשָׁנִים וְלֹא מֵתוּ: תוֹרָה א

(ג) וְהוּא לֹא הָיָה, לְפִי שֶׁבָּאוּ לֹמַר "בְּחֻטָּאוֹ מֵת", נִזְקָקוּ לֹמַר לֹא בְּחֻטָּא מִתְּאֻנְיָנִים וְלֹא בְּעֵדַת קָרַח שֶׁהָיוּ עַל הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא הָיָה, אֵלָּא בְּחֻטָּא לְבָדוֹ וְלֹא הִחֲטִיא אַחֲרָיו עִמּוֹ, לְשׁוֹן רַשִׁי: וְלֹא פָּרַשׁ לָמָּה הָיוּ בָּאוֹת לֹמַר "בְּחֻטָּאוֹ מֵת", אֵלָּא שֶׁתִּאֲמַרְנָה אֲבִינוּ מֵת

הוא, אלא בחטאו לבדו מת ולא החטיא את אחרים עמו. (שבת צו) רבי עקיבא אומר: מקושש עצים היה. ורבי שמעון אומר: מן המעפילים היה.

דלמא יתמנע שמא דאבונא מגו זרעיתה ארי לית לה בר הב לנא אחסנא בגו אחי אבונא:

(ב"ב קט). פי אין לו בן. הא אם היה לו בן, לא היו תובעות כלום; מגיד, שחכמניות היו.

ה וקרב משה ית דינהן קדם יי:

(סנהדרין שם). דבר אחר: ראוייה היתה פרשה זו להכתב על ידי משה, אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן.

כ"א. והוא לא היה וגו'. (שם קיח, ספרי) לפי שהיו באות לומר: "בחטאו מת", נזקקו לומר לא בחטא מתלוננים ולא בעדת קרח שהצו על הקדוש-ברוך-

(ד) למה יגרע שם-אבינו מתוך משפחתו כי אין לו בן תנה לנו אחזה בתוך אחי אבינו:

כ"א. למה יגרע שם-אבינו. אנו במקום בן עומדות, ואם אין הנקבות חשובות זרע, תתייבם אמנו ליבם

(ה) ויקרב משה את-משפטן לפני יהוה:

כ"א. ויקרב משה את-משפטן. (סנהדרין ח) נתעלמה הלכה ממנו, וכאן נפרע על שנטל 'עטרה', לומר (דברים א): "והדבר אשר יקשה מכם תקרבון אלי"

♦ יום רביעי כ"א תמוז ♦

וואמר יי למשה למימר:

(י) ויאמר יהוה אל-משה לאמר:

זיאות בנת צלפחד ממללן מתן תתן להון אחידת אחסנא בגו אחי אביהן ומעבר ית אחסנת אביהן להן:

(ז) בן בנות צלפחד דברת נתן תתן להם אחזת נחלה בתוך אחי אביהם והעברת את-נחלת אביהן להן:

(ס"א עברה) (ב"ב קטז) הוא במי שאינו מניח בן ליוורשו. דבר אחר: על שם שהבת מעברת נחלה משבט לשבט, שבנה ובעלה יורשין אותה; שלא (ב"ב קכ) תסב נחלה, לא נצטוה אלא לאותו הדור בלבד. וכן "והעברתם את-נחלתו לבתו", בכלן הוא אומר "ונתתם", וכתב הוא אומר: "והעברתם".

כ"א. בן בנות צלפחד דברת. בתרגומו: "זיאות". כך כתובה פרשה זו לפני פירוט; מגיד, שראתה עינין מה שלא ראתה עינו של משה. בן בנות צלפחד דברת. יפה תבעו; אשרי אדם שהקדוש-ברוך-הוא מודה לרבריו. נתן תתן. (ב"ב קיח) שני חלקים: חלק אביהן שהיה מיוצאי מצרים, וחלקו עם אחיו בנכסי חפר. והעברת. לשון העברה

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

במדרש ובגנים לא היו לו, כי בן הראוי להאמר. אבל על דעת רבותינו (ב"ב קיח) הצרכו לומר שלא היה בעדת קרח, לפי שעדת קרח לא היה להם חלק בארץ, וכן למתלוננים שבעדת קרח, כי נשמע זה בעם מבית דינו של משה. וכן פרש ר"א ואמר, חשבו הבנות כי לא יירשו הנועדים על ה:

במדרש ובגנים לא היו לו, כי בן הראוי להאמר. אבל על דעת רבותינו (ב"ב קיח) הצרכו לומר שלא היה בעדת קרח, לפי שעדת קרח לא היה להם חלק בארץ, וכן למתלוננים שבעדת קרח, כי נשמע זה בעם מבית דינו של משה. וכן פרש ר"א ואמר, חשבו הבנות כי לא יירשו הנועדים על ה:

במדרש ובגנים לא היו לו, כי בן הראוי להאמר. אבל על דעת רבותינו (ב"ב קיח) הצרכו לומר שלא היה בעדת קרח, לפי שעדת קרח לא היה להם חלק בארץ, וכן למתלוננים שבעדת קרח, כי נשמע זה בעם מבית דינו של משה. וכן פרש ר"א ואמר, חשבו הבנות כי לא יירשו הנועדים על ה:

ח וְעַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּמְלֹל לְמִימְרֵי גִבֹר אַרְיֵי יָמוֹת וְכִר לִית לָהּ וְתַעֲבֹרֶנָּה יֵת אַחֲסָנֶתָהּ לְבָרְתָּהּ:

(ח) וְאַל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבֹר לֵאמֹר אִישׁ כִּי-יָמוֹת וּבֶן אֵין לוֹ וְהַעֲבַרְתֶּם אֶת-נַחֲלָתוֹ לְבָתוֹ:

ט וְאִם לִית לָהּ בְּרִיתָא וְתַתְּנִין יֵת אַחֲסָנֶתָהּ לְאַחֻהּ:

(ט) וְאִם-אֵין לוֹ בֵּת וְנָתַתֶּם אֶת-נַחֲלָתוֹ לְאַחֻיו:

י וְאִם לִית לָהּ אַחִין וְתַתְּנִין יֵת אַחֲסָנֶתָהּ לְאַחֵי אֲבוֹהֵי:

(י) וְאִם-אֵין לוֹ אַחִים וְנָתַתֶּם אֶת-נַחֲלָתוֹ לְאַחֵי אָבוֹיו:

יא וְאִם לִית אַחִין לְאַבְוֵהּ וְתַתְּנִין יֵת אַחֲסָנֶתָהּ לְקָרִיבָהּ דְּקָרִיב לָהּ מִזִּרְעִיתָהּ וְיֵרֵת יָתָהּ וְתִהִי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְגִזְרֵת דִּין כְּמָא דִּי פְקִיד יֵי יֵת מֹשֶׁה:

(יא) וְאִם-אֵין אַחִים לְאַבִּיו וְנָתַתֶּם אֶת-נַחֲלָתוֹ לְשֹׂאֲרוֹ הַקָּרִב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וִירֵשׁ אֹתָהּ וְהִיְתָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֶקֶת מִשְׁפַּט כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: פ

כ"י"◀ לְשֹׂאֲרוֹ הַקָּרִב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ • (ספרי. ב"ב קט) וְאֵין 'מִשְׁפָּחָה' קְרוּיָה אֱלָא מִשְׁפַּחַת הָאָב.

יב וְאִם יֵי לְמֹשֶׁה סָק לְטוּרָא דְעִבְרָאֵי הַדִּין וְחֲזִי יֵת אֲרֻעָא דִּי יְהִיבִית לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

(יב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עֲלֶה אֶל-הָהָר הָעִבְרִים הִוא וְרֵאֵה אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

מֹשֶׁה לְנַחֲלַת בְּנֵי גֹד וּבְנֵי רְאוּבֵן, שָׁמַח וְאָמַר: כְּמִדְּמָה לִי שֶׁהָתַר לִי נָדָרִי. מָשַׁל לְמִלָּף שְׁגוּר עַל בְּנוֹ שֶׁלֹּא יִכְנָס לְפֶתַח פְּלִטִין שְׁלוֹ. נִכְנָס לְשַׁעַר - וְהוּא אַחֲרָיו, לְחַצֵּר - וְהוּא אַחֲרָיו, לְטָרְקֵלִין - וְהוּא אַחֲרָיו. כִּיּוֹן שָׂבָא לְכָנָס לְקִיטוֹן, אָמַר לוֹ: בְּנִי, מִכָּאֵן וְאֵילָף אֹתָהּ אֲסוּר לְכָנָס.

כ"י"◀ עֲלֶה אֶל-הָהָר הָעִבְרִים • (במדבר רבה) לְמָה נִסְמָכָה לְכָאֵן? כִּיּוֹן שֶׁאֲמַר הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: "נָתַתִּי תִתֵּן לָהֶם", אָמַר: אוֹתִי צִוָּה הַמָּקוֹם לְהַנְחִיל, שְׁמָא הִתְרָה הַגִּזְרָה וְאִכְנָס לְאָרֶץ? אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: גִּזְרָתִי בַּמָּקוֹמָה עוֹמֶדֶת (ספרי). דְּבַר אַחֵר: כִּיּוֹן שֶׁנִּכְנָס

רמב"ן על התורה – מהדורות בלזס, אברמוביץ

יִרְחֹו: וְאִיִּנְנָה מִצָּוָה שִׁיִּצְנֶנּוּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת כֵּן עִתָּהּ, שְׁאִם כֵּן יִהְיֶה מִתְחַיֵּב לַעֲלוֹת שָׁם מִיָּד, אָבֹל טַעֲמוֹ תַעֲלֶה אֶל הָהָר הָעִבְרִים וְרֵאֵית אֶת הָאָרֶץ, כִּי בַעֲבוּר שְׁצוּהוֹ לֵאלֹהֵי תַחֲלֵק הָאָרֶץ (ולעיל כו ג) הוֹדִיעֵנו כִּי לֹא עַל יָדָךְ תַּחֲלֵק, כִּי אִתָּהּ תַעֲלֶה לְרֹאשׁ הָהָר הָעִבְרִים טָרָם שִׁיִּסְעוּ יִשְׂרָאֵל מֵאָרֶץ מוֹאָב וְתָמוּת בּוֹ וְלֹא יִגִּיעַ מִן הָאָרֶץ לְבַד הָרֵאִיָּהּ. וְכֵן קוֹחַ לָךְ אֶת יְהוֹשֻׁעַ (פסוק יח), בְּבוֹא יוֹמָךְ תִּקְחֵה אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְהוֹשִׁילֶם הַכְּתוּב (פסוק כב) לְסַפֵּר כִּי עָשָׂה כֵּן מֹשֶׁה בְּלֵב שָׁלֵם, וְהוּא הִעֲשִׂיהָ אֲשֶׁר יִקְרִי (דברים לא ז) בַּעֲת פְּטִירַת מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר אָמְרוּ הַשִּׁירָה הוּא וְהוֹשֻׁעַ כֵּן נִזְן: תורה יג

(יא) וְטַעַם וְהִיְתָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֶקֶת מִשְׁפָּט. שִׁירָה הַמִּשְׁפָּט הִוא לְדוּרוֹת, לֹא בְּנַחֲלַת הָאָרֶץ עִתָּהּ בְּלִבָּד. וְטַעַם כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה, כְּמוֹ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ, אָבֹל כֹּא כְדָרְךָ זֹאת חֶקֶת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה ה' (לעיל יט ג), וְכֵן רַבִּים: תורה יב (יב) עֲלֶה אֶל הָהָר הָעִבְרִים הִוא. שֶׁם הָהָר הִוא "הָר נָבו" כַּאֲשֶׁר פִּרַשׁ בְּסֵדֶר הָאֲזִינוּ (דברים לב מט) וְכִזְאֵת הַבְּרָכָה (שם לד א), אָבֹל יִקְרָאוּ אוֹתוֹ "הָהָר הָעִבְרִים" מִפְּנֵי שֶׁהוּא עַל מַעְבְּרוֹת הַיַּרְדֵּן וּמִשָּׁם יַעֲבְרוּ אֶל אֲרֶץ כְּנָעַן כַּאֲשֶׁר אָמַר כָּאֵן (בְּהַאֲזִינוּ וּבֹאֵת הַבְּרָכָה) "אֲשֶׁר עַל פְּנֵי יִרְחוֹ", וְשָׁם עָבְרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יהושע י ט) וְהָעָם עָלוּ מִן הַיַּרְדֵּן וַיַּחֲנוּ בְּגִלְגָל בְּקֻצָּה מִזֶּרֶחַ

(ט) וְאִם אֵין לוֹ בֵּת וְנָתַתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְאַחֻיו. קִבְּלוּ רַבּוּתֵינוּ (ב"ב קטו), כִּי הָאָב יוֹרֵשׁ אֶת בְּנוֹ כַּאֲשֶׁר מֵת בְּלֹא וְרַע, וְלֹא הִזְכִּיר הַכְּתוּב זֶה. וְהַטַּעַם כִּי בְּמִשְׁפָּטֵי הַיְרֻשָּׁה כָּל הַמִּנְחִיל נִחָל, כִּי הַקּוֹרֵבָה שִׁוָּה, וְכִיּוֹן שֶׁאֲמַר הַכְּתוּב שֶׁהֵבִן יוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו גַּם הָאָב יוֹרֵשׁ אֶת הַבֶּן. וְעוֹד כִּי הַיְרֻשָּׁה הִיא בְּשִׁלְשֵׁלַת הַזֶּרַע בְּיוֹצְאֵי חֲלָצִיו לֹא בְּצִדְדֵינוּ. אִם כֵּן "וְנָתַתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְאַחֻיו" מִשְׁמַע נַחֲלָה שֶׁהָאָב יוֹרֵשׁ בְּקָבֶר וּמִמֶּנּוּ תֵבֵא לְאַחִים. אָבֹל לֹא רָצָה לִמְרֹר וְאִם אֵין לוֹ בֵּת וְנָתַתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְאַבִּיו, כִּי דָרְךָ בְּרָכָה יִדְבֹר וְלֹא בְּנִכְרְתִים. וְאוּלַי לֹא הִיָּה זֶה בְּבָאֵי הָאָרֶץ שִׁיִּנְחַל הָאָב אֶת הַבֶּן, שֶׁבָּהֶם יִדְבֹר: תורה י

(יג) וְרֵאִיתָהּ אֹתָהּ וְנֹאסַפְתָּ אֶל־עַמִּיד גַּם־אֹתָהּ
כַּאֲשֶׁר נֹאסַף אֶהְרֹן אָחִיךָ:
יג וְתַחֲזִי זֹתָהּ וְתִתְּכַנֵּשׁ לְעַמִּיד אֶף אֶת כָּמָא
דִּי אַתְכִּנֵּשׁ אֶהְרֹן אָחוּךְ:

הָאָמִינוּ, לְכָךְ בִּקְשׁ מֹשֶׁה שִׁיכְתֹּב סִרְחוּנוֹ, שְׁלֹא
יֵאמְרוּ: אֶף הוּא מִן הַמַּמְרִים הָיָה (יזכא ב). מִשָּׁל לַשְׁתִּי
נָשִׁים שְׁלוּקוֹת בְּבֵית־דִּין: אַחַת קִלְקְלָה וְאַחַת אָכְלָה
פָּגִי שְׂבִיעִית וכו', אֶף כָּאן, בְּכָל מָקוֹם שֶׁהִזְכִּיר
מִיתָתוֹ, הִזְכִּיר סִרְחוּנוֹ, לְהוֹדִיעַ שְׁלֹא הָיְתָה בָּהֶם
אֵלָּא זֶה בְּלִבָּר.

הָאָמִינוּ, שְׁנִתְּאָהּ מֹשֶׁה לְמִיתָתוֹ שֶׁל אֶהְרֹן. דְּבָר אַחֵר: אֵין אֹתָהּ טוֹב
מִמֶּנּוּ. (דברים לב): "עַל אֲשֶׁר לֹא־קִדְשְׁתָּם". הָא אִם
קִדְשְׁתָּם אוֹתִי, עֲדִין לֹא הִגִּיעַ זְמַנְכֶם לְהַפְטֹר. בְּכָל
מָקוֹם שֶׁכָּתֹב מִיתָתָם, כָּתֹב סִרְחוּנוֹ, לְפִי שְׁנִגְזְרָה
גְּזֵרָה עַל דּוֹר הַמִּדְבָּר לְמוֹת בַּמִּדְבָּר בַּעֲוֹן שְׁלֹא

(יד) כַּאֲשֶׁר מְרִיתָם פִּי בַּמִּדְבָּר־צֵן בְּמִרְיַת הָעֵדָה
לְהַקְדִּישֵׁנִי בַּמִּים לְעִינֵיהֶם הֵם מִי־מִרְיַת קֹדֶשׁ
מִדְבָּר־צֵן: ס
יד כָּמָא דִּי סִרְכְּתוֹן עַל מִימְרֵי בַּמִּדְבָּרָא דְצֵן
בְּמַצִּיּוֹת כְּנֻשְׁתָּא לְקִדְשׁוּתֵיהּ כְּמָא לְעִינֵיהוֹן
אֲנוּן מִי מַצִּיּוֹת רַקָּם מִדְבָּרָא דְצֵן:

הָאָמִינוּ הֵם מִי־מִרְיַת קֹדֶשׁ. הֵם לְבָדֶם, אֵין בָּהֶם עוֹן אַחֵר. דְּבָר אַחֵר: הֵם שֶׁהִמְרוּ בְּמֶרֶה, הֵם הָיוּ שֶׁהִמְרוּ
בַּיָּם־סוּף, הֵם עֲצָמָם שֶׁהִמְרוּ בַּמִּדְבָּר צֵין.

(טו) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֵאמֹר:
טו וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה' וּגו'. לְהוֹדִיעַ שֶׁבָּחַן שֶׁל
צִדִּיקִים, שֶׁכְּשֹׁנְפֻטְרִין מִן הָעוֹלָם, מְנִיחִין צָרְכָן

וְעוֹסְקִין בְּצָרְכֵי צָבוּר. לֵאמֹר. אָמַר לוֹ: הַשִּׁיבֵנִי
אִם אֹתָהּ מְמַנָּה לְהֵם פְּרָנָס, אִם לֹאוּ.

(טז) יִפְקֹד יְהוָה אֱלֹהֵי הָרוּחַת לְכָל־בָּשָׂר אִישׁ
עַל־הָעֵדָה:
טז יִמְנִי יְיָ אֱלֹהֵי רִחְיָא לְכָל בִּסְרָא גִבֹּר עַל
כְּנֻשְׁתָּא:

הָאָהֵל. וְזֶהוּ שֶׁאִמַּר שְׁלֹמֹה (משלי כו): "נִצֹּר תִּאָּנֶה יֹאכֵל
פְּרִיָּה". אֱלֹהֵי הָרוּחַת. לְמָה נֹאמַר? אָמַר לְפָנָיו:
רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם! גְּלוּי וְדוּעַ לְפָנָיו דַּעְתּוֹ שֶׁל כָּל
אָחָד וְאָחָד, וְאֵינָן דוֹמִין זֶה לָזֶה; מִנֵּה עֲלֵיהֶם מְנַהִיג
שִׁיָּהָ סוֹבֵל כָּל אָחָד וְאָחָד לְפִי דַעְתּוֹ.

הָאָמִינוּ ה' פִּקְדָה' פִּינוֹן שֶׁשְּׁמַע מֹשֶׁה שֶׁאִמַּר לוֹ הַמָּקוֹם:
"תֵּן נִחְלָת צִלְפָּחֵד לְבִנּוֹתָיו", (במד"ד) אָמַר: הִגִּיעַ שְׁעָה
שֶׁאֲתַבַּע צָרְכִי, שִׁירְשׁוּ בְנֵי אֶת גְּדֻלָּתִי. אָמַר לוֹ
הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: לֹא כֹף עֲלֶתָהּ בְּמַחְשָׁבָה לְפָנֵי,
כְּדָאֵי הוּא יְהוֹשֻׁעַ לְטַל שְׂכָר שְׁמוּשׁוֹ, שְׁלֹא מִשׁ מִתּוֹךְ

(יז) אֲשֶׁר־יֵצֵא לְפָנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יָבֹא לְפָנֵיהֶם
וְיֵצִיאוּם וְאֲשֶׁר יָבִיאוּם וְלֹא תִהְיֶה עֵדָת יְהוָה כִּצָּאֹן
אֲשֶׁר אֵין־לָהֶם רָעָה:
יז יְיָ דִּי יְפֹק קְדָמִיהוֹן וְדִי יַעֲוֹל קְדָמִיהוֹן וְדִי
יִפְקִינֵן וְדִי יַעֲלִינוּן וְלֹא תִהִי כְּנֻשְׁתָּא דִּי
כְּעֵנָא דִּי לִית לָהֶן רָעִי:

וַיֹּאמֶר לוֹ הִלָּנוּ אֹתָהּ וּגו'". וְכֵן בְּדוֹר הוּא אוֹמֵר (ש"א
י): "כִּי־הוּא יוֹצֵא וְיָבֵא לְפָנֵיהֶם" - יוֹצֵא בְּרָאשׁ וְנִכְנָס
בְּרָאשׁ. וְאֲשֶׁר יוֹצִיאוּם • בְּזִכְיוֹתָיו. וְאֲשֶׁר יָבִיאוּם •
בְּזִכְיוֹתָיו. דְּבָר אַחֵר: "וְאֲשֶׁר יָבִיאוּם" שְׁלֹא תַעֲשֶׂה
לוֹ בְּדֶרֶךְ שֶׁאֲתָה עוֹשֶׂה לִי, שְׂאִינִי מְכַנִּסֵּן לְאַרְץ.

הָאָמִינוּ אֲשֶׁר־יֵצֵא לְפָנֵיהֶם • לֹא בְּדֶרֶךְ מַלְכֵי הָאֲמוּת,
שִׁירְשָׁבִים בְּבִתְיָהֶם וּמִשְׁלַחִין אֶת חִילוֹתֵיהֶם
לְמַלְחָמָה, אֵלָּא כְּמוֹ שֶׁשְׂעִיתִי אֲנִי, שְׁנִלְחַמְתִּי בְּסִיחוֹן
וְעוֹג, שְׁנִגְמַר (במדבר כא): "אֶל־תִּירָא אֹתוֹ". וּכְדֶרֶךְ
שֶׁעֲשֶׂה יְהוֹשֻׁעַ, שְׁנִגְמַר (יהושע ח): "וַיִּלָּךְ יְהוֹשֻׁעַ אֵלָיו

(יח) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח־לְךָ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נּוֹן
אִישׁ אֲשֶׁר־רוּחַ בּוֹ וּסְמַכְתָּ אֶת־יָדְךָ עָלָיו:
יח וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה דְּבַר לָךְ יֵת יְהוֹשֻׁעַ בֶּר נּוֹן
גִּבֹּר דִּי רוּחַ נְבוּאָה בֵּה וְתִסְמֹךְ יֵת יָדְךָ
עָלָיו:

כנגד רוחו של כל אחד ואחד. וסמכת את־ידך עליו • תן לו מתרגמן שידרש בתיך, שלא יאמרו עליו: לא היה לו להרים ראש בימי משה.

כ"א • קח־לך • קחנו בדברים: אשריך, שזכית להנהיג בנו של מקום. לך • את שבדוק לך, את זה אתה מפר. אשר־רוח בו • באשר שאלת, שיוכל להלך

(יט) וְהַעֲמַדְתָּ אוֹתוֹ לִפְנֵי אֱלֹהֶיךָ הַבֹּהֵן וּלְפָנֶי כָל־הָעֵדָה וְצִוִּיתָה אוֹתוֹ לְעִינֵיהֶם:

כ"א • וְצִוִּיתָה אוֹתוֹ • על ישראל: דע, שטרננין הם, סרכנים הם; על־מנת שתקבל עליך.

(כ) וְנִתְּתָה מִהוֹדֶךָ עָלָיו לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָל־עַדְת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל:

בני ישראל • שיהיו נוהגין בו כבוד ויראה כדרך שנוהגין בך.

כ"א • וְנִתְּתָה מִהוֹדֶךָ עָלָיו • זה קרון עור פנים מהודך • ולא כל הודך, נמצאנו למדין: פני משה כחמה, פני יהושע כלבנה. לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָל־עַדְת

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת שבת פרשת וילך, שבת שובה, וא"ו תשרי, ה'תשכ"ו)

(51) מדברי אדמו"ר מהר"ש (ד"ה תקעו תרכ"ח פ"ט - סה"מ תרכ"ז ס"ע תלז ואילך) בענין מעלת תפלת העני ("תפלה לעני כי יעטוף" (תהלים קב, א)), וזה לשונו: "דהנה אנו אומרים וענינו מאירות כשמש וכירח, והקשה הרב המגיד ז"ל, שאם אנו אומרים "כשמש", אם־כן מה שיהי לומר עוד "וכירח", שהרי אין־ערוף השמש לירח כלל, ואור הירח הוא טפל ובטל לגמרי לגבי אור השמש. ותירץ הרב המגיד ז"ל, שיש מעלה בירח מה־שאינו־כן בשמש, והינו לפי שהירח מקבל אור חדש מה שלא היה לה מקדם, על כן מלבש בזה תענוג יותר, מה־שאינו־כן באור השמש שאין בה שנויים כלל אלא כו' אין מאיר בה התענוג כל־כך, לפי שתענוג תמידי אינו תענוג. ואמר משל על זה מעני ועשיר, שאנו רואים שששעני משתפר מאה זהובים, מתענג מזה יותר ממלך שיש לו סגלת מלכים, והינו לפי שהוא אצלו דבר חדש שלא היה לו מקדם, שהיה עני בתכלית העניות, ואחר־כך פשיצא מהעני, הוא מתענג מאד בזה כו' יותר מהעשיר, שאף שלעשיר יש הרבה יותר מזה,

ולקעיר, שגם לאחר שנטלה הרשות ממשה ונתנה ליהושע, הנה עדן יהושע הוא התלמיד ומשה הוא הרב, כך שכל ענינו מקבל יהושע ממשה דוקא, ועד שכל מציאותו של יהושע (התלמיד) היא מציאותו של משה (הרב), ובלשון רש"י בסיום פרשתנו: "כל זמן שיהושע חי, היה נראה למשה כאילו הוא חי". וכמו בחמה ולבנה, שגם לאחר שקיעת החמה, מקבלת הלבנה אור מהחמה, וכמבואר ב'אגרת הקדש' (סוף סימן כז) המשל מ"שמש המאיר לפוכבים מתחת לארץ, כדאיתא ב'תיקונים' (ראה הנסמן בהערות ותיקונים לתניא שם) על משה רבנו עליו־השלום שאחר פטירתו מתפשטת הארתו בכל דרא ודרא לששים רבוא נשמות, כמו שמש המאיר מתחת לארץ לששים רבוא פוכבים". ולכן, הנה גם מסירת הנהגת בני ישראל ליהושע הצרכה להיות על־ידי משה רבנו דוקא (ולא על־ידי הקב"ה בעצמו).

ויש להוסיף בזה - על־פי מה שנתבאר לעיל (שיחת יום ב' דראשהשנה תשכ"ו סעיף ג (תורת מנחם - התוועדות חלק מה עמוד

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

תלמוד, וחזקוהו ואמצהו, מגיד שאין שני פרנסים לדור, ואלו מצות הנגיד שיהיה תקיף ולא יירא את העם; ולפי דעתי בפשט הכתוב, טעם "וְצִוִּיתָה אוֹתוֹ לְעִינֵיהֶם" הוא המנוי שימנה אותו במעמד להיות נגיד עליהם, כלשון מיום אשר צוה אותי להיות וגו' (נחמיה ה יד), וכן ויצוהו ה' לנגיד על עמו (ש"א יג יד), וכן למן היום אשר צויתי שופטים על עמי ישראל (ש"ב יא), מניתי: תורה כ

מאד בענינם ולהיות נלחם מלחמות ה' ויהיה הוא המוציא והמביא אותם ולהנהיג בדבר המשפט. וזה ראוי להיות לעיניהם, כדי שידעו בו וישמעו אליו, כי ידעו כי לך בענינם בדרך האמת פי כן צוה אותו רבו. וכן עשה משה, שנאמר שם וברם לא ו ויקרא משה ליהושע ויאמר אליו לעיני כל ישראל חזק ואמץ וגו' עד לא תירא ולא תחת: ובספרי צו את יהושע, על דבר

(יט) וְצִוִּיתָה אוֹתוֹ. על ישראל, דע שטרננין הן סרכנין הן, על מנת שתקבל עליך, לשון רש"י. ואינו נכון בעיני, בעבור שאמר "לעיניהם", כי יותר ראוי הענין הזה להאמר בינו לבינו כי בפניהם יגרם בהם התפירות, ומדרך המוסר שיהיה להם בפני עצמן מהיותם עוד טרננין וסרכנין. אבל "וְצִוִּיתָה אוֹתוֹ לְעִינֵיהֶם" שייצגו במצות הנגיד והשופט, כי בעבור היותו לראש יפקידים בידו וינהירו להשתדל

ומזה מובן גם לאידך גיסא, בנוגע לצער מחסרון ואבדת איזה דבר. שהעני, כיון שרגיל בצער, הנה הצער שלו אינו גדול כל-כך כמו צערו של העשיר כו'.
ואף-על-פי-כן, הנה לא רק אצל משה רבנו (שמש, עשיר), אלא גם אצל כל אחד מישראל (גם מי שהוא בבחינת רוח, עני), צריך להיות נוגע בעצם מהותו גם חסרון של דבר אחד מדברי תורה.

אף-על-פי-כן אינו מתענג מזה כלל, לפי שתענוג תמידי אינו תענוג. וזהו שאנו מבקשים "ועינינו מאירות כשמש וכיכר", והינו לפי שירח לית לה מגרמה כלום, ואחר-כך כשמוקבלת אור השמש, מלבש בזה תענוג גדול.. על-כן אנו מבקשים שהיו ב' המעלות, כשמש שיש בה אור רב בעצם ואין בה שנויים כלל, וכיכר שמוקבלת אור חדש שמלבש בזה תענוג עליון כו'".

כא ולקדם אלעזר כהנא קיום וישאל לה בדין אנדא קדם יי על מימרה יהון נפקין ועל מימרה יהון עלין הוא וכל בני ישראל עמיה וכל כנשתא :

(כא) ולפני אלעזר הכהן יעמוד וישאל לו במשפט האורים לפני יהוה על-פיו יצאו ועל-פיו יבאו הוא וכל בני ישראל אתו וכל-העדה:

כשיצטרף לצאת למלחמה. על-פיו. של אלעזר. וכל-העדה. סנהדרין (יומא עג) .

כ"י ו לפני אלעזר הכהן יעמד. הרי שאלתך ששאלת, שאין הכבוד הזה זו (ס"א נוטל) מבית אביך, שאף יהושע זה צריך לאלעזר. וישאל לו.

כב ונכבד משה כמא די פקיד יי ויהוה ודבר ית יהושע ואקימה קדם אלעזר כהנא וקדם כל כנשתא :

(כב) ויעש משה כאשר צוה יהוה אתו ויקח את-יהושע ויעמידהו לפני אלעזר הכהן ולפני כל-העדה:

כ"י ו ויקח את-יהושע. (ספרי) לקחו בדברים, והודיעו מתן שכר פרנסי ישראל לעולם הבא.

כג וסמך ית יהוה עליוהי ופקדה כמא די מליל יי בידא דמשה :

(כג) ויסמך את-ידיו עליו ויצוהו כאשר דבר יהוה ביד-משה: פ

וגדוש, ומלאו חכמתו בעין יפה. כאשר דבר ה'. אף לענן ההוד: נתן מהודו עליו.

כ"י ו ויסמך את-ידיו. בעין יפה, יותר ויותר ממה שנוצטת, שהקדוש-ברוך-הוא אמר לו: "וסמכת את-ידך"; והוא עשה בשתי ידיו, ועשאו ככלי מלא

• יום חמישי כ"ב תמוז •

א ומליל יי עם משה למימר:

כח (א) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

ב פקד ית בני ישראל ותימר להון ית קרבני לחם סדור לקרבני לאתקבלא ברעוא תשרון לקרבא קדמי בזמנה :

(ב) צו את-בני ישראל ואמרת אליהם את-קרבני לחמי לאשי ריח ניחחי תשמרו להקריב לי במועדו:

מן העולם, והיתה מפקדת לבעלה על בניה וכו', כדאיתא ב'ספרי'. קרבני. (ספרי) זה הדם. לחמי. אלו אמורין, וכן הוא אומר (ויקרא א): "והקטירם הכהן

כ"י ו צו את-בני ישראל. מה אמור למעלה? "פקד ה", אמר לו הקדוש-ברוך-הוא: עד שאתה מצוני על בני, צוה את בני עלי. משל לבת מלך שהיתה נפטרת

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

(ויקרא כג ב), וכן לא נתחייבו בנסכים במדבר כמו שפרשתי בסדר שלח לך (לעיל טו ב), ועכשיו חייב באי הארץ

להשלים תורת הקרבנות שיעשו כן בארץ. כי במדבר לא הקריבו המוספים כמו שהופרתי בסדר אמר אל הכהנים

(ב) וטעם צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי. כי אחרי שאמר לאלה תחלק הארץ, צוה

המזבחה לחם אשה". לאשי. הנתנין לאשי מזבחי. **תשמרו** • (ספר) שיהיו כהנים ולוים וישראלים עומדין על גביו, מפאן למדו ותקנו מעמדות (תענית כח). **במועדו** • בכל יום הוא מועד התמידים.

ג ותמיר להון דין קרבנא די תקרבין קדם יי אמרין בני שנה שלמין תרין ליומא עלתא **ליהוה** **בבשים בני-שנה תמימם שנים עלה תמיד:**

היום, תמיד של שחר במערב ושל בין הערבים **כ"י** • ואמרת להם • אזהרה לבית-דין. שנים ליום • בפשוטו. ועקרו בא ללמד; שיהיו נשחטין כנגד **במזרחן של טבעות** (יומא סב).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ג, עמ' 9)

עולה תמיד (כח, ג) קרבן התמיד, המסמל את כללות הקרבנות, היה עולה, שהוא "כליל לה". לומר לה: אם רצונך להגיע לדבקות אמיתית ('קרבן' מלשון 'קרב'), עליך לעבד את עבודתך "כליל לה" - שלא על-מנת לקבל פרס.

ד את-הפכש אחד תעשה בכקר ואת הפכש השני **תעשה בין הערבים:**

כ"י • את-הפכש אחד • אף-על-פי שכבר נאמר בפ'ש"ת "ואתה תצוה" (שמות כט): "וזה אשר-תעשה וגו'" היא היתה אזהרה לימי המלואים, וכאן צוה לדורות.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ג עמ' 941)

את הפכש אחד תעשה בכקר (כח, ד) יהודי חוב להתחיל את היום ב'קרבן', היינו בהתמסרות להקב"ה. ואז נהיה הקרבן 'תמיד' - יש לו השפעה תמידית על כל היום כולו. עם הבאת הקרבן היו מקריבים דמו **את הפכש אחד תעשה בכקר** (כח, ד) וזהו הפכש השני.

ה ועשירית האיפה סלת למנחה בלולה בשמן **פתית רביעת ההין:**

כ"י • סלת למנחה • מנחת נסכים.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

במועדו, ואמרת להם עוד, זה האשה אשר תקריבו לה; שיהיה הקרבן מתקרב. אין במוספי השבת חטאת כשאר כל המוספין, מפני שכנסת ישראל בת זוג והכל שלום, והמשפיל יבין:

ובין (בפסוק טז) ובחדש הראשון בארבעה עשר יום לחדש פסח לה; שיעשו קרבן הפסח, להזהיר עליו עם שאר קרבנות חג המצות. וקצר בו להזכיר שמו בלבד, שכבר באר את דינו ככל חקתיו וככל משפטיו: תורה ג

רבים, את קרבני, זה הדין; לחמי, אלו אמרין; לאשי, אלו קמציין ולבונה; ריח נחוחי, אלו בזיכי לחם הפנים; תשמרו, שלא יביא אלא מן השמור, תשמרו, שלא יביא אלא מתרומת הלשכה, תשמרו, שיהיו כהנים ולוים וישראלים עומדין על גביו, תשמרו, נאמר כאן שמירה ונאמר להלן שמירה, מה להלן מבקרו ארבעה ימים קדם שחיטתו אף כאן וכו', וכל המדרש כדאיתא בספרי: ועל דרך האמת ירמוז להם עוד ויאמר את קרבני לחמי לאשי, של אשי, תשמרו ותזהרו שתקריבוהו לי לשמי

לעשות שם הכל, התמידין והמוספין ומנחתם ונספיהם. ואף על פי שלא פרש כאן כי תבאו אל הארץ, כבר הזכירו בפ'ש"ת הנסכים (שם), ורמוז אליו בפ'ש"ת הראשונה במועדות (ויקרא כג י). והחל כאן מן התמיד, ואף על פי שזכור בפ'ש"ת ואתה תצוה (שמות כט לח) ההזויר להיות הכל סודר בפ'ש"ת אחת: ורש"י פתב, היא היתה אזהרה לימי המלואים וכאן צוה לדורות. ואינו נכון, כי שם אמר "עולת תמיד לדורותיכם"; ועל פי המדרש נתחדש כאן דברים

(ו) **עַלְתָּ תִּמְיֵד הָעֲשִׂיָּה בְּהָרְ סִינִי לְרִיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה:**
וּעֲלֵתָ תְּדִירָא דְאַתְעֵבִידָא בְּטוֹרָא דְסִינִי
לְאַתְקַבְּלָא בְּרַעְיוֹא קֶרְבְּנָא קָדָם יי:

כ"י • **הָעֲשִׂיָּה בְּהָרְ סִינִי •** כְּאוֹתָן שֶׁנַּעֲשׂוּ בִּימֵי
הַמִּלּוּאִים. דְּבָר אַחֵר: הָעֲשִׂיָּה בְּהָרְ סִינִי, הָקִישׁ עוֹלַת
תְּמִיד לְעוֹלַת הָרְ סִינִי, אוֹתָהּ שֶׁנִּתְקַרְבָּה לִפְנֵי

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 1 עמ' 234)

זו בָּאָה מִמִּשְׁחָה רַבִּינָה, שֶׁהוּא הוּא הַמַּעֲוֹרֵר אֶת כָּח הַבִּיטוּל
שֶׁבְּנִשְׁמָה. זֶהוּ הַקֶּשֶׁר בֵּין עוֹלַת תְּמִיד לִימֵי הַמִּלּוּאִים: בִּימֵי
הַמִּלּוּאִים שִׁמַּשׁ מִשְׁחָה רַבִּינָה בְּכַהֲנָה, וּבְכֹךְ שֶׁהוּא הַתְּחִיל
בְּהַקְרֵבַת הַתְּמִיד 'פָּתַח אֶת הַצִּינּוֹר' לְכָל יְהוּדֵי וְיְהוּדִי.

(ז) **וְנִסְכּוֹ רִבְעֵת תְּהִינן לִפְנֵי הָאֶחָד בִּקְדָּשׁ הַסֶּף
נֶסֶךְ שֶׁכֶּר לַיהוָה:**
ז וְנִסְכָּה רִבְעִית תְּהִינן לִפְנֵי הָאֶחָד חֲד בְּקִדְשָׁא
יִתְנַסֵּף נֶסֶךְ דְּחִמְרָא עֲתִיק קָדָם יי:

כ"י • **וְנִסְכּוֹ • יי.** בִּקְדָּשׁ הַסֶּף • (ספרי) עַל הַמִּזְבֵּחַ יִתְנַסְכוּ. **נֶסֶךְ שֶׁכֶּר •** (כ"ב צו) ייִן הַמְשֻׁכֵּר, פָּרַט לִיָּין מִגְתּוֹ.

(ח) **וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשְּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֲרֵבִים כְּמִנְחָת
הַבֶּקֶר וְכִנְסֹכּוֹ תַעֲשֶׂה אִשָּׁה רִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה:**
ח וְאֵת אֶמְרָא תְּנִינָא תַעֲבִיד בֵּין שְׁמֵשֵׁי
כְּמִנְחַת צִפְרָא וְכִנְסָפָה תַעֲבִיד קֶרְבֵּן
דְּמִתְקַבְּלָא בְּרַעְיוֹא קָדָם יי:

כ"י • **רִיחַ נִיחֹחַ •** נִחַת רוּחַ לִפְנֵי, שְׁאִמְרָתִי וְנַעֲשֶׂה רִצּוֹנִי.

(ט) **וּבֵיּוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי־כִבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם וְשְׁנֵי
עֶזְרָאִים סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְנִסְכּוֹ:**
ט וּבֵיּוֹמָא דְשַׁבְּתָא תְּרִין אֶמְרִין כְּנִי שָׁנָא
שְׁלֵמִין וְתְרִין עֶשְׂרוֹנִין סֶלֶתָא דְּמִנְחָתָא
דְּפִילָא בְּמִשְׁחָ וְנִסְכָּה:

(י) **עַלְתָּ שַׁבַּת בְּשַׁבְּתוֹ עַל־עֲלַת הַתְּמִיד וְנִסְכָּה:**
י עֲלַת שַׁבַּת בְּשַׁבְּתוֹ • וְלֹא עוֹלַת שַׁבַּת זֹאת בְּשַׁבַּת

כ"י • **עֲלַת שַׁבַּת בְּשַׁבְּתוֹ •** וְלֹא עוֹלַת שַׁבַּת זֹאת בְּשַׁבַּת
אַחֶרֶת; הָרִי שֶׁלֹּא הִקְרִיב בְּשַׁבַּת זֹאת, שׁוֹמֵעַ אֲנִי יִקְרִיב
שְׁתֵּים לְשַׁבַּת הַבָּאָה? תִּלְמִיד לֹאמַר: "בְּשַׁבְּתוֹ", מַגִּיד,
שֶׁאִם עָבַר יוֹמוֹ - בָּטַל קֶרְבְּנוֹ. עַל־עֲלַת הַתְּמִיד •

(יא) **וּבְרֹאשֵׁי חֲדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה פְּרִים
בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאֵיל אֶחָד כֶּבֶשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁבַע
תְּמִימִם:**
יא וּבְרִישֵׁי יָרֵחִיכוֹן תִּקְרִיבוֹן עֲלֵתָא קָדָם יי
תוֹרִין כְּנִי תוֹרִין תְּרִין וְדָבָר חֲד אֶמְרִין כְּנִי
שָׁנָא שְׁבַעָא שְׁלֵמִין:

רמב"ן על התורה – מהדורות בלום, אברמוביץ

הוא נִדְרָשׁ בְּסִפְרֵי (פנחס כג לו). וְשֶׁם אֶמְרוּ
בִּקְדָּשׁ הַסֶּף, שֶׁיִּתְנַסְכוּ בִּקְדָּשׁ וּבִקְדָּשׁ
כְּבָלָה: תוֹרָה ח
וְאִם הִבִּיא כֶּשֶׁר, וְהִנֵּה אֵינוֹ מִתְמַעֵט
מִן הַכֶּתוּב, אֵלֹא מַעֲלָה מִדְּרָגָתוֹ
לְכַתְּחִלָּה. אָבֵל "שֶׁכֶּר" לְהוֹצִיא אֶת
הַמִּזְבֵּחַ שֶׁהוּא פָּסוּל אֶפְלוּ בְּדִיעְבַּד, וְכֹךְ

(ז) **וְנִסְכּוֹ • יי.** בִּקְדָּשׁ הַסֶּף. עַל הַמִּזְבֵּחַ
יִתְנַסְכוּ. **נֶסֶךְ שֶׁכֶּר •** ייִן הַמְשֻׁכֵּר, פָּרַט
לִיָּין מִגְתּוֹ, לְשׁוֹן רִש"י. וְאֵינוֹ כְּבוֹן,
שֶׁכֶּבֶר אֶמְרוּ (כ"ב צו) ייִן מִגְתּוֹ לֹא יָבִיא

יב ותלתא עשרונים סלתא מנחתא דפילא
במשח לתורא חד ותריני עשרונים סלתא
מנחתא דפילא במשח לדכרא חד:

(יב) וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְשֶׁמֶן לַפָּר
הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְשֶׁמֶן
לְאֵיל הָאֶחָד:

כ"ג - וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים • כְּמִשְׁפֵּט נִסְכֵּי פֶר, שֶׁכֵּן הֵן קְצוּבִין בְּפִרְשֵׁת נִסְכִּים.

יג ועשרונא עשרונא סלתא מנחתא דפילא
במשח לאמרא חד עלתא לאתקבלא ברענא
קרנא קדם יי:

(יג) וְעֶשְׂרֹן עֶשְׂרֹן סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְשֶׁמֶן לַכֹּבֶשׂ
הָאֶחָד עָלֶה רֵיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה:

יד ונסכיהון פלגות הינא יהי לתורא
ותלתות הינא לדכרא ורבעות הינא לאמרא
חמרא דא עלת ריש ירחא באתחדותיה כן
לכל רישי ירחי שתא:

(יד) וְנִסְכֵּיהֶם חֲצֵי הַחֵין יִהְיֶה לַפָּר וּשְׁלִישֶׁת הַחֵין
לְאֵיל וּרְבִיעֶת הַחֵין לַכֹּבֶשׂ יֵין זֹאת עֹלֶת חֲדָשׁ
בְּחֲדָשׁוֹ לַחֲדָשִׁי הַשָּׁנָה:

כ"ד - זֹאת עֹלֶת חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ • שָׁאם עֵבֶר יוֹמוֹ בְּטֹל קֶרְבָּנוֹ, וְשׁוֹב אֵין לוֹ תִּשְׁלוּמִין.

טו וצפיר בר עזי חד לחטאתא קדם יי על
עלתא תדירא יתעבד ונסכיה:

(טו) וּשְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת לַיהוָה עַל-עֹלֶת
הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: ס

אֵלָּא הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּלִבְד, וּשְׁאָר הַשְּׁעִירִין לְמִדִּין
מִמֶּנּוּ. וּמִדְּרָשׁוֹ בַּאֲגָדָה (חולין ט): אָמַר הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-
הוּא: הֵבִיאוּ כִפָּרָה עָלַי עַל שְׁמַעַטִי אֶת הַיֵּרֶחַ.
עַל-עֹלֶת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה • כָּל הַקֶּרֶן הַזֶּה • וְנִסְכּוֹ •
אֵין "וְנִסְכּוֹ" מוֹסֵב עַל הַשְּׁעִיר, שְׁאֵין נִסְכִּים לַחֲטָאת.

כ"ז - וּשְׁעִיר עִזִּים וְגו' • כָּל שְׁעִירֵי הַמוֹסְפִין בָּאֵין
לַכֹּפֶר עַל טְמֵאת מִקְדָּשׁ וּקְדָשִׁיו, הַכֹּל כִּמוֹ שְׁמִפְרָשׁ
בְּמִסְכַּת שְׁבוּעוֹת (דף ט). וְנִשְׁתַּנָּה שְׁעִיר רֹאשׁ-חֲדָשׁ,
שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ "לֵה", תִּלְמִידוֹ לְלַמֶּדֶד שְׁמִכְפֹּר עַל שְׁאֵין
בוֹ יָדִיעָה לֹא בַתְּחִלָּה וְלֹא בְּסוֹף, שְׁאֵין מִכִּיר בַּחֲטָא

♦ יום שישי כ"ג תמוז ♦

טז ויבירחא קדמאא בארבעת עשרא יומא
לירחא פסחא קדם יי:

(טז) וּבַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם לַחֲדָשׁ
פֶּסַח לַיהוָה:

יז ובחמשת עשרא יומא לירחא הדין חגא
שבועא יומין פטיר יתאכל:

(יז) וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֲדָשׁ הַזֶּה חֹג שִׁבְעַת יָמִים
מִצּוֹת יֵאָכֵל:

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

בַּתָּמִיד, וְלֹא הַזִּכְרִים אַחֲרֵי כֵן בַּשָּׁבֹת,
וְחֹזֵר וְהַזִּכְרִים בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ לְהַזְכִּיר גַּם
נִסְכֵּי הַפָּר וְהָאֵילִים, וְאַחֲרַיִם לֹא הִצְרִיךְ
לְהַזְכִּירָם כָּלֹל. וְהַזִּכְרִים בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן
שֶׁל סָבוֹת שְׁעוֹר הַמִּנְחָה (וְהָלַךְ כַּסִּי), וְלֹא
הִצְרִיךְ עוֹד לְהַזְכִּיר בְּאוֹתוֹ הַחֹג אֲלָּא
"מִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם בְּמִסְפָּרָם כְּמִשְׁפָּטָם",
כְּלוּמָר כְּמִשְׁפָּטָם בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן
הַנִּזְכָּר: תוֹרָה טו

בַּנִּדְרִים וּבַנְּדָבוֹת וּבַמוֹעֲדִים (שם פסוק ג),
מִצִּינוּ מִנְחָה כְּפִילָה לַכֹּבֶשׂ הָעֹמֵר (ויקרא
כג יא), וּבִיּוֹם הָעֶצֶר שְׁתֵּים שְׁנֵי
עֶשְׂרֹנִים חֲמִיץ (שם פסוק יז), וְכֵן בְּקֶרֶב
הַתּוֹדָה (שם יז יב יא), וְהֵם מִנְחָה, וְלִכְרָה
הִצְרִיךְ הַכְּתוּב לַפָּרֶשׁ בְּכָל הַמוֹעֲדוֹת
שֶׁלֹּא תִשְׁתַּנָּה בָּהֶם הַמִּנְחָה כְּאִשֶּׁר
נִשְׁתַּנָּת בְּאֵלוֹ. אֲבָל הַנִּסְכִּים לֹא נִשְׁתַּנּוּ
לְעוֹלָם, לְפִיכָךְ הַזִּכְרִים אוֹתָם בַּתְּחִלָּה

(יבִיד) הַזִּכְרִים הַכְּתוּב בַּתָּמִיד וּבְרֹאשִׁי
קִדְשֵׁיכֶם שְׁעוֹר הַסֶּלֶת בְּמִנְחָה
וְשְׁעוֹר הַיֵּין בְּנִסְכִּים, אֲבָל בַּשָּׁבֹת וּבַחֹג
הַמִּצּוֹת וּבְשְׁבוּעוֹת וּבְרֹאשׁ הַשָּׁנָה וּבִיּוֹם
הַכִּפּוּרִים וּבְרֹאשׁוֹן שֶׁל חֹג הַסָּבוֹת,
הַזִּכְרִים שְׁעוֹר הַמִּנְחָה וְלֹא הַזִּכְרִים שְׁעוֹר
הַנִּסְכִּים. וְהַטַּעַם בָּזֶה, כִּי אֵף עַל פִּי
שְׁנֵי בְּפִרְשֵׁת הַנִּסְכִּים (לעיל טו) בְּשְׁעוֹרֵי
הַמִּנְחָה וְהַנִּסְכִּים לַפָּר וְלֵאֵיל וְלַכֹּבֶשֶׂם

(יא) בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה
לֹא תַעֲשׂוּ:
יח וביומא קדמאא מערע קדיש כל עבדת
פלחן לא מעבדון:

כ"י כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה • אִפְלוּ מְלָאכָה הַצְרִיכָה לָכֶם, כְּגוֹן: דְּבַר הָאֲבֵד הַמִּתְּרַת בְּחִלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד - אֲסוּרָה
בַּיּוֹם טוֹב'.

(יט) וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה עֹלָה לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר
שְׁנַיִם וְאֵיל אֶחָד וְשִׁבְעָה כִּבְשִׂים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם
יִהְיוּ לָכֶם:
יט ותקרבון קרבנא עלתא קדם יי תורין בני
תורי תרין ודכר חד ושבעא אמרין בני שנה
שלמין יהון לכון:

כ"י פָּרִים • כִּנְגַד אֲבִרָהֶם, שְׁנֶאֱמַר (בראשית יח): "וְאֵל־
הַבָּקָר רֶץ אֲבִרָהֶם". אֵילִים • כִּנְגַד אֵילֵי שֶׁל יִצְחָק.
כ"י פָּרִים • כִּנְגַד יַעֲקֹב (שם ל): "וְהַפְּשָׁכִים הַפְּרִיד יַעֲקֹב".
ביסודו של רבי משה הדרשן ראיתי זאת.

(כ) וּמִנִּחְתָּם סֶלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִינִים
לֶפֶר וּשְׁנֵי עֶשְׂרִינִים לְאֵיל תַּעֲשׂוּ:
כ"י ומנחתם סלת בלוילה בשמן שלשה עשרנים
לפר ושני עשרנים לאיל תעשו:

(כא) עֲשֹׂרוֹן עֲשֹׂרוֹן תַּעֲשֶׂה לִפְּשֵׁי הָאֶחָד לְשִׁבְעַת
הַכִּבְשִׂים:
כ"י עשורון עשורון תעשה לפשי האחד לשבעת
הכבשים:

(כב) וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם:
כ"י ושעיר חטאת אחד לכפר עליכם:

(כג) מִלֵּבֶד עֹלֹת הַבָּקָר אֲשֶׁר לְעֹלֹת הַתָּמִיד תַּעֲשׂוּ
אֶת־אֵלֶּה:
כ"י מלבד עלות הבקר אשר לעלות התמיד תעשו
את־אלה:

(כד) כָּאֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַיּוֹם שִׁבְעַת יָמִים לֶחֶם אִשָּׁה
רִיח־נִיחֹחַ לַיהוָה עַל־עוֹלֹת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ:
כ"י כאלה תעשו ליום שבעת ימים לחם אשה
ריח־ניחוח ליהוה על־עולות התמיד יעשה ונסכו:

כ"י כָּאֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַיּוֹם • שְׁלֹא יִהְיוּ פוֹחֲחִין וְהוֹלְכִין כְּפָרֵי הַחֵג.

(כה) וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־
מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: ׀
כ"י וביום השביעי מקרא־קדש יהיה לכם כל־
מלאכת עבודה לא תעשו: ׀

(כו) וּבַיּוֹם הַשְּׁבוּעִי בְּהִקְרִיבְכֶם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַיהוָה
בְּשִׁבְעַתִּיכֶם מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת
עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:
כ"י וביום השבועי בהקריבכם מנחה חדשה ליהוה
בשבעתיכם מקרא־קדש יהיה לכם כל־מלאכת
עבודה לא תעשו:

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

יהיה לשני כלום, ויפרש בכבשים שהן
מרבין וכל שכן בפרים, ובסכות
שהפרים מרבין, ופרש בהן "לשלשה
עשר פרים" (להלן בט יד): תורה כא

"לשבעת הכבשים", וכן זה "לפר"
האחד, לשני הפרים. אבל פעם יקצר
הכתוב בדבר המובן, כי בידוע שלא
יהיו שלשה עשרנים לפר האחד ולא

(כ) וטעם שלשה עשרנים לפר. לכל
פר מהם, וכן שלשה עשרנים לפר
האחד (פסוק כח), לכל האחד מהם.
ו"לכבש האחד" (פסוק כא) ילמד עליו
באמרו "עשורון עשורון", ועוד יפרש

כ"ג - וּבַיּוֹם הַכַּפּוּרִים • חַג הַשְּׁבוּעוֹת קָרוֹי "בַּכּוּרִי קָצִיר חֲטִים", עַל שֵׁם שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, שֶׁהֵם רִאשׁוֹנִים לַמִּנְחָה חֲטִים הַבָּאָה מִן הַחֹדֶשׁ.

(כו) וַהֲקִרְבֹתֶם עֹלָה לְרִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה פָּרִים בְּנִיבְקָר שְׁנִים אֶיִל אֶחָד שְׁבַעַה כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה:

(כח) וּמִנְחָתָם סֶלֶת בָּלוּלָה בַשֶּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לֶפָר הָאֶחָד שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לְאֵיל הָאֶחָד:

(כט) עֶשְׂרוֹן עֶשְׂרוֹן לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכְּבָשִׂים:

(ל) שְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם:

(לא) מִלֶּבֶד עֹלֹת הַתָּמִיד וּמִנְחָתוֹ תַעֲשֹׂוּ תְּמִימִם יִהְיוּ-לָכֶם וְנִסְפִּיהֶם: פ

כ"ג - תְּמִימִם יִהְיוּ-לָכֶם וְנִסְפִּיהֶם • אִף הַנִּסְכִּים יִהְיוּ תְּמִימִים; לְמַדוּ רַבּוּתֵינוּ (מנחות פז) מִכָּאן, שֶׁהֵינָן שֹׁהֲעֵלָה קִמְחִין - פְּסוּל לְנִסְכִּים.

כט (א) וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בָאֶחָד לַחֹדֶשׁ מִקְרָא-קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מִלְאכַת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשֹׂוּ יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם:

(ב) וַעֲשִׂיתֶם עֹלָה לְרִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה פֶּר בֶּן־בָּקָר אֶחָד אֵיִל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁבַעַה תְּמִימִם:

(ג) וּמִנְחָתָם סֶלֶת בָּלוּלָה בַשֶּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לֶפָר שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לְאֵיל:

(ד) וְעֶשְׂרוֹן אֶחָד לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכְּבָשִׂים:

(ה) וּשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם:

(ו) מִלֶּבֶד עֹלֹת הַחֹדֶשׁ וּמִנְחָתָהּ וְעֹלֹת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפִּיהֶם כְּמִשְׁפָּטָם לְרִיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה: ס

כ"ג - מִלֶּבֶד עֹלֹת הַחֹדֶשׁ • מוֹסְפֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ, שֶׁהוּא בְיוֹם רֹאשׁ הַשָּׁנָה.

רמב"ן על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

(ו) הַזִּכִּיר בָּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי מִלֶּבֶד עֹלֹת הַחֹדֶשׁ וּמִנְחָתָהּ, וְלֹא הַזִּכִּיר חֲטָאת הַחֹדֶשׁ. וּבַיּוֹם הַכַּפּוּרִים הַזִּכִּיר מִלֶּבֶד חֲטָאת הַכַּפּוּרִים, וְלֹא הַזִּכִּיר עֹלֹת הַכַּפּוּרִים. וְהִשָּׁמַע, כִּי בְיוֹם הַכַּפּוּרִים בִּידוּעַ שֶׁהוֹלָה שְׁצוּדָה בְּכָאן

(ד) וּבַעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעַנִּיתֶם אֶת־נַפְשֵׁיכֶם כָּל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ:

וּבַעֲשָׂרָה לַיְרֵחָא שְׁבִיעָאָה הָדִין מְעַרַע קֹדֶישׁ יְהִי לָכוֹן וְתַעֲנִין יֵת נַפְשֵׁיכֶון כָּל עֲבִידְתָא לֹא תַעֲבִידוּן:

(ה) וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה לַיהוָה רֵיחַ נִיחֹחַ פֶּר בֶּן־בֶּקָר אֶחָד אֵיל אֶחָד כִּבְשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם:

ח וְהִקְרַבְיוֹן עֹלְמָתָ קָדָם יי לֹאֲתַקְבֵּלָא בְרַעְוָא תוֹר פֶּר תוֹרִי חַד דְּכַר חַד אַמְרִין בְּגִי שְׁנָא שְׁבַעָא שְׁלָמִין יְהוֹן לָכוֹן:

(ו) וּמִנִּחְתָּם סֶלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִינִם לִפְרֵ שְׁנֵי עֶשְׂרִינִם לְאֵיל הָאֶחָד:

ט וּמִנִּחְתְּהוֹן סֶלְתָא דְּפִילָא בַמֶּשֶׁחַ תִּלְתָּא עֶשְׂרִינִין לְתוֹרָא תְּרִין עֶשְׂרִינִין לְדִכְרָא חַד:

(ז) עֶשְׂרוֹן עֶשְׂרוֹן לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכִּבְשִׂים:

י עֶשְׂרוֹנָא עֶשְׂרוֹנָא לְאַמְרָא חַד לְשַׁבַּעָא אַמְרִין:

(ח) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאת מִלֶּבֶד חֲטָאת הַכִּפָּרִים וְעֹלֶת הַתְּמִיד וּמִנִּחְתָּהּ וְנִסְכֶּיהָ: ס

יא צִפִּיר פֶּר עִזִּין חַד חֲטָאָתָא פֶּר מַחֲטָאָתָא דְּכַפּוּרִיא וְעֹלֶת תְּדִירָא וּמִנִּחְתָּהּ וְנִסְכֶּיהוֹן:

אֵת אֵלֶּה וְנִסְכֵּיהֶם. וְכֵן כָּל "וְנִסְכֵּיהֶם" הָאֲמֻרִים בְּכָל הַמוֹעֲדוֹת, חוּץ מִשָּׁל קִרְבָּנוֹת הַחֹג, שֶׁכָּל "וְנִסְכֵּיהֶם", "וְנִסְכֵּיהֶם", "וְנִסְכֵּיהֶם" שֶׁבָּהֶם, מוֹסְפִים עַל הַתְּמִיד וְאֵינָן לְשׁוֹן צוּי, שֶׁהָרִי נִסְכֵּיהֶם שֶׁל מוֹסְפִין כְּתוּבִין לַעֲצֶמֶן בְּכָל יוֹם וְיוֹם.

כ"י- מִלֶּבֶד חֲטָאת הַכִּפָּרִים • שְׁעִיר הַנֶּעֱשֶׂה בַּפָּנִים הָאֲמֻר בִּ"אַחֲרֵי מוֹת", שֶׁגַם הוּא חֲטָאָת. וְעֹלֶת הַתְּמִיד • וּמִלֶּבֶד עוֹלֶת הַתְּמִיד, תַּעֲשׂוּ עוֹלוֹת הַלֵּלוּ. וְנִסְכֵּיהֶם • מוֹסֵב עַל הַמוֹסְפִין הַכְּתוּבִים וְעַל "תַּעֲשׂוּ" וְהוּא לְשׁוֹן צוּי. מִלֶּבֶד עוֹלֶת הַתְּמִיד וּמִנִּחְתָּהּ, תַּעֲשׂוּ

♦ שבת קודש כ"ד תמוז ♦

(יב) וּבַחֲמִשָּׁה עֶשֶׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלָאכָתָ עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ וְחַגְתֶּם חֹג לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים:

יב וּבַחֲמִשָּׁתָא עֶשְׂרָא יוֹמָא לַיְרֵחָא שְׁבִיעָאָה מְעַרַע קֹדֶישׁ יְהִי לָכוֹן כָּל עֲבִידֵת פְּלַחְתָא לֹא תַעֲבִידוּן וְתַחֲגוּן חֲגָא קָדָם יי שְׁבַעָא יוֹמִין:

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

מוֹסְפִים עֲלֵיהֶם. אָבֹל בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי, הִיָּה בַמִּשְׁמַע שְׁמָה שְׁנָאֲמֹר (ולעיל כ"א) וּבְרָאשֵׁי חֹדְשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ וְגו' יִהְיֶה בַשָּׂרָר הַחֲדָשִׁים כָּלָם, אָבֹל בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה כָּל קִרְבָּנוֹ הַקָּרְבָּן הַזֶּה שְׁחָדֵשׁ בוּ, וְעַל כֵּן הִצְרַף לוֹמַר מִלֶּבֶד עוֹלֶת הַחֹדֶשׁ וּמִנִּחְתָּהּ. וְכִיּוֹן שֶׁהוֹפִיר בּוּ, כָּבֵר לְמַדְנוּ שֶׁכָּל מַה שֶּׁבָּא בַּפְּרָשָׁת וּבְרָאשֵׁי חֹדְשֵׁיכֶם הִיא מִצְוָה בְּכָל הַחֲדָשִׁים וְגַם הַחֲטָאָת, וְלֹא הִצְרַף לוֹמַר מִלֶּבֶד עוֹלֶת הַחֹדֶשׁ וּמִנִּחְתָּהּ וְחֲטָאָתָהּ: תוֹרָה ז

שֶׁנֶּחֱרַף מִכַּפֵּר עַל הַמִּקְדָּשׁ מִטְּמֵאוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפְשָׁעֵיהֶם לְכָל חֲטָאָתָם, וְזֶה חֲטָאָת חִיצוֹנָה כְּשֶׁאֵר חֲטָאוֹת הַבָּאִים עִם הַמוֹסְפִין: וְכֵן בְּיוֹם הַבְּבוּרִים לֹא הִצְרַף לוֹמַר כִּי מַה שֶּׁצִּוָּה בְּכָאן מִלֶּבֶד מַה שְׁנָאֲמֹר בּוּ בַּפְּרָשָׁת הַמוֹעֲדוֹת, כִּיּוֹן שֶׁבְּיוֹם אֶחָד נֶאֱמָרוּ בּוּ שְׁתֵּי הַפְּרָשִׁיּוֹת וְאֵינָן שְׁוֹת. וְלֹא הִצְרַף לְהוֹפִיר גַּם הַחֲטָאָת, מִפְּנֵי שֶׁפֶּרֶשׁ שָׁם (ויקרא כ"ג יח) וְהִקְרַבְתֶּם עַל הַלֶּחֶם, שְׁדִּבְרַר בְּרֹר הוּא שֶׁכָּל הַנּוֹכְרִים שָׁם בָּאִין בְּגִלָּל הַלֶּחֶם וְחוֹבָה לוֹ וְאֵלֹ

מִלֶּבֶד הָעוֹלָה שֶׁצִּוָּה שָׁם, כִּי בְּיוֹם אֶחָד נִצְטָווּ וְאֵינָם שׁוּיִם, כִּי שָׁם (ויקרא ט"ז ט"ז) לֹא נִצְטָווּ יִשְׂרָאֵל אֵלָּא אֵיל אֶחָד לְעוֹלָה וּבְכָאן צִוָּה לְעוֹלָה פֶּר וְאֵיל וְשִׁבְעָה כִּבְשִׂים, אִם כֵּן דְּכַר בְּרֹר הוּא שֶׁאֵלֹ מוֹסְפִין עַל הַנּוֹכְרִים שָׁם, אָבֹל הַחֲטָאָת שֶׁהוּא שְׁנָה כָּאן וְכָאן הִיָּה אֶפְשָׁר לְטַעוֹת בּוּ וְלַחֲשֹׁב שֶׁהוּא הַחֲטָאָת שֶׁהוֹכֵר שָׁם, כִּי אֵין בְּיוֹם אֶחָד שְׁנֵי חֲטָאוֹת. וְלִכְרַךְ הוֹפִיר אוֹתוֹ וּפֶרֶשׁ בּוּ "מִלֶּבֶד חֲטָאָת הַכִּפּוּרִים", שֶׁאוֹתוֹ חֲטָאָת הוּא חֲטָאָת הַכִּפּוּרִים, כְּלוֹמַר הַחֲטָאָת פְּנִימִי

(יג) וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה פָּרִים
בְּנִיבְקָר שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר אֵילִם שָׁנִים כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה
אַרְבַּעַה עֶשֶׂר תְּמִימִם יִהְיוּ:

(יד) וּמִנֶּחֱתָם סֵלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים
לִפְרֵי הָאֶחָד לְשֹׁלֶשֶׁה עֶשֶׂר פָּרִים שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לְאֵיל
הָאֶחָד לְשְׁנֵי הָאֵילִם:

(טו) וְעֶשְׂרוֹן עֶשְׂרוֹן לִפְכֹּשׁ הָאֶחָד לְאַרְבַּעַה עֶשֶׂר
כִּבְשִׁים:

(טז) וּשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאת מִלֵּבָב עֹלֹת הַתָּמִיד
מִנֶּחֱתָהּ וְנִסְכָּהּ: ס

(יז) וּבַיּוֹם הַשְּׁנִי פָרִים בְּנֵי־בָקָר שָׁנִים עֶשֶׂר אֵילִם
שָׁנִים כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבַּעַה עֶשֶׂר תְּמִימִם:

(יח) וּמִנֶּחֱתָם וְנִסְפִּיהֶם לִפְרִים לְאֵילִם וּלְכִבְשִׁים
בַּמִּסְפָּר כַּמִּשְׁפָּט:

כ"י - וּמִנֶּחֱתָם וְנִסְפִּיהֶם לִפְרִים • (סוכה יז) פָּרִי הַחֹג
שְׁבָעִים הֵם, כְּנֶגֶד שְׁבָעִים אַמּוֹת עוֹבְדֵי גִילוּלִים
שֶׁמִּתְמַעֲטִים וְהוֹלְכִים, סִימֵן כִּלְיָהּ הִיא לָהֶם, וּבִימֵי
הַמִּקְדָּשׁ הָיוּ מְגִנִּין עֲלֵיהֶם מִן הַיִּסּוּרִין. וְלִכְבְּשִׁים •
כְּנֶגֶד יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרָאוּ (ירמיה א) : "שָׂה פְּזוּרָה", וְהֵם
קְבוּעִים. וּמִנִּינֵם תִּשְׁעִים וּשְׁמוֹנֶה, לְכָלֹת מֵהֶם

יג וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה קָרְבָן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעְיוֹ
קָדָם י"י תוֹרִין בְּנֵי תוֹרֵי תֵּלֶת עֶשֶׂר דְּכָרִין
תָּרִין אֶמְרִין בְּנֵי שָׁנָה אַרְבַּעַה עֶשֶׂר שְׁלָמִין
יְהוֹן:

יד וּמִנֶּחֱתָהוֹן סֵלֶתָ דְּפִילָא בַּשֶּׁמֶשׁ תֵּלֶתָ
עֶשְׂרוֹנִין לְתוֹרָא חֵד לְתֵלֶתָ עֶשֶׂר תוֹרִין
תָּרִין עֶשְׂרוֹנִין לְדְכָרָא חֵד לְתָרִין דְּכָרִין:

טו וְעֶשְׂרוֹנָא עֶשְׂרוֹנָא לְאֶמְרָא חֵד לְאַרְבַּעַת
עֶשֶׂר אֶמְרִין:

טז וְצִפִּיר בַּר עֲזִין חֵד חֲטָאתָ בַּר מַעֲלָת
תְּדִירָא מִנֶּחֱתָהּ וְנִסְכָּהּ:

יז וּבִיּוֹמָא תְּנִינָא תוֹרִין בְּנֵי תוֹרֵי תָרִי עֶשֶׂר
דְּכָרִין תָּרִין אֶמְרִין בְּנֵי שָׁנָה אַרְבַּעַה עֶשֶׂר
שְׁלָמִין:

יח וּמִנֶּחֱתָהוֹן וְנִסְפִּיהוֹן לְתוֹרִין לְדְכָרִין
וּלְאֶמְרִין כַּמִּנְגִּיָּהוֹן כְּדָחִז:

תִּשְׁעִים וּשְׁמוֹנֶה קִלְלוֹת שֶׁבְּמִשְׁנֵה תוֹרָה. בַּשְּׁנִי נֶאֱמַר:
"וְנִסְפִּיהֶם" עַל שְׁנֵי תְּמִידֵי הַיּוֹם, וְלֹא שְׁנֵה הַלְשׁוֹן
אֶלָּא לְדָרֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרָנֵם לְבִרְכָּה
(שבת ק"ג ע"ב): בַּשְּׁנִי - וְנִסְפִּיהֶם, בַּשְּׁשִׁי - וְנִסְכָּהּ, בַּשְּׁבִיעִי
- כַּמִּשְׁפָּט - מ"ם יו"ד מ"ם, הָרִי כָּאֵן "מִים", רָמַז
לְנִסּוּף הַמִּים מִן הַתּוֹרָה בְּחֹג.

יט וְצִפִּיר בַּר עֲזִין חֵד חֲטָאתָ בַּר מַעֲלָת
תְּדִירָא וּמִנֶּחֱתָהּ וְנִסְפִּיהוֹן:

כ וּבִיּוֹמָא תְּלִיתָא תוֹרִין חֵד עֶשֶׂר דְּכָרִין
תָּרִין אֶמְרִין בְּנֵי שָׁנָה אַרְבַּעַה עֶשֶׂר שְׁלָמִין:

כא וּמִנֶּחֱתָהוֹן וְנִסְפִּיהוֹן לְתוֹרִין לְדְכָרִין
וּלְאֶמְרִין כַּמִּנְגִּיָּהוֹן כְּדָחִז:

כב וְצִפִּירָא דְּחֲטָאתָ חֵד בַּר מַעֲלָת תְּדִירָא
וּמִנֶּחֱתָהּ וְנִסְכָּהּ:

(יט) וּשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאת מִלֵּבָב עֹלֹת הַתָּמִיד
וּמִנֶּחֱתָהּ וְנִסְפִּיהֶם: ס

(כ) וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פָרִים עֶשְׂתֵּי־עֶשֶׂר אֵילִם שָׁנִים
כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבַּעַה עֶשֶׂר תְּמִימִם:

(כא) וּמִנֶּחֱתָם וְנִסְפִּיהֶם לִפְרִים לְאֵילִם וּלְכִבְשִׁים
בַּמִּסְפָּר כַּמִּשְׁפָּט:

(כב) וּשְׁעִיר חֲטָאת אֶחָד מִלֵּבָב עֹלֹת הַתָּמִיד
וּמִנֶּחֱתָהּ וְנִסְכָּהּ: ס

כג וּבַיּוֹם הָרְבִיעִי פָּרִים עֹשֶׂה אֵילָם שְׁנַיִם כִּבְשִׂים
אֶמְרִין בְּנֵי שָׁנָא אַרְבַּעַא עֶשֶׂר שְׁלָמִין:
בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבַּעַה עֶשֶׂר תְּמִימִם:

כד מִנְחָתָהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן לְתוֹרִין לְדָקְרִין
וְלֹאֲמִרִין בְּמִנְגִּיּהוֹן בְּדַחֲזִי:
כד) מִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לְפָרִים לְאֵילָם וְלִכְבָּשִׂים
בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט:

כה וַצִּפְרִי בַר עֲזִין חֵד חֲטָאתָא בַר מַעֲלַת
תְּדִירָא מִנְחָתָה וְנִסְכָּה:
כה) וְשִׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאת מִלֵּבֵד עֲלֵת הַתָּמִיד
מִנְחָתָה וְנִסְכָּה: ם

כו וּבַיּוֹמָא חֲמִישָׁא תוֹרִין תְּשַׁע דְּקָרִין תְּרִין
אֶמְרִין בְּנֵי שָׁנָא אַרְבַּעַא עֶשֶׂר שְׁלָמִין:
כו) וּבַיּוֹם הַחֲמִישִׁי פָּרִים תִּשְׁעָה אֵילָם שְׁנַיִם כִּבְשִׂים
בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבַּעַה עֶשֶׂר תְּמִימִם:

כז וּמִנְחָתָהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן לְתוֹרִין לְדָקְרִין
וְלֹאֲמִרִין בְּמִנְגִּיּהוֹן בְּדַחֲזִי:
כז) וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לְפָרִים לְאֵילָם וְלִכְבָּשִׂים
בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט:

כח וַצִּפְרִיא דְחֲטָאתָא חֵד בַר מַעֲלַת תְּדִירָא
וּמִנְחָתָה וְנִסְכָּה:
כח) וְשִׁעִיר חֲטָאת אֶחָד מִלֵּבֵד עֲלֵת הַתָּמִיד
וּמִנְחָתָה וְנִסְכָּה: ם

כט וּבַיּוֹמָא שְׁתִּיתָאָה תוֹרִין תְּמַנָּא דְּקָרִין
תְּרִין אֶמְרִין בְּנֵי שָׁנָא אַרְבַּעַא עֶשֶׂר שְׁלָמִין:
כט) וּבַיּוֹם הַשְּׁשִׁי פָּרִים שְׁמֹנֶה אֵילָם שְׁנַיִם כִּבְשִׂים
בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבַּעַה עֶשֶׂר תְּמִימִם:

ל וּמִנְחָתָהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן לְתוֹרִין לְדָקְרִין
וְלֹאֲמִרִין בְּמִנְגִּיּהוֹן בְּדַחֲזִי:
ל) וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לְפָרִים לְאֵילָם וְלִכְבָּשִׂים
בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט:

לא וַצִּפְרִיא דְחֲטָאתָא חֵד בַר מַעֲלַת תְּדִירָא
מִנְחָתָה וְנִסְכָּה:
לא) וְשִׁעִיר חֲטָאת אֶחָד מִלֵּבֵד עֲלֵת הַתָּמִיד מִנְחָתָה
וְנִסְכָּה: ם

לב וּבַיּוֹמָא שְׁבִיעָא תוֹרִין שְׁבַעַא דְּקָרִין
תְּרִין אֶמְרִין בְּנֵי שָׁנָא אַרְבַּעַא עֶשֶׂר שְׁלָמִין:
לב) וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי פָּרִים שְׁבַעַה אֵילָם שְׁנַיִם כִּבְשִׂים
בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבַּעַה עֶשֶׂר תְּמִימִם:

לג וּמִנְחָתָהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן לְתוֹרִין לְדָקְרִין
וְלֹאֲמִרִין בְּמִנְגִּיּהוֹן בְּדַחֲזִי לְהוֹן:
לג) וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לְפָרִים לְאֵילָם וְלִכְבָּשִׂים
בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט:

לד וַצִּפְרִיא דְחֲטָאתָא חֵד בַר מַעֲלַת תְּדִירָא
מִנְחָתָה וְנִסְכָּה:
לד) וְשִׁעִיר חֲטָאת אֶחָד מִלֵּבֵד עֲלֵת הַתָּמִיד מִנְחָתָה
וְנִסְכָּה: ם

(לה) ביום השמיני עצרת תהיה לכם פלמלאכת
עבדה לא תעשו:

כ"ד - עצרת תהיה לכם. עצורים בעשיית מלאכה.
(ספר) דבר אחר: עצרת, עצרו מלצאת. מלמד, שטעון
לינה. ומדרשו באגדה (סוכה נה): לפי שכל ימות הרגל

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ט עמ' 229)

יונתן "תהיון בחדא מן מטיילון לבתיכון", שיש לדקדק
בזה: מהי השמחה בכך שיוצאים מן הספה לבית. אלא,
השמחה היא מהמשכת האורות המקיפים של הספה
בפנימיות, ב'בית'.

(לו) והקרבנתם עליה אשה ריח ניחח ליהוה פר
אחד איל אחד בפשים בנישנה שבעה תמימים:

כ"ד - פר אחד איל אחד. (אלו) כנגד ישראל,
התעפכו לי מעט עוד, ולשון חבה הוא זה כפנים
הנפטרים מאביהם והוא אומר להם: קשה עלי
פרדתכם, עכבו עוד יום אחד. משל למלך שעשה
סעדה וכו' כדאיתא במסכת סנהדרין (דף נה). ובמדרש רבי

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ב עמ' 433)

פר אחד איל אחד (כט, לו)
קשה עלי פרידתכם, עכבו עוד יום אחד (רש"י). לכאורה
היה לו לומר קשה עלי פרידתנו, ומהו הלשון "פרידתכם"?
אלא רמז רמזו לנו, שהפירוד בין הקב"ה ובני ישראל בא

(לו) מנחתם ונספיהם לפר לאיל ולפשים במספרם
כמשפט:

(לח) ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד
ומנחתה ונספה:

(לט) אלה תעשו ליהוה במועדיכם לבד מנדריכם
וגדבתיכם לעלתיכם ולמנחתיכם ולנספיהם
ולשלמיכם:

כ"ד - אלה תעשו לה' במועדיכם. דבר הקצוב
לחובה. לבד מנדריכם. אם באתם לדר קרבנות
ברגל, מצוה היא בידכם, או נדרים או נדבות שגדרתם

ל (א) ויאמר משה אל בני ישראל ככל אשר צוה
יהוה את משה: פפפ

א ואמר משה לבני ישראל ככל די פקיד וי
ת משה: פ פ פ

לְהַפְסִיק תַּחֲלָה וְלוֹמַר, שְׁחֹזר מֹשֶׁה וְאָמַר פְּרִשָּׁה זֹ
לְיִשְׂרָאֵל; שָׁאֵם לֹא כֵן, יֵשׁ בְּמִשְׁמַע שׁוּלָא אָמַר לָהֶם
זֹ, אֵלָא בְּפִרְשַׁת נְדָרִים הַתְּחִיל דְּבָרָיו:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • לְהַפְסִיק הָעֲנִין,
דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל. לְפִי שְׁעָד כָּאֵן דְּבָרָיו שֶׁל מָקוֹם,
וּפְרִשַׁת נְדָרִים מִתְּחִלַּת בְּדַבּוּרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, הִזְרָךְ

קס"ח פסוקים, לחל"ק סימן. חסלת פרשת פינחס

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רעא - רעו

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

נְדָרִים עִמָּהֶם, לוֹמַר שְׁאִין דִּין הַמוֹעֲדוֹת
בְּדִין פְּרִשַׁת הַנְּדָרִים שְׁנֵאמְרָה אֶל
רֹאשֵׁי הַמִּשְׁטוֹת לוֹמַר שְׁיָחִיד מִמֶּנּוּ
מִתִּיר אֶת הַנֶּזֶר וְכֵן שְׁלֹשָׁה הִדְיוּטוֹת,
אֲבָל הַמוֹעֲדוֹת צְרִיכִין קִדּוּשׁ בֵּית דִּין
מִגַּ' מִמְּחִין, כְּמוֹ שְׁמִפְרָשׁ בְּבָבָא בְּתָרָא
(קכא). דְּרַשׁ בֶּן עֲזַאי הַחֲלוּק הָיָה
שְׁבִינִיָּהֶם מִמַּעוּט מוֹעֲדֵי ה', וְדָרְשׁוּ רַבִּי
יִשְׁמַעְאֵל מִן הַכְּתוּב הַיֵּתֶר הָיָה, שְׁלֹא
כָּא אֵלָא לְהַפְסִיק עֲנִין הַמוֹעֲדוֹת מֵעֵינִן
הַנְּדָרִים, שְׁנִיָּהֶם אָמְרוּ דְּבָר אַחַד
וּמִשְׁמַעוֹת דּוֹרְשִׁין אִיבָא בִּינְיָהוּ:

וְהַנְּבִיזוּ בְּעֵינֵי, כִּי אֵין כּוֹנְתוֹ אֵלָא לוֹמַר
שָׁאֵם הַשְּׁלִים פְּרִשַׁת הַמוֹעֲדוֹת
בְּאֵלָה תַּעֲשׂוּ לָהּ בְּמוֹעֲדֵיכֶם וְיִתְחִיל
וְיִדְבֹּר מֹשֶׁה אֶל רֹאשֵׁי הַמִּשְׁטוֹת לְבָנֵי
יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה',
הִיָּה בְּאִפְשָׁר שְׁיִחְזִיר הַכְּתוּב לְמַעֲלָה
לוֹמַר שְׁדַּבֵּר מֹשֶׁה אֶל רֹאשֵׁי הַמִּשְׁטוֹת
זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' בְּתַמִּיּוֹדִין
וּבְמוֹסָפִין הַנּוֹכְרִים, וְלֹא יִהְיֶה "אֵל
רֹאשֵׁי הַמִּשְׁטוֹת" נִדְרָשׁ לְפָנָיו עַל פְּרִשַׁת
הַנְּדָרִים, וּלְפִיכָךְ הַפְסִיק וְסִים בְּפִרְשָׁה
שֶׁל מוֹעֲדוֹת **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל כָּכָל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֵת מֹשֶׁה,**
וְהַתְּחִיל בְּפִרְשַׁת הַנְּדָרִים שְׁדַּבֵּר מֹשֶׁה
אֶל רֹאשֵׁי הַמִּשְׁטוֹת זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה
ה'. וְזֶהוּ הָאֱמָת, שְׁכָךְ פְּרוּשׁ לְהַפְסִיק
הָעֲנִין בְּמִקּוֹמוֹת רַבִּים בְּסִפְרָא וּבְסִפְרֵי:
וַיִּכְבֹּר הַזִּכְּבִיר רַש"י (להלן לא יז) כִּה שְׁאָמְרוּ
שֶׁם בְּסִפְרֵי (מִשְׁטוֹת לֹא מוֹה), הָרוּגוּ לְמֹה
נֶאֱמַר, לְהַפְסִיק הָעֲנִין דְּבָרֵי רַבִּי
יִשְׁמַעְאֵל. שָׁאֵם קוֹרָא אֲנִי הִרְגוּ כָּל זָכָר
בְּטָף וְכָל אִשָּׁה יוֹדַעַת אִישׁ לְמִשְׁכָּב
זָכָר וְכָל הַטָּף בְּנָשִׁים אֵינִי יוֹדַע בְּאִיּוֹה
עֲנִין הַכְּתוּב מְדַבֵּר, לָכֵךְ נֶאֱמַר הָרוּגוּ
לְהַפְסִיק הָעֲנִין דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל. וְכֵן
בְּמִקּוֹמוֹת אַחֲרִים בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים:

בְּפִרְשָׁה דְּבָרִים אַחֲרִים שְׁאִין בְּמוֹעֲדֵי
ה', כְּגוֹן תְּמִידֵי הַחֹל וּמוֹסָפֵי הַשְּׁבֹת
וְרֹאשֵׁי חֳדָשִׁים:
וְהַמְדִּישׁ שְׁדַּרְשׁ בּו רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, מִפְּנֵי
שְׁאִין הַכְּתוּב צְרִיךְ לוֹמַר
בְּמֹשֶׁה שְׁאָמַר לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל אֲשֶׁר
צִוָּה אוֹתוֹ ה', וְאֵין הִזְרָךְ בְּתוֹרָה
שְׁיֹאמַר כֵּן בְּכָל פְּרִשָּׁה וּפְרִשָּׁה. וְלָכֵךְ
יִדְרְשׁוּ בְּוִידְבַּר מֹשֶׁה אֶל אֶהְרֹן וְאֶל
בְּנָיו וְאֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הַזִּהִיר אֶהְרֹן
עַל יְדֵי הַכְּהֵנִים וְאֵת הַכְּהֵנִים עַל יְדֵי
יִשְׂרָאֵל וְאֵת יִשְׂרָאֵל זֶה עַל יְדֵי זֶה (תריב
אמור פרק ג יב):

וּבְפִרְשַׁת הַמוֹעֲדִים עֲשׂוּ מִדְּרָשִׁים
רַבִּים, מְלַמֵּד שְׁהִיָּה מֹשֶׁה
אוֹמַר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל הַלְכוּת הַפֶּסַח
בְּפֶסַח הַלְכוּת עֲצֶרֶת בְּעֲצֶרֶת הַלְכוּת
הַחֹג בְּחָג, בְּלִשׁוֹן שְׁהוּא שׁוֹמַע בּו הוּא
אוֹמַר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, כָּל הַפְּרִשִּׁיּוֹת
נֶאֱמְרוּ בְּעֵינֵי אַחַד. רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי
אוֹמַר מוֹעֲדֵי ה' נֶאֱמְרוּ וְלֹא נֶאֱמְרָה
שְׁבֹת בְּרֵאשִׁית עִמָּהֶם, כֵּן עֲזָאִי אוֹמַר
מוֹעֲדֵי ה' נֶאֱמְרוּ וְלֹא נֶאֱמְרָה פְּרִשַׁת
נְדָרִים עִמָּהֶם. רַבִּי אוֹמַר מַה תְּלַמּוּד
לוֹמַר וְיִדְבֹּר מֹשֶׁה אֵת מוֹעֲדֵי ה' אֶל
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לְפִי שְׁלֹא לְמַדְנֹה אֵלָא עַל
הַפֶּסַח וְעַל הַתְּמִיד שְׁיִדְחוּ אֵת הַשְּׁבֹת
שְׁנֵאמַר בְּהֶם בְּמוֹעֲדוֹ, וּשְׁאָר קְרִבְנוֹת
צָבוּר לֹא לְמַדְנֹה, תְּלַמּוּד לוֹמַר אֵלָה
תַּעֲשׂוּ לָהּ בְּמוֹעֲדֵיכֶם, לְעַמֵּר וּלְקָרֵב
עֲמוֹ לְשִׁתֵּי הַלֶּחֶם וּלְקָרֵב עִמָּהֶם לֹא
שְׁמַעְנוּ, וּכְשֶׁהוּא אוֹמַר וְיִדְבֹּר מֹשֶׁה אֵת
מוֹעֲדֵי ה' אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קָבַע מוֹעֵד
לְכָלֶם, עַד כָּאֵן בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים (אמור פרק
יז יב יא):

וַיֹּאמֶר לוֹמַר, כִּי מְדַרְשׁוֹ שֶׁל רַבִּי
יִשְׁמַעְאֵל שְׁאָמַר לְהַפְסִיק
הָעֲנִין, הוּא מְדַרְשׁוֹ שֶׁל בֶּן עֲזַאִי שְׁאָמַר
מוֹעֲדֵי ה' נֶאֱמְרוּ וְלֹא נֶאֱמְרָה פְּרִשַׁת

(א) **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.**
לְהַפְסִיק הָעֲנִין דְּבָרֵי רַבִּי
יִשְׁמַעְאֵל. לְפִי שְׁעָד כָּאֵן דְּבָרָיו שֶׁל
מָקוֹם וּפְרִשַׁת נְדָרִים מִתְּחִלַּת בְּדַבּוּרוֹ
שֶׁל מֹשֶׁה, הִזְרָךְ לְהַפְסִיק הָעֲנִין לוֹמַר
שְׁחֹזר בַּה מֹשֶׁה וְאָמַר הַפְּרִשָּׁה זֹ
לְיִשְׂרָאֵל. שָׁאֵם לֹא כֵן יֵשׁ בְּמִשְׁמַע שְׁלֹא
אָמַר לָהֶם זֹ אֵלָא בְּפִרְשַׁת נְדָרִים
הַתְּחִיל דְּבָרָיו, לְשׁוֹן רַש"י:
וְלֹא הַבִּינִיתִי זֶה, שְׁכָךְ נֶאֱמַר וְיִדְבֹּר
מֹשֶׁה אֶל אֶהְרֹן וְאֶל בְּנָיו וְאֶל כָּל
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (ויקרא כא כד) בְּסוֹף פְּרִשַׁת
הַמוֹמִין, וְאָמַר בְּסוֹף פְּרִשַׁת הַמוֹעֲדוֹת
(שם כג מד) וְיִדְבֹּר מֹשֶׁה אֵת מוֹעֲדֵי ה' אֶל
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. אֲבָל כְּפִי פְּשׁוּטוֹ, כָּא
הַכְּתוּב לוֹמַר כִּי אֵף עַל פִּי שְׁהַפְּרִשָּׁה
הַזֹּאת בְּתוֹרַת הַקְּרִבְנוֹת לֹא יִיחַד בַּה אֶהְרֹן
וּבְנָיו כְּאֲשֶׁר הוּא בְּפִרְשִׁיּוֹת שְׁבֹתוֹת
כְּהֻנִּים, אֲבָל אָמַר אֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
יִחְדּוּ כָכָל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֵת מֹשֶׁה, בֵּין
בְּדִין שְׁבִיתַת הַמִּלֻּאכָה בֵּין בְּתַמִּיּוֹדִין
וּמוֹסָפִין וּבְנְדָרִים וּנְדָבוֹת, כִּי כֵן נֶאֱמַר
לוֹ (ולעיל כח א) צוֹ אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

וְהַטָּעַם מִפְּנֵי שְׁהַמְצִיָּה לֵאחֲרֵי בִיאָתָם
לָאָרֶץ, וְהִיא אֲזַהֲרָה לְיִשְׂרָאֵל
כָּלֶם שִׁישְׁמְרוּ בְּמוֹעֲדֵם הַתְּמִיּוֹדִין
וְהַמוֹסָפִין וְיִקְרִיבוּ הַנְּדָרִים וְהַנְּדָבוֹת.
וְעוֹד כִּי עֵקֶר הַמְצִיָּה לְהִיּוֹת הַיָּמִים
נּוֹכְרִים וְנִעֲשִׂים לְשְׁבֹת בְּהֶם מִכָּל
מִלֻּאכַת הָעֲבוּדָה:
וְהַפְּרִשָּׁה הַזֹּאת עִם פְּרִשַׁת הַמוֹעֲדוֹת
שְׁבֹתוֹת כְּהֻנִּים (ויקרא כג), שֶׁם
נֶאֱמַר בְּתַחֲלָה דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם, וּבְסוֹף וְיִדְבֹּר מֹשֶׁה אֵת
מוֹעֲדֵי ה' אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וּבִכְאֵן כְּכֹה,
בְּתַחֲלָה צוֹ אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם, וּבְסוֹף וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל כָּכָל אֲשֶׁר צִוָּה ה': וְלֹא הַזְכִּיר
"מוֹעֲדֵי ה'", בְּעַבּוּר שְׁהִזְכִּירוּ בְּכָאֵן

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - י"ח תמוז מפרק פח עד סוף פרק פט	יום רביעי - כ"א תמוז מפרק קד עד סוף פרק קה
יום שני - י"ט תמוז מפרק צ עד סוף פרק צו	יום חמישי - כ"ב תמוז מפרק קו עד סוף פרק קז
יום שלישי - כ' תמוז מפרק צז עד סוף פרק קג	יום שישי - כ"ג תמוז מפרק קח עד סוף פרק קיב
שבת קודש - כ"ד תמוז פרק כ מפרק קיג עד סוף פרק קיח	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון י"ח תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 186, פרק ד. ואולם... עד עמ' 186, בנעימים.

אגרת התשובה

פרק ד ואולם כל הנ"ל הוא לגמר הכפרה ומירוק הנפש לה' אחר התשובה כמ"ש לעיל מהגמ' פ"ק דובחים דעולה דורון היא לאחר שריצה הפרקליט וכו'. אמנם התחלת מצות התשובה ועיקרה לשון עד ה' באמת ובלב שלם. ההכרח לבאר היטב בהרחבת הביאור. בהקדים מ"ש בזה"ק בביאור מלת תשובה ע"ד הסוד. תשוב ה'. ה' תתאה תשובה תתאה. ה' עילאה תשובה עילאה. וגם מ"ש בזה"ק בקצת מקומות שאין תשובה מועלת לפוגם בריתו ומוציא ז"ל. והוא דבר תמוה מאד שאין לך דבר עומד בפני התשובה ואפי' ע"ז וג"ע וכו'. ופ' בר"ח שכונת הזהר שאין מועלת תשובה תתאה כ"א תשובה עילאה וכו'. הנה להבין זאת מעט מזעיר צריך להקדים מה שמבואר מהכתוב ומדברי רז"ל ענין הכרת ומיתה בידי שמים כשעבר עבירה שחייב עלי' כרת ה' מת ממש קודם חמשים שנה. ובמיתה בידי שמים מת ממש קודם ששים שנה כחנניה בן עזור הנביא בירמי' (ולפעמי' גם במיתה בידי שמים נפרעין לאלתר כמו שמצינו בער ואונן) והרי נמצאו בכל דור

1 **פָּרָק ד. וְאֵלֶּם, כָּל הַנֶּזֶק לְעִיל, – בענין התעניות הבאות**
2 **בשיבות לענין התשובה, ואלו תעניות יש להחמיר לצום אותן**
3 **בפועל ואלו שיש לפדות בצדקה, הוא לְגִמְרָה הַכִּפְרָה וּמִירוּק**
4 **הַנֶּפֶשׁ לַה' – כל זה בא אחר הַתְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל**
5 **מִהֶנְקָא פֶּרֶק קִמָּא**
6 **דְּיֻבְחִים, – פרק ראשון**
7 **במסכת זבחים, דְּעוּלָה –**
8 **קרבן עולה שהיו מביאים**
9 **על מצות עשה, אחרי**
10 **התשובה, דורון היא**
11 **לאחר שריצה הַפְּרָקְלִיט**
12 **וכו'. – אז מביאים דורון**
13 **כדי להיות רצוי וחביב**
14 **בפני המלך נגדו חטא, כך**
15 **גם התעניות (או הצדקה)**
16 **האמורות, הן כאמצעי**
17 **להיות שוב רצוי וחביב**
18 **לפני הקב"ה. אָמֵנָּה**
19 **הַתְּחִלַת מִצְוַת הַתְּשׁוּבָה**
20 **וְעִקְרָהּ, לְשׁוֹב עַד ה' –**
21 **כפי שיסביר להלן, הכוונה**
22 **היא עד שיחזור שם הוי'**
23 **בשישראל לשלימותו,**
24 **בְּאֵמֶת וּבְלֵב שָׁלֵם,**
25 **הַהִכָּרָה לְבָאֵר – זאת**
26 **הַיִּטֵּב הַהִכָּרָה הַבְּאִיר,**
27 **בְּהִקְדָּם – לאחר הקדמת,**
28 **מֶה שֶׁכְּתוּב בְּזֵהָר הַקְּדוּשׁ: בְּבִאּוּר מִלֵּת "תְּשׁוּבָה" עַל דְּרָךְ**
29 **הַסּוּד – ביאורה של המלה "תשובה" על פי דרך הסוד, הוא:**
30 **"תְּשׁוּבָה ה'", – שהאות ה' משם הוי' תוחזר ותהיה מאוחדת עם**
31 **המדריגה שלמעלה ממנה, אתה היתה מאוחדת לפני כן, ה'**
32 **תְּתָאָה – "תְּשׁוּבָה תְּתָאָה", – ה' התחתונה שבשם הוי',**
33 **כלומר, ה' האחרונה שבשם הוי' (י' ה' ו' ה'), כשהיא מוחזרת**
34 **אל האות וא"ו של שם הוי', זה נקרא "תשובה תתאה" –**
35 **המדריגה התחתונה שבתשובה, ה' עֲלָאָה – "תְּשׁוּבָה עֲלָאָה".**
36 **– ה' הראשונה שבשם הוי' כשהיא מוחזרת אל האות יו"ד**
37 **שבשם הוי', זה נקרא "תשובה עילאה" – תשובה עליונה,**
38 **המדריגה העליונה שבתשובה. וְנָם – צריך להקדים, מֶה שֶׁכְּתוּב**
39 **בְּזֵהָר הַקְּדוּשׁ בְּקִצָּת מְקוֹמוֹת, שֶׁאֵין תְּשׁוּבָה מוּעֵלַת לְפִינָם**

40 **בְּרִיתוֹ וּמוֹצִיא זֶרַע לְכַפֵּלָה, וְהוּא – מה שאומר באותם**
41 **מקומות בזהר, שאין תשובה מועילה על חטא זה, הרי זה דְּבָר**
42 **תְּמוֹה מְאֹד, שֶׁאֵין לָךְ דְּבָר עוֹמֵד בְּפָנֵי הַתְּשׁוּבָה, – שגם**
43 **תשובה לא תועיל, וְאֶפְלוּ – העבירות החמורות ביותר של**
44 **עֲבוּרָה יוֹרָה וְגִלּוֹי עֲרִיּוֹת**
45 **וכו'. – שיש בהם החומרה**
46 **המיוחדת של "יהרג ואל**
47 **יעבור", שעל האדם ליהרג**
48 **ובלבד שלא יעבור עבירות**
49 **אלה, ובכל זאת מועילה**
50 **בהם תשובה. כיצד,**
51 **איפוא, אומר בזהר**
52 **הקדוש, שעל חטא פגם**
53 **הברית והוצאת זרע**
54 **לבטלה, אין תשובה**
55 **מועילה? וּפְרָשׁ בְּרִאשִׁית**
56 **הַכְּמָה, שֶׁכְּפִנַת הַזֶּהָר –**
57 **היא: שֶׁאֵין מוּעֵלַת – על**
58 **חטא זה, תְּשׁוּבָה תְּתָאָה**
59 **בִּיָּאָם תְּשׁוּבָה עֲלָאָה**
60 **וכו'. – לכך מתכוון הזהר,**
61 **שתשובה סתם, שהיא**
62 **"תשובה תתאה" אין בה מן**
63 **המועיל, אך המדריגה**
64 **העליונה יותר של תשובה,**
65 **"תשובה עילאה" –**
66 **מועילה לחטא זה. הִנֵּה**

67 **לְהִבִּין זֹאת – לפחות, מְעַט מוֹעִיר, – מעט מן המקצת, צָרִיךְ**
68 **לְהִקְדִּים מֶה שֶׁמִּבְּאֵר מִהֶנְקָא וּמִדְּבָרֵי רִבּוּתֵינוּ וְזִכְרֵנוּ**
69 **לְבָרְכָה עֵינֵינוּ הַכָּרָה וּמִיתָה בִּיְדֵי שָׁמַיִם, – באיזה אופן בוצע**
70 **עונש כרת ועונש מיתה בידי שמים: כְּשֶׁעָבַר עֲבָרָה שְׁחִיכִים**
71 **עָלֶיהָ כָּרַת – הִיָּה מֵת מִמָּוֶשׁ קָדָם – לפני מלאת לחוטא,**
72 **חֲמִשִּׁים שָׁנָה, וּבְמִיתָה בִּיְדֵי שָׁמַיִם – כשאחד עובר עבירה**
73 **שעונשה מיתה בידי שמים, הִיָּה מֵת מִמָּוֶשׁ – לא מיתה רוחנית**
74 **של הנפש, אלא מיתה גשמית של הגוף – קָדָם – לפני שמלא לו**
75 **שָׁשִׁים שָׁנָה, כְּחִנּוּכָה בֶן עֶזְרָה הַנְּבִיא בִּרְמִיָּה¹⁰ – שאמר**
76 **נבואת שקר, והקב"ה אמר לו "הנני משלחך מעל פני האדמה**
77 **גר", ובתור עונש מת ממש¹¹, (ולפעמים גם בְּמִיתָה בִּיְדֵי שָׁמַיִם**
78 **נִפְרָעִין לְאֵלָתָה, – נענשים מיד, כְּמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ בְּעַר וְאֹנִן). –**

1. רפ"ב. וראה לקוטי שיחות חלק י"ט עמוד 401 הערה 12 ובשולי הגליון. 2. ח"ג קכב, א. 3. זח"א ס, א. ריט, ב. זח"ב ריד, ב. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "רמב"ם תשובה ספ"ג. ע"פ ירושלמי פאה פ"א, א. ובז"ח ס"פ בראשית". 5. שער הקדושה פי"ז. 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וייל: מעט (בכמות) מזעיר (באיכות) – משא"כ בלי מעט מן המעט וכיו"ב". 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי שולל דעת הרמב"ם ס"פ אחריי". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כירוש' ביכורים רפ"ב – כפי' תוד"ה כרת שבת כה, סע"א". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל". – בנוגע לכרת (בהערה 7). 10. פכ"ח. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "1" הרי דינו מיתה בידי אדם (סנה' פט, א. 2) לא נתפרש בכלל בן כמה שנים ה'. וי"ל דהרא"ה היא דמיתה ביד"ש מת ממש (דהוה חידוש אדה"ו כאן) וכמש"נ בחנני' כה אמר ה' הנני משלחך (ביד"ש) מעל פני האדמה השנה אתה מת גר' וימת חנני' גר'. ועפ"ז מוכן הבא

- 1 שהיו חייבים מיתה בידי שמים (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: בהם, מת בפועל ממש, לפני שמלאו לו חמשים או ששים
2 ראה לעיל ספ"א), על החטא שחטאו, ועונשם בא עליהם מיד. שנה, ומתעוררת השאלה: וְהָרִי נִמְצָאוּ כָּל דֹּר כָּמָה
3 על-בלי-פנים, כפי וְכָמָה חֲיָבִי כְרִיתוֹת
4 שמוצאים אנו בפסוקים ומיתות, – ובכל זאת, וּמִיתוֹת
5 ובמאמרי חכמינו ז"ל, הרי כָּמָה וכָמָה חֲיָבִי כְרִיתוֹת ומיתות והאריכו ימיהם וְהָאֲרִיכוּ
6 בכרת ובמיתה בידי (ושניהם) [ושנותיהם] בנעמים. (ושנותיהם) [ושנותיהם]
7 שמים, שמי שהיה חייב בְּנֵעִימִים?¹²

יום שני י"ט תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 186, אך הענין יובן... עד עמ' צד, החי' וכו'.

- 15 אֲךְ הָעֵנִין יוֹכֵן, עַל-פִּי מַה שֶּׁכָּתוּב¹³: "כִּי חֶלֶק ה' עִמּוֹ אֲדָם¹⁸, כִּי כְמוֹ שֵׁשׁ הִפְרֵשׁ וְהַבְדֵּל גָּדוֹל כְּאֵדָם הִתְחַתְּנוּ
16 וְכוּ", – בני ישראל הם חלק הוי', הם חלק מִשֵּׁם הַיּוֹנִי"ה עַל-דֶּרֶךְ-מִשְׁלַל, בֵּין הַחֶבֶל שִׁיּוּצָא מִפּוֹ בְּדִיבּוּרוֹ לְהַבֵּל
17 בְּרוּךְ-הוּא, בְּדִכְתִּיב: – כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב¹⁴: "וַיִּפַּח בְּאַפּוֹ נְשָׁמַת חִיּוּצָא עַל-יָדֵי נִפְיָהָ, שֶׁבַּהֲבֵל שִׁיּוּצָא בְּדִיבּוּרוֹ מְלֻכָּשׁ בּוֹ
18 חַיִּים", – הרי כתוב כאן בֶּחַ וְחַיּוֹת מַעֲט מוֹעִיר,
19 "ויפח", וּמֵאֵן דְּנִפַּח – מעט מן הקצת, וְהוּא
20 מִתּוֹכּוֹ נִפַּח¹⁵ וְכוּ¹⁶. – בְּחִינַת חִיּוּצוֹנוֹת מִנְפֶּשׁ
21 הַנוּפָח, נּוּפַח מִתּוֹכִיתוֹ מִשֵּׁם הַיּוֹנִי"ה ב"ה כְּדִכְתִּיב וַיִּפַּח בְּאִפּוֹ נְשָׁמַת חַיִּים וּמֵאֵן דְּנִפַּח מִתּוֹכּוֹ נִפַּח וְכוּ'.
22 ומפנימיותו, כך, שהנשמה וַאֲפָ שְׁאִין לוֹ דְמוֹת הַגּוּף וְכוּ' ח"ו. אֲךְ דְּבִרָה תוֹרָה
23 עליה כתוב "ויפח", הִיא כִּי כְמוֹ שֵׁשׁ הִפְרֵשׁ וְהַבְדֵּל גָּדוֹל כְּאֵדָם כְּלִשׁוֹן בְּנִי"א.
24 מפנימיות האלקות, וְהִיא כִּי כְמוֹ שֵׁשׁ הִפְרֵשׁ וְהַבְדֵּל גָּדוֹל כְּאֵדָם כְּלִשׁוֹן בְּנִי"א.
25 שם הוי', כפי שיסביר מיד הִתְחַתְּנוּ עַד"מ בֵּין הַחֶבֶל שִׁיּוּצָא מִפּוֹ בְּדִיבּוּרוֹ לְהַבֵּל
26 להלן: וַאֲפָ שְׁאִין לוֹ – חִיּוּצָא ע"י נִפְיָהָ. שִׁיּוּצָא בְּדִיבּוּרוֹ מְלֻכָּשׁ בּוֹ כַח
27 להקב"ה, דְמוֹת הַגּוּף וְחַיּוֹת מַעֲט מוֹעִיר וְהוּא בְּחִי' חִיּוּצוֹנוֹת מִנְפֶּשׁ הַחַיָּה
28 וְכוּ'¹⁷ חֲסִידֵי-שְׁלֹם, – שֶׁבַּקְּרָבוֹ. אֲבָל בִּיּוּצָא בְּכַח הַנוּפָח דְּמִתּוֹכּוֹ נִפַּח מְלֻכָּשׁ
29 בִּצְדָה, אִיפּוֹא, מִתַּאֲמִים בּוֹ כַח וְחַיּוֹת פְּנִימִי' מִבְּחִי' הַנֶּפֶשׁ הַחַיָּה וְכוּ'.
30 לומר על כך "ויפח", וְהַבְּהֵל שֶׁבִּנְפִיחָה הוּא פְּנִימִיּוֹת
31 ושעם ישראל הם חלק מהקב"ה? אֲךְ דְּכָרָה תוֹרָה כְּלִשׁוֹן בְּנִי

יום שלישי כ' תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' צד, ככה ממש עד"מ... עד עמ' צד, מבחי' האותיות.

- 49 כָּכָה מִשֵּׁשׁ עַל-דֶּרֶךְ מֵאֵן לֹאֲחִיז, – שְׁלֹפְנִי
50 מִשְׁלַל, הַמְּבַדֵּיל הַבְּדִלּוֹת הַמְּבַדֵּיל הַבְּדִלּוֹת
51 לֹאֲחִיז קִיּוֹן, וְשֵׁשׁ הִפְרֵשׁ¹³ כָּכָה
52 עֲצוּם מְאֹד לְמַעֲלָה, בֵּין מִשֵּׁשׁ עַד"מ הַמְּבַדֵּיל הַבְּדִלּוֹת לֹאֲחִיז קִיּוֹן. יֵשׁ הִפְרֵשׁ
53 כָּל צְבָא הַשָּׁמַיִם, וְאַפְּלוֹ עֲצוּם מְאֹד לְמַעֲלָה בֵּין כָּל צְבָא הַשָּׁמַיִם וְאַפְּלוֹ הַמְּלָאכִים,
54 הַמְּלָאכִים, שֶׁנִּבְרָאוּ שֶׁנִּבְרָאוּ מֵאֵין לֵישׁ וְחַיִּים וְקִיּוּמִי' מִבְּחִי' חִיּוּצוֹנוֹת הַחַיּוֹת

בחצו"ג תיכף לאח"ז "ולפעמים גם במיתה ביד"ש נפרעין לאלתר" – מהי (1) השייכות לכאן, (2) פי' "גם" – וע"פ הנ"ל: מתרץ, –
דלכאורה ענין דחנני' אינו דומה ליד"ש דנדר"ד שהרי מיתתו ביד"א (ובזה) – פשיטא שהכוונה מת ממש) ומיתתו בפועל באה תחת זה.
וע"ז מתרץ "בירמי" – דאף שדינו מיתה ביד"א כבש"ס – לא דנוהו ע"ז, כ"א כמסופר בירמי': הבטחת מת גוי' לכן גוי' – עונש מה' (לא
תמורת יד"א) על שהבטיח כו' ומת ממש. וא"ת הרי מת לאלתר – לפעמים גם כו'. בהמשך להנ"ל יל"פ גם ההדרגה הנביא – לא רק
שלא דנוהו בפועל ביד"א, אלא שאא"פ הי' לדונו למיתה ביד"א (ובמילא – אין מקום לעונשו תמורת זה), כי המדובר בחנני'
הנביא (היינו שנביא אמת הי'). וכ"כ בירוש' סנהדרין פי"א ה"ה. ורק לאחר שיעברו שנתיים ולא תתקיים הבטחתו אפשר לדונו ביד"א.
– ראה שיעורים בספר התניא עמוד 1188 ואילך. 12. על השאלה: מה מציין רבנו הזקן בקושיא, בהוסיפו המלה "בנעמים" ("שהאריכו
ימיהם ושנותיהם בנעמים") – ענה הרבי שליט"א: "שאאל"פ (בדוחק עכ"פ) שנתקיים ע"י עונש עוני וכו' שנק' מתו בל' "הכתוב"
(שמות ד, יט) ו"דבריו רז"ל" (הובא בפרש"י עה"ת שם). 13. האזינו לב, ט. 14. בראשית ב, ז. 15. הובא לעיל ח"א רפ"ב בשם
הזהר. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הכוונה להמשך בזה ח"א רפ"ב". 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכו' – ולא
גוף – שיר יגדל. וראה לקו"ת לג"פ בתחלתו". 18. ברכות לא, ב.

- 1 אינ־סוף בְּרוּךְ־הוא לְהַחיות הַעוֹלָמוֹת, וּבְחִינָה זוֹ – שֶׁל שֹׁפֵעַ
2 חיות, נִקְרָאת בְּשֵׁם "רוּחַ פִּי" עַל־דֶּךָ־מִשָּׁל, – כִּמוֹ רוּחַ
3 הַפֶּה שִׁיוּצֵא מֵהָאֵדָם בְּשֹׁפֵעַ שֶׁהוּא מְדַבֵּר, כִּמוֹ שֶׁכָּתוּב¹⁹:
4 "וּבְרוּחַ פִּי – נִבְרָא, כֹּל צָבָא", וְהִיא בְּחִינַת חַיִּית
5 הַמְלָכִית בְּאוֹתִיּוֹת
6 שֶׁבְּעֶשְׂרָה מַאֲמָרוֹת
7 (שֶׁהֵן – הָאוֹתִיּוֹת, בְּחִינַת
8 כָּלִים וְהַמְשָׁכוֹת וְכוּ', –
9 מִהַחַיִּית הָאֱלֹקִית, כִּמוֹ
10 שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּלִקּוּמִי
11 אֲמָרִים – סֵפֶר ה'תניא',
12 חֶלֶק ב' – "שֶׁעַר הַיְחוד
13 וְהַמּוֹנֵה", פָּרָק יא);
14 וּבִין נִשְׁמַת הָאָדָם,
15 שֶׁנִּמְשָׁכָה תַּחְלָה
16 מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת תַּחֲיִית
17 וְהַשֹּׁפֵעַ שֶׁמִּשְׁפִּיעַ אֶיךָ
18 סוֹף בְּרוּךְ־הוא, כִּמוֹ
19 שֶׁכָּתוּב: – לִגְבִי הַנִּשְׁמָה,
20 הַלִּשׁוֹן "וַיִּפֹּחַ וָגו'", –
21 שְׂכָמוֹר לַעֲלִי, מוֹרָה
22 הַמְלָה "וַיִּפֹּחַ" עַל פְּנִימִיּוֹת
23 הַחַיִּית וְהַשֹּׁפֵעַ, כִּי הַנּוֹפֵחַ –
24 נּוֹפֵחַ מִתּוֹכוֹ וּמִפְּנִימִיּוֹתוֹ,
25 הָרִי שֶׁהַנִּשְׁמָה נִמְשָׁכָה
26 תַּחְלָה מִפְּנִימִיּוֹת הַחַיִּית וְהַשֹּׁפֵעַ שֶׁל אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוא. אֵלֶּא,
27 שְׁלֵאֲחֵר מִכֵּן, בְּגַלּל כְּנִיסַת הַנִּשְׁמָה בְּגוֹף – וְאַחֲרֵי־כֵן יִרְדֶּה
28 בְּסִתֵּר הַמְּדַרְגֵּה, גַּם כֵּן, עַל־יְדֵי בְּחִינַת הָאוֹתִיּוֹת – כִּפִּי
29 שֶׁדִּבֵּר בְּמִלָּאכִים הַמִּתְהוּוִים מֵאוֹתִיּוֹת, אֵלֶּא שְׂכָאן הֵן הָאוֹתִיּוֹת
30 שֶׁבְּמֵאֲמָר: "נַעֲשֶׂה אָדָם וְכוּ"²⁰, – מִהֵן נִבְרָא הָאָדָם, כְּדִי
31 לְהַתְלַבֵּשׁ – הַנִּשְׁמָה, בְּגוֹף – הָאָדָם, שֶׁבְּעוֹלָם הַהִזָּה תַּתְּחַתּוֹן, –
32 הָרִי שֶׁהַנִּשְׁמָה נִמְשָׁכָה תַּחְלָה, מִפְּנִימִיּוֹת הַחַיִּית וְהַשֹּׁפֵעַ, וְרִק
33 מִפֶּתַח הַתְּלַבְּשׁוֹת בְּגוֹף, נִמְשָׁכָה עַל־יְדֵי בְּחִינַת הָאוֹתִיּוֹת, שֶׁהֵן
34 בְּחִינָה שֶׁל חִיצוֹנִיּוֹת. הָרִי שֶׁהַהִבְדֵּל בֵּין מִלָּאכִים לְנִשְׁמוֹת הוּא,
35 שֶׁנִּשְׁמוֹת הֵן מִפְּנִימִיּוֹת
36 הָאֱלֹקוֹת, הִיא שֵׁם הוּי'
37 (כִּפִּי שִׁיוֹסֵבֵר לַהֲלֹךְ),
38 וּמִלָּאכִים הֵם מִבְּחִינָה שֶׁל
39 חִיצוֹנִיּוֹת – שֵׁם אֱלֹקִים.
40 וְלִכֵּן נִקְרָאוּ הַמְּלָאכִים
41 בְּשֵׁם "אֱלֹקִים" בְּכַתּוּב,
42 וְכִמוֹ שֶׁכָּתוּב²¹: "כִּי ה'
43 אֱלֹקֵיכֶם (הוּא)²² אֱלֹקֵי
44 הָאֱלֹקִים גו'²³, – הָאֱלֹר
45 ה' שֶׁל הַמְּלָאכִים, "הוּדוּ
46 לְאֱלֹקֵי הָאֱלֹקִים גו'²⁴, –
47 שֶׁל הַמְּלָאכִים, "וַיִּבְאֹו בְּנֵי
48 הָאֱלֹקִים לְהִתְיַצֵּב גו'²⁵,
49 – הַמְּלָאכִים בָּאוּ לְהִתְיַצֵּב
50 לִפְנֵי הַקֶּבֶד, הָרִי
51 שֶׁהַמְּלָאכִים נִקְרָאִים בְּשֵׁם
52 "אֱלֹקִים". לְפִי שֶׁנִּיָּקַת
53 חַיִּיתָם – שֶׁל הַמְּלָאכִים,
54 הִיא מִבְּחִינַת חִיצוֹנִיּוֹת –
55 הָאֱלֹקוֹת, שֶׁהִיא בְּחִינַת
56 הָאוֹתִיּוֹת לְבָד, וְשֵׁם אֱלֹקִים הוּא בְּחִינַת חִיצוֹנִיּוֹת לְגַבִּי שֵׁם
57 הוּי' בְּרוּךְ־הוא. אֲבָל נִשְׁמַת הָאָדָם, שֶׁהִיא מִבְּחִינַת
58 פְּנִימִיּוֹת תַּחֲיִית, – הָאֱלֹקִית, הִיא חֶלֶק מִשֵּׁם הוּי' בְּרוּךְ־
59 הוּא, כִּי שֵׁם הוּי' מוֹדֶה עַל פְּנִימִיּוֹת תַּחֲיִית, שֶׁהִיא לְמַעַלָּה
60 מְעַלָּה מִבְּחִינַת הָאוֹתִיּוֹת.

יום רביעי כ"א תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' צד, וביאור הענין... עד עמ' צה, שם הוי' וכו':

- 61 וְבִיאור הָעֵנִין, – אִיזָה עֵנִין יֵשׁ בְּנִשְׁמָה, שְׂכוֹ נִרְאָה שֶׁהִיא חֶלֶק
62 מִשֵּׁם הוּי' – כְּלוֹמֵר, שְׂאוֹתָם בְּחִינַת וְעֵינִים שִׁישְׁנָם בְּשֵׁם הוּי',
63 יֵשְׁנָם גַּם ב'חלק' זו –
64 בְּנִשְׁמָה? רַבְּנוּ הִזְקוּ מִסְבִּיר
65 לַהֲלֹךְ, שֶׁבְּשֵׁם הוּי' נִבְלָלוֹת
66 עֶשְׂרֵי הַסְפִּירוֹת, וּבִמְקַבֵּל¹⁷
67 יֵשְׁנָם בְּנִשְׁמָה עֶשְׂרֵה¹⁸
68 כּוֹחוֹת שֶׁהֵם כִּמוֹ עֶשְׂרִי¹⁹ וְקִרְיָן לַהֲוֹן עֶשְׂרִי סְפִירָן לְאַנְהָגָה בַּהֲוֹן עֵלְמִין סְתִימִין
69 הַסְפִּירוֹת: כְּנוֹדֵעַ מִמֵּאֲמָר אֵלִיהוּ: – ב'פתח אליהו' שְׁבַהֲקִדְמַת
70 'תִּקּוּנֵי זֶהר': "אֵנֶת הוּא דְּאִפִּיקַת – אֵתָה הוּא זֶה שְׁהוּצָאָה,
71 הָאֲצִלָּה, עֶשְׂרֵי תִקּוּנֵין, –
72 עֶשְׂרֵה תִקּוּנִים, וְקִרְיָן
73 לַהֲוֹן – וְקוֹרְאִים לָהֶם,
74 עֶשְׂרֵי סְפִירָן, – עֶשְׂרֵה
75 סְפִירוֹת, לְאַנְהָגָה בַּהֲוֹן
76 עֵלְמִין סְתִימִין וְכוּ', –

אגרת התשובה

וביאור הענין

כנודע ממאמר אליהו את הוּא דאפיקת עשר תיקונים וקרינן להון עשר ספירן לאנהגא בהון עלמין סתימין

19. תהלים לג, ו. 20. בראשית א, כו. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ג' פסוקים. וי"ל כנגד ג' דרגות מלאכים – דבי"ע: הקרובה לדרגת הנשמות שכולם עלו במח' (ח"א רפ"ב) בריאה. וכל' פסוק הא' "ה' אלקיכם (דנשמות) אלקי האלקים (מלאכים), למטה מזה – לא נזכר לא ה' ולא אלקיכם, כ"א (פסוק הב') אלהאל"ק. וי"ל יצירה, למטה מזה (פסוק הג') בני (ונמשכים מ)האלקים להתייצב גו' (דין עניני עוה"ז וסיפורם "משוט בארץ") וי"ל עשי". 22. המלה "הוא" נוסף על ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, וכך כתוב בפסוק. 23. עקב י, יז. 24. תהלים קלו, ב. 25. איוב א, ו.

בשנמשכת המשכה והשפעה זו יותר למטה לעלמין
 דאִתְגַּלְגַּל, – לעולמות הגלויים, וכמו – למשל, האדם
 שרוצה²⁶ לגלות חכמתו לאחרים על-ידי דבורו על-דרך
 משל – נכללת ונרמזת המשכה זו באותיות ו"ה – של שם
 הוי', כי הוי' מורה על
 המשכה מלמעלה
 למטה, – כציור האות ו'
 בכתב בגשמיות, קו
 מלמעלה למטה, ונס –
 מטעם נוסף יש לכך
 שייכות לאות ו', שכן
 המשכה זו – הנמשכת
 ל"עלמין דאִתְגַּלְגַּל", היא
 על-ידי מדת חסדו
 וטובו – של הקב"ה,
 ושאר מדותיו
 הקדושות, הנכללות
 בדרך כלל במספר שש,
 – במספר האות ו',
 שבפסוק²⁷: "לך ה'
 הנדלה וכו'" עד "לך ה'
 הממלכה וכו'", ולא
 "עד ככלל – בחינת לך
 ה' הממלכה" איננה בכלל
 המדות, כי מדת מלכותו
 יתברך נקראת בשם
 "דבר ה'", – ענין של
 דיבור, ולא מדה כמו שאר
 המדות, כמו שכתוב²⁸:
 "באשר דבר מלך
 שלטון", – וכך, בחינת
 מלכות למעלה, היא ענין
 של דיבור, ונכללת
 ונרמזת – מדת המלכות, באות ה'
 – כיצד מרמזת האות ה' על בחינת המלכות? – כי פנימיות
 ומקור הדבור, הוא תהליך העולה מן הלב ומתחלק לה'
 מוצאות הפה: אחה"ע מהגרון וכו', – הרי שפנימיות
 הדיבור, היא הענין של הבל, ונס חכמת ה"ה" היא בחינת
 הבל לבד, כמו שכתוב²⁹: "אתא קלילא דלית בה מששא".
 – אות קלה שאין אפשרות למשש אותה, היא הבל בלבד. לכן
 מרמזת האות ה' על בחינת מלכות ודיבור שפנימיותו הוא ענין
 ההבל. ואף שאין לו – להקב"ה, דמות הנוף חסד ושלום, –

להנהיג בהם עולמות סתומים (נעלמים) שאינם מתגלים,
 ועולמות גלויים וכו',²⁶ אִנִּית חכים וְלֹא בְּחִכְמָה יִדְעָא, –
 אתה חכם, אתה בעל החכמה, אבל לא בחכמה הידועה
 לנבראים, אִנִּית מְכִין וְלֹא בְּבִינָה יִדְעָא וכו'. – אתה מבין,
 אתה בעל כוח הבינה,
 אבל לא בבינה הידועה
 לנבראים, וכך הלאה, כל
 עשר הספירות, וכל
 העשר ספירות נכללות
 ונרמזות בשם הוי"ה
 ברוך-הוא. כי הוי"ה, –
 של שם הוי', שְׁהִיא
 בְּחִינַת נִקְדָּה לְבַד, –
 האות יו"ד מורכבת
 מנקודה בלבד בלי
 התפשטות באורך ורוחב,
 מְרִמָּזִת לְחִכְמָתוֹ
 יתברך, – ספירת החכמה,
 שְׁהִיא – בחינת וספירת
 החכמה, היא בְּחִינַת
 העלם והסתרת קדם –
 לפני, שְׁבָאָה לְבִיחִינַת
 התפשטות וגילוי ההשגה
 וההכנה (והקוין ששל²⁷
 הוי"ד רומז לְבִיחִינַת
 רצון העליון ברוך-הוא,
 – בחינת כתר, שְׁלֻמְעֵלָה
 מעלה ממדרגת בְּחִינַת
 חֻכְמָה עֲלֵאָה, כְּנֻדָּע).
 ואחר שְׁבָאָה לְבִיחִינַת
 התפשטות וגילוי ההשגה
 וההכנה לעלמין סתומין²⁸
 – לעולמות סתומים –
 כשהיא במדרגה שהעולמות הסתומים יכולים ל"תפוס" אותה
 בהשגה והבנה, שהיא מדרגת וספירת הבינה, נכללת ונרמזת
 – בחינת וספירת בינה, באות ה"א, – של שם הוי', שְׁיֵשׁ לָהּ –
 לאות ה', בְּחִינַת התפשטות לרחב, המורה ומרמז על
 תרחכת האור וההכנה, – ענינה של "בינה", ונס לארץ, –
 לאות ה' גם התפשטות לאורך, המורה על בְּחִינַת התמשכה
 וההשפעה מלמעלה למטה לעלמין סתומין. – לעולמות
 סתומים (נעלמים) – שנמשכת ויורדת אליהם השפעה מספירת
 הבינה, שתהיה להם השגה והבנה באלקות. ואחר-כך,

26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולכאורה סתירה להנ"ל דהוי' למע' מעלה מבחי' האותיות וכאן "לאנהגא בהון עלמין" ומתורץ במש"כ לקמן "ולא בחכמה ידיעא" . ולא בבינה ידיעא". אותיות ה"ה מודיעים ומגלים (כדלעיל בחי' ב"ב כ"מ) – ולכן התחלת "לאנהגא" היא דעלמין סתומין (לא ידיעא)". 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מדייק "שעל" – כי יש קוין למטה מעצם הוי"ד ורומז לענין אחר". 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מוסיף שרוצה במדת חסדו וטובו דלקמן". 29. דברי הימים א. כט, יא. 30. קהלת ח, ד. 31. נוסח "אקדמות".

1 כיצד, איפוא, מתאים לייחס למעלה הבדל מאותיות שיש בהן
2 ממשות לאות שאין בה ממשות? — אך דברה תורה כלשון בני
3 אדם, — באדם קיים הרי הבדל כזה, כך גם למעלה מצינים
4 הבדל זה, כי ברוחניות הענינים יש גם למעלה הבדל בין האות
5 ה' לבין שאר האותיות.

6 בְּשֵׁנִים, — וכן מטעם נוסף
7 מתאים המשל — אף שאין
8 לו דמות הגוף חסדו שלום,
9 שֵׁנִים "דבר ה'" — מורכב
10 בכיכול, מִכֹּחַ אֱלֹהִים,
11 הַמַּחֲלִקוֹת לַה' חֲלָקִי
12 הַמִּצְאֹת, — מהן באות
13 האותיות שלמטה, וְהֵן
14 נִבְרָא כֹל הַיְצוֹר — כל
15 הַנִּבְרָאִים, (וְכֵן)
16 שֶׁנִּתְבָּרַר בְּלִקְוֵי
17 אֲמָרִים — ספר ה"תניא",
18 חֶלֶק כ — "שער היחוד
19 והאמונה" פֶּרֶק יא, בְּאֵזֶר
20 עֵינֵי אֱלֹהִים אֵלֶּיךָ. —
21 עַל-כִּלְפֵּינֵם, הַסִּבֵּר כֵּן
22 רַבְּנוּ הֻזְקָה, אֵיךְ כֹּל עֵשֶׂר
23 הַסִּפְרִיּוֹת נִכְלָלוֹת וְנִרְמְזוֹת
24 בְּשֵׁם הוּי'. — להלן יסביר,
25 אֵיךְ גַּם בְּנִשְׁמָה, הַבְּדִיל,
26 שְׁהִיא חֶלֶק מִשֵּׁם הוּי',
27 יֵשֶׁנּוּ עֵשֶׂר בְּחִינוֹת

28 וּבְחֻמּוֹת, שְׁעִנֵּים דּוֹמָה לְעֵשֶׂר הַסִּפְרִיּוֹת. וְכֵן מִשְׁלַח עַל-דֶּרֶךְ
29 מִשְׁלַח, הַמִּבְדִּיל הַבְּדִילֵי לְאֵין קֵץ, — בֵּין ה"למעלה" לבין
30 נִשְׁמָה שְׁהִיא נִבְרָא, כִּי הַדָּבָר גַּם בְּנִשְׁמָת הָאָדָם, שְׁהִיא
31 בְּחִינַת נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית דְּמִתְכִּיחַ נֶפֶשׁ — עַל כֵּן כְּתוּב הַלְשׁוֹן
32 "וַיִּפְחַח" הַמּוֹרָה, שְׁהִיא בָּאָה מִפְּנִימִיּוֹת הָאֱלֹקוֹת, כִּי הַקֶּבֶץ נּוֹפֵחַ
33 אֶת הַנִּשְׁמָה מִתְכִּיּוֹת וּמִפְּנִימִיּוֹת, הִרִי כִּיוֹן שֶׁהַנִּשְׁמָה הִיא
34 מִפְּנִימִיּוֹת הָאֱלֹקוֹת, הוּא שֵׁם הוּי', הִרִי כִשֵּׁם שִׁבְשֵׁם הוּי' יֵשֶׁנּוּ
35 עֵשֶׂר סִפְרִיּוֹת, כִּי גַם בְּנִשְׁמָה: יֵשׁ כֵּן — בְּנִשְׁמָה בְּחִינַת שְׁכָל
36 הַנֶּעְלָם, — בְּחִינַת וְכוּחַ הַחֲכָמָה, הַמִּרְמָז בְּאֹת יו"ד, — שְׁהִיא
37 כִשֵּׁם שֶׁהָאֹת יו"ד הִיא בְּלִי הַתִּפְשׁוּת שֶׁל אֹרֶךְ וְרוּחָב (הִיא
38 נִקְוָה בְּלִבָּד), כִּי גַם כּוֹחַ וּבְחִינַת הַחֲכָמָה, הוּא כּוֹחַ שֶׁאֵין בּוֹ
39 עֲדִיךְ שׁוֹם הַתִּפְשׁוּת שֶׁל שְׁכָל וְהַשְׁגָּה, אֵלָּא זֹאת בְּלִבָּד,
40 שֶׁבְּכַחוֹ לְצִאֵת אֶל הַגּוֹלִי, לְהַכִּין וְלְהַשְׁכִּיל בְּאִמְתּוֹת וְיִתְבָּרַךְ
41 — בְּאִמְתּוֹת יַחְדָּו, וּבְגִדְלָתוֹ וְכוּ', כֹּל חָד וְחָד לְפָנֶיךָ שְׁעוֹרָא
42 דִּילָּהּ, — כֹּל אֶחָד וְאֶחָד לִפִּי שִׁיעוּרִי, לְפִי רָחֵב שְׁכָלִי וּבְחִינָתוֹ.

אגרת התשובה

דְּמוֹת הַגּוֹף ח"ו. אֵךְ דְּבָרָה תּוֹרָה כְּלָשׁוֹן בְּנֵי אָדָם.
בְּשֵׁנִים שִׁנֵּים דְּבַר ה' כ"ב אֱלֹהִים הַמַּחֲלִקוֹת לַה'
חֲלָקִי הַמִּצְאֹת וְכוּן נִבְרָא כֹל הַיְצוֹר (וְכֵן מִשְׁלַח בְּלִקְ"א
ח"ב פ"א בִּיאֹר עֵינֵי אֱלֹהִים אֵלֶּיךָ). וְכֵן מִשְׁלַח עַד מ
הַמִּבְדִּיל הַבְּדִילֵי לְאֵין קֵץ בְּנִשְׁמָת הָאָדָם שְׁהִיא בְּחִי
נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית דְּמִתְכִּיחַ נֶפֶשׁ יֵשׁ בָּהּ בְּחִי שְׁכָל הַנֶּעְלָם
הַמְרוּמָה בְּאֹת יו"ד שֶׁבְּכַחוֹ לְצִאֵת אֶל הַגּוֹלִי לְהַכִּין
וְלְהַשְׁכִּיל בְּאִמְתּוֹת יו"ד וּבְגִדְלָתוֹ וְכוּ' כֹּל חָד וְחָד לְפָנֶיךָ
שִׁיעוּרָא דִּילִי לִפִּי רָחֵב שְׁכָלִי וּבְחִינָתוֹ. וְכֵן אֵשֶׁר
מִעֲמִיק שְׁכָלִי וּמִרְחִיב דַּעְתּוֹ וּבְחִינָתוֹ הַמַּחֲלִקוֹת בְּגִדְלָתוֹ
יֵת' אֵזֶר מְרוּמָה בְּחִינָתוֹ בְּאֹת ה"א שִׁישׁ לָהּ רָחֵב וְגַם
אֹרֶךְ הַמּוֹרָה הַמִּשְׁכָּה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה לְהוֹלִיד מִבְּחִינָתוֹ
וְהַתְּבַנְנוּתוֹ בְּגִדְלָת ה' אֶהְיֶה וְיִרְאֶה וְתוֹלְדוּתִיהֶן
בְּמִחוּ וְתַעֲלוּמֹת לְבָד וְאֶחָד בְּבִחִי הַתְּגִלּוֹת לְבָד.
וְזֹאת נִשְׁכָּה עֲבוּדָה אֱמִיתִית בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת
בְּקוֹל וּדְבוּר אוֹ מַעֲשֵׂה הֵן אֱלֹהִים וְאֵל ה"א וְכוּ'. וְגַם
הַתְּבַנְנוּת לְהַכִּין וְלְהַשְׁכִּיל בְּאִמְתּוֹת וּבְגִדְלָתוֹ יֵת'
נִשְׁכָּה ג"כ מִהַתּוֹרָה דְּאִוְרִייתָא מִחֲכָמָה נִפְקָא הִיא
בְּחִי יו"ד שֵׁם הוּי' וְכוּ':

— עַד כִּדִּי כִּי הוּא מִבֵּין אֱמִיתִית גְּדוּלָתוֹ שֶׁל הַקֶּבֶץ. עַצֵּם הַכּוֹחַ,
ש"ינח" בּוֹ עֵינֵי אֱמִיתִית וּגְדוּלָת הַקֶּבֶץ, וְזֶה כּוֹחַ הַחֲכָמָה, עֲלִי
מְרֻמָּה הָאֹת יו"ד. וְכֵן אֵשֶׁר מִעֲמִיק שְׁכָלִי וּמִרְחִיב דַּעְתּוֹ
וּבְחִינָתוֹ לְהַתְּבַנְנוּת בְּגִדְלָתוֹ וְיִתְבָּרַךְ, אֵזֶר מְרוּמָה בְּחִינָתוֹ — כּוֹחַ
הַבְּחִינָה, בְּאֹת ה"א, שִׁישׁ
לָהּ רָחֵב, — הַמְרוּמָה עַל
רוּחָב הַהִבְחָה, וְגַם אֶרֶץ, —
לְאֹת ה"א יֵשׁ גַּם אֹרֶךְ,
הַמּוֹרָה עַל הַמִּשְׁכָּה
מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, — כִּדִּי
לְהוֹלִיד מִבְּחִינָתוֹ
וְהַתְּבַנְנוּתוֹ בְּגִדְלָת ה'
אֶהְיֶה
וְתוֹלְדוּתִיהֶן — שֶׁאֵר
הַמִּדּוֹת הַנִּקְרָאוֹת
"תּוֹלְדוֹת" ו"עֲנָפִים" שֶׁל
אֶהְיֶה וְיִרְאֶה, בְּמִחוּ
וְתַעֲלוּמֹת לְבָד, — כִּי
הַדָּבָר בְּתַחֲלִית הוֹלִידָת
הַמִּדּוֹת, כִּשְׁהֵן יֵשֶׁנּוּ בְּמִחוּ
וּבְתַעֲלוּמֹת הַלֵּב בְּלִבָּד.
אֲבָל, בְּאֹפֶן גָּלוּי אֵין הוּא
מְרִיגֵשׁ עֲדִיךְ אֶהְיֶה אוֹ
יִרְאֶה בְּלִבּוֹ, וְאֶחָד בְּכֵן —
יִבֵּא לְהוֹלִיד הַמִּדּוֹת
בְּבְחִינַת הַתְּגִלּוֹת לְבָד.
עֵינֵי זֶה, שִׁיּוּרֵד מִהַשְׁכָּל
וְהַהֲבָנָה לְהִיטֵן עֵינֵי שֶׁל מִדּוֹת — זֶה הִרִי יִרְיָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה
(שְׁכָן, שְׁכָל הוּא הִרִי לְמַעְלָה מִמִּדּוֹת), עַל כֵּן מוֹרָה הָאֹרֶךְ
שֶׁבְּאֹת ה"א, עַל הִירְיָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, שֶׁמִּהַשְׁכָּל יִתְהוּ
מִדּוֹת. וְזֹאת — מִהַמִּדּוֹת אֶהְיֶה וְיִרְאֶה וְכוּ', נִשְׁכָּה עֲבוּדָה
הָאֱמִיתִית בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, בְּקוֹל וּדְבוּר אוֹ מַעֲשֵׂה,
— לְקִיּוֹם מִצְוֹת בְּמַעֲשֵׂה, הַעֲבוּדָה אֱמִיתִית בְּלִימוד תּוֹרָה וְקִיּוֹם
מִצְוֹת, הִיא הִרִי כִשְׁוֹ בְּאִמְתּוֹת אֶהְיֶה וְיִרְאֶה ה' שֶׁלֹּא (כִּפִּי
שֶׁהוֹסֵב בְּפֶרֶק ד' בְּחֶלֶק הָרִאשׁוֹן שֶׁל סֵפֶר ה"תניא"), וְכִשְׁוֹ יוֹרֵד
לְמַטָּה וּמִתְבָּטֵא בְּלִימוד תּוֹרָה וּבְקִיּוֹם מִצְוֹת בְּדִיבור וּבְמַעֲשֵׂה,
הִרִי הֵן אֱלֹהִים וְאֵל ה"א וְכוּ'. — שְׁכָן, הָאֹת וְאֵל הִיא עֵינֵי
הַקוֹל וְהַדִּיבור, וְהָאֹת ה"א הִיא עֵינֵי הַמַּעֲשֵׂה. וְגַם הַתְּבַנְנוּת
לְהַכִּין וְלְהַשְׁכִּיל בְּאִמְתּוֹת וּבְגִדְלָתוֹ וְיִתְבָּרַךְ, נִשְׁכָּה גַּם בֵּין
מִהַתּוֹרָה, — שְׁכָן, עֲלִי הִרִי לְלִימוד בְּתוֹרָה עֵינִים שִׁיבִיאוֹ אוֹתוֹ
לְהַבְנֵת אֱמִיתִית וּגְדוּלָת הַקֶּבֶץ, דְּאִוְרִייתָא מִחֲכָמָה נִפְקָא, —
תּוֹרָה בָּאָה מִחֲכָמָה, הִיא בְּחִינַת יו"ד שֵׁם הוּי' וְכוּ':

יום חמישי כ"ב תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' צה, פרק ה. והנה... עד עמ' 190, כדלקמן):

- 1 פרק ה. בפרק הקודם, פרק ד', הסביר רבנו הזקן, שנשמתו של יהודי,
2 היא חלק משם הוי', כלומר, היא באה מפנימיות האלקות שהיא שם הוי',
3 שלא כמו שאר הנבראים שבאים משם אלקים ומהדיבור שלמעלה,
4 שהוא חיצוניות. אלא, כדי שתוכל הנשמה להתלבש בגוף של עולם הזה,
5 היה עליה לרדת בסתר
6 המדריגות, עלידי ה"דיבור"
7 שלמעלה, במאמר "נעשה"
8 אדם". כלומר, הנשמה גם כן
9 עברה אחרי-כך דרך הדיבור
10 שלמעלה, אבל היא באה
11 בתחילה מפנימיות האלקות.
12 לכן כתוב על הנשמה השלש
13 "ויפח", שהכוונה ב"ויפח"
14 היא, שזה בא מהפנימיות.
15 שכן "מאן דנפח מותוכיה נפח"
16 (הנופח – נופח מותוכו
17 ומפנימיותו). וכיוון שהנשמה
18 היא חלק משם הוי', לכן
19 קיימים גם בה עשרה כחות.
20 בדוגמה לעשר ספירות
21 הכלולות בשם הוי'. בפרק
22 הנוכחי יסביר רבנו הזקן, שגם
23 מה שהנשמה נמשכת למטה בגוף (שעל כך הוסבר לעיל, שזה) עלידי
24 הדיבור "נעשה אדם", ודיבור הוא הרי חיצוניות, אך, מאיזו מדריגה
25 בדיבור נמשכה הנשמה – מפנימיות הדיבור, שזה הענין של הבל (שלא
26 כמו בשאר הנבראים, כולל מלאכים, שהם באים מחיצוניות הדיבור). כך,
27 שגם פנימיות הנשמה וגם חיצוניות הנשמה באות מהפנימיות שלמעלה:
28 פנימיות הנשמה באה מהפנימיות שלמעלה (שהיא שם הוי'), וחיצוניות
29 הנשמה באה מפנימיות הדיבור שלמעלה (כלומר, מהפנימיות של
30 החיצוניות, שכן, דיבור בכלל הוא הרי חיצוניות).
31 והנה, הנמשכת וירידת הנפש האלקית לעולם הזה
32 להתלבש בגוף האדם, – שזה בא מהדיבור שלמעלה,
33 מהמאמר "נעשה אדם", נמשכה מבחינת פנימיות ומקור
34 הדיבור, הוא הבל העליון, המרמז באות ה"א תתאה –
35 האות ה' האחרונה של שם הוי', כנזכר לעיל, – שייכותה של
36 האות ה' ל"הבל", וכמו שכתוב: "ויפח באפיו נשמת חיים,
- ויהי האדם לנפש חיה", – הקב"ה נפח נשמה בגוף, שזה
משמעות "ויהי האדם לנפש חיה", נשמה בגוף – "ויפח באפיו
נשמת חיים" – שהיה זה באופן של "ויפח", ומאן דנפח וכו'. –
הנופח – נופח מתוכיותו ומפנימיותו. הרי, שגם ההמשכה של
הנשמה בגוף (חיצוניות
הנשמה) היא באופן של
פנימיות, אלא שהמדובר
כאן הוא על פנימיות
הדיבור, שהיא הפנימיות
של החיצוניות, שלא
כפנימיות של הנשמה
עצמה הבאה מהפנימיות
שלמעלה ממש, וזהו
שכתוב: "כי חלק ה'
עמו, יעקב הכל
נחלתו", – כלומר, שישנן
בנשמה שתי מדריגות:
מדריגה אחת – "חלק
מהוי'", פנימיות הנשמה,
ומדריגה שנייה – "חבל
נחלתו", חיצוניות הנשמה.
פרוש, – המלה "חבל",
הוא כמו חבל, על-דרך-משל, שראשו אחד קשור למעלה
וקצהו למטה. – כך הנשמה, הקצה העליון של הנשמה קשור
ב"למעלה" והקצה השני מלוכש בגוף. כי הנה, פשוט – פירוש,
הכתוב: מה שכתוב – לגבי הנשמה: "ויפח", הוא להורות
לנו, כמו ששל-דרך-משל כשהאדם נופח לאיזה מקום, אם
יש איזה דבר חוצץ ומפסיק ביניהם – בין האדם הנופח לבין
הדבר שעליו הוא נופח, אין הבל הנופח עולה ומגיע כלל
לאותו מקום, – עליו הוא נופח? ככה ממש – בנמשל, אם
יש דבר חוצץ ומפסיק בין גוף האדם לבחינת הבל העליון.
– אינו מגיע אז ההבל שלמעלה שעליו נאמר "ויפח". אך
באמת, אין שום דבר גשמי ורוחני חוצץ לפניו ותכרה, כי
– הרי כתוב: "הלא את השמים ואת הארץ אני מלא",
ו"מלא כל הארץ כבודו", ו"לית אתר פנוי מניח", – אין
מקום שהוא פנוי ממנו יתברך, כ"שמים ממעל ועל הארץ

1. בראשית א, כו. 2. האזינו לב, ט. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "היתור ל' פשט הכתוב כו' לנו" (מה ה' חסר בהבנת הענין בהשטחטט?) – י"ל דמבואר וגם מתרץ מה שלכאורה אינו מובן כלל: ע"פ משנת"ל הסדר בהמשכת הנשמה מלמעלמ"ט – פנימיות החיות, אח"כ פני' הדבור (ושניהם נלמדים מל' ויפח – כנ"ל) ואח"כ אותיות הדבור (ולא בנפיקה) "נעשה אדם", ורק אח"כ "נעשה" – הפועל – התלבשות הנשמה בגוף – היינו ד"באפיו" נמשך מדבור ולא מ"ויפח"! ולזה מבאר דפשוט הכתוב מה שבא להורות (דלכאורה ה"י צ"ל "פירוש" "תוכנו" וכיו"ב או להשמיט התיבה) – על השינוי גם לאחר הפעולה ד"נעשה אדם", דגם אז (אף שאינו מפנימי) ה"י עד"מ כשאדם נופח כו' (משא"כ דיבורו נשמע – היינו מגיע – גם כשיש חציצה, ולכן בשאר הנבראים אין ענין הכרת וכו') וענין זה דריפח ישנו בכל הדרגות דהמשכת הנשמה עד לגוף וגם לאח"י – כל משך היותם "אדם" נשמה וגוף יחד.
4. ב"אגרת התשובה" מהדורא קמא, מבאי כאן רבנו הזקן משל – "כגון בריאה של בהמה" – מהניפוח ב"ריאה" של בהמה. הרכי שליט"א הסביר פעם, שבכך רוצה רבנו הזקן להביא משל מתורה (שכן, ע"פ תורה (שור"ע יו"ד רס"ט) צריכה להיות בדיקת הריאה על ידי ניפוח). 5. ירמיה כג, כד. 6. ישעיה ו, ג.

והוא על־הדרך־משל, מחבל עב שזור מתרי"ג – 613, חבלים 45
דקים, ככה חבל ההמשכה הנזכר לעיל כלול מתרי"ג – 46
613, מצות¹⁰, – כל מצוה היא חבל דק מהחבל הכללי, 47
וכשעובר חס־ושלום על אחת מהנה – על אחת מתרי"ג 48
המצוות, נפסק חבל 49
הדק – שכנגד אותה 50
מצוה, וכו'. – וכשנפסקים 51
מספר מרובה יותר של 52
חבלים דקים, על־ידי 53
שהוא עובר חס־ושלום 54
על כמה וכמה מצוות, 55
נגרמת חלישות גדולה 56
בחבל. ואילו "כרת" הוא 57
ענין שהחבל כולו נכרת 58
ונפסק רחמנא־לצלח. אך 59
גם בחיב כרת ומיתה 60
נשאר עדין בו הרשימו 61
– הרשם, מנפשו 62
האלקית, ועל־ידי־ה 63
יכול לחיות עד חמשים 64
– אם הוא חייב כרת, או 65
ששים – אם הוא חייב 66
מיתה בידי שמים, שנה 67
ולא יותר – מזמן נקוב 68
זה. (ומה שכתוב בפשם 69
הארז"ל שנקנסה בו – 70

אגרת התשובה

אין עוד ואיהו ממלא כל עלמין וכו' אלא כמ"ש בישעי'
כי אם עוונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם.
והטעם לפי שהם נגד רצון העליון ב"ה המוחי את
הכל כמ"ש כל אשר חפץ ה' עשה בשמים ובארץ
(וכמ"ש) שהוא מקור השפעת שם הוי' ונרמז בקוצו
של יו"ד). וזהו ענין הכרת. שנכרת ונפסק חבל
ההמשכה משם הוי' ב"ה שנמשכה מה"א תתאה
כנ"ל. וכמ"ש בפ' אמור ונכרתה הנפש ההיא מלפני
אני ה'. מלפני דייקא. ובשאר עבירות שאין בהן כרת
עכ"פ הן פוגמין הנפש כנודע. ופגם הוא מלשון
פגימת הסכין והוא עד"מ מחבל עב שזור מתרי"ג חבלים
דקים ככה חבל ההמשכה הנ"ל כלול מתרי"ג מצות
וכשעובר ח"ו על אחת מהנה נפסק חבל הדק וכו'.
אך גם בחיב כרת ומיתה נשאר עדיין בו הרשימו
מנפשו האלקי ועי"ז יכול לחיות עד נ' או ס' שנה
ולא יותר (ומ"ש בשם הארז"ל שנכנסה בו בחי'
המקיף וכו' אינו ענין לחיי גשמיית הגוף ומיירי עד נ'
שנה או בזמן הזה כדלקמן):

מתחת אין עוד, – בלעדי הקב"ה, ו"איהו ממלא כל עלמין
וכו", – הוא יתברך מלא כל העולמות וכו', הרי שהקב"ה
נמצא בכל מקום ובכל דבר, כך שלא שייך שום דבר שיסתר
עליו יתברך, אלא כמו שכתוב בישעיה': "כי אם עוונותיכם
היו מבדילים ביניכם
לבין אלקיכם". והטעם,
– מדוע יש בכוח העוונות
לכסות ולהבדיל בין
הנשמה לאלקות, הוא:
לפי שהם – העוונות, נגד
רצון העליון ברוך־הוא
המחיה את הכל, כמו
שכתוב: "כל אשר
חפץ ה' עשה בשמים
ובארץ" – הכל, מהשמים
עד הארץ, נברא ברצונו
של הקב"ה, (וכמו)
שנתבאר לעיל, – בפרק
ד', שהוא – הרצון
העליון, מקור השפעת
שם הוי', ונרמז בקוצו
של יו"ד. – של שם הוי',
וכיון ששם הוי' הוא מקור
ההשפעה לכל הנבראים,
הרי דבר שהוא נגד מקור
ההשפעה של שם הוי'
(והוא ענין העוונות), הוא מנוגד לחיות האלקית ומכסה עליה.
ואם כך – הרי העוונות הם דבר המכסה ואינו נותן לחיות
האלקית שממנה הבל העליון" (עליה נאמר "ויפח") להגיע אל גוף
האדם. וזהו ענין הכרת, שנכרת ונפסק חבל ההמשכה
משם הוי' ברוך־הוא, שנמשכה מה"א תתאה – האות ה'
האחרונה של שם הוי', כנזכר לעיל, – הרי שאין הנשמה
שבגוף מקבלת חיות ממקורה שבשם הוי', ובשעה שחיותו של
יהודי היא מהקדושה בלבד (כפי שהיה למשל בזמן בית
המקדש – כך יסביר להלן), מביא אז דבר זה למיתה גשמית של
הגוף, וכמו שכתוב בפרשת אמרי: "ונכרתה הנפש ההיא
מלפני, אני ה'" – כלומר, משמעות ענין ה"כרת" היא, שהוא
נכרת מהוי', ובלשון רבנו הזקן: "מלפני" דייקא. – ממני דוקא,
משמעות הכריתה היא שהוא נכרת מפנימיות האלקות, שהיא
(כאמור לעיל) שם הוי'. ובשאר עבירות שאין בהן כרת –
על־כל־פנים הן פוגמין – את הנפש, כנודע; ופגם, הוא
מלשון פגימת הסכין. – סכין שחיטה פגום, היינו שחסר משהו
באותו מקום; כך גם בענינו, שחסר משהו מחבל ההמשכה
שממנו הוי' אל הנשמה, כפי שרבונו הזקן מסביר מיד להלן:

במי שעובר על חטא שיש בו כרת או מיתה בידי שמים, פחינת
המקיף וכו' – כלומר, למרות שאין הוא יכול לקבל חיות
פנימית, כי נשמתו נכרתה משרשה, אבל הרי הוא מקבל חיות
מבחינת ה"מקיף", משם יכול הוא לקבל חיות גם כשנשמתו
נכרתה מההשפעה הפנימית של שם הוי' (ולכאורה, מבחינה זו,
הרי היה יכול לחיות יותר מחמשים או ששים שנה? – אלא,
האמור לעיל בשם הארז"ל) אינו ענין לחיי גשמיית הגוף,¹¹
– שמבחינת ה"מקיף" יוכל לחיות גם כשלא נשאר שום רושם
מהנפש האלקית, ומיירי – ומדובר, עד חמשים שנה, –
כשעדיין קיים הרושם מהנפש האלקית, שבגלל כך הוא חי
בגופו – אז ישנה בו בחינת ה"מקיף", או בזמן הזה כדלקמן):
– כפי שיוסבר להלן, שבזמן הזה, כשחיותו של יהודי באה
על־ידי התלבשות בענינים שאינם קדושה, הרי ביכולתו לקבל
ממילא את חיותו גם אז, כשנשמתו כרותה משרשה בשם הוי',
שלכן בזמן הזה יכול גם מי שחייב כרת או מיתה, לחיות יותר
מאשר חמשים או ששים שנה, ואז, חיות הקדושה שמוכרח
שתהיה ליהודי, נמצאת בו מבחינת ה"מקיף" (כמאמר
הארז"ל).

7. נט, ב. 8. תהלים קלה, ו. 9. כב, ג. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "חידוש נפלא – דכאו"א מקבל חיות כפועל בעוה"ז ע"י תרי"ג חבלים, אף שמצות כהנים אין שייכות לזרים, כו"כ מצות א"א שתהינה בב"א ועוד. ואולי מוכן עפמשנת בקר"א ד"ה ולהבין פרטי הלכות (קנט, ב). 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מלקי"ת דברים סב, סע"ג. פג, סע"ב".

יום שישי כ"ג תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 190, פרק ו. אמנם זהו... עד עמ' צו, כנודע לי"ה.

אגרת התשובה

פרק ו אמנם זהו בומן שהיו ישראל במדרגה

עליונה כשהיתה השכינה שורה

בישראל בבחמ"ק. ואז לא היו מקבלים חיות לגופם

רק ע"י נפש האלקי לבדה מבחי' פנימי' השפע

שמשפיע א"ס ב"ה ע"י שם הוי' ב"ה כנ"ל. אך לאחר

שירדו ממדרגתם וגרמו במעשיהם סוד גלות השכינה

כמ"ש ובפשעיהם שולחה אמכם דהיינו שירדה השפעת

בחי' ה"א תתאה הנ"ל ונשתלשלה ממדרגה למדרגה

למטה מטה עד שנתלבשה השפעתה ב"ס דנוגה

המשפיעות שפע וחיות ע"י המזלות וכל צבא השמים

והשרים שעליהם לכל החי הגשמי שבעוה"ז וגם לכל

הצומח כמאור"ל אין לך כל עשב מלמטה שאין לו

אם נפסק "חבל ההמשכה" משם הוי', לא היתה יכולת להמשיך

לחיות, כאמור, שבשעה שעלידי ענין של כרת נכרת ונפסק

"חבל ההמשכה" משם הוי' לנשמתו של יהודי, היה "מת ממש",

שכן לא היתה לו אפשרות לקבל חיותו. אך לאחר שירדו

ממדרגתם, וגרמו במעשיהם סוד גלות השכינה, -

שהשכינה היא בגלות בקליפות וסטרוא-אחרא, שזה ענין של

סוד, כיצד יתכן הדבר שהשכינה תהיה בגלות בקליפות, במו

שכתוב⁵: "ובפשעיהם שלחה אמכם", - "אמכם" היינו

השכינה, "אם הבנים" (כמבואר בחלק א' ריש פרק נ"ב), כנסת

ישראל, מקור נשמות ישראל, בחינת מלכות דאצילות. ובשם

הוי' זה ה' תתאה של שם הוי' שכאמור לעיל - משם בא "חבל

ההמשכה" לנשמה. דהיינו שירדה השפעת בחינת ה"א

תתאה - של שם הוי', הנזכר לעיל, ונשתלשלה ממדרגה

למדרגה למטה מטה, עד שנתלבשה השפעתה בעשר

ספירות דנוגה, - בקליפת "נוגה" שהיא הקליפה שיש בה גם

טוב, יש בה עשר ספירות לעומת עשר ספירות הקדושה⁸,

המשפיעות שפע וחיות עלידי המזלות וכל צבא השמים

והשרים שעליהם, לכל החי הגשמי שבעולם הזה, -

שחיותם באה מקליפת "נוגה" עלידי המזלות וצבא השמים

והשרים, וגם לכל הצומח, - שגם חיותם, המתבטאת בענין של

צמיחה, שהם צומחים מקטן לגדול - באה גם כן מקליפת "נוגה"

1 פרק ו. בפרק ד', בו החל רבנו הזקן לפרש ענין התשובה על פי דרך

2 הסוד, הקדים להסביר מה שמהפסוק ומדברי חכמינו ז"ל אנו יודעים,

3 שב"כרת" היה האדם מת לפני שימלאו לו חמשים שנה, וב"מיתה בידי

4 שמים" היה מת ממש לפני שימלאו לו ששים שנה, ומתעוררת על כך

5 השאלה: הרי ראינו הרבה

6 חייבי כריתות ומיתה בידי

7 שמים שחיו את שנותיהם

8 באריכות ימים ו"בנעמים"? 2

9 כדי להבהיר שאלה זו, הסביר 3

10 רבנו הזקן, שהנשמה היא 4

11 חלק משם הוי', וגם פנימיות 5

12 הנשמה וגם חיצוניותה הן 6

13 שתיהן באופן של "ויפח" 7

14 ("ויפח באפיו נשמת חיים"). 8

15 כלומר, מפנימיות האלקות: 9

16 פנימיות הנשמה באה 10

17 מפנימיות שם הוי' ושם הוי' 11

18 הוא הרי הפנימיות שבאלקות. 12

19 וכן חיצוניות הנשמה

20 הנמשכת (בגוף) עלידי הדיבור "נעשה אדם", היא גם כן באה מפנימיות

21 הדיבור. ושתייהן - פנימיות וחיצוניות הנשמה - הן באופן של "ויפח".

22 שבוה נכללות כל מדריגות ההמשכה של הנשמה כפי שהיא נמשכת

23 בגופו של יהודי, וכפי שהיא כבר נמצאת בתוך גופו של יהודי. על כל זה

24 נאמר "ויפח". דבר המלמד אותנו, שאופן המשכת החיות של נשמה,

25 הנמשכת מאלקות, היא באופן של "נפיקה". שבשעה שקיים דבר החוצץ

26 ומפסיק בין הגופה לבין הדבר אליו הוא נופח, אין חבל הגופה מגיע

27 למקום אליו הוא נופח (שלא כמו בדיבור, שגם אם יש דבר המפסיק,

28 אפשר לשמוע את הדיבור, כלומר, הדיבור מגיע לתעודתו למרות הדבר

29 המפסיק). בכך הסביר רבנו הזקן ענין ה"כרת", בדרך כלל הרי "יעקב חבל

30 נחלתו" שגם בחיצוניות הנשמה ישנו "חבל ההמשכה" של החיות

31 הנמשכת מהנשמה בגוף; אך בשעה שישנו דבר המפסיק, במיוחד ענין

32 של כרת רחמנא-ליצלן החותך את חבל ההמשכה - עלולה אז החיות

33 שמה"ויפח" שלא להגיע לנשמה שבגוף, וממילא היה משפיע הדבר

34 לחיות "מת ממש", שמי שהיה חייב כרת מת ממש לפני שימלאו לו

35 חמשים שנה, או מי שהיה חייב מיתה בידי שמים היה מת לפני שימלאו

36 לו ששים שנה. בפרק הנוכחי, פרק ו', יסביר רבנו הזקן, שכך היה רק

37 בשעה שהשכינה שרתה בישראל בבית המקדש, אז היתה כל חיותם של

38 בני ישראל רק מצד הקדושה, מהשפע הפנימי שהשפיע הקב"ה עלידי

39 שם הוי'. ואילו בזמן הגלות, כשהשכינה בגלות, ואף חיותם של בני

40 ישראל יכולה להימשך באמצעות "קליפה" (כלומר, שחיות הקדושה

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזהו מראה מדר' ישראל אז". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "זהו בכללות העולם, ובנוגע לשכינה, וכן בפרט ובנוגע לאדם - עוד ענין". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "היינו גם כאו"א בפ"ע". 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ועיין לקמן קמ, ב". 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דלכאורה אינו מובן שעי' מעשה בני אדם יכור גלות השכינה"? ועי' מביא ראי' וגם ביאור: א) ראי' - שכן הוא ב) ביאור - מפני שהיא אמכם". 6. ישעי' נ, א. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בפ"ד - בנוגע לכללות העולם. בפ"ה - בנוגע לנשמה דכאו"א". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כבח"א פ"ו". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בלאה"כ (ולא ע"י הגלות שבנדוד", כי אם מחטא עה"ד. ראה קמ, רע"א)".

הסְטֵר־אֶחָרָא, – זאת כשהוא חושב, מדבר או עושה ענינים
של רע, או מהיכלות הקדושה¹⁴ שמהם נשפעות כל מחשבות
טובות וקדושות וכו', – כלומר, גם דיבורים ומעשים טובים,
שכל אלה מקבלים חיותם מהיכלות הקדושה. כי "זה לעצמת זה
עשה האלקים" וכו'¹⁵. –
לעומת כל דבר

שבקדושה, יש כנגדו
בקליפה וסטרא-אחרא, והיכלות הסְטֵר־אֶחָרָא
מקבלים ויונקים חייתם מהתלבשות
והשתלשלות השפע
דעשר ספירות דנוגה, –
איך השפע בא ויורד
ממדריגה למדריגה עד
שהשפע יורד בהיכלות
ה"סטרא אחרא", הקלולה
– קליפת "נוגה" כלולה,
מבחינת טוב ורע, היא
מבחינת "עץ הדעת" וכו',

– בחינת עץ הדעת טוב ורע, שיש בו טוב ורע, כנודע ליודעי חן.
– ליודעי חכמת הקבלה, הרי, כיוון שיש בו טוב ורע, נמשך משם
אחרי ריבוי השתלשלות, הרע של היכלות ה"סטרא-אחרא",
שממש מקבל האדם שפע כשהוא עושה ענינים של רע במחשבה,
דיבור או מעשה. להלן יסביר רבנו הזקן, מדוע האדם החוטא –
לא זו בלבד שהוא יכול לקבל חיות מ"סטרא-אחרא" כשאר בעלי
חיים, אלא שהוא יכול לקבל זאת ביתר שאת ויתר עז, מפני שהוא
ממשיך לקליפות תוספת יניקה מהשפעת הקדושה, ומפני שהוא
הוא הממשיך להן זאת, לכן הוא מקבל החלק הראשון
מההשפעה שהן משפיעות לאחר מכן,

על-ידי המזלות וצבא השמים והשרים, כמאמר רבותינו
זכרונם לברכה¹⁶: "אין לה כל עשב מלמטה שאין לו מזל
וכו'". – למעלה – המכה בו ואומר לו גדל, המשפיע בו ענין
הצמיחה מקטנות לגדלות. ומאחר שכל אלה מקבלים חיותם

על-ידי קליפת "נוגה", לכן
– ואין יכול גם החוטא
ופושעי ישראל לקבל
חיות לגופם ונפשם
המקומות – גם כן מקליפת
"נוגה", כמו שאר בעלי
חיים ממש, – המקבלים
חיותם על-ידי קליפת
"נוגה", כמו שכתוב¹⁷: –
שקיים מצב שהאדם הוא
"נמשל בבהמות נדמו".
– משולים ודומים
לבהמות, ואדרבה –
להיפך, לא זו בלבד שהוא
גם יכול לקבל חיותו
מקליפה, כמו בהמה ושאר

דברים חיים או צומחים שבעולם הזה, אלא הוא מקבל חיותו
משם ביתר שאת ויתר עז, – ויתר מאלה, על-פי המבואר מזהר
הקדוש פֶּרֶשֶׁת פִּקּוּדֵי, שכל שפע וחיות הנשפעות לאדם
התחתון בשעה ורנע שעושה הרע בעיני ה' במעשה או
בדיבור או בהרהורי עברה וכו'¹⁸ – בשלשה לבושי מחשבה
דיבור ומעשה, הכל – כל השפע והחיות הללו, נשפע לו
מהיכלות הסְטֵר־אֶחָרָא המבארים שם ביתר הקדוש. –
וישנם היכלות שונים של קליפה וסטרא-אחרא, מהם באה החיות
למעשים, דיבורים ומחשבות השונים שחיותם היא מקליפה.
והאדם הוא בעל בחירה אם לקבל השפעתו מהיכלות

אגרת התשובה

מזל וכו'. ואין יכול גם החוטא ופושעי ישראל לקבל
חיות לגופם ונפשם הבהמיות כמו שאר בע"ח ממש
כמ"ש נמשל בבהמות נדמו. ואדרבה ביתר שאת
ויתר עז עפ"י המבואר מזה"ק פ' פקודי שכל שפע
וחיות הנשפעת לאדם התחתון בשעה ורנע שעושה
הרע בעיני ה' במעשה או בדיבור או בהרהורי עבירה
וכו' הכל נשפע לו מהיכלות הסט"א המבוארים שם
בוזה"ק. והאדם הוא בעל בחירה אם לקבל השפעתו
מהיכלות הסט"א או מהיכלות הקדושה שמהם נשפעות
כל מחשבות טובות וקדושות וכו'. כי זה לעז"ז עשה
האלקי וכו'. והיכלות הסט"א מקבלים ויונקים חיותם
מהתלבשות והשתלשלות השפע ד"ס דנוגה הכלולה
מבחי' טו"ר היא בחי' עה"ד וכו' כנודע ל"ה.

יום שבת קודש כ"ד תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' צו, והנה יעקב... עד עמ' 192, נאמר וכו':

אגרת התשובה

שראשו אחד למעלה
וראשו השני למטה, אם
ימשך אדם בראשו השני
– ינענע וימשך אחריו גם
ראשו הראשון כמ"ל

והנה

יעקב חבל נחלתו כתיב. עד"מ כמו החבל שראשו
א' למעלה וראשו השני למטה אם ימשוך אדם בראשו
השני ינענע וימשך אחריו גם ראשו הראשון כמ"ל

61 ובלשון רבנו הזקן: והנה,
62 "יעקב חבל נחלתו"¹⁴
63 בתיב¹⁷, – נשמתו של
64 יהודי היא כמו חבל, על
65 דרך-משל, כמו החבל

10. ב"ר פ"י, ו. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וצע"ק מאי מרבה ב"וכו" – ואולי הכוונה ל"וגם אם אינו כו" (שבח"א פ"א) דלי' "וגם" משמע דאינו ענין בפ"ע לגמרי (דלכן אינו מפרטו בפ"ע – באגה"ת), אבל בכ"ז צריך ריבוי (ולכן מוסיף "וכו")." 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מאי קמ"ל? ! והביאור – שאדרבא הוא חידוש גדול, דאף דשולחה אמכם כו' ונתלבשה ב"ס דנוגה (כנ"ל), בכ"ז בבחירתו – יכול לקבל מהיכלות דקדושה! ואולי יש לבאר: דאז אף שנתלבשה ב"ס דנוגה – קליפת נוגה (הלבוש – בטל להמלוכש, מתהפך לטוב ו) נכללת בקדושה – עדמש"כ לעיל נד, סע"ב [וא"כ – אינו כמש"כ בס' הר"י שי' קארף. וצ"ע]. ועוד י"ל (ואולי שייך יותר לכאן, ממש"כ לעיל אך לאחר כו' האדם הוא בעל בחירה כו') דרך כשירדו ממדרי' האדם בעל בחירה לקבל חיותו מהיכלות דסט"א, משא"כ בזמן הבית, וכדלעיל ספ"ה". 15. קהלת ז, יד. 16. האזינו לב, ט. 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה הסגנון דדבר חדש קמ"ל

כי ברכה והצלחה בבני ישראל הן דוקא על-ידי פרנסה בשמירת
שבת ודיני התורה בכלל. וזהו שאמרו רבותינו זכרונם
לברכה¹⁹: "אין בדינו לא משלות הרשעים וכו"²⁰ – שהם
חיים בטוב, "בדינו" דוקא, כלומר בזמן הגלות אחר החרבן.
– מפני שמקבלים אז חיות
מהקליפות. וזהו בחינת
גלות השכינה בביבול, –
כשמ"ה תתאה של שם
הוי' נמשך בקליפות,
להשפיע להיכלות
הסטרא-אחרא אשר
שנאה נפשו יתברך. –
יצטרך הקב"ה להשפיע
להן תוספת השפעה, יותר
מאשר הוקצב להן מראש
לינוק מקדושה, וזאת – כדי
שיהיה ענין הבחירה וענין
העבודה. ויבשהאדם
עושה תשובה נכונה –
אין מסלק מהם –
מהקליפות, להשפיע
שהמשיך – בהן, במעשיו
ומחשבותיו, כי
בתשובתו מחזיר השפעת השכינה למקומה. – והיה נטל
מחן ההשפעה שנמשכה בהן על-ידי "גלות השכינה" בתוכן. וזהו
– מה שהמלה "תשובה" היא "תשוב ה'" (כמובא לעיל בפרק ד'
מהזהר הקדוש). ושובה של "ה' תתאה" היא "תשובה תתאה",
תשוב ה'"א תתאה" – שבה מבחינת גלות, וכמו שכתוב²¹:
"ושב ה' אלקינו" – מקור נשמתו, את שבותך, כלומר עם
שבותך, – הוא עצמו ישוב עם שובך, וכמאמר רבותינו
זכרונם לברכה²²: "והשיב לא נאמר וכו'": – אלא "ושב",
והכוונה היא שהוא עצמו ישוב מהגלות, על-ידי שיהודי שב
גלות, – שב "אלקינו" מקור נשמתו, השכינה, מגלות.

שאפשר לו להמשיך. וככה ממש בשרש נשמת האדם
ומקורה מבחי' ה'"א תתאה" – ה' אחרונה של שם הוי',
הנזכר לעיל, – שבשעה שהוא עושה עבירה, הוא ממשיך
ומוריד השפעתה – של "ה' תתאה", משם שרשו ומקורו,
על-ידי מעשיו הרעים
ומחשבותיו עד תוך
היכלות הסטרא-אחרא
בביבול, שמשם –
מהיכלות הסטרא-אחרא,
הוא מקבל מחשבותיו
ומעשיו. – ולמרות
שהסביר לעיל, שבחיבי
כריתות נפסק "חבל"
להמשכה משם הוי',
כיצד, אפוא, הוא יכול
על-ידי חבל זה להמשיך
תוספת יניקה לסטרא-
אחרא? – אלא שמובא
בחסידות, שרושם מהחבל
(חיצוניות החבל) נשאר,
ולכן הוא יכול על-ידי זה
להמשיך תוספת יניקה
ב"סטרא-אחרא". ומפני
שהוא הוא הממשיך להם ההשפעה, לכן הוא נוטל חלק
בראש, – חלק גדול יותר. אשר לכן, לא זו בלבד שהחוטא יכול
לקבל השפעתו מקליפות וסטרא-אחרא, אלא הוא מקבל יותר
השפעה ודי' למבין. – אלא, אף-על-פי-כן כתוב בחסידות¹⁸,
סוף סוף מן ההכרח שההשפעה תיפסק, כי יהודי יכול רק באופן
זמני לקבל השפעתו מסטרא-אחרא, ולא לזמן ממושך, כי אין זה
המקום שממנו עליו לקבל חיות. הרבי שליט"א הזכיר דבר זה
בשיחה קדושה, בשייכות לחיזוק שמירת שבת בבני ישראל, שיש
להסביר ליהודי, שהריוח שהוא רואה ר"ל מחילול שבת, עליו
לדעת, שהסוף של ריוח זה וניצול הריוח לא יכול להיות טוב,

– קשה, שהרי כל הפרק שלפ"ז מדבר בענין זה? ! אבל באמת כן הוא, שבא לבאר ענין חדש ואף הפכי מהקודם – ועפ"ז מובנים כמה
שינויים מפרק לפרק. – שזהו (כסיום הענין דהכתוב – ע"י) שיעקב – חבל נחלתו, סיום וקצה ההמשכה (ולכן קאמר ראשו כו' וקצהו),
מלמעלמ"ט ע"י החבל. בפ"ו – הכתוב יעקב חבל נחלתו (כענין בפ"ע) (ולכן הוסיף כאן: יעקב חבל נחלתו כתיב) (ולכן בפמ"ה שא"צ
לשלול ענין וביאור שקדמו – לא הוסיף "כתיב") והפכי מהנ"ל) – שהלמטה, "ראשו (בנוגע לפעולה) השני", פועל על הראש (בנוגע
לחיות) דלמע' וממשיך (ועוד ענין חדש) ומוריד כו' (היכלות כו') (שבזה ב' פרטים חדשים: ההחבל ממשיך לאחרים) (ולא כבפ"ה –
ליעקב) – ירידה למטה מיעקב חבל – עד תוך היכלות כו' – שלזה מוכרח לתרץ: איך אפשר לחבל שתוריד למטה מהחבל? ולזה כופל
שמשם מקבל כו', היינו שבאותו ענין יעקב מקבל (למטה מהמשפיע כו')¹⁸. קונטרס ומעין ע' 77-80. 19. אבות ד, טו. 20. הערת
כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דלשני הפי' (דהרע"ב) קשה הבידינו דוקא: (1) דרך רשעים צלחה – ה"ז שאלת ירמי' (יב, א) ומרע"ה (ברכות
ז, א). (2) השלוה דבשביל לטרוח כו' – למה זה לזמן הגלות דוקא? משא"כ להמבואר בפנים – דבזמן הגלות דוקא – הרשע מקבל
חיות (וגם יכול להיות בנעימים – כדלעיל רפ"ד –) ומקבל – בראש (וגם באיכות – היינו – שלוח) ובכ"ז אין בידינו כו' כלומר יצאנו
כו". ראה להלן עמוד 1239. 21. נציבים ל, ג. 22. מגילה כט, א.

יום ראשון

יום רביעי יח תמוז ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פנחס, רביעי עם פירש"י.
תהלים: פח"פט.
תניא: פרק ד. ואולם . . . בנעימים.

דער אלטער רבי האָט געזאָגט אויף ר' משה ווילענקער: משה האָט מוחין דגדלות, און אין די צען יאָר וואס ער האָט געהאַרעוועט, האָט ער אויסגעהאַרעוועט מוחין רחבים.

דריי יאָר האָט ר' משה ווילענקער זיך מכין געווען צו יחידות באם אלטען רבי'ן, און נאָכדעם איז ער געבליבען זיבען יאָר אין ליאזנא אויף בריינגען די יחידות אין עבודה בפועל.

יום
שני

יום חמישי י"ט תמוז ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פנחס, חמישי עם פירש"י.
תהלים: צ"צו.
תניא: אך הענין . . . צד החי' וכו'.

מהנהגות אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] כשנסע מביתו, אף שנשארו במקום אחד כמה חודשים, היה אומר בכל יום אחר התפלה תפלת הדרך – בלא שם ומלכות.

יום
שלשי

יום שישי כ תמוז ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פנחס, ששי עם פירש"י.
תהלים: צו"קד.
תניא: ככה ממש . . . צד האותיות.

שלשה מיני התבוננות הם: (א) התבוננות למודית, אחר שמבין הענין על בוריו, הוא מתבונן בעומק הענין ההוא, עד שהשכלי מאיר אצלו. (ב) שקודם התפלה, ענינה הרגש חיות הענין שלמד ולא הרגש השכלי כמו בהתבוננות למודית. (ג) שבתפלה, ענינה הרגש האלקות שבהענין שלמד. שלש אלה הם שליבות סולם ההרגשה ורק בחסדי השי"ת עמנו מרגישים לפעמים – דערהערט מען – ג-טליכקייט בלי שום עבודה כלל, והוא מפני מעלת העצמות שיש בנשמה, אבל מצד העבודה שבכח עצמו מוכרחים שלש הנ"ל.

שְׁלֹשָׁה מִיָּיִי הַתְּבוּנוֹת הֵם: א) הַתְּבוּנוֹת לְמוֹדִית, אַחֵר שְׁמִינִי הָעֵינָן עַל בְּרִיּוֹ, הוּא מְתוּבֵן בְּעֵמֶק הָעֵינָן הַהוּא, עַד שֶׁהַשְׂכָּלִי מֵאִיר אֵצֶלּוֹ. ב) שְׁקֶדֶם הַתְּפִלָּה, עֲנִינָה הָרְגֵשׁ חִיּוּת הָעֵינָן שֶׁלְמַד, וְלֹא הָרְגֵשׁ הַשְׂכָּלִי כְּמוֹ בַּהֲתוּבוֹנוֹת לְמוֹדִית. ג) שְׁבִתְפִלָּה, עֲנִינָה הָרְגֵשׁ הָאֱלֻקוֹת שֶׁבָּהָעֵינָן שֶׁלְמַד. שֶׁלֹּא אֵלֶּה הֵם שְׁלִיבוֹת סֵלֶם הַהֲרֻגָּשָׁה, וְרַק בְּחֻסְדִּי ה' יִתְבָּרֵךְ עִמָּנוּ מְרֻגִישִׁים לְפָעֻמִּים – דְּעֲרֵהָעֵרֶט מֵעַן [=קוֹלֻטִּים] – אֱלֻקוֹת בְּלִי שׁוּם עֲבוּדָה כָּלִל, וְהוּא מִפְּנֵי מַעֲלַת הָעֲצָמוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּנִשְׁמָה, אֲבָל מִצַּד הָעֲבוּדָה שֶׁבִּכְחַ עֲצָמוֹ מִכְרָחִים שֶׁלֹּשׁ הַנִּלְ.

יום
רביעי

שבת

כא תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פנחס, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קד"קה.

תניא: וביאור הענין . . . הוי' כו'.

אין מברכים שהחינו בין המצרים ואפלו בשבת.

כתיב "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", בתוך כל אחד ואחד מִיִּשְׂרָאֵל, שבכל אחד ואחד מִיִּשְׂרָאֵל תוכיות נקדת פנימית לכבו הוא מקדש לשבתו יתברך. והנה מקום המקדש, גם בזמן הגלות והשמום, קדוש הוא. וכדאיתא בשמות רבה פרק ב', "אמר רבי אחא, לעולם אין השכינה זזה מכתל המערבי". וכל ענין השמום הוא בהבנינים, וכן הוא גם במקדש הפרטי שבכל אחד ואחד מִיִּשְׂרָאֵל, דהיסוד הוא שלם זך וטהור, וכמו שפתיב "אני ישנה ולבי ער", ואיתא [וישנו] במדרש רבה "אני ישנה מן המצות ולבי ער לגמילות חסדים, אני ישנה מן הצדקות ולבי ער לעשותן", דכל ענין השמום, רחמנא לצלן, שישנו בישראל, הוא רק בדגמת הבנינים שמחוץ להיסוד, אבל היסוד דמקדש הפרטי הוא בקדשתו.

יום
חמישי

יום ראשון

כב תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מטו"מ, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: קו"קז.

תניא: פרק ה. והנה . . . כדלקמן.

אאמו"ר אמר: א חסידישער ווארט מאכט קלאר די קאפ און ריין די הארץ. א חסידישע הנהגה טובה מאכט ליכטיג אין שטוב. א חסידישער ניגון שטארקט די תקוה ובטחון בריינגט שמחה און שטעלט אוועק די הויז מיט דער הויז געזינד אין קרן אורה.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] אמר: פתגם חסידי מביא ל'ראש צלול' ומנקה את הלב. הנהגה טובה חסידית עושה אור בבית. נגון חסידי מחזק את התקנה והבטחון, מביא שמחה ומעמיד את הבית ואת בני הבית בקרן אורה.

יום
שישי

יום שני

כג תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מטות-מסעי, שני עם פירש"י.

תהלים: קח"קיב.

תניא: פרק ו. אמנם . . . צו ל"ח.

כאשר מטות ומסעי נפרדות, קורין - במנחת שבת, ב', ה' - ללוי עד סוף כל המסעות.

שבת
קודש

יום שלישי

כד תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מטות-מסעי, שלישי עם פירש"י.

תהלים: קיג"קית.

תניא: והנה יעקב . . . נאמר וכו'.

מפתגמי הצ"צ: א פנימי איז, אז בעטען א ברכה אויף עבודה איז דאס אל ישעו בדברי הבל, און עס דארף זיין תכבד העבודה על האנשים.

מפתגמי ה"צמח צדק": "פנימי" הוא - שלבךש ברכה עבור 'עבודה' הרי זה "אל ישעו בדברי הבל", ונחוצן שיהיה "תכבד העבודה על האנשים".

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קיט

איך נקבע ראש השנה?

יום ראשון י"ח תמוז ה'תשפ"ב

שנהגו קדושה בשני הימים. ביום השלושים מחמת הספק, וביום שלאחריו בתורת ודאי.

ומדברי הרמב"ם בהלכה זו, עולה אפשרות שלישית:

כאשר בית דין "ידעו בחשבון שאי אפשר שיראה, אין יושבים יום שלשים ואין מצפין לעדים". וכיון שלא חיכו כלל לעדים, ואפילו אם באו עדים "יודעים בודאי שהן עדי שקר או שנראית להם דמות לבנה מן העבים ואינה הלבנה הוודאית" – מסתבר שלא היו עושים את יום השלושים ליום טוב, שהרי הוא לא אמור להיות ראש חודש, ובמקרה זה, ראש השנה היה נחגג רק ביום שלמחרת, היום השלושים ואחד.

וכל זה בנוגע לירושלים בלבד, אבל בשאר המקומות היו עושים תמיד שני ימים, כדברי הרמב"ם לקמן (פ"ה ה"ז): "יום טוב של ראש השנה, בזמן שהיו קובעין על הראייה, היו רוב בני ארץ ישראל עושין אותו שני ימים מספק, לפי שלא היו יודעין יום שקבעו בו בית-הדין את החודש".

(תמוזדים הלכה עמ' 2 ואילך)

הלכות קידוש החודש פרק א, הלכה ו: ואם ידעו בחשבון שאין אפשר שיראה – אין יושבים יום שלשים ואין מצפין לעדים; ואם באו עדים – יודע בודאי שהן עדי שקר, או שנראית להם דמות לבנה מן העבים, ואינה הלבנה הוודאית. בזמן שבית דין קידשו את החודש על פי הראיה, היו שלש אפשרויות לקביעת יום טוב של ראש השנה:

הסדר הרגיל היה שבהגיע יום ל' באלול "היו כל ישראל והבית-דין נוהגין איסור מלאכה וקדושת היום מבערב דשמא יבואו עדים למחר ויאמרו שראו הלבנה בלילה זו ויהיה היום ראש חודש תשרי והוא ראש השנה, ונמצא שהלילה הוא יו"ט" (ש"ע אדמו"ר הזקן סי' תר ס"ד).

ואם אכן באו עדים ביום השלושים, בית דין קידשו את החודש והיום הפך להיות ראש השנה, ואילו יום שלשים ואחד הוא יום חול. ובמקרה כזה ראש השנה היה נחגג יום אחד בלבד.

אולם כאשר לא הגיעו עדים במשך כל היום, חודש אלול נעשה מעובר והיום שלמחרת הוא ראש השנה. אלא שהיות וכבר נהגו קדושת חג מליל ל', שמא יבואו עדים, נמצא

'אביב' על שום מה?

יום שני י"ט תמוז ה'תשפ"ב

רש"י על התורה (שמות כג, טו) "אביב לשון אב בכור וראשון לבשל הפירות", היינו שהתחלת הבישול היא בחודש האביב. ויש להעיר עוד מלשון הכתוב במכת ברד (שמות ט, לב) כי השעורה הוכתה מפני שהיתה 'אביב', ואילו החיטה והכוסמת לא הוכו כי 'אפילות הנה'. והביא על כך רש"י את פירוש רבי תנחומא: "פלאי פלאות נעשו להם שלא לקו", ומזה משמע שגם החיטה כבר היתה אז 'אביב' ולכן יש 'פלא' בכך שלא לקתה (אבל ראה פנחס רוא שם שפירש את הפלא באופן אחר).

ואפילו אם התחלת הפירות והתחלת החיטה נעשית בזמן האביב, מכל-מקום החשיבות של חודש האביב נקראת רק על שם השעורים, כמו שכתב ה'צמח-צדק' (ספר החקירה צא, ב): "הטעם שבאמת רק שעורים נקראים אביב כי היא התבואה המתבכרת ונגמרת קודם לחטים... והיא בכירה לחטים".

(לקוטי שיחות 2, עמ' 111)

הלכות קידוש החודש פרק ד, הלכה ג: ולא צמחו פירות האילן, שדרךכם לצמח בזמן הפסח... וכדי שיהיו הפירות צומחין בדרך כל זמן האביב.

אחד הדברים שעליהם מעברים את השנה הוא 'פירות האילן'. ובביאור הדבר כתב רש"י (סנהדרין יא, ב ד"ה ועל פירות האילן): "אם מתאחר בישולם יותר מזמן העצרת – מעברין, שעצרת זמן הבאת ביכורים". ולפי זה, בישול הפירות אינו שייך לזמן האביב אלא נוגע לזמן הבאת הביכורים בעצרת, היינו חג השבועות. אבל הרמב"ם לא פירש כן, ולדעתו צמיחת פירות האילן אכן שייכת לאביב, שהרי כתב: "פירות האילן שדרכן לצמוח בזמן הפסח... כדרך כל זמן האביב".

והנה, בזמן האביב נגמר בישולם של השעורים בלבד, ואילו החיטים ושאר הפירות עדיין לא יצאו והתבשלו, אבל מאידך, התחלת בישול החיטים וכן ההתחלה של בישול כמה מפירות האילן היא בחודש האביב, כפי שמשמע מפירוש

מי חילק את השעה לחלקים?

יום שלישי כ' תמוז ה'תשפ"ב

ונראה כי מבחינה הלכתית אין חלוקה של השעה לשישים. וכך כותב רבי יצחק מטולטילה, תלמיד הרא"ש (יסוד עולם מאמר שני, יא): "וחכמי ישראל וחכמי אומות העולם כולם הסכימו לחלק היום לכ"ד חלקים שווים זה לזה ויקראו אותם שעות... וחכמי האומות הסכימו מתחילה לחלק השעה לששים חלקים שווים ויקראו אותם רגעים, ועוד יחלקו הרגע לששים חלקים ויקראו אותם שניים" (- 'שניות').

הלכות קידוש החודש פרק ו, הלכה ב: היום והלילה, ארבע ועשרים שעות בכל זמן, שתיים עשרה ביום, ושתיים עשרה בלילה. והשעה, מחלקת לאלף ושמנים חלקים; ולמה חלקו השעה למנון זה? לפי שמנון זה יש בו חצי ורביע ושמון. בימינו מקובלת חלוקת היממה לעשרים וארבע שעות, וחלוקת כל שעה לששים חלקים ('דקות'). אמנם בדברי הרמב"ם מוזכרת רק חלוקת השעה לאלף ושמנים חלקים,

אך הרמב"ם כותב כהנחת יסוד פשוטה שהיממה נחלקת לעשרים וארבע שעות, ורק לגבי חלוקת השעה האלף ושמונים חלקים מבאר "ולמה חילקו השעה למנין זה..." ומכך שלא ביאר תחילה מדוע חילקו את היום לעשרים וארבע שעות, משמע שחלוקה זו היא מהותית (בדומה לחלוקת היממות זו מזו) ולא הסכמית (יפה מראה סנהדרין מ, ב).

ואכן מצינו בכמה מאמרי חז"ל שחלוקת היום והלילה לשתיים-עשרה שעות חקוקה בעצם הבריאה, כפי שאמרו (מדרש תנחומא ויחי טו) ששנים עשר השבטים הם כנגד סדרו של עולם – י"ב שעות ביום ובלילה, וכן במקורות נוספים.

ונראה מדבריו כי החלוקה לעשרים וארבע שעות נעשתה יחד עם חכמי ישראל, אך חלוקת השעות לששים חלקים היא הסכמת חכמי האומות בלבד.

ומדבריו נראה כי אף חלוקת היממה לעשרים וארבע שעות אינה ענין מהותי אלא 'הסכמ' שהתקבל אצל בני האדם (חכמי ישראל והאומות). וכדברים אלו כתב רבי יהונתן אייבשיץ (תומים סי' ל סק"ג): "שהיום נחלק לי"ב שעות או חלקים – אינו לא קרא (פסוק) ולא גמרא, ולא יחייב אותו הטבע והחקירה, רק הוא הסכמי בעלמא, שהיו התוכנים (חכמי התכונה) מסכימים לחלק היום, וחלקו אותו לי"ב חלקים וקראוהו שעות, ועוד אנו מחלקים שעות אלו לחלקים רבים..."

מתי התחילה השמש להקיף את הארץ? יום רביעי כ"א תמוז ה'תשפ"ב

השמש, לכן מאז מתחיל חשבון התקופות. אך יש סוברים שלהלכה העולם נברא בתשרי, ומחשבים את התקופות כאילו נברא בניסן משום שהשמש לא התחילה בהילוכה עם בריאתה בתחילת ליל רביעי אלא לאחר השעה השלישית של היום, היינו חמש-עשרה שעות לאחר בריאתה (שתיים-עשרה שעות של הלילה ועוד שלוש של היום), והרי הפער בין שתי תקופות הוא בן חמש עשרה שעות, שהרי 'בין תקופה לתקופה אחד ותשעים יום ושבע שעות וחצי שעה'; תשעים ואחד יום הם שלוש-עשרה שבועות שלמים, והשארית היא שבע וחצי שעות, ונמצא שהתקופה הבאה חלה באותו יום בשבוע בו חלה התקופה הקודמת – באיחור של שבע וחצי שעות, וזאת שלאחריה תחול באיחור של עוד שבע וחצי שעות, היינו חמש עשרה שעות מהראשונה, ועולה החשבון כאילו התחילה החמה בהילוכה בתחילת ליל רביעי של חודש ניסן שקדם לבריאת העולם, שהרי למעשה התחילה בהילוכה בתשרי, היינו שתי תקופות לאחר מכן, ביום רביעי בשבוע בשעה שלישית ביום שהן חמש-עשרה שעות אחר כך (ראה ביאור הגר"א א"ח סי' תקפ"א ס"א, 'שרה אליהו' ר"ה טז, א, באר בשדה שם).

הלכות קידוש החודש פרק ט, הלכה ב: וַיְהִי בֵּין תְּקֻפָה לְתֻקְפָּה, אַחֵר וְתִשְׁעִים יוֹם וְשֶׁבַע שָׁעוֹת וְחָצִי שָׁעָה; וּמִשְׁתַּדֵּעַ תְּקֻפָּה אַחַת בְּאַיּוֹה יוֹם וְאַיּוֹז שָׁעָה הִיא, תִּתְחַל לְמָנוֹת מְמָנָה לְתֻקְפָּה הַשְּׁנִיָּה שְׁאַחֲרֶיהָ, וּמִן הַשְּׁנִיָּה לְשָׁלִישִׁית, עַד סוֹף הָעוֹלָם.

שנת החמה נחלקת לארבע 'תקופות' (על שם שהחמה מקיפה את הארץ): תקופת ניסן, תקופת תמוז, תקופת תשרי ותקופת טבת. וכדי לחשב מתי מתחילה כל תקופה, יש לדעת מתי התחילה השמש בהילוכה ולפי-זה לחשב – על פי אורך התקופה הידוע (תשעים ואחד יום ושבע וחצי שעות) – מתי הסתיימה התקופה הראשונה והתחילה הבאה וכן הלאה 'עד סוף העולם'. והנה, לדעת רבי אליעזר העולם נברא בתשרי ולדעת רבי יהושע בניסן ר"ה י, ב). ומקובל שהלכה כרבי אליעזר, אך מבואר בגמרא (שם יב, א) ש'חכמי ישראל מונין לתקופה (לחשבון התקופות) כרבי יהושע'.

ונחלקו ראשונים בביאור הדבר: לדעת רש"י (שם ד"ה חכמי ישראל ד"ה ולתקופה) נוקטים להלכה שהעולם נברא בניסן, וכיון שמהלך השמש התחיל מליל רביעי הראשון בניסן בו נבראה

הנהגה טבעית והנהגה ניסית יום חמישי כ"ב תמוז ה'תשפ"ב

מידי חודש (מלשון חידוש) מסמל את ההנהגה הניסית שלעתים מתגלית בעולם.

ובמדרש (שמו"ר פט"ו, י"א) נאמר: "משבחר הקב"ה בעולמו קבע בו ראשי חדשים ושנים, וכשבחר ביעקב ובניו קבע בו ראש חודש של גאולה", ומבאר בעל ה'עקידה' – 'בחר הקב"ה בעולמו' היא ההנהגה הטבעית שנקבעה בבריאת העולם, וה'ראש' להנהגה זו הוא בחודש תשרי, ו'משבחר ביעקב ובניו' היא ההנהגה הניסית לצורך עם ישראל, ו'ראש' להנהגה זו הוא בחודש ניסן, חודש היציאה ממצרים. וזוהי השייכות בין שתי ההנהגות לחודשים תשרי וניסן:

חודש תשרי הוא ראש השנה למהלך השמש – ההנהגה הטבעית, ואילו חודש ניסן הוא ראש השנה למהלך הלבנה – ההנהגה הניסית.

הלכות קידוש החודש, פרק יב הלכה א: מִהֶלֶךְ הַשֶּׁמֶשׁ הָאֲמָצִי בַּיּוֹם אַחֵר, שֶׁהוּא אֲרָבַע וְעֶשְׂרִים שָׁעוֹת...

סיבובה של השמש נמשך כשנה, והוא היוצר את ארבעת תקופות השנה, אך אין לו השפעה על קביעת החדשים. מאידך, סיבוב הלבנה שייך רק לחודשים ואין בו דבר המבדיל בין שנה לשנה.

בכך מסביר ה'אבן עזרא' (שמות יב, ב) את הפסוק 'החודש הזה לכם ראש חדשים': ראש השנה לשנים הוא בתשרי, והכתוב מדבר על ניסן שהוא ראשון למנין החדשים 'לכם' – עם ישראל, המונים ללבנה.

לפי פנימיות העניינים, מהלך השמש והלבנה מבטאים את שתי ההנהגות של הקב"ה בעולם: מהלך השמש החוזר על עצמו במחזור שנתי קבוע, מסמל את הנהגת הטבע שאין בה שינויים, ומהלך הלבנה שאורה משתנה מיום ליום ומתחדש

חכמות חיצוניות, או חלק מהתורה?

יום ששי כ"ג תמוז ה'תשפ"ב

נאמר ש'יתרון החכמה מן הסכלות' הוא 'כיתרון האור מן החושך'. כלומר, כשם שיתרון האור בא דוקא מתוך החושך, כי על ידי שהחושך נהפך לאור יש יתרון ומעלה באור עצמו, כך גם בחכמת התורה, על ידי השימוש בחכמות חיצוניות והפיכתן לקדושה, נעשה יתרון בחכמת התורה עצמה (ספר המאמרים באתי לגני ב, ע' רעו).

אמנם, הצורך להזדקק לחכמת אומות העולם הוא רק בזמן הגלות, אך בשנים כתיקונן אין זקוקים לחכמת האומות אלא הכל בא מהתורה עצמה, כדברי הרמב"ם כאן שבימי הנביאים חיברו חכמי ישראל מבני יששכר ספרים בעניינים אלו שלא הגיעו לידינו. ואדרבה: לדברי הכוזרי (מאמר ב, סו), חכמי האומות הקדמונים קיבלו חכמות אלו מחכמי ישראל. ולכן, לעתיד לבוא כאשר 'יהיו ישראל חכמים גדולים' (סוף הלכות מלכים) יחזרו חכמות אלו לחכמי ישראל ולא יצטרכו עוד לחכמי האומות (לקוטי שיחות ל, עמ' 197).

הלכות קידוש החודש פרק יז, הלכה כד: וְמַעַם כָּל אֱלֹהֵי הַחֲשֹׁבֹנוֹת, וּמִפְּנֵי מָה מוֹסִיפִים מִנֵּן זֶה... הִיא חֻכְמַת הַתְּקוּפוֹת וְהַנִּימְטָרִיּוֹת, שֶׁחָקְרוּ בָּהּ חֻכְמֵי יוֹן סִפְרִים הַרְבֵּה, וְהֵם הַמַּצְוִיִּים עֲבָשׁוּ בְּיַד הַחֻכְמִים.

מדברי הרמב"ם עולה שיסוד הלכות אלו הוא מחכמות האומות, אך ברור שלאחר שנכתבו הדברים בספרו של הרמב"ם הרי הם חלק בלתי נפרד מהתורה, והבא ללמוד הלכות אלו חייב לברך לפניו ברכת התורה. נמצא שיש בכך 'בירור' של חכמת האומות והעלאתן לקדושה (ספר המאמרים תשמ"ח ע' ק).

יתירה מכך: נאמר בכתוב 'וראיתי אני כי יש יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החושך'. ולכאורה קשה: האם ההכרה שהחכמה עדיפה על הסכלות אינה ברורה מאליה עד שצריך ששלמה המלך "החכם מכל אדם" יאמר זאת? אלא שאין הכוונה לסכלות כפשוטה אלא לחכמות חיצוניות שהן בבחינת סכלות ביחס לחכמת התורה, ועל כך

סעודת עיבור החודש וסעודת ראש-חודש שבת קודש כ"ד תמוז ה'תשפ"ב

והנה, בהלכות כלי המקדש (פ"ה ה"ד) כתב הרמב"ם: "חייב כהן גדול לנהוג כבוד בעצמו ולא יקל עצמו עם שאר העם", ולכן "לא יכנס לבית המשתה ולא לסעודות של רבים אפילו הם של מצוה".

ולפי זה מדויקים דברי הגמרא (סנהדרין יח, ב): "אין מושיבין כהן גדול בעיבור שנה משום צינה" (שמה לא ירצה הכהן הגדול לעבר את השנה, כי ביום הכפורים טובל חמש טבילות ומקדש ידיו ורגליו עשר פעמים, ואם תתעבר השנה, צינת מרחשוון תהיה בתשרי – רש"י) ומדוע לא נזכר האם מושיבים כהן גדול בעיבור ראש חודש?

אלא כיון שלעיבור חדשים עושים סעודת עיבור החודש, והרי כהן גדול אינו נכנס לסעודת רבים אפילו היא של מצוה, מובן שאינו נכנס לעיבור החודש, ורק לעיבור שנה שאין עורכים סעודה הוצרכה הגמרא לבאר שגם בו אין מושיבים כהן גדול "משום צינה" (אור שמח הל' כלי המקדש פ"ה ה"ד).

הלכות קידוש החודש פרק יח, הלכה ט: וְגַם לְעִבּוֹר הַחֲדָשִׁים אֱלֹהֵי שְׁמֵעֲבָרֵין לְפִי חֲשֹׁבֵן זֶה, עוֹשֵׂין סְעוּדַת עִבּוֹר הַחֲדָשׁ.

הטור (אור"ח סי' תיט) הביא בשם הירושלמי שמצוה להרבות בסעודת ראש חודש. וה'רוקח' כתב שמצוה לאכול בראש חודש כמו במועד (ב"י שם). וצריך לומר שבסעודת עיבור החודש אין יוצאים חובת סעודת ראש חודש, שהרי סעודת עיבור החודש היא בלילה (סנהדרין ע, ב. ורש"י שם ד"ה אחריפון) ואילו סעודת ראש חודש היא ביום (כי אין מקדשים את החודש אלא ביום). אמנם, לדעת הרמב"ם שגם סעודת עיבור החודש היא ביום (לעיל פ"ג ה"ז) יש לומר שסעודת ראש חודש המובאת בירושלמי היא סעודת העיבור, ואין מצוה בסעודה נוספת לראש חודש. וכתב ה'בית יוסף' (שם) שכן היא גם דעת הר"ן (ערוך לנר סנהדרין ע, ב).

המשך ביאור למס' כתובות ליום שבת קודש עמ' ב

מוחה לא היתה תועלת במחאתו, בְּשַׁעַת חִירוֹם שָׁנוּ – בזמן שיש תיגרה בין המלוכיות, ויכול המחזיק לומר שמחמת כן לא בא קול המחאה לאוזניו, ולכן אין זו חזקה.
מקשה הגמרא: אם הטעם הוא מחמת שמדובר בשעת חירום, הרי גם בשתי עיירות הסמוכות זו לזו יתכן שלא תשמע המחאה מפני החירום, ואם כן מאי שָׁנָא – במה שונים יְהוּדָה וְגָלִיל, דְּנִקְטָא אותם התנא יותר משאר מקומות.

החזקה. ואי קָסְבַּר התנא שְׁמַחָא שְׁלֵא בְּפָנֵינוּ לֹא הוּא מְחָא, אם כן היה לתנא לחדש שְׁאִפִּילוּ יְהוּדָה וְיְהוּדָה – אף אם שניהם בארץ יהודה, נִמִּי לֹא תועיל החזקה. ותירצו, אָמַר רַבִּי אֲבָא בַּר מִלֵּל, לְעוֹלָם קָסְבַּר התנא מְחָא שְׁלֵא בְּפָנֵינוּ הוּא מְחָא, ולכן אם היו שניהם באותה ארץ מועילה מחאתו אף שלא היתה בפני המחזיק, וּמִתְנִיתִין שמבואר בה שבשהשדה בגליל והבעלים ביהודה, אין מחאתו מועילה ולכן אין החזקה מועילה, שהרי אף אם היה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - י"ח כ"ד תמוז ה'תשפ"ב

יום ראשון י"ח תמוז ה'תשפ"ב

הלכות שקלים

פרק רביעי

(1) נתבארו בו מה עושים מתרומת הלשכה, וממותר, וממותר שיר הלשכה. ונסתיים בדין הקרבת קרבנות מתרומה חדשה מר"ח ניסן ואילך.

1 א. תרומת הלשכה מה יעשה בה? לוקחין ממנה
2 תמידין של כל יום, והמוספין, וכל קרבנות הצבור,
3 ונספיהם, והמלח שמולחין בו כל הקרבנות. וכן
4 העצים, אם לא הביאו עצים² ולא נמצאו אלא
5 בדמים. והקטרת, ושכר עשייתה. ולחם הפנים,
6 ושכר עושי לחם הפנים. והעמר, ושתי הלחם,
7 ופרה אדמה, ושעיר המשתלח, ולשון של זהורית
8 שקושרין בין קרניו. כל אלו באין מתרומת הלשכה.

(2) כי "זמן קבוע היה למשפחות משפחות לצאת ליערים ולהביא עצים למערכה".

9 ב. אכל פר העלם דבר של צבור ושעירי עבודת
10 כוכבים - בתחלה גובין להן³, ואינן באין מתרומת
11 הלשכה. פרוכות של היכל - פחת בגנן עשויות,
12 ואינן באין מתרומת הלשכה, אלא מקדשי בדק
13 הפית⁴; אכל פרוכות של שערים - באין מתרומת
14 הלשכה⁵. המנורה וכלי שרת - מצותן שייבואו
15 ממותר הנסכים. ובהלכות כלי המקדש והעובדים
16 בו יתבאר מה הוא מותר הנסכים. ואם לא היה להן
17 מותר נסכים - יביאו מתרומת הלשכה. בגדי כהן,
18 בין בגדי כהן גדול בין שאר בגדי הכהנים שעובדין
19 בהן במקדש - הכל מתרומת הלשכה.

(3) גזבר ההקדש גובה לשם כך מכל אחד מישראל.
(4) שבבית הראשון הייתה מחיצה בנוייה שרוחבה אמה,
מבדלת בין ההיכל לבין קדש הקדשים, ובבית השני שהיה
ההיכל גבוה מאוד ולא יכולה מחיצה בנוייה להתקיים
בגובה כזה - עשו שתי פרוכות וביניהן שיעור אמה במקום
מחיצת הבניין שבבית ראשון, ולכן, יש לה דין בניין,
שהוצאותיו באות מבדק הבית. (5) שנעשו שם לצניעות
לכסות על הפתחים.

20 ג. כל הבהמות הנמצאות בירושלים או בחוצה לה
21 בקרוב ממנה - באות עולות, כמו שיתבאר בפסולי
22 המקדשין; נספיהן באין מתרומת הלשכה. וכן עובד
23 כוכבים ששלח עולתו⁶ ממדינה אחרת, ולא שלח
24 עמה דמי נסכים - יביאו נספיהם מתרומת הלשכה.

(6) שאין מקבלים מיד עובד כוכבים אלא קרבן עולה בלבד.

ד. גר⁷ שמת והניח זבחים, אם יש לו נסכים⁸ -
קרבין משלו, ואם לאו - באין מתרומת הלשכה.
כהן גדול שמת, ולא מנו אחר תחתיו - מקריבין
את החבתין מתרומת הלשכה. מבקרי מוקמים
שפירושלים, ותלמידי חכמים המלמדים הלכות
שחיטה לפניהם והלכות קמיצה, ונשים המגדלות
בניהן⁹ לפרה אדמה - כלן נוטלין שכן מתרומת
הלשכה. וכמה הוא שכן? כמו שיפסקו להן בית
דין.

(7) שאילו ישראל שמת, מקריבים יורשיו נסכיו. אבל גר
שמת אין לו יורשים. (8) שהפרישן בחייו. (9) שהיו
שומרים עליהם משעת לידתם שלא יטמאו בשום טומאה
בעולם.

ה. בשנת השמיטה, שהיא הפקר, שוכרין בית דין
שומרין, שישמרו מקצת ספיחים¹⁰ שצמחו, כדי
שיביאו מהן העמר ושתי הלחם, שאין באים אלא
מן החדש. ואלו השומרין נוטלין שכן מתרומת
הלשכה.

(10) הם הזרעים שצמחו מאליהם, ומותרים באכילה מן
התורה אלא שחכמים אסרום גזירה שמא יזרע ויאמר
מאליהם צמחו.

ו. מי שהתנדב לשמר בהם - אין שומעין לו¹¹;
משום בעלי זרוע, שמא יבואו ויטלו מהן. לפיכך
תקנו להם חכמים שישטלו שכר מן הלשכה, כדי
שיפירשו הכל מאותו מקום שאילו שומרים שם.

(11) שעל ידי שההקדש ישלם שכר שמירה יתפרסם הדבר
שהספיחים הם צורך קרבן, ולא יקחום בעלי זרוע.

ז. מגיהי¹² ספרים שפירושלים ודינין¹³ שדינין את
הגזלנין בירושלים - נוטלין שכן מתרומת הלשכה.
וכמה היו נוטלים? תשעים מנה בכל שנה. ואם לא
הספיקו להן¹⁴ - אף על פי שלא רצו¹⁵, מוסיפין להן
כדי צרכן, הם ונשיהם ובניהם ובני ביתן¹⁶.

(12) "של כל אדם ואדם, שאסור להשהות ספר שאינו מוגה,
משום: אל תשכן באהליך עוולה. וראו בית דין שהיו
מתעצלים בדבר, והפקירו תרומת הלשכה על כך".
(13) הדיינים נוטלים שכר בטלה שהרי אסור ליטול שכר כדי
לדון. (14) למזונות. (15) הדיינין לקבל. (16) לפי
שבטלו ממלאכתם הוכרחו להספיק להם פרנסתם מכספי
הציבור.

ח. כבש¹⁷ היו בוגין מהר הפית להר המשחה,
שעליו היו מוציאים פרה אדמה¹⁸, וכבש שמוציאין
עליו שעיר המשתלח¹⁹. ושניהם נעשין משירי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י"ח תמוז - ספר זמנים - הל' קידוש החודש קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 חֲדָשׁ נִסָּן, מְחַלְלִין אוֹתוֹ עַל שֶׁכָּר הָאֲמִינִי²⁸,
2 וְחוֹזְרִין מַעוֹת הַשֶּׁכֶר לְקִיץ הַמִּזְבֵּחַ, וְנוֹטְלִין הָאֲמִינִי
3 מוֹתֵר הַקְטָרֶת בְּשֶׁכֶר, וְחוֹזְרִין וְלוֹקְחִין אֶת הַקְטָרֶת
4 מִהֵן מִתְרוּמָה חֲדָשָׁה, כְּדִי לְהַקְרִיבָהּ מִמַּעוֹת תְּרוּמָה
5 חֲדָשָׁה. וְאִם אֵין לָהּ תְּרוּמָה חֲדָשָׁה - מְקַטְרִין
6 אוֹתָהּ מִתְרוּמָה יְשָׁנָה²⁹.
7

27) שהלכה למשה מסיני שהקטורת תהיה במשקל שס"ח מנים, ואין מקריבים מהם אלא שני"ד מנים לשנ"ד ימים של שנות הלבנה, מנה לכל יום, ועוד שלושה מנים יתירים שמקטירין ביום הכפורים בקדשי הקדשים, נשארו אחד עשר מנים יתירים בכל שנה. (28) מפטמי הקטורת ששכרם מתרומת הלשכה. (29) משנה שעברה.

סליקו להו הלכות שקלים

הלכות קידוש החדש

34 הוּא מַצּוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא: לְחַשֵּׁב וְלִידַע וְלִקְבֹּעַ
35 בְּאֵי זֶה יוֹם תְּחַלֵּל כָּל חֲדָשׁ מִחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה¹.
36 וּבִאֹר מִצְוָה זוֹ בְּפָרָקִים אֵלֶּי:
(1) שְׁנָאֵמַר "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֵם רֹאשׁ חֲדָשִׁים" (שמות יב, ב)
"וְזוֹ הִיא מִצְוַת קִידוּשׁ הַחֹדֶשׁ" (ספר המצוות, עשה קנג).

פָּרָק רִאשׁוֹן

(1) נִתְבָּאֵר בּוֹ הַהִבְדָּל בֵּין חֲדָשֵׁי הַלְּבָנָה לְחֲדָשֵׁי הַחֲמָה, וּשְׁמִצּוּהָ מִן הַתּוֹרָה עַל ב"ד לְחַשֵּׁב וְלִידַע וְלִהְיוֹדִיעַ עַל קִידוּשׁ הַחֹדֶשׁ, וְנִסְתִּיִּים הַפָּרָק בְּדִין אֵין קוֹבְעִין חֲדָשִׁים בַּחוּץ לָאֶרֶץ.

37 א. חֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה הֵם חֲדָשֵׁי הַלְּבָנָה², שְׁנָאֵמַר: עֲלֵת
38 חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ³, וְנָאֵמַר: הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֵם רֹאשׁ
39 חֲדָשִׁים. כִּי אָמְרוּ תַּכְמִּימִים⁴: הֲרָאָה לוֹ הַקְדָּשׁ בְּרוּךְ
40 הוּא לְמֹשֶׁה בְּמִרְאָה הַנְּבוּאָה דְּמוֹת לְבָנָה וְאָמַר לוֹ:
41 כִּזָּה רָאָה וְקִדָּשׁ⁵. וְהַשָּׁנִים שְׁאֵנוּ מְחַשְׁבִּין הֵם שְׁנֵי
42 הַחֲמָה⁶, שְׁנָאֵמַר: שְׁמוֹר אֶת חֲדָשׁ הָאֵכִיב⁷.

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ מִתּוֹךְ רַמְבַּ"ם "פֶּרֶדֶס הַמֶּלֶךְ" ~

"... הֲרָאָה לוֹ הַקְדָּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה בְּמִרְאָה הַנְּבוּאָה דְּמוֹת לְבָנָה, וְאָמַר לוֹ: כִּזָּה רָאָה וְקִדָּשׁ".

וצריך להבין מדוע שינה ממקור הדברים במכילתא דרשב"י על הפסוק "החודש הזה לכם" "הראה לו הקב"ה למשה באצבע דמות הלבנה כו'" ולא הזכיר כלל שהראה במראה הנבואה. ובפרט, שהלשון "כזה ראה וקדש" הוא ציווי על קידוש החודש על ידי בית דין שנעשה בכל הדורות על ידי ראיית הלבנה בפועל ממש. ופשיטא שאם יבואו עדים ויאמרו שראו את מולד הלבנה במראה הנבואה אין מקדשים על פיהם.

והביאור בזה: במכילתא הקשה "והלא כל הדברות שנתדבר למשה לא נתדבר עמו אלא ביום, החודש הזה

1 הַלְשָׁפָה. וְכֵן מִזְבֵּחַ הָעוֹלָה וְהַהִיכָל וְהַעֲזָרוֹת -
2 נַעֲשִׂין מִשְׁיָרֵי הַלְשָׁפָה. אֲמַת הַיָּמִים²⁰ שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם
3 וְחוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם²¹ וְכָל מִגְדָּלוֹתֶיהָ וְכָל צָרְכֵי הָעִיר -
4 בְּאֵין מִשְׁיָרֵי הַלְשָׁפָה. וְעוֹבֵד פּוֹכְכִים שֶׁהַתְּנַדָּב מַעוֹת
5 לְדָבָרִים הָאֵלֶּי אוֹ לַעֲשׂוֹת עֲמָהֶם בְּחָנָם - אֵין
6 מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ, וְאִפְלוּ גַר תּוֹשֵׁב²²; שְׁנָאֵמַר: לֹא לָכֵם
7 וְלָנוּ לְבָנוֹת וְגוֹמַר, וְנָאֵמַר: וְלָכֵם אֵין חֵלֶק וְגוֹמַר.

(17) גשר. (18) שעשו שני גשרים זה על גבי זה מהר הבית להר המשחה, ועל העליזנה הוציאו את הפרה וכל מתעסקיה, כדי שלא יטמאו בטומאת התהום. (19) שעשו גשר מהעזרה שהייתה בקצה העיר, עד חוץ לעיר, שיעבור עליו המשלח את השעיר ביום הכפורים, מפני עמי הארץ שהיו דוחפים אותו למהר הליכתו לצוק, כדי שתושלם הכפרה ויתלבן לשון של זהורית של פתח ההיכל. (20) תיקון הנחל העובר בעזרה. (21) תיקון החומה. (22) גוי שאינו עובד עבודה זרה.

8 ט. מוֹתֵר תְּרוּמַת הַלְשָׁפָה וּשְׁיָרֵי הַלְשָׁפָה - לוֹקְחִין
9 בּוֹ זָכָרִים וְיִקְרְבוּ בְּלֵן עוֹלוֹת; שְׁתַּנְּאִי בֵּית דִּין הוּא
10 עַל כָּל הַמוֹתְרוֹת שֶׁיִּקְרְבוּ עוֹלֹת בְּהֶמָּה. אָבָל לֹא
11 עוֹלֹת הָעוֹף, שְׂאִין בְּקִרְבָּנוֹת הַצִּבּוֹר עוֹף. וְאֵלֶּי
12 הָעוֹלוֹת הַבָּאִין מִמוֹתֵר הַשָּׁקָלִים, הֵם הַנִּקְרָאִים קִיץ
13 לְמִזְבֵּחַ²³.

(23) שכשהמזבח בטל מביאים מהם עולות, כמו שדרך בני אדם להעלות מיני מתיקה על השולחן בגמר סעודתם.

14 י. שָׁקָלִים שֶׁלֹּא הִסְפִּיקוּ לָהֶן לְכָל קִרְבָּנוֹת הַצִּבּוֹר -
15 מוֹצִיאִין אֶת הָרְאוּי לָהֶם מִקְדָּשֵׁי בֵּדֶק הַבֵּית; אָבָל
16 אֵין בֵּדֶק הַבֵּית מוֹצִיא אֶת הָרְאוּי לוֹ מִקְדָּשֵׁי
17 הַמִּזְבֵּחַ²⁴.

(24) ופירושה לדעת רבינו היא, שאם נחסר מעות לקדשי מזבח לוקחים את החסר מקדשי בדק הבית אבל לא להיפך. והראב"ד חולק עליו.

18 יא. מִשְׁנִיגֵי רֹאשׁ חֲדָשׁ נִסָּן, אֵין מְקַרְבִּין קִרְבָּנוֹת
19 צִבּוֹר אֲלָא מִתְרוּמָה חֲדָשָׁה. וְאִם לֹא בָּאָה הַחֲדָשָׁה
20 - לוֹקְחִין מִן הַיְשָׁנָה²⁵. לְפִיכָּה, אִם הִגִּיעַ רֹאשׁ חֲדָשׁ
21 נִסָּן, וַיֵּשׁ עִמָּהּ בְּהַמּוֹת לְתַמִּידִים מִתְרוּמָה יְשָׁנָה -
22 פּוֹדִין אוֹתָהּ וְיוֹצִאִין לְחֵלֶין, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן
23 תַּמִּימִין²⁶, וַיְפִלּוּ דְמִיָּהּ לְתְּרוּמָה יְשָׁנָה שֶׁמְקַנְצִין בָּהּ
24 אֶת הַמִּזְבֵּחַ; שְׁתַּנְּאִי בֵּית דִּין הוּא עַל כָּל הַבְּהֵמוֹת
25 שֶׁלוֹקְחִין לְתַמִּידִין, שְׂאֵם לֹא יִהְיוּ צָרִיכִין לָהֶן -
26 יֵצְאוּ לְחֵלֶין.

(25) "קרבנות ציבור הבאין באחד בניסן מצוה להביא מן החדש ואם הביא מן הישן יצא אלא שחיסר מצוה". (26) והלכה היא שאין קדשים יוצאים לחולין על ידי פדין אלא אם כן נפל בהם מום.

27 יב. וְכֵן הָיוּ עוֹשִׂין בְּמוֹתֵר הַקְטָרֶת²⁷: מִשְׁנִיגֵי רֹאשׁ

7 ימים¹³, שְׁנָאֵמָר: לְחֹדֶשִׁי הַשָּׁנָה - חֲדָשִׁים אֶתָּה מוֹנֶה
8 לְשָׁנָה, וְאֵי אֶתָּה מוֹנֶה יָמִים¹⁴.

(8) כלומר שנה פשוטה שאין בה אלאשנים עשר חדש בלבד (להלן פ"ו, ה"ד). (9) המספר המדויק (להלן שם): "עשרה ימים, ואחת ועשרים שעות, ומאתים וארבעה חלקים". (10) כדעת רבן שמעון בן גמליאל (ראש השנה יט:). שעיבור השנה הוא חודש (ולא כדעת תנא קמא שם, שאמר "שלושים יום"), כלומר "רצה חודש, רצה שלשים". וכן כתב רבינו להלן פ"ד ה"ז: "שהרשות לבית-דין להוסיפו מלא או חסר", וכדעת רב פפא שם. (11) דוגמת אשה שנוסף לה עובר, שנקראת "מעוברת". (12) כל שנה ושנה. (13) "קרוב לאחד עשר יום", כנ"ל, במקום חודש אחד נוסף אחת לשנים או לשלוש שנים. (14) מגילה ה, א.

9 ג. הִלְכָּנָה נִסְתַּתֵּר בְּכָל חֹדֶשׁ¹⁵ וְאֵינָה נִרְאִית כְּמוֹ שְׁנֵי
10 יָמִים¹⁶, או פְּחוּת¹⁷ או יוֹתֵר מֵעֶט¹⁸; כְּמוֹ יוֹם אֶחָד
11 קֹדֶם שֶׁתִּדְבֹּק בְּשִׁמְשׁ¹⁹ בְּסוֹף הַחֹדֶשׁ, וְכְמוֹ יוֹם אֶחָד
12 אַחֵר שֶׁתִּדְבֹּק בְּשִׁמְשׁ וְתִרְאֶה בְּמַעֲרָב²⁰ בְּעָרֵב. וּבְלֵיל
13 שֶׁתִּרְאֶה בְּמַעֲרָב אַחֵר שֶׁנִּסְתַּתֵּר - הוּא תַּחֲלַת הַחֹדֶשׁ,
14 וּמוֹנִין מֵאוֹתוֹ הַיּוֹם תַּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם; וְאִם יִרְאֶה
15 הַיָּרֵחַ לַיִל שְׁלֹשִׁים - יִהְיֶה יוֹם שְׁלֹשִׁים רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ,
16 וְאִם לֹא יִרְאֶה - יִהְיֶה רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ יוֹם אֶחָד
17 וְשְׁלֹשִׁים, וְיִהְיֶה יוֹם שְׁלֹשִׁים מִחֹדֶשׁ שְׁעָבֵר. וְאֵין
18 נִזְקָקִין לַיָּרֵחַ²¹ בְּלֵיל אֶחָד וְשְׁלֹשִׁים, בֵּין שֶׁנִּרְאֶה בֵּין
19 שֶׁלֹּא נִרְאֶה; שְׁאֵין לָּהּ חֹדֶשׁ לְבָנָה יוֹתֵר עַל שְׁלֹשִׁים
20 יוֹם²².

(15) הלבנה יש לה צורת כדור, והיא מקבלת אורה מן השמש. מכאן השינויים בגודל השטח המואר של הלבנה, המתונה במצב הלבנה כלפי השמש. המצב שבו השמש והלבנה נמצאות מעבר האחד של הארץ, מכונות זו למטה מזו על קו אחד, נקרא התקבצות הלבנה עם השמש. היח נמצא אז בין הארץ ובין השמש. הצד המואר של הירח מופנה לשמש, והצד הבלתי מואר - לארץ. יום אחד לפני ההתקבצות, אין פס האור הצר של הלבנה הישנה נראה, מפני שהוא קטן מאד, ויום אחד אחר ההתקבצות - אין הפס הצר של אור הלבנה החדשה נראה - מאותה הסיבה. (16) רבי זירא בשם רב נחמן: עשרים וארבע שעות נסתרת הלבנה. לאנשי בבל נסתרת הלבנה הישנה בשש שעות; האחרונות, והחדשה - בשמונה עשרה השעות הראשונות; לאנשי ארץ-ישאל - הישנה בשמונה עשרה השעות האחרונות, והחדשה בשש השעות הראשונות (ראש השנה כ:). בשעות אלה אין הלבנה נראית, מכיון שקו האור שלה קטן מדי. הרמב"ם מדבר על "שני ימים" בדרך כלל (רוב המקרים), והתלמוד מדבר על "עשרים וארבע שעות" - מינימום (לחם-משנה). (17) כשהאור זך היא נראית יותר מוקדם. (18) בדפוס רומי ר"מ, וכן בדפוס קושטא, חסירה המילה "מעט". (19) שתתקבץ עם השמש, כמבואר בהערה טו. (20) הלבנה לאחר חידושה, נמצאת תמיד במערב. (21) אין צורך לראות את הירח. (22) הזמן בין

הראוהו בלילה. וכיצד היה מדבר עמו ביום והראוהו בלילה, שנדבר ביום עם חשיכה והראוהו החודש בחשכה". אמנם תירוץ זה היה קשה לרמב"ם שהרי מיד אחר הציווי על קידוש החודש נאמר ציווי קרבן פסח - "ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית" - פרשה ארוכה עם כל פרטי הדינים של קרבן פסח, ובפשטות הכתובים נאמרו שניהם בהמשך אחד שהרי לא מצינו שהיתה קריאה נוספת ודיבור נוסף אלא קריאה ודיבור אחד - "וידבר ה' אל משה ואל אהרן גו' החודש הזה לכם גו' בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות וגו'", וא"כ קשה היאך "נדבר עמו ביום עם חשיכה והראוהו החודש בחשיכה" שהרי מה שאמר לו "ויקחו להם שה כו'" היה כבר בחשיכה, ובגלל קושי זו כתב הרמב"ם שהראוהו במראה הנבואה, וממילא כל הדיבור אל משה היה ביום, כולל הדיבור "ויקחו להם שה גו'" ומה שהראוהו הלבנה היה במראה הנבואה.

ראיה להסבר זה מצינו בגמרא במסכת פסחים ששאלה "וממאי דבריש ירחא קאי, דילמא בארבעה או בחמשה בירחא קאי" והלא פשיטא לכו"ע שהדיבור היה בר"ח שנתקשה משה בראיית הלבנה. ועל פי האמור מובן שמכוון שהראוהו במראה הנבואה הרי שיכול להיות גם בחמשה בניסן.

יין מלכות ספר זמנים סימן לט.

(2) שכל אחד מהם הוא "תשעה ועשרים יום, ושתיים-עשרה שעות, ושבע מאות ושלושה ותשעים חלקים (היינו ארבעים וארבע דקות וחלק אחד, לפי חשבון של שמונה-עשר חלקים בכל דקה), וזהו חדשה של לבנה" (להלן פ"ו, ה"ג). (3) כלומר בחידושו, וזה אפשר לומר על הלבנה בלבד, שאורה מתחדש אחרי שנעלם. [וכן לשון הרמב"ם ב'מאמר העיבור': "ומאחר שאמר הצור יתברך זאת עולת חודש בחדשו לחדשי השנה, נתחייבנו למנות חדשינו בלבנה, כי באיזהו חודש יתבאר בו החידוש, ואין זה אלא ללבנה"]. (4) [מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי, פרשת בא (מהדורת הרי"ג אפשטיין ע' 8)]. (5) כשתראה את הלבנה בשיעור זה, תקדש אותו יום לראש חודש, הרי שהמדובר בחדשי הלבנה. (6) "שנת החמה היא שלש מאות חמשה וששים יום ושש שעות" (להלן פ"ו, ה"ד). (7) כלומר "שמור אביב של תקופה שיהא בחודש ניסן" (סנהדרין יג:), וכן כתב רבינו להלן פ"ד, ה"א.

1 ב. וְכִמָּה יִתְּרָה שְׁנַת הַחֲמָה עַל שְׁנַת הַלְבָּנָה? קְרוֹב
2 מֵאֶחָד עָשָׂר יוֹם⁹. לְפִיכָּה, כְּשִׁיתְּקַבֵּץ מִן הַתּוֹסֶפֶת
3 הַזֹּאת כְּמוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם, או פְּחוּת מֵעֶט או יוֹתֵר מֵעֶט
4 - מוֹסִיפִין חֹדֶשׁ אֶחָד¹⁰, וְעוֹשִׁין אוֹתָהּ הַשָּׁנָה שְׁלֹשָׁה
5 עָשָׂר חֹדֶשׁ, וְהִיא הַנִּקְרֶאת שָׁנָה מַעֲבֶרֶת¹¹. שְׁאֵי
6 אֶפְשָׁר לִהְיוֹת הַשָּׁנָה¹² שְׁנָיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ וְכָךְ וְכָךְ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י"ח תמוז - ספר זמנים - הל' קידוש החודש קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לשמש ולארץ, ויש רחוקים מהם. (35) מסלול ההקפה של הקרובים לשמש, קטן יותר ממסלול הכוכבים הרחוקים יותר. (36) בחשבון. (37) פרטי החקירה מובאים במשנה ראש השנה כג, ב. ועי' להלן פ"ב, ה"ד. (38) על-ידי התאמה לחשבון הבית-דין. (39) לחודש שיצא. (40) ראש השנה כג, ב. (41) "תנו רבנן, פעם אחת נתקשרו שמים בעבים ונראית דמות לבנה..." (ראש השנה כה.).

- ז. מצות עשה מן התורה על בית דין, שישבשו וידעו אם יראה הירח או לא יראה, ושיקדשו את העדים⁴² עד שיקדשו את החדש⁴³, וישלחו ויודיעו⁴⁴ שאר העם באי זה יום הוא ראש חדש, כדי שידעו באי זה יום הן המועדות⁴⁵; שנאמר: אשר תקראו אתם מקראי קדש, ונאמר: ושמרת את החקקה⁴⁶ הזאת למועדה.

(42) "ואומרים לו (=לעד): כיצד ראית את הלבנה, לפני החמה או לאחר החמה..." (ראש השנה כג:). וראה להלן פ"ב ה"ב, והערה ח. (43) כתוב "החודש הזה לכם" - "עדות זו תהא מסורה לכם" (ר"ה כב.), כלומר תפקיד בית-דין הוא לברר את אמיתות דברי העדים בכל הדרכים, גם על-פי החשבון וגם על-ידי חקירת העדים. (44) "על ששה חדשים השלוחין יוצאין..." (ר"ה יח.). (45) "על ניסן מפני הפסח - על אלול מפני ראש השנה, ועל תשרי מפני תקנת המועדות" (שם). (46) כרבי עקיבא שאמר: חוקה זו נאמרה לענין פסח (מנחות לו:). וכן הביאה הרמב"ם ב'ספר המצוות' מצוה קנג בשם המכילתא [ובפ"ד מהל' תפילין ה"י, הביאה לענין תפילין, רצ"ע].

- ח. אין מחשבין וקובעין חדשים ומעבירין שנים אלא בארץ ישראל⁴⁷, שנאמר: כי מציון תצא תורה, וידבר ה' מירושלים⁴⁸. ואם היה אדם גדול בחכמה, ונסמך בארץ ישראל, ויצא לחוץ לארץ, ולא הניח בארץ ישראל כמותו - הרי זה מחשב וקובע חדשים ומעבר שנים בחוצה לארץ⁴⁹. ואם נודע לו שנעשה בארץ ישראל אדם גדול כמותו, ואין צריך לומר גדול ממנו - הרי זה אסור לקבץ ולעבר בחוצה לארץ⁵⁰; ואם עבר וקבע ועבר - לא עשה פלוס⁵¹.

(47) כל זה יוצא מן הסיפור על חנינא בן אחי רבי יהושע, שהיה מעבר שנים וקובע חדשים בחוץ לארץ, ומיחו בו חכמים (ברכות סג.). (48) שם סג, ב. (49) כן עשה רבי עקיבא (שם סג.). (50) גם המעשה ברבי חנינא היה כך, שכשירד לגולה לא הניח כמותו בארץ ישראל, וביתיים "נעשו הגדיים תיישים", כלומר גדולים בחכמה כמוהו (שם). (51) שם.

פרק שני

(1) ביאר בו רבינו מי הם הכשרים להעיד בקידוש החודש, קלקול הבייתוסים בזה, כיצד מקבלים העדים. ונסתיים הפרק בדין קידוש החודש בשוגג ובטעות.

- א. אין פשוט לעדות החדש אלא שני אנשים פשוטים, 43

התקבצות אחת של השמש והירח עד ההתקבצות השניה הוא עשרים ותשעה יום, שתיים עשרה שעות, ארבעים וארבע דקות וחלק אחד. מכאן הוודאות שבלייל שלושים ואחד כבר התחיל החודש החדש.

- ד. חדש שיהיה תשעה ועשרים, ויראה ירח בלייל שלשים - נקרא חדש חסר; ואם לא יראה הירח²³, ויהיה החדש שבער שלשים יום - נקרא חדש מעבר²⁴, ונקרא חדש מלא. וירח שיראה בלייל שלשים - הוא הנקרא ירח שנראה בזמנו²⁵; ואם נראה בלייל אחד ושלשים, ולא נראה בלייל שלשים - הוא נקרא ירח שנראה בלייל עבורו²⁶.

(23) בלייל שלושים. אז יתחיל החודש החדש בלייל שלושים ואחד. (24) בגלל תוספת היום לחודש שעבר. (25) ראש השנה כה, א. (26) ר"ה שם.

- ה. אין ראית הירח מסורה לכל אדם²⁷ כמו שבת בראשית²⁸, שכל אחד מונה ששה ושובת בשביעי²⁹; אלא לבית דין הדבר מסור, עד שיקדשוהו בית דין³⁰ ויקבעו אותו היום ראש חדש - הוא שיהיה ראש חדש; שנאמר: החדש הזה לכם³¹ - עדות זו תהיה מסורה לכם.

(27) כלומר, אין כל אדם רשאי לקבוע ראש-חודש ולעשות המועדים על פי ראייתו הוא. (28) הכוונה לכל השבתות, וההוספה "בראשית" באה כדי למנוע טעות, כי גם המועדים נקראים "שבת". (29) [ראה בפ"ב מהל' שבת הכ"ב]. (30) "מועדי ה' צריכין קידוש ב"ד, שבת בראשית אין צריכה קידוש ב"ד" (נדרים עח:), כלומר מקדשים את החודש לשם קביעת המועדים, אבל אין מקדשים יום ראשון בשבוע, כדי לעשות שבת ביום השביעי. (31) המילה "לכם" מיותרת, וללמד באה ש"עדות זו תהא מסורה לכם", כלומר קבלת עדי ראיה וקידוש החודש מסורים לחשובי הדור בלבד, כגון משה ואהרן, הנזכרים בפסוק הקודם "ויאמר ה' אל משה ואל אהרן" (ראש השנה כב.).

- ו. בית דין מחשבין בחשבונות³² פדרך שמחשבים האצטגנינים³³, שיודעין מקומות הפוככים³⁴ ומחלכם³⁵, וחוקרים ומדקדקים³⁶, עד שידעו אם אפשר שיראה הירח בזמנו, שהוא ליל שלשים, או אי אפשר. אם ידעו שאפשר שיראה - יושבין ומצפין לעדים כל היום פלו, שהוא יום שלשים. אם באו עדים, ודרשום וחקרום פהלכה³⁷ ונאמנו דבריהם³⁸ - מקדשין אותו; ואם לא נראה, ולא באו עדים - משלימין שלשים³⁹, ויהיה חדש מעבר. ואם ידעו בחשבון שאי אפשר שיראה - אין יושבים יום שלשים ואין מצפין לעדים. ואם באו עדים - יודעין בודאי שהן עדי שקר⁴⁰, או שנראת להם דמות לבנה מן העבים⁴¹ ואינה הלבנה הודאית.

(32) עיי"ש כ, ב. (33) החוזים בכוכבים. (34) יש קרובים

החודש והיו מוטעין - הרי זה מקודש. (11) לפני שקלקלו הבייתוסים. (12) אף אם לא הכירו אותו. (13) אף-על-פי שאין מכירים אותו. (14) תלמידי ביתוס, חבריהם של הצדוקים וברפוס רומי: "המינים", וכ"ה בכת"י במשנה ר"ה כב. ובפירוש רבינו נתן, אב הישיבה שם, ויתכן כי ברפוסים שלנו נשתנה ע"י הצנזור. (15) כדי להטעות את החכמים. ופעם אחת, שכרו שני בני אדם בארבע מאות זוז, שיעידו עדות שקר בראיית הלבנה (ר"ה כב:). ופירוש רש"י שחל אז ל' אדר בשבת, והירח לא נראה בזמנו. ושכרום הצדוקים, שיעידו שראו את הירח בליל שבת, כדי שהנפת העומר תהיה ביום ראשון בשבוע, לחזק דעתם בפירוש הפסוק "ממחרת השבת יניפנו" (ויקרא כג, יא), שהכוונה ממחרת השבת ממש, בניגוד לדעת חז"ל, שהכוונה למחרת יום-טוב ראשון (ראה מנחות סה. וסו.). (16) חכמינו (ר"ה כב:). (17) שם. (18) באיזו שעה, ובאיזה מקום וכו' כתרס בפני עדי שקר. ונהמקור הוא בר"ה כה: "נחקרו העידים", הרי שצריך לחקור אותם, ולפי דברי הירושלמי הנ"ל - על כרחנו שתקנת חכמים היא.

ג. לפיכך¹⁹, אם לא יהיו בית דין יודעים את העדים שראו את הירח, משלחין אנשי העיר שגארה פה עם העדים שראו עדים אחרים²⁰, שמזכין אותם²¹ לבית דין, ומודיעין אותם שאלו פשרים הם, ואחר כך מקבלין מהם.

(19) מכיון שתיקנו לקבל עדות ממכירים בלבד. (20) במשנה ר"ה כב. כתוב: "משלחין אחר עמו", דהיינו זוג אחר - שני עדים (שם כב:). וכ"ה בתוספתא (צוקרמנדל ע' 210) "משלחין עדי עמו", בניגוד לדעת הירושלמי (ר"ה פ"ב ה"א) ש"אחר" היינו עד אחד ממש, כיון ש"בדין היה שלא יהו צריכין עדים, והן אמרו שיהו צריכין עדים, והן אמרו אחד נאמן". (21) מעידים עליהם שמכירים אותם ככשרים וכזכאים להעיד.

ד. בית דין מחשבין²² בדרךים שהאצטגנינין מחשבין בהם, ויודיעין להבנה, כשתראה בחדש זה, אם תהיה בצפון השמש או בדרומה²³, ואם תהיה רחבה או קצרה²⁴, ולהיכן יהיו ראשי קרניה נטיין²⁵; וכשיבאו העדים להעיד, בודקין אותם²⁶: פיצד ראיתם אותה - בצפון או בדרום? להיכן היו קרניה נטות²⁷? כמה היתה גבוהה בראית עיניכם²⁸? וכמה היתה רחבה? אם נמצאו דבריהם מכוננין²⁹ למה שגודע בהשבון - מקבלין אותם³⁰, ואם לא נמצאו דבריהם מכוננין - איז מקבלין אותם.

(22) ראה למעלה פ"א ה"ו. (23) הלבנה מתרחקת מן השמש פעם לצד צפון ופעם לצד דרום. (24) רוחב קו האור של חרמש הלבנה, משתנה בהתאם לקרבתה לשמש או לרחוקה ממנה. (25) לאיזה צד יהיו נוטים קרני האור של הלבנה, לצד צפון או לצד דרום. (26) ראש השנה כג, ב. (27) ר"ה שם. ועיין שם בפירוש הרע"ב ובפירוש המשניות להרמב"ם. (28) גבוהה מן האופק לפי ראות

1 הראויין להעיד בכל דבר ודבר²; אכל נשים ועבדים³ - הרי הן פסולות עדות, ואין מעידין. 2 אב ובנו שראו את הירח - ילכו לבית דין להעיד; 3 לא מפני שעדות החדש פשרה בקרובים⁴, אלא שאם ימצא אחד מהן פסול, מפני שהוא גזלן וכיצא בו משאר הפסולות⁵ - יצטרף השני עם אחר ויעידו. וכל הפסול לעדות מדברי סופרים⁶, אף על פי שהוא פשר מן התורה⁷ - פסול לעדות החדש⁸.

(2) להוציא פסולים מדרבנן, כגון משחק בקוביא ומפריחי יונים, שכשרים במקרים מסוימים, כגון להעיד על אשה שמת בעלה, אבל אינם כשרים בכל דבר ודבר. ולפיכך הם פסולים בקידוש החודש (ר"ה כב:). (3) גויים שמכרו עצמם לישראל, ומלו וטבלו לשם עבדות, ודינם בכל דבר כמו אשה. ועי' רמב"ם פ"ט מהל' עדות ה"ב וה"ה. (4) מחלוקת תנאקמא ורבי יוסי ורבי שמעון (שם), ופסק כת"ק ורבי יוסי, שקרובים פסולים לעדות החודש. (5) גזלן פסול מן התורה, וכן כל מי שעבר עבירה שחייבים עליה מלקות מן התורה (רמב"ם פ"י מהל' עדות ה"ג וה"ד). (6) מדרבנן. (7) כגון המשחק בקוביא ומפריחי יונים (ר"ה כב:). (8) "זה הכלל: כל עדות שאין האשה כשרה לה, אף הן אינן כשרים לה" (שם), ומכיוון שאשה פסולה לעדות החודש, אף פסולי דרבנן פסולים לעדות החודש.

9 ב. דין תורה שאין מדקדקין בעדות החדש⁹; 10 שאפילו קדשו את החדש על פי עדים, ונמצאו זוממין בעדות זו - הרי זה מקדש¹⁰. לפיכך היו בראשונה¹¹ מקבלין עדות החדש מכל אדם מישראל¹², שכל ישראל בחזקת פשרות¹³ עד שגודע לה שזה פסול. משקלקלו הפיתוסים¹⁴, והיו שזכרין אנשים להעיד שראו, והם לא ראויים¹⁵, התקינו¹⁶ שלא מקבלין בית דין עדות החדש אלא מעדים שמכירין בית דין אותם שהם פשרים¹⁷, ושיהיו דורשין וחוקרים בעדותם¹⁸.

(9) לשאול אותם באיזו שעה ובאיזה מקום ראו את הלבנה. בדבר זה אין צורך מדין תורה, שהרי כל השאלות האלה אינן באות אלא לעשותם "עדות שאתה יכול להזימה" (הל' עדות פ"ב, ה"ה) וכל עדות שאינה ראויה להזמה אינה עדות (הל' רוצח, פ"ב ה"ט), וכאן אפילו אם יזימו אותם, עדותם קיימת והחודש מקודש, כמו שממשיך הרמב"ם לבאר בהלכה זו (וראה למעלה פ"א ה"ז, שמצות-עשה לדרוש אותם היאך ראו את הלבנה, אם לפני החמה וכו', וראה לחם-משנה כאן). וראה בהערה דלהלן. (10) "ירושלמי ר"ה פ"ג, ה"א: "קידשוהו ואחר-כך נמצאו העדים זוממין" הרי זה מקודש" (וראה כתובות כא: 'תוספות' ד"ה הנח). וכ"ה בתוספתא ר"ה, פ"ב, ה"א: "קידשו את החודש בזמנו ונמצאו עדים זוממין (שבאו עדים אחרים ואמרו להם היאך אתם מעידים כן, והלא באותו זמן עמנו הייתם במקום אחר) הרי זה מקודש". וראה להלן ה"י, שאם קידשו ב"ד את

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י"ח תמוז - ספר זמנים - הל' קידוש החודש קכו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המולד, הירח תמיד במערב (ראה למעלה פ"א, ה"ג).
(50) זוהי מחלוקת רבי יוחנן בן נורי ורבן גמליאל (שם).
ופסק רבינו כרבן גמליאל ('פירוש המשניות' שם).
(51) בגלל קרני השמש. (52) בליל שלושים. (53) בליל
שלושים ואחד. (54) מחלוקת רבי דוסא בן הרכנס ורבן
גמליאל (שם). ופסק כרבן גמליאל.

ז. כיצד מקבלין עדות החדש⁵⁵ כל מי שראוי⁵⁴
להעיד⁵⁶, שראה את הירח, בא לבית דין, ובית דין
מכניסים אותו פלן למקום אחד⁵⁷, ועושין להן
סעודת גדולות. כדי שיהיו העם רגילין לבוא. וזוג⁵⁸
שפא ראשון בודקין אותו ראשון⁵⁹ בפדיקות
שאמרנו⁶⁰. מכניסין את הגדול⁶¹ ושואלין אותו⁶².
נמצאו דבריו מכונים לחשבון - מכניסים את חברו.
נמצאו דבריהם מכונים⁶³ - עדותן קימת. ושאר כל
הזוגות שואלין אותם ראשי דברים⁶⁴; לא שצריכים
להם⁶⁵, אלא כדי שלא יצאו בפחי נפש⁶⁶, כדי שיהיו
רגילין לבוא⁶⁷.

(55) ראש השנה כג, ב. (56) שם כב, א. ועי' לעיל ה"א.
(57) "חצר גדולה היתה בירושלים, ובית יעזק היתה נקראת,
ולשם כל העדים מתכנסים" (שם כג:). (58) עדים.
(59) שם. (60) למעלה ה"ד. (61) החשוב שבהם.
(62) על פרטי ראיית הלבנה. (63) מתאימים אלו לאלו.
(64) מבלי להכנס לפרטי הדברים. (65) כי עדות זוג אחד
מספיקה לקידוש החודש עלידי בית-דין. (66) מלשון
הכתוב (איוב יא, כ), "מפח נפש". כלומר מאוכזבים על
שהטריחו עצמם לחינם. (67) שאם לא ישאלו אותם,
יחדלו מלבוא.

ח. ואחר כך, אחר שתתקנים העדות, ראש בית דין³⁵
אומר: מקדש! ⁶⁸ וכל העם עונים אחריו: מקדש!
מקדש! ⁶⁹ ואין מקדשין את החדש אלא בשלשה⁷⁰,
ואין מחשבין אלא בשלשה⁷¹. ואין מקדשין אלא
חדש שנגרף בזמנו⁷². ואין מקדשין אלא ביום⁷³;
ואם קדשוהו בלילה - אינו מקדש⁷⁴. ואפלו ראוהו
בית דין וכל ישראל, ולא אמרו בית דין 'מקדש'
עד שחשכה ליל אחד ושלושים⁷⁵, או שנגזקו
העדים, ולא הספיקו בית דין לומר 'מקדש' עד
שחשכה ליל אחד ושלושים⁷⁶ - אין מקדשין אותו,
והיה החדש⁷⁷ מעבר, ולא יהיה ראש חדש אלא
יום אחד ושלושים, אף על פי שנגרף בליל
שלושים; שאין הראיה קובעת. אלא בית דין שאמרו
'מקדש' הם שקובעין⁷⁸.

(68) משנה, ר"ה כד, א. ובגמרא שם לומדים דין זה מן
הפסוק (ויקרא כג, מד): "וידבר משה את מועדי ה'", שהרי
משה רבינו היה ראש בית-דין. (69) כתוב: "אלה מועדי
ה' מקראי קודש אשר תקראו אותם" (שם פסוק ד'). "אתם"
כתוב חסר ו', ועל כן אפשר לקרוא "אתם", והכוונה לעם
כולו, שגם הוא יקרא "מקודש". ומכיון שכתוב "מקראי",

העין. (29) מתאימים. (30) ומקדשים את החודש על-פי
עדי הראיה.

ה. אמרו העדים: ראינוהו במים³¹ או בעבים³² או
בעששית³³, או שראו מקצתו ברקיע ומקצתו
בעבים³⁴ או במים³⁵ או בעששית³⁶ - אין זו ראיה³⁷,
ואין מקדשין על ראיה זאת. אמר אחד: ראיתיו
גבוה³⁸ בעיני³⁹ כמו⁴⁰ שתי קומות, ואמר השני: כמו
שלוש קומות היה גבוה - מצטרפין⁴¹. אמר האחד:
כמו שלש קומות, והשני אמר: כמו חמש - אין
מצטרפין⁴²; ומצטרף אחד מהם עם שני שיעיד
במותו⁴³, או יהיה ביניהן קומה אחת⁴⁴.

(31) בנהר או במעין בבואה של הירח. (32) מאיר מבעד
לעננים. (33) במנורת זכוכית שקופה, ראינו בבואה שלו.
(34) מקצת החרמש הדק של הירח נראה ברקיע, ומקצתו
מבעד לעננים. (35) מקצת החרמש הדק ברקיע, ומקצתו
במים. (36) מקצת החרמש הדק ברקיע, ומקצתו בעששית.
(37) שהרי לא ראה את הלבנה ממש אלא את דמותה במים
או בעששית, וגם כשראה אותה דרך העננים - אינה ראה
ממש. (38) מן הארץ. (39) לפי ראות עיני. (40) בערך.
(41) שבין שתי קומות לשלוש, אפשר לטעות. (42) כי עד
כדי כך אין אדם טועה. (43) בראש השנה כד. אמרו:
"מצטרפין לעדות אחרת", ובשבועות מח. פירש רבא: הוא
ואחר מצטרפין לעדות אחרת של ראש חודש, שאם יבוא
עד אחר ויעיד כמו אחד מן השנים המכחישים זה את זה,
הרי שני אלה יהיו כת של שני עדים נגד האחד, ונקבל את
עדות הכת החדשה. (44) הברל של קומה אחת ביניהם,
שזה אומר: ראיתיו גבוה בעיני כמו שתי קומות, וזה אומר
- כמו שלוש קומות.

ו. אמרו: ראינוהו בלא פונה, וכיון שהתבוננו בו
ונתבוננו לראותו להעיד שוב לא ראינוהו - אין זו
עדות, ואין מקדשין עליו⁴⁵; שמא עבים נתקשרו⁴⁶
ונראו בלכנה, וכלו והלכו להם⁴⁷. אמרו עדים:
ראינוהו ביום תשעה ועשרים שחרית במזרח, קדם
שתעלה השמש⁴⁸, וראינוהו ערבית במערב בליל
שלושים⁴⁹ - הרי אלו נאמנים⁵⁰, ומקדשין על ראיה
זו, שהרי ראוהו בזמנו; אבל הראיה שאמרו
שראוהו בשחרית - אין נזקקין לה, שאין אנו
אחראין לראית שחרית, ובידוע שהעבים הם
שנתקשרו ונראו להם בלכנה⁵¹. וכן אם ראוהו
בזמנו⁵², ובליל עבורו⁵³ לא נראה - הרי אלו
נאמנים⁵⁴; שאין אנו אחראין אלא לראית ליל
שלושים בלבד.

(45) ראש השנה כד, א. (46) "תנו רבנן, פעם אחת נתקשרו
שמים בעבים, ונראית דמות הלבנה" (ראש השנה כה.). כי
עננים המוקרנים מקרני השמש - עלולים להראות כלבנה.
(47) משום כך לא ראוהו כששוב התכוונו לראותו. (48) וזה
הירח לפני המולד, שאז הוא מקדים את החמה. (49) אחרי

10 פִּי שְׁזָה יוֹדֵעַ שְׁטָעוּ - חֵיב לְסַמֵּךְ עֲלֵיהֶם⁸⁸; שְׁאִין
11 הַדָּבָר מְסוּר אֶלָּא לָהֶם, וְיִי שְׁזָה לְשֹׁמֵר הַמּוֹעֲדוֹת
12 הוּא צָה לְסַמֵּךְ עֲלֵיהֶם, שְׁנֵאָמַר: אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם
13 וְגוֹמֵר.

84 שטעו בית-דין מאליהם. (85) שהוטעו על-ידי עדי שקר. (86) כגון בפקודת המלך. (87) שלש פעמים כתוב בתורה "אשר תקראו אתם" חסר ו' (ויקרא כג), על כן קורא רבי עקיבא "אתם" להדגיש, שהכל תלוי בבית-דין, אפילו שוגגין, אפילו מזידין, אפילו מוטעין (ר"ה כה.). אבל בספרא אמור פ"י - "אנוסים" במקום "מזידין". וכן העתיק רבינו ב'ספר המצוות', מצוה קנג. וראה ב'הגהות מיימוניות'. (88) שהרי רבי יהושע ידע, שרבן גמליאל הוטעה, ובכל זאת נאמר לו, שעליו לסמוך על רבן גמליאל (ר"ה שם).

יום שני י"ט תמוז ה'תשפ"ב

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

1) נתבאר בו שעדות החודש דוחה את השבת ושמקבלים אותם כל היום, ועל ששה חדשים השלוחים יוצאים.

14 א. עֲדִים שְׁרָאוּ אֶת הַחֹדֶשׁ: אִם הָיָה בְּיָנִיהֶם וּבִין
15 מְקוֹם שְׁיֵשׁ בּוֹ בֵּית דִּין מִהֲלָף לִילָה יוֹם אוֹ פְּחוֹת
16 - הוֹלְכִין וּמַעֲדִין, וְאִם הָיָה בְּיָנִיהֶם יָתֵר עַל כֵּן - לֹא
17 יֵלְכוּ; שְׁאִין עֲדוֹתָן אַחֵר יוֹם שְׁלֹשִׁים מוֹעֵלָת, שְׁכַבְר
18 נִתְעַבֵּר הַחֹדֶשׁ².

2) שהרי "מאיימים עליהם ומטריפים אותם בשאלות ומטריחים עליהם בבדיקות ומדקדקים בעדות ומשתדלים בית דין שלא יקדשו חודש זה הואיל ויצא שמו מעובר", ולפיכך כתב כאן שלא ילכו, שאפילו ילכו לא תהיה תועלת בעדותם.

19 ב. עֲדִים שְׁרָאוּ אֶת הַחֹדֶשׁ - הָרִי אֱלוֹ הוֹלְכִין לְבֵית
20 דִּין לְהַעֲדִי וְאֶפְלוּ הָיָה שָׁבַת, שְׁנֵאָמַר: אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ
21 אֹתָם בְּמוֹעֲדָם, וְכָל מְקוֹם שְׁנֵאָמַר 'מוֹעֵד' דּוּחָה אֶת
22 הַשָּׁבָת³. לְפִיכָף אֵין מִחֲלָלִין אֶלָּא עַל רֹאשׁ חֹדֶשׁ
23 נִסָּן וְעַל רֹאשׁ חֹדֶשׁ תִּשְׁרִי בִּלְבַד, מִפְּנֵי תַקְנַת
24 הַמּוֹעֲדוֹת⁴. וּבִזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קָיָם - מִחֲלָלִין עַל
25 פֶּלֶן, מִפְּנֵי קִרְבָּן מוֹסָף שְׁבָכָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ,
26 שְׁהוּא דּוּחָה אֶת הַשָּׁבָת⁵.

3) בקרבן התמיד כתוב: "תשמרו להקריב לי במועדו", והוא קרב אפילו בשבת. מכאן לומדים שכל מקום שכתוב בו "במועדו" דוחה שבת. (4) פסח, יום הכפורים וסוכות. על סיון אין מחללים, אף-על-פי שיש בו חג השבועות, מפני שהוא תלוי בספירת העומר, וכיוון שנתקדש חודש ניסן ונקבע חג הפסח, ידעו ממילא מתי יהיה חג השבועות. (5) משום שכתוב "אלה תעשו לה" במועדיכם", וזה מוסב על קרבן ראש חודש, הנזכר באותה פרשה.

ג. כָּשֶׁם שֶׁמִּחֲלָלִין הָעֲדִים שְׁרָאוּ אֶת הַחֹדֶשׁ אֶת

בלשון רבים, צריכים שתי קריאות (גמרא שם). (70) "קידוש החודש... בשלשה" (סנהדרין י': ו'תוספתא' סנהדרין פ"ב). והטעם הוא משום שנאמר (שמות יב, א-ב): "ויאמר ה' אל משה ואל אהרן... החודש הזה לכם", הרי שצריכים שנים (גם משה וגם אהרן), וכלל בדינו שאין בית-דין שקול (מספר זוגי), על כן מוסיפים עוד אחד, והרי כאן שלושה (ראש השנה כה, ב. ו'תוספות' שם). (71) החשבון, אימתי יתחדש הירח, בר-סמך הוא רק כשנעשה על-ידי שלושה (סנהדרין י':). (72) בליל שלושים. זוהי דעת רבי אלעזר ברבי צדוק החולק על החכמים (ר"ה כד.), והלכה כמותו (שם). (73) לפי שנאמר (תהלים פא, ד-ה): "תקעו בחודש שופר בכסא ליום חגנו, כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב". הוקשה תקיעת שופר למשפט: מה משפט ביום, אף קידוש החודש ביום (ר"ה כה:). (74) משנה וגמרא, ראש השנה, שם. (75) ואף-על-פי שראוהו כל ישראל, ונתפרסם הדבר שנראה הירח ביום שלושים, אין החודש מקודש עד שיקדשוהו בית-דין (ר"ה שם). (76) ואף-על-פי שקבלת העדים וחקירתם נתיימה ביום, לא אמרו שאמירת "מקודש" תהא כמו גמור דין בדיני ממונות, שעושים אותו אפילו בלילה (שם). (77) שיצא. (78) ראה למעלה פ"א ה"ה. ואם רצו בית-דין מחר לקדשו על-פי עדים, יכולים לעשות כן (להלן פ"ג הט"ו).

1 ט. רְאוּהוּ בֵּית דִּין עֶצְמָן בְּסוּף יוֹם תְּשַׁעָּה
2 וְעֶשְׂרִים⁷⁹: אִם עֲדִין לֹא יֵצֵא כּוֹכַב לִיל שְׁלֹשִׁים⁸⁰ -
3 בֵּית דִּין אוֹמְרִים מְקַדֵּשׁ, שְׁעֲדִין יוֹם הוּא; וְאִם
4 רְאוּהוּ בְּלִיל שְׁלֹשִׁים אַחֵר שְׁיֵצֵאוּ שְׁנֵי כּוֹכָבִים⁸¹ -
5 לְמַחֲרָ⁸² מוֹשִׁיבִין שְׁנֵי דִינִין אֶצֶל אֶחָד מֵהֶם, וְיַעֲדוּ
6 הַשָּׁנִים בְּפָנֵי הַשָּׁלֶשָּׁה, וְיִקְדְּשׁוּהוּ הַשָּׁלֶשָּׁה⁸³.

79) ראיית בית-דין אינה פחותה מקבלת עדות - "לא תהיה שמיעה גדולה מראיה", ועל כן היא באה במקומה, אבל כשם שקבלת עדות אינה אלא ביום, כן ראיית בית-דין אינה מועילה אלא אם היא ביום, על כן אם ראוהו בית-דין בסוף יום תשעה ועשרים, בית-דין מקדשים, אבל אם ראוהו בליל שלושים, אין מקדשים על ראיה זו, אלא על סמך קבלת עדות למחרת (משנה וגמרא, ר"ה כה:). (80) יש מגיהים "אם עדיין לא יצא אלא כוכב אחד ליל שלושים" (רלב"ח, ועי' 'ספר קובץ' על הרמב"ם), שהרי אמרו (שבת לה:): "אמר רב יהודה אמר שמואל: כוכב אחד - יום, שנים - בין השמשות, שלשה - לילה". [ובדפוס רומי ר"מ ובדפוס קושטא, הגירסא: "אם עדיין לא יצא כוכב בליל (במקום "ליל") שלשים", וכן העתיק בעל הפירוש. ונראה שצ"ל: "כוכב ב (=כוכב שני) ליל שלשים"]. (81) כי שנים - בין השמשות, ספק יום וספק לילה כנ"ל. על כן מחמירים, ודנים אותו כדין לילה. (82) כי בלילה אין מקדשים, ואין מקבלים עדים, וגם ראיתם קבלת עדים, אינה ראיה. (83) ראש השנה כה, ב.

7 י. בֵּית דִּין שְׁקַדְשׁוּ אֶת הַחֹדֶשׁ - בֵּין שׁוּגְגִין⁸⁴, בֵּין
8 מְטָעִין⁸⁵, בֵּין אָנוּסִים⁸⁶ - הָרִי זֶה מְקַדֵּשׁ⁸⁷, וְחִיבִין
9 הַכֹּל לְתַקֵּן הַמּוֹעֲדוֹת עַל הַיּוֹם שְׁקַדְשׁוּ בוֹ. אֵף עַל

של חול או של מוסף. (17) היא עת הקרבת תמיד שבין הערביים.

ו. ואם הגיע מנחה, ולא באו עדים - עושין תמיד של בין הערפלים¹⁸. ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה - נוהגין אותו היום קדש ולמחרת קדש¹⁹, ומקריבין מוסף למחר, לפי שלא היו מקדשין אותו אחר מנחה. משחרב בית המקדש, התקין רבן יוחנן בן זכאי ובית דינו, שיהיו מקבלין עדות החדש כל היום כלו²⁰; ואפלו באו עדים יום שלשים בסוף היום סמוך לשקיעת החמה²¹ - מקבלין עדותן, ומקדשין יום שלשים בלבד.

(18) שאף אם יבואו עדים אחר המנחה, לא יקבלו אותם. (19) ופירש רש"י שהמדובר בראש השנה, שמכיוון שעד עכשיו נהגו בו בקדושה, שחששו שמא יבואו עדים ויקדשוהו, גומרים יום זה בקדושה, אף-על-פי שכבר נתברר שאין היום יום טוב. (20) כי הסיבה לתקנה הקודמת - הקלקול בקרבן - בוטלה. (21) כשישנה עדיין שהות לקבלת עדים ולדרישה וחקירה, אבל אם ראוהו חברי הביית-דין עצמם, שאין צורך בדרישה וחקירה, אפשר לקדש את החודש אפילו בסוף היום ולא דווקא בסמוך לשקיעת החמה.

ז. כשמעבירין בית דין את החדש מפני שלא באו עדים כל יום שלשים, היו עולין למקום מוכן ועושין בו סעודה ביום אחד ושלשים, שהוא ראש חודש. ואין עולין לשם בליילה, אלא בנשף קדם עלות השמש²². ואין עולין לסעודה זו פחות מעשרה. ואין עולין לה אלא בפת דגן וקטנית, ואוכלין בעת הסעודה. וזו היא סעדת מצוה של עבור החדש האמורה בכל מקום²³.

(22) ומפרש רבנו שהכוונה לפני עלות השמש, וזהו בשעה שלא יום גמור ולא לילה גמור. (23) ומטרת הסעודה - לפרסם עיבור החודש מאחר שלא קדשוהו.

ח. בראשונה, כשהיו בית דין מקדשין את החדש, היו משיאין משואות²⁴ בראשי ההרים, כדי שידעו הרחוקים. משקלקלו הפותים, שהיו משיאין משואות²⁵ כדי להטעות את העם²⁶, התקינו שיהיו שלוחים יוצאין²⁷ ומודיעין לרבים. ושלוחים אלו אינן מחללין לא את יום טוב ולא את יום הכפורים, ואין צריך לומר שבת²⁸; שאין מחללין את השבת לקימו, אלא לקדשו בלבד²⁹.

(24) מדליקים אבוקות אש ביום שלשים בערב (ליל היום השלושים ואחד), ואז ידעו הרחוקים, שיום השלושים היה ראש-חודש. ואם לא נראו המשואות, ידעו שהחודש שעבר מעובר. (25) במקרה שעברו בית-דין את החודש ולא השיאו משואות, השיאו הם [=הכותים] משואות בהריהם. (26) שהעם יחשוב שהחודש חסר. (27) ובטלו את

השבת, כך מחללין עמהן העדים שמזכין אותן בבית דין, אם לא היו בית דין מפירין את הרואין⁷. ואפלו היה זה שמודיע אותן לבית דין עד אחד - הרי זה הולך עמהן ומחלל מספק⁸, שמא ימצא אחר ויצטרף עמו.

(6) המעידים עליהם שהם כשרים וזכאים להעיד. (7) ואף על פי שכל העדות הזאת אינה אלא מדרבנן, בכל זאת מותר לחלל על זה את השבת, שהרי בלי עדות זו לא יקבלו בית דין את העדים המעידים על החודש, מכיוון שאינם מכירים אותם. (8) "מעשה ברבי נהוראי שהלך אצל העד להעיד עליו בשבת באושא". וכרב אשי שם, שפירש שר' נהוראי הלך לבדו להצטרף עם עוד אחד באושא, אף-על-פי שהיה ספק שמא לא ימצאו.

ד. היה העד, שראה את החדש בליל השבת, חולה - מרפיבין אותו על החמור⁹, ואפלו במטה¹⁰. ואם יש להן אורב בדרך¹¹ - לוקחין העדים בידן פלי זין¹². ואם היה דרך רחוקה - לוקחים בידם מזונות. ואפלו ראהו גדול ונראה לכל - לא יאמרו: כשם שראינוהו אנחנו ראוהו אחרים, ואין אנו צריכין לחלל את השבת; אלא כל מי שראה החדש, ויהיה ראוי להעיד, ויהיה בינו ובין המקום שקבוע בו בית דין לילה ויום או פחות - מצוה עליו לחלל את השבת ולילך ולהעיד.

(9) אף-על-פי שחולה הריהו כמשא ואסור להוציא משא על הבמה בשבת. (10) אף-על-פי שהמוציא חולה במיטה חייב מיתה. (11) כגון הכותים והבייתוסים שארבו לעדי החודש ועכבום, כדי להטעות את החכמים. (12) אף-על-פי שיש בזה מלאכת הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים.

ה. בראשונה היו מקבלין עדות החדש בכל יום שלשים¹³. פעם אחת נשתהו העדים מלבוא עד בין הערפלים¹⁴, ונתקלקלו במקדש¹⁵ ולא ידעו מה יעשו; אם יעשו עולה של בין הערפלים - שמא יבואו העדים, ואי אפשר שיקריבו מוסף היום אחר תמיד של בין הערפלים¹⁶. עמדו בית דין והתקינו, שלא יהיו מקבלין עדות החדש אלא עד המנחה¹⁷, כדי שיהא שהות ביום להקריב מוספין ותמיד של בין הערפלים ונספיהם.

(13) רוצה לומר שהיו רשאים לקבל עדות החודש כל היום, אבל לא אירע שהעדים יאחרו כל כך. (14) כלומר, העדים באו אחר זמן שחייטת התמיד, שהוא בשמונה שעות ומחצה, כלומר, שלוש שעות וחצי לפני שקיעת החמה. ומכיוון שבתחילת הזמן לא באו העדים - נתבלבלו, כדלהלן. (15) לפני שבאו העדים. (16) וצריך לומר שהקריבו כבש התמיד על תנאי, שאם לא יבואו העדים, יהא לקרבן תמיד, ואם יבואו העדים - יהא לקרבן מוסף, אלא לפי שלא ידעו טיבו של קרבן, לא ידעו איזה שיר לומר עליו, אם של תמיד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וידעו באי זה יום נקבע ראש חדש, ויעשו יום טוב
של חג הסוכות שני ימים, שהרי לא הגיעו אליהן
השלוחין; וכדי שלא לחלק במועדות התקינו
חכמים, שכל מקום שאין שלוחי תשרי מגיעין שם
עושין שני ימים³⁹, אפלו יום טוב של עצרת⁴⁰.

משום ששלוחי תשרי אינם מהלכים בראש השנה וביום
הכפורים. (39) "גזירה ניסן אטו תשרי", שאם יעשו פסח
יום אחד, יעשו גם סוכות יום אחד, שלא על פי השלוחים,
ופעמים יטעו. (40) חג השבועות. אף-על-פי שאינו תלוי
בקידוש ראש חודש סיוון אלא בספירת העומר.

יג. וכמה בין שלוחי ניסן לשלוחי תשרי? שני
ימים. ששלוחי תשרי אינן מהלכין באחד בתשרי -
מפני שהוא יום טוב, ולא בעשרי בו - מפני שהוא
יום כפור.

יד. אין השלוחין צריכין להיותן שנים, אלא אפלו
אחד נאמן. ולא שלח בלבד, אלא אפלו תגר⁴¹
משאר העם, שפא כדרכו ואמר: אני שמעתי מפי
בית דין שקדשו את החדש ביום פלוני - נאמן⁴²,
ומתקנין את המועדות על פיו; שדבר זה דבר העשוי
להגלות⁴³, ועד אחד כשר⁴⁴ נאמן עליו.

(41) רוכל. (42) "בא אחד מסוף העולם ואמר קדשו בית דין
את החודש - נאמן". (43) ובדבר העשוי להגלות אין אדם
משקר. (44) ואף על פי שב"עדות אשה" (להעיד לאשה
שמת בעלה), נאמנים אפילו פסולים לעדות, מטעם זה,
שהוא עשוי להגלות - שם יש טעם נוסף: "שלא תישאר
עגונה".

טו. בית דין שישבו כל יום שלשים ולא באו עדים,
והשפימו בנפש ועברו את החדש, כמו שבארנו
בפרק זה, ואחר ארבעה או חמשה ימים באו עדים
רחוקים⁴⁵ והעידו שראו את החדש בזמנו, שהוא
ליל שלשים, ואפלו באו בסוף החדש - מאימין
עליהן אינם גדול, ומטריפים אותם⁴⁶ בשאלות,
ומטריחין עליהן בבדיקות⁴⁷, ומדקדקין בעדותם⁴⁸,
ומשתדלין בית דין שלא יקדשו חדש זה, הואיל
ויצא שמו מעבר⁴⁹.

(45) ממקום רחוק. (46) מבלבלים את דעתם. (47) שאלות
צדיות בלתי חשובות. (48) בשאלות הנוגעות לעדות
גופא. (49) שנתפרסם כמעובר.

טז. ואם עמדו העדים בעדותן⁵⁰, ונמצאת מכוננת,
והרי העדים אנשים ידועים ונבונים⁵¹ ונחקקה
העדות פראי - מקדשין אותו, וחוזרין ומונין
לאותו החדש מיום שלשים, הואיל ונראה הירח
בליל⁵².

(50) וכל האימים לא השפיעו. (51) וכל השאלות לא

המשואות. ובירושלמי אמרו, שרבי הוא שביטלן.
(28) חילול שבת חמור מחילול יום-הכפורים; זה [=שבת]
בסקילה וזה [=יום הכפורים] בכרת. (29) כלומר, לעדי
החודש המקדשים את החודש מותר לחלל את השבת, אבל
לא לשלוחים שהם רק מקיימים ומודיעים שהחודש כבר
קודש.

ט. על ששה חדשים היו שלוחין יוצאין: על ניסן
- מפני הפסח, ועל אב - מפני התענית, ועל אלול
- מפני ראש השנה, כדי שישבו מצפין ביום
שלשים לאלול³⁰; אם נודע להם³¹ שקדשו בית דין
יום שלשים - נוהגים אותו היום קדש בלבד, ואם
לא נודע להם - נוהגים יום שלשים קדש ויום אחד
ושלשים קדש, עד שיבואו להם שלוחי תשרי³².
ועל תשרי - מפני תקנת המועדות, ועל כסלו - מפני
חנכה, ועל אדר - מפני הפורים. ובזמן שבית
המקדש קים יוצאין אף על איר - מפני פסח קטן³³.

(30) ומשום כך צריך לדעת אימתי ראש-חודש אלול.
(31) למקומות הקרובים לירושלים. (32) ואז ידעו מתי ראש
חודש תשרי, ועל פיו יקבעו יום הכיפורים וסוכות.
(33) פסח שני. ועל סיוון לא יצאו שלוחים, מפני שבועות,
משום שזמנו קבוע, כי הוא תלוי בספירת העומר, והוא ביום
החמישים לשני של פסח.

י. שלוחי ניסן ושלוחי תשרי אין יוצאין אלא ביום
ראש חדש³⁴ אחר שתעלה השמש³⁵, עד שישמעו
מפי בית דין 'מקדש'³⁶. ואם קדשו בית דין בסוף
יום תשעה ועשרים, כמו שאמרנו, ושמעו מפי בית
דין 'מקדש' - יוצאין מבערב. ושלוחי שאר הששה
חדשים יש להם לצאת מבערב אחר שנגררה הירח,
אף על פי שעדיין לא קדשו בית דין את החדש;
הואיל ונראה החדש - יצאו, שהרי למחר בודאי
מקדשין אותו בית דין.

(34) בחודש ניסן, אבל בתשרי אינם יכולים לצאת מחמת
קדושת יום-טוב. (35) שקידוש החודש אינו אלא ביום.
(36) כיוון שקביעת המועדים תלויה בהם, צריך שיתאמת
להם הדבר יותר מבשאר החדשים.

יא. כל מקום שהיו השלוחין מגיעין, היו עושין
את המועדות יום טוב אחד בכתוב בתורה;
ובמקומות הרחוקים, שאין השלוחים מגיעין
אליהם, היו עושין שני ימים מפני הספק³⁷, לפי
שאינם יודעים יום שקבעו בו בית דין את החדש
אי זה יום הוא.

(37) והם נקראים "שני ימים טובים של גלויות".

יב. יש מקומות שהיו מגיעין אליהם שלוחי ניסן,
ולא היו מגיעין להן שלוחי תשרי³⁸, ומן הדין היה
שיעשו פסח יום אחד, שהרי הגיעו להן שלוחין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"ט תמוז - ספר זמנים - הל' קידוש החודש קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- בלבלו את דעתם. (52) כן היא משמעות המלה "מאימין", מאיימין עליהם ומבלבלים אותם שלא יעידו, אבל אם לא נתבלבלו מקבלים עדותם.
- 21 **הַזֶּה - הַפֶּסַח בָּא פְּעָמִים בַּיָּמֹת הַחֲמָה וּפְעָמִים**
22 **בַּיָּמֹת הַגָּשְׁמִים.⁶**

- (2) ר"ה ז, א. וסנהדרין יב, א. ולמדו זאת במכילתא (בא פרשה ב) מקידוש החודש: "מה חודש אין תוספת עיבורו אלא בסוף, אף שנה אין תוספת עיבורה אלא בסוף" (בחודש האחרון הוא אדר). (3) כלומר, למה צריך לעבר את השנה? (4) וגומר "ועשית פסח". (5) של פסח. (6) ראה למעלה פ"א ה"ב.
- 23 **ב. עַל שְׁלֹשָׁה סִמְנֵינִי מַעֲבְרִין אֶת הַשָּׁנָה: עַל**
24 **הַתְּקוּפָה,⁸ וְעַל הָאָבִיב, וְעַל פְּרוֹת הָאֵילָן. בִּיצֵד?**
25 **בֵּית דִּין מַחֲשָׁבִין וְיֹדְעִין, אִם תִּהְיֶה תְּקוּפַת נִסָּן**
26 **בְּשָׁשָׁה עָשָׂר בְּנִסָּן אוֹ אַחֵר זֶמֶן זֶה - מַעֲבְרִין אוֹתָהּ**
27 **הַשָּׁנָה, וְיַעֲשׂוּ אוֹתוֹ נִסָּן אֲדָר שָׁנִי, כְּדֵי שִׁיְהֶיּהּ**
28 **הַפֶּסַח בְּזֶמֶן הָאָבִיב.⁹ וְעַל סִמְנֵי זֶה סוֹמְכִין וּמַעֲבְרִין,**
29 **וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לְסִמְנֵי אַחֵר.¹⁰**

~ נקודות משיחות קודש מתוך רמב"ם "פרדס המלך" ~
"שְׁנַת הַחֲמָה וּשְׁנַת הַלְבָּנָה בַּעֲבוּדַת הָאָדָם."

מסרתה של שנת העיבור היא להשוות שנת הלבנה לשנת החמה ואינו רק גדר ודין בפסח "כדי שיהיה הפסח בחודש האביב" אלא שנוגע גם לחשבון השנים שיהיו שני חמה. וענינו בעבודת האדם: החמה היא משפיע והלבנה מקבל - "סיהרא לית לה מגרמיה כלום" ומקבלת אורה מהחמה. והנה, בכל יהודי ישנם שני ענינים, משפיע ומקבל, ולדוגמא: בקבלת עול בכללות עניני התורה ומצוותיה הוא מקבל, ובמצות הצדקה הוא נותן. עבודתו של יהודי היא להשוות שנת החמה לשנת הלבנה היינו שתמיד צריך שיהיה בשתי הבחינות כאחת ולדוגמא: בזמן התפלה במצב של מקבל יכול וצריך להיות גם משפיע באותו הזמן ולתת צדקה לעני הבא לבקשו בזמן התפילה, כי בכל רגע ורגע צריך להיות בשני בענינים יחד; מקבל וגם משפיע.

על פי יין מלכות טימן מ"א

- (7) סנהדרין יא, ב. (8) בשנת החמה, ישנן ארבע תקופות: תקופת ניסן - התחלת האביב "היא השעה והחלק שתכנס בו השמש בראש מזל טלה" (להלן פ"ט, ה"ג); תקופת תמוז - התחלת הקיץ, "היות השמש בראש מזל סרטן" (שם); תקופת תשרי - התחלת הסתיו, "היות השמש בראש מזל מאזנים" (שם); תקופת טבת - התחלת החורף "היות השמש בראש מזל גדי" (שם). (9) כלומר, לאחר שהגיעה תקופת ניסן, וזו נקבעת על-ידי מהלך השמש. (10) ראש השנה כא, א: "שלח ליה רב הונא בר אבין לרבא, כד חזית (כשתראה) דמשכה תקופת טבת עד שיתסר בניסן, עברה לההיא שתא ולא תחוש לה, דכתיב שמור את חודש האביב, שמור אביב של תקופה שיהא בחודש ניסן". ומכאן שמה שאמר רבן שמעון בן גמליאל בברייתא בסנהדרין יא, ב: "על התקופה" - כוונתו שעל התקופה לבדה מעברין, ובגמרא שם נסתפקו בביאור דברי רשב"ג (מאירי' עמ' 36,

- 1 **יז. וְאִם הִצְרַכּוּ בֵּית דִּין לְהַנִּיחַ חֹדֶשׁ זֶה מַעֲבֵר,**
2 **כְּשִׁיְהֶיּה קֹדֶם שְׂבִיבָאוּ הָעֵדִים אֵלָיו - מִנִּיחִין. וְזֶה הוּא**
3 **שְׂאֵמָרוֹ: מַעֲבְרִין אֶת הַחֹדֶשׁ לַצֶּרֶךְ⁵³. וַיֵּשׁ מִן**
4 **הַחֲכָמִים הַגְּדוֹלִים מִי שְׁחֹלֵק בְּדָבָר זֶה, וְאוֹמֵר:**
5 **לְעוֹלָם אֵין מַעֲבְרִין אֶת הַחֹדֶשׁ לַצֶּרֶךְ⁵⁴; הוֹאִיל וּבָאוּ**
6 **עֵדִים - מִקֻּדְשִׁין, וְאֵין מֵאִימִין עֲלֵיהֶן⁵⁵.**

(53) וגם בזה פירש רבנו כשהחודש כבר נתעבר, ואחר כך באו עדי ראיה, שאין מקבלים עדותם, ומשאירים את החודש מעובר, אם יש צורך בכך. (54) והשנה סדורה: חודש אחד חסר וחודש אחד מלא, ואין מקום לעבר חודש נוסף לאיזה צורך שהוא. (55) "ואין מאיימין על העדים על החודש שנראה בזמנו לעברו".

- 7 **יח. יִרְאֶה לִי, שְׂאֵין מַחֲלֶקֶת הַחֲכָמִים בְּדָבָר זֶה אֶלָּא**
8 **בְּשֵׁאֵר הַחֲדָשִׁים חוּץ מִן נִסָּן וְתִשְׁרִי, אוֹ בְּעֵדֵי נִסָּן**
9 **וְתִשְׁרִי שְׂבִיבָאוּ אַחֵר שְׁעִבְרוּ הָרְגָלִים, שְׂכָכָר נַעֲשֶׂה מָה**
10 **שְׁנַעֲשֶׂה וְעָבַר זֶמֶן הַקְּרָבָנוֹת וְזֶמֶן הַמּוֹעֲדוֹת; אָבֵל**
11 **אִם בָּאוּ הָעֵדִים בְּנִסָּן וְתִשְׁרִי קֹדֶם חֲצֵי הַחֹדֶשׁ⁵⁶ -**
12 **מִקְבְּלִין עֲדוּתָן⁵⁷, וְאֵין מֵאִימִין עֲלֵיהֶן כָּלָל; שְׂאֵין**
13 **מֵאִימִין עַל עֵדִים, שֶׁהֶעִידוּ עַל הַחֹדֶשׁ שְׂרָאוּהוּ**
14 **בְּזִמְנֹו, כְּדֵי לַעֲבֹר.**

(56) שעדיין קביעת המועדים תלויה בהם. (57) ומקדשים החודש ביום השלשים.

- 8 **יט. אָבֵל מֵאִימִין עַל עֵדִים שֶׁנִּתְקַלְקְלָה עֲדוּתָן, וְהָרִי**
9 **הַדָּבָר נוֹטֶה וְגִנָּאי שְׁלֹא תִתְקַן הָעֲדוּת וְיִתְעַבֵּר**
10 **הַחֹדֶשׁ, מֵאִימִין עֲלֵיהֶן כְּדֵי שֶׁתִּתְקַן הָעֲדוּת וְיִתְקַן**
11 **הַחֹדֶשׁ בְּזִמְנֹו. וְכֵן אִם בָּאוּ עֵדִים לְהִזֵּם אֶת הָעֵדִים**
12 **שְׂרָאוּהוּ בְּזִמְנֹו קֹדֶם שֶׁקִּדְשׁוּהוּ בֵּית דִּין⁵⁸ - הָרִי אֵלּוֹ**
13 **מֵאִימִין עַל הַמְּזִמִּין עַד שְׁלֹא תִתְקַן הַחֲמָה**
14 **וְיִתְקַדֵּשׁ הַחֹדֶשׁ בְּזִמְנֹו.**

(58) כי אם נמצאו זוממין אחרי שקדשוהו בית-דין, הרי זה מקודש.

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) כלל בו דיני עיבור השנה, ועל מה מעברין אותה, ושאין מעברין אותה מר"ח ניסן, ואין מעברין בשנת רעבון ובשנת השמיטה.

- 15 **א. שָׁנָה מַעֲבֵרַת הִיא שָׁנָה שְׁמוֹסִיפִין בָּהּ חֹדֶשׁ. וְאֵין**
16 **מוֹסִיפִין לְעוֹלָם אֶלָּא אֲדָר², וְעוֹשִׁין אוֹתָהּ שָׁנָה שָׁנִי**
17 **אֲדָרִין: אֲדָר רֵאשׁוֹן וְאֲדָר שָׁנִי. וּמִפְּנֵי מָה מוֹסִיפִין**
18 **חֹדֶשׁ זֶה? ³ מִפְּנֵי זֶמֶן הָאָבִיב, כְּדֵי שִׁיְהֶיּה הַפֶּסַח**
19 **בְּאוֹתוֹ זֶמֶן; שְׂנַאֲמַר: שְׁמֹור אֶת חֹדֶשׁ הָאָבִיב⁴ -**
20 **שִׁיְהֶיּה חֹדֶשׁ זֶה⁵ בְּזֶמֶן הָאָבִיב, וְלוֹאֵל הוֹסַפְתָּ הַחֹדֶשׁ**

ובגלל תושבי ארץ ישראל לא היה צורך לעבר, משום שהזמן בין ראש-חודש לפסח, הספיק להם להגיע לירושלים, אפילו לאלה שגרו במקום הרחוק ביותר מירושלים (עי"ש 'תוספות' ד"ה ומפני). (26) על מנת לעלות לירושלים. "ומנין שמעברין את השנה על הגלויות שגלו ועדיין לא הגיעו? תלמוד-לומר: בני ישראל מועדי, עשה מועדות, שיעשו כל ישראל" (תורת כהנים, אמור פ"ט; 'ירושלמי' סנהדרין פ"א, ה"ב).

- ו. אָבֵל אֵין מַעֲבִירִין הַשָּׁנָה לֹא מִפְּנֵי הַשִּׁלָּג וְלֹא מִפְּנֵי הַצֵּנֶה²⁷, וְלֹא מִפְּנֵי גְלִיּוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁעֲדִין לֹא נִעְקְרוּ מִמְּקוֹמָם, וְלֹא מִפְּנֵי הַטְּמֵאָה²⁸; כִּגוֹן שֶׁהָיָה רֹב הַקֶּהֱל אוֹ רֹב הַכֹּהֲנִים טְמֵאִים²⁹ - אֵין מַעֲבִירִין אֶת הַשָּׁנָה כְּדִי שִׁיְהִיָּה לָהֶם פְּנָאִי לִשְׁתֵּר וְיַעֲשׂוּ בִטְהָרָה, אֲלֵא יַעֲשׂוּ בִטְמֵאָה³⁰. וְאִם עֲבָרוּ אֶת הַשָּׁנָה מִפְּנֵי הַטְּמֵאָה³¹ - הָרִי זֶה מִעֲבֵרָתָהּ³².

(27) כי בגלל דברים אלה אין איש נמנע מלעלות לירושלים (רש"י בסנהדרין שם). (28) שם יב, א. (29) טומאת מת. וכלה אפר הפרה ואינם יכולים להטהר עכשיו (כן פירש רבינו בפירושו לתלמוד, מסכת סנהדרין, בשם רב האי, הביאו המפרש). (30) שרק יחיד טמא נדחה לפסח שני, אבל ציבור טמא אינו נדחה, אלא עושים את הפסח בזמנו בטומאה (פ"ו מהל' קרבן פסח ה"א). (31) מפני הטומאה לחוד. (32) סנהדרין יב, ב. "מפני שהטומאה לא הותרה בציבור, אלא באיסורה עומדת ודחיה היא עתה מפני הדחק" (רמב"ם פ"ד מהל' ביאת מקדש ה"ט). ועי' בסוגיית הגמרא בסנהדרין שם.

- ז. יֵשׁ דְּבָרִים שְׂאִין מַעֲבִירִין בְּשִׁבְלֵן כִּלְלִי³³, אָבֵל עוֹשִׂין אוֹתָן סַעַד³⁴ לְשָׁנָה שֶׁצְרִיכָה עֲבוּר מִפְּנֵי הַתְּקוּפָה אוֹ מִפְּנֵי הָאֵבִיב וּפְרוֹת הָאֵילָן. וְאֵלּוּ הֵן³⁵: מִפְּנֵי הַגְּדִיִּים וְהַטְּלָאִים שֶׁעֲדִין לֹא נוֹלְדוּ אוֹ שֶׁהֵן מַעֲט, וּמִפְּנֵי הַגּוֹזְלוֹת שֶׁלֹּא פָּרְחוּ. אֵין מַעֲבִירִין בְּשִׁבְלֵי אֵלּוּ, כְּדִי שִׁיְהִי הַגְּדִיִּים וְהַטְּלָאִים מְצוּיִין לְפִסְחֵיהֶם, וְהַגּוֹזְלוֹת מְצוּיִין לְרֵאִיהֶם³⁶ אוֹ לְמִי שֶׁנִּתְחַבֵּב בְּקֶרֶב הָעוֹף³⁷; אָבֵל עוֹשִׂין אוֹתָן סַעַד לְשָׁנָה.

(33) אפילו כשמינים אלה מזדמנים ביחד. (34) להסביר את הצורך בחודש העיבור, למען לא יהיה הדבר קשה על הציבור (עי' 'מאירי'). (35) שם יא, א. (36) עולת ראייה שמביאים בשלש הרגלים, והיא באה גם מעוף, עי' הל' חגיגה פ"א, ה"א. 'ראיה' על שם הפסוק "...ולא יראה את פני ה' ריקם..." (דברים טז, טז). (37) כגון יולדות (ויקרא יב, ח), והיו משהות את הבאת קרבן עד הרגל.

- ח. כִּיצַד עוֹשִׂין אוֹתָן סַעַד לְשָׁנָה? אוֹמְרִין: שָׁנָה זֹאת צְרִיכָה עֲבוּר מִפְּנֵי הַתְּקוּפָה שֶׁמִּשְׁכָּה³⁸, אוֹ מִפְּנֵי הָאֵבִיב וּפְרוֹת הָאֵילָן שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ³⁹, וְעוֹד שֶׁהַגְּדִיִּים קִטְנִים וְהַגּוֹזְלוֹת רַבִּים.

(38) שמעברין עליה לבד (למעלה ה"ב). (39) שמעברין על שני סימנים אלו (למעלה ה"ג).

(37). וכן הוא בפרקי דרבי אליעזר פ"ח שמעברין על התקופה לבדה ואין צורך בסימן נוסף ('אור שמח'). ועיין השגת רמ"ה ו'תוספות' ר"ה שם ד"ה עברה.

- ג. וְכֵן אִם יֵרָאֵה בֵּית דִּין שֶׁעֲדִין לֹא הִגִּיעַ הָאֵבִיב⁴¹, אֲלֵא עֲדִין אֶפְלָל⁴² הוּא, וְלֹא צָמְחוּ פְּרוֹת הָאֵילָן⁴³ שֶׁדִּרְכָן לְצַמַּח בְּזֶמֶן הַפֶּסַח - סוֹמְכִין עַל שְׁנֵי סִמְנֵין אֵלּוּ וּמַעֲבִירִין אֶת הַשָּׁנָה⁴⁴. וְאִם עַל פִּי שֶׁהַתְּקוּפָה קָדָם לְשִׁשָּׁה עָשָׂר בְּנִסָּן - הָרִי הֵן מַעֲבִירִין, כְּדִי שִׁיְהִיָּה הָאֵבִיב מְצוּי⁴⁵ לְהַקְרִיב מִמֶּנּוּ עֹמֶר הַתְּנוּפָה בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר בְּנִסָּן⁴⁶, וְכִדִּי שִׁיְהִי הַפְּרוֹת צוֹמְחִין כִּדְרָךְ כָּל זְמַן הָאֵבִיב.

(11) כלומר, עדיין לא התבשלה השעורה. השווה "אביב קלוי באש" (ויקרא ב, יד), ועי' מנחות פד, א. אבל "זמן האביב", כלומר תקופת ניסן באה בזמנה לפני טז בניסן, ועי' במפרש. (12) מתאחר לבוא. (13) מאיזו סיבה שהיא, אף-על-פי שכבר הגיעה תקופת ניסן. (14) סנהדרין יא, ב. (15) כלומר, בשתים משלוש הארצות הנזכרות להלן. (16) ויקרא כג, טו.

- ד. וְעַל שֵׁלֶשׁ אַרְצוֹת הָיוּ סוֹמְכִין בְּאֵבִיב⁴⁷: עַל אֶרֶץ יִהוּדָה, וְעַל עֵבֶר הַיַּרְדֵּן, וְעַל הַגָּלִיל. וְאִם הִגִּיעַ הָאֵבִיב בְּשִׁשִּׁי אַרְצוֹת מֵאֵלּוּ, וּבִאֲחַת לֹא הִגִּיעַ - אֵין מַעֲבִירִין; וְאִם הִגִּיעַ בְּאֲחַת מֵהֶן, וְלֹא הִגִּיעַ בְּשִׁתֵּים - מַעֲבִירִין, אִם עֲדִין לֹא צָמְחוּ פְּרוֹת הָאֵילָן⁴⁸. וְאֵלּוּ הֵן הַדְּבָרִים שֶׁהֵן הַעֲקָר שֶׁמַּעֲבִירִין בְּשִׁבְלֵן, כְּדִי שִׁיְהִי הַשָּׁנִים שְׁנֵי הַחֲמָה⁴⁹.

(17) סנהדרין יא, ב. (18) שהרי דרושים שני הסימנים: (א) לא הגיע האביב בשתים מתוך שלוש הארצות; (ב) לא צמחו פירות האילן, ראה למעלה ה"ג. (19) כל שלושת הדברים קשורים בחמה, וכל עיקר העיבור בא לשם השוואת שנות הלבנה עם שנות החמה. ראה למעלה פ"א ה"א וה"ב.

- ה. וְיֵשׁ שֵׁם דְּבָרִים אֲחֵרִים, שֶׁהָיוּ בֵּית דִּין מַעֲבִירִין בְּשִׁבְלֵן⁵⁰ מִפְּנֵי הַצֵּרֶף, וְאֵלּוּ הֵן: מִפְּנֵי הַדְּרָכִים שְׂאִינָן מִתְקַנִּין, וְאֵין הָעֵם יְכוּלִין לַעֲלוֹת⁵¹ - מַעֲבִירִין אֶת הַשָּׁנָה עַד שִׁיִּפְסְקוּ הַגִּשְׁמִים וְיִתְקַנּוּ הַדְּרָכִים. וּמִפְּנֵי הַגִּשְׁמִים שֶׁנִּהְרְסוּ, וּנִמְצְאוּ הַנְּהָרוֹת מִפְּסִיקִין וּמוֹנְעִין אֶת הָעֵם⁵², וּמִסְתַּכְּנִים בְּעֶצְמָן וּמִתִּים⁵³ - מַעֲבִירִין אֶת הַשָּׁנָה עַד שִׁיִּתְקַנּוּ הַגִּשְׁמִים. וּמִפְּנֵי תַנּוּרֵי פֶסְחִים שֶׁאֲבָדוּ בְּגִשְׁמִים, וְאֵין לָהֶם מְקוֹם לַעֲלוֹת אֶת פֶּסְחֵיהֶם - מַעֲבִירִין אֶת הַשָּׁנָה עַד שִׁיִּבְנוּ הַתַּנּוּרִים וְיִיבְשׁוּ⁵⁴. וּמִפְּנֵי גְלִיּוֹת יִשְׂרָאֵל⁵⁵ שֶׁנִּעְקְרוּ מִמְּקוֹמָן⁵⁶ וְעֲדִין לֹא הִגִּיעוּ לִירוּשָׁלַיִם - מַעֲבִירִין אֶת הַשָּׁנָה, כְּדִי שִׁיְהִיָּה לָהֶם פְּנָאִי לְהִגִּיעַ.

(20) שם יא, א. ומעברים אפילו על אחד מהם ('תוספות' שם, ד"ה מפני). (21) לרגל. (22) מלעלות לרגל. (23) אלה שאינם נמנעים, ועולים לרגל. (24) של חרס היו, ויבשו אותם בשמש, ועיין תענית יט, א. (25) בני הגולה.

- ט. אין מעבדין את השנה אלא במזמנין לה⁴⁰.
 כצד? יאמר ראש בית דין הגדול⁴¹ לפלוני ופלוני
 מן הסנהדרין: היו מזמנין למקום פלוני, שנחשב⁴²
 ונראה ונדע אם שנה זו צריכה עבור או אינה
 צריכה; ואותן שהזמנו בלבד הן שמעבדין אותה⁴³.
 ובכמה מעבדין אותה? מתחילין⁴⁴ בשלשה דינין
 מפלל סנהדרי גדולה ממי שסמכו אותן⁴⁵. אמרו
 שנים: לא נשב ולא נראה אם צריכה עבור אם
 לא⁴⁶, ואחד אמר: נשב ונבדק - בטל יחיד
 במעוט⁴⁷. אמרו שנים: נשב ונראה, ואחד אמר:
 לא נשב - מוסיפין עוד שנים מן המזמנים,
 ונושאים ונותנין בדבר⁴⁸.
 (40) סנהדרין י, ב"א, א. כלומר מזמנים מבערב למחר -
 שהעבור הוא ביום (להלן ה"ב). (41) הוא הנשיא,
 כדלהלן ה"ב. (42) ע"ה"ב. (43) שם יא, א. (44) כרבן
 שמעון בן גמליאל (סנהדרין ב.). (45) כלומר, אלה
 שנסמכו. (46) שדעתם היא שאינה צריכה עבור.
 (47) ואין צורך לדון בשאלת העיבור. (48) אם צריכה עבור
 או לא.
 י. שנים אומרים: צריכה עבור, ושלשה אומרים:
 אינה צריכה - בטלו שנים במעוט⁴⁹. שלשה
 אומרים: צריכה עבור, ושנים אומרים: אינה צריכה
 עבור - מוסיפין שנים מן המזמנין לה, ונושאים
 ונותנין, וגומריין בשבעה⁵⁰. אם גמרו פלם לעבר או
 שלא לעבר - עושין כמו שגמרו; ואם נחלקו -
 הולכים אחר הרב⁵¹ בין לעבר בין שלא לעבר.
 וצריך שיהא ראש בית דין הגדול, שהוא ראש
 ישיבה של אחד ושבעים, מפלל השבעה. ואם גמרו
 בשלשה לעבר - הרי זו מעבדת⁵²; והוא, שיהא
 הנשיא עמהן או שירצה⁵³. ובעבור השנה מתחילין
 מן הצד⁵⁴, ולקדוש החדש מתחילין מן הגדול⁵⁵.
 (49) ועומדים והולכים להם. (50) שאין המנין פחות
 משבעה" (שם י:). (51) "אחרי רבים להטות" (שמות כג,
 ב.). (52) שם ב, א. (53) שם יא, א. (54) מן הקטן
 שבדיינים. הוא מתחיל ואומר: "הרי השנה מקודשת
 בעיבורה" ("ירושלמי" ראש השנה, פ"ב ה"ה; סנהדרין פ"א,
 ה"ב). ואין מתחילים מן הגדול, שמא יסמכו השאר על
 דעתו ולא יראו עצמם כדאים לחלוק עליו, כמו שאמרו
 בדיני נפשות (פ"י מהל' סנהדרין ה"ו). (55) "ראש בית-דין
 אומר מקודש" (ראש השנה כד, א. "ירושלמי" שם).
 יא. אין מושיבין לעבור השנה לא מלף ולא פהן
 גדול⁵⁶. מלף - מפני חילותיו ומלחמותיו, שמא
 דעתו נוטה בשבילן לעבר או שלא לעבר⁵⁷; וכהן
 גדול - מפני הצנה⁵⁸, שמא לא תהיה דעתו נוטה
 לעבר, פדי שלא יבוא תשרי בימי הקר, והוא טובל
 ביום הכפורים חמש טבילות⁵⁹.
 (56) שם יב, ב. (57) "החודש הזה לכם" (שמות יב, ב) -
 "זה ניסן, ואין אחר ניסן" (שם). אם קבעו אותו ניסן,
 אי-אפשר לעשותו אדר ולדחות את ניסן לחודש הבא.
 (70) כי כל זמן שלא באו עדים ולא קידשו, אין זה ניסן אלא
 אדר (שם). (71) כדעת רב נחמן, שם. ואף שעלי-ידי

שְׁמוּדִיעִין אוֹתָם⁸³, אָבֵל הֵם⁸⁴ - לְפִי הָרְאִיָּה הֵם¹⁹
עוֹשִׂים, אִם מְלֹא אִם חֹסֵר.²⁰

(80) כלומר, בשמו. (81) ראש השנה יט, ב. וסנהדרין יא,
א. (82) כרב פפא. וראה למעלה פ"א הערה י. (83) אף-
על-פי שעכשיו אין יודעים עדיין, אם חודש העיבור יהיה
מלא או חסר. (84) בארץ ישראל.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

(1) יבאר בו שקביעות החודש ועיבור השנה אינם אלא
בסנהדרין. ונמשך לדין יום טוב שני של גלויות.

א. כֹּל מֶה שְׁאֵמְרֵנוּ מִקְבִּיעוֹת רֹאשׁ חֹדֶשׁ עַל הָרְאִיָּה²¹
וְעִבּוּר הַשָּׁנָה מִפְּנֵי הַזְּמַן²² אוּ מִפְּנֵי הַצֶּדֶק²³, אֵין עוֹשִׂין²⁴
אוֹתוֹ אֶלָּא סְנֵהֲדִין שְׁבָאֲרֵן יִשְׂרָאֵל, אוּ בֵּית דִּין²⁵
הַסְּמוּכִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל²⁶ שְׁתַּנּוּ לֵהֵן הַסְּנֵהֲדִין²⁷
רְשׁוּת; שֶׁכֶּךָ נֶאֱמַר לְמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן: הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם²⁸
רֹאשׁ חֹדֶשִׁים, וּמִפִּי הַשְּׂמוּעָה²⁹ לְמִדּוֹ אִישׁ מְאִישׁ³⁰
מִמֶּשֶׁה רַבֵּנוּ, שֶׁכֶּךָ הוּא פְּרוֹשׁ הַדָּבָר: עֲדוּת זוֹ תִּהְיֶה³¹
מִסּוּרָה לָכֶם³² וְכָל הַעוֹמֵד אַחֲרֵיכֶם בְּמִקְוֵמְכֶם. אָבֵל³³
בְּזִמָּן שְׁאִין שֵׁם סְנֵהֲדִין בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - אֵין קוֹבְעִין³⁴
חֹדֶשִׁים וְאֵין מַעְבְּרִין שָׁנִים אֶלָּא בְּחֻשְׁבּוֹן זֶה שְׁאֵנוּ³⁵
מַחְשְׁבִין בּוֹ הַיּוֹם³⁶.

(2) למעלה פ"א. (3) למעלה פ"ד, ה"ב. (4) שם ה"ה.
(5) [כן הוא במכילתא (בא פרשה ב): "רבי יאשיה אומר,
מנין שאין מעברין את השנה אלא בבית-דין הגדול
שבירושלים, תלמוד-לומר: ראשון הוא לכם". וכן הוא
ב'ספר המצוות' מ"ע קנג, וב'חינוך' מצוה ד.]. (6) שהרי
שנינו (סנהדרין ב.) "עיבור החודש בשלשה, עיבור השנה
בשלושה". ועל כרחנו שזהו ברשות הסנהדרין. (7) מפי
הקבלה, כי אין זה יוצא מתוך פשט הפסוק. (8) ראש
השנה כב, א. (9) עי' להלן פ"ו.

ב. וְדָבָר זֶה הִלְכָּה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי¹⁰ הוּא: שְׁבִזְמָן שֵׁשׁ¹¹
סְנֵהֲדִין - קוֹבְעִין עַל פִּי הָרְאִיָּה¹², וּבְזִמָּן שְׁאִין שֵׁם¹³
סְנֵהֲדִין - קוֹבְעִין עַל פִּי הַחֻשְׁבּוֹן הַזֶּה שְׁאֵנוּ¹⁴
מַחְשְׁבִין בּוֹ הַיּוֹם, וְאֵין נִזְקְקִין לְרְאִיָּה, אֶלָּא פְּעָמִים¹⁵
שִׁיְהִיָּה יוֹם שְׁקוֹבְעִין בּוֹ בְּחֻשְׁבּוֹן זֶה הוּא יוֹם¹⁶
הָרְאִיָּה, אוּ קֹדֶם לוֹ בְּיוֹם אוּ אַחֲרָיו בְּיוֹם. וְזֶה¹⁷
שִׁיְהִיָּה לְאַחַר הָרְאִיָּה בְּיוֹם - פֶּלֶא הוּא, וּבְאֲרָצוֹת¹⁸
שֶׁהֵן לְמַעַרְב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל¹⁹.

(10) "שאין לו רמז במקרא ואינו נקשר בו, ואי אפשר
להוציאו בדרך מדרכי הסברה" (הקדמת רבינו לפירוש
המשנה). (11) כי ברוב המקרים יום הקביעה, הוא קודם
ליום הראיה, או יום הקביעה הוא יום הראיה. (12) ששם
קודמת הראיה לראיית בני ארץ-ישראל, עי' להלן פ"ח
ה"ג.

ג. וּמֵאִמָּתִי הַתְּחִילוֹ כֹּל יִשְׂרָאֵל¹³ לְחֻשָּׁב בְּחֻשְׁבּוֹן¹⁴
זֶה? מִסּוּף חֲכָמֵי הַגְּמְרָא, בְּעַת שֶׁחֲרָבָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,¹⁵
וְלֹא נִשְׁאָר שָׁם בֵּית דִּין קְבוּעַ. אָבֵל בִּימֵי חֲכָמֵי

הקידוש התברר שיום השלושים באמת ראוי להיות ראש-
חודש ניסן, בכל זאת נשאר העיבור בתוקפו, ויום השלושים
נעשה לראש-חודש אדר שני. ואף-על-פי שמוטב היה לעבר
חודש אדר ולעשות יום שלשים ואחד לראש-חודש אדר
שני, ואז היה עיבור השנה כשר מלכתחילה, בכל זאת
מקדשים את החודש, כיון שבאו עדי ראיה, ועי' להלן פ"ח
ה"א, ועי' 'אור שמח'.

טו. אֵין מַעְבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה בְּשָׁנָה רַעְבוֹן⁷²; שֶׁהִפֵּל¹
רְצִים לְבֵית הַגְּרָנוֹת לְאָכֹל וּלְחַיֹּת, וְאִי אֶפְשָׁר²
לְהוֹסִיף לֵהֵן זִמָּן לְאֶסוּר הַחֹדֶשׁ⁷³. וְאֵין מַעְבְּרִין³
בְּשָׁבִיעִית⁷⁴; שֶׁיֵּד הַכֹּל שׁוֹלֵט עַל הַסְּפִיחִין⁷⁵, וְלֹא⁴
יִמְצָאוּ לְקָרְבַּן הַעֹמֵר וְשִׁתֵּי הַלֶּחֶם⁷⁶. וְיִגִּילִין הֵיוּ⁵
לְעֵבֶר בְּעֶרֶב שְׁבִיעִית⁷⁷.⁶

(72) סנהדרין יב, א. (73) התבואה החדשה אסורה באכילה
עד הקרבת העומר בט"ז בניסן (פ"י מהל' מאכלות אסורות
ה"ב). (74) סנהדרין, שם. וכנראה שרק בשביעית אין
מעברין, אבל במוצאי שביעית מעברין, וכדעת רבן גמליאל
(סנהדרין יב). וראה ב'מאירי' עמ' 38. (75) כל הצומח
בשדה מאליו בלי חרישה וזריעה, נקרא "ספיח" (ויקרא כה,
ה) והוא אסור באכילה מדרבנן, שמא יבואו עוברי עבירה
ויזרעו, ויאמרו: ספיחים הם (פ"ד מהל' שמיטה ה"ב). ולפי
שאסורים באכילה, יד הכל שולט עליהם להשחיתם
ולקלקלם (וראה מה שכתב המפרש). (76) עומר בט"ז
בניסן ושתי הלחם בעצרת, והם באים בשביעית מן הספיחין
(ראה בפ"ד מהל' שקלים ה"ה, וב'תוספות' מנחות פד, א
ד"ה שומרי). (77) כדי להוסיף חודש לעבודת האדמה
(סנהדרין יב).

טז. יִרְאֶה לִי, שֶׁזֶה שְׁאֵמְרוּ חֲכָמִים: אֵין מַעְבְּרִין⁷
בְּשָׁנָה רַעְבוֹן וּבְשָׁבִיעִית - שְׁלֹא יַעֲבֹרוּ בָּהֶם מִפְּנֵי⁸
צֶדֶק הַדִּרְכִּים וְהַגְּשָׁרִים וְכִיּוּצָא בָּהֶם⁷⁸; אָבֵל אִם⁹
הִיָּתָה הַשָּׁנָה רְאִוִּיָּה לְהַתְּעַבֵּר מִפְּנֵי הַתְּקוּפָה אוּ מִפְּנֵי¹⁰
הָאֵכִיב וּפְרוֹת הָאֵילָן - מַעְבְּרִין לְעוֹלָם בְּכָל זִמָּן⁷⁹.¹¹

(78) ראה למעלה ה"ה. ובדפוס רומי ר"מ, קושטא וויניציה,
הגירסה: מפני "הצורך", והמלים "והדרכים והגשרים
וכיוצא בהם" - אינן. והשווה להלן פ"ה, ה"א. (79) אפילו
בשנת בצורת ואפילו בשביעית, כי שלושת הסימנים האלה
הם העיקר, שבגללם מעברים את השנה (למעלה ה"ד).
וראה לכך, ממה שעיבר ר"ש בן יהוצדק בשנה השביעית
(סנהדרין כו), ועל כרחנו שזה היה מפני שלשה דברים אלו,
וראה ב'תוספות' שם ד"ה לעבר ('אור שמח'). וראה בהשגת
הרמ"ה.

יז. כְּשֶׁמַּעְבְּרִין בֵּית דִּין אֶת הַשָּׁנָה, כּוֹתְבִין אֲגָרוֹת¹²
לְכָל הַמְּקוֹמוֹת הָרְחוֹקִים וּמִדִּיעִים אוֹתָן שְׁעִבְרוּהָ,¹³
וּמִפְּנֵי מֶה עֲבָרוּ. וְעַל לְשׁוֹן הַנְּשִׂא נִכְתְּבוּ⁸⁰, וְאֹמַר¹⁴
לֵהֵן: יוֹדַע לָכֶם, שֶׁהִסְכַּמְתִּי אֲנִי וְחִבְרִי וְהוֹסַפְנוּ עַל¹⁵
שָׁנָה זוֹ פָּךְ וְכָךְ. רָצוּ - תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם⁸¹, רָצוּ¹⁶
- שְׁלֹשִׁים יוֹם; שֶׁחֹדֶשׁ הָעִבּוּר הָרְשׁוּת לְבֵית דִּין¹⁷
לְהוֹסִיפוֹ מְלֹא אוּ חֹסֵר⁸² לְאֲנָשִׁים הָרְחוֹקִים¹⁸

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"ט תמוז - ספר זמנים - הל' קידוש החודש קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 מְשֻׁנָּה, וְכֵן בִּימֵי חֲכָמֵי הַגִּמְרָא עַד יָמֵי אֲבֵי יִרְבָּא¹⁴
- 2 - עַל קְבִיעַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָיָה סוּמְכִין.
- 13 אפילו בחוץ-לארץ, אף-על-פי שאין קובעים חדשים בחו"ל (ועיין להלן הי"ג). (14) בימי רבא היה עדיין בית-דין שקידש את החודש (עי' ראש השנה כא.).
- 3 ד. כְּשֶׁהִיָּתָה סִנְהֶדְרִין קָיָמָה וְהָיוּ קוֹבְעִין עַל הָרֵאָאָה,
- 4 הָיוּ בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְכָל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁמִּגִּיעִין אֵלֶיהֶן
- 5 שְׁלוּחֵי תִּשְׁרֵי עוֹשִׂין יָמִים טוֹבִים יוֹם אֶחָד בְּלִבָּד;
- 6 וְשָׂאֵר הַמְּקוֹמוֹת הֶרְחוּקוֹת, שָׂאִין שְׁלוּחֵי תִּשְׁרֵי
- 7 מִגִּיעִין אֵלֵיהֶם, הָיוּ עוֹשִׂים שְׁנֵי יָמִים מִסָּפֶק¹⁵, לְפִי
- 8 שְׁלֹא הָיוּ יוֹדְעִין יוֹם שֶׁקָּבְעוּ בּוֹ בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֶת
- 9 הַחֹדֶשׁ.
- 15 אף-על-פי שהגיעו אליהם שלוחי ניסן - כיון שלא הגיעו שלוחי תשרי (שהולכים פחות, מפני ראש השנה ויום הכיפורים), עושים שני ימים אפילו בפסח (למעלה פ"ג הי"ב והי"ג).
- 10 ה. בְּזִמְנָה הַזֶּה, שָׂאִין שֵׁם סִנְהֶדְרִין, וּבֵית דִּין שֶׁל
- 11 אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל קוֹבְעִין עַל חֶשְׁבוֹן זֶה - הֵיכָּה מִן הַדִּין,
- 12 שֶׁהָיוּ בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת עוֹשִׂין יוֹם טוֹב אֶחָד בְּלִבָּד,
- 13 אֲפִלּוּ הַמְּקוֹמוֹת הֶרְחוּקוֹת שֶׁבְּחֻצָּה לְאֶרֶץ, כְּמוֹ בְּנֵי
- 14 אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִפְלָל עַל חֶשְׁבוֹן אֶחָד סוּמְכִין
- 15 וְקוֹבְעִין; אֲבָל תִּקְנַת חֲכָמִים הוּא, שֶׁיִּזְהָרוּ בְּמִנְהַג
- 16 אֲבוֹתֵיהֶם שֶׁבִּידֵיהֶם¹⁶.
- 16 שלחו מתם: "הזהירו במנהג אבותיכם בידים" (ביצה ד:): שמא תגזור המלכות גזירות על ישראל, ומתוך כך ישכחו את החשבון (שם). [וראה בפ"ו מהל' יום-טוב הי"ד, ובפ"ו מהל' תלמוד תורה הי"ד אות יא, ובלחם-משנה שם].
- 17 ו. לְפִיכָף: כָּל מְקוֹם שֶׁלֹּא הָיוּ שְׁלוּחֵי תִּשְׁרֵי מִגִּיעִין
- 18 אֵלָיו, כְּשֶׁהָיוּ הַשְּׁלוּחִין יוֹצְאִין - יַעֲשׂוּ שְׁנֵי יָמִים,
- 19 וְאֲפִלּוּ בְּזִמְנָה הַזֶּה, כְּמוֹ שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין בְּזִמְנָה שְׁנֵי אֶרֶץ
- 20 יִשְׂרָאֵל קוֹבְעִין עַל הָרֵאָאָה; וּבְנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּזִמְנָה
- 21 הַזֶּה עוֹשִׂין יוֹם אֶחָד כְּמִנְהַגָּן, שֶׁמֶעוֹלָם לֹא עָשׂוּ שְׁנֵי
- 22 יָמִים. נִמְצָא, יוֹם טוֹב שְׁנֵי שָׂאֵנוּ עוֹשִׂין בְּגִלְיוֹת בְּזִמְנָה
- 23 הַזֶּה - מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, שֶׁתִּקְנֵנוּ דָּבָר זֶה.
- 24 ז. יוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, בְּזִמְנָה שֶׁהָיוּ קוֹבְעִין עַל
- 25 הָרֵאָאָה, הָיוּ רַב בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין אוֹתוֹ שְׁנֵי
- 26 יָמִים מִסָּפֶק, לְפִי שְׁלֹא הָיוּ יוֹדְעִין יוֹם שֶׁקָּבְעוּ בּוֹ
- 27 בֵּית דִּין אֶת הַחֹדֶשׁ, שָׂאִין הַשְּׁלוּחִין יוֹצְאִין בָּיוֹם
- 28 טוֹב.
- 29 ח. וְלֹא עוֹד, אֲלֹא אֲפִלּוּ בִּירוּשָׁלַיִם עֲצָמָה, שֶׁהוּא
- 30 מְקוֹם בֵּית דִּין, פְּעָמִים רַבּוֹת הָיוּ עוֹשִׂין יוֹם טוֹב שֶׁל
- 31 רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁנֵי יָמִים; שֵׁאֵם לֹא פָּאוּ הָעֲדִים כָּל יוֹם
- 32 שְׁלֹשִׁים - נוֹהֲגִין הָיוּ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁמִּצָּפִין לְעֲדִים¹⁷

קדש ולמחר קדש¹⁸. והואיל והיו עושין אותו שני ימים ואפילו בזמן הראיה, התקינו שיהיו עושין אפילו בנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אותו תמיד שני ימים בזמן הזה שקובעין על החשבון. הנה למדת, שאפילו יום טוב שני של ראש השנה בזמן הזה - מדברי סופרים¹⁹.

(17) כגון, אם לפי חשבונם אפשר שיראה הירח בזמנו, כלומר ביום השלושים (למעלה פ"א, ה"ו). (18) שאף-על-פי שהתקין רבן יוחנן בן זכאי שיהיו מקבלים עדות החודש כל היום (ראש השנה ל: -) אם לא באו, נוהגים אותו היום קודש ולמחר קודש (ביצה ה, ב לפי גירסת ר"ח, ועי' שם ב'תוספות'). (19) מאותו טעם של "מנהג אבותינו בדיננו".

ט. אין עשית יום טוב אחד תלויה בקריבת המקום. פיצד? אם יהיה מקום בינו ובין ירושלים מהלך חמשה ימים או פחות, שפודאי אפשר שיגיעו להן שלוחין - אין אומרים, שאנשי מקום זה עושין יום טוב אחד; שמי לאמר לנו שהיו השלוחים יוצאין למקום זה, שמא לא היו שלוחים יוצאין למקום זה, מפני שלא היו שם ישראל²⁰, ואחר שחזרו לקבע על החשבון ישבו שם ישראלים שהן חייבין לעשות שני ימים²¹; או מפני שהיה חרום בדרך, בדרך שהיה בין יהודה וגליל בימי חכמי המשנה²²; או מפני שהיו הפותים מונעין את השלוחין לעבר פיניהן²³.

(20) ומעולם לא נהגו בו יום-טוב אחד כבמקום שהגיעו אליו השלוחין. (21) כמנהג רוב העולם, עיין להלן הי"ב. (22) עי' בבא-בבא ר"ח. במשנה ובגמרא שם. (23) עי' ראש השנה כב, א. ובמשנה וברש"י שם.

י. ואילו היה הדבר תלוי בקריבת המקום, היו כל בני מצרים עושין יום אחד²⁴; שהרי אפשר שיגיעו להן שלוחי תשרי²⁵, שאין בין ירושלים ומצרים על דרך אשקלון אלא מהלך שמונה ימים או פחות. וכן רב סוריא. הא למדת, שאין הדבר תלוי בהיות המקום קרוב.

(24) ראה להלן סוף הלכה יא, שיש מקומות במצרים שנהגו מעולם לעשות יום אחד. (25) עי' 'תוספתא' פאה פ"ד (הוצאת צוק"מ עמ' 23) וכתובות ריש פ"ג.

יא. נמצא, עקר דבר זה על דרך זו כף הוא: כל מקום שיש בינו ובין ירושלים מהלך יתר על עשרה ימים גמורים - עושין שני ימים לעולם, כמנהגם מקדם; שאין שלוחי כל תשרי ותשרי²⁶ מגיעין אלא למקום שבינו ובין ירושלים מהלך עשרה ימים או פחות. וכל מקום שבינו לבין ירושלים מהלך עשרה ימים בשנה או פחות, שאפשר שיהיו שלוחין מגיעין אליו - רואים: אם אותו המקום מארץ ישראל, שהיו בה ישראל בשעת הראיה ככבוש שני,

1 כגון אושא ושרפעים ולזו ויבנה ונב וטבריא וכיוצא
2 בהן - עושין יום אחד בלבד²⁷; ואם אותו המקום
3 מסוריא²⁸, כגון צור ודמשק ואשקלון²⁹ וכיוצא בהן,
4 או מחוצה לארץ, כגון מצרים ועמון ומואב וכיוצא
5 בהן - עושין כמנהג אבותיהן שבידיהן: אם יום אחד
6 - יום אחד, ואם שני ימים - שני ימים.

(2) וזהו הקיבוץ האמיתי. (3) וזהו הקיבוץ האמצעי.
הסנהדרין חישבה קודם את הקיבוץ האמצעי, וממנו הגיעה
לקיבוץ האמיתי.
ב. היום והלילה - ארבע ועשרים שעות בכל זמן:
שתיים עשרה ביום, ושתיים עשרה בלילה⁴. והשעה
מחלקת לאלף ושמונים חלקים. ולמה חלקו השעה
למנין זה? לפי שמנין זה יש בו חצי ורביע
ושמינית, ושליש ושתיים ותשוע, וחמש ועשור.
והרבה חלקים יש לכל אלו השמות⁶.

(4) לעניין חשבון המולד חושבים תמיד את היום לשתיים-
עשרה שעות וגם הלילה לשתיים-עשרה שעות, ואין
מתחשבים בתקופות השנה, שבהן היום לפעמים יותר
משתיים-עשרה שעות ולפעמים פחות משתיים-עשרה שעות.
שעה היא החלק העשרים וארבעה מן היום והלילה ביחד,
און בלשון הקדמונים - חלק העשרים וארבעה של הזמן
הדרוש לסיבוב אחד של הגלגל היומי. (5) ולא השתמשו
בחלוקה המקובלת באסטרונומיה, היינו שעה אחת = ששים
דקות. (6) המספר 1080 מתחלק למכפלות 3x9; 6x9, מה
שאין כן המספר 360.

ג. משיתקבצו הירח והחמה לפי חשבון זה, עד
שיתקבצו פעם שניה במהלכם האמצעי - תשעה
ועשרים יום, ושתיים עשרה שעות מיום שלשים
מתחלת לילו, ושבע מאות ושלשה ותשעים חלקים
משעת שלש עשרה. וזה הוא הזמן שבין כל מולד
ומולד, וזה הוא חדשה של לבנה.

(7) בין קיבוץ אחד למשנהו.
ד. שנה של לבנה - אם תהיה שנים עשר חדש
מחדשים אלו, יהיה כללה: שלש מאות יום,
וארבעה וחמשים יום, ושמונה שעות, ושמונה
מאות וששה ושבעים חלקים; ואם תהיה מעברת,
ותהיה השנה שלשה עשר חדש, יהיה כללה: שלש
מאות ושמונים ושלשה יום, ואחת ועשרים שעות,
וחמש מאות ותשעה ושמונים חלקים⁸. ושנת החמה
היא שלש מאות חמשה ושלשים יום ושש שעות.
נמצא, תוספת שנת החמה על שנת הלבנה: עשרה
ימים, ואחת ועשרים שעות, ומאתים וארבעה
חלקים.

(8) בחשבון זה נחשב החודש השלושה עשר כ"ט יום, י"ב
שעות ותשצ"ג חלקים בהתאם לחשבון הנ"ל.

יש אשר שלוחי תשרי אינם יכולים ללכת ארבעה ימים:
שתי שבתות ור"ה ויום הכיפורים, ומהלכם אינו אלא עשרה
ימים בלבד. ויש אשר יכולים ללכת אחד עשר יום, כגון אם
ר"ה חל בשבת. אבל שלוחי כל תשרי ותשרי אינם מגיעים,
אלא למרחק שאינו עולה על מהלך עשרה ימים.
(27) שוודאי הגיעו אליהם השלוחים. (28) שדוד כבשה
וצירפה לא"י ונקראת כיבוש יחיד, ואין דינה כארץ ישראל
לכל דבר (ראה פ"א מהל' תרומות ה"ג). (29) שלא
כבשה עולי בבל, ואינה בתחום ארץ ישראל (ראה גיטין ב.
ו'תוספות' שם ד"ה ואשקלון, וירושלמי' שביעית פ"ה
ה"א). [וצ"ע שכאן משמע שדינה כסוריא, ולהלן בפ"א
מהל' תרומות ה"ט כתב רבינו שדינה כחורץ לארץ].

יב. מקום שבינו ובין ירושלים עשרה ימים או
פחות מעשרה, והוא סוריא או חוצה לארץ, ואין
להם מנהג; או שהיא עיר שנתחדשה במדבר ארץ
ישראל, או מקום ששכנו בו ישראל עתה - עושין
שני ימים כמנהג רב העולם. וכל יום טוב שני -
מדברי סופרים, ואפלו יום טוב שני של ראש
השנה, שהפל עושין אותו בזמן הזה³⁰.

(30) ראה למעלה ה"ח.

יג. זה שאנו מחשבין בזמן הזה כל אחד ואחד
בעירו, ואומרים שראש חדש יום פלוני ויום טוב
ביום פלוני - לא בחשבון שלנו אנו קובעין ולא
עליו אנו סומכין, שאין מעברין שנים וקובעין
חדשים בחוצה לארץ³¹, ואין אנו סומכין אלא על
חשבון בני ארץ ישראל וקביעתם. וזה שאנו
מחשבין - לגלות הדבר בלבד הוא, בין שאנו
יודעין ששל חשבון זה הן סומכין, אנו מחשבין
לידע יום שקבעו בו בני ארץ ישראל אי זה יום הוא,
וקביעת בני ארץ ישראל אותו הוא שיהיה ראש
חדש או יום טוב, לא מפני חשבון שאנו מחשבין.

(31) ברכות סג, א. משום שנאמר (ישעיה ב, ג): "כי מציון
תצא תורה ודבר ה' מירושלים".

יום שלישי כ' תמוז ה'תשפ"ב

פרק נשיין

(1) קיבוץ החמה והירח בדקדוק.

א. בזמן שעושין על הראיה, היו מחשבין ויודעין
שעה שיתקבצו בו הירח עם החמה בדקדוק הרבה²,
כדרך שהאצטגנינין עושין, כדי לידע אם יראה

י. כל תשע עשרה שנה, שיהיו מהן שבע שנים
מזכרות ושתיים עשרה פשוטות, נקרא מחזור.
ולמה סמכנו על מנן זה? שבזמן שאתה מקבץ
מנן ימי שתיים עשרה שנה פשוטות ושבע מזכרות,
ושעתייהן וחלקיהן, ותשליף כל אלה ושמונים
חלקים - שעה, וכל ארבע ועשרים שעות - יום,
ותוסיף למנן הימים - תמצא הכל תשע עשרה שנה
משני החמה, שכל שנה מהן שלש מאות וחמשה
וששים יום ושש שעות בשנה, ולא ישאר ממנן ימי
החמה בכל תשע עשרה שנה חוץ משעה אחת
וארבע מאות ושמונים וחמשה חלקים. סימן להם:
אתפ"ה.

יא. נמצא במחזור שהוא כזה, החדשים כלם חדשי
הלכנה, והשנים שני החמה. והשבע שנים
המזכרות שכל מחזור ומחזור לפי חשבון זה,
הם: שנה שלישית מן המחזור, וששית, ושמינית,
ושנת אחת עשרה, ושנת ארבע עשרה, ושנת שבע
עשרה, ושנת תשע עשרה. סימן להם: גו"ח י"א
י"ד י"ז י"ט.

יב. בשתקבץ שארית כל שנה משתיים עשרה שנה
הפשוטות, שהיא ד"ח תתע"ו, ושארית כל שנה
משבע שנים המזכרות, שהיא הכ"א תקפ"ט,
ותשליף הכל שבעה שבעה - ישאר: שני ימים,
ושש עשרה שעות, וחמש מאות וחמשה ותשעים
חלקים. סימן להם: ביי"ו תקצ"ה. וזה הוא שארית
המחזור.

יג. כשיהיה לך ידוע מולד תחלת מחזור, ותוסיף
עליו ביי"ו תקצ"ה - יצא לך תחלת המחזור
שאחריו. וכן מולד כל מחזור ומחזור, עד סוף
העולם. וכבר אמרנו, שמולד תחלת המחזור
הראשון היה לבהר"ד. ומולד השנה הוא מולד
תשרי של אותה השנה¹².

(12) כשהרמב"ם משתמש במלים "מולד השנה", כוונתו
למולד חודש תשרי של אותה שנה.

יד. ובדרך הזאת תדע מולד כל שנה ושנה שתראה,
ומולד כל חדש וחדש שתראה, משנים שעברו או
משנים שעתידים לבוא. כיצד? תקח שני יצירה
שעברו וגמרו, ותעשה אותם מחזורין של תשע
עשרה תשע עשרה שנה, עד תשרי של אותה השנה
- ותדע מנן המחזורין שעברו, ומנן השנים שעברו
ממחזור שעדין לא נשלם. ותקח לכל מחזור
ומחזור ביי"ו תקצ"ה, ולכל שנה ושנה פשוטה
משני המחזור שלא נשלם - ד"ח תתע"ו, ולכל

ה. כשתשליף ימי חדש הלכנה שבעה שבעה, שהן
ימי השבוע, ישאר: יום אחד, ושתיים עשרה שעות
ושבע מאות ושלשה ותשעים חלקים. סימן להם:
אי"ב תשצ"ג. וזו היא שארית חדש הלכנה⁹. וכן
כשתשליף ימי שנת הלכנה שבעה שבעה: אם שנה
פשוטה היא - ישאר ממנה: ארבעה ימים, ושמונה
שעות, ושמונה מאות ושלשה ושבעים חלקים. סימן
לה: ד"ח תתע"ו. וזו היא שארית שנה פשוטה¹⁰.
ואם שנה מזכרת היא - תהיה שאריתה: חמשה
ימים, ואחת ועשרים שעות, וחמש מאות ותשעה
ושמונים חלקים. סימן להם: הכ"א תקפ"ט.

(9) ובשיעור זה יתאחר המולד של החודש הבא.
(10) ובשיעור זה יתאחר המולד של השנה הפשוטה הבאה.

ו. כשיהיה עמך ידוע מולד חדש מן החדשים,
ותוסיף עליו אי"ב תשצ"ג - יצא מולד שאחריו,
ותדע באי זה יום מימי השבוע ובאי זו שעה ובכמה
חלקים יהיה.

ז. כיצד? הרי שהיה מולד ניסן באחד בשבת,
בחמש שעות ביום, ומאה ושבעה חלקים - סימן
להם: אהק"ז - כשתוסיף עליו¹¹ שארית חדש
הלכנה, והוא אי"ב תשצ"ג - יצא מולד אייר בליל
שלישי, חמש שעות בלילה, ותשע מאות חלקים.
סימן להם: ג"ה תת"ק. ועל דרך זו עד סוף העולם,
חדש אחר חדש.

(11) וכשתחסיר ממנו שארית זו, יצא לך מולד החודש
שלפניו.

ח. וכן כשיהיה עמך ידוע מולד שנה זו, ותוסיף
שאריתה על ימי המולד - אם פשוטה היא, שארית
הפשוטה; ואם מזכרת היא, שארית המזכרת - יצא
לך מולד שנה שלאחריה. וכן שנה אחר שנה, עד
סוף העולם. והמולד הראשון שממנו תתחיל, הוא
מולד שהיה בשנה הראשונה של יצירה, והוא היה
בליל שני, חמש שעות בלילה, ומאתים וארבעה
חלקים. סימן להם: בהר"ד. וממנו הוא תחלת
החשבון.

ט. בכל החשבונות האלו שתדע מהן המולד,
כשתוסיף שארית עם שארית, כשתתקבץ מן
החלקים אלה ושמונים - תשליף שעה אחת ותוסיף
אותו למנן השעות, וכשתתקבץ מן השעות ארבע
ועשרים - תשליף יום ותוסיף ממנו למנן הימים,
וכשתתקבץ מן הימים יותר על שבעה - תשליף
שבעה מן המנן ותיניח השאר; שאין אנו מחשבים
לידע מנן הימים, אלא לידע באי זה יום מימי
השבוע ובאי זה שעה ואי זה חלק יהיה המולד.

החדש קבוע בשלישי מיום המולד. כיצד? הרי
שהיה המולד בשבת בחצות, סימן: זי"ח⁹ - קובעין
ראש החדש בשנה שמולדה בזה בשני בשבת. וכן
אם היה המולד בשלישי בחצות או אחר חצות -
קובעין ראש החדש בחמישי בשבת.

(8) בדפוס ויניציא, וכן בכת"י תימני, הגירסה היא: נדחה
"לשל אחר אחריו", והשווה לשון הרמב"ם סוף ה"ו.
(9) כלומר יום ז' - שבת, י"ח שעות. את השעות סופרים
מהערב. חצות היום הוא שמונה-עשרה שעות מתחילת
הערב.

ד. מולד תשרי שניצא בחשבון זה¹⁰ בליל שלישי,
בתשע שעות בלילה, ומאמרים וארבעה חלקים
משעה עשירית - סימנה: ג"ט ר"ד - או יותר על
זה, אם היתה שנה פשוטה - דוחין את ראש
החדש¹¹, ואין קובעים אותו בשלישי בשנה זו, אלא
בחמישי בשבת.

(10) ע"י הלכה א', הערה א'. (11) שארית שנה פשוטה היא
ד"ח תתע"ו (פ"ו, ה"ה). אם נקבע את ראש השנה ביום
המולד, כלומר ביום השלישי, או ראש השנה הבאה יצא
בשבת בחצי היום. 3 ימים, 9 שעות, 204 חלקים + 4 ימים,
8 שעות, 876 חלקים = 7 ימים, 181 שעות. בגלל מולד זקן
ואד"ו נצטרך לדחותו ליום שני. ההפרש בין ר"ה אחד
למשנהו, יהיה איפוא חמשה ימים (חוץ מיום הקביעה של
זו ושל זו). בשנה פשוטה, זה בלתי אפשרי, משום שבין
ראש שנה אחת (פשוטה) לראש שנה שניה יש לא פחות
משני ימים, ולא יותר מארבעה ימים (ע"י להלן פ"ח, ה"ז).
משום כך, אם מולד תשרי הוא ג"ט ר"ד, דוחים את הקביעה
ליום החמישי (בגלל אד"ו). ההפרש בין שתי הקביעות הוא
שלושה ימים בלבד, וזה אפשרי.

ה. וכן אם יצא מולד תשרי ביום שני, בשלש שעות
ביום, וחמש מאות ותשעה ושמנים חלקים משעה
רביעית - סימנה בט"ו תקפ"ט - או יותר על כן, אם
היתה אותה השנה מוצאי המעברת, שהיתה השנה
הסמוכה לה שעברה מעברת - אין קובעין ראש
החדש בשני בשנה זו, אלא בשלישי¹².

(12) שארית שנה מעוברת היא: ה' כ"א, תקפ"ט (לעיל פ"ו,
ה"ה). אם המולד של תשרי הסמוך לשנה מעוברת שלפניו
הוא ב' ט"ו תקפ"ט, אז מולד תשרי של אותה השנה
המעוברת היה ביום השלישי בחצי היום, ובגלל מולד זקן
ואד"ו נדחה ליום חמישי. אם נקבע ראש-חודש תשרי של
שנה זו שלאחרי השנה המעוברת ביום המולד שלו, היינו
ב', ט"ו, תקפ"ט, אז בין שני ראשי שנה אלה יהיו שלושה
ימים בלבד, זה בלתי אפשרי, משום שבין ראש שנה
מעוברת ולבין ראש השנה שלאחריה יש לא פחות מארבעה
ימים ולא יותר מששה ימים (ע"י להלן פ"ח, ה"ח). על כן
דוחים את קביעת ראש-חודש תשרי, שמולדו ב', ט"ו,
תקפ"ט ליום השלישי, כדי שבין שני ראשי שנים יהיה לכל
הפחות הפרש של ארבעה ימים.

שנה מעברת - הכ"א תקפ"ט, ותקבץ הפל, ותשליך
החלקים - שעות, ותשליך השעות - ימים, והימים
תשליכם שבעה שבעה, והנשאר מן הימים ומן
השעות והחלקים הוא מולד שנה הבאה שתתראה
לידע מולדה.

טו. מולד השנה שניצא בחשבון זה הוא מולד ראש
חדש תשרי, וכשתוסיף עליו אי"ב תשצ"ג - יצא
מולד מרחשון, וכשתוסיף על מרחשון אי"ב
תשצ"ג - יצא מולד כסלו, וכן לכל חדש וחדש זה
אחר זה, עד סוף העולם.

פרק שביעי

(1) קביעת ראש חודש תשרי.

א. אין קובעין לעולם ראש חדש תשרי לפי חשבון
זה², לא באחד בשבת ולא ברביעי בשבת ולא בערב
שבת⁴. וסימן להם: אד"ו. אלא פשיהיה מולד תשרי
באחד משלושה ימים האלו - קובעין ראש חדש ביום
שלאחריו. כיצד? הרי שהיה המולד באחד בשבת -
קובעין ראש חדש תשרי יום שני, ואם היה המולד
ברביעי - קובעין ראש חדש יום חמישי, ואם היה
המולד בששי - קובעין ראש חדש בשביעי⁵.

(2) שמוסיפים אי"ב תשצ"ג על מולד אלול שלפניו. (3) ע"י
סוכה מג, ב. (4) ע"י ראש השנה כ, א. (5) את הטעם
לדחיה זו, שאין קובעים ראש-חודש תשרי בימי אד"ו,
תמצא להלן בהלכה ד'.

ב. וכן אם יהיה המולד בחצי היום או למעלה
מחצי היום⁶ - קובעין ראש חדש ביום שלאחריו.
כיצד? הרי שהיה המולד ביום שני בשש שעות
ביום או יותר על שש שעות - קובעין ראש חדש
בשלישי; ואם יהיה המולד קדם חצי היום, אפלו
בחלק אחד - קובעין ראש החדש באותו יום המולד
עצמו⁷. והוא, שלא יהיה אותו היום מימי אד"ו.

(6) וזהו הנקרא "מולד זקן". (7) "נולד קודם חצות, בידוע
שנראה סמוך לשקיעת החמה. לא נולד קודם חצות, בידוע
שלא נראה סמוך לשקיעת החמה" (ראש השנה כ:). בתוך
שש השעות הראשונות אחר המולד, אין החרמש של הירח
החדש נראה, מפני שהוא קטן מדי. אחר שש שעות, אפשר
שיראה כבר בארץ ישראל. אם נולד קודם חצות, אפשר
שיראה הירח עוד ביום המולד. משום כך קובעים ראש
החודש באותו יום המולד עצמו. אם נולד אחר חצות, יראה
רק בליל יום הבא, ומשום כך קובעים ראש חודש ביום
שלאחריו.

ג. פשיהיה המולד בחצי היום או אחר חצות,
ונדחה ליום שלאחריו, אם יהיה יום שלאחריו מימי
אד"ו - הרי זה נדחה לשלאחריו⁸, ויהיה ראש

עיקר. הטעם האמיתי, כבוד מתים או שמחת יום-טוב הם סעד בלבד לדחיה, דוגמת טלאים וגדיים, שהם משמשים סעד בלבד בעיבור השנה (ע' למעלה פ"ד, ה"ז). בגלל הסעד של כבוד מתים או ירקות טריים לשבת או ליום-טוב, קבעו דווקא את ימי אד"ו לדחיה.

ח. ועקר שאר הארבע דחיות¹⁷ אלו הוא זה העקר שאמרנו, שהחשבון הזה במהלך אמצעי¹⁸. וראיה לדבר: שהמולד יהיה בליל שלישי וידחה לחמישי¹⁹, פעמים רבות לא יראה ירח בליל חמישי ולא בליל ששי, מפלל שלא נתקצצו השמש והירח קבוצין אמתי אלא בחמישי.

(17) כלומר, הדחיות מפני מולד זקן, גטר"ד, בט"ו תקפ"ט שנשארו מארבע הדחיות. (18) ע' למעלה פ"ו, ה"א. העיקרון בכל ארבע הדחיות הוא אסטרונומי, עדי שהמולד האמצעי יפגע ביום הקיבוץ האמיתי. (19) נקט דוגמה של מולד תשרי שחל בגטר"ד, ובגלל אד"ו נדחה מיום ד' ליום ה'.

פרק שמיני

(1) ימי חדשי הלבנה.

א. חדשה של לבנה - תשעה ועשרים יום ומחצה ותשצ"ג חלקים, כמו שבארנו²⁰. ואי אפשר לומר שראש החדש יהיה במקצת היום, עד שהיה מקצת היום מחדש שעבר ומקצתו מהבא²¹; שנאמר: עד חדש ימים. מפי השמועה למדו, שגמים אתה מחשב לחדש, ואי אתה מחשב שעות²².

(2) למעלה פ"ו, ה"ג. (3) כלומר, חציו האחד של יום השלושים מחודש שעבר, וחציו השני מן החודש הבא. (4) מגילה ה, א.

ב. לפיכך עושין חדשי הלבנה, מהן חדש חסר ומהם חדש מלא. חדש חסר - תשעה ועשרים יום בלבד, ואף על פי שחדשה של לבנה יתר על זה בשעות; וחדש מלא - משלשים יום, ואף על פי שחדשה של לבנה פחות מזה בשעות. כדי שלא לחשב שעות בחדש, אלא ימים שלמים.

ג. אלו היה חדשה של לבנה תשעה ועשרים יום ומחצה בלבד, היו כל השנים חדש מלא וחדש חסר, ויהיו ימי שנת הלבנה שלש מאות וארבעה וחמשים, ששה חדשים חסרים וששה חדשים מלאים. אבל מפני החלקים שיש בכל חדש וחדש יתר על חצי היום, יתקבצין מהן שעות וימים, עד שהיה מקצת השנים חדשים חסרים ויתר על המלאים²³, ובמקצת השנים חדשים מלאים ויתר על החסרים²⁴.

(5) בשנה פשוטה - שבעה חסרים וחמשה מלאים. בשנה

ו. היה מולד השנה הפשוטה, שאמרנו שתדחה לחמישי, פחות חלק אחד, כגון שיצא סימנה ג"ט ר"ג או פחות מזה - קובעין אותה בשלישי. וכן אם היה מולד מוצאי העבור ביום שני פחות חלק, כגון שהיה סימנה בט"ו תקפ"ח או פחות מזה - קובעין אותה בשני²⁵. נמצא דרך קביעת ראש חדש תשרי לפי חשבון זה כך הוא: תחשב ותדע המולד, באי זה יום יהיה, ובכמה שעות מן היום או מן הלילה, ובכמה חלקים מן השעה. ויום המולד הוא יום הקביעה לעולם, אלא אם כן היה באחד בשבת או ברביעי או בערב שבת, או אם היה המולד בפחות היום או אחר חצות, או אם היה בר"ד חלקים משעה עשירית מליל שלישי או יותר על זה, והיתה שנה פשוטה, או שהיה המולד בתקפ"ט חלקים משעה רביעית מיום שני, והיתה השנה פשוטה שאחר המעברת; שאם יארע באחד מארבעה דברים האלו - אין קובעין ביום המולד, אלא ביום שלאחריו או שלאחר אחריו²⁶, בדרך שבארנו.

(13) משום שמולד תשרי של השנה הבאה לא יהיה מולד זקן, שהלא יצא בשבת לפני חצי היום. על כן אם מולד השנה הפשוטה הוא ג"ט ר"ג או פחות מזה, נקבע את ראש השנה ביום המולד, ביום השלישי. בין שני ראשי השנים יהיו שלושה ימים (מיום ג' עד יום שבת), ובשנה פשוטה זה אפשרי. אם מולד מוצאי העיבור ביום שני פחות חלק, אז מולד השנה המעוברת שלפניה לא היה מולד זקן. הוא חל ביום השלישי לפני חצות, ויום המולד היה ראש השנה. על כן נוכל לקבוע את ראש השנה הפשוטה שלאחר המעוברת ביום השני. בין שני ר"ה יהיו חמשה ימים (בין יום ג' לבין יום ב'). (14) אם יום שלאחריו הוא אד"ו.

ז. ומפני מה אין קובעין בחשבון זה בימי אד"ו? לפי שהחשבון הזה הוא לקבוצין הירח והשמש בהלכה האמצעי, לא במקום האמתי, כמו שהודענו²⁷, לפיכך עשו יום קביעה ויום דחיה, כדי לפלע ביום קבוצין האמתי. כיצד? בשלישי קובעין, ברביעי דוחין, בחמישי קובעין בששי דוחין, בשבת קובעין, אחד בשבת דוחין, בשני קובעין²⁸.

(15) ע' למעלה פ"ו, ה"א. (16) הנימוק לדחיית אד"ו בתלמוד הוא, שלא תבאנה שתי קדושות רצופות זו אחר זו, מפני כבוד המתים שלא יסריחו (אם ראש השנה יהיה ביום ד', אז יחול יום הכיפורים ביום ו'. אם ראש השנה יהיה ביום ו', אז יחול יום הכיפורים ביום א') או מפני שמחת יום-טוב או שבת בירקות טריים (אם ראש השנה יחול ביום ו', אז גם סוכות יחול ביום ו' או אם ר"ה חל ביום א', ע' ר"ה כ.). אם ראש השנה יחול ביום א', אז יום הערבה יהיה בשבת, ולא יוכלו לקיים מצוות חיבוט הערבות (סוכה מג.). הרמב"ם הבין כנראה - וכך הבין גם רבינו חננאל - (ע' פירוש רבינו חננאל לראש השנה כ.), שנימוק זה איננו

23 שְׁיִהְיֶה בֶּה מִרְחֲשׁוֹן חֹסֶר וְכִסְלוֹ מְלֵא, נִקְרָאוּ חֲדָשִׁיהָ
24 כְּסִדְרָן¹⁵.

14) הסיבה לשינויים אלה, מבוארת למעלה בהלכה ג'.
למטרה זו בחרו בתחילת השנה, בחדשים חשון וכסלו.
בתשרי לא רצו לנגוע, והשאירו אותו קבוע לתמיד מפני
החגים שבו (ועי' ערכין ט'). (15) או "שנה סדורה", עי'
להלן פרק יב.

25 ז. דָּרָךְ יָדִיעַת הַשָּׁנָה אִם חֲדָשִׁיהָ מְלֵאִים אוֹ חֹסְרִין
26 אוֹ כְּסִדְרָן לְפִי חֲשֻׁבוֹן זֶה, כִּף הוּא: תִּדְעַ תַּחֲלָה יוֹם
27 שְׁנִקְבַּע בּוֹ רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שְׁתַּרְצָה לִידַע סְדוֹר חֲדָשִׁיהָ,
28 כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּפָרֶק שְׁבִיעִי, וְתִדְעַ יוֹם שְׁיִקְבַּע בּוֹ
29 רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלֹא חֲרִיָּה, וְתַחֲשֹׁב מִנְּזַן הַיָּמִים
30 שְׁבִינִיָּהֶן, חוּץ מִיּוֹם הַקְּבִיעָה שֶׁל זוֹ וְשֶׁל זוֹ; אִם
31 תִּמְצָא בִּינִיָּהֶן שְׁנֵי יָמִים - יִהְיֶה חֲדָשִׁי הַשָּׁנָה חֹסְרִין,
32 וְאִם תִּמְצָא בִּינִיָּהֶם שְׁלֹשָׁה יָמִים - יִהְיֶה כְּסִדְרָן, וְאִם
33 תִּמְצָא בִּינִיָּהֶם אַרְבָּעָה יָמִים - יִהְיֶה חֲדָשִׁי הַשָּׁנָה
34 שְׁלֵמִים¹⁶.

16) 1. שנה שחדשיה חסרים, יש בה 353 ימים. אם מנכים
את יום הקביעה שלה, נשארים 352 יום, שהם 50 שבועות
ושני ימים. 2. שנה סדורה, לאחר ניכוי יום הקביעה, היא
353 יום, שהם 50 שבועות ושלשה ימים. 3. שנה שחדשיה
שלמים, לאחר ניכוי יום הקביעה, היא 354 יום, שהם 50
שבועות וארבעה ימים.

35 ח. בְּמָה דִּבְרִים אֲמֹרִים? כִּשְׁהִיְתָה הַשָּׁנָה שְׁתַּרְצָה
36 לִידַע סְדוֹר חֲדָשִׁיהָ פְּשוּטָה; אֲבָל אִם הִיְתָה מְעַבְּרָת:
37 אִם תִּמְצָא בֵּין יוֹם קְבִיעֶתָהּ וּבֵין יוֹם קְבִיעֶת שָׁנָה
38 שְׁלֹא חֲרִיָּה אַרְבָּעָה יָמִים - יִהְיֶה חֲדָשִׁי אוֹתָהּ שָׁנָה
39 הַמְּעַבְּרָת חֹסְרִים, וְאִם תִּמְצָא בִּינִיָּהֶם חֲמִשָּׁה יָמִים -
40 יִהְיֶה כְּסִדְרָן, וְאִם תִּמְצָא בִּינִיָּהֶם שֵׁשָׁה - יִהְיֶה
41 שְׁלֵמִים¹⁷.

17) בשנה מעוברת, מוסיפים שני ימים לסימן של שנה
פשוטה. במקום שנים, שלשה וארבעה ימים בפשוטה -
באים ארבעה, חמשה וששה ימים במעוברת. הסיבה לכך
נעוצה בחודש העיבור הנוסף, שהוא תמיד מלא (עי' למעלה
ה"ה). שלושים יום הם ארבעה שבועות ועוד שני ימים.

42 ט. בִּיצֵד? הֲרִי שְׁרָצִינוּ לִידַע סְדוֹר חֲדָשִׁי שָׁנָה זוֹ,
43 וְהִיא רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּחִמְשִׁי, וְהִיא פְּשוּטָה, וְרֹאשׁ
44 הַשָּׁנָה שְׁלֹא חֲרִיָּה בְּשֵׁנִי בְּשַׁבָּת, נִמְצָא בִּינִיָּהֶן שְׁלֹשָׁה
45 יָמִים - יִדְעֵנוּ שֶׁשָּׁנָה זוֹ חֲדָשִׁיהָ כְּסִדְרָן¹⁸. וְאִלוּ הִיא
46 רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלֹא חֲרִיָּה בְּשִׁלְשִׁי - הִיא חֲדָשִׁי הַשָּׁנָה
47 זוֹ שְׁלֵמִים. וְאִלוּ הִיא רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּשָׁנָה זוֹ בְּשַׁבָּת,
48 וּבְשָׁנָה שְׁלֹא חֲרִיָּה בְּשִׁלְשִׁי בְּשַׁבָּת - הִיא חֲדָשִׁי שָׁנָה
49 זוֹ חֹסְרִין. וְעַל דָּרָךְ זוֹ תַּחֲשֹׁב לַשָּׁנָה הַמְּעַבְּרָת, כְּמוֹ
50 שֶׁבִּאֲרָנוּ.

18) בהלכה ז' ובהלכה ח' פתח הרמב"ם בדוגמה של שנה

מעוברת - שבעה חסרים וששה מלאים, משום שאדר ראשון
תמיד מלא (עי' ה"ה). (6) בשנה פשוטה - שבעה מלאים
וחמשה חסרים. בשנה מעוברת - שמונה מלאים וחמשה
חסרים (משום שסכום יתרות תשצ"ג חלקים שבכל חודש
וחודש, אינו עולה בדיוק לעודף המלאים על החסרים, יש
צורך להגדיל אחר-כך את מספר החסרים על המלאים).

ד. יוֹם שְׁלֹשִׁים לַעוֹלָם עוֹשִׁין אוֹתוֹ רֹאשׁ חֲדָשׁ
בְּחֻשְׁבוֹן זֶה. אִם הִיא הַחֲדָשׁ שְׁעֶבֶר חֹסֶר - יִהְיֶה יוֹם
שְׁלֹשִׁים רֹאשׁ חֲדָשׁ הַבָּא, וְאִם יִהְיֶה הַחֲדָשׁ שְׁעֶבֶר
מְלֵא - יִהְיֶה יוֹם שְׁלֹשִׁים רֹאשׁ חֲדָשׁ, הוֹאִיל וּמִקְצָתוֹ
רֹאשׁ חֲדָשׁ¹⁹, וְיִהְיֶה תְּשׁוּלֹם הַחֲדָשׁ הַמְּלֵא שְׁעֶבֶר,
וְיִהְיֶה יוֹם אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים רֹאשׁ חֲדָשׁ הַבָּא, וּמִמֶּנּוּ
הוּא הַמִּנְיָן, וְהוּא יוֹם הַקְּבִיעָה²⁰. וּלְפִיכֶךָ עוֹשִׁין
רֹאשֵׁי חֲדָשִׁים בְּחֻשְׁבוֹן זֶה, חֲדָשׁ אֶחָד יוֹם אֶחָד
בְּלֶבֶד וְחֲדָשׁ אֶחָד שְׁנֵי יָמִים.

7) חציו השני של יום השלושים. (8) דין שני הימים, יום
השלושים ויום השלושים ואחד, כדין ראש-חודש, אלא
שספירת ימי החודש הבא מתחילה מן יום השלושים ואחד
כיום ראשון של החודש. יום השלושים שייך לחודש שעבר.
(9) מה שאינו כן כשמקדשים את החודש על פי הראיה.
חודש שהוא לפי קביעתנו מלא, יכול על פי הראיה להיות
חסר, וכן להיפך.

ה. סְדֵר הַחֲדָשִׁים הַמְּלֵאִים וְהַחֹסְרִים לְפִי חֲשֻׁבוֹן
זֶה²¹ כִּף הוּא: תִּשְׁרִי לַעוֹלָם מְלֵא²², וְטַבַּת לַעוֹלָם
חֹסֶר, וּמִטַּבַּת וְאִילָף - אֶחָד מְלֵא וְאֶחָד חֹסֶר, עַל
הַסְדֵּר. בִּיצֵד? טַבַּת חֹסֶר, שְׁבֹט מְלֵא; אֲדֵר חֹסֶר,
נִסָּן מְלֵא; אֵיָר חֹסֶר, סִינְ מְלֵא; תַּמּוּז חֹסֶר, אָב
מְלֵא; אֵלוּל חֹסֶר. וּבְשָׁנָה הַמְּעַבְּרָת - אֲדֵר רֹאשׁוֹן
מְלֵא²³, וְאֲדֵר שְׁנֵי חֹסְרִים²⁴.

10) עי' הערה קודמת. (11) מכיון שיותר מחצי (י"ב שעות
ותשצ"ג חלקים) של יום ל' שייך לתשרי, זקפו את כל יום
ל' על חשבון תשרי. את החודש הבא עשו כ"ט יום (חסר),
כלומר כחצי יום פחות מאורכו האמיתי של חודש הלבנה,
כדי לאזן את כחצי היום שהוסיפו על החודש הקודם (על
חודש מרחשון, עי' ה"ו). (12) הוא חודש העיבור. עודפי
שנות החמה על שנות הלבנה מצטרפים כמעט בכל שנות
העיבור ליותר מחודש הלבנה (עי' למעלה פ"ו, ה"א).
משום כך, כנראה, עושים את אדר א' - חודש העיבור -
שלושים יום (ועי' ראש השנה יט: ו'תוספות' שם ד"ה אדר).
(13) "אדר הסמוך לניסן לעולם חסר" (ר"ה יט:).

ו. נִשְׁאָרוּ שְׁנֵי הַחֲדָשִׁים, שֶׁהֵן מִרְחֲשׁוֹן וְכִסְלוֹ.
פְּעָמִים יִהְיוּ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים, וּפְעָמִים יִהְיוּ שְׁנֵיהֶם
חֹסְרִים, וּפְעָמִים יִהְיֶה מִרְחֲשׁוֹן חֹסֶר וְכִסְלוֹ מְלֵא²⁵.
וְשָׁנָה שְׁיִהְיֶה בֶּה שְׁנֵי חֲדָשִׁים אֵלוּ מְלֵאִים, הִיא
שְׁנִקְרָאוּ חֲדָשִׁיהָ שְׁלֵמִים; וְשָׁנָה שְׁיִהְיֶה בֶּה שְׁנֵי
חֲדָשִׁים אֵלוּ חֹסְרִים, נִקְרָאוּ חֲדָשִׁיהָ חֹסְרִין; וְשָׁנָה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"א תמוז - ספר זמנים - הל' קידוש החודש קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שחדשיה חסרים, וכאן בשנה שחדשיה כסדרם, כפי שהיתה באמת בשנת כתיבת הספר, וכפי שנרמז בתחילת ההלכה במלים "שנה זו".

י. יֵשׁ שֵׁם סִימָנִין שֶׁתִּסְמָנֶה עֲלֵיהֶם, כְּדִי שְׁלֹא תִטָּעַה
בְּחֻשְׁבוֹן סִדּוּר חֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה, וְהֵן בְּנוֹיִין עַל עֲקָרֵי זֶה
הַחֻשְׁבוֹן וְהַקְבִּיעוֹת וְהַדְחִיּוֹת שֶׁבְּאַרְנוּ דְּרָכָם. וְאֵלוּ
הֵן: כָּל שָׁנָה שֶׁיְהִיָּה רֹאשׁ הַשָּׁנָה בָּהּ בְּשָׁלִישֵׁי -
תְּהִיָּה לְעוֹלָם כְּסֻדְרָן לְפִי חֻשְׁבוֹן זֶה, בֵּין פְּשוּטָה בֵּין
מַעֲבֶרֶת¹⁹; וְאִם יְהִיָּה רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּשַׁבָּת אוּ בְּשַׁנִּי -
לֹא תְהִיָּה כְּסֻדְרָן לְעוֹלָם, בֵּין בְּפְשׁוּטָה בֵּין
בְּמַעֲבֶרֶת²⁰; וְאִם יְהִיָּה רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּחֻמִּישִׁי: אִם
פְּשׁוּטָה הִיא - אִי אֶפְשָׁר שֶׁיְהִיּוּ חֲדָשֵׁי חֲסָרִים לְפִי
חֻשְׁבוֹן זֶה, וְאִם מַעֲבֶרֶת הִיא - אִי אֶפְשָׁר שֶׁיְהִיּוּ
חֲדָשֵׁי כְּסֻדְרָן לְפִי חֻשְׁבוֹן זֶה²¹.

1. שנה פשוטה. אם הקביעה היא ביום השלישי, אז המולד המוקדם ביותר מוכרח להיות ב', ט"ו, תקפ"ט (אם קדמה לה שנה מעוברת, ע"י פ"ז ה"ה) והמאוחר ביותר ג', ט"ז (כי במקרה של גט"ד הקביעה נדחית, ע"י למעלה פ"ז ה"ד). אם נוסף את שארית שנה פשוטה, כלומר ד"ח, תתע"ו (ע"י למעלה פ"ו ה"ה), נקבל מולד של ראש השנה הבאה בשבת לפני חצות. הקביעה תהיה איפוא ביום השבת. בין יום שלישי ולבין יום השבת, לאחר ניכוי ימי הקביעה, ישארו שלושה ימים. חדשי השנה הם כסדרם. 2. שנה מעוברת. אם הקביעה היא ביום ג', אז המולד המוקדם ביותר הוא חצות יום שני (מולד זקן), והמולד המאוחר ביותר הוא יום ג', ה' שעות ביום ותתרע"ט חלקים (כי אם המולד בחצי יום ג', נדחית הקביעה בגלל מולד זקן, ע"י למעלה פ"ז ה"ב). אם נוסף למולד ה', כ"א, תקפ"ט - שארית שנה מעוברת - (ע"י למעלה פ"ו ה"ה), יהיה מולד השנה הבאה, במקרה של המולד המוקדם, ביום ראשון, ובגלל אד"ו ידחה ליום השני, ובמקרה של המולד המאוחר - ביום השני לפני חצות, ויום המולד יהיה יום הקביעה. בין שני ראשי השנה, בלי ימי הקביעה, יהיו חמשה ימים, כלומר חדשי השנה הם כסדרם (ע"י ה"ח). 1. 20. שנה פשוטה. ר"ה היה בשבת. המולד המוקדם ביותר הוא יום חמישי בחצי היום (אז נדחית הקביעה לשבת, בגלל מולד זקן ואד"ו) והמאוחר ביותר בשבת בחצי היום פחות חלק. אם נוסף שארית שנה פשוטה, יחול ר"ה הבא במקרה האחד ביום השלישי, ובמקרה השני - ביום החמישי. בין שני ר"ה יש שני ימים וארבעה ימים. בשני המקרים אין חדשי השנה כסדרם. נניח שר"ה היה ביום שני. המולד המוקדם ביותר הוא שבת חצי היום. המולד המאוחר ביותר הוא יום שני בחצי היום פחות חלק, אם השנה שקדמה לה לא היתה מעוברת; ב' ט"ו תקפ"ח - אם השנה שקדמה לה היתה מעוברת (ב' ט"ו תקפ"ט במוצאי מעוברת דוחים את הקביעה, ע"י פ"ז ה"ה). אם נוסף שארית השנה למולד המוקדם, יצא המולד הבא ביום חמישי. בין שני ר"ה יש שני ימים, כלומר חדשי השנה אינם כסדרם. אם נוסף את השארית ליתר שני המולדות, יחול מולד ר"ה הבא ביום השבת. בין שני ר"ה יש ארבעה ימים. חדשי השנה אינם

כסדרם. 2. שנה מעוברת. ר"ה היה בשבת. גבולות המולד הם: יום ה' בחצי היום - שבת בחצי היום פחות חלק. אם נוסף שארית שנה מעוברת (ה', כ"א, תקפ"ט) למולד המוקדם, יצא מולד ר"ה הבא ביום הרביעי. בגלל אד"ו נדחית הקביעה ליום החמישי. בין שני ר"ה יש ארבעה ימים. חדשי השנה אינם כסדרם. אם נוסף את השארית הנ"ל למולד המאוחר, יצא המולד של השנה הבאה ביום הששי, ובגלל אד"ו נדחית הקביעה ליום השבת. בין שני ר"ה יש ששה ימים. חדשי השנה אינם כסדרם. נניח שר"ה היה ביום השני. גבולות המולד הם: שבת בחצי היום - יום ב' חצי היום פחות חלק. מולד ר"ה הבא יהיה במקרה האחד יום ששי, והקביעה תידחה ליום השבת, ובמקרה השני ביום א', והקביעה תידחה ליום ב'. פעם יש בין שני ר"ה ארבעה ימים, ופעם - ששה ימים. בשני המקרים חדשי השנה אינם כסדרם. 1. 21. שנה פשוטה. אם ר"ה בחמישי, אז גבולות המולד הם: גט"ד - ה' בחצי היום פחות חלק. מולד השנה הבאה במקרה האחד יהיה שבת בחצי היום, ובגלל מולד זקן ואד"ו תידחה הקביעה ליום השני. בין שני ר"ה יש שלושה ימים, כלומר, חדשי השנה כסדרם. במקרה השני, יהיה המולד הבא ביום השלישי, והקביעה תהיה בו ביום. בין שני ר"ה יש ארבעה ימים. השנה חדשיה מלאים. בשני המקרים אין חדשיה חסרים. 2. שנה מעוברת. אם ר"ה בחמישי, אז גבולות המולד הם: יום ג' בחצי היום - יום ה' בחצי היום פחות חלק. אם נוסף ה', כ"א תקפ"ט - שארית שנה מעוברת - יהיה, במקרה האחד, מולד השנה הבאה ב' ט"ו, תקפ"ט והקביעה תהיה ביום ג' (ע"י פ"ז, ה"ה). בין שני ר"ה יש ארבעה ימים. השנה חדשיה אינם כסדרם. במקרה השני, יהיה המולד ביום הרביעי, והקביעה תידחה ליום החמישי. בין שני ר"ה יש ששה ימים. השנה חדשיה אינם כסדרם.

יום רביעי כ"א תמוז ה'תשפ"ב

פָּרָק תְּשִׁיעִי

1. ימי שנת החמה.

א. שְׁנַת הַחֲמָה - יֵשׁ מִחֻמֵּי יִשְׂרָאֵל שְׁאוּמְרִים,
שֶׁהִיא שְׁלֹשׁ מֵאוֹת חֲמֵשֶׁה וְשָׁשִׁים יוֹם וְרִבְעֵי יוֹם,
שֶׁהוּא שֵׁשׁ שָׁעוֹת; וְיֵשׁ מִהֵן שְׁאוּמְרִים, שֶׁהוּא פָּחוֹת
מִרְבִּיעֵי הַיּוֹם. וְכֵן חֻמֵּי יוֹן וּפְרָס יֵשׁ בִּיגִיָּהֶן מַחֲלָקֶת
בְּדָבָר זֶה.

ב. מִי שֶׁהוּא אוֹמֵר שֶׁהִיא שִׁסָּה יוֹם וְרִבְעֵי יוֹם,
יִשְׁאָר מִקָּל מַחְזוֹר שֶׁל תִּשְׁעֵי עֶשְׂרִי שָׁנָה שְׁעָה אֶחָת
וְאַרְבַּע מֵאוֹת וּשְׁמוֹנִים וְחֲמֵשֶׁה חֲלָקִים, כְּמוֹ
שְׁאוּמְרֵנוּ, וְיְהִיָּה בֵּין תְּקוּפָה לְתְּקוּפָה² אֶחָד וְתִשְׁעִים
יוֹם וְשִׁבְעֵי שָׁעוֹת וְחֲצִי שְׁעָה. וּמִשְׁתַּדֵּעַ תְּקוּפָה אֶחָת
בְּאֵי זֶה יוֹם בְּאֵיזוֹ שְׁעָה הִיא, תִּתְחִיל לְמִנּוֹת מִמֶּנָּה
לְתְּקוּפָה הַשְּׁנִיָּה שְׁאֲחֶרֶיָּה, וּמִן הַשְּׁנִיָּה לְשָׁלִישִׁית,
עַד סוֹף הָעוֹלָם.

2. ארבע תקופות בשנה: תקופת ניסן - התחלת האביב;

והנשאר יותר משמונה ועשרים - קח לכל שנה יום
אחד שש שעות, וקבץ הכל, והוסף עליו שלשה,
והשלף הכל שבועה שבועה, והנשאר מן הימים ומן
השעות תתחיל למנות מתחלת ליל אחד בשבת,
ולאשר יגיע החשבון בו תהיה תקופת ניסן. ולמה
מוסיפין שלשה? לפי שתקופה ראשונה של שנת
יצירה היתה בתחלת ליל רביעי.

ה. ביצד? הרי שרצינו לידע תקופת ניסן של שנת
תשע מאות שלשים וארבעת אלפים ליצירה -
כשתשלף הכל שמונה ועשרים שמונה ועשרים,
תשאר שנה אחת; תקח לה יום אחד ושש שעות
ותוסיף עליו שלש, נמצאת תקופת ניסן כליל
חמישי שש שעות כלילה. וכשתוסיף עליה שבע
שעות ומחצה - הרי תהיה תקופת תמוז בשעה
ומחצה מיום חמישי; וכשתוסיף עליה שבע שעות
ומחצה - תהיה תקופת תשרי בתשע שעות מיום
חמישי; וכשתוסיף עליה שבע שעות ומחצה -
תהיה תקופת טבת בארבע שעות ומחצה מליל
ששי; וכשתוסיף עליה שבע שעות ומחצה - תהיה
תקופת ניסן הבאה בתחלת יום ששי. ועל דרך זו
עד סוף העולם, תקופה אחר תקופה.

(4) באיזה יום בשבוע ובאיזו שעה.

ו. אם תרצה לידע בכמה יום בחדש תהיה תקופת
ניסן של שנה זו? - תדע תחלה באי יום ממימי
השבוע תהיה, ובאי יום יקבעו ניסן של שנה זו,
ובמה שנים גמורות עברו מן המחזור, ותקח לכל
שנה אחד עשר יום, ותוסיף על סכום הימים שבועה
ימים בזמנים אלו, והשלף הכל שלשים שלשים,
והנשאר פחות משלשים - תתחיל למנות מראש
חדש ניסן; אם יגיע ליום התקופה - מוטב, ואם
לא - הוסף יום או שני ימים או שלשה ימים על
המנין, עד שיגיע ליום התקופה. ואם תהיה השנה
מעברת - תתחיל למנות מראש חדש אדר שני,
וליום שיגיע החשבון - באותו היום מן החדש
תהיה התקופה.

(5) בלי לדעת את השעה המדויקת.

ז. ביצד? הרי שרצינו לידע בכמה בחדש תהיה
תקופת ניסן של שנת שלשים ותשע מאות, שהיא
שנה תשיעית ממחזור ר"ס - מצאנו ראש חדש ניסן
נקבע בה בחמישי, ותקופת ניסן בחמישי; ולפי
שהיתה שנה זו תשיעית למחזור, יהיו השנים
הגמורות שמונה; כשתקח לכל שנה מהן אחד עשר
יום, יהיו כל הימים שמונה ושמונים; ותוסיף
שבועה, הרי הכל חמשה ותשעים; תשלף הכל

תקופת תמוז - התחלת הקיץ; תקופת תשרי - התחלת
הסתיו; תקופת טבת - התחלת החורף.

ג. תקופת ניסן היא השעה והחלק שתכנס בו
השמש בראש מזל טלה, ותקופת תמוז - היות
השמש בראש מזל סרטן, ותקופת תשרי - היות
השמש בראש מזל מאזניים, ותקופת טבת - היות
השמש בראש מזל גדי. ותקופת ניסן היתה בשנה
הראשונה של יצירה לפי חשבון זה קדם מולד
ניסן: בשבעה ימים, ותשע שעות, ושש מאות
ושנים וארבעים חלקים. סימנה: ז"ט תרמ"ב.

(3) מזל = קבוצת כוכבים. הקדמונים מנו שנים עשר מזלות.

ד. דרך חשבון התקופה כך היא: תדע תחלה כמה
מחזורין שלמים משנת היצירה עד המחזור
שתרצה, וקח לכל מחזור מהן שעה אחת ותפ"ה
חלקים; קבץ כל החלקים - שעות, וכל השעות -
ימים, ותגרע מן הכל שבועה ימים ותשע שעות ושש
מאות ושנים וארבעים חלקים, והשאר תוסיף אותו
על מולד ניסן של שנה ראשונה מן המחזור; יצא
לך באי זו שעה ובכמה בחדש תהיה תקופת ניסן
של אותה השנה מן המחזור, וממנה תתחיל למנות
אחד ותשעים יום ושבע שעות ומחצה לכל תקופה
ותקופה. ואם תרצה לידע תקופת ניסן של שנה זו,
שהיא שנת כך וכך במחזור שאתה עומד בו - קח
לכל המחזורין השלמים שעה ותפ"ה לכל מחזור,
ולכל השנים הגמורות ששלמו מן המחזור - עשרה
ימים ואחת ועשרים שעות ומאתים וארבעה חלקים
לכל שנה, וקבץ הכל, ותגרע ממנו שבועה ימים
ותשע שעות ושש מאות ושנים וארבעים חלקים,
והשאר תשליכם חדשי הלכנה - תשעה ועשרים יום
ושתיים עשרה שעות ושבע מאות ושלוש ותשעים
חלקים, והנשאר פחות מחדש הלכנה - תוסיף אותו
על מולד ניסן של אותה השנה, ותדע זמן תקופת
ניסן של אותה השנה בכמה יום בחדש היא ובכמה
שעה. תקופת ניסן לפי חשבון זה אינה לעולם אלא
או בתחלת הלילה, או בחצי הלילה, או בתחלת
היום, או בחצי היום; ותקופת תמוז לעולם אינה
אלא או בשבע שעות ומחצה, או בשעה אחת
ומחצה, בין ביום בין בלילה; ותקופת תשרי לעולם
אינה אלא בתשע שעות, או בשלוש שעות, בין ביום
בין בלילה; ותקופת טבת לעולם אינה אלא או
בשש שעות ומחצה, או בארבע שעות ומחצה, בין
ביום בין בלילה. אם תרצה לידע באי יום ממימי
השבוע ובאי זו שעה תהיה התקופה - קח שנים
גמורות שעברו משנת היצירה עד שנה שתראה,
והשלף הכל שמונה ועשרים שמונה ועשרים,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"א תמוז - ספר זמנים - הל' קידוש החודש קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

השנה כא. הגירסה בתלמוד שלנו - רב הונא; ה"פירוש" מביא רב "אדא", ולפי תקופת שמואל, חלה תקופת ניסן פעמים רבות אחרי ט"ז בניסן. מכאן הסיקו, שיסוד העיבור של ג' ח' אדו"ט במחזור הקטן מבוסס על תקופת רב אדא, שלפיה, אם מעברים ג' ח' אדו"ט, תחול תקופת ניסן לפני ט"ז בניסן. השם "תקופת רב אדא" מקורו כנראה בזה, שהחשבון מתאים לדברי רב אדא הנ"ל (ע' "יסודי העיבור" לחיים זעליג סלוניםמסקי).

ב. בין כל תקופה ותקופה לפי חשבון זה: אחד ותשעים יום, ושבע שעות, וחמש מאות ותשעה עשר חלקים, ואחד ושלשים רגע. סימן להם: צא"ז תקי"ט ל"א. וכשתדע תקופה מן התקופות אימתי היתה - תחשב מאותו רגע מנין זה, ותדע תקופה שאחריה, על הדרך שבארנו בתקופת השנה שהיא רביע⁵.

(5 ע' פ"ט.

ג. תקופת ניסן לפי חשבון זה היתה בשנה ראשונה של יצירה קדם מולד ניסן בתשע שעות ושש מאות ושנים וארבעים חלקים⁶. סימן להם: ט' תרמ"ב. וכן היא לעולם, בכל שנה ראשונה של כל מחזור, קדם מולד ניסן בתשע שעות ושש מאות ושנים וארבעים חלקים⁷.

(6 תקופת רב אדא מבוססת על דעת רבי יהושע, שלפיה אנו מונים מניסן לא רק את חשבון התקופות, אלא גם את חשבון המולדות (ראש השנה ח, א). מולד ניסן היה ד', ט', תרמ"ב (ע' למעלה פ"ט ה"ג, הערה ט'). בתחילת ליל יום ד' זה - כשנבראו המאורות - היתה תקופת ניסן, התקופה הראשונה (לפי תקופת שמואל היתה תקופת תשרי ראשונה, אלא שלצורך חשבון התקופות מתחילים מניסן). מכאן שקדמה תקופת ניסן למולד ניסן ט', תרמ"ב. (7 משום שלפי תקופת רב אדא, י"ט שנות הלבנה (על המעבורות שבהן) שוות ל"ט שנות החמה, ללא שארית.

ד. כשתדע תקופת ניסן של שנה ראשונה מן המחזור - תחשב ממנה אחד ותשעים יום, ושבע שעות, וחמש מאות ותשעה עשר חלקים, ואחד ושלשים רגע, לכל תקופה ותקופה, עד סוף המחזור.

ה. אם תרצה לידע מתי תהיה תקופת ניסן⁸ לפי חשבון זה - תדע תחלה שנים גמורות שעברו מן המחזור, ותקח לכל שנה מהן תוספת, והיא יכ"א קכ"א מ"ח, וקבץ כל הרגעים - חלקים, וכל החלקים - שעות, וכל השעות - ימים, בדרך שתחשב במולדות, ותגרע מן הפל תשע שעות ושש מאות ושנים וארבעים חלקים⁹, והנשאר תשליך חדשי לבנה, והנשאר - שאין בו חדש לבנה -

שלשים שלשים, נשארו חמשה ימים; כשתתחיל למנות חמשה ימים מראש חדש ניסן, שהיה בחמישי, יגיע החשבון ליום שני; וכבר ידענו שאין התקופה בשני בשבת אלא בחמישי, לפיכך תוסיף יום אחר יום עד שתגיע לחמישי, שהוא יום התקופה; נמצאת תקופת ניסן בשנה זו ביום שמיני מחדש ניסן. ועל הדרך הזאת תעשה בכל שנה ושנה.

ח. זה שאמרנו: תוסיף יום אחר יום עד שתגיע ליום התקופה - לעולם לא תהיה צריך להוסיף אלא יום אחד או שנים או שלשה. ופלא גדול הוא שתהיה צריך להוסיף ארבעה ימים. ואם מצאת שאתה צריך להוסיף יום על זה - תדע שטעית בחשבון, ותחזור ותחשב בדקדוק.

פרק עשירי

(1 הימים שבין תקופה לתקופה.

א. שנת החמה למי שהוא אומר שהוא פחות מרביע - מחכמי ישראל² יש מי שאומר: שלש מאות חמשה ושלשים יום, וחמש שעות, ותשע מאות שבעה ותשעים חלקים, ושמונה וארבעים רגע³. והרגע - אחד מששה ושבעים בחלק. ולפי חשבון זה תהיה תוספת שנת החמה על שנת הלבנה: עשרה ימים, ואחת ועשרים שעה, ומאה ואחד ועשרים חלק, ושמונה וארבעים רגע. סימן להם: יכ"א קכ"א מ"ח. ולא תמצא תוספת במחזור של תשע עשרה שנה כלל, אלא בכל מחזור מהם לשלמו שני החמה עם שני הלבנה הפשוטות והמקצרות⁴.

(2 ע' פ"ט ה"א. (3 הכוונה ל"תקופת רב אדא", ועי' בהערה הקודמת ובהערה הבאה. (4 י"ט שנות המחזור הקטן על שבעת חדשי העיבור שבהן (ג' ח' אדו"ט) הן מאתים ושלשים וחמשה חדשי לבנה. 29 יום, 12 שעות, 793 חלקים $235 \times 365 = 997$ 48/76 שעות, 5 חלקים X 19. המעברים חשבו, שהמחזור הקטן, על השנים המעוברות שבו ג' ח' אדו"ט, בנוי על תקופת רב אדא. ואלה הנימוקים: 1. לפי תקופת שמואל, קיים הפרש של שעה אחת ותפ"ה חלקים בין י"ט שנות החמה לי"ט שנות הלבנה. במשך מאות בשנים נצטבר הפרש של ימים. לפי זה יצא, שתקופת השמש של ניסן תהיה מרוחקת ממולד ניסן בראש המחזור מרחק ששיעורו כמספר הימים שנצטברו. אבל למעשה נוכחו לדעת, שהתקופה קרובה למולד ניסן בראש המחזור, וי"ט שנות המחזור נגמרות בשווה עם רל"ה חדשי הלבנה בלי עודף. מכאן ששנת החמה קטנה יותר מזו שקבע שמואל. 2. תקופת ניסן חלה תמיד לפני ט"ז בניסן בהתאם לדעת רב אדא, שאם תקופת טבת נמשכת עד ט"ז בניסן, עלינו לעבר את השנה (ראש

יִרְאֶה³, יִדְעֵנוּ שְׁכָל מִי שְׂרִיחוּ נְכוּנָה וְלָבוּ תָאב¹⁹
לְדַבְּרֵי הַחֲכָמוֹת וְלַעֲמֹד עַל הַסּוּדוֹת⁴ - יִתְאַנֶּה לִידַע²⁰
אוֹתָן הַדְּרָכִים שֶׁמְחַשְּׁבִין בָּהֶם, עַד שֶׁיִּדַע אָדָם אִם²¹
יִרְאֶה הַיָּרֵחַ בְּלֵיל זֶה אוֹ לֹא יִרְאֶה²².

(2) ע"י למעלה פ"א ה"ו; פ"ב ה"ד; פ"ו ה"א. (3) בליל שלוש. (4) סוד העיבור, וע"י להלן הלכה ד'.

ב. וְדַרְכֵי הַחֲשָׁבוֹן יֵשׁ בָּהֶן מַחְלֻקוֹת גְּדוּלוֹת בֵּין²³
חֲכָמֵי הַגּוֹיִם הַקְּדֻמוֹנִים, שֶׁחֲקְרוּ עַל חֲשָׁבוֹן²⁴
הַתְּקוּפוֹת⁵ וְהִגִּימְטְרִיאוֹת⁶. וְאֲנָשִׁים חֲכָמִים גְּדוּלִים²⁵
נִשְׁתַּבְּשׁוּ בָּהֶן, וְנִתְעַלְמוּ מֵהֶן דְּבָרִים, וְנוֹלְדוּ לָהֶן²⁶
סִפְּקוֹת. וְיֵשׁ מִי שֶׁדִּקְדַּק הַיָּרֵחַ, וְלֹא פָּגַע בְּדֶרֶךְ²⁷
הַנְּכוּנָה בְּחֲשָׁבוֹן רֵאשִׁית הַיָּרֵחַ⁷, אֲלֹא צָלַל בְּמִים²⁸
אֲדִירִים וְהַעֲלָה חֶרֶס בִּידוֹ⁸.²⁹

(5) הזמן הדרוש לשמש להקיף את הארץ. (6) הנדסה, ובמובן רחב יותר - מתמטיקה בכלל. הסבר מפורט למונח "חשבון התקופות והגימטריאות" ראה "קובץ תשובות הרמב"ם ואיגרותיו" חלק שני ע' 25 לפסא 1859. (7) הכוונה לירח החדש שנראה אחרי הקיבוץ עם השמש. (8) זוהי מליצה תלמודית. השווה בבא-קמא צא, א.

ג. וּלְפִי אֲרֶךְ הַיָּמִים וְרֵב הַבְּדִיקוֹת וְהַקִּירוֹת נִדְעוּ³⁰
לְמַקְצַת הַחֲכָמִים דְּרָכֵי חֲשָׁבוֹן זֶה⁹. וְעוֹד, שֶׁיֵּשׁ לָנוּ³¹
בְּעֶקְרִים אֵלּוּ קְבָלוֹת מִפִּי הַחֲכָמִים, וְרֵאשִׁית שְׁלֹא³²
נִקְטְבוּ בְּסִפְרֵים יְהוּדִיעִים לְפָל¹⁰. וּמִפְּנֵי כָּל אֵלּוּ³³
הַדְּבָרִים¹¹ כָּשֶׁר בְּעֵינֵי לְבָאֵר דְּרָכֵי חֲשָׁבוֹן זֶה, כְּדִי³⁴
שֶׁיִּהְיֶה נֶכּוֹן לָמִי שֶׁמִּלְאוּ לָבוּ לְקִרְבָּה אֶל הַמְּלָאכָה³⁵
לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ¹².³⁶

(9) של ראיית הירח. (10) הרמב"ם מזכיר ב'מורה נבוכים' את התוכן אבן אפלאח האישיבילי באנדלוסיה "אשר התחברתי עם בנו", וכמו כן את "הפילוסוף המעולה אבובכ"ר בן אלצ"איג אשר קראתי עם אחד מתלמידיו, והראה לפני ראיות" (חלק שני, פרק ט'). (11) דרכי חשבון ראיות הירח, ידועים למקצת החכמים בלבד. (12) לרמב"ם היו קבילות וראיות שעדיין לא נתפרסמו, ולא היו ידועות אפילו למקצת החכמים. (13) השווה שמות לו, ב. שם כתוב: "כל אשר נשאו לבו לקרבה אל המלאכה לעשות אתה". הביטוי "מלאו לבו" לקוח ממגילת אסתר ז, ה.

ד. וְאֵל יִהְיֶה דְּרָכִים אֵלּוּ קְלִים¹³ בְּעֵינֵינוּ, מִפְּנֵי שְׁאִין³⁷
אֲנוּ צְרִיכִין לָהֶם בְּזִמְנֵי הַזֶּה; שְׁאֵלּוּ הַדְּרָכִים - דְּרָכִים³⁸
רְחוּקִים וְעִמְקִים הֵן, וְהוּא סוֹד הַעֲבוּרִים¹⁴, שֶׁהֵיוּ³⁹
הַחֲכָמִים הַגְּדוּלִים יוֹדְעִים אוֹתוֹ, וְאֵין מוֹסְרִין אוֹתוֹ⁴⁰
לְכָל אָדָם, אֲלֹא לְסוֹמְכִים נְבוֹנִים¹⁵. אֲכָל זֶה הַחֲשָׁבוֹן⁴¹
בְּזִמְנֵי הַזֶּה, שְׁאִין בֵּית דִּין לְקַבֵּעַ עַל פִּי הָרֵאשִׁי, שְׁאֵנוּ⁴²
מְחַשְּׁבִין בּוֹ הַיּוֹם¹⁶ - אֲפִלּוּ תִּינִיקוֹת שֶׁל בֵּית רִבֵּן⁴³
מְגִיעִין עַד סוֹפֵה בְּשִׁלְשָׁה וְאַרְבָּעָה יָמִים⁴⁴.

(13) קלי ערך. (14) הדרכים "שבית-דין היו מחשבים בדקדוק, וידועים אם יראה הירח או לא יראה" (למעלה

1 תוסיף אותו על מולד ניסן של אותה שנה, וברגע
2 שניגיע המגן בו תהיה תקופת ניסן של אותה שנה.

(8) בשנה מסוימת במחזור. (9) שקדמה תקופת ניסן הראשונה למולד ניסן הראשון (בניגוד לז', ט', תרמ"ב על-פי שמואל). הלכות אלה ג, ד, ה, מקבילות לחשבון התקופה על-פי שמואל בפ"ט, ה"ד. 1. ידיעת תקופת ניסן של השנה הראשונה במחזור - הלכה ג'. לפי תקופת שמואל, אנו צריכים לדעת את מספר המחזורים השלמים שעברו משנת היצירה עד המחזור הנוכחי בגלל השארית שבכל מחזור. לפי תקופת רב אדא, אין צורך בידיעה זו, מכיון שאין שארית למחזור. 2. ידועה תקופת ניסן של השנה הראשונה מן המחזור, על פיה אנו מחשבים את כל התקופות בכל שנות המחזור - הלכה ד'. 3. לחשב את תקופת ניסן בשנה מסוימת במחזור, כשתקופת ניסן של השנה הראשונה במחזור אינה ידועה - הלכה ה'.

ו. וְנִרְאִין לִי הַדְּבָרִים, שֶׁעַל חֲשָׁבוֹן תְּקוּפָה זוֹ¹⁰¹ הָיוּ³
סוֹמְכִין לַעֲנֹן עֲבוּר הַשָּׁנָה בְּעַת שְׁפִית דִּין הַגְּדוֹל⁴
מְצוּי, שֶׁהֵיוּ מְעַבְרִין מִפְּנֵי הַזִּמְנֵן אוֹ מִפְּנֵי הַצֶּרֶךְ⁵,
לְפִי שֶׁחֲשָׁבוֹן זֶה הוּא הָאֱמֶת יוֹתֵר מִן הָרֵאשׁוֹן⁶,
וְהוּא קָרוֹב מִן הַדְּבָרִים שֶׁנִּתְבָּאֵרוּ בְּאִיצְטְגִּינִיּוֹת יוֹתֵר⁷
מִן הַחֲשָׁבוֹן הָרֵאשׁוֹן, שֶׁהִיָּתָה בּוֹ שְׁנַת הַחֲמָה שְׁלֹשׁ⁸
מֵאוֹת חֲמִשָּׁה וְשִׁשִּׁים יוֹם וְרִבְעֵי יוֹם⁹.

(10) של רב אדא. (11) ע"י פ"ד, הלכות א"ו. (12) זוהי גם דעת האסטרונומיה כיום.

ז. וְחֲשָׁבוֹן שְׁתֵּי תְּקוּפוֹת הָאֵלּוּ שֶׁבִּאֲרָנוּ דְּרָכֵם - הַפֶּל¹⁰
בְּקִרְבֵּי הוּא¹³, וּבְמַהֲלָךְ הַשֶּׁמֶשׁ הָאֲמִצְעִי, לֹא¹¹
בְּמִקְוָה הָאֱמֶת¹⁴; אֲכָל בְּמִקְוֵם הַשֶּׁמֶשׁ הָאֲמִתִּי¹²
תִּהְיֶה תְּקוּפַת נִיסָן בְּזִמְנֵים אֵלּוּ בְּכִמוֹ שְׁנֵי יָמִים קֹדֶם¹³
שְׁתֵּי הַתְּקוּפוֹת שֶׁיּוֹצֵאִין בְּחֲשָׁבוֹן זֶה - בֵּין בְּחֲשָׁבוֹן¹⁴
מִי שֶׁחָשַׁב רְבִיעֵי יוֹם גָּמוּר, בֵּין לָמִי שֶׁמְחַשֵּׁב לְפָחוֹת¹⁵
מְרִבְעֵי יוֹם¹⁶.

(13) חשבון לא מדויק. (14) בחשבון שתי התקופות, של שמואל ושל רב אדא, חילקו את אורך השנה לארבעה חלקים שווים. על-ידי-זה נתקבל אורך אחד לכל תקופות השנה. לפי שמואל: $365 \frac{1}{4} = 91 \frac{1}{2}$ שעות. לפי רב אדא: רבע של שס"ה יום, ה' שעות, תתקצ"ז חלקים, מ"ח רגעים = צ"א יום, ז' שעות, תקי"ט חלקים, ל"א רגעים. אבל לאמיתו של דבר, אין התקופות שוות באורכן. עובדה זו היתה ידועה כבר להיפרכוס (תוכן יוניי במאה השניה לפני הספירה, מייסד האסטרונומיה המדעית), שקבע את אורך תקופת אביב - 94 יום וחצי, תקופת קיץ - 92 יום וחצי, תקופת סתיו - 88, תקופת חורף - 90 יום. (ועי' פ"א, ה"ד וט"ו).

פֶּרֶק אֶחָד עֶשְׂרִי

(1) דרכי החשבון במהלך הלבנה, וסוד העיבור.

א. לְפִי שְׁאֲמָרְנוּ בְּהִלְכוֹת אֵלּוּ¹⁷, שְׁפִית דִּין הָיוּ¹⁸
מְחַשְּׁבִין בְּדִקְדוּק וְיֹדְעִים אִם יִרְאֶה הַיָּרֵחַ אוֹ לֹא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"א תמוז - ספר זמנים - הל' קידוש החודש קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ח. לפיכך, אם יצא לך בחשבון, שפוכב פלוני
מקומו בגלגל בשבועים מעלות ושלשים חלקים
וארבעים שניות - תדע, שפוכב זה הוא מזל²⁵
תאומים בחצי מעלה אחת עשרה ממזל זה; לפי
שפזל טלה שלשים מעלות, ומזל שור שלשים
מעלות, נשאר עשר מעלות ומחצה ממזל תאומים,
וארבעים שניות מחצי המעלה האחרון.

(25) נכון יותר "במזל" תאומים, וכך הוא בכת"י התימני א,
מוסד הרב קוק, ובכת"י תימני ת"ב של הרב מימון.

ט. וכן אם יצא מקומו בגלגל בשלש מאות ועשרים
מעלות - תדע, שפוכב זה במזל דלי בעשרים
מעלות בו. ועל דרך זו בכל המננות. וסדר המזלות
כך הוא: טלה, שור, תאומים, סרטן, אריה, בתולה,
מאזנים, עקרב, קשת, גדי, דלי, דגים.

י. החשבונות בלם²⁶, כשתקבץ שארית לשארית או
כשתוסיף מנן על מנן, תקבץ כל מין עם מינו:
השניות עם השניות, והחלקים עם החלקים,
והמעלות עם המעלות. וכל זמן שיתקבץ מן
השניות ששים - תשים חלק אחד ותוסיף על
החלקים; וכל שיתקבץ מן החלקים ששים - תשים
אותו²⁷ מעלה ותוסיף אותה על המעלות. וכשתקבץ
המעלות - תשלף אותן שלש מאות וששים,
והנשאר משלש מאות וששים ולמטה - הוא
שתופסין אותו לחשבון.

(26) זהו עיקרון מתמטי כללי, ואינו מיוחד לאסטרונומיה
בלבד, וכן החשבון בהלכה י"א. (27) מוסב על "וכל"
(אחרת היה צריך להיות כתוב "אותם").

יא. בכל החשבונות פלן, כשתרצה לגרע מנן
ממנן, אם יהיה זה שגורעין אותו יתר על זה
שגורעין ממנו, אפלו בחלק אחד - תוסיף על זה
שגורעין ממנו שלש מאות וששים מעלות, כדי
שיהא אפשר לגרע זה המנן ממנו.

יב. כיצד? הרי שהצריך החשבון לגרע מאתים
מעלות וחמשים חלקים וארבעים שניות - סימן:
רנ"ם - ממאה מעלות ועשרים חלקים ושלשים
שניות - סימן: קכ"ל - תוסיף על המאה שלש
מאות וששים, יהיו המעלות ארבע מאות וששים.
ותתחיל לגרע השניות מן השניות. תבוא לגרע
ארבעים משלשים - אי אפשר. תרים חלק אחד מן
העשרים חלקים, ותעשה אותו ששים שניות,
ותוסיף על השלשים, ונמצאו השניות תשעים.
תגרע מהם הארבעים, וישאר חמשים שניות. ותחזור
לגרע חמשים חלקים מתשעה עשר חלקים, שכתב

ה"א), "עיבור" - על שם הוספת יום לחודש וחודש לשנה.
(15) לחכמים שהוכתרו בתואר "רבי", אבל אין מוסרים את
סוד העיבור לכל הסמוכים, אלא לנבונים שבהם בלבד. ועי'
למעלה פ"א ה"ד; פ"ה ה"א. (16) עי' למעלה פרק ו'
ופרך ז'. כוונת הרמב"ם היא, שבחשבון שאנו משתמשים
בו היום לשם קביעת החודש - אין חכמה, אבל החכמה
האמיתית היא בחשבון הראיה, שאין אנו משתמשים בו
כיום.

ה. שמה יתבונן חכם מחכמי האמות או מחכמי
ישראל, שלמדו חכמת יון, בדרכים אלו שאני
מחשב בהן לראית הירח, ויראה קרוב¹⁷ מעט
במקצת הדרכים, ויעלה על דעתו שנתעלם ממנו
דבר זה, ולא ידענו שיש באותו הדרך קרוב - אל
יעלה זה על דעתו; אלא כל דבר שלא דקדקנו בו
- מפני שידענו בעקר הגימטריאות בראיות ברורות
שאין דבר זה מפסיד בדיעת הראיה ואין חוששין
לו¹⁸, לפיכך לא דקדקנו בו.

(17) אידיוק. (18) הרמב"ם לא הקפיד על האידיוק
המתמטי, כשזה לא השפיע על ידיעת הראיה.

ו. וכן כשיראה בדרך מן הדרכים חסרון מעט
מחשבון הראוי לאותה הדרך - ככונה עשינו זה,
לפי שיש פגגו יתרון בדרך אחרת, עד שיצא הדבר
לאמתו בדרכים קרובים בלא חשבון ארף, כדי שלא
יפהל האדם, שאינו רגיל בדרכים אלו, ברב
החשבונות שאין מועילין בראית הירח¹⁹.

(19) הרמב"ם ויתר על שבר קטן בחשבון במקום אחד בידעו
שחסרון זה יאוזן במקום אחר על-ידי יתרון שבר מתאים.
מגמתו היתה להקל על הקורא, ולעשות את החשבון פשוט
יותר.

ז. העקרים שצריך אדם לידע תחלה לכל חשבונות
האיצטגנינות - בין לדרכי חשבון הראיה בין לשאר
דברים²⁰ - אלו הן: הגלגל²¹ מחלק בשלש מאות
וששים מעלות²². כל מזל²³ ומזל שלשים מעלות.
ומתחיל מתחלת מזל טלה. וכל מעלה ומעלה -
ששים חלקים. וכל חלק וחלק - ששים שניות. וכל
שניה ושניה - ששים שלישיות. וכן תדקדק
החשבון²⁴ ותחלק כל זמן שתראה.

(20) כגון מקומם של שבעת כוכבי לכת. (21) גלגל
המזלות, שבו מקיפה השמש את הארץ במשך השנה.
(22) כדרך כל מעגל. נוסף על כך חילקו את הגלגל לשנים
עשר חלקים של שלושים מעלות כל אחד, לפי מספר חדשי
השנה. לכל חלק ניתן שם של קבוצת כוכבים מתאימה.
(23) קבוצת כוכבים. המזלות נקראו על-פי רוב, בשמות של
בעלי חיים על-ידי הבבלים והיוונים (עי' להלן הלכה ט').
(24) המספרים הנ"ל מאפשרים חשבון מדויק עד כדי השבר
הקטן ביותר.

טו. המהלך השנה שמהלך הפוכב או השמש או
הירח בגלגלו - הוא הנקרא אמצע המהלך;
והמהלך שהיה בגלגל המזלות, שהוא פעמים יותר
ופעמים חסר - הוא המהלך האמיתי³⁴, ובו יהיה
מקום השמש או מקום הירח האמיתי.

(34) משום שנקודת מרכזו היא הארץ.

טז. פבר אמרנו³⁵, שאילו הדרכים שאנו מבארים
בהלכות אלו אינן אלא לחשבון ראית הירח בלבד³⁶,
לפיכך עשינו העקר, שממנו מתחילין³⁷ לעולם
לחשבון זה, מתחלת ליל חמישי, שיומו יום שלישי
להדש ניסן, משנה זו, שהיא שנת שבע עשרה
מחזור ר"ס³⁸, שהיא שנת שמונה ושלשים ותשע
מאות וארבעת אלפים ליצירה, שהיא שנת תשע
ושמונים וארבע מאות וארבע לשטרות³⁹, שהיא שנת
תשע ומאה וארבע לחרבן בית שני⁴⁰. וזו היא שאנו
קוראים אותה שנת העקר בחשבון זה.

~ נקודות משיחות קודש מתוך רמב"ם "פרדס המולד" ~

"... שנת שמונה ושלשים ותשע מאות וארבעת אלפים
ליצירה".

בנוגע לזמן כתיבת חיבורו, מצינו בספרו כמה תאריכים
הנראים כסותרים לכאורה.

בהקדמת לספר היד כתב אלף ק"ח לחורבן, בהל' שמיטה
ויובל אלף ק"ז. לעיל משמע קצת שנכתבו בשנת אלף ק'
וכאן גופא אלף ק"ט.

ויש לומר בפשטות שהרמב"ם הגיה ספרו אחרי שכתבו,
והדברים שלא תיקנם נשארו במהדורות המאוחרות
כלשונם במהדורא קמא עם התאריך. אבל בפ"א בהלכות
קידוש החודש חלו שינויים או תיקונים לאחר זמן ועריכתו
הסופית היתה בשנת ק"ט וכשתיקן הלכות אלו שינה גם
את השנה המופיעה בהן.

בנוגע להקדמה ברור שנכתבה לאחר שיכול היה לקבוע לא
רק מספר הספרים אלא גם ההלכות והמצוות שנתבארו
בכל ספר וספר כפי שמפרטן בסוף ההקדמה. כלומר, רק
לאחר שהיה מוכן אצלו כל ה'יד החזקה', וכמו שמסיים
”ועתה אתחיל לבאר משפטי כל מצוה וכו”.

על פי זה יש מקום לכל הדעות בדבר התחלת עסק
הרמב"ם בספרו "משנה תורה" (הובאו ב'סדר הדורות'
ובכמה מקומות) והמוקדמת שבהם שנת אלף ק' כנ"ל.

על פי לקו"ש חלק כ' ע' 547

(35) למעלה ה"א וה"ב. (36) בליל השלושים. גם ההלכות,
הדנות במהלך השמש, מטרותן היא אך ורק לברר את ראיית
הירח אחרי הקיבוץ עם השמש. (37) הידיעה על המהלך
האמצעי של הירח (או של כוכב אחר) אינה מספיקה כדי
לקבוע בכל פעם את מקומו של הירח ביום מסוים. נוסף על

1 הרימות מהם חלק אחד ועשיתו שניות, ואי אפשר
2 לגרע חמשים מתשעה עשר, לפיכך תרים מעלה
3 אחת מן המעלות, ותעשה אותה ששים חלקים,
4 ותוסיף על התשעה עשר, ונמצאו החלקים תשעה
5 ושבעים. תגרע מהן החמשים, ישאר תשעה
6 ועשרים חלקים. ותחזר לגרע המאות מעלות מן
7 ארבע מאות ותשע וחמשים מעלות, שפבר הרימות
8 מעלה אחת ועשית חלקים, ישאר מאות ותשע
9 וחמשים מעלות. ונמצא השאר סימנו: רנ"ט כ"ט
10 נ'. ועל דרך זו בכל גרעון וגרעון השמש והירח.

11 יג. וכן שאר השבעה²⁹ פוכבים - מהלך כל אחד
12 ואחד מהן בגלגל שלו מהלך שנה, אין בו לא קלות
13 ולא קבדות³⁰, אלא כמו מהלכו היום כמו מהלכו
14 אמש כמו מהלכו למחר כמו מהלכו בכל יום
15 ויום³¹. וגלגל של כל אחד מהם, אף על פי שהוא
16 מקיף את העולם³², אין הארץ באמצעו³³.

(28) המלים "השמש והירח" שבסוף ההלכה הקודמת,
שייכות להלכה זו. הפתיחה איפוא היא: השמש והירח
וכן... כך פותחת הלכה זו בכתב-יד התימנים (ועי' בנט,
ברו"ח של בית המדרש לחכמת ישראל, ברלין 1898, וע'
מבוא לרמב"ם רומי ר"מ, הוצאת מוסד הרב קוק, סוף עמוד
12). (29) שאר מן השבעה (כוכבי לכת), כלומר חמשת
כוכבי לכת הנותרים (השווה למעלה פ"ז ה"ח: "ועיקר שאר
הארבע דחיות"). (30) אינו ממחר ואינו מפרג. (31) היום
כמו אמש, היום כמו מחר, היום כמו בכל יום ויום.
(32) השווה הלכה י"ז. (33) זוהי דעת פטולומיאוס. הנחת
היסוד שלו היא, שהשמש מקיפה את הארץ במעגל
במהירות בלתי משתנית. מאידך גיסא נוכח לדעת,
שהמהירות משתנית מפעם לפעם. כדי להתאים ההלכה
למציאות - הניח, שהארץ איננה במרכז גלגל השמש. אורך
הדרך שעוברת השמש בגלגלה בתקופת האביב הוא כמו
אורך הדרך שהיא עוברת בתקופת הקיץ, אבל למתבונן
שבארץ אין הדרכים נראות שוות, משום שנקודת מרכז
הארץ אינה נקודת מרכז גלגל השמש. על כן מנקודת מבט
גלגל המזלות, שהארץ במרכזו, נראות הדרכים בלתי שוות
- ועי' ציור 1. (ממאה השבע-עשרה - קפלר - אנו יודעים,
שהדרך שהארץ מקיפה את השמש, או בלשון הרמב"ם,
שהשמש מקיפה את הארץ, יש לה צורת אליפסה, שהשמש
היא אחת מנקודות המוקד שלה. הרדיוס וקוטר באליפסה
אורכו משתנה, ומרחק השמש מן הארץ אינו תמיד שווה.
לפעמים השמש קרובה יותר לארץ ולפעמים רחוקה יותר.
וכשם שמרחק הארץ מן השמש משתנה, כך גם המהירות
משתנית, לפי החוק השני של קפלר).

17 יד. לפיכך, אם תערך מהלך כל אחד מהן לגלגל
18 המקיף את העולם שהארץ באמצעו, שהוא גלגל
19 המזלות - ישתנה הלוכו, ונמצא מהלכו ביום זה
20 בגלגל המזלות פחות או יותר על מהלכו אמש או
21 על מהלכו למחר.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי כ"ב תמוז – ספר זמנים – הל' קידוש החודש קמו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

אחר שתשליך כל שלש מאות וששים מעלות, כמו
שבארנו: מאתים וחמש וששים מעלות, ושמונה
ושלשים חלקים, וחמשים שניות. סימנם: רס"ה
לח"ן. ונמצא שארית מהלכה בעשרת אלפים יום:
מאה שש וששים מעלות, ושמונה ועשרים
חלקים, ועשרים שניות. סימנם: קל"ו כ"ח כ'. ועל
הדרך הזה תכפל ותוציא מהלכה לכל מנן שתראה.
וכן אם תראה לעשות סימנין ידועים אצלך
למהלכה לשני ימים ולשלשה ולארבעה עד עשרה
- תעשה. וכן אם תראה להיות לך סימנין ידועים
מוכנין למהלכה לעשרים יום ולשלשים ולארבעים
עד מאה - תעשה. ודבר גלוי הוא וידוע, מאחר
שידעת מהלך יום אחד. וראוי הוא להיות מוכן
וידוע אצלך מהלך אמצע השמש לתשעה ועשרים
יום ולשלש מאות ארבעה וחמשים יום, שהן ימי
שנת הלבנה בזמן שחדשיה כסדרן, והיא הנקראת
שנה סדורה. שבזמן שיהיו לך אמצעיות אלו
מוכנין, יהיה החשבון הזה קל עליך לראית החדש.
לפי שתשעה ועשרים יום גמורים מליל הראיה עד
ליל הראיה של חדש הבא, וכן בכל חדש וחדש אין
פחות מתשעה ועשרים יום לא יותר. שאין חפצנו
בכל אלו החשבונות אלא לדעת הראיה בלבד. וכן
מליל הראיה של חדש זה עד ליל הראיה לאותו
החדש לשנה הבאה - שנה סדורה⁵ או שנה ויום
אחד⁶, וכן בכל שנה ושנה. ומהלך השמש האמצעי
לתשעה ועשרים יום - שמונה ועשרים מעלות,
וחמשה ושלשים חלקים, ושניה אחת. סימנן: כ"ח
ל"ה א'. ומהלכה לשנה סדורה - שלש מאות
ושמונה וארבעים מעלות, וחמשה וחמשים חלקים,
וחמש עשרה שניות. סימנן: שמ"ח נ"ה ט"ו.

(2) המהלך הממוצע של השמש בחודש לבנה ובשנת לבנה.
(3) ידיעת המהלך הממוצע תקל עליך את ראיית הירח בליל
שלושים. (4) בליל שלושים, משום שבליל כ"ט בוודאי
עדיין לא נראה, מכיוון שאין החודש פחות מכ"ט יום,
ובליל ל"א בוודאי כבר נראה, מאחר שהאורך הממוצע של
חודש לבנה הוא כ"ט יום, י"ב שעות, תשצ"ג חלקים. משום
כך מועיל חשבון המהלך האמצעי של השמש ל-כ"ט יום.
(5) משום כך מועילה ידיעת המהלך האמצעי של השמש
לשנ"ד יום. (6) כשחדשיה מלאים.

ב. נקדה אחת יש בגלגל השמש, וכן בשאר גלגלי
השבעה פוככים. בעת שיהיה הפוככ בזה, יהיה
גובה מעל הארץ כל מאורו. ואותה הנקדה של
גלגל השמש ושאר הפוככים, חוץ מן הירח, סוככת
בשנה⁷. ומהלכה בכל שבועים שנה בקרוב מעלה
אחת. ונקדה זו היא הנקראת גבה השמש. מהלכו
בכל עשרה ימים - שניה אחת וחצי שניה, שהיא

כך, עלינו לדעת את מקום הירח בתאריך קבוע, שישמש
נקודת מוצא לחישובים לכל תאריך שהוא. הרמב"ם בחר
בשנה, שבה עסק כנראה בחיבור זה. בחר בניסן - בגלל
התקופה; בחר בליל שלישי לחודש, מכיון שבלילה זה
נראה הירח החדש. (38) 4938 לחלק 19 = 259 171
חלקים מתוך 19. (39) הספירה שהיתה מקובלת בשטרות.
את התחלת המנין קבע הרמב"ם לשנת י"ב אחרי מות
אלכסנדר הגדול. (40) הטעם למנין זה, מבוסס על
הפסוקים "'אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני..." תהלים
קלו, ה'.

1 יז. ולפי שהראיה לא תהיה אלא בארץ ישראל, כמו
2 שבארנו⁴¹, עשינו כל דרכי חשבון הזה בנויים על
3 עיר ירושלים⁴², ולשאר המקומות הסובבין אותה
4 בכמו ששה או שבעה ימים, שבהן רואין את הירח
5 תמיד⁴³ ובאים ומעידים בבית דין⁴⁴. ומקום זה הוא
6 נוטה מתחת הקו השווה, המסבב באמצע העולם⁴⁵,
7 פנגד רוח צפונית בכמו⁴⁶ שמים ושלשים מעלות עד
8 חמש ושלשים ועד תשע ועשרים⁴⁷, וכן הוא נוטה
9 מאמצע הישוב פנגד רוח מערב בכמו ארבע
10 ועשרים מעלות⁴⁸ עד שבע ועשרים ועד אחת
11 ועשרים⁴⁹.

(41) למעלה פ"א ה"ח. (42) מקום מושב הסנהדרין
הגדולה, שקיבלה את עדי החודש. (43) סמוך לחידושו.
(44) אף-על-פי שלא יספיקו להגיע בזמן הנכון ממקומות
מרוחקים אלה, יש בכל זאת ערך לעדותם (עי' למעלה פ"ג,
הלכות ט"ז). (45) הארץ. (46) הרחוב הצפוני של
ירושלים קרוב לשתיים ושלושים מעלות (ביתר דיוק 47'
31*). (47) מקומות לצפון ירושלים במרחק שלוש מעלות,
ומקומות לדרום ירושלים במרחק שלוש מעלות. (48) את
חצי הכדור הצפוני בלבד חשבו למיושב. כמו כן, לא ידעו
עדיין על קיום חצי הכדור המערבי. אמצע הישוב הוא
תשעים מעלות. ירושלים רחוקה מקצה המערב ששים ושש
מעלות אורך. מכאן שהיא רחוקה מאמצע הישוב כעשרים
וארבע מעלות אורך מערבי. (49) כולל מקומות בתוך
שלוש מעלות אורך למערב ירושלים, ובתוך שלוש מעלות
אורך למזרח ירושלים.

יום חמישי כ"ב תמוז ה'תשפ"ב

פרק שנים עשר

(1) מהלך השמש.

א. מהלך השמש האמצעי ביום אחד, שהוא ארבע
ועשרים שעות - תשעה וחמשים חלקים, ושמונה
שניות. סימנם: כ"ד נט"ח. נמצא מהלכה בעשרה
ימים: תשע מעלות, ואחד וחמשים חלקים, ושלש
ועשרים שניות. סימנם: טנ"א כ"ג. ונמצא מהלכה
במאה יום: שמונה ותשעים מעלות, ושלשה
ושלשים חלקים, ושלש וחמשים שניות. סימנם:
צ"ח ל"ג נ"ג. ונמצא שארית מהלכה באלף יום,

או השנים על העקר - יצא לך מקום גבה השמש
לאותו היום שתראה. וכן אם תראה לעשות עקר
אחר שתתחיל ממנו, חוץ מעקר זה שהתחלנו ממנו
בשנה זו, כדי שיהיה אותו עקר בתחלת שנת מחזור
ידוע או בתחלת מאה מן המאות - הרשות בידך.
ואם תראה להיות העקר שתתחיל ממנו משנים
שעברו קדם עקר זה או לאחר כמה שנים מעקר
זה - הדרך ידועה. כיצד היא הדרך? כבר ידעת
מהלך השמש לשנה סדורה, ומהלכה לתשעה
ועשרים יום, ומהלכה ליום אחד. ודבר ידוע,
שהשנה שחדשיה שלמים היא יתרה על הסדורה
יום אחד, והשנה שחדשיה חסרין היא חסרה מן
הסדורה יום אחד. והשנה המעברת: אם יהיו
חדשיה כסדרן - תהיה יתרה על השנה הסדורה
שלשים יום, ואם יהיו חדשיה שלמים - היא יתרה
על הסדורה אחד ושלשים יום, ואם יהיו חדשיה
חסרין - היא יתרה על הסדורה תשעה ועשרים יום.
ומאחר שכל הדברים האלו ידועים, תוציא מהלך
אמצע השמש לכל השנים והימים שתראה, ותוסיף
על העקר שעשינו - יצא לך אמצעה ליום שתראה
משנים הבאות¹⁴, ותעשה אותו היום עקר; או תגרע
האמצע שהוצאת מן העקר שעשינו, ויצא לך
העקר¹⁵ ליום שתראה משנים שעברו¹⁶, ותעשה
אותו אמצע העקר. וכן תעשה באמצע הירח
ושאר הכוכבים, אם יהיו ידועים לך. וכבר נתבאר
לך מכלל דברינו, שכשם שתדע אמצע השמש לכל
יום שתראה מימים הבאים, כך תדע אמצעה לכל
יום שתראה מימים שעברו.

(7) כי מהירות הכוכבים במסלולם קצובה ואינה משתנית.
(8) כדי לחשב את מקום השמש בגלגלה (במהלכה האמצעי)
באיזה זמן שהוא, יש צורך לדעת את מקומה בנקודת זמן
מסוימת, המשמש נקודת מוצא לכל החישובים.
(9) המקום במהלך האמצעי. (10) בדיוק בתחילת הלילה,
כשם "שהעיקר שממנו התחלת החשבון" הוא מתחילת
הלילה (ליל ג' בניסן). (11) לפי שכל החשבונות הם לפי
חשבון "בקירוב" של מהלך השמש האמצעי, ולא של
מהלכה האמיתי בגלגל המזלות. במהלכה האמיתי אין
תנועת השמש סדירה וקצובה. פעם היא מהירה ופעם
איטית. (12) של הירח החדש. (13) מקום הירח במהלכו
האמצעי. (14) אחר שנת העיקר של הרמב"ם.
(15) כוונתו לאמצע. (16) לפני שנת העיקר של הרמב"ם.

פרק שלשה עשר

(1) מקום השמש ויום התקופה.

א. אם תראה לידע מקום השמש האמיתי בכל יום
שתראה - תוציא תחלה מקומה האמצעי לאותו
היום על הדרך שבארנו¹⁴, ותוציא מקום גבה

שלשים שלישות. נמצא מהלכו במאה יום - חמש
עשרה שניות, ומהלכו באלף יום - שני חלקים
ושלשים שניות, ומהלכו בעשרת אלפים יום -
חמשה ועשרים חלקים. ונמצא מהלכו לתשעה
ועשרים יום - ארבע שניות ועוד, ומהלכו בשנה
סדורה - שלש וחמשים שניות. כבר אמרנו,
שהעקר שממנו התחלת חשבון זה הוא מתחלת
ליל חמישי, שיומו שלישי לחדש ניסן, משנת
שמונה ושלשים ותשע מאות וארבעת אלפים
לצירה. ומקום השמש במהלכה האמצעי היה
בעקר הזה בשבע מעלות ושלשה חלקים ושנים
ושלשים שניות ממזל טלה. סימנן: ז"ג ל"ב.
ומקום גבה השמש היה בעקר זה בשש ועשרים
מעלות וחמשה וארבעים חלקים ושמונה שניות
ממזל תאומים. סימנן: כ"ו מ"ה ח'. כשתראה
לידע מקום השמש במהלכה האמצעי בכל זמן
שתראה - תקח מנן הימים שמתחלת יום העקר עד
היום שתראה, ותוציא מהלכה האמצעי באותן
הימים מן הסימנן שהודענו, ותוסיף הפל על
העקר, ותקבץ כל מין עם מינו, והיוצא הוא מקום
השמש במהלכה האמצעי לאותו היום. כיצד? הרי
שרצינו לידע מקום השמש האמצעי בתחלת ליל
השבת, שיומו ארבעה עשר לחדש תמוז, משנה זו
שהיא שנת העקר - מצאנו מנן הימים, מיום העקר
עד תחלת היום זה שאנו רוצים לידע מקום השמש
בו, מאה יום; לקחנו אמצע מהלכה למאה יום,
שהוא צ"ח ל"ג נ"ג, והוספנו על העקר, שהוא ז"ג
ל"ב, יצא מן החשבון: מאה וחמש מעלות, ושבעה
ושלשים חלקים, וחמש ועשרים שניות. סימנן:
ק"ה ל"ז כ"ה. ונמצא מקומה במהלך אמצעי
בתחלת ליל זה - במזל סרטן, בחמש עשרה מעלות
בו, ושבעה ושלשים חלקים ממעלה שש עשרה.
והאמצעי⁹ שיצא בחשבון זה - פעמים יהיה בתחלת
הלילה בשנה¹⁰, או קדם שקיעת החמה בשעה, או
אחר שקיעת החמה בשעה¹¹. ודבר זה לא תחוש לו
בשמש בחשבון הראיה¹², שהרי אנו משלימים
קרוב זה כשנחשב לאמצע הירח. ועל הדרך הזאת
תעשה תמיד לכל עת שתראה, ואפלו אחר אלף
שנים: שתקבץ כל השארית ותוסיף על העקר - יצא
לך המקום האמצעי. וכן תעשה באמצע הירח¹³
ובאמצע כל פוכב וכוכב: מאחר שתדע מהלכו
ביום אחד כמה הוא, ותדע העקר שממנו תתחיל,
ותקבץ מהלכו לכל השנים והימים שתראה, ותוסיף
על העקר - יצא לך מקומו במהלך אמצעי. וכן
תעשה בגבה השמש: תוסיף מהלכו באותם הימים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ב תמוז - ספר זמנים - הל' קידוש החודש קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 עֲשָׂרִים מַעֲלוֹת, תִּהְיֶה מְנָתוֹ אַרְבָּעִים חֲלָקִים. וְאִם
16 יִהְיֶה שְׁלֹשִׁים מַעֲלוֹת, תִּהְיֶה מְנָתוֹ שְׁמוֹנֶה וְחֲמִשִּׁים
17 חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה אַרְבָּעִים מַעֲלוֹת, תִּהְיֶה מְנָתוֹ
18 מַעֲלָה אֶחָת וְחֲמִשָּׁה עָשָׂר חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה חֲמִשִּׁים
19 מַעֲלוֹת, תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעֲלָה אֶחָת וְתִשְׁעָה וְעֶשְׂרִים
20 חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה שְׁשִׁים מַעֲלוֹת, תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעֲלָה
21 אֶחָת וְאַחַד וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה שִׁבְעִים
22 מַעֲלוֹת, תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעֲלָה אֶחָת וְאַחַד וְחֲמִשִּׁים
23 חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה שְׁמוֹנִים מַעֲלוֹת, תִּהְיֶה מְנָתוֹ
24 מַעֲלָה אֶחָת וְשִׁבְעָה וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה
25 תִּשְׁעִים מַעֲלוֹת, תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעֲלָה אֶחָת וְתִשְׁעָה
26 וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה מֵאָה מַעֲלוֹת, תִּהְיֶה מְנָתוֹ
27 מַעֲלָה אֶחָת וְשְׁמוֹנֶה וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה מֵאָה
28 וְעֶשְׂרִים, תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעֲלָה אֶחָת וְשִׁלְשָׁה וְחֲמִשִּׁים
29 חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה מֵאָה וְעֶשְׂרִים, תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעֲלָה
30 אֶחָת וְחֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה מֵאָה
31 וְשִׁלְשִׁים, תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעֲלָה אֶחָת וְשִׁלְשָׁה וְשִׁלְשִׁים
32 חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה מֵאָה וְאַרְבָּעִים, תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעֲלָה
33 אֶחָת וְתִשְׁעָה עָשָׂר חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה מֵאָה וְחֲמִשִּׁים,
34 תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעֲלָה אֶחָת וְחֶלֶק אֶחָד. וְאִם יִהְיֶה מֵאָה
35 וְשִׁשִּׁים, תִּהְיֶה מְנָתוֹ שְׁנַיִם וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים. וְאִם
36 יִהְיֶה מֵאָה וְשִׁבְעִים, תִּהְיֶה מְנָתוֹ אֶחָד וְעֶשְׂרִים
37 חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה מֵאָה וְשְׁמוֹנִים בְּשֹׁנָה - אֵין לוֹ
38 מְנָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, אֲלֵא מְקוֹם הַשֵּׁמֶשׁ הָאֲמֻצָּעִי הוּא
39 מְקוֹמָה הָאֲמֻתִּי¹⁵.

15) המספרים מבוססים על יסודות ההנדסה, בה במידה
שהשמש מתרחקת מן הגובה או מן השפל הולכת המנה
וגדלה. בה במידה שהיא מתקרבת לנקודות אלה, הולכת
המנה ומצטמצמת. למקסימום מגיעה המנה באמצע, בין
גובה לשפל, כלומר במקום שהמסלול עולה תשעים מעלות
בגלגל המזלות, מכאן העליה המתמדת של המנה עד 59'
1* במסלול של 90*, והירידה המתמדת עד אפס במסלול
מן 90* עד 180*.

40 ה. הִיָּה הַמְּסָלוּל יוֹתֵר עַל מֵאָה וְשְׁמוֹנִים מַעֲלוֹת,
41 תִּגְרַע אוֹתוֹ מִשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים מַעֲלוֹת וְתִדְעַ
42 מְנָתוֹ. כִּיצַד? הִרִי שֶׁהִיָּה הַמְּסָלוּל מֵאוֹתִים מַעֲלוֹת -
43 תִּגְרַע אוֹתוֹ מִשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים, תִּשְׁאֵר מֵאָה
44 וְשִׁשִּׁים מַעֲלוֹת. וּכְכֹר הוֹדַעְנוּ, שֶׁמְנַת מֵאָה וְשִׁשִּׁים
45 מַעֲלוֹת - שְׁנַיִם וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים; וְכֵן מְנַת הַמֵּאוֹתִים
46 - שְׁנַיִם וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים¹⁶.

16) כאשר המסלול הוא 180* (כלומר בפריגיאות), המנה
היא 0*. ק"ס מעלות הן 20* לפני הפריגיאות. 200* הן 20*
אחרי הפריגיאות. לזוויות שוות, מנות שוות.

47 ו. וְכֵן אִם הִיָּה הַמְּסָלוּל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת מַעֲלוֹת - תִּגְרַע
48 אוֹתוֹ מִשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים, יִשְׁאֵר שְׁשִׁים. וּכְכֹר
49 יִדְעַת, שֶׁמְנַת שְׁשִׁים מַעֲלוֹת - מַעֲלָה אֶחָת וְאַחַד

1 הַשֵּׁמֶשׁ, וְתִגְרַע מְקוֹם גִּבְהַ הַשֵּׁמֶשׁ מִמְּקוֹם הַשֵּׁמֶשׁ
2 הָאֲמֻצָּעִי, וְהַנִּשְׁאֵר הוּא הַנִּקְרָא מְסָלוּל הַשֵּׁמֶשׁ.

2) מקום השמש בגלגל המזלות כשמשתכלים בשמש
מנקודת ראות הארץ. מקום זה נקבע על-ידי הקו הישר
היוצא ממרכז הארץ עד השמש, והמגיע על גלגל המזלות
(ע' ציור 1). מדת אורכו נמדדת על ידי הזווית שיוצרים שני
הקווים היוצאים ממרכז הארץ: האחד לצד מקומה האמצעי
של השמש, והשני לצד מזל טלה, לנקודת האביב (0*).
3) המקום שאליו מגיעה השמש בגלגלה במהלכה השווה
(ע' למעלה פ"א, ה"ט'). מדת אורכו נמדדת על-ידי הזווית
שיוצרים שני הקווים היוצאים ממרכז גלגל השמש (גלגל
היוצא), האחד למקום האמצעי והאחר לנקודת האביב.
4) למעלה פ"ב, ה"ב. 5) שם, שם. 6) דרך השמש
ומרחקה ממקום גובה השמש. כדי לדעת את ההפרש בין
האורך האמיתי של הדרך שעברה השמש לבין האורך
האמצעי, עלינו לדעת את מרחק השמש מגובה השמש
(הנקודה הרחוקה ביותר של השמש מן הארץ - אפוגיאות)
או מרחקה מן השפל (הנקודה הקרובה ביותר אל הארץ -
פריגיאות). כאשר השמש נמצאת באחת משתי נקודות אלה
(אפוגיאות או פריגיאות) אין הפרש בין האורך האמיתי ובין
האורך האמצעי, והמקום האמצעי הוא המקום האמיתי,
משום ששני הקווים היוצאים למרכז השמש, האחד ממרכז
הארץ והאחר ממרכז הגלגל היוצא (גלגל השמש) חופפים
זה את זה. בכל יתר הנקודות נחתכים שני הקווים הנ"ל
במרכז השמש ויוצרים זווית, ובהארכתם לצד גלגל המזלות
פוגעים בו בשתי נקודות שונות. הזווית הזאת היא קנה מדה
לגודל הקשת שבין שתי נקודות אלה בגלגל המזלות (מנת
המסלול). ע' ציור 1.

3 ב. וְתִרְאֶה כְּמָה מַעֲלוֹת הוּא מְסָלוּל הַשֵּׁמֶשׁ: אִם
4 הִיָּה הַמְּסָלוּל פָּחוֹת מִמֵּאָה וְשְׁמוֹנִים מַעֲלוֹת⁷ - תִּגְרַע
5 מְנַת הַמְּסָלוּל מִמְּקוֹם הַשֵּׁמֶשׁ הָאֲמֻצָּעִי⁸, וְאִם הִיָּה
6 הַמְּסָלוּל יוֹתֵר עַל מֵאָה וְשְׁמוֹנִים מַעֲלוֹת⁹ - עַד שְׁלֹשׁ
7 מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים - תוֹסִיף מְנַת הַמְּסָלוּל עַל מְקוֹם
8 הַשֵּׁמֶשׁ הָאֲמֻצָּעִי¹⁰; וְכֵן שֶׁיִּהְיֶה אַחֵר שֶׁתוֹסִיף עָלָיו
9 אוֹ תִּגְרַע מִמֶּנּוּ - הוּא הַמְּקוֹם הָאֲמֻתִּי¹¹.

7) כאשר השמש הולכת מן הגובה אל השפל. 8) משום
שבחלק זה גדול האורך האמצעי מן האורך האמיתי. שיעור
ההפרש ביניהם נקרא "מנה". 9) כאשר השמש הולכת מן
השפל אל הגובה. 10) משום שבחלק זה, קטן האורך
האמצעי מן האורך האמיתי. 11) ע' ציור 1.

10 ג. וְדַע, שְׁאִם יִהְיֶה הַמְּסָלוּל מֵאָה וְשְׁמוֹנִים בְּשֹׁנָה¹²
11 אוֹ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים בְּשֹׁנָה¹³ - אֵין לוֹ מְנָה¹⁴,
12 אֲלֵא יִהְיֶה הַמְּקוֹם הָאֲמֻצָּעִי הוּא הַמְּקוֹם הָאֲמֻתִּי.

12) כאשר השמש בשפל. 13) כאשר השמש שוב בגובה.
14) ע' למעלה הלכה א', הערה ה'.

13 ד. וְכֵמָּה הִיא מְנַת הַמְּסָלוּל? אִם יִהְיֶה הַמְּסָלוּל עָשָׂר
14 מַעֲלוֹת, תִּהְיֶה מְנָתוֹ עָשָׂר חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה

לשם חישוב מנת המסלול, בה קובעות בעיקר המעלות. אבל בדיעת מקום השמש, יש ערך גם לחלקים.

יא. ומאחר שתדע מקום השמש בכל עת שתראה, 39
תדע יום התקופה האמיתי כל תקופה שתראה 22 - בין 40
תקופות הבאות אחר עקר זה שממנו התחלנו²³, בין 41
תקופות שעברו משנים קדמוניות. 42

22 תקופת ניסן בהיות השמש בתחילת מזל טלה במהלכה
האמיתי; תקופת תמוז - בתחילת מזל סרטן; תקופת תשרי
- בתחילת מזל מאזנים; תקופת טבת - בתחילת מזל גדי.
23 עי' למעלה פי"ב, ה"ב.

פרק ארבעה עשר

(1) שני מהלכים אמצעיים של הירח.

א. הירח - שני מהלכים אמצעיים יש לו²⁴. הירח 43
עצמו מסבב בגלגל קטן, שאינו מקיף את העולם 44
כלו, ומהלכו האמצעי באותו הגלגל הקטן נקרא 45
אמצע המסלול²⁵. והגלגל הקטן עצמו מסבב בגלגל 46
גדול, המקיף את העולם, ובמהלך אמצעי זה של 47
גלגל הקטן באותו הגלגל הגדול המקיף את העולם 48
- הוא הנקרא אמצע הירח²⁶. מהלך אמצע הירח 49
ביום אחד: שלש עשרה מעלות, ועשרה חלקים, 50
וחמש ושלשים שניות. סימנם: י"ג יל"ה²⁷. 51

(2) במהלך הירח חלות הפרעות, המשפיעות על מהירותו,
פעם היא גדלה ופעם היא פוחתת. "שהירח עקלקלות
גדולות יש במעגלותיו" - פי"ז הכ"ג (במהירות ובפיגור
גם-כן ישנם שינויים: פעם ממחר יותר, ופעם - פחות; פעם
מפגר יותר, ופעם - פחות). מכאן הקושי הרב בקביעת מקום
הירח בתאריך מסוים. האסטרונומיה העתיקה (פטולומיאוס)
נזקקה להנחה של ארבעה גלגלים, כדי להסביר את
השינויים במהלך הירח. הרמב"ם הסתפק בשני גלגלים.
אחד הוא הגלגל היוצא, כלומר מעגל שמרכזו איננו מרכז
הארץ, והמקיף את העולם. תנועתו בכל יום היא 18", 37
12' * 11 ממזרח למערב בכיוון הפוך לסדר המזלות שהוא
ממערב למזרח. גלגל שני הוא הגלגל הקטן (אפיציקל),
שאינו מקיף את העולם, והירח נע במסלולו במהירות של
53", 93' 3" * 13 ליום. מרכז גלגל זה הוא בהיקפו של
הגלגל הגדול. מהלך הגלגל הקטן מסביב לגלגל הגדול בכל
יום הוא 53", 4' 22" * 24 ממערב למזרח לפי סדר המזלות.
(3) בדפוס קושטא - אמצע המסלול, דוגמת אמצע הירח
בהלכה זו, והשווה להלן פט"ו, ה"א. (4) כי מקום הירח
נקבע לא על-ידי תנועתו מסביב לגלגל הקטן, אלא על-ידי
תנועת הגלגל הקטן, שבו הירח, מסביב לגלגל הגדול.
(5) אם ננכה את מהלך הגלגל הגדול בכיוון ההפוך לסדר
המזלות בשיעור הנ"ל 18", 37' 12" * 11 ממהלך הגלגל
הקטן, מתקדם בכל יום על סדר המזלות בשיעור 3", 35' *
10' 13". המשפט "מהלך אמצע הירח ביום אחד..." שבסוף
הלכה א', שייד לפי הענין, לתחילת הלכה ב', וכך הוא
בדפוס קושטא. וכן בכת"י תימן ת"א (ספריית מוסד הרב
קוק).

1 וארבעים חלקים; וכן היא מנת השלש מאות
2 מעלות. ועל דרך זו בכל מנין ומנין.

3 ז. הרי שהיה המסלול חמש וששים מעלות, וכבר
4 ידענו שמנת הששים היא מעלה אחת ואחד
5 וארבעים חלקים, ומנת השבעים היא מעלה אחת
6 ואחד וחמשים חלקים, נמצא בין שתי המנות
7 עשרה חלקים. ולפי חשבון המעלות יהיה לכל
8 מעלה חלק אחד, ויהיה מנת המסלול שהוא חמש
9 וששים מעלה אחת וששה וארבעים חלקים.

10 ח. וכן אלו היה המסלול שבע וששים, היתה מנתו
11 מעלה אחת ושמונה וארבעים חלקים. ועל דרך זו
12 תעשה בכל מסלול שיהיה במנינו אחדים עם
13 העשרות, בין בחשבון השמש בין בחשבון הירח.

14 ט. כיצד? הרי שרצינו לידע מקום השמש האמיתי
15 בתחלת ליל השבת, ארבעה עשר יום לחדש תמוז
16 משנה זו - תוציא אמצע השמש תחלה לעת הזאת,
17 וסימנו: ק"ה ל"ז כ"ח, כמו שבארנו¹⁷; ותוציא
18 מקום גבה השמש לעת הזאת¹⁸ - יצא לה סימנו:
19 פ"ו מ"ה כ"ג; ותגרע מקום הגבה מן האמצעי -
20 יצא לה המסלול: שמונה עשרה מעלות, ושנים
21 וחמשים חלקים, ושתי שניות. סימנם: י"ח נ"ב ב'.
22 ואל תקפיד בכל מסלול על החלקים, אלא: אם יהיו
23 פחות משלשים - אל תפנה אליהם; ואם יהיו
24 שלשים או יותר - תחשב אותם מעלה אחת, ותוסיף
25 אותה על מנין מעלות המסלול. לפיכך יהיה מסלול
26 זה תשע עשרה מעלות, ותהיה מנתו על הדרך
27 שבארנו שמונה ושלשים חלקים¹⁹.

(17) למעלה פי"ב, ה"ב. (18) עי' שם. (19) משום שבעשר
מעלות ובעשרים מעלות, מנת כל מעלה היא שני חלקים.
28 י. ולפי שהמסלול הזה היה פחות ממאה ושמונים
29 - תגרע המנה, שהיא שמונה ושלשים חלקים,
30 מאמצע השמש, ישאר: מאה וארבע מעלות,
31 ותשעה וחמשים חלקים, וחמש ועשרים שניות.
32 סימנם: ק"ד נ"ט כ"ה. ונמצא מקום השמש האמיתי
33 בתחלת ליל זה במזל סרטן²⁰ בחמש עשרה מעלות
34 בו פחות חמש ושלשים שניות. ואל תפנה אל
35 השניות²¹ כלל, לא במקום השמש ולא במקום הירח
36 ולא בשאר חשבונות הראיה, אלא חקר על החלקים
37 בלבד. ואם יהיו השניות קרוב לשלשים - עשה
38 אותם חלק אחד, והוסיפו על החלקים.

(20) את המעלות אנו מתחילים לספור ממזל טלה = 0*.
(21) בהלכה זו לא הקפיד הרמב"ם על השניות, אלא על
החלקים בלבד. בהלכה הקודמת, לא הקפיד על החלקים,
אלא על המעלות בלבד, משום שדיעת המסלול דרושה

שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום - יום חמישי כ"ב תמוז - ספר זמנים - הל' קידוש החודש קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

07 יתור. במאה ימים עולה ההפרש לשבע שניות, על כן הוא מנכה אותן ויוצא 53'.

ד. ונמצא שארית מהלכו בשנה סדורה: שלש מאות וחמש מעלות, ושלש עשרה שניות, בלא חלקים. סימנם: ש"ה י"ג¹³. מקום אמצע הירח היה בתחלת ליל חמישי, שהוא העקר לחשבונות אלו, במזל שור, מעלה אחת, וארבעה עשר חלקים, ארבעים ושלש שניות. סימנם: א' י"ד מ"ג. ואמצע המסלול היה בעקר זה: ארבע ושמונים מעלות, ושמונה ועשרים חלקים, ושתיים וארבעים שניות. סימנם: פ"ד כ"ח מ"ב. מאחר שתדע מהלך אמצע הירח והאמצע שהוא העקר שעליו תוסיף, תדע מקום אמצע הירח בכל יום שתראה, על דרך שעשית באמצע השמש¹⁴. ואחר שתוציא אמצע הירח לתחלת הלילה שתראה, התבונן בשמש ודע באי זה מזל הוא¹⁵.

13 משפט זה: "ונמצא שארית... ש"ה י"ג" שייך לסוף ה"ג, באופן מקביל לסוף ה"ב. עי' כת"י תא. 14 עי' למעלה פ"א, ה"ט. 15 עי' למעלה פ"ב, ה"ב, ה"ג. על-ידי הנוסחה (מהלך אמצע הירח ביום אחד = 10' 03, 35" * 13) (מקום אמצע הירח ביום העיקר) 43" 14' 31* שבה n + מסמן מספר הימים מיום העיקר.

ה. אם תהיה השמש מחצי מזל דגים עד חצי מזל טלה - תניח אמצע הירח כמות שהיא¹⁶. ואם תהיה השמש מחצי מזל טלה עד תחלת מזל תאומים - תוסיף על אמצע הירח חמשה עשר חלקים¹⁷. ואם תהיה השמש מתחלת מזל תאומים עד תחלת מזל אריה - תוסיף על אמצע הירח חמשה עשר חלקים¹⁸. ואם תהיה השמש מתחלת מזל אריה עד חצי מזל בתולה - תוסיף על אמצע הירח חמשה עשר חלקים¹⁹. ואם תהיה השמש מחצי מזל בתולה עד חצי מזל מאזנים - הנח אמצע הירח כמות שהוא. ואם תהיה השמש מחצי מזל מאזנים עד תחלת מזל קשת - תגרע מאמצע הירח חמשה עשר חלקים²⁰. ואם תהיה השמש מתחלת מזל קשת עד תחלת מזל דלי - תגרע מאמצע הירח שלשים חלקים²¹. ואם תהיה השמש מתחלת מזל דלי עד חצי מזל דגים - תגרע מאמצע הירח חמשה עשר חלקים.

16 מטרת כל החשבונות האלה היא ידיעת ראיית הירח (עי' פ"א, ה"ט) בא"י (שם ה"ז). מקום השמש האמצעי היוצא לפי החשבון, יהיה לפעמים בתחילת הלילה בדיוק, כגון במזל טלה, ולפעמים שעה אחת לפני השקיעה או אחריה (פ"ב ה"ג), כי אורך היום משתנה ותלוי במקום השמש במזלות. 17 העיקר שממנו מתחיל החשבון לראיית הירח הוא ג' בניסן, שאז השמש עומדת בראש טלה, ויום ולילה

ב. נמצא מהלכו בעשרה ימים: מאה ואחת ושלשים מעלות, וחמשה וארבעים חלקים, וחמשים שניות. סימנם: קל"א מה"נ. ונמצא שארית מהלכו במאה יום: מאתיים ושבע ושלשים מעלות, ושמונה ושלשים חלקים, ושלש ועשרים שניות⁷. סימנם: רל"ז ל"ח כ"ג. ונמצא שארית מהלכו בארץ יום: מאתיים ושש עשרה מעלות, ושלשה ועשרים חלקים, וחמשים שניות. סימנם: רי"ו כג"ן. ונמצא שארית מהלכו בעשרת אלפים יום: שלש מעלות, ושמונה וחמשים חלקים, ועשרים שניות. סימנם: ג' נ"ה כ". ונמצא שארית מהלכו בתשעה ועשרים יום⁸: שתיים ועשרים מעלות, וששה חלקים, ושש וחמשים שניות. סימנם: כ"ב ונ"ו. ונמצא שארית מהלכו בשנה סדורה⁹: שלש מאות וארבע וארבעים מעלות, וששה ועשרים חלקים, ושלש וארבעים שניות. סימן להם: שד"ם¹⁰ כ"ו מ"ג. ועל דרך זו תכפל לכל מנן ימים או שנים שתראה.

6 אחר ניכוי מספר מהלכים שלמים, 360* כל אחד. 7 בחשבון מהלך אמצע הירח ביום אחד, השמיט הרמב"ם 03, 0', אולם בחשבון מאה ימים ציף אותו, מכיון שזה עולה לסך 3". 8 כי חשבון כ"ט יום חשוב לראיית החודש, עי' למעלה פ"ב, ה"א. 9 שנה שחדשה כסדרן, שיש לה שנ"ד יום, עי' למעלה פ"ב, ה"א. 10 בדפוס קושטא - שמ"ד. בגלל מובן המילה "שמד", שינו אח"כ את הסימן לשד"ם.

ג. ומהלך אמצע המסלול ביום אחד: שלש עשרה מעלות, ושלשה חלקים, וארבע וחמשים שניות¹¹. סימנם: י"ג גנ"ד. נמצא מהלכו בעשרה ימים: מאה ושלשים מעלות, ותשעה ושלשים חלקים, בלא שניות. סימנם: ק"ל ל"ט. ונמצא שארית מהלכו במאה יום: מאתיים ושש ועשרים מעלות, ותשעה ועשרים חלקים, ושלש וחמשים שניות¹². סימנם: רכ"ו כ"ט נ"ג. ונמצא שארית מהלכו בארץ יום: מאה וארבע מעלות, ושמונה וחמשים חלקים, וחמשים שניות. סימנם: ק"ד נח"ן. ונמצא שארית מהלכו בעשרת אלפים יום: שלש מאות ותשע ועשרים מעלות, ושמונה וארבעים חלקים, ועשרים שניות. סימנם: שכ"ט מח"כ. ונמצא שארית מהלכו בתשעה ועשרים יום: שמונה עשרה מעלות, ושלשה וחמשים חלקים, וארבע שניות. סימנם: י"ח נג"ד.

11 כלומר, מהלך הירח האמצעי בגלגל הקטן הוא 54' 3" * 13. ביתר דיוק: 53', 93" 3' * 13. במהלך אמצע המסלול ביום אחד, נקט הרמב"ם מספר עגול 54', כלומר

ענינו של ראש חודש הוא "יחוד שמשא וסיהרא" כי אז לראשונה מאירה השמש בלבנה, ובעבודת האדם הוא חיבור שני אופני העבודה; צדיקים, ובעלי תשובה, וחיבורם הוא בענין "לכתחילה אריבער" שאף שבדרך הרגיל הוא ענין לבעלי תשובה הקופצים ומדלגים על סדר העבודה, מכל מקום נפעל עילוי זה גם בעבודת הצדיקים שגם הם שייכים לעבודה ד"לכתחילה אריבער".

הגדרתו של ר"ח כמסמל את עבודת התשובה מתבטא גם בפרטי החשבונות בפרקים אלו, בסוף פי"ג כתב "ומאחר שתדע מקום השמש בכל עת שתראה, תדע יום התקופה האמתי כל תקופה שתראה, בין תקופות הבאות אחר עיקר זה שממנו התחלנו, בין תקופות שעברו משנים קדמוניות", כי בעבודת התשובה שתי דרגות: האחת היא תשובה מיראה שעיקרה מכאן ולהבא - "כבעל מום שנתרפא שמקצת שמו עליו". והשנייה, תשובה מאהבה שפעולתה גם למפרע - "נעקר עווננו מתחילתו". ענין זה מרומז בתקופות הבאות, היינו מכאן ולהבא - תשובה מיראה, והתקופות שעברו מרמזות על תשובה מאהבה שפועלת גם למפרע. עפ"ז מובן מדוע הקדים תקופות הבאות לתקופות שעברו כי הלך מן הקל אל הכבד תשובה מיראה ואח"כ תשובה מאהבה.

ויש להוסיף שעבודת התשובה מרומזת גם בנוגע לחשבון התקופות כפשוטו, כי חשבון התקופות שעברו דורש יגיעה גדולה בהרבה מחשבון התקופות הבאות, כי בתקופות הבאות, אפשר לברר אם חשבונו נכון אם לא ולכן מקפיד לעשות חשבון מדויק, אבל בתקופות שעברו צריך השתדלות גדולה בהרבה מכיון שאין להם "אבן בוחן" לדעת אם חישב נכון אם לא ולכן נדרשת השתדלות גדולה כ"כ.

יין מלכות ספר זמנים סימן מ"ג

(2) בגלגל המזלות. (3) מהלכו האמצעי של הירח בגלגל הקטן. (4) כי שניהם נעים בכיוון אחד, ממערב למזרח. לאחר שתגרע תקבל מרחק השמש מן הירח.

ב. וכבר הודענו, שלא פאנו בכל אלו החשבונות, שעשינו בפרקים אלו, אלא לדעת ראית הירח. ולעולם אי אפשר שיהיה מרחק זה הפפול בליל הראיה שיראה בה הירח אלא מחמש מעלות עד שתים וששים מעלות, ואי אפשר שיוסיף על זה ולא יגרע ממנו.⁵

(5) מחמש מעלות.

ג. והואיל והדבר כן, התבונן במרחק זה הפפול: אם יהיה המרחק הפפול חמש מעלות או קרוב לחמש - אין חוששין לתוספת, ולא תוסיף פלוס. ואם יהיה המרחק הפפול ממש מעלות עד אחת

שנים. שקיעת השמש היא אז בשעה שש, מקום אמצע הירח, לפי החשבון, פירושו תחילת הלילה באופן המשוה (שעה שש), ואנו - לחשבון ראיה - מעוניינים בדיעת מקום הירח באופן ירושלים. בחצי מזל דגים - חצי אדר - שקיעת השמש באופן ירושלים היא כרבע שעה לפני השקיעה באופן המשוה (כלומר, רבע שעה לפני שעה שש), בחצי מזל טלה - כרבע שעה אחרי השקיעה באופן המשוה. מהלך הירח בשעה הוא בערך 33' (עי' ה"א). כשנגרע ממנו תנועת השמש לשעה, מכיון שגם היא נעה ממערב למזרח, ישארו 30' בערך. לרבע שעה - פחות משמונה חלקים. להפרשים קטנים, למטה משמונה חלקים, אין הרמב"ם שם לב. משום כך, כאשר השמש מחצי מזל דגים עד חצי מזל טלה, אין הרמב"ם מוסיף מאומה לאמצע הירח. בהפרשים שלמעלה משמונה חלקים, הוא נוקט 15' (כדין חצי שעה) או 30' (כדין שעה). (18) מחצי ניסן עד תחילת סיון, מוסיף הרמב"ם 15', מכיון שהיום הולך וגדל והשקיעה מתאחרת, אולם אין ההפרש מגיע לשעה, משום כך דינו כהפרש של חצי שעה. (19) בכת"י אוקספורד - שלשים, כך גם בפירוש רבי עובדיה בן דוד - סוף פי"ב, וכן בכת"י ת"א ות"ב ('מיומן'). (20) כי היום פוחת והולך. (21) כאן גורעים ט"ו חלקים, כי השקיעה מקדימה לבוא לפני שעה שש באותו שיעור שהיא מאחרת מחצי מזל טלה עד תחילת מזל תאומים.

1 ו. ומה שיהיה האמצע אחר שתוסיף עליו או תגרע
2 ממנו או תניח אותו פמות שהוא - הוא אמצע הירח
3 לאחר שקיעת החמה בכמו²² שליש שעה באותו
4 הזמן שתוציא האמצע לו, וזה הוא הנקרא אמצע
5 הירח לשעת הראיה²³.

(22) לפעמים שליש, ולפעמים פחות. (23) בליל שלשים.

יום שישי כ"ג תמוז ה'תשפ"ב

פרק חמשה עשר

(1) מקום הירח.

6 א. אם תרצה לידע מקום הירח האמתי בכל יום
7 שתראה - תוציא תחלה אמצע הירח לשעת הראיה
8 לאותו הלילה שתראה, וכן תוציא אמצע המסלול
9 ואמצע השמש לאותו העת, ותגרע אמצע השמש
10 מאמצע הירח⁴, והנשאר תכפל אותו. וזהו הנקרא
11 מרחק הפפול.

~ נקודות משיחות קודש מתוך רמב"ם "פרדס המלך" ~

"אם תרצה לידע מקום הירח האמתי . . ."

בהלכות אלו מבאר את פרטי החשבונות של מהלך השמש והירח שעל פיהם קובעים בית דין את ראשי החודשים. ובפנימיות הענינים יש לומר: מולד הלבנה מרמז על עבודת התשובה, שכן יש בו חיסרון ומולד אבל השמש מרמזת על עבודת הצדיקים שאין בה שינוי.

וְאִם יִהְיֶה הַמַּסְלֹל הַנִּכּוֹן עֲשָׂרִים מַעְלֹת, תִּהְיֶה 38
מִנְתּוֹ מַעְלָה אַחַת וּשְׁמוֹנֶה וּשְׁלֹשִׁים חֻלְקִים. וְאִם 39
יִהְיֶה שְׁלֹשִׁים, תִּהְיֶה מִנְתּוֹ שְׁתֵּי מַעְלֹת וְאַרְבָּעָה 40
וְעֲשָׂרִים חֻלְקִים. וְאִם יִהְיֶה אַרְבָּעִים, תִּהְיֶה מִנְתּוֹ 41
שְׁלֹשׁ מַעְלֹת וּשְׁשָׁה חֻלְקִים. וְאִם יִהְיֶה חֲמִשִּׁים, 42
תִּהְיֶה מִנְתּוֹ שְׁלֹשׁ מַעְלֹת וְאַרְבָּעָה וְאַרְבָּעִים חֻלְקִים. 43
וְאִם יִהְיֶה שְׁשִׁים, תִּהְיֶה מִנְתּוֹ אַרְבַּע מַעְלֹת וּשְׁשָׁה 44
עֲשָׂרִים חֻלְקִים. וְאִם יִהְיֶה שְׁבָעִים, תִּהְיֶה מִנְתּוֹ אַרְבַּע 45
מַעְלֹת וְאַחַד וְאַרְבָּעִים חֻלְקִים. וְאִם יִהְיֶה שְׁמוֹנִים, 46
תִּהְיֶה מִנְתּוֹ חֲמֵשׁ מַעְלֹת. וְאִם יִהְיֶה תִּשְׁעִים, תִּהְיֶה 47
מִנְתּוֹ חֲמֵשׁ מַעְלֹת וְחֲמִשָּׁה חֻלְקִים. וְאִם יִהְיֶה מֵאָה, 48
תִּהְיֶה מִנְתּוֹ חֲמֵשׁ מַעְלֹת וּשְׁמוֹנֶה חֻלְקִים. וְאִם יִהְיֶה 49
מֵאָה וְעֶשְׂרִי, תִּהְיֶה מִנְתּוֹ אַרְבַּע מַעְלֹת וְתִשְׁעָה 50
וְחֲמִשִּׁים חֻלְקִים. וְאִם יִהְיֶה מֵאָה וְעֶשְׂרִים, תִּהְיֶה 51
מִנְתּוֹ אַרְבַּע מַעְלֹת וְעֶשְׂרִים חֻלְקִים. וְאִם יִהְיֶה מֵאָה 52
וּשְׁלֹשִׁים, תִּהְיֶה מִנְתּוֹ אַרְבַּע מַעְלֹת וְאַחַד עֶשְׂרִי 53
חֻלְקִים. וְאִם יִהְיֶה מֵאָה וְאַרְבָּעִים, תִּהְיֶה מִנְתּוֹ שְׁלֹשׁ 54
מַעְלֹת וּשְׁלֹשָׁה וּשְׁלֹשִׁים חֻלְקִים. וְאִם יִהְיֶה מֵאָה 55
וְחֲמִשִּׁים, תִּהְיֶה מִנְתּוֹ שְׁלֹשׁ מַעְלֹת וּשְׁמוֹנֶה 56
וְאַרְבָּעִים חֻלְקִים. וְאִם יִהְיֶה מֵאָה וְשָׁנִים, תִּהְיֶה 57
מִנְתּוֹ מַעְלָה אַחַת וּשְׁשָׁה וְחֲמִשִּׁים חֻלְקִים. וְאִם יִהְיֶה 58
מֵאָה וְשְׁבָעִים, תִּהְיֶה מִנְתּוֹ מַעְלָה אַחַת וְתִשְׁעָה 59
וְחֲמִשִּׁים חֻלְקִים. וְאִם יִהְיֶה מֵאָה וּשְׁמוֹנִים בְּשׁוּה - 60
אֵין לוֹ מִנָּה כְּמוֹ שְׁאֻמְרָנוּ, אֲלֵא מְקוֹם הַיָּרֵחַ 61
הָאֻמְצָעִי הוּא מְקוֹם הָאֻמְתִּי. 62

ז. וְאִם יִהְיֶה הַמַּסְלֹל הַנִּכּוֹן יוֹתֵר עַל מֵאָה וּשְׁמוֹנִים 63
מַעְלֹת, תִּגְרַע אוֹתוֹ מִשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וּשְׁשִׁים וְתִדַּע 64
מִנְתּוֹ, כִּדְרָךְ שֶׁעֲשִׂיתָ בַּמַּסְלֹל הַשָּׁמֶשׁ. וְכֵן אִם יִהְיֶה 65
בְּמִנְתּוֹ הַמַּסְלֹל אַחָדִים עִם הָעֲשָׂרוֹת, תִּקַּח מִן הַיָּתֵר 66
שְׁבִין שְׁתֵּי הַמִּנּוֹת הָאֶחָדִים; כִּדְרָךְ שֶׁבִּאֲרָנוּ בַּמַּסְלֹל 67
הַשָּׁמֶשׁ בְּמִנּוֹת שְׁלֹשׁ, כִּךְ תַּעֲשֶׂה בַּמַּסְלֹל הַנִּכּוֹן 68
בְּמִנּוֹת שְׁלֹשׁ. 69

ח. בְּיָצֵד? הֲרֵי שֶׁרָצִינוּ לִידַע מְקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֻמְתִּי 70
בְּתַחֲלַת לַיִל עָרֵב שֶׁבֶת, שְׂיוֹמוֹ שְׁנֵי לַחֲדָשׁ אֵיךְ מִשְׁנֶה 71
זוֹ, שֶׁהִיא שְׁנַת הָעֶקֶר, וּמִנְתּוֹ הַיָּמִים הַגְּמוּרִים מִתְחַלֵּת 72
לַיִל הָעֶקֶר עַד תְּחִלַּת לַיִל זֶה, שְׁאֵנוּ רוֹצִים לִידַע 73
מְקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֻמְתִּי בּוֹ, תַּעֲשֶׂה וְעֲשָׂרִים יוֹם - תּוֹצִיא 74
אֻמְצָע הַשָּׁמֶשׁ תְּחִלַּת לַיִל זֶה, יֵצֵא לָךְ אֻמְצָעוֹ: חֲמֵשׁ 75
וּשְׁלֹשִׁים מַעְלֹת, וּשְׁמוֹנֶה וּשְׁלֹשִׁים חֻלְקִים, וּשְׁלֹשׁ 76
וּשְׁלֹשִׁים שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם: ל"ה ל"ח ל"ג. וְתּוֹצִיא 77
אֻמְצָע הַיָּרֵחַ לְשַׁעַת הָרֵאשִׁית לַעֲת זֶה, יֵצֵא לָךְ אֻמְצָעוֹ: 78
שְׁלֹשׁ וְחֲמִשִּׁים מַעְלֹת, וּשְׁשָׁה וּשְׁלֹשִׁים חֻלְקִים, 79
וְתַעֲשֶׂה וּשְׁלֹשִׁים שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם: נ"ג ל"ו ל"ט. 80
וְתּוֹצִיא אֻמְצָע הַמַּסְלֹל לַעֲת זֶה, יֵצֵא לָךְ אֻמְצָעוֹ: 81
מֵאָה וּשְׁלֹשׁ מַעְלֹת, וְאַחַד וְעֶשְׂרִים חֻלְקִים, וְשֵׁשׁ 82

עֲשָׂרָה מַעְלֹת - תּוֹסִיף עַל אֻמְצָע הַמַּסְלֹל מַעְלָה 1
אַחַת. וְאִם יִהְיֶה מְרַחֵק הַכְּפוֹל מִשְׁתִּים עֲשָׂרָה 2
מַעְלֹת עַד שְׁמוֹנֶה עֲשָׂרָה מַעְלֹת - תּוֹסִיף עַל אֻמְצָע 3
הַמַּסְלֹל שְׁתֵּי מַעְלֹת. וְאִם יִהְיֶה הַמְּרַחֵק הַכְּפוֹל 4
מִתִּשְׁעֵי עֲשָׂרָה מַעְלֹת עַד אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים מַעְלֹת - 5
תּוֹסִיף עַל אֻמְצָע הַמַּסְלֹל שְׁלֹשׁ מַעְלֹת. וְאִם יִהְיֶה 6
הַמְּרַחֵק הַכְּפוֹל מִחֲמֵשׁ וְעֶשְׂרִים מַעְלֹת עַד אַחַת 7
וּשְׁלֹשִׁים מַעְלֹת - תּוֹסִיף עַל אֻמְצָע הַמַּסְלֹל אַרְבַּע 8
מַעְלֹת. וְאִם יִהְיֶה הַמְּרַחֵק הַכְּפוֹל מִשְׁתִּים וּשְׁלֹשִׁים 9
מַעְלֹת עַד שְׁמוֹנֶה וּשְׁלֹשִׁים מַעְלֹת - תּוֹסִיף עַל 10
אֻמְצָע הַמַּסְלֹל חֲמֵשׁ מַעְלֹת. וְאִם יִהְיֶה הַמְּרַחֵק 11
הַכְּפוֹל מִתִּשְׁעֵי וּשְׁלֹשִׁים מַעְלֹת עַד חֲמֵשׁ וְאַרְבָּעִים 12
מַעְלֹת - תּוֹסִיף עַל אֻמְצָע הַמַּסְלֹל שֵׁשׁ מַעְלֹת. 13
וְאִם יִהְיֶה הַמְּרַחֵק הַכְּפוֹל מִשֵּׁשׁ וְאַרְבָּעִים מַעְלֹת עַד 14
אַחַת וְחֲמִשִּׁים מַעְלֹת - תּוֹסִיף עַל אֻמְצָע הַמַּסְלֹל 15
שֵׁבַע מַעְלֹת. וְאִם יִהְיֶה הַמְּרַחֵק הַכְּפוֹל מִשְׁתִּים 16
וְחֲמִשִּׁים מַעְלֹת עַד תִּשְׁעֵי וְחֲמִשִּׁים מַעְלֹת - תּוֹסִיף 17
עַל אֻמְצָע הַמַּסְלֹל שְׁמוֹנֶה מַעְלֹת. וְאִם יִהְיֶה 18
הַמְּרַחֵק הַכְּפוֹל מִשְׁתִּים מַעְלֹת עַד שְׁלֹשׁ וּשְׁשִׁים 19
מַעְלֹת - תּוֹסִיף עַל אֻמְצָע הַמַּסְלֹל תִּשְׁעֵי מַעְלֹת. 20
וְיִמָּה שֶׁיִּהְיֶה אֻמְצָע הַמַּסְלֹל אַחֵר שֶׁתּוֹסִיף עָלָיו 21
מַעְלֹת אֵלוֹ - הוּא הַנִּקְרָא מַסְלֹל הַנִּכּוֹן. 22

(6) במרחק כפול גדול יותר אין הרמב"ם עוסק, כי הוא מעוניין בלייל הראייה בלבד.

ד. וְאַחֵר כִּךְ תִּרְאֶה בְּמָה מַעְלֹת הוּא הַמַּסְלֹל 23
הַנִּכּוֹן: אִם הָיָה פְּחוֹת מִמֵּאָה וּשְׁמוֹנִים מַעְלֹת - 24
תִּגְרַע⁷ מִנְתּוֹ הַמַּסְלֹל הַזֶּה הַנִּכּוֹן מֵאֻמְצָע הַיָּרֵחַ 25
לְשַׁעַת הָרֵאשִׁית; וְאִם הָיָה הַמַּסְלֹל הַנִּכּוֹן יוֹתֵר עַל 26
מֵאָה וּשְׁמוֹנִים מַעְלֹת, עַד שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וּשְׁשִׁים - 27
תּוֹסִיף⁸ מִנְתּוֹ זֶה הַמַּסְלֹל הַנִּכּוֹן עַל אֻמְצָע הַיָּרֵחַ 28
לְשַׁעַת הָרֵאשִׁית. וְיִמָּה שֶׁיִּהְיֶה הָאֻמְצָע אַחֵר שֶׁתּוֹסִיף 29
עָלָיו אוֹ תִּגְרַע מִמֵּנּוּ - הוּא מְקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֻמְתִּי 30
לְשַׁעַת הָרֵאשִׁית. 31

(7) כי כאן מהירות הירח אטית יותר ואמצע הירח גדול ממסלול הנכון. שיעור ההפרש נקרא מנת המסלול. (8) כי כאן מהירות הירח גדולה יותר ואמצע הירח קטן ממסלול הנכון.

ה. וְדַע, שְׁאִם יִהְיֶה הַמַּסְלֹל הַנִּכּוֹן מֵאָה וּשְׁמוֹנִים 32
בְּשׁוּה אוֹ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וּשְׁשִׁים בְּשׁוּה - אֵין לוֹ מִנָּה, 33
אֲלֵא יִהְיֶה מְקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֻמְצָעִי לְשַׁעַת הָרֵאשִׁית הוּא 34
מְקוֹם הָאֻמְתִּי. 35

(9) כי נקודת מקום הירח האמיתי ונקודת מקום הירח האמצעי הן בקו אחד.

ו. וְכִמָּה הוּא מִנְתּוֹ הַמַּסְלֹל? אִם יִהְיֶה הַמַּסְלֹל 36
הַנִּכּוֹן עֶשְׂרִי מַעְלֹת, תִּהְיֶה מִנְתּוֹ חֲמִשִּׁים חֻלְקִים. 37

מכאן המונחים: ראש (הדרקון) וזנב (הדרקון), ועי' פירוש המשניות עבודה זרה, פ"ג מ"ג. (6) כלומר ממזרח למערב. האסטרונומים חשבו ומצאו, שהזמן הדרוש לירח לשוב לנקודת הראש שממנה יצא, הוא בלמעלה משעתיים וחצי פחות מן הזמן הדרוש לאמצע הירח להגיע בדיוק לנקודה שממנה יצא (לעשות סיבוב של 360°). מכאן הסיקו, שהראש נסוג אחורנית. משום כך מספיק פחות זמן, כדי לשוב אליו.

ב. מהלך הראש האמצעי ביום אחד: שלשה חלקים, ואחת עשרה שניות.⁸ נמצא מהלכו בעשרה ימים: אחד ושלשים חלקים, ושבע וארבעים שניות. ונמצא מהלכו במאה יום: חמש מעלות, שבעה עשר חלקים, ושלש וארבעים שניות. סימנם: ה"ז מ"ג. ונמצא מהלכו באף יום: שתיים וחמשים מעלות, ושבעה וחמשים חלקים, ועשר שניות. סימנם: נ"ב נז"י. ונמצא שארית מהלכו בעשרת אלפים יום: מאה ותשעה ושלשים מעלות, ואחד ושלשים חלקים, וארבעים שניות. סימנם: קס"ט לא"מ. ונמצא מהלכו לתשעה ועשרים יום: מעלה אחת, ושנים ושלשים חלקים, ותשע שניות. וסימנם: א' לב"ט. ונמצא מהלכו לשנה סדורה: שמונה עשרה מעלות, וארבעה וארבעים חלקים, ושתיים וארבעים שניות. סימנם: י"ח מ"ד מ"ב. ואמצע הראש בתחלת ליל חמישי, שהוא העקר, היה: מאה ושמונים מעלות, ושבעה וחמשים חלקים, ושמונה ועשרים שניות. סימנם: ק"פ נ"ז כ"ח.

(7) "אמצעי" בניגוד ל"אמיתי", כדי להבחין בין המהלכים שבהם סופרים את המעלות מטלה קדימה לפי סדר המזלות, ובין מהלך הראש שהוא אחורנית שלא כסדר המזלות. ועי' ציור 3. (8) ביתר דיוק - 10', 36, כפי שיוצא בחשבון עשרת אלפים יום בהלכה זו.

ג. אם תרצה לידע מקום הראש בכל עת שתראה - תוציא אמצעם לאותו העת, בדרך שתוציא אמצע השמש⁹ ואמצע הירח¹⁰, ותגרע האמצע משלש מאות ושלשים מעלות, והנשאר הוא מקום הראש באותו העת.¹¹ וכנגדו לעולם יהיה מקום הזנב.¹²

(9) עי' פ"ב, ה"ב. (10) עי' פ"ד, ה"ד. (11) גורעים את האמצע מש"ס מעלות, כדי להתאים את חישוב מקום הראש לחישוב מקום השמש ומקום הירח, שנקבע במעלות מטלה קדימה לפי סדר המזלות, בזמן שמהלך הראש הוא מטלה אחורנית. מה שנשאר אחר הגירעון מסמן את מספר המעלות שהראש התרחק מטלה לפי סדר המזלות, וזהו מקום הראש האמיתי. (12) במרחק 180° ממקום הראש.

ד. כיצד? הרי שרצינו לידע מקום הראש לתחלת ליל ערב שבת, שיומו שני להודש איר משנה זו, שהיא שנת העקר, ומנן הימים הגמורים מתחלת

1 וארבעים שניות. סימנם: ק"ג כ"א מ"ו. תגרע 2 אמצע השמש מאמצע הירח, ישאר: שבע עשרה 3 מעלות, ושמונה וחמשים חלקים, ושש שניות. וזה 4 הוא המרחק. תכפל אותו, יצא לך המרחק הכפול: 5 חמש ושלשים מעלות, וששה וחמשים חלקים, 6 ושתיים עשרה שניות. סימנם: ל"ה נ"ו י"ב. לפיכך 7 תוסיף על אמצע המסלול חמש מעלות, כמו 8 שהודענו, ויצא לך המסלול הנכון: מאה ושמונים¹⁰ 9 מעלות, ואחד ועשרים חלקים. ואין מקפידין על 10 החלקים במסלול, בדרך שבארנו בשמש.

(10) במקום ק"פ מעלות או מאה ושמונים צריך להיות: מאה ושמונה, כי הוספנו חמש מעלות על אמצע המסלול, שהיה ק"ג מעלות.

ט. ובאנו לחקר על מנת זה המסלול הנכון, שהוא 12 מאה ושמונה, נמצאת מנה שלו חמש מעלות וחלק אחד. ולפי שהמסלול הנכון היה פחות ממאה 14 ושמונים, תגרע המנה, שהוא חמש מעלות וחלק אחד, מן אמצע הירח, ישאר: שמונה וארבעים 16 מעלות, ושלשה ושלשים חלקים¹¹, ותשע ושלשים 17 שניות. תעשה השניות חלק, ותוסיף על החלקים. ונמצא מקום הירח האמיתי בשעה זו במזל שור, 19 בשמונה עשרה מעלות, וששה ושלשים חלקים 20 ממעלת תשע עשרה. סימנם: י"ח ל"ו. ועל הדרך 21 היה תדע מקום הירח האמיתי בכל עת ראיה שתראה, 22 מתחלת שנה זו, שהיא העקר, עד סוף העולם.

(11) בעצם - ל"ה חלקים.

פרק ששה עשר

(1) העגולה של הירח ושל השמש.

א. העגולה שסובבת בה הירח תמיד², היא נוטה 23 מעל העגולה שסובבת בה השמש תמיד. חצייה 24 נוטה לצפון, וחצייה נוטה לדרום³. ושתי נקודות יש 25 בה זו כנגד זו⁴, שבהן פוגעות שתי העגולות זו בזו. 26 לפיכך, כשהיה הירח באחת משתיהן, נמצא סובב 27 בעגולה של שמש כנגד השמש בשנה. ואם יצא 28 הירח מאחת משתי הנקודות, נמצא מהלך לצפון 29 השמש או לדרומה. הנקודה שממנה יתחיל הירח 30 לנטות לצפון השמש - היא הנקראת ראש, והנקודה 31 שממנה יתחיל הירח לנטות לדרום השמש - היא 32 הנקראת זנב⁵. ומהלך שנה יש לזה הראש, שאין בו 34 לא תוספת ולא גרעון. והוא הולך במזלות 35 אחורנית⁶: מטלה לדגים, ומדגים לדלי, וכן הוא 36 סובב תמיד.

(2) הכוונה לעגולת הגלגל הגדול, עי' למעלה פ"ד, ה"א.

(3) עי' ציור 2. (4) במרחק של 180°. (5) האסטרונומיה העתיקה קראה לקו המחבר את שתי נקודות הפגיעה, דרקון.

מַעַט, עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ רֹחַב פְּשִׁיגִיעַ לִזְנוּבוֹ, וַיִּחְזֹר
וַיִּתְּרַחֵק מֵעַט מֵעַט, וַהֲמִרְחַק נֹסֶף, עַד שֶׁיִּגִּיעַ לַחֲמֵשׁ
מַעֲלֹת¹⁹, וַיִּחְזֹר וַיִּתְּקַרֵּב, עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ רֹחַב²⁰.

(17) השיעור נקבע ע"י תצפיות. כיום נחשב השיעור - 9'
*5. (18) כאשר הירח במרחק *90 מן הראש. (19) כאשר
הירח במרחק *90 מן הזנב. (20) כאשר ישוב לראש.

י. אם תִּרְצֶה לִידַע רֹחַב הַיָּרֵחַ בְּמָה הוּא בְּכָל עַת
שֶׁתִּרְצֶה, וְאִם צְפוּנִי הוּא אוֹ דְרוּמִי - תוֹצִיא מְקוֹם
הָרֹאשׁ וּמְקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי לְאוֹתָהּ הַעֵת, וְתִגְרַע
מְקוֹם הָרֹאשׁ מִמְּקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי, וְהִנֵּשְׂאָר הוּא
הַנִּקְרָא מַסְלֹל הָרֹחַב²¹. וְאִם יִהְיֶה מַסְלֹל הָרֹחַב
מִמַּעֲלָה אַחַת עַד מֵאָה וּשְׁמוֹנִים - תִּדַּע שֶׁרֹּחַב הַיָּרֵחַ
צְפוּנִי²²; וְאִם יִהְיֶה הַמַּסְלֹל יָתֵר עַל מֵאָה וּשְׁמוֹנִים
- תִּדַּע שֶׁרֹּחַב הַיָּרֵחַ דְּרוּמִי²³; וְאִם יִהְיֶה מֵאָה
וּשְׁמוֹנִים בְּשׂוּה אוֹ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשָׁשִׁים בְּשׂוּה - אֵין
לַיָּרֵחַ רֹחַב כָּלָל²⁴. וַתִּחְזֹר וְתִרְאֶה מִנֵּת מַסְלֹל הָרֹחַב
בְּמָה הִיא, וְהוּא שְׂעוֹר נִטְלָתוֹ לְצִפּוֹן אוֹ לְדָרוֹם,
וְהוּא הַנִּקְרָא רֹחַב הַיָּרֵחַ הַדְּרוּמִי אוֹ הַצְּפוּנִי, כְּמוֹ
שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(21) הנשאר הוא מרחק הירח ממקום הראש. מרחק זה נקרא
"מסלול הרוחב", כי בו תלוי שיעור הרוחב. (22) בין
הראש לזנב. (23) בין הזנב לראש, ועי' ה"א. (24) כי זוהי
נקודת הזנב או נקודת הראש.

יא. וְכַמָּה הִיא מִנֵּת מַסְלֹל הָרֹחַב? אִם יִהְיֶה מַסְלֹל
הָרֹחַב עֶשְׂרֵי מַעֲלֹת, תִּהְיֶה מִנֵּתוֹ שְׁנַיִם וְחֲמִשִּׁים
חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה הַמַּסְלֹל הַזֶּה עֶשְׂרִים מַעֲלֹת,
תִּהְיֶה מִנֵּתוֹ מַעֲלָה אַחַת וּשְׁלֹשָׁה אַרְבָּעִים חֲלָקִים.
וְאִם יִהְיֶה הַמַּסְלֹל שְׁלֹשִׁים, תִּהְיֶה מִנֵּתוֹ שְׁתֵּי מַעֲלֹת
וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה הַמַּסְלֹל אַרְבָּעִים, תִּהְיֶה
מִנֵּתוֹ שְׁלֹשׁ מַעֲלֹת וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵי חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה
הַמַּסְלֹל חֲמִשִּׁים מַעֲלֹת, תִּהְיֶה מִנֵּתוֹ שְׁלֹשׁ מַעֲלֹת
וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה הַמַּסְלֹל שָׁשִׁים, תִּהְיֶה
מִנֵּתוֹ אַרְבַּע מַעֲלֹת וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה
הַמַּסְלֹל שְׁבַעִים, תִּהְיֶה מִנֵּתוֹ אַרְבַּע מַעֲלֹת וּשְׁנַיִם
וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה הַמַּסְלֹל שְׁמוֹנִים, תִּהְיֶה
מִנֵּתוֹ אַרְבַּע מַעֲלֹת וְחֲמִשָּׁה וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים. וְאִם
יִהְיֶה הַמַּסְלֹל תִּשְׁעִים, תִּהְיֶה מִנֵּתוֹ חֲמֵשׁ מַעֲלֹת²⁵.

(25) כל החישובים האלה מבוססים על תצפיות, ומתאימים
לחישובים של היום.

יב. וְאִם יִהְיוּ אַחָדִים עִם הַעֲשָׂרוֹת - תִּקַּח הָרָאוֹי
לָהֶם לְפִי הַיָּתֵר שֶׁבֵּין שְׁתֵּי הַמִּנּוֹת, כְּמוֹ שֶׁעָשִׂיתָ
בְּמַסְלֹל הַשֶּׁמֶשׁ²⁶ וּבְמַסְלֹל הַיָּרֵחַ²⁷. כִּיצַד? הֲרִי
שֶׁהִיָּה מַסְלֹל הָרֹחַב שְׁלֹשׁ וְחֲמִשִּׁים מַעֲלֹת, וּכְכֹ
יִדְעָתָּ, שְׂאֵלוֹ הִיָּה הַמַּסְלֹל חֲמִשִּׁים - הִיָּתֵה מִנֵּתוֹ
שְׁלֹשׁ מַעֲלֹת וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים, וְאֵלוֹ הִיָּה הַמַּסְלֹל

1 לֵיל הָעֶקֶר עַד תַּחֲלַת לַיִל זוֹ, שְׂאֵנֹו רֹצִים לִידַע
2 מְקוֹם הָרֹאשׁ בוֹ, תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם.

3 ה. תוֹצִיא אֲמִצֵּעַ הָרֹאשׁ לַעֵת הַזֹּאת עַל הַדֶּרֶךְ
4 שֶׁיִּדְעָתָּ. וְהוּא: שֶׁתוֹסִיף מִהֲלָכוֹ לַתִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים עַל
5 הָעֶקֶר, יֵצֵא לָךְ אֲמִצֵּעַ הָרֹאשׁ: מֵאָה וּשְׁתֵּים וּשְׁמוֹנִים
6 מַעֲלֹת, וְתִשְׁעָה וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים, וְשִׁבְעֵי וּשְׁלֹשִׁים
7 שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם: קפ"ב כ"ט ל"ז. תִּגְרַע אֲמִצֵּעַ זֶה
8 מִשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשָׁשִׁים, וְשִׂאָר לָךְ: מֵאָה וְשִׁבְעֵי
9 וְשִׁבְעִים מַעֲלֹת, וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים, וְשְׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים
10 שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם: קע"ז לכ"ג. וְזֶה הוּא מְקוֹם הָרֹאשׁ.
11 וְאַל תִּפְגֹּחַ אֶל הַשְּׁנִיּוֹת. נִמְצָא מְקוֹם הָרֹאשׁ - בְּמִזְל
12 בְּתוֹלָה, שִׁבְעֵי וְעֶשְׂרִים מַעֲלֹת וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים;
13 וּמְקוֹם הַזְּנוּב כְּנֻגָּדוֹ - בְּמִזְל דָּגִים, בְּשִׁבְעֵי וְעֶשְׂרִים
14 מַעֲלֹת וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים.

15 ו. לַעֲוֹלָם יִהְיֶה בֵּין הָרֹאשׁ וּבֵין הַזְּנוּב חֲצִי הַגִּלְגַּל
16 בְּשׂוּה¹³. לְפִיכָף, כָּל מִזְל שֶׁתִּמְצָא בוֹ מְקוֹם הָרֹאשׁ
17 - יִהְיֶה הַזְּנוּב בְּמִזְל שְׁבִיעִי מִמֶּנּוּ, בְּכֻמוֹ מִנֵּן הַמַּעֲלֹת
18 וְהַחֲלָקִים בְּשׂוּה. אִם יִהְיֶה הָרֹאשׁ בְּעֶשְׂרֵי מַעֲלֹת
19 בְּמִזְל פְּלוּגִי, יִהְיֶה הַזְּנוּב בְּעֶשְׂרֵי מַעֲלֹת מִמִּזְל שְׁבִיעִי
20 מִמֶּנּוּ.

(13) כלומר, ששה מזלות = 180°.

21 ז. וּמֵאַחַר שֶׁתִּדַּע מְקוֹם הָרֹאשׁ וּמְקוֹם הַזְּנוּב וּמְקוֹם
22 הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי, תִּתְּבוֹנֵן בְּשִׁלְשֶׁתָּן: אִם מִצָּאתָ הַיָּרֵחַ
23 עִם הָרֹאשׁ אוֹ עִם הַזְּנוּב בְּמַעֲלָה אַחַת בְּחֶלֶק אֶחָד¹⁴
24 - תִּדַּע שֶׁאֵין הַיָּרֵחַ נוֹטֶה לֹא לְצִפּוֹן הַשָּׁמֶשׁ וְלֹא
25 לְדְרוּמָה; וְאִם רָאִיתָ מְקוֹם הַיָּרֵחַ לְפָנֵי מְקוֹם הָרֹאשׁ,
26 וְהוּא הוֹלֵךְ כְּנֻגָּד הַזְּנוּב - תִּדַּע שֶׁהַיָּרֵחַ נוֹטֶה לְצִפּוֹן
27 הַשָּׁמֶשׁ; וְאִם הִיָּה הַיָּרֵחַ לְפָנֵי מְקוֹם הַזְּנוּב, וְהִיָּה הוּא
28 הוֹלֵךְ כְּנֻגָּד הָרֹאשׁ - תִּדַּע שֶׁהַיָּרֵחַ נוֹטֶה לְדְרוֹם
29 הַשָּׁמֶשׁ¹⁵.

(14) כלומר, במקום שעגולת הירח ועגולת השמש פוגעות זו
בזו. (15) השווה ה"א, וראה ציור 2.

30 ח. הַנּוֹטָה שֶׁנוֹטֶה הַיָּרֵחַ לְצִפּוֹן הַשָּׁמֶשׁ אוֹ לְדְרוּמָה -
31 הִיא הַנִּקְרָאתָ רֹחַב הַיָּרֵחַ¹⁶. אִם הִיָּה נוֹטֶה לְצִפּוֹן -
32 נִקְרָא רֹחַב צְפוּנִי, וְאִם הִיָּה נוֹטֶה לְדְרוֹם - נִקְרָא רֹחַב
33 דְּרוּמִי, וְאִם הִיָּה הַיָּרֵחַ בְּאַחַת מִשְׁתֵּי הַנִּקְדּוֹת - לֹא
34 יִהְיֶה לוֹ רֹחַב, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(16) משום שהוא שיעור קטן בניגוד למהלך מזרח-מערב
שנקרא אורך, שמגיע לסיבוב של 360°.

35 ט. לַעֲוֹלָם לֹא יִהְיֶה רֹחַב הַיָּרֵחַ יָתֵר עַל חֲמֵשׁ מַעֲלֹת,
36 בֵּין בְּצִפּוֹן בֵּין בְּדְרוֹם¹⁷. אֲלֹא כֹף הוּא דְרָפוֹ: יִתְחַיֵּל
37 מִן הָרֹאשׁ וַיִּתְּרַחֵק מֵעַט מֵעַט, וַהֲמִרְחַק הוֹלֵךְ וְנוֹסֶף,
38 עַד שֶׁיִּגִּיעַ לַחֲמֵשׁ מַעֲלֹת¹⁸, וַיִּחְזֹר וַיִּתְּקַרֵּב מֵעַט

שְׁמַנְתָּ שָׁשִׁים - אַרְבַּע מַעֲלוֹת וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים, וְכָף
הִיא מִנֵּת שְׁלֹשׁ מֵאוֹת: אַרְבַּע מַעֲלוֹת וְעֶשְׂרִים
חֲלָקִים. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בְּכָל הַמִּנְיָנוֹת.

יט. הָרִי שֶׁרָצִינוּ לִידַע רֹחֵב הַיָּרֵחַ כַּמָּה הוּא וּבִאֲזִיזוֹ
רוֹחַ הוּא, אִם צְפוֹנִי וְאִם דְּרוֹמִי, בְּתַחֲלַת לַיִל עָרֵב
שֶׁבֶת, שְׁנֵי לַחֲדָשׁ אֵיר מִשְׁנָה זֶה, וּכְבֵּר יִדְעָתָ, שֶׁמָּקוֹם
הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי הִיָּה בְּלִיל זֶה בְּשִׁמוּנָה עֲשָׂרָה מַעֲלוֹת
וְשִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים מִמִּזְל שׁוּר - סִימְנוֹ: י"ח
ל"ו, וּמָקוֹם הָרֹאשׁ הִיָּה בְּאוֹתָהּ הַעֵת בְּשִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים
מַעֲלוֹת וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים מִמִּזְל בְּתוֹלָה - סִימְנוֹ:
כז"ל, תִּגְרַע מָקוֹם הָרֹאשׁ מִמָּקוֹם הַיָּרֵחַ, יֵצֵא לָךְ
מִסְּלוֹל הָרֹחֵב: מֵאֲתִים אַחַת וּשְׁלֹשִׁים מַעֲלוֹת שִׁשָּׁה
חֲלָקִים - סִימְנוֹ: רל"א ו', לְפִי שְׂאִין מִשְׁגִּיחִין עַל
הַחֲלָקִים בְּכָל הַמִּסְּלוֹל³³, וְנִמְצָאָה הַמִּנְהָ שֶׁל מִסְּלוֹל
זֶה בְּדַרְכֵּים שְׁבָאֲרָנוּ בְּפָרָק זֶה: שְׁלֹשׁ מַעֲלוֹת וּשְׁלֹשָׁה
וּחֲמִשִּׁים חֲלָקִים. וְזֶהוּ רֹחֵב הַיָּרֵחַ בְּתַחֲלַת לַיִל זֶה.
וְהוּא דְרוֹמִי, שֶׁהָרִי הַמִּסְּלוֹל יֵתֵר עַל מֵאָה וּשְׁמוֹנִים.

(33) ע"י פט"ו, ה"ח.

פָּרָק שְׁבַעַה עֶשְׂרִי

(1) ידיעת ראיית הירח, מעגל הירח. פעמים בא הארוכה ופעמים בקצרה.

א. כָּל הַדְּבָרִים שֶׁהִקְדַּמְנוּ - כְּדֵי שִׁיחִי עֲתִידִים
וּמוֹכֵנִים לִידְעַת הָרֹאשׁ. וּכְשֶׁתִּרְצֶה לְדַעַת זֹאת -
תִּתְחִיל וְתַחֲשֹׁב וְתוֹצִיא מָקוֹם הַשֶּׁמֶשׁ הָאֲמִתִּי²
וּמָקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי וּמָקוֹם הָרֹאשׁ לְשַׁעַת הָרֹאשׁ,
וְתִגְרַע מָקוֹם הַשֶּׁמֶשׁ הָאֲמִתִּי מִמָּקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי⁵,
וְהִנָּשְׂאָר הוּא הַנִּקְרָא רֹחֵב רֹאשׁוֹן.

(2) ע"י פ"ג. (3) ע"י פט"ו. (4) ע"י פט"ז, ה"ג. (5) כדי לדעת את מרחק הירח מן השמש (מזמן הקיבוץ).

ב. וּמֵאַחֵר שֶׁתִּדַּע מָקוֹם הָרֹאשׁ וּמָקוֹם הַיָּרֵחַ - תִּדַּע
מָקוֹם הַיָּרֵחַ כַּמָּה הוּא, וְאִם הוּא רֹחֵב צְפוֹנִי אוֹ
דְּרוֹמִי. וְהוּא הַנִּקְרָא רֹחֵב רֹאשׁוֹן. וְהַזֶּהר בְּאַרְךָ הַזֶּה
רֹאשׁוֹן וּבְרֹחֵב הָרֹאשׁוֹן, וְיִחִי שְׁנֵיהֶם מוֹכֵנִים לָךְ.

(6) צ"ל רוחב הירח, וכן הוא בכת"י תימן א' ובכת"י ת"ב.
(7) צפוני - אם מסלול הרוחב הוא פחות מן 180°; דרומי - יותר מן 180°, וע"י פט"ז, ה"י.

ג. וְהַתְּבוּנָה בְּאַרְךָ הַזֶּה הָרֹאשׁוֹן וּבְרֹחֵב הַזֶּה
הָרֹאשׁוֹן⁸: אִם יֵצֵא לָךְ תִּשַׁע מַעֲלוֹת בְּשָׁוֶה אוֹ פְּחוֹת
- תִּדַּע בְּדֹאֵי, שְׂאִי אֶפְשָׁר לְעוֹלָם שִׁירָאָה הַיָּרֵחַ
בְּאוֹתוֹ הַלְּיָלָה בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל⁹, וְאִין אֶתָּה צָרִיף
חֲשֹׁבֹן אַחֵר; וְאִם יִהְיֶה הָאֶרֶץ הָרֹאשׁוֹן יֵתֵר עַל
חֲמֵשׁ עֲשָׂרָה מַעֲלוֹת - תִּדַּע בְּדֹאֵי, שֶׁהַיָּרֵחַ יִרְאֶה
בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְאִין אֶתָּה צָרִיף לְחֲשֹׁבֹן אַחֵר¹⁰; וְאִם
יִהְיֶה הָאֶרֶץ הָרֹאשׁוֹן תִּשַׁע וְאַרְבָּעִים¹¹ מַעֲלוֹת

1 שָׁשִׁים - הִיָּתָה מִנֵּתוֹ אַרְבַּע מַעֲלוֹת וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים,
2 נִמְצָא הַיֵּתֵר בֵּין שְׁתֵּי הַמִּנְיָנוֹת - שְׁלֹשִׁים חֲלָקִים,
3 שְׁלֹשָׁה חֲלָקִים לְכָל מַעֲלָה, וְנִמְצָא לְפִי חֲשֹׁבֹן
4 מִסְּלוֹל זֶה, שֶׁהוּא שְׁלֹשׁ וּחֲמִשִּׁים²⁸: שְׁלֹשׁ מַעֲלוֹת,
5 וְתִשַׁע וּחֲמִשִּׁים חֲלָקִים. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה תִּעֲשֶׂה בְּכָל
6 מִנְיָן וּמִנְיָן.

(26) ע"י פ"ג, ה"ז. (27) ע"י פט"ו, ה"ז. (28) צריך להוסיף כאן מלת "מנתו", וכן הוא בכת"י תימן א, וכת"י ת"ב.

7 יג. מֵאַחֵר שֶׁתִּדַּע מִנְיָנוֹ שֶׁל מִסְּלוֹל הָרֹחֵב עַד
8 תִּשַׁעִים, כַּמּוֹ שֶׁהוֹדַעְנוּךָ, תִּדַּע מִנּוֹת שֶׁל כָּל מִנְיָנוֹת
9 הַמִּסְּלוֹל; שְׂאִם יִהְיֶה הַמִּסְּלוֹל יֵתֵר עַל תִּשַׁעִים עַד
10 מֵאָה וּשְׁמוֹנִים - תִּגְרַע הַמִּסְּלוֹל מֵמֵאָה וּשְׁמוֹנִים,
11 וְהִנָּשְׂאָר תִּדַּע בּוֹ הַמִּנְהָ²⁹.

(29) אם מסלול הרוחב למשל 100°, כלומר שהירח מרוחק מן הראש 100° או מן הזנב 30° = 100° - 180°. רוחב הירח במרחק 80° מן הזנב הוא כרוחב הירח במרחק 80° מן הראש.

12 יד. וְזֶה הוּא רֹחֵב הַיָּרֵחַ בְּתַחֲלַת לַיִל זֶה. וְהוּא
13 דְרוֹמִי, שֶׁהָרִי הַמִּסְּלוֹל יֵתֵר עַל מֵאָה וּשְׁמוֹנִים. וְכֵן
14 אִם הִיָּה הַמִּסְּלוֹל יֵתֵר מֵמֵאָה וּשְׁמוֹנִים³⁰ עַד מֵאֲתִים
15 וְשִׁבְעִים - תִּגְרַע מִמֶּנּוּ מֵאָה וּשְׁמוֹנִים³¹, וְהִנָּשְׂאָר
16 תִּדַּע בּוֹ הַמִּנְהָ.

(30) כל המשפט הזה מקומו בסוף הפרק, ולא כאן. וכן אין בכת"י תימן. (31) כי בק"פ אין לו רוחב.

17 טו. וְאִם הִיָּה הַמִּסְּלוֹל יוֹתֵר עַל מֵאֲתִים וְשִׁבְעִים עַד
18 שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשָׁשִׁים - תִּגְרַע אוֹתוֹ מִשְׁלֹשׁ מֵאוֹת
19 וְשָׁשִׁים³², וְהִנָּשְׂאָר תִּדַּע בּוֹ הַמִּנְהָ.

(32) גורעים אותו מש"ס, ואין גורעים ממנו ק"פ, כמו בהלכה הקודמת, כי אז ישאר יותר מתשעים מעלות, וכל החשבון מבוסס על מספר מעלות עד תשעים.

20 טז. כִּיצַד? הָרִי שֶׁהִיָּה הַמִּסְּלוֹל מֵאָה וּחֲמִשִּׁים -
21 תִּגְרַע אוֹתוֹ מֵמֵאָה וּשְׁמוֹנִים, נִשָּׂאָר שְׁלֹשִׁים; וּכְבֵּר
22 יִדְעָתָ שֶׁמִּנֵּת שְׁלֹשִׁים - שְׁתֵּי מַעֲלוֹת וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים,
23 וְכָף תִּהְיֶה מִנֵּת מֵאָה וּחֲמִשִּׁים: שְׁתֵּי מַעֲלוֹת וּשְׁלֹשִׁים
24 חֲלָקִים.

25 יז. הָרִי שֶׁהִיָּה הַמִּסְּלוֹל מֵאֲתִים - תִּגְרַע מִמֶּנּוּ מֵאָה
26 וּשְׁמוֹנִים, נִשָּׂאָר עֶשְׂרִים; וּכְבֵּר יִדְעָתָ שֶׁמִּנֵּת עֶשְׂרִים
27 הִיא מַעֲלָה אַחַת וּשְׁלֹשָׁה וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים, וְכֵן אִם
28 תִּהְיֶה מִנֵּת מֵאֲתִים, תִּהְיֶה מַעֲלָה אַחַת וּשְׁלֹשָׁה
29 וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים.

30 יח. הָרִי שֶׁהִיָּה הַמִּסְּלוֹל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת - תִּגְרַע אוֹתוֹ
31 מִשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשָׁשִׁים, נִשָּׂאָר שָׁשִׁים; וּכְבֵּר יִדְעָתָ

וְאִם יִהְיֶה בְּמִזְל גְּדִי, תִּגְרַע מִן הָאֲרֶז אֶרְפָּעָה
וְאֶרְבָּעִים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמִזְל דָּלִי, תִּגְרַע מִן
הָאֲרֶז שְׁלֹשָׁה וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמִזְל
דְּגִים, תִּגְרַע מִן הָאֲרֶז שְׁמוֹנֶה וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים.
וְהַנֶּשֶׂאֶר מִן הָאֲרֶז אַחֵר שֶׁתִּגְרַע מִמֶּנּוּ אֵלּוּ הַחֲלָקִים
הַזֵּה - הוּא הַנֶּקְרָא אֲרֶז שְׁנִי.¹⁷

(15) יסודם בטריגונומטריה. (16) אם יודעים באיזה מקום
הוא - מספר המעלות - יודעים באיזה מזל הוא, ע"י למעלה
פי"א, ה"ח"ט. (17) בדרך כלל רואה העין את הירח
בשמים במקום אחר, קרוב יותר לאופק, מאשר הוא באמת.
את המקום האמיתי במזלות, קובע קו ישר מדומה, היוצא
ממרכז הארץ והעובר את מרכז הירח ומגיע עד לגלגל
המזלות. הקו, המראה לנו את מקום הירח במזלות, הוא הקו
היוצא מעין המסתכל במקומו הוא, והעובר דרך מרכז הירח
אל גלגל המזלות. ההפרש בין המקום האמיתי לבין המקום
הנראה לעין, נקרא שינוי המראה (ע"י להלן ה"ו). האורך
השני הוא המרחק בין מקום השמש לבין מקום הירח, שבו
הוא נראה לעין (האורך המדומה). ע"י ציור 5.

ו. וְלִמָּה גֹרְעִין חֲלָקִים אֵלּוּ? לִפִּי שְׁמֻקּוֹם הַיָּרֵחַ
הָאֲמִתִּי אֵינוֹ הַמְּקוֹם שֶׁנִּרְאָה בּוֹ, אֲזַל שְׁנֵי יוֹשׁ
פִּיגִיָּהם בְּאֲרֶז וּבִרְחֹב, וְהוּא הַנֶּקְרָא שְׁנֵי הַמֶּרְאָה.
וְשְׁנֵי מֶרְאֵה הָאֲרֶז בְּשַׁעַת הַרְאִיָּה¹⁸, לְעוֹלָם גֹּרְעִין
אוֹתוֹ מִן הָאֲרֶז, כְּמוֹ שְׁאֻמְרָנוּ.

(18) כי אז הירח במערב, והוא נראה קרוב יותר לאופק
ולמקום שקיעת השמש מאשר הוא באמת. המרחק המדומה
בין הירח לשמש (האורך השני) קטן איפוא יותר מן המרחק
האמיתי (האורך הראשון). משום כך גורעים את שינוי
המראה מן האורך הראשון.

ז. אֲבָל שְׁנֵי מֶרְאֵה הָרֵחֶב: אִם הָיָה רֵחֶב הַיָּרֵחַ
צְפוֹנִי - גֹּרְעִין חֲלָקִים שֶׁל שְׁנֵי מֶרְאֵה הָרֵחֶב מִן
הָרֵחֶב הָרִאשׁוֹן, וְאִם הָיָה רֵחֶב הַיָּרֵחַ הַדְּרוֹמִי -
מוֹסִיפִין¹⁹ חֲלָקִים שֶׁל שְׁנֵי מֶרְאֵה הָרֵחֶב עַל הָרֵחֶב
הָרִאשׁוֹן. וְזֶה שֶׁיִּהְיֶה הָרֵחֶב הָרִאשׁוֹן אַחֵר
שְׁמוֹסִיפִין עָלָיו אוֹ גֹּרְעִין מִמֶּנּוּ אוֹתָם הַחֲלָקִים -
הוּא הַנֶּקְרָא רֵחֶב שְׁנִי.²⁰

(19) הירח נראה נוטה יותר לדרום מאשר הוא באמת. משום
כך כאשר הרוחב צפוני גורעים את החלקים של שינוי מראה
הרוחב, כדי לדעת את רוחב הירח, כפי שהוא נראה לעין.
מאותה סיבה, כאשר הרוחב דרומי, מוסיפים את החלקים
של שינוי מראה הרוחב. (20) הוא הרוחב המדומה.

ח. וְכִמָּה הֵם הַחֲלָקִים שְׁמוֹסִיפִין אוֹ גֹּרְעִין אוֹתָן?
אִם יִהְיֶה הַיָּרֵחַ בְּמִזְל טֶלָה - תִּשְׁעָה חֲלָקִים. וְאִם
יִהְיֶה בְּמִזְל שׁוֹר - עֶשְׂרֵה חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמִזְל
תְּאוֹמִים - שְׁשֶׁה עֶשְׂרֵה חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמִזְל סֶרְטָן
- שְׁבַעַה וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמִזְל אַרְיָה -
שְׁמוֹנֶה וְשָׁלֹשִׁים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמִזְל בְּתוּלָה -

1 וְעַד חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה - תִּצְטָרֵף לְדַרְשׁ וְלַחְקֹר בְּחֻשְׁבוֹנוֹת
2 הָרְאִיָּה, עַד שֶׁתִּדַּע אִם יִרְאָה אוֹ לֹא יִרְאָה.

(8) את המילים "וברוחב הזה הראשון", יש למחוק (עברו
לכאן כנראה בטעות מסוף ההלכה הקודמת), וכן אינן
בכת"י תימן א' ובכת"י ת"ב. (9) מפני קרבת הירח אל
השמש. אורו הקלוש של חרמש הירח הקטן אינו נראה
בגלל אורן החזק של קרני השמש. (10) משום שהוא
מיותר. גבולות המינימום והמקסימום מבוססים על הנסיון.
(11) צ"ל - מט', וכן גם בדפוס ויניציאה 1524, ובכת"י
תימן, כתוב מפורש: "מתשע".

3 ד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיָה מְקוֹם הַיָּרֵחַ
4 הָאֲמִתִּי מִתְחַלֵּת מִזְל גְּדִי עַד סוֹף מִזְל תְּאוֹמִים¹²;
5 אֲבָל אִם הָיָה מְקוֹם הַיָּרֵחַ מִתְחַלֵּת מִזְל סֶרְטָן עַד
6 סוֹף מִזְל קֶשֶׁת¹³, וְיִהְיֶה אֲרֶז הָרִאשׁוֹן עֶשְׂרֵה מַעְלֹת
7 אוֹ פָּחוֹת - תִּדַּע, שֶׁאֵין הַיָּרֵחַ נִרְאָה כָּלָל בְּאוֹתוֹ
8 הַלֵּילָה בְּכָל אֲרֶץ יִשְׂרָאֵל; וְאִם הָיָה¹⁴ הָרִאשׁוֹן יָתֵר
9 עַל אֶרְבַּע וְעֶשְׂרִים מַעְלֹת - וְדַאי יִרְאָה בְּכָל גְּבוּל
10 יִשְׂרָאֵל; וְאִם יִהְיֶה הָאֲרֶז הָרִאשׁוֹן מְעַשְׂרֵה מַעְלֹת
11 וְעַד עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע - תִּצְטָרֵף לְדַרְשׁ וְלַחְקֹר
12 בְּחֻשְׁבוֹנוֹת הָרְאִיָּה אִם יִרְאָה אוֹ לֹא יִרְאָה.

(12) כלומר, במזלות העולים, מ-270* עד 90*, בעונת
החורף והאביב. אז יראה הירח באורך קטן יותר. וע"י ציור
3. (13) כלומר, במזלות היורדים, מ-90* עד 270*, בעונת
הקיץ והסתיו. אז דרוש אורך גדול יותר, כדי שיוכלו לראות
את הירח החדש. ההבדל בגבולות הראייה בעונות השונות,
תלוי בגובה האקליפטיקה מן האופק. ברבע הרביעי
והראשון, כלומר בחורף ובאביב, גובה האקליפטיקה מן
האופק גדול מגובה קו המשווה מן האופק; ברבע השני
והשלישי, דהיינו בקיץ ובסתיו, גובה האקליפטיקה קטן
מגובה קו המשווה. במדה שגובה האקליפטיקה גדול יותר,
מספיק אורך קטן יותר כדי לראות את הירח החדש, שגם
הוא גבוה יותר בשמים, ואין ערפילי האופק מפריעים
מלראותו. (14) צ"ל האורך הראשון, וכן הוא בכת"י תימן
ת"א ות"ב.

13 ה. וְאֵילּוּ הֵן חֻשְׁבוֹנוֹת הָרְאִיָּה¹⁵? הַתְּבוּנָה וְרִאָה
14 הַיָּרֵחַ בְּאִיזָה מִזְל הוּא¹⁶: אִם יִהְיֶה בְּמִזְל טֶלָה, תִּגְרַע
15 מִן הָאֲרֶז הָרִאשׁוֹן תִּשְׁעָה וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים. וְאִם
16 יִהְיֶה בְּמִזְל שׁוֹר, תִּגְרַע מִן הָאֲרֶז מַעְלָה אַחַת. וְאִם
17 יִהְיֶה בְּמִזְל תְּאוֹמִים, תִּגְרַע מִן הָאֲרֶז שְׁמוֹנֶה
18 וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמִזְל סֶרְטָן, תִּגְרַע מִן
19 הָאֲרֶז שְׁלֹשָׁה וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמִזְל
20 אַרְיָה, תִּגְרַע מִן הָאֲרֶז שְׁלֹשָׁה וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים. וְאִם
21 יִהְיֶה בְּמִזְל בְּתוּלָה, תִּגְרַע מִן הָאֲרֶז שְׁבַעַה וְשָׁלֹשִׁים
22 חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמִזְל מֵאֲזִנִּים, תִּגְרַע מִן הָאֲרֶז
23 אֶרְבָּעָה וְשָׁלֹשִׁים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמִזְל עֶקְרָב,
24 תִּגְרַע מִן הָאֲרֶז אֶרְבָּעָה וְשָׁלֹשִׁים חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה
25 בְּמִזְל קֶשֶׁת, תִּגְרַע מִן הָאֲרֶז שְׁשֶׁה וְשָׁלֹשִׁים חֲלָקִים.

1 ארבעה וארבעים חלקים. ואם יהיה במזל מאזנים
2 - ששה וארבעים חלקים. ואם יהיה במזל עקרב -
3 חמשה וארבעים חלקים. ואם יהיה במזל קשת -
4 ארבעה וארבעים חלקים. ואם יהיה במזל גדי -
5 ששה ושלשים חלקים. ואם יהיה במזל דלי -
6 עשרים וארבעה חלקים. ואם יהיה במזל דגים -
7 שנים עשר חלקים.

8 ט. מאחר שתדע חלקים אלו, תגרע אותן מן הרחב
9 הראשון או תוסיף אותן עליו כמו שהודענוך²¹,
10 ויצא לך הרחב השני, וכבר ידעת אם הוא צפוני או
11 דרומי²², ותדע כמה מעלות וכמה חלקים נעשה זה
12 הרחב השני, ותכין אותו לפניה ויהיה עתיד.

(21) למעלה ה"ז. (22) ע' פט"ז, ה"י. ובפרק הזה ה"ב.

13 י. ואחר כך תחזור ותקח מן הרחב השני הזה

14 מקצתו, מפני שהיחור גלוי מעט במעגל²³. וכמה
15 הוא המקצת שתקח ממנו? אם יהיה מקום היחור
16 מתחלת מזל טלה עד עשרים מעלות ממנו, או

17 מתחלת מזל מאזנים עד עשרים מעלות ממנו -

18 תקח מן הרחב השני שני חמישי. ואם יהיה היחור

19 מעשרים ממזל טלה עד עשר מעלות ממזל שור,

20 או מעשרים ממזל מאזנים עד עשר מעלות ממזל

21 עקרב - תקח מן הרחב השני שלישיתו. ואם יהיה

22 היחור מעשר מעלות ממזל שור עד עשרים ממנו,

23 או מעשר מעלות ממזל עקרב עד עשרים ממנו -

24 תקח מן הרחב השני רביעיתו. ואם יהיה היחור

25 מעשרים מעלות ממזל שור עד סופו, או מעשרים

26 ממזל עקרב עד סופו - תקח מן הרחב השני

27 חמישיתו. ואם יהיה היחור מתחלת מזל תאומים עד

28 עשר מעלות ממנו, או מתחלת מזל קשת עד עשר

29 מעלות ממנו - תקח מן הרחב השני שתותו. ואם

30 יהיה מעשר מעלות ממזל תאומים ועד עשרים

31 ממנו, או מעשר ממזל קשת עד עשרים ממנו -

32 תקח מן הרחב השני חצי שתותו. ואם יהיה מקום

33 היחור מעשרים ממזל תאומים עד חמש ועשרים

34 ממנו, או מעשרים ממזל קשת עד חמש ועשרים

35 ממנו - תקח מן הרחב השני רביע שתותו. ואם

36 יהיה מקום היחור מחמש ועשרים ממזל תאומים עד

37 חמש מעלות ממזל סרטן, או מחמש ועשרים ממזל

38 קשת עד חמש מעלות ממזל גדי - לא תקח כלום,

39 לפי שאין כאן גליות מעגל. ואם יהיה היחור מחמש

40 ממזל סרטן עד עשר ממנו, או מחמש ממזל גדי

41 עד עשר ממנו - תקח מן הרחב השני רביע שתותו.

42 ואם יהיה מקום היחור מעשר ממזל סרטן עד

43 עשרים ממנו, או מעשר ממזל גדי עד עשרים ממנו

44 - תקח מן הרחב השני חצי שתותו. ואם יהיה מקום

(23) מלשון "ונלוזים במעגלותם" (משלי ב, טו).

(24) תיקון הרוחב השני בא בגלל ההפרעות במהלך היחור, "שהיחור עקלקלות גדולות יש במעגלותיו", להלן הכ"ג.

יא. ואחר כך תחזור ותתבונן ברחב היחור, ותראה

אם הוא צפוני או דרומי: אם הוא צפוני - תגרע

מעגל היחור הזה מן הארץ השני, ואם היה רחב

היחור דרומי - תוסיף²⁵ המעגל הזה על הארץ השני.

כמה דברים אמורים? פשוטה מקום היחור מתחלת

מזל גדי עד סוף מזל תאומים²⁶; אבל אם היה היחור

מתחלת מזל סרטן עד סוף מזל קשת - יהיה הדבר

הפוך²⁷: שאם יהיה רחב היחור צפוני - תוסיף

המעגל על הארץ השני, ואם היה רחב היחור דרומי

- תגרע המעגל מן הארץ השני. ומה שיהיה הארץ

השני אחר שתוסיף עליו או תגרע ממנו - הוא

הנקרא ארץ השלישי. ודע, שאם לא יהיה שם

גליות מעגל, ולא נתן החשבון לקחת מן הרחב

השני כלום - יהיה הארץ השני עצמו הוא הארץ

השלישי²⁸ בלא פחות ובלא יתר.

(25) כי הרוחב הדרומי הוא שלילי, ביחס לצפוני שהוא

חיובי. מכאן שכל המספרים שברוחב הצפוני, הם עם סימן

-, ברוחב הדרומי הם עם סימן +. (26) כלומר, ברבע

הרביעי וברבע הראשון (ע' ציור 3). הפונקציה

הטריגונומטרית חיובית, כי $\cos 270^{\circ} \cdot 360^{\circ}$, וכן $0^{\circ} \cdot 90^{\circ}$

$\cos$ חיוביים. (27) ברבע השני והשלישי יהיה להיפך, כי

בגבולות $270^{\circ} \cdot 90^{\circ}$ ה- $\cos$ שלילי. זה הכלל, שברוחב

הצפוני אנו תמיד גורעים את מעגל היחור. ברבע השני

והשלישי, מתחילת מזל סרטן עד סוף מזל קשת, מעגל

היחור הוא עם סימן - (הפונקציה הטריגונומטרית שלילית),

וכשמחסרים אותו מן האורך הראשון, אנו למעשה מוסיפים

אותו (לפי הכלל של חיסורי מספרים שליליים). על כן אם

יהיה רוחב היחור צפוני, אנו מוסיפים את המעגל. ברוחב

דרומי הוספנו קודם את המעגל, אבל ברבע השני והשלישי

37 שְׁהִיָּה הֵיִרֵחַ בְּמִזֵּל שׁוֹר, יִהְיֶה שְׁנוֹי מֵרֹאֵה הָאֲרֶץ
38 מַעֲלָה אַחַת, וְרֹאֵי לְגֶרֶע אוֹתָהּ מִן הָאֲרֶץ הָרֹאשׁוֹן,
39 יֵצֵא לָךְ הָאֲרֶץ הַשְּׁנִי: עֲשׂוּר מַעֲלוֹת, וְשִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים
40 חֲלָקִים. סִימָנוּ: יכ"ז. וְכֵן יִהְיֶה שְׁנוֹי מֵרֹאֵה הָרֹחֵב
41 - עֲשָׂרָה חֲלָקִים. וְלִפִּי שְׂרֵחֵב הֵיִרֵחַ הָיָה דְּרוֹמִי,
42 רֹאֵי לְהוֹסִיף עָלָיו שְׁנוֹי הַמֵּרְאָה, שֶׁהוּא עֲשָׂרָה
43 חֲלָקִים, יֵצֵא לָךְ הָרֹחֵב הַשְּׁנִי: אַרְבַּע מַעֲלוֹת,
44 וְשִׁלְשָׁה חֲלָקִים. סִימָנוּ: ד"ג. וְלִפִּי שְׁהִיָּה הֵיִרֵחַ
45 בְּשִׁמוּנָה עֲשָׂרָה מַעֲלוֹת מִמִּזֵּל שׁוֹר, רֹאֵי לִקַּח מִן
46 הָרֹחֵב הַשְּׁנִי רִבְעִיתוֹ, וְהוּא הַנִּקְרָא מַעֲגַל הֵיִרֵחַ,
47 יֵצֵא לָךְ מַעֲגַל הֵיִרֵחַ לַעֲת זֹ: מַעֲלָה אַחַת וְחֶלֶק
48 אֶחָד, לִפִּי שְׁאִין מִדְּקָדְקִין בְּשָׁנִיּוֹת.

(30) צ"ל לשעה זו, וכן בכת"י א' ובכת"י ת.ב.

49 יד. וְלִפִּי שְׂרֵחֵב הֵיִרֵחַ דְּרוֹמִי וּמִקוֹם הֵיִרֵחַ הָאֲמִתִּי
50 בֵּין רֹאשׁ גְּדִי וְרֹאשׁ סֶרְטָן, רֹאֵי לְהוֹסִיף הַמַּעֲגָל עַל
51 הָאֲרֶץ הַשְּׁנִי, יֵצֵא לָךְ הָאֲרֶץ הַשְּׁלִישִׁי: אַחַת עֲשָׂרָה
52 מַעֲלוֹת, וְשִׁמוּנָה וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים. סִימָנוּ: י"א כ"ח.
53 וְלִפִּי שֶׁהָאֲרֶץ הַזֶּה בְּמִזֵּל שׁוֹר, רֹאֵי לְהוֹסִיף עַל
54 הָאֲרֶץ הַשְּׁלִישִׁי חֲמִישִׁיתוֹ, שֶׁהוּא שְׁתֵּי מַעֲלוֹת
55 וְשִׁמוּנָה עֲשׂוּר חֲלָקִים, וְיֵצֵא לָךְ הָאֲרֶץ הָרְבִיעִי: שְׁלֹשׁ
56 עֲשָׂרָה מַעֲלוֹת, וְשִׁשָּׁה וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים. סִימָנוּ: י"ג
57 מ"ו. וְחִזְרָנוּ אֶצֶל הָרֹחֵב הָרֹאשׁוֹן, וְלִקְחָנוּ שְׁנֵי
58 שְׁלִישִׁי, וְיֵצֵא מִנֵּת גְּבֵהַּ הַמְּדִינָה, וְהוּא: שְׁתֵּי
59 מַעֲלוֹת, וְחֲמִשָּׁה וְשִׁלְשִׁים חֲלָקִים. וְלִפִּי שְׁהִיָּה הָרֹחֵב
60 דְּרוֹמִי, רֹאֵי לְגֶרֶע מִמִּנּוּ מִנֵּת גְּבֵהַּ הַמְּדִינָה מִן הָאֲרֶץ
61 הָרְבִיעִי, וְשֶׁאֵר לָךְ: אַחַת עֲשָׂרָה מַעֲלוֹת וְאֶחָד עֲשׂוּר
62 חֲלָקִים. סִימָנוּ: י"א י"א. וְזֹו הִיא קִשְׁת הָרֹאֵה
63 בְּלִילָה הַזֶּה. וְעַל הַדֶּרֶךְ הַזֶּה תַּעֲשֶׂה וְתַדַּע קִשְׁת
64 הָרֹאֵה, בְּמָה מַעֲלוֹת וּבְמָה חֲלָקִים יֵשׁ בָּהּ, בְּכָל לַיִל
65 רֹאֵה שֶׁתִּרְצֶה לַעֲוֹלָם.

66 טו. וְאַחֵר שֶׁתֵּצֵא קִשְׁת זֹו, תִּבֵּין בָּהּ. וְדַע, שֶׁאִם
67 תִּהְיֶה קִשְׁת הָרֹאֵה תִּשַׁע מַעֲלוֹת אוֹ פָּחוֹת - אַזִּי
68 אֶפְשָׁר שִׁירָאָה בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; וְאִם תִּהְיֶה קִשְׁת
69 הָרֹאֵה יָתֵר עַל אַרְבַּע עֲשָׂרָה מַעֲלוֹת - אִי אֶפְשָׁר
70 שֶׁלֹּא יִרְאֶה וְיִהְיֶה גָלוּי לְכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל³².

(31) במקום "אז" צ"ל "איי", וכך הוא בדפוס קושטא, וכן
בכת"י תימן. (32) גבולות אלו מבוססים על הנסיון. בקשת
ראיה קטנה (תשע מעלות או פחות) ממחר הירח לשקוע.
על כן אי-אפשר שיראה בכל א"י. בקשת ראיה גדולה (יתר
על י"ד מעלות) עובר זמן ניכר עד שהירח שוקע. על כן
אי-אפשר שלא יראה בכל א"י. (חשבונות הראיה בא"י
בנויים על ירושלים, שהרוחב שלה הוא בקירוב לב' מעלות,
ועל המקומות סביבה במרחק ג' מעלות צפונה ודרומה. עי'
למעלה פי"א, הי"ז).

טז. וְאִם תִּהְיֶה קִשְׁת הָרֹאֵה מִתְחַלֵּת מַעֲלָה עֲשִׂירִית

אנו מוסיפים מעגל שסימנו -, כלומר שלמעשה אנו מחסרים
אותו. (28) גם כשאין נליות המעגל, נשאר השם "אורך
שלישי", כי אחריו בא חשבון אורך אחר, שיקרא "אורך
רביעי". אם במקרה דידן ישאירו את השם "אורך שני", אז
יצטרכו לאורך הבא לקרוא "אורך שלישי", וזה עלול
להטעות, כי בשם זה קראנו לאורך המתוקן בהתחשב
בנליות המעגל. המטרה בכל החשבונות הללו, היא ידיעת
הקשת בקו המשווה בין שקיעת השמש ובין שקיעת הירח
באופק ירושלים, שבה תלויה ראיית הירח החדש.

1 יב. וְאַחֵר כִּף תַּחֲזוֹר וְתִרְאֶה הָאֲרֶץ הַשְּׁלִישִׁי הַזֶּה,
2 וְהוּא הַמַּעֲלוֹת שְׁבִין הֵיִרֵחַ וְהַשְּׁמֶשׁ, בְּאִינָה מִזֵּל
3 הוּא: אִם יִהְיֶה בְּמִזֵּל דָּגִים אוֹ בְּמִזֵּל טֹלָה - תוֹסִיף
4 עַל הָאֲרֶץ הַשְּׁלִישִׁי שְׁתוּתוֹ. וְאִם יִהְיֶה הָאֲרֶץ בְּמִזֵּל
5 דְּלִי אוֹ בְּמִזֵּל שׁוֹר - תוֹסִיף עַל הָאֲרֶץ הַשְּׁלִישִׁי
6 חֲמִישִׁיתוֹ. וְאִם יִהְיֶה הָאֲרֶץ בְּמִזֵּל גְּדִי אוֹ בְּמִזֵּל
7 תְּאֻמִּים - תוֹסִיף עַל הָאֲרֶץ הַשְּׁלִישִׁי שְׁתוּתוֹ. וְאִם
8 יִהְיֶה הָאֲרֶץ בְּמִזֵּל קֶשֶׁת אוֹ בְּמִזֵּל סֶרְטָן - תִּנָּחַץ הָאֲרֶץ
9 הַשְּׁלִישִׁי כְּמוֹת שֶׁהוּא, וְלֹא תוֹסִיף עָלָיו וְלֹא תִגְרַע
10 מִמֶּנּוּ. וְאִם הָיָה הָאֲרֶץ בְּמִזֵּל עַקְרָב אוֹ בְּמִזֵּל אַרְיֵה
11 - תִּגְרַע מִן הָאֲרֶץ הַשְּׁלִישִׁי חֲמִישִׁיתוֹ. וְאִם יִהְיֶה
12 הָאֲרֶץ בְּמִזֵּל מֵאֲזָנִים אוֹ בְּמִזֵּל בְּתוּלָה - תִּגְרַע מִן
13 הָאֲרֶץ הַשְּׁלִישִׁי שְׁלִישִׁיתוֹ. וּמָה שִׁיְהִיָּה הָאֲרֶץ
14 הַשְּׁלִישִׁי אַחֵר שֶׁתוֹסִיף עָלָיו אוֹ תִגְרַע מִמֶּנּוּ אוֹ תִנָּחַץ
15 אוֹתוֹ כְּמוֹת שֶׁהוּא - הוּא הַנִּקְרָא אֶרֶץ רִבְעִי. וְאַחֵר
16 כִּף תַּחֲזוֹר אֶצֶל רֹחֵב הֵיִרֵחַ הָרֹאשׁוֹן, וְתִקַּח שְׁנֵי
17 שְׁלִישִׁי לַעֲוֹלָם; וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא מִנֵּת גְּבֵהַּ הַמְּדִינָה.
18 וְתִתְּבוֹגֵן וְתִרְאֶה: אִם יִהְיֶה רֹחֵב הֵיִרֵחַ צְפוֹנִי - תוֹסִיף
19 מִנֵּת גְּבֵהַּ הַמְּדִינָה עַל הָאֲרֶץ הָרְבִיעִי, וְאִם יִהְיֶה רֹחֵב
20 הֵיִרֵחַ דְּרוֹמִי - תִּגְרַע מִנֵּת גְּבֵהַּ הַמְּדִינָה מִן הָאֲרֶץ
21 הָרְבִיעִי. וּמָה שִׁיְהִיָּה הָאֲרֶץ הָרְבִיעִי אַחֵר שֶׁגִּוְרָעִין
22 מִמֶּנּוּ אוֹ שֶׁמוֹסִיפִין עָלָיו - הוּא הַנִּקְרָא קִשְׁת
23 הָרֹאֵה²⁹.

(29) ובמדה זו, מאחר הירח לשקוע אחר השמש.

24 יג. בִּיצֵד? הֲרִי שְׁבָאנוּ לְחַקֵּר אִם יִרְאֶה הֵיִרֵחַ בְּלִיל
25 עֶרֶב שֶׁבֶת, שְׁנֵי לְחֹדֶשׁ אֶיִר מִשְׁנָה זֹו, אוֹ לֹא יִרְאֶה
26 - תוֹצִיא מִקוֹם הַשְּׁמֶשׁ הָאֲמִתִּי וּמִקוֹם הֵיִרֵחַ הָאֲמִתִּי
27 וְרֹחֵב הֵיִרֵחַ לְשָׁנָה³⁰ זֹו, כְּמוֹ שֶׁהוֹדַעְנוּ. יֵצֵא לָךְ
28 מִקוֹם הַשְּׁמֶשׁ הָאֲמִתִּי - בְּשִׁבְעַ מַעֲלוֹת וְתִשַׁע
29 חֲלָקִים מִמִּזֵּל שׁוֹר. סִימָנוּ: ז"ט. וְיֵצֵא לָךְ מִקוֹם
30 הֵיִרֵחַ הָאֲמִתִּי - בְּשִׁמוּנָה עֲשָׂרָה מַעֲלוֹת וְשִׁשָּׁה
31 וְשִׁלְשִׁים חֲלָקִים מִמִּזֵּל שׁוֹר. סִימָנוּ: י"ח ל"ו. וְיֵצֵא
32 לָךְ רֹחֵב הֵיִרֵחַ - בְּרוֹחַ דְּרוֹם, שְׁלֹשׁ מַעֲלוֹת וְשִׁלְשָׁה
33 וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים. סִימָנוּ: ג' נ"ג. וְזֶה הוּא הָרֹחֵב
34 הָרֹאשׁוֹן. וְתִגְרַע מִקוֹם הַשְּׁמֶשׁ מִמִּקוֹם הֵיִרֵחַ, וְשֶׁאֵר:
35 אַחַת עֲשָׂרָה מַעֲלוֹת, וְשִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים.
36 סִימָנוּ: י"א כ"ו. וְזֶה הוּא הָאֲרֶץ הָרֹאשׁוֹן. וְלִפִּי

27 - וַיֵּדְאֵי יִרְאָה; וְאִם תִּהְיֶה הַקֶּשֶׁת פְּחוֹת מִזֶּה אוֹ יִהְיֶה
28 הָאֶרֶץ פְּחוֹת מִזֶּה - לֹא יִרְאָה. וְעַד כָּאן סוֹף הַקָּצִין.

(36) כאן חסרה המילה "קשת", וצ"ל קשת הראיה, וכן בכת"י
תימן. (37) כאן כתב רבינו, שבאורך ראשון של תשע
מעלות - ודאי יראה, ולמעלה ה"ג כתב "ובוודאי שאי אפשר
שיראה". שם מדובר על תשע מעלות בשווה, וכאן כתוב
"תשע מעלות", וזה כולל גם תשע מעלות עם מספר חלקים,
שאינו רבינו מדקדק בהם. ועוד, שם מדובר על ראה "בכל
ארץ ישראל", על זה נאמר "אי אפשר", אבל כאן כתוב
"ודאי יראה", אולם אין כוונתו שיראה "בכל ארץ ישראל".

29 כב. כִּי־צַד? בְּאֵנוּ לְהַתְּבַנֵּן בְּקֶשֶׁת הָרְאִיָּה שֶׁל לִילִי³⁸
30 עֶרֶב שָׁבַת, שְׁנֵי לַחֲדָשׁ אֵינִי מִשְׁנֶה זֶה, יֵצֵא לָנוּ
31 בְּחֻשְׁבוֹן קֶשֶׁת הָרְאִיָּה: אַחַת עֲשָׂרָה מַעְלֹת וְאַחַד
32 עֶשֶׂר חֲלָקִים, כְּמוֹ שְׂדֵדֶת³⁹. וְלִפִּי שְׁהִיְתָה קֶשֶׁת
33 הָרְאִיָּה בֵּין עֶשֶׂר עַד אַרְבַּע עֲשָׂרָה, עֲרֻכְנוּ אוֹתָהּ אֶל
34 הָאֶרֶץ הָרְאִישׁוֹן. וְכִבֵּר יִדְעָתָ⁴⁰, שְׁהָאֶרֶץ הִזָּה בְּלִיל זֶה
35 - אַחַת עֲשָׂרָה מַעְלֹת, וְשִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים. וְלִפִּי
36 שְׁהִיְתָה קֶשֶׁת הָרְאִיָּה יָתֵר עַל אַחַת עֲשָׂרָה מַעְלֹת,
37 וְהִי הָאֶרֶץ הָרְאִישׁוֹן יָתֵר עַל [אַחַת] עֲשָׂרָה - יִדְעַ
38 שְׂוֹדְאֵי יִרְאָה בְּלִיל זֶה לִפִּי הַקָּצִין הַקְּצוּבוֹת. וְכֵן
39 תִּשְׁעֵר בְּכָל קֶשֶׁת וְקֶשֶׁת עִם הָאֶרֶץ הָרְאִישׁוֹן שְׁלֵה⁴¹.

(38) צ"ל "ליל", השווה פט"ו ח"ח; פט"ז ה"ד ועוד.
(39) ע"י למעלה ה"ד. (40) ע"י למעלה ה"ג. (41) צ"ל
אחת עשרה, וכך הוא בדפוס קושטא ובכת"י תימן.

40 כג. וְכִבֵּר רְאִיתָ מִן הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֹו כְּמַה חֲשֻׁבוֹנוֹת
41 יֵשׁ בּוֹ, וְכְמַה תּוֹסְפוֹת וְכְמַה גְּרוּעִין, אַחֵר שְׂיִגְעֻנוּ
42 הַרְבֵּה, עַד שְׁהִמְצָאנוּ דְּרָכִים קְרוּבִים שְׂאִין בְּחֻשְׁבוֹנוֹם
43 עֵמֶק גָּדוֹל. שְׁהִירָח עֲלָקָלוֹת גְּדוּלוֹת יֵשׁ
44 בְּמַעְגְלוֹתָיו, וְלִפְיֶכָּךְ אֲמָרוּ חֲכָמִים⁴²: שְׁמֹשׁ יָדַע
45 מְבֹאוֹ, יָרַח לֹא יָדַע מְבֹאוֹ. וְאֲמָרוּ חֲכָמִים⁴³:
46 פְּעָמִים בָּא בְּאַרְכָּה, פְּעָמִים בָּא בְּקֶצֶרָה; כְּמוֹ
47 שֶׁתִּרְאֶה מִחֲשֻׁבוֹנוֹת אֵלֹו, שְׁפַעֲמִים תּוֹסִיף וּפְעָמִים
48 תִּגְרַע, עַד שֶׁתִּהְיֶה קֶשֶׁת הָרְאִיָּה, וּפְעָמִים תִּהְיֶה קֶשֶׁת
49 הָרְאִיָּה אַרְכָּה וּפְעָמִים קֶצֶרָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(42) רבי יוחנן ראש השנה כה, א. (43) רבן גמליאל, שם.

50 כד. וְטַעַם כָּל אֵלֹו הַחֲשֻׁבוֹנוֹת, וּמִפְּנֵי מַה מוֹסִיפִים
51 מִנֵּן זֶה וּמִפְּנֵי מַה גּוֹרְעִין, וְהִיאָף נֹדַע כָּל דְּבָר
52 וְדָבָר מֵאֵלֹו הַדְּבָרִים, וְהִיאָה עַל כָּל דְּבָר וְדָבָר -
53 הִיא חֲכָמַת הַתְּקוּפוֹת⁴⁴ וְהִגִּימְטְרִיּוֹת⁴⁵, שֶׁחִבְרוּ בָּהּ
54 חֲכָמֵי יוֹן סְפָרִים הַרְבֵּה, וְהֵם הַנִּמְצָאִים עֲכָשׁוּ בִּיד
55 הַחֲכָמִים; אֲבָל הַסְּפָרִים שֶׁחִבְרוּ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁהִיוּ
56 בִּימֵי הַנְּבִיאִים מְבִנֵּי יִשְׁשֹׁכָר⁴⁶, לֹא הִגִּיעוּ אֵלֵינוּ.
57 וּמֵאַחֵר שֶׁכָּל אֵלֹו הַדְּבָרִים בְּרָאיוֹת בְּרוּרוֹת הֵם, שְׂאִין
58 בָּהֶם דְּפִי, וְאֵי אֲפָשָׁר לֵאמֹר לְהַרְהוֹר אֲחֵרֵיהֶם - אֵין
59 חוֹשְׁשִׁין לְמַחְבֵּר, בֵּין שֶׁחִבְרוּ אוֹתָם נְבִיאִים בֵּין

1 עַד סוֹף מַעְלָה אַרְבַּע עֲשָׂרָה - תַּעֲרֹף קֶשֶׁת הָרְאִיָּה
2 אֶל הָאֶרֶץ הָרְאִישׁוֹן, וְתִדַּע אִם יִרְאָה אוֹ לֹא יִרְאָה מִן
3 הַקָּצִין שִׁישׁ לֹו; וְהֵן הַנִּקְרָאִין קָצֵי הָרְאִיָּה³³.

(33) שני גורמים קובעים אפשרות הראיה בתנאים אקלימיים
נוחים (ע"י לקמן פי"ח: 1) קשת הראיה, שממנה תלוי
שיעור הזמן שהירח גלוי לעין עד שקיעתו, (2) האורך
הראשון, כלומר המרחק בין הירח לבין השמש, שממנו תלוי
גודל החלק המואר של הירח. בה במידה שהירח התרחק
יותר מן השמש, בה במידה החלק המואר שבו גדול יותר.
בה במידה שקשת הראיה קטנה יותר, בה במידה מוכרח
האורך הראשון להיות גדול יותר, כדי שיראה הירח. ובה
במידה שהאורך הראשון קטן יותר, מוכרחת קשת הראיה
להיות גדולה יותר. אם החלק המואר של הירח גדול, אפשר
לראותו אפילו הוא ממהר לשקוע. אם הוא נשאר זמן רב
גלוי עד השקיעה, אפשר לראותו אפילו כשהחלק המואר
קטן, כלומר האורך הראשון קטן. על זה בנויים קיצי
(גבולות) הראיה.

4 יז. וְאֵלֹו הֵן קָצֵי הָרְאִיָּה? אִם תִּהְיֶה קֶשֶׁת הָרְאִיָּה
5 מִיָּתֵר³⁴ עַל תִּשְׁעֵי מַעְלֹת עַד סוֹף עֶשֶׂר מַעְלֹת אוֹ
6 יָתֵר עַל עֶשֶׂר, וְיִהְיֶה הָאֶרֶץ הָרְאִישׁוֹן שְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה
7 מַעְלֹת אוֹ יוֹתֵר - וַיֵּדְאֵי יִרְאָה³⁵; וְאִם תִּהְיֶה קֶשֶׁת
8 פְּחוֹת מִזֶּה, אוֹ יִהְיֶה הָאֶרֶץ פְּחוֹת מִזֶּה - לֹא יִרְאָה.

(34) בדפוס קושטא - "יותר", וכן גם בהלכות י"ח, י"ט, כ',
כ"א. (35) כשקשת הראיה עולה במעט על המינימום, יכול
האורך הראשון להיות פחות מעט מן המקסימום.

9 יח. וְאִם תִּהְיֶה קֶשֶׁת הָרְאִיָּה מִיָּתֵר עַל עֶשֶׂר מַעְלֹת עַד
10 סוֹף אַחַת עֲשָׂרָה מַעְלֹת אוֹ יָתֵר עַל אַחַת עֲשָׂרָה, וְיִהְיֶה
11 הָאֶרֶץ הָרְאִישׁוֹן שְׁתֵּים עֲשָׂרָה מַעְלֹת אוֹ יוֹתֵר - וַיֵּדְאֵי
12 יִרְאָה; וְאִם תִּהְיֶה קֶשֶׁת פְּחוֹת מִזֶּה, אוֹ יִהְיֶה הָאֶרֶץ
13 פְּחוֹת מִזֶּה - לֹא יִרְאָה.

14 יט. וְאִם תִּהְיֶה קֶשֶׁת הָרְאִיָּה מִיָּתֵר עַל אַחַת עֲשָׂרָה עַד
15 סוֹף שְׁתֵּים עֲשָׂרָה מַעְלֹת אוֹ יָתֵר עַל שְׁתֵּים עֲשָׂרָה,
16 וְיִהְיֶה הָאֶרֶץ הָרְאִישׁוֹן אַחַת עֲשָׂרָה מַעְלֹת אוֹ יוֹתֵר -
17 וַיֵּדְאֵי יִרְאָה; וְאִם תִּהְיֶה קֶשֶׁת פְּחוֹת מִזֶּה, אוֹ יִהְיֶה
18 הָאֶרֶץ פְּחוֹת מִזֶּה - לֹא יִרְאָה.

19 כ. וְאִם תִּהְיֶה קֶשֶׁת הָרְאִיָּה מִיָּתֵר עַל שְׁתֵּים עֲשָׂרָה
20 מַעְלֹת עַד סוֹף שְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה מַעְלֹת אוֹ יָתֵר עַל שְׁלֹשׁ
21 עֲשָׂרָה, וְיִהְיֶה הָאֶרֶץ הָרְאִישׁוֹן עֶשֶׂר מַעְלֹת אוֹ יוֹתֵר -
22 וַיֵּדְאֵי יִרְאָה; וְאִם תִּהְיֶה קֶשֶׁת פְּחוֹת מִזֶּה, אוֹ יִהְיֶה
23 הָאֶרֶץ פְּחוֹת מִזֶּה - לֹא יִרְאָה.

24 כא. וְאִם תִּהְיֶה³⁶ קֶשֶׁת הָרְאִיָּה מִיָּתֵר עַל שְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה
25 מַעְלֹת עַד סוֹף אַרְבַּע עֲשָׂרָה אוֹ יָתֵר עַל אַרְבַּע
26 עֲשָׂרָה, וְיִהְיֶה הָאֶרֶץ הָרְאִישׁוֹן תִּשְׁעֵי מַעְלֹת³⁷ אוֹ יוֹתֵר

32 שְׁהִיְתָה קִשְׁת הָרֹאֵה תִשַּׁע מַעֲלוֹת וְחֻמְשָׁה חֲלָקִים,
33 וְהָיָה הָאֲרֶץ הָרֹאשׁוֹן שֶׁל עֲשָׂרָה מַעֲלוֹת בְּשׁוּהָ,
34 וּבָאוּ עֲדִים שְׂרָאוּהוּ: אִם הָיָה בִּימֹת הַחֲמָה, או
35 שְׁהָיוּ בְּמָקוֹם נְמוּךְ - חוֹשִׁישִׁין לָהֶן, וּבּוֹדְקִין אוֹתָן
36 הַרְבֵּה; וְאִם הָיָה בִּימֹת הַגְּשָׁמִים, או בְּמָקוֹם גְּבוּהָ
37 בְּיוֹתֵר - וְדַאי יִרְאֶה, אִם לֹא יִהְיוּ שָׁם עֲבִים
38 הַמְּבַדִּילִין.

(3 כלומר, עונת השנה, ימות החמה או ימות הגשמים.

39 ה. עֲדִים שְׂרָאוּ הַחֹדֶשׁ בְּזִמְנֹו, וּבָאוּ וְהַעֲדִיו, וְקָבְלוּם
40 בֵּית דִּין, וְקִדְּשׁוּ אֶת הַחֹדֶשׁ הַזֶּה הָרֹאשׁוֹן, וּמָנוּ
41 תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם מִן הַיּוֹם הַמֻּקְדָּשׁ, וְלִיל שְׁלֹשִׁים
42 לֹא נִרְאָה הַיָּרֵחַ, מִפְּנֵי שְׂאֵי אִפְשָׁר לוֹ לְהִרְאֹת⁴ או
43 מִפְּנֵי שִׁפְסוּהוּ עֲבִים, וְהָרִי בֵּית דִּין מְצַפִּין לוֹ כָּל יוֹם
44 שְׁלֹשִׁים, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ, וְלֹא בָּאוּ עֲדִים, וְעָבְרוּ אֶת
45 הַחֹדֶשׁ, וְנִמְצָא יוֹם רֹאשׁ חֹדֶשׁ הַשְּׁנִי יוֹם אֶחָד
46 וּשְׁלֹשִׁים, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ;

(4 לפי חשבון הראייה.

47 ו. וְהַתְּחִילוּ לִמְנוֹת תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם מִן יוֹם רֹאשׁ
48 הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי, וְלִיל שְׁלֹשִׁים לֹא נִרְאָה הַיָּרֵחַ, אִם
49 תֹּאמַר שֶׁכֹּף מְעַבְרִין אֶת זֶה וְעוֹשִׂין אוֹתוֹ שְׁלֹשִׁים,
50 וְקוֹבְעִין רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי יוֹם אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים -
51 כֹּף אִפְשָׁר שֶׁלֹּא יִרְאֶה הַיָּרֵחַ בְּלִיל שְׁלֹשִׁים גַּם מִחֹדֶשׁ
52 זֶה, וְנִמְצָאוּ מְעַבְרִין וְהוֹלְכִין, וְעוֹשִׂין חֲדָשִׁים אַחֵר
53 שְׁלֹשִׁים כָּל הַשָּׁנָה כְּלָה, וְנִמְצָא בַּחֹדֶשׁ אַחֲרוֹן אִפְשָׁר
54 שֶׁיִּרְאֶה הַיָּרֵחַ בְּלִיל חֻמְשָׁה וְעֶשְׂרִים בּוֹ אוֹ בְּלִיל
55 שְׁשָׁה וְעֶשְׂרִים⁵, וְאֵין לָהּ דָּבָר שְׂחֹק וְהַפְסֵד יוֹתֵר
56 מִזֶּה.

(5 כי הזמן שבין מולד למולד הוא כ"ט יום, י"ב שעות ותשצ"ג חלקים.

57 ז. וְאֵל תֹּאמַר שֶׁהַדָּבָר הַזֶּה דָּבָר שְׂאִינוֹ מְצוּי הוּא,
58 שֶׁלֹּא יִרְאֶה הַיָּרֵחַ בְּכָל הַשָּׁנָה, אֲלֹא דָּבָר קְרוֹב הוּא
59 הַרְבֵּה, וּפְעָמִים רַבּוֹת יֵאָרֵעַ זֶה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ בְּמִדִּינוֹת
60 שְׁזִמְן הַגְּשָׁמִים שָׁם אֲרֶץ וְהַעֲבִים רַבִּים; שְׂאִין אָנוּ
61 אוֹמְרִין שֶׁלֹּא יִרְאֶה הַיָּרֵחַ בְּכָל הַשָּׁנָה, אֲלֹא שֶׁלֹּא
62 יִרְאֶה בַּתְּחִלַּת הַחֲדָשִׁים וְיִרְאֶה אַחֵר כֹּף. וּפְעָמִים לֹא
63 יִרְאֶה מִפְּנֵי שְׂאֵי אִפְשָׁר לוֹ שֶׁיִּרְאֶה בָּהֶם, וְחֲדָשִׁים
64 שֶׁאִפְשָׁר שֶׁיִּרְאֶה בָּהֶם לֹא יִרְאֶה מִפְּנֵי הָעֲבִים אוֹ
65 מִפְּנֵי שֶׁהָיָה קָטָן בְּיוֹתֵר וְלֹא נִתְּבַּן אָדָם לְרֹאוֹתוֹ.

66 ח. אֲלֹא הַקְּבֵלָה שֶׁהָיָה בִּיד חֲכָמִים אִישׁ מִפִּי אִישׁ
67 מִפִּי מִשָּׁה רַבְּנֵי כֹף הָיָה: שֶׁבְּזִמְנֵי שֶׁלֹּא יִרְאֶה הַיָּרֵחַ
68 בַּתְּחִלַּת הַחֲדָשִׁים חֹדֶשׁ אַחֵר חֹדֶשׁ - בֵּית דִּין קוֹבְעִין
69 חֹדֶשׁ מְעַבֵּר מִשְׁלֹשִׁים יוֹם, וְחֹדֶשׁ חֹסֵר מִתִּשְׁעָה
70 וְעֶשְׂרִים יוֹם; וְכֵן מִחֻשְׁבִּין⁶ וְקוֹבְעִין חֹדֶשׁ מְעַבֵּר

1 שֶׁחָבְרוּ אוֹתָם הָאֲמוֹת⁷; שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁנִּתְּגַלָּה טַעְמוֹ,
2 וְנוֹדְעָה אֱמֻתָּתוֹ בְּרָאוּיֹת שְׂאִין בָּהֶם דְּפִי, אָנוּ סוֹמְכִין
3 עַל זֶה הָאִישׁ שֶׁאָמְרוּ אוֹ שֶׁלְּמַדּוֹ עַל הָרֹאֵה
4 שֶׁנִּתְּגַלָּתָה וְהַטַּעַם שֶׁנוֹדַע.

(44 אסטרונומיה. (45 הנדסה. (46 הכוונה לכתוב
"ומבני יששכר יודעי בינה לעתים" (דה"א, יב, לב). את
המילה "לעתים", דרשו חז"ל לחשבון העיבור. ע"י בראשית
רבה פרשה עב. ועי' רד"ק לפסוק שם. (47 "ושמע האמת
ממי שאמרה" (מתוך ההקדמה ל'שמונה פרקים').

יום ש"ק כ"ד תמוז ה'תשפ"ב

פרק שְׁמוֹנֶה עָשָׂר

(1 אפשרות התגלות הירח ואפשרות העלמותה ונמשך
לעיבור החודש. ונסתיים הפרק בדין אין סומכין על קידוש
בית דין שבארץ ישראל.

5 א. דָּבָר יָדוּעַ וּבִרְרוֹר, שְׂאֵם יוֹצֵיאָה לָהּ הַחֻשְׁבּוֹן
6 שֶׁהִירֵחַ יִרְאֶה בְּלִילָה, אִפְשָׁר שֶׁיִּרְאֶה וְאִפְשָׁר שֶׁלֹּא
7 יִרְאֶה, מִפְּנֵי הָעֲבִים שֶׁמְכַסִּין אוֹתוֹ, או מִפְּנֵי הַמָּקוֹם
8 שֶׁהוּא גִּיָּא, או שֶׁהָיָה הָר גְּבוּהָ כְּנֶגֶד רוֹחַ מְעַרֵּב
9 לְאִנְשֵׁי אוֹתוֹ הַמָּקוֹם², שֶׁנִּמְצָאוּ כְּאֵלוֹ הֵן יוֹשְׁבֵין
10 בְּגִיָּא. שֶׁהִירֵחַ לֹא יִרְאֶה לְמִי שֶׁהוּא בְּמָקוֹם נְמוּךְ,
11 אִפְלוּ הָיָה גָּדוֹל, וְיִרְאֶה לְמִי שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּרֹאשׁ הָר
12 גְּבוּהָ וְתִלּוּל, אִף עַל פִּי שֶׁהִירֵחַ קָטָן בְּיוֹתֵר; וְכֵן
13 יִרְאֶה לְמִי שֶׁשׁוֹכֵן עַל שְׂפַת הַיָּם אוֹ לְמִי שֶׁמֵּהִלָּךְ
14 בְּסִפִּינָה בֵּין הַגְּדוֹל, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא קָטָן בְּיוֹתֵר.

(2 שאיננו גיא.

15 ב. וְכֵן בִּימֹת הַגְּשָׁמִים, אִם יִהְיֶה יוֹם צַח, יִרְאֶה
16 הַיָּרֵחַ יוֹתֵר מִמָּה שֶׁיִּרְאֶה בִּימֹת הַחֲמָה. לְפִי שֶׁבִּימֹת
17 הַגְּשָׁמִים, אִם יִהְיֶה יוֹם צַח - יִהְיֶה הָאֲוִיר זָךְ הַרְבֵּה,
18 וְיִרְאֶה הָרָקִיעַ בְּטֹהַר יוֹתֵר, מִפְּנֵי שְׂאִין שָׁם אֲבָק
19 שִׁתְּעַרֵּב בְּאֲוִיר; אֲבָל בִּימֹת הַחֲמָה יִהְיֶה הָאֲוִיר
20 כְּאֵלוֹ הוּא מְעֻשָּׁן, מִפְּנֵי הָאֲבָק, וְיִרְאֶה הַיָּרֵחַ קָטָן.

21 ג. וְכָל זִמְן שֶׁתִּמְצָא קִשְׁת הָרֹאֵה וְהָאֲרֶץ הָרֹאשׁוֹן
22 שֶׁתִּעָרֶף לָהּ עִם שְׁנֵי הַקָּצִין שֶׁלָּהֶם בְּצִמְצוֹם - יִהְיֶה
23 הַיָּרֵחַ קָטָן בְּיוֹתֵר, וְלֹא יִרְאֶה אֲלֹא בְּמָקוֹם גְּבוּהָ
24 בְּיוֹתֵר; וְאִם תִּמְצָא קִשְׁת הָרֹאֵה וְהָאֲרֶץ הָרֹאשׁוֹן
25 אֲרִבִּין הַרְבֵּה, וְהוֹסִיפוּ עַד סוֹף הַקָּצִים שֶׁלָּהֶן
26 מִמַּעֲלוֹת - יִרְאֶה הַיָּרֵחַ גָּדוֹל; לְפִי אֲרֶץ הַקִּשְׁת
27 וְהָאֲרֶץ הָרֹאשׁוֹן יִהְיֶה גָּדוֹל וְגִלְתָּה לְכָל.

28 ד. לְפִיכֹךְ רָאוּי לְבֵית דִּין לָשׂוּם שְׁנֵי דְּבָרִים אֵלוֹ
29 בְּלִבָּם, שֶׁהֵן: זִמְן הָרֹאֵה³ וּמִקוֹמָה, וְשׁוֹאֲלִין אֶת
30 הָעֲדִים בְּאֵי זֶה מָקוֹם רְאִיתָם. שְׂאֵם הִתְּהָה קִשְׁת
31 הָרֹאֵה קֶצְרָה, וְיִתֵּן הַחֻשְׁבּוֹן שֶׁיִּרְאֶה בְּצִמְצוֹם, כְּגוֹן

שָׁאם יֵרָאֵה הַיָּרֵחַ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל - יֵרָאֵה בְּכָל מְדִינֹת
הָעוֹלָם שֶׁהוּא לְמַעַרְב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּמְכֻנּוֹת כְּנַגְדָּהּ¹³;
וְאִם יִמָּן הַחֲשֹׁבֹן, שְׂלֹא יֵרָאֵה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל - אֶפְשָׁר
שִׁירָאֵה בְּמְדִינֹת אַחֲרוֹת שֶׁהֵן לְמַעַרְב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
וּמְכֻנּוֹת כְּנַגְדָּהּ. לְפִיכָף: אִם יֵרָאֵה הַיָּרֵחַ בְּמְדִינָה
שֶׁהִיא לְמַעַרְב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - אֵין בָּזָה רְאִיָּה שְׂלֹא
יֵרָאֵה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל; אֲלֹא אֶפְשָׁר שֶׁנִּרְאָה הַיָּרֵחַ
בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל.

(13) באותו רוחב גיאוגרפי. במדינות שהן למערב ארץ-
ישראל שוקעת השמש יותר מאוחר, ובינתיים גדל האורך
הראשון (המרחק שבין הירח לשמש). מכאן שאם יראה
הירח בארץ-ישראל, יראה בכל המדינות שהן למערב ארץ
ישראל.

יד. אָבֵל אִם לֹא יֵרָאֵה הַיָּרֵחַ בְּרֹאשׁ הַהָרִים¹⁴
בְּמְדִינָה הַמַּעֲרֵבִית הַמְּכֻנָּת כְּנַגְדָּהּ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל -
בִּידוּעַ שְׂלֹא נִרְאָה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל.

(14) ולא היו עננים.

טו. וְכֵן אִם לֹא יֵרָאֵה הַיָּרֵחַ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל - בִּידוּעַ
שֶׁלֹא נִרְאָה בְּכָל מְדִינֹת הָעוֹלָם שֶׁהֵן לְמִזְרַח אֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל וּמְכֻנּוֹת כְּנַגְדָּהּ¹⁵; וְאִם יֵרָאֵה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל
- אֶפְשָׁר שִׁירָאֵה בְּמְדִינֹת מִזְרַחִיּוֹת וְאֶפְשָׁר שְׂלֹא
יֵרָאֵה. לְפִיכָף: אִם יֵרָאֵה בְּמְדִינָה שֶׁהִיא לְמִזְרַח אֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל וּמְכֻנָּת כְּנַגְדָּהּ - בִּידוּעַ שֶׁנִּרְאָה בְּאַרְץ
יִשְׂרָאֵל; וְאִם לֹא נִרְאָה בְּמְדִינָה הַמִּזְרַחִית - אֵין בָּזָה
רְאִיָּה, אֲלֹא אֶפְשָׁר שִׁירָאֵה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל.

(15) כי שם מקדימה השמש לשקוע.

טז. וְכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים - כְּשֶׁהֵיוּ הַמְּדִינֹת שֶׁבְּמַעַרְב
וּשֶׁבְּמִזְרַח מְכֻנּוֹת¹⁶, כְּגוֹן שֶׁהֵיוּ נוֹטוֹת לְצָפוֹן הָעוֹלָם
מִשְׁלֹשִׁים מַעְלֹת עַד חֲמֵשׁ וּשְׁלֹשִׁים מַעְלֹת; אָבֵל
אִם הֵיוּ נוֹטוֹת לְצָפוֹן יוֹתֵר מִזֶּה אוֹ פָּחוֹת - מִשְׁפָּטִים
אַחֲרִים יֵשׁ לָהֶן¹⁷, שֶׁהֵיוּ אֵינֶן מְכֻנּוֹת כְּנַגְדָּהּ אֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל. וְדְבָרִים אֵלּוּ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּעֵרֵי מִזְרַח וּמַעַרְב,
אֵינֶן אֲלֹא לְהַגִּיד כָּל מִשְׁפָּטֵי הָרְאִיָּה, לְהַגְדִּיל תוֹרָה
וּלְהַאדִּיקָה, לֹא שִׁיְהִיו בְּנֵי מִזְרַח אוֹ בְּנֵי מַעַרְב
סוֹמְכִין עַל רְאִיַּת הַיָּרֵחַ אוֹ תוֹעִיל לָהֶם כְּלוּם, אֲלֹא
לְעוֹלָם אֵין סוֹמְכִין אֲלֹא עַל קִדּוּשׁ בֵּית דִּין שֶׁבְּאַרְץ
יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּמָה פְּעָמִים.

(16) ברוחב הגיאוגרפי. (17) בזריחה ובשקיעה.

פָּרָק תְּשַׁעָה עָשָׂר

(1) נטיותיו של הירח וחקירות העדים.

א. לְפִי שֶׁאַמְרוּ חֲכָמִים, שֶׁבְּכָלֵל דְּבָרִים שֶׁהֵיוּ
בוֹדְקִין בָּהֶן אֶת הָעֵדִים אוֹמְרִין לָהֶן: לְהִיכֵן הָיָה
הַיָּרֵחַ נוֹטָה² - כְּשֶׁר בְּעֵינֵי הַדּוֹדֵיעַ דָּרָךְ חֲשֹׁבֹן דָּבָר

וְהָדֵשׁ חֶסֶר, בְּקִבְעָה לֹא בְּקִדּוּשׁ⁷, שֶׁאֵין מְקַדְּשִׁין
אֲלֹא עַל הָרְאִיָּה. וּפְעָמִים עוֹשִׂין מְלֵא אַחֵר מְלֵא אוֹ
חֶסֶר אַחֵר חֶסֶר, כְּמוֹ שִׁירָאֵה לָהֶם מִן הַחֲשֹׁבֹן.

(6) לפי חשבונות הראייה ולא לפי החשבון האמצעי.
(7) אין אומרים "מקודש".

ט. וּמִתְפַּנֵּינֵן לְעוֹלָם בְּחֲשֹׁבוֹנָם, שֶׁאִם יֵרָאֵה הַיָּרֵחַ
בְּחָדֵשׁ הַבָּא - יֵרָאֵה בְּזִמְנוֹ אוֹ בְּלֵיל עֲבוּרוֹ, לֹא שִׁירָאֵה
קִדְּם זִמְנוֹ, שֶׁהוּא לֵיל שְׁמוֹנָה וְעֶשְׂרִים. וּבְחֲשֹׁבוֹנֹת
הָרְאִיָּה הָאֵלּוּ שֶׁבְּאַרְנוּ, יִתְבָּאֵר לָךְ וְתִדַּע מִתִּי אֶפְשָׁר
שִׁירָאֵה וּמִתִּי אֶפְשָׁר שְׂלֹא יֵרָאֵה, וְעַל זֶה סוֹמְכִין
וּמַעַבְרִין חֹדֶשׁ אַחֵר חֹדֶשׁ, אוֹ עוֹשִׂין חֹדֶשׁ חֶסֶר אַחֵר
חֹדֶשׁ חֶסֶר. וְלְעוֹלָם אֵין פּוֹחֲתִין מֵאַרְבָּעָה חֲדָשִׁים
הַמַּעַבְרִין בְּשָׁנָה, וְלֹא מוֹסִיפִין עַל שְׁמוֹנָה חֲדָשִׁים
הַמַּעַבְרִין⁸. וְגַם לְעַבּוֹר חֲדָשִׁים אֵלּוּ, שֶׁמַּעַבְרִין לְפִי
חֲשֹׁבוֹן⁹, עוֹשִׂין סְעֻדַּת עֲבוּר הַחֹדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁאַמְרָנוּ
בְּפָרָק שְׁלִישִׁי.

(8) דין זה הוא בזמן שקדשו על פי הראייה, או קבעו על פי
חשבונות הראייה, אבל כיום שקובעים את החודש על פי
החשבון האמצעי, אין פוחתים מחמשה חדשים מעוברים
(בשנה שחדשה חסרים), ואין מוסיפים על שבעה חדשים
מעוברים (בשנה שחדשה שלמים). (9) ולא רק במקרה
שציפו בית דין כל יום השלושים לעדי הראייה שלא באו.

י. וְכָל שֶׁתִּמְצָא בְּגִמְרָא מְדָבְרִים שֶׁמֵּרְאִין שְׁבִית דִּין
סוֹמְכִין עַל הַחֲשֹׁבֹן, וּמִפִּי מִשָּׁה מְסִינֵי שֶׁהַדָּבָר
מְסוּר לָהֶם וְהִרְשׁוֹת בְּיָדָם לְחֶסֶר אוֹ לְעֶבֶר, וְכֵן זֶה
שֶׁחֶסֶר תְּשַׁעָה חֲדָשִׁים בְּשָׁנָה, וְכָל פְּיוּצָא בָּזָה - הַפֵּל
עַל עֶקֶר זֶה הוּא בְּנוֹי, בְּזִמְן שֶׁלֹא נִרְאָה הַחֹדֶשׁ
בְּזִמְנוֹ¹⁰.

(10) ליל שלושים.

יא. וְכֵן זֶה שֶׁאַמְרוּ חֲכָמִים, שֶׁמַּעַבְרִין אֶת הַחֹדֶשׁ
לְצִדָּה¹¹ - הוּא בְּחֲדָשִׁים אֵלּוּ, שֶׁמַּעַבְרִין אוֹתָן לְפִי
חֲשֹׁבוֹן וְעוֹשִׂין אֶחָד מְלֵא וְאֶחָד חֶסֶר, וְיֵשׁ לָהֶם
לְעַבֵּר חֹדֶשׁ אַחֵר חֹדֶשׁ אוֹ לְחֶסֶר - בָּזָה הוּא
שֶׁמַּעַבְרִין לְצִדָּה, מִפְּנֵי שֶׁלֹא נִרְאָה הַיָּרֵחַ בְּזִמְנוֹ;
אֲלֹא¹² בַּעַת שִׁירָאֵה הַיָּרֵחַ בְּזִמְנוֹ, שֶׁהוּא תַּחֲלַת הַיּוֹמוֹת
נִרְאָה אַחֵר שֶׁנִּתְקַבֵּץ עִם הַשֶּׁמֶשׁ - מְקַדְּשִׁין לְעוֹלָם.

(11) כדי למנוע ששבת ויום הכפורים יבואו רצופים. (12) -
אבל.

יב. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ - בְּזִמְן שֶׁיֵּשׁ שָׁם בֵּית דִּין,
וְסוֹמְכִין עַל הָרְאִיָּה; אָבֵל בְּזִמְנֵים אֵלּוּ - אֵין סוֹמְכִין
אֲלֹא עַל הַקִּבְעָה, בָּזָה הַחֲשֹׁבֹן הָאֲמָצְעִי הַפְּשוּט
בְּכָל יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת אֵלּוּ.

יג. יִתְבָּאֵר בְּסִפְרֵי חֲשֹׁבוֹן הַתְּקוּפוֹת וְהַגִּימְטְרִיאֹת,

37 - נְטִיתָם אַרְבַּע מַעְלֹת. עֲשִׂירִים מַעְלֹת - נְטִיתָם
38 שְׁמוֹנֶה מַעְלֹת. שְׁלֹשִׁים מַעְלֹת - נְטִיתָם אַחַת עֶשְׂרֵה
39 מַעְלֹת וּמִחֻצָּה. וְאַרְבָּעִים מַעְלֹת - נְטִיתָם חֲמֵשׁ
40 עֶשְׂרֵה מַעְלֹת. חֲמֵשִׁים מַעְלֹת - נְטִיתָם שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה
41 מַעְלֹת. שִׁשִּׁים מַעְלֹת - נְטִיתָם עֲשָׂרִים מַעְלֹת.
42 שִׁבְעִים מַעְלֹת - נְטִיתָם שְׁתֵּים וְעֶשְׂרִים מַעְלֹת.
43 שְׁמוֹנִים מַעְלֹת - נְטִיתָם שְׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים מַעְלֹת.
44 תִּשְׁעִים מַעְלֹת - נְטִיתָם שְׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים מַעְלֹת וְחֻצִי
45 מַעְלָה.

46 ח. וְאִם יִהְיוּ אַחָדִים בְּמִנְיָן - תִּקַּח לָהֶם מִנְתֶּם מִבֵּין
47 שְׁתֵּי הַנְּטִיּוֹת, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּשִׁמְשׁ⁷ וּבִיָּרֵחַ⁸. בְּיָצֵד ?
48 חֲמֵשׁ מַעְלֹת - נְטִיתָם שְׁתֵּי מַעְלֹת. וְאִם הָיָה מִנְיָן
49 הַמַּעְלֹת שְׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים - נְטִיתָם תִּשְׁעֵי מַעְלֹת. וְעַל
50 דֶּרֶךְ זֶה בְּכָל הָאֲחָדִים שֶׁהֵן עִם הָעֲשָׁרוֹת.

(7 למעלה פ"ג, ה"ז. 8) למעלה פט"ו, ה"ז.

51 ט. וּמֵאַחֵר שֶׁתִּדַּע הַנְּטִיָּה שֶׁל מַעְלֹת מֵאֲחָד עַד
52 תִּשְׁעִים - תִּדַּע נְטִיתָם כֻּלָּן, כְּדֶרֶךְ שֶׁהוֹדַעְנוּם בְּרֹחַב
53 הַיָּרֵחַ⁹: שֶׁאִם הָיָה הַמִּנְיָן יוֹתֵר עַל תִּשְׁעִים עַד מֵאָה
54 וּשְׁמוֹנִים - תִּגְרַע אוֹתוֹ מֵמֵאָה וּשְׁמוֹנִים, וְאִם הָיָה
55 יוֹתֵר עַל מֵאָה וּשְׁמוֹנִים עַד מֵאָתִים וְשִׁבְעִים - תִּגְרַע
56 מִמֶּנּוּ מֵאָה וּשְׁמוֹנִים¹⁰, וְאִם הָיָה יוֹתֵר עַל מֵאָתִים
57 וְשִׁבְעִים עַד שְׁלֹשׁ מֵאֹת וְשִׁשִּׁים - תִּגְרַע אוֹתוֹ
58 מִשְׁלֹשׁ מֵאֹת וְשִׁשִּׁים, וְהַנֶּשְׁאָר תִּדַּע נְטִיתוֹ, וְהוּא
59 נְטִית אוֹתוֹ הַמִּנְיָן שֶׁבִּיָּדְךָ בְּלֹא גִרְעוֹן וְלֹא תוֹסַפֵּת.

(9 למעלה פט"ו, ה"ג. 10) כי בק"פ מעלות (מזל מאזנים) אין כל נטיה מקו המשווה.

60 י. אִם תִּרְצֶה לִידַע כִּפּוּהַ מַעְלֹת הוּא הַיָּרֵחַ נוֹטָה
61 מֵעַל הַקּוֹ הַשָּׁמַיְמִי כִּנְגֵד צִפּוֹן הָעוֹלָם אוֹ כִּנְגֵד דְּרוֹם
62 הָעוֹלָם - תִּדַּע תַּחֲלָה כִּפּוּהַ נְטִית הַמַּעְלָה שֶׁהִיא
63 מְקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי, וְלֹאִי זֶה רוּחַ הָיָה נוֹטָה, לְצִפּוֹן
64 אוֹ לְדְרוֹם¹¹. וְתַחֲזֹר וְתַחֲשֹׁב וְתוֹצִיא רֹחַב הַיָּרֵחַ
65 הָרָאשׁוֹן, וְתִרְאֶה אִם הוּא צִפּוֹנִי אוֹ דְרוֹמִי. אִם
66 נִמְצָאוּ רֹחַב הַיָּרֵחַ וְנְטִית מַעְלָתוֹ¹² בְּרוּחַ אַחַת, כְּגוֹן
67 שֶׁהָיָה שְׁנֵיהֶם צִפּוֹנִים אוֹ דְרוֹמִים - תִּקְבֹּץ
68 שְׁנֵיהֶם¹³; וְאִם נִמְצָאוּ בְּשְׁתֵּי רוּחוֹת, כְּגוֹן שֶׁהָיָה
69 הָאֶחָד דְרוֹמִי וְהָאֶחָד צִפּוֹנִי - תִּגְרַע הַמַּעַט מִשְׁנֵיהֶם
70 מִן הָרֹב, וְהַנֶּשְׁאָר הוּא מְרִחַק הַיָּרֵחַ מֵעַל קו הַשָּׁמַיְמִי
71 בְּאוֹתָהּ הַרוּחַ שֶׁהָיָה בָּהּ הָרֹב בְּשְׁנֵיהֶם¹⁴.

(11 ע"י ה"ג. 12) של מקום הירח האמיתי. (13) תחבר את המספרים, כי נטיית המעלה ממעלות המזלות, מראה על נטיית השמש מן קו המשווה, ורוחב הירח מראה על נטיית הירח מן השמש. (14) צ"ל "משניהם", דוגמת המעט "משנים", וכן הוא בדפוס קושטא. גורעים, מכיון שהמספרים השווים בכיוונים מנוגדים מבטלים זה את זה.

1 זֶה. וְאִין אֲנִי מְדַקְדֵּק בּוֹ, לְפִי שֶׁאִינוּ מוֹעִיל בְּרִאֲיָה
2 כָּלָל. וְתַחֲלַת חֲשָׁבוֹן זֶה - לְדַעַת נְטִית הַמַּעְלֹת
3 תַּחֲלָה.

(2) לצפון או לדרום, ע"י ראש השנה כג, ב.

4 ב. הַעֲגוּלָה שֶׁהִיא עוֹבֶרֶת בְּמִחְצֵית הַמַּעְלֹת, שֶׁבָּהּ
5 מְהִלָּךְ הַשֶּׁמֶשׁ, אֵינָה עוֹבֶרֶת בְּאֶמְצַע הָעוֹלָם מִחֻצִי
6 הַמְּזוּרָח לְחֻצִי הַמַּעֲרָב, אֲלֵא נוֹטָה הִיא מֵעַל הַקּוֹ
7 הַשָּׁמַיְמִי, הַמְּסַבֵּב בְּאֶמְצַע הָעוֹלָם, כְּנֶגֶד צִפּוֹן וְדְרוֹם,
8 חֻצִיָּה נוֹטָה לְצִפּוֹן וְחֻצִיָּה נוֹטָה לְדְרוֹם³.

(3) ע"י בציור 4.

9 ג. וְשְׁתֵּי נִקְדוֹת יֵשׁ בָּהֶן, שְׁפּוֹנָעַת בָּהֶן בַּעֲגוּלַת הַקּוֹ
10 הַשָּׁמַיְמִי, הַמְּסַבֵּב בְּאֶמְצַע הָעוֹלָם: הַנִּקְדָּה הָאֶחָת -
11 רֹאשׁ מִזֵּל טָלָה, וְהַנִּקְדָּה הַשְּׁנִיָּה שְׁכִנְיָהּ - רֹאשׁ
12 מִזֵּל מֵאֲזֻנִּים. וְנִמְצָאוּ שְׁשֵׁה מַעְלֹת נוֹטוֹת לְצִפּוֹן -
13 מִתַּחֲלַת טָלָה עַד סוֹף בְּתוּלָה, וְשְׁשֵׁה נוֹטוֹת לְדְרוֹם
14 - מִתַּחֲלַת מִזֵּל מֵאֲזֻנִּים עַד סוֹף מִזֵּל דָּגִים.

15 ד. וּמֵרֹאשׁ מִזֵּל טָלָה יִתְחִילוּ הַמַּעְלֹת לְנוֹטוֹת מַעַט
16 מַעַט וּלְהִתְרַחֵק מֵעַל הַקּוֹ הַשָּׁמַיְמִי כְּנֶגֶד הַצִּפּוֹן, עַד
17 רֹאשׁ סֶרְטָן, וְיִהְיֶה רֹאשׁ סֶרְטָן רְחוֹק מֵעַל הַקּוֹ הַשָּׁמַיְמִי
18 לְרוּחַ הַצִּפּוֹן שְׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים מַעְלֹת וְחֻצִי מַעְלָה
19 בְּקִרְבּוֹ. וְיִחְזְרוּ הַמַּעְלֹת לְהִתְקַרֵּב לְקוֹ הַשָּׁמַיְמִי מַעַט
20 מַעַט, עַד רֹאשׁ מֵאֲזֻנִּים, שֶׁהוּא עַל הַקּוֹ הַשָּׁמַיְמִי.
21 וּמֵרֹאשׁ מֵאֲזֻנִּים יִתְחִילוּ לְנוֹטוֹת וּלְהִתְרַחֵק כְּנֶגֶד רוּחַ
22 דְּרוֹם, עַד רֹאשׁ גָּדִי, וְיִהְיֶה רֹאשׁ גָּדִי רְחוֹק מֵעַל הַקּוֹ
23 הַשָּׁמַיְמִי לְרוּחַ דְּרוֹם שְׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים מַעְלֹת וְחֻצִי
24 מַעְלָה. וְיִחְזְרוּ הַמַּעְלֹת לְהִתְקַרֵּב מַעַט מַעַט כְּנֶגֶד הַקּוֹ
25 הַשָּׁמַיְמִי, עַד רֹאשׁ טָלָה.

26 ה. נִמְצָא רֹאשׁ טָלָה וְרֹאשׁ מֵאֲזֻנִּים מְסַבֵּב⁴ עַל הַקּוֹ
27 הַשָּׁמַיְמִי, וְלִפְיָכֹךְ, בְּשִׁתְּהִיָּה הַשֶּׁמֶשׁ בְּשְׁנֵי רִאשִׁים אֵלּוּ,
28 לֹא תִהְיֶה נוֹטָה לֹא לְצִפּוֹן וְלֹא לְדְרוֹם, וְתַחֲזֹר בְּחֻצִי
29 מְזוּרָח וְתִשְׁקַע בְּחֻצִי מַעֲרָב, וְיִהְיֶה הַיּוֹם וְהַלֵּילָה
30 שְׁוִין בְּכָל הַיּוֹם⁵.

(4) יחד עם השמש בסיבוב היומי. (5) בראש טלה (אביב) ובראש מאזנים (סתיו), השמש בדיוק בקו המשווה, ואז אורך היום שווה לאורך הלילה.

31 ו. הָיָה נִתְבָּרֵר לָךְ, שֶׁכָּל מַעְלָה וּמַעְלָה מִמַּעְלֹת
32 הַמַּעְלֹת נוֹטָה לְצִפּוֹן אוֹ לְדְרוֹם, וְיֵשׁ לְנְטִיתָהּ שְׁעוֹר,
33 וְרֹב הַנְּטִיָּה לֹא תִהְיֶה יוֹתֵר עַל שְׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים
34 מַעְלֹת וְחֻצִי בְּקִרְבּוֹ.

(6) הגדולה ביותר.

35 ז. וְאֵלּוּ הֵם הַשְּׁעוּרִים שֶׁל נְטִיּוֹת, לְפִי מִנְיָן הַמַּעְלֹת
36 שֶׁל מַעְלֹת. וְהַתַּחֲלָה מִתַּחֲלַת מִזֵּל טָלָה. עֲשֹׂר מַעְלֹת

(22 ע"י ראש השנה כג, ב. (23 ע"י למעלה פ"ז, הי"ד.

טז. הרי בארנו חשבונות כל הדרכים שצריכין להם
בידיעת הראיה ובחקירת העדים, כדי שיהיה הכל
ידוע למבינים, ולא יחסרו דרך מדרכי התורה, ולא
ישוטטו לבקש אחריה בספרים אחרים. דרשו מעל
ספר ה' וקראו, אחת מהנה לא נעדרה²⁴.

(24 בדפוס קושטא ובדפוס רומי ר"מ מסתיים הענין
במילים: בריך רחמנא דסייען.

הלכות תעניות

מצות עשה אחת. והיא: לצעק לפני השם בכל עת
צרה גדולה שלא תבוא על הצבור.
ובאור מצוה זו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1 נתבאר בו ענין התענית מהו, וכיצד אדם מקבלו, ואי זה
דבר אסור בכל תענית, ומה עושין צבור בכל תענית. וסוף
דבר נתבאר בו מה שהוא ביאור כללי לנמשך אחר מצות
התורה, והוא לזעוק בעת צרה כמבאר שם.

א. מצות עשה מן התורה לזעוק? ולהריע בחצוצרות³
על כל צרה שתבוא על הצבור. שנאמר: על הצר
הצר אתכם - והרעתם בחצוצרות. כלומר: כל דבר
שיצטרף לכם, כגון בצרת ודבר וארבה וכיוצא בהן⁴,
יצעקו עליהן והריעו⁵.

(2 להתפלל בקול רם. (3 החצוצרות היו עשויות מעשת
של כסף (פ"ג מהל' כלי המקדש ה"ה). (4 ב'ספרי'
לבמדבר י, ט: "רבי עקיבא אומר... שדפון, וירקון, ואשה
מקשה לילד, וספינה המטורפת בים מנין? תלמוד-לומר על
הצר הצורר אתכם, על כל צרה וצרה שלא תבוא על הציבור
- והרעותם בחצוצרות". (5 וכתב ה'מגן אברהם' (או"ח
תחילת סי' תקעו): "ואני תמה, למה אין אנו נוהגין לתקוע
בעת צרה, ואף-על-פי שאין תענית ציבור בבבל, מכל-מקום
הלא מצוה מדאורייתא לתקוע בלא תענית?" [וכבר עמדו
על זה הרמב"ן בדרשתו לראש-השנה (הצופה מארץ הגר
שנה א' וב'), וכתב שמה שאין תוקעין בצרפת בתענית הוא
מפני שהם סבורים שמה שאמרו "אין תענית ציבור בבבל"
- היינו אפילו לתפילה ולתקיעות].

ב. ודבר זה מדרכי התשובה הוא. שבזמן שתבוא
צרה ויצעקו עליה ויריעו, ידעו הכל שבגלל
מעשיהם הרעים הורע להן. כפתוב: צונותיכם הטו
וגו'. וזה הוא שניגדם להסיר הצרה מעליהם.

ג. אבל אם לא יצעקו ולא יריעו, אלא יאמרו: דבר
זה ממנהג העולם ארע לנו, וצרה זו נקרה נקריה -
הרי זו דרך אכזריות, וגורמת להם להדבק
במעשיהם הרעים. ותוסיף הצרה צרות אחרות. הוא
שפתוב בתורה: והלכתם עמי בקרי, והלכתי גם אני

יא. כיצד? באנו לידע כמה הירח נוטה מעל הקו
השווה בליל הראיה, שהוא שני לחדש איר משנה זו,
וכבר ידענו¹⁵ שמעלת הירח היתה תשע עשרה ממזל
שור, נטייתה בצפון כמזל¹⁶ שמונה עשרה מעלות, ורחב
הירח היתה בדרום כמזל¹⁷ ארבע מעלות, תגרע המעט מן
הרב - ישאר ארבע עשרה מעלות, נמצא הירח רחוק
מעל הקו השווה ארבע עשרה מעלות לרוח צפון;
שהרי המנזן הרב, שהוא שמונה עשרה מעלות, היה
צפוני. וכל חשבון זה - בקרוב בלא דקדוק, לפי
שאינו מועיל בראיה¹⁸.

(15 ע"י למעלה פ"ז, הי"ג. (16 ולא בדיוק, כי י"ח מעלות
עולה הנטייה בכ' מעלות ממזל שור, ע"י למעלה ה"ז.
(17 בעצם שלוש מעלות ונ"ג חלקים. אין הרמב"ם מדקדק,
כפי שהוא מבאר זאת בסוף הלכה זו. (18 אלא מועיל
כתחילת חשבון למתן תשובה לשאלה: להיכן היה הירח
נוטה, ועי' ה"א.

יב. אם תרצה לידע לאי זו רוח מרוחות העולם
יראה הירח נוטה - תחשב ותדע מרחקו מעל הקו
השווה: אם יהיה על הקו השווה, או קרוב ממנו
בשמים או שלש מעלות בצפון או בדרום¹⁹ - יראה
מכון כנגד אמצע מערב²⁰, ותראה פגימתו מכוננת
כנגד מזרח העולם בשוה.

(19 לשמים או שלוש מעלות אין ערך רב בחשבון בלתי-
מדויק זה. (20 אם בשעת השקיעה הירח על קו המשווה,
הרי רואים אותו שוקע בדיוק במערב. אם הירח נע במרחק
מסויים מן קו המשווה, לצפון או לדרום, הרי גם שקיעתו
תהיה במרחק מן קו המשווה.

יג. ואם יהיה רחוק מעל הקו השווה לצפון העולם
- יראה בין מערב העולם ובין צפון, ותראה
פגימתו נוטה מכנגד מזרח העולם כנגד דרום
העולם.

יד. ואם היה רחוק מעל הקו השווה לדרום העולם -
יראה בין מערב העולם ובין דרומו, ותראה פגימתו
נוטה מכנגד מזרח העולם כנגד צפון העולם. ולפי רב
המרחק, ולפי רב הנטיה²¹.

(21 בה במידה שהמרחק מן קו המשווה גדול יותר, לצד
צפון או לצד דרום, בה במידה גדולה יותר נטיית החלק
הפגום מן המזרח לצד דרום או לצד צפון.

טז. ומחקירת העדים - שאומרים להם: כמה היה
גבוה? ודבר זה ידע מקשת הראיה²²: שבזמן
שתהיה קשת הראיה קצרה - יראה הירח כאלו הוא
קרוב מן הארץ, ובזמן שתהיה ארבה - יראה גבוה
מעל הארץ. ולפי ארך קשת הראיה, לפי גבהו מעל
הארץ בראית העינים.

24 אָבֵל אֵין תּוֹקְעִין²³, אֵלֹא אִם בֶּן תִּקְעוּ לְקַבֵּץ אֶת הָעָם
25 לַעֲזֹרָה²⁴ אוֹתָם וְלַהֲצִילָן.

(17) משנה, תענית טו, ב: "אין גוזרין תענית על הציבור בראשי חודשים כו" וכל-שכן בשבתות וימים-טובים. וכן מפורש ב'ירושלמי' נדרים פ"ח ה"א. (18) משנה, שם יט, א. וראה להלן פ"ב ה"ב, שצועקים על המזונות אפילו בשבת. (19) סכנת שטפון. (20) שפגעה בה סערה בים, והיא קרובה להשבר. (21) תענית כב, ב. (22) רבינו מפרש מה שאמרו מתריעין ב'עננו' (תענית יד.), היינו תפלת עננו בתענית (מגיד-משנה). וכן כתב בפירוש המשנה (תענית יט.) שמתענין. אבל למעלה בפ"ב דהל' שבת הכ"ד, ובפרק ל' שם ה"ב, לא הביא שמתענים (כסף-משנה). ואמנם ב'טור' (או"ח סי' תקעו) לא העתיק "מתענין עליהם בשבת". (23) בתענית יד, א: "שופרות בשבת, מי שרי?" (= וכי מותר לתקוע בשופר בשבת?). (24) כרבי יוסי, שאמר (תענית יט.) "לעזרה ולא לצעקה", ופירשה רבינו (ב'פירוש המשניות') בין בתפילה ובין בתקיעה, אלא שאין הלכה כדבריו לענין מניעת הצעקה בשבת, אבל לענין תקיעה לעזרה - הלכה כדבריו. [וכן יש לפרש בדברי רבינו למעלה פ"ל מהל' שבת ה"ב "שמתריעין עליהן בשבת לעזרן" - דהיינו בתקיעה].

26 ז. וכן אין גוזרין תענית בתחלה בראשי חודשים, או
27 בתנכה ופורים²⁵, או בחלו של מועד²⁶. ואם התחילו
28 להתענות על הצרה אפלו יום אחד, ופגע בהן יום
29 מאלו - מתענין ומשלימין היום בתענית.

(25) משנה, תענית טו, ב. (26) במשנה שם לא נזכר חולו של מועד.

30 ח. תעניות אלו²⁷, שמתענין על הצרות²⁸, אין
31 מתענין בהן לא עצרות ולא מניקות ולא קטנים²⁹.
32 ומתירין לאכל בלילה³⁰ אף על פי שמתענין למחר,
33 חוץ מתעניות המטרי³¹, כמו שיתבאר³². וכל תענית
34 שאוכלין בה בלילה, בין צבור בין יחיד, הרי זה
35 אוכל ושוטה עד שיעלה עמוד השחר³³. והוא שלא
36 ישן, אבל אם ישן - אינו חוזר ואוכל³⁴.

(27) תענית יד, א. ו'תוספתא' פ"ב דתענית. (28) אבל בשבע תעניות אחרונות שגוזרים על עצירת הגשמים - גם אלה מתענים (להלן פ"ג ה"ה). (29) קטנים לא נזכרו לא בגמרא שם, ולא בתוספתא שם. ואמנם צריך עיון, שהרי קטנים אינם מתענים לעולם? ואפשר שהמדובר באלה שהם בני י"ג שנה, כל זמן שלא הגיעו לגבורת אנשים. וכן המנהג שאין גוזרין תענית על פחותים מ"ח לזכר וט"ו לנקבה ('מגן אברהם' או"ח סי' תקעו). ויש אומרים שהכוונה שאין צריך אפילו לחנכם, ואין התעניות האלו דומות ליום הכיפורים שמחנכים הקטנים בתענית שעות, כמו שכתב רבינו בפ"ב מהל' שביית עשור ה"י (האדר"ת בהגהותיו). (30) תענית יב, א. (31) שלש תעניות שניות. (32) להלן פ"ג ה"ג. (33) כרבי, בתענית שם. (34) שהרי הפסיק והסתלק מן האכילה. ויש אומרים שדווקא אם לא התנה

1 עִמְכֶם בַּחֲמַת קָרִי. כְּלוּמָר: כְּשֶׁאָבִיא עֲלֵיכֶם צָרָה כְּדִי
2 שֶׁתָּשׁוּבוּ, אִם תֹּאמְרוּ שֶׁהִיא קָרִי, אוֹסִיף לָכֶם חֲמַת
3 אוֹתוֹ קָרִי.

4 ד. ומדברי סופרים⁶, להתענות על כל צרה⁸ שתבוא
5 על הצבור עד שירחמו מן השמים. ובימי התעניות
6 האלו זועקין בתפלות⁹ ומתחננים ומריעין
7 בתצורות בלבד. ואם היו במקדש, מריעין
8 בתצורות ובשופר¹⁰. השופר מקצר והתצורות
9 מאריכות, שמצות היום¹¹ בתצורות. ואין תוקעין
10 בתצורות ושופר כאחד אלא במקדש, שנאמר:
11 בתצורות וקול שופר הריעו לפני המלך ה'¹².

(6) חכמים. שהרי לא נזכר עינוי בתורה (מגיד-משנה).
(7) לגזור צום על הציבור (משנה, תענית יט.).
(8) המבוארות להלן בפרק שני. (9) המבוארות להלן בפרק רביעי. (10) משנה, ראש השנה כו, ב. (11) של תענית. (12) בית המקדש ששם גילוי שכינה, הוא "לפני המלך ה'".

12 ה. תעניות אלו, שגוזרין על הצבור מפני הצרות,
13 אינן יום אחד יום, שאין רב הצבור יכולים לעמוד
14 בדבר זה¹³. ואין גוזרין בתחלה¹⁴ תענית אלא בשני
15 בשבת ובחמישי שלאחריו¹⁵ ובשני שלאחריו. וכן
16 על הסדר הזה: שני וחמישי ושני¹⁶. עד שירחמו.

(13) ולעולם אין גוזרים גזירה על הציבור אלא-אם-כן רוב הציבור יכולים לעמוד בה (פ"ב מהל' ממרים ה"ה).
(14) התחלת סדרת התעניות (משנה, תענית טו:).
(15) "ואין גוזרין תענית על הציבור בתחילה בחמישי שלא להפקיע השערים", כשרואין בעלי חנויות שקונים למוצאי חמישי שתי סעודות גדולות, אחת לליל תענית ואחת לשבת, יהיו סבורין שבא רעב לעולם ומייקרין ומפקיעין השער (רש"י). והרמב"ם בפירוש למשניות, כתב: שלא יאמרו אם לא שראו בית-דין שהרעב בא, לא היו דוחקים לגזור התענית עתה סמוך לשבת, ומפני כן ייקרו ויפקיעו השער. (16) בכתב-יד קדמון כתוב, שמצא נוסחא אחרת מכתב-ידו של הרמב"ם: "וכן על הסדר חמישי ושני וחמישי" (וכ"ה להלן פ"ג ה"ה וה"ט). ולפי גירסא זו יוצא, שאת המשך התעניות אפשר לקבוע ולהתחיל בחמישי, כדעת התנא-קמא שם במשנה, ולא כרבי יוסי שאמר "כשם שאין הראשונות בחמישי, כך לא שניות ולא אחרונות". וכן פסק בפירוש המשנה שם ('מעשה רוקח'). ומלשון "בתחילה" שכתב, גם כן נראה כנוסחא זו.

17 ו. אין גוזרין תעניות על הצבור לא בשבתות ולא
18 בימים טובים¹⁷. וכן אין תוקעין בהן לא בשופר ולא
19 בתצורות, ולא זועקים ומתחננים בהם בתפלה¹⁸.
20 אלא אם כן היתה עיר שהקיפה עפ"ם, או נהר¹⁹,
21 או ספינה המטריפת בהם²⁰. אפלו יחיד²¹ הנדרף מפני
22 עפ"ם, מפני לסטים ומפני רוח רעה - (מתענין)²²
23 עליהם בשבת (וזועקין ומתחננים עליהם בתפלה).

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(45) מכיון שצם בלא קבלת תענית. ויש לו דין תענית שעות, המבואר להלן בהלכה יג.

לאכול, אבל אם התנה - מותר (מגיד-משנה בשם 'ירושלמי' תענית פ"א ה"ד).

יב. ה'רואה' ⁴⁶ חלום רע, צריך להתענות למחרת ⁴⁷, כדי שישבו יעורר ⁴⁸ במעשיו ויחפש בהן ויחזור בתשובה. ומתענה ואפלו בשבת. ומתפלל "עננו" ⁴⁹ בכל תפלה, אף על פי שלא קבלה מבעוד יום. והמתענה בשבת, מתענה יום אחר, מפני שבטל ענג שבת ⁵⁰.

ט. קָשָׁם שֶׁהַצָּבוּר מִתְעַנֵּים עַל צָרָתוֹ, בְּךָ הִיחִיד מִתְעַנֶּה עַל צָרָתוֹ ³⁵. פִּיּוֹד? הֲרִי שֶׁהִיָּה לוֹ חוֹלָה, או תוֹעָה בַּמִּדְבָּר, או אֶסוּר בְּבֵית הָאֶסוּרִין - יֵשׁ לוֹ לְהִתְעַנּוֹת עָלָיו וּלְבַקֵּשׁ רַחֲמִים בְּתַפִּלָּתוֹ. וְאוֹמֵר "עֲנֵנוּ" וכו' ³⁶ בְּכָל תַּפִּלָּה שֶׁמִּתְפַּלֵּל. וְלֹא יִתְעַנֶּה בְּשַׁבָּתוֹת וְלֹא בְּמוֹעֲדוֹת וְלֹא בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים וְלֹא בַּחֲנֻכָּה וּפְּזָרִים ³⁷.

(46) תענית יב, ב. (47) "יש אומרים, שבזמן הזה אין להתענות תענית חלום בשבת, שאין אנו בקיאים בפתרון חלומות לידע איזה טוב ואיזה רע, והעולם אומרים שנמצא בספרים קדמונים, שעל שלשה חלומות מתענים בשבת: הרואה ספר-תורה שנשרף, או יום הכיפורים בשעת נעילה, או קורות ביתו או שינוי שנפלו, ונראה לי שהחלומות שאמרו במסכת ברכות פרק הרואה שהם רעים, גם עליהם מתענין בשבת" (שולחן ערוך 'או"ח סי' רפח). (48) ויתעורר. (49) כן כתבו 'הלכות גדולות' (מגיד-משנה). (50) תענית, שם: "מאי תקנתיה (מה) תקנתו של זה שמתענה תענית חלום בשבת? ליתבי תעניתא לתעניתא" (ישב בתענית אחר, ויכפר על זה שהתענה בשבת).

(35) כתנא-קמא של רבי יוסי (תענית כב:): שאמר "על כולן (על כל הצרות שנזכרו שם) יחיד ראשי לסגף עצמו בתענית". וכן מפורש בשמואל-ב יב, טר-טז: "ויגוף ה' את הילד כו' ויאנש. ויבקש דוד את האלקים בעד הנער ויצום דוד צום" (האדר"ת בהגהותיו). (36) תענית יג, ב: "יחיד שקיבל עליו תענית, מתפלל של תענית (=עננו) - בשומע תפלה". (37) שם, י, א.

יג. מתענה אדם שעות ⁵¹, והוא שלא יאכל כלום ⁵² שאר היום ⁵³. פִּיּוֹד? הֲרִי שֶׁהִיָּה טָרוּד בַּחֲפָצָיו וּמִתְעַסֵּק בַּצָּרָכָיו, וְלֹא אָכַל עַד חֲצוֹת או עַד תִּשְׁעֵי שָׁעוֹת ⁵⁴, וְנִמְלָךְ לְהִתְעַנּוֹת בְּשָׁעוֹת שֶׁנִּשְׁאָרוּ מִן הַיּוֹם - הֲרִי זֶה מִתְעַנֶּה אוֹתָן שָׁעוֹת ⁵⁵, וּמִתְפַּלֵּל בָּהֶן "עֲנֵנוּ". שֶׁהֲרִי קָבַל עָלָיו הַתְּעִנִּית קִדָּם שָׁעוֹת הַתְּעִנִּית. וְכֵן אִם אָכַל וְשָׁתָה, וְאַחֵר בְּךָ הִתְחִיל לְהִתְעַנּוֹת שָׁאֵר הַיּוֹם - הֲרִי זֶה תְּעִנִּית שָׁעוֹת ⁵⁶.

י. כָּל תְּעִנִּית שֶׁלֹּא קָבַלָּה עָלָיו הִיחִיד מִבְּעוֹד יוֹם, אֵינוֹ תְּעִנִּית ³⁸. פִּיּוֹד מִקְבֻלָּה? כְּשִׁיתְפַּלֵּל תַּפִּלָּת מִנְּחָה, אוֹמֵר אַחֵר הַתַּפִּלָּה: מָחָר אֵהָא בְּתַעֲנִית. וגומר בלבד ³⁹ לְהִתְעַנּוֹת לְמָחָר. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא אוֹכֵל בְּלֵילָה, לֹא הִפְסִיד כָּלוּם ⁴⁰. וְכֵן אִם גָּמַר בְּלָבוֹ וּקָבַל עָלָיו לְהִתְעַנּוֹת שְׁלֹשָׁה או אַרְבָּעָה יָמִים זֶה אַחֵר זֶה, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא אוֹכֵל כָּל לַיְלָה וְלַיְלָה, לֹא הִפְסִיד תְּעִנִּיתוֹ. וְאֵינוֹ צָרִיךְ בְּנֻגָּה לְכָל יוֹם וְיוֹם מִבְּעוֹדוֹ ⁴¹.

(38) שם, יד, א: "ואי יתיב (אם יושב בתענית בלי קבלה מבערב), מאי? אמר רבה בר שילא: דמיא למפוחא דמליא זיקא (הוא דומה למפוח שנופחין בו הנפחין את האור המתמלא ברוח, אף זה נתמלא רוח, שלא אכל בחינם - רש"י)". כלומר אין זה תענית כלל וכלל, אבל הוא כתענית שעות (להלן הלכה יג). (39) בנוסחת המגיד-משנה, היה כתוב: "כשיתפלל תפילת מנחה או אחר התפילה, אומר עננו וגומר בלבד". ופירשה: כשיתפלל - היינו בשומע תפילה (וכפירוש ר"ח), או אחר התפילה - אחר שסיים תפילתו (וכפירוש רש"י) קודם שיעקור רגליו. ומה שכתב "אומר עננו", כן הוא גם בשאלות ויקהל סי' סו. והיינו שאומר "עננו ה' עננו ביום צום תענית, כי למחר אשב בתענית" (הגהות אשר"י פ"א דתענית סי' יג), ועי' רא"ש שם, ותשובות רבינו בסוף הספר. (40) תענית יא, ב. (41) מבעוד יום שלו.

(51) שם, יא, ב. (52) שם, יב, א. (53) כלומר, לא קיבל עליו תענית, אלא מפני טרדתו לא טעם. (54) שנשארו מן היום. (55) 'ירושלמי' גדרים פ"ח ה"א: "מילתיה דרבי יונה אמר מתענין שעות, רבי יונה הוה בצור, ושמע דרמך (נפטר) בריה דרבי יוסי, אף-על-גב דאכיל גובנה (גבינה) ושתה מיא (ושתה מים באותו יום) - צם כל ההוא יומא" (ונחשב לו לתענית). אבל הראב"ד וכל הראשונים חולקים עליו וסוברים, שכיון שהבבלי אומר בפירוש (תענית יב). "והוא שלא טעם כלום עד הערב", הוא חולק על ה'ירושלמי'. וכתב המגיד-משנה שדעת הרמב"ם לפרש "והוא שלא טעם כלום עד הערב", היינו משעה שחושב להתענות. [והיינו מה שאמרו: "כל תענית שלא שקעה עליו החמה - אינו תענית" וכגירסת רבינו חננאל (תענית, שם) "אמר רב חסדא: הא דאמרת מתענין לשעות כו' והוא שלא טעם כלום עד הערב כו' רב חסדא לטעמיה דאמר כל תענית שלא שקעה עליו חמה - לאו שמיא תענית". ולא כהראב"ד שכתב, שהן שתי מימרות נפרדות, והראשונה באה למעט מי שאכל לפני חצות היום ואחר-כך קיבל עליו התענית עד הערב]. והרשב"א בתשובה מביא, ששמע שהרמב"ם חזר בו מדין זה, ותיקן כך: "עיניו שעות אינו עיניו אלא אם לא טעם באותו יום כלום".

יא. קָבַל עָלָיו ⁴² מִבְּעוֹד יוֹם לְהִתְעַנּוֹת לְמָחָר - בְּלָבֹד וְהִתְעַנֶּה, וּבְלַיְלָה נִמְלָךְ ⁴³ לְהִתְעַנּוֹת בְּיוֹם שְׁנִי ⁴⁴, אֵף עַל שֶׁלֹּן בְּתַעֲנִיתוֹ - אֵינָה תְּעִנִּית, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא קָבַלָּה עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם; וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁהִיָּה אוֹכֵל וְשָׁתָה בְּלַיְלָה וְהִשְׁפִּים בְּבִקְרָה וְנִמְלָךְ לְהִתְעַנּוֹת, שְׁאֵין זֶה תְּעִנִּית כָּלָל ⁴⁵.

(42) תענית, שם. (43) התחרט. (44) כלומר, גם ביום שני.

1 יד. כל השרוי בתענית - בין שהיה מתענה על צרתו
2 או על חלומו, בין שהיה מתענה עם הצבור על
3 צרתם - הרי זה לא ינהג עדוניה בפעמו, ולא יקל
4 ראשו, ולא יהיה שמח וטוב לב; אלא דואג ואונן,
5 פענין שנאמר: מה יתאונן אדם חי, גבר על
6 חטאיו⁵⁶. ומתיר לו לטעם את התבשיל, ואפילו בכדי
7 רביעית⁵⁷; והוא שלא יכלע, אלא טועם ופולט.
8 שפכ⁵⁸ ואכל⁵⁹, משלים תעניתו⁶⁰.

22 צרה ועברה, או על גזרה ובטלה: אם קדם חצות -
23 לא ישלימו⁶⁸, ואם אחר חצות - ישלימו.
(65) משנה, תענית יט, א. כרבי אליעזר ורבי טרפון.
(66) מזמור קלו בתהלים, שכתוב בו "נותן לחם לכל בשר",
נקרא הלל הגדול "מפני שהקדוש-ברוך-הוא יושב ברומו
של עולם ומחלק מזון לכל בריה" (פסחים קח.).
(67) תענית כה, ב ודף כו, א. ש"מתוך שכתוב בו: "נותן
לחם לכל בשר", נראה להאמר על השובע" (רש"י).
(68) נלמד מדין גשמים שלמעלה. שלא הטריחו על הציבור
להשלים התענית. אבל הראב"ד סובר שדין זה נאמר רק
בצרת גשמים, אבל בשאר צרות - דין ציבור כדין יחיד,
המבואר בהלכה הקודמת, שכיון שקיבלו עליהם התענית -
צריכים להשלים אותו אף אם עברה הצרה.

24 יז. בכל יום תענית שגזרין על הצבור מפני הצרות,
25 בית דין והזקנים יושבין בבית הפנסת ובודקים על
26 מעשי אנשי העיר מאחר תפלת שחרית עד חצות
27 היום. ומסירין המכשולות של עברות; ומזהירין
28 ודורשין וחוקרין על פעלי חמס ועברות, ומפרישין
29 אותן; ועל פעלי זרוע, ומשפילין אותן; וכיוצא
30 בדברים אלו⁶⁹. ומחצית היום ולערב: רביע היום
31 קוראין בברכות וקללות שבתורה⁷⁰, שנאמר: מוסר
32 ה' בני אל תמאס, ואל תקץ בתוכחתו. ומפטירין
33 בנביא בתוכחות מענין הצרה. ורביע היום האחרון
34 מתפילין מנחה ומתחננים וזועקים ומתודים כפי
35 פתם.

(69) תענית יב, ב. מימרא של אביי. [ואף-על-פי שסוגיית
הגמרא שם עוסקת בשלוש תעניות שניות (המבוארות להלן
פ"ג ה"ג-ה"ד) - מכיון שהביא הפסוק (נחמיה ט, ג)
"ויקראו בספר תורת ה' אלקים רביעית היום, ורביעית
מתוודים ומשתחוים לה' אלקיהם", נראה שבכל תענית
נוהגים כן. וראה להלן בפ"ג ה"ב, ובלחם-משנה כאן].
(70) משנה, מגילה ל, ב. ומימרא של אביי, תענית שם. וזהו
דוקא בתעניות שגזרין אותן הציבור מפני הצרות, כגון:
בצורת ודבר וכיוצא בהן, קוראים ברכות וקללות, כדי
שישובו העם ויכנע לבבם כשישמעו אותם, אבל בשאר
התעניות, שאנו מתענים על מה שאירע לאבותינו, קורין
בשחרית ובמנחה "ויחל", ראה ברמב"ם הלכות תפילה פרק
יג ה"ח ('צפנת פענח').

(56) תענית יא, א. (57) ולא יותר (ברכות יד.).
(58) 'ירושלמי' נדרים, שם. (59) כזית. (60) בכת"י
הגירסא: "משלים תפילתו ותעניתו", היינו שיתפיל 'עננו'
(מעשה רוקח). ודוקא אם קיבל עליו לצום ביום הזה, אבל
אם קיבל עליו תענית באיזה יום שהוא ושכח ואכל, אבר
תעניתו וחייב לצום יום אחר (רבינו בפ"ד מהל' נדרים
הלכה טז, וכ"כ הראב"ד כאן).

9 טו. יחיד שהיה מתענה על החולה, ונתרפא; על
10 צרה, ועברה - הרי זה משלים תעניתו⁶¹. ההולך⁶²
11 ממקום שמתענין למקום שאין מתענין, הרי זה
12 מתענה ומשלים תעניתו⁶³. הלך ממקום שאין
13 מתענין למקום שמתענין, הרי זה מתענה עמה.
14 שפכה ואכל ושתה, אל יתראה בפניהם ואל ינהג
15 עדוניה בפעמו⁶⁴.

(61) תענית י, ב. ואפילו אם נתרפא (או עברה הצרה) קודם
חצות היום, שהרי קיבל עליו התענית. ואם אינו משלים -
נראה כמתנה עם קונו, אם תעבור לא אתענה ואם לא תעבור
אתענה (רש"י). ובציבור לא הטריחו עליהם להשלים
(כשעברה הצרה קודם חצות היום), מפני טורח הציבור
(מגיד-משנה להלן הלכה טז). (62) תענית, שם.
(63) וברש"י שם: כל התעניות שקיבלו בני עירו, שנותנים
עליו חומרי מקום שיצא משם. (64) תענית, שם. וכן אלה
שפטורים להתענות, כגון מעוברים ומניקות, לא ינהגו
עידונים בעצמם ('ירושלמי' תענית פ"א ה"ה).

16 טז. צבור שהיו מתענין על הגשמים, וירדו להן
17 גשמים: אם קדם חצות ירדו - לא ישלימו⁶⁵; אלא
18 אוכלין ושותין, ומתפנסין וקוראין הלל הגדול⁶⁶;
19 שאין אומרין הלל הגדול אלא בנפש שבעה וכרס
20 מלאה⁶⁷. ואם אחר חצות - הואיל ועבר רב היום
21 בקדשה, ישלימו תעניתן. וכן אם היו מתענין על

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - י"ח תמוז ה'תשפ"ב

שראוי להקדים נזקי בעלי החיים לנזקי הבור לפי שהם
הולכים ויוצאים לחוץ ומזיקים, ונזקיהם מצויים יותר. וראוי
להקדים נזקי הבור לנזקי האש לפי שנזקי הבור או נזקי
תולדותיו מצויים יותר. והפרק המדבר בדברים המבארים
ענייני שלשה אבות בעלי החיים והם: הקרן והרגל והשן
בכלל הם ותולדותיהם ראוי להיותו ראשון, כי יש להקדים

יום ראשון י"ח תמוז ה'תשפ"ב

הלכות נזקי ממון

פרק ארבעה עשר

(1) נתבאר בו דיני ההבערה בשלימות. וסבת זה הסדר הוא,

(19) משנה שם סא. (20) במדה שהדליקה גבוהה יותר, צריכה גם הגדר להיות גבוהה יותר. (21) שהאש נאחזה בהם בקלות. (22) נוקבת ושורפת בלי שלהבת גדולה, מלשון "אש קדחה באפי" (דברים לב, כב). זוהי גירסת רבינו חננאל ופירושו, וראה אוצר הגאונים לבבא קמא עמוד 63. זוהי גם גירסת רבינו. בגמרא שלנו הגירסא "קולחת". [המשנה קובעת גובה של ארבע אמות, ובגמרא אומר רב שגובה זה מספיק "בקודחת" או "בקולחת", והלכה כמותו נגד דעת שמואל, בניגוד לכלל שהלכה כשמואל בדיני ממונות. ולפלא, למה רבינו אינו מזכיר כלל את השיעור של ארבע אמות]. (23) אין לה שיעור, כי האש הולכת ומתקדמת בלי הרף. (24) בכרייתא שם, סא. "אפילו עד מאה מיל".

כללים לפרטים, ואחר-כך יש לבאר פרטי כל אחד מהם. והתחיל רבינו בפרק שני בביאור תולדות השן והרגל לפי שהן מועדות מתחלתן ונזקיהם מצויים יותר. ויש להקדים הרגל לשון, לפי שידוע שאין חיוב השן והרגל אלא ברשות הניזק, ואם-כן בהמצא נזק השן כבר קדם לו הרגל, ר"ל שכבר נכנסה הבהמה ברשות הניזק. ואחר ביאור זה במעט עיון תתבאר למבין סיבת סדר כל הלכות אלו.

1 א. המדליק² בתוך שדה חברו³, ועברה הדלקה⁴
2 [והזיקה] - חייב לשלם נזק שלם⁵; שנאמר: פי תצא
3 אש ומצאה קצים ונאכל גדיש או הקמה וגומר,
4 שלם ישלם⁶ המבעיר וגומר. והבערה מאבות נזיקין
5 היא⁷.

21 ד. נפלה דלקה בחצרו²⁵, ונפל גדר שלא מחמת
22 הדלקה²⁶, ועברה הדלקה בחצר אחרת, אם היה
23 יכול לגדר הגדר שנפל ולא גדרו - חייב²⁷. למה
24 הדבר דומה? לשורו שניצא²⁹ והזיק, שהיה לו
25 לשמרו ולא שמרו.

(2) בבא קמא ס. (3) בלי רשות. (4) למקום אחר ושרפה. (5) כי אש מועדת מתחילתה. המדליק חייב, אפילו עברה האש מרחק גדול ובלתי צפוי מראש, הואיל והדליק שלא ברשות. (6) בין אם זה גדיש (תבואה שכבר נקצרה) ובין אם זה קמה (תבואה שעדיין מחוברת לקרקע), ובין אם זה קוצים בלבד, שזה נזק פעוט, על הכל הוא חייב לשלם. (7) מעיקרי נזיקין המפורשים בתורה (שם ב.).

6 ב. הדליק בתוך רשותו⁸ - צריך להרחיק מסוף
7 המצר⁹ פדי שלא תעבר הדלקה¹⁰ לשדה חברו.
8 וכמה שיעור ההרחקה? הכל לפי גובה הדלקה¹².
9 ואם לא הרחיק פראוי¹³, ועברה האש והזיקה - חייב
10 לשלם נזק שלם. הרחיק פראוי, ועברה והזיקה -
11 פטור¹⁴; שזו מפה בידי שמים היא¹⁵. וכן אם
12 עברה¹⁶ נהר או שלולית¹⁷ שיש בהן מים ורחבן
13 שמונה אמות - פטור¹⁸.

(25) פרצה שריפה מחמת האש שהצית בעל החצר, שם כג. (26) אילו נפלה מחמת הדליקה היה חייב, אפילו לא היתה לו שהות להקים את הגדר שנפלה, מכיון שהוא אשם בכך, שלא הרחיק כראוי. (27) אף-על-פי שאין להאשים אותו על האש שהדליק, חייב הוא על שלא שמר על האש שלו שלא תזיק. (28) השוואה זאת מובאת בגמרא, שם. (29) שהכניסו לדיר ולא נעל הדלת כראוי, שהוא חייב. (30) השולח³⁰ את הבערה³¹ ביד חרש שוטף וקטן³²
31 - פטור מדיני אדם³³ וחיוב בידי שממים³⁴. במה
32 דברים אמורים³⁵? שמסר להן גחלת ולבנה³⁶, שדרך
33 הגחלת להפכות מאליה קדם שתעבר ומדליק; אבל
34 אם מסר להן שלהבת³⁷ - חייב³⁸, שהרי מעשיו
35 גרמו³⁹.

(8) משנה שם פא: (9) הגבול המפריד בין רשותו לרשות חברו. (10) ואין אדם רשאי לעשות ברשותו ככל העולה על רוחו, שמעשיו מביאים נזקים לאחרים. (11) שאלת המשנה, שם. (12) במדה שהאש גבוהה וגדולה יותר, צריך המרחק להיות גדול יותר. זוהי דעת רבי שמעון במשנה שם, לפי פירושו של רבה בר אבוח. (13) אם האש לפי גדלה, יכולה, למשל, להגיע עד מרחק עשרים אמה, והוא הרחיק פחות מזה. (14) בניגוד להלכה הקודמת שחייב בכל מרחק שהוא, מכיון שהדליק בשדה חבירו שלא ברשות. (15) ואין המדליק אשם בכך, ועצם ההדלקה ברשות היתה. (16) ברייתא שם סא. (17) מקום שבו מתקבצים מי גשמים. (18) כי אין דרך האש, אפילו היא גדולה, לעבור ורחב שמונה אמות מים, אבל אם אין בהם מים, קובעים את הדין לפי הכלל הקודם, אם הרחיק כראוי או לא.

14 ג. עברה גדר¹⁹ - אומדין גבה הגדר וגבה הדלקה²⁰
15 והעצים או הקוצים²¹ המצויין שם: אם אינה ראויה
16 לעבר - פטור, ואם ראויה לעבר - חייב. במה דברים
17 אמורים? באש הקודחת²²; אבל אם היה לה להב
18 גדול העולה ונכפף מגבה עלית הלהב, והיו עצים
19 מצויין שם - אין לה אמד²³, אלא אפילו עברה אלף
20 אמה²⁴ - חייב.

(30) משנה שם נט: (31) אש, חומר בוער. (32) שאינם בני-דעת. (33) אם החרש, השוטה או הקטן שרפו גדיש, פטור השולח, כי הוא לא שרף. (34) כי גם הוא אשם במידה מסויימת בנזק זה. (35) שפטור מדיני אדם. (36) החרש, השוטה או הקטן נפחו בה והגדילו את הלהבה, ולולא זה היתה גחלת כבה מאליה. (37) כגון אבוקה דולקת. (38) אף בדיני אדם. רבינו פסק כדעת חזקיה ולא כר' יוחנן, משום שחזקיה היה רבו של ר' יוחנן, שם. (39) והריהו כאילו שם בעצמו את השלהבת במקום הגדיש. (40) שולח⁴⁰ את הבערה⁴¹ ביד פקח - זה הפקח שהבעיר
41 חייב לשלם⁴², והשולח פטור⁴². וכן אם הגיח שומר
42 לשמור הבערה - השומר חייב⁴³.

(40) משנה, שם. (41) כי הוא בר דעת ואחראי למעשיו. (42) אף-על-פי שלמדנו ששלוחו של אדם כמותו, זה רק בדבר מצוה או בדבר רשות, אבל לא בדבר עבירה, ואין לזקוף את מעשה העבירה על חשבון השולח, ומפני כך השולח פטור, אפילו מסר שלהבת ועצים ביד הפקח.

65) שלא היה עליו להעלות על הדעת, שכלים אלו נמצאים בגדיש. ומשערים את מקום אותם הכלים כאילו היה מלא תבואה ממין הגדיש. הלכה זו היא כדעת החכמים, ולפי פירוש רבא בגמרא שם.

ט. בַּמָּה דְּכָרִים אֲמֹרִים? ⁶⁶ בַּמִּדְּלִיק בְּתוֹף שָׂדֶה חֲבֵרוֹ ⁶⁷; אֲבָל בַּמִּדְּלִיק בְּתוֹף שָׁלוֹ וְעֵבֶרָה לְשָׂדֶה חֲבֵרוֹ - פֶּטוּר עַל כָּל הַכֹּלִים הַטְּמוּנִים ⁶⁸ בַּגְּדִישׁ. אֲבָל מְשָׁלֵם הוּא שְׁעוֹר מְקוֹם הַכֹּלִים ⁶⁹, וְרוֹאֵין אוֹתוֹ כְּאִילוֹ הוּא מְלֵא גְדִישׁ שֶׁל חֲטִים אוֹ שֶׁל שְׁעוּרִים ⁷⁰.

66) שחייב על הכלים הטמונים בגדיש. (67) מכיון שלא ברשות הדליק. (68) אפילו על אלה שדרכם לטמנם בגדיש, כי כתוב בתורה "או הקמה" (שמות כב, ד), ודרשו החכמים "מה קמה בגלוי, אף כל בגלוי". ולשון הפסוק "כי תצא אש", משמע במדליק בתוך שלו, שם ס. (69) גודל המקום שהכלים תופסים. (70) אם הגדיש היה של שעורים. דין זה מכיון גם למדליק בתוך שדה חבירו, שפטור על בגדים וכלי זכויות, כמו שכתבנו בהלכה הקודמת.

י. הַמִּדְּלִיק בְּתוֹף שָׂדֶה חֲבֵרוֹ, וַיֵּצֵאֵה הָאֵשׁ וַיֵּאָכֵל הַגְּדִישׁ, וְהָיָה גְדִי כְּפוֹת לוֹ ⁷¹ וְעֵבֶד סְמוּךְ לוֹ וַיִּשְׂרֹף עִמּוֹ - חֵיב ⁷²; שֶׁכֵּן דִּרְךְ בְּנֵי אָדָם ⁷³ לַעֲשׂוֹת בַּגְּדִישׁ. הָיָה עֵבֶד כְּפוֹת וְגְדִי סְמוּךְ לוֹ וַיִּשְׂרֹף עִמּוֹ - פֶּטוּר ⁷⁴.

71) קשור לו, משנה שם, סא: (72) על הגדי. מן הפסוק "או הקמה", דורשים החכמים "כל בעלי קומה", כלומר גם בעלי החיים, שם ס. (73) והיה צריך להעלות על הדעת, ואף-על-פי-כן פטור על העבד, כי היה עליו לברוח. (74) מפני שהמדליק חייב מיתה על שריפת העבד, וכל המחוייב מיתה, פטור מכל חיוב ממון הקשור במעשהו זה. כלל זה ידוע בתלמוד בשם: "קים ליה בדרכה מיניה". ואפילו במקרה שאין בית-דין ממיתים אותו, כגון בשוגג או שהודה מעצמו ואין עדים, פטור מממון.

יא. הַמְּשָׁאִיל ⁷⁵ מְקוֹם לְחֵבֶרוֹ, וְהַגְּדִישׁ ⁷⁶ בּוֹ וְהִטְמִין בּוֹ כֹּלִים, וְהִדְלִיק הַמְּשָׁאִיל וְשָׂרֵף הַגְּדִישׁ - אֵינוֹ מְשָׁלֵם אֲלָא דְּמֵי גְדִישׁ בְּלִבְדּוֹ ⁷⁷. הַשְּׂאִילוֹ מְקוֹם לְהַגְדִּישׁ חֲטִים וְהַגְּדִישׁ שְׁעוּרִים, אוֹ לְהַגְדִּישׁ שְׁעוּרִים וְהַגְּדִישׁ חֲטִים ⁷⁸, אוֹ שֶׁהַגְּדִישׁ חֲטִים ⁷⁹ וְחָפֶם בְּשְׁעוּרִים ⁸⁰, אוֹ שֶׁהַגְּדִישׁ שְׁעוּרִים וְחָפֶם בְּחֲטִים ⁸¹ - אֵינוֹ מְשָׁלֵם לוֹ אֲלָא דְּמֵי שְׁעוּרִים בְּלִבְדּוֹ.

75) שם סב. (76) עשה גדיש. (77) כי השאיל את המקום לגדיש בלבד. (78) משלם דמי שעורים בלבד, אף-על-פי שנסרפו חטים ששונים יותר משעורים, מכיון שלא נתן רשות להגדיש חטים. (79) לאחר שקיבל רשות לכך. (80) וכיסם בשעורים. הדין הוא, שהוא משלם דמי שעורים בלבד, אף-על-פי שנסרפו חטים שנגדשו ברשות. הטעם הוא, שהמשאיל יכול לטעון: ראיתי שעורים בלבד, ועל כן לא נזהרתי כל כך. (81) אם השאיל להגדיש שעורים, מובן מאליו שישלם דמי שעורים בלבד, ואם השאיל להגדיש

43) שהשומר נכנס במקום הבעלים. השווה למעלה פרק ד, הלכה ד.

ז. אֶחָד ⁴⁴ הֵבִיא אֶת הָאוֹר ⁴⁵ וְאֶחָד הֵבִיא אֶת הָעֵצִים ⁴⁶ - הַמֵּבִיא אֶת הָעֵצִים חֵיב ⁴⁷. אֶחָד הֵבִיא אֶת הָעֵצִים וְאֶחָד הֵבִיא אֶת הָאוֹר - הַמֵּבִיא אֶת הָאוֹר חֵיב ⁴⁸. בֶּאֱחָר וְלִפְנֵי - הַמְּלַכָּה חֵיב ⁴⁹. לְפָנָיו רוּחַ שְׁאִינָה מְצוּיָה תָּמִיד ⁵⁰ - הָרִי כֵּלָן פְּטוּרִין ⁵¹. לִפְנֵי וְלִפְנֵי הָרוּחַ ⁵² - חֵיב; שֶׁהָרִי הוּא גֶרֶם ⁵³, וְכָל הַגֹּרֶם לְהַזִּיק מְשָׁלֵם נֹזֵק שְׁלֵם מִן הַיָּפֶה שֶׁבִּנְכָסִים, כְּשֶׁאֵר כָּל הַמְּזִיקִין ⁵⁴.

44) המשך המשנה שם. (45) אש. (46) אחרי שהראשון הביא את האש. (47) כי בלי העצים היתה האש נכבית, והראשון לא עשה כלום. (48) תמיד חייב האחרון, מהטעם הקודם. (49) והראשונים פטורים, אם האש לא היתה מתלכדה מאליה. (50) ואפילו אם דרכה לבוא לעתים לא רחוקות כל כך. (51) שהרי זה אונס, כי לא היו צריכים להעלות על דעתם, שתבוא רוח שאינה מצויה. ומובן שזה רק כשבאותה שעה לא היתה מנושבת רוח שאינה מצויה. כך פירש הירושלמי את המשנה "ליבתה הרוח כולן פטורין", שמדובר ברוח שאינה מצויה. (52) ברייתא שם, ס. (53) שהרי בלעדו היתה האש נכבית, ועל כן הוא חייב. (54) שן, רגל ובור שבעל המזיק חייב, משום שגרם לנזק ע"י חוסר שמירה. [נהביריתא "ליבה ולבתה הרוח" מבחינה בין שני מקרים: אם יש בליביו כדי ללכותה חייב, ואם לאו פטור. רבינו סתם, ומשמע שבכל מקרה חייב, ועל זה משיג עליו הראב"ד, אולם רבא שם מפרש, שהבדל זה קיים רק במקרה שהרוח שלבתה היתה רוח שאינה מצויה, ועל כן אם אין בליביו כדי ללכותה פטור, כי לא היה צריך להעלות על דעתו, שתבוא רוח שאינה מצויה, אולם ליבה ולבתה רוח מצויה, אף-על-פי שבלי הרוח היתה האש כבה מאליה - חייב, כי הרי הוא יודע על קיום הרוח המצויה, ויכול לדעת מראש שאם גם הוא ילבה תפרון דליקה ותזיק, ודברי רבינו כאן נאמרו ברוח מצויה (ראה מגיד-משנה)].

ח. אֵשׁ ⁵⁵ שִׁעֲצָאָה וְאֶכְלָה עֵצִים אוֹ אֲבָנִים ⁵⁶ אוֹ עֶפְרָי ⁵⁷ - חֵיב לְשָׁלֵם; שֶׁנֶּאֱמָר: וּמִצָּאָה קִצִּים ⁵⁸ אוֹ הַשְּׂדֶה ⁵⁹. אֶכְלָה גְדִישׁ ⁶⁰ וְכִיּוֹצָא בּוֹ, וְהָיָה כֹּלִים טְמוּנִים בְּתוֹף הַגְּדִישׁ: אִם הָיָה כְּגוֹן מְרוּגִים ⁶¹ וְכִלִּי בִּקְרִי ⁶² וְכִיּוֹצָא בְּהֵן מִדְּכָרִים שֶׁדִּרְךְ אֲנָשִׁי הַשְּׂדֶה לְטַמְנָם בַּגְּדִישׁ - חֵיב לְשָׁלֵם ⁶³; הָיָה בְּגָדִים וְכִלִּי זָכוּכִית ⁶⁴ וְכִיּוֹצָא בְּהֵן - פֶּטוּר עַל הַכֹּלִים ⁶⁵.

55) משנה שם ס. (56) אף-על-פי שאינן נשרפות כליל כמו עצים. (57) כגון לחכה נירו (חריש שלא נזרע) ונתקלקל. (58) הנשרפים כליל. (59) הקרקע שאינה נשרפת כליל. (60) התבואה שנערמה לאחר הקציר, משנה שם סא: (61) לוח בעל שיני ברזל, שבו דשים את התבואה. (62) כגון מרדעת של חמור ועול בקר. (63) כי בעל הגדיש לא שינה ממנהגו של עולם, ועל המדליק לדעת שכלים כאלו נמצאים בגדיש. (64) שאין דרכם להמצא בגדיש.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאינה מצויה, שם נו. (108) דברי רב אשי שם. (109) המגן בפני אש. (110) המגביר את סכנת האש. (111) שהדליק אחר. (112) כי הוא לא הדליק את האש, ולא שרף את הקמה. (113) כי לולא טמן, היה בעל הקמה גובה דמי הקמה מן המדליק את הדליקה. (114) למעלה הלכה ט.

טו. אש שעברה והזיקה את האדם והכלה בו - הרי המבעיר חייב¹¹⁵ בנזקיו ובשבתו¹¹⁶ ובכרפיו¹¹⁷ ובצעריו¹¹⁸ ובכשתו¹¹⁹, כאלו הזיקו בידו; שאף על פי שאש ממונו הוא¹²⁰, הרי הוא כמו שהזיקה בנזקיו¹²¹. אבל אם הזיקה בהמתו או בורו את האדם - אינו חייב אלא בנזק בלבד, כמו שבארנו¹²².

(115) בבא-קמא כג. (116) שנתבטל ממלאכתו בכלל החבלה. (117) שלא נכלל בחישוב הנזק. (118) בגמרא נאמר שם "לחייבו בארבעה דברים", ורבינו וגם רבינו חננאל מפרשים שהכוונה שם לצער, ריפוי, שבת, בושת (שלא כפירוש רש"י). (119) כשורו, ושורו שהזיק חייב על הנזק בלבד. (120) המדליק אש דומה לזורק חץ בידים, ועל כן חייב בחמשת הדברים. זוהי דעת ר' יוחנן שם כב. (121) למעלה פרק יא, הלכה ו; פרק יג, הלכה ב.

טז. כל תולדות האש¹²² הרי הן פאש¹²³. פיצד? הניח אגן¹²⁴ או ספין או משא בראש גגו¹²⁵, ונפלו ברוח מצויה והזיקו¹²⁶ - חייב לשלם נזק שלם; שכל אלו וכיוצא בהן תולדות הבערה הן¹²⁷. ואם נפלו ברוח שאינה מצויה¹²⁸ והזיקו - פטור¹²⁹.

(122) מזיקים הדומים לאש, ואינם מפורשים בתורה. (123) דינם כדין אש, שם ג: (124) דוגמא זו מובאת בגמרא שם. (125) בקצה הגג, שיכולים ליפול משם. (126) בדרך נפילתם. (127) כשם שאת האש מוליכה הרוח, כך הוליכה הרוח את הספין ואת האבן והזיקו. (128) ולולא זאת לא יכלו ליפול. (129) כי זהו אונס, שלא היה צריך להעלות על דעתו שתבוא רוח שאינה מצויה ותפילם.

סליקו להו הלכות נזקי ממון בסיעתא דשמיא

יום שני י"ט תמוז ה'תשפ"ב

הלכות גניבה

יש בכללן שבע מצות. שתי מצות עשה, וחמש מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: (א) שלא לגנב ממון. (ב) דין הגנב. (ג) לצדק המאזנים עם המשקלות. (ד) שלא יעשה עול במדות ובמשקלות. (ה) שלא יהיה לאדם אגן ואבן איפה ואיפה, אף על פי שאינו לוקח ונותן בהן. (ו) שלא יסיג גבול. (ז) שלא לגנב נפשות.

ובאר מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) ענינו בביאור איסור הגניבה ומהותה וענין התשלומים,

חיטים והגדיש שעורים וחיפם בחיטים, גם כן הדין שישלם דמי שעורים בלבד, ואת מקום החיטים - דמי חיטים.

יב. המדליק את הבירה⁸² של חברו - משלם כל מה שבתוכה; שכן דרוך בני אדם להניח כל עליהם וכל חפציהם בבתים. וכל שייטען בעל הבית⁸³ - הרי זה נשבע בנקיטת חפץ⁸⁴ ונוטל⁸⁵. ושבועה זו מדברי סופרים⁸⁶, כמו שיתבאר⁸⁷. ובלבד שייטען דברים שהוא אמור בהן⁸⁸, או שהוא למוד⁸⁹ להיות אותן הדברים שטען פקדון אצלו⁹⁰.

(82) משנה שם סא: (83) כל כלי שיאמר בעל הבית שהיה בבית ויתבע תשלומיו. (84) כשהוא נשבע, יאחזו בידו חפץ קדוש, כגון ספר תורה. (85) בניגוד לכלל "נשבע ויוצא פטור", שאין בכוח השבועה לחייב ממון. (86) חכמי תורה שבעל-פה הראשונים. (87) בהלכות חובל ומזיק פרק ז, הלכה יז. דין הניזק כדין הנגזל, שחכמינו תיקנו "נשבע ונוטל". (88) שיש לשער שהיו לו, שהולמים את מצבו הכלכלי, דעת רב אשי, שם סב. (89) רגיל. (90) כגון אדם נאמן, ובני אדם רגילים להפקיד אצלו חפצים יקרים.

יג. גמל שהוא טעון פשתן⁹¹ ועובר ברשות הרבים, ונכנס פשתנו לתוך החנות⁹² ודלקה בגרו של חנוני, והדליק את כל הבירה⁹³ - בעל הגמל חייב, מפני שהרבה במשאוי⁹⁴. בין שעמדה בהמה⁹⁵ בין שלא עמדה⁹⁶. הניח החנוני גרו מבחוץ⁹⁷ - החנוני חייב אף בדמי פשתן⁹⁸, מפני שהניח גרו מבחוץ⁹⁹. ואפלו גר חנניה¹⁰⁰ היה לו לישוב לשמור¹⁰¹.

(91) משנה בבא-קמא סב: (92) מכיון שמעטן הפשתן היה גדול מדי. (93) בנין גדול. (94) בעל הגמל פשע, מפני שהטעין משא יותר משיעור רוחב רשות הרבים. טעם זה מובא בגמרא שם, כב: (95) שהוסיף פשע על שלא מיהר להרחיק אותה מן המקום. (96) אלא בעברה הדליקה את הבית, גמרא שם כב. (97) ובגלל זה נדלק בו הפשתן. (98) נוסף על חיוב בדמי הבירה, אם איננה של החנוני. (99) דבר האסור לו לעשות. גם טעם זה מובא בגמרא שם כב: (100) שרשאי להניחו בחוץ משום מצוה. (101) ולפיכך הוא חייב, כדעת תנא-קמא, ולא כרבי יהודה האומר "בנר חנוכה פטור", שם סב:

יד. הכופף¹⁰² קמתו¹⁰³ של חברו לפני האש¹⁰⁴ עד שתדלק, אם אין האש מגעת לה אלא ברוח שאינה מצויה¹⁰⁵ - פטור מדיני אדם¹⁰⁶ וחייב בדיני שמים¹⁰⁷. והטומן קמתו¹⁰⁸ של חברו בעפר¹⁰⁹ או בתבין¹¹⁰, ועברה האש¹¹¹ ואכלה אותה - הרי הטומן פטור מדיני אדם¹¹² וחייב בדיני שמים¹¹³, מפני שהמדליק את האש פטור על הטומן¹¹⁴.

(102) שם נה: (103) תבואתו, המחוברת לקרקע. (104) לצד האש. (105) לעתים קרובות. (106) כי זה מעין אונס, שלא עלה בדעתו שתבוא רוח שאינה מצויה. (107) כי לולא הכפיפה לא היתה האש מגעת, אף ברוח

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שני י"ט תמוז – ספר זוזיקין – הלכות גניבה קעא

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

בפחות משיעור, כמו חצי שיעור באיסורי אכילה. רבינו פוסק כרבי יוחנן, שחצי שיעור אסור מן התורה (יומא עד.). 15) את החפץ גופו, ואין בדעתו לעכבו בשבילו. 16) תשלומי כפל משום "שורצה לההנותו ויודע בו שלא יקבל" (רש"י בבבא מציעא סא:). 17) בגמרא בבא מציעא שם, למדו דין זה מן הכתוב (ויקרא יט, יא) "לא תגנובו" שהוא מיותר. ולפי טעם זה עובר גנב זה בלאו כגנב ממש שלא על מנת לשלם וכדומה - ומדברי רבינו יש ללמוד שאין בזה לאו ממש, וצריך עיון.

ג. אי זהו גנב? זה הלוקח ממון אדם בסתר¹⁸ ואין הפעלים יודעים, כגון הפושט ידו לתוף פיס חבירו ולקח מעותיו ואין הפעלים רואים, וכן כל פועל פזה. אבל אם לקח בגלוי¹⁹ ובפרהסיא²⁰ בחזק יד²¹ - אין זה גנב, אלא גזלן²². לפיכך, לסטים מזין שגנב²³ - אינו גזלן, אלא גנב, אף על פי שהפעלים יודעים²⁴ בפועל שגנב.

18) ולא לעיני הבעלים. 19) שהבעלים רואים. 20) לעיני הכול. 21) נגד רצון הבעלים. 22) הגדרה זו של גזלן מבוססת על הדוגמא שמביאה הגמרא מבניהו בן יהוידע, שנאמר בו (שמואל-ב, כג, כא): "ויגזול את החנית מיד המצרי ויהרגהו" (בבא קמא עט:). 23) הבא בסתר ומפחד מפני אנשים. 24) כי הוא לוקח ממנו בחזקה באיום הנשק, בכל זאת נחשב גנב, משום שהוא מתחבא מפני אנשים, ואינו עושה מעשהו בפרהסיא (שם נו: ונז.).

ד. גנב שהעידו עליו עדים²⁵ פשרים²⁶ שגנב - חיב לשלם שנים²⁷ לבעל הגנבה. אם גנב דינר - משלם שנים²⁸; גנב חמור או פסות או גמל - משלם שנים בדמיה²⁹. נמצא מפקסיד פשעור שפקש לחסר את חבירו³⁰.

25) עד אחד לא מספיק, כי כתוב בתורה "לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת בכל חטא אשר יחטא, על פי שני עדים או על פי שלושה עדים יקום דבר" (דברים יט, טו). 26) רשימת הפסולים לעדות, ראה סנהדרין פרק ג משנה ג וד, וראה למעלה הלכות נזקי ממון פרק ח הלכה יג שקבע שם כלל: "אין מחייבים לעולם ממון על פי עדים עד שיהיו עדים הכשרים להעיד שאר עדויות". 27) שכתוב "שניים ישלם" (שמות כב, ג). 28) דינר אחד שגנב ודינר נוסף כקנס על מעשה הגניבה. 29) כדי שלא תטעה לומר, שהגנב מחוייב לשלם שני חפצים ממש בעד כל חפץ שגנב, מדיק רבינו ואומר "שניים בדמיה" פירוש - הגנב משלם כסף או משהו אחר שדמיו כפליים מדמי הגניבה. 30) "עונש כל חוטא לזולתו בכלל שיעשה בו כמו שעשה בשווה ... ומי שהזיק בממון, יינזק בממנו כשיעור ההוא בשווה ... ישלם שניים לרעהו, רצונו לומר הדבר אשר לקח, וילקח ממנו כיוצא בו" (מורה נבוכים, חלק ג פרק מא).

ה. גנב שהודה מעצמו³¹ שגנב - משלם את הקרן³² ופטור מן הפסל³³; שגנאמר: אשר ירשיעון אלהים³⁴

אם תשלומי כפל אם תשלומי ארבעה וחמשה בגונב שור ושה וטבחם או מכרם. ומי הוא הגנב שהוא חייב, ואם הגניבה בעין מה דינה בין נשתנית הגניבה בין לא נשתנית הגניבה, וכן אם הועתקה לרשות הדיוט אחר וכיוצא בזה.

א. פל הגונב² ממון³ משה פרוטה⁴ ולמעלה⁵ - עובר על לא תעשה⁶; שגנאמר⁷: לא תגנב. ואין לוקין על לאו⁷ זה, שהרי נתן לתשלומין⁸, שהגנב חיבתו תורה לשלם⁹. ואחד¹⁰ הגונב ממון שראל או הגונב ממון עובד פוככים¹¹, ואחד הגונב את הגדול או את הקטן¹².

~ נקודות משיחות קודש ~

"לא תגנוב"

הציווי "לא תגנוב" שבעשרת הדיברות מדבר בגונב נפשות, ואילו "לא תגנובו" שבפרשת קדושים מדבר בגניבת ממון. וצריך עיון מדוע בריש הלכות גניבה (בדפוסים שלנו) הביא הכתוב לא תגנוב. אבל בחינוך מצוה רכ"ד מעתיק לשון הרמב"ם לא תגנובו. וכן כתב הרמב"ם בספר המצוות מל"ת רמד, ובמניין המצוות בסוף ספר היד - לא תגנובו. (על פי לקו"ש ח"ז עמוד 205 הערה 4)

~ נקודות משיחות קודש ~

"אחד הגונב ממון ישראל או גונב ממון גוי כו"

ובנוגע לגזילה, ראה רמב"ם ריש הלכות גזילה ואבידה. טוש"ע שם ריש סימן שנט (ראה ש"ך שם סק"ב בשם המהרש"ל, שהרמב"ם והסמ"ג ס"ל שהוא מדאורייתא).

(על פי לקו"ש ח"ב עמוד 115 הערה 7)

2) הגדרת המונח "גנב" ראה להלן הלכה ג. 3) רכוש (ולאו דווקא כסף). 4) מטבע קטנה של נחושת, אחד ממאה תשעים ושניים בדנר של כסף. 5) פחות משווה פרוטה אדם מוחל (ראה סנהדרין נו. ורש"י שם). 6) ויקרא יט, יא. שם כתוב "לא תגנובו". פסוק זה מדבר בגונב ממון, אבל "לא תגנוב" שבעשרת הדיברות מדבר בגונב נפשות (סנהדרין פו. וכן כותב רבינו להלן בפרק ט הלכה א). 7) על אזהרה זו של "לא תגנובו", אף על פי שיש בו מעשה, ו"כל לא תעשה שבתורה, לאו שיש בו מעשה, לוקין עליו" (ראה מכות טז.). 8) וכיוון דחייב בתשלומין אין לוקה ומשלם". 9) "אם המצא ... שניים ישלם" (שמות כב, ג). 10) ואחד ... ואחד = בין ובין. 11) "גזל גוי אסור" - בבא קמא ק"ג א-ב, והוא הדין לגניבה. 12) כי החיוב בתורה בא על הגניבה ולא חשוב אם גנב מגדול או גנב מקטן.

ב. אסור לגנב פל שהוא¹³ דין תורה¹⁴. ואסור לגנב דרך שחוק או לגנב על מנת להחזיר¹⁵ או על מנת לשלם¹⁶; הפל אסור¹⁷, שלא ירגיל עצמו בכך.

13) אפילו פחות משווה פרוטה. 14) אף על פי שהשיעור לעבור על הלא תעשה הוא שווה פרוטה, האיסור הוא אף

- 1 יְשֻׁלָּם שְׁנִים - וְלֹא הִמְרָשִׁיעַ אֶת עַצְמוֹ³⁵ מִשְׁלָם
2 שְׁנִים. וְהוּא הִדִּין לְכָל הַקְּטָנוֹת³⁶, שֶׁהִמְרָה בָּהֶן
3 פְּטוּר³⁷.

14 דָּבָר הַגָּנוּב מִמֶּנּוּ. וְאִם אָבְדוּ - אֵינוֹ חַיִּב לְשַׁלֵּם אֶף
15 הַקֶּרֶן, וְאִפְּלוּ לְאַחֵר שֶׁהִגְדִּיל⁴⁸.
(45) לפני שהגיע לגיל י"ג שנה ויום אחד וצמחו לו שתי
שערות במקומות ידועים בגופו. (46) שקטן איננו בר
עונשין, כי אין בו דעת ואינו אחראי למעשיו (שם לט.).
(47) לבעל הגניבה. (48) כי בשעה שגנב לא נתחייב כלל,
מה שאין כן באשת איש שחייבת לשלם, אלא שאי אפשר
היה לגבות ממנה לפני שנתגרשה או שנתאלמנה, וכן עבד
שנשתחרר, ראה הלכה ט.

16 ט. הָעֶבֶד שֶׁגָּנַב - פְּטוּר מִן הַכֶּפֶל⁴⁹, וְבָעֲלֵיו פְּטוּרִין.
17 שְׁאִין אָדָם חַיִּב עַל נִזְקֵי עֲבָדָיו, אֶף עַל פִּי שֶׁהָן
18 מְמוֹנוֹ⁵⁰, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן דַּעַת וְאֵינוֹ יָכוֹל לְשַׁמְרָן;
19 שְׂאֵם יִכְעִיסֵנוּ רְבוֹ, יִלְךְ וְיִדְלִיק גְּדִישִׁי⁵¹ בְּאֶלֶף דִּינָר
20 וּבִכֹּזָצָא בָּזָה מִשְׁאָר נִזְקִין. נִשְׁתַּחֲרַר הָעֶבֶד - חַיִּב
21 לְשַׁלֵּם⁵² אֶת הַכֶּפֶל.

(49) כי אין לו כסף לשלם, כי כל מה שקנה עבד, קנה רבו.
(50) ואדם אחראי לנזקי ממונו. (51) כדי לחייב את רבו
לשלם. טעם זה מובא בגמרא שם. (52) כדין אשה
שנתגרשה, כי הפטור הקודם בא רק משום שלא היו לו
נכסים, משנה שם פז.

22 י. רְאוּי לְבֵית דִּין לְהַכּוֹת אֶת הַקְּטָנוֹת⁵³ כְּפִי כֹחַ
23 הַקֶּטֶן עַל הַגָּנוּבָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה רְגִילִין בָּהּ. וְכֵן אִם
24 הִזְיקוּ שְׂאָר נִזְקִין. וְכֵן מִפְּנֵי אֶת הָעֲבָדִים שֶׁגָּנוּבוּ אוֹ
25 שֶׁהִזְיקוּ מִפֶּה רַבָּה⁵⁴, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה רְגִילִין לְהִזְיק.

(53) אף על פי שהם פטורין מן הדין. (54) מפני שהם
גדולים ויכולים לעמוד במכה רבה בלי לפגום בבריאותם
ובכושר עבודתם ומפני שיש בהם דעת ועושים זאת מתוך
כוונת זדון. [ואפילו לדעת האומרים שאין בית דין מצווים
להרחיק את הקטן מעבירה, זה נאמר רק במצוות שבין אדם
למקום, אבל במצוות שבין אדם לחבירו מוטל על בית הדין
להרחיק את הקטנים מלהזיק לאחרים (מגיד משנה)].

26 יא. הֵיתָה הַגָּנוּבָה בְּיַד הַגָּנֵב וְהִשְׁבִּיחָהּ מְאֹלָה, כְּגוֹן
27 כְּבִשָּׁה שֶׁיִּלְדָּה⁵⁵ וּגְזֵזָה - מִשְׁלָם אוֹתָהּ וְאֵת גְּזוּתָהּ
28 וְאֵת וְלְדוּתָהּ⁵⁶. וְאִם אָחֵר יְאוּשׁ⁵⁷ יִלְדָּה וּגְזֵזָה -
29 מִשְׁלָם כְּשֶׁעַת הַגָּנוּבָה⁵⁸. הוֹצִיא עָלֶיהָ הוֹצָאָה
30 וְהִשְׁבִּיחָהּ, כְּגוֹן שֶׁפְּטָמָה - הָרִי הִשְׁבַּח שָׁל גָּנֵב⁵⁹
31 אִפְּלוּ לִפְנֵי יְאוּשׁ. וּכְשֶׁמַּחְזִיר הַגָּנוּבָה עִם הַכֶּפֶל -
32 נוֹטֵל הַשְׁבַּח⁶⁰ מִן הַבְּעָלִים, אוֹ מִחֻשְׁבִּים לוֹ מִן
33 הַכֶּפֶל⁶¹.

(55) משנה שם צג: בדין הגזול, וגנב דינו כגזול לעניין זה.
(56) כשהייתה מעוברת וטעונה צמר בשעת הגניבה. דעת
רבינו, שאין זה שינוי מעשה גמור, ואין הגנב קונה אותה,
ולא את הוולד ולא את הצמר. (57) הבעלים חדלו מלקוות
להחזרת הדבר הנגנב. רבינו מפרש את הכלל במשנה זו,
האומר: "כל הגדולים משלמים כשעת הגזילה", שמדובר
לאחר ייאוש. (58) אם הייתה מעוברת או טעונה, משלם

(31) בבא קמא סד: באופן המחייב אותו לשלם את הקרן,
כמבואר להלן בפרק ג הלכה ט. (32) הדבר שגנב.
(33) אף על פי שבאו עדים אחרי כן והעידו שגנב, ראה להלן
פרק ג, הלכה ח. (34) שירשיע אותו השופט על פי עדים.
(35) על ידי הודאתו. (36) כגון חצי נזק ועוד. המושג
"קנס" מקיף כל תשלום שהוא יתר על הקרן או פחות (ראה
למעלה הלכות נזקי ממון פרק ב, הלכה ח; בבא קמא טו:).
(37) כי הקנס בא כאמצעי למניעת החטא, ואם החוטא מודה
מעצמו - ובמקרה גניבה גם מחזיר את הגניבה - מוותרים
לו על הקנס. דין מודה בקנס, בגמרא שם.

4 ו. תְּשַׁלּוּמֵי כֶּפֶל נוֹהֲגִין בְּכָל, חוּץ מִשָּׁה וְשׁוֹר;
5 שֶׁהִגְנוּב אֶת הַשׁוֹר אוֹ אֶת הַשָּׁה וְטָבַח אוֹ מָכַר³⁸ -
6 מִשְׁלָם עַל הַשָּׁה תְּשַׁלּוּמֵי אַרְבָּעָה, וְעַל הַשׁוֹר
7 תְּשַׁלּוּמֵי חֲמִשָּׁה.

(38) "כי יגנוב איש שור או שה וטבח או מכרו חמישה בקר
ישלם תחת השור וארבע צאן תחת הששה" (שמות כא, לו),
והטעם שהחמירו בשור ובשה יותר מבשאר מטלטלין, אם
מכר או שחט בעלי חיים אחרים, פירש רבינו במורה נבוכים
שם, משום שהצאן והבקר נמצאים על פי רוב בשדות, ואי
אפשר לשמרם כמו ששומרים הדברים בתוך היישוב וקל
לגנוב אותם, ובמידה שיותר קל לעשות את העבירה החמירו
בעונשה, כדי שיימנעו מלעשותה. בבקר החמירו יותר
מבצאן, כי הבקר רועים מפוזרים שלא כצאן הרועים יחד,
ויותר קל לגנוב שור מאשר כבשה, ועל כן החמירו בשור,
אם מכר או שחט, יותר מאשר בכבשה. ובמכילתא משפטים
פרשה יב ובתוספתא בבא קמא פרק ז הלכה ג, נמסרו
טעמים אחרים שהובאו גם בגמרא בבא קמא עט: למה
החמירו בשור מבשה, רבי מאיר אומר משום שהשור עובד
בשדה, והגנב ביטלו ממלאכתו. "שור שיש לו מלאכה
משלם חמישה, שה שאין לו מלאכה משלם ארבעה", ורבי
יוחנן בן זכאי מסביר, מפני כבוד הבריות, שה הוא נושא
על כתפו ומתבזה, ושור הולך מעצמו.

8 ז. אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה³⁹ שֶׁגָּנוּבוּ - חַיִּבִּין⁴⁰
9 לְשַׁלֵּם תְּשַׁלּוּמֵי כֶּפֶל וְתְשַׁלּוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה⁴¹.
10 הֵיתָה אִשֶּׁת אִישׁ שְׁאִין לָהּ לְשַׁלֵּם⁴² - הָרִי הַכֶּפֶל⁴³
11 עָלֶיהָ חוּב עַד שֶׁתִּתְגַּרֵּשׁ אוֹ יָמוּת בַּעֲלָהּ, וּבֵית דִּין
12 נִפְרָעִים מִמֶּנָּה⁴⁴.

(39) בין איש ובין אשה, דין אחד לשניהם. (40) השווה
הכתוב אשה לאיש לכל דינין שבתורה. (41) או תשלומי
ארבעה וחמישה. (42) שהרי מעשי ידיה לבעלה, ואם יש
לה נכסים, הרי פירותיהם לבעלה. (43) אבל הגניבה
עצמה, אם היא בידה או ביד בעלה מוציאים ממנה.
(44) מהנכסים שלה.

13 ח. קָטָן⁴⁵ שֶׁגָּנַב - פְּטוּר מִן הַכֶּפֶל⁴⁶, וּמַחְזִירִין לוֹ⁴⁷

דמי מעוברת או טעונה, והוולד והצמר של גנב. אבל אם נתעברה ונטענה אצל הגנב, וילדה וגוזה מחזירה כמו שהיא עכשיו. (59) טענת הגנב "אנא פטימנא ואת שקלת"? פירוש: אני אפטם ואתה תקחי? (שם). (60) תוספת מחיר הבהמה לאחר הפיטום. (61) מנכים לו דמי השבח מן הכפל ומשלם את המותר.

דמי מעוברת או טעונה, והוולד והצמר של גנב. אבל אם נתעברה ונטענה אצל הגנב, וילדה וגוזה מחזירה כמו שהיא עכשיו. (59) טענת הגנב "אנא פטימנא ואת שקלת"? פירוש: אני אפטם ואתה תקחי? (שם). (60) תוספת מחיר הבהמה לאחר הפיטום. (61) מנכים לו דמי השבח מן הכפל ומשלם את המותר.

1 יב. הגנבה עצמה שהיא ביד הגנב⁶² ולא נשתנית -
2 חוזרת לבעליה⁶³ בין לפני יאוש בין לאחר יאוש⁶⁴;
3 אלא שאחר יאוש השבח לגנב⁶⁵, כמו שבארנו⁶⁶.
4 נשתנית הגנבה ביד הגנב⁶⁷ - קנאה⁶⁸ וקנה שבחה
5 אפילו לפני יאוש, ואינו משלם אלא דמים⁶⁹.

(62) ולא העבירה לרשות אחר. (63) כמו שכתוב "והשיב את הגזילה אשר גזל" (ויקרא ה, כג), ודרשו רבותינו: אם כעין שגזל (שלא נשתנתה) יחזיר (שם סו.). ודין הגניבה כדין הגזילה. (64) כדעת רב יוסף שם, שאמר, "יאוש אינו קונה ואפילו מדרבנן", ועל כן עליו להחזיר את הגניבה עצמה. (65) והבעלים ישלמו לגנב את דמי השבח. (66) בהלכה הקודמת. (67) כגון הגזל עצים ועשאו כלים, צמר ועשאו בגדים. (68) כדעת רבה, ששינוי קונה (שם). (69) ואינו חייב להחזיר את הגניבה עצמה, אפילו היא ביד הגנב, כי שינוי מעשה בלבד, אף בלי יאוש, קונה.

6 יג. גנב פחוש⁷⁰ והשמינה⁷¹, או שמנה והכחיש⁷²
7 - משלם תשלומי כפל או תשלומי ארבעה וחמשה⁷³
8 בפשעת הגנבה⁷⁴. גנב טלה⁷⁵ ונעשה איל, עגל ונעשה
9 שור - משלם תשלומי כפל בפשעת הגנבה⁷⁶. טבח
10 או מכרו אחר שהגדיל - נעשה שנוי⁷⁷ בידו וקנהו,
11 ושללו הוא טובח ושללו הוא מזכר, ואינו משלם
12 תשלומי ארבעה וחמשה.

(70) בהמה כחושה, ברייתא שם סה. (71) הגנב פטמה. (72) הגנב הכחיש על ידי עבודה יתירה (שם). (73) אם שחטה או מכרה. (74) במקרה שהגנב פטמה יכול הוא לטעון: "אני פטמתי ואתה תקחי"? שם. ובמקרה שהכחיש, אומרים: "מה לי קטלה כולה מה לי קטלא פלגא"? פירוש: אין הבדל בין הרגה לגמרי או הרגה במקצת, כלומר הכחיש, וכשם כשהרגה ממש משלם כשעת הגניבה, כך גם בהכחיש. (75) כבשה צעירה. (76) שם סה: הטעם הוא, שכפל הוא חייב על הגניבה, ובשעת הגניבה היה זה טלה. (77) אף על פי שזה בא מאילו ולא על ידי מעשה.

13 יד. גנב פהמה או פלי⁷⁸ וכיוצא בהן, ובפשעת הגנבה
14 היה שוה ארבעה, ועכשו בפשעת העמדה בדין שוה
15 שנים - משלם קרן פשעת הגנבה⁷⁹, ותשלומי כפל
16 או ארבעה וחמשה בפשעת העמדה בדין⁸⁰. היה שוה
17 בפשעת הגנבה שנים, ובפשעת העמדה בדין ארבעה:
18 אם שחט או מכר או שבר הפלי⁸¹ או אבדו - משלם
19 תשלומי כפל או ארבעה וחמשה בפשעת העמדה
20 בדין⁸²; ואם מתה הבהמה או אבד הפלי מאלי -
21 משלם תשלומי כפל בפשעת הגנבה⁸³.

22 טו. מי שגנב פלי ושברו או פחתו⁸⁴, או נשבר או
23 נפחת מאלי - אין שמין לו הפחת⁸⁵, אלא רואין
24 כמה היה שוה אותו הפלי ומשלם לבעלים שנים
25 בדימוי, והפלי השבור יהיה לגנב. וכן כל פיוצא
26 בזה. ואם רצו הבעלים לטל הפלי השבור וישלם
27 להם הפחת⁸⁶ והכפל - שומעין להם⁸⁷.

(84) קלקלו. (85) אין מוסרים את הכלי השבור או הנפחת לבעלים ומשלימים בכסף את ההבדל בין מחיר הכלי השבור למחירו לפני שבירתו. זוהי דעת שמואל (שם יא.), שאמר: "אין שמין לגנב" מכוונים לכל תשלומי הגנב, כלומר לא רק לקרן, אלא גם לכפל (שלא כדעת הראב"ד כאן, וראה ירושלמי שם). (86) הפרש בין מחיר כלי שלם לבין מחיר הכלי השבור. (87) כי לטובת הבעלים נאמר הדין שלמעלה, ולכן אם הבעלים מוותרים או מעדיפים שיישאר בידם הכלי המקולקל, שומעים להם.

28 טז. הגנב שגנב וטבח או מכר לפני יאוש בעלים,
29 אף על פי שלא קנה לוקח⁸⁸ והיה הגנבה חוזרת
30 בעצמה⁸⁹ מיד הלוקח - הרי זה משלם תשלומי
31 ארבעה וחמשה⁹⁰. ואין צריך לומר אם טבח או מכר
32 לאחר יאוש⁹¹ שהוא משלם תשלומי ארבעה
33 וחמשה, שהרי הועיל במעשיו⁹² וקנה הלוקח⁹³.

(88) כי שינוי רשות בלי יאוש אינו קונה. (89) ולא הועיל מעשה הגנב, וכאילו לא מכר. (90) כי התורה מחייבת ארבעה וחמשה על עצם המכירה, והרי מכר (דעת רב נחמן שם). (91) כדעת ר' יוחנן, רב נחמן ורב ששת שם, ואין אומרים שלו הוא טובח, שלו הוא מוכר, כי ייאוש בלבד אינו קונה. (92) ומכירתו קיימת, אפילו גילו את הגניבה ביד הקונה. (93) ואין מחזירים את הגניבה לבעלים. [בטביחה החידוש הוא החיוב לאחר יאוש. שאין אנו אומרים: "שלו הוא טובח", ובמכירה חידוש - החיוב לפני יאוש אף על פי שלא הועילה כלום, כי שינוי רשות לבד אינו קונה. כל מה שנאמר כאן במקרה של לפני יאוש משתייך איפוא לדין מכירה, והמלה טבח מתוך שיגרה נאמרה שם ואין בה ניגוד לדין].

יז. הגנב מגנב אחר⁹⁴, אף על פי שנתאשו⁹⁵

3) אבל לא כפל וארבעה וחמשה. [רבינו עוסק כאן בדיני כפל וארבעה וחמשה, אבל לא בדיני מעילה שמקומם בהלכות מעילה, ולכן לא הזכיר כאן תשלום החומש וקרבן האשם. ראה ראב"ד]. 4) בבא-מציעא נו: 5) במכילתא משפטים פרשה טו סימן קנ"ג: "ולא לאחרים". 6) כגון עולה, חטאת ואשם, שאין הזר אוכל מהם. 7) כגון שלמים ותודה, שהבעלים אוכלים את בשרם. 8) שאם אבדו אין הבעלים חייבים להביא אחרים, כגון שאמרו על בהמה מסוימת הרי זו עולה או שלמים. 9) כגון שאמר הרי עלי עולה או שלמים, ואם הקרבן הלך לאיבוד חייבים הבעלים להביא קרבן אחר, וההפסד אינו של הקדש אלא של הבעלים. בכל זאת, לענין כפל נחשב הקרבן לא לממון בעלים אלא לנכסי הקדש, והגנב פטור מן הכפל. מחלוקת רבי שמעון וחכמים, ופסק כחכמים (בבא-קמא עד:). 10) "בית" משמע רשותו, וקדשים אפילו כשהם נמצאים עדיין בבית המקדש, רשות הקדש עליהם.

ב. וכן הגונב עבדים¹¹ ושטרות וקרקעות¹² - אינו משלם תשלומי כפל. שלא חיבה התורה הפפל אלא במטלטלין שגופן ממוין¹³, שנאמר: על שור על חמור על ששה על שלמה¹⁴; אבל העבדים הקשו לקרקעות, שנאמר: והתנחלתם אתם לבניכם¹⁵, והשטרות אין גופן ממוין.

11) בבא-קמא סב: בבא-מציעא נו: 12) כגון משיג גבול רעהו, כלומר מעביר את הגדר המפרידה לתוך קרקע חבירו. 13) מה-שאינ-כן שטר, שאף שמטלטלין הוא, אבל אין גופו ממוין אלא משמש עדות לממון. 14) כל אלה דוגמאות של מטלטלין הן. 15) והמשך הפסוק הוא "לרשת אחוזה", ושם אחוזה לא נמצא בתנ"ך אלא על קרקע ולא על מטלטלין. השווה ספרא לפרשת בהר סימן פח.

ג. הגונב פטר חמור¹⁶ של חברו קדם שיפדה¹⁷ - משלם תשלומי כפל לבעלים; שאף על פי שאינו עקשו של¹⁸, ראוי להייתו ל¹⁹ אחר שיפדה.

16) הוולד הבכור לאמו החמורה אם הוא זכר (בכורות יא.). 17) בשבט שצריך לתתו לכהן, ככתוב (שמות ל-, כ) ופטר חמור תפדה בשבט. 18) שאסור לו להשתמש בפטר חמור לפני שנפדה. 19) על כן נחשב לממון בעלים. טעם זה מובא בגמרא שם.

ד. הגונב²⁰ טבל²¹ של חברו ואכל²² - משלם לו דמי טבל²³. וכן אם גנב חלב²⁴ ואכל²⁵ - משלם לו דמי חלב²⁶.

20) קידושין נח: 21) תבואה ופירות שעדיין לא הפרישו מהם תרומה ומעשר. 22) ומתחייב בנפשו. 23) כרבי, ולא כר' יוסי בן יהודה האומר שמשלם רק דמי חולין שבו. ואין אומרים "קם ליה בדרכה מניה", כלומר שעונש מיתה יבטל את תשלום הממון. והטעם הוא, מכיון שאין כאן עונש מיתה בית-דין אלא מיתה בידי שמים (טבל) וכת (חלב). ורבינו פסק כחכמים (כתובות ל.), שמיתה בידי שמים וכת אינם פוטרים מממון (ראה לקמן פרק ג הלכה

1 הבעלים⁹⁵ - אינו משלם תשלומי כפל, ואם טבח ומכר - אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה לגנב הראשון; שהרי דין הבהמה הזאת לחזר בעיניה⁹⁶ לבעלים ולא קנאה הגנב⁹⁷. ולבעלים אינו משלם⁹⁸ הכפל או ארבעה וחמשה, מפני שלא גנבה מרשותן⁹⁹.

94) גנב ראשון גנבה מבעל הבית, וגנב שני גנבה מגנב ראשון. 95) וכל שכן כשלא נתיאשו הבעלים. 96) היא עצמה ולא דמיה. 97) כי יאוש בלבד אינו קונה, ושינוי הרשות מבית הבעלים לבית הגנב אפילו עם יאוש אינו קונה אלא כשיצאה הגניבה מרשות הגנב לרשות אחרת, ואפילו לדעת רבינו לקמן פרק ה הלכה ג ובהלכות גזילה פרק ב הלכה ג, ששינוי רשות ואחר כך יאוש קונה. 98) אף על פי שהבהמה היא של הבעלים. 99) והתורה אמרה: "וגונב מבית האיש" (שמות כב, ו) ולא מבית הגנב (משנה בבא קמא סב: וגמרא סו).

יח. גנב וטבח, וכא גנב אחר וגנב - הגנב האחרון משלם תשלומי כפל לגנב הראשון, שהרי קנה בשנוי מעשה¹⁰⁰, וגנב הראשון משלם תשלומי ארבעה וחמשה. גנב ומכר, וכא אחר וגנב מן הלוקח: אם נתיאשו הבעלים - הרי הראשון משלם תשלומי ארבעה וחמשה, והגנב השני משלם תשלומי כפל¹⁰¹; ואם לא נתיאשו הבעלים - אין האחרון משלם אלא קרן בלבד¹⁰².

100) על ידי השחיטה, ושינוי מעשה בלבד, אפילו בלי ייאוש קונה, שם. 101) לקונה, שקנה בייאוש ובשינוי רשות, ואין הברל אם הייאוש היה כבר לפני המכירה, או בא רק לאחר המכירה, כשהייתה כבר בידי הקונה, לפי דעת רבינו לקמן פרק ה הלכה ג ובהלכות גזילה שם. 102) כי הלוקח לא קנה.

יום שלישי כ' תמוז ה'תשפ"ב

פרק שני

1) נתבאר בו מהות בעלי הגניבה ומהות הדבר, ואם הועתקה הגניבה לרשות הקדש, ומהות הטביחה והמכירה וכיוצא בזה.

א. הגונב את העובד פוכבים או שגנב נכסי הקדש² - אינו משלם אלא הקרן בלבד³; שנאמר: ישלם שנים לרעהו. לרעהו - ולא להקדש⁴, לרעהו - ולא לעובד פוכבים⁵. וכן הגונב קדשים מבית בעליהן, בין קדשי קדשים⁶ בין קדשים קלים⁷, בין קדשים שאין הבעלים חייבין באחריותן⁸ בין קדשים שהבעלים חייבין באחריותן⁹ - הרי זה פטור מן הכפל ומתשלומי ארבעה וחמשה; שנאמר: וגנב מבית האיש - ולא מבית הקדש¹⁰.

2) נכסים השייכים לבית המקדש, כלומר קדשי בדק הבית.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ' תמוז - ספר נזיקין - הלכות גניבה קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יוחנן שאמר: "גזל ולא נתיאשו הבעלים שניהן אינן יכולין להקדיש, זה לפי שאינו שלו, וזה לפי שאינו ברשותו", שם. (46) הגנב. (47) לבעלים, כי הבהמה עדיין שייכת להם.

- ח. השוחט⁴⁸ ונתנבלה⁴⁹ בידו, והנוחר⁵⁰ והמקער⁵¹
 - משלם תשלומי כפל בלבד⁵²; אבל אם שחט
 לרפואה או לכלבים⁵³, או שנמצאת טרפה⁵⁴, או
 ששחטו בעזרה⁵⁵ - משלם תשלומי ארבעה וחמשה.
 אף על פי שחלין ששחטו בעזרה אסורין בהנאה,
 הואיל ואסורין מדבריהם⁵⁶ - הרי זה חייב לשלם
 תשלומי ארבעה וחמשה⁵⁷.

(48) משנה שם, עז: (49) נפסלה השחיטה. (50) ממיתה במכשיר חד, כגון פגיון. רש"י מפרש: "קורעו מנחיריו עד לבר". (51) עוקר את הוושט ואת הקנה במקום לחתכן דרך שחיטה. (52) כי אין זו "טביחה", והתורה אומרת "וטבחור". (53) ואינו מתכוון (משנה שם ע.). (54) לאחר השחיטה ואסורה באכילה, והרי זו שחיטה שאינה ראויה לאכילה. (55) בבית המקדש, ונאסר בהנאה. (56) מדרבנן ולא מן התורה (קדושין נז:). (57) כי כל אלה "שחיטה" הם. הניגוד לדעת רבי שמעון, ששחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה. [אבל אם היו אסורים בהנאה מן התורה, היה פטור מד' וה' (בבא-קמא עב.).].

- ט. וכן הגונב בלאים⁵⁸ הפא מן השא וממין אחר⁵⁹,
 או שגנב טרפה⁶⁰ או קטעת⁶¹ או חגרת⁶² או סומא,
 או בהמת השתתפין⁶³, וטבח ומכר - משלם תשלומי
 ארבעה וחמשה⁶⁴.

(58) שם עז: (59) כגון כבשה ותיש, ובתשלומי ד' וה', אומרת התורה "שה", "וכל מקום שנאמר "שה" אינו אלא להוציא את הכלאים", בכל זאת חייב בכלאים בתשלומי ד' וה', כי לומדים זאת מדרשת הפסוק, שם. (60) ושחט אותה, אף-על-פי שאינה ראויה לאכילה, חייב בתשלומי ד' וה', ראה בהלכה הקודמת. (61) שחתכו לה רגל (שם עז:). (62) נכת רגל. (63) והגנב לא מכר או שחט בהמה שלימה של אדם אחר, וכן בקטעת וחגרת וסומא אין הבהמה כולה בשלימותה. (64) כי מה שגנב מכר או שחט כולו, וכן בשותפים, מכר או שחט את כל חלקו של השותף האחד בבהמה, וכן את כל חלקו של השותף השני, והמכירה או השחיטה כולה באיסור (שם עז: וראה למעלה הלכה ו, ולקמן פרק ג, הלכה י).

- י. גנב ונתן לאחר במתנה⁶⁵, או שנתן לאחר לטבח⁶⁷ וטבח, או שנתן לאחר למכור ומכרה לאחר;
 גנב והקדיש⁶⁸, גנב והחליף⁶⁹, גנב ופרע בהקפאו⁷⁰, או ששלוהו סבלונות⁷¹ לבית חמיו - משלם תשלומי
 ארבעה וחמשה⁷².

(65) שם עט. (66) אף-על-פי שכתוב בתורה "ומכרו" - חייב, כי דין המתנה בזה כדין המכירה. (67) עשה אותו שליח. אף-על-פי שבכל התורה כולה אין שליח לדבר עבירה, והעבירה שהשליח עושה אינה נזקפת על חשבון

ב). ואפילו כשהתרו בו למלקות ולקה, אין אומרים כאן "אינו לוקה ומשלם", מכיון שחייב הממון וחייב מלקות אינם באים כאחד. חייב ממון בא מיד עם הגניבה, ועונש מלקות בא רק עם האכילה. (24) כתובות ל: (25) שחייב כרת. (26) "שכבר נתחייב בגניבה קודם שבא לידי איסור חלב", שם. וזוקקים אנו לשני הטעמים, מפני שישנה אפשרות שהגניבה ועונש הכרת יבואו בבת אחת (ראה שם לא.) ומשלם גם כפל (ראב"ד ומגיד-משנה).

- ה. גנב תרומה²⁷ מבצליה הישראליים שהפרישו²⁸
 - אינו משלם תשלומי כפל; שאין להם פה אלא
 טובת הנאה²⁹, וטובת הנאה אינו קמין³⁰.

(27) חלק מן התבואה שהבעלים חייבים להפריש ולתת לכהן. (28) ועדיין לא מסרוה לכהן. (29) שרשאים למסור לכל כהן שירצו. (30) כדעת עולא, וכמסקנת הגמרא בקידושין נח. ולכן אין התרומה ממון בעלים, ופטור מתשלומי הכפל.

- ו. הגונב משל אביו³¹ וטבח או מכר ואחר כך מת
 אביו - משלם תשלומי ארבעה וחמשה³²; ואם מת
 אביו³³ ואחר כך טבח או מכר - משלם תשלומי
 כפל, ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה³⁴. גנב
 וטבח או מכר ואחר כך הקדיש³⁵ - משלם תשלומי
 ארבעה וחמשה; ואם הקדיש ואחר כך טבח או
 מכר³⁶, אף על פי שהקדישו קדשים קלים³⁷ -
 משלם תשלומי כפל, ואינו משלם תשלומי ארבעה
 וחמשה³⁸. במה דברים אמורים? כשהקדיש אחר
 יאוש⁴⁰; אבל אם הקדיש לפני יאוש - אינו קדוש⁴¹,
 ואם טבח או מכר - משלם תשלומי ארבעה
 וחמשה⁴².

(31) משנה בבא-קמא ע. (32) משלם לאחיו את חלקם בתשלומי ארבעה וחמשה שהוא חייב. ואף-על-פי שאמרה התורה "חמשה בקר ישלם" (שמות כא, לו), ולאחיו ישלם פחות מזה - לאחר ניכיו חלקו הוא - בכל זאת חייב (שם עז:). (33) לאחר הגניבה, משנה שם עז: (34) כי בשעה שמכר או שחט היה לו חלק בבהמה, והמכירה או השחיטה לא היתה כולה באיסור, והתורה מחייבת בתשלומי ד' וה' רק אם היתה כולה באיסור (שם עב.). (35) משנה שם ע. (36) משנה שם עז: (37) כגון לקרבן שלמים, שהמקדיש אוכל את בשרו. (38) כי שחט או מכר משל הקדש, שאין בו תשלומי ד' וה', ראה למעלה הלכה א. (39) שאינו משלם תשלומי ד' וה'. (40) שקנאו ההקדש ביאוש ושינוי רשות, וכאשר שחט - של הקדש שחט. (41) שם סח:

- ז. הקדישו הפעלים⁴² והוא בבית הגנב⁴³ - אינו
 קדוש⁴⁴, לפי שאינו ברשותו⁴⁵, ואף על פי שלא
 נתנאושו; ואם טבח או מכר⁴⁶ אפלו אחר הקדשן -
 משלם תשלומי ארבעה וחמשה⁴⁷.

(42) גמרא שם. (43) החפץ שהקדישו נמצא בבית הגנב. (44) אף-על-פי שהחפץ שייך למקדיש. (45) כדעת רבי

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

השולח, כאן יש שליח לדבר עבירה, ואם השליח שוחט כאילו הגנב שחט, ולמדו זאת בגמרא שם בהיקש. (68) מכר באשראי, אף-על-פי שעדיין לא קיבל כסף, מכירה היא וכאילו קיבל כסף. (69) את הבהמה בנכס אחר, דינו כאילו מכר וקיבל כסף. (70) שקיבל הגנב סחורה באשראי ופרע לו בבהמה זו, הרי זו כמכירה. (71) מתנות שהארוס שולח לארוסתו. (72) כי כל אלו דינם כמכירה.

1 יא. גִּנֵּב וּמָכַר⁷³, וְהִקְנָה לְמוֹכְרוֹ⁷⁴ לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יום⁷⁵, וּבִתְוֹךְ שְׁלֹשִׁים יום הָכַר הַגֵּנֵב⁷⁶ - אֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶלָּא כְּפֶלֶל⁷⁷. מָכַרוּ חוּץ מֵאֶחָד מִמָּאָה שְׁבוּעוֹ⁷⁸ או חוץ מִיָּדוֹ או רְגִלוֹ⁷⁹, פָּלְלוּ שֶׁל דָּבָר: שְׂשִׁיר בּוֹ דָּבָר הַנֶּפֶת עֲמוֹ בְּשָׁחִיטָה⁸⁰ - פֶּטוּר מִתְּשֻׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה וַחֲמִשָּׁה⁸¹; וְאִם מָכַרוּ חוּץ מִגִּזְתּוֹ או חוץ מִקְרָנָיו - חֵיב בְּתִשְׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה וַחֲמִשָּׁה, שְׁאֵלֹו אֵינָם נִתְּרִים עֲמוֹ בְּשָׁחִיטָה⁸².

2 3 4 5 6 7 8

(73) שם סח. (74) כך בדפוסים ובכ"י. ברם, לפי העניין, תיבת "למוכר" היא ט"ס. (75) שהמכירה תחול רק כעבור שלושים יום. כך מפרש רבינו דברי רב נחמן שם, "שהקנה לו לשלושים יום", ולא כרש"י וכו"ח שפירשו שמכר לתקופה של 30 יום. (76) ועמד בדין, יאמרו לו הדיינים צא תן לו. ראה הלכה טו. (77) כי הבהמה חזרה לבעליה לפני שיצאה המכירה לפועל. (78) כלומר, ששייר בו חלק מועט שלא מכר (משנה שם עח:). (79) הדוגמא בברייתא שם. (80) כגון בשור. כלל זה קבע רב, שם. (81) כי כל דבר שיש לו שייכות להיתר שחיטה, נחשב ששור גם לגבי מכירה, כי התורה כתבה "וטבחו או מכרו", ודמתה מכירה לטביחה. (82) ואין להם שייכות להיתר שחיטה, ועל כן אין זה ששור לגבי מכירה.

9 יב. גִּנֵּב וְקָטַע⁸³ מִמֶּנָּה אֶבֶר וְאַחַר כֶּף מְכָרָה⁸⁴, או שֶׁמְכָרָה חוּץ מִמְּלֶאכֶתָהּ⁸⁵, או שֶׁמְכָרָה חוּץ מִשְׁלֹשִׁים יום⁸⁶ - אֵין מוֹצִיאִין מִמֶּנָּה⁸⁷ תְּשֻׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה וַחֲמִשָּׁה; וְאִם תִּפְשֵׁהוּ הַנֶּזֶק - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ⁸⁸.

(83) שם עח: (84) זוהי בעיא בגמרא שם, אם חייב בתשלומי ד' וה' או לא. מצד אחד אפשר לומר שהגנב פטור, מכיון שלא מכר כל מה שגנב, ועל כן אין כאן "ומכרו" כולו. אולם מאידך גיסא אפשר לומר, שהתורה הקפידה רק על כך, שהגנב ימכור הכל ולא ישאיר אצלו מאומה, והרי גם בנידון-דין הוא מכר את הכל, ולא השאיר בבהמה שום דבר שלא מכר, ועל כן יהיה חייב בתשלומי ד' וה'. (85) שכל המלאכה שיעשה הקונה לפני השחיטה תהיה של הגנב. גם זו בעיא שם, אם זו נחשבת לששור ופטור או לא. (86) שמותר לגנב המוכר לעשות בה מלאכתו. גם זו בעיא שם, אם נחשב לששור או לא. (87) כי זו בעיא שלא נפתרה, ומספק אין מוציאין. (88) מהטעם ה"ל, שמספק אין מוציאין. ראה הלכות נזקי ממון פרק ב, הלכה ה'.

14 יג. מְכָרָהּ וְהִיתָה לוֹ בֶּה שְׁתַּפּוּת⁸⁹ - פֶּטוּר מִתְּשֻׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה וַחֲמִשָּׁה⁹⁰.

יד. שְׁתַּפִּין שְׁגֻבָּה⁹¹: אִם טָבַח אֶחָד מֵהֶן או מָכַר מִדַּעַת חֲבֵירוֹ⁹² - מְשַׁלְמִין תְּשֻׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה וַחֲמִשָּׁה⁹³; וְאִם עָשָׂה שְׂלָא מִדַּעַת חֲבֵירוֹ - פֶּטוּרִים מִתְּשֻׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה וַחֲמִשָּׁה⁹⁴, וְחֵיבִין בְּכַפֵּל⁹⁵.

(91) שניהם בהמתו של אחד (שם). (92) ובהסכמתו. (93) כי המוכר פעל גם בשם חבירו, והרי כאילו שניהם טבחו או מכרו. (94) חבירו לא שחט ולא מכר, והשותף האחד ששחט פטור, כי אין כאן "וטבחו" כולו בחיוב, כי על חלק חבירו הגנב פטור מתשלומי ד' וה' כדין טובח או מוכר אחר הגנב (ראה למעלה פרק א, הלכה יז). (95) כי שניהם גנבו.

טו. גִּנֵּב וְעָמַד בְּדִין⁹⁶, וְאָמְרוּ לוֹ הַדִּינִין: צֵא תֵן לוֹ מֶה שְׁגֻבָּתְךָ, וְיֵצֵא וְאַחַר כֶּף טָבַח או מָכַר - פֶּטוּר מִתְּשֻׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה וַחֲמִשָּׁה⁹⁷; אָמְרוּ לוֹ: חֵיב אַתָּה לִיתֵּן לוֹ, וְטָבַח או מָכַר אַחֵר כֶּף - הֲרִי זֶה חֵיב בְּתִשְׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה וַחֲמִשָּׁה, הוֹאִיל וְלֹא חֲתָכוּ הַדִּין עָלָיו וְעָדִין עוֹמֵד הוּא גֻּבָּתְךָ⁹⁸.

(96) מימרא של רבא (שם סח:). (97) כי "צא תן לו" זהו פסק דין, וחייב מיד להחזיר את הבהמה, ואם לא החזירה אלא שחטה או מכרה הריהו גזלן, וגזלן אינו משלם תשלומי ד' וה', שם. (98) עדיין נחשב הוא גנב על הבהמה, ועל כן אם טבחה או מכרה חייב ד' וה'.

טז. הַגֻּבֵּב בְּרִשּׁוֹת הַבְּעָלִים¹⁰⁰, הוֹאִיל וְהִגְבֵּה עֲדִין הִיא בְּרִשּׁוֹתָם¹⁰¹ - פֶּטוּר מִן הַכְּפֶלֶל¹⁰². וְכֵן אִם טָבַח וּמָכַר שֵׁם בְּרִשּׁוֹתָן - פֶּטוּר¹⁰³. וְאִם הִגְבִּיהַ הַגֻּבֵּה¹⁰⁴ - נִתְּחִיב מִשּׁוּם גֻּבֵּב אֵף עַל פִּי שְׁעָדִין לֹא הוֹצִיאָה מִרִשּׁוֹת הַבְּעָלִים¹⁰⁵. פִּיזָד? גֻּבֵּב טָלָה מִן הַדִּיר, וְהִיא מוֹשְׁכוֹ וְיֹוצֵא, וּמֵת בְּרִשּׁוֹת הַבְּעָלִים¹⁰⁶ - פֶּטוּר; הַגְבִּיהוּ או הוֹצִיאוּ מִרִשּׁוֹת הַבְּעָלִים¹⁰⁷ וּמֵת - חֵיב¹⁰⁸. נִתְּנוּ שֵׁם¹⁰⁹ בְּבֵית הַבְּעָלִים לְכַכּוֹרֹת בְּנוֹ¹¹⁰ או לְבַעַל חוֹבוֹ או לְשׁוֹמֵר הַנֶּזֶק וּלְשׁוֹאֵל¹¹¹ לְנוֹשֵׂא שֶׁכָּר¹¹² וּלְשׁוֹכֵר¹¹³, וְהִיא מוֹשְׁכוֹ זֶה שְׁנֵתָן לוֹ וּמֵת - פֶּטוּר הַשׁוֹמֵר¹¹⁴; הַגְבִּיהוּ¹¹⁵ או שְׁהוֹצִיאוּ מִרִשּׁוֹת הַבְּעָלִים וּמֵת - חֵיב הַשׁוֹמֵר¹¹⁶ או בַּעַל הַחוֹב שְׁנֵתָן לוֹ, מִפְּנֵי שְׁעָדִין לֹא הוֹצִיאוּ הַגֻּבֵּב¹¹⁷ מִרִשּׁוֹת הַבְּעָלִים.

(99) משנה שם עט. (100) בבית או בחצר הבעלים. (101) של הבעלים. (102) "כי הגנב לא יקרא "גנב" עד שיביא אותו הדבר הגנוב לרשותו, ויקנה אותו בדרך מדרכי קניית המטלטלין" (פירוש המשניות לרבינו, שם, וראה גמרא שם). (103) מתשלומי ד' וה', כי אין חיוב טביחה ומכירה במקום שאין חיוב גניבה. (104) קנאה הגנב לחייב עליה משום גניבה. (105) כי הגבחה קונה בכל מקום (קידושין כה:). (106) הטלה מת לפני שהוציאו אותו. (107) לרשותו, או לסמטה. (108) בכפל. (109) הגנב, לפני

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי כ"א תמוז - ספר נזיקין - הלכות גניבה קעז

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אמורים?¹¹ שנתחייב בתשלומין עם עון מיתה בית
דין באתה¹², או שנתחייב תשלומין ומלקות בבת
אחת; אבל אם נתחייב בתשלומין ואחר כך נתחייב
במיתה בית דין או במלקות, או שנתחייב מלקות או
מיתה בית דין ואחר כך נתחייב בתשלומין¹³ - הרי
זה לוקה ומשלם ומת¹⁴.

(2) פרק א, הלכה יג. (3) שאם עשה את העבירה במזיד
חייב עליה מיתה בבית-דין. (4) כגון שגנב וטבח בשבת,
פטור מתשלומי ארבעה וחמשה, מכיוון שחייב מיתה על
הטביחה בשבת. (5) שהמחוייב מיתה פטור מן
התשלומים, כמו שכתוב: "ולא יהיה אסון ענוש יענש"
(שמות כא, כב), ופירשו חכמים שמשלם דמי הוולדות.
משמע שאם היה אסון - האשה מתה - פטור מדמי הוולדות
(כתובות לה). (6) ופטור ממיתה, בכל זאת פטור גם
מתשלומים - כי כתוב בתורה: "ומכה נפש בהמה ישלמנה"
"ומכה אדם יומת" (ויקרא כד, יח, כא), כשם שבמכה בהמה
אין הבדל בין מזיד לשוגג, ובשניהם חייב ממון; כך במכה
אדם אין הבדל בין מזיד לשוגג, ובשניהם פטור מממון
(גמרא שם). (7) "כדי רשעתו" - משום רשעה אחת אתה
מחייבו, ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות, וסמך ליה
"ארבעים יכנו", כלומר שאם יש שתי רשעיות, מחייבים
אותו מלקות בלבד (כתובות לב. ולב: והל' נערה פרק א,
הלכה יא). (8) שפטור ממלקות. (9) שני עדים, שעל
עבירה זו חייב מלקות, אף-על-פי שהיה מזיד. (10) כדעת
רבי יוחנן, שחייבי מיתות הקישה התורה ל"מכה בהמה",
ולא חייבי מלקות (כתובות שם). (11) שפטור מתשלומים.
(12) שחייב מיתה וחייב ממון באים יחד. (13) כגון היוצא
ליהרג וחבל באחרים (ערכין ו:). (14) לוקה ומשלם, או
משלם ומת (כתובות לא.).

ב. ביצד¹⁵ זרק חץ בשבת¹⁶ מתחלת ארבע לסוף
ארבע¹⁷, וקרע בגד חברו¹⁸ בהליכתו¹⁹; או שהדליק
גדיש חברו בשבת²⁰; או שגנב כס בשבת²¹, והיה
מגוררו²² עד שהוציאו מרשות הבעלים²³, שהיא
רשות היחיד, לרשות הרבים, ואבדו²⁴ שם - הרי זה
פטור מן התשלומין, שאסור שבת ואסור גנבה
והזק²⁵ באין באחד. אבל אם גנב כס בשבת,
והגביהו שם ברשות היחיד²⁶, ואחר כך הוציאו
לרשות הרבים והשליכו לנהר²⁷ - חייב לשלם
תשלומי כפל; שהרי נתחייב באסור גנבה קדם
שיתחייב באסור סקילה²⁸. וכן כל פיוצא בזה. וכן
אם קצץ אילן חברו ביום טוב²⁹, והתרו בו; או
שהדליק את הגדיש³⁰ ביום הכפורים³¹, והתרו בו³²;
או גנב וטבח ביום הכפורים³³, והתרו בו - פטור
מן התשלומין³⁴. אבל אם לא התרו בו³⁵ - חייב
בתשלומין³⁶, ומשלם תשלומי ארבעה וחמשה³⁷.

(15) הלכה זו מדגימה את הכללים שבהלכה הקודמת.
(16) שם. (17) אמות, והמעביר ארבע אמות ברשות הרבים
חייב מיתה. (18) וחייב ממון. (19) אף-על-פי שחייב

שהגביהו (המשך המשנה שם). (110) לכהן בחמשה
סלעים של פדיון הבן הבכור. (111) המקבל את הבהמה
לשימוש תמורת תשלום. (112) המקבל שכר על השמירה.
(113) המקבל את הבהמה לשימוש תמורת תשלום.
(114) לפי מסקנת הגמרא, שם "פטור" שבמשנה - כוונתו
לשומר. והטעם שהוא פטור, מכיון ש"כדרך שתיקנו משיכה
בלקוחות, כך תיקנו משיכה בשומרין" (שם), כלומר
השומרים אינם קונים את הדבר הניתן להם לשמירה לענין
החייבים של כל אחד ואחד מהם, אם לא קנו אותו באחד
מן הדרכים שנקנים בהם המטלטלין במקח וממכר.
(115) השומר. (116) לשלם לבעלים. (117) והטלה עדיין
ברשות הבעלים, ועל כן חייב השומר או בעל החוב לשלם
לבעלים קרן וכפל, והגנב פטור מכלום. ומובן שהמדובר
כשהשומר ידע שהטלה גנוב (מגיד-משנה). ורש"י פירש
אחרת.

1 יז. היה העדר ביצר¹¹⁸ - פיון שהפיש את הפהמה¹¹⁹
2 וטמנה¹²⁰ בתוך האילנות והעצים חייב בתשלומי
3 כפל¹²¹; ואם טבחה או מכרה שם¹²² - משלם
4 תשלומי ארבעה וחמשה¹²³.

(118) מימרא של רבי אלעזר שם עט: (119) במקל והלכה
מחמתו, והרי זה כמשיכה. (120) לשם גניבה. (121) אף-
על-פי שלא גנב אותה כמו ידיו, חייב כגנב, מכיון שקנה
אותה (לענין חיוב) על-ידי המשיכה. (122) ולא העביר
אותה לרשותו לפני המכירה. (123) כשם שנתחייב על
הגניבה, כך נתחייב על הטביחה והמכירה.

5 יח. גנב ברשות הבעלים¹²⁴, ואחר שידעו¹²⁵ שנגנבה
6 הוציאה וטבחה או מכרה חוץ מרשותו¹²⁶; או שגנב
7 והוציא חוץ מרשותו, וטבח או מכר ברשותו¹²⁷ -
8 משלם תשלומי ארבעה וחמשה.

(124) משנה שם, עט. (125) הבעלים. ואם לא נודע לבעלים
לפני שהוציאה מרשותו, הרי קנאה הגנב כשהוציאה
מרשותו, ואין זה גניבה ברשות הבעלים. (126) כשהוציאה
מרשותם קנאה, וחייב בד' וה'. (127) חייב ד' וה', אע"פ
שמכר בשעה שנמצאה ברשות הבעלים, כי משעה שהוציא
אותה קנאה.

יום רביעי כ"א תמוז ה'תשפ"ב

פרק שלישי

(1) נתבארו בו דיני הגונב והטובח והמוכר והוא מתחייב
במלקות או במיתה. ודין הודאת הגנב, בין שבאו עדים בין
שלא באו, ודין גביית בית הדין מנכסי הגנב.

9 א. כבר בארנו בהלכות נערה², שכל העושה עברה
10 שיש בה עון מיתה בית דין³ ותשלומין⁴ - אינו
11 משלם⁵, אף על פי שהיה שוגג⁶. והעושה עברה
12 שנתחייב בה מלקות ותשלומין - לוקה ואינו משלם,
13 שאין אדם לוקה ומשלם⁷. לפיכך, אם היה שוגג⁸
14 או לא התרו בו⁹ - משלם ואינו לוקה¹⁰. במה דברים

12 שְׁלֹא הִקְנָה לוֹ⁵³ עַד שֶׁתְּנוּחַ בְּחֶצֶר הַלֹּקֶחַ⁵⁴; 13 שְׁנִמְצָא, כְּשֶׁהוּצֵיא מִרְשׁוֹת לְרִשׁוֹת, אִסּוּר שְׁבֵת 14 וּמְכִירָה בְּאֵין כְּפָחֶת⁵⁵.

49 בחול, או בשבת באופן שלא היה בגניבתו חיוב מיתה, כגון שלא הוציא מרשות היחיד לרשות הרבים. 50 בבא קמא ע. 51 כי אין המכירה נמנית עם ל"ט המלאכות. 52 כי חיוב מיתה מפקיע את חיוב התשלומין. 53 הגב ללוקח. 54 מדובר בגנב שזרק את הגניבה לחצר הלוקח (שם ע:). 55 החיוב על איסור שבת של הזורק מרשות לרשות בא ברגע שהגניבה נחה על קרקע החצר, וברגע זה בא - בהתאם לתנאי - החיוב על המכירה.

15 ו. עֲשֵׂה שְׁלִיחַ לִשְׁחַט לוֹ⁵⁶, וְשָׁחַט לוֹ הַשְּׁלִיחַ בְּשֵׁבֶת 16 - הָרִי הַגָּבֵב חֵיב בְּתִשְׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה וְחִמְשָׁה, שְׁהָרִי 17 זֶה הַגָּבֵב לֹא עֲשֵׂה עֶזְרָן מִיתַת בֵּית דִּין⁵⁷. וּכְכָר 18 בְּאַרְנוֹ⁵⁸, שֶׁהַשּׁוֹחֵט עַל יְדֵי שְׁלִיחַ⁵⁹ חֵיב בְּתִשְׁלוּמִין.

56 שם עא. ולא אמר לו לשחוט בשבת, והשליח שחט בשבת על דעת עצמו. 57 כי הוא לא שחט בשבת. 58 למעלה פרק ב, הלכה י. 59 אף-על-פי שבכל מקום אומרים "אין שליח לדבר עבירה" והשולח פטור - לענין תשלומי ד' וה' "יש שליח", והשולח חייב. אבל בעשאו שליח לשחוט, פטור הגנב מתשלומי ד' וה', כי שלח אותו לעשות עבירה בשבת, ולענין איסור שבת אין שליח לדבר עבירה, ומעשה השליח אינו נזקף על חשבון הגנב השולח (ראה משנה-למלך כאן).

19 ז. הֵיוּ שְׁנַיִם מְעִידִים⁶⁰ שֶׁגָּנַב, בֵּין שֶׁהֵעִידוּ הֵן עֶצְמָן 20 שְׁטַבַּח אוּ מְכַר⁶¹ בֵּין שֶׁהֵעִידוּ אַחֲרֵים שְׁטַבַּח⁶² אוּ 21 מְכַר - מִשְׁלֵם תִּשְׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה וְחִמְשָׁה⁶³. הֵיוּ שְׁנַיִם 22 מְעִידִים שֶׁגָּנַב, וְעַד אַחַד מֵעֵיד שְׁטַבַּח אוּ מְכַר, אוּ 23 שֶׁהוֹדָה מֵעַצְמוֹ שְׁטַבַּח⁶⁴ אוּ מְכַר - מִשְׁלֵם תִּשְׁלוּמֵי 24 כָּפֹל, וְאִינוֹ מִשְׁלֵם תִּשְׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה וְחִמְשָׁה; 25 שֶׁהוֹדָה בְּקִנְסוֹ⁶⁵ - פְּטוּר⁶⁶, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁶⁷.

60 משנה שם ע. 61 והעידו עדות שלימה על הגניבה ועל הטביחה. 62 אף-על-פי שעדי טביחה מעידים רק על "חצי דבר", כי בלי עדי גניבה אינם יכולים לחייב, כי שמא שלו טבח, והתורה אמרה: "על פי שני עדים... יקום דבר" (דברים יט, טו) ודרש רבי עקיבא: "דבר" ולא חצי דבר. 63 כיון שעדי גניבה אינם צריכים לעדי טביחה, ויכולים לחייב בלעדיהם, אף עדות עדי הטביחה נקראת דבר שלם (שם ע:). 64 לאחר שבאו עדי הגניבה. 65 המודה בעבירה שיש עליה קנס, כלומר, תשלום שהוא פחות מדמי הקרן או יותר. 66 מלשלם את הקנס. 67 הלכות נזקי ממון, פרק ב, הלכה ח.

26 ח. מִי שֶׁהוֹדָה בְּקִנְסוֹ⁶⁸ וְאַחֵר כֶּף בָּאוּ עֲדִים: אִם 27 הוֹדָה בְּתַחֲלָה⁶⁹ בְּפָנֵי בֵּית דִּין⁷⁰ וּבְכַתִּיב דִּין⁷¹ - 28 פְּטוּר⁷²; אֲבָל אִם הוֹדָה חוּץ לְבֵית דִּין⁷³, אוּ שֶׁהוֹדָה 29 בְּפָנֵי שְׁנַיִם בְּלִבְדוֹ⁷⁴, וְאַחֵר כֶּף בָּאוּ עֲדִים - הָרִי זֶה 30 מִשְׁלֵם קִנְס עַל פִּיהֶם⁷⁵.

מיתה בא אחרי שנח החץ, והשיראין נקרעו לפני כן - בהליכתו - בכל זאת נחשב כאילו מיתה ותשלומים באו כאחת, מכיון שבלי זריקת החץ אין הנחה. ולפיכך, עם הזריקה מתחילה המלאכה, ונגמרת בשעת ההנחה. ונימוק נוסף: מכיון שזרק החץ, ידוע מראש שיקרע את השיראין, כי אין אפשרות להחזיר, שם. 20 שחייב ממון על הגדיש, ומיתה על הדלקת אש בשבת (בבא קמא לד:). 21 כתובות לא. 22 ולא הגביהו, ולא נתחייב עדיין בגניבה. 23 ואז נתחייב גם בגניבה וגם במיתה על הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים. 24 השמידו, כגון שהשליך לנהר. אבל אם הגניבה נמצאת בעין, הריהי ברשות הבעלים וחזורת, ראה למעלה פרק א, הלכה יב. 25 כגון בשתי הדוגמאות הראשונות. 26 והגבהה קונה בכל מקום, אף ברשות הבעלים. 27 סנהדרין עב. 28 החיוב על הגניבה בא מיד עם ההגבהה, והחיוב באיסור סקילה בא בשעה שהוציא לרשות הרבים. 29 וחייב מלקות על מלאכה ביום טוב, אם התרו בו. 30 של חבירו. 31 שחייב על זדונו כרת (בידי שמים). 32 על חיוב מלקות. 33 בבא קמא ע. 34 בהתאם לכלל "אין אדם לוקה ומשלם". 35 ואינו לוקה. 36 אם קצץ אילן חבירו (ביום טוב) או הדליק את הגדיש ביום הכיפורים. 37 אם גנב וטבח שור או שה.

1 ג. גָּנַב³⁸ וְטָבַח בְּשֵׁבֶת³⁹ אוּ לְעִבּוּדָה זָרָה⁴⁰, אֶפְלוּ 2 בְּשִׁנְגָּה⁴¹ - פְּטוּר מִתִּשְׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה וְחִמְשָׁה⁴², כְּמוֹ 3 שֶׁבְּאַרְנוֹ⁴³.

38 בין בחול בין בשבת. 39 ונתחייב סקילה על הטביחה (שם עד:). 40 עבירה שיש בה מיתת בית-דין. 41 שאין בית-דין ממיתים אותו. 42 כי חיוב תשלומים ועוון מיתת בית דין באים כאחת, אבל בכפל הוא חייב, כי הוא בא לפני חיוב מיתה. 43 בהלכה א.

4 ד. הִיְתָה פָּרָה שְׁאוּלָה אֶצְלוֹ⁴⁴, וְטָבַחָה בְּשֵׁבֶת דִּרְךָ 5 גָּנְבָהּ⁴⁵ - פְּטוּר אֶף מִן הַכָּפֹל; שְׁהָרִי אִסּוּר שְׁבֵת 6 וְאִסּוּר גָּנְבָהּ בְּאֵין כְּפָחֶת⁴⁶. וְאִם אֵין גָּנְבָהּ⁴⁷ - אֵין 7 טְבִיחָה וְאֵין מְכִירָה⁴⁸.

44 כתובות לד: 45 בלי ידיעת הבעלים, ובמגמה לקחת אותה לעצמו. 46 בשעה שטבחה, גנבה. 47 ואם הוא פטור מתשלום הקרן של הגניבה. 48 אין חיוב על הטביחה או על המכירה (שם). [בגמרא נאמר דבר זה אליבא דרבי מאיר, שסובר שבקנס לא אמרו "קם ליה בדרכה מיניה", ואף-על-פי-כן פטור מתשלומי ד' וה', מכיון שפטור מן הקרן, כי ארבעה וחמשה אמרה תורה ולא ג' וד'. אבל דעת רבינו, שגם בקנס אומרים "קם ליה בדרכה מיניה" אין אנו צריכים כלל לנימוק האמור כאן: "ואם אין גניבה, אין טביחה ומכירה", וקשה להבין למה מביאו רבינו].

8 ה. גָּנַב⁴⁹ וּמְכַר בְּשֵׁבֶת⁵⁰ אוּ שְׁמַכְר לְעִבּוּדָה זָרָה - 9 חֵיב לְשִׁלֵּם תִּשְׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה וְחִמְשָׁה; שְׁאֵין בְּמְכִירָה 10 מִיתָה⁵¹. וְאִם נַעֲשִׂית מְלָאכָה בְּשֵׁבֶת בַּעַת הַמְכִּירָה - 11 פְּטוּר מִתִּשְׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה וְחִמְשָׁה⁵². כִּיצַד? כְּגוֹן

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי כ"א תמוז - ספר נזיקין - הלכות גניבה קעט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(68) שם עד: עה. (69) לפני שבאו העדים. (70) בפני שלשה דיינים. (71) במקום ישיבת בית-דין. (72) מתשלום הקנס. זוהי דעת רב שם. (73) כגון שפגש את הדיינים בשוק והודה בפניהם, אין זו הודאה, כי מחוץ לבית-דין אינם בתפקיד דיינים, אלא אנשים פרטיים הם. (74) הודה במקום מושב בית-דין, אולם היו שם שני דיינים בלבד, ובדיני קנסות צריכים שלושה דיינים. (75) כי הודאה שלא נעשתה בפני שלושה דיינים במקום מושבם כדיינים, אינה מחייבת אותו כלום ויכול לחזור בו. וראה לקמן הלכה ט.

יב. האיש נמכר בגנבתו, אבל לא האשה⁹². ודבר זה מפי הקבלה⁹³. ואין הגנב נמכר אלא בקרן⁹⁴, אבל בפסל⁹⁵ או בתשלומי ארבעה וחמשה - אינו נמכר⁹⁶, אלא הרי זה עליו חוב עד שיעשיר.

~ נקודות משיחות קודש ~

"האיש נמכר בגניבתו אבל לא האשה".

מכאן רואים גודל העילוי והכבוד הניתן לבת ישראל, שהרי הגנב שאין לו מה לשלם נמכר בגניבתו ללא כל תנאי, וגם אם נמכרת על-ידי אביה אינו יכול לעשות זאת אם לא יוכל ליעדה או לפדותה. כי בבת ישראל צריך שיהיה ניכר בגלוי תכליתה ויעודה - הקמת בית בישראל. ובפנימיות העניינים, אמה עבריה היא הנשמה "וכי ימכור איש את בתו לאמה" מדבר בירידת הנשמה למטה שאינה מתבצעת אם לא שהובטחה מראש תכליתה של הירידה שהיא לצורך העליה - יעוד (או פדיון האמה) שהוא יחוד קוב"ה וכנסת ישראל - שלימות הדירה בתחתונים לעצמותו ית'.

(על פי לקו"ש חכ"ו עמוד 372)

(92) משנה סוטה כג. (93) דין זה קבלו חז"ל איש מפי איש עד משה רבינו, וסמכוהו על הפסוק "ונמכר בגניבתו", ולא בגניבתה (שם כג:). (94) אם אין לגנב לשלם את הקרן. (95) אם יש לו לשלם את הקרן, ואין לו ממה לשלם את הכפל. (96) "בגניבתו ולא בכפילו" (קידושין יח.).

יג. גנב את העובד פוכבים או הקדש⁹⁷ - אינו נמכר על הקרן⁹⁸, אלא הרי זה עליו חוב עד שיעשיר.

(97) שפטור מן הכפל (למעלה פרק ב הלכה א). (98) כי הפסוק "ונמכר בגניבתו" מדבר על גנב המשלם כפל, כי מיד אחר-כך כתוב "אם המצא תמצא בידו הגניבה . . . שנים ישלם". וראה "אור החיים" לפסוק זה.

יד. היה קרן הגנבה⁹⁹ שוה מאה, ואין הגנב שוה אלא חמשים - הרי זה נמכר¹⁰⁰, וישאר הקרן עם הכפל עליו חוב עד שיצא בשביעית¹⁰¹ ויעשיר וישלם. היה הגנב שוה מאה ואחד - אינו נמכר; שנאמר: ונמכר בגנבתו - עד שיהיו דמיו פלן מבצעין בגנבתו¹⁰².

(99) קידושין יח. (100) פעם אחת, כדעת החכמים בברייתא שם. הגירסא שם "וחוזר ונמכר", אולם גירסת רבינו כגירסת

ט. כיצד? הודה בבית דין שגנב, ואחר כך באו עדים שגנב - פטור מן הכפל, שהרי חייב עצמו בקרן⁷⁷ קדם שיבואו עדים. אבל אם אמר 'לא גנבתי', שפטור עצמו מן הכל, ובאו עדים שגנב, וחזר ואמר⁷⁸ בבית דין 'טבחתני או מכרתני'⁷⁹, אם באו עדים אחר כך שטבח או מכר - משלם תשלומי ארבעה וחמשה, לפי שפטור עצמו תחלה מכלום⁸⁰ עד שבאו העדים.

(76) דוגמא למודה בקנס ואחר-כך באו עדים שפטור. (77) מרצונו הטוב, וזה מוכיח שבאמת רוצה לחזור בתשובה, ועל כן פוטרים אותו מן הקנס. (78) לאחר שבתחילה הכחיש את הגניבה. (79) את הגניבה, בלי שהיו עדים על הטביחה או המכירה. (80) וההודאה על הטביחה אינה מחייבת אותו בכל תשלום שהוא, שהרי מודה בקנס פטור, ולא גילה רצון להחזיר ממון, והודאתו באה מתוך כוונה להפטר מארבעה וחמשה, אם יבוא אחר-כך עדים. כל ההלכה הזאת מקורה בדברי רב המנונא, שהסביר את דברי רב ורבי יוחנן שם. רבינו פסק כאן כרב נגד שמואל, בניגוד לכלל ההלכה כשמואל בדיינים. והטעם: מפני שרב המנונא, רבי יוחנן וגם רב אשי קיבלו שיטת רב.

י. הגנב שור של שני שתפין⁸¹ וטבח או מכר, והודה בבית דין לאחד מהן⁸² וכפר באחר⁸³, ואחר כך באו עדים שגנב וטבח או מכר - משלם לזה ששכפר לו חמשה חצאי בקר⁸⁴ וארבעה חצאי צא⁸⁵.

(81) שם עא: (82) ועל-דין זה נפקע חלקו של שותף זה בתשלומי ד' וה'. (83) בחלקו של השותף השני. (84) אף-על-פי שבתורה כתוב "חמשה בקר" (שמות כא, לז), כוונתה אפילו לחמשה חצאי בקר, כי העיקר הוא שישלם לבעלים פי חמשה מן הגניבה. ומכיון שמגיע לשותף חצי בקר, ישלם לו ה' חצאי בקר. (85) במקרה שגנב כבש.

יא. דין הגנב⁸⁶ לשלם הקרן והכפל או תשלומי ארבעה וחמשה מן המטלטלין שלו⁸⁷. אם לא נמצאו לו מטלטלין - בית דין יורדין לנכסיו וגובין הכל⁸⁸ מן היפה שבנכסיו⁸⁹, כשאר הנזקין, שנאמר בהן: מיטב שדהו⁹⁰. ואם אין לו לא קרקע ולא מטלטלין - בית דין מוכרין אותו⁹¹ ונותנין דמיו לנזק; שנאמר: אם אין לו ונמכר בגנבתו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(2) שומר חנם, שהופקד אצלו חפץ, טוען שהפיקדון נגנב ופוסט עצמו מלשלם, שהרי שומר חנם פטור מגניבה ואבידה (משנה בבא קמא קח:). (3) שהפיקדון נגנב. (4) מרגע שנשבע ולקח את החפץ לעצמו. (5) כי דין הטוען טענת גנב כדין גנב גם לענין כפל וגם לענין ארבעה וחמישה, זוהי דעת רבי יוחנן שם קו: (6) קרבן אשם מביא אדם על שבועת שקר רק אם הודה מעצמו, כמו שכתוב בתורה (במדבר ה, ו) "והתוודו את חטאתם" (שם קח:). (7) "וחמישיתו יוסף עליו" נאמר רק בהודה מפי עצמו לאחר שנשבע לשקר. (8) שנאמר (שם) "ושלם אותו בראשו וחמישיתו" ודרשו חכמים "בראשו" משמעותו קרן, ולפיכך חיוב חומש הוא רק אם משלם קרן בלבד, אבל לא אם משלם כפל. (9) כי טוען טענת גנב אינו חייב כפל אלא אם כן נשבע קודם לשקר, כמו שכתוב בו (שמות כב, ז) "ונקרב בעל הבית אל האלהים" כלומר, לשבועה (שם סג:).

22 ב. במה דברים אמורים? ¹⁰שנשבע קדם ששאלה בפיקדון יד¹¹; אבל אם שלח בו יד, וטען טענת גנב ונשבע, ובאו עדים - פטור מן הכפל, שבין ששאלה יד נתתיב בו¹² וקנהו¹³.

(10) שטוען טענת גנב משלם תשלומי כפל. (11) קודם שהשתמש בו. (12) לשלם בכל האונסין ומכל שכן בגניבה ואבידה, מכיוון שדינו כגזול. (13) לענין חיוב תשלומים ומכיוון שטענת גנב אינה פוטרתו מלשלם דמיו אינו חייב כפל, ודינו כגזול שפטור מכפל, דעת רב ששת (שם קז:).

26 ג. וכן הטוען טענת אבדה בפיקדון¹⁴ ונשבע, וחזר וטען טענת גנב ונשבע, ואחר כך באו עדים - פטור מן הכפל, שכבר יצא הפיקדון מידי הבעלים¹⁵ משבועה ראשונה¹⁶.

(14) שומר חנם שטוען שהפיקדון אבד ופוסט עצמו מלשלם, מימרא של רבי אילעא בשם רבי יוחנן (שם). (15) אף על פי שבשעה שטען גנב על החפץ עדיין לא השתמש בו, בכל זאת לא היה עוד הפיקדון של הבעלים. (16) שנשבע שאבד, ועל שבועה זו עצמה, אינו חייב כפל אפילו אם באו עדים, כי דין הכפל נאמר בתורה על הטוען טענת גנב בלבד (משנה שם קח:).

30 ד. הטוען טענת גנב באבדה¹⁷ ונשבע, ואחר כך באו עדים שהאבדה פרשיתו ושקר טען - משלם תשלומי כפל¹⁸; שנאמר: על כל אבדה¹⁹. והוא, שישטען שנגנבה פלסטים מזין²⁰, שהוא אנוס²¹ ופטור²²; אבל אם טען שנגנבה בלא אנוס - פטור מן הכפל, מפני שהוא חייב לשלם²³ על פי טענתו, ששומר אבדה פשומר שקר הוא²⁴, כמו שיתבאר.

(17) המוצא אבידה וחייב להשיבה לבעלים, כמו שכתוב (דברים כב, א) "השב תשיבם לאחיק", וטען שהאבידה נגנבה ממנו, מימרא בשם רבי יוחנן (שם קו:). (18) כדין גנב. (19) וסוף הפסוק "ישלם שניים לרעהו". (20) גנב שנשמר שלא יראהו בני אדם, אבל איים בנשק על מוצא

המכילתא "ואינו חוזר ונמכר". (101) כדין עבד עברי שעובד שש שנים, כמו שכתוב (שמות כא, א): "כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבור ובשביעית יצא לחפשי חנם". (102) מה שאין כן במקרה זה, שדמיו עולים על דמי הגניבה (גמרא שם).

1 טו. גנב ונמכר¹⁰³, וחזר וגנב: אם לשני גנב - הרי זה נמכר פעם שניה, ואפילו גנב למאה אנשים - נמכר מאה פעמים; ואם לראשון גנב פעם שניה - אינו נמכר שניה¹⁰⁴, אלא ישאר עליו הכל חוב.

(103) גמרא שם. (104) "בגביתו" - "כיון שנמכר פעם אחת, שוב אי אתה רשאי למכרו" (שם).

5 טז. גנב לזה, וחזר וגנב לזה, וחזר וגנב לזה - כלם שתפין בו¹⁰⁵. אם היו דמיו פנגד הקרן של שלשתן או פחות מן הקרן - נמכר, ומחלקין ביניהן¹⁰⁶, וישאר הכפלות¹⁰⁷ חוב עליו; ואם היו דמיו יתר¹⁰⁸ - אינו נמכר¹⁰⁹, והכל חוב¹¹⁰ עליו עד שיעשיר.

(105) השווה הלכות נזקי ממון פרק ט, הלכה יב. (106) שלושת הגנבים מחלקים ביניהם דמי מכירת הגנב. (107) המגיע לכל אחד ואחד [נראה שחסרה כאן מלה אחת, וצריך להיות "והכפלות"]. (108) על דמי הקרן של שלשתם. (109) ראה למעלה הלכה יד. (110) גם הקרן.

10 יז. שתפין שגנבו באחד¹¹¹ - משלשין ביניהן¹¹², וכל אחד מהן נמכר בחלקו מן הקרן¹¹³. וכל מי שדמיו יתר על חלק הקרן שנתתיב בו - אינו נמכר¹¹⁴.

(111) כאיש אחד, כלומר ביחד. (112) מחלקים ביניהם את תשלום הקרן. (113) שהוא צריך לשלם. (114) הגנב נשכר מזה שהיה לו שותף, כי לו גנב לבדו היה נמכר, אם דמיו לא עלו על דמי הקרן כולה.

יום חמישי כ"ב תמוז ה'תשפ"ב

פרק רביעי

(1) נתבאר בו דיני הנפקד שרוצה לעכב הפקדון בידו בטענה שנגנב ממנו, וכן כל כיוצא בזה שהממון בא לידו שלא באיסור גניבה, וביאור דינים אלו בשלמות, ואם החזיר הגנב את הגניבה באי זה תנאי יפטר, ואם צריך הודאת בעלים.

14 א. הטוען שנגנב מביתו הפקדון: אם נשבע³ ואחר כך באו עדים ששקר טען ושהפקדון היה אצלו - הרי זה משלם תשלומי כפל, שהרי הוא עצמו הגנב⁴. ואם טבח ומכר אחר שנשבע - משלם תשלומי ארבעה וחמישה⁵. ואינו מביא אשם על פי עדים על שבועתו⁶. ואינו מביא חמש⁷, שאין החמש משתלם עם הכפל⁸. ואם באו עדים קדם שישבע - אינו משלם אלא הקרן בלבד⁹.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי כ"ב תמוז - ספר נזיקין - הלכות גניבה קפא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

23 אַתְּ הַגֵּנֵב, וְכַפֵּר, וּבָאוּ עֲדִים שְׁגֹנֵב: אִם בְּאֶמֶת
24 נִשְׁבַּע הַשּׁוֹמֵר³⁹ כִּשְׁטַעַן שְׁגֹנֵב - נִפְטָר הַגֵּנֵב מִן
25 הַכֶּפֶל בְּהוֹדָאתוֹ לְשׁוֹמְרוֹ⁴⁰; וְאִם בִּשְׁקָר נִשְׁבַּע⁴¹ -
26 אֵין מוֹצִיאִין הַכֶּפֶל מִן הַגֵּנֵב⁴²; וְאִם תִּפְשׂוּ
27 הַבְּעָלִים הַכֶּפֶל - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ. תִּבְעוּ
28 הַבְּעָלִים אֶת הַשּׁוֹמֵר וְשִׁלְמֻ⁴³, וְאַחֲרַיָּךְ הַכֹּר
29 הַגֵּנֵב, וְתִבְעוּהוּ הַבְּעָלִים וְהוֹדָה לָהֶן שְׁגֹנֵב, וְאַחֲרַיָּךְ
30 כֹּף תִּבְעוּ הַשּׁוֹמֵר וְכַפֵּר בּוֹ, וּבָאוּ עֲדִים שְׁגֹנֵב -
31 אֵין מוֹצִיאִין הַכֶּפֶל מִן הַגֵּנֵב⁴⁴; וְאִם תִּפְשׂוּ הַשּׁוֹמֵר
32 אֶת הַכֶּפֶל - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ. וְכֵן הַדִּין
33 בְּתִשְׁלוּמֵי אֶרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה⁴⁵, אִם טִבַּח הַגֵּנֵב אוֹ
34 מִכָּר.

37 שיחזיר לו את הפיקדון (שם קח:). (38) ופטור
מלשלם כדין שומר חנם. (39) אם כל פרטי השבועה
נכונים, כגון שנשבע שנגנב באונס ובאמת היה זה אונס.
(40) מכיוון שהשומר אדם ישר הוא, נאמן הוא על הבעלים
גם להבא, וישאירו בידו את השמירה אם הפיקדון ימצא.
ולפיכך אם השומר מוצא את הגנב ותובע אותו, הרי כאילו
הבעלים תבעו אותו, והודאת הגנב לשומר הודאה היא,
ופטור מכפל. (41) כגון שנשבע שנגנב באונס, ובאמת נגנב
שלא באונס. (42) זוהי בעיית (שם), אם אימון הבעלים
בשומר פסק, ועל כן הודאת הגנב בפני השומר אינה הודאה,
וחייב בכפל, או לא. בעיית זו לא נפתרה, ועל כן מספק אין
מוציאין מידו. (43) אף על פי שהוא פטור מלשלם בגניבה.
(44) גם זו בעיית שלא נפתרה (שם), אם נאמר שהבעלים
שקיבלו דמי הפיקדון נסתלקו, ואין הודאת הגנב בפניהם
הודאה, ועל כן חייב הוא בכפל, או נוח לשומר שהבעלים
יטרחו לגלות את הגנב, ועל כן הודאת הגנב בפניהם הודאה
היא, ופוטרת אותו מתשלומי כפל. (45) אין מוציאין מיד
הגנב את תשלומי ד' וה', ואם תפס השומר אין מוציאין
מיד השומר. [רבינו משמיענו, שלא יעלה על דעתך לפטור
לגמרי את הגנב מתשלום ד' וה' ואפילו אם תפס השומר
מוציאין מידו, מפני שלא נתחייב לשלם כפל והרי אמרו:
”ד' וה' אמרה תורה ולא ג' וד'” (למעלה פרק ג, הלכה ה)].

35 ט. הטוען טענת גנב בפיקדון של קטן, אף על פי
36 שנתן לו כשהוא קטן ותבעו כשהוא גדול, ונשבע⁴⁶,
37 ואחר כך באו עדים - הרי זה פטור מן הכפל;
38 שְׁנֵאמַר: כִּי יִתֵּן אִישׁ⁴⁷, וְאֵין נִתְּיַת קָטָן כְּלוּם⁴⁸.
39 וְצָרִיף שִׁתְּהִיָּה נִתְּיָה וְתִבְעִיָּה שְׁוִין בְּגִדוֹל⁴⁹.

46 שנגנב. (47) פרט לקטן. (48) אין נשבעים על טענת
נתינתו, ואין באים לידי כפל על ידו. (49) ומכיוון
שהנתינה היא על ידי קטן הרי זה פטור מן הכפל, אף על
פי שהתביעה הייתה בגדול (שם).

40 י. שומר שגנב מרשותו, כגון שגנב טלה מעדר
41 שהפקד אצלו וסלע מכיס שהפקד אצלו, אם יש
42 עליו עדים - חייב בכפל⁵⁰. ואף על פי שהחזיר
43 הסלע למקומו והטלה לעדרו - הרי זה חייב

האבירה - ולקחה (שם נז.). (21) שאין בכוחו למנוע את
הגניבה. (22) ועל פי טענה זו שומר אבירה פטור מלשלם.
(23) את הקרן. (24) וחייב בגניבה ואבירה, כדעת רבי יוסף
(שם נו:).

1 ה. הטוען טענת גנב בפיקדון ונשבע, ואחר כך באו
2 עדים שהוא ברשותו, וחזר וטען בו טענת גנב
3 ונשבע²⁵, ואחר כך באו עדים שטען ברשותו הוא,
4 אפילו מאה פעמים - חייב כפל על כל טענה
5 וטענה²⁶. ואם נשבע חמש פעמים - נמצא משלם
6 ששה: הקרן שהפקיד אצלו, וחמשה בקרן משום
7 חמשה כפלות של חמש שבועות.

(25) בבית דין אחר, כי באותו בית דין הוחזק שקרן ולא
ישיבועהו. (26) אף על פי שכל הטענות הן על אותו
פיקדון (שם קח:).

8 ו. טען טענת גנב²⁷ ונשבע, וחזר וטען²⁸ טענת
9 אבדה ונשבע, ובאו עדים²⁹ שלא נגנב, והודה הוא
10 שלא אבד - הואיל ומשלם תשלומי כפל על פי
11 עדים, אינו משלם חמש על שבועה אחרונה³⁰ אף
12 על פי שהודה³¹; שְׁהִמְמוֹן הִמְחִיבּוּ בְּכַפֵּל פּוֹטְרוֹ מִן
13 הַחֲמִשָּׁה³².

(27) בפיקדון. (28) על אותו פיקדון. (29) ונתחייב בכפל.
(30) שנשבע שאבד. (31) ובכל מקום הדין הוא, שאם
נשבע לשקר בפיקדון והודה משלם חומש. (32) המלה
”פוטרו” משמעותה ”אינו מחייב” אף על פי שהשבועה
שאבד אינה מחייבת את הכפל, בכל זאת פטור מן החומש,
מכיוון שעל הפיקדון הזה נתחייב כבר לשלם כפל.

14 ז. מסר שורו לשנים³³, וטענו טענת גנב ונשבעו,
15 והודה אחד מהם, והשני באו עליו עדים - שְׁנִיָּהֶן
16 מְשֻׁלְמִין אֶת הַקָּרָן³⁴; וְאִם תִּפְשׂוּ בַּעַל הַפִּקְדוֹן אֶת
17 הַכֶּפֶל - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ³⁵; וְהָ שִׁתְּהִיָּה³⁶ מְשֻׁלְמִים
18 חֲמִשָּׁה, כִּשְׁאֵר הַנִּשְׁבָּעִין שְׁבֻעַת הַפִּקְדוֹן שֶׁהוּדוּ
19 מַעֲצָמָן.

(33) לשמירה. (34) אבל מכפל שניהם פטורים, זוהי בעיית
בגמרא, אם מה שהתורה הקפידה שלא לשלם כפל וחומש
זה באותו האיש בלבד, ומכיוון שבמקרה זה שני אנשים הם,
ישלם האחד את הכפל והשני את החומש. או כוונת התורה
הייתה שעל ממון אחד לא ישלמו גם כפל וגם חומש, ועל
כן גם בדין שלפנינו יהי פטור מן הכפל, מכיוון שהראשון
כבר נתחייב קודם בחומש. בעיה זו לא נפתרה, ולפיכך אין
לחייב מספק את תשלומי הכפל. (35) מאותה סיבה,
מכיוון שזה ספק. (36) בזמן שהודה עדיין לא באו עדים
על השני, ועדיין לא הייתה קיימת בעיית הכפל בממון זה,
ועל כן הוא משלם חומש.

20 ח. בעל הפיקדון שתבע את השומר³⁷, ונשבע
21 שנגנב³⁸, ואחר כך הבר הגנב, ותבע השומר את
22 הגנב, והודה לו הגנב שגנב, ותבע בעל הפיקדון

בו רוח חיים, כגון סלע, אפילו מניין אינו צריך ופטור, ואם הוא דבר שיש בו רוח חיים, כגון טלה, אין המניין פוטרי אלא אם כן יודיע לבעלים.

יום שישי כ"ג תמוז ה'תשפ"ב

פרק חמישי

(1) נתבאר בו שאסור לקנות מן הגנב מה שגנב, ומה הוא משפט הגנב עם לוקח הגניבה כשהגנב אינו מפורסם, וכל הנמשך אחר זה בשלימות.

- א. אסור לקנות מן הגנב² החפץ שגנב. ועון גדול³ הוא, שהרי מחזיק ידי עוברי עברה, וגורם לו לגנב⁴ גנבות אחרות; שאם לא ימצא לוקח - אינו גנב. ועל זה נאמר: חולק עם גנב⁵ שונא נפשו⁶.

(2) בבא-קמא קיח: קיט. (3) עון כפול הוא: א) על-ידי הקניה הוא מסייע לגנב לקצור פרי פשעו, (ב) הוא מעודד אותו לגניבות נוספות בעתיד. שאם לא ימצא לוקח, אינו גנב - "לאו עכברא גנב אלא חורא גנב" (גיטין מה.). (4) ראה ויקרא רבה פרשה ו, ב; ילקוט שמעוני, משלי כט. (5) אף-על-פי שהוא עצמו לא גנב. (6) כי ישא עונו ויאבד את נפשו.

- ב. הגנב ומכר⁷, ולא נתיאשו הבעלים⁸, ואחר כך הפך הגנב⁹, ובאו עדים שזה החפץ שמכרו פלוני הוא גנבו בפנינו¹⁰ - חוזר החפץ לבעליו¹¹, והבעלים נותנין ללוקח דמים¹² ששקל¹³ לגנב, מפני תקנת השוק¹⁴, והבעלים חוזרין ועושים דין עם הגנב¹⁵. ואם גנב מפרסם הוא¹⁶ - לא עשו בו תקנת השוק¹⁷, ואין הבעלים נותנין ללוקח כלום; אלא חוזר הלוקח ועושה דין עם הגנב, ומוציא ממנו דמים ששקל לו.

(7) בבא-קמא קטו. (8) ועדיין הגניבה קיימת ברשות הבעלים. (9) ובשעה שקנה הלוקח לא ידע שהמוכר גנב הוא. (10) כי אם לא כן, יכול המוכר לטעון: קניתי את החפץ מן הבעלים. (11) כי החפץ עדיין ברשות הבעלים. (12) ואין אומרים שיחזיר את החפץ לבעלים בלי כסף, ויתבע את כספו מן הגנב. זו דעת רבי יוחנן בשם רבי ינאי (שם). (13) ששילם. (14) משום שקנה הלוקח בשוק - בפרהסיא - ולא ידע שהחפץ גנב, עשו לו תקנה שישלמו לו הבעלים מעותיו. אחרת אין לך אדם קונה מחבירו כלום, כי יחשוש להפסיד כספו. (15) ומקבלים ממנו את הדמים ששילמו לקונה. (16) והיה לו ללוקח להעלות על דעתו, שזה חפץ גנוב. (17) דעת רבא שם.

- ג. נתיאשו הבעלים מן הגנבה, בין שנתיאשו ואחר כך מכר הגנב בין שנתיאשו אחר שמכר¹⁸ - קנה הלוקח¹⁹ ביאוש ושנוי רשות²⁰, ואינו מחזיר הגנבה עצמה לבעליה; אלא נותן להם הדמים²¹ - אם לקח מגנב מפרסם²², או אינו נותן פלל לא חפץ ולא

- באחריותו⁵¹ עד שיודיע הבעלים; שהרי פלטה שמירתו⁵², וכאלו לא החזיר כלום⁵³ עד שיודיע בעליו⁵⁴. אבל הגנב סלע מפס חבירו או פלי מביטו, והחזיר דבר הגנוב מביטו למקומו, אם ידעו הבעלים בגנבתו ולא ידעו בחזירתו - עדין הגנב חייב באחריותו⁵⁵ עד שימנה את מעותיו⁵⁶.

(50) כדין כל גנב. (51) אף במקרה אונס. (52) נסתיימה שמירתו ברגע שגנב. (53) שהרי לבעלים לא החזיר, והוא חדל להיות שומר הבעלים. (54) ואם החזיר טלה לעדרו נחשב להחזרה. (55) כי כל עוד שהבעלים אינם יודעים על החזרת הגניבה, אין שמה החזרה. (56) ועל ידי כך ייודע לו, שהכסף שגנב הוחזר. דין זה הוא לפי סברת שמואל, רבי יוחנן ורב חסדא (שם קיח.), שאם גנב סלע מכיס חברו וידעו הבעלים על הגניבה, ואחר כך החזיר הגנב את הסלע, "מניין פוטרי", כלומר אם הבעלים מנו את הכסף שבכיסם והרגישו בהחזרת הגניבה, דיו, ואין צורך בהודעה ישירה לבעלים.

- יא. מנה⁵⁷ את פיסו ומצאו שלם המנן - פטור⁵⁸. ואם לא ידעו הבעלים לא בגנבתו ולא בחזירתו - אפלו מנן אינו צריך⁵⁹, אלא פיון שהחזירו למקומו נפטר מאחריותו⁶⁰.

(57) בעל הכיס. (58) הגנב. זה שייך לסוף הלכה י. (59) כרבי יוחנן שם. ונראים הדברים שלדעת רבינו גם רב חסדא מודה לרבי יוחנן בסלע או כלי, אבל לא בבעל חי. ראה לקמן הלכה יב.

- יב. במה דברים אמורים⁶⁰? בדבר שאין בו רוח חיים⁶¹. אבל הגנב טלה מעדר חברו, וידעו בו הבעלים, והחזירו לעדר שלא מדעת הבעלים⁶², וזאת או גנב - חייב באחריותו. ואם מנו את הצאן והיא שלמה - פטור. ואם לא ידעו הבעלים לא בגנבתו ולא בחזירתו, אף על פי שמנו את הצאן והיא שלמה - חייב באחריותו עד שיודיע את הבעלים⁶³, כדי שישמרו את הטלה הגנוב; שהרי למדו⁶⁴ דרך אחרת חוץ מדרך שאר הצאן⁶⁵ שבעדר זה.

(60) שהגנב בלי דעת הבעלים והחזיר פטור ואפילו מניין אינו צריך. (61) כגון סלע או כלי, שאם הבעלים לא הרגישו בגניבה אין צורך שירגישו בהחזרה. (62) דינו כדין הגנב סלע, שאם הבעלים מנו, המניין פוטרי. (63) כדעת רב חסדא, "שלא לדעת צריך דעת", כלומר, שאם לא ידעו הבעלים על הגניבה, חייב הגנב, שהחזיר את הטלה לעדר, להודיע לבעלים. (64) הגנב. (65) ועל כן עלול הטלה לברוח מן העדר, וזקוק לשמירה יתירה, ומשום כך יש צורך בהודעה מיוחדת לבעלים. טעם זה, המיוחד לגנב טלה (ולא גנב סלע) נותן רבה לדברי רב חסדא שם. מכאן יוצא: הגנב מרשות חבירו: א) אם ידעו הבעלים בגניבתו ולא ידעו בחזירתו, פטור המניין, בין בסלע ובין בטלה. (ב) אם לא ידעו הבעלים לא בגניבתו ולא בחזירתו, אם זה דבר שאין

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"ג תמוז - ספר נזיקין - הלכות גניבה קפג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הלואה (שם). (41) אפילו כשדמי ההלואה עולים על דמי הגניבה, אומרים שהמלוה סמך על המשכון. (42) שדמי ההלואה פחותים מדמי הגניבה. במקרה זה בוודאי סמך המלוה על המשכון. כך פוסקת הגמרא (שם), שבכולם עשו תקנת השוק, בין מכר בין משכון חוץ מגנב ופרע בחובו, וגנב ופרע בהיקפו. וסובר רבינו שמשכון דינו כמכר גם לענין שוה מנה במאיתם, וכמו שבמכר עשו בזה תקנת השוק, כך גם במשכון. כך פסק גם רבינו חננאל (ראה אוצר הגאונים, בבא-קמא עמוד 106) וְהֵרָאב"ד בהשגותיו כתב: אלא בכדי דמיה. והמגיד-משנה פירש שכוונתו לחלוק, ודעתו שבמשכון לא עשו תקנת השוק בשוה מנה והלווה מאיתם. אולם אפשר לומר שהראב"ד לא בא להשיג אלא לפרש דברי רבינו, כדרכו בכמה מקומות, ואומר שבעל החפץ מחזיר למלוה רק דמי החפץ, אבל לא כל הסכום שהלווה. (43) בהלכה ב.

ז. הלוקח מגנב שאינו מפרסם, בין שלקח ממנו שוה מאה במאיתם⁴⁴ או שוה מאתים במאה - הרי זה נוטל הדמים מפעל הפית⁴⁵ ואחר כך מחזיר הגנבה⁴⁶, מפני תקנת השוק, כמו שבארנו⁴⁷.

(44) דוגמאות אלה מובאות בגמרא שם. (45) נוטל מאיתם, אפילו שוה החפץ מאה בלבד. הקונה יכול לטעון: בשבילי הוא שוה מאתיים. (46) אם לא ישלמו לו את כל המאיתים, רשאי הוא לעכב את הגניבה לעצמו, אף-על-פי שלא נתיימשו הבעלים (לו היה יאוש, היה הלוקח קונה את הגניבה ביאוש ושינוי רשות). (47) למעלה הלכה ב.

ח. היה נושה בגנב⁴⁸ מאה זוז⁴⁹, וגנב והביא לפעל חובו⁵⁰, ונתן לו⁵¹ מאה אחרת - הרי הגנבה חוזרת לבעליה⁵², ואומרים לזה⁵³: לך ותבע הגנב במאיתם⁵⁴; שלא נתת⁵⁵ לו המאה האחרת מפני החפץ שהביא לך בלבד, כשם שהאמתו הראשונה⁵⁶ האמתו באחרונה⁵⁷.

(48) שם. (49) שהלוה לו. (50) למלוה. (51) המלוה. (52) בלי דמים, ואין המלוה יכול לטעון שהלוה לגנב את המאה השניה על סמך המשכון. (53) למלוה. (54) שלא תיקנו לו תקנת השוק. (55) בזה אנו דוחים את טענת המלוה הטוען, שהלוה לו את המאה האחרת על סמך החפץ בלבד. (56) והלווית לו את המאה הראשונה בלי משכון. (57) ואת החפץ קיבלת בעד החוב של המאה הראשונה, ועל כן הדין הוא כמו בגנב ופרע בחובו, שלא עשו בו תקנת השוק, ראה הלכה ו. במה דברים אמורים, כשלא אמר הגנב למלוה בפירוש: הלווני על חפץ זה מאה זוז, אבל כשאמר כן בפירוש, על בעל החפץ להחזיר למלוה את המאה זוז כמו בהלכה ו (מגיד-משנה וכסף-משנה).

ט. לקח מגנב⁵⁸ שאינו מפרסם במאה, ומכר לאחר במאה ועשרים, והפר הגנב - פעל הגנבה נותן לזה האחרון⁵⁹ מאה ועשרים ונוטל גנבתו, וחוזר הפעל ונוטל עשרים של שקר מן המוכר⁶⁰, ונוטל המאה

דמים, מפני תקנת השוק²³ - אם לא היה זה המוכר גנב מפרסם.

(18) וכשקנה לוקח עדיים לא היה יאוש ולא יצא מרשות הבעלים. (19) בשעה שהתיימשו הבעלים, ולא כרב זביד אליבא דרבי יוחנן (שם קטו). (20) מרשות הגנב לרשות הקונה. (21) והקונה יתבע את כספו מן הגנב. (22) כי חייב היה לחשוש שהחפץ גנוב, ועל כן ישלם דמיו לבעלים. (23) והבעלים יתבעו את הדמים מן הגנב.

ד. בזמן שהלוקח עושה דין עם בעל הפית²⁴, אם אין עדים בכמה לקח - הרי התגר²⁵ נשבע²⁶ בנקיטת חפץ²⁷ בכמה לקח, ונוטל מן הבעלים. וכל הנשבע ונוטל²⁸ - שבועתו מדבריהם²⁹, ונשבע בנקיטת חפץ, כמו שיתבאר במקומו³⁰.

(24) ותובע ממנו את דמי הגניבה שהוא מחזיר לו (ראה הלכה ב). (25) שקנה מן הגנב. (26) שם קיד: (27) כגון ספר תורה, כמו בשבועה מן התורה, מה-שאי-כן בשבועת היסת של נשבע ונפטר, שאינה בנקיטת חפץ. (28) חמשה הם הנשבעים ונוטלים, המפורטים במשנה שבועות מד: (29) תקנת החכמים, כי "כל הנשבעים שבתורה, נשבעים ולא משלמים", כלומר נשבע הנתבע ופטור מלשלם. (30) הלכות טוען ונטען פרק א, הלכה ב.

ה. בזמן שהלוקח עושה דין עם הגנב³¹, והוא אומר: בךך וךך לקחתי ממך, והוא אומר: לא מכרתי לך אלא בפחות מזה - התגר נשבע בנקיטת חפץ³², ונוטל מן הגנב; שאין הגנב יכול לישבע³³, מפני שהוא חשוד על השבועה³⁴.

(31) ותובע ממנו חזרה את כספו, כגון שקנה מגנב מפורסם, שלא עשו בו תקנת השוק (ראה הלכה ב וג). (32) כדין כל הנשבע ונוטל (ראה הלכה ד). (33) אפילו אם ירצה. (34) שישבע לשקר. על כן מעבירים את השבועה מן הגנב הנתבע על התובע שכנגדו, על הלוקח, וישבע ויטול. לולא החשד היה המוכר נשבע, שמכר לו בפחות מזה, ומשלם כפי שהוא טוען (שבועות שם).

ו. גנב ופרע בחובו³⁵, גנב ופרע בהקפו³⁶ - אין בזה תקנת השוק³⁷; אלא הפעלים נוטלים הגנבה בלא דמים, וישאר חוב אלו³⁸ על הגנב ששהיה³⁹. משפן הגנבה⁴⁰, בין שמשכנה ביתר על דמיה⁴¹ או בפחות מדמיה⁴² - הבעלים נותנין לבעל המשכון, וחוזרין ועושים דין עם הגנב; אלא אם פן היה הגנב מפרסם, כמו שבארנו⁴³.

(35) שלווה כסף מאחר, וישלם לו בחפץ הגנוב (בבא-קמא קטו). (36) בסחורה שקנה בהקפה. (37) אפילו אם אינו ידוע כגנב. (38) החוב של המלוה ושל החנוני, וצ"ל: חוב של אלו. (39) לפני שפרע הגנב. במקרים אלה לא תיקנו, מפני שלא על דעת הגניבה הלוה המלוה לגנב או מכר לו חנוני בהקפה (גמרא שם). (40) אצל מלוה, וקיבל עליה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִדְּבָרִים הַעֲשִׂיִּין לְהִשָּׂאֵל וּלְהִשְׁפִּיר⁷⁶, אִף עַל פִּי
שֵׁנִי אִם לֹא שֵׁם גִּנְבָה בְּעִיר וְהִכְרֹו פְּלִי⁷⁷ - אִינוּ
מִחֲזִירֵן מִיַּד הַלְקוּחוֹת, שְׁמָא הוּא מִכְרֵן לְאַחֲרִים⁷⁸.
אֲבָל אִם בָּאוּ בְּנֵי אָדָם וּלְנֹו בְּתוֹף בֵּיתוֹ⁷⁹, עֲמֵד וְזַעַק
בְּלִילָה: נִגְנְבוּ פְּלִי וּסְפָרִי, וּבָאוּ בְּנֵי אָדָם וּמִצָּאוּ
מִחֲתָרֵת חֲתוּרָה⁸⁰ וּבְנֵי אָדָם שָׁלְנוּ בְּתוֹף בֵּיתוֹ יוֹצְאִין
וּצְרוּרוֹת שֶׁל כָּלִים עַל כְּתִפְיָהֶם, וְהַכֹּל אוֹמְרִים:
הִלְלוּ פְּלִי וּסְפָרִי שֶׁל פְּלוֹנִי⁸¹ - הֲרִי זֶה נֶאֱמָן⁸².
וְיִשָּׁבַע זֶה שֶׁהַפְּלִים בִּידוֹ בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ כְּמָה
הוֹצִיא⁸³, וְיִטֵּל מִבְּעַל הַגִּנְבָה, וְיִחְזִיר לוֹ פְּלִי⁸⁴.

(75 שם קיד: 76) ועל כן יש מקום לטענה, שבעל הבית
מכר אותם. (77 עדים העידו שכלים אלה היו של בעל
הבית. (78) וזה שהכלים בידו קנה אותם מאחרים
(והמחזיק בכלים אינו טוען שקנה אותם מבעל הבית).
(79) כל הדוגמה הזאת לקוחה מהגמרא, שם. (80) חפורה
מתחת לקיר הבית. (81) שאם לא כן, יתכן לומר שגנבו
כלים אחרים, וכלים אלה שביד המחזיק לקוחים בידו מאדם
שלקחם מבעל הבית, שהרי בעל הבית עשוי למכור את
כליו. (82) שכלים אלה באמת נגנבו ממנו. (83) כמה
שילים.

יב. גִּנְבָה שֶׁהִחֲזִק וְנִתְפָּרַס⁸⁴ שְׁנִכְנַס לְתוֹף בֵּית חֲבֵרוֹ,
וְעִדִּים מְעִידִים שֵׁנִי אִם לֹא שֵׁם גִּנְבָה בְּעִיר וְהִכְרֹו פְּלִי⁸⁵,
אִף עַל פִּי שֶׁהִיָּה שֵׁם בְּעַל הַבֵּית⁸⁶, וְטָעֵן⁸⁷
וְאָמַר: לְקוּחִין הֵן בִּידִי, וּבְעַל הַבֵּית אוֹמְרִי: גִּנְבוּכִים
הֵם, אִם הִיָּה בְּעַל הַבֵּית שֶׁאֵין דָּרְכּוֹ לְמַכֵּר אֶת כָּלִיו,
וְאוֹתָם כָּלִים אֵין דָּרְכּוֹ בְּנֵי אָדָם לְהַטְמִינָן, וְאֵין דָּרְכּוֹ
אוֹתוֹ הַמְּחִזֵּק לְהַצְנִיעַ פְּלִי תַּחַת כְּנָפִיו - הֲרִי בְּעַל
הַבֵּית נֶאֱמָן⁸⁸, וְיִשָּׁבַע⁸⁹ בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ⁹⁰ וְנִטֵּל פְּלִי⁹¹.
וְאִם אֵין אָדָם זֶה מְחִזֵּק בַּגִּנְבָה - אֵין בְּעַל הַבֵּית
נֶאֱמָן⁹²; אֲלֵא נִשָּׁבַע זֶה שֶׁהַפְּלִים בִּידוֹ שְׁבוּעַת הַסֵּת⁹³.
שֶׁהַפְּלִים הָאֵלּוּ לְקוּחִים בִּידוֹ, וְהוֹלֵךְ⁹⁴.

(84) שבועות מו: (85) תחת כנפי בגדו, ולא יכלו לראות
את הכלים, ואינם יכולים לזהותם. (86) בזמן שהגנב נכנס,
וזה מקטין את חשש הגניבה. (87) הגנב. (88) מכיון
שהנכנס הוחזק כבר ונתפרסם כגנב, מספיקם שלושת
התנאים ביחד לקביעת עובדה, שכלים אלה גנובים כטענת
בעל הבית. ואלה הם התנאים: (א) אין דרכו של בעל הבית
למכור כליו, (ב) הטמין את הכלים תחת כנפי בגדו, וכלים
אלה אין דרך בני אדם להטמין, (ג) אין דרכו של זה
להצניע כליו תחת כנפי בגדו, ועל כן אינו יכול לטעון שהוא
שונה משאר בני אדם. כל ההלכה הזאת נמצאת כמעט מלה
במלה ברי"ף שבועות פרק ז, ד"ה "והשער השמיני".
(89) שלא מכר את הכלים. (90) כדין הנשבע ונוטל.
(91) על אף שלושת התנאים שלמעלה, כי "לאחזוקי איניש
בגנבי לא מחזקינן", פירוש, אין להחזיק אנשים כגנבים כל
זמן שאין הוכחה ברורה לכך. שם. (92) שתיקנו חכמי
הגמרא לכופר בכל, ואין צורך בנקיטת חפץ, מה שאין-כן

1 מִן הַגִּנְבָה. וְאִם גִּנְבָה מִפְּרָסָם הוּא - נוֹטֵל הַמָּאָה
2 וְעֹשִׂים מִן הַתִּגְרָה⁶¹ שֶׁלָּקַח מִן הַגִּנְבָה, וְהוֹלֵךְ הַתִּגְרָה
3 וְתוֹבַע הַגִּנְבָה בְּמָאָה שֶׁל קָרָן⁶². וְהוּא הָדִין אִם מִכֹּר
4 הַשְּׁנִי לְשִׁלְשִׁי, וְהַשְּׁלִישִׁי לְרִבְעִי, אֲפִלּוּ מָאָה -
5 שֶׁהוּא נוֹטֵל מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵה שֶׁנִּשְׁפָּר, וְנוֹטֵל
6 הַקָּרָן מִן הַגִּנְבָה. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ⁶³ לְפָנֵי יְאוּשׁ,
7 כְּמֹו שֶׁבְּאַרְנוֹ⁶⁴.

(58 שם קטו. (59) ללוקח השני, כי אם בלוקח מן הגנב
עשו תקנת השוק, כל-שכן בלוקח מן הלוקח. (60) גם
הקונה הראשון עשו בו תקנת השוק, ואינו מחזיר לבעלים
אלא את העשרים וזו שהריח. (61) [פירוש: בתחילה
מחזיר בעל הגניבה ללוקח השני את הק"כ שנתן, כמו באינו
מפורסם, כי בלוקח השני עשו תקנת השוק גם בגנב
מפורסם, שהרי הוא קנה מן התגר ולא מן הגנב, ואל יהיה
דינו גרוע מלוקח מגנב שאינו מפורסם. על כן חייב בעל
הגניבה לשלם ק"כ ללוקח השני, ואת כספו הוא נוטל חזרה
מן התגר שלקח מן הגנב, כי בו לא עשו תקנת השוק, משום
שקנה מגנב מפורסם]. והראב"ד כאן חולק ואומר, שהלוקח
השני נוטל מן התגר, ולא בירר את נימוקו. (62) הגנב
מחזיר את המאה שקיבל, והתגר החזיר את העשרים
שהרויח. (63) שהלוקח האחרון חייב להחזיר את הגניבה
עצמה. (64) למעלה הלכה ב.

8 י. בְּעַל הַבֵּית⁶⁵ שֶׁאֵינוֹ עֹשִׂי⁶⁶ לְמַכֵּר אֶת כָּלִיו, וְיִצָּא
9 לוֹ שֵׁם גִּנְבָה בְּעִיר⁶⁷, וְהִכְרֹו פְּלִי⁶⁸ וּסְפָרִי בִּיד
10 אַחֲרִים⁶⁹, אוֹ שֶׁהִיָּה עֹשִׂי לְמַכֵּר, וְהִיָּה כָּלִים אֵלּוּ
11 שֶׁהִכְרֹו מִכָּלִים הַעֲשִׂיִּין לְהִשָּׂאֵל וּלְהִשְׁפִּיר⁷⁰, אִם
12 בָּאוּ עִדִּים שֶׁזֶה פְּלִי שֶׁל זֶה⁷¹ - יִשָּׁבַע זֶה שֶׁהֵן בִּידוֹ
13 בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ⁷² בְּכִמָּה לָקַח, וְיִטֵּל מִבְּעַל הַבֵּית⁷³,
14 וְיִחְזִיר לוֹ פְּלִי⁷⁴.

(65 שם קיד: קטו. (66) שאין דרכו. (67) שגנבו אצלו
בבית. אין צורך שיאמרו, שכלים אלה הם שנגנבו. כך פסק
רבא "אבל בעל הבית שאינו עשוי למכור כליו, לא צריך
כולי האי", אלא מספיק קול שגנבו אצלו. כך פירש רבינו
את דברי רבא, וכך פירש רב האי גאון בספר המקח והממכר
שער ל. ראה אוצר הגאונים עמוד 108 (ורשי" פירש אחרת).
(68) לאחר שהיה מחזר אחריהם ולא התייאש מהם.
(69) ואלה טוענים שקנו את הכלים או את הספרים.
(70) כלים שמתחילת עשייתם הן עומדים להשאיל או
להשכיר וליטול שכרם, כגון היורות הגדולות שמבשלים
בהן בחתונות וכדומה (ראה הלכות טוען ונטען פרק ח וט).
כלים אלה אין דרכם למכור, והבעלים טוענים, שנגנבו מהם
ויצא להם שם גניבה בעיר, ואלה שבידם הכלים טוענים,
שקנו אותם בשוק. (71) התובע. אם אין עדים, שהוא בעל
הכלים הללו, לא יועיל מה שיצא לו שם גניבה בעיר, כי
שמא כלים אחרים נגנבו ממנו. (72) כדין כל הנשבע ונוטל
(כלמעלה בהלכה ד). (73) מבעל הגניבה, כי עשו בו תקנת
השוק. (74) מכיון שהבעלים עוד לא נתיאשו.

15 יא. הִיָּה בְּעַל הַבֵּית עֹשִׂי לְמַכֵּר אֶת כָּלִיו⁷⁵, וְלֹא הִיָּה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק כ"ד תמוז - ספר נזיקין - הלכות גניבה קפה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

24) ויגיע לאזני בעל הבית. (25) כי זה מקום גלוי לעין כל.
26) רגלים לדבר שזהו גניבה, מכיון שהוא מוכר בסתר
מאחורי הגינה. (27) שאמרנו למעלה שמותר לקחת מהם.
28) לקונה. (29) הסתר. (30) כי גנוב הוא. (31) פירות
ועצים. (32) המעבד אדמת בעל הבית, ומקבל בשכרו חלק
מן הפירות (ולא כשומר המקבל כסף בשכרו). (33) לאריס
יש חלק בעצים, כי גם הוא משתתף בהוצאה לקנייתם (ראה
בבא-מציעא קג. במשנה).

בשבועת המשנה בנשבע ונוטל, שצריכים נקיטת חפץ כמו
בשבועה מן התורה. (93) כלומר: פטור.

יום ש"ק כ"ד תמוז ה'תשפ"ב

פרק נשי'י

1) נתבארו בו הדברים שאין לוקחים אותם מן אנשים
יודעים אלא על דרכים ידועים מפני חשש שאינו שלהם.
ונמשך לזה ביאור מה הם הדברים שהאומנים יכולים לעכב
לעצמם מן הסתם, לפי שהוא הכרחי לידיעת הדברים
שמותר לקנות מהם, כנזכר שם.

1 א. כל דבר שחזקתו שהוא גנוב² - אסור ליקח³
2 אותו. וכן אם רב אותו הדבר⁴ שהוא גנוב⁵ - אין
3 לוקחין אותו⁶. לפיכך אין לוקחים מן הרועים⁷ צמר
4 או חלב או גדיים⁸; אבל לוקחין מהן⁹ חלב וגבינה
5 במדבר¹⁰, אבל לא בלשוב¹¹. ומתיר ליקח מן הרועים
6 ארבע צאן או ארבע גזות של צמר מעדר קטן¹², או
7 חמש מעדר גדול; שאין חזקתו שהוא גנוב בדבר
8 זה¹³.

2) שיש יסוד חזק ומשכנע שהוא גנוב. (3) לקנות.
4) שהמוכר מציע למכירה. (5) בחזקת שהוא גנוב.
6) אין קונים אותו, מחשש שמא גנוב הוא. (7) משנה
בבא-קמא קיח: (8) שקיים חשש מבוסס שהרועים גנבום
מצאנו של בעל הבית שבידם. (9) ברייתא שם.
10) שהחלב והגבינה שם לרועה, כי אין דרך הבעלים ללכת
שם וליטלם. (11) שדרך הרועה להביא את החלב ואת
הגבינה לבית בעל הבית. (12) גמרא שם, ולדעת הי"ש
אומרים' בשם רב חסדא. (13) הרועה יפחד לגנוב אותם,
כי חסרונם ניכר מיד. על כן יש להניח, שבוודאי שלו הם.
פחות מארבעה צאן אפילו מעדר קטן לא מורגש, ויתכן
שגנובים הם.

9 ב. פללו של דבר¹⁴: כל שהרועה מוכרו, אם היה
10 בעל הבית מרגיש בו¹⁵ - מתיר ללקחו¹⁶ מן הרועה,
11 ואם אין בעל הבית מרגיש בו - אסור ללקחו¹⁷.

14) לשון הברייתא שם. והכוונה: כל שאם הרועה מוכרו,
היה בעל הבית מרגיש בו. (15) מבחין בהעדרו. (16) כי
הרועה יפחד לגנוב. (17) שמא גנוב הוא.

12 ג. אין לוקחין משומרי פרות¹⁸ עצים או פרות¹⁹,
13 אלא בזמן שהן יושבין²⁰ ומזכרים²¹ והסלים²²
14 והפלים²³ לפניהם; שהרי הדבר גלוי ויש לו קול²⁴,
15 ואין זה גנבה. ולוקחין מפתח הגנה²⁵, אבל לא
16 מאחורי הגנה²⁶. וכל²⁷ שאמר²⁸ ה'טמן' - אסור
17 לקחת מהן³⁰. ומתיר לקחת³¹ מן האריס³², שהרי יש
18 לו חלק בפרות ובעצים³³.

18) משומרי גנים ופרדסים, משנה וברייתא שם קיח: קיט.
19) חוששים שמא גנבום. (20) במקום המיועד לכך.
21) בפרהסיא. (22) עם הפירות. (23) והמאזנים.

ד. אין לוקחין³⁴ מן הנשים ומן העבדים ומן
הקטנים³⁵ אלא דברים שחזקתן שהן שלהן מדעת
הבעלים³⁶, כגון³⁷ נשים שמכרו פלי פשתן³⁸ בגליל³⁹
או עגלים בשרון⁴⁰. וכל⁴¹ שאמר⁴² ה'טמן' - אסור
ליקח מהן⁴³, מפני שהן בחזקת גנבה. ולוקחים
ביצים ומרגלים⁴⁴ בכל מקום⁴⁵ מכל אדם⁴⁶. ואם
אמר ה'טמן' - אסור.

34) משנה וברייתא בבא-קמא קיח: קיט. (35) כי הדברים
בחזקת הבעלים הם. (36) בהסכמת הבעלים.
37) הדוגמאות מובאות במשנה שם. (38) בגדי פשתן.
39) חבל ארץ בצפון ארץ ישראל. שם נוהגות היו הנשים
לטוות בגדי פשתן ולמכרם, ואת דמיהם לקחו לעצמן מדעת
בעליהן. (40) ארץ המישור במערבה של ארץ-ישראל,
לאורך חוף הים מיפו ועד הר הכרמל ותושביה. בזמן
המשנה, עסקו בגידול עגלים, וגם הנשים גידלו עגלים
ומכרם בהסכמת בעליהן. (41) שהתרנו לקנות מהם.
42) המוכרים לקונה. (43) משנה שם. (44) שם.
45) ולא כמו בפירות, בכלי פשתן ובעגלים שהתירו
במקומות מסוימים בלבד. (46) אף משומרים, מעבדים
וכו', כי אין חוששים לגניבה בדברים אלה, שדמיהם
מועטים.

ה. לוקחין מן הפדדין⁴⁷ זיתים במדה ושמן במדה⁴⁸,
אבל לא זיתים מוצטים ולא שמן מוצט; שחזקתו
גנבה הם. וכן כל פיוצא בהם⁴⁹.

47) בעלי בית הבר, שמוסרים להם בעלי בתים זיתים
לעשות מהן שמן (שם קיט.). (48) שזוהי דרך מכירה
בפרהסיא ובכמות מרובה, ואין בזה חשש גניבה, כי זה
יודע לבעלים. (49) כגון יין מבעל יקב, וגרעיני תבואה
מבעל טחנת קמח.

ו. מוכין⁵⁰ שהפוכס מוציא⁵¹ - הרי אלו שלו⁵²;
ושהסורק מוציא⁵³ - הרי אלו של בעל הבית⁵⁴.
הפוכס נוטל שלשה חוטין⁵⁵ והן שלו; יתר מכן -
של בעל הבית. אם היה שחר על גבי לכן⁵⁶ - נוטל
את הכל⁵⁷ והם שלו.

50) פסולת הצמר, שערות קטנות (משנה שם). (51) בשעת
כיבוס הצמר. (52) כי דבר מוצט הוא, ואין בעל הבית
מקפיד על כך. (53) הפסולת שהסורק מוציא בשעת
הסריקה. (54) כי מרובים הם, ואין בעל הבית מוותר
עליהם. (55) מן החוטם שאורגים בסוף הבגד, כדי לשמור

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

בבבל "אין אבנים מפני שהוא בקעה" (רש"י נח י"א, ג.) ומכיון שכן אין שימוש לאבנים בבבל ולכן אמרה הברייתא שמסתתי אבנים אין בהם משום גזל, אבל התוספתא נכתבה בארץ ישראל "אשר אבניה ברזל כו" והיתה משופעת באבנים ולכן נעשה בהם שימוש לבניה, ובעל הבית מקפיד עליהם, משום כך כתבה התוספתא (שנכתבה בארץ ישראל) שסתם פסולת של אבנים היא של בעל הבית.

ומכיון שדין מסתתי אבנים משתנה ממדינה למדינה לפי הצורך ותכונות המדינה, השמיטו הרמב"ם והשו"ע, משא"כ נסורת שהחרש מוציא כו' מילתא דקביעא הוא בכל המקומות.

(על פי לקו"ש חז"ט עמוד 111 והערה 42)

63) שחק העצים הנופל בשעת הנסירה, משנה שם. 64) חרש עצים, נגר. 65) כלי עץ, ולהב ברזל בתוכו. עשוי להחליק הקרשים. 66) שמוציא קיסמים דקים ובעה"ב מוותר עליהם. 67) בקרדום, המוציא קיסמים גסים. 68) כי חשובים הם. 69) כשכיר יום. 70) אם יש במדינה מנהג, הדין הוא כמנהג המדינה, והדינים שבהלכות הקודמות נאמרו במקום שאין במדינה מנהג ידוע בדברים אלה (שם קיט:).

ט. פל אמן שמכר דבר מן הדברים שאינו שלו 10
פהלכות המדינה, כגון מוכין שמכרן הסורק 11
במקום שנהגו שיהיו של בעל הבית - אסור לקח 12
ממנו 72, מפני שהן פחזקות גנבה 73; אבל לוקחין 13
ממנו פר מלא מוכין 74. ואם מכר האמן דברים שהן 14
שלו פהלכות מדינה - לוקחין ממנו. ואם אמר 15
הטמן - אסור 75. 16

71) ראה למעלה הלכה ו. 72) שם. 73) כי הצמר שהוא סורק אינו שלו. 74) שקנאם בשינוי, מכיון שגנב מוכין יעשאו כר. ואף-על-פי שאין זה שינוי ממש, כי אפשר להוציאם מן הכר ולהחזירם למצבם הקודם, ושינוי קל כזה אינו קונה, כמו שכתב רבינו לקמן בהלכות גזילה פרק ב, הלכה י. וטעמו של דבר, מפני שדין זה נאמר בגזל ודאי, אבל כאן בגזל ספק, קונה גם בשינוי קל (מגיד-משנה). 75) בהתאם לכלל המשנה "וכולן שאמרו להטמן, אסור" (שם קיח:).

על אריגת הבגד שלא תתקלקל בשעת הכביסה. על שלושה חוטים אין בעל הבית מקפיד, והכובס רשאי לקחתם. יתר על שלושה אל יקח. 56) אם היו חוטים אלה שחורים על גבי בגד לבן. 57) אפילו יותר משלושה חוטים, כי הם מכערים את הבגד הלבן, ובעל הבגד מסכים שהכובס יוציאם ויקחם לעצמו.

ז. החיט 58 ששיר מן החוט 59 פדי משיכת מחט 60, ושיר מן הפגד מטלית שהיא שלש אצבעות 61 על שלש אצבעות - חייב להחזירן לבעלים 62; פחות מכן 4 - שלו.

58) משנה שם. 59) שנתן לו בעל הבית. 60) שיעור המאפשר להשחיל המחט ולתפור בו קמעה. שיעור זה הוא "מלא מחט וחורן למחט כמלא מחט", כלומר אורך שני מחטים, כי בפחות מזה אי-אפשר לתחוב את המחט בבגד ולתפור בו. 61) חתיכת אריג באורך ג' אצבעות על רוחב ג' אצבעות. 62) כי אין בעל הבית מוותר עליהם.

ח. נסרת 63 שהחרש 64 מוציא במעצד 65 - שלו 66, בכשיל 67 - של בעל הבית 68. ואם היה עושה אצל בעל הבית 69 - אף הנסרת של בעל הבית. וכל הדברים האלו וכיוצא בהן הולכין בהן אחר מנהג המדינה 70. 9

~ נקודות משיחות קודש ~

"נסורת שהחרש מוציא במעצד שלו ובכשיל של בעל הבית" הדין הנ"ל מובא בסיום מסכת בבא קמא, ובהמשך לו הובאה בברייתא הדין "מסתתי אבנים אין בהם משום גזל" וצריך להבין מדוע השמיטו הרמב"ם והשו"ע דין זה. ויובן על-פי ביאור המחלוקת שבין הברייתא והתוספתא שם, שבתוספתא נאמר מסתתי אבנים, בזמן שבעל הבית מקפיד יש בהם משום גזל ואם אין בעל הבית מקפיד אין בהם משום גזל, כי התוספתות הם שסידר רבי חייא בפני רבי והיה אומר לו כתוב כך וכך, וזהו שאנו אומרים "רבי לא שנא, רבי חייא מניין". אבל הברייתא (מלשון 'בר') נכתבה מחוץ לבית מדרשו של רבי, ומן הסתם נלמדה בבבל שהיה אז מרכז תורה גדול יותר כי באותה תקופה היו "ישראל מתגלגלין והולכין לקצוות כו'", ומכאן בא חילוק הדינים.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ח כ"ד תמוז ה'תשפ"ב

השקל כל-שנה, והוא אמרו יתעלה: "ונתתנו איש כפר 19
נפשו לה" (שמות ל, יב), ואמר "זה יתנו" (שם, יג). וברור, 20
שאין הנשים חייבות במצוה זו, לפי שהכתוב אומר: 21

יום ראשון י"ח תמוז ה'תשפ"ב

מצות עשה קעא. כנג.

המצוה הקע"א — הצווי ששצטוינו לתן מחצית

אתם (ויקרא כג, ב) — אין לי מועדות אלא אלו, 45
 כלומר: אשר יאמרו הם שהם מועדות, אפלו שוגגין 46
 אפלו אנוסין אפלו מטעין, כמו שבא לנו בקבלה. ואין 47
 אנו עושים היום חשבון אלא כדי שגדע את-היום 48
 שנקבעו בו בני ארץ-ישראל, בין שנסדר זה עצמו 49
 מחשבים וקובעים היום — לא בראיה; ועל קביעתם 50
 אנו סומכים — לא על חשבוננו. ואין חשבוננו אלא 51
 לגלוי מלתא (לגלות דבר שכבר נקבע בזמנו), והכן זה 52
 היטב. 53

והנני מוסיף לך באור: אלו הנחנו, למשל, שבני ארץ 54
 ישראל יצדו מארץ ישראל — חלילה לאל מלצשות 55
 זאת, לפי שפכר הבטיח שלא ימחה ולא ישרש את- 56
 שארית האמה לגמרי — ולא יהיה שם בית דין בנמצא, 57
 ולא יהיה בחוצה לארץ בית דין שנסמך בארץ ישראל 58
 — הרי אז לא היה חשבוננו זה מועיל לנו כלל בשום 59
 אפן, לפי שאין לנו לחשב בחוצה לארץ ולעבר שנים 60
 ולקבוע חדשים אלא באותם התנאים הנזכרים, כמו 61
 שבארנו "כי מציון תצא תורה ודברה" מירושלם" 62
 (ישעיה ב, א). ואם יתבונן מי שיש לו דעה שלמה בדברי 63
 התלמוד שבענין זה, יתבאר לו כל-מה שאמרנו ברור 64
 שאין בו שום ספק. והנה יש רמזים בלשון התורה, 65
 המורות על יסודות הסדר שאנו סומכים עליו בידיעת 66
 ראשי חדשים ועבור שנים, מאלה אמרו: "ושמרת את- 67
 החקקה הזאת למועדה מימים ימימה" (שמות יג, י). אמרו 68
 (מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי): "תלמוד שאין מעברין 69
 את-השנה אלא בפרק הסמוך למועד" (בבבא אדר — 70
 הסמוך למועד פסח) ואמרו (שם): "מנין שאין מעברין 71
 את-החדש אלא ביום ואין מקדשין את-החדש אלא 72
 ביום? תלמוד לומר: מימים ימימה". ואמר יתעלה: 73
 "לחדש השנה" (שם יב, ב), אמרו (מגילה ה): "חדשים 74
 אתה מחשב לשנה, ואי אתה מחשב ימים" — משמע 75
 שהחוספה בה לא תהא אלא חדש שלם. ואמר: "חדש 76
 ימים" (במדבר יא, כא) — אמרו: "ימים אתה מחשב 77
 לחדש ואין אתה מחשב שעות". ואמרו: "שמוזר את- 78
 חדש האביב" (דברים טז, א) — משמע שבשנים שלנו 79
 חובה שנשמור בהן תקופות השנה, ולפיכך יהיו שנות 80
 חמה (למרות שחשוב החדשים מבוסס על מהלך הירח). 81
 וכבר נתבאר כל-דיני מצוה זו בשלמות בפרק א' 82
 מסנהדרין (יא). ובמסכת ראש השנה (ב). וגם בבבא 83
 (גט). 84

יום שני י"ט תמוז ה'תשפ"ב

מצות עשה קנג.

המצוה הקנ"ג נדפסה ביום הקודם.

1 "כל-העובר על-הפקדים" (שם) (כל מי שנפקד לצבא —
 2 יצאו נשים שאינן נפקדות). וכבר נתבאר דיני מצוה זו
 3 במסכתא המיוחדת לה, כלומר: מסכת שקלים. ושם (פרק
 4 ח משנה ח) נתבאר, שמצוה זו אינה נהגת אלא בפני
 5 הבה.

6 **המצוה הקנ"ג** — הצווי שצונו יתעלה לקדש
 7 חדשים ולחשב חדשים ושנים, וזו היא מצות קדוש
 8 החדש (קביעת יום ראש-חדש נקרא "קידוש", והוא אמרו
 9 יתעלה: "החדש הזה לכם ראש חדשים" (שמות יב, ב),
 10 ובפרוש נאמר (ראש השנה כב): "עדות זו תהא מסורה
 11 לכם", כלומר: מצוה זו אינה מסורה לכל-אחד ואחד
 12 כשבת בראשית (השבת). על-שם שבה שבת הקדוש ברוך
 13 הוא ממעשה בראשית) — שכל-אחד מונה ששה ימים
 14 ושוכת בפביעי — כך שגם כל-אדם הוזה את-הלכנה
 15 יעשונו ראש חדש, או יחשב בחשבון התורני (חישובי
 16 הלוח כפי שקבעו חכמי התורה) ויעשה ראש חדש, או יראה
 17 שהאביב אתר (אחת הסיבות לעיבור השנה) וזולתו (או
 18 סיבה אחרת) ממה שראוי להתחשב בו ויוסיף חדש —
 19 אלא מצוה זו לא יעשה לעולם אלא בית דין הגדול
 20 דוקא ובארץ ישראל דוקא. לפיכך בטלה אצלנו היום
 21 הראיה מחמת העדר בית דין הגדול, כמו שבטלה
 22 הקרבת הקרבנות מחמת העדר המקדש. וכנה טעו
 23 המנינים הנקראים כאן במזרח 'קראים', וזהו היסוד שגם
 24 לא כל-הרבנים עמדו עליו, והחלו מגששים עמהם
 25 בחשכת האפלה. דע, שהחשבון הזה שאנו מחשבים
 26 היום ויוצעים בו ראשי החדשים והמועדים, אין מתר
 27 לעשותו אלא בארץ ישראל בלבד; אבל בשעת הדחק
 28 ובהעדר חכמים מארץ ישראל, אז מתר לבית דין הסמוך
 29 (הסמוך לכך) בארץ ישראל לעבר שנים ולקבוע חדשים
 30 בחוצה לארץ, כדרך שעשה רבי עקיבא, כמו שנתבאר
 31 בתלמוד (ברכות סג) — וכנה יש קשי גדול, והידוע
 32 (ש)במעט תמיד בית דין הגדול אמנם היה בארץ ישראל,
 33 והם שיקבעו חדשים ויעברו שנים בדרךים המקבלות
 34 אצלם ובהתקבצם יחד.

35 ויש כאן יסוד גדול מאד מיסודות האמונה, שלא
 36 ידעוהו ולא ירגישו בו אלא המצמיקים חקר. הינו: זה
 37 שאנו מחשבים היום בחוצה לארץ בסדר העבור
 38 שבנידנו ואומרים שיום זה ראש חדש ויום זה חג —
 39 לא בגלל חשבוננו אנו עושים אותו חג בשום אפן, אלא
 40 מפני שבית דין הגדול שבארץ ישראל כבר קבעו יום
 41 זה חג או ראש חדש, ומפני שהם אמרו שהיום ראש
 42 חדש או היום חג, הוא נעשה חג או ראש חדש, בין
 43 שהיתה פעלתם זו על פי חשבון או על פי ראיה, כמו
 44 שנקסר לנו בקבלה (ראש השנה כה): "אשר-תקראו

יום ש"ק כ"ד תמוז ה'תשפ"ב

יום שלישי כ' תמוז ה'תשפ"ב

מצות עשה קנג. נט.

1 מצות עשה קנג.

המצוה הקנ"ג נדפסה ביום ראשון.

2 המצוה הקנ"ג נדפסה ביום ראשון.

יום רביעי כ"א תמוז ה'תשפ"ב

3 מצות עשה קנג.

4 המצוה הקנ"ג נדפסה ביום ראשון.

יום חמישי כ"ב תמוז ה'תשפ"ב

5 מצות עשה קנג.

6 המצוה הקנ"ג נדפסה ביום ראשון.

יום שישי כ"ג תמוז ה'תשפ"ב

7 מצות עשה קנג.

8 המצוה הקנ"ג נדפסה ביום ראשון.

המשך ביאור למס' כתובות ליום שישי עמ' ב

הגמרא מביאה סימן נוסף שהיו עושים בנישואי בתולה: תנא
 בברייתא, רבי יהודה אומר, חבית של יין מעבירין לפני. מפרשת
 הגמרא: אמר רב אבהו, בראשית, אשה הנישאת בתולה, מעבירין
 לפני חבית תימה, כבתולה שפתחה סתום. והנישאת בעולה
 מעבירין לפני חבית פתוחה, כסימן שפתחה פתוח.
 מקשה הגמרא: אמאי – מדוע יש צורך להעביר חבית פתוחה לפני
 הנישאת בעולה, די שניצבר חבית סתומה קמי' – לפני בתולה, וקמי'
 בעולה לא ניצבר כלל – ולפני הנישאת בעולה לא נעביר חבית
 כלל, ויהא ידוע שאם לא העבירו לפני חבית, סימן שלא היתה
 בתולה.
 מתרצת הגמרא: אם היו עושים כן, היתה יכולה להיות תקלה,
 ד'מנין – לפעמים יארע דתפסה הבעולה מאתים לאחר
 שהתאלמנה או התגרשה, שלא על פי בית דין, ואם נתבעה
 שתחזיר מנה מחמת שלא היתה בתולה, וראיה לדבר שלא
 העבירו לפני חבית יין, ו'אמרה – אך תטען אותה אשה, אמאי
 בתולה הו' – באמת בתולה נשאת, והא' דלא עבירו קמאי – ומה
 שלא העבירו לפני חבית יין, אתנסי' הוא דאתניסו – אונס הוא
 שנאנסו מחמת שכרות המשתה ולא קיימו את המנהג, ואין זו
 ראיה שלא הייתי בתולה, לכך תיקנו שבין בבתולה ובין בבעולה
 יעבירו חבית לפני, לזו סתומה ולזו פתוחה, ושוב לא תוכל
 הבעולה לטעון כלום.

הגמרא מביאה מענייני שמחת חתן וכלה: תנו ר'נן, כיצד מ'קדין
 לפני הפלה – אלו דברי שבח אומרים בשעה שמ'קדין לפני הכלה,
 בית שמי אומרים,

מתרצת הגמרא: במקום דלא אפשר – באופן שאין עצה להינצל
 מרמאות ללא כתיבת שובר, כגון במקום שאין כותבין כתובה
 והנשים גובות על פי עדי הינומא, ו'דאי בתנין שובר, ואף לדברי
 רב פפא, כיון שאין לאשה מה להחזיר לבעל כראיה לכך שקבלה
 כתובתה, שהרי אין לה שטר כתובה. אבל במקום שכותבים
 כתובה ויכולה האשה להחזיר לבעל את שטר הכתובה כראיה
 לפרעון, אין כותבים שובר, אלא חייבת האשה להביא את שטר
 כתובתה, או עדים שנשרפה הכתובה.

שנינו בברייתא לעיל: 'העבירו לפני בוס של ב'שורה'. מבררת
 הגמרא: מאי – מה היא אותה בוס של ב'שורה. משיבה הגמרא: אמר
 רב אבהו, בראשית, בוס יין של תרומה מעבירין לפני, ב'שורה –
 והרמז באותה בוס היא לומר שראויה היתה זו לאכול בתרומה,
 אילו נישאת לכהן, כיון שהיא בתולה, ואינה בעולה האסורה
 להנישא לכהן מחמת זנות.
 דוחה הגמרא: מ'קדין לה רב פפא, כיצד בוס זו מוכיחה שהיא
 בתולה, א'טו – וכי א'מנה הנישאת לכהן מי לא אכלה בתרומה,
 ואם כן שמה נישאת כשהיא אלמנה, הראויה לאכול בתרומה,
 ומחמת כן העבירו לפני בוס זו.

מבאר הגמרא באופן אחר את הרמז שבכוס זו: אלא אמר רב
 פפא, בוס יין של תרומה זו, מבשרת שבעילתה של אשה זו היא
 'ראשית', בתרומה שנקראת 'ראשית', ודבר זה שייך רק בבתולה,
 ולא באלמנה.

יחזקאל פרק כג א-ט

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ב בֶּן־אָדָם שְׁתִּים נָשִׁים בָּנוֹת אִם־אֶחָת הָיוּ: ג וַתִּזְנֶינָה בְּמִצְרַיִם בְּנְעוּרֵיהֶן זָנוּ שָׁמָּה מֵעַכְשָׁיו שְׁדִיָּהֶן וְשֵׁם עָשׂוּ דְדִי בְּתוּלֵיהֶן: ד וּשְׁמוֹתַן אֶהְלֶה הַגְּדוּלָּה וְאֶהְלִיבָה אֶחֻתָּהּ וַתִּהְיֶינָה לִי וַתִּלְדְּנָה בָנִים וּבָנוֹת וּשְׁמוֹתַן שְׁמֵרוֹן אֶהְלֶה וִירוּשָׁלַם אֶהְלִיבָה: ה וַתֵּן אֶהְלֶה תַּחְתִּי וַתַּעֲגֹב עַל־מֵאֲהָבֶיהָ אֶל־אֲשׁוּר קְרוֹבִים: ו לְבָשִׁי תְּכֵלֶת פָּחוֹת וּסְגָנִים בְּחֹרֵי חֹמֶד כָּלֵם פְּרָשִׁים רֶכְבִּי סוּסִים: ז וַתֵּן תְּזוּנוֹתֶיהָ עֲלֵיהֶם מִבְּחַר בְּנֵי־אֲשׁוּר כָּלֵם וּבְכָל אֲשֶׁר־עָגְבָה בְּכָל־גְּלוּלֵיהֶם נְטִמָּאָה: ח וְאֶת־תְּזוּנוֹתֶיהָ מִמִּצְרַיִם לֹא עֲזָבָה כִּי אוֹתָהּ שָׁכְבוּ בְּנְעוּרֵיהָ וְהָמָּה עָשׂוּ דְדִי בְּתוּלֵיהָ וַיִּשְׁפְּכוּ תְּזוּנוֹתָם עָלֶיהָ: ט לָכֵן נִתְּתִיהָ בְּיַד־מֵאֲהָבֶיהָ בֵּיד בְּנֵי אֲשׁוּר אֲשֶׁר עָגְבָה עֲלֵיהֶם:

רש"י

להם לעזור זה היה מנחם בן גד (מלכים ב ט"ו) שנתן מס לפול מלך אשור להיות ידו אתו להחזיק הממלכה בידו והנביא מדמה הדבר לאשה מנאפת שאם היו עובדים להקב"ה לא נצטרכו למלכי אשור: (ז) ותתן תזנותיה עליהם. לב ניאופים ורוח זנונים נתנה עליה שהית' מתאוה להם: ובכל אשר עגבה וגו'. בכל העכו"ם אשר נשתתפה עמהם למדה דרכיהם ונטמאה בגילוליהם: (ח) ואת תזנותיה ממצרים לא עזבה. גם על מלכי מצרים סמכו שמצינו (שם יו) בהושע בן אלה אשר שלח מלאכים אל סוא מלך מצרים: כי אותה שכבו וגו'. ומאז וישפכו תזנותם עליה, תאות זנונים נכנס בה מימי נעוריה: (ט) לכן נתתיה וגו'. שבא סנחריב והגלה אותם:

(ב) שתי נשים. תרתי מדינן, דאינון כתרתינן נשי: בנות אם אחת. שתיהן מכנסיה אחת נחלקו לשתיים בימי רחבעם: (ג) שמה מועכו. בני מצרים את שדיהם ל' ומעוך (ויקרא כב): ושם עשו. המצריים את דדי בתוליהן, כלומר למדום את דרכי תועבותם, עשו איטיינריר"ש בלע"ז: (ד) ושמותן. בכינוי אהלה ואהליב': ושמותן. הראשונים שומרון היא שאני מכנה אהלה שנעשית אהל מתחילה לעגלי ירבעם ובית הבעל לאחאב ואע"פ ששומרון לא נבנתה אלא בימי עמרי קורא את מלכי ישראל על שמה שמשנבנית נעשית ראש: אהליב. על שם שאהלי היה בה ומקדשי: (ה) ותעגב. ותתאוה אישוי"ר בלע"ז ל"א דיששירי"ר: אל אשור קרובים. שהיו שכנים לה ושלחו להם להיות

מצודת ציון

(ג) מעכו. ענין סחיטה וכתשה במשמוש היד ודוגמתו ומעוך וכתות (ויקרא כב): שדיהן. הם דדי האשה: עשו. גם הוא ענין סחיטה וכתשה במשמוש היד וכן הנני עושה את כל מענין (צפניה ג): (ה) ותעגב. כן יקרא חשק הזנות כמו מאסו בן עוגביה (ירמיה ד): (ו) תכלת. שם צבע חשובה: פחות וסגנים. ענין שררה:

מצודת דוד

(ב) שתי נשים. ר"ל שתי מלכיות באו מכנסיה אחת והם מלכות יהודה ומלכות אפרים: (ג) ותזנינה. בעת נעוריהן כשהיו במצרים זנו עמהם: שמה. בהיותן במצרים מעכו הנואפים את שדיהן והוא ענין התחלת הזנות וברדז"ל וכי מה עשה לה ערבי הלז וכי מפני שמייעך לה בין דדיה וכו' (כתובות ל): עשו. המצרים משמשו וכתשו הדדים בעורן בתולות והוא כפל ענין במ"ש ור"ל עוד היו במצרים התחילו לעבוד עבודת

כוכבים של מצרים ולפי שעשו שם דבר מועט לכן אמר מעכו ועשו שאין בה זנות ממש: (ד) ושמותן. בשם הכינוי: אהלה הגדולה. הגדולה שבהן נקראת אהלה ואהליב היה שם אחותה הנטפלת עליה הקטנה ממנה: ותהיינה ל'. לקחתי אותן לי לנשים: ושמותן. העצמי: שומרון אהלה. זו שהיה שם הכינוי שלה אהלה שם העצמי היא שומרון ונקראת אהלה ע"ש שהיה בה אוהל לעגלי הזהב וכאומר אהל שלה ואין לי חלק בה: אהליב. ע"ש שהיה אהלי בה והוא בית המקדש ור"ל לקחתים לי לעם והם פרו ורבו וגדלו והצליחו: (ה) ותעגב. חשקה חשק הזנות על תאות מאהביה וחזור ומפרש חשקה היה אל בני אשור כאילו היו קרובים אליה: (ו) לבושי תכלת. לפי שהיו מלוכשים בצבע תכלת והיו פחות וסגנים וכולם היו בחורים חמודים ופרשים ולתוספת ביאור אמר רוכבי סוסים ולא הולכי רגל: (ז) ותתן תזנותיה עליהם. ר"ל לכן נתנה רוח זנונים עליהם וחשקה להם לכל הנבחרים מבני אשור: ובכל אשר עגבה. ולכל מי שחשקה נטמאים בכל תועבותיהם המאוסים כגלל של רעי כי כן זנתה ונאפה עמהם ר"ל סרתה מעלי וחשקה לפסילי אשור בראותה מרבית הצלחתם וכמו שחשקה כן עשתה ועבדה לפסיליהם: (ח) ואת תזנותיה ממצרים. חשק הזנות שהיה לה ממצרים לא עזבה כי בני מצרים שכבו עמה בנעוריה בדרך חיבה, והמה משמשו וכתשו דדיה בעודה בתולה ולכן נתקע אהבתם בלבה וגם הם שפכו תאות זנותם עליה מאז ולכן לא עזבה אותם ר"ל שלא עזבה פסילי מצרים על כן הורגלה בהם מאז: (ט) נתתיה. מסרתי אותם ביד מאהביה, ולתוספת ביאור אמר ביד בני אשור אשר חשקה להם:

דברי הימים א פרק'ו נב-סו

נב וַיִּתְּנוּ לָהֶם אֶת־עֲרֵי הַמִּקְלָט אֶת־שִׁכְמָם וְאֶת־מִגְרָשֵׁיהָ בְּתַר אַפְרַיִם וְאֶת־גִּזְרֹן וְאֶת־מִגְרָשֵׁיהָ:
 גג וְאֶת־קִמְקִמָּם וְאֶת־מִגְרָשֵׁיהָ וְאֶת־בֵּית חֹרֶן וְאֶת־מִגְרָשֵׁיהָ: נד וְאֶת־אֵילָן וְאֶת־מִגְרָשֵׁיהָ וְאֶת־גִּת־רִמּוֹן
 וְאֶת־מִגְרָשֵׁיהָ: נה וּמִמְחִצֵּית מַטֶּה מְנַשֶּׁה אֶת־עֵנָל וְאֶת־מִגְרָשֵׁיהָ וְאֶת־בִּלְעָם וְאֶת־מִגְרָשֵׁיהָ לְמִשְׁפַּחַת
 לְבִנְיָקָהָת הַנּוֹתָרִים: (פ) נו לְבִנְיָ גִרְשׁוֹם מִמְשַׁפַּחַת חֲצִי מַטֶּה מְנַשֶּׁה אֶת־גֹּזָלָן בְּכֶשֶׂן וְאֶת־מִגְרָשֵׁיהָ
 וְאֶת־עֲשֶׂתְרוֹת וְאֶת־מִגְרָשֵׁיהָ: נז וּמִמְטָה יִשְׁשֹׁכָר אֶת־קֶדֶשׁ וְאֶת־מִגְרָשֵׁיהָ אֶת־דָּבָרָת וְאֶת־מִגְרָשֵׁיהָ:
 נח וְאֶת־רָאמוֹת וְאֶת־מִגְרָשֵׁיהָ וְאֶת־עֵנָם וְאֶת־מִגְרָשֵׁיהָ: (ס) נט וּמִמְטָה אֲשֶׁר אֶת־מִשְׁלֵל וְאֶת־מִגְרָשֵׁיהָ
 וְאֶת־עֶבְדֹן וְאֶת־מִגְרָשֵׁיהָ: ס וְאֶת־חֹקֶל וְאֶת־מִגְרָשֵׁיהָ וְאֶת־יֶהֱבֹ וְאֶת־מִגְרָשֵׁיהָ: (סא) סא וּמִמְטָה נִפְתָּלִי
 אֶת־קֶדֶשׁ בְּגִלִּיל וְאֶת־מִגְרָשֵׁיהָ וְאֶת־חֲמוֹן וְאֶת־מִגְרָשֵׁיהָ וְאֶת־קִרְיָתִים וְאֶת־מִגְרָשֵׁיהָ: (סב) סב לְבִנְיָ מִרְיָ
 הַנּוֹתָרִים מִמְטָה זְבוּלָן אֶת־רִמּוֹן וְאֶת־מִגְרָשֵׁיהָ אֶת־תְּבוֹר וְאֶת־מִגְרָשֵׁיהָ: סג וּמַעֲבָר לִירְדֵן יֶרֶחוֹ לְמִזְרַח
 הַיַּרְדֵּן מִמְטָה רְאוּבֵן אֶת־בָּצָר בַּמִּדְבָּר וְאֶת־מִגְרָשֵׁיהָ וְאֶת־יֶהֱצָה וְאֶת־מִגְרָשֵׁיהָ: סד וְאֶת־קֶדְמוֹת
 וְאֶת־מִגְרָשֵׁיהָ וְאֶת־מִיפְעֵת וְאֶת־מִגְרָשֵׁיהָ: סה וּמִמְטָה־גֹד אֶת־רָאמוֹת בְּגִלְעָד וְאֶת־מִגְרָשֵׁיהָ וְאֶת־מַחְנֵים
 וְאֶת־מִגְרָשֵׁיהָ: סו וְאֶת־חֲשִׁבּוֹן וְאֶת־מִגְרָשֵׁיהָ וְאֶת־יַעֲזִיר וְאֶת־מִגְרָשֵׁיהָ: (סז)

דברי הימים א פרק'ז א-ה

א וּלְבִנְיָ יִשְׁשֹׁכָר תּוֹלַע וּפּוּאָה (ישיב) יָשׁוּב וְשִׁמְרוֹן אֲרַבְּעָה: (ס) ב וּבִנְיָ תּוֹלַע עֲזִי וּרְפָיָה וִירִיאֵל וִיחִמִּי
 וַיְבָשֶׁם וְשִׁמְוֵאל רָאשִׁים לְבֵית־אֲבוֹתָם לְתוֹלַע גְּבוּרִי חֵיל לְתַלְדוֹתָם מִסְפָּרָם בִּימֵי דָוִיד עֲשָׂרִים־וּשְׁנַיִם
 אֲלָף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת: (ס) ג וּבִנְיָ עֲזִי יִזְרְחִיהָ וּבִנְיָ יִזְרְחִיהָ מִיכָאֵל וְעֵבְדֶיהָ וַיִּזְאֵל יִשְׁיָה חֲמִשָּׁה רָאשִׁים כָּלָם:
 ד וְעַלֵּיהֶם לְתַלְדוֹתָם לְבֵית אֲבוֹתָם גְּדוּדֵי צָבָא מִלְחָמָה שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה אֲלָף כִּי־הִרְבּוּ נָשִׁים וּבָנִים:
 ה וְאַחֵיהֶם לְכָל מִשְׁפָּחוֹת יִשְׁשֹׁכָר גְּבוּרֵי חֵילִים שְׁמוֹנִים וְשִׁבְעָה אֲלָף הִתְיַחֲשָׁם לְכָל: (סז)

רש"י

(נה) וממחצית מטה מנשה. עד חצי מנשה שבעבר
 הירדן שבארץ ישראל: למשפחת לבני קהת הנותרים.
 הם הלויים ופתרון הכל נתנו אפרים ומנשה לאותו
 הנותר שאמר למעלה ולבני קהת הנותרים ממשפחות
 המטה: (נו) לבני גרשום ממשפחת חצי מטה מנשה.
 אע"פ שנתנו לבני קהת ע"פ הגורל נפל גם להם הגורל
 לתת כמו כן לגרשום: (סב) לבני מררי הנותרים
 ממטה זבולן. כלומר שלא הגיע להם אותם שנים
 עשרה עיירות שנתנו להם ראובן וגד וזבולן וזהו
 הנותרים ממטה זבולן מחלק זבולן נתנו לבני מררי
 הנותרים:

(א) ולבני יששכר תולע ופואה. ישוב ושמרון. בחומש
 כתיב (בראשית מ"ז) יובב. יוב היה שמו ולפי
 שנתיישובו ללמוד תור' דכתי' (לקמן י"ב) מבני יששכר
 יודעי בינה לעתים לכך זכה ונקרא ישוב: (ב) ובני
 תולע. מספרם בימי דוד עשרים ושנים אלף ושש מאות
 כל אלה בני תולע לבד מבני עזי: (ג) ובני עזי וגו'.
 שלשים וששה אלף כי הרבו נשים ובנים. וכל אלה היו
 לבד מאותן עשרים ושנים אלף ושש מאות של בני
 תולע: (ד) ואחיהם לכל משפחות. בין בני תולע בין
 בני עזי בין כל גבורי החיילים של דוד שמונים ושבעה
 אלף: התיחשם לכל. פתרון לכל היחס שלהם:

מצודת דוד

(נה) למשפחת. לכל משפחה לבדה: הנותרים. כי הכהנים שהיו מבני קהת כבר לקחו: (סב) הנותרים. מבני לוי כי גרשון
 וקהת כבר לקחו: (סג) לירדן ירחו. לירדן הסמוך לירחו וגם כאן חסרים ערים שתיים וכלולים בהמגרשים:
 (א) ולבני יששכר. ר"ל זהו היחס של בני יששכר: (ב) ראשים. הם היו ראשים לבית אבותם: לתולע. לבני תולע נולדו
 גבורי חיל לכל תולדותם ועלו מספרם בימי דוד וכו': (ג) חמשה וכו'. כל החמשה היו ראשים האב וארבעת בניו: (ד) ועליהם.
 ועמהם מתולדותם ומבית אבותם אנשי גדודים הראויים לצאת בצבא מלחמה היו ל"ו אלף כי הרבו נשים ועי"ז הרבו בנים:
 (ה) לכל משפחות. את כל המשפחות: התיחשם לכל. לכולם היו ספרי יחסום:

ד יין של תרומה שנתגלה, ישפך; ואין צריך לומר של חליץ. שלשה משקין אסורין משום גלוי: המים והיין והחלב; ושאר כל המשקין מתרים. כמה ישוה ויהיו אסורין? כדי שיצא הרחש במקום קרוב וישתה. ה שיעור המים המגלין: כדי שתאבד בהם המרה. רבי יוסי אומר: בפלים כל שהן, ובקרקעות ארבעים סאה.

ו נקורי תאנים, וענבים, וקשואין, והדלועין, והאבטיחים, והמלפפונות, אפילו הם כפר, אחד גדול ואחד קטן, אחד תלוש ואחד מחבר – כל שיש בו לחה, אסור. ונשוכת הנחש אסורה, מפני סכנת נפשות.

פירוש ברטנורא

ד ישפך. ואין כאן משום אבוד תרומה, מפני שאסור לשותות, שמה שחה ממנו נחש: ושאר כל המשקים מותרים. שאין נחש שותה מהן. אלא שהדבש והציר והמוריים ושומים כתושים, כל אלו הוכחו בגמ' לאסור, שהנחש שותה מהן: כמה ישוה. כמה יעמדו מגולין: הרחש, הנחש, ולפי שהולך על נחונו קרוי רחש, שאינו נראה כמחלק אלא כרוחש ומתנענע: ממקום קרוב. פירשו בו (חולין י:) כדי שיצא מתחת און הכלי וישתה ויחזור לחורו:

ה שיעור המים. להיות אסורים משום גלוי: כדי שתאבד בהן מרה. אם היו מרובים כל כך עד שארס הנחש יפסד ויאבד בהן אין בהן משום גלוי. ויודעין היו כמה ארס הנחש מטיל בפעם אחת: מרה. הארס שהנחש מטיל קרוי מרה: בכלים כל שהן. אפילו מרובין כל שהן יש בהן משום גלוי כשהמים בכלים: ובקרקעות עד מ' סאה. יש בהם משום גלוי, טפי מהכי אין בהן משום גלוי שהארס מתבטל בהם. ואין הלכה כר". ומעין המושך אפילו כל שהוא אין בו משום גלוי. ומים מגולים כשם שאסור לשותותן כך אסור להשקותן לבהמות ולרחוץ בהן פניו ידיו ורגליו, ולגבל בהן את המיט, ולהשתמש בהן בשום תשמיש:

ו נקורי תאנים. האנה שנראה בה נקור, אסור, שמה נקר בה נחש והטיל בה ארס: אפילו חן כפר. כלומר שהן גדולים הרבה והנקור מצד אחד, לא יאמר הוא אכל מצד אחד אני מצד אחר: כל שיש בו ליחה. הארס מתערב עם הליחה ומתחלחל בכולו, אבל בדבר יבש חותך את הנקור ואוכל את השאר: ונשוכת הנחש. בהמה שנשכה נחש ושחטה, אסורה שהארס מתחלחל בכל גופה:

משניות מבוארות – קהתי

זרע ל, א.

יוס ראשון

באור משנה ד

בימי המשנה והתלמוד מצויים היו נחשים רבים במקומות ישוביהם, ואם השאירו משקים מגולים, היו חוששים שמה נחש שחה מהם והטיל בהם ארס. מכאן אסרו חכמים להשתמש במשקים מגולים, משום סכנת נפשות. – משנתנו באה ללמד במשקים של תרומה, שאף על פי שאסור לאבד תרומה, מכל מקום אם המשקים היו מגולים, צריך לשפכם.

יין של תרומה שנתגלה – שהיה מכוסה ונתגלה, ישפך – ואין חוששים משום הפסד תרומה, לפי שאסור לשותותו ואף להשתמש בו לצרכים אחרים, מפני סכנת נפשות, שמה שחה נחש מן היין והטיל בו ארס: ואין צריך לומר של חליץ – יין של חולין שנתגלה, שצריך לשפכו. שלשה משקין אסורין משום גלוי – כשהיו מגולים: המים והיין והחלב – ויש מוסיפים גם דבש וציר (בבלי חולין מט, ב; רמב"ם; ושאר כל המשקין מתרים – שאין הנחש שותה מהם. כמה ישוה – כמה זמן ישוה המשקים מגולים, ויהיו אסורין – מחשש הטלת ארס בהם על ידי נחש? כדי שיצא הרחש – השרץ, היינו הנחש, ממקום קרוב וישתה – בבבלי (חולין י, א) פירשו: כדי שיצא מתחת און הכלי וישתה ויחזור לחורו.

באור משנה ה

כיון שלמדנו במשנה הקודמת בענין משקים האסורים משום גילוי, מוסיפה משנתנו ללמד, מהו שיעור המים שחל בהם איסור זה.

שיעור המים המגלין – שיהיו אסורים משום גילוי, עד כדי שתאבד בהם המרה – שאם המים היו מרובים כל כך, שהמרה תאבד בהם, כלומר שהארס של הנחש בטל בהם, הרי הם מותרים, אבל פחות מכאן אסורים. ולא רק בשתיה אסורים, אלא אף בכל שימוש אחר, שכן שנו בכריתא (בבלי עבודה זרה ל, ב): "מים שנתגלו הרי זה לא ישפכם ברשות הרבים ולא ירביץ בהם את הבית ולא יגבל בהם את הטיט ולא ישקה בהן". רבי יוסי אומר: בפלים כל שהן – המים שבכלים, כל כמה שהם, אפילו מרובים, אסורים משום גילוי, ובקרקעות – המים שבקרקע, ארבעים סאה – עד ארבעים סאה אסורים משום גילוי, יתר מכאן מותרים, שהארס בטל בהם.

יש מפרשים משנתנו להיפך: שיעור המים המגולין כדי שתאבד בהם המרה – אם המים מרובים עד שתאבד בהם המרה ואי אפשר להכירה, הרי הם אסורים, אבל פחות מכאן, אם המים צלולים ואין המרה ניכרת בהם, הרי הם מותרים. רבי יוסי אומר: בכלים כל שהן – כלומר אפילו מים מועטים אסורים (רי"ף עבודה

יוס שני

באור משנה ו

משנתנו מוסיפה ללמד בפירות האסורים באכילה מחשש שמה נחש הטיל בהם את ארסו.

נקורי תאנים, וענבים, וקשואין, והדלועין, והאבטיחים, והמלפפונות – תאנים או ענבים או קשואים וכו' שנראו בהם ניקורים, אפילו הם כפר – כיכר הוא ששים מנה; כלומר שהפירות המנוקרים רבים הם, כגון אילן שהוא מרובה בפירות וכולם נקורים (ישנות אליהו; "תפארת ישראל"). אחד גדול ואחד קטן – בין שהפרי המנוקד הוא גדול, והניקור הוא בצידו האחד, ובין שהוא פרי קטן, אחד תלוש ואחד מחבר – בין פרי תלוש ובין פרי מחובר, כל שיש בו לחה – שיש להלוחית בפרי, אסור – כל הפרי, שמה נחש ניקרו, שכן הארס שמשיל בו מתערב עם הליחה שבפרי ומתחלחל בכולו. ונשוכת הנחש – בהמה שנשכה הנחש, אסורה – באכילה, מפני סכנת נפשות – כלומר אף על פי שאינה טריפה, מכל מקום אסורה היא מפני סכנת נפשות, שהארס מתחלחל בכל גופה והאוכל מבשרה עלול לסכן את חייו על ידי הרעלה.

הפיסקה "אפילו הם כיכר" קשה היא, ונאמרו בה פירושים שונים. הרמב"ם בפירושו למשנתנו כותב: "עניינו שיהיו גדולות כשיעור כיכר אחד; ויש מגיהים: כשיעור כר אחד. ויש גורסים במשנה: ככד. כלומר אפילו הם גדולים כמו כר, כמו שמוכר (ראש השנה טו, ב): "אפילו היה האתרוג כזית ונעשה ככד" ("מלאכת שלמה"). וכן הרב מברטנורא מפרש: "כלומר שהן גדולים הרבה והניקור מצד אחד, לא יאמר: הוא (הנחש) אכל מצד אחד, אני מצד אחר". אבל יש מקשים על פירוש זה, שהרי המשנה מוסיפה אחר כך: "אחד גדול ואחד קטן" ("תוספות יום טוב").

בעל "משנה ראשונה" כותב: "ונראה לי שהחידוש של כיכר הוא, שדרך לדרוס הרבה פירות ביחד ונעשים כיכר, כמו עיגול דבלה, והניקור אינו אלא בדבלה אחת, ויש כאן הרבה ספקות: שמה הניקור אינו מן הנחש, ושמה היה הניקור בזו כשהיתה לבדה קודם שנדרסה כאן, אף על פי כן אסור.

ויש גורסים "אפילו הם ככד", כלומר שאפילו הפירות מונחים בכלי ונראים הניקורים בפירות העליונים בלבד, אף על פי כן הכל אסור ("תוספות יום טוב"; "תוספות חדשים"; "תוספות אנשי שט"). וכן כותב הרמב"ם (הל' רוצח ושמירת הנפש יב, ב): "ניקורי תאנים וענבים והקשואים והדלועים והאבטיחים והמלפפונות, אפילו היו גדולים ביותר, בין תלושין בין מחוברין, ואפילו היו בתוך הכלי, כל שיש בו ליחה ונמצא נשוך, אסור".

ז המשמרת של יין אסורה משום גלוי; רבי נחמיה מתיר.

ח חבית של תרומה שנולד בה ספק טמאה – רבי אליעזר אומר: אם היתה מנחת במקום תרפה, ניחנה במקום המצנע; ואם היתה מגולה, יכספה. ורבי יהושע אומר: אם היתה מנחת במקום מצנע, ניחנה במקום תרפה; ואם היתה מכסה, יגלנה. רבן גמליאל אומר: אל יחדש בה דבר.

ט חבית שגשפרה בגת העליונה, ותחתונה טמאה: מודה רבי אליעזר ורבי יהושע, שאם יכול להציל ממנה רביעית בטהרה, יציל; ואם לאו – רבי אליעזר אומר: תרד ותפמא, ואל יטמאנה בידיו.

י וכן חבית של שמן שגשפרה – מודה רבי אליעזר ורבי יהושע, שאם יכול להציל ממנה רביעית בטהרה, יציל; פירוש ברטנורא

ז משמרת של יין. אע"פ שהכלי התחתון מכוסה במשמרת, יש בו משום גלוי, שהארס עובר דרך המשמרת והולך לכלי התחתון: רבי נחמיה מתיר. לפי שהארס צף ואינו עובר. ואין הלכה כרבי נחמיה:

ח ספק טומאה. כגון שתי חביות ברשות היחיד ונגע שרץ באחת מהן ולא ידע להי מיניה, ושתייה תלויות: במקום התרפה. מקום של הפקר ועומדת ליפסד שם: ניחנה במקום המוצנע. דעדין מוזהר על שמירתה, דכתיב (במדבר יח) את משמרת תרומתי, בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה תלויה, דתרווייהו בעו שמור: ר' יהושע אומר וכו'. דסבר תרומתי כתיב בלא וי", ויש אם למסורת: אל יחדש בה דבר. שאין צריך לשמרה, ואף אסור לגרום לה טומאה. והלכה כרבן גמליאל:

ט בגת העליונה. מקום שעוצרים שם: ותחתונה. בור על פני הגת שהיין יורד לתוכו: טמאה. חולין טמאים יש בה, וראויין לו בימי טומאתו, או למי שאינו אוכל חולין בטהרה, ואם תפול לתוכו התרומה הוה ליה מדומע טמא, ואף לכתחילה לא חזיא: שאם יכולים להציל ממנה רביעית, אם יכול לחזור אחר כלים ולהציל ממנה רביעית בטהרה קודם שתרד כולה ותפמא: יציל. יחזר אחר כלים ויציל, ואעפ"י שבתוך כך שיחזר אחר כלים תרד מן התרומה לחולין שבתחתונה ויפסדו החולין, לא יטמא התרומה בידים להציל החולין, כיון שיכול להציל ממנה רביעית הלוג בטהרה שהוא דבר חשוב: ואם לאו, שלא ימצא כלי טהור, וסוף סוף כולה לטומאה אולא, בהא פליגי, דרבי יהושע סבר יטמאנה ביד, להציל את החולין דרקתני סיפא ועל זו ועל זו אמר ר' יהושע וכו'. ור' אליעזר סבר אף ע"ג דסוף סוף כולה לטומאה אולא לא יטמאנה ביד להציל החולין. ואין הלכה כרבי אליעזר:

י וכן חבית של שמן. טהורה שגשפרה וכולה הולכת לאבוד, פליגי כדלעיל. ולחיי קתני גבי שמן נשפכה ולא נקט כמו גבי יין, משום דבחבית של שמן

משניות מבוארות – קהתי

של שתי גתות, זו למעלה מזו, ודורכים הענבים בגת העליונה והיין יורד לגת התחתונה, ואם נשברה חבית יין של תרומה בגת העליונה, והתחתונה טמאה – ובגת התחתונה יין של חולין טמא, והוא ראוי לכל אחד בימי טומאתו, או למי שאינו אוכל חולין בטהרה; ואם תפול לתוכו התרומה, הרי זה נעשה מדומע טמא, ואסור בשתיה אפילו לכהן, וכגון שאין בגת התחתונה מאה חולין כנגד החבית של תרומה כדי לבטלה, מודה רבי אליעזר ורבי יהושע – אף על פי שהם חולקים להלן בסיפא, מסכימים הם בזה, שאם יכול להציל ממנה רביעית בטהרה – אם יכול לחזור אחר כלי טהור ולקבל בתוכו רביעית הלוג מן היין הטהור של החבית קודם שירד כולו לגת התחתונה, יציל – אף על פי שבתוך כך שיחזר אחר כלי, ירד היין של תרומה לחולין הטמאים, וייאסר כל היין שבגת התחתונה אפילו לכהן משום מדומע טמא, מכל מקום לא יטמא את התרומה לקבלה בכלים טמאים כדי שלא תפסיד את החולין שבגת התחתונה, הואיל ויכול להציל ממנה רביעית הלוג בטהרה, שהוא דבר חשוב (הראש); ואם לאו – אם אינו יכול למצוא כלי טהור, רבי אליעזר אומר: תרד ותפמא – תרד התרומה לגת התחתונה ותיטמא מן החולין, ואל יטמאנה בידיו – לקבלה בכלים טמאים או בידים טמאות כדי להציל את החולין. ורבי יהושע חולק על רבי אליעזר (להלן במשנה יא), והוא סובר, שמותר לטמא את התרומה בידיו, כדי שלא תפסיד את החולין. והלכה כרבי יהושע.

יום רביעי

באור משנה י

וכן חבית של שמן – של תרומה טהורה, שגשפרה – והשמן הולך לאיבוד, מודה רבי אליעזר ורבי יהושע, שאם יכול להציל ממנה רביעית בטהרה – אם יכול לחזור אחר כלי טהור ולקבל בתוכו לפחות רביעית הלוג מן השמן, יציל – ואף על פי שבתוך כך שאר השמן הולך לאיבוד, מכל מקום לא יטמא את השמן לקבלו בכלים טמאים או בידים טמאות, הואיל ויכול להציל רביעית הלוג בטהרה; ואם לאו – שאין לו כלי טהור, רבי אליעזר אומר: תרד ותפמא – תרד התרומה ותיבלע בקרקע, ואל יבלענה בידיו

באור משנה ז

המשמרת של יין – המסנתת שמסננים בה את היין משמרי, אף על פי שהיא מכסה את הכלי שהיין מסתן לתוכו, אסורה משום גלוי – הואיל והיין מגולה במשמרת, אסור לשתות את היין שבכלי, שמא נחש שתה מהמשמרת והטיל בו ארס, והארס עובר דרך נקבי המשמרת לתוך הכלי. רבי נחמיה מתיר – לשתות את היין שבכלי, שלדעתו אין הארס עובר דרך המשמרת לכלי. ואין הלכה כרבי נחמיה.

יום שלישי

באור משנה ח

משנתנו דנה בתרומה שהיא ספק טמאה, כיצד נוהגים בה.

חבית של תרומה – כגון שהיה בה יין של תרומה, שנולד בה ספק טמאה – כגון שתי חביות ברשות היחיד ונגע שרץ מת באחת מהן ואין ידוע באיזו מהן נגע, שנמצאת כל אחת משתי החביות הללו ספק טמאה, רבי אליעזר אומר: אם היתה מנחת במקום תרפה – אם היתה חבית זו במקום הפקר, שעלולה שם להיטמא טומאת דאי, ניחנה במקום המצנע – במקום משומר, כדי שלא יטמא טומאת דאי, שאדם מוזהר לשמור את תרומתו שלא יטמא, ואפילו אם כבר נולד בה ספק טומאה; ואם היתה מגולה, יכספה – שלא תיאסר משום סכנת נפשות. ורבי יהושע אומר: אם היתה מנחת במקום מצנע, ניחנה במקום תרפה – שתיטמא שם טומאת דאי, ויהא מותר לשרפה, ואם היתה מכסה, יגלנה – כדי שתיאסר משום גילוי, ויהא מותר לשפכה; רבי יהושע סובר, שהואיל ותרומה זו אסורה בשתיה או באכילה, שמא היא טמאה, ואף אסור לאבדה בידים, שמא היא טהורה, לפיכך מוטב שיגרום לה טומאה או איסור, ולא ישנה כמות שהיא, שמא יבוא לידי תקלה לאכול או לשתות ממנה. (תוספות אנשי שם; "תפארת ישראל"). רבן גמליאל אומר: אל יחדש בה דבר – אלא ניחנה כמות שהיא, שאסור לגרום לה טומאה, אבל אינו צריך לשמרה. והלכה כרבן גמליאל.

באור משנה ט

חבית – יין של תרומה, שגשפרה בגת העליונה – היקב הוא

וְאִם לֹא — רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: תֵּרֵד וְתִפְלַע, וְאֵל יִבְלַעְנָה בִּידֶיךָ.
יֵא וְעַל זֶה וְעַל זֶה אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ: לֹא זֶה הִיא תְּרוּמָה שְׁאֵנִי מְזַהֵר עָלֶיהָ מִלְּטַמְאָהָ, אֲלֵא מִלְּאֲכִלָּהּ. וְכָל תְּטַמְאָהָ פִּיזֵד? הִיא עוֹבֵר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וְכַפְרוֹת שֶׁל תְּרוּמָה בִּידוֹ — אָמַר לוֹ נִכְרִי: תֵּן לִי אֶחָת מֵהֶן וְאִטְמָאָהָ, וְאִם לֹא הָרִי אֲנִי מְטַמֵּא אֶת כָּלָן — רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: יְטַמֵּא אֶת כָּלָן, וְאֵל יִתֵּן לוֹ אֶחָת מֵהֶן וְיִטְמָא. רַבִּי יְהוֹשֻעַ אוֹמֵר: יֵצִיחַ לִפְנֵי אֶחָת מֵהֶן עַל הַסֵּלַע.

יב וְכֵן נָשִׂים שְׁאֵמְרוּ לָהֶם גּוֹיִם: תֵּנוּ אֶחָת מֵכֶם וְנִטְמָאָהָ, וְאִם לֹא הָרִי אֲנִי מְטַמְאִים אֶת כָּלָכֶם, יְטַמְאוּ אֶת כָּלָן וְאֵל יִמְסְרוּ לָהֶם נֶפֶשׁ אֶחָת מִיִּשְׂרָאֵל.

פ ר ק ת ש י ע י

א הַזֹּרֵעַ תְּרוּמָה, שׁוֹגֵג — יוֹפֵךְ, וּמְזִיד — יָקִים. אִם הִבִּיֵּא שְׁלִישׁ, בֵּין שׁוֹגֵג בֵּין מְזִיד — יָקִים. וּבִפְשָׁתוֹ, מְזִיד — פִּירוּשׁ בִּרְטוּרָא

[שנשברה] בגת העליונה, ובתחתונה חולין טמאים מודה רבי אליעזר ורבי יהושע שאם יכול להציל ממנה רביעית במהרה יציל ואם לאו תרד ואל יטמאנה ביד, משום דשמן ראוי להדליק ולא חשו להפסד מועט. ובין גמי לא נחלקו אלא דוקא בדאיכא בתחתונה פחות ממהא חולין, שנעשין החולין כולן מרומע ואיכא הפסד, אבל אי איכא מאה חולין כולהו מודו דאל יטמאנה ביד משום דליכא הפסד:

יֵא עַל זֶה וְעַל זֶה. עַל זֶה שְׁנוּלָד בַּה סֶפֶק טוּמְאָה, וְעַל זֶה שֶׁהוֹלֶכֶת לְאִיבּוֹד, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ שְׁאֵנִי מְזַהֵר עַל טוּמְאָתוֹ, וְאוֹתָהּ שְׁמוּהָר עָלֶיהָ כֵּל טַמְאָה כִּצֵּד, הִיא עוֹבֵר (כו') דְקָאֵמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ יֵצֵחַ לִפְנֵי אֶחָת עַל הַסֵּלַע כִּדִּי שְׁלֵא יִגְרוּם טוּמְאָה לְאַחֲרוֹת, וְאִף אוֹתָהּ אֶחָת יֵצֵחַ עַל הַסֵּלַע וְלֹא יִתְנַה בִּידוֹ, שְׁלֵא יְטַמְאָה בִּידִים. וְהִלְכָה כְּרַבִּי יְהוֹשֻעַ:

יב תֵּנוּ לָנוּ אֶחָת מֵכֶם. שְׂרוּצִים לָבָא עָלֶיהָ בְּאוֹנָם: יְטַמְאוּ כּוֹלָן. דְּאֵין דּוּחִים נֶפֶשׁ מִפְּנֵי נֶפֶשׁ. וְכַהֲנָה מוֹדוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ:
ט א הַזֹּרֵעַ תְּרוּמָה שׁוֹגֵג יוֹפֵךְ. חוֹרֵשׁ וּמַחֲפֵךְ, כִּדִּי שְׁלֵא יִגְדֵל, וְאֵין בְּכָךְ כְּלוֹם: וּמוֹדִי יִקְיִים. כִּיֵּן שֶׁנִּקְרָא שֵׁם תְּרוּמָה עַל הַשֵּׁדָה הִיא נִרְאָה כְּמַאֲבָר אֶת

משניות מבוארות — קהתי

לטמאה, לדעת רבי יהושע, אף שסופה להיטמא ("מלאכת שלמה")? **הִיא עוֹבֵר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וְכַפְרוֹת שֶׁל תְּרוּמָה בִּידוֹ, אָמַר לוֹ נִכְרִי: תֵּן לִי אֶחָת מֵהֶן** — כיכר אחת מככרותיך, וְאִטְמָאָהָ — במגע ידי, וְאִם לֹא — אם לא תתן לי כיכר אחת, **הָרִי אֲנִי מְטַמֵּא אֶת כָּלָן** — כל הככרות, **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: יְטַמֵּא אֶת כָּלָן, וְאֵל יִתֵּן לוֹ אֶחָת מֵהֶן וְיִטְמָא** — כלומר שיעשה הנכרי מה שירצה ואל יתן לו בידי כיכר אחת לטמאה. **רַבִּי יְהוֹשֻעַ אוֹמֵר: יֵצֵחַ לִפְנֵי אֶחָת מֵהֶן עַל הַסֵּלַע** — כלומר שבכגון זה אף רבי יהושע סובר שלא יתנה לו בידי, אלא יניחנה על הסלע, כדי להציל את שאר הככרות שלא יטמאן הנכרי.

י ו ס ח מ י ש י

באור משנה יב

וְכֵן — דין דומה לדין הככרות של תרומה ששינו במשנה קודמת, **נָשִׂים שְׁאֵמְרוּ לָהֶם גּוֹיִם: תֵּנוּ אֶחָת מֵכֶם וְנִטְמָאָהָ** — נבוא עליה, וְאִם לֹא — אם לא תתנו אחת מכן, **הָרִי אֲנִי מְטַמְאִים אֶת כָּלָכֶם** — בבעילת אונס, יְטַמְאוּ אֶת כָּלָן וְאֵל יִמְסְרוּ לָהֶם נֶפֶשׁ אֶחָת מִיִּשְׂרָאֵל — כלומר שיעשו הגויים מה שירצו ואל ימסרו להם אחת מהן, שאין דוחים נפש מפני נפש; ובזה הכל מודים. — בירושלמי מוכח, שאם ייחדו להם אחת, כלומר שאמרו לנשים: "תנו לנו פלונית, ואם לאו, נטמא את כולכן", מותר להן למסור אותה כדי להציל את האחרות. כן מובאת ברייתא בירושלמי: "סיעת בני אדם המהלכים בדרך ופגעו בהם גויים ואמרו להם: "תנו לנו אחד מכם ונהרגנו, ואם לאו, נהרגו את כולכם", ייהרגו כולם ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל. ייחדו להם אחד כשבע בן בכרי (שאמרו הגויים: "תנו לנו את פלוני, ואם לא, נהרגו את כולכם"; ואותו פלוני היה חייב מיתה כשבע בן בכרי — עיין שמואל ב' פרק כ), ימסרו אותו להם ואל ייהרגו". ברם, אין זו משנת חסידים (כמו שמוכח שם בירושלמי). וכן מוסיף הרמב"ם בענין זה: "אין מורין להם כן לכתחילה" (הל' יסודי התורה ה, ח).

באור משנה א

משנתנו דנה בזרע תרומה, וכבר למדנו שהתרומה ניתנה לאכילה ולשתיה ולסיכה (שביעית ח, ב), ואסור לזרעה.

הַזֹּרֵעַ תְּרוּמָה, שׁוֹגֵג — שלא ידע שזו תרומה, ואחר כך נודע לו,

— אל יספגנה בידי, שהידים שניות לטומאה הן ומטמאות את התרומה, ואסור לטמא תרומה בידים; ויש גורסים כאן כמו במשנה הקודמת: "ואל יטמאנה בידי". ורבי יהושע חולק על רבי אליעזר (להלן) במשנה (א). — משנתנו נקטה כאן — בשמן של תרומה — "חבית שנשפכה" ולא "חבית שנשברה בגת העליונה" כמו בדין של תרומה, לפי שמן של תרומה טמא ראוי להדלקה, ולפיכך אם נשברה חבית של שמן בגת העליונה והיא יורדת לגת התחתונה מודה רבי יהושע לרבי אליעזר שאפילו אינו יכול להציל ממנה רביעית במהרה לא יטמאנה בידי, שהואיל והמדומע הטמא ראוי להדלקה, הרי אין כאן אלא הפסד מועט, ולהפסד מועט לא חששו (עיין בבלי פסחים כ, ב).

באור משנה יא

וְעַל זֶה וְעַל זֶה — על חבית שנשברה בגת העליונה, ששינו לעיל (משנה ט), ועל חבית של שמן שנשפכה, ששינו במשנה הקודמת ("מלאכת שלמה"; "משנה ראשונה"); ויש מפרשים: ועל ז' ועל ז' — על חבית של תרומה שנולד בה ספק טומאה (משנה ח), ועל חבית זו — שנשברה או שנשפכה — ההולכת לאיבוד (ר"ש; ברטנורא), אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ: לֹא זֶה הִיא תְּרוּמָה שְׁאֵנִי מְזַהֵר עָלֶיהָ מִלְּטַמְאָהָ, אֲלֵא מִלְּאֲכִלָּהּ — כלומר שאין מזהרים מלטמא תרומה אלא בתרומה העומדת לאכילה, שאם יטמאנה הרי פוסלים אותה מלאכלה ("משנה ראשונה"; הר"ש), אבל זו שאינו יכול להציל ממנה אפילו רביעית הלוג לאכלה בטהרה, מותר לטמאה בידי (וכן — לפי הר"ש — זו שנולד בה ספק טומאה, הואיל ואסורה היא באכילה, מותר לגרום לה טומאה, כמו ששינו במשנה ח). — ויש מפרשים: ועל ז' ועל ז' — על חבית שנולד בה ספק טומאה ועל חבית של יין שנשברה, אמר רבי יהושע: לא זוהי תרומה שאני מזהר עליה מלטמאה אלא מלאכלה — כלומר שאם היו החולין טהורים הייתי מזהר עליה (על התרומה הנשפכת לתוכה) מלטמאה, משום שהחולין היו נמכרים לכהנים ונאכלים, אבל בחולין טמאים סוף סוף התרומה לטומאה הולכת, כיצד נפסיד כל אותן החולין? גם התלוי (חבית שנולד בה ספק טומאה) אילו לא היתה הולכת לאיבוד, מוטב; אבל עתה לאיבוד הולכת, הלכך (בספק טומאה) יגרם לה טומאה, שלא לבוא בה לידי תקלה; ובין יטמא בידים, שחוששים להפסד של החולין (הריב"ם). **וְכָל תְּטַמְאָהָ פִּיזֵד** — כלומר ואיווהי תרומה שמוזהרים עליה שלא

יופך.

ב וְחִיבַת פֶּלֶקֶט וּבִשְׂכָחָהּ וּבִפְאָהּ, וְעֲנִי יִשְׂרָאֵל וְעֲנִי כֹהֲנִים מְלָקְטִים, וְעֲנִי יִשְׂרָאֵל מוֹכְרִין אֶת שְׁלֵהֶם לַכֹּהֲנִים בְּדָמֵי תְרוּמָה, וְהַדָּמִים שְׁלֵהֶם. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: לֹא יִלְקְטוּ אֶלָּא עֲנִי כֹהֲנִים, שָׁמָּה יִשְׁכְּחוּ וְיִתְּנוּ לַתּוֹף פִּיהֶם. אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא: אִם כֵּן, לֹא יִלְקְטוּ אֶלָּא טְהוֹרִים.

ג וְחִיבַת בַּמַּעֲשֵׂרוֹת וּבַמַּעֲשֵׂר עֲנִי, וְעֲנִי יִשְׂרָאֵל וְעֲנִי כֹהֲנִים נוֹטְלִים, וְעֲנִי יִשְׂרָאֵל מוֹכְרִין אֶת שְׁלֵהֶם לַכֹּהֲנִים בְּדָמֵי

פירוש ברטנורא

התרומה: ואם הביאה שליש אפילו שוגג יקיים. משום דאסור לאבד את התרומה: ובפשתן מזיד יופך. ואפילו הביאה שליש, כדי שלא יהנה בקסמין ויחשוב שהזרע בלבד הוא דהוי תרומה ואסור, ועיקר פשתן משום קסמין הוא ולא משום זרע:

ב בדמי תרומה. גדולי תרומה אסורים לזרים: לא ילקטו אלא עניי כהנים. דחיישנן ארמלקטי ליה שדו לפומייהו: אם כן לא ילקטו אלא טהורים. דהא כהן טמא אסור בתרומה. והלכה כר"ע:

ג וחייבת במעשרות. מעשר ראשון ושני. והוא הדין בתרומה: ובמעשר עני. אם היא שנה שלישית או ששית של שמטה שמעשר עני נוהג כהן: החובט. גדולי תרומה הללו במקלות, הרי זה משובח, כדי שלא יצטרך לחסום את הכהמה שדש בה, שאסור להניחה לאכול בתרומה אם אינה פרתה של כהן:

משניות מבוארות – קהתי

שמן יבוא לזרוע פשתן התרומה גם להבא כדי ליהנות מהקיסמין, ונמצא עושה איסור, שלכתחילה אסור לזרוע אפילו פשתן, כיון שמכל מקום ראוי הוא לאכילה: הלכך קנסוהו שיופך.

יוס ששי

באור משנה ב

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, שהזרוע תרומה במזיד, יקיים; וכן אם הביאה שליש, בין בשוגג בין במזיד, יקיים, באה משנתנו ללמד, מה דינם של גידולי תרומה. ואנחנו מן התורה גידולי תרומה כחולין הם לכל דבר, אבל חכמים גזרו עליהם, שיהיו אסורים לזרים בתרומה (כמבואר להלן משנה ד).

וְחִיבַת פֶּלֶקֶט וּבִשְׂכָחָהּ וּבִפְאָהּ – השדה הזרועה תרומה חייבת במתנות עניים, לקט ושכחה ופאה (עיין פתיחה למסכת פאה), וְעֲנִי יִשְׂרָאֵל וְעֲנִי כֹהֲנִים מְלָקְטִים – בה מתנות אלו, אבל רק עניי כהנים אוכלים מה שלקטו, וְעֲנִי יִשְׂרָאֵל מוֹכְרִין אֶת שְׁלֵהֶם – את מה שלקטו, לַכֹּהֲנִים בְּדָמֵי תְרוּמָה – שהיא נמכרת בזול, הואיל ואין לה קונים אלא כהנים בלבד, שגידולי תרומה אסורים באכילה לזרים כדון תרומה, וְהַדָּמִים שְׁלֵהֶם – של עניי ישראל, כלומר שהדמים שמקבלים תמורת גידולי תרומה הם חולין ומותרים לכל אדם. **רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: לֹא יִלְקְטוּ** – בשדה הזרועה תרומה, אֶלָּא עֲנִי כֹהֲנִים – שהם מותרים לאכול מה שלוקטים, אבל עניים ישראלים אסורים ללקוט מתנות עניים בשדה זו, גזירה שָׁמָּה יִשְׁכְּחוּ וְיִתְּנוּ לַתּוֹף פִּיהֶם – תוך כדי לקיטתם, ונמצאים אוכלים תרומה. אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא: אִם כֵּן – אם חושש אתה שמה ישכחו ויתנו לתוף פיהם, לֹא יִלְקְטוּ אֶלָּא טְהוֹרִים – כהנים טהורים, שהרי כהנים טמאים אסורים בתרומה, ויש לחשוש שמה תוך כדי לקיטתם יאכלו מהם. – רבי עקיבא לא בא להוסיף על דברי רבי טרפון, אלא לחלוק עליו, שכשם שכהנים טמאים מותרים ללקוט, כך גם עניי ישראל מותרים ללקוט, כלומר שרבי עקיבא סובר כתנא קמא (מלאכת שלמה); ומכאן כותב הרמב"ם בפירושו למשנתנו, שהלכה כרבי עקיבא, וב"משנה תורה" הוא פוסק: "ועניי ישראל ועניי כהנים נוטלים מתנתן אלו".

באור משנה ג

וְחִיבַת בַּמַּעֲשֵׂרוֹת – השדה שנזרעה תרומה, תבואתה חייבת בתרומה ובמעשרות ("מעשרות" כללות גם תרומה), וּבַמַּעֲשֵׂר עֲנִי – בשנה השלישית ובשנה הששית של שמיטה; הטעם הוא, לפי שגידולי תרומה כחולין הם מן התורה אלא שחכמים גזרו שיהיו אסורים באכילה לזרים בתרומה (כמו שהזכרנו כבר בהקדמה למשנה הקודמת), וְעֲנִי יִשְׂרָאֵל וְעֲנִי כֹהֲנִים נוֹטְלִים – מעשר עני, וְעֲנִי יִשְׂרָאֵל מוֹכְרִין אֶת שְׁלֵהֶם לַכֹּהֲנִים בְּדָמֵי תְרוּמָה – והוא הדין לוי המקבל מתבואה זו מעשר ראשון, שמוכרו לכהנים בדמי תרומה,

יופך – יהפוך את הקרקע במחרשה כדי לעקור את התרומה; וּמִזִּיד – ואם זרע במזיד, יִקְיֶים – את הזרע, שהואיל ונקרא שם תרומה על השדה אינו יכול להפוך, שנראה כמאבד את התרומה. **אם הביאה שליש** – אם התרומה גדלה כבר שליש גידולה, **בין שוגג בין מזיד** – בין שזרעה בשוגג בין שזרעה במזיד, יִקְיֶים – את הגידולים, שאסור לאבד את התרומה. **ובפשתן** – והזרוע פשתן של תרומה, **מזיד יופך** – אפילו לאחר שהביא שליש יהפוך את הקרקע ויעקור אותה, שכן בפשתן הגבעולים הם העיקר, וקנסוהו חכמים שיהפוך, כדי שלא יזרע מתוך כוונה ליהנות מהגבעולין, באמרו שהזרעים בלבד הם התרומה ולא הגבעולים.

לבאור משנתנו יש להוסיף ששתי שיטות הן בפירושה: שיטת הר"ש ושיטת הרמב"ם.

א. שיטת הר"ש:

הזרוע תרומה, שוגג, יופך – חייב להפוך ולעקור אותה משום קנס, שקנסוהו חכמים על שלא נזהר בתרומה. ולא חששו חכמים משום מאבד את התרומה, הואיל ובזרוע בשוגג לא נקרא שם תרומה על השדה. ומזיד, יקיים – אבל במזיד, הואיל ונקרא שם תרומה על השדה, לא יכלו חכמים לקנסו שיהפוך, שהיה נראה כמאבד את התרומה, ולפיכך חייב הוא לקיים את התרומה. אם הביאה שליש, בין שוגג, בין מזיד, יקיים – כלומר שאם הביאה שליש, אפילו זרע בשוגג, הרי זו תרומה ואסור לאבדה, ולפיכך יקיים. ובפשתן מזיד יופך – אפילו במזיד לא נקרא שם תרומה על השדה, כיון שעיקר זריעת הפשתן הוא משום הגבעולים ולא משום הזרע האכילה, שסתם זרע פשתן אינו ראוי לאכילה, ולפיכך אפילו אם זרע במזיד קנסוהו חכמים שיופך.

ב. שיטת הרמב"ם:

הזרוע תרומה, שוגג, יופך – מותר לו להפוך כדי לעקור את שרשי התרומה ולזרוע שם חולין, אם רצונו בכך, שבשוגג לא קנסוהו חכמים, ומזיד יקיים – אבל במזיד קנסו אותו שיקיים את הזרע, ואסור לו להפוך, והגידולים תרומה. אם הביאה שליש, בין שוגג בין מזיד, יקיים – לפי שאסור לאבד את גידולי התרומה. ובפשתן, מזיד, יופך – גזירה שמה יינה מגבעוליו ויחשוב כי הזרע בלבד הוא אסור אבל הגבעולים מותרים. כן כותב הרמב"ם בפירושו, ומשמע מדבריו שאפילו הגבעולים אסורים בפשתן. אבל בחיבורו ("משנה תורה" ח' תרומות יא. ב) משמע, שאמנם הגבעולים מותרים וקנסוהו שיופך, כדי שלא יזרע לכתחילה בשביל הגבעולים כיון שהם העיקר והם חולין, ואפילו אם הביא שליש קנסוהו חכמים משום גזירה זו ולא חששו להפסד תרומה.

לפי פירוש הרמב"ם יוצא, שיש הבדל בין "יופך" שברישא ל"יופך" שבסיפא, ש"יופך" שברישא היינו שרשאי הוא להפוך, ואילו "יופך" שבסיפא פירושו, שחייב הוא להפוך. ולפי זה יש לומר, שדווקא בזרוע פשתן במזיד יופך משום קנס, אבל בשוגג שלא קנסוהו, אין הבדל בין פשתן לשאר זרעים, שאם לא הביא שליש רשאי הוא להפוך, ואם רצה יקיים; ואם הביא שליש חייב הוא לקיימו, ואסור להפוך ולאבד את גידולי התרומה ("תוספות אנשי ס"ט"). בעל "משנה ראשונה" מפרש, שההבדל בין פשתן לשאר המינים, שבשרשאר המינים אין חוששים שיהא רגיל לזרועם, כיון שהגידולים תרומה, ואין לו ריווח, שתרומה נמכרת בזול; אבל פשתן, שהקיסמין (היינו הגבעולים) אין בהם קדושת תרומה ויש לו הנאה מרובה בקיסמין, שהרי הם עיקר, יש לחשוש

תְּרוּמָה, וְהַדְמִים שֶׁלָּהֶם. הַחֹבֶבֶט מִשֶּׁבַח; וְהָדָשׁ פִּיצֵד יַעֲשֶׂה? תּוֹלָה בְּפִיפּוֹת בְּצֹאָרֵי בְּהֶמָה, וְנוֹתֵן לְתוֹכָן מֵאוֹתוֹ הַמֵּין; נִמְצָא לֹא זֹמָם אֶת הַבְּהֶמָה, וְלֹא מֵאֲכִיל אֶת הַתְּרוּמָה.
 ד גְּדוּלֵי תְרוּמָה – תְּרוּמָה, וְגְדוּלֵי גְדוּלִין – חֲלִין. אֲבָל הַטֶּבֶל, וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן, וּסְפִיחֵי שְׂבִיעִית, וְתְרוּמַת חוּצָה לָאָרֶץ, וְהַמְדֻמֶּעַ, וְהַכְּפוּרִים – גְּדוּלֵיהֶן חֲלִין. גְּדוּלֵי הַקֶּדֶשׁ וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי – חֲלִין, וּפְדוּתָהּ אוֹתָם בְּזִמְנֵי זָרָעָם.
 ה מֵאָה לִגְנָה שֶׁל תְּרוּמָה וְאַחַת שֶׁל חֲלִין – כֶּלֶן מִתְרִין בְּדָבָר שְׁזָרְעוּ כֶּלֶה; אֲבָל בְּדָבָר שֶׁאֵין זָרְעוּ כֶּלֶה, אִפְלוּ מֵאָה שֶׁל חֲלִין וְאַחַת שֶׁל תְּרוּמָה – כֶּלֶן אֲסוּרִין.

פירוש ברטנורא

כפופות. סלין: מאותו המין. של חולין, אם חטים חטים ואם שעורים שעורים: נמצא לא זומם. כלומר אינו חוסם ונותן זמם לתוך פיה שהרי היא אוכלת מאותו המין; ולא מאכילה תרומה. דמשל חולין שבכפיפה התלויה בצוארה היא אוכלת:
 ד גְּדוּלֵי תְרוּמָה תְּרוּמָה. מדרבנן עברו רבנן תקנתא משום תרומה זממא ביד כהן, כי היכי דלא לישתי לה לגביה עד זמן הורע כדי לזרעה ואתי בה לדי תלקה, ומשום הכי גזרו שיהיו גדולי תרומה כתרומה: וגדולי גדולי חולין. אם חזר וזרע אותן גדולין, גדוליהן חולין: הטבל. גדוליו חולין, משום דרובו חולין: ומעשר ראשון. נמי משום דרובו חולין: וספיחי שביעית. לפי שאין מצוין ואין נוהגים בכל שנה: ותְרוּמַת חוּצָה לָאָרֶץ. נמי לפי שאינה מצויה: והמדומע. שרובו חולין: ובכורים. שאין מצוין [שאין] נוהגים אלא בשבעת המינים: גדולי הקדש ומעשר שני חולין. שאם זרע מהן סאה אחת והוסף כמה סאה, חולין. אף בדבר שאין זרעו כלה: ופודה אותם בזמן זרעם. פודה כל האוצר בדמי אותה סאה:
 ה מֵאָה לִגְנָה שֶׁל תְּרוּמָה. שדה שזרעה ערוגות ויש בה מאה ערוגות של תרומה ואחת של חולין ולא ידוע הי דחולין: כולן מותרים. קולא הוא שהקילו בגדולי תרומה דערוגה אחת של חולין מתרת ערוגות רבות בדבר שזרעו כלה. אבל בדבר שאין זרעו כלה. אחת של תרומה אוסרת מאה של חולין, לפי שאין הקרקע עולה באחת ומאה:

משניות מבוארות – קהתי

הדגן, אבל בדבר שאין זרעו כלה, כגון השום והבצלים, אף גידולי גידולין אסורים, כפי שיבואר להלן בשתי המשניות הבאות (ה-ו).
 גְּדוּלֵי הַקֶּדֶשׁ וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי – כגון הזורע סאה של הקדש או של מעשר שני, וגדלו כמה סאין, חֲלִין – הגידולין חולין הם, אף בדבר שאין זרעו כלה, וּפְדוּתָהּ אוֹתָם – את כל הגידולים, בְּזִמְנֵי זָרָעָם – כלומר בדמי הזרע, כפי שזרעו בזמן זרעו, היינו בדמי הסאה שזרע (לפי הדוגמא שנקטנו לעיל). ויש גורסים: כזמן זרעם (עיי' "מלאכת שלמה"). – נוסח אחר: בדמי זרעם.
 יש מפרשים: ופודה אותם בזמן זרעם – בשעת זריעתם, וכן לשון הרמב"ם ("הל' מעילה ה, יא; הל' מעשר שני ו, טו). אבל בירושלמי משמע שהפדין אפילו לאחר זמן מותר, אלא שדנים שם אם פודה כשער הראשון (כפי שזרעו בזמן זרעו) או כשער שני, ומסיק שהקדש אין לו אלא מקומו ושעתו, אלא שדבר שזרעו כלה פודה כל הגידולים בדמי אותה סאה שזרע, ודבר שאין זרעו כלה, הגידולים הקדש ופודם בדמי כל הגידולים; ובמעשר שני: בדבר שזרעו כלה פודה את הסאה שזרע כשער שני, ובדבר שאין זרעו כלה – כשער הראשון (עיי' "מסנה ראשונה").

באור משנה ה

מֵאָה לִגְנָה שֶׁל תְּרוּמָה וְאַחַת שֶׁל חֲלִין – לגנה היינו כעין ערוגה. שדה שזרעה ערוגות ערוגות, ויש בה מאה ערוגות של תרומה וערוגה אחת של חולין, ואין ידוע איזו היא של חולין, כֶּלֶן מִתְרִין בְּדָבָר שְׁזָרְעוּ כֶּלֶה – אם השרה נזרעה בדבר שזרעו כלה, כגון חטים או שעורים וכדומה, כל הגידולים מותרים, שהקילו חכמים בגידולי תרומה אלו, שזרעה אחת של חולין מתירה אפילו מאה ערוגות של תרומה. אֲבָל בְּדָבָר שֶׁאֵין זָרְעוּ כֶּלֶה – כגון הבצלים, אִפְלוּ מֵאָה שֶׁל חֲלִין וְאַחַת שֶׁל תְּרוּמָה – ואין ידוע איזו היא של תרומה, כֶּלֶן אֲסוּרִין – שאין המחזיר לקרקע בטל באחד ומאה (תוספתא).

יש קוראים במשנתנו: "מאה לגנה", ומפרשים: לגנה מלשון "לגין" (כמו "איסתר בלגנא"). היינו: כד, כלומר שזרע אדם מאה כד של תרומה וכד אחד של חולין (ר"ש: "מלאכת שלמה").

וְהַדְמִים שֶׁלָּהֶם – שהדמים חולין הם. הַחֹבֶבֶט – גידולי תרומה אלו במקלות במקום לדוש אותם על ידי בהמה, הרי זה מִשֶּׁבַח – שלא יצטרך לחסום את פי הבהמה כשתדוש, שכן אסורה היא לאכול בתרומה, פרט לפרתו של כהן שמותרת בדברים שאינם מיוחדים למאכל אדם (עיי' "משנה ראשונה"). וְהָדָשׁ – גידולי התרומה, פִּיצֵד יַעֲשֶׂה? תּוֹלָה בְּפִיפּוֹת – סלים קלועים – בְּצֹאָרֵי בְּהֶמָה – שרש בה, וְנוֹתֵן לְתוֹכָן – לתוך הכפופות, מֵאוֹתוֹ הַמֵּין – של גידולי התרומה שהיא דשה, כגון שאם הם חטים, נותן לתוכן חטים של חולין, ואם הם שעורים, נותן לתוכן שעורים; נִמְצָא לֹא זֹמָם אֶת הַבְּהֶמָה – כלומר שאינו חוסם את פיה, שהרי היא אוכלת מאותו המין, וְלֹא מֵאֲכִיל אֶת הַתְּרוּמָה – לבהמה, שמן החולין שבכפיפה התלויה בצוארה היא אוכלת.

שבת קטז ט

באור משנה ד

גְּדוּלֵי תְרוּמָה תְּרוּמָה – דינם כתרומה, שאסורים באכילה לזרים, מגזירת חכמים (כמו שהזכרנו כבר בהקדמה למשנה ב), שגזרו משום תרומה טמאה שביד הכהן, שלא ישהנה אצלו כדי לזרעה, ויבוא בה לידי תקלה, שיאכל ממנה בטומאתה (בבלי שבת יז, ב), וְגְדוּלֵי גְדוּלִין – אם חזר וזרע את גידולי התרומה, חֲלִין – גידוליהם דינם כחולין. אֲבָל הַטֶּבֶל – תבואה שלא הופרשו ממנה תרומה ומעשרות, וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן – שלא ניטלה ממנו תרומת מעשר, וּסְפִיחֵי שְׂבִיעִית – מה שגדל מן הזרע שנפל באדמה לפני שביעית (עיי' שביעית ט, א), וְתְרוּמַת חוּצָה לָאָרֶץ – שאינה אלא מדברי סופרים, וְהַמְדֻמֶּעַ – תרומה שנתעברה בחולין, ואין בחולין מאה חלקים כנגד התרומה, וְהַכְּפוּרִים – שצריך להביאם למקדש וליתנם לכהן, גְּדוּלֵיהֶן חֲלִין – כלומר שכל אלו, אם נזרעו, אין דין גידוליהם כעיקר הזרעים שגדלו מהם, ומותרים הם, שלא גזרו חכמים עליהם; ומבואר הטעם בירושלמי: הטבל – לפי שרובו חולין, וכן מעשר ראשון והמדומע; וספיחי שביעית – לפי שאינם מצויים, שאינם נוהגים אלא בשביעית, וכן תרומת חוץ לארץ אינה מצויה, ואף היבטורים. הואיל ואינם נוהגים אלא בשבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל, הרי הם כדברים שאינם מצויים. כמה דברים אמורים? בדבר שזרעו כלה, כגון מיני

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

זה יהושע – שעלה עם משה עד תחומי ההר, שנאמר (שמות כד) "ויקם משה ויהושע משרתו ויעל משה אל הר סיני" והמתין לו יהושע שם כל ארבעים יום שנאמר "וישמע יהושע את קול העם ברעה" למדנו שלא היה עמם ושם היה יורד לו מן כנגד כל ישראל. עד מתי אתה מנכב דברים ומביא עלינו – מאין לך. חמש עשרה אמה מלמעלה – אם תאמר מלמעלה לארץ, ולא פירש בהר או בבקעה, וכי חמש עשרה בהר וכו'. תיבה היכי סניא – היאך עלתה לראשי ההרים? אלא

דף עד ע"ב: בתלונת בני ישראל על המון, נאמר (במדבר יא ו), 'וְעַתָּה נִפְשָׁנוּ יִבְשָׁה אֵין כָּל בְּלִתִּי אֶל הַמֶּן עֵינֵינוּ'. הגמרא מפרשת את תלונתם: אָמְרוּ - בני ישראל התלוננו, עֲתִיד מִן זֶה שְׁתִּיפֹחַ [-יתפח] בְּמַעֲיָהם [של עצמם] וימותו, שהרי כָּלָם [-וכי] יֵשׁ יְלֹד אִשָּׁה שְׂמִכָּנִים לגופו דבר מאכל וְאֵינוּ מוֹצִיא אותנו. וְכִשְׁנֵאמְרוּ דְּבָרִים - דרשה זו לְפָנֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, אָמַר לָהֶם, לפי זה אַל תִּקְרֵי בפסוק האמור על המון (תהלים עח כה) 'לֶחֶם אֲבִירִים אָכַל אִישׁ', אֲלָא 'לֶחֶם אֲבִירִים', כלומר דְּבַר שֶׁנִּבְלַע בְּמֵאֵתִים וְאַרְבָּעִים וְשִׁמּוֹנָה אֲבִירִים. אֲלָא מָה אֲנִי מְקַיֵּים 'וַיֵּתֶר תִּתֶּיָּה לָךְ עַל אֹנֶךָ' בְּדְבָרִים שֶׁבָּאִין לָהֶם מִמְּדִינַת חֵים - שקנו מתגרי האומות, שלא נבלעו באִבְרֵיהֶם.

דְּבַר אַחֵר - דרשה אחרת בפסוק, 'לֶחֶם אֲבִירִים אָכַל אִישׁ' זה יהושע בן נון, שִׁיָּרַד לוֹ מִן לְמַרְגְּלוֹת הַר סִינִי בשעה שהמתין שם למשה ארבעים יום כשעלה בהר לאחר מתן תורה, בשיעור כְּנֻגָּד כָּל יִשְׂרָאֵל. שכן בְּתִיבָה הִכָּא 'לֶחֶם אֲבִירִים אָכַל אִישׁ', וּבְתִיבָה הָתֵם (במדבר כז יח) 'קַח לָךְ אֶת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון, אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ', למדנו ש'איש' האמור בענין המון הוא יהושע הקרוי 'איש'.

מקשה הגמרא: וְאִימָא שְׁכוּונַת הַכְּתוּב לְמִשָּׁה שאף הוא קרוי איש, דְּבְתִיבָה (שם יב ג) 'וְהָאִישׁ מִשָּׁה עָנָו מְאֹד'. מתרצת הגמרא: דְּנִין 'אִישׁ' מ'אִישׁ', וְאֵין דְּנִין 'אִישׁ' מ'וְהָאִישׁ'. כלומר, עדיף לומר ש'איש' האמור במן הוא יהושע שנאמר בו 'איש', מאשר לפרש שהוא משה שנאמר בו 'והאיש', כיון שבגזירה-שוה דנים את זו השוה יותר בתיבותיה.

שְׁאֵלוּ תִּלְמִידָיו אֶת רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי, מִפְּנֵי מָה לֹא יָרַד לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל מִן רַק פַּעַם אַחַת בְּשָׁנָה לְכָל הַשָּׁנָה, אֲלָא נַעֲשֶׂה בְּכָל יוֹם נֹס חֹדֶשׁ. אָמַר לָהֶם, אֲמַשּׁוּל לָכֶם מִשָּׁל כְּדִי לְבַאֵר אֶת הַסִּיבָה. לְמָה הִדְבַּר דּוּמָה, לְמַלְךְ בְּשָׁרְ-וָדֶם שֵׁישׁ לוֹ בֶּן אַחֵר, פָּסַק לוֹ לִקְבֹּל אֶת מוֹזוֹנֹתָיו פַּעַם אַחַת בְּשָׁנָה, וְלֹא הָיָה מְקַבֵּל פָּנֵי אָבִיו אֲלָא פַּעַם אַחַת בְּשָׁנָה כְּדִי לִקְבֹּל. אֵךְ כִּיּוֹן שָׂרָצָה הַמֶּלֶךְ שֶׁהָבִן יִזְכּוֹר מִמֶּנּוּ תַּמִּיד, עָמַד וּפָסַק מוֹזוֹנֹתָיו בְּכָל יוֹם, וְהָיָה מְקַבֵּל פָּנֵי אָבִיו כָּל יוֹם. אָף יִשְׂרָאֵל, מִי שֵׁישׁ לוֹ אֲרַבְּעָה וְחֲמִשָּׁה בָּנִים, הָיָה דּוֹאֵג וְאֹמֵר שְׂמָא לֹא יָרַד מִן לְמַחֵר וְנִמְצָאוּ בּוֹלָן מֵתִים בְּרָעָב. וּמִשּׁוּם כֵּךְ, נִמְצָאוּ בּוֹלָן מְכֻוֹנִים אֶת לָבָם וּמִתְפַּלְלִים לְאַבְיָתָן שְׁבַשְׁמִים. דְּבַר אַחֵר, הַטַּעַם שֶׁהָמֵן יָרַד בְּכָל יוֹם, לְפִי שֶׁעַל יְדֵי כֵךְ הָיוּ אוֹכְלִין אוֹתוֹ בְּשָׂהוּא חֵם, וְרָצָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַטִּיב לָהֶם בְּשִׁלְמוֹת. דְּבַר אַחֵר - טַעַם נוֹסֵף, מִפְּנֵי מִשְׁאֵוִי הַדֶּרֶךְ שֶׁלֹא יִצְטָרְכוּ לִשְׂאֵת אוֹתוֹ עִמָּם בְּמִסְעוֹתֵיהֶם לְכָל מְקוֹם.

דרשה בענין גובהו של המון: וּבְבֵר הָיָה רַבִּי טַרְפוֹן וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְזֻקְנִים, יוֹשְׁבֵין וְעוֹסְקִין בְּפִרְשַׁת הַמֶּן, וְהָיָה רַבִּי אֱלֶעָזָר הַמּוֹדְעִי יוֹשֵׁב בִּינֵיהֶן. נִעְנָה [-פתח] רַבִּי אֱלֶעָזָר הַמּוֹדְעִי וְאָמַר, מִן שִׁיָּרַד לָהֶן לְיִשְׂרָאֵל הָיָה גְבוּהָ - גְבוּהָ הִגִּיעַ לְשָׁשִׁים אַמָּה. אָמַר לוֹ רַבִּי טַרְפוֹן, מוֹדְעִי, עַד מָתִי אַתָּה מְנַבֵּב [-מלקט] דְּבָרִים וּמְבִיא עֲלֵינוּ, כְּלוּמָר, זֹאת מִנִּין לָךְ. אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלֶעָזָר הַמּוֹדְעִי, רַבִּי, מְקַרָּא הָאֲמוֹר בְּעִנִּין הַמְּבוּל אֲנִי דוֹרֵשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ז כ) 'חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה מִלְּמַעְלָה נִבְּרוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ הַהָרִים', וְלִכְאוּרָה אִם כּוּונַת הַכְּתוּב שֶׁבְּכָל מְקוֹם הָיוּ הַמַּיִם בְּגוּבָה זֶה מִלְּמַעְלָה לָאֶרֶץ, וְכִי יִתְכַּן שְׁחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה הָיָה גוּבָהֶם בְּעֶמֶק (וְכֵן חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה בְּשִׁפְלָה) וְכֵן חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה בְּהָרִים, וְכִי מֵיָא שׁוּרֵי שׁוּרֵי קִיָּיִמִי - וְכִי הַמַּיִם עֲמָדוּ כְּחוֹמוֹת, וְהָרִי יֵשׁ לָהֶם לְהִתְפַּשֵּׁט בְּשׁוּהוּ, וְאֵז נִמְצָא שְׁבָהֲרִים גוּבָהֶם פְּחוּת מִבְּמִישׁוֹר. וְעוֹד קֶשֶׁה אִם כֵּן, תִּיבָה הִיכִי סִנְיָא - אֵיךְ עֲלָתָה הִתִּיבָה מִן הָעֶמֶק אֶל הָהָר. אֲלָא בּוֹדָאִי כֵךְ הָיָה, בְּתַחֲלִילָה (שם ז יא)

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

על-כרחך מלמעלה דקרא מן השמים הוא, והכי קאמר על ידי גשמים גברו חמש עשרה אמה ומן התהום יצאו תחלה למלאות הבקעות והשפלות עד שהשוו לראשי ההרים. **מרובה** – רבה על חברתה מדה טובה מרובה על הרעה חמש מאות בה. שבמדה טובה נאמר (שם לד) "נוצר חסד לאלפים" ובמדת פורענות הוא אומר "על שלשים ועל רבעים" אף כאן מדת הטוב של ירידת המן רבתה על ירידת המבול. **במדת פורענות הוא אומר וארובות השמים** – לא ירד מבול אלא דרך שתי ארובות. **ובמדה טובה הוא אומר דלתי שמים פתח** – ותנא: כמה ארובות יש באורך דלת – ארבע, הרי לשתי דלתות שמונה ארובות, ואחרי ששתי ארובות הורידו גשמים גובה חמש עשרה אמה, שמונה ארובות הורידו מן ששים אמות שהרי אמרת מדה טובה מרובה על של פורענות וכל-שכן שאינה ממועטת הימנה. **הא לא דמיא** – אדרבי אלעזר המודעי קאי. **פתיחה פתיחה גמר** – מה פתיחה האמורה בארובות המבול חמש עשרה לשתי ארובות אף פתיחה האמורה בדלתות המן חמש עשרה אמה לכל שתי ארובות.

'נבקעו כל מעינת תהום רבה' – מי התהום הציפו את הארץ מלמטה, **עד ראשו מיא ברהי טורי** – עד שהושוו המים בגבהם עם ההרים. **והדר** – ולאחר מכן, **'חמש עשרה אמה מלמעלה נברו המים'** – מי הגשמים שבאו מלמעלה גברו והוסיפו חמש עשרה אמה מעל ראשי ההרים. מסיים רבי אלעזר את ראייתו: **וכי אי זה מדה מרובה יותר מחברתה, מדה טובה או מדת פורענות, הוי אומר מדה טובה מרובה ממדת פורענות. ופמדת פורענות** [-בירידת המבול] **הוא אומר 'וארבת השמים נפתחו',** שארובות הן פתחים קטנים. ואילו **פמדה טובה** [-במן] **הוא אומר** (תהלים עח כג) **'ויצו שחקים ממעל ודלתי שמים פתח, וימטר עליהם מן לאכל, וידגן שמים נתן למז, ודלת היא פתח גדול, כפי ששנינו בברייתא, כמה ארובות יש באורך דלת, ארבע. ומכיון שארבע ארובות לדלת אחת, הרי כאן שמונה לשתי דלתות האמורות במן, 'דלתי שמים', ונמצא מן שיירד להם לישראל גובה חמש עשרה אמה, מאחר שאם משתי ארובות הומטרו מי המבול בגובה חמש עשרה אמה, משתי דלתות שהן פי ארבע מהן הומטר מן בגובה ששים אמה.**

שיטה החולקת על רבי אלעזר המודעי: **תניא, איסי בן יהודה אומר, מן שיירד להם לישראל היה גובהו מתגבר ועולה עד שרואין אותו כל מלכי מזרח ומערב, שנאמר** (תהלים כג ה) **'תערוך לפני שלחן נגד צררי' [וגו] 'בוסי רויח'. אמר אביי, שמע מינה מפסוק זה, כפא דדוד לעלמא דאתי** – הכוס שעליה יברך דוד המלך בסעודת הצדיקים לעתיד לבא, **מאתן ועשרין וחד לוגא מחזיק, שנאמר 'בוסי רויח', 'רויח' בגימטריא הכי הוי.**

הגמרא מקשה על דרשת רבי אלעזר המודעי: **הא לא דמיא** – אין לדמות את ירידת המן למבול, שהרי **התם** – ירידת המבול בגובה חמש עשרה אמה, היתה **בארבעין יומין** – בארבעים יום, אבל **הכא** – ירידת המן **חדא שעתא** – בשעה אחת ירד הכל, ויתכן אם-כן שגובהו פחות מששים אמה. ומאידך, **התם לבולי עלמא** – המבול כיסה את כל העולם, אבל **הכא** [-במן] **לישראל לחודיה, ונפיש להו טפי** – ויתכן שגובהו היה יותר מששים אמה. מתרצת הגמרא: **רפי אלעזר המודעי 'פתיחה' פתיחה גמר** – למד כן בגזירה-שוה 'פתיחה' האמורה במן מ'פתיחה' האמורה במבול, כשם שבמבול גבהו המים חמש-עשרה אמה לשתי ארובות, כך במן גבהו חמש עשרה אמה לכל שתי ארובות.

1 אף אנו נאמר ונדרוש את השמות, על שם מה נקראת אשה
2 שבטבעה אינה יכולה ללדת אִילּוּנִית, מלשון דִּוְכָרְנִית דְּלֹא יֵלְדָה
3 – איל זכר שאינו יולד, ואף זו אינה יולדת.

משנה

4 המשנה ממשיכה לבאר את חיובי וסכומי הכתובה בנשים שונות:
5 הַנִּיזְרָה, וְהַשְׁבִּיחָה – ישראלית שנשבתה לבין הגויים, וְהַשְׁפָּחָה
6 הכנענית, ששלשתן מוחזקות שנבעלו בהיותן בין הגויים, שְׁנִפְדּוּ
7 וְשִׁנְתִּיזְרוּ וְשִׁנְתִּיזְרָהוּ כשהיו פחותות מִבְּנוֹת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד,
8 כיון שאף אם נבעלו בהיותן בין הגויים בתוליהן חוזרים עד גיל
9 שלש שנים, בחזקת בתולות הן נשאות, וּבְתוֹכָן מֵאֵתִים כָּכָל
10 בתולה (ולעיל י), ומחמת כן יֵשׁ לָהֶן מַעֲנֵת בְּתוּלִיָּה, שאם טוען הבעל
11 שלא מצא להן בתולים טענתו טענה, ומקום טעות הוא, ומפסידות
12 כתובתן.

גמרא

15 שנינו במשנה את דינה של גיורת קטנה, הגמרא מבררת כיצד
16 מגיירים גר קטן. אָמַר רַב הוּנָא, הֵרָא קָטָן שֶׁאֵין לוֹ אֵב, והביאתו אמו
17 להתגייר והיא עצמה אינה מתגיירת, מִטְּבִילִי אוֹתָהּ עַל דַּעַת בֵּית
18 דִּין – שלשה דיינים יהיו בטבילתו כדין כל טבילת גרים, והן נעשין
19 לוֹ כַּאֲב לַעֲנִין זֶה, להתגייר על ידי מעשיהם.

20 שואלת הגמרא: מַאי קָא מַשְׁמַע לָן – מה חידש רב הונא בדין זה,
21 דְּבִבְתָּהּ הוּא לֹא – שלגייר אדם זכות היא לו, ולכן בית דין יכולין
22 לגייר קטן אף שאין בו דעת, שהרי זָבִין לְאָדָם שְׁלֹא בְּפָנָיו – שלא
23 מדעתו, הרי כבר תִּנְיָא – שנינו כן בברייתא 'זָבִין לְאָדָם – נעשין
24 שליח כדי לזכות לאדם אף שְׁלֹא בְּפָנָיו – שלא מדעתו, ואִין תָּבִין
25 לְאָדָם – אין נעשין שליח כדי לחוב לאדם שְׁלֹא בְּפָנָיו.

26 מתרצת הגמרא: מַהוּ דְּתִימָא – הייתי סבור לומר שאין זו זכות
27 עבורה, כיון שְׁעוֹבָה בְּכַבְּבִים, בְּהַפְקִירָא נִיחָא לִיה – נח לו לחיות חיי
28 אישות בהפקרות. דְּהָא קִיּוּמָא לֹא דָאף עָבֵד כְּנַעֲנִי וְדָא בְּהַפְקִירָא
29 נִיחָא לִיה, ונח לו להשאר עבד ויהא מותר בהפקר זימת השפחות
30 מלהשתחרר ולהאסר בשפחות, ואם כן גם לגבי גוי הייתי אומר
31 שזין או זכות עבדו להתגייר, קָא מַשְׁמַע לָן רַב הוּנָא, דְּהִנֵּי מִלִּי –
32 בדרים אלו נאמר ר' ר' לגבי גוי גָּדוֹל, דְּכַבֵּר טַעֲם דְּאִסְרוּרָא, ונח
33 לו להשאר גוי, אֲבָל קָטָן שְׁעִידִין לֹא טַעֲם טַעֲם אִסּוּר, וְכֹזֶת הוּא
34 לו להתגייר, ולכן מטבילין אותו על דעת בית דין.

35 הגמרא מנסה להביא ראיה לדינו של רב הונא ממשנתנו: לִימָא
36 מִסְּיַע לִיה – האם אפשר לסייע לרב הונא ממשנתנו, שכן שנינו
37 בה, 'הַנִּיזְרָה וְהַשְׁבִּיחָה, שְׁנִפְדּוּ וְשִׁנְתִּיזְרוּ וְשִׁנְתִּיזְרָהוּ
38 פחותות מִבְּנוֹת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, כתובתן מאתיים, ויש לברר,
39 כיצד יתכן שנתגיירו פחותות מבנות שלש שנים, הרי הן קטנות
40 ולא בנות דעה, מַאי לָאוּ – האם לא מדובר דַּאֲמַלְלִינָהוּ עַל דַּעַת
41 בֵּית דִּין, וכדברי רב הונא.

42 דוחה הגמרא: לֹא – אין מדובר בקטנות שנתגיירו על דעת בית דין,
43 אלא הִכָּא מַאי עָסְקִין – במה עוסקת המשנה, הֲגַר שִׁנְתִּיזְרוּ בְּנִין
44 וּבְנֹתָיו הַקְּטָנוֹת עִמָּה, והטעם שמעילה גירות זו אף בקטנים, משום
45 דְּנִיחָא לָהּ בְּמִיָּא דְּעִבְדִּי אֲבוּהוֹן – נח להם לעשות כמעשה אביהן.
46 ואילו רב הונא חידש שאפילו באופן שאין אביו מתגייר עמו, זכות
47 היא לו, ויכולים בית דין לגיירו.

48 הגמרא מביאה דין נוסף בגר קטן, ומקשה עליו ממשנתנו: אָמַר רַב
49 יוֹסֵף, הַנִּיזְרָה – כאשר גדלו אותם גרים שנתגיירו בקטנותם, יְבִלִין
50 הֵם לְמַחֲוֹת ולומר שאינם רוצים בגירות זו, ויהא דינם כגויים
51 גמורים, ואין לנו לעונשם בבית דין ואפילו בזמן שיד ישראל
52 תקיפה, ואם קידש בת ישראל מעתה, אינה מקודשת.

53 מקשה הגמרא: אִיתִיבָה אֲבִי, שנינו במשנתנו, הַנִּיזְרָה וְהַשְׁבִּיחָה

54 וְהַשְׁפָּחָה, שְׁנִפְדּוּ וְשִׁנְתִּיזְרוּ וְשִׁנְתִּיזְרָהוּ פחותות מִבְּנוֹת שָׁלֹשׁ שָׁנִים
55 וְיוֹם אֶחָד, בְּתוֹכָן מֵאֵתִים. וְאִי סָלָא דַּעְתָּךְ שֶׁאֲחֵר שֶׁהִנְדִּילוּ יְבִלִין
56 לְמַחֲוֹת ולבטל את הגירות, וְהִבְיִין לָהּ בְּתוֹכָהּ דְּאִזְלָה וְאִכְלָה בְּנִיזְרָה
57 – וכי מתברר הדבר שנחייב את הבעל ליתן לה דמי כתובה
58 בקטנותה, ואחר כך תוכל למחות בגירות ולחזור לגיורתה, ותאכל
59 את דמי הכתובה כשהיא גויה, והרי לגויה לא תיטנו כתובה,
60 ומוכח לכאורה שאינה יכולה למחות כשתגדל.

61 דוחה הגמרא: אֲבָן אֵין כּוּוֹנָה הַמִּשְׁנָה שִׁיתֵּנוּ לָהּ אֵת כְּתוּבָתָהּ
62 בקטנותה, אלא לְבִי גָדְלָה – רק לאחר שתגדל.
63 שואלת הגמרא: לְבִי גָדְלָה נָמִי – אף אם ניתן לה את כתובתה
64 לאחר שתגדל, עדיין מִטְּבִילִי וְנִפְקָא – יכולה היא למחות ולבטל
65 את הגירות. מתרצת הגמרא: אף שאמר רב יוסף שיכולה היא
66 למחות כשתגדל, היינו מיד בשעה שהגיעה לגדלות, אֲבָל בְּיוֹן
67 שֶׁהִנְדִּילָה וְנִגְהָה בַּמִּנְהָג דִּת יְהוּדִית לאחר שגדלה אפילו רק שָׁעָה
68 אַחַת וְלֹא מִיָּתְתָה, שׁוֹב אֵינָה יְבִלָה לְמַחֲוֹת, ואם תחזור לסורה
69 לנחוג כגויה, הרי דינה כמומרת ליענש בכל עונשי בית דין, ולכן
70 אפשר לתת לה כתובה.

71 הגמרא מוסיפה להקשות על דברי רב יוסף: מֵתִיב רַבָּא, שנינו
72 בַּמִּשְׁנָה (להלן כט), אִלּוּ עֲזָרוֹת פְּסוּלוֹת שְׂאֵם אֲנִסָּן אֲדָם יֵשׁ לָהֶן קָנָם,
73 שנותן לאביה חמשים כסף, הִכָּא עַל הַמְּקוֹרֹת וְעַל הַתִּינָה וְעַל
74 הַבִּתּוּתִי, וְכֵן הִבָּא עַל הַנִּיזְרָה וְעַל הַשְׁבִּיחָה וְעַל הַשְׁפָּחָה שְׁנִפְדּוּ
75 וְשִׁנְתִּיזְרוּ וְשִׁנְתִּיזְרָהוּ פחותות מִבְּנוֹת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד,
76 שבחזקת בתולות הן יֵשׁ לָהֶן קָנָם. וְיֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, אִי אָמַרְתָּ שֶׁאֲחֵר
77 שֶׁהִנְדִּילוּ יְבִלִין לְמַחֲוֹת ולבטל את הגירות, וְהִבְיִין לָהּ קָנָם דְּאִזְלָה
78 וְאִכְלָה בְּנִיזְרָה – וכי ניתן לה את דמי הקנס ותהנה מהם אחר
79 שתמחה ותחזור לגיורתה, הרי יתברר שגויה היא, וגויה אין לה
80 קנס.

81 מתרצת הגמרא: נותנים לה את הקנס לְבִי גָדְלָה. מקשה הגמרא:
82 לְבִי גָדְלָה נָמִי מִטְּבִילִי וְנִפְקָא – הרי גם לאחר שגדלה יכולה
83 למחות ולבטל את הגירות. מתרצת הגמרא: בְּיוֹן שֶׁהִנְדִּילָה וְנִגְהָה
84 בַּמִּנְהָג דִּת יְהוּדִית שָׁעָה אַחַת וְלֹא מִיָּתְתָה, שׁוֹב אֵינָה יְבִלָה לְמַחֲוֹת,
85 ולכן נותנים לה את הקנס.

86 הגמרא מבארת מדוע אבי ורבא הקשו כל אחד ממשנה אחרת.
87 אמרת הגמרא: אֲבִי לֹא אָמַר בְּרַבָּא, שהקשה מהמשנה של חיוב
88 קנס, כיון דְּהָתָם, לגבי קָנָם אפשר לומר דְּהִינּוּ מַטְעָמָא שִׁישׁ לָהּ
89 קנס אף בקטנותה, ואין חוששים שתמחה כשתגדל, כִּדִּי שְׁלֹא יִהְיֶה
90 הַחוּטָא שאנסה נִשְׁכָּר בכך שאין צריך לשלם הקנס, ולכן הקשה
91 ממשנתנו, שמוכח שאף לגבי כתובה אין חוששים שתמחה. ורַבָּא
92 לֹא אָמַר בְּרַבָּא, שהקשה ממשנתנו לגבי כתובה, משום שכל
93 הטעם שתיקנו חכמים בְּתוֹכָהּ לֵאשֶׁה, תִּינּוּ מַטְעָמָא הוּא כִּדִּי שְׁלֹא
94 תִּהְיֶה קְלָה בְּעִינֵי הַלְוִיָּאָה, וכיון שאף גיורת קטנה כל זמן שלא
95 מיחתה גיורת היא, יש לחכמים לתקן עבודה כתובה כדי שלא
96 תהא קלה בעיני בעלה להוציאה, אבל מהמשנה של קנס יש
97 להקשות שמוכח שאין חוששים שתמחה כשתגדל.

משנה

100 המשנה ממשיכה לדון בדיני כתובה: הַנִּיזְרָה – בן תשע שנים ויום
101 אחד, שביאתו ביאה, שָׁפָא עַל הַקְּנָתָה שלא הגיעה לשלש שנים
102 ויום אחד, שאין ביאתה ביאה, שהרי בתוליה חוזרין. וְכֵן קָטָן שֶׁלֹּא
103 הגיע לתשע שנים ויום אחד, שאין ביאתו ביאה, שָׁפָא עַל הַנִּיזְרָה
104 בת שלש שנים ויום אחד, וְכֵן מוֹפֵת עֵץ – שנתקע לה עץ במקום
105 בתוליה, כל אלו בְּתוֹכָן מֵאֵתִים, כדין הבתולה, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר.
106 וְחֻקִּים אֲוִרִים, מוֹפֵת עֵץ בְּתוֹכָהּ מָנָה כִּדִּין בַּעוּלָה, כיון שפתחה
107 פתוח.

108 בְּתוֹלָה שְׁהִיא אֲלֻמָּנָה, גִּירוּשָׁה, וְחִלּוּצָה מִן הַנִּישׁוּאִין, כלומר, שאחר
109 שנשאת וקודם שנבעלה התאלמנה או התגרשה או חלצה, ואחר
110 כך נשאת לאדם אחר בסתם, בְּתוֹכָן מִנִּישׁוּאֵי הַשְּׁנֵי מָנָה, כדין
111 בעולה, ואפילו אם נמצאה בתולה, כיון שנשאה על דעת שבעולה
112 היא.

כתובות. פרק ראשון – בתולה נשאת דף יא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קצט רש"י

1 **אף אנו נאמר** — אף אנו נדרוש את השמות, מה לשון איילונית שקראו חכמים לאשה
2 שאינה ראויה לילד. דוכרנית — לשון "איל חמים" דמתרגמנן דבר שלים (ויקרא ה) —
3 הרי היא כאיל שאינו יולד. **נמרא** (על דעת בית דין) [גר קמן] — אם אין לו אב, ואמו
4 הביאתו להתיייר. **מפבילין** — דאין לך גר בלא מילה וטבילה. על דעת בית דין — שלשה
5 יהו בטבילתו, כדן כל טבילת גר שצריכים
6 שלשה. וכן נעשין לו אב, והרי הוא גר על ידיהו.
7 ומגעו בין כשר. מוה דתימא נוי בהפקירא נחא
8 ליה — וחוב הוא לו, ואין אדם נעשה שליח
9 לאדם לחבוטו שלא בפניו, כלומר שלא מדעתו.
10 וקטן לא בר דיעה הוא. דהא גבי עבד קיימא לן
11 — בפרק קמא דגיטין (יג.א) דרדאי בהפקירא
12 נחא ליה, נחו לו להיות עבד ויהא מותר בהפקר
13 זימת השפות, וישרון בן חורין להיות מותר
14 בבית ישראל, דלא זולא ליה ולא שכיחא ליה
15 להפקירא. קמשמע לן — הכא, דגבי גט קטן לא
16 אמרין הכי: דהני מילי — דניחא ליה בהפקירא.
17 גדול — שגדול (במדות) הפקירות, וטעים ליה
18 טעמא דאיסורא. הגדילו — קטנים שנתגיירו
19 ואפילו עם אביהן. יבולין למחות — ולומר: אי
20 אפשינו להיות גרים. וחורין לטורן, ואין לנו
21 לענשן בבית דין, ואפילו דינו תקיפה, ואם קדש
22 אשה משמיחה — אינה צריכה גט להיות
23 כישראל מומר. לבי גדלה — לא יחבינן לה עד
24 שתגדיל. שוב אינה יבולה למחות — ואם
25 מיחתה — הרי היא כישראל מומרת, ליענש
26 בכל עונשי בית דין. שיש להן קנס — חמישים
27 כסף אם יאנסו. **הא** על הפסוק: ואף על גב
28 דלא קרינן ביה "ולו תהיה לאשה", שהרי אינה
29 ראויה לקיימה — אפילו הכי יש לה קנס.
30 כדלקמן. **אביי** לא אמר כרבא — דמותיב
31 מקנסא, דקסבר לאו תיובתא היא, דטעמא
32 דקנסא — שלא יהא חוטא נשכר להפטר. **רבא**
33 **לא אמר כאביי** — דמותיב מכתובה, דהתם
34 טעמא מאי תקינו לה רבנן כתובה — שלא תהא
35 קלה בעיניו להוציאה, וכל זמן שלא מיחתה —
36 גזירת היא, ועבידן לה תקנתא. **משנה הא**
37 **על חקנטה** — פחותה מבת שלש, שאין ביאתה
38 ביאה, שהרי בתוליה חזרין. וקטן — פחות מכן
39 תשע, שאמרי חכמים: אין ביאתו ביאה, ובא על
40 הגדולה. **ומוכח עין** — שנתקע על עין באותו
41 מקום. **כתובת מאתים** — אם נשאו איש אחרי
42 כן — לא אבדו בכך את כתובתן, אם נשאה סתם
43 ולא פירש לה כלום. בתולה — שהיא אלמנה או
44 גרושה או חלוצה. מן הנישואין — כגון שנכנסה
45 לחופה, ומת בעלה בחזקת שלא נבעלה.
46 **כתובת מנה** — אם ניסת לאור סתם. כתובתה
47 מנה, דבחזקת בעולה קיימא משכנסה לחופה.
48 ואין

אף אנו נאמר: איילונית - דוכרנית דלא ילדה.
משנה הגיורת והשבויה והשפחה, שנפדו ושנתגיירו
ושנשתחררו פחותות מנכות שלש שנים ויום אחד -
פתובתן מאתים, ויש להן טענת פתולין. נמרא אמר
רב הונא: גר קטן מפבילין אותו על דעת בית דין.
מאי קמשמע לן - דוכות הוא לו, וזכין לאדם שלא
בפניו - תנינא: זכין לאדם שלא בפניו, ואין חזין
לאדם שלא בפניו! מוה דתימא: נכרי בהפקירא נחא
ליה, דהא קיימא לן דעבד ודאי בהפקירא נחא ליה,
קמשמע לן: דהני מילי - גדול דמעט מעט דאיסורא.
אכל קטן - זכות הוא לו. לימא מסייע ליה: הגיורת
והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו
פחותות מנכות שלש שנים ויום אחד. מאי לאו
- דאמבליניהו על דעת בית דין? לא, הכא במאי
עסקינו, בגר שנתגיירו בניו ובנותיו עמו, דניחא להו
במאי דעבד אבוהון. אמר רב יוסף: הגדילו יבולין
למחות. איתבייה אביי: הגיורת והשבויה והשפחה
שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו פחותות מנכות שלש
שנים ויום אחד - פתובתן מאתים. ואי סלקא דעתך
הגדילו יבולין למחות - יחבינן לה פתובה דאולה
ואכלה בגיורתה? לבי גדלה. לבי גדלה נמי, ממחויא
ונפקא! פיון שהגדילה שעה אחת ולא מיחתה -
שוב אינה יבולה למחות. מתיב רבא: אלו נערות
שיש להן קנס: הא על הפקירות, ועל הנתינה, ועל
הפזית, ועל הגזירת, ועל השבויה, ועל השפחה
שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו פחותות מנכות שלש
שנים ויום אחד - יש להן קנס. ואי אמרת הגדילו
יבולין למחות - יחבינן לה קנס דאולה ואכלה
בגיורתה? לבי גדלה. לבי גדלה נמי, ממחויא ונפקא!
פיון שהגדילה שעה אחת ולא מיחתה, שוב אינה
יבולה למחות. אביי לא אמר כרבא - התם קנסא,
היינו טעמא שלא יהא חוטא נשכר. רבא לא אמר
כאביי - פתובה היינו טעמא - שלא תהא קלה
בעיניו להוציאה. משנה הגדול שפא על חקנטה,
פתובתן מאתים, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים:
מופת עין - פתובתה מנה, בתולה, גרושה וחלוצה מן הנישואין - פתובתן מנה,
ואין

1 **מפבילין** אותו על דעת בית דין משום דכות הוא — ותימיה: דהא זכיה הוי מטעם
2 שליחות, דכיון דכות הוא לו — אגן סהדי דעביד ליה שליח, כדמוכח בפרק
3 קמא דבבא מציעא (יב.א) גבי חצר משום די איתרבא, ולא גרע משליחות, ואם כן דהיא זכין
4 לקטן? והלא אין שליחות לקטן, כדאמרין ב"איוזו נשך" (שם עא.ב), ועוד, דאבתי נכרי הוא,
5 ואמרין התם: דקטן דאתי לכלל שליחות — אתי
6 ליה זכיה מדרבנן, נכרי דלא אתי לכלל שליחות
7 — אפילו זכיה מדרבנן ליה ליהו ונראה לרבינו
8 יצחק: דהכא נמי דוכין לו — מדרבנן, כדאמרין
9 התם דקטן אתי ליה זכיה מדרבנן, ואף על גב
10 דאבתי נכרי הוא — הא אתי לכלל שליחות, אי
11 נמי, כיון דבהך זכיה נעשה ישראל — הזה ליה
12 כישראל גמור לענין זכיה, ואם תאמר: דהכי הוי
13 גר מדרבנן, ושרינן ליה בבית ישראל, וקדושי
14 קידושין, הא מן התורה נכרי הוא! ויש לומר:
15 דקסבר במאן דאמר ב"האשה רבה" (יבמות פט.ב),
16 דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום
17 ועשה, וכי פריך מאי קמשמע לן — הוה מצי
18 לשנוי קא משמע לן דיש כח ביד חכמים לעקור
19 דבר מן התורה בקום ועשה, וחד מותר טעמי נקט.
20 והא דאמרין שריש "בן סורר" (סנהדרין סח.ב) גבי
21 גול הגר "אם אין לאיש גואל", איש — אתה צריך
22 לחזור אחריי אם יש לו גואל, אבל קטן — אי אתה
23 צריך לחזור אחריי כו' — משכחת לה גר קטן מן
24 התורה במעוברת שנתגיירה, כדאמרין בפרק
25 "הערל" (יבמות עה.א): נכריה מעוברת שנתגיירה
26 — בנה אין צריך טבילה, והוי גר מן התורה,
27 דישאל גמור הוא. ואית ליה ממון מן התורה —
28 כגון שירש את אמו. ואי אתה צריך לחזור עליו —
29 שאין לו יורשין, שאינו מוליד, ואחיו מן האם אין
30 יורשין אותו. ולפי פסרים דגרסינן בבבא מציעא
31 (עא.ב), זכיה מיהא אית ליה, ולא גרס מדרבנן —
32 נחא, דמצי למימר דאתי ליה זכיה מן התורה.
33 ונכרי קטן, כיון דבא להתייבא, חושבין ליה
34 כישראל קטן, ואף על גב דזכיה הוי מטעם
35 שליחות, ואין לו שליחות מן התורה — הני מילי
36 דבבר שיש בו קצת זיבה, כגון להפריש תרומתו,
37 דשמא היה רוצה לפטרה בחטה אחת, או שמא
38 היה רוצה להדקין, אבל הכא, שזכות גמור הוא
39 לו — יש לו שליחות. **מנה** דתימא נכרי
40 בהפקירא נחא ליה — ואף על גב דרבנן פליגי
41 ארבי מאיר בפרק קמא דגיטין (יג.א), ולית להו
42 טעמא דבהפקירא נחא ליה — הני מילי גבי עבד
43 שאינו חושש בהפקירא, שמפקיע עצמו מן
44 השעבוד. אבל גבי נכרי, שאינו משועבד — נחא
45 ליה בהפקירא. וכן נראה, דאי לא תימא הכי —
46 הדיכי מיייתן סייעתא מזהווא דגיורת? דלמא נכרי
47 היא, דאפילו בגדול לית להו בהפקירא נחא ליה.
48 **אבל** קטן זכות הוא לו — והא דתנן בפרק קמא
49 דגיטין (שם) האומר: הנו גט זה לאשתי ושיחור
50 זה לעבדי, רצה לחזור בשניהם — חזור, דברי רבי
51 מאיר. היינו בעבד גדול, דבקטן מודה רבי מאיר
52 דכות הוא לו, דלא נחא ליה בהפקירא,
53 כדאמרין הכא, משום דלא טעים טעמא דאיסורא. אי נמי, איירי אף בעבד קטן, וכגון שהוא של כהן, דחוב הוא לו שיצא לחירות, לפי שמפסידו מלאכול בתרומה. **לבי** גדלה — ואם תאמר:
54 והלא כבר גדולה היא; שהיא נערה כיון שהיא בת קנס! ומפרש רבינו יצחק: לבי גדלה ונהנה מנהג יחודית. **אביי** לא אמר כרבא שלא יהא חוטא נשכר — משמע דרבא לית ליה טעמא
55 דשלא יהא חוטא נשכר. וקשה: דאמרין בפרק "שור שנגח ארבעה וחמישה" (בבא קמא לח.ב): קסבר רבי מאיר כותים גירי אמת הן, וקנס הוא דקניס רבי מאיר בממונם לענין שור שנגח
56 שלא יטעמו בהן, ופריך: אלו נערות שיש להן קנס — הבא על הכותית, ואי קניס רבי מאיר בממונם — הכי נמי ינקוט! ומשני: דהכא לא בעי למקנס, שלא יהא חוטא נשכר. ודשעתא לרבא,
57 דלית ליה הכא טעם דחוטא נשכר, הדיכי מצי משני התם? ויש לומר: דהתם אית ליה שפיר האי טעמא, כיון דברין יש להן קנס, דגרי אמת הן, אלא דבעינן למקנס להו. סברא הוא, דמשום
58 טעמא שלא יהא חוטא נשכר מוקמינן לה אדינא. אבל הכא סבירא ליה לרבא, דמשום טעמא שלא יהא חוטא נשכר אין ליתן לה, כיון דמן הדין לית לה, שהרי נכריה גמורה היא אם המחה.
59 ובפרק "אלו נערות" (כתובות לו.ב) דאית ליה לרבא שלא יהא חוטא נשכר גבי שבויה — משום דמוקמינן לה בקדושתה.

ושמואל אמר אין מוכת עץ בבשר – בלא השיר בתולין איירי, דאי בהשיר – למה יש לה להיות פחותה ממוכת עץ.

לרבנן הכיר בה מנה לא הכיר בה ולא כלום – ומתניתין רבי מאיר היא ולא רבנן, ואם תאמר: אמאי לא קאמר לרבנן בין הכיר בה בין לא הכיר בה מנה, כדקאמר

במסקנא, ותיתי ומתניתין לדברי הכל ויש לומר:

דלא ניהא ליה למימר הכי, דכיון דרבנן מדמו לה לבעולה – היא בלא הכיר בה כמו בנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה, וסבירא ליה דלית לה ולא כלום. ובמסקנא סבר הא דמדמו לה לבעולה – היינו לענין מנה, אבל מקח טעות – לא היא כמו בעולה, דאינו מקפיד כל כך במוכת עץ שיהא מקח טעות.

הדר ביה רבא מוהיא – אבל מוהא לא בעי למימר וחדרי ביה, משום דמקח טעות – לגמרי משמע. ואם תאמר: מנא לן וחדרי ביה מנה שאמר לרבנן לא הכיר בה ולא כלום? נאמר שחור בו מנה שאמר לא הכיר בה לרבי מאיר מאתים, אלא נפרש לא הכיר בה – מנה, ונקי ברייתא רבי מאיר! ויש לומר כדפירש לעיל בקונטרס: דאין זה סברא, דאי חשיב מקח טעות לא היא לה כלום, ואי לא חשיב מקח טעות – למה לא היא לה מאתים? כיון דמדמה לה לבוגרת, דאטו לבוגרת פוחתה לה מכתובתה!

אמר

ואין להן טענת בתולים. הגזירה והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגירו ושנשתחררו ויתרות על בנות שלש שנים ויום אחד – כתובתן מנה, ואין להן טענת בתולין. גמרא אמר רב יהודה אמר רב: קמן הבא על הגדולה עשאה מוכת עץ. כי אמריתיה קמיה דשמואל, אמר: אין מוכת עץ בבשר. איבא דמתני לה להא שמעתא באפי נפשה: קמן הבא על הגדולה, רב אמר: עשאה מוכת עץ, ושמואל אמר: אין מוכת עץ בבשר. מתיב רב אושעיא: גדול שבא על הקטנה, וקמן הבא על הגדולה, ומוכת עץ – כתובתן מאתים, דברי רבי מאיר. וחקמים אומרים: מוכת עץ כתובתה מנה! אמר רבא: הכי קאמר גדול הבא על הקטנה – ולא כלום, דפחות מפאן בנותן אצבע בעין דמי. וקמן הבא על הגדולה – עשאה מוכת עץ, ומוכת עץ גופא – פלוגתא דרבי מאיר ורבנן. אמר רמי בר חמא: מחלוקת כשהכיר בה; דרבי מאיר מודמי לה

לבוגרת, ורבנן מודמו לה לבעולה. אבל לא הפיר בה – דברי הכל ולא כלום. ורבי מאיר אפאי מודמי לה לבוגרת? נדמייה לבעולה! בעולה איתעביד בה מעשה ביד אדם. הא – לא איתעביד בה מעשה ביד אדם. ורבנן, אדמדמו לה לבעולה נדמייה לבוגרת! בוגרת לא איתעביד בה מעשה בלל, הא – איתעביד בה מעשה, אבל לא הפיר בה – לדברי הכל ולא כלום. מתיב רב נחמן: היא אומרת "מוכת עץ אני" והוא אומר "לא פי, אלא דרוסת איש את". רבן גמליאל ורבי אלעזר אומרים: נאמנת! אלא אמר רבא: בין הפיר בה ובין לא הפיר בה, לרבי מאיר – מאתים, לרבנן; הפיר בה – מנה, לא הפיר בה – ולא כלום. והדר ביה רבא, דתניא: פיצד הוצאת שם רע? בא לבית דין ואמר: פלוני, לא מצאתי לבתך בתולים. אם יש עדים שזינתה תחתיו – יש לה כתובה מנה. אם יש עדים שזינתה תחתיו? בת סקילה היא! הכי קאמר: אם יש עדים שזינתה תחתיו – בסקילה, וזינתה מעיקרא – יש לה כתובה מנה. ואמר רב חייא בר אבין אמר רב ששת: זאת אומרת פנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה – יש לה כתובה מנה. ומתיב רב נחמן: הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים, היא אומרת "משארסתני נאנסתי ונסתחפה שדהו" והוא אומר "לא פי, אלא עד שלא אירסתיה, והיה מקחי מקח טעות", ולית לה כלל ואמר להו רב חייא בר אבין: אפשר רב עמרם וכל גדולי הדור יתבי פי אמר רב ששת להא שמעתא, וקשיא להו, ושני: מאי מקח טעות – נמי מפאתים, אבל מנה – אית לה. ואת אמרת לית לה כלל? ואמר רבא: מאן דקא מותיב – שפיר קא מותיב, מקח טעות – לגמרי משמע. ואלא קשיא תד! תריין ואימא הכי: אם יש עדים שזינתה תחתיו – בסקילה, וזינתה מעיקרא – ולא כלום, נמצאת מוכת עץ – יש לה כתובה מנה. והא רבא הוא דאמר לרבנן לא הפיר בה ולא כלום! אלא שמע מינה: הדר ביה רבא מההיא. תנו רבנן: פנסה ראשון לשום נישואין, ויש לה עדים שלא נסתרה. אי נמי, נסתרה ולא שחתה כדי ביאה – אין השני יכול למעון טענת בתולים, שהרי פנסה ראשון.

אמר

נסתחפה שדהו – מולך גרם, כאדם שהמטר בא וסוחף את זריעתו ועוקרה. מקח טעות לגמרי משמע – ואין לה כלום. כי אמר רב ששת להא שמעתא – להאי זאת אומרת דלעיל, ויש לה כתובה מנה. וקשיא להו – הא דאבותינן. ואמר רבא גרסין. ואלא קשיא דך – ואקשינן לרבא, אלא קשיא דך דלעיל דקתני וזינתה מעיקרא יש לה כתובה מנה. תריין – להדיא דלעיל דכיצד הוצאת שם רע, תירוצא דתרצת לה לא תתירצה הכי, אלא הכי אם יש עדים כו'. נמצאת – לא הכיר בה משמע. וקא מתרין רבא: יש לה כתובה מנה, אלמא הדר ביה מהדיא דלעיל, דהא איהו אמר: לרבנן ולא כלום. וברבי מאיר נמי לא תוקמה, דהא רבי מאיר מאתים קאמר. ויש לה עדים שלא נסתרה – רבותא אשמעינן, דאפילו הכי אין השני יכול לטעון טענת בתולים להפסידה כתובתה, ולימא מקח טעות הוא. שהרי בנסה ראשון – ועליו לדעת שנבעלה.

ואין להן טענת בתולין – אין יכול להפסידה אותה מנה, ולומר: בחזקת בתולה נשאתה, וחדרי מקחי מקח טעות. **גמרא עשאה מוכת עץ** – נהי דאין ביאתו ביאה, מיהו לא גרע מעץ הנתקע. ולרבנן דפליגי אמוכת עץ כתובתה מנה, וכן לענין כהן גדול, דתנן (יבמות נט,א): לא ישא את מוכת עץ – הא נמי אסירא ליה. **אין מוכת עץ בבשר אדם** – ואי בעולה לא היא – מוכת עץ נמי ליתא. **באפי נפשה** – בלא גברי, דלא אמר רב יהודה משמיה דרב ומשמיה דשמואל, אלא אינה גופייהו אפילו בה. וקמן **שבא** על הגדולה ומוכת עץ – ומדפלגניהו תנא לתרתיה, ולא אפילו רבנן אלא במוכת עץ – שמעת מינה אין מוכת עץ בבשר. הכי קאמר גדול הבא על הקטנה ולא כלום – אינה ביאה לדברי הכל. הלכך, כתובתה מאתים, ולא אפילו רבנן עלה, דפחות מבאן כנותן אצבע בעין. דתנן במסכת נדה (מד) גבי בת פחותה משלש שנים ויום אחד: מה דהמעה היוצאת על ידי אצבע באה אחרת תחתיה, אף בתולים של פחות מכן – חזוקין אחרים תחתיהם. וקמן **שבא** על הגדולה – מוכת עץ היא זו, וכתובתה מאתים, דברי רבי מאיר. וחקמים אומרים: כל מוכת עץ כתובתה מנה. והא נמי, דקא משית ליה מוכת עץ – כתובתה מנה. כשהכיר בה – כשנסה וכתב לה כתובה, היה יודע שהיא מוכת עץ. מדיי לה לבוגרת – דקיימא לן שכלו בתוליה, במסכת יבמות (נט,א), דקתני: "בבתוליה" – פרט לבוגרת שכלו בתוליה, ואפילו הכי – כתובתה מאתים. ולא כלום – דמקח טעות הוא, ואפילו מנה אין לה. היא אומרת מוכת עץ אני – משנתנו היא. והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את – הנושא את האשה בחזקת בתולה ולא מצא לה בתולים, היא אומרת מוכת עץ אני כו'. שמע מינה אית לה כתובה, או מנה או מאתים, דאי לית לה – מאי נאנסת דקאמר רבן גמליאל! אלמא: מוכת עץ שלא הכיר בה – יש לה כתובה, תיובתא דרמי בר חמא דאמר לא הכיר בה דברי הכל ולא כלום. **אלא אמר רבא לרבי מאיר** בין הכיר בה בין לא הכיר בה מאתים – ומתניתין דקתני היא אומרת מוכת עץ אני, וקא תבעה מאתים – רבי מאיר היא. לרבנן הכיר בה מנה – ומתניתין דקתני: וחקמים אומרים מוכת עץ מנה – כשהכיר בה. לא הכיר בה ולא כלום – והא לא מצית למימר: לרבי מאיר הכיר בה מאתים, לא הכיר בה – מנה. דאי במקח טעות מחזקין ליה משום דלא הכיר בה – לית לה מיד. ואי לאו מקח טעות הוא – אין חילוק בין הכיר בה ודבר. וחדרי ביה רבא גרסין. ולא גרסין מהדיא. וחדרי ביה רבא ממאי דאמר לרבנן לא הכיר בה ולא כלום, אלא: בין הכיר בין לא הכיר – יש לה מנה לרבנן, ומאתים לרבי מאיר. ומתניתין דהתם – דברי הכל. הוצאת שם רע – לעינש מאה כסף אם שקר, וליסקל אם אמת היה. **בא לבית דין** – זקוק לבוא לבית דין ואומר כו'. ואמר רב חייא גרסין. ומותיב רב נחמן גרסין.

כתובות דף יא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) רא

שואלת הגמרא: ורבי מאיר, אמאי – מדוע קרמי לה לבוגרת, נרמיה
לבעולה, וכסברת חכמים. משיבה הגמרא: יש חילוק ביניהם, שהרי
בעולה, איתעביד בה מעשה בידי אדם, הא – אבל מוכת
עץ לא איתעביד בה מעשה בידי אדם, והרי היא דומה לבוגרת,
שגם בה לא נעשה מעשה בידי אדם, אלא כלו בתוליה מאליהן.
ממשיכה הגמרא ושואלת: ורבנן, אדמיו לה לבעולה, נרמיה
לבוגרת – עד שדימו מוכת עץ לבעולה, מדוע אינם מדימים אותה
לבוגרת. מבארת הגמרא: בוגרת, לא איתעביד בה מעשה כלל,
אלא בתוליה כלו מאליהן, הא – אבל מוכת עץ, איתעביד בה
מעשה ועל ידי כן נשרו בתוליה, ודומה היא יותר לבעולה שנעשה
בה מעשה.
הגמרא חוזרת לדון בדברי רמי בר חמא: אכל אם לא הכיר בה
כשנשאה שמוכת עץ היא, לרבי רבא ולא כלל – אין לה כלל
כתובה, משום שמקח טעות הוא. מקשה הגמרא: מתיב רב נחמן,
שנינו במשנה להלן (ב), הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים,
היא אומרת מעולם לא נבעלתי, ומוכת עץ אני. והוא – הבעל
אומר, לא כי – אפשר שאין הדבר כן אלא שמה דרשות ובעלות
איש את, ומקח טעות הוא, כיון שבעת האירוסין הייתי סבור
שבתולה את. רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים, נאמנת שמוכת עץ
היא ונבמשה שם יתבאר שרבי יהושע חולק בזה, ומכך שאמר
שהיא 'נאמנת' מוכח שאם האמת כדבריה שמוכת עץ היא, יש לה
כתובה, שאם לא כן לגבי מה האמינה, ומוכח שאף שהבעל לא
ידע שמוכת עץ היא, מכל מקום יש לה כתובה, ושלא כדברי רמי
בר חמא שאמר שאם לא הכיר בה שהיא מוכת עץ לדברי הכל
אין לה כתובה כלל.
מחמת קושיא זו חולק רבא על רמי בר חמא: אלא אמר רבא, בין
אם הכיר בה קודם נישואיה שמוכת עץ היא, ובין אם לא הכיר בה,
לרבי מאיר כתובתה מאתים, כיון שדינה בכתולה לכל דבר, וכמו
בוגרת, ולרבנן מוכת עץ הרי היא כבעולה, ולכן אם הכיר בה
שמוכת עץ היא ונשאה, כתובתה מנה, כבעולה, ואם לא הכיר בה
בשעת נישואין שמוכת עץ היא, ולא כלום – אין לה כלל כתובה,
משום שמקח טעות הוא, שהרי נשאה בחזקת בתולה ונמצאת
מוכת עץ. והמבואר במשנה להלן (ב) שמוכת עץ יש לה כתובה,
כרבי מאיר היא. ונמצא שדעת רבא שכשנסה בחזקת בתולה
ונמצאת מוכת עץ הרי זה מקח טעות ואין לה כלום, ולהלן תדון
הגמרא בענין זה.
אך מסיקה הגמרא: והדר ביה רבא – רבא חזר בו ממה שאמר
בדעת רבנן, שמוכת עץ שלא הכיר בה אין לה כלום, אלא סובר
שיש לה מנה ככל בעולה, ואין זה מקח טעות, משום שאין אדם
מקפיד כל כך במוכת עץ לבטל את הנישואין עבור זה.
מבארת הגמרא היכן מצינו שרבא חזר בו: דתניא בברייתא, כיצד
היא 'הוצאת שם רע' המוזכרת בתורה, בא הבעל לבית דין ואמר,
פלוני – אבי האשה, לא מצאתי לבתך בתולים, אלא בעולה היתה.
אם יש עדים שזינתה תחתי – בין הקידושין לנישואין, יש לה כתובה
מנה, כדן בעולה. תמזה הגמרא: וכי יש לה כתובה מנה, הרי אם
יש עדים שזינתה תחתיו בת סקילה היא, שהרי זינתה בהיותה אשת
איש. מבארת הגמרא: הכי קאמר – כך יש לשנות את הברייתא,
אם יש עדים שזינתה תחתיו, דינה בסקילה, ואם זינתה מעיקרה –
קודם הקידושין, יש לה כתובה מנה, כדן בעולה.
ועל ברייתא זו אמר רב חייא בר אבין, אמר רב ששת, זאת אומרת
– מדברי הברייתא יש ללמוד, שאם נקמה הבעל בנקמת בתולה
ונמצאת בעולה, יש לה כתובה מנה, שהרי אותו אדם שטוען שלא
מצאתי לבתך בתולים כנסה בחזקת בתולה, ומכל מקום אם נמצא
שזינתה קודם הקידושין יש לה כתובה מנה, ואין זה מקח טעות.
ומתיב – והקשה רב נחמן על דברי רב ששת, שכנסה בחזקת
בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה, ואין זה מקח טעות,
מהמשנה ששנינו להלן (ב), הנושא את האשה בחזקת בתולה, ולא
מצא לה בתולים, היא אומרת משאספתני נאנסתי, וכיון שהיה זה
אחרי שהתקדשה לבעלה, נסתתפה שדחה – הפסד של הבעל הוא,

ואין להן מענה בתולים – אם מצא הבעל שאין אשתו בתולה, אינו
יכול להפסידה כתובתה בטענה שנשאה בחזקת בתולה ומקחו
מקח טעות, אלא יש לה מנה כדן הנושא את הבעולה.
הניזרת, והשבויה – ישראלית שנשבת לבין הגויים, והשפחה
הכנענית, שנפדו ונשתחררו ונשפחה כדן כאשר היו יתירות על פנות
שלוש שנים ויום אחד, כתובתן מנה, שבחזקת בעולות הן, ואין להן
מענה בתולים – אם נשא אחת מנשים אלו ונמצאה בעולה, אינו
יכול לטעון שבחזקת בתולה נשאה ומקחו מקח טעות, כיון שוראי
נשאה בחזקת בעולה, ואין לו טענה.

נמרא
שנינו במשנה: וקטן שבא על הגדולה וכו' כתובתן מאתים.
הגמרא מבררת את דין ביאת קטן: אמר רב יהודה, אמר רב, קטן –
פחות מבן תשע שנים המא על הגדולה, עשה מוכת עץ, כי אף
שאינו ביאתו ביאה, מכל מקום דינה כמוכת עץ ולדעת חכמים
במשנתנו שמוכת עץ כתובתה מנה, גם אשה זו כתובתה מנה, וכן
לענין כדן גדול שמתור רק בבתולה ואסור במוכת עץ, יהא אסור
בוז שבא עליה קטן. הוסיף רב יהודה ואמר: כי אמריה קמיה
דשמואל – כשאמרתי דבר זה בשמו של רב לפני שמואל, אמר
שמואל, אין הדין כן, משום שאין מוכת עץ בקטן – אין בעילת
אדם עושה אותה מוכת עץ, וכל זמן שאין ביאתו ביאה, אינו
עושה אותה אף מוכת עץ.
הגמרא מביאה לשון אחרת במחלוקת זו: איכא דמתני לה להא
שמעיתא באי נפשה – יש ששנו מחלוקת זו בפני עצמה, ולא בשם
רב יהודה, וכך שנו קטן המא על הגדולה, רב אמר, עשה מוכת
עץ, ושמואל אמר, אין מוכת עץ בקטן.
הגמרא מקשה מהמשנה על דעת רב: מתיב רב אושעיא, שנינו
במשנתנו, גדול שפג על הקטנה וקטן המא על הגדולה, ומוכת עץ,
כתובתן מאתים, דברי רבי מאיר. והכמים אומרים, מוכת עץ
במוכת מנה. ומשמע מהמשנה שחכמים אינם חולקים אלא
במוכת עץ, אבל בטן הבא על הגדולה הם מודים שכתובתה
מאתים, והרי זה כדעת שמואל שביאת קטן אינה עושה אותה
מוכת עץ, וקשה על רב הסובר שאף קטן הבא על הגדולה עשאה
מוכת עץ, והיה לחכמים לחלוק אל רבי מאיר אף בזה.
מתרצת הגמרא: אמר רבא, הכי קאמר – כך הוא פירוש המשנה
לדברי רב, גדול המא על הקטנה, ולא כלום – הרי זה כאילו לא
נבעלה כלל, משום דפחות מן – פחות משלוש שנים, הבא עליה
נזותו אצבע פני דמי, כלומר, כשם שהדמעה יוצאת ובאה אחרת
תחתיה, כך גם בתוליה של הקטנה חוזרין, וכאילו לא נבעלה כלל,
ולדברי הכל כתובתה מאתים. וקטן המא על הגדולה, עשה מוכת
עץ, והיינו כשיטת רב שביאת קטן עושה אותה מוכת עץ, ודינה
של מוכת עץ נפא – עצמה, פלוגתא דרבי מאיר ורבנן, שלדעת
רבי מאיר מוכת עץ כתובתה מאתים והוא הדין לקטן שבא על
הגדולה, ולדעת רבנן מוכת עץ כתובתה מנה, והוא הדין לקטן
שבא על הגדולה.

הגמרא מבארת את אופן וסברות המחלוקת בדין מוכת עץ: אמר
רבי בר קפא, מחלוקת רבי מאיר ורבנן לגבי מוכת עץ היא בשהכיר
בה – שכשנשאה וכתב לה כתובתה ידע בה שמוכת עץ היא ועל
מנת כן נשאה, דרבי מאיר קרמי לה – מדמה את מוכת העץ,
לבוגרת – בת שתיים עשרה וחצי שנים, שאף שכלו בתוליה, מכל
מקום כתובתה מאתים. ורבנן קרמו לה לבעולה – ורבנן סוברים
שהיא דומה לבעולה, שכתובתה מנה. אכל אם לא הכיר בה
כשנשאה שמוכת עץ היא, דרבי רבא – בין לרבי מאיר ובין לרבנן,
ולא כלום – אין לה כתובה כלל, שהרי נשאה בחזקת בתולה, ובין
שנמצאה מוכת עץ הרי זה מקח טעות.

עדים שלא נבעלה לא יסבור כן רב אשי, אלא יודה שהיא נחשבת
כמי שנכנסה בתורת בתולה, משום דמצי אמר לה – שהרי יכול
הבעל לומר לאשה, אַנָּא אַעֲרִים סָמְכִי – אני סמכתי על העדים
שאמרו שלא נבעלת ולכן נשאתיך בחזקת בתולה, וכיון שנמצאת
בעולה הרי זו מקח טעות, וכיון שאף בזה אמרה הברייטא שיש לה
כתובה מנה, מוכח דבררי רבה שאם כנס את האשה בתורת
בתולה ונמצאת בעולה, יש לה כתובה מנה. ונמצא שנחלקו שתי
הלשונות האם יש ראייה מדברי הברייטא לדין זה או לא.

משנה

במשנתנו יבואר שיש מקומות ואופנים שאין אדם יכול לטעון
טענת בתולים על אשתו: חתן האוכל אצל חמיו לאחר האירוסין
בארץ יהודה, שלא בעדים – שאין עדים המעידים שלא התייחד
עמה, אינו יכול למעון טענת בתולים לאחר הנישואין, להפסידה
כתובתה, מפני שהיה מנהגם שהארוס מתייחד עמה קודם
הנישואין, ומן הסתם נבעלה לו.

גמרא

הגמרא מבררת האם בכל מקום ביהודה נהגו להתייחד. מדייקת
הגמרא: מִדְּקָתָנִי במשנה לשון 'האֹכֵל אצל חמיו ביהודה', מִכְּלָל
דְּאִיכָא דִּיכְתָּא בִּיהוּדָה נִמְי דְּלֹא אָכֵל – משמע שגם בארץ יהודה
יש מקומות שאינו אוכל ואינו מתייחד עמה, שאילו היה זה מנהג
בכל ארץ יהודה, היה למשנה לכתוב 'הנֹשֵׂא אשה ביהודה'. אֲמַר
אֲפִי, שְׁמַע מִיָּנָה – מוכח מלשון המשנה, שביהודה נִמְי, מְקוֹמוֹת
מְקוֹמוֹת יֵשׁ – יש מקומות שנהגו להתייחד ויש מקומות שלא נהגו,
ומשנתנו עוסקת במקום שנהגו להתייחד, ששם אינו יכול לטעון
טענת בתולים, אך במקום שלא נהגו להתייחד, אם טען טענת
בתולים מפסידה כתובתה.

הגמרא מוכיחה זאת מברייטא: בְּרֵתִינָא, אֲמַר רַבִּי יְהוּדָה, בְּאֶרֶץ
יְהוּדָה, בְּרֵאשׁוֹנָה – בתחילה היו מִיִּרְדֵּינָא אֶת הַחֲתָן וְאֶת הַכֶּלֶה שָׁעָה
אחת קודם בְּנִיחָתָן לַחֻפָּה, כִּדִּי שִׁיחָא לְבֹו גַם בָּהּ – שיחא רגיל בה,
וּבְגִלְלִיל לֹא הָיוּ עוֹשִׂין כֵּן. חילוק נוסף: בִּיהוּדָה, בְּרֵאשׁוֹנָה – בתחילה
הָיוּ מַעֲמִידִין לָהֶם – לחתן ולכלה שְׁנֵי שוֹשְׁבֵינֵין המלוים אותם, אֲחֵד
לוֹ וְאֲחֵד לָהּ, כִּדִּי לְמַשְׁמֵשׁ אֶת הַחֲתָן וְאֶת הַכֶּלֶה בְּשַׁעַת בְּנִיחָתָן
לַחֻפָּה, שלא יעשו מעשי רמאות בענין דם הבתולים, שחתן לא
יעלים את הסדין שעליו דם הבתולים, ושהכלה לא תכניס סדין
מלוכלך בטיפי דמים ותטען שזהו דם בתוליה, וּבְגִלְלִיל לֹא הָיוּ עוֹשִׂין
כֵּן. ועוד חילוק היה, ששמדינת יהודה, בְּרֵאשׁוֹנָה, הָיוּ אוֹתָם
שוֹשְׁבֵינֵין יָשִׁינִים בְּבֵית שְׁחָתָן וְכָלָה יָשִׁינִים בָּהּ, כִּדִּי לְמַשְׁמֵשׁ אֶת
הַחֲתָן וְהַכֶּלֶה, וּבְגִלְלִיל לֹא הָיוּ עוֹשִׂין כֵּן. מסיימת הברייטא: וְכָל שְׁלֹא
נָהָג בְּמִנְהַג הַזֶּה, אִינוּ יוֹכֵל לְמַעוֹן טַעֲנַת בְּתוּלִים, ולהלן תבאר
הגמרא באיזה מנהג מדובר, ועל כל פנים מבואר בברייטא שהיו
מקומות ביהודה ששייכת בהם טענת בתולים, ולשם כך העמידו
להם שושבינים, ואילו בכל המקומות היו נוהגים להתייחד, ומשום
כך לא היתה שייכת כלל טענת בתולים. ומוכח שאף בארץ יהודה
היו מקומות שלא נהגו להתייחד.

הגמרא מבררת את סיום הברייטא יֹכֵל שלא נהג כמנהג הזה אינו
יכול לטעון טענת בתולים. שואלת הגמרא: אֲהֵיָא – על איזה
מנהג אמרו כן, אִילִימָא אֲרִישָׁא – אם על הרישא, שנהגו לייחד את
החתן והכלה שעה אחת קודם החופה, הרי אדרבה, כָּל שְׁחָתָה
מִיָּנָה לִיָּה – היה על הברייטא לומר שכל מי שנהג כן אינו יכול
לטעון טענת בתולים, לפי שמן הסתם בא עליה. אֲלֵא אם תרצה
לומר שנאמר דין זה אִפְּיָא, כלומר על החלק הראשון שבסיפא,
שביהודה היו מעמידין שושבינן לחתן ולכלה, ועל זה אמרה
הברייטא שאם לא נהג כן אינו נאמן לטעון טענת בתולים, שיש
לחשוש שמא דם היה על הסדין ואיברו החתן, הרי גם לפי זה

אֲמַר רַבָּה, זאת אומרת – מדברי הברייטא מוכח, שאם בְּנִיחָה
בְּחֻזְקַת בְּתוּלָה וְנִמְצְאָה בְּעוּלָה, יֵשׁ לָהּ בְּתוּבָה מְנָה, שהרי שם היו
עדים שלא נבעלה, ונשאה בחזקת בתולה, ונמצאה בעולה, ואף
על פי כן אין השני יכול לטעון טענת בתולים ולהפסידה כתובתה,
כיון שאין זה מקח טעות.

דוחה הגמרא: רַב אֲשִׁי אֲמַר, יש לדחות את הראיה מהברייטא, כיון
שאכן בְּעָלְמָא – בדרך כלל, שכנסה בחזקת בתולה ונמצאת
בעולה, לְעוֹלָם אִיכָּא לָךְ לִית לָהּ כָּלָל – אומר לך שבאמת אין לה
כתובה כלל, ומקח טעות הוא, וְשִׁאֲנִי הָכָא – ושונה המקרה
בברייטא שיש לה כתובה, שְׁחָרִי בְּנִיחָה רֵאשׁוֹן, וידע זאת השני,
ובחזקת בעולה נשאה, ואף שיש עדים שלא נבעלה, אינו סומך
עליהם אלא סבור שמה שאמרו העדים כן אין זה אלא לשבחה
ולחבבה בעיניו.

הגמרא מבררת את הדין האמור בברייטא. מקשה הגמרא: מדוע
אמרה הברייטא שאין השני יכול לטעון טענת בתולים, ומשמע
שאין כל משמעות לטענתו ואין תועלת בכך שיבא לבית דין ויטען
טענתו, וְנִחְוֹשׁ שְׁמָא תַּחְתָּיו יִנְתָּה – והרי יש לחשוש שמא זינתה
בעודה מאורסת לו, ונאסרה עליו, ועלינו להצריכו לבא לבית דין
ולברר את הדבר. מתרצת הגמרא: אֲמַר רַב שְׂרָבְיָא, מדובר
בברייטא בְּגוֹן שְׁחָרִישׁ השני, וּבְעַל לְאֵלְתֵּר – מיד אחר הקידושין,
שלא היה זמן שהיתה יכול לזנות תחתיו, ועל כרחך שהיתה
בעולה קודם לכן.

הגמרא מביאה לשון אחרת ששונה את דברי רבה והמשא ומתן
שבדבריו על המשנה לעיל (א), והגמרא תדון אם יש כאן מחלוקת
לענין הדין: וְאִיכָּא דְּמִתְנֵי לָהּ – יש ששונים את דברי רבה אֲפִתְנִיתִין
– על מה ששינו במשנה לעיל, בְּתוּלָה, אֲלִמְנָה, גְּרוּשָׁה וְחִלּוּפָה מִן
הַנִּישׁוּאִין – אשה שנישאה אלא שעדיין לא נבעלה, ונתאלמנה או
נתגרשה או שמת בעלה ללא בנים וקיבלה חליצה מהדיבם, בְּתוּבָתָן
מְנָה, וְאִין לָהֶן טַעֲנַת בְּתוּלִין – אין בעלה השני יכול לטעון עליה
שלא מצא לה בתולים, משום שבחזקת בעולה נשאה, כיון
שכנסה לחופה. מבארת הגמרא את דברי המשנה: בְּתוּלָה מִן
הַנִּישׁוּאִין חִיבִי מִשְׁבַּחַת לָהּ – איך יתכן הדבר, בְּגוֹן שְׁנִיבְנָסָה לַחֻפָּה
וְלֹא נִבְעְלָה, הרי שאף שבחזקת בתולה היא מכל מקום יש לה
כתובה מנה, ואינו יכול לטעון טענת בתולים, אֲמַר רַבָּה, זאת
אומרת – מדברי המשנה מוכח ששָׁנָסָה בְּחֻזְקַת בְּתוּלָה וְנִמְצְאָה
בְּעוּלָה בְּתוּבָתָה מְנָה, שהרי כנסה בחזקת בתולה, ומכל מקום אינו
יכול לטעון טענת בתולים ולהפסיד כתובתה, אף שבעולה היא.
דוחה הגמרא: רַב אֲשִׁי אֲמַר, לְעוֹלָם אִיכָּא לָךְ דְּבְּעָלְמָא לִית לָהּ כָּלָל
– שבדרך כלל שכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין לה
כתובה כלל, וְשִׁאֲנִי הָכָא – ושונה האופן של המשנה, שיש לה
כתובה, שְׁחָרִי בְּנִיחָה לַחֻפָּה – שכיון שידע השני שכבר נכנסה
לחופה עם הראשון לא נשאה בחזקת בתולה אלא בחזקת בעולה,
ומשום כך יש לה כתובה כבעולה.

מקשה הגמרא: מדוע כתבה המשנה שאין להם טענת בתולים,
ומשמע שאין תועלת בביאתו לבית דין, כיון שבין כך אינו נאמן,
וְלִיחֹשׁ – והרי יש לנו לחשוש שְׁמָא תַּחְתָּיו יִנְתָּה, בעודה מאורסת,
ונאסרה עליו, ואם יבא לבית דין לטעון על כך יתכן שיתברר
הדבר על ידי עדים. מתרצת הגמרא: אֲמַר רַב שְׂרָבְיָא, מדובר
במשנה בְּגוֹן שְׁחָרִישׁ קִדֵּשׁ וּבְעַל לְאֵלְתֵּר, שלא היה לה זמן שיכלה
לזנות תחתיו, ובדאי היתה בעולה קודם לכן.

מבארת הגמרא במה נחלקו שתי הלשונות: מֵאֵן דְּמִתְנֵי לָהּ
אֲפִתְנִיתָא – מי ששנה את דברי רבה ודחיתו של רב אשי על
הברייטא, כָּל שְׁבֹן אֲפִתְנִיתִין – כל שכן שדבריו אמורים גם על
המשנה, שהרי אם באופן שיש עדים שלא נבעלה אמר רב אשי
שהיא בחזקת בעולה מחמת שכנסה ראשון, כל שכן שיסבור כן
באופן של המשנה, שאין עדים על כך שלא נבעלה, אלא רק היתה
בחזקת בתולה. וְאִילוּ מֵאֵן דְּמִתְנֵי לָהּ אֲפִתְנִיתִין – אמנם מי ששנה
את דבריהם על המשנה, יתכן שדווקא בזה סובר רב אשי שהיא
בחזקת בעולה, אֲכָל אֲפִתְנִיתָא, לֹא – באופן של הברייטא שיש

כתובות. פרק ראשון – בתולה נשאת דף יב עמוד ב – מותוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)"
תוספות

ביון דחו דמוללי בהו – פירש בקונטרס: שהיו קלות בעיניהן להוציאן לפי שהיתה כתובתן מועטת. וקשה: דמקרא נמי הו ידעי שקלות בעיניהן להוציאן כיון דמנה חשיב דבר מועט ונראה לרבינו יצחק לפרש: דמוללי בהו – שמקצת בני אדם היו נמנעים מלנשואם. לפי שהיו קלות בעיניהן, שאין לה כתובה אלא רביע ממה שיש לה לכתולה.

ותקינו לה מאתן. כיון דחו דפרשי מנייהו לגמרי, והיו קופצים קודם על בתולות ישראל, ולא היה שום אדם קופץ עליהם – אהרדינו למילתיהו. היינו דנקט מעיקרא מולול, שהיו נמנעים ולא לגמרי פורשים, ובתר הכי נקט "פרשי". בית דין של כהנים היו גובין בו ולא ניהו בידם חכמים – אף על פי שלא כתב בלשון תוספת, אלא ארבע מאות דחווי ליכי. וקא סלקא דעתך דלא תגבה, דלא חזו, ובלשון תוספת לא כתב – קא משמע לן דמנהג טוב מאד הוא, ורביא יהיה בכתובה ובמשפחות המיוחסות. ושיך בהו למימר דחווי ליכי, ואפילו לא כתב לה כתובה – גובה ארבע מאות בתנאי בית דין, כמו בבנות ישראל מאתים. דתקנה גמורה היא. והוא אומר לא כי בו – אף על גב דבסוף "המניח" (בבא קמא להב.) דייק מדקדוני "לא כי" דמיידי בביר, הכא דלמנא למיטעי – קני "לא כי" אף על גב דאירי בשמא. מנהג לי בידך והלא אומר איני יודע – פירושו: איני יודע אם הלוינוי מעולם, אבל הלוינוי ואינו יודע אם פרעתיך – תנן בהדיא ב"הגחל בתרא" (שם קטז), דחייב. רבנא ורב יהודה אמרי חייב – לכאורה נראה דלית ליה דרבי אבא דאמרי: מתוך שאינו יכול לישבע משלם. דטעמיה דרבי אבא משום דרדיש (שבועות מזא), "שבועת ה' תודה בין שניהם" – ולא כן שני הורשין. כגון, אמר מנה לאבא ביד אבך, ואמר: חמשין ידענא. וחמשין לא ידענא. ואבא כהאי גוונא. מתוך שאין יכול לישבע – משלם. ואי מנה לי בידך והלא אומר איני יודע חייב – אין כאן שבועה, דאפילו הוא אומר אין יודע בכל – חייב. ותימיה: דבפרק "יש נחולין" (בבא בתרא קלאה.) גבי האומר זה אחי, משמע דאביי אית ליה מנה לי בידך והלא אומר איני יודע חייב. ובפרק "חזקת הבתים" (לדא,) משמע דאית ליה לדברי אבאוי ויש לומר: דאפילו לנאן דאמר חייב, איכא למידרש "שבועת ה' תודה בין שניהם" – ולא כן הורשין. דשניהם לא ידעי, אלא שעד אחד מעיד שאחד חייב לחבירו מנה. דבאבא, מתוך שאינו יכול לישבע – משלם. תימיה: דרב יהודה גופיה אית ליה בריש "הפרה" (בבא קמא מזא,) אפילו נזק אומר ברי ומזיק אומר שמא – המוציא מחבירו עליו הראיה! ואין לומר דרב יהודה כסומכוס דאמר: ממון המוטל בספק חולקין, ולא אול בתר חזקת ממון, ולחכי כי איכא ברי ושמא – נוטל

הכל, והתם דקאמר אמר רב יהודה אמר שמואל: זו ברי סומכוס, אבל חכמים אומרים: זה כלל גדול בדין בו – אליכא דרבנן קאמר, וליה לא סבירא ליה. דהתם (בבבא בתרא עבב.) משמע דסבר רבנן, גבי מוכר שור לחבירו ומנצא נחמן, ועוד, דתנן בפרק "השואל" (בבא מציעא נא.) המשאיל אומר שאולה מתה חלה אומר איני יודע – חייב. וקאמר בגמרא: לימא תיחיו תיובתא דרב נחמן ורבי יוחנן. ומאי קושיא? הא על כרחך מתניתין כסומכוס אפילו לרב יהודה, דלרבנן מודה רב יהודה דפטור, ורב נחמן ורבי יוחנן על כרחך רבנן, דלסומכוס לכל הפחות חולקין! אבל אי פליגי אליכא דרבנן, ולסומכוס לעולם חולקין, אפילו בברי ושמא – פריך שפיר ממתניתין, דרבנן אתאי, דלסומכוס חולקין ויש לומר: דהתם ברי גרוע ושמא טוב, דלפי שדמוק לא היה שם טוען זה ברי, ושמא דמוק טוב – ולא הוה ליה למידע. אבל מנה לי בידך – הברי טוב והשמא גרוע, דהוה ליה לידע אם חייב אם לא. אבל קשה: דבעי למימר הכא הא דרב יהודה דשמואל היא, דפסק כרבן גמליאל, דהתם ברי גרוע ושמא טוב, שהעל אינו יודע מתי נבעלה, ואם כן תיקשי דשמואל אדשמואל דפרק "הפרה" (בבא קמא מזא,) ויש לומר: דהוה מצי למימר וליטעמיך. ועוד יש לומר: דסוגיא דהבא סברה דזה כלל גדול בדין – לא לניקא אומר ברי ומזיק אומר שמא, אלא כדקאמר התם: אי נמי לכי הא. וקשה על זה דאפילו לפי אי נמי דהתם לא אתי שפיר, דהא בסוף "המניח" (שם להב.) אית ליה לרבנן בהדיא, דאפילו נזק אומר ברי בו, ושמואל סובר רבנן כדמוכח ב"המוכר שור לחבירו" אלא דאיכא מנו – האי שניא לא אתאי אלא לרב נחמן, דלרבי יוחנן בהדיא דמוכח עץ ליכא מנו, כדמוכח לקמן. הקשה דרב רבינו יעקב מקורבילי: אבתי, על כרחך הא דרב יהודה דשמואל היא, דאי לשמואל פטור – תקשי ליה ממתניתין ד"השואל" (בבא מציעא נא.) המשאיל אומר שאולה מתה, והלא אומר איני יודע – חייב, דלשמואל ליכא לשנוי כדמשני לרב נחמן ולרבי יוחנן כגון שיש עסק שבועה ביניהן, שנינו יכול לישבע משלם, דשמואל אית ליה בהדיא בפרק "כל הנשבעין" (שבועות מזא.) דחורה שבועה לסיני, ולא משלמו ויש לומר: דאיכא למימר דלעולם מנה לי בידך והלא אומר איני יודע – לשמואל פטור, ומזיק שמואל מתניתין ד"השואל" כשיש עסק שבועה, וכדחזו תנא דאית ליה מתוך שאינו יכול לישבע משלם, דהוא סבר כאידך תנא, דפלוגא דתנאי היא בפרק "כל הנשבעין" (שם).

ביון דחו דמוללי בהו – תקינו להו מאתן. ביון דחו דקא פרשין מנייהו, דאמרי: עד דנסיבין אלמנת פהנים – ניוול נסיב בתולה בת ישראל, אהרדינהו למילתיהו. "בית דין של פהנים כו". אמר רב יהודה אמר שמואל: לא בית דין של פהנים בלבד אמר, אלא אפילו משפחות המיוחסות בישראל, אם רצו לעשות כדרך שהכהנים עושין – עושין. מיתבי: הרוצה לעשות כדרך שהכהנים עושין, כגון בת ישראל לכהן ובת כהן לישראל – עושין. בת ישראל לכהן, ובת כהן לישראל הוא דאיכא צד פהונה, אבל בת ישראל לישראל – לא! לא מבעיא קאמר; לא מבעיא בת ישראל לישראל, דלא מצי אמר לה עליו קא מעלינו ליד, אבל בת ישראל לכהן, דמצי אמר לה עליו קא מעלינו ליד, אימא לא, קמישמע לן. משנה נושא את האשה ולא מצא לה בתולים, היא אומרת: משארסתני נאנסתי, ונסתתפה שדחיה. והוא אומר: לא פי, אלא עד שלא ארסתיה, והיה מקחי מקח טעות. רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים: נאמנת. רבי יהושע אומר: לא מפייה אנו חייין, אלא הרי זו בחזקת בעולה עד שלא תתארים והטעתה, עד שתביא ראיה לדבריה. גמרא אתמר, מנה לי בידך

והלה אומר "איני יודע". רב יהודה ורב הונא אמרי: חייב. רב נחמן ורבי יוחנן אמרי: פטור. רב הונא ורב יהודה אמרי: חייב, פרי ושמן – פרי עדיו. רב נחמן ורבי יוחנן אמרי: פטור, אוקי ממונא בחזקת מריה, אמר ליה אביי לרב יוסף: הא דרב הונא ורב יהודה – דשמואל היא. דתנן: היתה מעופרת, ואמרו לה: מה פיו של עופר זה? מאיש פלוגי, וכהן הוא. רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים: נאמנת. ואמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבן גמליאל. ואמר ליה רב שמואל בר יהודה לרב יהודה: שנינא, אמרת לן משמיה דשמואל הלכה כרבן גמליאל אף בראשונה. מאי "אף בראשונה"? אף על גב דאיכא למימר אוקי ממונא בחזקת מריה – אמר רבן גמליאל פרי עדיו. לימא רב יהודה ורב הונא דאמרי כרבן גמליאל, ורב נחמן ורבי יוחנן דאמרי כרבי יהושע? אמר לה רב נחמן: אגא דאמרי אפילו כרבן גמליאל; עד כאן לא קאמר רבן גמליאל התם אלא דאיכא מנו, אבל הכא – מאי מנו? איכא? אי נמי, עד כאן לא קאמר רבן גמליאל התם אלא דאמרינן אוקמה אחזקה, אבל הכא – מאי חזקה אית ליה להאי? הכי נמי מסתברא כדקא משנינן, דרב נחמן הוא דאמר כרבן גמליאל.

דאם

דמוללי בהו – באלמנות, קלות בעיניהם להוציאן מפני שכתובתן מועטת, תקינו להו מאתן, דגנאי היה להן. ואף על פי שאלמנות ישראל נמי כתובתן מנה, מיהו כהנים חשיבי טפי, וגנאי להם גירוש בנותיהן יותר מישראל. משנה נאמנת – קא סלקא דעתך משום דברי ושמן ברי עדיו. הרי זו בחזקת – שנבעלה עד שלא תתארים, והטעתה. גמרא חייב – לשלם. פטור – מלשלם. ומכל מקום משבעתין ליה שבועת היסט שכן הוא כדבריו, שאינו יודע שהוא חייב לו. ובתן הוא – כלומר מיוחס הוא. אף בראשונה – גבי תביעת כתובה. [אוקי כתובה אחזקה – אחזקת הבעל. הכי נמי גבי מנה לי בידך, איכא למימר נמי: אוקי ממונא בחזקת מריה, ופטור. אלא דאיכא מנו] – כגון "משארסתני נאנסתי", וכגון היא אומרת "מוכח עץ אני", דאמרינן מנו דאי בעיא טענה טענה מעלייתא מדר, כגון גבי "משארסתני נאנסתי" הוה טענה "מוכח עץ אני" וטענה מעלייתא, דלא פסלה נפשה מכהונה, וקאמרה "נאנסתי ומשארסתני", וקא מיפסלה נפשה, דאשת ישראל שנאנסה אסורה לכהן – שמע מינה קושטא קאמרה. וגבי היא אומרת "מוכח עץ אני", אי בעיא אמרה "מוכח עץ אני" תחתיה, ואית לה מאתן, וקא אמרה "מוכח עץ אני" קודם לכן, ואין לי אלא מנה. אבל הכא – גבי האי תובע, מאי מנו איכא דלהנציח? הלכך אוקי ממונא בחזקת מריה. אוקמה אחזקה – מספקא לן אשעת ארוסין, אי בתולה היא ונשתעבר לה למאיתם, אי בעולה היא – העמד אשה על חזקתה ובתולה נלודה, דהך השתא הוא דאיתניסה אחר אירוסין. מאי חזקה אית ליה להאי – תובע, דנוקמיה אחזקה לגבותי? הלכך ויל בתר חזקה דממונא.

דאם

דאם

אָמְרִי, פִּטְוִי. וְטַעַם מַחְלֻקָתָם, רַב הוּנָא וְרַב יְהוּדָה אָמְרִי חֵיב, 59
מִשּׁוּם שְׂבֻאֵן שִׁישׁ טַעֲנָתוֹ בְּרִי וְשָׂמָא, בְּרִי עֲדִיק, וְחֵיב הִנְתַּבֵּעַ 60
לְשֵׁלֶם כְּטַעֲנַת הַבְּרִי שֶׁל הַתּוֹבֵעַ. רַב נַחֲמָן וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמְרִי פִּטְוִי, 61
דְּאִיקִי מִטּוֹמָא בְּחֻקֵּי קִרְיָה – יֵשׁ לְהַעֲמִיד אֶת הַמִּמּוֹן בְּחֻקֵּי בַעֲלִי, 62
שֶׁהוּא הִנְתַּבֵּעַ, כִּיּוֹן שֶׁאֵין רֹאיהּ לְחֵיבּוֹ. 63
אָמְרִי לִיה אֲפִי לְרַב יוֹסֵף, הָא – הִלְכָה זֶה דְּרַב הוּנָא וְרַב יְהוּדָה, שְׁבִירִי 64
וְשֻׁמָּא בְּרִי עֲדִיק, כְּדִבְרֵי דְשָׂמּוּאֵל הֵיא, דְּתָנִן בְּמִשְׁנָה (לַהֲלֹךְ יג), אִשָּׁה 65
פְּנוּיָה שְׁתִּיתָה מְעֻבְּרָת, וְהִרִי זֶה הוֹכֵחָה שֶׁנִּבְעֵלָה לְאָדָם, וְאָמְרִי לָהּ 66
– שְׂאֵלוֹ אוֹתָהּ מַה פִּיבָּהּ שֶׁל עֻבְּרָתָהּ – מֵאִיזָה אָדָם הוּא, כְּלוּמֵר 67
לְמִי נִבְעֵלָתָ, שֶׁאֵם נִבְעֵלָה לְאָדָם פְּסוּל, נִאֲסְרָה לְכַהֲנָה. וְאִמְרָהּ 68
הָאִשָּׁה מֵאִישׁ פְּלוּנִי הוּא, וְכֵן הוּא – אָדָם מִיּוֹחַס הוּא, וְלֹא נִפְסַלְתִּי 69
בְּבִיאָתוֹ. דְּכֵן גְּמִלְיָאֵל וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמְרִים, נֶאֱמַרְתָּ, וְכִשְׂרָה לְכַהֲנָה, 70
שִׁמְעָמִידִים אוֹתָהּ בְּחֻקֵּי כִשְׂרוֹת וְאִינָה נִפְסַלָה מִסַּפֵּק, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ 71
אוֹמֵר שֶׁאִינָה נֶאֱמַרְתָּ, וְהִרִי הִיא בְּחֻקֵּי שֶׁנִּבְעֵלָה לְנִתְּן אוֹ מִמּוֹר 72
הַפְּסוּלִים אוֹתָהּ, עַד שֶׁתְּבִיא רֹאיהּ לְדִבְרֶיהָ. וְעַל מִשְׁנָה זֶה אָמְרִי רַב 73
יְהוּדָה, אָמְרִי שְׂמּוּאֵל (לַהֲלֹךְ ד), הִלְכָה בְּרַבִּי גְמִלְיָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַרְתָּ וְאָמְרִי 74
לִיה רַב שְׂמּוּאֵל בְּרִי יְהוּדָה לְרַב יְהוּדָה, שֶׁנֶּאֱמַר – שֶׁנֶּחַן וְחִירָה, אִמְרָתָהּ 75
לֵן – הִרִי אִמְרָתָה לְנוּ מִשְׁפָּחָהּ – (מִשְׁמֻן) דְּשְׂמּוּאֵל שֶׁהִלְכָה בְּרַבִּי גְמִלְיָאֵל 76
אָף בְּרֵאשׁוֹנָה – לֹא רַק בְּמַחְלֻקֵּי שֶׁם שֶׁנּוּגַעַת רַק לְעֵנִן אִיסוּר, 77
אִלָּא אָף בְּמַחְלֻקֵּי זֶה בְּמִשְׁנֵיתוֹ שֶׁהִיא טוֹעֵנָת מִשְׁאֲרִיתָהּ נֶאֱסָתִי 78
וְהוּא טוֹעֵן שֶׁמָּא עַד שֶׁלֹּא אִירְסִיתִךְ נֶאֱסָתִי, גַּם בּוֹזֵה הִלְכָה כִּרְבֵן 79
גְּמִלְיָאֵל שֶׁהָאִשָּׁה נֶאֱמַרְתָּ, וּמִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא, מָא – מַה כּוֹוֹנָתָהּ 80
בְּלִשׁוֹן אָף בְּרֵאשׁוֹנָה, מִשְׁמַעְתּוֹ שֶׁשִּׁישׁ חִידוּשׁ בִּכְךָ שֶׁבְּמִשְׁנֵיתוֹ 81
הִלְכָה כִּרְבֵן גְּמִלְיָאֵל, יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהִלְכָה כְּמוֹתוֹ בְּמִשְׁנָה שֶׁם, 82
כּוֹוֹנָתוֹ הוּא דָּאָף עַל גַּב שֶׁבְּמִשְׁנֵיתוֹ יֵשׁ סִבְרָא לֹמֵר שֶׁלֹּא תִּהְיֶה 83
נֶאֱמַרְתָּ, שֶׁהִרִי הָאִשָּׁה בָּאָה לְהוֹצִיא אֶת מִמּוֹן הַכְּתוּבָה מִבְּעֵלָהּ, 84
דְּאִיכָא לְמִימְרֵי אִיקִי מִטּוֹמָא בְּחֻקֵּי קִרְיָה – שֶׁהִיא מְקוֹם לֹמֵר 85
שֶׁמִּסַּפֵּק יֵשׁ לְהַעֲמִיד אֶת הַמִּמּוֹן בִּיד הַבֵּעַל, וְאָף עַל פִּי כֵן אָמְרִי בְּרַבִּי 86
גְּמִלְיָאֵל שֶׁנֶּאֱמַרְתָּ, מִשּׁוּם שֶׁהִיא טוֹעֵנָת בְּבִירִי שֶׁנֶּאֱסָתָה אַחֵר 87
הָאִירוּסִין, וְבַעֲלָהּ טוֹעֵן שֶׁמָּא נִבְעֵלָה קוֹדֵם הָאִירוּסִין, וְבִירִי וְשֻׁמָּא 88
בְּרִי עֲדִיק, וְאִמְרֵי שְׂמּוּאֵל שֶׁהִלְכָה כִּרְבֵן גְּמִלְיָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַרְתָּ. הִרִי 89
שִׁדְעָתָה שְׂמּוּאֵל שֶׁגַּם בְּעֵינֵן מִמּוֹן בְּרִי וְשֻׁמָּא בְּרִי עֲדִיק, וְכִדְעָתָה רַב 90
הוּנָא וְרַב יְהוּדָה. 91
מִבְּרִית הַגְּמָרָא: נִמְצָא אִיפּוֹא מִדְּבַרִי אֲבִי, שֶׁנִּידוֹן זֶה שֶׁל בְּרִי 92
וְשֻׁמָּא תִּלּוֹי בְּמַחְלֻקֵּי הַתְּנָאִים בְּמִשְׁנֵיתוֹ, וְאֵם כֵּן לִיכָא – הָאֵם 93
נֶאֱמַר שֶׁרַב יְהוּדָה וְרַב הוּנָא דְאָמְרִי שְׁבִירִי וְשֻׁמָּא בְּרִי עֲדִיק, סוֹבְרִים 94
בְּרַבִּי גְמִלְיָאֵל, וְרַב נַחֲמָן וְרַבִּי יוֹחָנָן דְאָמְרִי שֶׁלֹּא בְּרִי עֲדִיק, סוֹבְרִים 95
בְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. 96
דְּדוּחָה הַגְּמָרָא: אָמְרִי לָךְ רַב נַחֲמָן, אִנָּא דְאָמְרִי – אֲנִי אִמְרֵיתִי אֶת דְּבַרִי 97
שֶׁלֹּא בְּרִי עֲדִיק דְּאִפִּילוּ כְּשִׁיתָ בְּרַבִּי גְמִלְיָאֵל, מִשּׁוּם שֶׁעַד כָּאֵן לֹא 98
קָאֲמֵר בְּרַבִּי גְמִלְיָאֵל הֵתֵם – בְּמִשְׁנֵיתוֹ, שֶׁהָאִשָּׁה נֶאֱמַרְתָּ שֶׁנֶּאֱסָתָה 99
אַחֵר הָאִירוּסִין, אִלָּא מִשּׁוּם דְּאִיכָא מִנֵּי – שִׁישׁ לֹאִשָּׁה נֶאֱמַרְתָּ שֶׁל 100
מִיגו, שֶׁהִיתָה יִכְוֹלָה לְטַעֵן טַעֲנָה טוֹבָה יוֹתֵר, כִּגוֹן שֶׁהִיתָה טוֹעֵנָת 101
שְׁמוּכָתָ עַץ הִיא וְלֹא נִפְסַלָה לְכַהֲנָה, וּמִכָּךְ שֶׁלֹּא טַעֲנָה כֵן, אִלָּא 102
אִמְרָה שֶׁנֶּאֱסָתָה, אָף שֶׁבִּכְךָ נִאֲסְרָה לְכַהֲנָה, מוֹכֵחַ שֶׁאִמְרָתָה בִּפְיָהּ 103
וְאִינָה מִשְׁקֶרֶת, וּבְצִירוֹף לָכֵךְ שֶׁהִיא טוֹעֵנָת בְּרִי וְהַבֵּעַל טוֹעֵן שֶׁמָּא, 104
נֶאֱמַרְתָּ, אֲכָל הֵכָא, בְּמַחְלֻקֵּי רַב הוּנָא וְרַב נַחֲמָן לְגַבִּי הַתּוֹבֵעַ אֶת 105
חֲבִירוֹ מִנָּה וְחֲבִירוֹ מִשִּׁיב שֶׁאִינוֹ יוֹדֵעַ אִם חֵיב לֹה מִנֵּי מִנֵּי אִיכָא – 106
אִיזָה מִיגוֹ יֵשׁ לְתוֹבֵעַ שֶׁמִּשּׁוּם כֵּךְ יִהְיֶה נֶאֱמַן, וְכִיּוֹן שֶׁאֵין לוֹ מִיגו, 107
לֹא בְּרִי עֲדִיק. וְנִמְצָא שֶׁלִּרְבֵּי נַחֲמָן אֵין הִדְיָנִים תִּלּוּיִם זֶה בּוֹזֵה. 108
סִבְרָא נּוֹסֶפֶת לְחַלֵּק בֵּין הִדְיָנִים: אִי נִמִּי, עַד כָּאֵן לֹא קָאֲמֵר בְּרַבִּי 109
גְמִלְיָאֵל הֵתֵם בְּכַתּוּבָה שֶׁהָאִשָּׁה נֶאֱמַרְתָּ בְּטַעֲנָתָה, אִלָּא כִּיּוֹן דְאָמְרִי בְּרַבִּי 110
אֹמְרָתָה אֲחֻזָּקָה – שִׁישׁ לְהַעֲמִיד אֶת הָאִשָּׁה בְּחֻקֵּי הַשִּׁיחָה 111
בְּתוֹלָה, שֶׁכִּיּוֹן שֶׁאֵין מִסְתַּפְּקִים הָאֵם בְּשַׁעֵת אִירוּסִין הִיתָה בְּעוֹלָה, 112
יֵשׁ לָנוּ לְהַעֲמִיד אוֹתָהּ בְּחֻקֵּי בְּתוּלָה, כִּפִּי שְׁנוּלְדָה, וְאִנּוּ אֹמְרִים 113
שֶׁנִּבְעֵלָה מֵאַחֵר יוֹתֵר לֹאֲחֵר הָאִירוּסִין, וְלִכֵּן הָאִמְנָה רַבִּי גְמִלְיָאֵל. 114
אֲכָל הֵכָא, בְּתַבִּיעַת מִמּוֹן, מָא חֻזָּקָה אִיתִּי לִיה לְהָא – אִיזוֹ חֻזָּקָה שֶׁ 115
לְתוֹבֵעַ שֶׁמִּשּׁוּם כֵּךְ נֶאֱמַרְתָּ לְהוֹצִיא מִמּוֹן מִהִנְתַּבֵּעַ, וְלִכֵּן יֵשׁ לָנוּ 116
לִילֵךְ אַחֵר חֻזָּקָת מִמּוֹן וְלֹא לְהוֹצִיא מִמּוֹן בְּלֹא רֹאיהּ. 117
מִבְּיֵאֵה הַגְּמָרָא רֹאיהּ לְחִילּוּקִים אֵלֶּה: הֵכִי נִמִּי מִסְתַּבְּרָא בְּרַבִּי 118
מִשְׁנֵינֵי – כֵּךְ גַּם מִסְתַּבֵּר כְּמוֹ שֶׁתִּירְצֵנוּ, דְּרַב נַחֲמָן הוּא דְאָמְרִי בְּרַבִּי 119
גְמִלְיָאֵל, וְאֵין שִׁיבּוֹת בֵּין טַעֲנַת בְּרִי בְּהִלּוּאָה לְטַעֲנַת בְּרִי בְּטַעֲנַת 120
מִשְׁאֲרִיתָהּ נֶאֱסָתִי, וְכִמּוֹ שֶׁנִּתְבָּרָא, 121

בֵּין דְּהוּן דְּמִלְּוִלִי בָּהּ – כִּיּוֹן שֶׁרָאוּ חֲכָמִים שֶׁבִּנִּי אָדָם מוֹזְלוּלִים 1
בְּאִלְמָנוֹת הַכְּהֻנִּים, שְׁקוּלוֹת הִיוּ בְּעֵינֵי בַעֲלִיהֶן לְהוֹצִיא מִשּׁוּם 2
שֶׁכְּתוּבָתָהּ הִיתָה מוֹעֵטָה, וְלֹא חֲשִׁשׁוּ לְגַרְשָׁם וּלְשֵׁלֶם כְּתוּבָתָם, לִכֵּךְ 3
תִּקְיָנוּ לָהּ מָאֵת – מֵאֲתָיִים זֶה בְּכַתּוּבָתָהּ. וְתִקְנָה שֶׁנִּידָה הִיתָה, דְּכִיּוֹן 4
דְּהוּן חֲכָמִים דְּמַחְמַת תִּקְנָה זֶה קָא פִּרְשִׁי מִינֵיהּ – לֹא הִיוּ נוֹשָׂאִים 5
אִלְמָנוֹת כְּהֻנִּים, דְּאָמְרִי – שֶׁהִיוּ אֹמְרִים עַד דְּנִסְכֵּינֵן – עַד שֶׁאֵין 6
נוֹשָׂאִים אִלְמָנָת בְּהֻנִּים, נִיזוּל נִסְיָב – נִלְךְ וְנִישָׁא בְּתוּלָה בֵּת יִשְׂרָאֵל, 7
שֶׁסִּכּוּם הַכְּתוּבָה שׁוּה בְּשִׁתִּיקָה, לְפִיכָךְ אֲהַדְרִינָהּ לְמִלְּוִלִי – 8
הַחֲזִירוּ חֲכָמִים אֶת דִּינָה שֶׁל אִלְמָנָת הַכְּהֵן, שֶׁאֵין לָהּ אִלָּא מִנָּה. 9
וּמִשְׁנֵיתוֹ שֶׁנִּתְנָה אַחֵר תִּקְנָה זֶה וּלְפִיכָךְ שֶׁנִּינוּ שֶׁאִלְמָנָת כְּהֻנִּים 10
כְּתוּבָתָהּ מִנָּה. 11

שֶׁנִּינוּ בְּמִשְׁנָה: 'בֵּית דִּין בְּהֻנִּים בּו' הִיוּ גּוֹבִין לְבְּתוּלָה אַרְבַּע 13
מֵאוֹת זוֹ'. אָמְרִי רַב יְהוּדָה אָמְרִי שְׂמּוּאֵל, לֹא בֵּית דִּין שֶׁל בְּהֻנִּים בְּלִבָּד 14
אָמְרִי, אִלָּא אִפִּילוּ מִשְׁפָּחוֹת הַמִּיּוֹחָסוֹת בְּיִשְׂרָאֵל, אִם רָצוּ לְעֵשׂוֹת 15
בְּדִרְךְ שֶׁהַבְּהֻנִּים עוֹשִׂין וְלִתְּנָן שֶׁל הַנוֹשָׂא בְּתוּלָה מִמִּשְׁפַּחְתָּהּ עֲלִיו 16
לִיתֵן לָהּ בְּכַתּוּבָתָהּ אַרְבַּע מֵאוֹת זוֹ, עוֹשִׂין, וְאֵין מוֹחִין בִּידֵן. 17
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: מִיִּתְיָב, שֶׁנִּינוּ בְּבִרְיָתָא, הִרְצָה לְעֵשׂוֹת בְּדִרְךְ 18
שֶׁהַבְּהֻנִּים עוֹשִׂין, כִּגוֹן שֶׁבֵּת יִשְׂרָאֵל הִנְשֵׂאת לְבָהּ, וְכֵת בָּהֶן הִנְשֵׂאת 19
לְיִשְׂרָאֵל תִּהְיֶה כְּתוּבָתָהּ אַרְבַּע מֵאוֹת זוֹ, עוֹשִׂין, וְיֵשׁ לְדִיִּיק, שֶׁרַק בֵּת 20
יִשְׂרָאֵל לְבָהּ וְכֵת בָּהֶן לְיִשְׂרָאֵל, הוּא שִׁיבּוּלִים לְתַקֵּן זֹאת, לְפִי דְאִיכָא 21
בְּנִישׁוּאִין אִלּוּ צֵד בְּהוּנָה – שֶׁאֲחָד מִהַצְדִּידִים כֹּהֵן, אֲכָל בֵּת יִשְׂרָאֵל 22
לְיִשְׂרָאֵל, לֹא, וּמִשְׁמַע שֶׁאֵף מִשְׁפָּחוֹת מִיּוֹחָסוֹת אֵינֵן יִכְוֹלוֹת לְעֵשׂוֹת 23
כֵּן. 24
מִתְרַצָּה הַגְּמָרָא: אֲכָן אָף מִשְׁפָּחוֹת יִשְׂרָאֵל יִכְוֹלוֹת לְנַהֵג כֵּן, וְהִתְנָא 25
בְּבִרְיָתָא בְּדִרְךְ 'לֹא מִכְּעִיא' קָאֲמֵר אֶת דִּינָה, כְּלוּמֵר, לֹא מִכְּעִיא – 26
אֵין צִירִךְ לֹמֵר שֶׁבֵּת יִשְׂרָאֵל הִנְשֵׂאת לְיִשְׂרָאֵל גּוֹבָה אַרְבַּע מֵאוֹת זוֹ 27
בְּכַתּוּבָתָהּ, אִם כֵּךְ הִיא מִנְהַג בֵּית אֲבִיהּ, כִּיּוֹן דְּלֹא מִצִּי אָמְרִי לָהּ 28
עֲלֻנִי קָא מְעַלִּין לִיךְ – שֶׁהִרִי אִינוֹ יִכְוֹל לֹמֵר לָהּ שֶׁבְּנִישׁוּאִיו אִלּוּ 29
הוּא מַעֲלָה אוֹתָהּ בְּדִרְגָּה, שֶׁהִרִי יִשְׂרָאֵל הוּא, אֲכָל בֵּת יִשְׂרָאֵל 30
הִנְשֵׂאת לְבָהּ, דְּמִצִּי אָמְרִי לָהּ – שִׁיבּוֹל הוּא לְטַעֵן לָהּ עֲלֻנִי קָא 31
מְעַלִּין לִיךְ – אֲנִי מַעֲלָה אוֹתָךְ בְּדִרְגָּה, שֶׁבְּנִישׁוּאִיךְ אִלּוּ אֶת נִכְנֶסֶת 32
לְמִשְׁפַּחַת הַכְּהֻנָּה, אִיכָא לֹא – נֶאֱמַר שֶׁאֵין יִכְוֹלִים לְתַקֵּן לְכַתּוּבָה לָהּ 33
אַרְבַּע מֵאוֹת זוֹ, קָא מִשְׁמַע לָן שֶׁאֵף בּוֹזֵה מוֹעִיל מִנְהֵגִם. 34

מִשְׁנָה

הַנוֹשָׂא אֶת הָאִשָּׁה בְּחֻקֵּי בְּתוּלָה, וְלֹא מִצָּא לָהּ בְּתוּלִים – שֶׁפִּתְחָה 36
פִּתְחוֹ, אוֹ שֶׁלֹּא הִיָּה לָהּ דָם בְּתוּלִים, וְטוֹעֵן הַבֵּעַל שֶׁאִינוֹ חֵיב לִיתֵן 37
לָהּ כְּתוּבָה כִּיּוֹן שֶׁכִּנְסָה עַל דַּעַת שֶׁהִיא בְּתוּלָה, וְהוּא אֹמְרָתָ אֲכָן 38
בְּעוֹלָה הִיִּיתָ, אֲךָ מִשְׁאֲרִיתָ – לֹאֲחֵר הָאִירוּסִין נֶאֱסָתִי, וְכִיּוֹן 39
שֶׁבִשְׁעַת הָאִירוּסִין בְּתוּלָה הִיִּיתָ, נִסְתַּחֲפָה – נִתְקַלְקַלָּה שְׂדֵהָ, 40
כְּלוּמֵר, הַהִפְסַד הוּא שֶׁל הַבֵּעַל שֶׁלֹּאֲחֵר שֶׁהִיִּיתָ בְּרִשְׁוֹתוֹ וְכִבֵּר 41
הַתְּחִיבִי לִי כְּתוּבָה שֶׁל בְּתוּלָה, נֶאֱסָתִי. וְהוּא – הַבֵּעַל אֹמְרִי, לֹא כִי 42
– אֲנִי מֵאֲמִינִךְ שֶׁנֶּאֱסָתָה לֹאֲחֵר הָאִירוּסִין אִלָּא יִתְכֵן שֶׁעַד שֶׁלֹּא 43
אֲרִסְתִּיךְ – קוֹדֵם הָאִירוּסִין נִבְעֵלָתָ, וְהִנֵּה מִקְחִי מִקְחָהּ מְעוֹת, 44
שֶׁאִירְסִיתִיךְ עַל דַּעַת שֶׁבְּתוּלָה אַתָּה, וְאִתְּמַת הִיִּיתָ בְּעוֹלָה. בְּרַבִּי 45
גְמִלְיָאֵל וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמְרִים, נֶאֱמַרְתָּ בְּטַעֲנָתָה, וְכַתּוּבָתָהּ מֵאֲתָיִים. 46
רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ חוֹלֵק וְאֹמְרִי, לֹא מִפְּי אִנּוּ תִּיֵן – אֵין לְסַמְךָ עַל מַה 47
שֶׁאִמְרָתָה בִּפְיָהּ, שֶׁמָּא מִשְׁקֶרֶת הִיא, אִלָּא הִרִי זֶה בְּחֻקֵּי בְּעוֹלָה – 48
שֶׁנִּבְעֵלָה עַד שֶׁלֹּא תִּתְאַרֵם, וְהִשְׁמַעְתָּ שֶׁבְּתוּלָה הִיא, עַד שֶׁתְּבִיאִי רֹאיהּ 49
לְדִבְרֶיהָ שֶׁהִיתָה בְּתוּלָה בְּשַׁעֵת הָאִירוּסִין, לְפִי שֶׁהִמּוּצִיא מִחֲבִירוֹ 50
עֲלִיו הָרֹאיהּ, וְאִינָה יִכְוֹלָה לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ אֶת מִמּוֹן כְּתוּבָתָהּ לֹלָא 51
רֹאיהּ. 52

גְּמָרָא

הַגְּמָרָא מִבְּיֵאֵה מַחְלֻקֵּי בְּעֵינֵן טַעֲנַת בְּרִי וְשֻׁמָּא בְּדִינֵי מִמּוֹנוֹת, 55
וּמִבְּרִיתָהּ אִם נִידוֹן זֶה שִׁיךְ לְמִשְׁנֵיתוֹ: אֲתָמֵר, הַתּוֹבֵעַ מִחֲבִירוֹ מִנָּה 56
לִי בְּקִדְךָ – חֵיבִי אֶתָּה לִי מִנָּה, וְהִלָּה אֹמְרִי, אֲנִי יוֹדֵעַ אִם אֲנִי חֵיבִי 57
לָךְ אוֹ לֹא, רַב יְהוּדָה וְרַב הוּנָא אָמְרִי, חֵיבִי, וְרַב נַחֲמָן וְרַבִּי יוֹחָנָן 58

1 דאם בן כמו שסברנו לומר בתחילה, שרב נחמן סובר כרבי יהושע,
2 קשיא הלכתא אהלכתא – תהיה סתירה בין ההלכות, דמצד אחד
3 קיימא לן – מקובל בדינו (ב"מ ק:) דהלכתא כרב נחמן דרבי – בדיני
4 ממונות, ואם כן יש לפסוק כמותו שרבי ושמואל לאו ברי עדיף,
5 ומאידך, כהא – בדין של משנתנו אמר רב יהודה, אמר שמואל,
6 הלכה כרבן גמליאל שהאשה נאמנת, ומוציאה ממון בטענת ברי,
7 ואם הטעם הוא משום שרבי ושמואל ברי עדיף, הרי זו סתירה למה
8 שאנו פוסקים כרב נחמן, דלאו ברי עדיף, אלא לאו שמע מינה –
9 ודאי מוכח מכאן דרבנשינין – כמו שתיירצנו, שטעמו של רבן
10 גמליאל כאן אינו משום 'ברי ושמואל', אלא משום מינה, או משום
11 חזקת הגוף שיש לאשה, אבל בדרך כלל ברי ושמואל לאו ברי עדיף,
12 שמע מינה – אכן זו ראייה.

משנה

13 משנתנו ממשיכה לברר את חיובי הכתובה במקרה שנמצאה
14 האשה בעולה: הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים, היא
15 אומרת מופת עין אני – נתקע בי עץ באותו מקום ושיבר את
16 התבולים, אך לא נבעלתי לאיש, והוא – הבעל אומר, לא כי – איני
17 מאמין לדבריך, אלא שמא דרוסת – [בעולת] איש את עוד קודם
18 האירוסין. רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים, נאמנת שמוכת עץ
19 היא, ואינה מפסידה כתובתה. ורבי יהושע אומר, לא מפיה אנו חזין
20 – אין אנו סומכים על דבריה, אלא הרי זו בחזקת דרוסת איש, עד
21 שתביא ראיה לדבריה שמוכת עץ היא, כיון שהמוציא מחבירו עליו
22 הראיה.

גמרא

23 הגמרא מבארת איזה סכום תובעת האשה, ומה משיב לה הבעל.
24 מבררת הגמרא: מענתיהו גמא – מה הם טענות הבעל והאשה.
25 מביאה הגמרא מחלוקת בדבר: רבי יוחנן אומר, טענתם גמאתים
26 ונקמה – היא תובעת מאתיים, והוא טוען שאין לה אלא מנה. רבי
27 אליעזר אומר, כמנה ולא כלום – היא תובעת מנה, והוא טוען שאין
28 לה כלום.

29 מבארת הגמרא את המחלוקת: רבי יוחנן אומר גמאתים ונקמה, כיון
30 שהוא מבאר שדחתה במשנתנו סבר לה כרבי מאיר, דאמר (לעיל
31 א.) לגבי מוכת עץ שבין אם הכיר בה הבעל קודם שנשאה שמוכת
32 עץ היא, ובין לא הכיר בה וסבר שבתולה היא, כתובתה גמאתים,
33 ולכן היא תובעת מאתיים, ואילו הבעל טוען כנגדה שמא דרוסת
34 איש את ואין לה אלא מנה, וסובר רבי יוחנן שהכונס את האשה
35 בחזקת בתולה, ונמצאה בעולה, יש לה מנה.

36 ורבי אליעזר אומר שמחלוקתם כמנה ולא כלום, כיון שהוא מבאר
37 שהתנא של משנתנו סבר לה כרבנן, דאמרי (שם) לגבי מוכת עץ,
38 שבין אם הכיר בה הבעל קודם שנשאה שמוכת עץ היא, ובין אם
39 לא הכיר בה, אלא חשב שהיא בתולה, כתובתה מנה, ולפיכך
40 לטענתה שמוכת עץ היא, יש לה מנה, והבעל טוען כנגדה שמא
41 היא דרוסת איש ואין לה כלום, כיון שרבי אליעזר סובר שהכונס
42 את האשה בחזקת בתולה ונמצאה בעולה, אין לה כלום.

43 שואלת הגמרא: בשלמא – דבר זה מובן שרבי אליעזר לא קאמר
44 בביאור משנתנו כרבי יוחנן, שטענתם במאתיים ומנה, דקא מוזין
45 לה כהא – כיון שהוא מבאר את המשנה כחכמים, שמוכת עץ
46 כתובתה מנה, ודוחק לו לבאר את המשנה כרבי מאיר. אלא רבי
47 יוחנן, מאי מעמא לא אומר כרבי אליעזר, שטענתם במנה ולא כלום,
48 וכדעת חכמים.

49 מתרצת הגמרא: קסבר רבי יוחנן, שאם נקטה לאשה בחזקת בתולה
50 ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה, ואם משנתנו סוברת כחכמים
51 שהיא עצמה תובעת רק מנה, קשה, קהא – במשנה, הרי הוא
52 קאמר – טענת הבעל היא שהוא חייב לה מנה, כדין הכונס בחזקת
53 בתולה ונמצאת בעולה, והיא עצמה קאמרה שיש לה מנה, כדין

54 מוכת עץ, ואם כן מאי איכא בין מענה דידה למענה דידה – מה
55 ההפרש בין טענתו לטענתה, וכיון שלא יתכן לפרש כן, פירש רבי
56 יוחנן את המשנה כרבי מאיר, שלדבריה כתובתה מאתיים כדין
57 מוכת עץ, והבעל טוען שבעולה היא וכתובתה מנה.

58 ממשיכה הגמרא ושואלת: בשלמא לרבי אליעזר, שלטענת הבעל
59 שהיא בעולה אין לה כלום, תנינו דקתני תרתי – משום כך נקטה
60 המשנה שתי דוגמאות, אחת במשנה כאן שהיא טוענת מוכת עץ
61 ומשארסתי נאנסתי, וכדי ולמעט מדבריו נקטה שם המשנה
62 אני, קהא – אופן אחד, והיינו הדין של משנתנו, בא לאפוקי –
63 להוציא ולמעט מדבריו דרבי כר קמא, שאמר לעיל (א.) שאם לא
64 ידע הבעל קודם הנישואין שמוכת עץ היא, לדברי הכל אין לה
65 כלום, ואילו במשנתנו מבואר שאף שהיא מודה שהיתה מוכת עץ
66 היא תובעת כתובה [של מנה או מאתיים]. וקהא – והמשנה לעיל,
67 שהאשה טוענת משארסתני נאנסתי, באה לאפוקי מדבר קהא
68 איך אומר רב ששם, שאמר לעיל (א.) שאם כנסה בחזקת בתולה
69 ונמצאת בעולה יש לה מנה, וכדי למעט מדבריו נקטה שם המשנה
70 שהבעל אומר שנבעלה קודם האירוסין וזיהה מקחי מקח טעות,
71 והיינו שאין לה כלום, לפי שכנסה בחזקת בתולה ונמצאה בעולה
72 אין לה אפילו מנה. אלא לרבי יוחנן האומר שאם כנסה בחזקת
73 בתולה ונמצאת בעולה יש לה מנה, ומפרש את המשנה לעיל
74 שהבעל אומר שזהו 'מקח טעות', שאינו מתכוין להפסידה
75 כתובתה לגמרי, אלא לטעון שכתובתה מנה בלבד, אם כן תרתי
76 למא לי – מדוע יש צורך בשתי המשניות, והרי די במשנה אחת
77 כדי להשמיע שלמוכת עץ ש כתובה, וכן להשמיע בה אני
78 מחלוקת רבן גמליאל ורבי יהושע באופן שהאשה טוענת ברי
79 והבעל טוען שמא.

80 מתרצת הגמרא: יש צורך בשתי המשניות, קהא – משנה אחת באה
81 להודיע כחו דרבן גמליאל שהאשה נאמנת, וקהא – ומשנה אחת
82 להודיע כחו דרבי יהושע, שאינה נאמנת. ומבארת הגמרא:
83 קמריהא – המשנה הראשונה, שהיא טוענת משארסתני נאנסתי,
84 באה להודיע כחו דרבי יהושע, דאף על גב דאיכא גמיר מיני –
85 שאף שיש לאשה מינו שהיתה יכולה לטעון מוכת עץ אני תחתך,
86 חזו טענה טובה יותר כיון שאינה נפסלת לכהונה בכך, ובמקום זאת
87 טענה שהיא אנוסה ופסולה לכהונה, ולכאורה זו ראייה שטענתה
88 אמת, מכל מקום לא מהיקמא, משום שאין זה מינו גמור, שהרי גם
89 אם תטען שהיא מוכת עץ סובר רבי יהושע שאינה נאמנת.
90 ובתרתייהא – והמשנה השנייה, שהיא טוענת מוכת עץ אני, באה
91 להודיע כחו דרבן גמליאל, דאף על גב דאיכא גמיר מיני – שאף
92 שאין לאשה מינו, שהרי אין לה טענה טובה יותר מטענת מוכת
93 עץ אני, מכל מקום סובר רבן גמליאל דמהיקמא – שנאמנת, משום
94 שמעמידים אותה בחזקת כשרות שלא זינתה, אלא מוכת עץ היא.

משנה

95 משנה זו מביאה מחלוקת נוספת של רבן גמליאל ורבי יהושע,
96 באמנות האשה לגבי כשרותה לכהונה: אשה פנויה שראיה עדים
97 מדרבך עם אדם אחד, ואינם יודעים אם הוא כשר, או שהוא פסול
98 וכיון שנבעלה לו נפסלה לכהונה, ואמרו לה – שאלוה, מה מינו
99 של איש זה, האם כשר הוא או פסול. ואמרה, איש פלוני, וכתן הוא
100 – מייחס הוא, ולא פסלני מלהנשא לכהונה, רבן גמליאל ורבי
101 אליעזר אומרים, נאמנת, כיון שמעמידים אותה על חזקת כשרותה,
102 ואינה נפסלת מספק. ורבי יהושע חולק ואומר, לא מפיה אנו חזין –
103 אין לסמוך על דבריה, אלא הרי זו בחזקת בעולה לנתי ולממור,
104 הפוסלים בביאתה, עד שתביא ראיה לדבריה, שהיא זה אדם כשר.
105 דין נוסף: וכן פנויה שהיתה מעוברת, ואין ידוע ממני נתעברה, ואמרו
106 לה, מה מינו של עובר זה – מאיזה אדם הוא, כלומר למי נבעלה.
107 ואמרה, מאיש פלוני הוא, וכתן הוא – מייחס הוא. רבן גמליאל ורבי
108 אליעזר אומרים, נאמנת, וכשרה לכהונה, כיון שיש לה חזקת
109 כשרות. ורבי יהושע אומר, לא מפיה אנו חזין, אלא הרי זו בחזקת
110 מעוברת לנתי ולממור הפוסלים לכהונה, עד שתביא ראיה לדבריה.

כתובות. פרק ראשון – בתולה נשאת דף יג עמוד א – מתוך מזהירות "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רש"י

דאם בן — דרב נחמן לא מיתוקם כרבן גמליאל אלא כרבי יהושע, קשיא הלכתא אהלכתא. **משנה דרוסת איש את** — קודם שארסתיך. **גמרא** מענתייהו כמאי — מה היא תובעתו, ומה הוא רוצה ליתן? **במאתים ופנה** — היא אומרת: "מוכת עץ אני, ויש לי מאתיים, ואף על פי שלא הכרת בי", והוא אומר: "דרוסת איש את, ואין לך אלא מנה". וקסבר: כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה —

יש לה כתובה מנה. כפנה ולא כלום — סבא תובעת מנה, והוא אומר: "אין לך כלום". היא לה — תנא דמתני'. דאילו רבי יוחנן לא שביק רבנן ועביד כרבי מאיר. קסבר — רבי יוחנן, כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה — יש לה מנה. הלכך, על כרחך מוכת עץ דמתניתין רבי מאיר היא, דאמר מאתיים. והוא אומר: "דרוסת איש את, ויש לך מנה". דאי רבנן היא — לא תבעה אלא מנה, והוא אומר: "דרוסת איש את ויש לך מנה" — מאי איכא בין טענתא ידידה לטענתא ידידה? בשלמא לרבי אלעזר — דאמר דרוסת איש אין לה כלום, היינו דקתני תרתי — בבי במתניתין, גבי פלוגתא דממונא: "היא אומרת משארסתני נאנסתי" ו"היא אומרת מוכת עץ אני". **היא לאפוקי מדרמי בר המא** **והיא לאפוקי בו** — "היא אומרת משארסתני נאנסתי" תנא למיתני בה "היה מקחי מקח טעות" — לגמרי משמע, ואין לה כלום, לאפוקי מדרב חייא בר אבין דאמר לעיל (יאב.) כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה — יש לה כתובה מנה. ותנא היא אומרת "מוכת עץ אני" — לאפוקי מדרמי בר חמא, דאמר לעיל גבי מוכת עץ: אבל לא הכיר בה — דברי הכל ולא כלום. **אלא לרבי יוחנן** — דאמר כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה — יש לה כתובה מנה. אם כן, מאי מקח טעות דקתני — אמאתים, אבל מנה — יש לה. למה לי למיתני כלל להדאי? אי לאשמעינן פלוגתא דרבן גמליאל ורבי יהושע בברי ושמא, ואוקי ממונא בחזקת מריה, ליתני חדא לאפוקי מדרמי בר חמא, ולאשמעינן פלוגתיהו. **דאיכא לסימנ מנו** — מנו דאי בעיא אמרה "מוכת עץ אני", בתרייתא — ליכא למימר דמנו לרבי יוחנן, דמוקי תהניתין כרבי מאיר, דאמר: מוכת עץ אלא הכיר בה — כהובתה מאתיים, ליכא שום מנו, דמה לי אומרת "מוכת עץ אני תחתיה", מה לי אמרה "מעיקרא". **משנה** [ואוה מדברת — בפניה, ומשום חששא דפסולין לנתן ולמנוה, וכוין שנבעלה לפסול — פסלה מן הכהונה, נאנסת וכשרה לכהונה, ולא מספקין לה בנבעלה לפסול לה. היתה מעוברת בו" — בגמרא מפרש תרתי למה לי. **גמרא** נסתרה — ואף על פי שלא ראוה שנבעלה — נפסלה לכהונה לרבי יהושע, כדלקמן, דמעלה עשו ביוחסין. אבלה ופחתה פיה — אלמנא נקט תשמש בלשן אבלה. בשלמא לזעירי היינו דקתני תרתי — מדברת, להודיעך כחו דרבי יהושע, דאף על גב דלא ראוה שנבעלה — פסולה. ומעוברת — להודיעך כחו דרבן גמליאל. כבתה — אם העובר הזה נקבה תנשא לכהונה לרבן גמליאל. דאי אשמעינן בדידה — הוה אמינא: איהי, הואיל דהוה לה חזקה דכשרות מעיקרא — אמרינן אוקמה חזקה ואל תפסילנה מספק. אבל עובר, דלא הוה לה חזקה דכשרות — אימא לא. הניחא למאן דאמר בו" — לקמן בשמעתין. **מאי איכא למימר** — תרתי להכשיר

רב אסי אמר נבעלה — אבל נסתרה, מודה רבי יהושע דנאמנת לומר לכשר נבעלה, במנו דאי בעיא אמרה לא נבעלה. ואם תאמר: והא רבי יהושע לית ליה מנו גבי משארסתני נאנסתי? ויש לומר: דהתם לא הוי מנו גמור, דהא אפילו אמרה מוכת עץ אני — אינה נאמנת לרבי יהושע. כדתנן במתניתין, ולא קרי ליה מנו אלא לפי שהיא טענה מעולה ביותר.

חדא להכשיר בה **וחדא להכשיר בבתה** —

וצריכי תרייהו: חדא להודיעך כחו דרבן גמליאל, וחדא להודיעך כחו דרבי יהושע.

לדברי המכשיר בה פוסל בבתה — ומעוברת

דנקט — משום לשנא מעליא.

ואין אוסרין על היחוד לימא דלא כרבי יהושע

— תימה לרבינו משמוש בן אברהם: דלועזיר (נמי)

דאמר נסתרה, איירי כגון דמודה היא שנבעלה.

דאי אמרה לא נבעלה — אם כן הוי ספק ספיקא,

דמכשיר רבי יהושע, דאמר לא קלמן: התם — ספק

ספיקא? ויש לומר: דלעולם איירי דקאמרה לא

נבעלה, וחשיב ליה חדא ספיקא, משום דאין

אפטרופוס לעיריות. אבל קשה דבהדיא משמע

בריש פרק שני (כתובות טו,א) דאיירי בנבעלה,

דקאמר: הניחא לזעירי דאמר מאי מדברת

נסתרה, דמנו דאי בעיא אמרה לא נבעלה? —

מהימנא בו? לכך נראה דפרץ לזעירי, דבספיקא

חדא אסרינן לה, והא יחוד דאשת איש דספיקא

חדא היא, ואין אוסרים על היחוד? וקשה קצת:

דלכאורה נראה דיחוד איתור פריך, מפרץ

לזעירי ולא לרב אסי. **מעלה** עשו ביוחסין —

תימה: דמשמע דאין אוסרין על היחוד איירי

באשת איש, ולא בפניה. ובסוף קדושין (פא,א)

מוקי מלקין על היחוד — דוקא בפניה, אבל

באשת איש — לא, דאחא מוציא לנו על בניה.

ואפילו למר זוטרא דמלקין ומכריז באשת איש,

מודה דבפניה נמי איירי! ואומר רבינו תם: דאף

על גב דמלקין על היחוד איירי בפניה, אין אוסרין

על היחוד — לא איירי אלא באשת איש. ואם

תאמר: והא אמרינן בפרק בתרא דנדרים (צא,ב)

גבי יהוה נואף דעיל לגבה דהדיא איתתא, אמר

ליה נואף, לא תיכול מיתקו, דטעמינהו חזיא. אמר

רבא: איתתא שריא, אם איתא דעבד איסורא —

ניחא ליה דלימות. משמע דאי לאו האי טעמא —

היתה נאסרת על ידי יחוד? ויש לומר דנואף שאני.

דח"י יוסף דשליטן חת"ך: דאין אוסרים על היחוד

— איירי בפניה, כמו מלקין על היחוד. ולא איירי

לכהונה, אלא אין אוסרין אותה לבנו כשתתייחד

עם אביו, לרבי יהודה דאסר באנסתא אביו (יבמות

צא,א).

השבתנו

ורבי אלעזר **אומרים**: **נאמנת**, **ורבי יהושע** **אומר**: **לא מפיה** **אנו חייין**, **אלא** **הרי** **זו** **בחזקת** **מעוברת** **לנתין** **ולממור**, **עד** **שתביא** **ראיה** **לדבריה**. **גמרא** **מאי** **"מדברת"**? **ועירי** **אמרי**: **נסתרה**, **רב** **אסי** **אמר**, **נבעלה**, **בשלמא** **לזעירי** — **היינו** **דקתני** **"מדברת"**, **אלא** **לרב** **אסי** **מאי** **"מדברת"**? **לשנא** **מעליא**, **בדכתיבי**: **"אכלה** **ומוחתה** **פיה** **ואמרה** **לא** **פעלתי** **און"**. **בשלמא** **לזעירי** — **היינו** **דקתני** **תרמי**, **"מדברת"** **ו"מעוברת"**. **אלא** **לרב** **אסי**, **תרמי** **למה** **לי**? **חדא** **להכשיר** **בה**, **וחדא** **להכשיר** **בבתה**. **הניחא** **למאן** **דאמר**: **לדברי** **המכשיר** **בה** **פוסל** **בבתה**, **מאי** **איכא** **למימרי**? **רב** **אסי** **סבר** **כמאן** **דאמר** **לדברי** **המכשיר** **בה** **מכשיר** **בבתה**. **אמר** **ליה** **רב** **פפא** **לאבוי**: **לזעירי**, **דאמר** **מאי** **"מדברת"** **נסתרה**, **ואמר** **רבי** **יהושע** **לא** **מהימנא** — **האמר** **רב**: **מלקין** **על** **היחוד** **ואין** **אוסרין** **על** **היחוד**, **לימא** **דלא** **כרבי** **יהושע**! **אפילו** **תימא** **רבי** **יהושע**, **מעלה** **עשו** **ביוחסין**. **מיתיבי**: **ראוה** **שנבנסה** **עם** **אחד** **לסתת**, **א**

עובר זה?" **"מה** **מיבו** **של** **איש** **זה?"** — **"איש** **פלוני**, **וכהן** **הוא"**. **רבן** **גמליאל** **ורבי** **אלעזר** **אומרים**: **נאמנת**, **ורבי יהושע** **אומר**: **לא מפיה** **אנו חייין**, **אלא** **הרי** **זו** **בחזקת** **מעוברת** **לנתין** **ולממור**, **עד** **שתביא** **ראיה** **לדבריה**. **גמרא** **מאי** **"מדברת"**? **ועירי** **אמרי**: **נסתרה**, **רב** **אסי** **אמר**, **נבעלה**, **בשלמא** **לזעירי** — **היינו** **דקתני** **"מדברת"**, **אלא** **לרב** **אסי** **מאי** **"מדברת"**? **לשנא** **מעליא**, **בדכתיבי**: **"אכלה** **ומוחתה** **פיה** **ואמרה** **לא** **פעלתי** **און"**. **בשלמא** **לזעירי** — **היינו** **דקתני** **תרמי**, **"מדברת"** **ו"מעוברת"**. **אלא** **לרב** **אסי**, **תרמי** **למה** **לי**? **חדא** **להכשיר** **בה**, **וחדא** **להכשיר** **בבתה**. **הניחא** **למאן** **דאמר**: **לדברי** **המכשיר** **בה** **פוסל** **בבתה**, **מאי** **איכא** **למימרי**? **רב** **אסי** **סבר** **כמאן** **דאמר** **לדברי** **המכשיר** **בה** **מכשיר** **בבתה**. **אמר** **ליה** **רב** **פפא** **לאבוי**: **לזעירי**, **דאמר** **מאי** **"מדברת"** **נסתרה**, **ואמר** **רבי** **יהושע** **לא** **מהימנא** — **האמר** **רב**: **מלקין** **על** **היחוד** **ואין** **אוסרין** **על** **היחוד**, **לימא** **דלא** **כרבי** **יהושע**! **אפילו** **תימא** **רבי** **יהושע**, **מעלה** **עשו** **ביוחסין**. **מיתיבי**: **ראוה** **שנבנסה** **עם** **אחד** **לסתת**, **א**

בה למה לי כיון דמדברת בראוה שנבעלה. מלקין על היחוד — מכת מדרות. ואין אוסרין — אשה על בעלה בשביל יחוד בעלמא. לימא דלא כרבי יהושע — דמשום יחוד מחזיק לה

בנבעלה. ביוחסין — בכהונה. לסתת — משמע יחוד בעלמא.

לתורבה

כתובות. פרק ראשון – בתולה נשאת דף יג עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)"
תוספות

השבתנו על המעברות – פירוש: לרדף נוח, דאשה מונה בודקת ומונה, ולא דמאי
לשבויה. אלא לרדף, דלית לה חן סברא – תינח מעשרה, אבל מדברת אפילו
לפי דברין יש הפרש, דלו ש עדים ולו אין עדים, ואיכא מינו אמר להם: מדברת היינו
שבויה, וכמו ששבויה אין נאמנת לומר לא נבעלת – הכי נמי מדברת, כדמסיק: לפי שאין
אפטרופוס לעריות, ומיהו, פירוש זה לא יתכן למאי
דפרישית לעיל, דלרבי יחשע נאמנת ויתכן לא
נבעלת. ופירש רבינו יצחק ברוקח: מדברת היינו
שבויה, דכמו ששבויה בחוקת בעולה – כך מדברת
בחוקת בעולה, לענין שאם אמרה לכשר נבעלתי
שאינה נאמנת במינו, לפי שריאה לומר לא נבעלתי.
ולחכי אורי דאין אפטרופוס לעריות דלא חשבינן
ליה מינו. **מסייע** ליה לרבי יחשע בן לוי –
הקשה רבינו חם: אכתי תיפוק ליה, דהתם שבויה
כל פסולין, והכא בחבורה דדברא – רובו ותיקין.
דבוב ככל, וליכא למימר, במדברת דליכא אלא
רוב איכא למימר סמוך מיעוטא לחוקה, ואיתרע
לה רובא, דאפילו אית להו סמוך מיעוטא לחוקה
לרוב גמליאל ורבי יהושע – מכל מקום לא הוי
אלא פלגא ופלגא, ודין הוא שתאסר מספק, דספק
איסורא לחומרא, ולא דמי לחינוך שנמצא בצד
העשה בפרק "עשרה יוחסין" (קדושין פא.) דמטריה?
מטעם סמוך מיעוטא לחוקה, דאם אמר ספק טומאה
לטהר יאמרו ספק איסור לטהר? כדאמרין פרק
"ביטוי הדם" (חולין פב.), **מכשיר** אפילו ברוב
פסולין – הוא דקאמרין בפרק "עשרה יוחסין"
(קדושין עא.) דאם אבא שאול היה קרוב לשותף
ברוק, ומפרש בגמרא שבדוקין אמו, ואומרת: לכשר
נבעלתי. ופריך: כנאן – כרוב גמליאל, תנינא חיא
זימנא: היתה מעשרת ב', פירוש: הוזה ליה למתני
וכן אמר אבא שאול: וכן פירש שם קונטרס. ומשני:
דאבא שאול עדיפא מרבין גמליאל, דאי מתת –
הוה אמינא ברוב כשרים אצל ב', אף על גב
דאמרין הכא דרבין גמליאל מכשיר אפילו ברוב
פסולין – אבא שאול קאי אמתינית, ומתניתין לא
משמע מידי דאיתרי ברוב פסולין, והא דפריך התם
לעיל, לבא דאם אבא שאול בעי למימר דאבא שאול אתא
להכשיר בבתה: הניחא למאן דאמר לדברי המכשיר
בה פוסל בבתה, אבל למאן דאמר מכשיר בבתה
– מאי איכא למימר? התם פריך שפיר, דאפילו
לועזי לשון המשנה דקתני: מה טיבו של עובר
הזרע, משמע דאתא להכשיר בבתה. **פשיטא** זכ
ידעין אבוב מנו – הכא לא בעי לשנוי לא צריכא
דאי חספ, כדמשני בפרק "עשרה יוחסין" (שם עהא.)
גבי ארוסה שעיברה, דהתם גרליס לדבר דמארוס
תעברה, ואיכא למיתלי בה טפי מבאיניש דעלמא.
בעינן זרע מיוחס אדורי – והא דאמר ב"החולין"
(יבמות לא.) דאשכח ראיא לחיות בזה גידול, גבי ספק
בן תשע לדאשכח – בפרק "נזשעין על האנוסה" (שם
קב.) פריך לה, ומשני: זרע מיוחס אדורי – דרבנן,
וקרא אסמכתא בעלמא הוא, וכי גזיר רבנן – בנות.
בנישואין לא גזיר.
[ההוא] ארוס וארוסתו – והא דאמר ב"עשרה
יוחסין" (קדושין עהא.) איתמרה: הכא על
ארוסתו בבית חמי, רב אמר: הולד ממזר, ושמואל
אמר: הולד שתוקי – כשלא ברוך את אמו. דאי
שבדוקי – קשיא דשמואל אדשמואל, דהכא אמר
שמואל דנאמנת, ודלכא כרבין גמליאל דנאמנת,
והתם קאמר איפך, שמואל אמר: הולד ממזר, וכן
משמע, דבמסקנא משני התם: לעולם לא תיפוק
ב', ומפרש: מאי שתוקי – שבדוקין את אמו,
ואומרת לכשר נבעלתי. ואם תאמר: אכתי לשמואל,
דהתם משמע דוקא בבה על ארוסתו בבית חמי
מחיי בדיקה, והכא משמע אפילו כי לא מודה
אמר שמואל דנאמנת, כרבין גמליאל ויש לומר: דהא דנקט בא – היינו משום רבואת דרב נקטיה, דאפילו הכי אמר הולד ממזר, אי נמי, התם הוא דבעינן בא – משום דאיתרי
ברדיימא מעלמא, כדאמר רבא ביבמות בשלוי "אלמנה לכהן גדול": מטבתא מילתא דרב ברדיימא מעלמא, והכא ברלא דיימא מעלמא מיירי, ועו: וכלל הספדים גרס בקדושין:
ארוסה שעיברה, והיא דוקא קאמר שבדוקין, אבל בבה – אין צריך בדיקה, ומיהו, קשה ללישנא קמא ביבמות בסוף פרק "אלמנה", דפליגי רב ושמואל בבה, ומסיק התם אבאי דאף
על גב דלא דיימא מעלמא פליגי, דרלמא מדאפקיה נפשה לבני ארוס מפקיה נפשה לבני עצמא, הא אמר הכא דהא דקא מודה, ומשמע דכשר אפילו לרבי יהושע, וכן במכונה
דמי

לחורבה – סתמא לבעילה, שהוא מקום לזנות, חורבה דפתא – סתם בעילתה מאחד
מבני העיר. ואיכא למימר בעיר שרובה ישראל כשרים קאמר. דרברא – ספק אחד מסוף
העולם בא לכאן, ורוב העולם גוים הם, ופוסלים אשה בביאתם לכהונה, כדאמר ביבמות
(מהא, ובקדושין עהב.) יצאו גוי ועבד שאין לו אלמנות וגירושין זו זו עדות **שהאשה**
– עצמה שבה לומר: לכשר נבעלתי. **אינה**
נאמנת – לינשא לכהן, אמרי לו אבל – הן,
כמו "אבל שרה אשתך" (בראשית יז)
דמתרוממין: בקושטא, ומה הפרש בין זו לזו –
רבי יהושע קאמר לה, לזו יש עדים – שנבעלה,
בדיקו נעשיות לבין הגוים, והם פרוצים בעריות,
כולנו עדים שנבעלה, ולזו אין עדים –
שנבעלה, שלא ראוה אלא מדברת, ומינו דאי
בעיא אמרה לא נבעלתי, כי אמרה נמי לכשר
נבעלתי – מדמינא. אף לזו – כלומר, אף כאן
יש אחת שיש לה עדים, ואתם חולקים עלי,
בהיותה מעוברת, אמרי ליה ב' – למכה
מפרש מאי קא מהדרי ליה על מאי דקאמר להו.
אין אפטרופוס ב' – לקמן מפרש, במה דברים
אמורים – דנאמנת לרבין גמליאל, בעדות אשה
בגופה – כלומר, להכשיר את עצמה לחבורה
דלא מחזיקין לה בנבעלה לפסול, מאי קאמר
לזו ב' – כלומר, מאי קאמר להו איהו, דקא
מהדרי ליה אנתו רוב גוים פרוצים בעריות.
כלום תשובה היא זו על מה שאמר להם אף לזו
יש לה עדים: אין לך פרוץ גדול מזה, דקחנין
דנתעברה ממנו, השבתנו על הפתערת –
תשובה גמורה ונצחת. מדברת היינו שבויה –
מה מדברת אין לה עדים – אף שבויה אין לה
עדים בבעלה, ואתם מחזיקים אותה כנבעלה.
פרוצים בעריות – והא דאי נבעלה, אין
אפטרופוס לעריות – אין אתם יכולים להדות
לה אפטרופוס, לומר: לא נבעלה, ותיפוק ליה
וב' – לרבי יהושע פריך: נהי נמי דאין
אפטרופוס לעריות, תיפוק ליה דלא דמי
לשבויה, דהתם רוב פסולין ב', מכשיר אפילו
ברוב פסולין – דאמרין: אוקמה חזקה, **אמר**
רוב פסולין, שהיו מכשירים אותה, הביא הוא
להם ראיה מן השבויה, אית לה חזקה דכשרות
– ויש לומר: אשה זו בחוקת כשרות עומדת,
ומספק אתה בא לפסולה – אל תפסילה ממספק.
לא שתוקי וכשר – כלומר, שתוקי הוא במקצת,
שאם כוון היה הבעול והעובר היה זכר –
משתקין אותו מדיון כהונה, כדלקמן, אבל כשר
הוא ליוחסין, שאם נקבה היא – תינשא
לכהונה, ואם זכר הוא – בתו ואלמנות כשרות
לכהונה. **ופירש אחד מהן** – ואין ידוע איהו
הוא, הולד שתוקי – אף על פי שברור לנו
שמכין כשר בא, והוא שתוקי על כרחך כשר
ליוחסין, ואם נקבה היא – ראיה לכהן, וקרי
ליה שתוקי, מדין כהונה – שלא יעבד עבודה,
ולא יאכל תרומה. מיוחס אחריי – שאנו יודעין
מי אביו.

אין

בתה – לית לה חזקה דכשרות. איתיהביה רבי אלעזר לרבי יוחנן: במה דברים אמורים – בעדות
אשה בגופה, אבל עדות אשה בבתה – דברי הכל תולד שתוקי. מאי לאו – שתוקי ופסול?
לא, שתוקי וכשר, ומי איכא שתוקי פשר? אין, דרשמואל, דאמר שמואל: עשרה פתנים
עומדים, ופירש אחד מהם ובעל – תולד שתוקי. מאי שתוקי? אלימא שמשותקין אותו מנכסי
אביו – פשיטא, ומי ידעין אבוב מנו? אלא שמשותקין אותו מדיון כהונה, דכתיב: "והיתה
לו ולזרעו אחריי ברית בנות עולם" – מי שזרעו מיוחס אחריי, יצא זה שאין זרעו מיוחס
אחריי. ההוא ארוס וארוסתו דאתו לקמיה דרב יוסף, היא אמרה: מינה, והוא אמר:
אין

היינו משום רבואת דרב נקטיה, דאפילו הכי אמר הולד ממזר. אי נמי, התם הוא דבעינן בא – משום דאיתרי
ברדיימא מעלמא, כדאמר רבא ביבמות בשלוי "אלמנה לכהן גדול": מטבתא מילתא דרב ברדיימא מעלמא, והכא ברלא דיימא מעלמא מיירי, ועו: וכלל הספדים גרס בקדושין:
ארוסה שעיברה, והיא דוקא קאמר שבדוקין, אבל בבה – אין צריך בדיקה, ומיהו, קשה ללישנא קמא ביבמות בסוף פרק "אלמנה", דפליגי רב ושמואל בבה, ומסיק התם אבאי דאף
על גב דלא דיימא מעלמא פליגי, דרלמא מדאפקיה נפשה לבני ארוס מפקיה נפשה לבני עצמא, הא אמר הכא דהא דקא מודה, ומשמע דכשר אפילו לרבי יהושע, וכן במכונה
דמי

מבררת הגמרא: **מאי קאמר להו, ומאי קמהדר ליה** – מה אמר להם
רבי יהושע שעל זה אמרו לו 'רוב עובדי כוכבים פרוצים בעריות',
והרי לא יתכן שעל מה שאמר להם רבי יהושע שעל מעוברת יש
עדים, השיבו לו שרוב הגויים פרוצים, שהרי פשוט שהריאה
שהמעוברת נבעלה גדולה יותר מהסברא שרוב הגויים פרוצים,
ואם מחמת שרוב גויים פרוצים אסרו את השבויה, כל שכן שיש
לאסור את המעוברת.
מבאר הגמרא: **הכי קאמר ליה** – כך אמרו לו רבן גמליאל ורבי
אליעזר לרבי יהושע, **השכתנו תשובה ניצחת על המעוברת**, שיש
לדמותה לשבויה, שכמו ששבויה נאסרת כך גם מעוברת שודאי
נבעלה, נאסרת, אך מה תשיבנו על המדברת, שרק התייחדה, ואין
ראיה שנבעלה, ומדוע לא תהיה נאמנת שנבעלה לכשר במיגו
שלא נבעלה כלל. **אמר להם רבי יהושע, מדברת היינו שכינה**,
שהרי גם בשבויה אין עדות על הבעלה עצמה, אלא שאנו
מניחים שנבעלה, והוא הדין בהתייחדה יש להניח שנבעלה. **אמרו**
לו, שאני – שונה הדין לגבי שכינה, כיון דרוב עובדי כוכבים פרוצים
בפניות הם, וכיון שנשבתה ברור שנבעלה, אך ביחוד לבד אין
ראיה לאוסרה. **אמר להם, הא נמי** – אף כאן, כיון דאיסתמי –
שנתייחדה, אין אפשרות לעריות – אין אתם יכולים להיות לה
לאפטרופוס ולומר שלא נבעלה, וממילא אין לה מיגו שהיתה
יכולה לומר לא נבעלתי.
ענה מבאר הגמרא את הקושיא מהברייתא על רב אסי: **קתני**
מית תרתי – מכל מקום מבואר בברייתא שרבן גמליאל ורבי
יהושע נחלקו בשני דברים, במדברת ומעוברת, שהרי אמרו לרבי
יהושע 'השבתנו על המעוברת מה תשיבנו על המדברת', ולרב
אסי ש'מדברת' היינו שראוה שנבעלה, אם כן מה שהשיב להם על
המעוברת היא תשובה על המדברת, שבשניהם ידוע לנו
שנבעלה, ומכך שהברייתא מחלקת ביניהם מוכח ש'מדברת' היינו
שרק התייחדה, ואף בזה חולק רבי יהושע ואומר שאינה נאמנת,
ותיבכתא דרב אסי – הרי זו קושיא על דברי רב אסי שביחוד אף
רבי יהושע מודה שהיא נאמנת. מסיקה הגמרא: **תיובתא** – אכן
פירכא היא, ונדחו דבריו.

הגמרא חוזרת לבאר את שיטת רבי יהושע. שואלת הגמרא: איך
דימה רבי יהושע מדברת ומעוברת לשבויה, והרי אף לדבריו שאין
אפטרופוס לעריות, תיפוק ליה – הלא יש טעם אחר לחלק
ביניהם, דהתם, בשבויה, רוב פסולין אצלה – רוב האנשים המצויים
אצלה הם גויים, הפוסלים אותה, ואילו הכא, במדברת ומעוברת,
רוב פסולין אצלה, ובזה יש יותר סברא להאמינה שנבעלה לכשר.
אומרת הגמרא: דבר זה שאמרנו עתה, מסייע ליה לדברי רבי
יהושע כן לוי, דאמר רבי יהושע כן לוי, לדברי רבן גמליאל המכשיר
מדברת ומעוברת, מכשיר אפילו ברוב פסולין, ולדברי רבי יהושע
הפוסל, פוסל אפילו ברוב פסולין, ועל מה שהכשיר רבן גמליאל
מדברת אפילו ברוב פסולין, הביא להם רבי יהושע משבויה
שאינה נאמנת משום שרוב פסולים אצלה.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בדין הבת של אותה אשה
האומרת לכשר נבעלתי: **אמר רבי יוחנן, לדברי רבן גמליאל**
המכשיר בה – את האשה עצמה לכהונה, כשטוענת לכשר
נבעלתי, מכשיר לכהונה אף בבתה הנולדת מביאה זו. ולדברי רבי
יהושע הפוסל בה, פוסל אף בבתה, ורבי אליעזר חולק ואומר, אף
לדברי רבן גמליאל המכשיר בה, פוסל בבתה.
מבאר הגמרא: **אמר רבה, מאי טעמא דרבי אליעזר**, שאף המכשיר
בה פוסל את בתה לכהונה, משום דבשלמא איחי – האשה עצמה
אית לה – יש לה חזקה בפניות, שעד שנבעלה היתה מותרת
לכהונה, ומספק אנו מעמידים אותה בחזקה שנשארה כשרה,
אבל בבתה, לית לה – אין לה חזקה בפניות, שהרי מיד כשנולדה

או לחורבה, שהוא מקום שמצוי בו זנות, ואמרו לה, מה פירב של
איש זה, האם כשר או פסול הוא, ואמרה, בהן הוא ובן אחי אבא
הוא, רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים, נאמנת, וכשירה לכהונה,
שמעמידים אותה בחזקת כשרות. רבי יהושע אומר, לא מפיה אנו
חיי, אלא זהו ריב בחזקת בעולה לתתין ולמקור, ופסולה לכהונה, עד
שכתביא רביה לדבריה שכשר היה.
מקשה הגמרא: בשלמא לעזרי, שנחלקו גם ביחוד, היינו דקתני
תרתי – מובן מדוע נקטה הברייתא שני אופנים, לסתור או לחורבה,
'לסתור' היינו יחוד, ו'לחורבה' היינו שידוע שנבעלה. אלא לרב אסי
דאמר שנחלקו רק בנבעלה, אבל אם נסתרה אף רבי יהושע
מכשירה, אם כן תרתי למה לי – מדוע נקטה הברייתא שני אופנים,
הרי בשניהם מדובר שידוע שנבעלה. מתרצת הגמרא: לדברי רב
אסי תדא קתני – הכל ענין אחד, שנכנסה לסתור לחורבה – למקום
מסתור שבחורבה.
דוחה הגמרא: והא לסתור או לחורבה קתני, ולשון 'או' משמעותה
שיש כאן שני אופנים שונים. מתרצת הגמרא באופן אחר: הוצרכה
הברייתא לנקוט שני אופנים, תדא לחורבה דמתא – 'לסתור' היינו
לחורבה שבעיר, ותדא לחורבה דרבא – 'לחורבה' היינו חורבה
שבמדבר, כלומר בשדות שמחוץ לעיר. וצריכי – והוצרכה
הברייתא להשמיענו שני אופנים אלו, דאי אשמעינן חורבה דמתא
– שאם היתה הברייתא מביאה שנחלקו בחורבה שבעיר, היינו
אומרים שדוק בזה, המכשיר רבן גמליאל, משום דרוב פסולים
אצלה – כיון שמסתבר שנבעלה לאחד מבני העיר, והיינו מעמידים
את הברייתא בעיר שרובה כשרים, ולכן נאמנת לומר שנבעלה
לכשר, אלא אם נכנסה לחורבה דרבא, דבזה רוב פסולין אצלה,
שהרי הספק הוא אם נבעלה לאחד מכל בני העולם, שרובו גויים
הפוסלים אותה, אימא – הייתי אומר שמודה ליה רבן גמליאל לרבי
יהושע שאינה נאמנת לומר שנבעלה לכשר, וחדשה הברייתא
שאף בזה מכשיר רבן גמליאל.
ואי אשמעינן רק בזה – בחורבה שמחוץ לעיר, הייתי אומר
שדוקא בזה, קאמר רבי יהושע שאינה נאמנת, כיון שרוב
פסולים אצלה, אלא בזה – בחורבה שבעיר, שרוב כשרים אצלה,
אימא מודה לרבן גמליאל שנאמנת, צריכא – לכך הוצרכה
הברייתא להשמיע את שני האופנים.
הגמרא ממשיכה להקשות על רב אסי האומר שבנסתרה מודה
רבי יהושע שנאמנת: מיתבי, שנינו בתוספתא (פ"א ה"ט), היתה
מעוברת, ואמרה שלכשר נבעלה, רבן גמליאל ורבי אליעזר
אומרים, נאמנת, וזו עדות שהאשה כשרה לה, לומר על עצמה
שנבעלה לכשר, ורבי יהושע אומר, אינה נאמנת. אמר להם רבי
יהושע, אי – וכי אין אתם מודים, בשכינה ששכינת לבין הגויים ויש
לה עדים ששכינת, והיא אומרת מחורה אני – לא נבעלתי, שאינה
נאמנת ופסולה לכהונה, ואף כאן אין להאמינה. אמרו לו, אלא –
אמת הדבר ששבויה אסורה. אמר להם רבי יהושע, ומה הפרש יש
בין זו לזו – מדוע שבויה אסורה וזו מותרת. אמרו לו, לזו – לשבויה
יש עדים שנבעלה, שכיון שהגויים פרוצים בעריות כולנו עדים
שנבעלה, ואילו לזו שנתייחדה אין לה עדים שנבעלה, ונאמנת לומר
שנבעלה לכשר, במיגו שהיתה יכולה לומר לא נבעלתי כלל. אמר
להם רבי יהושע, אף לזו יש עדים, כלומר, הרי אתם חולקים עלי
גם באופן שידוע בבירור שנבעלה, שהרי מעוברת היא ובריקה בין
שניה, ואף על פי כן אתם סוברים שהיא נאמנת. אמרו לו, רוב
עובדי כוכבים פרוצים בפניות הם, ולהלן תבואר כוונתם. אמר להם,
אין אפשרות לעריות, ואף ביחוד עם ישראל יש לתלות
שנבעלה.
ממשיכה הברייתא בדין נוסף: במה דברים אמורים – במה נחלקו
רבן גמליאל ורבי יהושע, בעדות אשה בגופה – כשמעידה על
עצמה שנבעלה לכשר, ולא נפסלה לכהונה, אלא עדות אשה
בבתה – שמעידה שבתה כשרה כיון שנולדה מביאת אדם כשר,
לדברי הכל תולד שתוק, ולהלן יבואר מהו 'שתוק'.
תחילה מבאר הגמרא את הברייתא, ואחר כך תקשה ממנה.

אין מינאי – אכן ממני התעברה. אמר רב יוסף, למאי נחוש לה –
וכי מדוע יש לחשוש בזה, והרי חדא – טעם ראשון שאין לחשוש,
חדא קא מודה – שהרי הארוס מודה שלא זינתה, אלא ממנו
נתעברה, ועוד, אף אם אין הארוס לפנינו ואינו מודה, קא אמר רב
יהודה, אמר שמואל, הלכה כרבן גמליאל שהאשה נאמנת לומר
לכשר נבעלתי, וגם כאן טוענת האשה שלכשר נבעלה, והיינו
לארוס, וכיון שכך יש להכשיר את הולד, ואף האשה אינה נאסרת
על בעלה.

אמר ליה אבאי, משמע מדברייך, שהטעם השני, שהלכה כרבן
גמליאל, שייך אף באופן שאין הארוס מודה שהולד ממנו ואלא
שיש טעם נוסף להתיר, מחמת שהוא מודה, ואף לרבי יהושע,
וקשה, וקחא – וכי במעשה זה כי לא היה הארוס מודה, וכי
מכשר רבן גמליאל, והאמר ליה שמואל לרב יהודה, שינא – שנון
וחרף, אמנם הלכה כרבן גמליאל, שהאשה נאמנת לומר שנבעלה
לכשר, ומכל מקום את לא תעביד עובדא – אתה לא תעשה מעשה
להתירה, עד דאיכא – אלא במקום שיש דוב בשרין אצלה, אבל
ברוב פסולין יש לפסול מספק, וסבר אבאי שאף רבן גמליאל עצמו
לא הכשיר ברוב פסולים, ואם כן קשה, הרי חדא, במעשה בארוס
וארוסתו יוב פסולין אצלה, שהרי היא אסורה על כל אנשי העולם
באיסור אשת איש, ומותרת רק לארוס עצמו, ואם כן איך אמר רב
יוסף שיש להכשיר משום שהלכה כרבן גמליאל, והרי אין
להכשיר במקום רוב פסולין.

השיב רב יוסף לאבאי: ולישעמיה – לשיטתך, שרבן גמליאל לא
הכשיר ברוב פסולים, תקשי לך הוה גופא – יקשה לך גוף דברי
שמואל, שמכך שלא אמר בפירוש שאף רבן גמליאל פוסל ברוב
פסולים מוכח שרבן גמליאל מכשיר אף בזה, ואם כן, מאחר
שאמר שהלכה כרבן גמליאל, כיצד חזר ואמר ואת לא תעביד
עובדא אלא ברוב כשרים, וכי מדוע לא נעשה מעשה כרבן
גמליאל, שנפסקה הלכה כמותו, אלא מאי את לך למימר – אלא
מה יש לך לומר בביאור דברי שמואל, שבאמת רבן גמליאל
מכשיר גם ברוב פסולין, והא לכתחלה קא דיעבד, כלומר,
לכתחילה ברוב פסולים יש לפסול מלהנשא לכהונה, אך
בדיעבד, שכבר נישאה לכהן, יש לפסוק כרבן גמליאל שמכשירה,
ואין להוציאה מבעלה. סיים רב יוסף את תשובתו לאבאי: והא נמי
– ואף מעשה זה של הארוס וארוסתו, הגם שרוב פסולים אצלה,
כדיעבד דמי – נחשב הוא כנידון של 'דיעבד', שהרי אם לא נאמינה
יצטרך הארוס לגרשה, ובדיעבד פוסקים כרבן גמליאל, המכשיר
אף ברוב פסולים, ואף שלגבי העובר של אותה ארוסה הנידון הוא
כלכתחילה, שהרי אינו נשוי עדיין, מכל מקום אם נפסול את הולד
לקהל, יחשוש הבעל שגם אשתו אסורה עליו, ויגרשה, ונמצא
שאתה מוציאה מבעלה, ולכן מכשירים גם את הולד.

הגמרא מבארת את שיטת רבי יהושע, שאין האשה נאמנת לומר
שנבעלה לכשר. מקשה הגמרא: רמי ליה – הקשה אבאי (לרבא)
[לרבא], ומי – וכי אמר רבי יהושע שהאשה אינה נאמנת לומר
לכשר נבעלתי, והיינו שאין מעמידים אותה בחזקת כשרות,
ורמיניה – והרי קשה על כך ממה ששינוי במשנה (עדיות פ"ח מ"א),
העיר רבי יהושע ורבי יהודה בן בתירא על אלמנת עיפה – אלמנת
אדם הבא ממשפחה שהתערב בה ספק חלל, ויש בה שתי ספיקות,
האם אותו אחד שהתערב במשפחה היה באמת חלל, ואף אם היה
חלל האם היא היתה נשואה לו או לאדם כשר מהמשפחה,
ומכונה 'עיסה' כיון שהעיסה מעורבת מכמה מיני מאכלים, ואף
דינה של אלמנה זו מעורב בכמה ספיקות, שהיא בשירה לכהונה,
משום שמעמידים אותה על חזקת כשרות ואין פוסלין אותה
מספק, ומוכח שרבי יהושע סובר שמעמידים את האשה בחזקת
כשרות, ולא כדבריו בסוגייתנו שפוסלים אותה מספק.

אמר ליה רבה לאבאי, הכי השקא – וכי כך נראה בעיניך עתה, שיש
לומר כן, והרי אין הנידונים שוים, דהתם, באלמנת עיסה, הטעם
שאנו מתירים אותה להנשא הוא מחמת החזקה שאשה שנישאת
בזדקת תחילה שבעלה כשר, ואחר כך נישאת, ומשום כך
מעמידים אותה בחזקת כשרות. אבל חדא, באשה שזינתה, וכי
אשה המזונה, בזדקת ומזונה רק עם אדם כשר, הרי ודאי שהיא
עושה כן אף עם פסולים, ולכן אין רבי יהושע מעמידה בחזקת
כשרות, אלא פוסלה מספק.

הגמרא מקשה סתירה אף בדברי רבן גמליאל: אמר חדא, וכי רק
דרבי יהושע אדרבי יהושע קשיא, ואילו דרבן גמליאל אדרבן גמליאל
לא קשיא, והרי מאותה משנה של 'אלמנת עיסה' יש להקשות
סתירה בדברי רבן גמליאל, דהא קתני בספא, אמר ליה רבן
גמליאל לרבי יהושע ורבי יהודה בן בתירא, קבלנו עדותכם
שאלמנת עיסה כשירה לכהונה, ואתם נאמנים בכך, אכל מה
נעשה שחרי גור רבן יוחנן בן זכאי שלא להושיב בית דין על כך
להתיר אלמנת עיסה לכהונה, אלא ודאי אסורה היא, שהכהנים
שומעין לכם רק אם תאמרו לחקק את אותה אלמנה ולאסורה, אכל
לא ישמעו לכם לקרב ולהתירה לכהונה. הרי שרבן גמליאל פסק
כרבי יוחנן בן זכאי שאלמנת עיסה אסורה לכהונה, ואין מעמידים
אותה על חזקת כשרות, ומדוע במשנתנו האמין לאשה האומרת
שנבעלה לכשר, ומשום חזקת כשרות.

רבא מיישב באופן אחר את שתי המשניות: אלא אמר חדא, כך יש
לתרץ את הסתירה, דרבן גמליאל אדרבן גמליאל לא קשיא, משום
דהתם, במשנה של מדברת ומעוברת, האשה טוענת כרי שנבעלה
לכשר, וברי בצירוף חזקת כשרות מתיר לכהונה. אבל חדא,
באלמנת עיסה, האשה עצמה טוענת רק ששוא כשר הוא, ולכן
החמיר רבן גמליאל שלא להעמידה על חזקתה. דרבי יהושע
אדרבי יהושע נמי לא קשיא וואף שאי אפשר לומר שהטעם הוא
משום שאשה שנשאת בודקת ונשאת, שהרי האשה עצמה טוענת
שמה ומודה שלא בדקה, דהתם, לגבי ראוה מדברת ומעוברת, יש
רק חד ספיקא – ספק אחד, האם נבעלה לכשר או לפסול, ולכן
החמיר רבי יהושע שאין להעמידה על חזקת כשרות, אבל חדא,
באלמנת עיסה, יש תרי ספיקי – שתי ספיקות, כלומר, ספק הבא
מכח ספק. הספק הראשון נולד באמו של אותו אדם, אם היתה
כשירה לכהונה או לא, ומכח זה נולד ספק אם בנה חלל או לא.
וכאשר נישאה לו אשה זו ונתאלמנה, הרי היא עצמה אלמנת ספק
חלל, וספק אם נפסלה על ידו או לא, ובשני ספיקות מיקל רבי
יהושע לילך אחר חזקת כשרות של האשה.

מסכמת הגמרא את סברתם של רבן גמליאל ורבי יהושע: הלכה,
לרבן גמליאל, אלים ליה – חזקה אצלו טענת כרי, דאפילו בחד
ספיקא, כגון בראוה מדברת ומעוברת, נמי מכשיר, בצירוף לחזקת
כשרות, וקיל ליה – וחלשה אצלו טענת שפא, דאפילו בספק
ספיקא נמי פסיל, ולכן באלמנת עיסה פוסל רבן גמליאל אפילו
שיש ספק ספיקא, כיון שהאשה טוענת שמא. ואילו לרבי יהושע,
אלים ליה – חזקה אצלו סברת האיסור במקום שיש חד ספיקא,
כגון בראוה מדברת ומעוברת, דאפילו בטענת כרי נמי פסיל, וקיל
ליה ספק ספיקא, כגון באלמנת עיסה, דאפילו בטענת שפא נמי
מכשיר.

הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין 'אלמנת עיסה': תנו רבנן,
איוויה אלמנת עיפה – אלמנת אדם שהוא ספק פסול, שהעידו
עליה רבי יהושע ורבי יהודה בן בתירא שהיא כשירה לכהונה, כל
שאיין בה – בספקותיה לא משום ספק מפורות – שבעלה אינו ספק
ממור, ולא משום ספק נתינות – שאינו ספק נתין, ולא משום ספק
עבדי מלכים – שאינו ספק עבד, שאם יש בו אחד מספיקות אלו
האסורים בקהל אין אלמנתו כשרה, ולא הכשיר רבי יהושע אלא
אלמנת ספק חלל. אמר רבי מאיר,

כתובות. פרק ראשון – בתולה נשאת דף יד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רש"י תוספות

אין מינאָן – אמת, ממני הווא. **ובחא** **בי** **למודי** **כו'** – דקא אמרת ועוד. ארוסה הכל פסולין
אעלה חוץ מן הארוס. **הא** **לכתחלה** – אם בא בחן לימלך לבית דין, לא שרינן ליה לבנוסה
אלא אם כן וידו רוב שרינס **אעלה**. **דייביר** – אם נשאה חוץ ואל גמלך, לא מפקינן לה מיניה.
והא **נמי** **באריעדר** **דמי** – שותעעברא ואתא בא פסולא העובר לאושרה על הארוס, דאם אין
אתא חוץ וידו רוב שרינס **אעלה**. **אמר** – מוציא לאשה ממנו.

אין, מינאי. אמר רב יוסף: למאי ניוחש לה? חרד -
דהא קא מודה, ועוד: הא אמר רב יהודה אמר שמואל:
הלכה דרבן גמליאל. אמר ליה אבוי: ובקא, כי לא מודה
מכשר רבן גמליאל? והאמר ליה שמואל לרב יהודה:
שנינא! הלכה דרבן גמליאל, ואת לא תעביד עובדא עד
דאיכא רוב כשרין אצלה. והכא - רוב פסולין אצלה!
ולמיטעמך, תקשי לך היא גופא: הלכה - ואת לא תעביד
עובדא?! אלא מאי אית לך למומר: הא - לכתחלה,
הא - דינעבר, והא גמי, דינעבר דמי. רמי ליה אבוי
לרבא: ומי אמר רבי יהושע אינה נאמנת? ורמינהו:
העיד רבי יהושע ורבי יהודה בן בתירא על אלמנת
עיסא שהיא כשרה לכהונה! אמר ליה: הכי השתא!
התם - אשה נישאת - בודקת ונישאת, הכא - אשה
מונה - בודקת ומונה?! אמר רבא: דרבי יהושע אדרבי
יהושע קשיא, דרבן גמליאל אדרבן גמליאל לא קשיא?
והא קתני ספא, אמר להו רבן גמליאל: קבלנו עדותכם,
אבל מה געשה שהרי גזר רבן יוחנן בן זבאי שלא
להושיב בית דין על כך, שהפגנים שומעין לכם לרחק
אבל לא לקרוב! אלא אמר רבא: דרבן גמליאל אדרבן
גמליאל לא קשיא; התם - ברי, הכא - שפא. דרבי
יהושע אדרבי יהושע גמי לא קשיא; התם - חד ספיקא,
הכא - תרי ספיקי. הלכך, לרבן גמליאל - אלים ליה
ברי, דאפילו בחד ספיקא גמי מכשיר. וקול ליה שפא,
דאפילו בספק ספיקא - גמי פסיל. לרבי יהושע אלים
ליה חד ספיקא, דאפילו בכרי גמי פסיל וקול ליה ספק
ספיקא, דאפילו בשפא - גמי מכשיר. תנו רבנן: איזוהי
אלמנת עיסא - כל שאין בה לא משום ממזרות, ולא
משום גתניות, ולא משום עבדי מלכים. אמר רבי מאיר:

אפילו אחר הגט — והוא ישראל ולא כהן. וספק בן שבעה לאחריו, ובנו של כהן הוא, הרי ספק חלל. הרי ספק ספקיא: שמה אינו בנו של כהן, ואם תמצא לומר בנו הוא — שמה לא היתה אמו גרושה אלא אלמנה. ולהכי קרי לה עיסה, שיש בה יחויב ספקיות דרבה, כניסה זו שהיא בלסה. והא דמרינן לקמן "כל שנטמע בה ספק חלל" — היינו מפרשה. כל שנטמעו בה ספק עירובי חלל. נטמע — נתערב. איזוהי אלמנת עיסה — שהעידו עליה שהיא כשרה. כל שאין — בעירובי ספקותיה לא ספק ממוזות ולא ספק נתינות ולא ספק עבדי מלכים, אלא ספק חלל לבדו. משום הריא נקט עבדי מלכים, משום עבדי שלמה שהיו עשירים ובעלי ירוע ונשאו להם בנות ישראל. ובגון קרי של הדרוס שהיה עבד לבית חששמיא, וברדו ידיו ומלך.

שמעתי

דמי, דהא מודה דהבא אינו אלא שזיה אומר שבא עליה, דפשיטא שלא היה מונב אחריה
לאורבה שלא תזנה, ובין לרב ובין לשמואל אסור הוא בבתי ישראל, דשדוקי דקאמור לשמואל
היינו — דאסור בבתי ישראל לכלולה לשינוי בדפכר בתרא וקדושיהן ולשינוי בדבוקין נמי קשה
טפי, דמשמע דאפילו על ידי בדיקת האם לא מיתבשר אלא לרבן גמליאל, אבל לרבי יהושע
למאי ניהושע לה? **הדא** —
רב רב יהודה אמר שמואל:
אפי' ובהא, פי לא מודה
ליה שמואל לרב יהודה:
את לא תעביד עובדא עד
כא — רוב פסולין אצל!
הלכה: ואת לא תעביד
למימר: הא — **לכתחלה,**
עבד דמי. רמי ליה אפי'
אינה נאמנת? וימיניה:
ה בן בתירה על אלמנת
אמר ליה: הכי השתא!
ות ונישאת, הכא — אשה
רבא: דרבי יהושע אדרבי
הדרבן גמליאל לא קשיא?
גמליאל: קבלנו עדותכם,
רבן יוחנן בן זכאי שלא
בהנים שומעין לכם לרחק
כא: דרבן גמליאל אדרבן
ברי, הכא — שמוא. דרבי
קשיא: הנהם — חד ספקא,
רבן גמליאל — אלים ליה
מכשיר. וקיל ליה שמוא,
פסיל. לרבי יהושע אלים
נמי פסיל וקיל ליה ספק
מכשיר. תנו רבנן: איזויה
לא משום מקורות, ולא
יי מלכים. אמר רבי מאיר:
שמעתי
(קידושין טז, ב.) כל הארצות עישה לארץ ישראל, וא"י עישה לכלב, ובוטוספתא תניא: מפני מה
אמור עישה פסולה — מפני ספקי חללין, ומה ספקי חללין שיין לאלו הפירושיהן? ונראה לרבינו
יצחק ולרבינו יצחק בן אשר: דעישה קורא במשפחה ששנמע בהם ספק חלל אחד, ואז הריבה
ספק שותלים. ולדבי חשיב ליה ספק ספקא, דלא אחד דרוב מבני משפחה פסול את הוא אלא
ספק שנתערב בהן, אם לאו. ולקמן גרסינן: איזוה עישה — כל ששנמע בה בו, ולא גרסינן
אלמנת. והכי איתא בירושלמי. ואפילו גרסינן אלמנת, כל ששנמע בה — קאי איעשה. ואם
נאמנ: בדפכר "עשרה יוחסין" (שם תע"א) ששנמע דאפילו נאן נומשך אלמנת עישה מודה
בבת דפסולה, גבי הא דאמר רב חסדא: הכל מודים באלמנת עישה שפסולה לכהונה בו,
לספקא מהני תנא, דתנן: העיד רבי יהושע בו, ומה ליה אלמנה מה ליה בו, דנמי הוא ספק
ואפילו נמו באלמנתו ויהי לומר: דבתי עישה איז ליה חוקה בדכשרות. ואף על גב דבעלמאן מקילין
נאט את סתור רובא. **ררבי** יהושע אדרבי יהושע לא קשיא — חזשאת לא מצי לשניי דברות
קשה לרבינו תם על גרסת הספרים דגרסי אלמנת עישה, דאם בן אית ליה לרבי יוסי דאלמנת
פרק "עשרה יוחסין" (שם) אמר בהדיא דלרבי יוסי אלמנת עישה פסולה לכך מוזק רבינו תם
לרשומא. לרחק ולקרב, לאסור ולתתיר. והכי פירושו: נאמנת לטורע עצמה בצינוח או בשתיקה,
(בבב, ב.) ממזרים ונתנים עתידין לטורע. לרחק ולקרב — שיין אחללות. כדתנן: הבהנים שומעים
לא דפריי כשהם שותק (בתוכות נט, ב.) טמאה וטוהרה סלקא דעתך — הנהם דכילי כל פסולי בחד
לשון פסולתא וטוהרה. נאמנת בט — משום שטורע לקרב ולתתיר, ואף על גב דלמטאן נאמנת
בצינוח או בשתיקה ולטורע את הבת — כל שאין בה בו, והכי משמע בחוטפתא. דקתני: נאמנת
יוסי אדרבי יוסי, דהא דאכשר רבי יוסי בשתוק ממזר — אגוף העישה קאי, להכשיר את הבת,
ושום דאי פוסל רבי יוסי אפילו את האלמנה, כדמוכא נמי בקדושין. וכדריב רבינו תם ששנמע
כל שאין בה אחד מכל אלו בתה כשרה, אלמא דבמשורת דבתי מיירי, ולא באלמנה. ומיזוה קשה
בדלל חלל בין צוח בין שתק כשר, אם בן היכי מפשה את דקתני לרחק? ואומר רבינו יצחק. דהא
בלב אלא לעולם שותק — פשיטא דפסיל. ודא דמפרש דנאמנת לרחק — אלא לעולם שותק.

לא משום ממזרות בו – הא דלא חשיב עמומי ומואבי – משום דלא פסיקא, דזכרים אסורין ונקבות מותרות. ומצרי ואדומי לא חשיב, דאינן אסורין אלא עד דור שלישי. ו**תו**ן רבי שמעון בן אלעזר אומר איחודי עיסה כל שנשבע בה ספק חלל והאמרת רישא חלל כשר – הכי גרסינן בכל הספרים, ובפירוש רבינו חננאל. ומפרש: כל שנשבע בה ספק חלל, הא ודאי חלל – פסול. והא אמרת רישא חלל כשר, והיינו ודאי חללו ואין נראה, דמאי פריך מתנא קמא? דלמא תנא קמא פליג עליה: ופירוש הקונטרס וגרסוה עיקר.

ממזר צווח חלל שותק איכא בינייהו – תימיה: דהוא ליה למימר ממזר צווח ושותק וחלל שותק איכא בינייהו! בדממזר שותק נמי פליג, דהא מבשר ליה רבי שמעון בן אלעזר: **אבל** ממזר צווח חלל שותק פסול – ואם תאמר: ממזר צווח מנא ליה דפסל רבי שמעון בן אלעזר? ואומר רבינו יצחק: מדתקני במלתיה איחודי עיסה – כל שנשבע בה ספק חלל, דלא הוה ליה למימר אלא מכירין ישראל ממזרים שביניהם, ואין מכירין חללין שביניהם, דמניה שמעין בחלל צווח דכשר, כי הכי רבי הוצרך להשימיענו כל שנשבע בה ספק ממזר. אלא ודאי אתא למידק דחלל צווח דוקא כשר, הא ממזר צווח – פסול. **מסתרייה** דלא מפקין ליה מקהל – ואם תאמר: מה צריך להאי טעמא? לימא: הא דשתיק – משום דאדורי קא מורי, דהא ממזר שותק פסול לתנא קמא משום דשתיקה כהדואה, והוא הדין דחלל שותק לרבי שמעון, דפסול מהאי טעמא! ואף על גב דרבי ממזר שותק לדידיה לא הוי שתיקה כהדואה – היינו משום דסבר דממזר קלא אית ליה, ויש לומר: דרבי פירושא: סבר מסיחיה דלא מפקין ליה מקהל (כהונה). פירוש: אפילו מקהל כהונה, אף על פי שזה מדרפו וקורוהו חלל – סבור דאין מוציאין אותו מקהל כהונה, וסבור אמ יצווח יחזור לברר הדבר ויפסלוהו, וטעם זה שייך גם בממזר שותק לתנא קמא, ולא נאמר דשתיקה כהדואה, וכן פירש בקונטרס. **במאן** אי כרבן גמליאל אפילו ברוב פסולין נמי מכשר – ואם תאמר: והא לא מכשר ברוב פסולין אלא כשטוענת ברי, ואית לה מינו דאי בעיא אמרה לא נבעלה, או בלא מינו דהיכא דאיכא למימר בודקת ומזנה, אבל הכא, אפילו טוענת ברי – הא לית לה מינו, וליכא למימר בודקת ומזנה, דהא נאנסהו ואפילו אם נאמר דהכא לא ראה שנאנסה, אלא היא אמרה כן, דאית לה מינו – אם כן תקשי להלכא אהלכא, דלמקנן פסיק רב הלכה כרבי יוסי, ולעיל חללין רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן גמליאל! ואין נראה לומר דפליגי, דאם כן מאי מייחי אעובדא דארסו וארסותו מרב יהודה אמר שמואל, וכן לעיל (ג.א.) פריך להלכא אהלכא, קיימא לן כרב נתנן דריני כר ואורבה הא רב פסיק כרבי יהושע וקיימא לן כרב באיסורי! ויש לומר, דרבי פירוש: במאן, אי כרבן גמליאל ובטוענת ברי, ובלא ראה שנאנסה, דאיכא מינו – אפילו ברוב פסולים נמי מכשר, ואיכר נמי כשראיה מדברת, דאי לא ראה מדברת – מאי פריך אי כרבי יהושע אפילו ברוב כשרים נמי פסול! ומשני

אמר

שמעתי כל שאין בה אחד מכל אלו – משיאין לכהונה. רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי מאיר, וכן היה רבי שמעון בן מנסיא אומר כדבריו: איחודי אלמנת עיסה – כל שנשבע בה ספק חלל. מכירין ישראל ממזרים שביניהם, ואין מכירין חללין שביניהם. אומר מר: איחודי אלמנת עיסה – כל שאין בה לא משום ממזרות, ולא משום נתינות, ולא משום עבדי מלכים. הא חלל – כשר. מאי שנא הנהך – דאורייתא, חלל נמי דאורייתא! ותו, אומר רבי מאיר: שמעתי כל שאין בה אחד מכל אלו משיאין לכהונה, היינו תנא קמא! ותו, רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי מאיר, וכן היה רבי שמעון בן מנסיא אומר כדבריו: איחודי אלמנת עיסה – כל שנשבע בה ספק חלל, מכירין ישראל ממזרים שביניהם ואין מכירין חללין שביניהם, והא אמרת רישא חלל כשר! אומר רבי יוחנן: "ממזר" – צווח, ו"חלל" – שותק, איכא בינייהו. תנא קמא סבר: כל פסול דקרו ליה ושתיק – פסול. והכי קאמר תנא קמא: איחודי אלמנת עיסה – כל שאין בה לא שותק ממזרות, ולא שותק נתינות, ולא שותק עבדי מלכים, ולא שותק חלל. וקאמר ליה רבי מאיר: הנהך הוא – דקא פסיל ליה פקחל, אבל שותק חלל – כשר, והא דשתיק – משום דלא איכפת ליה. וקאמר ליה רבי שמעון בן אלעזר לתנא קמא דרבי מאיר: אי שמעי לך דמכשר רבי מאיר בשתיקה – לא דקרו ליה חלל ושתיק, אלא דקרו ליה ממזר ושתיק, והאי דשתיק – סבר: ממזר קלא אית ליה. אבל "ממזר" וצווח, "חלל" ושותק, פסול, והאי דאשתיק – סבר: מיסתרייה דלא מפקי ליה מקהל. תני חדא: רבי יוסי אומר שותק ממזר – כשר, שותק חלל – פסול. ותניא אידך: שותק חלל – כשר, שותק ממזר – פסול! לא קשיא: הא – תנא קמא אליבא דרבי מאיר, הא – דרבי שמעון בן אלעזר אליבא דרבי מאיר. **משנה אומר יוסי: מעשה בתינוקת שירדה למלאות מים מן העין, ונאנסה, אומר רבי יוחנן בן גוריון: אם רוב אנשי העיר משיאין לכהונה – הרי זו תינשא לכהונה. **גמרא** אומר ליה רבא לרב נחמן: רבי יוחנן בן גוריון דאמר **במאן?** אי כרבן גמליאל – אפילו ברוב פסולין נמי מכשר, אי כרבי יהושע – אפילו ברוב כשרים נמי פסיל! אומר ליה: הכי אומר רב יהודה אומר רב:**

בקורות

שמעתי בו' – לקמיה פריך: היינו תנא קמא, דתנא קמא נמי הכי אמר, דמשום דאין בה אחד מכל אלו העידו עליה להבשיר. מכירין ישראל כמזרין שביניהם – וספק ממזר יש לך להבשיר, דאי ממזר הוה – מידע הוה ידעי ביה, ואין מכירין חללין שביניהם – וספק חלל יש לך לפסול. ולקמיה פריך: הא אמרת רישא: איחודי אלמנת עיסה – כל שנשבע בה ספק חלל, אלמא ספק חלל כשר. הא חלל כשר – משום ספק חלל לא פסיל לה. **מאי שנא הנהך** – דפסיל לה ספק דידהו. **דאורייתא** – משום דודאין פוסלין מן התורה בביתא, דנפקא לן ביבמות (סח.א) מיכי תהיה לאיש ור', כיון שנבעלה לפסול לה – פסלה, חלל נמי – ודאי פסול מדאורייתא, וליפלין לא התם מלא יחלל ורע", מקיש ורע לו, מה הוא פוסל בביתא – אף ורע פוסל, והוא גופיה נפקא לן מלא יחלל, שני חלולין במשמע, אחד לורע ואחד לאשתו. רבי שמעון בן אלעזר בו' – סיפא דמילתיה ארישא דמילתיה פריך, דקתני סיפא: אין מכירין חללין שביניהם, משמע אפשר שהיה חלל אבל לא היו מכירין בו, אלמא אית ליה דפסיל. ורישא אמר: איחודי אלמנת עיסה, דהבשיר כל שנשבע בה ספק חלל. **אמר רבי יוחנן** כמזר צווח וחלל שותק איכא בינייהו – אדם שבשקורין אותו ממזר הוא צווח, ובשקורין אותו חלל – שותק, איכא בין רבי מאיר לתנא קמא ובין תנא קמא, דברייתא אליבא דרבי מאיר ורבי שמעון בן אלעזר אליבא דרבי מאיר. **תנא קמא סבר** כל פסול דקרו ליה ושתיק פסול – דהדואה היא, וכל שאין בה לא משום ממזרות בו' דקאמר – אשתיקות קאי, והכי קאמר איחודי אלמנת עיסה – להבשיר. כל שאין בה לא שותק ממזרות ולא שותק נתינות – וכיון דתלה טעמא בשתיקה, הוא הדין לכל שותקי פסול, ולא הוצרך למנות את כולם. ובאיוז הבשיר – באשת ספק חלל שאנו מכירין את פסיק, שנתגרשה אמו ספק, אבל מי שאין מכירין בו, ושמענו שפוסלין אותו ושותק – פסול. וקאמר ליה רבי מאיר – דוקא הני, אבל שותק חלל לא פסול, והא דשתיק – לאו משום דאורי, אלא משום דלא איכפת ליה, הואיל ולא פסול קהל הוא. והיינו דקאמר כל שאין בה אחד מכל אלו שתיקות – משיאין בנותיהן לכהונה, ואפילו יש בו שותק חלל. וקאמר ליה רבי שמעון לתנא קמא – לאו לתנא קמא דברייתא קאמר, דהדואה רבנן היא, אלא לתנא ששנה דרבי רבי מאיר בבית המדרש, ואמר בשם רבי מאיר שמעתי כל שאין בה בו' אי שמעי לך בו' – דהכי קאמר: יצונו היא אלמנת עיסה – כל שנשבע בה ספק חלל שאנו מכירין את פסולו, שהיתה אמו ספק גרושה, אבל שותק חלל ואין אנו מכירין בו – פסול, כתנא קמא. ומיהו, בהא פליג רבי מאיר אתנא קמא: דאיתו כל פסול דשתיק ביה פסיל, ולרבי מאיר חלל שותק הוא דפסול, דסבר מסיחיה דלא מפקי ליה מקהל, ואם אני צווח – יכריחו עלי, וידע פסולי בברור. ועבשין אין מכירין ישראל חללין שביניהם. אבל שותק ממזר – כשר, דהאי דשתיק, סבר: הכל יודעין שאני ממזר, דמכירין ישראל ממזרין שביניהם. **משנה** מן העין – מן המעיין. **אם רוב העיר** – כשרין להשיא בנותיהן ואלאמנותיהן לכהונה, שאין רוב בני העיר מן הפוסלין אשה לכהונה בביתא – אף זו תינשא לכהונה. **גמרא** דאמר במאן – דבעי רוב כשרין, אפילו ברוב פסולין נמי מכשר – דהכא משום דאיכא תרי רובי לכשרות – אבשרה, וכדרב יהודה. ולמקנן מפרש טעמא ואזיל מאי שנא תרי רובי מחד רובא.

בדברי תנא קמא, שהם שתוק ממזר נתן ועבד, 'משיאין לכהונה',
ואף אם הוא שתוק חלל, ושלא כדברי תנא קמא הפוסל גם שתוק
חלל.
ועל זה קאמר ליה רבי שמעון בן אלעזר לתנא קמא ששנה את
דבריו דרבי מאיר, אי שמעיך לך – אם אכן שמעת דמכשר רבי מאיר
בשתוקה, לא – אין זה כמו שאמרת, שהוא מכשיר באופן דקרו ליה
חלל ושתוק, שבאופן זה פסול הוא, אלא רבי מאיר הכשיר באופן
דקרו ליה ממזר ושתוק, והטעם לכך, דהא דשתוק אין זו ראייה
שמודה, אלא סבר – חושב אותו אדם, למה לי לצווח, הרי מי
שהוא ממזר, קלא אית ליה – יש קול שממזר הוא, שמכירים
ישראל ממזרים שביניהם, וכיון שאין עלי קול, איני צריך למחות
על לעז זה. אבל אדם שכאשר מכנים אותו ממזר וצווח שאינו
ממזר, וכשמכנים אותו חלל ושתוק, פסול – אנו תולים שאכן הוא
חלל, והא דשתוק – והטעם ששתק ולא מחה כשכינוהו חלל,
משום שאין מכירין ישראל חללים שביניהם, וסבר אותו אדם,
מיסתויה דלא מפני ליה מקהל – די לי בכך שאין יודעים על פסולי
ואין מוציאים אותי מקהל כהונה, ואם אצווח ואמחה יבררו את
הדבר, ויגלו שאכן אני חלל, ולכן סובר רבי מאיר שהשתוק
כשמכנים אותו חלל, פסול.
הגמרא מקשה סתירה בין הברייתות בענין זה: תני קדא – שנינו
בברייתא אחת, רבי יוסי אומר, שתוק ממזר – אדם ששותק
כשמכנים אותו ממזר, בשר. ושתוק חלל, פסול. ותנאי אידך –
ובברייתא אחרת שנינו בהיפך, שתוק חלל, בשר. שתוק ממזר,
פסול.
מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא – הברייתא השניה היא כדעת תנא
קמא אליבא דרבי מאיר, ששתוק ממזר פסול, כיון שלא היה לו
לשתוק על לעז הפוסלו לבא בקהל, אבל שתוק חלל בשר, כיון
שאינו צריך למחות על לעז שאין בו פסול קהל. והא – והברייתא
הראשונה, דעת רבי שמעון בן אלעזר אליבא דרבי מאיר היא,
ששתוק חלל פסול, כיון שאין ישראל מכירים את החללים
שביניהם, והוא שתוק כדי שלא יבררו את פסולו, ושתוק ממזר
כשר, כיון שמכירים ישראל ממזרים שביניהם, ואינו חושש למחות
באומרים שהוא ממזר.

משנה

משנתינו ממיכה לדון באשה שנבעלה ואין ידוע אם לכשר או
לפסול: אמר רבי יוסי, מעשה בתינוקת – ילדה, שפרדה למלאות מים
מן העין – מן המעיין שמוחוץ לעיר, ונאנסה, ואין ידוע אם הבעל
נזיר, אם רוב אנשי אותה העיר משיאין לכהונה – ראויים להשיא
לכהונה, כלומר, כשרים הם, ועל כן אלמנותיהם ובנותיהם
כשרות לכהונה, הרי זו – אותה תינוקת תינשא לכהונה, שמן
הסתם נאנסה על ידי אדם כשר שאינו פוסל אשה בביאתו.

* * *

נמרא

הגמרא מבררת כדעת מי נשנתה משנתינו: אמר ליה רבא לרב
נחמן, רבי יוחנן בן נורי, שהכשיר ברוב כשרים, דאמר בנאן –
כדעת מי הוא סובר, במחלוקת של רבן גמליאל ורבי יהושע
במשנה לעיל (א), אי ברבן גמליאל, המכשיר אשה שנבעלה
וטוענת לכשר נבעלתה, הרי התבאר לעיל (א) ששפילו ברוב פסולין
נמי מכשר רבן גמליאל, ומדוע הצריך רבי יוחנן בן נורי רוב
כשרים. ואי ברבי יהושע הפוסל, הרי התבאר (שם) ששפילו ברוב
כשרים נמי פסיל רבי יהושע, ומדוע הכשיר רבי יוחנן בן נורי ברוב
כשרים.
מבאר הגמרא: אמר ליה רב נחמן, באמת רבי יוחנן בן נורי סובר
כרבי יהושע, שאף ברוב כשרים האשה פסולה לכהונה, אך כאן
יש טעם מיוחד להתירה, דהכי – וכך – אמר רב יהודה אמר רב,

שמעתי שהעידו, שכל שאין בה אחר מכל אלו – ספק ממזרות,
נתינות ועבדות, משיאין את אלמנותיהן לכהונה, ולהלן תבאר
הגמרא במה הוא חולק על תנא קמא. רבי שמעון בן אלעזר אומר
משום רבי מאיר, וכן היה רבי שמעון בן מנסיא אומר בדרביו, איזוהי
אלמנת עיפה שהכשירה רבי יהושע, כל שנשמע בה ספק חלל,
הוסיף רבי מאיר וביאר, מכירין ישראל את הממזרים שביניהם, ואין
מכירין את החללים שביניהם, ולהלן יבוארו דבריו.
חזרת הגמרא לבאר את כל דברי הברייתא: אמר מר, איזוהי
אלמנת עיפה שכשרה, כל שאין בה לא משום ספק ממזרות, ולא
משום ספק נתינות ולא משום ספק עבדי מלכים. ומשמע שרק ספק
פסולי קהל אלו פוסלים את נשותיהם לכהונה, הא – אבל ספק
חלל, בשר – אלמנתו מותרת, וקשה, מאי שנא הנה – במה שונים
פסולי קהל שספקותיהם פוסלים את נשותיהם לכהונה, הרי זהו
משום שפסולים אלו כשהם ודאים, פוסלים את האשה לכהונה
מאדאורייתא, ולכן אף במקום ספק פסולה, והרי חלל נמי פוסל את
אשתו לכהונה מדאדורייתא, ומדוע אלמנת ספיקו כשירה.
ותו – ועוד קשה, שנינו בברייתא, אמר רבי מאיר, שמעתי שכל
שאין בה אחר מכל אלו הפסולין לקהל, ממזר נתן ועבד, אלא רק
ספק חלל, משיאין לכהונה, וקשה, שהרי היינו – אלו הם דברי תנא
קמא, שרק אלמנת ספק חלל כשירה, ולא אלמנת ספק שאר
הפסולים, ומה הוסיף רבי מאיר על דבריו.
מוסיפה הגמרא ומקשה: ותו, שנינו בברייתא, רבי שמעון בן אלעזר
אומר משום רבי מאיר, וכן היה רבי שמעון בן מנסיא אומר בדרביו,
איזוהי אלמנת עיפה שהכשירה, כל שנשמע בה ספק חלל, אבל ספק
ממזר או פסול אחר, פסולה, והוסיף רבי מאיר, מכירין ישראל
ממזרים שביניהם, וזו סברא להכשיר אלמנת ספק ממזר, שאילו היה
ממזר היו יודעים זאת, ואין מכירין חללים שביניהם, ולכן יש לפסול
אלמנת ספק חלל. וקשה, הא אמרת רישא – והרי בתחילת דברך
אמרת שספק חלל בשר – אלמנתו מותרת, ובסיום דברך מבואר
שרק ספק ממזר כשר משום שמכירים ישראל ממזרים שביניהם,
אבל ספק חלל פסול.
הגמרא מבאר את המחלוקת בברייתא, ובכך יתורצו כל
הקושיות: אמר רבי יוחנן, אדם שאם מכנים אותו ממזר הוא צווח
ומוחה שאינו ממזר, וכשמכנים אותו חלל הוא שתוק, איבא בינייהו
– הוא האופן שנחלקו בו התנאים בברייתא, ומחלוקתם היא האם
שתיקתו נחשבת כהודאה שהוא חלל, שהרי כשכינוהו 'ממזר' לא
שתק, או לא.
מבאר הגמרא לפי זה את סברת מחלוקתם ואת דבריהם
בברייתא: תנא קמא סבר, כל שם פסול דקרו ליה לאדם ושתוק –
ואינו מוחה, זו ראייה שאכן הוא פסול, ששתיקתו כהודאה. והכי
קאמר תנא קמא, איזוהי אלמנת עיפה שרבי יהושע מכשיר ורבן
גמליאל פוסל, כל שאין בה באלמנה, לא שתוק ממזרות – שבעלה
אינו פסול מחמת ששתק כשקרו לו ממזר, ולא שתוק נתינות ולא
שתוק עבדי מלכים ולא שתוק חלל – שבעלה לא שתק כשכינוהו
באחד משמות אלו, שכיון ששתיקה פוסלת אין להכשיר אלמנת
עיסה גם באופן שבעלה שתק כשכינוהו חלל, והאופן שאלמנת
עיסה' כשירה הוא רק כשידוע שבעלה היה ספק חלל, ואין לנו
סיבה לפסולו בודאות מחמת ששתיקה כהודאה. נמצא שלדעת
תנא קמא, לגבי פסול שמחמת שתיקה אין חילוק בין ממזרות
לחללות, ותמיד נפסל בשתיקתו.
ממשיכה הגמרא ומבאר: וקאמר ליה רבי מאיר לתנא קמא, דוקא
הנה – באלו, פסול ממזר נתן ועבד, הוא ששתיקתו כהודאה,
משום דקא פסיל ליה בקהל – שהמכנה אותו כך מוציא עליו לעז
שהוא פסול לבא בקהל ישראל, שהרי לממזר נתן ועבד אסור
לישא בת ישראל, ואין לאדם לשתוק כשמוציאים עליו לעז כזה,
ולכן שתיקתו נחשבת כהודאה, אכל שתוק חלל – אדם ששותק
כשמכנים אותו 'חלל', שאין זה אלא פסול כהונה, בשר. והא
דשתוק – ומה שהוא שותק, זהו משום דלא איבא ליה במה
שמכנים אותו חלל, כיון שגם לדברי המלעין כשר הוא לבא
בקהל, ואין שתיקתו כהודאה. וכך פירוש דברי רבי מאיר,
שמעתי, כל שאין בה אחד מכל אלו, כלומר מאלו שהוזכרו

והיה ראוי ללכת בהם אחר הרוב, גזרו לפוסלה מחשש שיבואו
לסמוך על רוב עיר לבד, ורק כשיש רוב עיר ורוב סיעה שאין
לחשוש לכלום, הכשירה.
מקשה הגמרא: ומי בעינן תרי ריבי – וכי מצינו שגזרו חכמים
להצריך 'שני רוב' מחשש שיבואו לסמוך על הרוב ב'קבוע',
והתניא בברייתא, תשע חנויות הקיימות בעיר, שכולן מוכרות בשר
שחוטתה, וחתנת נוספת מוכרת בשר נבלה, ולקח אדם בשר
מאתה מהן, ואינו יודע מאי מהן לקח, אם מחנות שמוכרת בשר
שחוטתה או מחנות שמוכרת בשר נבילה, ספיקו – ספק הבשר
אסור, ואף שרוב החנויות כשרות הם, מכל מקום כיון שהספק
הנולד לו הוא כלפי החנות, שאינו יודע באיזו קנה, והחנויות
קבועות הן, אין הולכים בהם אחר הרוב. וכן נמצא – ואם נמצא
בשר בשוק ואין ידוע מאיזה חנות הוא בא, הלך אחר הרוב, והיינו
כיון שהספק נולד לאחר שהבשר פרש מהחנות, נמצא שאין הספק
על החנות אלא על הבשר עצמו שיצא מאחת החנויות, מהיכן
יצא, ובזה אנו אומרים שכל הפורש מסתבר שפרש מהרוב, וכיון
שרוב החנויות מוכרות בשר כשר מחזיקים אנו בכשרות אף את
חתיכה זו. ומוכח שאין גזרין שלא לילך אחר הרוב בפורש,
מחשש שילכו אחר הרוב גם בקבוע, ואף במקום שאין שני רוב.
הגמרא מוכיחה שבברייתא אין 'שני רוב' – וכי תימא – ואם תרצה
לומר שמדובר בברייתא באופן שאין דלתות המדינה נעולות, דקא
אחי לה ריבא מעילתא – שיתכן שהבשר בא מחוץ למדינה, וכגון
שהתנה שיריה של טבחי ישראל עוברת דרך העיר, או שרוב טבחי
המדינה ישראל הם, ונמצא שיש גם רוב חנויות העיר שכשירות,
וגם רוב הבשר שבא מחוץ לעיר כשר, ולכן לא גזרו בו משום
מקום שהבשר קבוע, והא – והרי אמר רבי זירא, שהולכים אחר
הרוב אף על פי שדלתות המדינה נעולות, ובדאי לא בא הבשר
מחוץ למדינה, ואין כאן אלא רוב אחד, ומוכח שהולכים אחר רוב
אחד, ואין גזרין בו מחשש שילכו אחריו אף במקום שהוא קבוע.
מתרצה הגמרא: אכן במעיקר הדין אין צורך ב'שני רוב', אלא לגבי
אשה, מעלה עשו ביהסיון, שלא להכשיר את האשה והולד
לכהונה אלא אם כן יש שני בירורים של רוב.

הגמרא מבררת את עיקר הדין של רבי זירא, שב'קבוע' אין
הולכים אחר הרוב: גופא, אמר רבי זירא, כל קבוע – כל מקום
שהרוב והמיעוט קבועים במקומם ולא פרש אחד ממקומו, אלא
דנים אנו על הקבוע כשהוא במקומו, אין לילך אחר הרוב אלא
במחצתה על מחצתה דמי – נחשב הדבר כאילו יש כאן מחצתה על
מחצתה, כל קבועא, כגון שיש רוב פסולים ומיעוט כשרים, שאין
הולכים אחר רוב הפסולים, וכן לחומרא, כגון שיש רוב כשרים
ומיעוט פסולים, שאין הולכים אחר רוב הכשרים, אלא בשני
האופנים נשאר הדבר בספק.
מבררת הגמרא: מנא ליה לרבי זירא הא – מנין למד רבי זירא דין
זה, שאין הולכים אחר הרוב בקבוע, אילימא – אם תאמר שלמד
כן מהברייתא המוזכרת לעיל, תשע חנויות שכולן מוכרות בשר
שחוטתה וחתנת נוספת מוכרת בשר נבלה, ולקח אדם בשר מאחת מהן
ואינו יודע מאי מהן לקח, ספיקו אסור. וכן נמצא – אך בשר
שנמצא בשוק ואין ידוע מהיכן בא, הלך אחר הרוב, וכשר הוא.
ומבואר ברישא שאם לקח מהחנות אין הולכים אחר הרוב, משום
שהחנויות קבועות, וכל קבוע כמחצה על מחצה, דוחה הגמרא:
התם לחומרא – מהברייתא שם מוכח רק שמחמירים ואין הולכים
בקבוע אחר הרוב, אך מנין לרבי זירא שאפשר אף להלך.
אמר רבי זירא ודינה כמה ששנינו בברייתא לגבי ספק
טומאת שרץ, תשעה צפרדעים מתים, שאינם מטמאים טומאת
נבילה, ושרץ אחד מת, שטמא טומאת נבילה במיתתו מונח
ביניהם, ונגע אדם באחד מהן, ואינו יודע מאי מהן נגע, ספיקו
טמא. ומבואר, שאף שרובם צפרדעים שאינם מטמאים, מכל מקום
ספיקו טמא, משום שקבועים הם וכל קבוע כמחצה על מחצה.

ב'קבועות' – [עגלות] של העיר ציפורי היה אותו מעשה של התניוקת
המבואר במשנה, והיינו ביום השוק, שמסעות ושיירות באות
ממקום אחר לציפורי, ויתכן שהובעל בא מאותם אלו שבאו מחוץ
לעיר, וכדרכי אמר, דאמר רבי אמי, והוא שהיה סיעה – חבורה של
גני אדם קשרין עובדת לשם, ונמצא שיש כאן שתי סברות של
רוב, האחת משום שרוב אנשי העיר כשרים, והשניה משום שרוב
אנשי השיירה שעברה שם היו כשרים, ואף רבי יהושע הפוסל
ברוב כשרים, מכשיר במקום שיש שתי סברות של רוב.
הגמרא מביאה מקור נוסף לכלל זה: דין זה, שלענן יוחסין צריך
'שני רוב', הוא כדרכי ינאי, דאמר רבי ינאי, אשה הנבעלת בקבועות,
בשרה לכהונה, תמחה הגמרא: בקבועות סלקא דעתך – וכי יעלה
על הדעת שמה שנבעלה בקרן זו סיבה להכשירה, והרי אין בכך
כל סברא. מבארת הגמרא: אלא כונת רבי ינאי, הנבעלת בשעת
קבועות – כלומר בשעה שיש שיירות הבאות בקבועות מחוץ לעיר,
בשרה לכהונה, משום שמלבד רוב כשרים שבעיר, יש גם רוב
כשרים של אנשי השיירה.
אחרי שביארה הגמרא באיזה אופן הולד כשר, מבארת הגמרא
מתי הוא פסול: אמר, אם ידוע לנו בבירור שפירש – יצא אחר מבני
העיר ציפורי, ובעל, ואין זה אדם מאנשי השיירה, ונמצא שאין כאן
אלא רוב אחד, של בני העיר, הולך הנולד מבעילה זו שתוקן –
פסול מדרבנן כדין שתוקן ושאנו יודע מי הוא אביו.
מקור נוסף לדין זה שצריך ליוחסין 'שני רוב' – כי הא – וכמו הלכה
זו, דכי אמת – שכשבא רב דימי מארץ ישראל לבבל אמר ועירי,
אמר רבי חנינא, ואמר לה – ויש אומרים מימרא זו ללא הוכחה
רב דימי, אמר ועירי, אמר רבי חנינא, הולכין לענן יוחסין אחר רוב
העיר, להכשיר את האשה מחמת שרוב בני העיר כשרים, ואין
הולכין אחר רוב סיעה.
תמחה הגמרא: כלפי לייא – כלפי מה נאמרה הלכה זו? הרי
הסברא הפוכה, שהרי חני – חני – בני השיירה ניידים ואינם
קבועים, ויש לילך בהם אחר רוב כשרים, ואילו חני – בני העיר
קבועי וקיימי – קבועים במקומם, והכלל הוא שבדבר הקבוע
במקומו אין סברא של רוב, וכמו שיבואר להלן, ואם כן יש לילך
אחר רוב הסיעה להכשיר ולא אחר רוב העיר. מבארת הגמרא:
אמר כך כוונת רבי חנינא, הולכין אחר רוב העיר, והוא דאיבא רוב
סיעה ביה – ודווקא כשמצטרף עמו יחד רוב השיירה שכשרים
הם, ונמצא שיש 'שני רוב', ואין הולכין אחר רוב העיר ברידתא –
לבדו, ולא אחר רוב סיעה ברידתא – לבדה, כלומר, אם אין עתה
שיירה העוברת בעיר, או שנבעלה רחוק מהעיר ואין לתלות את
הדבר באחד מאנשי העיר, אין הולכים אחר רוב אחד להכשירה.
הגמרא מבררת מדוע אין די ברוב אחד. שואלת הגמרא: מאי
מעילתא – מדוע אין הולכים אחר רוב סיעה לחור, הרי הם ניידים
ואין בהם חשש קבוע. משיבה הגמרא: גזירה רוב סיעה אטו רוב
העיר – גזרו חכמים שלא לילך אחר רוב סיעה, מחשש שילכו אחר
רוב העיר, וזה אסור מעיקר הדין, שהרי הרוב של העיר הוא
קבוע, ואין הולכים אחריו.
שואלת הגמרא: ורוב העיר נמי, מדוע אין לילך אחריו, והרי לא
בכל מצב הוא קבוע, דאי דקא אולי אינהו לנבא – אם אותו אדם
בא אליה לזנות עמה, הרי באותו זמן אינו קבוע, וכל דפריש מרובא
פריש – כל הפורש ונעקר ממקומו, אנו תולים שבא מהרוב, והרוב
כשרים.
מתרצה הגמרא: לא צריכא – לא הוצרכה גזירה זו שאין לסמוך
על רוב סיעה משום רוב העיר אלא לאופן דקא אולי אינהו לנבא
– שהאשה הלכה לבית אותו אדם לזנות, דהנה ליה קבוע – שאותו
אדם קבוע במקומו, והרי אמר רבי זירא, כל קבוע, אין הולכים בו
אחר הרוב, אלא במחצתה על מחצתה דמי – שני הצדדים נחשבים
כאילו הם שוים, אף שבאמת הכשרים הם הרוב, אין הולכים אחר
הרוב, וכיון שבאופן שהאשה הלכה לאותו אדם, יש לפוסלה, גזרו
חכמים שאף אם הוא בא אליה, שהיה לנו ללכת אחר הרוב, מכל
מקום פוסלים אותה. וכן במקום שיש רק רוב סיעה, שהם ניידים

כתובות. פרק ראשון – בתולה נשאת דף טו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רטו רש"י

בקרונות של ציפורי – ביום השוק, שסיעות ושירות ממקום אחר באות שם. וכדברי אמי – דהשתא איכא רוב סיעה ורוב העיר. נבעלת בקרונות – משמע על הקרון. בשעת קרונות – שהשירות באות לעיר. כשרה לבחונה – כדקאמר: והוא שהיתה סיעה של בני אדם כשרים גוברת שם, ואיכא למימר שגומה היה. אבל פירש אחר מציפורי –

דידעינן דאי דמן העיר היה, אף על פי שציפורי עיר שרובה משיאין לכהונה. חולד שתוקי – עיר שרובה לא מכשר. ובי דבי אמתא רב דימי אמר זעירי אמר רבי חנינא ואמרי לה – שלא הוזכר רב דימי כאן, אלא זעירי אמר רבי חנינא, דבעינן תרי רובי. וכדמפרש טעמא. הולבין אמר רוב העיר – להכשיר. ואין הולבין אמר רוב סיעה – כגון במקום רחוק מן העיר, בדואי מאנשי הסיעה הוה – אין מכשיין אותה, ואפילו רובן כשרין. וקשיא לך. כלפי לייא – כנגד איפוא הדבר הזה סובב? הני נידי – רוב סיעה נידי, ויש להלך בהן אחר הרוב. והני – של עיר. קביעי – ואמרין לקמן: כל קבוע במחצה על מחצה דמי, ואפילו אין שם אלא אחד – פסולה, ולא אחר רוב סיעה גירדתא. והבי קאמר: אין הולבין אחר רוב סיעה לבדה, וכל שכן אחר רוב העיר לבדה. מאי טעמא – אחר רוב סיעה לא. גורה אפוי רוב העיר – דקביעי, ופרכינן. רוב העיר נמי – אי עקר הבעל מביתו ואול לגבה – הוה נידי, וקיימא לך. כל דפריש מרובא פרישו ומשני: איכא דקאולא לגביהו כו', ולא גרסינן מאי איכא, יש שהולכת היא אצלן הוה ליה קבוע. הלכך, אפילו ברוב כשרים, או רוב העיר או רוב סיעה – פסול, כרבי יהושע. ומשום תרי רובי אכשרה, דליכא למיגור מיד, ולקח כשר מאחת מהן – במקום קביעות. ספיקו אכור – דכל קבוע במחצה על מחצה דמי. ובנמצא – כשר הנמצא בשוק, ולא ידעינן מאיזה פריש. הלך אחר הרוב – והוא רובא לפנינו לא במקום קביעות לקח, וכבר פירשה על ידי אחר, וכל דפריש מרובא פריש. דקאמי לה רובא מעלמא – ובגון שרוב סיעת טבחי ישראל כשרים באו לכאן, דאיכא תרי רובי, או שרוב טבחי כל המדינה ישראל, דאיכא תרי רובי, רוב העיר, רוב המדינה גדיי, אלא רובא שריש צפרדיעין כו' – תוספתא היא במסכת סנהדרין: תשעה צפרדיעים מתים ברשות היחיד, ושרץ אחד כגון צב שהוא דומה לצפרדיע, ביניהם, ונגע באחד מהן – ספיקו טמא. אלא מתשעה שריצים כו' – אף היא תוספתא במסכת סנהדרין, וקתני: ברשות היחיד ספיקו טמא, ברשות הרבים ספיקו טהור, אלמא כמחצה דמי ולקולא. דאי לא כמחצה דמי – אין כאן ספק טומאה אלא ודאי טומאה, דהא רובא שריצים. אמר קרא ואיכא לו עד שיחא מתבין לו – פרט למתבין להרוג את זה והרג את זה. הכי דריש ליה רבי שמעון בסנהדרין. ואמרין התם: ורובנן היכי דריש ליה? אמרי רבי רבי ינאי פירש לזורק אבן לו – לתוך חבורת בני אדם גוים וישראלים. אבל שני ישראלים עומדין, ותבין להרוג זה (והרג זה) והתרו בו וקבל התראה, ונפלה הכאה על חבירו – חייב והיינו טעמא דקאמר הכא ורובנן, משום דבסנהדרין הכי איתא. תיפוק ליה דרובא גוים ניהו – דהא רובא גוים ניהו – ואשמועינן האי קרא דכל קבוע במחצה על מחצה דמי. הוראת שעה היתה – הך דרבי יוחנן בן גוריון צורך שעה היתה, או ראוי שם שאר צידי היכי דברים להתיר, אבל לדורות – תרי רובי בעינן. מתיב רבי ירמיה כו' – קסלקא דערך דמשום רוב העיר גירדתא אכשרה, ואמר רב הלכה כרבי יוסי.

בקרונות של ציפורי היה מעשה, וכדרכי אמי, דאמר רבי אמי: והוא שהיתה סיעה של בני אדם פשרין עוברת לשם, וכדרכי ינאי. דאמר רבי ינאי: נבעלת בקרונות – כשרה לבחונה. בקרונות סלקא דעתך? אלא: נבעלת בשעת קרונות – כשרה לבחונה. אבל פירש אחר מציפורי ובעל – הולך שתוקי. כי הא דבי אמתא רב דימי אמר זעירי אמר רבי חנינא, ואמרי לה אמר זעירי אמר רבי חנינא: הולבין אחר רוב העיר, ואין הולבין אחר רוב סיעה. כלפי לייא? הני נידי והני קביעי וקיימי! אלא: הולבין אחר רוב העיר והוא דאיכא רוב סיעה בהדה. ואין הולבין אחר רוב העיר גירדתא ולא אחר רוב סיעה גירדתא. מאי טעמא – גורה רוב סיעה אפוי רוב העיר. ורוב העיר נמי, אי דקא אולי אינהו לגבה – כל דפריש מרובא פריש! לא צריכא, דקא אולא איחי לגביהו, דהוה ליה קבוע, ואמר רבי ינאי: כל קבוע כמחצה על מחצה דמי. ומי בעינן תרי רובי? והתנאי: תשע חנויות, בולן מוכרות בשר שחוטה, ואחת מוכרת בשר נבלה, ולקח מאחת מהן ואינו יודע מאי זה מהן לקח – ספיקו אכור. ובנמצא – הלך אחר הרוב! וכי תימא פשאין דלתות מדינה געולות, דקא אתי לה רובא מעלמא – והא אמר רבי ינאי: אף על פי שדלתות מדינה געולות! מעלה עשו ביוחסין. גופא, אמר רבי ינאי: כל קבוע כמחצה על מחצה דמי, בין לקולא בין לחומרא. מנא ליה לרבי ינאי? אילימא מתשע חנויות בולן מוכרות בשר שחוטה ואחת בשר נבלה, ולקח מאחת מהן, ואינו יודע מאיזה מהן לקח – ספיקו אכור. ובנמצא – הלך אחר הרוב, התם לחומרא! אלא, מתשעה צפרדיעים ושרץ אחד ביניהם, ונגע באחד מהן ואינו יודע באיזה מהן נגע, ספיקו טמא. התם נמי לחומרא! אלא מתשעה שריצים וצפרדיע אחד ביניהם, ונגע באחד מהן, ואינו יודע באיזה מהן נגע, ברשות היחיד ספיקו טמא, ברשות הרבים ספיקו טהור. ומדאורייתא מנא לן?

אמר קרא: "ואירב לו וקם עליו" – עד שיתבין לו. ורובנן? אמרי רבי ינאי: פרט לזורק אבן לו. היכי דמי? אילימא דאיכא תשעה נכרים ואחד ישראל ביניהם – ותיפוק ליה דרובא נכרים ניהו! אי נמי פלגא ופלגא – ספק נפשות לחלק! לא צריכא, דאיכא תשעה ישראלים ונכרי אחד ביניהם, דהוה ליה נכרי קבוע, וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי. איתמר רב חיאי בר אשי אמר רב: הלכה פרבי יוסי, ורב חנן בר רבא אמר רב: הוראת שעה היתה. מתיב רבי ירמיה: וליוחסין לא בעינן תרי רובי? והתנן:

אמר רב בקרונות של ציפורי היה מעשה כו' – פירוש: לעולם דלא טענה ברי. ורבי יוחנן בן נורי בתריוויהו היכא דלא טענה ברי – לכולי עלמא בעינן תרי רובי. והא דלא קאמר בשנינוא לעולם דלא טענה ברי, משום דבאתקפתא לא קאמר אי בטוענת ברי כו'. אי נמי נוכל לפרש, דבשנינוא נמי איירי בברי, ודאיכא מנא. ולא תקשי הלבנתא אהלכתא, ודדוקא דיעבר פסיק שמואל כרבן גמליאל כדאמר לעיל: ואת לא תעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרין. אף על גב דלעיל משמע דברוב אחד שרי לבתחלה, רב חיאי בר אשי סבר דלתחלה בעינן תרי, רובי ומתניתין קתני ורי וזו תנשא – דמשמע לבתחלה. דלמא אולא אחי לגביהו – פירוש לתוך ביתם, דאפילו בתוך העיר לא חשיב קבוע, דמי נמצא בין התנויות, דלא חשיב קבוע. וכן גבי תינוק מושלך בעיר לא חשיב קבוע, הואיל ולא נמצא בבית, ולכן פירש בקונטרס שפירש בעל מביתו, ואם תאמר: דבמור פרק שני (יבא), פריך תא דאמר: האומר לשלוחו "צא וקדש לי אשה סתם" – אסור בכל העיני, שבעולם מקו סתומה, ומסיק: אמיתא לך אנא אשה דלא נידא, ואת אמרת לי איסורא גדיד? וכן תימא: הכא נמי בשוקן אשכוח וקדש – הוה הדרא לניחוחא. משמע לגבי אדם לא שייך כל דפריש מרובא פריש משום דהדר לניחוחיה! ולא פירכא היא, דהתם בשעת האיסור כשזו בא על שום אשה הדרא לניחוחא האשה שקידש השליח, אבל הכא, כי אולי אינהו לגבה בשעה שאוסרה הרי הוא ניד. פריש לזורק אבן לו – תימא: דלרבי שמעון קבוע מנא ליה? ואין לתמר דמסקינן בפרק "הנשרף" (סנהדרין עטא), דרבי שמעון סבר כרבי דילין "תניה" "תניה" ואייתר ליה "ואירב לו" לקבוע – דאבתי לתנא דבי חזקיה מנא ליה קבוע? דלית ליה דרבי, דהא באין מתבין פטור ממנו.

וספק נפשות לחלק – תימא: למאן דאמר: התראה ספק לא שמה התראה, אפילו ספק נפשות להחמיר – פטור, משום דהתראה ספק היא ואי למאן דאמר שמה התראה – היכי פטרינן ליה בשנמצא שישיראל הרג את מחייב בהכה את זה וחורר והכה את זה, ובותר כשאמר לו אל תותיר, אף על גב דספק הוא ויש לומר: דשאני התם שיועד בודאי שיבא לידי איסור אם יותיר או יכה שניהם – משום הכי שמה התראה, אבל הכא – אינו יודע שודאי יבוא לידי איסור, שאינו יודע את מי יכה.

וליוחסין לא בעינן תרי רובי ורמיה כו' – הוה מצי לשנויי: שאני תינוק דלית ליה חזקה דכשרות. ולרב

מנא

ולרב חנן דאמר הוראת שעה היתה – ולדורות סגי בחד רובא – קשיא דך. ולא מיסתברא ליה למימר דהוראת שעה היתה שהתיר בתרי רובי. אבל לדורות לא סגי אפילו בתרי רובי. **מאן** דמתני הא לא מתני הא – פירש בקונטרס: דרב חנן לא מתני דבקרנות של צפורי היה מעשה, ולא דהא אלא חור רובא. ולפירושו לא פליגי דלדורות לכולי עלמא בעינן תרי רובי, ולא פליגי אלא במעשה היכי הוה.

ורבינו תנאל פירש: דרב חנן לא מתני אבל ליוחסין לא, וסגי לדידה לדורות בחד רובא. אבל קשה לפירושו: לרב חנן תקשי רבי יוחנן בן נורי דאמר כמאן דסגי בחד רובא. בדפריך לעיל: ועוד: דלא מיסתבר דשום אמורא חילוק אהדיא דאכל ליוחסין לא, דרב גופיה קאמר לה בלא אמורא. ולחכי אפרכא דרבי ירמיה לא משני מאן דמתני הא לא מתני הא. **רב** רוב נכרים נכרי לא מתני הלכתא – לא מצי למימר לענין שלא להחיותו, דמאי איירא רוב נכרים – אפילו מחצה נמי, דדוקא ברוב ישראל קאמר רב דהוי ישראל להחיותו. **להחיותו** לו אבדה – הוה מצי למימר להחיותו, כדאמר רב. אלא נטק להחיותו לו אבדה דהוי רבואת טפי, דאיסור גדול הוא משום "למען ספות היות וגו'". אבל להחיותו לא הוי רבואת כל כך, דהא מפרנסין עניי נכרים עם עניי ישראל. ואפילו לשמואל דאמר אין הולכין בממונן אחר הרוב, היינו, במורכ שור לחבירו ונמצא נהנון, שבחיתר באו המעות לידו, ומדעתו נתנם לו הלוקח, אבל הכא ממדי דאולין בחר רובא. **לא** צריכא דנגחיה תורא ידידה כו' – תימה: דרבי נמי הוה מצי למימר מחצה על מחצה נכרי, ומנגח תורא דין תורה ידידה, וכולה מילתא הוי מצי למימר לענין נגיחה. אלא ניהא בכל חד למצוא דבר חדש. מורנו הרב רבי מאיר.

הדרן עלך בתולה נשאת

האשה אם יש עדים שיצאת בהינמא כו' – בדלא נקטא כתובה איירי, דאי איכא כתובה – נחיו כתובתה, אם היא בתולה או אלמנה. ואפילו למאן דאמר: הטוען אחר מעשה בית דין ואמר פרעתי נאמן – מכל מקום אין נאמן לומר כהן "אלמנה נשאתי" מנו דאי בעי אמר "פרעתי" – דמגו במקום עדים הוא.

ומודה רבי יהושע באומר שדה כו' דנאמן – מתוך פירוש הקונטרס משמע דדוקא כשאין הלה תובעו, ונאמן במגו דאי בעי שתיק. אבל אם תובעו – אינו נאמן. ואינו נראה, דהא קתני סיפא: ואם יש עדים כו' משמע דדוקא אם יש עדים שהיתה של אביו אינו נאמן. אבל אם אין עדים, אף על גב דהלה תובעו – נאמן, מגו דאי בעי אמר לא היתה של אבין מעולם, מדלא נטק אם תובעו אינו נאמן. ובגמרא נמי פריך: וליתני שדה זו שלך היתה! משמע דבהלה תובעו איירי,

ולכך משיב: ודאי שלך היתה ולקחתיה ממך. אבל אם לא תובעו, אין שייך לומר שלך היתה. כי מסתמא הוא יודע בעצמו דבר זה.

דאי

מצא בה תינוק מושלך – משנה היא בסדר טהרות גבי עיר שישראלים וגוים דריים בה. מחצה על מחצה ישראל – לקמיה מפרש מאי איכא בין רוב ישראל למחצה על מחצה, דפליג להו בתרי. **לא** שנו – דאם רוב ישראל ישראל. **אלא** להחיותו – בית דין מצווין לפרנסו, משום "והי אחיך עמך" (ויקרא כה). **אבל** ליוחסין **לא** – דאם בת היא – אסורה לכהן, ואפילו ליכא למיחש משום אסופי, כגון הנה דאמרין ב"עשרה יוחסין" (קדושין עגב). משלטי הדמיה, תלי פיתקא, תלי קמיעא – מיהו חיישין שמא בת גוי היא. ולמאן דאמר גיורת פסולה לכהונה – אפילו קטנה זו אסורה לכהן. דתרי רובי בעינן ליוחסין. ושמואל **אמר** אף לפקח עליו את הגל – בשבת, חשבין ליה לישראל. אשתמיטתיה – לרבי ירמיה. **הא** דאמר רב יהודה – דהכא נמי תרי רובי הוו.

ולרב חנן בר רבא דאמר – משמיה דרב. הוראת שעה היתה – והתם תרי רובי הוו, וקאמר: הוראת שעה היתה, אבל לדורות – לא בעינן תרי רובי. קשיא **הא** – דרב. דאמר: אבל ליוחסין לא. אלאמר רב תרי רובי בעי. **לא** מתני **הא** – דאמר רב יהודה אמר רב בקרנות של צפורי הוה מעשה, וחד רובא הוה. הלכך, הוראת שעה היתה. **פי** אמר שמואל **הבי** – דלענין פיקוח נפש בעינן רובא. **אין** הולכין כו' – דאפילו בספק גוי ספק ישראל, ברוב גוים – מפקחין. ולענין פיקוח נפש אינו כן – דאפילו ברוב גוים מפקחין, דאין הולכין בה אחר הרוב. **למאי** הלכתא – כיון דאמר שמואל מפקחין עליו את הגל – אלאמר לאו גוי הוא לכל מילי, ולמאי הלכתא חשיב ליה גוי? **הלא** כילו נבלות – בידים, וכל שכן שלא לחיותו לו אבידה ולנוקח. לחיותו לו אבידה – רבואת היא, דמוציאין מיד ישראל הוזהב בה. ועוד, דאמור רבנן (סנהדרין עגב). המוחזיר אבידה לגוי, עליו הכתוב אמר "למען ספות דרוה את העממא", שהשוה מצרים לחשיבתן של ישראל, ונאמר "לא יאבה ה' סלוח לה". מחצה על מחצה ישראל **למאי** הלכתא – להחיותו לו אבידה לא מצית אמרת דאם כן למאי הלכתא פלגינהו מהדרי. לנוקח – דתנן בבא קמא (לזב) שור של ישראל שנגח לשור של גוי פטור ושור של גוי שנגח לשור של ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם וישראל לישראל תם משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם. **אילימא** כו' – וקאמרת דדיינינן ליה בישראל ומוחיבת ליה לשלם לו חצי נזק. **לימא** ליה – ישראל אייתי ראיה דהא מחצה על מחצה הוא וספיקא הוא. **לא** צריכא כו' – וקא תבע ליה ישראל נזק שלם לתם כרין גוי ואשמעינן תנא דבישראל דיינינן ליה ולא משלם אלא חצי נזק דאמר ליה אייתי ראיה.

הדרן עלך בתולה נשאת

משנה האשה שנתיארמלה או נתגרשה – והתובעת כתובתה. **והוא** אימר – אנתגרשה קאי. ולא למנה היורשין אומרים לה: אלמנה נשאתי, ואין לך אלא מנה. ושטר הכתובה אבד. **אם** יש עדים – על נשואיה שיצאת מבית אביה לבית בעלה. **בהינמא** –

בגמרא מפרש. **וראשה פרוע** – אינטיביילד"ה = שערה על כתיפיה. כך היו נוהגין להוציא את הבתולות מבית אביהן לבית החתנות. **אף** חילוק קליות – רגילים היו לחלק קליות להתנותקות בנישואי הבתולות. קליות – כשהשבוילין לחין מייבשין אותן בתנור וזון קליות ומתוקין לעולם. **ומודה** רבי יהושע – מפרש בגמרא אהכא קאי ומאי מודה. **שהפה**

אם מִצָּא בָּהּ אָדָם תִּינוּק מוֹשְׁלָךְ בִּרְחוּב ואין ידוע מי הוא, אם רוב
אנשי העיר עוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים, דִּין הַתִּינוּק כְּעוֹבֵד בּוֹכְבִּים, אם רוב
אנשי העיר מִשְׁרָאֵל, דִּינוּ כִּשְׂרָאֵל, ואם היהודים והגויים שבעיר
הם מִחֻצָּה עַל מִחֻצָּה, דִּינוּ כִּשְׂרָאֵל. וְעַל מִשְׁנֵה זֶה אָמַר רַב, לֹא שָׁנוּ
שְׁהוֹלְכִים אַחֵר הָרֹב לְדוֹנוּ כִּשְׂרָאֵל, אֲלָא לַעֲנִין לְהַחֲיוֹתוֹ – שְׁבִית
דִּין מִצְוִים לִפְרִנְסוֹ כְּאֶחָד מִעֲנֵי הָעִיר, אֲכָל לַעֲנִין יוֹחֲסִין, לֹא – אִין
דִּינוּ כִּשְׂרָאֵל, וְלִכְךָ אִם זֶה תִּינוּקָת שֶׁנִּמְצָאָה, אִסּוּרָה לִכְחֹק, כִּדִּין
גוֹיָה שֶׁהַתְּגִיירָה, לִפִּי שֶׁאֵף בְּרֹב יִשְׂרָאֵל לַעֲנִין יוֹחֲסִין הַחֲמִירוּ
וְהַצְרִיכוּ 'שְׁנֵי רֹב', וְשִׁמּוּאֵל אָמַר, מִה שֶׁשְּׁנֵינוּ שֶׁבְּרֹב יִשְׂרָאֵל דִּינוּ
כִּשְׂרָאֵל, הֵינּוּ אֵף לִפְנֵי עֲלִי אֶת הַגָּל – לִפְנוֹת מִעֲלִיו גַּל שֶׁל
אֲבָנִים שֶׁנֶּפֶל עָלָיו שְׁבִית שְׁחֻשָּׁשִׁים שְׁהוּא יִשְׂרָאֵל, וּמִצִּילִים אוֹתוֹ.
וְעַל כָּל פָּנִים מִבּוֹאֵר דְּבָרֵי רַב עֲצָמוּ שֶׁלַּעֲנִין יוֹחֲסִין אִין הוֹלְכִים
אַחֵר רֹב אַחַד, ואִין פֶּסֶק רַבִּי חֵיִיא בְּרַ אֲשִׁי בִּשְׁם רַב כְּרַבִּי יוֹסִי,
שְׁהוֹלְכִים אַחֵר רֹב אַחַד.
מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אֲשֶׁר־מִי־מִתִּיה – נִשְׁמַט מִיִּדְעָתוֹ שֶׁל רַבִּי יִרְמִיָּה הָאֵל
דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹדָה אָמַר רַב (לְעֵיל ע"א), שֶׁבְּקִרְנוֹת שֶׁל הָעִיר צְפוּרִי הָיָה
אוֹתוֹ מַעֲשֶׂה שֶׁל תִּינוּקָת שֶׁנִּאֲנָסָה וְהַתִּירָה רַבִּי יוֹסִי, שְׂכִין שְׁהִיָּה גַם
רֹב אֲנָשִׁי הָעִיר וְגַם רֹב אוֹתָהּ שִׁירָה שֶׁעֲבָרָה שָׁם, הַכְּשִׁיר רַבִּי
יוֹסִי, וְהֵינּוּ דְּבָרֵי רַב כֹּאן, שֶׁבְּרֹב אַחַד אִין מִכְשִׁירִים לִיוֹחֲסִין.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְלִכְךָ כֵּן בְּרַבָּא, דְּאָמַר בִּשְׁם רַב שְׁמַה שֶׁהַכְּשִׁיר
רַבִּי יוֹסִי הוֹרָאָת שְׁעָה הָיָה, וְהָרִי לִפִּי הַמְּבֹאֵר עֵתָה בִּשְׁם רַב
שֶׁבִּמְעַשֶׂה שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הָיָה שְׁנֵי רֹב, נִמְצָא שֶׁעַל זֶה אָמַר רַב חֲנַן
בְּרַבָּא בִּשְׁם רַב שְׁדִיתָה זֶה הוֹרָאָת שְׁעָה, וּמִשְׁמַע שְׁלֹלָא זֹאת
הִיָּה דִּי בְּרֹב אַחַד, וְאִם כֵּן כְּשָׂאָה הָאֵל – קִשָּׁה מִדְּבָרֵי רַב עַל הַמִּשְׁנָה
שֶׁל תִּינוּק מוֹשְׁלָךְ, שְׁלִיחוֹסִין אִין דִּי בְּרֹב אַחַד, אֲלֵא צָרִיךְ 'שְׁנֵי
רֹב'. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: מֵאֵן דְּמִתְנִי הָאֵל לֹא מִתְנִי הָאֵל – רַב חֲנַן בְּרַב
רַבָּא שֶׁאֲמַר בִּשְׁם רַב שְׁהַמְעַשֶׂה שֶׁל תִּינוּקָת הוֹרָאָת שְׁעָה הִיָּה, לֹא
שְׁנָה אֶת דְּבָרֵי רַב שְׁאוֹתוֹ מַעֲשֶׂה הִיָּה בְּקִרְנוֹת שֶׁל צִיפּוּרִי שְׁהִיָּה
שָׁם שְׁנֵי רֹב, וְכִיּוֹן שֶׁלִּדְעָתוֹ הַמְעַשֶׂה הִיָּה בְּרֹב אַחַד, נִיתֵן לִמּוֹר
שְׁהוֹרָאָת שְׁעָה הִיָּה, אֲבָל לְדִירוֹת צָרִיךְ שְׁנֵי רֹב, וְהֵינּוּ דְּבָרֵי
רַב עַל הַמִּשְׁנָה שֶׁל תִּינוּק מוֹשְׁלָךְ, שְׁלִיחוֹסִין אִין דִּי בְּרֹב אַחַד.

הַגְּמָרָא חוֹזֶרֶת לְבַאֵר אֶת דְּבָרֵי הַמִּשְׁנָה וְהַאֲמָרָאִים לְגַבִּי 'תִּינוּק
מוֹשְׁלָךְ': גּוֹפֵא, מִצָּא בָּהּ – בְּעִיר שֶׁל יְהוּדִים וְגוֹיִים תִּינוּק מוֹשְׁלָךְ
בִּרְחוּב, ואִין יָדוּעַ מִהּ הוּא, אִם רֹב אֲנָשִׁי עוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים, דִּינוּ
כְּעוֹבֵד בּוֹכְבִּים, ואִם רֹב יִשְׂרָאֵל, דִּינוּ כִּשְׂרָאֵל, מִחֻצָּה עַל מִחֻצָּה,
דִּינוּ כִּשְׂרָאֵל. וְעַל מִשְׁנֵה זֶה אָמַר רַב, לֹא שָׁנוּ שֶׁבְּרֹב יִשְׂרָאֵל דִּינוּ
כִּשְׂרָאֵל, אֲלָא לַעֲנִין לְהַחֲיוֹתוֹ – שְׁבִית דִּין מִצְוִים לִפְרִנְסוֹ, אֲכָל
לַעֲנִין יוֹחֲסִין – לְדוֹנוּ כִּשְׂרָאֵל, שֶׁאִם זֶה תִּינוּקָת תִּהְיֶה מוֹתֶרֶת
לְכַהֲנוֹתָ, לֹא, לִפִּי שֶׁלַּעֲנִין יוֹחֲסִין הַחֲמִירוּ לְהַצְרִיךְ שְׁנֵי רֹב. וְשִׁמּוּאֵל
אָמַר, מִה שֶׁשְּׁנֵינוּ שֶׁבְּרֹב יִשְׂרָאֵל דִּינוּ כִּשְׂרָאֵל, הֵינּוּ אֵף לַעֲנִין
לִפְנֵי מַעֲלִי אֶת הַגָּל שֶׁל הָאֲבָנִים שֶׁנֶּפֶל עָלָיו שְׁבִית.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְיָאֵר אָמַר שְׁמּוּאֵל הָכִי – וְכִי כֹךְ סוֹבֵר שְׁמּוּאֵל, שֶׁרַב
בְּרֹב יִשְׂרָאֵל מִצִּילִים אוֹתוֹ שְׁבִית, וְהָאָמַר רַב יוֹסִי, אָמַר רַב יְהוֹדָה,
אָמַר שְׁמּוּאֵל, אִין הוֹלְכִין בְּפִיקוֹת נֶפֶשׁ אַחֵר הָרֹב, ואֵף אִם שֶׁ צֵד
מִיעוּט שְׁאֵדִם מִיִּשְׂרָאֵל בְּסִכְנָה, שֶׁ שֶׁלַחַל שְׁבִית כִּדִּי לְהַצִּילוֹ.
מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אֲלָא בִּי אִיתְמַר דְּשִׁמּוּאֵל אֲרִישָׁא אֲתָמַר – דְּבָרֵי
שְׁמּוּאֵל נִאֲמָרוּ עַל הָרִישָׁא שֶׁל הַמִּשְׁנָה, אִם רֹב עוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים, דִּינוּ
כְּעוֹבֵד בּוֹכְבִּים, וְעַל זֶה אָמַר שְׁמּוּאֵל, וְלַעֲנִין לִפְנֵי מַעֲלִי אֶת הַגָּל
אִינוּ כֵּן – אִינוּ נִידוּן כְּגוֹי, אֲלֵא אֵף בְּרֹב גּוֹיִים מִפְּקָחִין עָלָיו אֶת
הַגָּל, מִשּׁוּם שֶׁאִין הוֹלְכִים בְּפִיקוֹחַ נֶפֶשׁ אַחֵר הָרֹב.
שׁוֹאֲלָת הַגְּמָרָא: לְדַעַת שְׁמּוּאֵל, שֶׁאִפִּילוּ בְּרֹב גּוֹיִים מִפְּקָחִין עָלָיו
אֶת הַגָּל, אִם כֵּן מִה שֶׁשְּׁנֵינוּ בְּרִישָׁא שֶׁאִם רֹב עוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים דִּינוּ
כְּעוֹבֵד בּוֹכְבִּים, לְמֵאִי הִילְכְתָּא – לַעֲנִין מִה נִאֲמַר כֵּן, וְהָרִי לַעֲנִין
פִּיקוֹחַ הַגָּל בְּכָל מִקְרָה דִּינוּ כִּשְׂרָאֵל. מִשְׁבִּיָּה הַגְּמָרָא: אָמַר רַב
שְׁפָא, דִּינוּ כְּגוֹי לַעֲנִין שְׁמוֹתָר לְהַאֲבִילוֹ נְבִילוֹת בִּידִים, עַד שִׁיגְדֵל
וְיִקְבֵּל עָלָיו גִּירוֹת.
מִמְשִׁיכָה הַגְּמָרָא וּמִבְרַרְתָּ: לְדְבָרֵי שְׁמּוּאֵל מִה שֶׁשְּׁנֵינוּ שֶׁאִם רֹב
יִשְׂרָאֵל דִּינוּ כִּשְׂרָאֵל, לְמֵאִי הִילְכְתָּא – לַעֲנִין מִה נִאֲמַר כֵּן. מִבְּאֵרֶת
הַגְּמָרָא: אָמַר רַב שְׁפָא, לְהַחֲיוֹר לֹא אֲבִידָה שֶׁאִם רֹב הָעִיר יִשְׂרָאֵל,

חייב להחזיר לו אבידתו.

עוד שנינו בסיפא: אם יש בעיר מִחֻצָּה עַל מִחֻצָּה, דִּינוּ כִּשְׂרָאֵל.
מִבְרַרְתָּ הַגְּמָרָא: לְמֵאִי הִילְכְתָּא – לַעֲנִין מִה נִאֲמַר כֵּן, וְהָרִי עֲנִין
הַשְׁבֵּת אֲבִידָה נִאֲמַר בְּאוֹפֶן שִׁישׁ רֹב יִשְׂרָאֵל, וּמִשְׁמַע שֶׁבִּמְחֻצָּה
עַל מִחֻצָּה אִין מִשְׁבִּיָּים לוֹ, שֶׁאִם לֹא כֵן מִדּוּעַ חִילְקָה הַמִּשְׁנָה בֵּין
מִחֻצָּה עַל מִחֻצָּה לְבֵין רֹב יִשְׂרָאֵל, וְאִם כֵּן לְגַבִּי מִה אָמַר
שֶׁבִּמְחֻצָּה עַל מִחֻצָּה דִּינוּ כִּשְׂרָאֵל. מִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָא: אָמַר רִישׁ
לְקִישׁ, לַעֲנִין דִּינוּ נִזְקִין. וּמִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָא: חֵיכִי דְּמִי – בְּאִיזוֹ אֹפֶן
דִּינוּ כִּשְׂרָאֵל לַעֲנִין נֹזֵק, אִי נִימָא דְּנִנְחִיָּה תוֹרָא דִּידָן לְתוֹרָא דִּידֵיהּ
– אִם בְּאוֹפֶן שֶׁנֶּחֱטָא שׁוֹר שֶׁלנו [של ישראל] אֶת שׁוֹרוֹ שֶׁל אוֹתוֹ
אֲדָם, וְעַל זֶה אָמַרָה הַמִּשְׁנָה שֶׁאִם נִמְצָא בְּעִיר שִׁישׁ בִּה מִחֻצָּה עַל
מִחֻצָּה דִּינוּ כִּשְׂרָאֵל וְחֵיב הַמִּזִּיק לְשַׁלֵּם לוֹ, הָרִי אִין לִזְמֹר כֵּן,
שְׁהָרִי לְיִמָּא לִיָּה – יִאֲמַר הַמִּזִּיק לְאוֹתוֹ אֲדָם, אִימִי רֵאִיָּה דִּישְׂרָאֵל
אֶת וְשִׁקּוּל – הָבָא רֵאִיָּה שִׁישְׂרָאֵל אֲתָה, ואֲשַׁלֵּם לָךְ, שְׁהָרִי אִין גּוֹי
אֲתָה אִינִי חֵיב לְשַׁלֵּם לָךְ (בִּיק לֹא), הַמִּזִּיקֵא מִמּוֹן מִכְבִּירוֹ עָלָיו
לְהַבִּיא רֵאִיָּה לְדַבְּרִיו. אֲלֵא לֹא צִיבָא – לֹא הוֹצֵרָה הַמִּשְׁנָה
לְחֹדֶשׁ שֶׁבִּמְחֻצָּה עַל מִחֻצָּה דִּינוּ כִּשְׂרָאֵל, אֲלֵא בְּאוֹפֶן דְּנִנְחִיָּה
תוֹרָא דִּידֵיהּ לְתוֹרָא דִּידָן – שֶׁנֶּחֱטָא שׁוֹר שֶׁל אוֹתוֹ אֲדָם שׁוֹר שֶׁל
יִשְׂרָאֵל, וְעַל זֶה אָמַרָה הַמִּשְׁנָה שְׁדִינוּ כִּשְׂרָאֵל, וְהֵינּוּ, דְּפִלְגָא
מִשְׁלָם – רַק חֲצִי נֹזֵק הוּא מִשְׁלָם, כִּדִּין שׁוֹר תָּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׁהוֹזִיק,
וְאִילוּ אֲרִיךְ פִּלְגָא – אֶת הַחֲצִי הָאֲחֵר אִינוּ מִשְׁלָם, אֵף שֶׁאִם הוּא גּוֹי
עָלָיו לְשַׁלְמוֹ, שְׁהָרִי לְגַבִּי גּוֹי לֹא הַתְּחַדֵּשׁ הַפִּטּוֹר שֶׁל שׁוֹר תָּם מִחֻצָּה
נֹזֵק, מִכָּל מִקּוֹם אָמַר לָהּ אוֹתוֹ אֲדָם לְנִזְק, אִימִי רֵאִיָּה דְּלֹא יִשְׂרָאֵל
אֲנָא, וְאֲתָן לְבִין – הָבָא רֵאִיָּה שְׁאִינִי יִשְׂרָאֵל, ואֲשַׁלֵּם לָךְ אֶת כָּל
הַנֹּזֵק, כִּדִּין גּוֹי שְׁהוֹזִיק, אֵךְ לֹלָא רֵאִיָּה אִינִךְ יִכּוֹל לְהוֹצִיא מִמֶּנִּי
מִמּוֹן, כִּי שְׁמָא יִשְׂרָאֵל אִנִּי וּפְטוֹר מִחֻצָּה נֹזֵק, וְזוֹהוּ דְּרוּקָא בִּמְחֻצָּה עַל
מִחֻצָּה, אֲבָל בְּרֹב גּוֹיִים דִּינוּ כְּגוֹי וּמִשְׁלָם נֹזֵק שְׁלָם.

הדרן עֲלָךְ בְּתוֹלָה נִשְׂאָת

פֶּרֶק שְׁנִי – הָאֲשָׁה שֶׁנִּתְאַרְמְלָה

פֶּרֶק זֶה פּוֹתַח בְּנִידוּן שֶׁל חֵיב כְּתוּבָה שֶׁהוֹזָכַר בְּפֶרֶק הַקּוֹדֵם, בְּאוֹפֶן
שִׁישׁ וִיכּוּחַ בֵּין הַבַּעַל לְאִשְׁתּוֹ עַל סִכּוּם הַכְּתוּבָה שֶׁהַתְּחִיב לָהּ,
וּבְהַמְשָׁכוּ מוֹאֵב נִידוּן נִאֲמֻנֹת הָאֲשָׁה עַל עֲצָמָה שְׁטַהוּרָה הִיא
וּמוֹתֶרֶת לְכַהֲנוֹתָ, וְנִידוּנִים נּוֹסְפִים מִעֵין אֵלּוּ, בְּהֵם יֵשׁ מִקּוֹם
לְהַאֲמִין לְאָדָם עַל עֲצָמוֹ.

מִשְׁנָה

הַתְּבַאֵר לְעִיל (י: א), שְׁכְּתוּבָת בְּתוֹלָה הִיא מֵאֲתִים זֹה, וְכְּתוּבָת
אֲלֻמְנָה הִיא מֵאֵה זֹה, מִשְׁתַּנִּינוּ דְּנָה בְּאוֹפֶן שִׁישׁ וִיכּוּחַ בֵּין הַבַּעַל
לְאִשְׁתּוֹ הָאֵם נִישָׂאָה לוֹ בְּכְתוּלָה אוֹ כְּאֻלְמָנָה: הָאֲשָׁה שֶׁנִּתְאַרְמְלָה
אוֹ שֶׁנִּתְנָרְשָׁה, וְתוֹבַעַת אֶת כְּתוּבָתָהּ מִהַבַּעַל אוֹ מִיּוֹרְשִׁי, וְהֵם
חִלּוּקִים עַל סֵךְ הַכְּתוּבָה, הִיא אוֹמֶרֶת בְּתוֹלָה נִשְׂאָתָנִי וְכְּתוּבָתִי
מֵאֲתִים, וְהוּא אוֹמֵר, לֹא כִי, אֲלָא אֲלֻמְנָה נִשְׂאָתִידָה, וְכְּתוּבָתָךְ מִנָּה.
אִם יֵשׁ עֲדִים הַמְּעִידִים שְׁנִיצָאָת – לְבִית חֲתוּנָתָהּ בְּהִינוּמָא, או
שִׁיצָאָה לְשֵׁם וְרֵאשָׁה פְּרִיעִי – שְׁעֻרְתִּיהָ מוֹנַחֲת עַל כְּתִפָּה כְּדָרֵךְ
הַבְּתוּלוֹת, הָרִי זֶה רֵאִיָּה שֶׁנִּישָׂאָת בְּתוֹלָה, וּבְתוֹפְתָהּ מֵאֲתִים. אֵךְ אִם
אִין עֵדוֹת כּוֹז, נּוֹטֶלֶת מִנָּה כְּאֻלְמָנָה, שֶׁהַמִּזִּיק מִחְבִּירוֹ עָלָיו
הָרֵאִיָּה, ואִינָה יִכּוֹלָה לְגַבּוֹת מִנָּה נּוֹסֵף לֹלָא רֵאִיָּה.
רַבִּי יוֹהָנָן בֶּן בְּרִיקָא אוֹמֵר, אֵף חִילּוּק קְלִיּוֹת [שִׁיבּוּלִים מִתּוֹקִים]
לְתִינוּקוֹת רֵאִיָּה הִיא שְׁבִיתוֹלָה נִישָׂאָת, שֶׁכֵּךְ נִהְגוּ בְּמִקּוּמוֹ, ואִם יֵשׁ
עֵדוֹת שְׁחוֹלְקוֹ קְלִיּוֹת בְּנִישׁוּאִיָּה, גּוֹבָה מֵאֲתִים.

בְּמִשְׁנָה לְעִיל (יב) אָמַר רַבִּין גַּמְלִיָּאל שֶׁאִשָּׁה נִאֲמֶנֶת לְהוֹצִיא מִמּוֹן
שֶׁהִיא תוֹבַעַת בְּכְתוּבָתָהּ עַל יְדֵי נִאֲמֻנֹת שֶׁל מִיגו, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ
אָמַר שֶׁאִינָה נִאֲמֶנֶת, מִשְׁתַּנִּינוּ מִבְּאֵרֶת שִׁישׁ אֹפֶן שְׁבוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ
מִדֹּדָה שֶׁאֲדָם נִאֲמַן בְּמִיגו: וּמוֹדָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּאֲדָם הָאוֹמֵר לְחִבְיָהּ,
שֶׁהָאֵה זֶה שְׁאִנִּי מוֹחֹזֵק בָּהּ, שֶׁל אֲבִידָה הָיָה וְלִקְחָתִיהּ [קְנִיתִיהּ] חִינּוּסָה,
שֶׁהוּא נִאָּמַן שְׁקִנָּאָה,

משום שֶׁהָפָה שְׂאֵסֶר הוּא הָפָה שְׁהֵתִיר, כלומר, הרי המוחזק יכל
לשתוק ולהמשיך להחזיק בקרקע ללא ערעור, שכן בנו של
המוכר לא ידע כלל שהשדה היתה של אביו, וכיון שהוא עצמו
ערר את הנידון בכך שהודה שהשדה היתה של אביו, נאמן הוא
גם לומר שקנאה ממנו. ואמנם אם יֵשׁ לאותו הבן עֵדִים על כך
שֶׁהָיָה היתה שֶׁל אָבִיו, וטוען שהאב לא מכרה לו, והוא – המוחזק
בשדה אוֹמֵר, לְקַחְתִּיהָ הֵימָנוּ – מהאב, אֵינוּ נֶאֱמָן, כיון שאין לו
ראיה, וגם אין לו פֶּה שאסר, שהרי יודעים אנו מכח העדים
שהיתה הקרקע של האב, ולא רק מכח הודאתו, וחוזרת השדה
לרשות הבן.

גמרא

שנינו במשנה: 'אם יש עדים שיצאת בהניומא וכו' כתובתה
מאתים'. מדייקת הגמרא: מִצָּמֵן דְּאִיכָּא עֵדִים – טעם נאמנותה הוא
רק מחמת העדים שראוה יוצאת בהניומא. הָא לִיכָּא עֵדִים – אבל
אם אין לה עדים, בְּעַל מְהִימָן בדבריו, שאלמנה נישאת ונוטלת רק
מנה, אף שגם לבעל אין ראיה לדבריו, ואין אומרים שאם אף
עדות לשום צד מעמידים אותה בחזקת בתולה, שכתובתה
מאתיים. ולפי זה מבררת הגמרא: לִיכָּא תָנן סְהֵמָא – האם סתמה
משנתינו את דבריה דְּלֹא בְּרָבִין גְּמִלְיָל, דְּאִי – שאילו היתה
המשנה סוברת כרבן גמליאל, הָא אִמֵּר אִיהִי מְהִימָא – הרי הוא
סובר שאם האשה טוענת שהתקדשה כשהיא בתולה וכתובתה
מאתיים, והבעל אומר שמה היית בעולה וכתובתך מנה, נאמנת
האשה בטענתה שבתולה היתה, מחמת שיש לה חזקת הגוף
שנולדה בתולה, ומסתבר שנשארה כך עד נישואיה, וכתובתה
מאתיים. ואילו מכך שהתנא במשנתינו אינו מאמינה ללא עדות,
משמע שהוא סובר כרבי יהושע, שאין האשה נאמנת ללא ראיה,
אלא כתובתה מנה.

דוחה הגמרא: אִפִּילוּ תִּימָא – אפשר לומר שמשנתינו כדעת רבן
גמליאל היא, ואין סתירה בין הדינים, כיון שעד קָאן לֹא קָאִמֵּר רַבִּין
גְּמִלְיָל הָתֵם, שהאשה נאמנת שהיתה בתולה כשהתקדשה, אִלָּא
בְּכָרִי וְשָׂמָא – באופן שהאשה טוענת בבדי שותקתה כשהיא
בתולה וגאנסה לאחר מכן, ואילו הבעל אומר שמה נבעלת קודם
לכן, ואינו יודע זאת בבירור, ולכן סובר רבן גמליאל שבצירוף
לחזקת הגוף שהיתה בתולה, נאמנת. אֲבָל הָכָּא, שמדובר בְּכָרִי
וְכָרִי – שהבעל טוען ברי שנשארה בתורת אלמנה והאשה טוענת
ברי שהיתה בתולה, בזה לֹא אִמֵּר רבן גמליאל שהאשה נאמנת, אף
שיש לה חזקה.

הגמרא מבררת מה סבר המקשן. תמחה הגמרא: וְדָקָאֲרִי לָהּ – וזה
המקשה, שסבר לומר שמשנתינו חולקת על רבן גמליאל, מֵאִי
קָאֲרִי לָהּ – מדוע סבר כן, והרי החילוק ברור, דְּהָא – הנידון
שבמשנתינו בְּרִי וְכָרִי הוּא, וכמו שתירצנו.

מתרצת הגמרא: כִּיּוֹן דְּרִיב נְשִׁים שבעולם כשהן בְּתוּלוֹת הן
נִישְׂאוֹת, ומחמת כן מסתברת טענתה יותר, היה מקום לומר דְּבִי
בְּרִי וְשָׂמָא דְּמִי – דומה הדבר כאילו היא ברי והוא שמה, וכשם
שבבדי ושמה סובר רבן גמליאל שהיא נאמנת מחמת צירוף חזקת
הגוף, אף כאן יסבור שהיא נאמנת.

אמנם כפי שהתבאר דחתה הגמרא את סברת המקשן, וחילקה בין
ברי ושמה ממש, לבין ברי וברי, אף שיש לאשה חזקה שרוב נשים
נישאות בתולות. מסייעת הגמרא לתירוץ זה: וְהָכִי נִמִּי מִסְתַּבְּרָא –
ואכן כך מסתבר לומר, שבנידון של משנתינו גם רבן גמליאל
מודה שהבעל נאמן ולא האשה, מְדַקְדָּנִי בהמשך משנתינו 'מוֹדָה
רַבִּי יְהוֹשֻעַ', ולכאורה קשה, שהרי לא הוזכרה כלל מחלוקת
במשנה. ואמנם אִי אִמֵּרְתָּ בְּשָׁלְמָא אִיירִי רַבִּין גְּמִלְיָל ב'מודה' – אם
תאמר שברישא של משנתינו, בבדי וברי, מודה רבן גמליאל לרבי
יהושע שהבעל נאמן, שִׁפְשִׁי – מובנת הלשון בסיפא 'ומודה רבי
יהושע', שכשם שרבן גמליאל מודה ברישא, וכפי שהתבאר, כך

רבי יהושע מודה בסיפא, שאף שלגבי ברי ושמה הוא סובר שאין
מיגו מועיל, היינו במקום שהיתה האשה צריכה לטעון טענה
אחרת כדי להיות נאמנת, אבל כאן שהמוחזק בשדה היה יכול
לשתוק ולהמשיך להחזיק בה, ויש לו פֶּה שאסר, מודה רבי
יהושע שהוא נאמן. אִלָּא אִי אִמֵּרְתָּ – אולם אם תאמר כסברת
המקשן, דְּלֹא אִיירִי רַבִּין גְּמִלְיָל בְּמוֹדָה – שברישא אין רבן גמליאל
מודה לרבי יהושע שבבדי וברי הבעל נאמן, אלא סוברת כרבי
יהושע, קשה, רַבִּי יְהוֹשֻעַ לְמָאן מוֹדָה – למי הודה רבי יהושע
בסיפא שהאשה נאמנת, והרי לא הוזכרה שם מחלוקת כלל.
דוחה הגמרא את הראיה: מִי סְבֵרְתָּ – וכי סבור אתה, ש'מודה רבי
יהושע' האמור במשנה אִתָּהי פִּירְקִין קָאִי – על האמור במשנה
הנשנית בפרק זה נאמר, אין הדבר כן, אלא אִמֵּנוּ קָאִי וְאִפְּדִיקִין
קָמָא קָאִי – דבריו מכוונים כלפי ענין העוסק בנאמנות מחמת מיגו,
ואשר נחלק בו עם רבן גמליאל בפרק הראשון.

הגמרא מבררת עתה לפי דחיה זו, לגבי איזו מהמחלוקות של רבן
גמליאל ורבי יהושע שבפרק ראשון אמרה משנתינו 'ומודה רבי
יהושע'. מבררת הגמרא: אִתָּהי – לגבי איזו מחלוקת נאמר כאן
שמודה רבי יהושע, אִילִימָא אִתָּה – על משנה זו ששנינו לעיל (יג),
אשה פניה שהיתה מְעוּבֶרֶת, וְאִמֵּרְתָּ לָהּ – שאלוה, מַה מִּיבֹז שֶׁל
עֵינֶיךָ זֶה, כלומר, כיון שאת מעוברת בודאי נבעלת, ושמה נבעלת
לאדם פסול ונפסלת לכהונה, והשיבה מֵאִישׁ פְּלוֹנִי נתעברתי, וְכֵהֵן
הוא – אדם מיוחס וכשר, שלא פסלנו לכהונה. רַבִּין גְּמִלְיָל וְרַבִּי
אֶלְעָזָר אוֹמְרִים, נֶאֱמַנְתָּ, ומותרת לכהן, רַבִּי יְהוֹשֻעַ אוֹמֵר, לֹא מִפְּנֵי
אֵנוּ תִּיּוֹן – אין אנו מאמינים לדבריה, ואנו חוששים שנבעלה
לפסול, ומספק היא פסולה לכהונה. ושמה נפרש שלגבי מחלוקת
זו שנינו כאן ש'מודה רבי יהושע' במקום שיכל האדם לשתוק ולא
לומר ששדה זו היתה של אבי חבירו, נאמן מכח 'פה שאסר' לומר
שאמנם היתה של אביו, וקנאה ממנו.

דוחה הגמרא: הרי לפי ביאור זה נצטרך לומר שמחלוקתם במשנה
לעיל היתה בדין מיגו, ובזה מודה רבי יהושע שבמיגו טוב שעל ידי
שתיקה לבד היה זוכה בדין, מאמינים לו, אך לא יתכן לפרש כן,
שהרי הָתֵם – במשנה לעיל מֵאִי מִגוֹ אִיכָּא – איזו טענת מיגו יש
לאשה, שמחמתה יש סברא להאמינה, והרי אין לה מיגו שלא
נבעלה, שְׁהָרִי בְּרִיכָה בִּין שְׁנֵיָהּ – ניכר לכל שהיא מעוברת, ובודאי
נבעלה. ובודאי מחלוקתם שם היא אינה בענין מיגו אלא בסברא
אחרת, ואין לה שייכות לנידון של 'פה שאסר' המוזכר במשנתינו.
הגמרא מנסה לבאר באופן אחר, לגבי איזו מחלוקת אמרה
משנתינו 'ומודה רבי יהושע': אִלָּא אִתָּה – על הרישא של אותה
משנה, שכן שנינו בה (יג), פניה שהיא מְדַקְדָּנִי עִם אִתָּה, וְאִמֵּרְתָּ
לָהּ מַה מִּיבֹז שֶׁל אִישׁ זֶה, שמה פסול הוא וביאתו פסלה אותך
מכהונה, והשיבה אִישׁ פְּלוֹנִי הוא, וְכֵהֵן הוא – מיוחס ואינו פסול,
רַבִּין גְּמִלְיָל וְרַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמְרִים, נֶאֱמַנְתָּ, וכשירה לכהונה, וְרַבִּי
יְהוֹשֻעַ אוֹמֵר, לֹא מִפְּנֵי אֵנוּ תִּיּוֹן – אינה נאמנת, והרי היא בחזקת
בעולה לפסול, ופסולה לכהונה. ושמה לגבי משנה זו שנינו כאן
שרבי יהושע מודה.

דוחה הגמרא: הָתֵם מֵאִי מִגוֹ אִיכָּא – גם שם קשה, וכי איזה מיגו
יש לה. ואמנם, הִנֵּיחָא – מובן הדבר לשיטת עֵינֵיךָ, דְּאִמֵּר בביאור
המשנה לעיל, מֵאִי 'מְדַקְדָּנִי' האמורה במשנה, היינו נִסְתַּבְּרָא –
שהתייחדה עם אדם, שסברת רבן גמליאל להאמינה היא בְּמִגוֹ דְּאִי
בְּעִיָּא אִתָּה – שהיתה יכולה לומר לֹא נִבְעַלְתִּי כלל, והיתה נאמנת.
וְכֵהֵן נִבְעַלְתִּי ולכשר נבעלתי, לכך מְהִימָא, שאילו היתה רוצה
לשקר, היתה מכחישה את עיקר הבעילה, ואילו רבי יהושע סובר
שאין זה מיגו טוב, יש לברר שלגבי זה אמר התנא במשנתינו שאף
רבי יהושע מודה שיש מיגו המועיל, ודיינו במקום שבשתיקה לבד
היה הדין עמו, ואמר מרצונו שהיתה השדה של אביו, וקנאה,
שנאמן מכח 'הפה שאסר'. אִלָּא לִרְבִּי אִסִּי, דְּאִמֵּר מֵאִי 'מְדַקְדָּנִי'
שבמשנה שם, היינו שראוה נִבְעַלְתָּ, אם כן מֵאִי מִגוֹ אִיכָּא – איזה
מיגו יש לה, והרי כיון שיש עדים שנבעלה, לא היתה יכולה
להכחישם ולומר שלא נבעלה, ובודאי אין הנידון שם כלל מצד
מיגו, ולא יתכן שלגבי זה אמרה משנתינו 'ומודה רבי יהושע'.

כתובות. פרק שני - האשה שנתארמלה דף טז עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" ר"ט רש"י תוספות

שהפה שאמר - זה אינו יודע שהיתה של אביו, אלא על פיו של זה, ומה שאמר - הרי התיר. **גמרא** מעטא דאיבא עדים - דיעתה בהינמא. הבעל מהימן - ולא אמרין: הואיל ומספקא לן על יום נישואיה אם בתולה היתה אם בעולה - העמד אותה על חזקתה של קודם לכן, ומתחלה בתולה היתה. היא נאמנת - דאילו בטר חזקה גופא.

כברי ושמא - גבי משארסתני נאנסתי, היא טוענת כרי ליה הוא, והוא אינו טוען אלא שמא עד שלא ארסתיך. דהא אינו יודע מאי נאנסה. ודקארי לה - למימר טחמא דלא כרבן גמליאל. מאי קארי לה - ומאי עלה בדעתו לאפוקי מדרבן גמליאל, הא לא דמיא לה בין דרוב נשים בתולות נישאות - קרובה טענתה להיות אמת יותר משלו, וכברי ושמא דמיא. והכי נמי מסבירא - דרבן גמליאל מפרש בה דבעל מהימן. אי אמרת בשלמא איירי רבן גמליאל במודה - דחק ירשא הודאה הוא דקא מודה רבן גמליאל לרבי יהושע, ואמר: אף על גב דפליגנא עלך כברי ושמא - מודינא לך כברי וברי - היינו דשייך למיתני בתריה ורבי יהושע מודה לרבן גמליאל בהאומר לחברו שדה זו כו'. דאף על גב דפליגנא בפרק קמא במשארסתני נאנסתי, דאף על גב דאיבא למימר מגו לא מהימנא, מודינא בהאי מגו דאי בעי שחוק ולא אמר ליה של אביך היתה, כי אמר ליה נמי לקחתיה הימנו - מודינן, כדלקמן. אלא אי אמרת לא איירי - ירשא במודה רבן גמליאל, מאי מודה רבי יהושע? מאי שייך למיתנייה הכא, ואדכא קאי? אמנו קאי - אפולוגא דאיבא למימר בה מגו בפ' קמא קאי, וקאמר: אף על גב דפליגנא במגו דהתם - במגו דהכא מודינא, כדלקמן. אייתי - איבא מגו. הרי בריסא בין שניה - ואינה יכולה לומר לא נבעלתי. וקאמרה נבעלתי - ולכשר נבעלתי, נבעלנא. בשלמא לרבי אלעזר דאמר - בפיך קמא טענתייהו במגו ולא כלום. מוכח עץ שלא הכיר בה - אינה יכולה לתובעו אלא מנה. והוא אומר: דרוסת איש את, ואין לך כלום. איבא מגו, דאי בעיא אמרה מוכח עץ אני תחתיו. משארסתני - אירע לי ונסתחפה שדה, ואית לי מאתים. וקאמרה - מוכח עץ אני מעיקרא, ולא תבעה אלא מנה - מודינא. אלא לרבי יוחנן - דאמר: טענתייהו במאתים ומנה, שדיא תובעוהו מאתים - ליבא מידי בין תחתיו למעיקרא. מאי מגו איבא? הכא - גבי שדה אין שור שחוט לפניך, שיעלה על לב בעליו לתבועו מאי שחוט. כלומר, אם שחק זה - לא היו לו עוררים, הלכך, אי לאו דרבר פשוט הוא שלקחה הימנו - לא היה אומר לו של אביך היתה. הלכך אמרין מגו. אבל גבי לא מצא לה בתולים - שור שחוט לפניך, בתולים שלא מצא לה הם הסתירו לבא לבית דין, ואף על פי שיש לה להשיב טענה טובה מזו - לא אמרין מגו, דלמנא לא אסקא אדעתה. אי נמי, איערומי קא מערמו. ובין שרוב נשים - קושיא היא. יש לה קול - וחזרה יודעים שיצאה בהינמא.

דאי רבן גמליאל הא אמר אידי מהימנא - נראה דלמאן דאמר הטוען אחר מעשה בית דין לא אמר כלום פריך, דלמאן דאמר דמי עטין פרעתי - הכא נאמן הבעל, אפילו לרבן גמליאל לומר: אלמנה נשאתיך, במגו דאי בעי אמר פרעתי. הכי נמי מסבירא - פירש בקונטרס: הכי נמי מסבירא דמתניתין אתיא כרבן גמליאל, כדמשנינן דברבי ורבי מודה, מדקתני ומודה רבי יהושע כו'. וקשה לפירושו: דכי לא איירי נמי רבן גמליאל במודה אתי שפיר ומודה רבי יהושע, כלומר, אף על גב דברישא פליגנא עלך - בספא מודינא לך, אף על גב דרישא וסיפא אינן מענין אחד. כי היכי דאתיא ליה שפיר ומודה רבי יהושע, אי איירי רבן גמליאל במודה, אף על גב דמודה רבן גמליאל אינו מענין ומודה דרבי יהושע? ויש ליישב, דרדאי כי איירי רבן גמליאל במודה שייך למימר שמגו ומודה רבי יהושע, אף על גב דלא דמי מענין אחד. כלומר: דאגב דתנא מילתא דמודה רבן גמליאל - תני נמי מילתא דמודה בה רבי יהושע, אבל אי לא איירי רבן גמליאל במודה - לא שייך למיתני ומודה רבי יהושע לאשמעוניהן אף על גב דפליג ברישא מודה בספא, כיון דרישא וסיפא אינם מענין אחד. אבל קשה: דלא הוה ליה למימר שמגו קאי, דעד השתא נמי לפירוש הקונטרס אמנו הוי קאי? ונראה לרבינו יצחק דרבי יהושע: הכי נמי מסבירא דכברי ושמא דמי, ולא בא לומר דפליג רבן גמליאל ברישא, אלא אף על גב דכברי ושמא דמי - מודה רבן גמליאל, משום דלאו שמא ממש הוא. מדקאמר מודה רבי יהושע, אי אמרת בשלמא איירי רבן גמליאל במודה, כלומר, אף על גב דכברי ושמא דמי - מודה רבן גמליאל דרבי יהושע דבהאי ברי נאמן, וסלקא דעתך דטעמא דרבי יהושע משום ברי ושמא, דזה אינו תובעו, כדפירש בקונטרס. והשתא הוה מודה רבן גמליאל ומודה דרבי יהושע מענין אחד. אלא אי אמרת דרישא בברי וברי גמור הוא, ולא איירי רבן גמליאל במודה, דפשיטא דכיון דברי וברי הוא דלא פליג רבן גמליאל - מאי ומודה? וקאמר: מי סברת דאירישא קאי, וטעמא דרבי יהושע משום ברי ושמא - אמנו קאי. דטעמא דרבי יהושע משום מגו, ונאמן אפילו ללה תובעו, ואיערומי קמא קאם חתם שור שחוט לפניך - פירש בקונטרס: שהוא טוען עד שלא אירסתך נאנסת. והכא אין שור שחוט לפניך, דאין הלה תובעו. ורבינו יצחק מפרש: דהכא נמי איירי בהלה תובעו, כדפירשתי, והכי פירושו: חתם שור שחוט לפניך, דהיינו לא לה בתולים, ואינה יכולה לומר בתולה אני, כגון בשור שחוט שאין יכול לומר חי הוא. ולהכי, בין אמרת משארסתני נאנסתי, בין אמרת מוכח עץ אני תחתיו - לא מהימנא. הכא, אין שור שחוט לפניך ונאמן במגו, דאי בעי אמר: לא היתה של אביך מעולם.

שְׁהָפָה שְׂאֵסֶר הוּא הָפָה שְׁהִתִּיר. וְאִם יֵשׁ עֲדִים שְׁהִיא שֶׁל אֲבִיו, וְהוּא אוֹמֵר: "לִקְחָתִּי הֵימָנוּ" אֵינוּ נֶאֱמָן. גְּמָרָא מַעְמָא דְּאִיבָא עֲדִים, הָא לִיבָא עֲדִים - בְּעַל מְהֻיָּמָן. לִיבָא תָּנֻן סְחָמָא דְּלֹא כִּרְבָן גְּמָלִיאל, דְּאִי רַבָּן גְּמָלִיאל - הָא אָמַר אִידי מְהֻיָּמָנָא! אֲפִילוּ תִּיבָא רַבָּן גְּמָלִיאל, עַד כָּאֵן לֹא קָאָמַר רַבָּן גְּמָלִיאל הָתָם אֲלֵא בְּכָרִי וְשִׁמְא, אֲכָל הֵכָא, בְּכָרִי וְכִי - לֹא אָמַר. וְדִקְאָרִי לֵה מַאי קָאָרִי לֵה? הָא בְּרִי וְכִי הוּא! כִּיּוֹן דְּרֹבֵב נָשִׁים בְּתוּלוֹת נִישְׂאוֹת - כִּי בְּרִי וְשִׁמְא דְּמִי. וְהִכִּי נָמִי מִסְתַּבְּרָא, מִדְּקִתְּנִי: וּמוֹדָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. אִי אָמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא אִיירִי רַבָּן גְּמָלִיאל בְּמוֹדָה - שְׁפִיר, אֲלֵא אִי אָמַרְתָּ לֹא אִיירִי רַבָּן גְּמָלִיאל בְּמוֹדָה - רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְמָאן מוֹדָה? מִי סִבְרַתְּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֲהָא פִּירְקִין קָאִי? אֲמָנוּ קָאִי, וְאִפְרִיקִין קָמָא קָאִי. אֲהֵיִיא? אֵילִימָא אֲהָא: הִיתָה מְעוּבָרָה, וְאָמְרוּ לָהּ: מַה פְּיֻבָּה שֶׁל עוֹבֵר וְהִי? "מַאיִשׁ פְּלוּנִי וְכֵהָן הוּא". רַבָּן גְּמָלִיאל וְרַבִּי אֲלֵעֶזֶר אוֹמְרִים: נֶאֱמַנְתָּ, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: לֹא מִפִּיָּה אֲנוּ חֵיִין, הָתָם מַאי מִגֹּו אִיבָא? הֲרִי בְּרִיסָה בֵּין שְׁנֵיָּהּ! אֲלֵא אֲהָא: רָאוּהָ מִדְּבַרְתָּ עִם אַחֵר. וְאָמְרוּ לָהּ: מַה פְּיֻבָּה שֶׁל אִישׁ וְהִי? "אִישׁ פְּלוּנִי, וְכֵהָן הוּא". רַבָּן גְּמָלִיאל וְרַבִּי אֲלֵעֶזֶר אוֹמְרִים: נֶאֱמַנְתָּ, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: לֹא מִפִּיָּה אֲנוּ חֵיִין. הָתָם מַאי מִגֹּו אִיבָא? הִנֵּהא לְעוּרִי דְּאָמַר: מַאי "מִדְּבַרְתָּ" נִסְתַּרְתָּ, מִגֹּו דְּאִי בְּעִיָּא אָמְרָה לֹא נִבְעַלְתִּי, וְקָאֲמַרְתָּ נִבְעַלְתִּי, מְהֻיָּמָנָא. אֲלֵא לְרַב אִסִּי, דְּאָמַר: מַאי "מִדְּבַרְתָּ" - נִבְעַלְתָּ, מַאי מִגֹּו אִיבָא? וְאֲלֵא אֲהָא: הִיא אוֹמַרְתָּ: מוֹכֵחַ עֵץ אֲנִי, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא כִי, אֲלֵא דְּרוּסְתָּ אִישׁ אֶת. רַבָּן גְּמָלִיאל וְרַבִּי אֲלֵעֶזֶר אוֹמְרִים: נֶאֱמַנְתָּ, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: לֹא מִפִּיָּה אֲנוּ חֵיִין. הָתָם מַאי מִגֹּו אִיבָא? בְּשִׁלְמָא לְרַבִּי אֲלֵעֶזֶר, דְּאָמַר בְּמִנָּה וְלֹא כְּלוּם, מִגֹּו דְּאִי בְּעִיָּא אָמְרָה מוֹכֵחַ עֵץ אֲנִי תַּחְתִּיד, וְאִית לָהּ מֵאֲתִים, וְקָאֲמַרְתָּ מְעִיקְרָא, דְּלִית לָהּ אֲלֵא מִנָּה - מְהֻיָּמָנָא. אֲלֵא לְרַבִּי יוֹחָנָן. דְּאָמַר בְּמֵאֲתִים וּמִנָּה, מַאי מִגֹּו אִיבָא? אֲלֵא אֲהָא: הַנּוֹשֵׂא אֶת הָאִשָּׁה וְלֹא מִצָּא לָהּ בְּתוּלִים, הִיא אוֹמַרְתָּ: מִשְׁאֲרִסְתִּי נֶאֱנַסְתִּי, וְנִסְתַּחֲפָה שְׂדֵהָ. וְהוּא אוֹמֵר: לֹא כִי, אֲלֵא עַד שֶׁלֹּא אִירִסְתִּיד. רַבָּן גְּמָלִיאל וְרַבִּי אֲלֵעֶזֶר אוֹמְרִים: נֶאֱמַנְתָּ, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: לֹא מִפִּיָּה אֲנוּ חֵיִין. דְּמִגֹּו דְּאִי בְּעִיָּא אָמְרָה מוֹכֵחַ עֵץ אֲנִי תַּחְתִּיד, דְּלֹא קָא פְּסָלָה נִפְשָׁה מִכְּהוּנָה,

וְקָאֲמַרְתָּ נֶאֱנַסְתִּי, דְּקָא פְּסָלָה נִפְשָׁה מִכְּהוּנָה - מִשּׁוּם הִכִּי קָאָמַר רַבָּן גְּמָלִיאל דְּמְהֻיָּמָנָא. וְקָאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְרַבָּן גְּמָלִיאל: בְּהָאִי מִגֹּו דְּהֵכָא - מוֹדִינָא לָךְ, בְּהָהוּא מִגֹּו דְּהָתָם - פְּלִיגְנָא עֵילּוּד. מִכְּדִי, הָאִי מִגֹּו וְהָאִי מִגֹּו, מַאי שְׁנָא הָאִי מִגֹּו מְהָאִי מִגֹּו? הֵכָא אֵין שׁוֹר שְׁחוּט לְפָנֶיךָ, הָתָם - הֲרִי שׁוֹר שְׁחוּט לְפָנֶיךָ. וְכִיּוֹן דְּרֹבֵב נָשִׁים בְּתוּלוֹת נִישְׂאוֹת, כִּי לֹא אֶתוּ עֲדִים מַאי הָוִי? אָמַר רַבִּינָא: מִשּׁוּם דְּאִיבָא לְמִימַר רֹב נָשִׁים בְּתוּלוֹת נִישְׂאוֹת, וּמִיּעוּט אֲלֻמְנוֹת. וְכָל הַנִּשְׂאָת בְּתוּלָה - יֵשׁ לָהּ קוֹל,

וְזוֹ הוֹאִיל וְאֵין לָהּ קוֹל אִתְּרַע לֵה רובא – תימנה: דתנן בפרקין (כתובות כח,א) אלו נאמנים להעיד בגדול מה שראו בקטנות; זכורני בפלגית שיצאה בהינמא וראשה פרעה. וקאמר בגמרא: מאי טעמא – כיון דרוב נשים בתולות נישאות, גילוי מלתא בעלמא הוא. והשתא הדיכ מיידי? אם יש לה קול – למא צריך שום עדות לרב ניזיל בתר רובא, כדפרין הכא. ואי אין לה קול – אם כן איתרע לה רובא.

ויצטרך שני עדים כשרים! וכי תימא כדשמעיד הוא שראה בקוטנו ואחר עמו חשבונו קול – הא פריך הכא: סהדי שקרי ניהו! ויש לומר: דרוב נשים בתולות נישאות עדיף מרוב נשים הנישאות בתולות יש לה קול, וכי אין לה קול – לא תרע כל כך רוב דבתולות נישאות, שלא יועיל עדות דראה בקוטנו ואחר עמו.

וּלְיָחוּשׁ דלמא מפקע בר' – ואפילו על ידי עדי הינומא, לא היה לה לגבות עד שתחזיר לו הכתובה, כיון שיכול לבא לידו הפסד במה שנשארה כתובה תחת ידה. ולא מביעיא למאן דאמר דיכול לטעון אחר מעשה בית דין דמפסיד, דאם לא יהיה לה כתובה יהיה נאמן לומר פרעתה. אלא אפילו למאן דאמר דלא מצי טעון אחר מעשה בית דין מפסיד במה שהכתובה תחת ידה, ששם תרבענו פעם אורית אלו יהיו לה עדי הינומא – ידא נאמן לומר פרעתה מנה, במגו דאי בעי אמר אלמנה נשאתיך. או אם יתא במקום שאין ממירין אם היא אשתו – יהיה נאמן לומר פרעתה הכל, במגו דאי בעי אמר אין את אשתי. והשתא שהכתובה בידה – תריא מאתים, וכיון שיכול לבא לידו הפסד – אין לו לפרוע. **וְאֵת** אומרת כותבין שובר – אף על גב דהכא לא אפשר, דאיכא למיחש דלמא תשרוף כתובתה בעדים והורא וגביא בעדי הינומא, כדאמרין בסמוך: ודלמא הדרא ומפקא בעדי הינומא וגביא. למאן דאמר הטוען אחר מעשה בית דין לא אמר כלום, ועל כרחו זקוק הוא לשובר – מכל מקום דייק שפיר דבעלמא נמי כותבין שובר, דאי אין כותבין בעלמא – למא יפרע כאן, כיון שיכול לבא לידו הפסד במה שהכתובה בידה, כדפרישנו. **כּוֹתְבִין** שובר – אף על גב דבפרק "נט פשוט" (בבא בתרא קע"ב) מפרש טעמא

דמאן דאמר כותבין שובר משום "דעבד ליה לאיש מלה" – דאז דקא ליה, אלא הוא הוה בכל חוב כמו כתובה דהכא, ושטרי מקח, דאמר הוה דכותבין שובר. **מַאי** איכדה איכדה באור – ואם תאמר: אם כן אפילו במקום שכותבין הוה ליה לאוקמי, ומאי דחוקא לאוקמי במקום שאין כותבין וכתב לה איהו? ואומר רבינו חם: דבמקום שכותבין ונשרפה – איכא למיחש שכתב לה כתובה אחת, דאסור להשהותה בלא כתובה. מיהו, הוה מצי לאוקמה במקום שכותבין ונשרפה אחר הגירושין, דליכא למיחש שמוא כתב לה אורח, אלא שגרא לא דחוק. **וְתוֹ** איכדה למא לי – אף על גב דלכאורה היינו פורכא קמייא דפרין: היינו נשרפה – יש ליישב דהכי קאמר: ותו, אפילו אם נאמר דנשרפה הוה פירושא דנאבדה – מכל מקום תקשי: איכדה למא לי? **אִיתְּנוּסִי** הוא דאיתניסו – נראה דמיידי כגון דאיכא מגו, דאי בעיא אמרה אין בידי כלום. דאי לאו הכי – אמאי מדינמא? ואם תאמר: בחילוק קליות דאמר לקמן ארמלמא לית לה כסני, אמאי לא דיישנין דלמא תפסה בר' כדאמר הכא? ואומר רבינו חם: דדוקא בדבר שיש טורה, כגון חבית דהכא, יכולה לומר דאיתניסו, אבל קליות ושאר דברים שדון קלים לעשות – לא.

וְזוֹ הוֹאִיל וְאֵין לָהּ קוֹל – אִתְּרַע לֵה רובא. אִי פֶל הַנִּשְׁאָת בְּתוּלָה יֵשׁ לָהּ קוֹל, כִּי אֶתּוֹ עֲרִים מַאי הוּי? הִנֵּה סְהַדִּי שְׁקֵרִי נִינְהוּ! אֵלָּא אָמַר רַבִּינָא: רוב הַנִּשְׁאָת בְּתוּלָה יֵשׁ לָהּ קוֹל, וְזוֹ הוֹאִיל וְאֵין לָהּ קוֹל – אִתְּרַע לֵה רובא. "אם יֵשׁ עֲרִים שִׁצִּיתָהּ בְּהִינוּמָא וכו'". וְלִיְחוּשׁ דְּלִמָּא מִפְּקָא עֲרִים בְּהָאִי בִּי דִּינָא וְגַבִּיא, וְהִדר מִפְּקָא לָהּ לְכְּתוּבָהּ בְּהָאִי בִּי דִּינָא וְגַבִּיא בְּהָאִי! אָמַר רַבִּי אֶבְהוּ: וְאֵת אִמְרַת: כּוֹתְבִין שׁוֹבֵר. רַב פֶּפֶא אָמַר: בְּמִקּוֹם שְׁאֵין כּוֹתְבִין כְּתוּבָה עֲסָקִין. וְאִכָּא דְּמַתְנִי לָהּ אֲבִרְיִיתָא: אִיבְדָּה כְּתוּבָתָהּ, הִטְמִינָה כְּתוּבָתָהּ, נִשְׂרְפָה כְּתוּבָתָהּ, רָקְדוּ לְפָנֶיהָ, שִׁחֲקוּ לְפָנֶיהָ, הֶעֱבִירוּ לְפָנֶיהָ כּוֹס שֶׁל בִּשּׁוּרָה, אִזּוּ מִפָּה שֶׁל בְּתוּלִים, אִם יֵשׁ לָהּ עֲרִים בְּאֶחָד מִכָּל אֵלּוּ – כְּתוּבָתָהּ מֵאֲתִים. וְלִיְחוּשׁ דְּלִמָּא מִפְּקָא עֲרִים בְּהָאִי בִּי דִּינָא וְגַבִּיא, וְהִדר מִפְּקָא לְכְּתוּבָתָהּ בְּהָאִי בִּי דִּינָא וְגַבִּיא בְּהָאִי! אָמַר רַבִּי אֶבְהוּ: וְאֵת אִמְרַת: כּוֹתְבִין שׁוֹבֵר. רַב פֶּפֶא אָמַר: בְּמִקּוֹם שְׁאֵין כּוֹתְבִין כְּתוּבָה עֲסָקִין. וְהָאִי אִיבְדָּה כְּתוּבָתָהּ קִתְּנִי! דִּכְתַּב לָהּ אִיהוּ. סוֹף סוֹף מִפְּקָא לָהּ וְגַבִּיא בְּהָאִי! מַאי אִיבְדָּה – אִיבְדָּה בְּאֹזֶר. אִי הָכִי הֵינִי נִשְׂרְפָה! וְעוֹד: הִטְמִינָהּ, מַאי אִיכָּא לְמִימֵר? וְתוֹ: אִיבְדָּה לָמָּה לִּי? אֵלָּא: פֶּל אִיבְדָּה – כִּי הִטְמִינָהּ בְּפָגִינוּ דְּמִי, וְלֹא יִהְיֶינָה לָהּ עַד דְּאֲמִיר עֲרִים נִשְׂרְפָה כְּתוּבָתָהּ. מַאן דְּמַתְנִי לָהּ אֲבִרְיִיתָא – כֹּל שֶׁכֵּן אֲמַתְנִיתִי, וּמֵאן דְּמַתְנִי לָהּ אֲמַתְנִיתִין – אֶבֶל אֲבִרְיִיתָא לֹא, כִּי קוֹשִׁיא. "אם יֵשׁ עֲרִים כו'". וְלִיְחוּשׁ דְּלִמָּא מִפְּקָא עֲרִי הִינוּמָא בְּהָאִי בִּי דִּינָא וְגַבִּיא, וְהִדר מִפְּקָא עֲרִי הִינוּמָא בְּכִי דִּינָא אֲחִירָא וְגַבִּיא! בְּמִקּוֹם דְּלֹא אֶפְשֵׁר – וְדִיא כְּתִיבִין שׁוֹבֵר. "הֶעֱבִירוּ לְפָנֶיהָ כּוֹס שֶׁל בִּשּׁוּרָה". מַאי "כּוֹס שֶׁל בִּשּׁוּרָה"? אָמַר רַב אֲדָא בַּר אֲהֵבָה: כּוֹס יֵין שֶׁל תְּרוּמָה מְעִבְרִין לְפָנֶיהָ, כְּלוּמַר: רְאוּיָה הָיְתָה זֹו לְאֶכּוֹל בְּתְרוּמָהּ. מִתְּקִיף לָהּ רַב פֶּפֶא: אִמָּו אֲלֻמָּנָה מִי לֹא אֶכְלָה בְּתְרוּמָהּ? אֵלָּא אָמַר רַב פֶּפֶא: זֹו רְאִישִׁית בְּתְרוּמָהּ רְאִישִׁית. תְּנִיא, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: חֲבִית שֶׁל יֵין מְעִבְרִין לְפָנֶיהָ. אָמַר רַב אֲדָא בַּר אֲהֵבָה: בְּתוּלָה מְעִבְרִין לְפָנֶיהָ סְתוּמָה, בְּעוּלָה – מְעִבְרִין לְפָנֶיהָ פְּתוּחָה. אֲמַאי? נִשְׁעֵבֵר קָמִי בְּתוּלָה, וְקָמִי בְּעוּלָה לֹא נִשְׁעֵבֵר כֻּלָּל! וְיִמְנִין דְּתַפְסָה מֵאֲתִים, וְאִמְרָה: אֲנָא בְּתוּלָה הוּא, וְהָאִי דְּלֹא עָבְרוּ קָמִאי – אֲתִנּוּסִי הוּא דְּאִתְּנוּסִי. תְּנִי רַבְּנִי: כִּיצַד מְרַקְדִין לְפָנֶיהָ הַפְּלָה? בֵּית שְׁמַאי אָמְרִים: כֹּל

וְזוֹ הוֹאִיל וְאֵין לָהּ קוֹל – שאין מעיד עליה שיצתה בהינמא. כִּי אֶתּוֹ עֲרִים מַאי הוּי – כיון דחזקה דיש לה קול, דרבה הווי יודעין. **דְּלִמָּא מִפְּקָא עֲרִים** – עדי הינומא, כותבין שובר – שכשיפרע לה כתובתה כתובו לו שקבלה כתובתה, ויהיה בידו לכות. **וְאֵת** אומרת – ודלא כמאן דאמר אין כותבין, בבבא בתרא. **רַב פֶּפֶא אָמַר** – לעולם אין כותבין, דנמצא זה צריך לשמור שובר מן העכברים. ומי שיש לו שטר על חברו – או ביא השטר ויחזירו, או לא יטול כלום. ומוחזין במקום שאין כותבין כתובה, אלא סומכין על תנאי בית דין שתקנו לבתולה מאתים ולא למנה מנה, דליכא למיחש דלמלא הדרה ומפקא לה. דמתני לה – לדריי אבדו ולדריי פפא. **הִטְמִינָה כְּתוּבָתָהּ** – והיא תובעת מאתים, והוא אומר אלמנה נשאתיך. **רָקְדוּ לְפָנֶיהָ** – אם יש עדים שרקדו לפניה ביום נישואיה. **כּוֹס שֶׁל בִּשּׁוּרָה** – המבשר עליה סימני בתולות, ולקמן מפרש מאי היא. **אֵלָּא** – הכי קאמר: כל איכדה כמי שהטמינה בפנינו דמי, ולא גביא. והכי קתני: איכדה כתובתה, הטימנה כתובתה, נשרפה כתובתה, אם רקדו לפניה וכו'. והכי פירשה: אמרה אבר שכתב כתובה – הרי היא כמו שהטמינה כתובתה בפנינו כדי להוציא לגבות פעם שניה, ואינה גובה כלום, אלא אם כן תביא השטר. ואם אמרה נשרפה, יש עדים שנשרפה, דהשתא ליכא למיחש למדי – תביא עדים שרקדו לפניה, שזוהו סימן לבתולה, ותגבה מאתים. **מַאן דְּמַתְנִי לָהּ** – לדריי אבדו ורב פפא אברייתא. **כֹּל שֶׁכֵּן אֲמַתְנִיתִין** – ודין דאברייתא דקתני בהדיא איכדה כתובתה גביא, ועלה קאמר רב פפא דלא גביא. ומתריך לה דחדיא קתני: איכדה כתובתה הרי היא כמו שהטמינה, וכשנשרפה הוא דקא גביא, ולעולם אין כותבין שובר, כל שכן דאמתניא איכא למיתני פלוגתא דרב פפא אדרבי אבהו, למיירי דבמקום שאין כותבין כתובה עסקין. **וּמֵאן דְּמַתְנִי** – פלוגתא דרב פפא אדרבי אבהו אמתניתין. **אֲבֵל אֲבִרְיִיתָא לֹא** – מתני ליה, דדאי שמענין מינה דכותבין שובר, דהא במקום שכותבין כתובה עסקין. **כִּי קוֹשִׁין** – דקתני איכדה כתובתה, ולא ניחא לשנויי שנייא דחיקא, למיירי איכדה כתובתה כהטמינה כתובתה קאמר. **כִּיּוֹן דְּלֹא אֶפְשֵׁר** – כגון במקום שאין כותבין כתובה, וגובות על פי עדים, ויש לחוש לשמוא תלך לבית דין אחר ותביא עדים אחרים ותגבה פעם שניה – דאי כתבין שובר. **רְאוּיָה הָיְתָה זֹו לְאֶכּוֹל בְּתְרוּמָהּ** – אי נישאת לכהן, דבתולה שלמה נמצאת ולא בעולה, שתפסל לכהן מחמת נזות. **מִתְקִיף לָהּ רַב פֶּפֶא** – ומה זו עדות ללא נישאת אלמנה? **אִמָּו** – אי נישאת כשדיא אלמנה לכהן הדיוט, מי לא אכלה בתרומה? **זֹו רְאִישִׁית** – בעילתה ראשית, וימנין דתפסה מאתים – בלא בית דין. וכי בעיין לאפוקי מינה, משום דאין עדים שהעבירו לפניה, אמרה: איתניסו הוא דאיתניסו. שיכורים היו מאנוסין המשתה. הלכך, השתא אתו עדים שהעבירו לפניה פתוחה – ותו ליכא מידי. **כִּיצַד מְרַקְדִין** – מה אומרים לפניה.

כמות

כלה

ותוציא את שטר הכתובה יוכיח הבעל על ידי השובר שכבר
פרעה. אמנם רב פפא אָמַר, אין מכאן ראייה שכותבים שובר, אלא
בְּמָקוֹם שֶׁאֵין בּוֹתְבִין בְּתוֹכָהּ עֶסְקִין, וממילא אין חשש שתוציא
שטר כתובה לאחר זמן.
מקשה הגמרא על דברי רב פפא ללשון זו: וְהָא לִשּׁוֹן אֵיבָדָה
בְּתוֹכָהּ? תְּנֵי בברייתא, ומשמע שהבעל כתב לה כתובה, וכיצד
אפשר לומר שמדובר במקום שאין כותבים כתובה כלל. מתרצת
הגמרא: כוונת הברייתא לאופן דְּתֵבַב לָהּ אִיהוּ – שבעל זה לבדו
כתב שטר כתובה לאשתו.
מקשה הגמרא: סוֹף סוֹף – כיון שהוא כתב לה כתובה, חזרת
הקושיא, נחשוש שזמן לאחר זמן מִפְּקָא לָהּ וְנִבְיָא בָּהּ – תוציא
האשה את השטר ותגבה בו פעם נוספת, ומוכח לכאורה שכותבים
שובר.
מתרצת הגמרא: מָאִי 'אֵיבָדָה' ששנינו בברייתא, אֵיבָדָה מָאִיר –
שנשרפה הכתובה באש, וממילא אף שכתב לה בעל זה כתובה,
אין לחשוש שתוציאנה שוב, שהרי ידוע שנשרפה אותה כתובה.
מקשה הגמרא: אִי הָכִי, ש'איבדה' היינו באש, הֲיֵינוּ – הרי זה אותו
אופן של 'שִׁרְפָה', ומדוע שנה זאת התנא כדבר נוסף. יְעוֹד קְשָׁה,
הרי שנינו בברייתא גם אופן שֶׁהִטְמִינָהּ האשה את כתובתה ואינה
יודעת היכן היא, ובאופן זה מָאִי אֵיבָא לְמִיטָה, והלא ודאי יש
לחשוש שתמצאנה לאחר זמן ותגבה בה. וְתו – ועוד קשה, אף אם
תאמר ש'שִׁרְפָה' הוא פירוש של 'איבדה', מכל מקום 'אֵיבָדָה' לָמָּה
לִי – לשם מה כתב התנא כלל 'איבדה', די בכך שיכתוב שנשרפה.
מתרצת הגמרא: אֵלָּא כך היא כוונת הברייתא, כָּל מָקוֹם שֶׁהָאִשָּׁה
טוענת ש'אֵיבָדָה' את כתובתה, כִּי הִטְמִינָהּ בְּפִנְיָ דְּמִי – אנו
מחשיבים זאת כאילו ידוע לנו שהטמינה בכוונה את הכתובה כדי
לחזור ולגבות בה לאחר זמן שלא כדין, וְלֹא יִהְיֶינָה לָהּ – ולכן אין
מגבים לה כלום מתחילה, אף לא על פי עדים שהיתה בתולה, עַד
דְּאִמְרֵי עֲדִים שֶׁנִּשְׁרְפָה בְּתוֹכָהּ, שבוז אין חשש שתחזור
ותוציאנה, אבל אם יש חשש שיש לה כתובה, אין הבעל צריך
לפרוע לה תמורת שובר.
הגמרא מבארת מה הנפקא מינה בין שתי הלשונות בביאור
מחלוקת רבי אבהו ורב פפא. אומרת הגמרא: מָאִי דְּתֵנִי לָהּ
אֲבִרְיָתָא – מי ששנה את מחלוקתם לגבי הברייתא, שבה שנינו
בפירוש שגובה אף כשאיבדה כתובתה, שרבי אבהו ביאר שזהו
כיון ש'כותבים שובר', ורב פפא אמר שהברייתא סוברת שאין
כותבים שובר, וביאר שעלולם אינה גובה אלא אם יש עדים
שנשרפה, וכמו שהתבאר, כָּל שֶׁכֵּן שיוכל לבטול את מחלוקתם
אֲמִתְּיָתִין, שרבי אבהו יבאר שחטעם שגובה על פי עדי הינומא
הוא כיון שכותבים שובר, ורב פפא יבאר שמדובר במקום שאין
כותבים כתובה, שהרי אין במשנתנו משמעות הפוכה מזו. וְאֵילִן
מָאִי דְּתֵנִי לָהּ אֲמִתְּיָתִין – אך מי ששנה את מחלוקתם לגבי
משנתנו, יאמר שרק שם יש מקום למחלוקת זו, וְאֵבַל אֲבִרְיָתָא לֹא,
משום שמדברי הברייתא משמע שכותבים שובר, כדברי רבי
אבהו, ולא מסתבר לומר שמדובר במקום שאין כותבים כתובה, כִּי
קוֹשִׁיא – כמו שהקשינו על דברי רב פפא מלשון הברייתא 'איבדה'
כתובתה', שמשמע שכתבו לה כתובה ואיבדתה, ולא מסתבר
לדחוק ולפרש כמו שנדחקה הגמרא ללשון השניה ופירשה שאם
איבדה כתובתה נעשה כמי שהטמינה כתובתה, ואין גובה עד
שידיו עדים שנשרפה.
מקשה הגמרא על דברי רב פפא: שנינו במשנה ובברייתא, אִם יֵשׁ
עֲדִים כּוֹי' שיצאת בהינומא וראשה פרוע כתובתה מאתיים, ולרב
פפא האומר שמשנתנו סוברת שאין כותבים שובר, כיצד גובים
על פי עדי הינומא, וְלִיחֹשׁ – מדוע לא נחשוש דְּלָמָּה מִפְּקָא עַדִי
הֵינוּמָא בְּהָאִי כִּי דִּינָא וְנִבְיָא – שמא תביא האשה עדים בפני בית
דין זה שראוי יוצאת בהינומא, ותגבה כתובתה על ידם, וְהָדֵר
מִפְּקָא עַדִי הֵינוּמָא כִּי דִּינָא אֲמִרְיָא וְנִבְיָא – ושוב תביא עדים
שראוה יוצאת בהינומא לפני בית דין אחר, שלא ידעו שכבר
גבתה פעם אחת, ותגבה שוב.

וְהוּ – האשה הנזכרת במשנתנו, הוֹאִיל וְאֵין לָהּ קוֹל, שהרי אין לה
עדים שיצאה בהינומא, אִתְּרַע לָהּ רוּבָא – נחלש לגביה כח הראיה
של הרוב, ולכן אינה נאמנת להוציא ממון מבעלה.
מקשה הגמרא: אִי כדברך שְׂכָל הַנִּשְׂאָת בְּתוֹלָה יֵשׁ לָהּ קוֹל, אם כן,
כִּי אֵתוּ עֲדִים מָאִי הָיוּ – אף אם באו עדים שיצאה בהינומא, מה
בכך, והרי כיון שאין קול לדבר, שאין עדים מרובים על כך אלא
שנים אלו, הֲנֶהְדֵּם שְׂכָרִי שְׂכָרִי נִינְחוּ – מוכח שעדי שקר הם.
מתרצת הגמרא: אֵלָּא אֲמַר רַבִּינָא, באמת לא לכל בתולה הנישאת
יש קול, אלא 'רוב' הַנִּשְׂאָת בְּתוֹלָה יֵשׁ לָהּ קוֹל, וְזו, הוֹאִיל וְאֵין לָהּ
קוֹל, שהרי אין רבים מעידים עליה, אִתְּרַע לָהּ רוּבָא – הורעה
לגביה חזקת הרוב, ואינה גובה מאתיים מכח הרוב, אמנם אם
תביא עדים לדבריה נקבל את עדותם ונאמר שהיא מאותו מייעוט
שאינו לו קול, וגובה מאתיים.

שנינו במשנה: אִם יֵשׁ עֲדִים שִׁיבָתָה בְּהֵינוּמָא וְכוּ' וראשה פרוע,
כתובתה מאתיים. מקשה הגמרא: אם על ידי עדי הינומא יכולה
האשה לגבות את כתובתה, וְלִיחֹשׁ – והרי יש לנו לחשוש, דְּלָמָּה
מִפְּקָא עֲדִים בְּהָאִי כִּי דִּינָא, וְנִבְיָא – שמא תוציא עדי הינומא בבית
דין, ותגבה מאתיים, וְהָדֵר מִפְּקָא לָהּ לְבִתּוּבָה בְּהָאִי כִּי דִּינָא, וְנִבְיָא
בָּהּ – ולאחר מכן תשוב ותוציא את שטר כתובתה בפני בית דין,
ותוכיח מכך ששטר הכתובה בידה שעדיין לא נפרע, ותגבה
מבעלה מאתיים נוספים, וכיון שיכולה לצאת תקלה שתגבה
פעמיים, ראוי לומר שלא תגבה על ידי עדי הינומא כלל.
מתרצת הגמרא: אֲמַר רַבִּי אֶהֱיָה, וְזֹאת אוֹמְרָת – יש ללמוד מכאן
שמשנתנו סוברת כמאן דאמר שבוֹתְבִין שוֹבֵר – שטר פרעון,
כלומר, הבעל חייב לפרוע לה את דמי כתובתה אף ללא שתשיב
לו את שטר הכתובה עצמו, וכדי שלא תוכל לחזור ולגבות בשטר
הכתובה שבידה די בכך שתכתוב לו שטר פרעון שיהיה בידו. וכיון
שלאחר שיפרע לה הבעל על פי עדי ההינומא תכתוב לו האשה
שובר, הרי אם תתבענו שוב על ידי שטר הכתובה שבידה, יוציא
את השובר ויוכיח שכבר פרע.
תירוצ נוסף: רַב פַּפָּא אָמַר, לעולם אין ראייה ממשנתנו שכותבים
שובר, אלא יתכן שבדרך כלל אין הלוה חייב לפרוע תמורת
שובר, אם אין המלוה מחזיר לו את שטר החוב, והאמור במשנתנו
שהבעל פורע את דמי הכתובה ללא שתשיב לו האשה את שטר
הכתובה, בְּמָקוֹם שֶׁאֵין בּוֹתְבִין בְּתוֹכָהּ עֶסְקִין, אלא סומכים על
תנאי בית דין, שתיקנו חיוב כתובה על כל אדם הנושא אשה,
וממילא לא שייך כלל לחשוש שתחזור האשה ותגבה פעם נוספת,
שהרי מעולם לא כתבו לה שטר כתובה, ואמנם במקום שכותבים
שטר כתובה, לא תגבה בעדי הינומא.
הגמרא מביאה לשון אחרת במחלוקת זו: וְאֵיבָא דְּתֵנִי לָהּ – יש
ששנו את מחלוקתם של רבי אבהו ורב פפא אֲבִרְיָתָא, שכך שנינו
בה, אֵיבָדָה האשה את בְּתוֹכָהּ, או הִטְמִינָהּ את בְּתוֹכָהּ ואינה
זוכרת היכן היא, או שִׁנְרְפָה בְּתוֹכָהּ, והיא טוענת שנישאת
בתולה וכתובתה מאתיים ובעלה טוען שנשאה אלמנה וכתובתה
מנה, אם בשעה שנישאת נהגו בה כמנהגה הבתולות, כגון שְׂרָקְרוּ
לְפָנֶיהָ או שֶׁחָקוּ לְפָנֶיהָ, שהיו עושים כן רק לפני הבתולות, או
הַעֲבִירוּ לְפָנֶיהָ כּוֹס יַיִן שֶׁל בְּשׂוּרָה – המבשר שהיא בתולה, כמו
שיבואר להלן, או שהעבירו לפניה כּוֹס שֶׁל בְּתוּלִים, אִם יֵשׁ לָהּ
עֲדִים על כך שנהגו בנישואיה בְּאֶחָד מִכָּל אֵילִי המנהגים, בְּתוֹכָהּ
מָאִתִּים, ואם לא, כתובתה מנה.
הקשו על ברייתא זו: וְלִיחֹשׁ דְּלָמָּה מִפְּקָא עֲדִים בְּהָאִי כִּי דִּינָא
וְנִבְיָא – והרי יש לחשוש שמא תוציא עדים שנהגו בה באחד
ממנהגים אלו בפני בית דין זה, ותגבה כתובתה על ידם, וְהָדֵר
מִפְּקָא לְבִתּוּבָה בְּהָאִי כִּי דִּינָא וְנִבְיָא בָּהּ – ואחר תשוב ותוציא
שטר כתובתה בפני בית דין ותגבה פעם נוספת. ועל זה אָמַר רַבִּי
אֶהֱיָה, וְזֹאת אוֹמְרָת – מוכח מכאן שהברייתא סוברת שבוֹתְבִין
שוֹבֵר, וכשיפרע לה על פי עדים תכתוב לו שובר, ואם תשוב

59 שנהג לשמח כך את הכלות.
60 מעשה נוסף: רב אהא, היה מרביץ לה – את הכלה אשתיה – על
61 כתפיו ומרסר. אמרי ליה רבנן – אמרו לו החכמים, אמן מהו למיעבר
62 הני – האם גם אנחנו יכולים לעשות כן. אמר להו, אי דמיין עליכו –
63 אם דומה הכלה בעיניכם בקשורא – כקורת עץ, שאין לכם בה
64 הרהור כלל, לתי – רשאים אתם לעשות כך, וא לא, לא – אינכם
65 רשאים לנהוג כן.

66 אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, מותר להסתכל בפני כל
67 כל שבעה ימי המשחה, כדי להבדיל על פועלה, שכשרואה שהכל
68 מסתכלין עליה נכנס יופיה בליבו ועל ידי כן מחבבה. אמנם
69 מסיימת הגמרא: ולית הלכתא פנותיה – אין הדין כמותה, אלא
70 אסור להסתכל על הכלה כלל.
71

72 הגמרא מביאה ברייתא בענין כבוד הכלה: תנו רבנן, אם יצאה
73 כלה מבית אביה לבית הנישואין, ובאותו זמן יצאו המת ומלויו
74 לבית הקברות, ודרכם עוברת באותו מקום, ואין מלוי הכלה
75 רוצים להתערב עם מלוי המת, מעבירין את המת ומלויו מלפני
76 הפלה ומלויה לדרך אחרת. וזהו וזה – בין את המת ובין את הכלה,
77 מעבירים מלפני מלך ישראל שעובר בדרך זו. מביאה הברייתא
78 מעשה: אמרו עליו על אנריפס המלך, שעבר מלפני כל לדרך
79 אחרת, אף שמצד הדין היתה הכלה צריכה לעבור לדרך אחרת
80 מלפניו, ושפחהו חכמים.
81 מדייקת הגמרא: שפחהו, מכלל דשפיר עבר – משמע שנהג כהוגן,
82 והא – והרי אמר רב אשי, אפילו למאן דאמר שנשיא – ראש
83 הסנהדרין הגדולה שפחל על כבודו, כבודו מחול, מכל מקום מלך
84 שפחל על כבודו לדברי הכל אין כבודו מחול, דאמר מר – שהרי
85 דרשו מכפילות לשון הפסוק (דברים יז טו) 'שום תשים עליך מלך',
86 שבה הפסוק ללמד שתהא אמתו של המלך מוטלת עליך ואינו
87 רשאי למחול על כבודו, וכיון שהיה אסור לאגריפס למחול על
88 כבודו, מדוע שבחוחו חכמים.
89 מתרצת הגמרא: פירשת דרכים תואי – מעשה זה אירע בפרשת
90 דרכים, ובמקום להמשיך בדרכו שהיתה עוברת בדרכה של
91 הכלה, פנה אגריפס לדרך אחרת, וכיון שלא היה ניכר הדבר
92 שעשה כן מחמת הכלה לא היה זה זולזל בכבודו, ולכן שבחוחו
93 חכמים.
94

95 ברייתא נוספת בענין הכנסת כלה: תנו רבנן, מבטלין תלמוד תורה
96 להוצאת המת לקבורה, ולהכנסת פלה – ללוויה מבית אביה לבית
97 חופתה. אמרו עליו על רבי יהודה ברי אלעאי שהיה מבטל תלמוד
98 תורה להוצאת המת ולהכנסת פלה. בזה דברים אמורים, שמבטלים
99 תלמוד תורה להוצאת המת, כשאין עמו מלוים כל צרכו, אבל אם
100 יש עמו כל צרכו, אין מבטלין.
101 מבררת הגמרא: וכמה הם 'כל צרכו'. מבארת הגמרא: אמר רב
102 שמואל בר איני משמיה דרב, תריסר אלפי גברי – שנים עשר אלף
103 אנשים, ושתא אלפי שיפורי – וששת אלפים שופרות להכריז
104 שיבואו אנשים ללוויה, וביחד הם שמונה עשר אלף. ואמרי לה –
105 ויש אומרים, תריסר אלפי גברי, ומיניהו – ומתוך אותם שנים עשר
106 אלף יהיו שיפורי אלפי שיפורי.
107 הגמרא מביאה שיעורים נוספים: עולא אמר, השיעור הוא בגון
108 דקייצי גברי – שהיה כמו מחיצה של בני אדם הנמשכת מאבילא
109 ועד סיכרא – משער העיר ועד בית הקברות, שם נספד המת.
110 רב ששת, ואיתימא רבי יוחנן אמר, נטיילתה – של תורה, בשעה
111 שנפטר האדם ובטל מתלמוד תורה, צריכה להיות בנתינתה של
112 תורה בסיני, מה נתינתה היתה בששים רבא שהיו במעמד הר סיני,
113 אף נטיילתה – במיתת האדם, בששים רבא. והני מילי – ודבר זה
114 הוא למאן דקרי וקני – לאדם שהיה קורא במקרא ושונה במשנה,
115

1 פלה כמות שהיא – מקלסים אותה לפי יופיה וחשיבותה שיש בה,
2 אך לא ישבחה במעלה שאין בה. ובית הלל אומרים, יש לשבחה
3 לגמרי ולומר 'פלה נאה וחסודה', כלומר, יפה היא, וחוט של חסד
4 משוך עליה, שאם ישבחה רק במעלות שיש בה, תשתמע מכך
5 גנותה, ששאר דברים אין בה.
6 אמרו ליה ביה שמואל לבית הלל, תרי שהיתה הכלה חיה או סומא,
7 וכי אומרים לה 'פלה נאה וחסודה', והרי התורה אמרה (שמות כג ז)
8 'מִדְּבַר שֹׁקֵר תִּרְחֹק'. אמרו להם בית הלל לבית שמואל, לדבריהם, מי
9 שִׁלְקָה מִקֶּחַ רַע מִן הַשּׁוּק, ובא לפני חבירו, האם יִשְׁכַּחְנוּ בְּעֵינָיו, או
10 יִגְנוּ בְּעֵינָיו. תוי אומר – הרי ודאי שישכחנו בעיניו, כיון שבדבר
11 שיש בו משום דרכי שלום אין איסור שוקר, ואף כאן יש לשבח את
12 הכלה בפני החתן, לשבח מקוה בפניו.
13 מסיקה הגמרא: מלאן – מדברי בית הלל אמרו חכמים, לעולם תהא
14 ועתי של אדם מעורבת עם הכריות לעשות לכל איש כרצונו,
15 ולדבר בשבחו אף בדברים שאינם אמת.
16 מימרא נוספת בענין זה: בי אהא – כשבא רב ימי מארץ ישראל
17 לבבל אמר, הני משרי קמי פלחא במערבא – כך היו משוררים לפני
18 הכלה בארץ ישראל, לא פחל – כלה זו אינה צריכה להתנייפות
19 ביבחה, צבע שבעיניה, ולא שוקר – ואינה צריכה לצבע המאדים
20 את הפנים, ולא פירבוס – אינה צריכה לקלוע שערותיה, ויעלת חן
21 – היא נושאת חן אף בלא כל אלו.

22 הגמרא מבארת שאף בזמן סמיכת החכמים היו שרים לפניהם כעין
23 זה. מספרת הגמרא: בי סמכו רבנן לרבי יודא – כאשר סמכו את
24 רבי יודא לרון דינים ולהקרא 'רבי', שרו ליה הני – כך שרו בפניו,
25 לא כהל ולא שוקר ולא פירבוס ויעלת חן. בי סמכו רבנן לרבי אמי
26 ולרבי אפי, שרו להו הני – כך שרו בפניהם, כל מן דין וכל מן דין
27 סמכו לנא – רק חכמים דוגמת אלו תסמכו לנו, אך לא תסמכו לנא
28 אל תסמכו לנו לא מן סרימין – לא ממרסטי הלכות שמהפכים
29 את טעמיהם, ולא מן סרימין – סרטוטין, שאין גותנים טעם הגון
30 לדבריהם. ואמרי לה – ויש אומרים שכך אמרו, לא תסמכו מן
31 המיסין – שאינם מגלים אלא חמישית מטעמי מצוות התורה, ולא
32 מן מורמין – אנשים ריקנים.
33 מעשה נוסף בשירה שלפני חכמים: רבי אבהו, שהיה מקורב
34 למלכות, בי הנה אתי ממתיתא לבי קיסר – כשהיה בא מהשיבה
35 לבית הקיסר, שפון אמתתא דבי קיסר לאפיה – היו יוצאות
36 השפחות של בית הקיסר לקראתו, ומשרין ליה הני – וכך היו
37 שרות לפניו, רבא דעמיה – נשיא בעמו, ומברכא דאומתיה – ממנהיג
38 אומתו, בוציא דנהורא – נר המאיר, שהיה קלסתר פניו מבדיק,
39 בריך מתירי לשלם – ברוך בואך לשלום.
40

41 הגמרא מביאה ממעשי החכמים בריקוד שלפני הכלה: אמרו עליו
42 על רבי יהודה בר אלעאי, שהיה נוטל בר – ענף של הדס ומרסר
43 לפני הפלה, ואמר 'פלה נאה וחסודה'.
44 רב שמואל בר רב יצחק היה מרסר אתלת – עם שלשה ענפי הדס,
45 זורק אחד ומקבל אחד. אמר רבי יודא, קא מכסין לן סבא –
46 מביישנו רב שמואל בר רב יצחק, שנוהג קלות ראש ומזלזל בכבוד
47 תלמידי חכמים. בי נח נפשיה – כשנפטר רב שמואל בר רב יצחק,
48 איפסיק עמודא דנורא – הפסיק עמוד אש בין ידיה לבולי עקלמא –
49 בין מיטתו לבין כל האנשים שבאו ללוויה, וקמרי – ומקובל הוא
50 ביד חכמים, דלא אפסיק עמודא דנורא אלא ליה ליה דנורא אי לתרי
51 בידים. אמר רבי יודא כשראה זאת, אהנייה ליה 'שומיתיה' לכתב
52 – אותו שוט של הדס שהיה רב שמואל בר יצחק מרקד עמו,
53 הועיל לזכותו, שמחמתו זכה לעמודא דנורא. ואמרי לה – ויש
54 אומרים שאמר רבי יודא שהועילה לו 'שומיתיה' לכתב, שהיה
55 משתטה ומקל בכבוד עצמו לשמח את הכלה. ואמרי לה – ויש
56 אומרים שאמר שהועילה לו 'שומיתיה' – שיטתו ומנהגו לכתב,
57

כתובות. פרק שני - האשה שנתארמלה דף יז עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" רכג רש"י תוספות

כמות שהיא - לפי יופיה וחשיבותה מקלסין אותה. חסודה - חוט של חסד משוך עליה.
מכאן אמר - מדברי בית הלל שאמרו ישבחנה. תהא דעתו של אדם מעורבת עם
הבריות - לעשות לאיש ואיש כרצונו. משרי - משוררים. לא כחל - אינה צריכה כחל.
ולא שרק - צבע המאדים את הפנים. פירכוס - קליעת שער. זו לא כחלה ולא שרקת
ולא פירכסה, וחרי היא יעלת חן. כל מן דין -
כל כמות אלו הוו סומכין לנו, לקרותו רבי
ולמנותם דינין. סרמיסין - מסרסין הלכות
בהפך טעמיהן. סרמיסין - לשון סמרטוטין.
חמיסין - אומרים חמישית הטעם. טורמיסין -
לא איהפרט. (טורמיסין כי ההיא דאמר
בבראשית רבה (פרשה מא) על טורמיסין
למקרב למסאנא דמטרוניתא - אנשים
ריקנים). פמתיכא - מבית המדרש. רבא
דעמיה - נשיא בעמו. מדברנא - מנהיג. בריך
מתיך לשלם - ברוך בואך לשלום. בוצינא
דנחורא - על שהיה קלסתר פניו מבהיק.
כדאמרין בבבא בתרא (נחא.) שופריה דרבי
אבדו מעין שופריה דרבי יוחנן, דנפקי ויהורית
מניה, כדמפרש התם. אחלת - שלש בדין.
זורק אחת ומקבל אחת. מבסין לן סבא -
שמואל בכבוד תלמידי חכמים, ונחה קלות
ראש בעצמו. שוטיתיה - שוט של חסד שהיה
מרקד בו. שיפתייה - שיטתו ומנהגו. שטותיה -
שזיה מתנהג כשוטה. מריכב לה אבתפיה -
את הכלה. כי כשורא - כקורה בעלמא, שאן
אתם מזהרין עליה. לחכבה - כשוראה הכל
מסתכלים בה - נכנס יופיה בלבם. מעבירין -
כשכלה יוצאה מבית אביה לבית חתונתה,
ונשאי מת יוצאים, ובזו ובזו אוכלסים הרבה
ואין רוצין להתערב - מעבירין את המת
(אפילו) דרך אחרת. אפילו למאן דאמר -
פלוגתא בפרק קמא דקדושין. שום תשים עליך
מלך - ישראל הוזהרו שישמו עליהם שימות
הרבה, כלומר: שתהא אימתו עליהם. הלכך אין
כבודו מחול, שלפיכך ריבה הכותב שימות
הרבה. פרישת דרכים הוה - ולא ניכר שעבר
מלפניה, אלא כאילו הוא עריך לפנות לאותו
הדרך. שיפורי - מכריזין עליו, שיבואו לכבודו.
דחייצי נברי מאבולא לסיכרא - משער תחת
ההיא, עד הקבר. נטילתה - של תורה ממנו
כנתינתה בסניג. נטילתה - היינו כשמת,
ותלמודו בטל. למאן דקרי - מקרא. ותני -
משנה, אבל עדיין לא שנה לתלמידים.
אבל

פלה כמות שהיא, ובית הלל אומרים: פלה נאה
וחסודה. אמרו להן בית שמאי לבית הלל: הרי
שהיתה חיוורת או סומא, אומרים לה "פלה נאה
וחסודה"? ותתורה אמרה: "מדבר שקר תרחק"!
אמרו להם בית הלל לבית שמאי: לדבריהם, מי
שלקח מקח רע מן השוק - ישבחנו בעיניו או יגננו
בעיניו? הוי אומר - ישבחנו בעיניו. מכאן אמרו
חכמים: לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם
הבריות. כי אחת רב דימי אמר: הכי משרו קמי
פלתא כמערכא: "לא פחל ולא שרק ולא פירכוס,
ועלת חן". כי סמכו רבנן לרבי זירא שרו ליה הכי:
"לא פחל ולא שרק ולא פירכוס ועלת חן". כי סמכו
רבנן לרבי אמי ולרבי אסי שרו להו הכי: "פל מן
דין וכל מן דין סמוכו לנא, לא תסמכו לנא לא
מן סרמיסין ולא מן סרמיטין". ואמרי לה: "לא מן
חמיסין ולא מן טורמיסין". רבי אבהו, כי הוה אתי
ממתיבתא לבי קיסר, נפקן אמהתא דבי קיסר לאפיה,
ומשרין ליה הכי: "רבא דעמיה ומדברנא דאופיתיה,
בוצינא דנחורא, בריך מתיך לשלם". אמרו עליו על
רבי יהודה בר אילעאי שהיה נוטל בר של הדם
ומרקד לפני הפלה, ואומר: "פלה נאה וחסודה". רב
שמואל בר רב יצחק מרקד אתלת. אמר זירא: קא
מכסיף לן סבא. כי נח נפשיה איפסיק עמונדא דנורא
בין ידיה לכולי עלמא, וגמרי דלא אפסיק עמונדא
דנורא אלא אי לתד בדרא אי לתרי בדרא. אמר
רבי זירא: אהנייה ליה שטיתיה לסבא, ואמרי לה:
שטיתיה לסבא, ואמרי לה: שיפתייה לסבא. רב אחא
מריבין לה אפתיה ומרקד. אמרי ליה רבנן: אנו מהו
למיעבד הכי? אמר להו: אי דמיין עליכו כששורא
- לחי, ואי לא - לא. אמר רבי שמואל בר נחמני
אמר רבי יוחנן: מותר להסתפל בפני כלה פל שבעה,
כדי לחכבה על בעלה. ולית הלכתא פוותיה. תנו

בלה כמות שהיא - ואם יש בה מום - ישתק, ולא ישבחנה. אי נמי - ישבחנה בדבר נאה
שיש בה, כגון בעיניה או בדיקה, אם הם יפות. ובית הלל אומרים: ישבחנה לגמרי,
דכשומכין מה שיש בה לשבח - מכלל דשאר לגנאי. "ישבחנו" בעיניו או יגננו בעיניו
- ובית שמאי סברי: אף על גב דישבחנו בעיניו - אין להם לחכמים לתקן להחזיק לומר
שקר, ודתורה אמרה "מדבר שקר תרחק".
שיטותיה - לסבא - פירש רבינו תנאל: לשון
"שיטה חודס" (שעיה מא). אף על
גב דלא הוי ממש מין אחד - מכל מקום שניהם
מין ארו. ואם תאמר: ומנא ליה דבשביל כן זכה?
יש לומר: דעמוד דנורא היה כעין שיבשא דהדס,
כדאמרין בבראשית רבה (פרשה סא): נחת
שיבשא דנורא ואיתעבדא כעין שיבשא דהדס,
ואפסקת בין ידיה לחבריה. אמרי: חמית הדין
סבא דקאי שיבשא דנורא קומינא משום דעביד
קמדי דכלתא.
מלך שמח על כבודו אין כבודו מחול - אף
על גב דלא היה מלך גמור, כדמשמע
ב"אלו נאמרין" (סוטה מא.א), מכל מקום הוי
נוהגין בו כבוד כמלך גמור. פרישת דרכים
הווי - הכא לא מצא לשונוי מוצא שאני, כדמשמע
ב"אלו נאמרין" (שם) גבי שקרא מעמוד. דדתם
מצה הוא, שיש למלך לחלוק כבוד לתורה
החשובה ממנו, אבל הכא ליכא מצה, דכבודו
עדיף מכבוד הכלה.
[תנו רבנן מעבירין את המת מלפני הכלה.
מכאן משמע כשיש אבל וחתן בבית
הכנסת - החתן יוצא תחלה ושושביניו ושוב
יוצא האבל ומנחמיו. וגם הקרובים לחתן ולאבל
יאכלו בבית החתן אם ירצו, דהא כבודו קודם. וכן
בבקר, כשמוליכים הכלה לבית החתן - מוליכין
הכלה תחלה אם יש מת בעיר, או יקברוהו קודם
שיגיע הזמן להכנסת כלה. להראביה.
מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת -
וקשה, דבטלות דרך ארץ אמר רבי
עקיבא: תחלת תשמישי לפני חכמים, פעם אחת
הייתי מהלך בדרך ומצאתי מת מצוה ונשפתי בו
ארבעה מילין עד שהבאתיו לבית הקברות,
וקברתיו. וכשבאתי הוציאתי דברי לפני רבי
אליעזר ורבי יהושע, אמרו לי: על כל פסיעה
ופסיעה כאילו שופתים דם יקרי שופת קומר; דדתם
לאו משום ביטול תורה, אלא משום דמת מצוה
קנה מקומו, ודהי לו לקברו במקום שמצאו. וכן
משמע במסכת שמוחת (פרק ד) דקאמר: מת מצוה
קנה מקומו, והעובר על דברי חכמים חייב מיתה.
וכן אמר רבי עקיבא: תחלת תשמישי בו, וחרב
רבינו יהודה מקורביל תירץ: דהתם כשום דבטיל
עצמו משמישו תלמידי חכמים קאמר, דגדול
שימושם יותר מלימודה. להוצאת המת -
לא במת מצוה איירי, אלא בכל דמותים. ואף על
גב דבפרק קמא דמגילה (ב.ב.) אומר: פשיטא דמת
מצוה ותלמוד תורה - מת מצוה עדיף, דתניא:
מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת. נקט מת
מצוה אגב מילי אחריני דתתם, דהו דפוקט מת
מצוה. והא דאמר ב"אלו מנגלחין" (מועד קטן
כו.ב.) מת בעיר - כל בני העיר אסורים בעשיית
מלאכה. ומוקי לה בדליכא חברותא, אבל אי
איכא חברותא - מותרין השאר. פירוש חברותא
- שנחלקו בני העיר לחבורות, שתעסוק כל אחת
במת שלה בפני עצמה. היינו שלא בשעת
הוצאה, אבל בשעת הוצאה - כולם עיריבין לבא.
אבל

אבל מאן דמתני לית ליה שיעורא - בשאלות דרב אחאי כותב: וממילא שמעינן למאן דלא קרי ולא תני - אין מבטלין, אם יש לו מתעסקין כדי קבורה. ונראה לרבינו יצחק דלענין מלאכה מבטלין כל בני העיר, ואסור אפילו למאן דלא קרי ולא תני, דלא מפליג מדי ב"אלו מנלד" (מועד קטן כ"ג, ב) דבכ"י **אלמנה** מאי - ביהודה בעי, שלא היה אלא חילוק קליות - לכך בעי אלמנה מאי, והלא פעמים

אָבֵל לְמָאן דְּמִתְנִי - לִית לִיה שִׁיעוּרָא. "וְאִם יֵשׁ עֲרִים שְׂעִיזָה בְּהִינוּמָא וכו'". מַאי הִינוּמָא? סוֹרְחָב בַּר פַּפָּא מְשִׁמְיָה דְּעוּרִי אָמַר: תַּנּוּרָא דְּאָסָא, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: קְרִיתָא דְּמִנְמָנָה בַּה פְּלָתָא. "רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָא אוֹמֵר וכו'". תַּנָּא: בִּיהוּדָה - רָאִיָּה, כְּבָבֵל מַאי? אָמַר רַב: דְּרִדּוּגִי דְּמִשְׁחָא אֲרִישָׁא דְּרַבְּנָן. אָמַר לִיה רַב פַּפָּא לְאַבְי: מִשְׁחָא דְּחִפְּפוּתָא קְאָמֵר מַר? אָמַר לִיה: יִתְמָא, לֹא עֲבָדָא לָךְ אֶפְסָר דְּרִדּוּגִי מִשְׁחָא אֲרִישָׁא דְּרַבְּנָן בְּשַׁעַת מַעֲשֶׂה? כִּי הָא דְּהָהוּא מְרַבְּנָן דְּאִיעֶסַק לִיה לְכַרְיָה בִּי רַבָּה פֶּר עוּלָא. וְאָמְרִי לָהּ רַבָּה פֶּר עוּלָא אִיעֶסַק לִיה לְכַרְיָה בִּי הָהוּא מְרַבְּנָן, וְדִרְדּוּגִי מִשְׁחָא אֲרִישָׁא דְּרַבְּנָן בְּשַׁעַת מַעֲשֶׂה. אֲרַמְלָתָא מַאי? תַּאנִּי רַב יוֹסֵף: אֲרַמְלָתָא לִית לָהּ כִּיסְנִי. "וּמִוּרָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פְּאוּמֵר לְחִבְרִי כו'". וְלִיתְנִי: "מוֹדֵר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פְּאוּמֵר לְחִבְרִי שְׂדֵה זוּ שְׁלָךְ הִיתָה וְלִקְחָתִיהָ מִמֶּךָ!" מִשּׁוּם דְּקָא בְּעִי לְמִיתְנִי סִיפָא: אִם יֵשׁ עֲרִים שְׂהִיא שְׁלוֹ, וְהוּא אוֹמֵר: "לְקָחָתִיהָ מִמֶּנּוּ" - אִינוּ נֶאֱמָן. הִכִּי דְּמִי? אִי דְּאִכְלָה שְׁנֵי חֻזָּה - אֶמְאִי לֹא מְהִימֵן? וְאִי דְּלֹא אִכְלָה שְׁנֵי חֻזָּה - פְּשִׁטָא דְּלֹא מְהִימֵן? אִי חֲבִי, גְּבִי אֲבִיו נָמִי, אִי דְּאִכְלָה שְׁנֵי חֻזָּה - אֶמְאִי לֹא מְהִימֵן? וְאִי דְּלֹא אִכְלָה שְׁנֵי חֻזָּה - פְּשִׁטָא דְּלֹא מְהִימֵן! בְּשִׁלְמָא גְּבִי אֲבִיו - מִשְׁפַּחַת לָהּ, כְּגוֹן שְׂאִכְלָה שְׁתֵּים בְּחֵי הָאב וְאַחַת בְּחֵי בְנוֹ, וְכַדְרָב הוּנָא. דְּאָמַר רַב הוּנָא: אִין מְהִימֵן בְּנִכְסֵי קָזָן אֶפִּילוּ הִגְדִּיל. וְרַב הוּנָא מְתִנִּיתִן אֲתָא לְאַשְׁמוּעִינָן? אִיעִבִּית אִימָא: רַב הוּנָא דִּיּוּקָא דְּמִתְנִיתִן קְאָמֵר. וְאִיעִבִּית אִימָא: "אֶפִּילוּ הִגְדִּיל" קָא מִשְׁמַע לָן. וְלִיתְנִיָּה בְּרִידִיה, וְלִקְחָמָה כְּגוֹן שְׂאִכְלָה שְׁתֵּים בְּנֵינוּ וְאַחַת שְׁלֹא בְּנֵינוּ, וְכְגוֹן שְׁבָרָה? בְּרַח מַחְמַת מַאי? אִי דְּבָרָה מַחְמַת נִפְשׁוֹת - פְּשִׁטָא דְּלֹא מְהִימֵן, דְּלֹא מִצֵּי מוֹחִי. וְאִי דְּבָרָה מַחְמַת כְּמוֹן - אִיעִבִּי לִיה לְמַחְוִי, דְּקִימָא לָן: מַחְאָה שְׁלֹא בְּנֵינוּ - הוּא מַחְאָה! דְּתַנּוּ: שְׁלֹשׁ אֲרָצוֹת לְחוּקָה, יְהוּדָה וְעַבְרָה תִּירְדֵּן וְהַגְּלִיל. הִיָּה בִּיהוּדָה וְהַחֻזִּיק כְּגָלִיל, כְּגָלִיל וְהַחֻזִּיק בִּיהוּדָה - אִינָה חֻזָּקָה, עַד שְׂהִיא עֲמֹ בְּמִדְּנָה. וְהוּינָן בַּה: מַאי קֶסְבֵּר: אִי קֶסְבֵּר מַחְאָה שְׁלֹא בְּנֵינוּ הוּא מַחְאָה - אֶפִּילוּ בִּיהוּדָה וְגָלִיל נָמִי, וְאִי קֶסְבֵּר מַחְאָה שְׁלֹא בְּנֵינוּ לֹא הוּא מַחְאָה - אֶפִּילוּ יְהוּדָה וְיְהוּדָה נָמִי לֹא! אָמַר רַבִּי אֲבָא בַּר מַמְל: לְעוֹלָם קֶסְבֵּר מַחְאָה שְׁלֹא בְּנֵינוּ הוּא מַחְאָה. וּמִתְנִיתִין בְּשַׁעַת חִירוֹם שָׁנִי. וּמַאי שְׁנָא יְהוּדָה וְגָלִיל דְּנִקְטִם דַּסְתָּם

אפילו בלא חופה היו גילין לחלק, ויש לחוש שמונח חילוק בחופה אלמנה ומשני: לית לה כיסני, פירוש: היו נוהגין הרבה שלא יחלקו קליות בחופה אלמנה. ולייתני מודה רבי יהושע שדה זו שלך היתה. דהי רבותא טפי, דהוי ברי וברי, ואחת בחי הבן - דחוקא שהוא קטן, כפירוש הקונטרס. אבל אם הוא גדול - הוי חוקה, כדאמרין ב"חוקת הבתים" (בבא בתרא מ"ב, א) אכלה בפני האב שנה ובפני הבן שנה ובפני לוקח שנה - הרי זו חוקה. ורבינו שמואל פירש אהא דאמר בסמוך ואפילו הגדיל - אפילו הגדיל בחי האב, הגדיל לגבי מילי דאבהו קטן הוא. ואומר רבינו תם: דלפירושו הא דאמר ב"חוקת הבתים" (שם) דהויא חוקה בפני הבן - היינו כשהיה גדול בתחילת חוקה. ורב הונא מתניתין אהא לאשמועינן - לא דחוקא נקט רב הונא. דהא לא איירי רב הונא התם אלא במודיעין קרוב לנכסי קטן, והא לא שמעינן ממתניתין, אלא כלומר, רבא דדייק התם: שמע מינה מדרב הונא דאין מחזיקין בנכסי קטן - מאי אתא לאשמועינן? ממהא שלא בפניו כו' - תימה: אמאי נקט בכל דוכתא ממהא שלא בפניו? הנה ליה למינקט: חוקה שלא בפניו כו' ויש לומר דעיקר הטעם תלוי במהא, דחוקה ודאי יש לה קול אפילו שלא בפניו, ואפילו הכי אי מהא אין לה קול - לא הוי חוקה, ולהכי נקט ממהא.

דסתם

לָהּ, כְּגוֹן שְׂאִכְלָה שְׁתֵּים בְּחֵי הָאב וְאַחַת בְּחֵי בְנוֹ, וְכַדְרָב הוּנָא. דְּאָמַר רַב הוּנָא: אִין מְהִימֵן בְּנִכְסֵי קָזָן אֶפִּילוּ הִגְדִּיל. וְרַב הוּנָא מְתִנִּיתִן אֲתָא לְאַשְׁמוּעִינָן? אִיעִבִּית אִימָא: רַב הוּנָא דִּיּוּקָא דְּמִתְנִיתִן קְאָמֵר. וְאִיעִבִּית אִימָא: "אֶפִּילוּ הִגְדִּיל" קָא מִשְׁמַע לָן. וְלִיתְנִיָּה בְּרִידִיה, וְלִקְחָמָה כְּגוֹן שְׂאִכְלָה שְׁתֵּים בְּנֵינוּ וְאַחַת שְׁלֹא בְּנֵינוּ, וְכְגוֹן שְׁבָרָה? בְּרַח מַחְמַת מַאי? אִי דְּבָרָה מַחְמַת נִפְשׁוֹת - פְּשִׁטָא דְּלֹא מְהִימֵן, דְּלֹא מִצֵּי מוֹחִי. וְאִי דְּבָרָה מַחְמַת כְּמוֹן - אִיעִבִּי לִיה לְמַחְוִי, דְּקִימָא לָן: מַחְאָה שְׁלֹא בְּנֵינוּ - הוּא מַחְאָה! דְּתַנּוּ: שְׁלֹשׁ אֲרָצוֹת לְחוּקָה, יְהוּדָה וְעַבְרָה תִּירְדֵּן וְהַגְּלִיל. הִיָּה בִּיהוּדָה וְהַחֻזִּיק כְּגָלִיל, כְּגָלִיל וְהַחֻזִּיק בִּיהוּדָה - אִינָה חֻזָּקָה, עַד שְׂהִיא עֲמֹ בְּמִדְּנָה. וְהוּינָן בַּה: מַאי קֶסְבֵּר: אִי קֶסְבֵּר מַחְאָה שְׁלֹא בְּנֵינוּ הוּא מַחְאָה - אֶפִּילוּ בִּיהוּדָה וְגָלִיל נָמִי, וְאִי קֶסְבֵּר מַחְאָה שְׁלֹא בְּנֵינוּ לֹא הוּא מַחְאָה - אֶפִּילוּ יְהוּדָה וְיְהוּדָה נָמִי לֹא! אָמַר רַבִּי אֲבָא בַּר מַמְל: לְעוֹלָם קֶסְבֵּר מַחְאָה שְׁלֹא בְּנֵינוּ הוּא מַחְאָה. וּמִתְנִיתִין בְּשַׁעַת חִירוֹם שָׁנִי. וּמַאי שְׁנָא יְהוּדָה וְגָלִיל דְּנִקְטִם דַּסְתָּם

מן המלכות, אלא מצעקת הצועקים בעיר. איבעי ליה למחוי - במקום שהוא שם, וכיון דלא מיחה - חוקה מעלייתא היא. שלש ארצות של ארץ ישראל חשובות חלוקות זו מזו לענין חוקה, כאילו הן ארצות נפרדות. ואם היה בזה החזיק אחר בקרקע שיש לו בחברתה - אינה חוקה. כמדינה - או שניהם בגליל, או שניהם ביהודה, ואפילו הן בשתי עיירות. אפילו יהודה וגליל נמי - הוה ליה למחוי והיבא דהוי, ומדלא מחי - תיהוי חוקה. ואי קסבר מהאה שלא בפניו לא הויא מהאה - כגון אם היה בעיר אחת, ומיחה שלא בפניו בפני שנים בעיר אחרת. אפילו יהודה ויהודה - בשתי עיירות נמי לא תיהוי חוקה, דלא הוה ליה למחוי שלא בפניו. הויא מהאה - דחברך כהרא אית ליה, דהני דמדמי באנפיהו מגלו לארצו המחזיק, ובהא דהבר לאנזי המחזיק, והוה ליה לאודוהרי בשטריה. ומתניתין - דקתני יהודה וגליל לא. בשעת חירום שנו - דיכול לומר: לא גליל לי מחתו

אשמוזר את שטרי. ומאי שני יהודה וגליל דנקט - אם יש חירום נמי מעיר לעיר, אפילו שתי עיירות באותה מדינה נמי לא.

וליתני

כתובות דף יז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה - עוז והדר" (ליום שבת קודש) רכה

1 אָבֵל לְמֵאנָה דְּמֵתָנִי - לְמִי שְׁמַלְמַד תּוֹרָה לְאַחֲרִים, לִית לִיה שְׁעִירָא
2 - אִין שִׁיעוֹר לְמַסְפֵּר הָאנְשִׁים אֲשֶׁר יוֹצֵאִים לְלוּתוֹ אֵלָא הַכֵּל
3 בְּטָלִים מִתְלַמּוּד לְכַבּוּד.

4 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: וְאֵם יֵשׁ עֲדִים שְׁנִינְתָּה בְּהִינוּמָא וְכוּ' כְּתוּבָתָה מֵאֲתִים.
5 מִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא: מָאִי - מַה הָיָא 'הִינוּמָא', סוּרְחָב בַּר פִּשְׁאָא מְשַׁמֵּי
6 דְּיוֹעִיר אֲמַר, זֶה תַּנּוּרָא דְּאִסָּא - כִּמְיָן חוּפָה עֲגוּלָה מִהַדְסִים. רַבִּי יוֹחָנָן
7 אֲמַר, זֶה קִרְיָתָא דְּמִנְיָנָה בַּהּ בְּלִתָּא - צַעֲיָן הִנְתָּן עַל רֹאשָׁהּ וַיּוֹרֵד
8 וּמִכְסָּה אֶת עֵינֶיהָ, וּמִתּוֹךְ כֵּךְ לַפְעָמִים הָיָא מִתְנַמְנַמַּת תַּחְתּוּ, וְקָרוּ
9 'הִינוּמָא' עַל שֵׁם אוֹתָהּ תְּנוּמָה.

11 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָא אָמַר וְכוּ' אֵף חִילוּק קְלִיּוֹת
12 רָאִיָּה. הַגְּמָרָא מְבִיאָה מִנְהֵגִים שׁוֹנִים בְּנִישׁוּאֵי בְּתוּלָה: תָּנָא בִּיהוּדָה
13 רָאִיָּה - שְׁנֵה הִתְנָא בַּמִּשְׁנֵיתוֹן אֵת הַמִּנְהֵגִים שֶׁנִּהְיָה לַעֲשׂוֹת בֶּאֱרָץ
14 יְהוּדָה בְּנִישׁוּאֵי בְּתוּלָה, וַיֵּשׁ לַבֶּרֶךְ, בְּבָבֶל מָאִי - מַה הָיוּ נוֹהֲגִים.
15 אָמַר רַב, דְּרִדּוּנֵי דְּמִשְׁחָא אֲרִישָׁא דְּרָבָנָא - נִהְגוּ הָנָשִׁים לְשַׁפֵּשֵׁף
16 בְּשֶׁמֶן אֶת רֹאשֵׁי הַתַּלְמִידִים. אָמַר לִיה רַב פִּשְׁאָא לְאַבְיָי, מִשְׁחָא
17 דְּחִסְפִּיּוּתָא קָאָמַר מֶר - הָאֵם כּוֹוֹנֶתָךְ לְשֶׁמֶן שֶׁל בְּשָׂמִים הַמִּיּוּחַד
18 לַחֲפִיצַת הָרֹאשׁ שִׁישׁ בּוֹ שַׁחִין, כְּלוּמֹר, וְכִי יֵשׁ בָּהֶם שַׁחִין שְׁצִירִכִּים
19 לַחֲפּוֹף אֶת רֹאשָׁם בְּשֶׁמֶן זֶה, אָמַר לִיה אַבְיָי, וְתָמָא - כִּיתוּם מֶן
20 הַמִּנְהָג אֲתָה, שְׁאִינָךְ מְכִירוֹ, לֹא עֲבָדָא לָךְ אָמַר - הָאֵם לֹא הִנְחִיגָה
21 לָךְ אִמְךָ דְּרִדּוּנֵי מִשְׁחָא אֲרִישָׁא דְּרָבָנָא בְּשַׁעַת מַעֲשֶׂה - בִּשְׁעַת
22 חֲתוּתָךְ. כִּי תָא - כִּפִּי שְׁמִיעִינוּ דִּיהוּא מְרַבָּנָא - אַחַד מֶן הַחֲכָמִים
23 דְּאִיעֲסַף לִיה לְבָרִיָּה - שִׁידָךְ אִשָּׁה לְבִנּוּ בִּי רַבָּה בַר עוֹלָא - עִם בֵּתוֹ
24 שֶׁל רַבָּה בַר עוֹלָא, וְאָמַרְדִּי לָהּ - וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שְׂרָבָה בַר עוֹלָא הוּא
25 דְּאִיעֲסַף לִיה לְבָרִיָּה - שִׁידָךְ אִשָּׁה לְבִנּוּ בִּי הִהוּא מְרַבָּנָא, וְדִרְדִּי
26 מִשְׁחָא אֲרִישָׁא דְּרָבָנָא בְּשַׁעַת מַעֲשֶׂה.

27 הַגְּמָרָא מְבִרַרַת אֶת הַסִּימָנִים שֶׁהָיוּ נִהְיָגִים בְּנִישׁוּאֵי אֲלַמְנָה.
28 שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: אֲרַמְלָתָא מָאִי - אֵלּוּ סִימָנִים עוֹשִׂים בִּשְׁעַת נִישׁוּאֵי
29 אֲלַמְנָה, כִּי שִׁזְכְּרוּ שְׁנִישְׁעִינוּ כְּשֶׁהָיָא אֲלַמְנָה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא:
30 תָּנָא רַב יוֹסֵף, אֲרַמְלָתָא, לִית לָהּ בִּיסְגִי - אִין מַחֲלָקִים קְלִיּוֹת בִּשְׁעַת
31 נִישׁוּאֶיהָ, וְזֶה הַסִּמָּן שֶׁנִּישְׂאָה אֲלַמְנָה.

33 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: וּמוֹדָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּאֹמְרֵי לְחִבְרֵי בּוֹ שְׂדֵה זֶה שֶׁל
34 אַבְיָר הִיְתָה וּלְקַחְתִּיהָ מִמֶּנּוּ שְׂדֵהוּ נֶאֱמַר, שְׂדֵהָ שְׂאֵסֵר הוּא הַפָּה
35 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: כִּיּוֹן שֶׁהַמִּשְׁנָה בָּאָה לְהַשְׁמִיעֵנוּ שְׂרָבִי
36 יְהוֹשֻׁעַ מוֹדָה שְׂאֵסֵר נֶאֱמַר בְּטַעֲנָתוֹ בְּאֹפֶן שְׂאִין הַשְּׂנִי תוֹבַע מִמֶּנּוּ
37 כְּלוּם, אֵם כֵּן מִדּוּעַ הַעֲמִיד רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֶת דְּבָרָיו בַּמִּשְׁנָה דְּרוּקָא
38 כְּשֶׁהַמְּחֻזָּק בִּשְׂדֵה טוֹעֵן שֶׁל אַבְיָר הִיְתָה וְקִנְיִתָּהּ מִמֶּנּוּ, וְלִיתָנִי -
39 וְהֵלֵא יִכְלָה הַמִּשְׁנָה לְכַתּוּב מוֹדָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּאֹמְרֵי לְחִבְרֵי 'שְׂדֵה
40 זֶה שֶׁלֹּךְ הִיְתָה וְלִקְחָתֶיהָ מִמֶּנּוּ', שֶׁכֵּן גַּם מִקְרָא זֶה הוּא בְּגֵדֵר 'אִין שוֹר
41 שַׁחֲט לַפְּנִיךְ, שְׂכִיּוֹן שְׂהֵלָה לֹא תַבְעוּ כְּלוּם, אֵלָא הוּא מִעַצְמוֹ
42 הוֹדָה שֶׁהִיְתָה הַשְּׂדֵה שֶׁל חִבְרֵי וְטוֹעֵן שְׂקָנָה מִמֶּנּוּ, נֶאֱמַר.

43 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: הִתְנָא נֶקֶט אֹפֶן זֶה בְּדוּקָא, מְשִׁים דְּקָא בְּעִי
44 לְמִיתָנִי סִיפָא - לִפִּי שְׂרַצְנוֹ לְשֹׁנוֹת בְּסוּף דְּבָרָיו אֶת הַדִּין אֵם יֵשׁ
45 עֲדִים שְׂחִיא שְׁלֹ, וְהוּא אָמַר לְקַחְתֶּיהָ מִמֶּנּוּ, אִינוּ נֶאֱמַר, וְאֵם הִיְתָה
46 הָרִישָׁא עוֹסֶקֶת בְּאֹפֶן שְׂהוּדָה לֹו עַל שְׂדֵה שְׂקָנָה מִמֶּנּוּ עַצְמוֹ, חִיבִי
47 דְּמִי - בְּאִיזָה אֹפֶן הִיְתָה הַמִּשְׁנָה יִכּוּלָה לּוֹמַר בְּסִיפָא שְׂאֵם יֵשׁ
48 עֲדִים אִינוּ נֶאֱמַר, אִי דְּאִבְלָה שְׁנֵי חֻזְקָה - אֵם מְדוּבֵר שֶׁהַמְּחֻזָּק כִּבֵּר
49 יֵשׁ בִּשְׂדֵה שְׁלֹשׁ שָׁנִים, שׁוֹר רָאִיָּה שֶׁהִשְׂדֵה שֶׁלּוֹ, אֲמַאי לֹא מְחֻזָּק
50 - מִדּוּעַ אִינוּ נֶאֱמַר לּוֹמַר שְׂקָנָה מִמֶּנּוּ, וְהִרִי אֵף שִׁישׁ עֲדִים שְׂחִיָּה
51 שֶׁהִשְׂדֵה שֶׁל חִבְרֵי, מִכָּל מְקוֹם חוֹזֶקת שְׁלֹשׁ שָׁנִים מִסִּיעֶתָּה וּמוֹכִיחָה
52 שְׂקָנָה מִחִבְרֵי. וְאִי דְּלֹא אֲבָלָה הַמְּחֻזָּק בַּהּ שְׁנֵי חֻזְקָה, הִרִי פִּשְׁאָא
53 דְּלֹא מְחֻזָּק, רִבּוּן שִׁישׁ עֲדִים שְׂחִיָּה הִשְׂדֵה שֶׁל חִבְרֵי, וְהוּא
54 עַצְמוֹ לֹא הַחֻזָּק בַּהּ שְׁלֹשׁ שָׁנִים, וְדָאִי אִינוּ נֶאֱמַר לּוֹמַר שְׂחִיא שֶׁלּוֹ,
55 וְאִין בִּכְךָ שׁוּם חִידוּשׁ, וְלִכּוֹן נֶקֶטָה הַמִּשְׁנָה אֹפֶן שְׂאֹמֵר שְׂאִבִּיהָ
56 מְכַרָּה לֹו.

58 תַּמְהָה הַגְּמָרָא: אִי קָבִי - אֵם כֵּן, גַּבִּי אֲבִיו נָמִי - גַּם בְּאֹפֶן שְׂנִקְטָה
59 הַמִּשְׁנָה, שְׂהוּא אֹמֵר שְׂאִבּוֹ מְכַרָּה לֹו יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת מִהַ חִידוּשׁ
60 בְּסִיפָא, וְהִרִי אִי דְּאִבְלָה הַמְּחֻזָּק בַּהּ שְׁנֵי חֻזְקָה, אֲמַאי לֹא מְחֻזָּק,
61 וְהִרִי אֵף שִׁישׁ עֲדִים, הַחֻזְקָה מִסִּיעֶתָּה. וְאִי דְּלֹא אֲבָלָה שְׁנֵי חֻזְקָה,
62 פִּשְׁאָא דְּלֹא מְחֻזָּק, רִבּוּן שִׁישׁ עֲדִים שְׂחִיָּה הַקְרַקַּע שֶׁל הָאֵב,
63 מִדּוּעַ יִהְיֶה נֶאֱמַר לּוֹמַר שֶׁהִשְׂדֵה שֶׁלּוֹ, לֹא אֲכִילַת שְׁנֵי חוֹזָה.
64 הַגְּמָרָא חוֹדֶרֶת וּמְבַאֲרַת אֶת תִּירוּצָהּ: אֲמַאי מְדוּבֵר בְּסִיפָא בְּאֹפֶן
65 שֶׁל אֲבָלָה שְׁלֹשׁ שָׁנִים, וּבְפִשְׁאָא גַבִּי אֲבִיו - בְּאֹפֶן שְׂטוּעֵן 'שֶׁל
66 אַבְיָר הִיְתָה וּלְקַחְתִּיהָ מִמֶּנּוּ', מְשַׁבְּחָתָה לָהּ - נִיתָן לְמַצּוֹא אֹפֶן
67 מְחוּדָשׁ בְּסִיפָא, בְּגוֹן שְׂאִבְלָה שְׁתֵּים [שְׁנֵיתִים] בְּחִי הָאֵב, וְשְׁנֵה
68 אֲחֵת בְּחִי בְּנוֹ הַקֶּטֶן, וְחִידוּשׁ הִתְנָא שְׂחִיָּה שְׁנֵה שִׁישׁ בִּשְׂדֵה אַחֵר
69 מִיתַת הָאֵב בְּעוֹד בְּנוֹ קֶטֶן אִינֵה עוֹלָה לֹו לְמַנְיָן שְׁנוֹת הַחֻזְקָה,
70 וּבְשִׁיעֲתוֹ דְּרַב הוֹנָא, דְּאָמַר רַב הוֹנָא, אִין מְחֻזָּקוֹן בְּנִבְכִּי קָפֵן - אִין
71 הַחֻזְקָה בְּקִרְקַע שֶׁל קֶטֶן נִחְשֶׁבֶת כְּרִיאָה שְׂחִיא שֶׁל הַמְּחֻזָּק בַּהּ,
72 וְאֲפִילוּ הַגְּדִיל - אֵף אֵם הַמְּשִׁיךְ הֵלֵל לְהַחֲזִיק בְּקִרְקַע אַחֵר שְׂגוֹל
73 הַקֶּטֶן, מְשׁוּם שֶׁבְּתַחֲלִילָה כְּשֶׁרָאָהּ הָבֵן יוֹשֵׁב בִּשְׂדֵה הִיא קֶטֶן וְסָבוּר
74 הִיא שֶׁהִשְׂדֵה שֶׁל הַמְּחֻזָּק בַּהּ, וְלִכּוֹן גַּם כְּשֶׁגְּדֵל לֹא עֲרַעַר עַד
75 שֶׁשִּׁמַּע מִפִּי אַחֲרִים שֶׁשְׂדֵה זֶה שֶׁל אֲבִיו הִיְתָה, אֵךְ אֵם הִיְתָה
76 הַמִּשְׁנָה עוֹסֶקֶת בְּאֹפֶן שְׂאֵמֵר לְחִבְרֵי שְׂדֵה זֶה שֶׁלֹּךְ הִיְתָה וְקִנְיִתָּהּ
77 מִמֶּךָ, פְּשׁוּט שְׂאֵם יֵשׁ עֲדִים שְׂחִיָּה שֶׁל חִבְרֵי וְלֹא הַחֻזָּק בַּהּ הֵלֵל
78 שְׁלֹשׁ שָׁנִים, שְׂחִיָּה שֶׁלּוֹ.

79 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: לְדַבְרֵיךְ נִמְצָא שֶׁבְּדַבְרֵי הִתְנָא שֶׁל מִשְׁנֵיתוֹ
80 הַתְּחִלָּה שֶׁהַחֻזְקָה בְּנִבְכִּי קֶטֶן אִינֵה מוֹעִילָה, וְאֵם כֵּן קִשָּׁה, וְכִי רַב
81 הוֹנָא שְׂאֵמֵר דִּין זֶה, מְתִנִּיתִין אֲתָא לְאַשְׁמוּעִינָא - בֹּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ דִּין
82 שְׂכֵבֵר נֶאֱמַר בַּמִּשְׁנָה.

83 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא בְּשֵׁי אֹפְנִים: אִיבְעִיתִי אִיפָא - אֵם תִּרְצָה תֹּאמַר
84 שְׂרַב הוֹנָא דְּיוֹקָא דְּמִתְנִיתִין קָאָמַר - אֲמַר דִּין זֶה כִּיּוֹן שְׂחִיָּה מְפּוֹרֵשׁ
85 בַּמִּשְׁנָה, אֵלָא הוּא רַק מְדוּקָא מִתּוֹךְ דְּבִרְיָה, וְאֵף רַב הוֹנָא עַצְמוֹ
86 לִמַּד דִּין זֶה מְדוּקָה הַמִּשְׁנָה. וְאִיבְעִיתִי אִיפָא, 'אֲפִילוּ הַגְּדִיל' קָא
87 מְשַׁמְעֵן לָךְ - רַב הוֹנָא בֹּא לְחַדֵּשׁ שְׂאִפִּילוֹ אֵם הַמְּחֻזָּק נִשְׂאֵר בְּקִרְקַע
88 לְאַחַר שְׂגוֹל הַקֶּטֶן, אִין זֶה חוֹזָה, כִּיּוֹן תַּחֲלִילַת יֵשִׁיבְתוּ בַּהּ הִיְתָה
89 בְּקִטְנוּתוֹ, וְדִין זֶה אִינוֹ נִלְמַד מִמִּשְׁנֵיתוֹ.

90 הַגְּמָרָא מְמַשִּׁיכָה לְבִרַר מִדּוּעַ לֹא יִכְלָה הַמִּשְׁנָה לְנַקוּט חִידוּשׁ זֶה
91 בְּאֹפֶן שֶׁהִיְתָה הַשְּׂדֵה שֶׁל חִבְרֵי. מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: וְלִיתָנִי בְּרִידִיָּה
92 - מִדּוּעַ לֹא נֶקֶטָה הַמִּשְׁנָה אֹפֶן שְׂאֹמֵר 'שְׂדֵה זֶה שֶׁלֹּךְ הִיְתָה',
93 וְלִזְקָקָה - וְכִדִּי לְבֹאֵר אֶת הַחִידוּשׁ בְּסִיפָא נְעִמִידָה בְּגוֹן שְׂאִבְלָה
94 הַמְּחֻזָּק שְׁתֵּים בְּפִנִּי - בְּפִנִּי מִמְּעַרְעַר, וְשְׁנֵה אֲחֵת שְׁלֹא בְּפִנִּי, וּבְגוֹן
95 שְׂבָרָה הַבְּעִלִּים הָרִישָׁא שְׂחִיָּה מְחֻזָּקוֹ וְאִינוּ יִכּוּל לְמַחּוֹת בְּמֻחְזָק,
96 וְנֶאֱמַר שֶׁחִידָשָׁה הַמִּשְׁנָה שֶׁשְׁנֵה זֶה אִינֵה מְצַטְרֶפֶת לְשֵׁנֵי חוֹזָה, וְלִכּוֹן
97 מְצִיאִים אֶת הַשְּׂדֵה מִיָּדוּ עַל פִּי הָעֲדִים.

98 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אֵף בְּאֹפֶן זֶה אִין כֹּל חִידוּשׁ, שְׂהִרִי יֵשׁ לְבִרַר,
99 'בְּרַח' מְחֻמַּת מָאִי - מֵאִיזָה טַעַם בְּרַח אוֹתוֹ אֲדָם, אִי דְּבָרָה מְחֻמַּת
100 בְּשִׁשּׁוֹת - שֶׁהִיְתָה הַמְּלָכוֹת מִבְּקֶשֶׁת לְהוֹרֹג, פִּשְׁאָא דְּלֹא מְחֻזָּק
101 הַמְּחֻזָּק, דְּלֹא מְצִי מְחִי - שְׂהִרִי לֹא הִיא הַמְּעַרְעַר יִכּוּל לְמַחּוֹת,
102 מַחֲשַׁשׁ שִׁתְּפִסְתּוּהוּ. וְאִי דְּבָרָה מְחֻמַּת מְחֻזָּק, שְׂהִרִי חִיב לְאַנְשֵׁי עִירוֹ,
103 הִרִי יֵשִׁיבֵת הַמְּחֻזָּק בִּשְׂדֵה בְּאוֹתָהּ הַשְּׁנֵה כֵּן מְצַטְרֶפֶת לְמַנְיָן שְׁנוֹת
104 הַחֻזְקָה, כִּיּוֹן דְּאִיבְעִי לִיה לְמַחְזִי - שְׂהִרִי לֹו לְמַעְרַעַר לְמַחּוֹת
105 מֵאוֹתוֹ מְקוֹם שְׂבָרָה לְשֵׁם, דְּקָנָא לָן שְׂחִיָּה שְׁלֹא בְּפִנִּי - שֶׁל
106 הַמְּחֻזָּק בִּשְׂדֵה, הִנֵּיָא מְחֻמָּה.

107 הַגְּמָרָא מְבִיאָה אֶת הַמְּקוֹר לְכָךְ שֶׁמַּחֲזָה שְׂלֹא בְּפִנִּי הַמְּחֻזָּק
108 נִחְשֶׁבֶת לְמַחֲזָה: דְּתָנִן בַּמִּשְׁנָה (ב"ב לה), שְׁלֹשׁ אֲרָצוֹת הֵן בֶּאֱרָץ
109 יִשְׂרָאֵל הַחֲלוּקוֹת זֶה מִזֹּו לְעֵינֵי חֻזְקָה, וְהוֹדָה, וְעַבְרָה, וְהַגְּלִיל.
110 הִרִי בַעַל הַקְרַקַּע בִּיהוּדָה וְשְׂדֵהוּ בְּגִלְגַּל, וְהַחֻזָּק בַּהּ אֲדָם אַחֵר בְּגִלְגַּל
111 שְׁלֹשׁ שָׁנִים, אוּ בְּאֹפֶן שְׂדֵהוּ, שְׂחִיא בַעַל הַקְרַקַּע בְּגִלְגַּל וְשְׂדֵהוּ
112 בִּיהוּדָה, וְהַחֻזָּק בַּהּ אֲדָם אַחֵר בִּיהוּדָה שְׁלֹשׁ שָׁנִים, אִינֵה חֻזְקָה, עַד
113 שְׂחִיָּה עֲמֹו בַעַל הַשְּׂדֵה בְּאוֹתָהּ הַמְּדִינָה.

114 וּמִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא אֶת הַמִּשְׁנָה: וְהוֹינָן בַּהּ - וְנִשְׂאָנוּ וְנִתְּנָה בְּדַבְרֵי
115 הַמִּשְׁנָה, שִׁישׁ לְהַקְשׁוֹת בַּהּ, מָאִי קָסְבִּי הִתְנָא בַּמִּשְׁנָה זֶה, אִי קָסְבִּי
116 שְׂחִיָּה שְׁלֹא בְּפִנִּי - שֶׁל הַמְּחֻזָּק בִּשְׂדֵה הִנֵּיָא מְחֻמָּה, אֵם כֵּן אֲפִילוּ
117 אֵם בַּעַל הַקְרַקַּע בִּיהוּדָה וְהַמְּחֻזָּק נִמְצָא בְּגִלְגַּל, נָמִי - גַּם כֵּן תּוֹעִיל

41 וְלֹא אִמְרָה כֵּן, אֲלֵא קִאֲמָרָה נֶאֱמַרְתִּי, שׁוּז טַעֲנָה גְרוּעָה יוֹתֵר, דְּקָא
42 פְּסִלָּה נִפְשָׁה מִכְּהוּנָה, מְשׁוּם הָכִי – מִכַּח מִיגוּ זֶה קִאֲמַר רַבִּין גְּמִלְיָאֵל
43 דְּמִתְיָמְנָא – שֶׁהָאִשָּׁה נֶאֱמַנְתָּ שְׁנֵאֲנָסָה לְאַחַר הָאִירוּסִין. וְעַל זֶה
44 שְׁנִינּוּ בַּמִּשְׁתַּנִּינִי דְּקִאֲמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְרַבִּין גְּמִלְיָאֵל, כְּהָאִי מִנּוּ דְּהִכָּא
45 – בְּמִיגוּ זֶה הַמְּבוּאֵר בַּמִּשְׁתַּנִּינִי, שְׁהִיא הַמוּחָזָק בְּשֶׁדָּה יִכּוֹל
46 לְשַׁתּוֹק, מוֹדִינָא לָךְ – אִנִּי מוֹדָה לְדִרְבִּירָךְ שְׁהוּא נֶאֱמַן, אֲבָל כְּהִיזָּא
47 מִנּוּ דְּהָתָם, שִׁיכְלָה לְטַעֲנוֹן מוֹכֵת עַץ אִנִּי תַחְתִּיר, פְּלִיגְנָא עִילּוּף –
48 חֲלוֹק אִנִּי עֲלֶיךָ, שְׁאִינָה נֶאֱמַנְתָּ בְּמִיגוּ זֶה.
49 הַגְּמָרָא מְבַרֵּרַת אֶת טַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: מְכָרִי –
50 הָרִי הָאִי מִנּוּ וְהָאִי מִנּוּ – בַּמִּשְׁנָה לְעִיל יֵשׁ לְאִשָּׁה מִיגוּ, וּבַמִּשְׁתַּנִּינִי
51 יֵשׁ לְמוּחָזָק בְּקִרְעָה מִיגוּ, וְאִם כֵּן מָאִי שְׁנָא – בְּמָה שׁוֹנֶה לְדַעַת רַבִּי
52 יְהוֹשֻׁעַ הָאִי מִנּוּ כְּהָאִי מִנּוּ, שֶׁלְעִיל אִינוּ מֵאֲמִינָה, וְכֵאֵן הוּא מֵאֲמִינִי.
53 מִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָא: הָכֵא, לְגַבִּי הַמוּחָזָק בְּשֶׁדָּה, אִין 'שׁוֹר שְׁחוּט' לְפָנֶיךָ,
54 הָתָם הָרִי שׁוֹר שְׁחוּט לְפָנֶיךָ, וְלִשׁוֹן מִשְׁלֵה הִיא, כְּלוּמֹר, הַמְּקָרָה שֶׁל
55 הַמִּשְׁנָה לְעִיל דּוֹמָה לְאָדָם שְׁהִיא לֹא שׁוֹר חֵי וּמִצָּאָה כְּשֶׁהוּא שְׁחוּט,
56 שְׁהוּא מִתְעוֹרֵר מִעֲצָמוֹ לְבִרְר מִי שְׁחוּט, וְכֵן אָדָם זֶה שֶׁנִּשְׁאָה
57 כְּבִתּוּלָה וּמִצָּאָה בְּעוֹלָה מִתְעוֹרֵר לְבִרְר מִתִּי נִבְעֵלָה, וְאִין הָאִשָּׁה
58 נֶאֱמַנְתָּ בְּדִבְרִיהָ שֶׁנִּבְעֵלָה לְאַחַר הָאִירוּסִין בְּמִיגוּ שְׁהִיחָה אֹמֶרֶת
59 מוֹכֵת עַץ אִנִּי, כִּיֹּן שִׁיתְכֵּן שֶׁלֹּא חֲשָׁבָה עַל טַעֲנָה זֶה, אוֹ שֶׁמָּא
60 מִתְחִילָה הָעִרְיָמָה וְטַעֲנָה שְׁנֵאֲנָסָה כְּדִי שְׁנֵאֲמִינָה בְּמִיגוּ שְׁהִיחָה
61 אֹמֶרֶת שְׁהִיא מוֹכֵת עַץ. מָה שָׁאִין כֵּן בְּנִידוּן שֶׁל מִשְׁתַּנִּינִי, שֶׁלֹּא הִיּוּ
62 עוֹרְרִים עַל הַחֻזְקָה אוֹתוֹ אָדָם בְּשֶׁדָּהּ, וְהִיא יִכּוֹל לְשַׁתּוֹק
63 וְלִהְיֶשֶׁאֵר מוּחָזָק בָּהּ, וְאִף עַל פִּי כֵּן הוּדָה מִרְצוֹנוֹ שֶׁשֶּׁדָּה זֶה הִיחָה
64 בְּתַחֲלִילָה שֶׁל אָבִי אוֹתוֹ אָדָם וְקִנְיָה מִמֶּנּוּ, בּוֹה מוֹדָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ
65 שִׁישׁ לְהֵאֲמִינִי, כִּיֹּן שֶׁאִם לֹא הִיּוּ דְּבִרְיֵי אִמָּת, לִשְׁם מָה בָּא וְהוּדָה
66 בְּפִנִּי הֵבֵן שֶׁשֶּׁדָּה זֶה הִיחָה שֶׁל אָבִיו, וְהִרִי לֹא הִיָּה שֶׁם שׁוּם דְּבַר
67 הַמְּעַרְעֵר אֶת חֻזְקָתוֹ.

* * *

68 שְׁנִינּוּ בַּמִּשְׁתַּנִּינִי: 'אִם יֵשׁ עֲדִים שִׁיחָתָה בְּהִינוּמָא וְרָאשָׁה פְּרוּעָה,
69 כְּתוּבָתָה מֵאֲתִים, וּמִשְׁמַע שֶׁאִם לֹא הִבִּיאה עֲדִים, אִינָה נֶאֱמַנְתָּ
70 וְכְּתוּבָתָה מִנָּה. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְכִיֹּן דְּרִיב נְשִׁים כְּשֶׁהֵן בְּתוּלוֹת הֵן
71 נִישְׂאוֹת, כִּי לֹא אֲתוּ עֲדִים מָאִי הָיוּ – מָה בְּכֵן שֶׁלֹּא הִבִּיאה הָאִשָּׁה
72 עֲדִים, וְהִרִי יֵשׁ לְלֵכֶת אַחֵר הָרֹב וְלֹמַר שֶׁאִף הִיא נִישְׂאָה כְּשֶׁהִיא
73 בְּתוּלָה, וְתִטּוֹל מֵאֲתִים.
74 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אֲמַר רַבִּינָא, מְשׁוּם דְּאִיכָּא לְמִימַר – שִׁישׁ לְדַחוֹת
75 רְאִיָּה זֶה שֶׁל 'רִיב', כִּי אֲמַנְתָּ רִיב נְשִׁים בְּתוּלוֹת נִישְׂאוֹת, וּמִיָּעוּט
76 הַנִּשְׂאִים נִישְׂאוֹת כְּשֶׁהֵן אֲלֻמְנוֹת, וּמִכֵּל מִקּוֹם אִין הָרֹב מוֹעִיל, כִּיֹּן
77 שֶׁכֵּל הַנִּשְׂאִים כְּשֶׁהִיא בְּתוּלָה, יֵשׁ לָהּ קוֹל – מִתְפָּרֵס הַדְּבַר, שִׁיחָתָה
78 בְּהִינוּמָא,
79

1 הגְּמָרָא מִנְסָה לְבָאֵר בְּאוּפֵן אַחֵר אֶת לִשׁוֹן 'מוֹדָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ'
2 שְׁבַמִּשְׁתַּנִּינִי: וְאֵלָּא אָהָא – עַל הַמִּשְׁנָה הַשְּׁנִינִי קוֹדֵם לְכֵן (ג),
3 הַנּוֹשֵׂא אֶת הָאִשָּׁה בְּחֻזְקָת בְּתוּלָה, וּמִצָּאָה בְּעוֹלָה, הִיא אֹמֶרֶת לֹא
4 נִבְעֵלָתִי לְאָדָם, אֲלֵא מוֹכֵת עַץ אִנִּי, וְהוּא אֹמֶר, לֹא כִי – שֶׁמָּא אִין
5 הָאִמָּת כְּדִבְרִיךְ אֵלָּא דְּרוּסָת – בְּעוֹלָת אִישׁ אֶת קוֹדֵם שְׁאִירִסְתִּיר,
6 וְהִנִּידוֹן הוּא לְעַנּוֹן כְּתוּבָתָה, שֶׁרַבִּין גְּמִלְיָאֵל וְרַבִּי אֶלְעָזָר אֹמְרִים,
7 נֶאֱמַנְתָּ. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֹמֶר, לֹא מְפִיָּה אִנּוּ חֵיין, וְלְגַבִּי זֶה שְׁנִינּוּ כֵאֵן
8 שֶׁרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מוֹדָה בְּמִקּוֹם שִׁישׁ לְאָדָם 'פֶּה שֶׁאִסֵּר'.
9 דוּחָה הַגְּמָרָא גַּם בִּיאֹרֵר זֶה: אִף הָתָם, מָאִי מִנּוּ אִיכָּא, וּמִבְּאֵרֶת
10 הַגְּמָרָא אֶת שְׁאֵלָתָהּ, בְּשִׁלְמָא לְרַבִּי אֶלְעָזָר (ש) דְּאֲמַר שְׁמִשְׁנָה זֶה
11 סוֹבֵרֶת כְּחֻכְמִים (א), שְׁמוּכָת עַץ כְּתוּבָתָה מִנָּה, וְהִנִּידוֹן בֵּין הַבְּעַל
12 לְאִשָּׁה הוּא בְּמִנְה' וְלֹא בְּכֻלּוֹם, כְּלוּמֹר, הָאִשָּׁה תוֹבַעַת מִנָּה כְּדִין
13 מוֹכֵת עַץ, וְהַבְּעַל אֹמֶר שָׁאִין לָהּ כְּלוּם, כִּיֹּן שֶׁהִטְעוֹתָ וְאִמְרָה
14 שְׁבִתּוּלָה הִיא, וּמִקָּח טַעוֹת הוּא, אֲבָן אִפְשָׁר לְבָאֵר שְׁטַעַם
15 נֶאֱמַנְתָּה שֶׁם הוּא בְּמִנְה' דְּאִי בְּעִיָּא אֲמָרָה 'מוֹכֵת עַץ אִנִּי תַחְתִּיר' –
16 נַעֲשִׂיתִי מוֹכֵת עַץ לְאַחֵר שְׁאִירִסְתִּיר, וְאִתִּי לָהּ מְאִתִּים – וְכְּתוּבָתִי
17 מֵאֲתִים, כִּיֹּן שְׁבַעַת הַקְּדוּשִׁין הִיִּיתִי בְּתוּלָה, וְכִבְרִי הַתַּחֲלִיבָת לִי
18 מֵאֲתִים בְּכְתוּבָתִי, וְהִיא לֹא אִמְרָה כֵּן, אֲלֵא קִאֲמָרָה מְעִיקְרָא הִיִּיתִי
19 מוֹכֵת עַץ, קוֹדֵם הָאִירוּסִין, דְּלִית לָהּ – וּמוֹדָה שָׁאִין לָהּ אֵלָּא מְנָה,
20 וּלְפִיכָךְ מְהִימָנָא – הִיא נֶאֱמַנְתָּ, שְׁהִרִי אִילוֹ רִצְנָה הִיחָה מִשְׁקֶרֶת
21 וּמִקְבֵּלָת מֵאֲתִים, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אִינוּ מֵאֲמִינָה בְּמִיגוּ זֶה. וְיֵשׁ לְבָאֵר
22 שֶׁלְגַבִּי מִחֻלּוֹקֶת זֶה אִמְרָה מִשְׁתַּנִּינִי שֶׁמוֹדָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּמִקּוֹם שִׁישׁ
23 'פֶּה שֶׁאִסֵּר', שְׁנֵאֲמַן, שֶׁלְגַבִּי וְיִהְיֶה דְּאֲמַר שְׁמִשְׁנָה זֶה סוֹבֵרֶת כְּרַבִּי
24 מֵאִיר, שְׁמוּכָת עַץ כְּתוּבָתָה מֵאֲתִים, וְטַעֲנוּתִיהֶם בְּמִתְיָמְנִים וּמִנְה',
25 שֶׁהָאִשָּׁה תוֹבַעַת מֵאֲתִים כְּמוֹכֵת עַץ, וְהַבְּעַל טוֹעֵן שְׁחִיב לָהּ רֶק
26 מִנָּה כִּיֹּן שְׁבַעֲוֵלָה הִיא, אִם כֵּן מָאִי מִנּוּ אִיכָּא, וְהִרִי אִין לָהּ שׁוּם
27 טַעֲנָה טוֹבָה יוֹתֵר שִׁיכְלָה לְטַעֲנוֹן, וְנִמְצָא שָׁאִין מִחֻלּוֹקֶתָם שִׁיכֵת
28 כֹּל לְדִין מִיגוּ, וְלֹא שִׁיךְ לֹמַר שֶׁלְגַבִּי מִחֻלּוֹקֶת זֶה שְׁנֵתָה מִשְׁתַּנִּינִי
29 'וּמוֹדָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ'.
30 מִסִּיקָה הַגְּמָרָא: אֵלָּא הוֹדָאֵת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הַשְּׁנִינִי בַּמִּשְׁתַּנִּינִי, אָהָא
31 – נֶאֱמַרָה עַל מִשְׁנָה זֶה, שֶׁכֵּן שְׁנִינּוּ בָּהּ (יב), הַנּוֹשֵׂא אֶת הָאִשָּׁה
32 בְּחֻזְקָת בְּתוּלָה, וְלֹא מִצָּא לָהּ בְּתוּלִים, הִיא אֹמֶרֶת מְשִׁאֲרִסְתִּי –
33 לְאַחֵר שְׁאִרִסְתִּי נֶאֱמַרְתִּי, וְנִסְתַּחֲפַת שְׁדָּה, כְּלוּמֹר מִזְלוֹ שֶׁל הַבְּעַל
34 גֵּרַם לָכֵן שְׁנֵאֲנָסִיתִי כְּשֶׁהִיִּיתִי בְּרִשְׁוֹתָ, וְהוּא אֹמֶר, לֹא כִי – אִינִי
35 מֵאֲמִין לְדִבְרִיךְ, אֵלָּא שֶׁמָּא עַד שִׁלְמָא אִירִסְתִּיר – קוֹדֵם שְׁאִירִסְתִּיר
36 נִבְעֵלָתִי. רַבִּין גְּמִלְיָאֵל וְרַבִּי אֶלְעָזָר אֹמְרִים, נֶאֱמַנְתָּ, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֹמֶר,
37 לֹא מְפִיָּה אִנּוּ חֵיין, וְאִינָה נֶאֱמַנְתָּ. וְטַעְמוֹ שֶׁל רַבִּין גְּמִלְיָאֵל
38 הַמֵּאֲמִינָה, דְּמִנְה' דְּאִי בְּעִיָּא אֲמָרָה – מִתּוֹךְ שֶׁאִם הִיחָה רֹצֵחַ לְשַׁקֵּר
39 הִיחָה יִכּוֹלָה לֹמַר מוֹכֵת עַץ אִנִּי תַחְתִּיר, שׁוּז טַעֲנָה טוֹבָה יוֹתֵר,
40 דְּבַטְעֲנָה זֶה לֹא קָא פְּסִלָּה נִפְשָׁה מִכְּהוּנָה – אִינָה נִפְסֵלֶת מִכְּהוּנָה,

אגרות קודש

בי"ה, כ"ג מני"א, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

...בּוֹדָאִי נוֹדַע לוֹ מִבִּיאָתָם שֶׁל כְּמָה מֵאֲנִישׁ הַפְּלִיטִים שִׁיחִיו לְדַעֲטֵרָאִיט וּנְפִגְשׁ עִמָּהֶם מִזְמָן לְזִמְן

וּמִשְׁתַּתֵּף גַּם בְּהַתְעוּדוֹת חֲסִידוּתִית וְהַשִּׁי"ת יִצְלִיחוּ שׁוֹה יַחֲדָשׁוּ (אֶפְפְּרִישֶׁען) וְיִזְכִּירוּ מַחְצָבוֹ וְשִׁיכִירוּ בוֹ

אִז דָּא גֵיטִיט אַ חֲסִיד שֶׁל כ"ק מו"ח אַדמו"ר זְצוּקֶלֶלֶה"ה נִבְגִ"מ זי"ע און אַ חֲסִידִישֶׁעֵר מַחוּכֵן.

פתיחתא דחכימי

הָאֲרָץ, עַל עֲבֹדַת כּוֹכְבִּים וְעַל גְּלוּי עֲרִיּוֹת וְעַל
שְׁפִיכוֹת דָּמִים, אֵין כְּתִיב כָּאן, אֲלֵא עַל עֲזָבָם אֶת
תּוֹרָתִי. רַבִּי הוֹנָא וְרַבִּי יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַבִּי חֵיָא בְּרַ אֲבָא
אֲמַרִי, כְּתִיב (ירמיה טז, יא): וְאֵתִי עֲזָבוּ וְאֶת תּוֹרָתִי לֹא
שָׁמְרוּ, הִלּוּאִי אוֹתִי עֲזָבוּ וְתוֹרָתִי שָׁמְרוּ, מִתּוֹךְ שֶׁהָיוּ
מִתְעַסְקִין בָּהּ הַמְּאֹר שֶׁבָּהּ הָיָה מִחֲזִירִין לְמוֹטָב. רַב
הוֹנָא אָמַר לְמַד תּוֹרָה אֶף עַל פִּי שְׁלֹא לְשִׁמָּה
שְׁמִתוֹךְ שְׁלֹא לְשִׁמָּה בָּא לְשִׁמָּה.

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי בְּכָל יוֹם יוֹם בֵּת קוֹל יוֹצֵאת
מִהָר חוֹרֵב וְאוֹמֶרֶת אוֹי לָהֶם לְבָרִיּוֹת מַעֲלָבוֹנָה שֶׁל
תּוֹרָה. שְׁמוּאֵל תַּנִּי לָהּ בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַ אֲמִי,
אֵימָתִי הַמְּלָכוֹת גּוֹזֶרֶת גּוֹזֶרֶת וּגְזֶרֶתָהּ מַצְלַחַת, בְּשִׁעָה
שִׁישְׁרָאֵל מְשַׁלְּכִין דְּבָרֵי תּוֹרָה לְאֲרָץ, הִדָּא הוּא
דְּכְתִיב (דניאל ח, יב): וְצָבָא תִּנְתָּן עַל הַתְּמִיד בְּשִׁשְׁעָה,
אֵין צָבָא אֲלֵא מְלָכִיּוֹת, שְׁנָאֲמַר (ישעיה כד, כא): יִפְקֹד
ה' עַל צָבָא הַמָּרוֹם בְּמָרוֹם וּגּו', הַתְּמִיד, אֵלּוּ
יִשְׂרָאֵל, דְּכְתִיב (יהושע א, ח): וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה.
בְּשִׁשְׁעָה, בְּשִׁשְׁעָה שֶׁל תּוֹרָה, כָּל זְמַן שִׁישְׁרָאֵל
מְשַׁלְּכִין דְּבָרֵי תּוֹרָה לְאֲרָץ, הַמְּלָכוֹת הֵיא גּוֹזֶרֶת
וּמַצְלַחַת, שְׁנָאֲמַר (דניאל ח, יב): וְתִשְׁלַף אֶמֶת אֲרֻצָּה
וּגּו', וְאֵין אֶמֶת אֲלֵא תּוֹרָה, שְׁנָאֲמַר (משלי כג, כג):
אֶמֶת קִנְיָה וְאֵל תִּמְכֹּר, אִם הִשְׁלַכְתָּ דְּבָרֵי תּוֹרָה לְאֲרָץ
מִיַּד הַצְּלִיחָה הַמְּלָכוֹת, הִדָּא הוּא דְּכְתִיב (דניאל ח, יב):
וְעִשְׂתָּהּ וְהִצְלִיחָה.

אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה בֶּן פִּזִּי (הושע ח, ג): זִנְחָ יִשְׂרָאֵל טוֹב
וּגּו', וְאֵין טוֹב אֲלֵא תּוֹרָה, שְׁנָאֲמַר (משלי ד, ב): כִּי
לָקַח טוֹב נִתְּתִי לָכֶם וּגּו'.

אָמַר רַבִּי אֲבָא בְּרַ כְּהֵנָּא לֹא עָמְדוּ פִּילוֹסוֹפִין לְאֵמוֹת
הָעוֹלָם כְּבָלָעָם בֶּן בְּעוֹר וּכְאֲבָגִימוֹס הַגְּרָדִי, אָמְרוּ
לָהֶם יְכוּלִין אֲנִי לְהַזְדַּיֵּג לְאֵמָה זֹה, אָמְרוּ לָהֶם לָכוּ
וְחִזְרוּ עַל בְּתִי כְּנִסְיוֹת שְׁלָהֶם, אִם הִתְיַוָּקוֹת
מִצְפָּצִין בְּקוֹלָן, אִי אִתָּם יְכוּלִין לָהֶם, וְאִם לֹא
אִתָּם יְכוּלִין לָהֶם, שָׁפֹן הִבְטִיחָם אֲבִיהֶם וְאָמַר
לָהֶם (בראשית כז, כב): הִקֵּל קוֹל יַעֲקֹב וְהִדְּיָם יְדֵי עֲשׂוֹ,
כָּל זְמַן שֶׁקוּלוֹ שֶׁל יַעֲקֹב בְּבָתִּי כְּנִסְיוֹת וּבְתִי
מִדְּרָשׁוֹת, אֵין הִדְּיָם יְדֵי עֲשׂוֹ, וְכָל זְמַן שֶׁאֵין קוּלוֹ
מִצְפָּצֵף בְּבָתִּי כְּנִסְיוֹת וּבְתִי מִדְּרָשׁוֹת הִדְּיָם יְדֵי עֲשׂוֹ.
וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ישעיה ה, כד): לָכֵן כָּאֵכָל קֵשׁ לִשׁוֹן
אֵשׁ וּגּו', וְכִי יֵשׁ קֵשׁ אוֹכֵל אֵשׁ, וְהֵלֵא דְרָפָה שֶׁל
אֵשׁ אוֹכֵלֶת קֵשׁ, וְאֵת אוֹמֵר לָכֵן כָּאֵכָל קֵשׁ לִשׁוֹן
אֵשׁ, אֲלֵא, קֵשׁ זֶה בֵּיתוֹ שֶׁל עֲשׂוֹ, שְׁנָאֲמַר (עובדיה א,
יח): וְהָיָה בֵּית יַעֲקֹב אֵשׁ וּבֵית יוֹסֵף לְהִבָּה וּבֵית עֲשׂוֹ

א. רַבִּי אֲבָא בְּרַ כְּהֵנָּא פִּתַּח (ישעיה י, ל): צְהַלִי קוֹלְךָ
בֵּת גָּלִים, אָמַר יִשְׁעִיָּהוּ לְיִשְׂרָאֵל, עַד שְׁאִתָּם אוֹמְרִים
שִׁירִים וּמִזְמוֹרִים לִפְנֵי עֲבֹדַת כּוֹכְבִּים, צְהַלִי קוֹלְךָ
בְּדְבָרֵי תּוֹרָה, צְהַלִי קוֹלְךָ בְּבָתִּי כְּנִסְיוֹת. בֵּת גָּלִים,
מֵה גָלִים הִלְלוּ מְסִימִין בָּיָם, כֶּף אֲבוֹתֵיהֶם מְסִימִין
בְּעוֹלָם.

דְּבָר אַחֵר, בֵּת גָּלִים, בֵּת גּוֹלִים, בְּרִתְהוֹן דְּגִלּוּאִי,
בֵּתוֹ שֶׁל אֲבָרָהָם, אוֹתוֹ שְׁתּוּב בּוֹ (בראשית יב, י): וַיְהִי
רָעַב בְּאֲרָץ וַיֵּרֶד אֲבָרָם מִצְרָיִמָה. בֵּתוֹ שֶׁל יִצְחָק
שְׁתּוּב בּוֹ (בראשית כו, א): וַיֵּלֶךְ יִצְחָק אֶל אֲבִימֶלֶךְ
מֶלֶךְ פְּלִשְׁתִּים גִּרְרָה. בֵּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב שְׁתּוּב
בּוֹ (בראשית כח, ה): וַיֵּלֶךְ פְּדָנָה אֲרָם. (ישעיה י, ל):
הַקְּשִׁיבִי, הַקְּשִׁיבִי לְמַצּוֹתִי, הַקְּשִׁיבִי לְדְבָרֵי תּוֹרָה,
הַקְּשִׁיבִי לְדְבָרֵי נְבוּאָה, הַקְּשִׁיבִי לְצִדְקוֹת וּמַעֲשִׂים
טוֹבִים. (ישעיה י, ל): לִישָׁה, וְאִם לֹא, לִישָׁה, הֵא
אֲרִיָּה סָלִיק עָלֶיךָ, זֶה נְבוּכַדְנֶצַּר הַרְשָׁע, דְּכְתִיב
בֵּיהּ (ירמיה ד, ז): עֲלֵה אֲרִיָּה מִסְּכֹכוֹ. (ישעיה י, ל): עֲנִיָּה,
עֲנִיָּה מִן הַצְּדִיקִים. עֲנִיָּה מִדְּבָרֵי נְבוּאָה. עֲנִיָּה
מִמַּצּוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים. (ישעיה י, ל): עֲנִתוֹת, וְאִם
לֹא, עֲנִתוֹת, הֵא עֲנִתוֹתָא אֲתִי וּמִתְנַבֵּא עֲלֶיךָ,
דְּכְתִיב (ירמיה א, א): דְּבָרֵי יְרִמְיָהוּ בֶּן חִלְקִיָּהוּ מִן
הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר בַּעֲנִתוֹת וּגּו', בִּיּוֹן שְׂבָא הַפְּרַעֲנוֹת,
קוֹנֵן עֲלֵיהֶם אִיכָּה.

ב. רַבִּי אֲבָא בְּרַ כְּהֵנָּא פִּתַּח (ירמיה ט, יא): מִי הָאִישׁ
הַחֹכֵם וַיִּבֶן אֶת זֹאת וּגּו', תַּנִּי רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרַ יוֹחָאִי,
אִם רְאִיתָ עִירוֹת נִתְּלָשׁוֹת מִמְּקוֹמָן בְּאֲרָץ יִשְׂרָאֵל, דַּע
שְׁלֹא הִחֲזִיקוּ בִּשְׂכָר סוֹפְרִים וּבִשְׂכָר מְשֻׁנִּים,
שְׁנָאֲמַר (ירמיה ט, יא): עַל מֵה אֲבָדָה הָאֲרָץ וַיֵּאמֶר ה'
עַל עֲזָבָם אֶת תּוֹרָתִי. רַבִּי הוּה מְשַׁלַּח לְרַבִּי אֲסִי
וְלְרַבִּי אֲמִי דִּיפְקוֹן וַיִּתְּקוֹן קְרִייתָא דְּאַרְעָא דִּישְׂרָאֵל,
וְהוּוֹן עֲלִין לְקְרִייתָא וְאֲמַרִין לַהוֹן אֵיתִי לָן נְטוּרִי
קְרִיתָא, וְהוּוֹן מִייתִי לַהוֹן רִישׁ מִשְׁרְתָא וְסַנְטְרָא,
וְהוּוֹן אֲמַרִין לַהוֹן אֲלִין נְטוּרִי קְרִיתָא, אֲלִין חֲרוּבִי
קְרִיתָא, אָמְרוּ לַהוֹן וּמֵאן אֲנוֹן נְטוּרִי קְרִיתָא אָמְרוּ
לָהֶם אֵלּוּ סוֹפְרִים וּמְשֻׁנִּים, שֶׁהֶם הוּגִים וּמְשֻׁנִּים
וּמְשַׁמְרִין אֶת הַתּוֹרָה בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, עַל שֵׁם
שְׁנָאֲמַר (יהושע א, ח): וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה. וְכֵן הוּא
אוֹמֵר (תהלים קכז, א): אִם ה' לֹא יִבְנֶנָּה בֵּית וּגּו'. רַבִּי
הוֹנָא וְרַבִּי יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַבִּי יִצְחָק
אָמְרִי, מִצְוֵנוּ שְׁוֹתֵר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל עֲבֹדַת
כּוֹכְבִּים וְעַל גְּלוּי עֲרִיּוֹת וְעַל שְׁפִיכוֹת דָּמִים, וְלֹא
וְתֵר עַל מְאָסָה שֶׁל תּוֹרָה, שְׁנָאֲמַר: עַל מֵה אֲבָדָה

ד. רבי אבהו פתח (הושע ו, ז): והמה פאדם עברו
 ברית, זה אדם הראשון, אמר הקדוש ברוך הוא
 אדם הראשון הכנסתי אותו לגן עדן וצויתיו ועבר
 על צויו, ודנתי אותו בגרושין ובשלוחין, וקוננתי
 עליו איכה. הכנסתי אותו לגן עדן, שנאמר (בראשית
 ב, טו): ויבן ה' אלהים את האדם וינחהו בגן עדן,
 וצויתיו, שנאמר (בראשית ב, טז): ויצו ה' אלהים על
 האדם לאמר וגו'. ועבר על צויו, שנאמר (בראשית
 ג, יא): המן העץ אשר צויתיו וגו', ודנתי אותו
 בגרושין, שנאמר (בראשית ג, כד): ויגרש את האדם,
 ודנתי אותו בשלוחין, שנאמר (בראשית ג, כג):
 וישלחהו ה' מגן עדן, וקוננתי עליו איכה,
 שנאמר (בראשית ג, ט): ויאמר לו אפה, איכה פתיב.
 אף בני הכנסתי אותם לארץ ישראל, שנאמר (ירמיה
 ב, ז): ואביא אתכם אל ארץ הפרמל, וצויתים,
 שנאמר (ויקרא כד, ב): צו את בני ישראל, ועברו על
 צויו, שנאמר (דניאל ט, יא): וכל ישראל עברו את
 תורתך, ודנתי אותם בגירושין, שנאמר (הושע ט, טו):
 מביתי אגרשם, ודנתי אותם בשלוחין, שנאמר (ירמיה
 טו, א): שלח מעל פני ויצאו, וקוננתי עליהם איכה
 ישיבה בדרך.

ה. רבי אבהו בשם רבי יוסי בר חנינא פתח (יחזקאל כד,
 ו): לכן כה אמר ה' אוי עיר הדמים, אוי מן קמי
 דקרתא דשפכו דמים בגויה. סיר אשר חלאתה כה,
 דחפשושיתה בגויה, וחלאתה לא יצאה ממנה,
 וחפשושיתה לא נפקת מן גויה. לנתחיה לנתחיה
 הוציאה, מטליות מטליות היו גולים. כיצד גלו, רבי
 אלעזר אומר שבט ראובן ושבט גד גלו תחלה. רבי
 שמואל בר נחמן אומר שבט זבולן ושבט נפתלי גלו
 תחלה, הדא הוא דכתיב (ישעיה ח, כג): פעת הראשון
 הקל ארצה זבלון וארצה נפתלי. ומה מקום רבי
 אלעזר קריה דרבי שמואל בר נחמן, אלא פעת שגלו
 שבט ראובן וגד, כך גלו שבט זבולון ושבט
 נפתלי. (ישעיה ט, א): והאחרון הכביר, רבי אבא בר
 כהנא אמר הממם כבמכביר, הדא הוא דכתיב (ישעיה
 יד, כג): וטאטאטיה במטאטא השמד. לא נפל עליה
 גורל, רבי נחמן בשם רבי אחא אמר מהו לא נפל
 עליה גורל, אמר הקדוש ברוך הוא בשעה שהפלת
 קלסים על אמות העולם להגלותם, לא גלו, ואתם
 למה גלייתם, פי דמה בתוכה היה, כל כך למה,
 להעלות חמה, רבי יודן שאל לרבי אחא אמר לו
 היכן הרגו ישראל את זכריה בעזרת ישראל או
 בעזרת נשים, אמר לו לא בעזרת ישראל ולא בעזרת
 נשים אלא בעזרת הפהנים, ולא נהגו בדמו לא כדם
 איל ולא כדם צבי, שבדם צבי ובדם איל פתיב (ויקרא
 יז, ג): ושפך את דמו וכסהו בעפר, ברם הקא

לקש. לשון אש, זה ביתו של יעקב. וחשש להבה
 ירפה, זה ביתו של יוסף, שרשם במק ירפה, אלו
 האבות שהם שרשיהם של ישראל. ופרהם באבק
 יעלה, אלו השבטים שהם פרחיהם של ישראל,
 מפני מה (ישעיה ה, כד): פי מאסו את תורת ה' צבאות
 וגו', אמר רבי יודן כי מאסו את תורת ה' צבאות,
 זו תורה שבכתב, ואת אמרת קדוש ישראל נאצו, זו
 תורה שבעל פה. וכיון שהשליכו דברי תורה לארץ,
 התחיל ירמיה מקונן עליהם איכה (ירמיה ט, טז): כה
 אמר ה' צבאות התבוננו וקראו למקוננות, רבי יוחנן
 ורבי שמעון בן לקיש ורבנן, רבי יוחנן אמר למלך
 שהיו לו שני בנים, פעם על הראשון נטל את המקל
 וחבטו והגלוהו, אמר אוי לזה מאיוו שלזה נגלה.
 פעם על השני ונטל את המקל וחבטו והגלוהו, אמר
 אבא הוא דתרבותי בישא. כך, גלו עשרת השבטים
 והתחיל הקדוש ברוך הוא אומר להם את הפסוק
 הזה (הושע ז, ג): אוי להם כי נדרו ממני. וכיון שגלו
 יהודה ובנימין, כביכול אמר הקדוש ברוך הוא (ירמיה
 יט, יט): אוי לי על שכרי. רבי שמעון בן לקיש אמר
 למלך שהיה לו שני בנים פעם על הראשון ונטל את
 המקל וחבטו ופרפר ומת, התחיל מקונן עליו, פעם
 על השני ונטל את המקל וחבטו ופרפר ומת, אמר
 מעתה אין בי כח לקונן עליהם אלא קראו למקוננות
 ויקוננו עליהם. כך, גלו עשרת השבטים והתחיל
 מקונן עליהם (עמוס ה, א): שמעו את הדבר הזה אשר
 אנכי נשא עליכם קינה בית ישראל. וכיון שגלו
 יהודה ובנימין, כביכול אמר הקדוש ברוך הוא
 מעתה אין בי כח לקונן עליהם, הדא הוא
 דכתיב (ירמיה ט, טז יז): קראו למקוננות וגו' ותמהנה
 ותשנה עלינו נהי, עליהם אין כתיב כאן אלא עלינו,
 ידידי ודידהון. ותדרנה עיניהם דמעה אין כתיב כאן,
 אלא עינינו, ידידי ודידהון. ועפעפיהם יזלו מים אין
 כתיב כאן, אלא ועפעפינו, ידידי ודידהון. רבנן
 אמרין למלך שהיו לו שנים עשר בנים, ומתו שנים,
 התחיל מתנחם בעשרה. מתו עוד שנים, והתחיל
 מתנחם בשמונה. מתו שנים, התחיל מתנחם בששה.
 מתו שנים, התחיל מתנחם בארבעה. מתו שנים,
 התחיל מתנחם בשנים. וכיון שמתו כלם, התחיל
 מקונן עליהם איכה ישיבה בדרך.

ג. רבי אבא בר כהנא פתח (ירמיה טו, יז): לא ישבתי
 בסוד משחקים ואעלו. אמרה פנסת ישראל לפני
 הקדוש ברוך הוא רבון העולמים מימי לא נכנסתי
 בבתי תיאטראות ובתי קרקסאות של אמות העולם
 וישחקתי עמהם ואעלו. (ירמיה טו, יז): מפני ידך בדרך
 לשבתי, נגעה בי ידו של פרעה, ולא ישבתי בדרך,
 נגעה בי ידו של סנחריב, ולא ישבתי בדרך, וכיון
 שנגעה בי ידך, בדרך ישבתי. איכה ישיבה בדרך.

- 1 פְּתִיב (יחזקאל כד, ט): כִּי דָמָה בְּתוֹכָהּ הָיָה עַל צָחִית סִלְעַ
2 שְׁמָתָהּוּ לֹא שִׁפְכָתָהּוּ עַל הָאָרֶץ לְכִסּוֹת עָלָיו עֶפֶר.
- 3 דְּבַר אַחֵר, לָכֵן כֹּה אָמַר ה' אוֹי עֵיר הַדְּמִיִּים, אוֹי מִן
4 קָמִי דְקָרְתָּא דְשִׁפְכִי דָמָה לְגוֹוֹת. גַּם אֲנִי אֲגַדִּיל
5 הַמְדוּרָה, אֲרַבָּה בְּפָרְעָנוֹת. הַרְבֵּה הַעֲצִים, אֱלוֹ
6 הַלְגִּינוֹת. הַדֶּלֶק הָאֵשׁ, אֱלוֹ הַמְלָכִים. הֵתֵם הַבֶּשֶׁר,
7 זֶה הַצָּבוּר. וְהִרְקַח הַמְרַקְחָה, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי
8 נַחֲמִיָּה בְּשֵׁם רַב אַחָא אָמְרִי לְפִי שֶׁהָיוּ כָּל יִשְׂרָאֵל
9 אוֹמְרִים נְבוּכַדְנֶצַּר פָּנֵס כָּל מְמוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם וְלִמְמוֹן
10 שְׁלָנוּ הוּא צָרִיד. אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חַיִּיכֶם
11 שְׂאֵנִי עוֹשֶׂה מְמוֹנְכֶם חֲבִיב עָלָיו כְּמוֹ בְּשָׂמִים הִלְלוּ
12 שְׁהֵן עוֹלִין בְּסַעֲדָתָהּ. וְהַעֲצָמוֹת יַחְרוּ, אֶת מוֹצֵא
13 בְּשַׁעַה שְׁגָלוֹ יִשְׂרָאֵל הָיָה גּוֹפֵן תּוֹסֵס בְּהִדָּא
14 מְרַקְחָתָא. וְהַעֲמִידָה עַל גְּחִלְיָה רַקָּה, אָמַר רַבִּי
15 אֶלְעָזָר אֱלוֹ נֶאֱמַר שְׁבוּרָה לֹא הָיָה לָהּ תַּקְנָה לְעוֹלָם,
16 וּבִשְׁהוּא אוֹמַר רִיקָה כָּל כְּלִי שֶׁהוּא רִיקָן סוּפּוֹ
17 וְהִתְמַלְאוֹת, כָּל כֶּף לָמָּה, לְמַעַן תִּחַם וְתִרְהַ נַחֲשָׁתָהּ
18 וְנִתְכָּה בְּתוֹכָהּ וּגּוֹ'. בִּיּוֹן שְׁחָטָאוֹ גָּלוּ, וְכִיּוֹן שְׁגָלוֹ
19 הִתְחִיל יִרְמְיָה מְקוֹנֵן עֲלֵיהֶם אֵיכָה יִשְׁבֶּה בְּדָד.
- 20 ו. רַבִּי אֶבְהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסִי בַר חֲנִינָא פִּתַּח (הוֹשֵׁעַ ה,
21 ט): אֶפְרַיִם לְשִׁמָּה תִּהְיֶה, אֵימָתִי בְיוֹם תּוֹכְחָהּ, יוֹם
22 שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲתִיד לְהִתְנַפֵּחַ עִמָּהֶם בְּדִין.
23 אֶתָּה מוֹצֵא בְּשַׁעַה שְׁגָלוֹ עֲשֶׂרֶת הַשְּׂבָטִים לֹא גָלוּ
24 יְהוּדָה וּבִנְיָמִין, וְהָיוּ עֲשֶׂרֶת הַשְּׂבָטִים אוֹמְרִים מִפְּנֵי
25 מָה הִגְלָה אוֹתָנוּ וְהֵם לֹא הִגְלָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵם כְּנִי
26 פְּלִטִין שְׁלוֹ, דְּלִמָּא מִשְׁוֹא פָּנִים יֵשׁ בָּאֵן, חֵס וְשָׁלוֹם,
27 אֵין בָּאֵן מִשְׁוֹא פָּנִים, אֲלֵא עֲדִין לֹא חָטָאוּ, וְכִיּוֹן
28 שְׁחָטָאוּ הִגְלָה אוֹתָם. אָמְרוּ עֲשֶׂרֶת הַשְּׂבָטִים הָאֵל
29 אֱלֹהֵינוּ הָאֵל אֱלֹהֵינוּ, הָאֵל תַּקִּיף הָאֵל תַּקִּיף, הָאֵל קִשּׁוּט
30 הָאֵל קִשּׁוּט, דְּאֶפְלוּ לְכַנִּי בִּיתִיָּה לֹא נָסִיב אֶפְיִן. בִּיּוֹן
31 שְׁחָטָאוּ גָלוּ, וְכִיּוֹן שְׁגָלוֹ הִתְחִיל יִרְמְיָה מְקוֹנֵן
32 עֲלֵיהֶם אֵיכָה.
- 33 ז. רַבִּי אֶבְהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסִי בַר חֲנִינָא פִּתַּח (ישעיה ג,
34 כו): וְאָנֹכִי וְאֶבְלִי פִּתְחִיָּה, אֲנִינָה מִבְּפָנִים וְאֶבְלִיָּה
35 מִבְּחוּץ. פִּתְחִיָּה, חֲרָפָן רֹאשׁוֹן וְחֲרָפָן שֵׁנִי. וְנִקְמָתָהּ,
36 נִקְמָה מִדְּבַרִי תוֹרָה, נִקְמָה מִדְּבַרִי נְבוּאָה, נִקְמָה
37 מִצְדִּיקִים, נִקְמָה מִמַּעֲוּוֹת וּמִעֲשִׂים טוֹבִים, לְפִיכָךְ
38 לְאָרֶץ תִּשָּׁב, (איכה ב, י): יִשְׁבוּ לְאָרֶץ יְדֻמוֹ וְקָנִי וּגְוֹ'.
- 39 ח. רַבִּי יִצְחָק פִּתַּח (ירמיה ט, יח): כִּי קוֹל נְהִי נִשְׁמַע
40 מִצִּיּוֹן אֵיךְ שִׁדְדָנוּ. וְכִי יֵשׁ עֲצִים בּוֹכִים וְיֵשׁ אֲבָנִים
41 בּוֹכוֹת, שְׂאֵתָהּ אוֹמַר כִּי קוֹל נְהִי נִשְׁמַע מִצִּיּוֹן, אֲלֵא
42 מִמִּי שֶׁהוּא מְשֻׁרָה שְׂכִינָתוֹ בְּצִיּוֹן. אֵיךְ שִׁדְדָנוּ, אֵיךְ
43 הוֹת לָן מְבֻזָּנִים. (ירמיה ט, יח): בְּשָׁנוּ מָאֵד כִּי עֲזָבָנוּ
44 אָרֶץ, זוֹ אָרֶץ יִשְׂרָאֵל, דְּכַתִּיב (דברים יא, יב): אָרֶץ אֲשֶׁר
- ה' אֱלֹהֶיךָ דִּרְשׁ אֶתָּה. (ירמיה ט, יח): וְכִי הִשְׁלִיכוּ
מִשְׁכְּנוֹתֵינוּ, אֱלוֹ בְּתִי כְּנִסְיוֹת וּבְתִי מִדְּרָשׁוֹת.
- דְּבַר אַחֵר, בְּשָׁנוּ מָאֵד כִּי עֲזָבָנוּ אָרֶץ, אֱלוֹ דְּבַרִי תוֹרָה,
כְּמָה דָּאֵת אָמַר (איוב יא, ט): אֲרַבָּה מֵאָרֶץ מִדָּה. וְכִי
הִשְׁלִיכוּ מִשְׁכְּנוֹתֵינוּ, אֱלוֹ בְּתִי כְּנִסְיוֹת וּבְתִי מִדְּרָשׁוֹת.
דְּבַר אַחֵר, בְּשָׁנוּ מָאֵד כִּי עֲזָבָנוּ אָרֶץ, זֶה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ, כְּמָה דָּאֵת אָמַר (יחזקאל מג, יד): וּמַחֲזִיק הָאָרֶץ
עַד הָעֶזְרָה הַתְּחִתּוֹנָה. וְכִי הִשְׁלִיכוּ מִשְׁכְּנוֹתֵינוּ, חֲרָפָן
בֵּית רֹאשׁוֹן וְחֲרָפָן בֵּית שֵׁנִי, בִּיּוֹן שְׁחָטָאוּ גָלוּ, וְכִיּוֹן
שְׁגָלוֹ הִתְחִיל יִרְמְיָה מְקוֹנֵן עֲלֵיהֶם אֵיכָה.
- ט. רַבִּי יִצְחָק פִּתַּח (ירמיה נא, נא): בְּשָׁנוּ כִּי שְׁמַעְנוּ
חֲרָפָה כְּסִתָּה כְּלָמָה פְּגִינוּ כִּי בָאוּ זָרִים עַל מִקְדָּשִׁי
בֵּית ה', אֶת מוֹצֵא בְּשַׁעַה שְׁנִכְסוּ שׁוֹנְאִים
לִירוּשָׁלַיִם, נִכְסוּ עִמָּהֶם עֲמוּנִים וּמוֹאֲבִים,
שְׁנֵאֲמַר (איכה א, י): יְדוֹ פָּרַשׁ צָר עַל כָּל מַחֲמִידָה כִּי
רָאִתָּה גּוֹיִם בָּאוּ מִקְדָּשָׁה אֲשֶׁר צְוִיתָה לֹא יָבֹאוּ בְּקָהֶל
לָךְ. נִכְסוּ לְבֵית קְדָשִׁי הַקְדָּשִׁים וּמִצָּאוּ שֵׁם שְׁנִי
כְּרוּבִים, נָטְלוּ אוֹתָן וְנָתְנוּ אוֹתָן בְּקְלִיכָה וְהָיוּ
מִחֲזִירִין אוֹתָן בְּחוּצוֹת יְרוּשָׁלַיִם וְאוֹמְרִים, לֹא
הָיִיתָם אוֹמְרִים שְׂאֵין הָאָמָה הַזֹּאת עוֹבְדָת עֲבוֹדַת
כּוֹכָבִים, רָאוּ מָה מְצִינוּ לָהֶם וְמָה הָיוּ עוֹבְדִים, הָאֵל
כָּל אֶפְרַיִם שְׁוִין, הִדָּא הוּא דְּכַתִּיב (יחזקאל כה, ח): לַעֲן
אָמַר מוֹאֵב וְשַׁעִיר הִנֵּה כָּכָל הַגּוֹיִם בֵּית יְהוּדָה,
בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נִשְׁבַּע הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא מְקַעֵקַע
בִּיעֲתָן מִן הָעוֹלָם, שְׁנֵאֲמַר (צפניה ב, ט): לָכֵן חִי אֲנִי
נָאִם ה' צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כִּי מוֹאֵב כְּסִדָּם תִּהְיֶה
וּבְנֵי עַמּוֹן כְּעַמָּהּ, בִּיּוֹן שְׁחָטָאוּ גָלוּ, וְכִיּוֹן שְׁגָלוֹ
הִתְחִיל יִרְמְיָה מְקוֹנֵן עֲלֵיהֶם אֵיכָה.
- דְּבַר אַחֵר, (ירמיה נא, נא): בְּשָׁנוּ כִּי שְׁמַעְנוּ חֲרָפָה, אֱלוֹ
שְׂבַעָה עֶשֶׂר בְּתַמּוֹז. כְּסִתָּה כְּלָמָה פְּגִינוּ, אֱלוֹ תִשְׁעָה
בָּאֵב. כִּי בָאוּ זָרִים עַל מִקְדָּשִׁי בֵּית ה', חֲרָפָן רֹאשׁוֹן
וְחֲרָפָן שֵׁנִי, בִּיּוֹן שְׁחָטָאוּ גָלוּ, וְכִיּוֹן שְׁגָלוֹ הִתְחִיל
יִרְמְיָה מְקוֹנֵן עֲלֵיהֶם אֵיכָה.
- י. רַבִּי יִצְחָק פִּתַּח (ישעיה מג, כב): וְלֹא אֵתִי קָרָאתָ
יַעֲקֹב כִּי יִגְעַתְּ בִּי יִשְׂרָאֵל, רַבִּי יוֹחָנָן שְׁמַע לָהּ מִהֲדִין
קְרִיָּה (ישעיה יז, א ב): מִשְׁאֵל דְּמִשְׁק הִנֵּה דְּמִשְׁק מוֹסֵר
מַעִיר וְהִיתָה מַעִי מִפְּלָה, עֲזוּבוֹת עָרִי עָרָעַר, עוֹמֵד
בְּדְמִשְׁק וּמִזְכִּיר עָרָעַר, וְהִלָּא אֵין עָרָעַר אֲלֵא
בְּתַחוּם מוֹאֲב, אֲלֵא שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וְחֲמִשָּׁה בְּתִי
עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים הָיוּ בְּדְמִשְׁק, וְכָל אַחַת וְאַחַת הָיוּ
עוֹבְדִין אוֹתָהּ יוֹם אֶחָד, וְהָיָה לָהֶם יוֹם אֶחָד וְהָיוּ
כָּלָן עוֹבְדִין בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, וְכָלָן עָשׂוּ יִשְׂרָאֵל הֶגְמוֹנִיָּא
וְעַבְדוּ אוֹתָן, דְּכַתִּיב (שופטים י, י): וַיִּסְיֻפוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי ה' וַיַּעֲבֹדוּ אֶת הַבָּעַלִּים וְאֶת
הַעֲשֻׁתֹת וְאֶת אֱלֹהֵי אֲרָם וְאֶת אֱלֹהֵי צִידוֹן וְאֶת

46 וְעָכְשׁוּ שְׁלֹא זָכִיתֶם הָרִי אֶתֶם קוֹרְאִים: צָדִיק הוּא
 47 ה' כִּי פִיהוּ מְרִיתִי. אֵלֹו זָכִיתֶם הֵייתֶם קוֹרְאִים
 48 בַּתּוֹרָה (דברים טו, יא): פֶּתַח תַּפְתַּח אֶת יָדְךָ, וְעָכְשׁוּ
 49 שְׁלֹא זָכִיתֶם הָרִי אֶתֶם קוֹרְאִים: פֶּרֶשָׁה צִיּוֹן בִּידֶיהָ.
 50 אֵלֹו זָכִיתֶם הֵייתֶם קוֹרְאִים בַּתּוֹרָה (ויקרא כג, ד): אֵלֶּה
 51 מוֹעֲדֵי ה', וְעָכְשׁוּ שְׁלֹא זָכִיתֶם הָרִי אֶתֶם קוֹרְאִים:
 52 עַל אֵלֶּה אָנִי בּוֹכֶה. אֵלֹו זָכִיתֶם הֵייתֶם קוֹרְאִים
 53 בַּתּוֹרָה (במדבר כ, יט): בְּמַסְלָה נַעֲלָה, וְעָכְשׁוּ שְׁלֹא
 54 זָכִיתֶם הָרִי אֶתֶם קוֹרְאִים: סֵלָה כָּל אַפִּירֵי ה', אֵלֹו
 55 זָכִיתֶם הֵייתֶם קוֹרְאִים בַּתּוֹרָה (ויקרא כו, יג): וְאָשְׁבֵר
 56 מִטַּת עַלְכֶּם, וְעָכְשׁוּ שְׁלֹא זָכִיתֶם הָרִי אֶתֶם קוֹרְאִים:
 57 נִשְׁקָד עַל פְּשָׁעֵי בִידּוֹ. אֵלֹו זָכִיתֶם הֵייתֶם קוֹרְאִים
 58 בַּתּוֹרָה (ויקרא ו, ו): אִשׁ תָּמִיד תִּנְקֹד עַל הַמִּזְבֵּחַ,
 59 וְעָכְשׁוּ שְׁלֹא זָכִיתֶם הָרִי אֶתֶם קוֹרְאִים: מִמְרוֹם שְׁלַח
 60 אִשׁ בַּעֲצָמַי, אֵלֹו זָכִיתֶם הֵייתֶם קוֹרְאִים
 61 בַּתּוֹרָה (דברים א, לא): בְּכָל הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הִלַּכְתֶּם, וְעָכְשׁוּ
 62 שְׁלֹא זָכִיתֶם הָרִי אֶתֶם קוֹרְאִים: לֹוא אֲלִיכֶם כָּל עֲבָרֵי
 63 דֶּרֶךְ. אֵלֹו זָכִיתֶם הֵייתֶם קוֹרְאִים בַּתּוֹרָה (ויקרא כו, ה):
 64 וְאִכְלַתֶּם לַחֲמֶכֶם לְשִׁבְעָה, וְעָכְשׁוּ שְׁלֹא זָכִיתֶם הָרִי
 65 אֶתֶם קוֹרְאִים: כָּל עֲמָה נֶאֱנָחִים מִבְּקָשִׁים לָחֶם. אֵלֹו
 66 זָכִיתֶם הֵייתֶם קוֹרְאִים בַּתּוֹרָה (שמות לד, כד): לֹא יִחַמְדוּ
 67 אִישׁ אֶת אֲרֻצֵּךְ, וְעָכְשׁוּ שְׁלֹא זָכִיתֶם הָרִי אֶתֶם
 68 קוֹרְאִים: יָדוֹ פָּרַשׁ צֶר עַל כָּל מַחֲמֶדֶה. אֵלֹו זָכִיתֶם
 69 הֵייתֶם קוֹרְאִים בַּתּוֹרָה (ויקרא טז, ל): כִּי בַיּוֹם הַזֶּה
 70 יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם, וְעָכְשׁוּ שְׁלֹא זָכִיתֶם הָרִי אֶתֶם קוֹרְאִים:
 71 טְמֵאתָה בְּשׁוּלֶיךָ. אֵלֹו זָכִיתֶם הֵייתֶם קוֹרְאִים
 72 בַּתּוֹרָה (ויקרא טז, ל): מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהַרוּ,
 73 וְעָכְשׁוּ שְׁלֹא זָכִיתֶם הָרִי אֶתֶם קוֹרְאִים: חֲטָא חֲטָאָה
 74 יְרוּשָׁלַיִם. אֵלֹו זָכִיתֶם הֵייתֶם קוֹרְאִים בַּתּוֹרָה (במדבר
 75 י, ט): וְנִזְכַּרְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם, וְעָכְשׁוּ שְׁלֹא זָכִיתֶם
 76 הָרִי אֶתֶם קוֹרְאִים: זָכְרָה יְרוּשָׁלַיִם יָמִי עֲנִיָּה. אֵלֹו
 77 זָכִיתֶם הֵייתֶם קוֹרְאִים בַּתּוֹרָה (ויקרא כו, יב):
 78 וְהִתְהַלַּכְתִּי בַּתּוֹכְכֶם, וְעָכְשׁוּ שְׁלֹא זָכִיתֶם הָרִי אֶתֶם
 79 קוֹרְאִים: וַיֵּצֵא מִן פֶּתַח צִיּוֹן כָּל הַדֶּרֶה. אֵלֹו זָכִיתֶם
 80 הֵייתֶם קוֹרְאִים בַּתּוֹרָה (דברים כח, יג): וְנִתְּנָה ה' לְרֹאשׁ,
 81 וְעָכְשׁוּ שְׁלֹא זָכִיתֶם הָרִי אֶתֶם קוֹרְאִים: הִיוּ צָרִיָּה
 82 לְרֹאשׁ אִיבִיָּה שְׁלֹו. אֵלֹו זָכִיתֶם הֵייתֶם קוֹרְאִים
 83 בַּתּוֹרָה (דברים טז, טז): שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה, וְעָכְשׁוּ
 84 שְׁלֹא זָכִיתֶם הָרִי אֶתֶם קוֹרְאִים: דְּרָכֵי צִיּוֹן אֲבִלּוֹת.
 85 אֵלֹו זָכִיתֶם הֵייתֶם קוֹרְאִים בַּתּוֹרָה (ויקרא כו, ה):
 86 וַיִּשְׁבַּתֶּם לְבָשָׂה, וְעָכְשׁוּ שְׁלֹא זָכִיתֶם הָרִי אֶתֶם
 87 קוֹרְאִים: גָּלְתָה יְהוּדָה מֵעֲנִי. אֵלֹו זָכִיתֶם הֵייתֶם
 88 קוֹרְאִים בַּתּוֹרָה (שמות יב, מב): לֵיל שְׁמֵרִים הוּא לָה',
 89 וְעָכְשׁוּ שְׁלֹא זָכִיתֶם הָרִי אֶתֶם קוֹרְאִים: בָּכָה תִּבְכֶּה
 90 בְּלִילָה. אֵלֹו זָכִיתֶם הֵייתֶם קוֹרְאִים בַּתּוֹרָה (דברים א,

1 אֱלֹהֵי מוֹאֵב וְאֵת אֱלֹהֵי בְנֵי עַמּוֹן וְאֵת אֱלֹהֵי פְלִשְׁתִּים
 2 וַיַּעֲזְבוּ אֶת ה' וְלֹא עֲבָדוּהוּ, אָפְלוּ בְּשִׁתְפוּת.
 3 אָמַר רַבִּי אֲבָא בַר כְּהֵנָּה לֹא תִהְיֶה כְּהֵנָּה פְּלִשְׁתִּית.
 4 אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, הָלוֹאִי עָשׂוֹ אוֹתִי בְנֵי
 5 כְּגִרְזִימֵי הַזֶּה שֶׁהִיא בָּאָה בְּאַחֲרוֹנָה.
 6 אָמַר רַבִּי יוֹדֵן מִשָּׁל לְעַבְדּוֹ שֶׁל מֶלֶךְ שֶׁעָשָׂה סְעוּדָה
 7 וְהַזְמִין כָּל בְּנֵי כְּנַסְיוֹתָיו, וְלֹא הַזְמִין רַבּוֹ. אָמַר
 8 הַמֶּלֶךְ הָלוֹאִי הִשְׁוֶה אוֹתִי עַבְדִּי לְבְנֵי כְּנַסְיוֹתָיו. כֶּף
 9 אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הָלוֹאִי הִשְׁוֶה אוֹתִי בְנֵי
 10 כְּגִרְזִימֵי הַזֶּה שֶׁהִיא בָּאָה בְּאַחֲרוֹנָה, אֲלֵא, וְלֹא אֶתִּי
 11 קָרַאתָ יַעֲקֹב, קָאִים טְרוֹן כָּל יוֹמָא וְלֹא לְעִי, וְצִלוּנִי
 12 קָמוּי אֶת לְעִי. קָאִים טְרוֹן כָּל יוֹמָא וְלֹא בְעִי, וְאָמַר
 13 לִיָּה חֲבֵרִיָּה אֲתִי וְצִלִּי וְהוּא אָמַר לִיָּה אֲנָא יְכִיל. אֲצֵל
 14 הַבַּעַל מָה כְּתִיב (מלכים א יח, כו): וַיִּקְרָאוּ בְּשֵׁם הַבַּעַל
 15 מִהַבְּקָר וְעַד הַצִּהְרִים לֵאמֹר הַבַּעַל עֲגַנּוּ וְאִין קוֹל
 16 וְאִין עֲנָה וַיִּפְסְחוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה, הָיוּ וְלֹא
 17 אֶתִּי קָרַאתָ יַעֲקֹב, הָלוֹאִי לֹא הִכְרַתִּיךָ יַעֲקֹב, לָמָּה,
 18 כִּי יִגְעַת בִּי יִשְׂרָאֵל. לֹא הִבִּיאתָ לִי שָׁה עֲלִיתִךָ, שְׁנִי
 19 תָּמִידִין שֶׁהִיוּ מְקַרְיָבִים בְּכָל יוֹם, שְׁנֵאֲמַר (במדבר כח,
 20 ד): אֵת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בִּבְקָר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי
 21 תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים. וְזִכְרִיךָ לֹא כִּפְדַּתִּנִּי, אֵלֹו קִדְשִׁי
 22 קִדְשִׁים. לֹא הִעֲבַדְתִּיךָ בְּמִנְחָה, זֶה קִמְץ הַמִּנְחָה. וְלֹא
 23 הוֹעַצְתִּיךָ בְּלִבּוֹנָה, זֶה קִמְץ הַלִּבּוֹנָה. לֹא קִנִּיתָ לִי
 24 בְּכֶסֶף קִנְיָה, רַב הוּנָא בְּשֵׁם רַב יוֹסֵף אָמַר קִנְיָמוֹן הִזָּה
 25 גָּדֵל בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל וְהִיוּ עֲזִים וְצִבְאִים אוֹכְלִין מִמֶּנּוּ.
 26 וְחָלַב וְכִחִיךָ לֹא הִרְוִיתִנִּי, אֵלֹו אֲמַרְי קִדְשִׁים קָלִים.
 27 אֵךְ הִעֲבַדְתִּנִּי בַּחֲטָאוֹתֶיךָ הוֹעַצְתִּי בַּעֲוֹנוֹתֶיךָ, רָאוּ מָה
 28 גָּרַמוּ לִי עֲוֹנוֹתֵיכֶם לְשֹׁרֶף אֶת בֵּיתִי וְלַחֲרֹב אֶת עִירִי
 29 וְלַהֲגִלוֹת אֶת בְּנֵי בֵּין אֲמוֹת הָעוֹלָם וְלִישָׁב לִי לְבָדִי,
 30 אִיכָּה יִשְׁבָּה כְּדָד.
 31 יֵא. רַבִּי יִצְחָק פֶּתַח (דברים כח, מז מח): תַּחַת אֲשֶׁר לֹא
 32 עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׁמְחָה וּבְטוֹב לֵב כְּמֶרֶב כָּל,
 33 וְעַבַּדְתָּ אֶת אִיבֶיךָ וּגְו'. אֵלֹו זָכִיתֶם הֵייתֶם קוֹרְאִים
 34 בַּתּוֹרָה (שמות טו, יז): תִּבְאָמוּ וְתִשְׁעֲמוּ בְּהָר נַחֲלָתְךָ,
 35 וְעָכְשׁוּ שְׁלֹא זָכִיתֶם הָרִי אֶתֶם קוֹרְאִים: תִּבְאָ כָּל
 36 רַעְתֶּם לִפְנֵיךָ. אֵלֹו זָכִיתֶם הֵייתֶם קוֹרְאִים
 37 בַּתּוֹרָה (שמות טו, יד): שָׁמְעוּ עַמִּים יְרֻגְזוּן, וְעָכְשׁוּ
 38 שְׁלֹא זָכִיתֶם הָרִי אֶתֶם קוֹרְאִים: שָׁמְעוּ כִּי נִאֲנָחָה
 39 אָנִי. אֵלֹו זָכִיתֶם הֵייתֶם קוֹרְאִים בַּתּוֹרָה (שמות ג, ו):
 40 רָאָה רֹאִיתִי אֶת עַנִּי עַמִּי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם, וְעָכְשׁוּ שְׁלֹא
 41 זָכִיתֶם הָרִי אֶתֶם קוֹרְאִים: רָאָה ה' כִּי צָר לִי מֵעִי
 42 חֲמַרְמָרוּ. אֵלֹו זָכִיתֶם הֵייתֶם קוֹרְאִים בַּתּוֹרָה (ויקרא כג,
 43 כא): וַיִּקְרָאתֶם בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה, וְעָכְשׁוּ שְׁלֹא זָכִיתֶם
 44 הָרִי אֶתֶם קוֹרְאִים: קָרַאתִי לְמֵאֲהָבִי. אֵלֹו זָכִיתֶם
 45 הֵייתֶם קוֹרְאִים בַּתּוֹרָה (דברים טז, כ): צֶדֶק צֶדֶק תִּדְרֹף,

עלה אספספנוס והחריבן. ואת כל בית גדול, זה בית
מדרשו של רבן יוחנן בן זבאי, ולמה קורא אותו
בית גדול, ששם מתניין שבחו של הקדוש ברוך
הוא. פיון שחטאו גלו, וכיון שגלו התחיל ירמיה
מקונן עליהם איכה.

יג. רבי חנינא בר פפא פתח (משלי כה, יח): מפיוץ
וחרב וחץ שנון וגו', מפיוץ, על שם (דברים כה, טד):
והפיצף ה' בכל העמים. וחרב, על שם (ויקרא כו, לג):
והריקתי אחריכם חרב. וחץ שנון, על שם (יחזקאל ה, טו):
בשלחי את חצי הרעב, הכל למי, לאיש ענה
ברעהו עד שקר, אלו ישראל שהשיבו ואמרו (שמות
לב, ד): אלה אלהיך ישראל. (משלי כה, יט): שן רעה
ורגל מועדת וגו', אמרו ישראל לפני הקדוש ברוך
הוא, רבנו של עולם, כשבאת לדעות אותנו השן
אכלה ומדקה אחרים, ולמה שן רעה אוכלת
אותנו, ורגל רופסת אותנו, מפני בטחונה של
עבודת כוכבים על שבגדנו בצורנו, (משלי כה, יט):
מועדה בגד ביום קרה, (זכריה ז, יג): ויהי כאשר קרא
ולא שמעו.

דבר אחר, שן רעה ורגל מועדת, שן מערערה ורגל
ממטמטה, אמר הקדוש ברוך הוא אני אמרתי
לישראל בגדו בעבודת כוכבים ובטחו בי, והן לא
עשו כן אלא בגדו בי ובטחו בעבודת כוכבים, הדא
הוא דכתיב (ירמיה ב, כז): אמרים לעץ אבי אמה. פיון
שחטאו גלו, וכיון שגלו התחיל ירמיה מקונן
עליהם איכה.

יד. רבי חנינא בר פפא פתח (משלי כט, ט): איש חכם
נשפט את איש אויל ורגז ושחק ואין נחת.

אמר רבי סימון כל מי שהוא דן את טפשו, הוא
עצמו נדון, הדא הוא דכתיב: חכם נשפט, שפט אין
בתבי, אלא נשפט.

דבר אחר, איש חכם נשפט, זה הקדוש ברוך הוא,
שנאמר (איוב ט, ד): חכם לבב ואמין פת. את איש
אויל, אלו ישראל, שנאמר (ירמיה ד, כב): פי אויל
עמי. ורגז ושחק, רגזתי ואין נחת, שחקתי ואין
נחת. רגזתי עליכם בימי פקח בן רמליהו,
שנאמר (דברי הימים ב כח, ו): ויהרג פקח בן רמליהו
וגו', שחקתי עליכם בימי אמציהו, שנאמר (דברי
הימים ב כה, יא): ואמציהו התחזק וינהג את עמו וילך
גיא המלח, מהו גיא המלח, תחת כפי המלח, תחת
כפויי מלחמה. ועשרת אלפים חיים שבו בני יהודה
ויביאום לראש הסלע וישליכום וגו', באותה שעה
אמר הקדוש ברוך הוא לא גזרתי מיתה לבני נח
אלא בחרב, ואלו: וביאום לראש הסלע וישליכום
וכלם נבקעו. ואין נחת, באותה שעה אמר הקדוש

יב: איכה אשא לבדי, ועכשו שלא זכיתם הרי אתם
קוראים: איכה ישבה בדד.

יב. רבי חנינא בר פפא פתח (משלי כה, יט): מעדה בגד
ביום קרה חמץ על נתר ושר בשרים על לב רע, רבי
חנינא ורבי יונתן תרויהוין אמרין למה היו עשרת
השכטים ושבת יהודה ובנימין דומין, לשני בני אדם
שהיו מתפסים בשמלה חדשה בימות הגשמים, והיה
זה בוגד מפאן וזה בוגד מפאן, עד שקרעו אותה. כך
לא זזו עשרת השכטים עובדים עבודת כוכבים
בשומרון ושבת יהודה ובנימין עובדים עבודת
כוכבים בירושלים, עד שגרמו לירושלים לחרב.

דבר אחר, מעדה בגד ביום קרה, רבי חנינא בר פפא
ורבי סימון, רבי חנינא בר פפא אמר יום שגזדוג
נבוכדנצר לישראל העדה מהם שני לבושין, בגדי
כהנה ובגדי מלכות. ביום קרה, על שם שקראו
לעגל (שמות לב, ד): אלה אלהיך ישראל. חמץ על
נתר, אמר רבי יהושע לאחד שהיה לו מרתף של
יין, בידק חבית ראשונה ומצאה חמץ. שניה, ומצאה
חמץ. שלישית, ומצאה חמץ, אמר הא מסתני
דכלא בישא. ושר בשרים על לב רע, אמר רבי
ברכיה כל דזמר זימרא לא עייל באדניה דרקדא, כל
דזמר זמר ברא דטפשא לא שמע.

דבר אחר, מעדה בגד ביום קרה, אמר רבי סימון
יום שגזדוג נבוכדנצר לישראל העדה מהן שני
לבושין, בגדי כהנה ובגדי מלכות. ביום קרה, פהדא
הוא דכתיב (זכריה ז, יג): ויהי כאשר קרא ולא שמעו.
חמץ על נתר, אמר רבי יהושע פר נחמיה פזה
שהוא נותן חמץ על נתר וסותרו, כך היו סותרים
דברי תורה, הדא הוא דכתיב (דברי הימים ב לו, טז):
ויהיו מלעבים במלאכי האלהים, רבי אבא בר פהנא
אמר פפזה זו שהיא מלחכת בפיה. ושר בשרים על
לב רע, רבי חגי בשרם רבי יצחק אמר, לפי שהיו
ליצני הדור ממללים בפיהם, ומרמזין בעיניהן,
ומורין באצבעותיהן, ואומרים (יחזקאל יב, כז): החזון
אשר הוא הזה לימים רבים ולעתים רחוקות הוא
נבא. אמר להם הקדוש ברוך הוא חייכם פי בימיכם
בית המרי, מיד (דברי הימים ב לו, יז): ויעל עליהם את
מלך פשדים ויהרג בחוריהם בחרב וגו'.
וכתיב (מלכים ב כה, ט): וישרף את בית ה', זה בית
המקדש. ואת בית המלך, זה פלטין של צדקיהו.
ואת כל בתי ירושלים, רבי פנחס בשרם רבי הושעיא
אמר ארבע מאות ושמונים בתי כנסיות היו
בירושלים חוץ מבית המקדש, מנין (ישעיה א, כא):
מלאתי, בגימטריא הכי הוי, וכל אחת ואחת היה
לה בית ספר למקרא ובית התלמוד למשנה, וכלן

אמר רבי חייא היכן מצינו שנקרא הקדוש ברוך הוא
לפן של ישראל, מן הדין קריא (תהלים עג, כו): צור
לבבי וחלקי אלהים לעולם.

יז. רבי אבהו פתח (תהלים סט, יג): ישיחו בי ישבי
שער, אלו אמות העולם שהן יושבין בבתי תרטיאות
ובבתי קרקסיות. ונגינות שותי שער, מאחר שהן
יושבין ואוכלין ושותין ומשתכרין הן יושבין
ומשיחין בי ומלעיגים בי, ואומרים: בגין דלא
נצורף לחרובא פיהודאי. והן אומרים אלו לאלו:
במה שנים את בעי מחי, והן אומרים בתלוקא
דיהודאי דשבתא, ומכניסין את הגמל לטרטיאות
שלחם והחלוקים שלו עליו, והן אומרים אלו לאלו:
על מה זה מתאבל, והן אומרים: היהודים הללו
שומרי שביעית הן ואין להם ירק ואכלו החוחים
של זה והוא מתאבל עליהם. ומכניסים את המתים
לתטרון שלחם וראשו מגלח, והן אומרים אלו
לאלו: על מה ראשו של זה מגלח, והוא אומר:
היהודים הללו שומרי שבתות הן, וכל מה שהן
יגעין כל ימות השבת אוכלין בשבת, ואין להם
עצים לבשל בהן והן שוכרין משותיהן ומבשלין
בהן, והם ישנים בארץ ומתעפרים בעפר, וסכין
בשמן, לפיכך השמן ביקר.

דבר אחר, ישיחו בי ישבי שער, אלו ישראל שהן
יושבין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. ונגינות שותי
שער, מאחר שהן יושבין ואוכלין ושותין ומשתכרין
בסעודת תשעה באב, יושבין וקוראין קיני ונהי
ואיכה.

יח. רבי אבין פתח: השביעני במרוצים, בלילי
הפסח של יום טוב הראשון, הרוני לענה, בתשעה
באב, במה שהשביעני בלילי יום טוב הראשון של
פסח, הרוני בלילי תשעה באב לענה, הוי בלילי יום
טוב הראשון של פסח הוא לילי תשעה באב, ועל
זה היה מקונן ירמיה איכה ישבה בדר.

יט. רבי אבין פתח (דניאל ב, כא): והוא מהשנא עדניא
וזמניא, אמר ירמיה לישראל אלו זכיתם הייתם
יושבין בירושלים ושותין מי השלום שמיימי נקיים
ומתוקים, עכשו שלא זכיתם הרי אתם גולים לבבל
ושותין מי פרת שמיימי עכורין וסרוחין, הדא הוא
דכתיב (ירמיה ב, יח): ועתה מה לך לדרך מצרים
לשתות מי שחור ומה לך לדרך אשור לשתות מי
נהר. אלו זכיתם הייתם יושבים בירושלים ואומרים
שירים ומזמורים לפני הקדוש ברוך הוא, עכשו
שלא זכיתם הרי אתם גולים לבבל וקוראים קינים
ונהי, הוי (תהלים קלו, א): על נהרות בבל. איכה.

ברוך הוא מה אלו עושין כאן, יגלו. פיון שחטאו
גלו, וכיון שגלו התחיל ירמיה מקונן עליהם איכה.
טו. רבי חנינא בר פפא פתח (משלי ט, ז): יסר לך
לקח לו קלון, אמר רבי יצחק כל המעמיד תלמיד
רשע סופו להתבזות ממנו, שנאמר: יסר לך לקח
לו קלון. הוא דעתיה דרבי יצחק, דאמר רבי יצחק
כל המעמיד תלמיד רשע בארץ ישראל כאלו מעמיד
לסטים, ובחוצה לארץ מעמיד עבד.

אמר רבי שמעון בן לקיש, כתיב (משלי כ, ג): כבוד
לאיש שבת מריב, אמר הקדוש ברוך הוא כבוד היה
לי אלו לא נדווגתי לאמה זו. את מוצא בשעה שגלו
ישראל לבין אמות העולם היה הקדוש ברוך הוא
מחזיר על פתחיהן של אמות העולם לשמע מה הם
אומרים, ומה היו אומרים אלהיהם של אמה זו
נפרע הוא מפרעה ומסיסרא ומסנחריב וכיוצא בהן,
והזרין ואומרין ולעולם נער הוא, בביכול הזקינו
הדברים, הדא הוא דכתיב (יחזקאל לו, כ): ויבוא אל
הגוים אשר באו שם ויחללו את שם קדשי, לא היה
צריך קריא לומר אלא ויבוא, ואת אמרת ויבוא,
אלא בביכול הוא עצמו, הדא הוא דכתיב: ויבוא
אל הגוים. ומה היו אומרים: אם עם ה' אלה למה
מארצו יצאו.

דבר אחר, יסר זה ירמיה, לך זה דורו, שהיו
ליצנים, לקח לו קלון, שהיו מקללין אותו,
דכתיב (ירמיה טו, י): לא נשיתי ולא נשו בי פה
מקללוני. ומוכיח לרשע מומו, שהיה מוכיח
לישראל ואומר להם איכה.

טז. רבי אבהו פתח (ירמיה ד, יח): דרפק ומעלליך עשו
אלה לך וגו'. אימתי שבו של מלך להזקק
ללגינותיו במדבר או בישוב, לא בישוב, במדבר
כתיב (שמות טז, ד): הנני ממטיר לכם לחם מן
השמים, והכא כתיב (איכה ד, ד): עוללים שאלו לחם
וגו', במדבר כתיב (תהלים עח, כ): הן הפה צור ויזובו
מים, והכא כתיב (איכה ד, ד): דבק לשון יונק אל חכו
בצמא. במדבר כתיב (תהלים קה, ט): פרש ענן למסך,
והכא כתיב (איכה ד ח ט): צפד עורם על עצמם. ומי
עשה לך, דרפק ומעלליך, אורחתיך בישאתא
ועובדיך מרידתא. (ירמיה ד, יח): זאת רעתך פי מר
פי נגע עד לבך, זו סנהדרי גדולה שהן קרויין לפן
של ישראל, דכתיב (שופטים ה, ט): לפי לחוקקי
ישראל, וכיון שהן מכניסין אותי, לית לפי לחוקקי
ישראל. אמר הקדוש ברוך הוא: פי נגע עד לבך,
זה בית המקדש, במה דאת אמר (דברי הימים ב ז, טז):
והיו עיני ולבי שם כל הימים.

דבר אחר, פי נגע עד לבך, זה הקדוש ברוך הוא.

45 אַתֶּם סְבוּרִין שְׂאֵתֶם יוֹרְשִׁים אֶת הָאָרֶץ, (ישעיה ה, ח) :
 46 וְהוֹשַׁבְתֶּם לְבַדְּכֶם בְּקֶרֶב הָאָרֶץ, בְּאֶזְנֵי ה' צְבָאוֹת אִם
 47 לֹא בָתִּים רַבִּים לְשִׁמָּה יִהְיוּ גְדֻלִּים וְטוֹבִים מֵאִין
 48 יוֹשֵׁב, רִישׁ לְקִישׁ אָמַר כֹּזֶה שֶׁהוּא צוּרָה בְּאֶזְנוֹ שֶׁל
 49 חֲבֵרוֹ לֹא בָאֵת אֶלָּא בְּשֵׁתִים, כִּף בְּאֶזְנֵי ה' צְבָאוֹת.

50 אָמַר רִישׁ לְקִישׁ: הוּא מְגִיעֵי בֵּית כְּבִית. הַנֶּעֱתָם חֲרָפָן
 51 רֹאשׁוֹן לְחֲרָפָן שְׁנִי, מֵה חֲרָפָן רֹאשׁוֹן צִיּוֹן שְׂדֵה
 52 תַּחְרֹשׁ, אֵף חֲרָפָן שְׁנִי צִיּוֹן שְׂדֵה תַּחְרֹשׁ. עַד אָפֶס
 53 מְקוֹם, מִי גֵרָם לְמְקוֹם לְחֹרֵב עַל שֶׁלֹּא הִנִּיחוּ מְקוֹם
 54 שֶׁלֹּא עָבְדוּ בוֹ עֲבֹדַת כּוֹכְבִּים, בַּתְּחִלָּה הָיוּ עוֹבְדִין

55 אוֹתוֹ בְּמִטְמוּנִיּוֹת, הֵדָא הוּא דְכֶתִיב (יחזקאל ח, יב) :
 56 וַיֹּאמֶר אֵלַי הִרְאִיתָ בֶּן אָדָם וְגו' עוֹשִׂים בַּחֹשֶׁךְ וְגו',
 57 וְכִיּוֹן שֶׁלֹּא מַחוּ בִּידָם חֲזָרוֹ לְהִיּוֹת עוֹשִׂין אַחֵר
 58 הַדֵּלֶת, שְׁנֵאֲמַר (ישעיה נז, ח) : וְאַחֵר הַדֵּלֶת וְהַמְּזוּזָה
 59 שָׁמַת זְכָרוֹנָהּ, וְכִיּוֹן שֶׁלֹּא מַחוּ בִּידָן חֲזָרוֹ לְהִיּוֹת
 60 עוֹשִׂין עַל הַגְּבוּלָה, שְׁנֵאֲמַר (צפניה א, ח) : וְאַתָּה

61 הַמְּשַׁתְּחִיִּים עַל הַגְּבוּלָה לְצַבֵּא הַשָּׁמַיִם. וְכִיּוֹן שֶׁלֹּא
 62 מַחוּ בִּידָן חֲזָרוֹ לְהִיּוֹת עוֹשִׂין בְּגִבּוֹת, שְׁנֵאֲמַר (ישעיה
 63 סה, א) : זִכְרִים בְּגִבּוֹת. וְכִיּוֹן שֶׁלֹּא מַחוּ בִּידָן חֲזָרוֹ
 64 לְהִיּוֹת עוֹשִׂין בְּרָאשֵׁי הָהָרִים, שְׁנֵאֲמַר (הושע ד, יג) : עַל
 65 רֹאשֵׁי הָהָרִים יִזְבְּחוּ וְעַל הַגְּבָעוֹת יִקְטְרוּ. וְכִיּוֹן שֶׁלֹּא

66 מַחוּ בִּידָן חֲזָרוֹ לְהִיּוֹת עוֹשִׂין בְּשִׁדּוֹת, דְּכֶתִיב (הושע
 67 יב, יב) : גַּם מִזְבְּחוֹתָם כְּגִלִּים עַל תִּלְמֵי שָׂדֵי. רַבִּי יוֹדֵן
 68 וְרַבִּי אֵיבּוֹ וְרַבִּי טָבִי בְּשֵׁם רַבִּי יֹאשִׁיָּה אָמַר עַל כֵּן
 69 תִּלְּם וְתִלְּם הָיוּ מִצְמִידִין צֶלֶם. רַבִּי פִּנְחָס וְרַבִּי

70 חִלְקִיָּה בְּשֵׁם רַבִּי הוֹשַׁעְיָא אָמַר הִיא אַחַד מֵהֶן
 71 חוֹרֵשׁ שְׂדֵהוּ לִזְכָּסוֹן מִצְמִיד צֶלֶם בְּאִמְצָע, כְּדִי שִׁיְהוּ
 72 רֹאשֵׁי תִלְמִים מֵרֵאשִׁין לָהּ. וְכִיּוֹן שֶׁלֹּא מַחוּ בִּידָן חֲזָרוֹ
 73 לְהִיּוֹת עוֹשִׂין בְּרָאשֵׁי הַדְּרָכִים, שְׁנֵאֲמַר (יחזקאל טז,

74 כח) : אֵל כָּל רֹאשׁ דֶּרֶךְ בְּנֵית רִמְתָּהּ. וְכִיּוֹן שֶׁלֹּא מַחוּ
 75 בִּידָן הַתַּחֲלִילוּ [חֲזָרוֹ] לְהִיּוֹת עוֹשִׂין בְּרַחוּבוֹת,
 76 שְׁנֵאֲמַר (יחזקאל כד) : וַתִּבְנֵי לָךְ גֹּב וַתַּעֲשִׂי לָךְ רִמָּה
 77 בְּכָל רַחוּב. וְכִיּוֹן שֶׁלֹּא מַחוּ בִּידָן חֲזָרוֹ לְהִיּוֹת עוֹשִׂין

78 בְּעִירוֹת, שְׁנֵאֲמַר (ירמיה ב, כח). (ירמיה יא, יג) : כִּי מִסְפָּר
 79 עִרְיָה הָיוּ אֶלְהִיָּהּ יְהוּדָה וְגו'. וְכִיּוֹן שֶׁלֹּא מַחוּ בִּידָן
 80 חֲזָרוֹ לְהִיּוֹת עוֹשִׂין בַּחוּצוֹת, שְׁנֵאֲמַר (ירמיה יא, יג) :
 81 וּמִסְפָּר חֲצוֹת יְרוּשָׁלַיִם שָׁמַתָּם מִזְבְּחוֹת לַבָּשָׁת. עַד
 82 אִימָתִי, עַד שֶׁהַכְּנִיסוּהָ לְבֵית קְדוֹשֵׁי הַקְּדוֹשִׁים,
 83 שְׁנֵאֲמַר (יחזקאל ח, ח) : סָמַל הַקְּנָאָה הַזֶּה בַּבָּאָה, מֵהוּ
 84 בַּבָּאָה, אָמַר רַבִּי אַחָא הָא בֵּייה בֵּייה תוֹתְבָא מִפְּנֵי
 85 מֵאֲרִי בֵּיתָא.

86 אָמַר רַבִּי בְּרַכְיָה (ישעיה כח, כ) : כִּי קָצַר הַמָּצֵעַ
 87 מִהַשְׁתַּרְעַע, מֵהוּ מִהַשְׁתַּרְעַע, שְׁתַּרְיַע לְקַבֵּל אִשָּׁה
 88 וּבִבְלָה וְרַעְיָה. וְהַמִּסְכָּה צָרָה כְּהַתְכַּנֵּס, עֲשִׂיתָם מִסְכָּה
 89 צָרָה לְאוֹתוֹ שֶׁתּוֹכּ בּוֹ (תהלים לג, ז) : כָּנַס כְּנֶדֶם מִי הַיָּם.

1 כ. רַבִּי אֶלְפִּסְנָדְרִי פִתַּח (תהלים קב, ח) : שְׁקִדְתִּי וְאֶהְיָה
 2 כְּצִפּוֹר בּוֹדֵד עַל גֵּג, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁקִדְתִּי
 3 לְהַכְנִיס בְּנֵי לְאָרֶץ יִשְׂרָאֵל מִזֶּד, וְאֶהְיָה כְּצִפּוֹר בּוֹדֵד
 4 עַל גֵּג, מֵה הַצִּפּוֹר מִתְּבוֹדֵד מִגֵּג לִגֵּג, וּמִגֵּדֵר לִגֵּדֵר,
 5 וּמֵאֵילָן לְאֵילָן, וּמִשׁוֹכָה לְשׁוֹכָה, כִּף כְּשִׁנְיָאוֹ
 6 יִשְׂרָאֵל מִמְּצָרִים, הָיוּ נוֹסְעִים בְּמַחֲלָקָה וְחוֹנִים
 7 בְּמַחֲלָקָה, וַיִּסְעוּ וַיַּחֲנוּ, וְכִיּוֹן שֶׁבָּאוּ לָהֶר סִינִי נַעֲשׂוּ
 8 כָּלֶם הוֹמוֹנִיָּא. וַיַּחֲנוּ אֵין כְּתִיב כָּאֵין, אֶלָּא (שמות יט,

9 ב) : וַיַּחֲנוּ שָׁם יִשְׂרָאֵל, בְּאוֹתָהּ שַׁעַה אָמַר הַקְּדוֹשׁ
 10 בְּרוּךְ הוּא הָרִי הַשַּׁעַה שְׂאֵתָה תוֹרָה לְבָנֵי.

11 דְּבַר אַחֵר, שְׁקִדְתִּי וְאֶהְיָה [כְּצִפּוֹר], אָמַר הַקְּדוֹשׁ
 12 בְּרוּךְ הוּא: שְׁקִדְתִּי אֲנִי לְהַשְׁרוֹת שְׁכִינָתִי בְּבֵית
 13 הַמִּקְדָּשׁ לְעוֹלָם, וְאֶהְיָה כְּצִפּוֹר, מֵה הַצִּפּוֹר הַזֶּה
 14 בְּשַׁעַה שְׂאֵתָה נוֹטֵל גּוֹזְלִיָּה הִיא יוֹשֶׁבֶת בְּדֵר, כִּף
 15 אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁרַפְתִּי אֶת בֵּיתִי, וְהַחֲרַבְתִּי

16 אֶת עִירִי, וְהַגְלִיתִי אֶת בְּנֵי לְבִין אֲמוֹת הָעוֹלָם,
 17 וַיִּשְׁכַּבְתִּי לִי לְבָדִי, אִיכָּה.

18 כא. רַבִּי אֶלְפִּסְנָדְרִי פִתַּח (ויקרא יג, מה) : וְהַצְרֹעַ אֲשֶׁר
 19 בּוֹ הַנֶּגַע וְגו'. וְהַצְרֹעַ זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אֲשֶׁר בּוֹ
 20 הַנֶּגַע זֶה עֲבֹדַת כּוֹכְבִּים, שֶׁהִיא מִטְמָאָה כְּנֻעָה,
 21 שְׁנֵאֲמַר: וַיַּחֲלֹל אֶת מִקְדָּשִׁי וַיִּטְמָאֶנּוּ. בְּגִדְיוֹ יִהְיוּ
 22 פְּרָמִים, אֵלּוּ בְּגִדֵי כְהֵנָּה. (ויקרא יג, מה) : וַרְאֲשׁוּ יִהְיָה

23 פְּרִיעַ, הוּא שְׁנֵאֲמַר (ישעיה כב, ח) : וַיַּגֵּל אֶת מִסֹּף
 24 יְהוּדָה, גִּלִּי דְכִסְיָא. וְעַל שָׁפֶם יַעֲטָה, בִּיּוֹן שְׁגָלוֹ
 25 יִשְׂרָאֵל לְבִין אֲמוֹת הָעוֹלָם לֹא הָיָה אַחַד מֵהֶן יָכוֹל
 26 לְהוֹצִיא דְּבַר תּוֹרָה מִפִּיו. וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא, חֲרָפָן
 27 רֹאשׁוֹן וְחֲרָפָן שְׁנִי.

28 אָמַר רַבִּי יוֹסִי בֶּן חֲלֶפְתָּא כָּל מִי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ כְּמֵה
 29 שְׁנִים עָבְדוּ יִשְׂרָאֵל עֲבֹדַת כּוֹכְבִּים, הוּא יוֹדֵעַ אִימָתִי
 30 בֶּן דָּוִד בָּא, וְאִיתָ לָן תִּלְתָּא קְרָאִי מְסִיעֵה לֵיהּ,
 31 חֲדָא (הושע ב, טו) : וּפְקַדְתִּי עָלֶיהָ אֶת יְמֵי הַבְּעָלִים
 32 אֲשֶׁר תִּקְטִיר לָהֶם, פִּימִי הַבְּעָלִים. תַּנְיָנָא (זכריה ז, יג) :

33 וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרָא וְלֹא שָׁמְעוּ בֶּן יִקְרָא וְלֹא אֲשָׁמַע.
 34 תְּלִיתָא (ירמיה ה, יט) : וַיְהִי כִּי תֹאמְרוּ תַּחַת מֵה עֲשֵׂה
 35 ה' וְגו'. רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ דְּאִמְרֵי תַרְוִיבֵיהוּ, רַבִּי
 36 יוֹחָנָן אָמַר יַעֲן וּבִינָעוּ, מִדָּה כְּנֻגֵּד מִדָּה. רִישׁ לְקִישׁ
 37 אָמַר (ישעיה א, ז) : אֲדַמְתֶּם לְגִנְדְּכֶם זָרִים אֹכְלִים
 38 אֹתָהּ, כְּנֻגֵּדְכֶם זָרִים אֹכְלִים אוֹתָהּ. רַבִּי אֶלְפִּסְנָדְרִי
 39 שָׁמַע לָהּ מִהֲדִין קְרָא (ויקרא יג, מו) : כָּל יְמֵי אֲשֶׁר הַנֶּגַע
 40 בּוֹ יִטְמָא. אִיכָּה.

41 כב. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּסַכְנִין בְּשֵׁם רַבִּי לֹוִי פִתַּח (ישעיה ה,
 42 ח) : הוּא מְגִיעֵי בֵּית כְּבִית, רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ, רַבִּי
 43 יוֹחָנָן אָמַר הוּא מְגִיעֵי בֵּית כְּבִית, מְלֻהוּ עַל בֵּיתוֹ
 44 מְלֻהוּ עַל שְׂדֵהוּ לְטָלָה, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵה

46 שְׁנֵאמַר (יהושע א, ח) : וְהָיְתָה בּוֹ יוֹמָם וּלְיָלֵהָ וַיִּקְוֹם
 47 לְקוֹל הַצִּפּוֹר, זֶה נְבוֹכַדְנֶצַּר הִרְשָׁע, אָמַר רַבִּי שְׁמוּנָה
 48 עֲשֶׂרָה שָׁנָה הָיְתָה בַּת קוֹל יוֹצֵאת בְּפִלְטִין שֶׁל
 49 נְבוֹכַדְנֶצַּר וְאוֹמֶרֶת עֲבָדָא כִּישָׁא זִיל חֲרֹב בֵּיתָה
 50 דְּמֶרְדֵּךְ, דְּבָנְיָה לֹא שְׁמַעִין לִיהָ. וַיִּשְׁחוּ כָּל בָּנוֹת
 51 הַשִּׁיר, שְׁעָלָה וּבָטַל הַשִּׁיר מִבֵּית הַמִּשְׁתָּה, הִדָּא הוּא
 52 דְּכֹתִיב (ישעיה כד, ט) : בְּשִׁיר לֹא יִשְׁתּוּ יַיִן. גַּם מְגִבָּה
 53 יִירָאוּ, מְגִבּוּהוּ שֶׁל עוֹלָם נִתְיָרָא וְלֹא כַּעֲי, אָמַר בַּעֲי
 54 מִצְמָצְמָא יְתִי לְמַעְבֵּד לִי כְּדַעְבֵּד לְסָבִי, וְחִתְחִתִּים
 55 בְּדֶרֶךְ, רַבִּי אָבָא בַר כְּהֵנָא וְרַבִּי לִוִּי, רַבִּי אָבָא בַר
 56 כְּהֵנָא אָמַר חֲתִיתָה שֶׁל דֶּרֶךְ נִפְלָה עָלָיו. וְרַבִּי לִוִּי
 57 אָמַר הִתְחִיל מַחְבֵּי חֲכִימִים בְּדֶרֶךְ. (יחזקאל כא, כו) : כִּי
 58 עָמַד מֶלֶךְ בָּבֶל אֶל אִם הַדֶּרֶךְ, עַל אִמָּא דְּכַצְלִיָּה,
 59 בְּרֹאשׁ שְׁנֵי הַדְּרָכִים, שְׁהִיא מְתוּכַת בֵּין שְׁנֵי הַדְּרָכִים,
 60 אַחַת הוֹלֶכֶת לְמַדְבָּר וְאַחַת הוֹלֶכֶת לִירוּשָׁלַיִם. לְקֶסֶם
 61 קֶסֶם, הִתְחִיל קֶסֶם קֶסֶמִים. קָלָקַל בַּחֲצִים, הִתְחִיל
 62 לְקָלָקַל בַּחֲצִים, לְשִׁמָּה שֶׁל רוּמִי וְלֹא עֲלָתָה, לְשִׁמָּה
 63 שֶׁל אֶלְפִסְנֶדְרִיא וְלֹא עֲלָתָה, לְשִׁמָּה שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם
 64 וְעֲלָתָה לוֹ. זֶרַע זְרִיעוֹת וְנִטְע נְטִיעוֹת, לְשִׁמָּה שֶׁל
 65 רוּמִי וְלֹא עֲלָתָה לוֹ, לְשִׁמָּה שֶׁל אֶלְפִסְנֶדְרִיא וְלֹא
 66 עֲלָתָה לוֹ, לְשִׁמָּה שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם וְעֲלָתָה לוֹ, וְצִמְחוּ.
 67 הַדְּלִיק נֵרוֹת וּפְנִיסִים, לְשִׁמָּה שֶׁל רוּמִי וְלֹא הָאִירוּ,
 68 לְשִׁמָּה שֶׁל אֶלְפִסְנֶדְרִיא וְלֹא הָאִירוּ, לְשִׁמָּה שֶׁל
 69 יְרוּשָׁלַיִם וְהָיוּ מְאִירִין. שְׂאֵל בְּתַרְפִּים, בַּעֲבוּדָת
 70 כּוֹכְבִים שְׁלוֹ, הָאִיךְ דָּאֵת אָמַר (שמואל א טו, כג) : וְאָן
 71 וְתַרְפִּים הַפְּצָר, רָאָה בְּכַד, אָמַר רַבִּי כְּהֵנָא עֲרַבָּא
 72 דְּהוּא נָכִיס אִימְרָא וְחָמִי בְּכַבְדָּא. בִּימִינוּ הִיָּה הַקֶּסֶם
 73 יְרוּשָׁלַיִם, נִרְאִין הָיוּ קֶסֶמֶיָּא עַל יְרוּשָׁלַיִם בִּימִינוּ.
 74 לְשׁוֹם פְּרִים, פּוֹלִימְרָפּוֹס. לִפְתָּח פֶּה בְּרִצָּח,
 75 סִפְקָלְטִרִים. לְהִירִים קוֹל בְּתַרְעוּצָה, סְרִפִּינוֹס. לְשׁוֹם
 76 פְּרִים עַל שְׁעָרִים, טִירוֹנִין. לְשַׁפָּךְ סִלְלָה, אֲבָנֵי
 77 בְּלִיסְטוֹרֹס. לְבָנוֹת דִּיק, כְּבָשִׂים. וְכֹלָם וְהִיָּה לָהֶם
 78 כְּקֶסֶם שׁוֹא בַּעֲיֵיהֶם (יחזקאל כא, כח) : שְׁבַעֲי שְׁבַעוֹת
 79 לָהֶם, אָמַר יְחִזְקִאל לְיִשְׂרָאֵל אֵלּוּ זְכִיתֶם הֵייתֶם
 80 קוֹרְאִין בְּתוֹרָה שְׁהִיא נִדְרָשֶׁת שְׁבַעָה מִשְׁבַּעָה, וְעַכְשָׁו
 81 שְׁלֹא זְכִיתֶם הִרִי נְבוֹכַדְנֶצַּר בָּא וּמִקְסָם עָלִיכֶם שְׁבַעָה
 82 מִשְׁבַּעָה, הִדָּא הוּא דְּכֹתִיב שְׁבַעֲי שְׁבַעוֹת לָהֶם. וְהוּא
 83 מְזַכִּיר עוֹן לְהַתְפַּשׁ, זֶה עוֹנוֹ שֶׁל זְכָרְיָה, הִדָּא הוּא
 84 דְּכֹתִיב (דברי הימים ב כד, כ) : וַיִּוָּח אֱלֹהִים לְבָשָׂה אֶת
 85 זְכָרְיָה בֶן יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן וַיַּעֲמֵד מַעַל לְעַם, וְכִי מַעַל
 86 רֹאשִׁי הָעַם הָיָה, דָּאֵת אָמַר מַעַל לְעַם, אֵלּא שְׂרָאָה
 87 עֲצָמוֹ גְּבוּהָ מִכָּל הָעַם, חֲתָן הַמֶּלֶךְ וְכֵהֵן גְּדוֹל וְנִבְיָא
 88 וְדִין. הִתְחִיל מְדַבֵּר גְּדוּלוֹת, הִדָּא הוּא דְּכֹתִיב (דברי
 89 הימים ב כד, כ) : וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה אָמַר הָאֱלֹהִים לְמָה
 90 אַתֶּם עוֹבְרִים אֶת מִצְוֹת ה' וְלֹא תִצְלִיחוּ כִּי עֲזַבְתֶּם
 91 אֶת ה' וַיַּעֲזֹב אֶתְכֶם, וַיִּקְשְׁרוּ עָלָיו וַיִּגְמְהוּ אֲבָן וְגו',

1 בֵּינוֹן שְׁחָטָאוֹ גָּלוּ, וְכִינוֹן שְׁגָלוֹ הִתְחִיל יְרֻמָּה מְקוֹנֵן
 2 עָלֵיהֶם אִיכָּה.

3 כג. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּסַכְנִין בְּשֵׁם רַבִּי לִוִּי פִתַּח (קהלת יב,
 4 א) : וַיִּזְכֹּר אֶת בּוֹרְאָיִךְ בִּימֵי בַחוּרְתֶּיךָ, אָמַר שְׁלֹמֹה
 5 לְיִשְׂרָאֵל, זְכֹר אֶת בּוֹרְאֶיךָ, זְכֹרוּ אֶת בּוֹרְאֵכֶם עַד
 6 שְׁבַחוּרֹתֵיכֶם קִימָת, עַד שְׁבָרִית כְּהֵנָה קִימָת,
 7 שְׁנֵאמַר (שמואל א ב, כח) : וּבַחֹר אַתּוּ מִכָּל שְׁכֵטֵי יִשְׂרָאֵל
 8 לִי לְכֹהֵן. עַד שְׁבָרִית לִוְיָה קִימָת, שְׁנֵאמַר (דברים יח,
 9 ה) : כִּי בּוֹ בָּחַר ה' אֱלֹהֶיךָ מִכָּל שְׁכֵטֶיךָ. עַד שְׁבָרִית
 10 מַלְכוּת בֵּית דָּוִד קִימָת, שְׁנֵאמַר (תהלים עח, ע) : וַיִּבְחַר
 11 בְּדָוִד עַבְדּוֹ. עַד שְׁבָרִית יְרוּשָׁלַיִם קִימָת,
 12 שְׁנֵאמַר (מלכים א יא, לב) : וְהָעִיר אֲשֶׁר בְּחָרְתִּי בָּהּ. עַד
 13 שְׁבָרִית בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קִימָת, שְׁנֵאמַר (דברי הימים ב ז,
 14 ט) : וְעַתָּה בְּחָרְתִּי וְהִקְדַּשְׁתִּי אֶת הַבַּיִת הַזֶּה. עַד שְׂאֵת
 15 קִימָת, שְׁנֵאמַר (דברים ז, ו) : כִּדְ בָּחַר ה' אֱלֹהֶיךָ. (קהלת
 16 יב, א) : עַד אֲשֶׁר לֹא יָבֹאוּ יָמֵי הָרֵעָה, אֵלּוּ יָמֵי
 17 הַגְּדוּלוֹת (קהלת יב, א) : וְהִגִּיעוּ שָׁנִים אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵין לִי
 18 כְּהֵם חֲפִץ, לֹא טוֹבָה וְלֹא רָעָה (קהלת יב, א) : עַד אֲשֶׁר
 19 לֹא תַחֲשֹׁף הַשֶּׁמֶשׁ, לְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד, דְּכֹתִיב
 20 בִּיה (תהלים פט, לו) : וְכִסְאוֹ בְּשֶׁמֶשׁ נִגְדִי. וְהָאִור, זו
 21 הַתּוֹרָה, שְׁבָתוֹב בָּהּ (משלי ו, כג) : כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה
 22 אֹור. וְהִירָח זוֹ סִנְהֶדְרִין, דְּתַנָּיָא סִנְהֶדְרִין הָיְתָה בַּחֲצִי
 23 גֶרֶן עֲגִלָּה. וְהַכּוֹכְבִים, אֵלּוּ הַרְבָּנִים, דְּכֹתִיב (דניאל יב,
 24 ג) : וּמַצְדִּיקֵי הָרַבִּים כּוֹכְבִים לְעוֹלָם וָעֶד. (קהלת יב,
 25 ב) : וְשִׁבּוֹ הָעֵבִים אַחֵר הַגָּשָׁם, אֵת מוֹצֵא שְׁפָל
 26 הַנְּבוֹאוֹת הַקָּשׁוֹת וְהָרַעוֹת שְׁתַּנְבֵּא עָלֵיהֶם יְרֻמָּהוּ
 27 לֹא כָּאוֹ עָלֵיהֶם אֵלּא לְאַחַר חֲרָפֵן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. (קהלת
 28 יב, ב) : בַּיּוֹם שִׁינְעוּ שְׁמֵרֵי הַבַּיִת, אֵלּוּ מִשְׁמְרוֹת כְּהֵנָה
 29 וְלִוְיָהּ. וְהַתַּעֲוָתוֹת אֲנָשֵׁי הַחֵיל, אֵלּוּ הַכְּהֵנִים, אָמַר רַבִּי
 30 אָבָא בַר כְּהֵנָא עֲשָׂרִים וּשְׁנַיִם אֵלֶּף לְוִיִּם הֵנִיף אֶהְרֵן
 31 בַּיּוֹם אֶחָד, שְׁנֵאמַר (במדבר ח, כא) : וַיִּנָּף אֶהְרֵן אֶתָּם
 32 תְּנוּפָה לִפְנֵי ה'.

33 אָמַר רַבִּי חֲנִינָא הַמְרָאָה הַזֶּה דְּבַר קַל הוּא, וְהִיָּה
 34 הַכֶּהֵן זֹרָקָה עַל הַכֹּהֵן שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם אִמָּה לְאַחֹרֵי
 35 יָדָיו. וּבָטְלוּ הַטְּחָנוֹת, אֵלּוּ מִשְׁנֵי גְדוּלוֹת, כְּגוֹן
 36 מִשְׁנֵתוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא וּמִשְׁנֵתוֹ שֶׁל רַבִּי אוֹשְׁעִיָּא
 37 וּמִשְׁנֵתוֹ שֶׁל בַּר קַפְרָא. כִּי מַעֲטוֹ, זוֹ הַתְּלָמוֹד שֶׁהוּא
 38 בְּלוֹל בָּהֶם. וְחֲשָׁבוּ הָרָאוֹת, אֵת מוֹצֵא כְּשֶׁגָּלוּ יִשְׂרָאֵל
 39 לְבֵין אֲמוֹת הָעוֹלָם, לֹא הָיָה אֶחָד מֵהֶם יָכוֹל לְזַכֵּר
 40 אֶת תְּלָמוֹדוֹ. וְסָגְרוּ דְלָתִים בְּשׁוֹק, אֵלּוּ דְלָתוֹת
 41 נְחוּשְׁתָּא בַר אֶלְנָתָן, שֶׁהָיוּ פְתוּחִין לְרוּחָהּ. בְּשִׁפְל
 42 קוֹל הַטְּחָנָה, עַל יְדֵי שְׁלֹא נִתְעַסְקוּ בְּדַבְרֵי תוֹרָה.
 43 אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן נִמְשְׁלוּ יִשְׂרָאֵל כְּטוֹחָנוֹת,
 44 מָה הַטּוֹחָנוֹת אֵינָן כְּטוֹלוֹת לְעוֹלָם, אֵף יִשְׂרָאֵל אֵינָן
 45 כְּטוֹלִין מִן הַתּוֹרָה לֹא בַּיּוֹם וְלֹא בַּלַּיְלָה,

47 אָמַר רַבִּי לִוִּי בְּקִנְיָה הָיוּ מַעֲמִידִין לִיהָ וְהוּא נֹפֵל,
 48 מַעֲמִידִין אוֹתוֹ וְהוּא נֹפֵל, עַד הֵיכָן, רַבִּי חֲגִי בִּשְׁם
 49 רַבִּי יִצְחָק אָמַר עַד שֶׁהֵבִיאוּ כָּל כֶּסֶף וְזָהָב שֶׁהוֹצִיאוּ
 50 מִירוּשָׁלַיִם וּשְׁפָכוּ דִּימוּס עַל רִגְלָיו, לָקִים מֶה
 51 שְׁנֵאמָר (יחזקאל ז, יט): כִּסְפֶם בַּחוּצוֹת יִשְׁלִיכוּ וְזָהָבָם
 52 לִנְדֵה יִהְיֶה. (קהלת יב, ה): וְתִפֹּר הָאֲבִיוֹנָה, זֶה זְכוּת
 53 אָבוֹת. כִּי הֵלֶךְ הָאָדָם לְבֵית עוֹלָמוֹ, מִבְּכָל הָיוּ וְשָׁם
 54 חֲזָרוּ. וְסִבְבוּ בְּשׂוֹק הַסּוּפָדִים, זֶה גְלוּת יִכְנִיָה. אֵת
 55 מוֹצֵא בִּשְׁעָה שֶׁיֵּרֵד נְבוּכַדְנֶצַּר מִירוּשָׁלַיִם וְגָלוּתוֹ שֶׁל
 56 צְדָקָה בִּידוֹ, יֵצֵתָה גְלוּתוֹ שֶׁל יִכְנִיָה לִקְרֹאתוֹ מִכְּסִים
 57 שְׁחוּרִים מִכַּפְּנִים וּלְבוּשִׁים לְבָנִים מִבְּחוּץ, וְהָיוּ
 58 מְקַלְסִין לִקְרֹאתוֹ, נִקְטָה בְּרַבְרִיָּה, וְהוּן שְׁאֵלִין מֶה
 59 עֲבִיד בֶּאֱבָא, מֶה עֲבִיד בֶּאֱחָא, מֶה עֲבִיד בְּכָרִי, וְאִינוּן
 60 אָמְרִין לִיהָ (ירמיה טו, ב): אֲשֶׁר לַמּוֹת לַמּוֹת וְאֲשֶׁר
 61 לַחֲרִב לַחֲרִב, וְהוּן מְקַלְסִין בַּחֲדָא יָדָא וּמִסְפָּדִין
 62 בַּחֲדָא יָדָא, לָקִים מֶה שְׁנֵאמָר (יחזקאל כד, כג): וּפִאֲרַכְם
 63 עַל רִאשֵׁיכֶם וּגְו'. (קהלת יב, ו): עַד אֲשֶׁר לֹא יִרְתַּק כָּחַל
 64 הַכֶּסֶף, זֶה שְׁלֹשֶׁת יוֹחֲסִין (קהלת יב, ו): וְתִרְצֵן גִּלְת
 65 הַזָּהָב, אֵלּוּ דְּכָרִי תוֹרָה (תהלים יט, יא): הַנִּחְמָדִים מִזָּהָב
 66 וּמִפֶּזָּב. וְתִשְׁכַּר בַּד עַל הַמַּבּוּעַ, תִּרְיֵן אֲמוֹרָאִין, חֵד
 67 אָמַר בַּדוֹ שֶׁל בְּרוּךְ עַל מַבּוּעוֹ שֶׁל יִרְמְיָה, וְחֵד אָמַר
 68 בַּדוֹ שֶׁל יִרְמְיָה עַל מַבּוּעוֹ שֶׁל בְּרוּךְ, הִדָּא הוּא
 69 דְּכַתִּיב (ירמיה לו, יח): מִפִּי יִקְרָא אֱלִי. וְנִרְצֵן הַגְּלָגַל אֶל
 70 הַבּוֹר, זֶה בְּכָל שְׁהִיא זוּטָא שֶׁל עוֹלָם.
 71 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן (ישעיה מד, כז): הָאֲמַר לְצוּלָה חֲרָבִי,
 72 זֶה בְּכָל, לָמָּה נִקְרָאת שְׁמָה צוּלָה, שְׁשָׁם צָלְלוּ מִי
 73 מִבּוּל, דְּכַתִּיב (ירמיה נא, מט): גַּם בְּכָל לִנְפֹל חֲלָלִי
 74 יִשְׂרָאֵל גַּם לְבָכָל נָפְלוּ חֲלָלִי כָּל הָאָרֶץ.
 75 אָמַר רִישׁ לְקִישׁ כַּתִּיב (בראשית יא, ב): וַיִּמָּצְאוּ בַקָּעָה
 76 בְּאֶרֶץ שְׁנָעַר וַיֵּשְׁבוּ שָׁם, לָמָּה נִקְרָאת שְׁמָה שְׁנָעַר,
 77 שְׁשָׁם נִנְעַר דּוֹר הַמִּבּוּל.
 78 דְּכָר אַחֵר, שְׁנָעַר, שֶׁהָיוּ מְנַעֲרִין מִכָּל הַמַּצּוֹת, מַצּוֹת
 79 תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂוֹת.
 80 דְּכָר אַחֵר, שְׁנָעַר, שֶׁהָיוּ מִתִּין בְּתִשְׁנָק בְּלֹא גֵר וּכְלֹא
 81 מִרְחֵץ.
 82 דְּכָר אַחֵר, שְׁנָעַר, שֶׁהָיוּ מִתִּין נְעָרִים.
 83 דְּכָר אַחֵר, שְׁנָעַר, עִיר שְׁשָׁרְיָה נְעָרִים מִכְּבָּעִים
 84 בַּתוֹרָה.
 85 דְּכָר אַחֵר, שְׁנָעַר, שֶׁהִעֲמִידָה שׁוּנָא וְעַר לְהַקְדֹּשׁ
 86 בְּרוּךְ הוּא, וְאִיזָה זֶה, זֶה נְבוּכַדְנֶצַּר. (קהלת יב, ז):
 87 וְיֹשֵׁב הָעֶפְרַיִם עַל הָאָרֶץ בִּשְׁהִיָּה, מִבְּכָל הָיוּ וְשָׁם
 88 חֲזָרוּ. (קהלת יב, ז): וְהָרוּחַ תִּשׁוּב אֶל הָאֱלֹהִים וּגְו',
 89 זֶה רִיחַ הַקֹּדֶשׁ, כִּינּוּן שֶׁנִּסְתַּלַּק רִיחַ הַקֹּדֶשׁ גָּלוּ, וְכִינּוּן
 90 שְׁגִלוֹ הָיָה יִרְמְיָה מְקוֹנֵן עֲלֵיהֶם אִיכָּה יִשְׁבָּה בְּדָד.
 91 כֹּד. רַבִּי יוֹחָנָן פִּתַּח (ישעיה כב, א): מִשָּׂא גִיא חֲזִיוֹן,
 92 גִּיא שְׁכַל הַחוּזִים מִתְּנַבְּאִים עֲלֵיהָ, גִּיא שְׁכַל הַחוּזִים

1 וְלֹא נִהְגוּ בְּדָמוֹ לֹא כְּדָם הַצָּבִי וְלֹא כְּדָם הָאֵיל,
 2 דְּכַתִּיב (ויקרא יז, יג): וְשִׁפְךָ אֶת דָּמוֹ וְכִסְהוּ בְּעֶפְרָא, בְּרֵם
 3 הָכָא (יחזקאל כד, ז): כִּי דָמָה בְּתוֹכָהּ הָיָה. וְכָל כֶּף
 4 לָמָּה (יחזקאל כד, ח): לְהַעֲלוֹת חֲמָה לְנֶקֶם נֶקֶם. רַבִּי
 5 יוֹדֵן שָׁאֵל לְרַבִּי אַחָא הֵיכָן הָרְגוּ יִשְׂרָאֵל אֶת זִכְרִיָּה,
 6 בְּעֶזְרַת נָשִׁים אוֹ בְּעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל, אָמַר לִיהָ לֹא בְּעֶזְרַת
 7 נָשִׁים וְלֹא בְּעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל אֲלֵא בְּעֶזְרַת כְּהֻנִּים, וְלֹא
 8 נִהְגוּ בְּדָמוֹ לֹא כְּדָם הַצָּבִי וְלֹא כְּדָם הָאֵיל דְּכַתִּיב
 9 בִּיהָ: וְשִׁפְךָ אֶת דָּמוֹ וְכִסְהוּ בְּעֶפְרָא, וּבְרֵם הָכָא עַל
 10 צָחִיחַ סֹלַע וּגְו', כָּל כֶּף לָמָּה, לְהַעֲלוֹת חֲמָה לְנֶקֶם
 11 נֶקֶם. נִתְתִּי אֶת דָּמָה עַל צָחִיחַ סֹלַע וּגְו', שְׁבַע עֲבֻרוֹת
 12 עָשׂוּ יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, הָרְגוּ כַּהֵן, וְנָבִיא, וְדִין,
 13 וְשִׁפְכוּ דָם נָקִי, וְחֲלָלוּ אֶת הַשֵּׁם, וְטָמְאוּ אֶת הַעֲזוּרָה,
 14 וַיּוֹם הַשִּׁבְתָּ, וַיּוֹם הַכַּפּוּרִים הָיָה. וְכִינּוּן שְׁעָלָה
 15 נְבוּזַרְאֲדָן הַתַּחֲלִיל הַדָּם תּוֹסֵס, אָמַר לָהֶם מֶה טִיבוֹ
 16 שֶׁל דָּם זֶה, אָמְרוּ לוֹ דָּם פָּרִים וְאֵילִים וּכְבָשִׁים
 17 שֶׁהֵינּוּ שׁוֹחֲטִין, מִיָּד שֶׁלַח וְאִיִּיתִי דְּמִי זְבָחִים, וְלֹא
 18 אֲדָמוֹ לִיהָ. אָמַר לָהֶם אֵין אֲמַרִיתוֹ מוּטָב וְאִם לֹא
 19 סְרִיקָנָא לְבִשְׁרִיהוּ דִּהְנָהוּ אִינְשִׁי בְּמִסְרָקִי דְּפִרְזוּלָא,
 20 אָמְרִי לִיהָ מָאִי נִימָא לָךְ נָבִיא הָוֵה דִּהְנָה מוּכַח לָךְ
 21 קָמִינָן עֲלֵיהָ וּקְטִלִינָהּ, וְהָא בְּמָה שְׁנִי דְלָא נִיחַ
 22 דְּמִיָּה. אָמַר לָהּ אֲנָא מַפְיִיסָנָא לִיהָ, אִיִּיתִי קוּמִיָּה
 23 סְנַהֲדִירִי גְדוּלָּה וְסְנַהֲדִירִי קִטְנָה וּקְטִלִינָהוּ, עַד
 24 שֶׁהִגִּיעַ דָּמָם לְדָמֵן שֶׁל זִכְרִיָּה, לָקִים מֶה
 25 שְׁנֵאמָר (חושע ד, ב): פָּרְצוּ וְדָמִים בְּדָמִים נִנְעָה, וְעִדְדִין
 26 הַדָּם תּוֹסֵס. אִיִּיתִי בַּחוּרִים וּבְתוּלוֹת וּקְטִל עֵילוּיָה
 27 וְלֹא נָח, אִיִּיתִי תִינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבִּין וּקְטִל עֵילוּיָה
 28 וְלֹא נָח, אִיִּיתִי שְׂמוּנִים אֵלֶּף פְּרָחִי כְּהֵנָה וּקְטִל יִתְהוּן
 29 עַד שֶׁהִגִּיעַ דָּמָם לְדָמוֹ שֶׁל זִכְרִיָּה וְעִדְדִין הָיָה הַדָּם
 30 תּוֹסֵס, אָמַר: זִכְרִיָּה זִכְרִיָּה, כָּל טוֹבִים שְׁבָהֶם אֲבֻדָּתִי,
 31 נִיחָא לָךְ דְּלִיכְלִינָהוּ לְכַלְהוּ, כִּדָּאֲמַר לִיהָ הֵכִי מִיָּד
 32 נָח, כִּהֵּיִיא שְׁעָתָא הַרְהֵר לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה בְּנַפְשִׁיָּה,
 33 וְאָמַר: וּמָה אִם עַל נֶפֶשׁ אַחַת כֶּף, הֵהוּא גְבֻרָה דְּקִטֵּל
 34 כָּל הֵנָּה נַפְשָׁתָא, עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה, עֶרַק וְיִשְׁדֵּר
 35 פְּרִדְשָׁנָא לְבֵיתִיָּה וְאִגְיִיר. (קהלת יב, ח): וַיִּנְאֹץ הַשֶּׁקֶד,
 36 זֶה נְבוּזַרְאֲדָן שֶׁל יִרְמְיָה, הִדָּא הוּא דְּכַתִּיב (ירמיה א, א):
 37 וַיֹּאמֶר אֵלַי מָה אַתָּה רֹאֶה וְאָמַר מִקֵּל שֶׁקֶד אֲנִי רֹאֶה,
 38 אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר מֶה סִימְנֵנוּ שֶׁל שֶׁקֶד זֶה, מִשְׁעָה
 39 שֶׁהוּא מַצִּיעַ עַד שְׁעָה שֶׁהוּא גּוֹמֵר עֲשָׂרִים וְאַחַד יוֹם,
 40 כֶּף מִשְׁבַּעָה עֲשָׂר בְּתַמּוּז עַד תְּשַׁעָה בָּאָב עֲשָׂרִים
 41 וְאַחַד יוֹם. (קהלת יב, ח): וְיִסְתַּבֵּל הַחֲגָב, זֶה צִלְמוֹ שֶׁל
 42 נְבוּכַדְנֶצַּר, דְּכַתִּיב (דניאל ג, א): נְבוּכַדְנֶצַּר מֶלֶכָא עֲבַד
 43 צֻלָּם דִּי דִּבְה רומָה אֲמִין שְׁתִּין פְּתִיָּה אֲמִין שֵׁת, אָמַר
 44 רַבִּי יוֹחָנָן כָּל דְּרומִיָּה אֲמִין שְׁתִּין וּפְתִיָּה שֵׁת מִי
 45 כָּכִיל קָאִים, אִם אֵין עָבִיו שְׁלִישׁ רומָה אֵינוֹ יָכוֹל
 46 לַעֲמֹד, וְאֵתָא אָמַר (דניאל ג, א): אֲקִימָה בְּכַקְעַת דִּירָא.

46 ל, ו: ויִתְנַצְּלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֲדֵים מֶהָר חוֹרֵב.
 47 בִּיצַד גִּטְל מֶהָר, רַבִּי אִיבּוּ וְרַבִּנּוּן, רַבִּי אִיבּוּ אָמַר
 48 מֵאֵלָיו הָיָה נִקְלָף. וְרַבִּנּוּן אָמַר מֵלֶאֱדָה הָיָה יוֹרֵד
 49 וּמִקְלָפוֹ. וְאֵת בְּקִיעֵי עֵיר דְּדוֹר רִאִיתָם כִּי רַבּוּ וּגּוֹ'
 50 וְאֵת בְּתֵי יְרוּשָׁלַיִם סִפְרָתָם וּתְתַצּוּ הַבָּתִּים לְבָצֵר
 51 הַחוּמָה, מִלְמַד שֶׁהָיוּ נוֹתְצִין בְּתֵיהֶם וּמוֹסִיפִין עַל
 52 הַחוּמָה, וְלֹא כִּבְר עָשָׂה חִזְקִיָּהוּ בֶן, הֲלֹא כְּתִיב (דְּבָרִי
 53 הַיָּמִים ב ל, ה): וַיִּתְחַזַּק וַיִּבֶן אֶת כָּל הַחוּמָה הַפְּרוּצָה
 54 וּגּוֹ', אֲלֵא, חִזְקִיָּה בַּח' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בִּטָּח, אֲכַל
 55 אֶתָּם לֹא הִבְטַחְתָּם, הֵינּוּ הוּא דָּאֻמֶּר (יִשְׁעִיָּה כב, יא):
 56 וְלֹא הִבְטַחְתָּם אֶל עֲשִׂיָּה וַיִּצְרָה מִרְחֹק לֹא רִאִיתָם.
 57 וַיִּקְרָא ה' אֱלֹהִים צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא לְכָכִי וּלְמִסְפָּד,
 58 אָמְרוּ מִלֵּאכֵי הַשָּׁרָת לִפְנָיו, רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם,
 59 כְּתִיב (תְּהִלִּים צו, ו): הוֹד וְהִדָּר לִפְנָיו, וְאֵתָּה אֹמֵר
 60 כְּדִין. אָמַר לְהוֹן אָנָּה מְלִיף לְכוֹן, הֵינּוּ הוּא
 61 דָּאֻמֶּר (יִשְׁעִיָּה לב, יא): פֶּשֶׁטָה וְעָרָה וְחִגּוּרָה עַל
 62 חֲלָצִים, כִּף תִּהְיֶה מִסְפִּידִין עַל שְׂדִים סִפְדִּים, עַל
 63 חֲרָבִין רֵאשׁוֹן וְעַל חֲרָבִין שֵׁנִי. עַל שְׂדֵי חֶמֶד, עַל בֵּית
 64 חֶמֶד־תִּי שְׁעִשְׂתִּי אוֹתוֹ בְּשָׂדֶה, הֵינּוּ הוּא דָּאֻמֶּר (מִיכָה
 65 ג, יב): צִיּוֹן שְׂדֶה תִּחְרַשׁ. עַל גִּפְּן פְּרִיָּה, אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל,
 66 כִּמָּה דָּאֵת אָמַר (תְּהִלִּים פ, ט): גִּפְּן מִמְצָרִים תִּסְיַע.
 67 דְּבַר אַחֵר, וַיִּקְרָא ה' אֱלֹהִים צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא וּגּוֹ',
 68 זֶהוּ שְׁאֻמֶּר הַכְּתוּב בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ עַל יְדֵי בְּנֵי
 69 קִרְחָ (תְּהִלִּים מב, ה): אֵלֶּה אֲזַכְּרָה וְאֶשְׁפָּכָה עָלַי נַפְשִׁי
 70 וּגּוֹ', כִּנְגֵד מִי אֶמְרוּהוּ בְּנֵי קִרְחָ לְמִקְרָא הַזֶּה, לֹא
 71 אֶמְרוּהוּ אֲלֵא כִּנְגֵד כִּנְסַת יִשְׂרָאֵל, שְׁאֻמֶּרָה כִּנְסַת
 72 יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקֹּדֶשׁ בְּרוּחַ הוּא, רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם
 73 זִכְרָה אֲנִי בִטְחוֹן וְשִׁאֲנִין וְשִׁלּוּהָ שְׁהִייתִי שְׂרוּיָה בּוֹ
 74 וְעִכְשׁוֹ נִתְרַחֵק מִמֶּנִּי, וְאֲנִי בּוֹכִיָּה וּמִתְאַנַּחֶת וְאוֹמֶרֶת
 75 מִי יִשְׁמַנִּי בְּשָׁנִים הָרֵאשׁוֹנִים שֶׁהָיָה מִקְדָּשׁ בְּנוֹי,
 76 וּבִתְכוּכּוֹ אֵתָּה יוֹרֵד מִשְׁמֵי מְרוֹם וּמִשְׁרָה שְׂכִינְתָּךְ עָלַי,
 77 וְאִמּוֹת הָעוֹלָם מְקַלְסִין אוֹתִי, וְכִשְׁהִייתִי מִבְּקָשֶׁת
 78 רַחֲמִים עַל עֲוֹנֵי אֵתָּה עוֹנָה אוֹתִי, וְעִכְשׁוֹ אֲנִי בְּבוֹשָׁה
 79 וּבְלִמָּה. וְעוֹד אֶמְרָה לִפְנָיו, רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם שְׂמִמָּה
 80 עָלַי נַפְשִׁי כְּשֶׁאֲנִי עוֹבְרֶת עַל בֵּיתְךָ וְהוּא חֶרֶב וְקוֹל
 81 דְּמָמָה בְּתוֹכּוֹ, וְאֹמֵר מְקוֹם שֶׁזִּרְעוּ שֶׁל אֲבָרְהָם
 82 הִקְרִיבוּ קֶרֶבֶן לִפְנֵיךָ וְהַפְּהִנִים עוֹמְדִים עַל הַדּוּכָן,
 83 וְהַלּוּיִם מְקַלְסִים בְּכַנּוּרוֹת, וְהָיוּ שׁוֹעֲלִים מִרְקָדִים בּוֹ,
 84 הֲדָא הוּא דְּכְתִיב (איכה ה, יח): עַל הַר צִיּוֹן שֶׁשְׁמָם
 85 שׁוֹעֲלִים הִלְכוּ בּוֹ. אֲלֵא מָה אֶעֱשֶׂה שְׁעוֹנוֹתִי גִרְמוּ
 86 לִי, וְנִבְיָאֵי הַשִּׁקָּר שֶׁהָיוּ בְּתוֹכִי שֶׁהִתְעוּ אוֹתִי מִדֶּרֶךְ
 87 חַיִּים לְדֶרֶךְ הַמָּוֶת, לָכֵן נֹאמַר: אֵלֶּה אֲזַכְּרָה וְאֶשְׁפָּכָה
 88 עָלַי נַפְשִׁי וּגּוֹ'.
 89 דְּבַר אַחֵר, וַיִּקְרָא ה' אֱלֹהִים צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא
 90 לְכָכִי וּלְמִסְפָּד וּגּוֹ', בְּשָׂעָה שֶׁבִקֵּשׁ הַקֹּדֶשׁ בְּרוּחַ הוּא
 91 לְהַחֲרִיב אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אָמַר, כָּל זְמַן שֶׁאֲנִי בְּתוֹכּוֹ

1 עוֹמְדִים מִמֶּנֶּה, דָּאֻמֶּר רַבִּי יוֹחָנָן כָּל נְבִיא שְׁלֹא
 2 נִתְפָּרַשׁ שֵׁם עֵירוֹ יְרוּשָׁלַמִי הָיָה. גִּיא חֲזִיוֹן,
 3 שֶׁהִשְׁלִיכוֹ דְּבָרֵי חוֹזִים לְאַרְצָן, (יִשְׁעִיָּה כב, א): מָה לָּךְ
 4 אִפּוֹא כִּי עֲלִית בְּלֶךְ לַגָּגוֹת, וְלֹאִיגְרָא סִלְקִין לוֹ, אָמַר
 5 רַבִּי לִוִּי אֵלּוּ גִּסִּי הָרוּחַ. תִּשְׁאֲלוּת מִלֵּאָה, אָמַר רַבִּי
 6 אֶלְעָזָר בֶּן יַעֲקֹב הַלְשׁוֹן הַזֶּה מִשְׁמַשׁ שְׁלֹשָׁה
 7 לְשׁוֹנוֹת: צְרוּת, מְרַגְשׁוֹת, אֶפְלָה. צְרוּת, שְׁנֹאֻמֶּר (איוב
 8 לט, ו): תִּשְׁאֲלוּת נוֹגֵשׁ לֹא יִשְׁמַע. מְרַגְשׁוֹת,
 9 שְׁנֹאֻמֶּר (יִשְׁעִיָּה כב, ב): תִּשְׁאֲלוּת מִלֵּאָה. אֶפְלָה,
 10 שְׁנֹאֻמֶּר (איוב ל, ג): אָמַשׁ שׁוֹאָה וּמִשְׁאָה. (יִשְׁעִיָּה כב,
 11 ב): עֵיר הוֹמִיָּה, קֶרְתָּא מְעַרְבְּבָתָא. קֶרְתָּה עֲלִיָּה,
 12 קֶרְתָּא דְּחִיָּיתָא. (יִשְׁעִיָּה כב, ב): חֲלָלִיךָ לֹא חֲלָלִי חֶרֶב
 13 וְלֹא מִתִּי מִלְחָמָה, וּמָה הֵן (דְּבָרִים לב, כד): מִזֵּי רָעַב
 14 וְלִחְמִי רָשָׁף. (יִשְׁעִיָּה כב, ב): כָּל קְצִינִיךָ נִדְּדוּ יַחַד
 15 מִקְשֶׁת אֶסְרוּ, מִקְשִׁיּוֹתָם נִמְסְרוּ לְמַלְכֵיכוֹת.

16 דְּבַר אַחֵר, כָּל קְצִינִיךָ נִדְּדוּ יַחַד מִקְשֶׁת אֶסְרוּ, שֶׁהָיוּ
 17 מִתִּירִין גִּידֵי קִשְׁתוֹתָם וְאוֹסְרִין בִּהְיוֹן, כָּל נִמְצָאִיךָ
 18 אֶסְרוּ יַחַדוֹ מִרְחֹק בִּרְחוֹ. מִרְחִיקִים מִלְשֻׁמַּע דְּבָרֵי
 19 תוֹרָה, כִּמָּה דָּאֵת אָמַר (ירמיה לא, ב): מִרְחֹק ה' נִרְאָה
 20 לִי. (יִשְׁעִיָּה כב, ד): עַל כֵּן אֶמְרָתִי שָׁעוּ מִנִּי אָמַרְר בְּבִכִּי,
 21 אָמַר רִישׁ לְקִישׁ בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת בִּקְשׁוֹ מִלֵּאכֵי
 22 הַשָּׁרָת לִזְמַר שִׁירָה לִפְנֵי הַקֹּדֶשׁ בְּרוּחַ הוּא וְלֹא
 23 הַנִּיחִין, וְאֵלּוּ הֵן: בְּדוֹר הַמַּבּוּל, וּבְכִים, וּבְחֲרָבִין בֵּית
 24 הַמִּקְדָּשׁ. בְּדוֹר הַמַּבּוּל מָה כְּתִיב (בְּרַאשִׁית ו, ג): וַיֹּאמֶר
 25 ה' לֹא יִדּוֹן רוּחִי בָאָדָם לְעֹלָם. בַּיּוֹם כְּתִיב (שְׁמוֹת יד,
 26 ב): וְלֹא קֶרֶב זֶה אֶל זֶה כָּל הַלֵּילָה. וּבְחֲרָבִין בֵּית
 27 הַמִּקְדָּשׁ כְּתִיב (יִשְׁעִיָּה כב, ד): עַל כֵּן אֶמְרָתִי שָׁעוּ מִנִּי
 28 אָמַרְר בְּבִכִּי אֶל תִּאֲצִיזוּ לְנַחֲמִנִי. אֶל תֹּאסְפוּ אִין כְּתִיב
 29 כָּאֵן אֲלֵא אֶל תִּאֲצִיזוּ, אָמַר הַקֹּדֶשׁ בְּרוּחַ הוּא
 30 לְמִלֵּאכֵי הַשָּׁרָת, נַחוּמִין אֵלּוּ שְׁאֵתָם אוֹמְרִים לִפְנֵי,
 31 נֹאֲוִיצִין הֵן לִי, לָמָּה (יִשְׁעִיָּה כב, ה): כִּי יוֹם מְהוּמָה
 32 וּמִבּוֹסָה וּמִבּוֹכָה לָהּ אֱלֹהִים צְבָאוֹת. יוֹם מְעַרְבָב
 33 יוֹם דְּבִזָּה יוֹם דְּבִכְיָה. בְּגִי חֲזִיוֹן, גִּי שֶׁכָּל הַחוֹזִים
 34 מִתְנַבְּאִים עָלֶיהָ. מִקְרָקֶר קֶר וְשׁוּעַ אֶל הָהָר, שֶׁהָיוּ
 35 מִקְרָקִרִים קִירוֹת בְּתֵיהֶם וְעוֹשִׂין אוֹתָם מְגִנִּים,
 36 וּמַעֲמִידִים אוֹתָן עַל שׁוּעִיָּהֶם. וְעִילָם נִשְׂא אֶשְׁפָּה,
 37 רַב אָמַר הֲדָא קְבוּץ דְּגִירִי, בְּרַכְבֵּי אָדָם פְּרָשִׁים וְקִיר
 38 עָרָה מְגִן, שֶׁהָיוּ מִקְרָקִרִים קִירוֹת בְּתֵיהֶם וְעוֹשִׂים
 39 אוֹתָם מְגִנִּים. וְיָהִי מִבְּחַר עֲמָקִיךָ מִלֵּאָה רַכָּב. רַב
 40 אָמַר כְּמִלֵּא עֲמָקָה שֶׁל מִי יָם. וְהַפְּרָשִׁים שֶׁתּוֹ שֶׁתּוֹ
 41 הַשְׁעָרָה, מִשְׁתִּי אֲזַלִּין וּמִשְׁתִּי אֲתִינִין וּמִתְחַמָּאִין
 42 סָגִין. וְיִגַּל אֶת מִסְּךְ יְהוּדָה, גִּלִּי דְּכִסְיָא. וְתַבַּט בַּיּוֹם
 43 הַהוּא אֶל נֶשֶׁק בֵּית הַיַּעַר, תְּנִי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָנָי
 44 כְּלִי זֶיֶן הָיָה לְיִשְׂרָאֵל בְּסִינִי וְהָיָה שֵׁם הַמִּפְרָשׁ חֲקוֹק
 45 עָלָיו, וְכִשְׁחֻטָּאוֹ גִּטְל מֶהָר, הֲדָא הוּא דְּכְתִיב (שְׁמוֹת

מִפְּנֵי מָה אֲנִי מִתְבַּקֵּשׁ לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אָמְרוּ
לוֹ בֶן עֶמְרָם אִי אַתָּה יוֹדֵעַ שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ חָרֵב
וְיִשְׂרָאֵל גָּלוּ, וְהִיָּה צוּעֵק וּבּוֹכָה עַד שֶׁהִגִּיעַ לְאַבּוֹת
הָעוֹלָם, מִיָּד אָף הֵם קָרְעוּ בִגְדֵיהֶם וְהִנִּיחוּ יְדֵיהֶם
עַל רִאשֵׁיהֶם וְהָיוּ צוּעֵקִים וּבּוֹכִין עַד שֶׁעָרִי בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ, בִּינוֹן שָׂרָאָה אוֹתָם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִיָּד
וַיִּקְרָא ה' אֱלֹהִים צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא לְבָכִי וּלְמִסְפָּד
וּלְקִרְחָה וּלְחֹגֶר שֶׁק, וְאֶלְמָלָא מִקְרָא שְׁפָתוֹב אִי
אֶפְשָׁר לְאָמְרוֹ, וְהָיוּ בּוֹכִין וְהוֹלְכִין מִשְׁעַר זֶה לְשֹׁעַר
זֶה, בְּאֶדָם שְׁמָתוֹ מוּטָל לִפְנָיו, וְהִיָּה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא סוֹפֵד וְאוֹמֵר אוֹי לוֹ לְמַלְךְ שֶׁבִקְטַנּוּתוֹ הִצְלִיחַ
וּבְזַקְנּוּתוֹ לֹא הִצְלִיחַ.

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן, בְּשַׁעַה שֶׁחָרֵב בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בָּא אֲבִרְהָם לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בּוֹכָה
וּמִמֶּרֶט זָקְנוֹ וְתוֹלֵשׁ שְׁעֵרוֹת רֹאשׁוֹ וּמִכָּה אֶת פָּנָיו
וְקוֹרֵעַ אֶת בִּגְדָיו וְאֶפְרַע עַל רֹאשׁוֹ, וְהִיָּה מְהֵלֵךְ בְּבֵית
הַמִּקְדָּשׁ וְסוֹפֵד וְצוּעֵק, אָמַר לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
מִפְּנֵי מָה נִשְׁתַּנְּגִּיתִי מִכָּל אָמָה וְלִשׁוֹן שְׁבָתִי לִידֵי
בוֹשָׁה וּבְלִמָּה זֹאת, בִּינוֹן שֶׁרְאוּהוּ מְלָאכֵי הַשָּׁרֵת אָף
הֵם קָשְׁרוּ הַסֶּפֶד שׁוֹרוֹת שׁוֹרוֹת וְאוֹמְרִין (ישעיה לג, ח) :
נִשְׁמּוּ מִסְּלוֹת שְׁבַת עֶבֶר אֶרֶץ וּגּוֹ', מֵאִי נִשְׁמּוּ
מִסְּלוֹת, אָמְרוּ מְלָאכֵי הַשָּׁרֵת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
מִסְּלוֹת שֶׁהִתְקַנְתָּ לִירוּשָׁלַיִם שְׁלֹא יְהוּ עוֹבְרֵי דְרָכִים
פּוֹסְקִים מֵהֶם הֵיאָף הָיוּ לְשִׁמְמָה. שְׁבַת עֶבֶר אֶרֶץ,
אָמְרוּ מְלָאכֵי הַשָּׁרֵת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דְרָכִים
שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל עוֹבְרִים וְשׁוֹבִים בָּהֶם בְּחָגִים הֵיאָף
שָׁבְתוּ. הִפֵּר בְּרִית, אָמְרוּ מְלָאכֵי הַשָּׁרֵת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הוֹפֵר בְּרִית שֶׁל אֲבִרְהָם
אֲבִיהֶם, שֶׁעַל יְדוֹ מִתְנַשֵּׁב הָעוֹלָם, וְעַל יְדוֹ הַפִּירוּף
בְּעוֹלָם שְׂאֵתָה אֵל עֲלִיּוֹן קוֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ. מֵאֵס
עֲרִים. אָמְרוּ מְלָאכֵי הַשָּׁרֵת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
מֵאֵסֶת יְרוּשָׁלַיִם וְצִיּוֹן לְאַחֵר שֶׁבְּחֶרֶת בָּהֶם, הִדָּא הוּא
דְּכָתִיב (ירמיה יד, ט) : הִמָּאֵס מֵאֵסֶת אֶת יְהוּדָה [ו]אֵם
בְּצִיּוֹן גָּעַלָה נִפְשָׁךְ וּגּוֹ'. (ישעיה לג, ח) : לֹא חֲשַׁב
אֲנוֹשׁ. אָמְרוּ מְלָאכֵי הַשָּׁרֵת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
אֶפְלוּ כְּדוֹר אָנוֹשׁ שֶׁהָיוּ רֹאשׁ לְעוֹבְדֵי עֲבֹדַת פּוֹכְבִּים
לֹא חֲשַׁבְתָּ אֶת יִשְׂרָאֵל. בְּאוֹתָהּ שְׁעָה נִזְקַק הַקָּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא לְמְלָאכֵי הַשָּׁרֵת, אָמַר לָהֶם, מָה לָכֶם
קוֹשְׁרִין מִסְפָּד בַּעֲנָן הִנֵּה שׁוֹרוֹת שׁוֹרוֹת. אָמְרוּ
לִפְנָיו רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מִפְּנֵי אֲבִרְהָם אוֹהֵבךָ שָׁבָא
לְבִיתְךָ וְסִפְד וּבִכָּה מִפְּנֵי מָה לֹא הִשְׁגַּחְתָּ עָלָיו, אָמַר
לָהֶם מַיּוֹם שֶׁנִּפְטָר אוֹהֵבִי מִלִּפְנֵי לְבִית עוֹלָמוֹ לֹא
בָּא לְבִיתִי, וְעַכְשָׁו (ירמיה יא, טו) : מָה לִּידִידִי בְּבִיתִי,
אָמַר אֲבִרְהָם לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רְבוּנוֹ שֶׁל
עוֹלָם מִפְּנֵי מָה הִגְלִיתָ אֶת בְּנֵי וּמִסְרָתָן בְּיַד הָאֲמּוֹת
וְהַגּוֹיִם בְּכָל מִיתוֹת מִשְׁנֹת, וְהִחֲרַבְתָּ אֶת בֵּית

אֵין אֲמּוֹת הָעוֹלָם נוֹגְעִין בּוֹ, אֵלָּא אֲכַבֵּשׁ אֶת עֵינֵי
מִמֶּנּוּ, וְאַשְׁבַּע שְׁלֹא אֲזַקֵּק לוֹ עַד עַתָּה, וְיָבוֹאוּ
הָאוֹיְבִים וְיַחֲרִיבוּ אוֹתוֹ, מִיָּד נִשְׁבַּע הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא בַּיּוֹמָנוּ וְהִתְחַזְּרָה אַחֲרָיו, הִדָּא הוּא דְכָתִיב (איכה
ב, ג) : הַשִּׁיב אַחֲרוֹר יָמֵינוּ מִפְּנֵי אוֹיֵב, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה
נִכְסּוּ אוֹיְבִים לְהִיכֹל וּשְׁרַפּוּהוּ, וְכִינוֹן שֶׁנִּשְׁרַף אָמַר
הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹב אֵין לִי מוֹשֵׁב בְּאָרֶץ, אֶסְלַק
שְׁכִינָתִי מִמֶּנָּה וְאַעֲלֶה לְמִכּוֹנֵי הָרָאשׁוֹן, הִדָּא הוּא
דְּכָתִיב (הושע ה, טו) : אֵלֶךְ אֲשׁוּבָה אֶל מְקוֹמִי עַד אֲשֶׁר
יֵאָשְׁמוּ וּבִקְשׁוּ פָנַי. בְּאוֹתָהּ שְׁעָה הִיָּה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא בּוֹכָה וְאוֹמֵר אוֹי לִי מָה עָשִׂיתִי, הַשְׁרִיתִי
שְׁכִינָתִי לְמַטָּה בְּשָׁכִיל יִשְׂרָאֵל, וְעַכְשָׁו שֶׁחֲטָאוּ
חַזְרֹתִי לְמְקוֹמִי הָרָאשׁוֹן, חֵס וְשְׁלוֹם שְׁהִיִּיתִי שְׁחוֹק
לְגוֹיִם וְלַעֲג לְבָרִיּוֹת, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה בָּא מִטְטְרוֹן
וְנִפְל עַל פָּנָיו וְאָמַר לִפְנָיו, רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם אֲנִי
אֲכַבָּה וְאַתָּה לֹא תִכְבֶּה, אָמַר לוֹ אִם אֵין אַתָּה מְנִיחַ
לִי לְבָכוֹת עַכְשָׁו, אֶפְנֶס לְמְקוֹם שְׂאִין לָךְ רְשׁוֹת לְכָנֶס
וְאֲכַבָּה, שְׁנֵאֲמַר (ירמיה יג, יז) : וְאִם לֹא תִשְׁמַעוּנָה
בְּמִסְתָּרִים תִּכְבֶּה נִפְשִׁי מִפְּנֵי גֹהּ וּגּוֹ'. אָמַר לָהֶן
הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמְלָאכֵי הַשָּׁרֵת בּוֹאוּ וְגַלְף אֲנִי
וְאַתֶּם וְנִרְאָה בְּבִיתִי מָה עָשׂוּ אוֹיְבִים בּוֹ, מִיָּד הִלָּךְ
הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמְלָאכֵי הַשָּׁרֵת וַיִּרְמְיָה לִפְנָיו,
וְכִינוֹן שֶׁרָאָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ,
אָמַר בְּרֹדָאֵי זֶהוּ בֵּיתִי וְזֶהוּ מְנוּחָתִי שְׁבָאוּ אוֹיְבִים
וְעָשׂוּ בּוֹ פְּרִצוֹנִם. בְּאוֹתָהּ שְׁעָה הִיָּה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא בּוֹכָה וְאוֹמֵר אוֹי לִי עַל בֵּיתִי, בְּנֵי הֵיכָן אַתֶּם,
כְּהֵנִי הֵיכָן אַתֶּם, אוֹהֲבֵי הֵיכָן אַתֶּם, מָה אַעֲשֶׂה לָכֶם,
הַתִּירִיתִי בָכֶם וְלֹא חֲזַרְתֶּם בְּתִשׁוּבָה. אָמַר הַקָּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא לִירְמְיָה, אֲנִי דוֹמָה הַיּוֹם לְאָדָם שֶׁהָיָה לוֹ
בֶּן יְחִידִי וְעָשָׂה לוֹ חֶפֶה וּמָת בְּתוֹךְ חֶפְתּוֹ, וְאֵין לָךְ
כָּאֵב לֹא עָלִי וְלֹא עַל בְּנִי, לָךְ וּקְרָא לְאַבְרָהָם לִיצְחָק
וְלְיִצְעָקָב וּמִשָּׁה מִקְבָּרֵיהֶם, שֶׁהֵם יוֹדְעִים לְבָכוֹת. אָמַר
לִפְנָיו רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם אֲנִי יוֹדֵעַ הֵיכָן מִשָּׁה קְבוּרָה,
אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לָךְ עֲמֹד עַל שִׁפְת הַיַּרְדֵּן
וְהִרֵם קוֹלְךָ וּקְרָא בֶן עֶמְרָם בֶּן עֶמְרָם עֲמֹד וּרְאָה
צֵאֲנֶךָ שֶׁבְּלָעוּם אוֹיְבִים. מִיָּד הִלָּךְ יִרְמְיָה לְמַעְרַת
הַמִּכְכָּלָה וְאָמַר לְאַבּוֹת הָעוֹלָם, עֲמִדוּ שֶׁהִגִּיעַ זְמַן
שְׂאֵתָם מִתְבַּקֵּשׁ לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אָמְרוּ לוֹ
לָמָּה, אָמַר לָהֶם אֲנִי יוֹדֵעַ, מִפְּנֵי שֶׁהִיָּה מִתְנַרָּא שְׁלֹא
יֵאֲמְרוּ בְּיָמֶיךָ הִיָּתָה לְכַנְּנוֹ זֹאת. הִנִּיחוֹן יִרְמְיָה וְעֲמִד
עַל שִׁפְת הַיַּרְדֵּן וּקְרָא בֶן עֶמְרָם בֶּן עֶמְרָם עֲמֹד הִגִּיעַ
זְמַן שְׂאֵתָה מִבְּקֵשׁ לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. אָמַר לוֹ
מָה הַיּוֹם מַיּוֹמִים שְׂאֵנִי מִבְּקֵשׁ לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא, אָמַר לוֹ יִרְמְיָה אֲנִי יוֹדֵעַ. הִנִּיחוֹ מִשָּׁה וְהִלָּךְ
אַעֲלֵ מְלָאכֵי הַשָּׁרֵת, שֶׁהָיָה מִפִּיר אוֹתָן מִשְׁעַת מִתָּן
תּוֹרָה, אָמַר לָהֶם מִשְׁרָתִי עֲלִיּוֹנִים כְּלוּם אַתֶּם יוֹדְעִים

47 וּבְשִׁיעָאֲתִי מִבֵּיתוֹ פָּגַע בִּי עָשׂוּ הָרָשָׁע וּבִקְשׁוּ לַהֲרֹג
 48 אֶת בְּנֵי וּמִסֵּרְתִּי עֲצָמִי לְמִיתָה עֲלֵיהֶם, וְעָכְשׁוּ נְמִסְרוּ
 49 בֶּיַד אוֹיְבֵיהֶם כַּעֲזָן לְטַבְחָהּ, לְאַחֵר שֶׁגִּדְלָתִים
 50 כַּאֲפֻרְחִים שֶׁל תְּרַנְגּוּלִים וְסִבְלָתִי עֲלֵיהֶם צֶעֶר גָּדוֹל
 51 בָּנִים, כִּי רַב יָמֵי הָיִיתִי כַּצֶּעֶר גָּדוֹל כַּעֲבוּרִים, וְעַתָּה
 52 לֹא תִזְכָּר לִי זֹאת לְרַחֵם עָלַי בְּנִי. פֶּתַח מִשָּׁה וְאָמַר
 53 רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, לֹא רוּעָה נְאֻמָּן הָיִיתִי עַל יִשְׂרָאֵל
 54 אֲרַבְעִים שָׁנָה וְרַצְתִּי לִפְנֵיהֶם כְּסוּס בַּמִּדְבָּר,
 55 וּכְשֶׁהֲגִיעַ זְמַן שִׁיפְנוֹסוּ לְאַרְץ גְּזֻרָת עָלַי בַּמִּדְבָּר וַיִּפְלוּ
 56 עֲצָמוֹתַי, וְעָכְשׁוּ שִׁגְלוֹ שְׁלַחַת לִי לִסְפֹּד וְלִכְבוֹת
 57 עֲלֵיהֶם, זֶהוּ הַמִּשָּׁל שְׂאוּמֵרִים בְּנֵי אָדָם מְטוֹב אֲדוֹנִי
 58 לֹא טוֹב לִי וּמִרְעֵתוֹ רַע לִי. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אָמַר מִשָּׁה
 59 לִירְמְיָה לֵךְ לִפְנֵי שְׂאֵלְךָ וְאֲבִיֶּיךָ וְאַרְאֶה מִי מֵנִיחַ יָדוֹ
 60 עֲלֵיהֶם. אָמַר לוֹ יִרְמְיָה אִי אֶפְשָׁר לִלְךָ בַּדֶּרֶךְ מִפְּנֵי
 61 הַהֲרוּגִים, אָמַר לוֹ אַף עַל פִּי כֵן, מִיֵּד הִלָּךְ מִשָּׁה
 62 וְיִרְמְיָה לִפְנָיו, עַד שֶׁהֲגִיעוּ לְנִהְרֹת בָּבֶל, רְאוּהוּ
 63 לְמִשָּׁה וְאָמְרוּ זֶה לָזֶה כֹּה בָּן עֲמֶרֶם מִקְבְּרוֹ לְפָדוּתֵינוּ
 64 מִיֵּד צָרִינוּ, יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה גְּזֻרָה הִיא מִלִּפְנֵי.
 65 מִיֵּד אָמַר לָהֶם מִשָּׁה בְּנֵי לְהַחְזִיר אֲתֶכֶם אִי אֶפְשָׁר
 66 שֶׁכֶּכֶר נִגְזְרָה גְּזֻרָה, אֵלָּא הַמָּקוֹם יַחְזִיר אֲתֶכֶם
 67 בְּמַהֲרָה וְהַנִּיחַ אוֹתָם. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה הִרְמִינוּ קוֹלָם
 68 בְּכִכְיָה גְדוֹלָה עַד שֶׁעֲלָתָה בְּכִינָתָם לְמָרוֹם, הִדָּא הוּא
 69 דְּכִתִּיב (תהלים קלו, א): עַל נִהְרֹת בָּבֶל שָׁם יִשְׁכְּנוּ גַם
 70 בְּכִינוּ. בֵּינוֹן שֶׁבָּא מִשָּׁה אֶצֶל אֲבוֹת הָעוֹלָם אָמְרוּ לוֹ
 71 מָה עָשׂוּ הָאוֹיְבִים בְּכִינוּנוֹ, אָמַר לָהֶם, מִהֶם הָרָגוּ,
 72 וּמִהֶם כָּפְתוּ יְדֵיהֶם לְאַחֲרֵיהֶם, וּמִהֶם אֲסוּרִים בְּכַבְלֵי
 73 בְּרָזָל, וּמִהֶם נִפְשָׁטִים עֲרֻמִּים, וּמִהֶם מֵתוּ בַּדֶּרֶךְ
 74 וְנִבְלָתָם לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבִהֲמַת הָאָרֶץ, וּמִהֶם
 75 מְשֻׁלָּכִים לַחֲמָה רַעֲבִים וְצָמָאִים, מִיֵּד פִּתְחוּ כָּלֶם
 76 וּבְכוּ וְקוֹנְנוּ בְּקִינּוֹת וַיַּעַל דִּמְטָא לְבָנוֹ, הֵיכִי הִנֵּיתוֹן
 77 כִּינְתִּי בְּלֹא אֲבָא, הֵיכִי דִּמְכִיתוֹן בְּטִיהָרָא וּבְקִיטָא
 78 בְּלֹא לְבוּשָׁא וּבְלֹא כֶּסֶף. הֵיכִי סִגִּיתוֹן בְּטוּרֵי וּבְחֻצָּי
 79 חֲלִיצֵי מְסַאנִי וּבְלֹא סִנְדָּלָא. הֵיכִי טַעֲנִיתוֹן מוֹבְלֵי
 80 טַעֲוִנֵי דְחִלָּא, הֵיכִי הוּוּ יִדְכּוֹן כְּפִיתוֹן לְאַחֲרִיכוֹן,
 81 הֵיכִי לֹא כַּלְעֲתוֹן רוּקָא בְּפוּמִיכוֹן. פֶּתַח מִשָּׁה וְאָמַר
 82 לִיטָא שְׂמִשָּׁא אֲמַאי לֹא חֲשַׁכְתָּ בְּשַׁעַה דְּעָאֵל שְׁנָאָה
 83 לְבֵית מִקְדָּשָׁא. אַהֲדָר לִיהַ שְׂמִשָּׁא בְּחִיף מִשָּׁה רַעֲנָא
 84 מִהֵימָנָא, הֵיכִי אַהֲוֵי חֲשׂוּכָא דְלֹא שְׂבָקִין לִי וְלֹא רַפּוּ
 85 לִי דִּנְקֻטִּין לִי בְּשִׁיתִין שׂוֹטֵי דְנוּרָא וְאֲמַרִּין לִי פּוֹק
 86 וְנִהַר נִהוּרִיף. תוֹב פֶּתַח מִשָּׁה וְאָמַר וַיַּעַל זִינָף
 87 מִקְדָּשָׁא הֵיכִי חֲשַׁךְ, וַיַּעַל מִטָּא זְמַנָּה דִּיתְרַב
 88 וְהִכְלָא מְבַלִּי וְדִרְדְּקֵי דְבִי רַב מִתְקַטְלִין וְאֲבוּהוֹן
 89 אֲזִלִּין בְּשִׁבְיָה וְגִלּוּתָא וּבְחֻרְבָּא. תוֹב פֶּתַח מִשָּׁה
 90 וְאָמַר, שְׂבָאֵי אִי בְּחִיכוֹן אֲתוֹן קְטוּלִי, לֹא תִקְטָלוּן
 91 קְטוּלָא אֲכֻזָּרָא וְלֹא תִשּׁוּן כְּלָאָה גְּמִירָא, וְלֹא
 92 תִקְטָלוּן בְּרָא בְּאַנְפוּהֵי דְאַבָּא, וּבִרְתָּא בְּאַנְפָּה דְאַמָּא,

1 הַמִּקְדָּשׁ מְקוֹם שֶׁהָעֲלִיתִי אֶת יִצְחָק בְּנֵי עוֹלָה לְפָנָיִךְ.
 2 אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם בְּנִיף חֲטָאוּ
 3 וְעָבְרוּ עַל כָּל הַתּוֹרָה וְעַל עֲשָׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת
 4 שֶׁבָּה, הִדָּא הוּא דְכִתִּיב (דניאל ט, יא): וְכָל יִשְׂרָאֵל
 5 עָבְרוּ אֶת תּוֹרָתְךָ. אָמַר אַבְרָהָם לְפָנָי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ
 6 הוּא רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם מִי מַעִיד בָּהֶם בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁעָבְרוּ
 7 אֶת תּוֹרָתְךָ, אָמַר לוֹ תְּבֵא תּוֹרָה וְתַעֲדִיד בָּהֶם בְּיִשְׂרָאֵל,
 8 מִיֵּד בָּאָה תּוֹרָה לְהַעֲדִיד בָּהֶן, אָמַר לָהּ אַבְרָהָם בְּתִי
 9 אֶת בָּאָה לְהַעֲדִיד בָּהֶן בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁעָבְרוּ עַל מִצְוֹתֶיךָ
 10 וְאִין לָךְ בִּשְׁת פָּנִים מִפְּנֵי, זְכָרִי יוֹם שֶׁהִחְזִירְךָ
 11 הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל כָּל אֲמָה וְלִשׁוֹן וְלֹא רָצוּ
 12 לְקַבֵּלְךָ עַד שֶׁבָּאוּ בְּנֵי לְהַר סִינִי וְקַבְּלוּ אוֹתְךָ וּכְבֹּדְךָ,
 13 וְעָכְשׁוּ אֶת בָּאָה לְהַעֲדִיד בָּהֶם בְּיוֹם צָרָתָם. בֵּינוֹן
 14 שֶׁשְׂמַעְיָה תּוֹרָה כֵּךְ עֲמָדָה לְצַד אֶחָד וְלֹא הִעִידָהּ
 15 בָּהֶן. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם יְבֵאוּ
 16 עֲשָׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת וְעַדִּיד בָּהֶן בְּיִשְׂרָאֵל. מִיֵּד
 17 בָּאוּ עֲשָׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת, בָּאָה אֶל־ךָ לְהַעֲדִיד
 18 בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁעָבְרוּ עַל הַתּוֹרָה, אָמַר לָהּ אַבְרָהָם, אֶל־ךָ
 19 אֶת רֹאשׁ לְכָל הָאוֹתִיּוֹת וּבִאת לְהַעֲדִיד בְּיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם
 20 צָרָתָם, זְכָרִי יוֹם שֶׁנִּגְלָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַר
 21 סִינִי וּפֶתַח בֶּךְ (שמות כ, ב): אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ, וְלֹא
 22 קִבְּלוּן אֲמָה וְלִשׁוֹן אֵלָּא בְּנִי, וְאֶת בָּאת לְהַעֲדִיד בְּכִנִּי.
 23 מִיֵּד עֲמָדָה אֶל־ךָ לְצַד אֶחָד וְלֹא הִעִידָהּ בָּהֶן. בְּאֵתָהּ
 24 בִּי"ת לְהַעֲדִיד בָּהֶם בְּיִשְׂרָאֵל, וְאָמַר לָהּ אַבְרָהָם בְּתִי
 25 אֶת בָּאת לְהַעֲדִיד עַל בְּנֵי, שֶׁהֵם וְרִיזִין בְּחֻמְשָׁה חֲמִשִּׁי
 26 תּוֹרָה שְׂאֵת בְּרֹאשׁ הַתּוֹרָה, הִדָּא הוּא דְכִתִּיב (בראשית
 27 א, א): בְּרֹאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים, מִיֵּד עֲמָדָה בִּי"ת לְצַד
 28 אֶחָד וְלֹא הִעִידָהּ כָּלֶם. בְּאֵתָהּ גִּימ"ל לְהַעֲדִיד
 29 בְּיִשְׂרָאֵל, אָמַר לָהּ אַבְרָהָם גִּימ"ל אֶת בָּאת לְהַעֲדִיד
 30 בְּכִנִּי שֶׁעָבְרוּ עַל הַתּוֹרָה, כָּלֶם יֵשׁ אֲמָה שְׂמַחֲמִיתָ
 31 מִצְוֹת צִיצִית שְׂאֵת נְתוּנָה בְּרֹאשׁ, אֵלָּא בְּנִי, הִדָּא הוּא
 32 דְכִתִּיב (דברים כב, יב): גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לָּךְ. מִיֵּד עֲמָדָה
 33 גִּימ"ל לְצַד אֶחָד וְלֹא הִעִידָהּ כָּלֶם. וּבֵינוֹן שְׂרָאוּ כָּל
 34 הָאוֹתִיּוֹת שֶׁהִשְׁתִּיקָן אַבְרָהָם, נִתְּבִישׁוּ וְעֲמָדוּ כַּעֲצָמָן
 35 וְלֹא הִעִידוּ בְּיִשְׂרָאֵל. מִיֵּד פֶּתַח אַבְרָהָם לְפָנָי הַקָּדוֹשׁ
 36 בְּרוּךְ הוּא וְאָמַר רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם לְמַאָּה שָׁנָה נִתְּתָה
 37 לִי כֵן, וּכְשֶׁעָמַד עַל דַּעְתּוֹ וְהָיָה בְּחוּר כֵּן שְׁלֹשִׁים
 38 וְשֶׁבַע שָׁנִים אָמַרְתָּ לִי הֲעֵלָהוּ עוֹלָה לְפָנָי, וְנַעֲשִׂיתִי
 39 עָלָיו כַּאֲכֻזִּי וְלֹא רַחֲמֵי עָלָיו, אֵלָּא אֲנִי כַּעֲצָמִי
 40 כִּפְתַּתִּי אוֹתוֹ, וְלֹא תִזְכָּר לִי זֹאת וְלֹא תִרַחֵם עָלַי בְּנִי.
 41 פֶּתַח יִצְחָק וְאָמַר רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, כְּשֶׁאָמַר לִי
 42 אֲבָא (בראשית כב, ח): אֱלֹהִים יִרְאֶה לוֹ הֲשֵׁה לְעֵלָּה
 43 בְּנִי, לֹא עָפַקְתִּי עַל דְּבָרֶיךָ וְנִעְקַדְתִּי בְּרִצּוֹן לְבִי עַל
 44 גְּבִי הַמְּזוּבָּח וּפְשָׁטִיתִי אֶת צְוָאֵרֵי תַּחַת הַסָּפִין, וְלֹא
 45 תִזְכָּר לִי זֹאת וְלֹא תִרַחֵם עָלַי בְּנִי. פֶּתַח יַעֲקֹב וְאָמַר
 46 רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, לֹא עֲשָׂרִים שָׁנָה עֲמָדְתִּי בְּבֵית לָבֶן,

47 שהוא מוטל בארון זה, קים מה שכתוב בזה. ורפנן
48 אמרי הציעו לו טפסיות מפתח בתייהם עד קברי בני
49 דוד, וכל כך למה, כדי שלא יתיחפו רגליהם. אף
50 על פי כן נתיחפו רגליהם. אמר להם ירמיה מה אם
51 בשעה שהצעתם טפסיות מפתח בתיכם עד קברי
52 בני דוד נתיחפו רגליכם, לכשינתגפו רגליכם על
53 הרי נשף, על אחת כמה וכמה. עשר מסעות נסעה
54 השכינה: מפרוב לכרוב, ומפרוב למפתן הבית, מן
55 מפתן הבית לכרובים, ומן הכרובים לשער
56 הקדמוני, משער הקדמוני לחצר, מן החצר לגג, מן
57 הגג למזבח, מן המזבח לחומה, מן החומה לעיר,
58 מן העיר להר הזיתים. מפרוב לכרוב, דכתיב (יחזקאל
59 י, ד): וירם כבוד ה' מעל הכרוב. מפרוב למפתן
60 הבית, דכתיב (יחזקאל ט, א): וכבוד אלהי ישראל נעלה
61 מעל הכרוב אשר היה עליו אל מפתן הבית. ממפתן
62 הבית לכרובים, דכתיב (יחזקאל י, יח): ויצא כבוד ה'
63 מעל מפתן הבית ויעמד על הכרובים, ויצא, לא היה
64 צריך קריה למימר אלא ויבא, ואת אמר ויצא, מהו
65 ויצא, אמר רבי אחא למלך שהיה יוצא מפלטין
66 שלו בכעס, משהיה יוצא היה חוזר ומגפף ומנשק
67 בכתלי פלטין ובעמודי פלטין ובוכה ואומר הוי
68 שלום בית פלטין שלי, הוי שלום בית מלכותי, הוי
69 שלום בית יקרי, הוי שלום מן פדון הוי שלם. כך,
70 משהיתה שכינה יוצאת מבית המקדש, היתה חוזרת
71 ומגפפת ומנשקת בכתלי בית המקדש, ובעמודי בית
72 המקדש, ובוכה ואומרת הוי שלום בית מקדשי, הוי
73 שלום בית מלכותי, הוי שלום בית יקרי, הוי שלום
74 מן פדון הוי שלום. מן הכרובים לשער הקדמוני,
75 דכתיב (יחזקאל י, ט): וישאו הכרובים את פניהם
76 וגו'. משער הקדמוני לחצר, דכתיב (יחזקאל י, ד):
77 והחצר מלאה את נגה כבוד ה'. מן החצר לגג,
78 דכתיב (משלי כה, כד): טוב שבת על פנת גג. מן הגג
79 למזבח, דכתיב (עמוס ט, א): ראיתי את ה' נצב על
80 המזבח. מן המזבח לחומה, דכתיב (עמוס ז, ז): והנה
81 ה' נצב על חומת אגן.

82 דבר אחר, מהו אגן, זו סנהדרין של שבעים ואחד,
83 מנן אגן ויאמר ה' הנני שם אגן אמר רבי יהודה
84 ברבי סימון. מן החומה לעיר, דכתיב (מכה ו, ט):
85 קול ה' לעיר יקרא. מן העיר להר הזיתים,
86 דכתיב (יחזקאל יא, כג): ויעל כבוד ה' מעל תוף העיר
87 ויעמד על ההר אשר מקדם לעיר.
88 אמר רבי יונתן שלש שנים ומחצה עשתה השכינה
89 יושבת על הר הזיתים, סבורה שמא ישראל יעשו
90 תשובה ולא עשו, והיתה בת קול מכרזת
91 ואומרת (ירמיה ג, ד): שובו בנים שובכים, (מלאכי ג, ז):

1 דמטא זימנא דמרי שמאי חושבנא חשיב מנכון.
2 וכשדאי רשיענא לא עבדין הכי אלא מותבין ליה
3 לברא בכנפיה דאמיה ואמרין ליה לאבויה קום
4 נכסיה, בכיא אמיה ונתרין דמענתא עלוהי ואבוהי
5 תלה ליה רישיה. ועוד אמר לפניו רבונו של עולם,
6 כתבת בתורתך (ויקרא כב, כח): ושור או שׂה אתו ואת
7 בנו לא תשחטו ביום אחד, והלא כבר הרגו בנים
8 ואמותיהם כמה וכמה ואתה שותק. באותה שעה
9 קפצה רחל אמנו לפני הקדוש ברוך הוא ואמרה
10 רבונו של עולם, גלוי לפניך שיעקב עבדך אהבני
11 אהבה יתרה ועבד בשבילי לאבא שבע שנים,
12 וכשהשלימו אותן שבע שנים והגיע זמן נשואי
13 לבעלי, יעץ אבי להחליפני לבעלי בשביל אחותי,
14 והקשה עלי הדבר עד מאד כי נודעה לי העצה,
15 והודעתי לבעלי ומסרתי לו סימן שפיר ביני ובין
16 אחותי כדי שלא יוכל אבי להחליפני, ולאחר כן
17 נחמתי בעצמי וסבלתי את תאוותי ורחמתי על אחותי
18 שלא תצא לחרפה, ולערב חלפו אחותי לבעלי
19 בשבילי, ומסרתי לאחותי כל הסימנים שמסרתי
20 לבעלי, כדי שיהא סבור שהיא רחל. ולא עוד אלא
21 שנכנסתי תחת המטה שהיה שוכב עם אחותי והיה
22 מדבר עמה והיא שותקת ואני משיבתו על כל דבר
23 ודבר, כדי שלא יכיר לקול אחותי וגמלתי חסד
24 עמה, ולא קנאתי בה ולא הוצאתיה לחרפה. ומה
25 אני שאני בשור ודם עפר ואפר לא קנאתי לצרה שלי
26 ולא הוצאתיה לבושה ולחרפה, ואתה מלך חי
27 וקים, רחמן, מפני מה קנאת לעבודת כוכבים שאין
28 בה ממש, והגלית בני ונהרגו בחרב ועשו אויבים
29 בם כרצונם. מיד נתגלגלו רחמיו של הקדוש ברוך
30 הוא ואמר, בשבילך רחל אני מחזיר את ישראל
31 למקומן, הלא הוא דכתיב (ירמיה לא, יד): כה אמר ה'
32 קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על
33 בניה מאנה להנחם על בניה פי איננו. וכתוב (ירמיה
34 לא, יד): כה אמר ה' מנעי קולך מפכי ועיניך מדמעה
35 כי יש שׂכר לפעלתך וגו', וכתוב (ירמיה לא, יד): ויש
36 תקוה לאחריתך נאם ה' ושובו בנים לגבולם.

37 כה. רבי יוחנן פתח (ירמיה יג, טז): תנו לה' אלהיכם
38 כבוד כטרים יחשף וגו', אימתי נתקנים להם המקרא
39 הזה, במיתתו של חזקיהו, הלא הוא דכתיב (דברי
40 הימים ב לב, לג): וישכב חזקיהו עם אבותיו ויקברוהו
41 במעלה קברי בני דויד וכבוד עשו לו כמותו. מה
42 כבוד עשו לו, רבי יהודה ברבי סימון ורבי חנין
43 ורפנן, רבי יהודה בר סימון אמר בית וועד בנו
44 למעלה מקברו של חזקיהו, בשעה שהיו הולכים
45 לשם היו אומרים לו למדנו. רבי חנין אמר ספר
46 תורה נתנו למעלה מקברו של חזקיהו ואמרנו זה

לָקַח מַגְלָה אַחֶרֶת וּגּוֹ'. רַבִּי חֲמַא בַּר חֲנִינָא וּרְבִנְיָא, 45
 רַבִּי חֲמַא אָמַר (ירמיה לו, לב): וְעוֹד נֹסֵף עֲלֵיהֶם זֶה 46
 אֵיכָה יַעֲיֵב, דְּבָרִים זֶה אֵיכָה יוּעַם, רַבִּים זֶה אֲנִי 47
 הַגָּבֵר, כְּהֵמָּה זָכַר ה'. וּרְבִנְיָא אָמְרִי, וְעוֹד נֹסֵף 48
 עֲלֵיהֶם זֶה אֵיכָה יַעֲיֵב, דְּבָרִים זֶה אֵיכָה יוּעַם, רַבִּים 49
 זֶה זָכַר ה', כְּהֵמָּה זֶה אֲנִי הַגָּבֵר, שֶׁהוּא מִן תִּלְתָּא 50
 תִּלְתָּא פְסוּקֵי בְּאַלְפָא בִּיתָא. 51

כט. וְבָדִי בֶן לֹוִי פִתַּח (תהלים סח, ז): אֲלֵהֶם מוֹשִׁיב 52
 יְחִידִים בֵּיתָה, אֵתָה מוֹצֵא עַד שְׁלֹא נִגְאָלוּ יִשְׂרָאֵל 53
 מִמַּצְרַיִם הָיוּ יוֹשְׁבֵינָם בְּפָנֵי עֶצְמוֹן וְהַשְׂכִּינָה בְּפָנֵי 54
 עֶצְמָה, וְכִינּוֹן שֶׁנִּגְאָלוּ נַעֲשׂוּ כִּלּוֹן הוֹמוֹנִיָא אַחַת, 55
 וְכִינּוֹן שֶׁגָּלוּ חֲזָרָה שְׂכִינָה בְּפָנֵי עֶצְמָה וְיִשְׂרָאֵל בְּפָנֵי 56
 עֶצְמוֹן, הִדָּא הוּא דְכָתִיב: אֶף סוֹרְרִים שָׁכְנוּ צְחִיחָה. 57
 אֵיכָה יִשְׁבָּה בְּדָד. 58

ל. וְבָדִי בֶן לֹוִי פִתַּח (איכה ד, יב): לֹא הָאֲמִינוּ מַלְכֵי 59
 אֶרֶץ וּגּוֹ', אֲרַבְעָה מַלְכִּים הָיוּ, מֶה שִׁתְּבַע זֶה לֹא 60
 תְּבַע זֶה, וְאֵלּוּ הֵן: דּוֹד וְאָסָא וְיִהוֹשָׁפָט וְחִזְקִיָּהוּ. 61
 דּוֹד אָמַר (תהלים יח, לח): אֶרְדּוּף אוֹיְבֵי וְאֲשִׁיגֶם וּגּוֹ', 62
 אָמַר לוֹ הַקְדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲנִי עוֹשֶׂה כֵן, הִדָּא הוּא 63
 דְּכָתִיב (שמואל א ל, יז): וַיִּפֹּם דּוֹד מִהַנֶּשֶׁף וְעַד הָעֶרֶב 64
 לְמַחְתְּרָתָם. מֶהוּ לְמַחְתְּרָתָם, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי אָמַר 65
 לְשֹׁנֵי לַיְלֹוֹת וְיוֹם אַחֵד, הֵיכָה הַקְדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְאִיר 66
 לוֹ בַּלַּיְלוֹת בְּזִיקִין וּבִרְקִים, כְּמָה דְּתַנְיִן תַּמָּן עַל 67
 הַזִּיקִין וְעַל הַזְּעוּת וְעַל הַבְּרָקִים, הִדָּא הוּא 68
 דְּכָתִיב (תהלים יח, כט): כִּי אֵתָה תֵּאִיר נְרִי וּגּוֹ'. עֶמֶד 69
 אָסָא וְאָמַר אֲנִי אֵין בִּי כַח לְהִרְגַּל לָהֶם אֵלָא אֲנִי וְדוֹדָה 70
 אוֹתָם וְאֵתָה עוֹשֶׂה, אָמַר לוֹ אֲנִי עוֹשֶׂה, שְׁנַאֲמַר (דברי 71
 הימים ב יד, יב): וַיִּדְרֹפֶם אָסָא וּגּוֹ', לִפְנֵי אָסָא אֵין 72
 כְּתִיב כֵּן אֵלָא לִפְנֵי ה' וְלִפְנֵי מַחְנֵהוּ. עֶמֶד יְהוֹשָׁפָט 73
 וְאָמַר אֲנִי אֵין בִּי כַח לֹא לְהִרְגַּל וְלֹא לְרַדֵּף, אֵלָא אֲנִי 74
 אוֹמֵר שִׁירָה וְאֵתָה עוֹשֶׂה, אָמַר לוֹ הַקְדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא 75
 אֲנִי עוֹשֶׂה, שְׁנַאֲמַר (דברי הימים ב כ, כב): וּבָעֵת הַחֲלוּ 76
 בְּרִנָּה וְתִהְיֶה וּגּוֹ'. עֶמֶד חִזְקִיָּהוּ וְאָמַר אֲנִי אֵין בִּי 77
 כַּח לֹא לְהִרְגַּל וְלֹא לְרַדֵּף וְלֹא לְוֹמַר שִׁירָה, אֵלָא אֲנִי 78
 יֵשֵׁן עַל מִטְּתִי וְאֵתָה עוֹשֶׂה, אָמַר לוֹ הַקְדּוֹשׁ בְּרוּךְ 79
 הוּא אֲנִי עוֹשֶׂה, שְׁנַאֲמַר (מלכים ב יט, לה): וַיְהִי בַּלַּיְלָה 80
 הַהוּא וַיֵּצֵא מֶלֶאכָה ה' וַיַּךְ בְּמַחְנֵהוּ אֲשׁוּר. כְּמָה נִשְׁתַּיֵּר 81
 מֵהֶם, רַב אָמַר עֲשֶׂרָה, שְׁנַאֲמַר (ישעיה י, ט): וְנָעַר 82
 יְכַתְּבָם, שֶׁכֵּן דְּרָפּוֹ שֶׁל נָעַר לֵהִיּוֹת כּוֹתֵב יו"ד. רַבִּי 83
 אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר שֶׁשָּׂה, שֶׁכֵּן דְּרָכּוֹ שֶׁל נָעַר לֵהִיּוֹת שׁוֹרֵט 84
 שְׂרִיטָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי אוֹמֵר חֲמִשָּׁה, 85
 שְׁנַאֲמַר (ישעיה יז, ו): שְׁנַיִם שְׁלֹשָׁה גִּרְגָּרִים בְּרֹאשׁ 86
 אָמִיר. רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי סִימּוֹן אָמְרוּ תִּשְׁעָה, הִדָּא 87
 הוּא דְכָתִיב (ישעיה יז, ו): אֲרַבְעָה חֲמִשָּׁה בְּסַעְפֵּיהָ 88
 פְּרִיָּה. רַבִּי תַנְחוּם בֶּן חֲנִינָא אָמַר אֲרַבְעָה עֶשְׂרִי, 89

שובו אלי ואשובה אליכם. וכיון שלא עשו תשובה, 1
 אָמַרָה (הושע ה, טו): אֵלֶךְ אֲשׁוּבָה אֶל מְקוֹמִי. עַל 2
 אוֹתָהּ שֶׁעָשָׂה הוּא אוֹמֵר (ירמיה יג, טז): תִּנּוּ לַה' אֲלֵהֶיכֶם 3
 כְּבוֹד בְּטָרָם יַחֲשׁוּ, בְּטָרָם יַחֲשׁוּ לָכֶם מִדְּבַרֵי תוֹרָה, 4
 בְּטָרָם יַחֲשׁוּ לָכֶם מִדְּבַרֵי נְבוּאָה, (ירמיה יג, טז): 5
 וּבְטָרָם יִתְנַגְּפוּ רַגְלֵיכֶם עַל הָרִי נֶשֶׁף, וְקוֹיֹתֶם לְאוֹר 6
 בְּכַבֵּל, וְשִׁמָּה לְצַלְמוֹת בְּמַדִּי, וְשִׁית לְעַרְפֶּל כִּינּוֹן, 7
 וְאֵם לֹא תִשְׁמָעוּהָ בְּאֵדוֹם. בְּמִסְתָּרִים תִּבְכֶּה נַפְשִׁי 8
 מִפְּנֵי גּוֹה, מֶה תִּלְמּוֹד לֹוֹמַר מִפְּנֵי גּוֹה, אֵלּוּ עוֹבְדֵי 9
 כּוֹכָבִים שֶׁהֵם מִתְּגַאֲזִים וְאוֹמְרִים (דברים לב, לו): אִי 10
 אֲלֵהֵמוֹ צוּר חֲסִיו בּוֹ. 11

דָּבָר אַחֵר, מִפְּנֵי גּוֹה, מִפְּנֵי מִלְאכֵי הַשָּׁרֵת, שֶׁהֵם 12
 מִתְּגַאֲזִים וְאוֹמְרִים (תהלים ח, ה): מֶה אֲנֹשׁ כִּי תִזְכְּרֶנּוּ 13
 וּגּוֹ', (ירמיה יג, יז): וְדַמְעַתְּ תִדְמַעַ וְתִרְדַּע עֵינֶי דַמְעָה כִּי 14
 נִשְׁבָּה עֵדֶר ה'. אֵת מוֹצֵא עַד שְׁלֹא גָלוּ יִשְׂרָאֵל הָיוּ 15
 עֲשׂוּיִים עֲדָרִים עֲדָרִים, עֲדָרֵי כְּהֵנָה לְבָד, עֲדָרֵי לֹוִיָּה 16
 לְבָד, עֲדָרֵי יִשְׂרָאֵל לְבָד, וְכִינּוֹן שֶׁגָּלוּ נַעֲשׂוּ עֵדֶר 17
 אַחֵד, כִּי נִשְׁבָּה עֵדֶר ה', כִּי נִשְׁבּוּ אֵין כְּתִיב כֵּאֵן, 18
 אֵלָא כִּי נִשְׁבָּה עֵדֶר ה'. 19

כו. רַב נַחֲמָן פִּתַּח (ישעיה כט, א): הִוֵּי אֶרִיאֵל אֶרִיאֵל, 20
 אֶרִיאֵל אֶרִיאֵל גְּבִירָא. קְרִית חֲנָה דּוֹד, קְרִיָּה שִׁחְנָה בַּה 21
 דּוֹד, קְרִיָּה דְלֹא חֲנִיָּא לִיָּה בַּה אֵלָא דּוֹד, קְרִיָּה 22
 שֶׁעָשָׂה אוֹתָהּ דּוֹד לְקִסְרָקִיטוֹן שְׁלוֹ. סָפּו שְׁנָה עַל 23
 שְׁנָה חֲגִים יִנְקָפוּ, שְׁנָה עֲלֵתָה שְׁנָה נִפְקָא, וְלֹא הָיוּ 24
 עוֹלִין לְפַעֲמֵי רַגְלִים, וְהָיוּ הַדְּרָכִים מַעֲלִין הֵיגִים, 25
 הִדָּא הוּא דְכָתִיב: חֲגִים יִנְקָפוּ. וְהַצִּיקוֹתִי לְאַרְיָאֵל, 26
 רַבִּי נֶסֶה דְקִסְרִין אָמַר מִכָּאן שֶׁהִיָּתָה קוֹרֵת רוּחַ 27
 לְיִשְׂרָאֵל. וְהִיָּתָה תֵּאֲנִיָּה וְאֲנִיָּה, סְכוּפִי סְכוּפִים. 28
 וְהִיָּתָה לִי בְּאַרְיָאֵל, כְּחִרְבֵּן רֹאשׁוֹן חִרְבֵּן שְׁנִי. כִּינּוֹן 29
 שֶׁחֲטָאוּ גָלוּ, וְכִינּוֹן שֶׁגָּלוּ הַתַּחֲחִיל יִרְמְיָה מְקוֹנָן 30
 עֲלֵיכֶם אֵיכָה. 31

כז. רַבִּי פִנְחָס פִּתַּח (ויקרא כו, יח): וְאֵם עַד אֵלָה לֹא 32
 תִּשְׁמָעוּ לִי וּגּוֹ', רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, רַבִּי 33
 אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר אֵין הַקְדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבִיא פְּרַעְגִּיּוֹת 34
 עַל יִשְׂרָאֵל עַד שֶׁמַּעֲיֵד בְּהוֹן תַּחֲלָה, הִדָּא הוּא דְכָתִיב: 35
 וְאֵם עַד אֵלָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר שְׁלֹא יְהוֹ יִשְׂרָאֵל 36
 אוֹמְרִים כִּלּוֹ מִכּוֹת עוֹד אֵין לוֹ אַחֲרוֹת לְהִבִּיא עֲלֵינוּ, 37
 תִּלְמּוֹד לֹוֹמַר: וְאֵם עַד אֵלָה, אֵם עוֹד אֵלָה יֵשׁ לוֹ 38
 אַחֲרוֹת מֵאֵלָה וְכֵאֵלָה לְהִבִּיא. (ויקרא כו, יח): וְיִסְפָּתִי 39
 לְיִסְרָה אֲתָכֶם שְׁבַע עַל חֲטָאתֵיכֶם, אֲתָם עֲבַרְתֶּם לִפְנֵי 40
 שְׁבַע עֲבֹרוֹת, בּוֹאוּ וְקִבְּלוּ עֲלֵיכֶם שְׁבַע פְּרַעְגִּיּוֹת. 41
 אֲתָם עֲבַרְתֶּם לִפְנֵי שְׁבַע עֲבֹרוֹת, הָרִי יִרְמְיָה בֹא 42
 מְקוֹנָן עֲלֵיכֶם קִינוֹת שֶׁהוּא שְׁבַע אֲלָפָא בִּיתִין אֵיכָה. 43

כח. רַבִּי חֲמַא בַּר חֲנִינָא פִּתַּח (ירמיה לו, לב): וַיִּרְמְיָהוּ 44

שָׁמְעוּ. פִּינּוֹן שָׁלֹא שָׁמְעוּ גִלּוֹ, וְכִינּוֹן שָׁגְלוּ הַתַּחֲחִיל
יִרְמְיָהּ מְקוֹנֵן עֲלֵיהֶם אֵיכָה יִשְׁבָּה בְּדָר. מִבְּלִיגִיתִי
עָלִי יִגּוֹן עָלִי לִבִּי דָוִי

לב. רַבִּי חֲנִינָא פִּתַּח הָכִי (ירמיה ח, יח): מִבְּלִיגִיתִי עָלִי
יִגּוֹן עָלִי לִבִּי דָוִי, מָהוּ מִבְּלִיגִיתִי, מִבְּלִי הוֹגִין
בַּתּוֹרָה לְקַיֵּם מִצְוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, עֲשִׂיתִי בֵּיתִי
גָּתִי וְאָף עַל פִּי כֵן עָלִי לִבִּי דָוִי, עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ,
הֲדָא הוּא דְכָתִיב: עַל זֶה הָיָה דָוָה לִפְנֵי וָגו'.
וְכָתִיב (ירמיה ח, יט): הִנֵּה קוֹל שׁוֹעֵת בַּת עַמִּי מֵאֶרֶץ
מִרְחָקִים, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן דְּבוּר זֶה מִשְׁמַשׁ שְׁלֹשָׁה
לְשׁוֹנוֹת: זַעֲקָה, שׁוֹעָה, נֶאֱקָה. זַעֲקָה, דְּכָתִיב (שמות
ב, כג): וַיִּצְעַקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֶבֶדָה וַיִּזְעַקוּ וַתַּעַל
שׁוֹעָתָם, שׁוֹעָה, דְּכָתִיב: קוֹל שׁוֹעֵת בַּת עַמִּי. נֶאֱקָה,
דְּכָתִיב (שמות כב, כד): וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נֶאֱקָתָם. רַבִּי
הוֹנָא דְּצִפּוֹרִין אָמַר לְשׁוֹן פֶּרֶפּוֹר הוּא, הֲדָא הוּא
דְּכָתִיב (יחזקאל ל, כד): וְנָאֵק נֶאֱקוֹת חָלָל. וְכָתִיב (איוב
כד, יב): וְנִפְשׁ חָלָלִים תִּשְׁוַע. (ירמיה ח, יט): הִנֵּה אֵין
בְּצִיּוֹן אִם מַלְכָּה אֵין בָּהּ, אֱלֹהִי הָיָה שֵׁם לֹא הָיָה
גּוֹלִים, וְכִינּוֹן שְׁחִטָּאוּ גִלּוֹ, וְכִינּוֹן שָׁגְלוּ הַתַּחֲחִיל יִרְמְיָהּ
מְקוֹנֵן עֲלֵיהֶם אֵיכָה יִשְׁבָּה בְּדָר.

לג. רַבִּי זְעִירָא פִּתַּח (איוב ל, לא): וַיְהִי לְאַבֶּל כְּפָרִי
וַעֲבָדִי לְקוֹל בָּכִים, תַּמָּן תַּנְיִנָן אָמַר רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן
גַּמְלִיאֵל לֹא הָיוּ יָמִים טוֹבִים לְיִשְׂרָאֵל בְּחֻמְשָׁה עֶשְׂרִי
בָּאָב וּכְיוֹם הַכְּפּוֹרִים שִׁבְּתָן יוֹצְאוֹת בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל
בְּכָלִי לָבֶן שְׂאוּלִין כְּדִי שְׁלֹא לְבִישׁ אֶת מִי שְׂאִין לוֹ,
וְכָל הַכָּלִים הָיוּ טַעֲוִינִין טְבִילָה וּבִקָּה בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל
יוֹצְאוֹת וְחֻלוֹת בְּכַרְמִים.

תנא מי שאין לו אשה נפנה לשם ומה היו אומרות,
בחור, שא עניף וראה מה אתה בורר לך, אל תתן
עניף פנוי, תן עניף פמשפחה, וכן הוא אומר (שיר
השירים ג, יא): צִאֲיָנָה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמִלֶּךְ שְׁלָמָה
בַּעֲטָרָה שַׁעֲטָרָה לוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתָנָתוֹ וּבְיוֹם שְׂמִיחָת
לְבוֹ. בְּיוֹם חֲתָנָתוֹ זֶה פֶּתֶן תּוֹרָה, וּבְיוֹם שְׂמִיחָת לְבוֹ
זֶה בִּנְיָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שִׁיבְנָה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ.
בְּשִׁלְמָא יוֹם כְּפּוֹרִים יוֹם סְלִיחָה וְכַפָּרָה לְיִשְׂרָאֵל,
יוֹם שְׂנִיתָנוּ בּוֹ לִוְחוֹת אַחֲרוֹנוֹת, אֶלֹא חֻמְשָׁה עֶשְׂרִי
בָּאָב מֵאִי הִיא, רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אֲחָא בִּשְׁם רַבִּי אַסִּי
אָמַר שְׁבוּ זְמַן קִצְיָה יָפָה לְעַצִּים, שְׁפָל עַצִּים
שְׁנִקְצָצִים בּוֹ אֵין עוֹשִׂין מַאֲכָלָת, וְתָנִי כָל עֵץ
שְׁנִמְצָא בּוֹ תוֹלַעַת אוֹ מַאֲכָלָת פְּסוּל מַעַל גְּבִי
הַמִּזְבֵּחַ. רַבִּי אַבָּא בַר כְּהָנָא וְרַבִּי אַסִּי מִשּׁוּם דְּעוּלָא
בִּשְׁם רַבִּי אֲמִיר, שְׁבוּ בְּטַל הוֹשַׁע בֶּן אֱלֹהִי פְרוּזְדָּאוֹת
שְׁהוּשִׁיב יִרְבְּעָם בֶּן נֶכֶט עַל הַדְּרָכִים. רַב כְּהָנָא שְׂאֵל
מִן קָדָם רַב, אָמַר לִיה אֲפָשֶׁר דָּקֵל דָּא טִיבוּתָא עֲבַד

הֲדָא הוּא דְכָתִיב: שְׁנִים שְׁלֹשָׁה גִרְגָּרִים בְּרֹאשׁ אֲמִיר
אַרְבַּעָה חֻמְשָׁה בְּסַעֲפָיָה פְּרִיָּה. בֵּין כְּדַבְּרֵי אֱלֹהִי וּבֵין
כְּדַבְּרֵי אֱלֹהִי הַכֹּל מוֹדִים שְׁנוּבוֹכְנִצָּר הָיָה אֶחָד מֵהֶם,
אֶלֹא פִּינּוֹן שְׁאָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָלָה וְהַחֲרִיב
בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אָמַר לֹא כְּעִי אֶלֹא מַצְמָצָמָא יְתִי מַעֲבַד
לִי כְּמָא דְּעֲבַד לְסָבִי, מָה עָשָׂה, בָּא וַיִּשָּׁב בְּדַפְנֵי שֵׁל
אַנְטוֹכִיָא וְשִׁלַּח נְבוּזַרְאֲדָן רַב טַפְחִים לְהַחֲרִיב אֶת
יְרוּשָׁלַיִם, וְעָשָׂה שֵׁם שְׁלֹשׁ שָׁנִים וּמַחֲצָה, בְּכָל יוֹם
מִקִּיף אֶת יְרוּשָׁלַיִם וְלֹא הָיָה יָכוֹל לְכַבֵּשׁ, בִּקְשׁ
לְחֹזֵר נִתֵּן הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּלָבוֹ הַתַּחֲחִיל מִמֶּדֶד
בְּחוּמָה וְהִיתָה שׁוֹקַעַת בְּכָל יוֹם טַפְחִים וּמַחֲצָה עַד
שִׁשְׁקָעָה כְּלָה, וְכִינּוֹן שִׁשְׁקָעָה כְּלָה נִכְנסוּ הַשּׁוֹנָאִים
לְיְרוּשָׁלַיִם, עַל אוֹתָהּ שָׁעָה הוּא אָמַר לֹא הָאֲמִינוּ
מַלְכֵי אֶרֶץ [ו] כָּל יִשְׂרָאֵל כִּי יָבֹא צָר וְאוֹיֵב
בְּשַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַיִם. פִּינּוֹן שְׁחִטָּאוּ גִלּוֹ, וְכִינּוֹן שָׁגְלוּ
הַתַּחֲחִיל יִרְמְיָהּ מְקוֹנֵן עֲלֵיהֶם אֵיכָה.

לא. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי פִּתַּח (משלי כ, יד): רַע רַע
יֹאמַר הַקּוֹנֵה וְאֵזֶל לוֹ אֲזִי וְתַהֲלֵל, אֶת מוֹצֵא עַד שְׁלֹא
גִלּוֹ יִשְׂרָאֵל הָיָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קוֹרָא אוֹתָם
רַעִים, הֲדָא הוּא דְכָתִיב (ירמיה יג, י): הָעַם הַזֶּה הָרַע
הַמֵּאֲנִים לְשִׁמּוֹעַ אֶת דְּבָרֵי. וְכִינּוֹן שָׁגְלוּ הַתַּחֲחִיל
מִשְׁבָּחָן, שְׁנֹאֲמַר: וְאֵזֶל לוֹ אֲזִי וְתַהֲלֵל. פִּינּוֹן שְׁחִטָּאוּ
גִלּוֹ, וְכִינּוֹן שָׁגְלוּ הַתַּחֲחִיל יִרְמְיָהּ מְקוֹנֵן עֲלֵיהֶם
אֵיכָה. (צפניה ג, א): הִוִּי מִרְאָה וְנִגְאָלָה הָעִיר הַיּוֹנָה.
מָהוּ הִוִּי מִרְאָה, הִוִּי מִפְּנֵי הָאִימָה שְׁנִיתִי אִימָתִי עַל
כָּל הָאֲמּוֹת, אִימָתִי וְנִגְאָלָה, אֶת מוֹצֵא בְּשַׁעָה
שְׁנִגְאָלוֹ יִשְׂרָאֵל מִמַּצְרַיִם נִפְלָה אִימָתָן עַל כָּל
הָאֲמּוֹת, הֲדָא הוּא דְכָתִיב (שמות טו, יד): שְׁמַעוּ עַמִּים
יִרְגְּזוּן וָגו', אֲזִי נִבְהֵלוּ אֱלֹפִי אֲדוֹם וָגו'. הָעִיר הַיּוֹנָה,
אָמַר שְׁעִינִיתִי אוֹתָהּ בְּמַצְוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים כִּינּוֹנָה,
אֲחֹר כָּל הַשְּׁבִיחַ הַזֶּה (צפניה ג, ב): לֹא שְׁמַעָה בְּקוֹל ה'
וְלֹא לָקַחָה מוֹסֵר בָּהּ לֹא כְּטַחָה אֶל אֱלֹהֶיהָ לֹא
קָרְבָה. כְּלָה דְלֹא שְׁמַעָה מָה הִיא לֹא שְׁטוּתָא הִיא,
אָמַר רַבִּי רַאִיבֵן לְשׁוֹן יוֹנִי הוּא צֹחִין לְשְׁטוּתָא
מוֹרָא הִוִּי מִרְאָה, הִוִּי מִקְּמִי שְׁטוּתָא. וְנִגְאָלָה, עַל
דִּי שְׁהִיו מְרַחֲקִין עֲצָמָן מִלְּשִׁמְעַ דְּבָרֵי תּוֹרָה,
וְנִגְאָלָה מִן הַכְּהֻנָּה. הָעִיר הַיּוֹנָה, לֹא הָיָה לָהּ לְלַמֵּד
מַעֲוִירָ שֶׁל יוֹנָה, מַנִּינָה, נִבְיָא אֶחָד שְׁלַחְתִּי לְנִינּוּהָ
וְהַחֲזִירָה בַּתְּשׁוּבָה, וְאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בִּירוּשָׁלַיִם כְּמָה
נִבְיָאִים שְׁלַחְתִּי אֲלֵיהֶם, הֲדָא הוּא דְכָתִיב (מלכים ב יז,
יג): וַיַּעַד ה' בְּיִשְׂרָאֵל וּבִיהוּדָה בִּידֵי כָּל נְבִיאֵי כָּל
חַזָּה לֵאמֹר שְׁבוּ מִדְּרִכְכֶם הָרָעִים וְשִׁמְרוּ מִצְוֹתִי
חֻקוֹתֵי וָגו', וְכָתִיב (ירמיה ז, כח): וְאֶשְׁלַח אֲלֵיכֶם אֶת
כָּל עֲבָדֵי הַנְּבִיאִים יוֹם הַשֹּׁפָם וְשִׁלַּח [לאמרו] וָגו',
הַשֹּׁפָם וְשִׁלַּח בַּבֶּקֶר, הַשֹּׁפָם וְשִׁלַּח בְּעֶרֶב, וְלֹא

ראשו עמקם, ונבזרצדן בא ומעבירו מהן. וחזר
 ורואה פת של זקנים שלולים בשלשלאות, ונותן את
 צוארו עליהם, וקא נבזרצדן ומעבירו מהן. אמר
 נבזרצדן לירמיה חזי חד מן תלת מילין אית פך, או
 נביא שקר את, או מבעט בסיורין את, או שופך
 דמים את. או נביא שקר את, שכל הדין שנייא את
 מתנבא על הדא קרתא דהיא חרבה, וכדו דחרבה
 נפיש באישה עלך סגיא. או מבעט בסיורין את,
 דאנא לית אנא פעי למעבד בישא, ואת פעי למעבד
 לך בישא, למימר לית וסוריא חשיבין עלי מידי. או
 שופך דמים את, דמלכא פקיד לי עליך סגי בדיל
 דלא למעבד לך בישא, ואת פעי למעבד בישא בגין
 דישמע מלכא ויקטלוניה לההוא גברא. ובסוף אמר
 לו, אם טוב בעיניך בא ואשימה עיני עליך, ולא קבל
 עליו, כמו שנאמר בסוף הפרשה, עד שנאמר לו מפי
 הגבורה, הדא הוא דכתיב (ירמיה מ, א): הדבר אשר
 היה אל ירמיה מאת ה' לאמר, מה היה אותו הדבר,
 אלא שאמר לו, ירמיה, אין את יתיב הכא, אנא אזיל
 עמהון, ואין את אזיל עמהון, אנא יתיב הכא. אמר
 לפניו רבנו של עולם, אין אנא אזיל עמהון מה אנא
 יכול מהני להון, אלא ייזול מלכהון בריהון עמהון,
 דהוא יכול מהני להון סגיא, הדא הוא דכתיב (ירמיה
 מ, א): אחר שלח נבזרצדן רב טבחים את ירמיה
 והוא אסור באזקים, אמר רבי אחא כפככול הוא
 והוא אסור באזקים. ודכתיבה פתיב (יחזקאל א, א): ואני
 בתוך הגולה, עד היכן הייתה נבואתו של ירמיה, רבי
 יעקב ורבי אבא, ואית דאמר רבי אלעזר ורבי יוחנן,
 חד אמר עד (ירמיה לא, ט): מזרה ישראל יקבצנו.
 וחרנא אמר עד (ירמיה לא, טז): ויש תקנה לאחרייתך
 נאם ה' ושבו בנים לגבולם. ובחזירתו היה מוצא
 אצבעות מקטעין מושלכין בזהרים, והיה מלקטן
 ומגפפן ומחבקן ומנשקן ונותן לתוך טליתו, ואומר
 להם, בני לא פך הזהרתי ואמרת לי לכם (ירמיה יג, טז):
 תנו לה' אלהיכם כבוד בטרם יחשך ובטרם יתנגפו
 רגליכם על הרי נשף. על אותה שעה נאמר (ירמיה ט,
 ט): על ההרים אשא בכי ונהי ועל נאות מדבר קינה,
 על אותם הרים נאים ומשפחים אשא בכי ונהי, על
 נאותיו של יעקב שנהפכו לקינה. ולא שמעו קול
 מקנה, פי לא שמעו לקול דברי תורה ולא לקול דברי
 נבואה, אלא מקנה, אלא לקול דבר המקנא, שהיו
 מקניאים אותו בעבודת פוכבים, הדא מה דאת
 אמר (דברים לב, טז): יקנאיהו בזרים, לפיכך (ירמיה ט, ט):
 מעוף השמים עד בהמה נדדו הלכו, אמר רבי יוסי
 בר חלפתא חמשים ושתים שנה לא נראה עוף טס
 בארץ ישראל, מה טעם מעוף השמים עד בהמה
 נדדו הלכו, בהמה בגימטריא חמשים ושתים.

וכתוב ביה (מלכים ב יז, ג): עליו עלה שלמנאסר מלך
 אשור וגו', אלא על שהעביר קולר מצוארו ונתנו
 בצואר הרבים ולא אמר כל עמא יסקון ויצלין, אלא
 אמר כל מאן דבעי למיסק יסק. רבי שמואל בר
 נחמני ואמרי לה משמיה דרבי שמואל בר יצחק יום
 שהתרו שבטים לבוא זה בזה, שנאמר (במדבר לו, ח):
 וכל פת ירשת נחלה וגו', וכתוב (במדבר לו, ט): ולא
 תסב נחלה ממטה למטה אחר וגו', וכי אפשר לבת
 שתירש שתי מנות, אלא אמר מעתה אביה משבט
 אחד ואמה משבט אחר. רבנן אמרי יום שהתרו שבט
 בנימין לבוא בקהל, דכתיב (שופטים כא, יח): ארור נתן
 אשה לבנימין.
 אמר רבי יוחנן מקרא קראו וקרבוהו, מקרא קראו
 ורחקוהו. מקרא קראו וקרבוהו (בראשית לה, יא): גוי
 וקהל גוים יהיה ממך. מקרא קראו ורחקוהו (בראשית
 טז, מח, ה): אפרים ומנשה פראובן ושמעון יהיו לי,
 שאינן נחשבים עם אחיהם.
 אמר רב יהודה אמר שמואל יום שהתרו שבטים. רב
 מתנה אמר יום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה. רבי
 אלעזר הגדול אמר נחא פחמשה עשר, מפאן ואילך
 תשש פחה של חמה ולא היו פורתין עצים למערכה,
 ואמר רב מנסיא וקרי ליה יום תבר מגל, מפאן ואילך
 המוסיף יוסיף ודלא מוסיף יוסיף. רבי אבין ורבי
 יוחנן אמרי יום שבטל החפר מן מתי מדבר.
 אמר רבי לוי כל ערב תשעה באב היה משה מוציא
 ברוז בכל המחנה ואומר צאו לחפר, והיו יוצאין
 וחופרין קברות וישנין בהן, לשחרית היה מוציא
 ברוז ואומר קומו והפרישו המתים מן החיים, והיו
 עומדים ומוציאין עצמן, חמשה עשר אלף ופרוטוט
 חסרי שש מאות אלף, ובשנת הארבעים האחרון עשו
 כן ומצאו עצמן שלמים, אמרו דומה שטעינו
 בחשבון, וכן בעשור ובאחד עשר ובשנים עשר
 ושלשה עשר וארבעה עשר, בין דאתמלא סיהרא
 אמרו דומה שהקדוש ברוך הוא בטל אותה גזרה
 מעלינו וחזרו ונעשאוהו יום טוב, וגרמו ציונותיהם
 ונעשה אבל בעולם הזה פחרפן הפית פעמים, הדא
 הוא דכתיב (איוב ל, לא): ויהי לאבל פניו ועגבי לקול
 בכים. (במדבר יד, א): ויכפו העם בלילה ההוא, וכיון
 שגלו התחיל ירמיה מקונן עליהם איכה ישבה בדד.
 לד. על ההרים אשא בכי ונהי וגו' (ירמיה ט, ט), אמר
 רבי אחא שלשה דברים צוה נבוכדנצר לנבזרצדן
 על ירמיהו (ירמיה לט, יב): קחנו ועיניך שים עליו,
 עליו ולא על אמתו. ואל תעש לו מאומה רע, לו לא
 תעשה, אבל עם אמתו עשה פרצונה לרעה. פי באשר
 דבר אליך פן עשה עמו, ולא לאמתו. והיה ירמיה
 רואה פת של בחורים נתונים בקולרין, ונותן את

וּמַלַח, וְכָל כֶּף לָמָּה, עַל שֵׁם (דניאל ט, כז): וְהַגְבִּיר
 בְּרִית לְרַבִּים שְׁבוּעַ אֶחָד. כּוֹתִימִים שְׁבָה כִּיצַד
 עוֹשִׂין, זֹרְעִין אוֹתָהּ מְטָלִיּוֹת מְטָלִיּוֹת, זֹרְעִין כָּאֵן
 וְהִיא נִשְׂרָפֶת, זֹרְעִין כָּאֵן וְהִיא נִשְׂרָפֶת. עוֹבְדָא
 הָיָה בְּחַד דִּהּוֹה קָאִים וְרַדִּי בְּכַקְעַת בֵּית עֶרְבָא,
 וְתַקַּף יְדֵיהָ אֶסִיבְתִּיהָ, וְסָלִיק עֲפָרָא יִקְדָּא וְאוֹקִיד
 דְּרַעֲיָה, לָקִים מָה שְׁנָאֲמַר (דברים כט, כב): גִּפְרִית
 וּמַלַח שְׂרָפָה כָּל אֶרְצָה. רַבָּה בַר פְּהֵנָא אָמַר אֵינֶן
 לָא מְמַחִילוֹת הָאֶרֶץ, וְלֹא מְשַׁמְמוֹת הָאֶרֶץ, אֲלֵא
 לְפָנָיו, לָקִים מָה שְׁנָאֲמַר (בראשית ט, ב): וּמוֹרָאֲכֶם
 וְחִתְכֶּם יִהְיֶה עַל כָּל חֵית הָאֶרֶץ. וְלַעֲתִיד לְבֹא הַכֹּל
 חוּזֵר, הֵדָא הוּא דְכַתִּיב (יחזקאל לו, לד): וְהָאֶרֶץ
 הַנִּשְׁמָה תַעֲבֹד תַּחַת אֲשֶׁר הִיתָה שְׁמָמָה לַעֲיֹנִי כָּל
 עוֹבֵר.

אָמַר רַבִּי חֲנִינָא לְקָם לְאַרְבָּעִים שָׁנָה הָיוּ נוֹטְעִים
 תְּמָרִים בְּבָבֶל, לֹמַר שְׁמִינִי מְתִיקָה מְרַגְלֶת לְשׁוֹן
 לְתוֹרָה.
 אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בְּרַבִּי אֲבָהוּ שְׁבַע מֵאוֹת מִינֵי דָגִים
 טְהוֹרִים וְשְׁמוֹנָה מֵאוֹת מִינֵי חֲגָבִים טְהוֹרִים וְעוֹפּוֹת
 לְאֵין מִסְפָּר, וְכָלֶן גָּלוּ עִם יִשְׂרָאֵל לְבָבֶל, וְכִשְׁחֲזְרוּ
 חֲזְרוּ עִמָּהֶם חוּץ מִדָּג אֶחָד שֶׁשְּׁמוֹ שְׁבוּטָא. וְדָגִים
 הֵינָּה גָלוּ, רַבִּי הוֹנָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסִי אָמַר דֶּרֶךְ תְּהוֹם
 גָּלוּ וְדֶרֶךְ תְּהוֹם חֲזְרוּ.
 אָמַר רַבִּי זִירָא בֵּא וִירָא כִּמָּה הִיא חֲצוּפָה אֶרֶץ
 יִשְׂרָאֵל שְׁעָדֶיךָ עוֹשָׂה פְרוֹת, וְלָמָּה עוֹשָׂה פְרוֹת, רַבִּי
 חֲנִינָא וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוי חֵד אָמַר עַל שֵׁם שְׁמִינִי
 אוֹתָהּ, וְחֲרִינָא אָמַר עַל שֵׁם שְׁהִים מְהַפְּכִים בַּעֲפָרָה.
 אָמַר רַבִּי יוֹדֵן שְׁבַע שָׁנִים נִתְקַיֵּם בָּהֶם גִּפְרִית

המשך ביאור למס' כתובות ליום חמישי עמ' א

היינו יודעים שהוא פטור, שהרי רובם גויים, והולכים אחר הרוב,
 והרי זה כמי שנתכוין להרוג את הגוי והרג יהודי, שפטור לדברי
 הכל, אי נמי – ואף אם מדובר שיש שם פְּלָנָא וּפְלָנָא – מחצה
 ישראלים ומחצה גויים, גם כן היינו יודעים שפטור, שהרי ספק
 נִפְשׁוֹת לְהַקֵּל, ויש לנו לומר שכוונתו היתה להרוג את הגוי.
 אלא לא צָרִיכָא – לא הוצרך הפסוק למעט אלא אופן דְּאִיכָא –
 שיש תְּשַׁעָה יִשְׂרָאֵלִים וּכְנַעֲנִי אֶחָד בִּינֵיהֶם, ובלא הפסוק היינו
 אומרים שיש לילך אחר הרוב, והרי זה כנתכוין להרוג יהודי אחד
 והרג יהודי אחד, שחייב לדעת חכמים, וחיידה התורה שבאופן
 זה אין הולכים אחר הרוב משום דִּהּוֹה לִיָּה כְּנַעֲנִי קְבוּעַ – אותו
 מיעוט כנעני הרי הוא קבוע במקומו ולא פירש מהרוב, וְכָל קְבוּעַ
 כְּמַחְצָה עַל מַחְצָה דְּמִי, ואין זה כנתכוין להרוג את הישראלי, ולכן
 פטור הרוצח, ומכאן המקור מן התורה שכל קבוע כמחצה על
 מחצה.

הגמרא מבררת את ההלכה בנידון של משנתינו (יד) לגבי תינוקת
 שנאנסה, שרבי יוסי אמר שאם רוב העיר כשרים, כשירה לכהונה:
 אִתְמַר, רַב חֵינְא בַר אֲשִׁי אָמַר בְּשֵׁם רַב, הִלְכָה בְּרַבִּי יוֹסִי שֶׁאִם רוב
 העיר כשרים, התינוקת כשירה לכהונה וְהַבִּינָה עֵתָה הַגְמָרָא
 שוֹחַז אֶפִּילוּ בְּרוב אחד, ואין צריך 'שני רוב'. וְרַב חֵינְא בַר אֲשִׁי
 בְּשֵׁם רַב, מַה שֶּׁהִתִּיר רַבִּי יוֹסִי בְּרוב אחד, הוֹרָאתָ שְׁעָה הִתְּנָה – הִיא
 זֶה פֶסֶק מִיּוֹחַד לֹאוֹתוֹ מַעֲשֶׂה, לִפִּי שֶׁהִיא זֶה צוֹרֵךְ הַשְׁעָה אוֹ שֶׁרָאוּ
 שֵׁם צַדִּיק הִתִּיר אַחֲרָיו, וְלִכֵּן הִתִּירוּ עַל פִּי רוב אחד, אבל לדורות
 אין להבשיר אלא על ידי 'שני רוב'.
 מקשה הגמרא על דעת רב חייה בר אשי בשם רב: מִתִּיב רַבִּי
 יִרְמְיָה, וְכִי לִיּוֹחֲסִין לֹא כְּעִנֵּן תְּרִי רֹבִי – וכי ניתן לומר שהלכה
 כרבי יוסי שדי ברוב אחד להתיר לכהונה, וְהִתְּנָה בַּמִּשְׁנָה (מכשירין
 פ"ב מ"ז) לגבי עיר שדרים בה גויים ויהודים,

דוחה הגמרא: הָתָם נָמִי לְחִימָרָא – אף מברייטא זו מוכח רק
 שלענין חומרא אין הולכים אחר הרוב בקבוע, אך מנין שאף
 לקולא אין הולכים אחר הרוב.
 מבארת הגמרא: אֲלֵא, מְבַרִייתָא זֶה, תְּשַׁעָה שָׁרְצִים מֵתִים הַמְּטַמְּאִים
 בְּמִיתָתָם, וְצִפְרִדֵּי אֶחָד שְׁאִינוּ מְטַמְּא בְּמוֹתוֹ מוֹנַח בִּינֵיהֶם, וְנִנְעֵ
 בְּאֶחָד מֵהֶן וְאֵינוּ יוֹדְעִים בְּאִיָּה מֵהֶן נִנְעֵ, בְּרִשׁוֹת הַיָּחִיד סְפִיקוּ מֵמָא,
 שכל ספק טומאה ברשות היחיד טמא, וכיון שקבוע הוא וכמחצה
 על מחצה אין הולכים אחר הרוב אלא ספק הוא וטמא. אבל
 בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים סְפִיקוּ כְּהוּרִי, שכל ספק טומאה ברשות הרבים
 טהור. הרי שאף לקולא אין הולכים אחר רוב השרצים המטמאים,
 אלא כמחצה על מחצה הוא ומחמת כן ברשות הרבים טהור.
 אחר שנתברר שדברי רבי זירא מפורשים בברייטא, מבררת
 הגמרא מהו המקור לדין זה מהתורה. שואלת הגמרא: וּמִדְּאִרְיָתָא
 מָנָא לֵן שֶׁכָּל קְבוּעַ כְּמַחְצָה עַל מַחְצָה. מבארת הגמרא: יש ללמוד
 זאת ממה ששנינו בברייטא לגבי רוצח נפש, שהנתכוין להרוג איש
 זה והרג איש אחר, שרבי שמעון פטור ממיתה וחכמים מחייבים,
 וטעמו של רבי שמעון, דְּאָמַר קָרָא (דברים יט יא) 'וְכִי יִהְיֶה אִישׁ שֹׂנֵא
 לְרֵעֵהוּ וְאָרַב לוֹ וְקָם עָלָיו וְהִכּוּהוּ דָּפֶשׁ וָמָת', ולכאורה קשה, מדוע
 נכתב בתורה 'וארב לו', והרי די בכך שנכתב 'וקם עליו', ומתיבות
 'וארב לו' דורש רבי שמעון שאינו חייב עַד שִׁיתְּכִיּוֹן לוֹ – לאותו
 אדם שנהרג, אך אם נתכוין להרוג אדם מסוים והרג אדם אחר,
 פטור. וְהִכְנֵן הַחֹלְקִים עַל רַבִּי שְׁמַעוֹן וּמַחֲיִיבִים אֵף כִּשְׁהִתְכּוֹן
 לַהֲרִיגַת אָדָם אַחֵר, דּוֹרְשִׁים מִהַפְּסוֹק דְּרִשָּׁה אַחֲרָה, אָמַר רַבִּי
 יִנָּא, מִפְּסוֹק זֶה נִלְמַד שְׁדוּקָא בְּמַתְכוּן לַהֲרוֹג יְהוּדִי וְהָרַג יְהוּדִי
 אַחֵר, חֵיב, פָּקֵד לְיוֹדֵךְ אֲכָן לָגוּ – לתוך חבורה של אנשים שיש
 בהם יהודים וגויים, והרג את היהודי, שפטור. ויש לברר, תִּיב דְּמִי
 – באיזו חבורה מדובר, אִלִּימָא דְּאִיכָא – אם נאמר שיש שם תְּשַׁעָה
 כְּנַעֲנִים וְאֶחָד יִשְׂרָאֵלִי בִּינֵיהֶם, אם כן מדוע צריך פסוק לפטור את
 זורק האבן, וְתִפְיֹק לִיָּה דְּרֹבָא כְּנַעֲנִים נִינְהוּ – הרי גם בלא הפסוק

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

- 1 נב אכל שאר עצים תסנ, וכן נדבך של אבנים תס, אף על פי שישב עליהם פעמים רבות בחל תסא, וגם
- 2 חשב עליהם שיהיו עומדים לישיבה גם בשבתות עד עת שיצטרך לפנותם מפאן – לא ירד עליהם
- 3 תורת כלי על ידי כך, לפי שאין דרכם של שאר עצים ואבנים ליחדם לישיבת תסב, מפני שאין נוח לישוב
- 4 עליהם כמו על החריות תסג, לפיכך לא הוכנו לכך על ידי ישיבה או על ידי מחשבה בלבד תסד, כל שלא
- 5 יחדם לכך לעולם תסה.
- 6 אלא אם פן עשה בהם מעשה רב להכניס לישיבה, דהינו שפדךם מפעוד יום כדי שיהיו מוכנים לישוב
- 7 עליהם למחר, שמעשה גדול פזה מועיל להוריד עליהם תורת כלי, אף על פי שאין דרכם ליחד לכך תסו.
- 8 אכל אם שפשפם תסז מפעוד יום כדי לישוב עליהם למחר – הרי זה מעשה כל שהוא, ואינו מועיל כלום תסח.
- 9 וכל זה תסט אינו אלא להתיר לטלטלם בשבת לסדרם לישוב עליהם, אכל לישוב עליהם כך כלי שיגע בהם
- 10 לסדרם – מחר בכל ענין, אף על פי שלא ישב עליהם מעולם, ולא חשב עליהם שום מחשבה, ולא עשה
- 11 בהם שום מעשה מפעוד יום, שכל מקצה אינו אסור אלא בטלטול בלבד. ואף אם הם מתענענים תחתיו
- 12 בישיבתו – אין זה נקרא טלטול, שטלטול בלאחר יד הוא תעו.

ביאורי הלכה

במחשבה) הרי נעשו כלי גמור ולא רק "תורת כלי"⁴³⁷.
 תסו] ליחד לכך – "מעשה גדול" היינו מעשה שניכר
 שמייחדם לישיבה ולא שיושב "סתם" כהרגלו על
 אבנים הזמינות לו⁴³⁸.
 תסז] אם שפשפם – ניקה האבנים מן הטיט והלכלוך
 כדי שיהיו ראויים לישיבה. אבל אם תיקנם ממש
 לישיבה כגון ששיפה או תיקן צורתן – נעשו כלי גמור.
 תסח] ואינו מועיל כלום – אף אם שפשוף האבנים
 כרוך בטירחה גדולה יותר מאשר סידורם, אינו בגדר
 "מעשה גדול" כי מעשיו לא מוכיחים שמייחדם
 לישיבה, אבל סידור האבנים לישיבה הוא מעשה של
 ייחוד.
 תסט] וכל זה – הצורך במעשה גדול או בייחוד לעולם
 כדי להתיר האבנים בטלטול.
 תע] בלאחר יד הוא – אפילו אם הוא דבר שדרך
 טלטולו בכך (על ידי גופו)⁴³⁹.

תנמ] שאר עצים – העומדים לשריפה והסקה⁴³².
 תס] של אבנים – אבנים סדורות ומוקצות לבנין⁴³³.
 תסא] רבות בחול – אף שרגילים לשבת עליהם אין
 עליהם תורת כלי עד שייחדם לכך⁴³⁴.
 תסב] לייחדם לישיבה – היינו אפילו ייחדם לכך אלא
 שהוא ייחוד זמני – אין עליהם תורת כלי עד שייחדם
 לכך לגמרי⁴³⁵.
 תסג] על החריות – אף אם דרכו תמיד לישוב על נדבך
 אבנים וכיוצא בזה הנמצא בסמיכות אליו – אין דרך
 לייחדם לזה.
 תסד] מחשבה בלבד – אף שמן הדין די בייחוד לשעה
 אחת כדי ליתן לו תורת כלי, מכל-מקום בדבר שאין
 דרך כלל לייחדו אין אנו מפרשים מעשה או מחשבה
 לזמן מסוים כייחוד שהרי רגילים לשבת עליהם לעתים
 גם ללא ייחוד – אלא אם כן מעשיו מוכיחים שייחדם
 לישיבה⁴³⁶.
 תסה] לכך לעולם – אם ייחדם לעולם (אפילו

ציונים והוספות

מבטלת מחשבה אחרת (כדלעיל סעיף נ), וכל שכן בדבר
 שדרך לייחדו לישיבה שאנו מפרשים כל מעשה או מחשבה
 כ"ייחוד" לזמן מסוים עכ"פ.
 (437) ייחוד אכן לישיבה עד לזמן שיקנה כסאות וכיו"ב
 נחשב לכאורה כייחוד לעולם, כי מייחדם לזה ואינו דומה
 למבואר לעיל ש"חשב עליהם שיהיו עומדים לישיבה עד
 עת שיצטרך לפנותם מכאן" שאז יושב עליהם רק מפני שהן
 זמינות.
 (438) ואפילו אם הוא ייחוד לשבת אחת בלבד נחשב
 כייחוד להתירם בטלטול כדלעיל.
 (439) כדלעיל סי' רסו סי"ט, ולעיל סעיף יד נתבאר שהוא
 הדין תליתי חפצים על גבי מוקצה אף שמתענע בזה.

(432) שאר עצים חוץ מדקל.
 (433) רש"י קכה, ב ד"ה נדבך. וראה לעיל סי' רנט קו"א
 ריש ס"ק א, דהיינו אפילו אינו מקפיד מלישב עליהם.
 (434) אלא אם כן דרך לייחדם לכך שאז הישיבה עליהם
 מתפרשת כ"ייחוד", ודלא כמשנ"ב ס"ק צג שהתיר בטלטול
 כל דבר שרגילים להשתמש בו, ואפילו אם הדרך לישוב על
 אבנים כאלו – אין עליהם תורת כלי כיון שאין דרך לייחדם
 לכך משא"כ חריות של דקל שהן נוחות לישיבה ודרך
 לייחדן לזה.
 (435) אלא אם כן דרך לייחדם לכך ואז די בייחוד אפילו
 לשבת אחת.
 (436) אבל חריות של דקל שקצצם לשריפה אף שלפעמים
 יושבים עליהם עד שישרפום, מכל-מקום מחשבה אחת

- 1 וְלִטְלֹטֶלֶם שְׁלֹא לְצַרֵּף יְשִׁיבָה אֶלָּא לְצַרֵּף מְקוֹמָם אוּ לְצַרֵּף אַחֵר - אֶסּוּר בְּכָל עֲנִיָּן תַּעֲא] שְׂאִין מַעֲשֵׂה הַפְּדוּר
2 מוֹעִיל אֶלָּא לִטְלֹטֶל שְׁלֹצֶרֶף יְשִׁיבָה, שְׁבִשְׁבִּיל כֶּף סְדֵרוֹם תַּעֲב]:

הלכות שבת, חלק ב סימן שח, דברים המותרים והאסורים לטלטל בשבת טע"ף נב

ביאורי הלכה

- תַּעֲא] בבל ענין – כיון שאין על האבנים תורת כלי
אלא בזכות שמסודרות ומוכנות לישיבה, אם ישתמשו
בהם לצורך אחר יבטלו בזה את מעשה הסידור
וההכנה⁴⁴⁰.
תַּעֲב] סידורם – ייחוד לעולם מועיל לטלטל לכל דבר
ולכל צורך⁴⁴¹.

צינונים והוספות

- 440 כי אז נפרש את מעשה ההכנה והישיבה כישיבה
מזדמנת על אבן שהייתה זמינה לכך ולא כייחוד כלל שהרי
אין דרך לייחודם לזה כלל וכדלעיל הערה תלד, ויש
להשאירם בסידורם (ובייחודם) כל השבת. משא"כ בכלי
שדרכו לייחודם אנו מפרשים כל מעשה או מחשבה כ"ייחוד"
ואין זקוקים לכך ל"הוכחה" של מעשה גדול.
441 בדי השלחן קי ה: ומשמע כאן ובסעיף נג שיחוד
לתשימש לעולם מועיל גם לאבן להחזירו בטלטול ככלי אף
אם יחדו לדבר שאין דרכו ליחוד לכך, ורק כשלא יחדו
לתשימש זה לעולם אלא שהכינו ע"י מעשה רב לתשימש
זה (לשבת א' או יותר) מותר בטלטול רק לצורך התשימש
שהוכן לכך.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות עירובין לפי לוח "רב יומי"

חלק ב סימן שצח דין היאך מודדין אלפים אמה:

- וּאִם הָיוּ בָתִּים כָּאֵלּוּ כִּנְגַד ב' רָאשֵׁי הָעִיר בִּלְבַד וּמִכְנַג
אֲמַצְעָה הוּא חֶלֶק וְיֵשׁ מִבֵּית הָאֲחֵרוֹן שְׁכֵנֵג רֹאשׁ זֶה עַד
בֵּית הָאֲחֵרוֹן שְׁכֵנֵג רֹאשׁ זֶה ד' אֲלָפִים אָמָה וּמֵהֶם לְעִיר
יֹתֵר מֵאֲלָפִים אָמָה אֵינָן מִצְטָרְפִּין זֶה עִם זֶה לְהִיּוֹת עִיר אַחַת
וּלְמִתּוֹחַ חוּט מִזֶּה לָּזֶה עַל פְּנֵי כָל הָעִיר וּלְמִדּוּד מִשֶּׁם אֲלָפִים
מִכָּל הָעִיר כִּמ"ש בְּעִיר הָעֲשׂוּיָה כִּקְשָׁת.
וְאִם אֵין בָּתִּים כָּאֵלּוּ יוֹצְאִים אֵלָּא כִּנְגַד רֹאשׁ אֶחָד בִּלְבַד
וּבֵית הָאֲחֵרוֹן רְחוֹק מִן הָעִיר יֹתֵר מֵאֲלָפִים אֵין מוֹתָחִים חוּט
כִּנְגַּדוֹ עַל פְּנֵי אוֹרֶךְ כָּל הָעִיר אִם יֵשׁ בָּאֲרֶכָה יֹתֵר מֵאֲלָפִים
שָׂאז מָה שֶׁהוּא חוּץ לֵאלֶפֶים בְּאוֹרֶךְ הָעִיר כִּיוֵּן שֶׁמִּקּוֹם
הַחֶלֶק שְׁכֵנֵגוֹ אֵינוֹ מוֹבִלֵעַ בְּתוֹךְ תַּחֲסוֹם בָּתִּים הַיּוֹצְאִים כִּנְגַד
רֹאשׁ הָעִיר הִרִי הִיא עוֹלָה לוֹ מִכָּלֵל אֲלָפִים שֶׁל תַּחֲסוֹם שֶׁבֶת
לְפִי שְׂאִינוֹ נִחְשָׁב מִכָּלֵל הָעִיר אֲבָל מִקּוֹם הַחֶלֶק שֶׁבְּתוֹךְ
אֲלָפִים לְבָתִּים שְׁכֵנֵג רֹאשׁ הָעִיר הוּא נִחְשָׁב מִכָּלֵל הָעִיר
וְהַדְרִים כִּנְגַּדוֹ מוֹדְדִים אֲלָפִים חוּץ מִמֶּנּוּ דִּהְיִינוּ כִּנְגַד בֵּית
הָאֲחֵרוֹן מִבָּתִּים הַיּוֹצְאִים כִּנְגַד רֹאשׁ הָעִיר:
* * *
כָּל בֵּית שְׂאִינוֹ עֲשׂוּי לְדִירָה אִם דְּרִים בּוֹ מִצְטָרֵף לְעִיר
אִם הוּא בְּתוֹךְ שִׁבְעִים אָמָה וְשִׁירִים לְעִיר כְּגוֹן בֵּית
הַכִּנְסָת שִׁישׁ בּוֹ דִּירָה לְחֹזֶן הַכִּנְסָת וּבֵית עֲבוּדָה זֶה שִׁישׁ בּוֹ
דִּירָה לְכַהֲנִיָּה וְהָאֲרוֹנוֹת שֶׁל סוֹסִים וְהָאוֹצְרוֹת שֶׁל תְּבוּאָה
שִׁישׁ בָּהֶן דִּירָה לְהַשׁוּמֵר.
וְכֵן בֵּית הַקְּבֻרוֹת שֶׁהַשׁוּמֵר דֵּר בְּמַחֲצוֹתָיו אֵף עַל פִּי שְׂאִין
שֶׁם בְּנִין מִיּוֹחַד לְהַשׁוּמֵר שֶׁבִּנְיָן הַמִּיּוֹחַד לְכָךְ בֵּית גָּמוֹר הוּא
וְאִפְּלוֹ אֵין דְּרִים בּוֹ עֵתָה מִצְטָרֵף לְעִיר אִם יֵשׁ בּוֹ ד' אָמוֹת
עַל ד' אָמוֹת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.
וְכֵן גִּשְׁרֵי שִׁישׁ בּוֹ דִּירָה לְהַמּוֹכֵס כְּגוֹן שִׁישׁ לוֹ כְּתָלִים תַּחְתּוֹ
אֵלָּא שֶׁהִכִּיפָה חִלּוּלָה וְיֵשׁ בְּכָתָלִים פִּילוּשׁ שִׁיעֲבָרוּ שֶׁם הַמִּים
וְהַמּוֹכֵס דֵּר בְּכָתָלִים אֵלּוּ.
(וְכֵן) ג' מַחֲצוֹת אֵף עַל פִּי שְׂאִין עֲלֵיהֶם תִּקְרָה (וְדִרִים
אֲבָל בֵּית אֶחָד אִפְּלוֹ גָּדוֹל הִרְבָּה אֵין לוֹ דִּין עִיר לִתֵּת לוֹ
ע' אָמָה וְשִׁירִים כְּעִיר אִם אֵינוֹ עוֹמֵד בְּתוֹךְ ע' אָמָה וְשִׁירִים
לְעִיר:
* * *
זֶה בֵּית קְרוֹב לְעִיר [ב]ע' אָמָה וּבֵית שְׁנֵי קְרוֹב לְרֹאשׁוֹן
בְּע' אָמָה וּבֵית ג' קְרוֹב לְב' בְּע' אָמָה וְכֵן עַד מֵהַלֵּךְ כְּמָה
יָמִים הִרִי הַכָּל כְּעִיר אַחַת וְכִשְׁמוֹדְדִים מוֹדְדִים מִחוּץ לְע'
אָמָה מִבֵּית הָאֲחֵרוֹן.

50 בין החיצונים מה לנו למרחק שבין החיצונים.
 51 ואינן דומים לעיר העשויה כקשת שאם יש בין ב' הראשים
 52 ד' אלפים אינן מצטרפים זה עם זה לפי שאי אפשר לראות
 53 כאילו הקשת מובלע במקום היתר בין הראשים שהרי
 54 הקשת הוא גדול מהיתר לפיכך אם כפר האמצעי הוא גדול
 55 מהמרחק שבין החיצונים אין רואין אותו כאילו הוא מובלע
 56 ביניהם ומודדים לכל אחד לעצמו.
 57 ואף על פי שאין ממנו לכל אחד מהם יותר מאלפים אינו
 58 מצטרף עמהם (אם יש בין החיצונים ד' אלפים) ואינן דומים
 59 לעיר העשויה כקשת שאם אין מקשת לאמצעית היתר יותר
 60 מאלפים מצטרפים הראשים זה עם זה ונעשה הכל עיר אחת
 61 (אפילו יש ביניהם יותר מד' אלפים) לפי שהמהלך ביתר
 62 מראש זה לראש זה הוא מהלך בהיתר כאילו מהלך בבתי
 63 הקשת כיון שהיתר הוא מובלע בתחומן משא"כ כאן
 64 שהמהלך מחיצון לחיצון אף אם תחשבהו כאילו מהלך דרך
 65 האמצעי הואיל והוא מובלע בתחומיו אינו מהלך בהיתר
 66 (שאפילו אם אין מחיצון לחיצון יותר מאלפים, מכל-מקום
 67 כיון שגם אם היה מהלך דרך האמצעי לא היה זה מועיל
 68 לו שלא יהיה זה עולה לו מן המדה שיהא יכול לילך עוד
 69 אלפים חוץ לחיצון לכן גם עכשיו שמהלך שלא בדרך
 70 האמצעי הרי זה עולה לו למדת תחומו משא"כ בעיר
 71 העשויה כקשת שאם היה מהלך דרך בתי הקשת לא היה
 72 זה עולה למדת תחומו לכן גם כשמהלך ביתר אינו עולה לו
 73 במדתו הואיל והוא מובלע בתחום הקשת).
 74 * * *
 75 ומטעם זה אם יש מאמצעי לחיצונים יותר מאלפים שאין
 76 רואין אותו כאילו הוא מובלע ביניהם אין החיצונים
 77 מצטרפים זה עם זה אפילו אין ביניהם ד' אלפים כל שיש
 78 ביניהם יותר מקמ"א ושליש ואינן דומים לעיר העשויה
 79 כקשת שאם אין בין ב' הראשים ד' אלפים מצטרפים זה עם
 80 זה אע"פ שיש בין יתר לקשת יותר מאלפים לפי שאם היה
 81 רוצה היה יכול לילך דרך בתי הקשת כמו שנחבאר למעלה
 82 משא"כ כאן שאין בתים לחברם.
 83 ויש אומרים שאף שאין מהאמצעי לחיצונים אלפים אין
 84 רואים אותו כאילו הוא מובלע ביניהם אלא לענין
 85 שהחיצונים מצטרפים זה עם זה ועם האמצעי אבל האמצעי
 86 מודדים לו אלפים מחומתו לפי שאם נראה אותו כמובלע
 87 ועומד בין החיצונים יפסיד כל כך לרוח השנית שאינה לצד
 88 החיצונים (ולענין הלכה בדברי סופרים הלך אחר המיקל
 89 ומודדים להאמצעי אלפים מחוץ לחיצונים ואף על פי כן
 90 לא הפסיד לרוח השנית):
 91 יג עיר שיושבת על שפת הנחל שרוב העתים הוא יבש
 92 שאינו מלא אלא בשעת הגשם אם יש לפניו מצבה
 93 רוחב ד' אמות על שפת הנחל כדי שיעמדו עליה וישתמשו
 94 בנחל נמצא הנחל בכלל העיר ומודדים לה אלפים אמה
 95 משפת הנחל הב' ונעשה הנחל כולו מכלל העיר מפני
 96 המצבה הבנויה בצדו ואם אין במצבה רוחב ד' אמות אין
 97 תשמישם עליה בנחל נוח מפני שמתיראים שלא יפלו בנחל
 98 ואין מודדים להם אלא מפתח בתים החיצונים הסמוכים

1 ביניהם או שנשארו מבית גמור) חשובות כבית גמור אם
 2 גבוהות י' טפחים והוא שיהא בהן ד' אמות על ד' אמות
 3 וכן ב' מחיצות שיש עליהן תקרה ומעזיבה (וג' מחיצות
 4 שיש עליהן תקרה ומעזיבה אף על פי שאין דרים שם בית
 5 גמור הוא) אבל ב' מחיצות שאין עליהם תקרה אע"פ
 6 שדרים ביניהם וכן השוכן והבור ושיח ומערה אע"פ שדרים
 7 בהן אין דירתן כלום ואינן מצטרפים לעיר.
 8 ואם יש בנין על פני המערה הרי כל המערה חשובה דירה
 9 ע"י בנין שעל פיה ואין מתחילין למדוד אלא מסוף המערה
 10 אם הבנין הוא בתוך שבעים אמה לעיר והוא שיש בו ד'
 11 אמות על ד' אמות ואם אין בו ד' אמות המערה משלימתו
 12 לד' אמות אם יש בו רוב הד' אמות:
 13 * * *
 14 ט בית הבנוי בים שעשוי לפנות בו את הכלים שבספינה
 15 מצטרף לעיר אם הוא בתוך ע' אמה ושיריים אבל הבית
 16 שבספינה העומדת סמוך לעיר אינו מצטרף לעיר מפני
 17 שאינו קבוע שם שפעמים הוא בתוך [ע' אמה] לעיר ופעמים
 18 שאינו.
 19 וכן הבורגנין שעושין שומרי הפירות בגנות ופרדסים או
 20 שומרי העיר חוץ לעיר אינן מצטרפין עמהם מפני שהם
 21 עראי מפני הגנבים ומפני הגשמים ששוטפים אותם אם הוא
 22 מקום שמצויים בו גנבים או גשמים ששוטפים הבורגנים
 23 אבל במקום שאינן מצויין הרי אלו מצטרפין לעיר ויכול
 24 להלך אפילו כמה פרסאות על ידי בורגנין המובלעין זה
 25 בתוך ע' אמה של זה וכן בכל אלו שמצטרפין לעיר:
 26 י בית שאין ברחבו ד' אמות אף על פי שארוך מאד אינו
 27 נקרא בית:
 28 יא היו ב' עיירות זו סמוכה לזו קמ"א אמה ושליש (ועוד
 29 דבר מועט) כדי שיהיה ביניהן ע' אמה ושיריים לזו וע'
 30 אמה ושיריים לזו חשובות שתיהן כעיר אחת ונמצאת כל
 31 עיר מהן מהלכת את כל העיר השניה וחוצה לה אלפים אמה
 32 וכן חומת העיר שנפרצה מב' רוחותיה זו כנגד זו וחרבו
 33 הבתים שביניהן עד שנעשו כב' עיירות אם אין ברוחב מקום
 34 החלק אלא קמ"א אמה ושליש דינו כסתם.
 35 אבל בית אחד אפילו גדול הרבה מאד אע"פ שאין בינו
 36 לעיר קמ"א אמות אינו מצטרף עמה עד שיהיה לה בתוך
 37 שבעים אמה ושיריים לפי שאין נותנים שום עיבור לבית
 38 אלא לעיר בלבדה:
 39 * * *
 40 יב היו שלשה כפרים משולשים כשלש רגלי הקנקן אם
 41 אין בין האמצעית לכל אחד מהחיצונים יותר מאלפים
 42 אנו רואין אותו כאילו הוא מובלע ביניהם ואם כשהיה
 43 מובלע ביניהם לא היה ממנו לכל אחד מהחיצונים יותר
 44 מקמ"א אמה ושליש והרי כולם כעיר אחת הרי הם עכשיו
 45 ג"כ כעיר אחת ומודדים להם אלפים לכל רוח מחוץ
 46 לשלשתן ואפילו אם יש בין החיצונים יותר מד' אלפים אמה
 47 מצטרפים זה עם זה אם האמצעי הוא גדול כל כך עד שאם
 48 היה מובלע בין החיצונים לא היה ממנו לכל אחד מהם יותר
 49 מקמ"א ושליש שכיון שאנו רואים כאילו האמצעי מובלע

שצ"ו.

ואם יש שם ג' חצרות של ב' ב' בתים קבועים של אבן או של נסרים הרי אלו עושין את כל האהלים קבע ויש להם דין עיר ומרבעים אותה ונותנים לה אלפים לכל רוח כשאר העיירות.

עיר שהוקפה ולבסוף ישבה אם אינה מיושבת כולה עד החומה כשבא למדוד תחומיה לא ימדוד מהחומה אלא מחוץ לע' אמה ושיריים מהבתים שהחומה היא כאילו אינה לפי שע"י החומה לא נעשה ההיקף שבתוכה כד' אמות הואיל ולא הקיפוה לדירה ומכל מקום אם יש בחומה בית דירה והיא בתוך ע' אמה ושיריים לישוב בתי העיר מודדים מחוץ לע' אמה ושיריים מבית דירה זה כמו שנתבאר למעלה אבל אם ישבה ולבסוף הוקפה הרי זה הוקף לדירה ומודדים מחוץ לשבעים מחומתה בכל ענין:

לנחל ונמצא הנחל נמדד מן האלפים שלהם ויש להסתפק אם בכל מקום שמשתמשים שם בני העיר בתשמיש נוח נתחיל למדוד משם:

* * *

יד יושבי צריפים דהיינו שיושבים באהלים שעושין מהוצין וערבה ואינן קבועים במקום אחד אלא יושבים כאן זמן מה עד שיכלה המרעה ואח"כ הולכים למקום אחר מודדים לכל אחד ואחד מפתח אהלו ואע"פ שכל אהלים סמוכים זה לזה אין מודדים מאהל החיצון כמו בעיר שמודדים מבית החיצון אע"פ שאינה מוקפת חומה שכיין שאין האהלים קבועים אין להם דין עיר.

ומכל מקום אם הם מוקפים כולם במחיצה גבוה י' טפחים או בחריץ עמוק י' טפחים שהוא נחשב כמחיצה הרי כל ההיקף נחשב כד' אמות אם הוקף לדירה כמו שנתבאר בסי'

לְקוּטֵי תוֹרָה שִׁיר הַשִּׁירִים – הַפְרָשָׁה הַחֲסִידִית

כִּי בְהִיוֹתָ נְקוּדוֹת הֵם כְּמוֹ עֲנִיָּיִם נִפְרָדִים, לְהִיּוֹת תַּחֲלָה מִמֶּשֶׁה לְמַעַלָּה רִשְׁפִּי אֵשׁ כִּי, וְאַחֵר כִּף מִיָּם כִּי²². וְהִיָּינוּ בְהִיּוֹת הָאֶהָבָה בְּקִרְיוֹת הֵם "עֲנַפֵּינִי מִתְּפָרְדִּין" כִּי, אֲבָל בְּהַתְּלַהֲבוֹת וְהַתְּלַהֲטוֹת הָאֶהָבָה, הִנֵּה נַעֲשׂוּ בְּבַחֲנִית הַתְּכַלְלוֹת זֶה בְּזֶה. וְעַל זֶה נֶאֱמַר (קֹהֶלֶת ד, יב): "וְהַחוּט הַמְּשׁוּלָּשׁ כִּי"²³.

ב. וְהִנֵּה כְּתִיב (שִׁיר הַשִּׁירִים א, יא): "תּוֹרִי זָהָב נַעֲשֶׂה לָךְ עִם נְקוּדוֹת הַכֶּסֶף"¹⁹. פִּירוּשׁ: שְׁבַחֲנִית סָגוּל זֶה הוּא בְּבַחֲנִית "נְקוּדוֹת"²⁰, הוּא בְּבַחֲנִית "כֶּסֶף" – בְּבַחֲנִית אֶהָבָה שֶׁל קִרְיוֹת. אֲבָל בְּבַחֲנִית וּמַעֲלַת הַזָּהָב עַל הַכֶּסֶף, שֶׁהוּא בְּבַחֲנִית "רִשְׁפִּי אֵשׁ" כִּי, נַעֲשֶׂה נְקוּדוֹת אֵלּוּ בְּבַחֲנִית "תּוֹרִים", כְּמוֹ "רֹאשׁ תּוֹר" בְּגִמְרָא – בְּבַחֲנִית מְשׁוּלָּשׁ. דְּהֵיָּינוּ, לְהַמְשִׁיךְ קוֹיִן לְנְקוּדוֹת אֵלּוּ²¹.

(19) [ענין רבות נשא, סוף פרשה י"ג].

(20) [מפורדות זה מזה בסגול"ה – תקס"ד].

(21) [מדיקדים הן זה בזה ונתאחדו יחד] – תקס"ד.

(22) [אין בהאבה שום תערובות מיראה, וביראה אין מבחנת האהבה – תקס"ד].

(23) [לא במהרה יתקן].

[וענין מענין "תורי זהב" נשאו (קמ"ג סוף עמוד ב'. ודף קמ"ב סוף עמוד א'). בענין "מי זהב" (קל"ה, ב'). ובפרשת האזינו (דף רצ"ב סוף עמוד א'). תולדות (קמ"ה, ב').

בענין "הנחמדים מזהב": בפרשת נח (ע"א, ב') (מאי "ויפוז" – אנהירו בחמידו דכולא, כמה דאת אמר: הנחמדים מזהב ומופז רב" – יחל אור עמוד עב). ויחי (רמ"ז, א') (על פסוק "ותשב באיתן קשתו ויפוז כו" כמו שאמר בפרשת נח דף עא, ב' כ"ל – יחל אור שם). וירש פרשת קרח (קעג, א. וראה אור התורה פרשת וישב (בראשית כרך ב, רנג, ב בפירוש הרמ"ז שם). האזינו (רצ"ה, ב'). ובפרשת תרומה (קמ"ח, א'): דוידאי זהב סליק יתיר כו'. הובא ב"פרדס" שער י' פרק ג'.

וענין מה שנתבאר מענין האהבה שבהתלהטות, שהיא בחינת קמעלית זהבה: בדבור המתחיל "ועשית ציץ זהב טהור" (תורה אור תצוה פג, א). ובדבור המתחיל "ויזשט המלך לאסתר את שרביט הזהב" (תורה אור מגלת אסתר צד: כי שרביט הזהב הוא המשכת אור אין סוף ברוך הוא והוא

הוא חיות כל העולמות כמו שכתוב את שרביט הזהב וחיזה". הובא ביהל אור עמוד עג). ובפרשת מלך, בדבור המתחיל "כי עמך מקור חיים" (תורה אור לד, ד: "שכל המשכות מלעילא לעילא מריש כל דרגין הוא על ידי בחינת זהב". הובא ביהל אור עמוד עג. וראה תורה אור לה א). ובפרשת בהעלותך, בדבור המתחיל "ראיתי והנה מנורת זהב" (לה, ג"ד). ובפרשת בהר, בדבור המתחיל "כי תבאו כו' ושבטה הארץ" (מ, א). ובפרשת שלח ובביאורו על פסוק "והיה לכם לציצית" (ג, ד). ובפרשת תשא, על פסוק "שמאלו תחת לראשי" (תורה אור פו, ב). וב"ספר של בינונים" פרק נ'. ומענין התפלות המדות: בפרשת תולדות, בביאור על פסוק "מים רבים" בענין "דבקה של שלש שלש דבקה כו" (תורה אור יח, א). ובביאור על פסוק "וקבל היהודים" בסופו (תורה אור מגלת אסתר). ובפרשת ואתחנן על פסוק "וידעת היום" (ה, א).

ומה שנתבאר בסמוך בענין ב' תורים – ב' תורות כו', יש לומר שהן עצמן בחינת ז' ב' ב' שהן בהתפלות.

וענין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "כי ההרים ימושו", בענין "ואגודתו על ארץ כו'": "ואגודתו" היינו גם כן בחינת התפלות (לעיל תצא מ, ד).

וענין עוד מענין "תורי זהב" בזהר חלק א': בראשית (דף א', ע"ב) (ובגין אינו רבין דעלמא, אשתויב עלמא לקבליהו, תורי זהב נעשה לך אינו נוסקין רבין עולמין". הובא באור התורה תרומה עמוד א' תמוז). וירא (צ"ז, ב')

8 "הבֵּלָא סְלִיק לְעֵילָא כ"י²⁴, בְּחִינַת גְּבוּרוֹת וְהִסְתַּלְקוֹת,
9 הוּא בְּחִינַת "רִשְׁפֵּי אֵשׁ" – מַעֲלַת הַזֹּהֵב עַל הַכֶּסֶף²⁵,
10 מַעֲלַת הָאֱהָבָה כ"ה²⁶ – נַעֲשֶׂה וְנִמְשָׁךְ בְּחִינַת "תּוֹרִים"
11 לְבְּחִינַת "נִקּוּדוֹת" אֵלּוּ, וְנַעֲשֶׂה מֵהֶם קוּיִן – בְּהַתְּפַלְלוֹת
12 הַנִּקּוּדוֹת זֶה בְּזֶה. וְכָל זֶה בְּבְּחִינַת "לְחִיּוֹת", שֶׁהוּא מְקוֹם
13 מוֹצֵא הֶבֶל הַדִּיבּוּר כ"ו, כִּי "הֶבֶל סְלִיק לְעֵילָא"²⁶ :

ד"ה נאו לחייד בתורים, שיר השירים

1 וְהִנֵּה, כְּמוֹ שְׂבִיחַנַּת נִקּוּדַת סְגוּלָּה הֵם ב' בְּחִינּוֹת – סְגוּלָּה
2 וְסְגוּלָּתָא, דְּהֵיִינוּ מִמְּטָה לְמַעְלָה וּמִמַּעְלָה לְמַטָּה, בֵּין
3 בְּבְּחִינַת "תּוֹרִים", הֵם גַּם בֵּין ב' תּוֹרִים – מִמְּטָה לְמַעְלָה
4 וּמִמַּעְלָה לְמַטָּה. וְהֵם ב' בְּחִינּוֹת תּוֹרוֹת – תּוֹרַת שְׂבִיחַת
5 וְתּוֹרַת שְׂבִיחַת פֶּה.

6 וְזֶהוּ "נֵאוּ לְחִיּוֹת בְּתוֹרִים כ"ו" – פִּירוּשׁ: "לְחִיּוֹת" – לְחִי
7 עֲלִיּוֹן וְלְחִי הַתַּחְתּוֹן, מְקוֹם מוֹצֵא הֶבֶל הַדִּיבּוּר. כִּי

וְעֵינֵינוּ מֵה שֶׁכָּתַב הַרִמ"ז פְּרִשְׁת פִּנְחָס (דף רט"ו) בְּדִבּוּר הַמִּתְחִיל "הֵאֵי
אוֹמְרָה" בְּעֵנֵינוּ "אמ"ר).

26 (עֵינֵינוּ מֵה שֶׁנִּתְבָּר מַעֲנִין הֶבֶל הַדִּיבּוּר, בְּדִבּוּר הַמִּתְחִיל "בִּיּוֹם
הַשְּׁמִינִי עֲצַרְתָּ" (פד, ב). וְעֵינֵינוּ ב' עֵינֵי חַיִּים" שֶׁעַד הַעֲקוּדִים, פֶּרֶק א'. וְעֵינֵינוּ
בְּזֶה: חֶלֶק ג', בְּפִרְשֵׁת תִּזְרִיעַ, מ"ז, ב' (נִתְבָּר בְּאֲרוֹכָה בְּבִאוּרֵי הַזֶּהר
לְהַצְמַח צֶדֶק בְּכָר ב עַמּוּד תַּחְצוֹ). חֶלֶק ב': שְׁמוֹת, ג', א'. וְכִי "מִקְדָּשׁ מִלֵּךְ"
(שם).

על פסוק "וקול התור". ויקרא (דף ד' עמוד ב') (דפירש בזהר פֶּרֶשֶׁת
וְקָרָא דְתוֹר נִקְרָא תּוֹרָה שְׂבִיחַת פֶּה" – אור התורה שיר השירים עמוד שמא).

24 (הֶבֶל עוֹלָה לְמַעְלָה. רֹאה שְׂבִיחַת לז, א).

25 (וְעֵינֵינוּ מֵה שֶׁנִּתְבָּר בְּפִרְשֵׁת אַחֲרֵי, בְּדִבּוּר הַמִּתְחִיל "כִּי בִיּוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר"
(לְעֵיל אַחֲרֵי כה, ג): הֶבֶל הֶלֶב – אוֹתִיּוֹת לְהַב כ"ו. וְגַם הוּא כָּלּוּל
מִכָּל ג' בְּחִינּוֹת אַמ"ר (רֹאה בְּאוּרֵי הַזֶּהר לְהַצְמַח צֶדֶק בְּכָר ב עַמּוּד תַּחְצוֹ
בְּשֵׁם הַפֶּרֶדֶס).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

תורת חיים

25 הַמִּשְׁמַח אֲלֵכִים וְאִנְשִׁים הוּא שְׁמַעוֹרֵר כָּל בְּחִי' הַהֶעֱלֵם
26 דַּמְקִיף דְּרַצוֹן וְתַעֲנוּג וְחַכ' שֶׁנֶּק' סוּד הוִי"ה שְׁלֵמַעְלָה
27 מֵאוּר דְּרַצוֹן וְתַעֲנוּג שֶׁנִּמְשָׁךְ בְּחַי' בְּרֻכּוֹת בִּשְׁם הוִי"ה
28 שֶׁנֶּק' חַיִּי שְׁעָה לְבַד וְע"כ בַּעֲסַק הַתּוֹרָה נִמְתַּק כָּל דִּין
29 קֶשֶׁה בִּיּוֹתֵר כְּמוֹ בְּרֵכָה כו' דְּלֹא פִסַּק פּוֹמִיָּה כו' (ב"מ
30 פו, א) וְכַמ"ש (דְּבָרִים ל, כ) כִּי הֵיא חַיִּיק וְאוּרֵךְ יִמִּיךְ
31 כו' חַיִּי עוֹלָם וְאִין קִטְרוּג יִכּוֹל לַעֲלוֹת בְּמִקּוֹם תּוֹרָה
32 שְׁהֵרִי עֲבִירָה מִכְּבָה מִצּוּה וְאִין עֲבִירָה מִכְּבָה תּוֹרָה
33 כִּידוּעַ (בְּסוּטָה כֹּא, א) וּמִבּוּרָא בְּמ"א (בַּעֲנִין יַעֲקֹב
34 מִשְׁמַח בְּמִרוֹם כו'). אַךְ בְּאֵמֶת גַּם הַתּוֹרָה נֶק' לַחֵם
35 כַּמ"ש (מִשְׁלֵי ט, ה) לִכּוֹ לַחֲמוֹ בְּלַחְמֵי שֶׁהֵן ב' מִינֵי
36 לַחֵם תִּשְׁבֹּכ' וְשִׁבְע' לַחֵם מִן הַשְּׁמִים וְלַחֵם מִן הָאָרֶץ
37 וְהוּא שְׁתֵּי הַלֶּחֶם דְּשִׁבְעוֹת וְכַתִּיב (תְּהִלִּים מ, ט)
38 וְתוֹרַתְךָ בְּתוֹךְ מַעֵי וְכֵן (שִׁם קִיט, נ) כִּי אִמְרַתְךָ חִתִּינִי
39 כו' אַךְ לַחֲמָה שֶׁל תּוֹרָה לְמַעְלָה הִרְבָּה מִלַּחֵם דְּקִרְבָּנוֹת
40 לְהִיּוֹתָה בְּבַחֲרֵי פְּנִימִי וְעֲצָמוֹת דְּאוּר הַח"ע הַקְּדוּמָּה
41 כְּנ"ל רַק שִׁירְדָּה לְמַטָּה לְתַקֵּן לַעֲה"ד טו"ר כו' וְגַם
42 בְּמִאֲכָל דְּלַחֵם דְּתוֹרָה אִמְר (דְּבָרִים ח, ג) כִּי לֹא עַל
43 הַלֶּחֶם לְבַדּוֹ יִחִיָּה הָאָדָם כִּי עַל כָּל מוֹצֵא פִי ה' כו' וְהוּא
44 בְּבַחֲרֵי הַדִּבּוּר וְהַקְּרִיאָה בְּפֶה בְּאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה שְׂבִיחַת
45 שֶׁנֶּק' מוֹצֵא פִי ה' כו' וְהֵיא הַקְּרִיאָה בְּנִגּוּנוֹת וְטַעֲמִים
46 שֶׁנֶּק' שִׁיר וְרִנְנָה דְּאוּרִייתָא וְהוּא בְּחַי' פְּנִימִית הַעֲנַג
47 בְּבַחֲרֵי מִקְיָף דְּתַעֲנוּג דַּח"ע דְּתוֹרָה שֶׁלֹּא יוֹכֵל לְבֹא
48 בְּאו"כ (כְּשִׁיר שֶׁהוּא עָגוּל כו' וְכַמּוֹ שִׁיר הַתַּחְתּוֹן

1 (יח) וְזֶהוּ עֵיקַר הַטַּעַם לְמָה שֶׁתִּיקְנוּ אַכְה"ג לּוֹמֵר
2 פִּסְד"ז שֶׁהוּא הַשִּׁיר וְהַשְּׂבִיחַ לְשֵׁם הוִי"ה
3 דְּאֲצִי' שְׁעוֹלָה מִבְּחִי' אֲלֵכִי' כְּדִי שִׁיּוּמֶשֶׁךְ עִי"ז מִשֵּׁם
4 הוִי"ה מִמְּקוֹר הַתַּעֲנוּג וְרַצוֹן הַפְּשׁוּט בְּחַכ' וּמִדּוֹת בְּחַי'
5 בְּרֻכּוֹת דְּתַפְלָה ב"א בְּא"י כו' (כַּמ"ש בְּמ"א בַּעֲנִין הַלֵּל
6 וּבְרֵכָה וְהוֹדָאָה כו') וְהִנֵּה מִבּוּרָא לְמַעְלָה שִׁישׁ יִתְרוֹן
7 מַעְלָה בֵּינֵינוּ הַמִּשְׁמַח יוֹתֵר מִן הַמֵּאכֵל דִּיתְרוֹן תּוֹס' אוּר
8 בִּשְׁם הוִי"ה בְּאֲמַצְעוֹת הַקְּרִבָּן אֵינוֹ אֵלָּא בְּחַכ' וּמִדּוֹת
9 שְׁמַאִין תַּמְצָא בְּצִמְצוּם דְּמִזֵּל וְנוֹצֵר כו' אֲבָל עִי"ז נִיסוֹךְ
10 חַיִּין מַעוֹרֵר סוּד הוִי"ה מִבְּחִי' הַהֶעֱלֵם דְּעֲצָמוֹת אוּר
11 הַכְּתָר שְׁלֵמַעְלָה מִמְּקוֹר הַחַכ' וְהוּא מְקוֹר כָּל רַצוֹן הַטוֹב
12 בִּיתֵר הִרְבָּה מִמֵּדַת הַטוֹב בַּעֲנַג וְרַצוֹן דְּחַכ' שְׂבִיחַת מִצַּד
13 הַמֵּאכֵל בְּרִיחַ וְטַעַם שְׂבִי כו' וְע"כ גַּם הַשִּׁיר שְׁעַל
14 הַקְּרִבָּן שֶׁהוּא הַתַּעֲנוּגוֹת הַתַּעֲנוּג דְּחַכ' וּמִדּוֹת אֵינוֹ אֵלָּא
15 עִי"ז הַיִּין הַמִּשְׁמַח שְׁעִי"ז יוֹמֶשֶׁךְ גַּם הַרַצוֹן הַטוֹב
16 שְׂבִיחַכ' וּמִדּוֹת לְמַטָּה לְהַמְתִּיק כָּל דִּין קֶשֶׁה וְזֶהוּ יִתְרוֹן
17 הַשִּׁיר שְׁעִי"ז חַיִּין הַמִּשְׁמַח יוֹתֵר מִן הַשִּׁיר שְׁמַצַּד הַתַּעֲנוּג
18 עֲצָמוֹ (וְכַמ"ש בְּמ"א ע"פ וִיין יִשְׁמַח כו' לְהַצְהִיל פְּנִים
19 כו'). וְזֶה יוֹבֵן יִתְרוֹן מַעֲלַת הַתּוֹרָה עַל הַתַּפְלָה
20 שֶׁהַתַּפְלָה נֶק' קְרִבָּן בְּהִמָּה בְּהַעֲלָא דְנִה"ט כו' הַגַּם
21 שֶׁנֶּק' רִיחַ נִיחַח לְהוִי"ה לְהַמְשִׁיךְ מִמְּקוֹר הַרַצוֹן
22 וְהַתַּעֲנוּג שְׂבִיחַ הוִי"ה בְּחַכ' וּמִדּוֹת בְּחַי' בְּרֻכּוֹת וְהוּא
23 עִי"ז הַשִּׁיר דְּפִסְד"ז שְׂאוֹ הַלְלוּיָהּ לְהַלֵּל לְשֵׁם הוִי"ה
24 כְּשִׁיר עַל הַקְּרִבָּן כְּנ"ל אַךְ בַּעֲסַק הַתּוֹרָה שֶׁנֶּק' יִין

16 דתשב"כ כמ"ש מכנף הארץ כו' (והוא מ"ש חכמות
17 בחוץ דק"נ בהיפוך החשך לאור בלילה שתתן טרף
18 רפ"ח כו' תרונה ברינה ושיר להוסיף אור בח"ע לפי
19 שנכנס יין יצא סוד הוי"ה דתשב"כ המוסתר בשם
20 אלקים שבתשבע"פ ממקור התענוג הנעלם שלמעלה
21 מענג שברצון וחכ' ומדות דשם הוי"ה שבתשב"כ כנ"ל
22 וד"ל) והוא ניסוך היין בשיתין דמזבח לתהום להעלות
23 למ"ת שנק' מי בוכים כענין ויין למרי נפש (משלי לא,
24 ו) כמ"ש במ"א לחברם במ"ע שז"ש חכמות בחוץ כו'
25 (ולמעלה מזה היה ניסוך המים בחג כמ"ש (ישעיה יב,
26 ג) ושאתם מים בששון כו' כמ"ש (יואל ד, יח) ומענין
27 מבית ה' יצא כו' שהיו מעלין מי השילוח בשיר שזהו
28 כמו לע"ל בעוה"ב למעלה גם מסודות התורה שנק' יין
29 וד"ל) והוא התשובה שקדמה לתורה וזהו ענין ריח
30 הקטרת כמ"ש במ"א:

ותלד עדה את יבל

1 דמלאכים שהוא התענוג שבבחי' מקיף בעגול כו') כמו
2 (משלי ח, ל) ואהיה אצלו (אצלו ממש) שעשועים כו'
3 וע"י השיר הזה עולה הלחם דתורה להיות ממנו אור
4 וחיות לאדם העליון דאצי' הרבה יותר מריח והטעם
5 שבמאכל הקרבן דבהמה בתפלה כו'. אמנם בזה יש
6 יתרון מעלה בתשבע"פ מל' קרינן לה אע"פ שמקבל
7 מתושב"כ כשם אלקים משם הוי"ה בחי' ב"ן שמקבל
8 ממ"ה כו' שנק' יין המשמח והוא כשהתורה נק' יין כי
9 בינה יתירה ניתנה באשה יותר מבאיש והוא בחי'
10 פנימית בינה בסודות וטעמים כמו יין המשומר כו'
11 שלמעלה מן הח"ע דתשב"כ כו' כמ"ש (משלי יב, ד)
12 א"ח עטרת בעלה (ירמיה לא, כא) נקבה תסוכב גבר
13 (והוא בחי' אלקים שלמעלה משם הוי"ה כמ"ש (משלי
14 כה, ב) כבוד אלקים הסתר דבר כנ"ל) וזהו ובלילה
15 דוקא שירה עמי שיר דנוק' שעולה למעלה משירות

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

דרך מצותיך

24 הוא מהו"ע ית' כמו שהוא בעצמותו פשוט בתכלית
25 הפשיטות ואין השינוי בו אמיתי ח"ו כנ"ל וכיון שכן
26 משארז"ל בספרי ולא למדותיו, ר"ל להמדות בעצמן
27 שאינן אלוה כלל אלא נאצלים ואסור לנו להתפלל
28 אליהן כי אין בידן להועיל לנו שהן רק כלים וכמ"ש
29 היתפאר הגרזן כו' ואפי' להתפלל אליהן שהן יעוררו
30 רחמים עלינו לפני מהו"ע ית' אסור לנו וכמ"ש
31 הרמב"ם בעיקר החמישי שלו שאסור לנו לשומם
32 אמצעים ומליצים בינינו ובין הש"י אלא שיכנונו כל
33 המחשבות לנגדו ויתרחקו מזולתו כו' (ומה"ט גמגם
34 הגאון בעל המחבר ספר קרבן נתנאל ספ"ק דר"ה, על
35 החרוז שאומרים בנעילת יוהכ"פ, מדת הרחמים עלינו
36 התגלגלי ולפני קונך תחנתינו הפילי, דמדקאמר ולפני
37 קונך כו' הרי משים המדה לאמצעי בינינו ובין הבורא
38 ית', וזה אסור, ודבריו נכוחים ולפע"ד הי' ראוי לומר
39 אב הרחמים גלגל עלינו מדת הרחמים, ותו לא), אבל
40 מה דמשמע מרז"ל שצריך לכיון בהשמות, כמו באתה
41 חונן צריך לכיון ש' הוי' בניקוד פתח שהוא בחכמה
42 כו' כי פתח ל' פתיחו וגילוי והחכמ' היא ראשית
43 הגילוי כו', אין זה בכלל הקריאה למדותיו ח"ו, רק
44 למהו"ע ית' ממש, שהוא הנק' בשם הוי' בניקוד פתח
45 כשמתלבש בבחי' חכמה להשפיע חכמה באבי"ע
46 וכמאמר אתה חונן לאדם דעת כו', והאיך הוא, אם לא

1 ז) ועפ"מ שנת' יובן הקושי' הידוע דהנה בספרי אמרו
2 ע"פ מי כה' אלקינו בכל קראנו אליו,
3 אליו ולא למדותיו כו', ובמ"א ארז"ל וכי אפשר לידבק
4 בשכינה כו', אלא הדבק במדותיו כו', ועם היות כי יש
5 לחלק בין מצות הקריאה אליו להדביקות מ"מ עדיין
6 יקשה ממארז"ל מפני מה ישראל צועקין ואינן נענין
7 מפני שאין יודעין לכיון בשם, דלכאורה קשה כיון
8 שנצטוו לקרוא אליו דהיינו למהו"ע ית' שאינו נתפס
9 בשום אות ומדה א"כ מאי איכפת לן אם א"י לכיון
10 בשם שהשמות ענינם בספירות ומדותיו ית' שם אל
11 בחסד כו' שהוא למטה מטה ממהו"ע ית', והרי כל
12 ישראל קוראי' למהו"ע ית' ממש כמ"ש אליו כו', אך
13 הענין מובן עפ"מ ש"ל דיש הפרש גדול בין מדותיו ית'
14 להשמות, שהמדות אע"פ שהן מיוחדים בו ית' ונק'
15 אלהות מ"מ אינן מהו"ע ית' אלא שנאצלו ממנו וקדמם
16 ההעדר, משא"כ שמותיו ית' שהן מורים על מהו"ע ית'
17 ממש, ואף שאין הוראה זו על מהו"ע ית' ממש כמו
18 שהוא קודם התלבשותו במדותיו שאז אין שום שם
19 שיוורה עליו אלא שנתפס ברעיון הלב ובמחשבה ר"ל
20 שיוודעים מציאותו שיש מציאות זה ולא תפיסה והשגת
21 מהותו ח"ו דלית שום מחשבה תפיסא ב"י, אבל
22 השמות הן מורים על מהו"ע ית' כשמתלבש במדותיו
23 ונק' חכם וחסיד וגבור ודיין ורחמן כו', מ"מ עכ"ז הרי

24 אחר הגם שגם אז ביכולת המלך לפנות מעסק הנ"ל
25 וליתן לו הנדבה מאוצרותיו מ"מ לזה צריך בקשה רבה
26 וכשיראה המלך עוצם לבבו הנאמן איך שראוי ליתן לו
27 כו' משא"כ כשיבקש הנדבה מהמלך בשעה שהוא
28 באוצרותיו לא ידקדק כ"כ עמו כו', וזהו ענין מארז"ל
29 שאין יודעין לכוין בשם כו' שאם היו יודעין לכוין
30 בשם לכוין השם המורה על מהו"ע ית' כשמתלבש
31 באותו מדה שעל ידה צריך להתמשך בקשתם היו נענין
32 במהרה יותר ויותר מה"ט דאמרן, ונמצא מובן
33 שמארז"ל אליו ולא למדותיו, עם ענין לכוין בשם לא
34 סתרי אהרדי כלל, (ואמנם בחי' הדבק במדותיו ממש
35 כמארז"ל מה הוא רחום אף אתה רחום כו' הוא ענין
36 אחר שזהו בכלל מצות דביקות שהוא הנהגת האדם עם
37 הבריות וגם מצות ת"ת הוא מעין זה להתדבק בחכמתו
38 שבה שורה אא"ס כו' ועוד יש בפי' אליו ולא למדותיו
39 דהיינו למהו"ע ית' ממש כמו שהוא למעלה
40 מהתלבשות במדותיו והוא ענין מצות ק"ש שקדמה
41 לתפלה, ואפשר שגם בתפלה יש לכוין כן באמרו בא"י,
42 דאתה היינו למהו"ע כמו שהוא טרם התלבשותו
43 במדותיו, שאין שם המורה עליו רק באמרו אתה
44 לנוכח, והוי' הוא כמו שהוא מתלבש אח"כ במדה
45 ההיא שבברכה ההוא שם הוי' בניקוד פתח בחכמה,
46 ובצירי בבינה כו'):

שרש מצות התפלה

1 ע"י כלי החכמ' דאצי' שאא"ס מתלבש בה ומשפיע על
2 ידה חכמה בכל עולם האצילות, ואח"כ מלביש
3 השפעתו ע"י חכמה דבי"ע להשפיע החכמה בג"ע עד
4 שמשפיע גם בעוה"ז כו', והרי החכמה דאבי"ע היא
5 רק כגרון ביד החוצב בו לאא"ס המשפיע על ידה
6 וכשמשפיע בה אנו קורין לו חכם בחכמה וע"ז מורה
7 השם הוי' בניקוד פתח, ונמצא כשאומר בא"י חונן
8 הדעת, ומכוין שם הוי' בניקוד פתח, הוא קורא אליו
9 ית' ממש, אלא שמכוין לו ית' בהיותו מלוכב בכלי
10 החכמ' יען שאז דייקא הוא משפיע ענין ובקשה
11 שבברכה זו וכו' משא"כ אם יכוין באתה חונן בשם
12 הוי' בניקוד סגול שמורה על מהו"ע ית' כשמלוכב
13 בכלי החסד להשפיע חסד בעולם, הרי אז אין דרך
14 לבקשתו שהרי ע"י כלי הנ"ל אין האא"ס משפיע
15 חכמה כו', והגם שביד האא"ס המלוכב בחסד
16 להתלבש בחכמ' להשפיע לזה. מ"מ לזה צריך זכות
17 גדול ועצום, משא"כ כשקורא לו ית' להשפיע לו
18 חכמה כשאא"ס מלוכב במדת חכמה הוא פועל בקל
19 יותר, וכמשל המבקש דבר מהמלך, שאם אותו הדבר
20 שמבקש מהמלך היא אז ממש ביד המלך הוא פועל
21 בקל יותר כגון שמבקש נדבה מהמלך בשעה שהמלך
22 באוצרותיו וכסף וזהב לאין קץ מונח לפניו שיפעול
23 בקל יותר משיבקש זה בשעה שהמלך עוסק באיזו ענין

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ג

16 בשם הוי' כן נעשה למטה ג"כ וגם למטה צריך שיהי'
17 ביטול לאלק' ממש.
18 אך לב כסילים לא כן, והיינו שאינם מודי' שבכן ברא
19 את העולם אלא שאומרי' טומטם הוא העולם
20 שעזב ה' את הארץ ונעשה למטה בחי' העלם והסתר
21 גמור, וזהו כמ"ש ועם שונים אל תתערב, עם שונים
22 שאומרי' שני רשויות מי שברא טוב לא ברא רע, וכמו
23 שאמר ההוא מינא לאמימר מפלגא דלעילא דאהורמין
24 ומפלגא דלתתא דהורמיז, והיינו שאומרי' שלמעלה
25 הוא בחי' ביטול, וזהו רם על כל גוים ה' ששם הוי'
26 הוא אצלם בבחי' רוממות, אבל אינו משגיח למטה
27 כלל כי עזב הוי' את הארץ ועושים פירוד בין ש' הוי'
28 לש' אלקי', וזהו ג"כ חטא דור הפלגה היינו שמפליגין
29 ומפרידין בין ש' הוי' ושם אלקים. וזהו ולב כסילים
30 לא כן. וזהו פי' שאומרי' טומטם הוא העולם, והיינו

1 וזהו שפתי חכמים יזרו דעת, והיינו שדעת הוא בחי'
2 הכרה והרגשה באלקות איך שהוי' הוא האלקי'.
3 וזהו שמע ישראל הוי' אלקינו שהוא בחי' קבעומ"ש
4 על מא' אנכי הוי' אלקין שכולא חד ממש, ובחי' ה'
5 אחד קבלה על מאמר לא יהי' לך אלקי' אחרי' ששם
6 אלקי' אינו מסתיר כלל, ויזרו דעת היינו לשון נזר,
7 והיינו שיזרו דעת קאי על אמונה שהוא בחי' נזר
8 ועטרה לבחי' דעת, וכמ"ש אשת חיל עטרת בעלה,
9 בעלה הוא בחי' דעת וכמ"ש נודע בשערי' בעלה,
10 ואמונה היא בחי' נזר ועטרה לבעלה שהוא בחי' דעת,
11 לפי שדעת היא בחי' הכרה והרגשה באלק' שהוא
12 בחי' השגה ותפיסא. והנה באמת לית מח' תפיסא בי'
13 כלל ואינו נתפס כלל בהשגה אלא בבחי' אמונה כו',
14 וזהו שפתי חכמים יזרו דעת שהם מאמינים בני
15 מאמינים שבכן ברא את העולם, שכמו שעלה ברצונו

18 האדריכל, והיינו לפי שהפגם מגיע למעלה בבחי' ש'
19 אלקי' לפי שמשם אלקי' נעשה מקור לעולמות בבחי' גבול וע"כ הפגם מגיע שם יותר, לפי שבשם הוי' אין הפגם מגיע כ"כ לפי ששם הוי' הוא מהוה בבחי' מקיף לבד וע"כ אין הפגם מגיע שם כ"כ, אך בשם אלקי' שמתלבש בבחי' פנימי ממש ע"כ שם מגיע הפגם, וזהו ויתעצב אל לבו, והיינו שע"ז אינו נמשך המשכות מלמעלה משם הוי' בשם אלקים. דהנה כמו למשל למטה שאנו רואין שהלב פליג לכל שייפין והיינו שע"ז שהמאכל נתברר בקיבה ונהפך לדם ועולה הדם ללב ולבא פליג לכל שייפין ואפי' למוח שמוכחר הדם עולה למוח וע"י העלאה זו נמשך אח"כ המשכה ממוח ללב, אבל כשאין העלאת מ"ן מלמטה למעלה ממילא אינו נמשך המשכה מבחי' מוח ללב, וזהו כשיתעצב אל לבו ע"י מעשה התחתוני' שהפגם מגיע ללב כו' שאין העלאת מ"ן מלמטלמ"ע ממילא אינו נמשך המשכה מבחי' ש' הוי' לבחי' שם אלקי'.

בונה ע"י אדריכל כו' שפתי חכמים כו' לא כן כו' הוי' אלקים

פרשת וירא

1 שפי' טומטם הוא שאינו ניכר אם זכר או נקבה, וכך למעלה יש בחי' דכר ונוק' שהו"ע משפיע ומקבל, וע"פ הגמרא נק' חציו זכר וחציו נקבה, שזהו ענין ש' הוי' ושם אלקים. ודרך כלל יש שני בחי' הנהגה, הנהגה שע"פ ש' הוי' שהוא ע"ד בחי' גילוי אותות ומופתים, שגילוי אותות ומופתים נמשך מבחי' ש' הוי' כו', והנהגה שע"פ שם אלקים היא בחי' טבע שאלקי' בגימ' הטבע, אך אעפ"כ הטבע זו נמשך ג"כ מאלקו' והוי' הוא האלקי', רק שכן עלה ברצונו שיהי' על אופן א' בחי' טבע, והטבע אינו מסתיר כלל כי מחדש בכי"ת מע"ב. אך הם אומרים טומטם הוא העולם שאינו ניכר כלל, והם כופרים בב' השגחות, ואפי' בהשגחה שע"פ ש' אלקים הם אומרי' ג"כ עזב ה' את הארץ ואינו משגיח כלל על מעשה התחתונים ואומרים שהטבע היא בחי' הסתר לגמרי וכופרים בחידוש העולם שמחדש בטובו בכ"י מע"ב, וזהו טומטם הוא העולם. וזהו מ"ש ויתעצב אל לבו, על מי הוא כועס לא על

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

ספר המאמרים - המשך תער"ב

21 זה ליעקב שהוא ת"ת, וכ"ה בזהר פ' נח דע"ב ב' ע"פ
22 והאבן הזאת אשר שמתני מצבה מאי מצבה דהוה
23 נפילה ואוקים לה, ויצוק שמן על ראשה דהא ביעקב
24 תליא מלתא למעבד יתיר מבני עלמא, ומבאר שם
25 שז"ע ושלמה ישב כו' ותכון מלכותו מאד דהיינו דהוה
26 קיימא סיהרא באשלמותא כמ"ש בזח"א דרמ"ג סע"א
27 והקימה באופן כזה זהו ע"י יעקב דוקא וכמשי"ת.
28 והנה ענין דקיימא סיהרא באשלמותא הוא שמאיר
29 האור בכל המל' גם בה"ס האחרונ' ואז מאיר האור
30 בגילוי גם בבי"ע כו', דהנה הע"ס נחלקי' לב' מדרי'
31 כללי' והן ה"ס עלינות וה"ס תחתונות והיינו כח"ב
32 ודעת הכולל פנימי' חו"ג, ות"ת הכולל חיצוני' חו"ג
33 ונה"י. דהנה הת"ת יש לה שני מציאו', הא' מציאו' עצמה שלמע' מהתכללו' חו"ג, והב' מה שכוללת חו"ג
34 וכמ"ש הפרד"ס שע"א פ"ב והו"ע משה מלגאו ויעקב
35 מלבר כו', ובד"פ זהו ב' מיני התכללו' שיש בת"ת הא'
36 ההתכללו' דחו"ג שנותנים מקום זל"ז והיינו רק מה
37 שסובלי' זא"ז, והב' ההתכללו' שמקבלי' זמ"ז עד
38 מבלי אשר ימצא ראש וסוף כו' כידוע ומבו' במ"א,
39 ובבחי' זו הת"ת הוא כמו הדעת כו', והתכללו' הא'

1 פדה בשלום נפשי מקרב לי, כי ברבים היו עמדי,
2 וארז"ל אמר הקב"ה כל העוסק בתו' וגמ"ח
3 ומתפלל עם הצבור כאלו פדאני אותי ואת בניי מבין
4 האומות, ופרש"י דבתו' כתי' וכל נתיבותי' שלום
5 וגמ"ח מביא שלום בין איש לרעהו, ומתפלל עם
6 הציבור זהו כי ברבים היו עמדי. וצ"ל מהו"ע הפדי'
7 למע' דהפדי' בנש"י ניחא, אבל מה שייך ענין הפדי'
8 למעלה, גם צ"ל מה שהפדי' היא דוקא ע"י ג' עניני'
9 אלו דתו' וגמ"ח ותפלה בצבור ולא תפלה סתם.
10 ולהבין זה ילה"ק משנת"ל בענין ויקח יעקב אבן
11 וירימה מצבה, שזהו הקמת המל' מבחי' נקודה
12 לעשותה פרצוף, ונת' דבחי' נקודה זהו כמו שהמל'
13 יורדת ומתלבשת בבי"ע כו', ועשאה פרצוף שזהו כמו
14 שהיא באצ"י שנק' סובב לגביי' ב"ע כו', והו"ע ד' רבתי
15 דאחד שזהו בחי' כח הדבור והו"ע בחי' צורת האותי'
16 שמזה נמשך הביטול בעולמו' והו"ע הצורה שבנברא'
17 שמבחי' חפץ ה', דכמו"כ בבחי' מל' זהו בחי' כח
18 הדבור שמזה נעשה הביטול בנברא' כו'.
19 קיג) והנה הפרד"ס ערך מצבה כ' כי המל' בהיותה
20 מיוחדת עם הת"ת נק' מצבה, ולכן שייך

ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר כו', כי עין בעין יראו
בבחי' גילוי ממש כו', וכן הי' בבהמ"ק שראו ממש
גילוי אוא"ס למטה כו', דכ"ז הוא אינו ע"פ ס' השתל'
ע"פ מא' קו המדה, דכללו' האור הוא אור מצומצם
ומתצמצם ומתמעט ממדרג' למדרג' עד שלמטה אינו
מאיר גילוי אור, והיינו דמה שיכול להיות הגילוי
בבי"ע הוא רק בחי' המציאו' דאלקו', דגם במלאכים
דברי' שיודעים ומשיגים אלקות וכידוע ומבו' במ"א
בענין עולם הברי' שהוא יש הראשון שנברא מהאין
האלקי שמאיר שם גילוי האין כו', ואימא עילאה
מקנא בכורסיא שמושג שם האור כו', הרי כ"ז הוא
בחי' המציאו' לבד לא גילוי המהות ממש דמבחי' גילוי
המהות אא"ל מציאו' הנברא' כ"א מבחי' המציאו' כו',
וכ"ש למטה שהאור האלקי הוא בבחי' העלם והסתר,
רק נש"י יש להם השגה באלקו' והיינו מפני שבצעם
מהותם הם אלקו' כנודע, ע"כ גם למטה בתכלית
ההעלמות וההסתרים יש להם השגה באלקו', וג"ז הוא
בבחי' ידיעת המציאו' לבד, אבל מהות אלקו' אינו
מושג לנברא', ואפי' בנשמו' דאצי' כתי' וראית את
אחורי כו' וכמ"ש באגה"ק בקו"א ד"ה להבין מ"ש
בפע"ח (ומובן שם שזהו בחי' המציאו', ופני שהוא
בחי' המהות לא יראו כו', ובאגה"ק ד"ה עוטה אור
משמע דוראית את אחורי זהו מהות בחי' אחורי' דחכ'
והו"ע נובלות חשמ"ע כו', וע"ש בד"ה להבין מ"ש
בפע"ח בענין המצות ולימוד הלכות וסודות המצוה
(כו'). ונשמו' בג"ע שמשגיגים מהות הזיו כו' זהו זיו
תורתן ועבודתן וכמ"ש בלק"ת ד"ה במד"ס, שע"י התו'
נמשך בחי' מהות אלקו' והיא הנותנת כח לצדיקים
שיוכלו לקבל את האור וכמ"ש בסש"ב פל"ו, אבל מה
שנמשך בעולמו' ע"פ ס' השתל' הוא בחי' המציאו'
לבד דאלקו' כו'. ובבהמ"ק הרי ראו ממש מהות אלקו'
למטה וכמ"ש יראה כל זכורך כו', וכל ההמשכו'
והגילוי' למטה הכל הוא ע"י בחי' המל', ולהיות שהי'
אז קיימא סיהרא באשלמותא שהי' הגילוי גם בה"ס
אחרונ' דמל' שזהו ג"כ לא ע"פ סדר השתל' כו', דע"פ
סדר השתל' הוא שרק בה"ס העליונות יאיר בחי' פנימי'
האור אבל בה"ס האחרונ' יהי' רק בחי' אור מצומצם
והיינו בחי' חיצוני' האור לבד שבא בבחי' צמצומים
והעלמו' בכדי שיהי' מציאו' יש כו', ורק מבחי' אוא"ס
שלמע' מהשתל' נמשך האור והגילוי באופן כזה שגם
חיצוני' המל' היא כמו הפנימי' ע"כ הי' גם למטה גילוי
מהות אלקו' ממש כו'.

הנ"ל זהו בחי' חיצוני' הת"ת כו'. ונמצא דה"ס עליונו'
זהו בד"כ בחי' פנימי' הספי' וה"ס התחתונ' זהו
חיצוניותו' כו'. וכשם שיש ב' מדרי' אלו בהע"ס בכלל
כמו"כ הוא בכל ספי' בפרט, דה"ס העליונו' הן הפנימי'
שבה וה"ס התחתונ' הן החיצוני' שבה כו'. וכמו"כ
בחי' המל' נחלקת לה"ס עליונו' שזהו בחי' הפנימי'
וה"ס תחתונ' הן בד"כ בחי' חיצוני' המל' כו', וענין
דקיימא סיהרא באשלמותא הוא שיהי' האור בבחי'
חיצוני' המל' כמו בהפנימי' ואז יהי' הגילוי בבי"ע
בבחי' גילוי אור ממש כו'. והוא עד"מ כמו הלבנה
שנודע שמתחלקת לב' חצאין חצי העליון שכנגד
השמש ושמאירה תמיד מהשמש, והחצי הב' שכנגד
חלל העולם פעמים מאירה ופעמי' אינה מאירה, דבסוף
החדש חצי כדור התחתון חשוך מפני ריחוקה מהשמש,
ובתחלת החדש אז מולד הלבנה שמתחיל להאיר גם
חצי הכדור התחתון והולכת ומאירה יותר עד שבאמצע
החדש מאיר כל חצי הכדור התחתון ונק' מילוי הלבנה.
והדוגמא מזה למע' בבחי' מל' דה"ס הראשונ' שלה
מאירים תמיד מבחי' ז"א, והן למע' מבחי' התלבשות
בבי"ע כו', אמנם בחי' המל' המתלבשת ומתפשטת
בבי"ע הוא בחי' ה"ס האחרונות שבה וכדוגמת חצי
כדור התחתון שבלבנה שכנגד חלל העולם כו', וכמו
בלבנה דאין החלק הזה מאיר בשלמו' רק בחצי החדש,
כמו"כ הוא בבחי' המל' בחצי התחתון שמתפשט
בבי"ע אין האור מאיר רק בצמצום והעלם גדול בבחי'
אחורים וחיצוני' לבד כו', דגם שמחי' כל העולמו' הרי
החיות בא רק מבחי' חיצוני' האור שאינו מאיר שם אור
הפנימי' כו'. וענין דקיימא סיהרא באשלמותא הוא
שכל הי"ס דמל' מאירים גם הה"ס האחרונ' מאיר
בבחי' גילוי אור ממש, לא רק אור מצומצם, וגם
ההשפעה שמשפעת המל' לבי"ע בא בבחי' פנימי' לא
בבחי' אחורי' וחיצוני' לבד כו', וכמ"ש כ"ז בסי' בפי'
ישיש כגבור לרוץ אורח כו'. וזהו דבימי שלמה קיימא
סיהרא באשלמותא לפי שהי' דור ט"ו לאברהם הי' אז
זמן מילוי הלבנה שהי' מאיר האור בכל הי"ס דמל' עד
שגם למטה הי' גילוי אוא"ס ממש, וכמו בבהמ"ק שהי'
גילוי אוא"ס ממש בבהמ"ק ועי"ז הי' הגילוי גם
בעולם, וכמשנתל' פקי"א דכללו' העבודה הי' אז
בבחי' רא' ושמיעה שהי' האור מאיר בגילוי בנפשם
כו'. וכנודע בג' זמנים דשלמו' אדם דוד משיח שהן
ר"ת אדם, דאדה"ר קודם החטא הי' גילוי אוא"ס למטה
וכדאי' במד"ר שה"ש (ע"פ באתי לגני) עיקר שכינה
בתחתוני' הי' כו', והי' אדה"ר מביט מסוף העולם ועד
סופו בהאור שנברא ביום ראשון, שזהו גילוי בחי'
עצמו' אוא"ס ב"ה דביום הראשון בגימט' כתר כו'
כנודע, וכמו לעתיד שיהי' גילוי אוא"ס למטה וכמ"ש

- 1 מז"א, וחיצוניות המתלבשת בבי"ע בחי' העלם, לעתיד, וכן הי' בבהמק"ד, דעכשיו רק גילוי המציאות
- 2 וקיימא סיהרא באשלמותא הוא שגם בהחיצוניות יאיר דגם בנשמות הגבוהות כתי' ופני בחי' המהות לא
- 3 האור, ויהי' הגילוי למטה, וכמו קודם החטא, וכמו יראה, והגילוי הנ"ל הוא בחי' גילוי המהות.
- 4 בס"ד. ש"פ וישב, כ' כסלו, תער"ג

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – אידיש (מתורגם)

1 "טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף".²

2 דוד המלך עליו-השלום אומר לה' ברוך-הוא: התורה הבאה מפיך, טובה לי יותר מאלפי זהב וכסף.

3 אף שבזהב וכסף ניתן לתת הרבה צדקה, שמצות צדקה כדינה וכהלכתה, חשובה מאוד אצל ה'

4 ברוך-הוא

5 – כפי שה' ברוך-הוא אומר על אברהם אבינו³ "כי ידעתיו" – אני אוהב את אברהם ומחשיב

6 אותו, כי אני יודע – "אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו" – אלו שישארו בחיים לאחר חייו, שישמרו

7 את הדרך האלקית – "לעשות צדקה ומשפט" –

8 למרות זאת, "טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף".

9 "צדקה" ו"משפט" הם שני מושגים שונים ולהם שתי משמעויות שונות. המושג צדקה הוא רחמים,

10 ואילו משפט ענינו הוא ביצוע על ידי חקירה תקיפה.

11 צדקה ומשפט הם שתי משמעויות שונות שבאות לביטוי בשתי פעולות הפכיות:

12 מושג הצדקה והרחמים בא לידי ביטוי בפועל בסיוע לזולת, הן במובן הגשמי והן במובן הרוחני,

13 בקירוב הדעת.

14 המושג משפט וחקירה בא לידי פועל בחקירת מצבו הגשמי והרוחני של הזולת. האם הוא נצרך והאם

15 הוא ראוי שיסייעו לו, הן בעזרה חומרית והן בעזרה רוחנית.

16 ולאחר הבדיקה בחקירה ודרישה חזקה – אם החקירה והדרישה קובעת בבירור שהלה לא ראוי

17 לעזרה לה הוא זקוק, לא מסייעים לו, גם כאשר החקירה והדרישה קובעת בבירור שהלה ראוי שיסייעו

18 לו, העזרה שבאה על ידי משפט היא מאוד מדודה וקריה.

19 מכל זה מוכח שבין צדקה למשפט ישנם שלושה חילוקים:

20 א) צדקה היא רחמים ומשפט הוא חקירה.

21 ב) צדקה היא לסייע, פחות או יותר, לזולת, כאשר אין מקום למקרה של אי סיוע כלל: במשפט יכול

22 להיות מקרה של אי סיוע כלל.

23 ג) בצדקה הסיוע בא באהבה וקירוב ובמשפט הסיוע הוא במדידה ובקרירות.

(2) תהלים קיט, עב.

(3) בראשית יח, יט.

(1) ראה מאמר ד"ה "טוב לי תורת פיך" הראשון (לעיל ע')

(125) [הערת כ"ק אדמו"ר].

1 שלושת החילוקים הם ההוכחה הברורה לכך שצדקה ומשפט שונים במהותם העצמית.
 2 צריך להבין מהי כוונת התורה בדברי ה' ברוך-הוא, שדרך ה' יתברך היא "לעשות צדקה ומשפט",
 3 בעוד שבאמת, כפי שהוסבר בצורה ברורה, צדקה ומשפט הם ענינים שונים, צדקה אינה משפט ומשפט
 4 אינו צדקה, ודרך ה' היא שצדקה ומשפט יהיו שניהם יחד?
 5 מבואר בחסידות⁴, שדרך ה' שצדקה ומשפט יהיו יחד, זו עבודתו של אברהם אבינו. אברהם אבינו
 6 היה נדיב בממונו, נדיב בגופו ונדיב בנפשו⁵. אברהם אבינו חילק משלו לאחרים ועוד יותר ממה שהיה לו.
 7 היתה תקופה שבה אברהם אבינו לא היה כל-כך עשיר ובעל רכוש, וכדי לנהל את עבודת החסד
 8 והצדקה שלו נאלץ להזדקק להלוואות שונות, ובבואו בפעם השניה לאותו מקום שבו לווה את ההלוואות,
 9 אזי הוא שילם⁶.

10 הנדיבות של אברהם אבינו היא בשתיים:
 11 (א) שנתן הכל לזולת ולקח לעצמו מעט מאוד.
 12 זהו "משפט". אברהם אבינו ערך חקירה גדולה ביותר ומאמץ גדול ביותר כדי לקחת לעצמו ולחיי
 13 משפחתו מעט ככל האפשר, ונתן את הכל ל"צדקה".

14 זוהי "דרך ה' לעשות צדקה ומשפט" – צדקה שבאה על-ידי משפט שהוא שופט את עצמו.
 15 (ב) הנדיבות של אברהם אבינו היתה שכאשר לא היה למי לעשות צדקה, הוא הצטער על כך.
 16 אופן זה של צדקה ומשפט, שניהם יחד, שזוהי דרך ה', נטע אברהם בבניו וביתו, עד שאצל זרעו
 17 של אברהם, מידות הרחמים וגמילות חסדים הן דבר טבעי שבא בירושה עם לידתו של יהודי⁷, כפי שדוד
 18 המלך אומר⁸ "משפט וצדקה ביעקב אתה עשית" – כאשר ה' יתברך נותן ליהודי פרנסה בהצלחה
 19 ובשפע רב, הוא מתעורר ברגש של צדקה ודן את עצמו מדוע זה מגיע לו, שיהיה לו כל טוב בשפע
 20 ולאחר לא.

21 משפט זה שהוא שופט את עצמו, מביא לכך שהוא נותן צדקה בעין טובה וביד רחבה.
 22 ענין הצדקה חשוב מאוד למעלה, ועל כך הוא אומר "טוב לי תורת פיך" – יותר טוב ללמוד תורה,
 23 מאשר האלפים הרבים שנותנים לצדקה.

24 קיצור. מבאר את החילוק בין צדקה ומשפט: (א) צדקה – רחמים, משפט – חקירה. (ב) צדקה
 25 – לסייע, משפט – לבדוק האם צריך לסייע. (ג) צדקה – הסיוע בקירוב, משפט – הסיוע בקרירות.
 26 "דרך ה'" היא צדקה ומשפט יחד. שואל איך יתכן שצדקה ומשפט יהיו יחד? אברהם היה נדיב: (א) הוא
 27 שפט את עצמו, לקחת לעצמו כמה שפחות ולתת הכל לצדקה. (ב) הוא הצטער כאשר לא היה לו למי
 28 לתת צדקה. אופן זה של צדקה הוא דבר טבעי אצל בני ישראל, ירושה מאברהם אבינו.

ב.

30 אך באמת צריך להבין את הענין בעומק יותר:
 31 הן אמת היא, שטוב יותר ללמוד תורה, כי זוהי "תורת פיך", מאשר האלפים הרבים שנותנים לצדקה,

(7) יבמות עט, ע"א.

(8) תהלים צט, ד.

(4) תורה אור, בשלח סג, ד.

(5) ראה ארחות צדיקים, שער יז.

(6) בראשית רבה, פרשה מא, ג. רש"י לך יג, ג.

- 1 כי אחרי כל זה שצדקה חשובה מאוד למעלה, ואפילו "דרך ה'" היא צדקה, אין זו אלא מצוה פרטית,
2 ואילו התורה כוללת את כל המצוות,
- 3 אבל באמת מעלת התורה היא, לא רק בכך שיודעים את התורה, אלא העיקר הוא שהתורה מביאה
4 לקיום המצוות, כפי שכתוב במדרש⁹ שמושה רבינו אמר לבני ישראל: ה' ברוך-הוא נתן לכם את התורה
5 כדי שתשמרו את הדינים. אם לא תשמרו את הדינים, ה' ברוך-הוא יקח מכם את התורה, כי זה שה'
6 נתן לכם את התורה הוא בשביל הדינים. כפי שהגמרא¹⁰ אומרת "גדול תלמוד", כי הוא "מביא לידי
7 מעשה".
- 8 מכך מובן שעיקר הגדולה היא המעשה וקיום המצוות, וכיוון ש"תלמוד מביא לידי מעשה" המצוות,
9 לכן "גדול תלמוד".
- 10 צריך להבין אומרו "טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף".
- 11 גם: מדוע הוא מזכיר תחילה זהב ואחר-כך כסף. הרי הביטוי הרגיל¹¹ הוא תחילה הדבר הפחות יותר,
12 ואחר-כך הדבר היקר יותר?
- 13 גם צריך להבין¹² את הרעש השמימי הגדול שהיה בעת מתן-תורה, שכל העולם הזדעזע,
14 – כמו שכתוב ברש"י¹³ שכאשר אומות העולם הרגישו בזעזוע הגדול והיוצא מן הכלל שעובר על
15 העולם, הם באו לבלעם המכשף לשאול מה פשר הסערה? והוא אמר להם שה' בורא העולם נותן את
16 תורתו לבני אברהם יצחק ויעקב שבהם בחר הבורא להיות עמו –
- 17 לאמיתו של דבר, הרי חלק גדול של עשרת הדברות הם דברים פשוטים מאוד, כמו, למשל, לכבד
18 את ההורים, שלא להשבע לשקר, לא לגנוב וכדומה.
- 19 לשם מה היה הסער הגדול בעת מתן-תורה?
- 20 חסידות מבארת את הדבר בביאור חסידי-מדעי, בהקדמת הביאור מהי הכוונה העליונה בירידת
21 הנשמה בגוף, לשם מה ה' ברוך-הוא מוריד את הנשמה לעולם הארצי?
- 22 כאשר הנשמה היא בשמים, באוצר הנשמות, היא שקועה באהבה ויראה הנעלות ביותר, לזהטות
23 כאש, אל איין-סוף ברוך-הוא, לפי ההשגות שבשמים, וכפי שאלהו הנביא אומר¹⁴ על נשמתו, לפני שה'
24 ברוך-הוא הוריד אותה לעולם הזה הארצי – "חי ה' אלקי ישראל אשר עמדת לפני".
- 25 אז, לפני שהנשמה יורדת לעולם הזה הארצי, היא עומדת במסירות של אהבה ויראה, כמו שכתוב
26 בזוהר¹⁵ שלפני הירידה לעולם הזה הארצי כל נשמה נמצאת בדרגות הנעלות ביותר של עולם האצילות.
- 27 למרות שחלק הנשמה שה' ברוך-הוא מוריד אינו עצם הנשמה, זו רק הארה של הנשמה, אבל הארת
28 הנשמה קשורה בעצם הנשמה, ואותה נותן ה' ברוך-הוא בגוף גשמי, שיש בו – מלבד הדרישות והתאוות
29 הגופניות הגסות – את היצר הרע הניזון מהנפש הבהמית והטבעית, שבכך היצר הרע מגשם את ההשגות
30 של הנפש השכלית, עד שהיא לא קולטת את ההבנה האלקית שהנפש האלקית מבארת.
- 31 כאשר הנפש האלקית מאמצת את הכוחות הגדולים ביותר על-מנת לבאר לנפש השכלית הבנה
32 רוחנית בענין אהבה ויראה, איך אדם צריך לאהוב את בורא העולם ברוך-הוא ולירא ממנו, או כאשר

(13) תהלים כט, יא.

(14) מלכים א יז, א.

(15) חלק ג כט ע"ב. קד ע"ב.

(9) שמות רבה, פרשה ל, יט [בג].

(10) מגילה כז, ע"א.

(11) ספר המאמרים – קונטרסים, חלק ב ע' 754.

(12) לקוטי תורה, במדבר טו, ג.

- 1 הנפש האלקית מבארת בצורה שכלית את ענין בריאת העולם, שהבורא ברוך-הוא ברא את העולם בדרך
- 2 בריאה יש מאין, אף שהשכל האנושי של הנפש השכלית משיג זאת, אך הנפש הבהמית, על ידי הנפש
- 3 הטבעית, מעלימה על ההבנה של הנפש השכלית.
- 4 גם כאשר הנפש השכלית קולטת את ההסבר של הנפש האלקית, כך שעל-ידי הקליטה של הנפש
- 5 השכלית מתעוררת אצל האדם אהבה או יראה, האהבה והיראה שנעשות על-ידי ההסבר של הנפש
- 6 האלקית, הן שלא בערך לאהבה ויראה של הנשמה כאשר היא באוצר הנשמות, לפני ירידתה להתלבש
- 7 בחיים בשרים גופניים.
- 8 לפי זה אינו מובן, לשם מה שולח ה' ברוך-הוא את הנשמה מהחיים השמימים המפוארים לחיים
- 9 ארציים מגושמים. מהי הכוונה האלקית בכך?
- 10 על כך הוא אומר "טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף". זהב¹⁶ הוא יראה וכסף הוא אהבה. "אלפי
- 11 זהב וכסף" הם הרגלי הנשמה בשמים.
- 12 ה' ברוך-הוא אומר: עדיפה תורה שהנשמה לומדת בעולם הארצי, מהאהבה והיראה של הנשמה
- 13 כשהיא בשמים. כי על-ידי תורה ומצוות ממלא האדם את הכוונה האלקית בבריאת העולם.
- 14 קיצור. מבאר כי אף שמצות צדקה אינה אלא מצוה פרטית לגבי התורה הכוללת את כל המצוות,
- 15 אבל לאמיתו של דבר, מעלת התורה היא מפני שהדבר מביא לקיום המצוות. שואל: (א) מדוע "טוב וגו'?"
- 16 (ב) מדוע מזכיר זהב לפני כסף? (ג) מדוע היה כזה רעש בשעת מתן-תורה? מבאר את אופן האהבה והיראה
- 17 של הנשמה כשהיא בשמים, ושואל מדוע ה' ברוך-הוא שולח את הנשמה בגוף הגס? הכוונה היא שהאדם
- 18 בהנהגתו הטובה גם בדברים הגופניים יעזן את העולם. זהב, יראה, קודם לכסף, אהבה.

טוב לי תורת פיך [סיון ה'תש"ה]

(16) תורה אור, וישב כו, ע"ב.

ספר השיחות - ה'תש"ה בלה"ק

- 2 ה. צריכים לעשות חשבון, איזו רחמנות עלינו,
- 3 מהיכן אנו באים ולהיכן הגענו. בשלמא אלה שנולדו
- 4 כאן או אלה שנמצאים כאן כבר עשרים-שלושים
- 5 שנים, נו, "בהדי כבשי דרחמנא למה לך"⁴, אך איזו
- 6 רחמנות היא עלינו, בוודאי שהכל הוא בכוונה
- 7 מסוימת, אבל...
- 8 "ירוד ירדנו לשבר אוכל"⁵, לשבור את האוכל.
- 9 הירידה הגדולה מהיכן שבאנו ולהיכן שהגענו. ציור
- 10 החסידות כאן הוא הרי בשפל המצב. בבית, בעיירות
- 11 הורודישץ, ליעפליע וכדומה, כשהיו נכנסים לבית-
- 12 המדרש, הוא היה אמנם עלוב, נזל מהגג וכדומה,
- 13 אבל הוא היה מאיר, היו הרי מתפללים באריכות,
- 14 היתה רק שאלה עד כמה יש במה להתפלל, אבל
- 15 התפללו. היה אור, היו פוגשים יהודי בטלית קרועה,
- 16 במגפיים קרועים ובפירוש בבגד קרוע, אך כשהוא
- 17 היה אומר "ברוך שאמר והיה העולם" היה "נשמע"
- 18 ממילא פירוש המילות של הדברים.
- 19 וכיום? - במה שקועים? כן, נותנים צדקה לשיבה
- 20 ולשאר מוסדות הצדקה, אבל לא שומעים
- 21 שמתפללים או לומדים חסידות כמו שצריך, אפילו
- 22 לא אצל יחידי סגולה.
- 23 אכן, רחמנות גדולה עלינו. מהיכן אנו באים
- 24 ולהיכן הגענו. אמת, העבודה שאנו עוסקים בה היא
- 25 מאד נחוצה, וזקוקים אנו לכך לאנשים שיכולים
- 26 לסמוך עליהם, שלא נטעה את עצמנו ובעבודה.
- 27 בוורשא היו שואלים: מה אתם רוצים, עבודה
- 28 מאיכות גרועה - "טאנדעטנע" - או עבודה טובה?
- 29 אנו זקוקים לעבודה טובה, לפעול במסירות-נפש לא

29 כאשר נתבונן כיום כמה רחוקים אנחנו מזה -
30 הרי הרחמנות גדולה מאד.
31 בדברי החסידות של הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי,
32 מדובר אודות "יש מפזר ונוסף עוד"⁹, כפי שזה
33 בעבודה. את ה"יש מפזר" אני רואה, אך לגבי
34 ה"ונוסף עוד" זקוקים לסייעתא דשמיא.
35 ז. מרגליות מוצאים בתחתית הים, ואילו גחלים,
36 המאירים ומחממים, מוצאים בעמקי האדמה. הסדר
37 בזה הוא, שצריך להיות אחד מנהיג המצביע היכן
38 לחפור ואיך למצוא את הגחלים. הרי על חכמתו של
39 המנהיג יכולים העובדים להסתמך אלא שעליהם
40 לבצע במדויק את הוראותיו. אך אף-על-פי-כן
41 באשר לרוח החיים, שכל אחד מהם זקוק בהיותו
42 בעמקי האדמה מהאוויר שמעל הארץ - אין הם
43 יכולים לסמוך על רוח החיים שיש למנהיג. לכל עובד
44 צריכה להיות התחברות עצמית לרוח החיים שמעל
45 האדמה, ובאם לאו - הוא נופל ר"ל. כלומר, הוא
46 נשאר בלי חיות. אותו דבר גם במי שצולל לתחתית
47 הים למצוא את המרגלית, הרי מן ההכרח שיהי' לו
48 רוח חיים שמעל האדמה.
49 את הנמשל יכול כל אחד להבין: חסידות מאירה
50 ומחממת - כמשל הגחלים - אלא שיש להיכנס
51 לעמקי האדמה כדי לברר ולהבעיר, ואז זה מאיר
52 ומחמם. כמו במשל, שכדי שהגחלים יאירו ויחממו,
53 יש להסיק את התנור. אלא, כשיוורדים לעמקי
54 האדמה, צריכים להיות קשורים ללמעלה, ואז יש לו
55 חיות-חיוניות.

1 רק בכוח אלא בפועל. ישנם מניעות ועיכובים, "הני
2 ברכי דשלהי מינייהו, האי דוחקא מינייהו"⁶, וצריכים
3 להתגבר ולהסיר את המניעות והעיכובים, אך לא זו
4 היתה צריכה להיות העבודה שלנו.
5 ו. בשנת תרכ"ט היה הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק
6 מוהר"ש בראש-השנה בקישינוב⁷. סיבת הדבר, כי
7 בקיץ תרכ"ח היתה שריפה בליובאוויטש, והוד כ"ק
8 אאזמו"ר הרה"ק מוהר"ש היה אז במארינבאד.
9 בדרכו חזרה לביתו היה בקיב, ומשם נסע לקישינוב,
10 בה שהה עד אחרי ראש-השנה.
11 חותני סיפר לי מה שמע מהחסיד ר' הלל
12 פארהאלבער, שכאשר הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק
13 מוהר"ש בא אז לקישינוב, הציעו לו בית פרטי
14 כאכסניה, אך הוא מיאן, והורה לשכור בית גדול, שם
15 התאסף קהל רב והוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מוהר"ש
16 אמר חסידות בחצר שליד הבית. במאמר דובר על:
17 תפילה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו⁸, הסביר
18 שבסדר השתלשלות מוכרח להיות העניין של משפיע
19 ומקבל, ולכן יש כאן למטה ענין של עשיר ועני, אלא
20 שהעני תובע, הן אמנם צריך להיות העניין של עני
21 ועשיר, משפיע ומקבל, אך מדוע עלה בגורלו שהוא
22 יהיה העני, והשני העשיר?!

23 בדברי החסידות של הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק
24 האמצעי, מדובר על העניין של מסירת הרצון ומסירת
25 הנפש, שמסירת הנפש היא ענין אחר לגמרי. גם
26 בדברי החסידות של הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק 'צמח
27 צדק' ושל הרביים שאחריו, מוסבר ענין זה באריכות
28 גדולה.

ליל ש"ק חזול המועד הסוכות. בסוכה

(8) עיין ד"ה אשב"ג, בספר המאמרים-קונטרסים ע' קיח.
(9) משלי יא, כד.

(6) ברכות ו, א.
(7) באריכות במכ' לדובין.

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק קיח - מבלנות לרבנות

1 ארבע שנים דרו הגאון הצעיר ר' נחמן יצחק ורעייתו שרה רבקה עם אמו האלמנה, שניהלה
2 את בית המרחץ הציבורי במינסק. במשך הזמן נולדו לזוג שני ילדים, בן ובת. ר' נחמן יצחק
3 ישב ולמד בשקידה רבה, ושרה רבקה סייעה לחותנתה בענייני הבית ובית המרחץ.
4 לאחר שנפטרה אלמנת הנסתר, הוצבו ראשי הקהילה בפני שתי בעיות: מה לעשות עם בית
5 המרחץ, וכיצד לארגן פרנסה עבור הגאון הצעיר ומשפחתו. עוד בעבר טענו ראשי הקהל כי אין

1 זה לפי כבודו של ר' נחמן יצחק לשבת בבית אמו ולחיות על הכנסותיה מבית המרחץ, והפצירו
2 בו להיות ראש ישיבה. ברם, כל עוד עמד ר' נחמן יצחק על רצונו לחיות עם אמו, שתמשיך
3 לטפל בבית המרחץ, ויתרו לו. עתה עם פטירת אמו, סברו ראשי הקהילה כי הגיעה השעה
4 שהגאון הצעיר יעבור לדירה מכובדת יותר וימונה כראש ישיבה.

5 אלא שר' נחמן יצחק המשיך לסרב. הוא ביקש כי לפחות בשנת האבלות אחר אמו, ישאר
6 בדירתה הישנה, כדי לקיים בה מנין לתפלה יום יום וללימוד משניות ברבים.

7 כיוון שזכרה של אמו המנוחה היה קדוש בעיני תושבי העיר, כאשתו של ר' שמעון לייב
8 הנסתר וכאמו של ר' נחמן יצחק הגאון, הבינו כולם ללבו של הבן והיו מוכנים לסייע לו בכיבוד
9 זכר אמו.

10 ר' נחמן יצחק נשאר, איפוא, לגור בדירת המרחץ לשנה נוספת, ואילו רעייתו שרה רבקה
11 הלמדנית קיבלה לידיה את הטיפול בבית המרחץ. ציבור מבני העיר היה בא להתפלל יום יום
12 בבית, ור' נחמן יצחק השמיע בפניהם שיעור יומי במשנה.

13 שיעורי המשניות עוררו ענין רב בעיר. גדולי למדני מינסק באו לשמוע את ר' נחמן יצחק
14 משמיע את שיעורו, שכן היה משלב בו חידושי תורה נפלאים, כך שגאונותו קיבלה פרסום הולך
15 וגדל.

16 בעלי-הבתים במינסק ציפו לסיום שנת האבלות, בבטחון כי יאות אז לעמוד כראש אחת
17 הישיבות הקיימות בעיר. אף היו מוכנים לפתוח עבורו ישיבה מיוחדת, שכן לא היה ספק כי
18 ימצאו תלמידים רבים שינהרו לישבה שלו.

19 מה נדהמה, איפוא, מינסק כולה להיוודע כי גם עתה עומד ר' נחמן יצחק בסירובו. ראשי
20 הקהילה, שכל מאמצי השכנוע שלהם לא עלו יפה, הודיעו לו כי אין בכוונתם לאפשר לו את
21 המשך חכירת בית המרחץ. בשום אופן לא יכלו להשלים עם בזיון כזה, והם גם קיוו שהדבר
22 יאלץ אותו להסכים לקבלת ראשות הישיבה.

23 אך ר' נחמן יצחק, כשנוכח לדעת כי לא יוכל להמשיך להתפרנס מבית המרחץ, לקח את
24 אשתו וילדיו ועזב את מינסק. הוא עבר לגור בלמברג.

25 מינסק הצטערה מאד על עקירת ר' נחמן יצחק. היו אף כאלה שלאחר מעשה תהו על
26 התעקשותם שלא למסור לו את המרחץ. מוטב היה כך מאשר שהקהילה תפסיד אותו לגמרי,
27 אך היה זה כבר ענין אבוד. ר' נחמן יצחק הלך בדרכו העצמאית.

28 מדוע בחר ר' נחמן יצחק בלמברג דווקא כמקום מנוחתו? היה זה, פשוט, משום שחותנו,
29 ר' יונתן הנסתר, השמש לשעבר ממינסק, גר בלמברג. הוא עבר לשם לאחר שבמינסק עקבו
30 אחריו והקדישו לו תשומת לב כצדיק נסתר.

31 עשר שנים שהה ר' נחמן יצחק בלמברג יחד עם חותנו. שניהם התפרנסו מהכנסות נשותיהם.
32 באשה רחל, החותנת, היתה מיילדת, ובתה, שרה רבקה, עזרה על ידה. כאשר לא היו לידות,
33 עסקו בתפירה. כך הצליחו לפרנס את משפחותיהם, והבעלים, ר' יונתן ור' נחמן יצחק, עמלו
34 בתורה יומם ולילה.

35 בשנה האחת-עשרה החליטו השניים לצאת לנדוד מחוץ לעיר, "לערוך גלות", לתיקון עצמם

1 ותיקון העולם. שנתיים ימים נדרו על פני ישובים שונים, מבלי לשהות במקום אחד יותר מ־12
2 שעות. בדרכם הקפידו שלא יכירו אותם כלמדינים או כיהודים נכבדים. מסתבר שאף ביצעו
3 שליחויות חשובות תוך כדי נדודיהם.

4 כעבור הזמן הגיעו לעיירה הרקי, ור' נחמן יצחק קבע שם את דירתו. תחלה עסק
5 ב"מלמדות", ובמשך הזמן החל לתפקד גם כמורה־הוראה לתושבים לפתירת שאלותיהם
6 ההלכתיות. בהרקי הדלה, לא היה אז לא מלמד ולא מורה הוראה, ומשום כך החליט ר' נחמן
7 יצחק להישאר שם ולמלא שני תפקידים אלה. על משכורת לא חשב כלל, והדבר לא הדאיגו.
8 כאשר נוכח לדעת כי הוא רצוי בעיירה זו ותושביה מחבבים אותו, העביר לשם גם את אשתו
9 וילדיו. כך נעשה למרא דאתרא, רבה של הרקי, העיירה הקטנה, למרות היותו מסוגל לכהן כרב
10 באחת הקהילות היהודיות הגדולות ביותר.

11 ר' נחמן יצחק היה להרקי יותר מאשר רב. הוא היה מדריך של הצעירים והזקנים כאחד.
12 גם הרבנית, שרה רבקה, סייעה על ידו, ובשעה שהוא לימד תורה את הגברים מכל הגילים,
13 לימדה היא את הנשים. הוא היה לכולם כאב, והיא היתה כאם. תושבי העיירה מצדם, אכן
14 התייחסו אליהם כאל אב ואם.

15 בינתיים התרבו תושביה של הרקי, וחשיבותה של הקהילה גדלה. ר' נחמן יצחק התאמץ
16 שיהודים ילמדו תורה, כך שבמשך השנים הפכו פשוטי העם להיות תלמידי חכמים. בתפקידו
17 כרבה של העיירה עמד על המשמר שכל מי שבתו הגיעה לפרקה יבחר עבורה צעיר למדן לחתן.
18 במשך הזמן נוספו להרקי עשרות אברכים למדנים, שגדלו והתעלו בתורה, הודות למזונות על
19 שולחן חותניהם שהובטחו להם לפי דרישת רב העיירה.

20 ר' נחמן יצחק עצמו, פתח ישיבה בהרקי ואת תלמידיה המצויינים השתדל להשיא לבנות
21 בעלי־בתים נכבדים בעיירה. הישיבה העמידה למדנים מופלגים, שנשארו בעיירה והשפיעו באופן
22 חיובי ביותר על העיירה ועל כל הסביבה.

23 ר' יצחק שאול, חתנו של הנפח מדוברומיסל, אשר ברוך, אביו של מי שעתיד להיות מייסד
24 חב"ד, התחבר אתו ושאל ממנו את ראשית ידיעותיו על החסידות, היה בעצמו תלמיד בישיבה
25 זו. בפרטים שר' יצחק שאול מסר על הרב והרבנית בהרקי, קישר בעיני ברוך את מינסק, העיר
26 שממנו יצאו ר' נחמן יצחק והרבנית, עם הרקי, העיירה שהצטיינה בחסידים הראשונים שהיו
27 בה.

28 ידוע לנו כבר, שמינסק גירתה את התעניינותו של ברוך, משום שהיתה עיר מגוריו של סבו
29 ר' משה, ראש קהילת פוזנא לשעבר, וברוך התלבט מאד בשאלה אם לבקר את מינסק ולהכיר
30 את סבו המיוחס.

31 אלא שלפני עמדו לעזוב את דוברומיסל, רצה להשיג מפי ידידו ר' יצחק שאול יותר ידיעות
32 על החסידות ומפיציה. היה לו לר' יצחק שאול הרבה לספר, לא רק על תלמידי וחסידיו הבעש"ט,
33 שביניהם נמנה אביו, אלא גם על הבעש"ט עצמו.

34 עם זאת, הרי ר' יצחק שאול לא נפגש מעולם עם הבעש"ט בכבודו ובעצמו. הוא הצטער
35 על כך מאד, וברוך השתתף בצער. ברוך חש כי אילו נפגש ר' יצחק שאול עם הבעש"ט היה
36 מסוגל למסור לו יותר פרטים על מפיץ החסידות, ואז היתה לו, לברוך, תמונה יותר בהירה מן
37 הצדיק והנהגתו. עתה היה עליו לשפוט רק לפי הדיו של הבעש"ט שר' יצחק שאול היה מסוגל

- 1 להעביר אליו. בשביל נפשו החקרנית של ברוך לא היה די בכך, כיוון שזה לא היה כלי ראשון.
- 2 למרות שלבו נמשך לחסידות, חש וידע כי עליו עוד ללמוד ולחקור הרבה עד שיגיע למסקנה
- 3 ברורה בדבר הצטרפותו לחסידי הבעש"ט.
- 4 ברוך החליט אם-כן להישאר בדוברומיסל כדי להיות קרוב לידיו ר' יצחק שאול ולהמשיך
- 5 לדלות מן המעיין כפי ששימש לברוך. לברוך היתה גם כוונה נוספת בדבר, שכן היה עליו למצוא
- 6 מקור מחיה להמשך שהותו בדוברומיסל ולצרכי נדודיו הבאים. לפיכך שוחח על הענין עם ר'
- 7 יצחק שאול שעבד אצל חותנו בנפחיה. ר' יצחק שאול למד היטב את המלאכה והוא השתכר
- 8 יפה, במיוחד לאחר שהתגלה כאומן יד בייצור מחרשות ותיקונן, פריצים ואיכרים הציפיהו
- 9 בעבודה. בדעתו של ברוך היה איפוא להשתלב בעבודת הנפחיה, לצדו של ר' יצחק שאול. הלה
- 10 שמח מאד על כך והציע לו שכר נדיב בתמורה.
- 11 ברוך הודיע על כוונתו להישאר עוד חדשיים בדוברומיסל, ולעבוד כל יום זמן מסויים
- 12 בנפחיה כשכל שאר היממה מוקדשת לתורה ועבודה. הודעה זו שימחה את ר' יצחק שאול, שכן
- 13 עתה עלה במוחו הרעיון לשדכו עם אחותו. ר' יצחק שאול כתב על כך לאביו כדי לשמוע את
- 14 דעתו. בינתיים לא רצה לומר לברוך את כוונותיו, כל עוד לא ידע אם אביו יאות לכך. במשך
- 15 החדשיים יוכל, איפוא, לצפות בשקט למענהו של אביו.
- 16 מאידך, ברוך לא גילה לר' יצחק שאול כי בעצם הוא משודך כבר, וכי רצונו להמשיך
- 17 בנידודיו כדי למצוא את דרכו בעבודת הבורא ולרוות את צמאון נשמתו.
- 18 כך או כך, ברוך המשיך לגור בדוברומיסל, לבלות עם ר' יצחק שאול בדברי תורה וחסידות,
- 19 תוך כדי עבודה משותפת. שאר שעות היממה חולקו אצל ברוך ללימוד עצמי בשקידה, וכן
- 20 ליציאה להתבודדות, כדרכו.

אגרות קודש

4	לְבָב, כְּטַל יִזַּל וְלֹא יָדַע אֵינִישׁ, מְתִי וְלֹא מֵאִין. וּמוֹסַגֵּר בִּזָּה	ב"ה, א' ח"י תמוז תרפ"א
5	מִכְתְּבֵי תוֹדָה, לְאִשֶּׁר קָשָׁמוּ.	כבוד ידידי הנכבדים והנעלים, יראי
6	וְאֵנִי מֵהָ אֲנִי כִּי אֶדְבָּרָהּ, הִרְגָּשׁ הַמַּעֲוִלָּה, הַסּוֹעֵר בִּלְבָב	אלקים מו"ה יוסף נתן נטע ש"י ומו"ה
7	הַטּוֹבָה עֲשֵׂתָה כָּל אֱלֹהִים, אֲשֶׁר לֹא בְּדַבְרֵי אוֹסִיף אוֹ אֲגַרֵּעַ.	צבי הירש ש"י
8	יְהִי ד' אֱלֹקֵינוּ וְאֱלֹקֵי אֲבוֹתֵינוּ עִמָּהֶם לְהַצְלִיחַם בְּכָל אֲשֶׁר	שלום וברכה,
9	יִפְנוּ כְּאוֹתוֹת נַפְשָׁם וְנַפְשׁ הַדּוּוֹשׁ וּמִבְרַכֵּם.	1
10	בן מו"ר.	2 מכתבם ע"י התלמיד היקר מר נתן ש"י נכון הגיעני,
		3 הם הביאו בפועל, את אשר כבר אמר החכם, מִתֵּת נְדִיבִי

אג"ק מוהרי"צ כרך יז

ב"ה, ט"ו אייר תשכ"ד

ברוקלין, ניו יורק

ד"ר וועלוול גרין

שלום וברכה:

הצטערתי לשמוע מהרב משה פעלער שלא היית בקו הבריאות בזמן האחרון. בטוחני, שמכתב זה ימצא אותך בבריאות משופרת, ושה' יעניק לך החלמה מהירה ושלמה, כדי שתוכל להמשיך בעבודתך המועילה למען סביבה טובה ושמחה יותר, מתוך בריאות טובה ובשמחה ובטוב לבב. אם אתה חושד שבאומרי סביבה "טובה ושמחה יותר" כוונתי לדבר-מה הקשור לתורה ומצוות – אתה בהחלט צודק, מאחר שהתורה היא הטוב האמיתי, והמקור לשמחה האמיתית.

ברצוני לנצל את ההזדמנות הזו כדי לאשר את קבלת מכתבך, שבו כתבת שאתה עומד להשתתף ברבישיח שנושא – עתיד הקהילה היהודית-אמריקאית בעוד מאה ועשרים שנה. ככלל, איני נוטה לעסוק בחיזוי עתידות, אפילו כשמדובר בעתיד קרוב יותר מאשר עוד מאה ועשרים שנה. סיבה אחת היא השיקול שהוא אחד מעקרונות היסוד של אמונתנו – לחכות ולצפות למשיח בכל יום, שאז "יתוקן העולם במלכות ש-די". אבל חוץ מזה, כל אחד, אפילו אדם שאינו דתי, יכול לראות בצורה ברורה אלו שינויים בלתי צפויים התרחשו בין-לילה. לכן, חיזוי מצב העניינים בעוד מאה שנה הוא חסר תועלת, ואולם משתמע ממכתבך שאתה מודע לנקודה האמורה.

אני מסכים אתך בכל ליבי, שכאשר ניתן לכנס קהל יהודי, לא צריך לבזבז הזדמנות זו לאמירות שטחיות ונבובות, אלא לנצל אותה במידה מירבית להענקת השראה ממושכת, שתבוא לידי ביטוי בחיי היום-יום. כמובן, אינני יודע מה סוג הקהל שצפוי להשתתף באירוע הזה. עם זאת, אני מאמין, שהאבחנות דלקמן תקפות עבור כל סוג של קהל יהודי:

נהוג למצוא דופי בדור הנוכחי בהשוואה לדור הקודם. אין זה משנה לאילו מסקנות מגיעים מההשוואה הזו, יש דבר אחד נכון בלי ספק, והוא שהדור החדש לא מפחד להתמודד עם אתגר. אני מתכוון לא רק לסוג האתגר שיעמיד אותם בעמדה המנוגדת לעמדת הרוב, אלא אפילו לאתגר מהסוג שדורש הקרבה ושינויים בחייהם האישיים. יש בדור הצעיר כיום כאלו שמוכנים למדי לקבל את האתגר הזה על תוצאותיו, בעוד שאחרים, שאולי אינם מוכנים עדיין לקבלו מסיבה זו או אחרת, לפחות מגלים כבוד לאלו שכן קבלו אותו, וכמו כן מכבדים את זה שמציב בפניהם את האתגר. זה שונה למדי מימים עברו, בהם נדרשה מידה רבה של תעוזה לקרוא תיגר על דעות והשקפות רווחות ומקובלות, ואדם שהיה לו את האומץ לעשות זאת, סומן בדרך כלל כטיפוס "לא מעשי", "הוזה" וכו'.

בנוסף לכך, ולדעתי זהו גם יתרון, רבים מהצעירים כיום אינם מסתפקים בהתמודדות עם אתגר שקשור רק בתיאוריה יפה או אפילו בחשיבה מעמיקה, אלא הם רוצים לשמוע גם לגבי היישום המעשי של התיאוריה, לא רק כחוויה מזדמנת, אלא כחוויה יום יומית, וזה לדעתי סוג הרעיון שמושך אותם ביותר.

יתרון נוסף הוא, השינוי בגישה כלפי הדמות שמציבה את האתגר. למרות שלפי ההיגיון נראה שזה שמאתגר את הצעירים צריך להיות בעל רקע של שנים רבות של הזדהות וגילום הרעיון שהוא מפיץ, כיום הדבר כבר אינו הכרחי ואפילו לא מצופה, בעידן בו אנו רגילים לראות שינויים מהירים וקיצוניים בכל צעד בעולם הפיזי. אם הדבר אפשרי בעולם הפיזי, בוודאי שהוא אפשרי בעולם הרוחני, כפי שאמרו חז"ל: "יש קונה עולמו בשעה אחת". מכיוון שכך, איש לא יכול להתעלם מחובתו לשתף אחרים באמת החדשה שהוא רכש, אפילו אם אין לו היסטוריה של הזדהות עם אותו רעיון. למעשה, עובדה זו יכולה דווקא להוות יתרון נוסף, בכך שהקהל יתרשם מזה כתקדים.

אתה בטח מבין שהקטעים הקודמים מתייחסים להתחלת מכתבך, שבה הבעת את חוסר

שביעות רצונך מהעדר ידע מעמיק יותר בצדדים שונים של התורה. חוץ מזה, אתה בטח זוכר את אמרתו של החכם מכל אדם בנוגע לחכמה אמיתית, "יוסיף דעת, יוסיף מכאוב". כי, לגבי הידע בתורה, שהיא ביטוי לחכמה הבלתי מוגבלת של ה'אין סוף', הרי ככל שאדם לומד יותר – כך הולך ומתברר לו, לצערו, עד כמה רב המרחק שעוד נותר לו לעבור, מרחק שהוא באמת אין סופי. למעשה, אפילו במה שנקרא 'המדעים המדויקים', כל תגלית חושפת עולמות חדשים לא מוכרים, ומעלה יותר שאלות ממה שהיא עונה עליהן. עם זאת, זה מה שמספק את הגירוי ואת האתגר האמיתי ללמוד ולחקור הלאה. על אחת כמה וכמה, שכך הוא ביחס לתורה, תורת חיים, המדריך האמיתי לחיים – גם הגשמיים וגם הרוחניים.

דרך אגב, לימים אלו של הספירה, שמקשרים בין החגים פסח ושבועות, יש שייכות לנושא הזה. שכן, סמוך ליציאה ממצרים, היהודים היו במצב של עבדות ברמה הנמוכה ביותר, עבדים בארץ שהתורה מכנה "ערוות הארץ". אכן, כל מי שמכיר את התנאים ששררו במצרים באותם ימים יודע כמה מושחתים הם היו באותו הזמן, ובמידה רבה זה הכתים את אופיים של היהודים המשוועבים שם. למרות זאת, במשך חמישים יום בלבד היהודים התעלו לרמה הנשגבה ביותר של רוחניות וחירות אמיתית, גשמית ורוחנית גם יחד. נוסף על כך, החירות הרוחנית שהתורה העניקה להם, ושבמידה מסוימת האירה ביתר העולם, הייתה קשורה לחירות חומרית – כלומר, חירות מדאגות חומריות, כפי שהתורה מספרת לנו, שלבני ישראל היו המן ובאר מרים, וכל צרכיהם הגשמיים סופקו להם באופן ניסי.

סיפורי התורה אינם סתם סיפורת לשם בידור, אלא הם עצמם חלק מההדרכה וההוראה שמועברים בכל חלק מחלקי התורה. וב"סיפורים" אלו אנו גם מוצאים את התשובה לגבי איך עשוי להיות המצב, בתנאים מסוימים, בעתיד. אם התנאים יהיו דומים לזמן שבני ישראל יצאו ממצרים, באמונה שלימה בה', נענים לקריאה האלוהית לצאת למדבר, משאירים מאחור את סיר הבשר של מצרים ואת מיטב הארץ, אפילו בלי לקחת עימם אספקה כלשהי, אלא סומכים לגמרי על ה', ובאותה התמסרות לאמת הם הולכים אחרי עמוד האש (ובלילה – באם תנאים אלו יסוכפלו, ואפילו בקירוב, אזי אפשר בהחלט לצפות לשינוי קיצוני ביותר, לא רק בתקופה של מספר שנים אלא בתוך מספר ימים).

בברכה,

חתימת יד-קודשו של הרבי

המשך ביאור למס' כתובות ליום שלישי עמ' ב

הספק, פשיטא, ומי ידעין אבות מנו – וכי יודעים אנו מי הוא אביו, שנאמר שיירשנו. מבארת הגמרא: אלא שמשתיקין אותו מדין כהונה, שלא יעבוד בבית המקדש ולא יאכל תרומה, ואף שודאי נולד מכהן, דכתיב (במדבר כה ג) 'והיתה לו ולזרעו פריה כהנת עולם', ומהלשון 'לזרעו' אחריו דורשים שרק מי שזרעו מיוחס אחריו – שידוע מי הוא אביו, יש לו ברית כהונה עולם, יצא זה שאין זרעו מיוחס אחריו – שאין ידוע מי אביו, שאין לו דין כהונה, ולגבי זה נקרא שתוקי, אבל ודאי שכשר הוא ליוחסין ואף להנשא לכהונה. וכך גם יפרש רבי יוחנן את הברייתא, שמה שאמרו שלדברי הכל הולד שתוקי היינו לענין שאין לו עצמו דין כהן, כיון שאין האשה נאמנת לומר שאביו היה כהן, אך לא נפסל מלהנשא לכהונה כיון שהיא נאמנת לומר שהיה זה אדם כשר לכהונה.

הגמרא מביאה נדון השייך למחלוקת רבן גמליאל ורבי יהושע: ההוא – מעשה בארס וארסותו – שהיתה האשה מקודשת אך לא נשואה, דאיתו לקמיה דרב יוסף – שבאו לפני רב יוסף, והיתה האשה מעוברת, היא אפרה שאותו עובר מינה – מביאת הארוס לאחר האירוסין, וממילא הולד כשר ואינה נאסרת על ארוסה. והוא אפרה,

הרי היא בספק אם היא מביאת פסול או כשר, ומספק היא פסולה. איתריביה – הקשה רבי אלעזר לרבי יוחנן, שנינו בברייתא לעיל, במה דברים אמורים שנחלקו רבן גמליאל ורבי יהושע, דווקא בעדות אשה בגופה – כלפי עצמה, אבל עדות אשה בכתה – כלפי בתה, דברי הכל תולד 'שתוקי', והוא כינוי למי שידוע מי אמו ואין ידוע מי אביו, ומא לאו – האם אין הכונה שהולד שתוקי ופסול, כדן כל שתוקי הפסול מדרבנן (קידושין 80), ומוכח כדברי רבי אלעזר, שאף רבן גמליאל מודה שהבת פסולה. דוחה הגמרא: לא, כונת הברייתא שהולד שתוקי וקשר, כלומר, כשר הוא לענין יוחסין, שאם בת היא, מותרת להנשא לכהן, וכן אם הוא בן, בתו מותרת לכהונה, ולהלן יבואר לענין מה דינו כשתוקי.

תמזה הגמרא: ומי אפר – וכי מצינו שתוקי קשר, שאין לו דין כהן אך לא נפסל להנשא לכהונה. משיבה הגמרא: אין – אכן, מצאנו שתוקי כשר, וכדשמואל, דאמר שמואל, אם היו עשרה בנים עומדים, ופרש אחד מהם ובעל אשה פנויה, ואין יודעים מי הוא שפרש ובעל, תולד מביאה זו שתוקי, אף שודאי כשר הוא ליוחסין, שהרי נולד מאחד הכהנים הכשרים.

מבררת הגמרא: מאי שתוקי – לגבי מה דינו כשתוקי, אילימא – אם נאמר שמשתיקין אותו מנכסי אביו – שאינו יורש את אביו מחמת

פרק ב הלכה א

הַמִּזְבֵּחַ, מִקְוֵמוֹ מִכּוּן בְּיוֹתֵר; וְאֵין מִשְׁנִין אוֹתוֹ מִמִּקְוֵמוֹ לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְזֶה מִזְבֵּחַ לְעֹלָה לְיִשְׂרָאֵל". וּבַמִּזְבֵּחַ נֶעֱקֵד יִצְחָק אֲבִינוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹד לְךָ אֶל אֶרֶץ הַמִּדְבָּר", וְנֶאֱמַר: "וַיִּבֶן שְׁלֹמֹה אֶת הַבַּיִת" (מלכים א ז) "בְּבֵית הַמִּדְבָּר" (דברי הימים ב ג, א).

נקודות משיחות קודש

ביותר, ואין משנין אותו ממקומו לעולם", הוא מביא את הפסוק "זה מזבח לעולה לישראל" - שנאמר לאחר בחירת המקום, ואין זה מחמת המעלות שהוא עתיד למנות בהלכה שלאחר זה? יש לומר הבאור בזה: זה שאדם הראשון וכו' הביאו קרבנות במקום זה דווקא, הוא מפני שידעו בנבואה שזהו "המקום אשר יבחר ד'" (כעתיד). בסגנון אחר: לא שבחירת הקב"ה במקום זה היא מסובב מזה שכבר הקריבו שם קרבנות קודם לזה, אלא להיפך: זה שהקריבו קרבנות במקום זה דווקא הוא מחמת זה שהם ידעו בנבואה שהקב"ה יבחר במקום זה.

ויש לומר שבזה שהרמב"ם מביא גם את המעלות של מקום המזבח, מתורץ למה "ואין משנין אותו ממקומו לעולם" - הן אמת שזהו "המקום אשר יבחר ד'", אבל הרי עדיין אין זה ראייה גמורה שעל ידי זה נשללה האפשרות לשנות למקום אחר! מטעם זה מביא הרמב"ם ראייה שבנדון זה הבחירה היא באופן שהיא שללה מקומות אחרים, שלכן אדם הראשון וכו' בנו מזבחותיהם דווקא במקום זה: שכן אם בחירת הקב"ה לא שללה מקומות אחרים, למה דייקו כולם להביא קרבנותיהם רק במקום זה! משמע מזה, שמחמת בחירת הקב"ה נשללו מקומות אחרים, ולכן כשבאים להקריב קרבן במקום מסוים הרי זה רק ב"מקומו מכוון ביותר" - בהר המוריה עצמו.

אמרה תורה: "והיה המקום אשר יבחר וגו' (שהוא "בית הבחירה בירושלים") שמה תביאו וגו' עולותיכם וזבחיכם גו'". מהלשון "אשר יבחר ד'" - משמע שמעלתו של המקום הוא רק בחירתו של הקב"ה במקום זה. אבל לפני בחירת הקב"ה - היה אפשר לבחור במקום אחר, שמקום זה לא היתה בו שום מעלה מיוחדת לגבי מקומות אחרים.

אבל הרמב"ם כתב בהלכות בית הבחירה: "המזבח מקומו מכוון ביותר ואין משנין אותו ממקומו לעולם, שנאמר: "זה מזבח לעולה לישראל", וחשיב לאחר זה כמה וכמה מעלות של מקום זה קודם שנבחר - שבפשטות הכוונה בזה היא שזהו ש"מקומו מכוון ביותר ואין משנין אותו ממקומו לעולם" הוא מפני שהוא המקום שבו הקריבו אברהם, נח וכו' את קרבנותיהם (שכל זה היה מקודם, לפני בחירת הקב"ה).

וצריך להבין: מהפסוק "המקום אשר יבחר ד' וגו' שמה תביאו" משמע שמעלת מקום זה הוא מחמת "יבחר ד'" - בחירת הקב"ה במקום זה. ומדברי הרמב"ם משמע שמעלתו של המקום הוא מפני מעלה שהיתה מימות אדם הראשון, ולכן "מקומו מכוון ביותר ואין משנין אותו"!

אבל כד דייקת שפיר מוכח שגם הרמב"ם בהל' בית הבחירה סובר שזהו ש"מקומו מכוון ביותר" אינו מחמת שהקריבו שם קרבנות לפני זה, אלא הוא רק מחמת בחירת הקב"ה: שהרי בהלכה א', בה הרמב"ם אומר כי "המזבח מקומו מכוון

פרשת פינחס

כה וידבר יהוה אל־משה לאמר: ^א פינחס בן־אלעזר בן־אהרן הכהן השיב את־חמתי מעל בני־ישראל בקנאו את־קנאתי בתוכם ולא־כליתי את־בני־ישראל בקנאתי: ^ב לכן אמר הנני נתן לו את־בריתי שלום: ^ג והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם תחת אשר קנא לאלהיו ויכפר על־בני ישראל: ^ד ושם איש ישראל המכה אשר הכה את־המדינית זמרי בן־סלוא נשיא בית־אב לשמעוני: ^ה ושם האשה המכה המדינית כזבי בת־צור ראש אמות בית־אב במדין הוא: ^ו פ (ישראל) ^ז וידבר יהוה אל־משה לאמר: ^ח צרור את־המדינים והפיתם אותם: ^ט כי צירים הם לכם בנכליהם אשר־נפלו לכם על־דבר פגור ועל־דבר כזבי בת־נשיא מדין אחתם המכה ביום־המגפה על־דבר פגור: ^י ויהי אחרי המגפה ^כ פסקא באמצע פסוק ויאמר יהוה אל־משה ואל אלעזר בן־אהרן הכהן לאמר: ^{כא} שאו את־ראש ^{כב} כל־עדת בני־ישראל מבין עשרים שנה ומעלה לבית אבתם כליצא צבא בישראל: ^{כג} וידבר משה ואלעזר הכהן אתם בערבת מואב על־ידין ירחו לאמר: ^{כד} מבין עשרים שנה ומעלה כאשר צוה יהוה את־משה ובני ישראל היצאים מארץ מצרים:

~ נקודות משיחות קודש ~ (קוטי שיחות יח עמ' 327)

שאו את ראש כל עדת בני ישראל (כו, ב)

"משל לרועה שנקנסו זאבים לתוף עדרו" (רש"י). ובקריש פרשת תשא, לגבי חטא העגל נקט "לצאן". שגפול בה דבר. ויש לומר, ששם היה משה בקר ולא היה אשם בתוצאות, ולכן נקט "דבר", שאין הרועה אשם בזה. אך כאן נתעלמה ממנו הלכה, והמגפה נעצרה רק בשהרג פנחס את זמרי, והיה יכול לחשב שבגללו נמשכה המגפה מעט; לכן נקט דבר שהרועה אשם בו - "זאבים".

שני ^ה ראובן בכור ישראל בני ראובן חנוך משפחת החנכי לפלוא משפחת הפלאי: ^ו לחצון משפחת החצוני לכרמי משפחת הכרמי: ^ז אלה משפחת הראובני ויהיו פקדיהם שלשה וארבעים אלה ושבע מאות ושלושים: ^ח ובני פלוא אליאב: ^ט ובני אליאב נמואל ודתן ואבירם הוא־דתן ואבירם כתיב קרואי קרי קריאי העדה אשר הצו על־משה ועל־אהרן בעדת־קרח בהצתם על־יהוה: ^י ותפתח הארץ את־פיה ותבלע אתם ואת־קרח במות העדה באכל האש את חמשים ומאתים איש ויהיו לגם: ^{יא} ובני־קרח לא־מתו: ^{יב} בני שמעון למשפחתם לנמואל משפחת הנמואלי לימין משפחת הימני לזכין משפחת היכני: ^{יג} לזרח משפחת הזרחי לשאול משפחת השאולי: ^{יד} אלה משפחת השמעני שנים ועשרים אלה ומאתים: ^{טו} בני גר למשפחתם לצפון משפחת הצפוני לחגי משפחת החגי לשוני משפחת השוני: ^{טז} לאזני משפחת האזני לערי משפחת הערי: ^{יז} לארוד משפחת הארודי לאראלי משפחת האראלי: ^{יח} אלה משפחת בני־גר לפקדיהם ארבעים אלה וחמש מאות: ^{יט} בני יהודה ער ואונן וימת ער ואונן בארץ כנען: ^כ ויהיו בני־יהודה למשפחתם לשלה משפחת השלני לפרץ משפחת הפרצי לזרח משפחת הזרחי: ^{כא} ויהיו בני־פרץ לחצון משפחת החצוני לחמול משפחת החמולי: ^{כב} אלה משפחת יהודה לפקדיהם ששה ושבעים אלה וחמש מאות: ^{כג} בני יששכר למשפחתם תולע משפחת התולעי לפזה משפחת הפוזי: ^{כד} לזשוב משפחת הזשבי לשמון משפחת השמוני: ^{כה} אלה משפחת

יִשְׁכַּר לַפְקֻדֵיהֶם אַרְבַּעַה וְשָׁשִׁים אֶלֶף וּשְׁלֹשׁ
מֵאוֹת: ^כ בְּנֵי זְבוּלֹן לְמִשְׁפַּחַתָּם לְסֹרֵד
מִשְׁפַּחַת הַפִּרְדֵּי לְאֵלֹן מִשְׁפַּחַת הָאֵלֶּנִּי לִיחִלְאֵל
מִשְׁפַּחַת הַיִּחִלְאֵלִי: ^{כא} אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הַזְּבוּלֹנִי
לַפְקֻדֵיהֶם שָׁשִׁים אֶלֶף וַחֲמִשׁ מֵאוֹת: ^{כב} בְּנֵי
יוֹסֵף לְמִשְׁפַּחַתָּם מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם: ^{כג} בְּנֵי מְנַשֶּׁה
לְמִכִּיר מִשְׁפַּחַת הַמִּכִּירִי וּמִכִּיר הוֹלִיד אֶת־גִּלְעָד
לְגִלְעָד מִשְׁפַּחַת הַגִּלְעָדִי: ^{כד} אֵלֶּה בְּנֵי גִלְעָד
אִיעָזֵר מִשְׁפַּחַת הָאִיעָזֵרִי לְחֶלֶק מִשְׁפַּחַת
הַחֶלְקִי: ^{כה} וְאַשְׁרֵיָאֵל מִשְׁפַּחַת הָאֲשֵׁרָאֵלִי וְשִׁכֶּם
מִשְׁפַּחַת הַשִּׁכְמִי: ^{כו} וְשִׁמְדָּע מִשְׁפַּחַת הַשִּׁמְדִיעִי
וְחֹפֵר מִשְׁפַּחַת הַחֹפְרִי: ^{כז} וְצִלְפָּחֵד בֶּן־חֹפֵר לֹא־
הָיוּ לוֹ בָּנִים כִּי אִם־בָּנוֹת וְשֵׁם בָּנוֹת צִלְפָּחֵד
מַחֲלָה וְנָעָה חַגִּלָּה מִלֶּכָּה וְתַרְצָה: ^{כח} אֵלֶּה
מִשְׁפַּחַת מְנַשֶּׁה וּפְקֻדֵיהֶם שָׁשִׁים וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף
וּשְׁבַע מֵאוֹת: ^{כט} אֵלֶּה בְּנֵי־אֶפְרַיִם לְמִשְׁפַּחַתָּם
לְשׁוּתָלַח מִשְׁפַּחַת הַשְּׁתָלַחִי לְבָכָר מִשְׁפַּחַת
הַבִּכְרִי לְתַחַן מִשְׁפַּחַת הַתַּחְנִי: ^ל וְאֵלֶּה בְּנֵי
שׁוּתָלַח לְעֶרְן מִשְׁפַּחַת הָעֶרְנִי: ^{לא} אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת
בְּנֵי־אֶפְרַיִם לַפְקֻדֵיהֶם שָׁשִׁים וְשָׁלֹשִׁים אֶלֶף
וַחֲמִשׁ מֵאוֹת אֵלֶּה בְּנֵי־יוֹסֵף לְמִשְׁפַּחַתָּם: ^{לב} בְּנֵי
בְּנִימֵן לְמִשְׁפַּחַתָּם לְבָלַע מִשְׁפַּחַת הַבְּלָעִי
לְאִשָּׁבֵל מִשְׁפַּחַת הָאִשָּׁבֵלִי לְאֶחִירָם מִשְׁפַּחַת
הָאֶחִירָמִי: ^{לג} לְשׁוּפָם מִשְׁפַּחַת הַשׁוּפָמִי לְחוּפָם
מִשְׁפַּחַת הַחוּפָמִי: ^{לד} וַיְהִיו בְּנֵי־בָלַע אֶרֶד וְנַעֲמָן
מִשְׁפַּחַת הָאֶרֶדִּי לְנַעֲמָן מִשְׁפַּחַת הַנַּעֲמִי: ^{לה} אֵלֶּה
בְּנֵי־בְנִימֵן לְמִשְׁפַּחַתָּם וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה
וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וְשָׁשׁ מֵאוֹת: ^{לו} אֵלֶּה בְּנֵי־דָן
לְמִשְׁפַּחַתָּם לְשׁוּחָם מִשְׁפַּחַת הַשׁוּחָמִי אֵלֶּה
מִשְׁפַּחַת דָּן לְמִשְׁפַּחַתָּם: ^{לז} כָּל־מִשְׁפַּחַת
הַשׁוּחָמִי לַפְקֻדֵיהֶם אַרְבַּעַה וְשָׁשִׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע
מֵאוֹת: ^{לח} בְּנֵי אֲשֵׁר לְמִשְׁפַּחַתָּם לִימְנָה

מִשְׁפַּחַת הַיִּמְנָה לִישָׁרִי מִשְׁפַּחַת הַיִּשָּׁרִי לְבִרְיָעָה
מִשְׁפַּחַת הַבִּרְיָעִי: ^{לט} לְבְנֵי בִרְיָעָה לְחֹבֵר
מִשְׁפַּחַת הַחֹבֵרִי לְמִלְכִּיאֵל מִשְׁפַּחַת הַמִּלְכִּיאֵלִי:
^מ וְשֵׁם בֶּת־אֲשֵׁר שָׂרָח: ^{מא} אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־
אֲשֵׁר לַפְקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע
מֵאוֹת: ^{מב} בְּנֵי נַפְתָּלִי לְמִשְׁפַּחַתָּם לִיחִצְאֵל
מִשְׁפַּחַת הַיִּחִצְאֵלִי לְגֹנִי מִשְׁפַּחַת הַגֹּנִי:
^{מג} לְיִצֵּר מִשְׁפַּחַת הַיִּצְרִי לְשֵׁלָם מִשְׁפַּחַת
הַשְּׁלָמִי: ^{מד} אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת נַפְתָּלִי לְמִשְׁפַּחַתָּם
וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת:
^{מה} אֵלֶּה פְּקוּדֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁש־מֵאוֹת אֶלֶף
וְאַלֶּף שְׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ש"פ פנחס תשמ"ו)

צָרוּר אֶת הַמְדִּינִים וְהַפִּיתָם אוֹתָם (כה, יז)

וְהַקְשָׁה בְּאוֹר הַחַיִּים הַקְדוּשׁ, "לָמָּה כָּפַל צָרוּר
וְהַפִּיתָם". וְיֵשׁ לוֹמַר, שְׁש־י אֵינִי צָרוּר לְבָאֵר כָּפַל זֶה, שֶׁפֶן
צָרוּר הֵינִי "לְאִיב אוֹתָם" (רש"י), וְיִפֶּן חֲמֵשׁ לְמִקְרָא מִבֵּין
מַעֲצָמוֹ שֶׁהַכָּפָה, שְׂכוּלָל גַּם הַכָּפָה לְפִי חֶרֶב, תְּמוּנָה יוֹתֵר
מִשְׁנָאָה בְּלִבָּד. וּבִפְרָט פְּשִׁילֵּמֵד בְּפִרְשַׁת דְּבָרִים "אֵל תֵּצֵר אֶת
מוֹאֵב (הַשְּׁלִילָה שֶׁל צָרוּר) וְאֵל תִּתְּנֵר בָּם מִלְחָמָה" (הַשְּׁלִילָה
שֶׁל וְהַפִּיתָם).

שְׁלִישִׁי ^{נב} וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ^{נג} לְאֵלֶּה
תַּחֲלֵק הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת: ^{נד} לְרֹב
תִּרְבֶּה נַחֲלָתוֹ וְלִמְעַט תִּמְעִיט נַחֲלָתוֹ אִישׁ לְפִי
פְּקֻדָּיו יִתֵּן נַחֲלָתוֹ: ^{נה} אֶדְ־בְּגוֹרָל יַחֲלֵק אֶת־
הָאָרֶץ לְשְׁמוֹת מִמֹּת־אֲבֹתָם וַיִּנְחֲלוּ: ^{נו} עַל־פִּי
הַגּוֹרָל תַּחֲלֵק נַחֲלָתוֹ בֵּין רֹב לְמַעַט: ^{נז} וְאֵלֶּה
פְּקוּדֵי הַלְוִי לְמִשְׁפַּחַתָּם לְגִרְשׁוֹן מִשְׁפַּחַת
הַגִּרְשֹׁנִי לַקֹּהֵת מִשְׁפַּחַת הַקֹּהֲתִי לְמִרְרִי
מִשְׁפַּחַת הַמִּרְרִי: ^{נח} אֵלֶּה ^א מִשְׁפַּחַת לְוִי
מִשְׁפַּחַת הַלְבִנִי מִשְׁפַּחַת הַחֲבֵרֹנִי מִשְׁפַּחַת
הַמַּחֲלִי מִשְׁפַּחַת הַמּוֹשִׁי מִשְׁפַּחַת הַקֶּרְחִי
וְקֹהֵת הוֹלֵד אֶת־עֲמֶרָם: ^{נט} וְשֵׁם ^א אִשֶּׁת עֲמֶרָם
וַיִּכְבֵּד בֶּת־לְוִי אֲשֶׁר יִלְדָה אֹתָהּ לְלֹוֹ בְּמִצְרַיִם

וּתְלֵד לְעַמָּם אֶת־אֶהֱרֹן וְאֶת־מֹשֶׁה וְאֵת מְרִים
 אַחֲתָם: ^א וַיֵּלֶד לְאֶהֱרֹן אֶת־נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא
 אֶת־אֱלֶעָזָר וְאֶת־אִיתָמָר: ^ב וַיָּמָת נָדָב
 וְאֲבִיהוּא בַּחֲקָרֵיכֶם אֲשֶׁר־הָיָה לִפְנֵי יְהוָה:
^ג וַיְהִיו פְּקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים אָלֶף כָּל־זָכָר
 מִבְּנֵי־חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה כִּי ^ד לֹא הִתְפַּקְדוּ בַּתּוֹךְ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל כִּי לֹא־נָתַן לָהֶם נַחֲלָה בַּתּוֹךְ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל: ^ה אֵלֶּה פְּקוּדֵי מֹשֶׁה וְאֱלֶעָזָר הַכֹּהֵן
 אֲשֶׁר פָּקְדוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל
 יַרְדֵּן יַרְחוֹ: ^ו וּבְאֵלֶּה לֹא־הָיָה אִישׁ מִפְּקוּדֵי
 מֹשֶׁה וְאֶהֱרֹן הַכֹּהֵן אֲשֶׁר פָּקְדוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 בַּמִּדְבָּר סִינַי: ^ז כִּי־אָמַר יְהוָה לָהֶם מוֹת יָמָתוֹ
 בַּמִּדְבָּר וְלֹא־נֹתַר מֵהֶם אִישׁ בִּי אִם־כָּלֵב
 בֶּן־יִפְתָּה וַיהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן: ^ח כֹּז וְתַקְרֹבְנָה
 בְּנוֹת צִלְפָּחֵד בֶּן־חֶפְרָה בֶּן־גִּלְעָד בֶּן־מְכִיר בֶּן־
 מְנַשֶּׁה לְמִשְׁפַּחַת מְנַשֶּׁה בֶּן־יוֹסֵף וְאֵלֶּה שְׁמוֹת
 בְּנֹתָיו מִחֲלָה גַּעֲה וְחַגְלָה וּמַלְכָּה וְתַרְצָח:
^ט וַתַּעַמְדֵּנָה לִפְנֵי מֹשֶׁה וּלְפָנֵי אֱלֶעָזָר הַכֹּהֵן
 וּלְפָנֵי הַנָּשִׂאִים וְכָל־הָעֵדָה פָּתַח אֶהֱלִי־מוֹעֵד
 לֵאמֹר: ^י גִּבֹּרֵי מֵת בַּמִּדְבָּר וְהוּא לֹא־הָיָה
 בַּתּוֹךְ הָעֵדָה הַנּוֹעֲדִים עַל־יְהוָה בַּעֲדַת־קָרַח
 כִּי־בָחַטְאוּ מֵת וּבָנִים לֹא־הָיוּ לוֹ: ^{יא} לָמָּה יִגְרַע
 שֵׁם־אֲבִינוֹ מִתּוֹךְ מִשְׁפַּחְתּוֹ כִּי אֵין לוֹ בֶּן
 תִּנְהַלְגוּ אַחֲזָה בַּתּוֹךְ אַחִי אֲבִינוֹ: ^{יב} וַיִּקְרַב
 מֹשֶׁה אֶת־מִשְׁפָּטָן לִפְנֵי יְהוָה: ^{יג} פ

רביעי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^{יד} בְּנֵי
 צִלְפָּחֵד דְּבָרְתָּ נָתַן תִּתֵּן לָהֶם אַחֲזָה נַחֲלָה בַּתּוֹךְ
 אַחִי אֲבִיהֶם וְהַעֲבַרְתָּ אֶת־נַחֲלַת אֲבִיהֶן לָהֶן:
^{טו} וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבָּר לֵאמֹר אִישׁ כִּי־יָמוּת
 וּבֶן אֵין לוֹ וְהַעֲבַרְתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לְבָתּוֹ: ^{טז} וְאִם־
 אֵין לוֹ בֶּת וּנְתַתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לְאָחָיו: ^{יז} וְאִם־אֵין
 לוֹ אַחִים וּנְתַתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לְאָחִי אֲבִיו:
^{יח} וְאִם־אֵין אַחִים לְאָבִיו וּנְתַתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ
 לְשֹׂאֲרוֹ הַקָּרֵב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וַיִּרְשׁ אֹתָהּ
 וְהָיְתָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֶקֶת מִשְׁפָּט כַּאֲשֶׁר צִוָּה
 יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ^{יט} פ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 עֲלֶה אֶל־הָר הָעֲבָרִים הַזֶּה וּרְאֵה אֶת־הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר נָתַתִּי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: ^כ וְרֹאִיתָה אֹתָהּ
 וְנֹאסַפְתָּ אֶל־עַמּוּד גִּם־אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר נֹאסַף אֶהֱרֹן
 אַחִיד: ^{כא} כַּאֲשֶׁר מְרִיתֶם פִּי בַּמִּדְבָּר־צִן בְּמִרְיַבַת
 הָעֵדָה לְהַקְדִּישֵׁנִי בָּנִים לְעִינֵיהֶם הֵם מִי־מִרְיַבַת
 קָדַשׁ מִדְבָּר־צִן: ^{כב} ס וַיַּדְבֵּר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה
 לֵאמֹר: ^{כג} יִפְקֹד יְהוָה אֱלֹהֵי הָרוּחַת לְכָל־בָּשָׂר
 אִישׁ עַל־הָעֵדָה: ^{כד} אֲשֶׁר־יֵצֵא לַפְּנִיָּהִם וְאֲשֶׁר יָבֹא
 לַפְּנִיָּהִם וְאֲשֶׁר יוֹצִיאִם וְאֲשֶׁר יָבִיאִם וְלֹא תִהְיֶה
 עֵדוּת יְהוָה כִּצָּאֹן אֲשֶׁר אֵין־לָהֶם רָעָה: ^{כה} וַיֹּאמֶר
 יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח־לְךָ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן אִישׁ
 אֲשֶׁר־רוּחַ בּוֹ וְסִמַּכְתָּ אֶת־יָדְךָ עָלָיו: ^{כו} וְהָעַמְדָּה
 אֹתוֹ לִפְנֵי אֱלֶעָזָר הַכֹּהֵן וּלְפָנֵי כָל־הָעֵדָה וְצִוִּיתָהּ
 אֹתוֹ לְעִינֵיהֶם: ^{כז} וּנְתַתָּה מִהוֹדֶךָ עָלָיו לְמַעַן
 יִשְׁמְעוּ כָל־עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^{כח} וּלְפָנֵי אֱלֶעָזָר
 הַכֹּהֵן יַעֲמֹד וְשֹׂאֵל לוֹ בְּמִשְׁפָּט הָאוֹרִים לִפְנֵי
 יְהוָה עַל־פִּי וְצִאֹ וְעַל־פִּי יָבֹאוּ הוּא וְכָל־בְּנֵי־
 יִשְׂרָאֵל אֹתוֹ וְכָל־הָעֵדָה: ^{כט} וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר
 צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וַיַּעֲמֵדְהוּ לִפְנֵי
 אֱלֶעָזָר הַכֹּהֵן וּלְפָנֵי כָל־הָעֵדָה: ^ל וַיִּסְמְךָ אֶת־
 יָדָיו עָלָיו וַיִּצְוֵהוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: ^{לא} פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג ענף 93)

ויקרב משה את משפטן (כו, ה)

"נתעלמה הלכה ממנו" (רש"י). ויש לשאל, מה מכריחו
 לפרש כן, ודברי יתכן שלא שמע הלכה זו מה'. ויש לומר,
 דהנה יש הבדל בין "משפטן" ל"דברן" (כמו "כי יהיה להם
 דבר בא אלי"). דבר - טענות ושקלא וטריא. משפט - פסק
 דין. והקשה לו: כיון שלא ידע את ההלכה, איך הקריב "את
 משפטן". לכן מפרש שאכן ידע את ההלכה, אלא שנתעלמה
 ממנו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כג עמ' 196)

קח לך את יהושע ... וסמכת את ידך עליו (כז, יח)
יש לשאול, מדוע לא מצינו שמשה משח את יהושע
בשמן המשחה, שהרי בשמעימדין מלך מושחין אותו? ויש
לומר, שמלכות יהושע עיקרה נשיאות בתורה, שהרי הוא
מקבל התורה ממשה. לכן נפצלה מלכותו על ידי סמיכה,
שקשורה לתורה, כמאמר (סנהדרין יד, א) סמוכין איש מפי
איש, ולא על ידי משיחה בשמן.

חמישי כח א וידבר יהוה אל־משה לאמר: ב צו
את־בני ישראל ואמרת אליהם את־קרבני
לחמי לאשי ריח ניחחי תשמרו להקריב לי
במועד: ג ואמרת להם זה האשה אשר
תקריבו ליהוה כבשים בני־שנה תמימים שנים
ליום עלה תמיד: ד את־הכבש אחד תעשה
בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים:
ה ועשירית האיפה סלת למנחה בלולה בשמן
פתית רביעת ההין: ו עלת תמיד העשיה בהר
סיני לריח ניחח אשה ליהוה: ז ונספּו רביעת
ההין לכבש האחד בקדש הפך נסך שֶׁכר
ליהוה: ח ואת הכבש השני תעשה בין הערבים
כמנחת הבקר ונספּו תעשה אשה ריח ניחח
ליהוה: ט וביום השֶׁבֶת שְׁנֵי־כִבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה
תמימים ושְׁנֵי עֲשָׂרִים סלת מנחה בלולה
בשמן ונספּו: י עלת שֶׁבֶת בשבתו על־עלת
התמיד ונספּה: יא ובִּרְאשֵׁי חֳדָשֵׁיכֶם תקריבו
עלה ליהוה פרים בְּנֵי־בָקָר שְׁנִים ואיל אחד
כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁבַע תמימים: יב ושלשה
עֲשָׂרִים סלת מנחה בלולה בשמן לפי האחד
ושְׁנֵי עֲשָׂרִים סלת מנחה בלולה בשמן לאיל
האחד: יג ועֲשָׂרִים עֲשָׂרִים סלת מנחה בלולה
בשמן לכבש האחד עלה ריח ניחח אשה
ליהוה: יד ונספּיהם חצי ההין יהיה לפי
ושלישת ההין לאיל ורביעת ההין לכבש יין
זאת עלת חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ לחדשי השנה:

ו ושְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת ליהוה על־עלת

הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְפּו: ט

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יב עמ' 18)

צו את בני ישראל (כח, ב)

"עד שאתה מצוני על בני, צוה את בני עלי" (רש"י).
והנה, שבתור מענה לבקשת משה למנות איש "אשר יצא
לפניהם ואשר יבא לפניהם" . . ולא תהיה צדת ה' כצאן אשר
אין להם רועה", נצטוה על קרבן התמיד. ויש לכאור, דהנה
קרבן זה (וקרפנות בכלל) שולל את הטעות ש"אין רועה"
בעולם ו"עולם כמנהגו נוהג", ומגלה שהעולם מתנהג
בהשגחתו הפרטית של הקב"ה, שהוא זה "אשר יצא
לפניהם ואשר יבא לפניהם".

ששי כז ובחדש הראשון בארבעה עשר יום לחדש
פסח ליהוה: ז ובחמשה עשר יום לחדש הזה
חג שבועת ימים מצות יאכל: ח ביום הראשון
מקרא־קדש כל־מלאכת עבודה לא תעשו:
ט והקרבתם אשה עלה ליהוה פרים בְּנֵי־בָקָר
שְׁנִים ואיל אחד ושְׁבַע כִּבְשִׁים בְּנֵי שָׁנָה
תמימים יהיו לכם: י ומנחתם סלת בלולה
בשמן שלשה עֲשָׂרִים לפי ושְׁנֵי עֲשָׂרִים לאיל
תעשו: יא עֲשָׂרִים עֲשָׂרִים תעשה לכבש האחד
לשבועת הכִּבְשִׁים: יב ושְׁעִיר חַטָּאת אחד לכפר
עליכם: יג מלבד עלת הבקר אשר לעלת
התמיד תעשו את־אלה: יד כאלה תעשו ליום
שבועת ימים לחם אשה ריח־ניחח ליהוה על־
עולת התמיד יַעֲשֶׂה וְנִסְפּו: טו וביום השְׁבִיעִי
מקרא־קדש יהיה לכם כל־מלאכת עבודה לא
תעשו: טז וביום הכִּבּוּרִים בהקריבכם מנחה
חדשה ליהוה בשבעתיכם מקרא־קדש יהיה
לכם כל־מלאכת עבודה לא תעשו: יז והקרבתם
עולה לריח ניחח ליהוה פרים בְּנֵי־בָקָר שְׁנִים
איל אחד ושְׁבַע כִּבְשִׁים בְּנֵי שָׁנָה: יח ומנחתם
סלת בלולה בשמן שלשה עֲשָׂרִים לפי האחד
ושְׁנֵי עֲשָׂרִים לאיל האחד: יט עֲשָׂרִים עֲשָׂרִים

מקרא-קדש יהיה לכם כל-מלאכת עבודה לא תעשו ויחגגתם חג ליהוה שבועת ימים: ויחברבתם עלה אשה ריח ניהח ליהוה פרים בני-בקר שלשה עשר אילים שנים כבשים בני-שנה ארבעה עשר תמימים יהיו: וימנחתם סלת בלולה בשמן שלשה עשרונים לפר האחד לשלשה עשר פרים שני עשרונים לאיל האחד לשני האילים: ועשרון עשרון לכבש האחד לארבעה עשר כבשים: ושעיר-עזים אחד חטאת מלכל עלת התמיד מנחתה ונספה: ם וביום השני פרים בני-בקר שנים עשר אילים שנים כבשים בני-שנה ארבעה עשר תמימים: וימנחתם ונספיהם לפרים לאילים ולכבשים במספרם כמשפט: ושעיר-עזים אחד חטאת מלכל עלת התמיד ומנחתה ונספיהם: ם וביום השלישי פרים עשתי-עשר אילים שנים כבשים בני-שנה ארבעה עשר תמימים: וימנחתם ונספיהם לפרים לאילים ולכבשים במספרם כמשפט: ושעיר חטאת אחד מלכל עלת התמיד ומנחתה ונספה: ם וביום הרביעי פרים עשרה אילים שנים כבשים בני-שנה ארבעה עשר תמימים: וימנחתם ונספיהם לפרים לאילים ולכבשים במספרם כמשפט: ושעיר-עזים אחד חטאת מלכל עלת התמיד ומנחתה ונספה: ם וביום החמישי פרים תשעה אילים שנים כבשים בני-שנה ארבעה עשר תמימים: וימנחתם ונספיהם לפרים לאילים ולכבשים במספרם כמשפט: ושעיר חטאת אחד מלכל עלת התמיד ומנחתה ונספה: ם וביום הששי פרים שמנה אילים שנים כבשים בני-שנה ארבעה עשר תמימים: וימנחתם ונספיהם

לכבש האחד לשבעת הכבשים: ושעיר עזים אחד לכפר עליכם: מ מלכל עלת התמיד ומנחתו תעשו תמימים יהיו-לכם ונספיהם: פ כמ ויחדש השביעי באחד לחדש מקרא-קדש יהיה לכם כל-מלאכת עבודה לא תעשו יום תרועה יהיה לכם: ג ועשיתם עלה לריח ניהח ליהוה פר בן-בקר אחד איל אחד כבשים בני-שנה שבעה תמימים: וימנחתם סלת בלולה בשמן שלשה עשרונים לפר שני עשרונים לאיל: וועשרון אחד לכבש האחד לשבעת הכבשים: ה ושעיר-עזים אחד חטאת לכפר עליכם: ו מלכל עלת החדש ומנחתה ועלת התמיד ומנחתה ונספיהם כמשפטם לריח ניהח אשה ליהוה: ם ובעשור לחדש השביעי הזה מקרא-קדש יהיה לכם ועניתם את-נפשותיכם כל-מלאכה לא תעשו: ו והקרבתם עלה ליהוה ריח ניהח פר בן-בקר אחד איל אחד כבשים בני-שנה שבעה תמימים יהיו לכם: ט ומנחתם סלת בלולה בשמן שלשה עשרונים לפר שני עשרונים לאיל האחד: ועשרון עשרון לכבש האחד לשבעת הכבשים: י ושעיר-עזים אחד חטאת מלכל חטאת הכפרים ועלת התמיד ומנחתה ונספיהם: ם

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לב עמ' 137)

וביום הכפורים (כה, כו)

"חג השבועות נקרא כפורי קציר חטים, על שם שתי הלחם" (רש"י). שתי הלחם רומזים לתורה שבכתב ושבעל-פה. והנה, בלמוד תורה שבכתב מרגש יותר הבטול ל"נותן התורה", שהרי הקורא בה ולא ידע מאי קאמר קים מצות תלמוד תורה, כנגוד לתורה שבעל-פה, שאינו נחשב למוד כלל. והקרכת שתי הלחם מורה על כך שהבטול של תורה שבכתב צריך לחדר להבנה של תורה שבעל-פה.

שביעי י ובחמשה עשר יום לחדש השביעי

וַיִּתְּרוּמָם, וַיִּתְּנָשָׂא, וַיִּתְּהַדֵּר, וַיִּתְּעַלָּה, וַיִּתְּהַלָּל, שְׁמָהּ
דְּקִדְשָׁא בְּרִידָהּ הוּא. אֲמֵן לְעֵלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא,
תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְּאִמְרִין בְּעֵלְמָא, וְאִמְרוּ אֲמֵן: אֲמֵן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כג עמ' 205)

ומנחתם ונספיהם לפרים (כט, יח)

”כנגד שבעים אמות... ובימי המקדש היו מגנין עליהם”
(רש”י). ואלו לגבי הכבשים אומר ”לכלות מהם צ”ח
קללות”, לא רק בימי המקדש. ויש לבאר, דהנה מה שפעל
קרבן בזמן הבית נפעל היום על ידי תפלה; אלא שאז הגיע
השפע לעולם (”בחיזוניות בפעל ממש”), והיום הפעלה
היא רק בנפש האדם. מוכן אפוא, שהשפעה לאמות העולם
יכולה להיות רק בזמן הבית, ואלו ההשפעה לישראל ישנה
גם בזמן הגלות.

מפטיר לה ביום השמיני עצרת תהיה לכם כל-
מלאכת עבודה לא תעשו: וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה
אִשָּׁה רִיחַ נִיחַח לַיהוָה פֶּר אֶחָד אֵיל אֶחָד
בְּבָשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁבַעַת תְּמִימִם: מִנְחַתָּם
וְנִסְפֵיהֶם לֶפָר לְאֵיל וְלִכְבָּשִׁים בְּמִסְפָּרָם
בְּמוֹשֶׁפֶט: וְשִׁעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלְּבָד עֹלֹת
הַתְּמִיד וּמִנְחַתָּהּ וְנִסְפָּהּ: אֵלָּה תַעֲשׂוּ לַיהוָה
בְּמוֹעֲדֵיכֶם לְבַד מִנְּדָרֵיכֶם וּנְדָבָתֵיכֶם לְעֹלֹתֵיכֶם
וּלְמִנְחֹתֵיכֶם וּלְנִסְפֵיכֶם וּלְשִׁלְמֵיכֶם:
וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל אִשֶּׁר־
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פַּפֵּה

קס”ח פסוקים, לחל”ק סימן.

לִפְרִים לְאֵילִם וְלִכְבָּשִׁים בְּמִסְפָּרָם בְּמוֹשֶׁפֶט:
וְשִׁעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלְּבָד עֹלֹת הַתְּמִיד
מִנְחַתָּהּ וְנִסְפֵיהָ: מִלְּבָד וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי פְרִים
שְׁבַעַת אֵילִם שְׁנַיִם בְּבָשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבַּעַת
עֶשֶׂר תְּמִימִם: מִנְחַתָּם וְנִסְפֵיהֶם לִפְרִים לְאֵילִם
וְלִכְבָּשִׁים בְּמִסְפָּרָם בְּמוֹשֶׁפֶט: וְשִׁעִיר חַטָּאת
אֶחָד מִלְּבָד עֹלֹת הַתְּמִיד מִנְחַתָּהּ וְנִסְפָּהּ: מִלְּבָד
וּבְיוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם כָּל־מִלְאֲכַת
עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה אִשָּׁה רִיחַ
נִיחַח לַיהוָה פֶּר אֶחָד אֵיל אֶחָד בְּבָשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה
שְׁבַעַת תְּמִימִם: מִנְחַתָּם וְנִסְפֵיהֶם לֶפָר לְאֵיל
וְלִכְבָּשִׁים בְּמִסְפָּרָם בְּמוֹשֶׁפֶט: וְשִׁעִיר חַטָּאת
אֶחָד מִלְּבָד עֹלֹת הַתְּמִיד וּמִנְחַתָּהּ וְנִסְפָּהּ:
אֵלָּה תַעֲשׂוּ לַיהוָה בְּמוֹעֲדֵיכֶם לְבַד מִנְּדָרֵיכֶם
וּנְדָבָתֵיכֶם לְעֹלֹתֵיכֶם וּלְמִנְחֹתֵיכֶם וּלְנִסְפֵיכֶם
וּלְשִׁלְמֵיכֶם: לֵאמֹר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
כָּל אִשֶּׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פַּפֵּה

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא
כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה
ויקרב משיחה. אמן בתיכון וביומיכון ובחיי דכל בית
ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה
רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מכבוד
לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר,

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה
ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה
(= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו
לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עֲזִיזִים הֵינּוּ לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרַכִּיהָ דְּרַכִּי־נַעַם, וְכָל־נִתְיבְתִּיהָ שְׁלוֹם. אֲרִיד יָמִים בְּיָמֶיהָ,
בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֶשֶׂר וְכַבֹּד. יִי חַפֵּץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לַגְּלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נֶגֶד הַתֵּפֶר, שֶׁמֶקוֹם הַתֵּפֶר יִהְיֶה בְּאִמְצַע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * האבנט חוגרים
בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים מוֹכִיִּים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבִמְשָׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקק, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

א אלה הם דברי ירמיהו בן־חלקיהו מן־הכהנים אשר ישב בענתות מעיר הכהנים שהיא בארץ בנימין: ב אשר היה תחלת דברי־יהוה אליו בימי יאשיהו בן־אמון מלך יהודה שהוא ודורו היו צדיקים, בשלש־עשרה שנה למלכו: ג ויהי ירמיהו נביא כל ימי יאשיהו הנהגים, בימי יהויקים בן־יאשיהו מלך יהודה והתמידה נביאתו עד־תם עשתי־עשרה שנה לצדקיהו בן־יאשיהו מלך יהודה בתם מלכותו בשנת אחת־עשרה למלכותו עד גלות ירושלים בחדש החמישי

כי או נפל צדקיהו ביד מלך בבל: ד ויהי דברי־יהוה אלי לאמר: ה בטרם אצרך ככסמן אפך ידעתיך הכרתיך שנתיה הנני ומוכן לנבואה ובטרם תצא מרחם הקדשתיך ונתייך לך נביא לגוים על הנזים כלם נתתיך: ו ואמר אהה אוי לי על המניעה אדני יהוה הנה לא־ידעתי דבר לסדר דברי הנבואה בצחות הלשון כִּי־נער אנכי ולא התגלתי כזה: ז ואמר יהוה אלי אל־תאמר נער אנכי אל־תאמר נער אנכי כי על־כל־המדברים אשר אשליחך תלך ואת כל־אשר אצרך תדבר: ח אל־תירא מפניהם מפני מי אשר אשליחך אליהם פן תכשל בלשונו ויִקְצֹפוּ עָלֶיךָ כִּי־אתָּךְ אני להצילך נאם־יהוה: ט וישלח יהוה את־ידו ויִגַּע עַל־פִּי ויאמר יהוה אלי הנה נתתי דברי

שי למורא

א) אשר בענתות בארץ בנימין, אשר ישב בענתות, עיר הכהנים, שהיתה בנחלת שבט בנימין. ב) בשלש עשרה שנה למלכו, או התחילה לשרות עליו השראת הנבואה. ג) ויהי בימי יהויקים וגו', והיה מתנבא גם בימי יהויקים בנו ובימי צדקיהו וכו'. ד) בטרם אצרך

ככסמן ידעתיך, בטרם יצאתיך צורה ככסמן אפך, גרתיך. ה) הקדשתיך, ונתייך אותך. ו) אהה, לשון קריאה על הצער ועל הדאגה. לא ידעתי דבר, רצה לומר, דברי תוכחה. כי נער אנכי, כי צעיר לימים אנכי, ואידך אהיה מוכיח לעמים. ט) את ידו, את דברי נבואתו. ויגע על פי, והעביר את דברי הנבואה שיהיו

הפטרה לפרשת פינחס לקריאה בציבור

ולשנים מקרא ואחד תרגום

בירמיה פרק א"ב

א א דברי ירמיהו בן־חלקיהו מן־הכהנים אשר בענתות בארץ בנימין: ב אשר היה דברי־יהוה אליו בימי יאשיהו בן־אמון מלך יהודה בשלש־עשרה שנה למלכו: ג ויהי בימי יהויקים בן־יאשיהו מלך יהודה עשתי־עשרה שנה לצדקיהו בן־יאשיהו מלך יהודה עד־גלות ירושלים בחדש החמישי: ד ויהי דברי־יהוה אלי לאמר: ה בטרם אצרך ככסמן ידעתיך ובטרם תצא מרחם הקדשתיך נביא לגוים נתתיך: ו ואמר אהה אדני יהוה הנה לא־ידעתי דבר כִּי־נער אנכי: ז ואמר יהוה אלי אל־תאמר נער אנכי כִּי על־כל־אשר אשליחך תלך ואת כל־אשר אצורך תדבר: ח אל־תירא מפניהם כִּי־אתָּךְ אני להצילך נאם־יהוה: ט וישלח יהוה את־ידו ויִגַּע עַל־פִּי ויאמר יהוה אלי הנה נתתי דברי

מסדרים בפי' י' הפקדתיך, שמיך פקד ומונה. לנתוש, לעקר. ולנתון, לכתת ולשבר. יא' מקל שקד, מטה מאילן שנדלים בו שקדים. יב' שקד אני על דברי לעשותו, מתמסר ומשתדל במהירות לקום את דברי. כמו השקד שהוא ממהר להוציא פרח לפני שאר האילנות. יג' סיר נפוח, סיר מעלה רתיחה. והוא רמז על ירושלים. ופניו, פני הרמיחה, כלומר המקום שמעלה רתיחה מרבה. פרוש אחר, "פניו", פני הסיר, שהצד של הסיר שמפניו יוצאים, נקרא פניו. מפני צפונה, מצד צפון. יד' מצפון, מצד צפון, והוא בכל, שהיא מורחית צפונית לארץ ישראל. טו' כי הנני קורא, כלומר, אשים בלבם שיבואו. משפחות ממלכות צפונה, המשפחות הם העמים, והממלכות הם המלכים. וז' תאזר מתניך, לשון זרוז, כאיש חיל. אל תחת, אל תפחד. פן אחתך לפניכם, אם תפחד מהם, אשבר אותך לפניכם, ויוכלו לחיותך. יח' למלכי יהודה, כנגד מלכי יהודה. יט' ונלחמו אליך, ונלחמו נגדך בדברי משפט, לסתור את דברי נבואתך. להצילך, שלא ימותוך. ב' באוני ירושלים, אל

הנה בזה שנגעתי בדי בפיך: ירא' הפקדתיך מניתי אותך היום הנה עליהגוים ועל הממלכות לנתוש לעקר ממקומם ולנתון גם רק חלק, ולהאבד לגמרי, ולהרוס כולל הבגן לבנות ולנמוע: יא ויהי דברי יהוה אלי לאמר מה איתך ראה ורמיחיהו

במראה הנבואה, ואמר מקל מטה שקד מאילן שנדלים בו שקדים אני ראה: יב ויאמר יהוה אלי היטבת לראות כי השקד הזה הוא ממהר להוציא פרח קודם לכל האילנות כישקד ממהר אני על דברי לעשותו ואספן ראית דבר המרמז רמז על מה שעמדת להיות: יג ויהי דברי יהוה אלי פעם שנית לאמר מה איתך ראה במראה הנבואה ואמר סיר נפוח קדיה מעלה רתיחה אני ראה ופניו מקום שמעלה רתיחה מפני מעבר צפונה: יד ויאמר יהוה אלי מצפון מכלל העומדת מצפון תפתח תהיה מותרת לבוא הרעה על פלישבי הארץ: טו כי הנני קרא אשים בלבם לכל משפחות ממלכות צפונה שיבאו נאם יהוה וכאו ונתנו איש כסאו בשופטים הישבים על כסא השופט, מול פתח שער ירושלים ועל פליחומתיה סביב ועל פלערי יהודה לשמוע טענת הפעלדיו: טז ודברתי אז אדבר משפטי אותם עמם על כל רעתם לבקש דין מאתם אשר עזבוני וקטרו לאלהים אחרים וישתחוו למעשי ידיהם: יז ואתה תאזר מתניך ללכת ברווח וקמת ודברת אליהם את פלי אשר אנכי אצנח אליהם אל תפחד מפניהם להחניף להם פראחתך לפניהם כי בשתפחד אשובור אותך לפניהם ויכלו להניח לך: יח ואני הנה נתניך נתיב כח בידך היום לעיר מבצר פער מבצר ולעמוד ברזל שלא יוכל אדם להטותו ולשברו ולחמזות נחשת כלשפן אם יהיו חומות נחשת,

בפיך: ירא' הפקדתיך | היום הנה עליהגוים ועל הממלכות לנתוש ולנתון ולהאבד ולהרוס לבנות ולנמוע: יא ויהי דברי יהוה אלי לאמר מה איתך ראה ורמיחיהו ואמר מקל שקד אני ראה: יב ויאמר יהוה אלי היטבת לראות כישקד אני על דברי לעשותו: יג ויהי דברי יהוה אלי שנית לאמר מה איתך ראה ואמר סיר נפוח אני ראה ופניו מפני צפונה: יד ויאמר יהוה אלי מצפון תפתח הרעה על פלישבי הארץ: טו כי הנני קרא לכל משפחות ממלכות צפונה נאם יהוה וכאו ונתנו איש כסאו פתח |

שערי ירושלים ועל פליחומתיה סביב ועל פלערי יהודה: טז ודברתי משפטי אותם על פלרעתם אשר עזבוני וקטרו לאלהים אחרים וישתחוו למעשי ידיהם: יז ואתה תאזר מתניך וקמת ודברת אליהם את פלי אשר אנכי אצנח אליהם מפניהם פן אחתך לפניהם: יח ואני הנה נתניך היום לעיר מבצר ברזל ולחמזות נחשת על פלי הארץ למלכי יהודה לשריה לכהניה ולעם הארץ: יט ונלחמו אליך ולא יוכלו לך פראתך אני נאם יהוה להצילך: ב ויהי דברי יהוה אלי לאמר: ב הלך וקראת באוני ירושלים לאמר

ובל זה פני שתוכל להתגבר על פלי הארץ פניהם למלכי יהודה לשריה לכהניה ולעם הארץ מחר העם: יט ונלחמו אליך בל לא יוכלו לך ועו פראתך אני נאם יהוה להצילך: א ויהי דברי יהוה אלי לאמר: ב הלך וקראת באוני ישיב ירושלים לאמר פה אמר יהוה וכרתי

העם אשר בירושלים. וְכָרְתִי לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ, אִף עַל פִּי שְׁאֵנִי מְבִיא עֲלֶיךָ רָעָה בְּעִבּוּר מַעֲשֶׂיךָ הָרָעִים, לֹא אֶכְלָה אוֹתְךָ, וְגַם אֶעֱנִישׁ אֶת הַמִּצִּיקִים לָךְ, כִּי וְכָרְתִי לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ. אֶהְבֶּת כָּל־לִתְּךָ, כָּל־לִתְּךָ, הָאֶהְבָה שְׁהִיתָ לִי עֲלֶיךָ בְּעַת שְׁהִיית כָּכֶלָה בְּזֶמֶן חֲפָתָה בְּמִתּוֹן, כְּלוּמֵר בְּמַעֲמַד הַר סִינִי לְקַבֵּל הַתּוֹרָה. (ג) קָדַשׁ יִשְׂרָאֵל לָהּ, נְחָשְׁבִים הֵם כְּמוֹ קֹדֶשׁ, שְׁלֹא יֵאָכְלוּ זֶה. רֵאשִׁית תְּבוּאֹתֶיהָ, הַמֵּיטֵב שֶׁכָּכֵל תְּבוּאֹתָהּ, כְּלוּמֵר, הַמִּבְחָרִים שֶׁבְּמִין הָאֲדָמָה. כָּל אוֹכְלֵיו יֵאָשְׁמוּ, כָּל הַנּוֹזְלִים וּמִכְלִים אֶת יִשְׂרָאֵל, יִהְיוּ אֲשֶׁמִּים וְהָרָעָה תְּבוּאָה עֲלֵיהֶם.

וְזָכַר אֲנִי לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמָּךְ בְּיַמֵּי נְעוּרֶיךָ אֶהְבֶּת הָאֶהְבָה לִפְנֵי שֶׁהִאֲמַנְתָּ כִּי לְכַתֵּךְ אַחֲרֵי בְּמִדְבָּר בָּאֲרֶץ לֹא זְרוּעָה שָׁאִין בָּהּ זֶרַע וְרוּעַ וְאִין מִה לְאָכּוֹל: ג וְלָחַץ קֹדֶשׁ כְּתוּבָה נִחְשָׁב יִשְׂרָאֵל לִיהוָה שְׁלֹא יֵאָכְלוּ זֶה, כִּי יִשְׂרָאֵל רֵאשִׁית תְּבוּאֹתֶיהָ הַמֵּיטֵב שֶׁכָּכֵל הָאוֹמֹת כָּל אוֹכְלֵיו כָּל הַמִּכְלִים אֶת יִשְׂרָאֵל יֵאָשְׁמוּ אֲנִי־עַל־פִּי שֶׁהַקֹּדֶשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מְבִיא הָאוֹיֵב בְּעִבּוּר חֲמָאָם, עִם כָּל זֶה רָעָה תְּבוּאָה אֲלֵיהֶם לְאוֹמֹת בְּסוּף נָאִם יְהוָה כִּי וְזָכַר אֲנִי לְיִשְׂרָאֵל חֶסֶד נְעוּרִים שֶׁהוּא חֶסֶד הָאֲבוֹת:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכָל דְּבָרָיו אֶמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחְנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבְנוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זֶה, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּפֶה גֵּרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתְּךָ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וְלִתְּפָאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמוֹלָד: לִיל ו', שָׁעָה 7 בְּעֶרֶב, 32 דְּקוֹת ו-4 חֲלָקִים.

רֹאשׁ חֹדֶשׁ מְנַחֵם־אָב, בְּיוֹם הַשִּׁישִׁי, הַפָּא עֲלֵינוּ לְטוֹבָה.

(יא) וְרִחַת גְּדֻלָּהּ וּגּוֹ, מַחֲנֶה מְלָאכִי רִיחַ. לֹא בְרוּחַ ה', תְּקוּל אֲמֵר
לֹא בֶן-רֵעֵשׁ, מַחֲנֶה מְלָאכִי רֵעֶדָה. (יב) אִשׁ, מַחֲנֶה מְלָאכִי אִשׁ. קוּל
דְּמִמָּה דְּקָה, קוּל מִשְׁבָּחִים בְּלִחֵשׁ. (יג) וְקִלְכָּם, עֲנִין עֲנִין וְכִסְיוֹ.
(טו) לְרַבְּכֵךְ מַדְבָּרָה דְּמִשְׁק, בְּלוֹמֵר, לֵךְ לְרַבְּכֵךְ וְאַל תִּירָא מִהֲרֹדְפִים

אֲחֵרֶיךָ, וּמִזֶּה הִדְרֵךְ תִּלְךְ לְמִדְבָּר
וּדְשִׁשְׁקָה, וּבְשִׁשְׁחָתָהּ, לְשׁוֹן שֶׁל מִינֵי
דְּגָלָהּ. (יז) יָמִית אֱלִישֶׁעִי, כִּי
בְּהוֹכִיחוֹ אוֹתָם, וְלֹא הָיוּ שׁוֹמְעִים אֵלָיו
וְלֹא שָׁבוּ מִדְּרֹכָם הָרָעָה, הָיוּ הָאוֹיְבִים
בָּאִים עֲלֵיהֶם, וְהָרִי זֶה כְּאֵלוֹ הוּא הָיָה
מִמֶּת אוֹתָם, כִּי כִשְׁתַּחֲוּוּ הָרִי הֵם
עֹנְנִישִׁים יוֹחֵר. (יח) שִׁבְעַת אֲלָפִים,
שָׂאוֹ בְּלִבָּר הָיוּ הַכִּשְׁרִים שֶׁבָּהֶם.
(יט) צִמְדִּים, צִמְדִּים שֶׁל זֶה בָּקָר
הַמִּשְׁכִּים בַּעַל הַמִּחְרָשָׁה.
(כא) כְּשֶׁלֶם הַבִּשּׁוֹר, כְּשֶׁל לָהֶם

דמשק. וּמִשְׁחַת, לשון של מנוי גדלה. (יז) יְמִית אֱלִישֶׁע, כי בחיבתו אותם ולא היו שומעים אליו ולא שבו מדרכם הרעה, היו האויבים באים עליהם, וברי זה כאלו הוא היה ממות אותם, כי בשהתרו תרי הם נגנשים יותר. (יח) שָׁבַעַת אֲלֵפִים, שאלו בלבד היו חפשיים שבהם. (יט) צָמְדִים, צמדים של זוג בקר המושכים בעל המחרשה. (כא) בַּשָּׁלֶם הַבָּשָׂר, בשל להם דקה: יג וַיְהִי | בַּשָּׁמַע אֱלֹהֵיוּ וַיִּלֵּט פָּנָיו בְּאֹדְרָתוֹ וַיֵּצֵא וַיַּעֲמֹד פֶּתַח הַמַּעְרָה וַהֲנִה אֱלֹיו קוֹל וַיֹּאמֶר מִה־לֶּךָ פֹּה אֱלֹהֵיו: יד וַיֹּאמֶר קָנָא קָנָאתִי לַיהוָה | אֱלֹתִי צְבָאוֹת פִּי־עֲזָבוּ בְרִיתֶךָ בְּנִי יִשְׂרָאֵל אֶת־מִזְבְּחֶיךָ הָרְסוּ וְאֶת־נְבִיאֶיךָ הָרְגוּ בַּחֶרֶב וְאֹתָר אֲנִי לְבָדִי וַיִּבְקְשׁוּ אֶת־נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ: טו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹיו לֵךְ שׁוּב לְדִרְכְּךָ מִדְּבָרָה דַּמָּשֶׁק וּבָאתָ וּמִשְׁחַת אֶת־חֲזָאֵל לְמַלְכָּה עַל־אַרֶם: טז וְאֵת יְהוָה בֶּן־נִמְשִׁי תִמְשַׁח לְמַלְכָּה עַל־יִשְׂרָאֵל וְאֶת־אֱלִישֶׁע בֶּן־שַׁפְטָל מֵאֵבֶל מְחֹלָה תִמְשַׁח לְנָבִיא תַחְתֶּיךָ: יז וַהֲיָה הַנִּמְלָט מִחֶרֶב חֲזָאֵל יְמִית יְהוָה וְהַנִּמְלָט מִחֶרֶב יְהוָה יְמִית אֱלִישֶׁע: יח וְהִשְׁאֲרָתִי בְיִשְׂרָאֵל שְׁבַעַת אֲלֵפִים כָּל־הַבְּרָכִים אֲשֶׁר לֹא־כָרְעוּ לַפֶּעַל וְכָל הַפָּה אֲשֶׁר לֹא־נָשַׁק לוֹ: יט וַיִּלְכֵּךְ מִשֶּׁם וַיִּמָּצֵא אֶת־אֱלִישֶׁע בֶּן־שַׁפְטָל וְהוּא חָרַשׁ שְׁנִים־עֶשְׂרִי צָמְדִים לִפְנָיו וְהוּא בִּשְׁנַיִם הָעֶשְׂרִי וַיַּעֲבֹר אֱלֹהֵיו אֱלֹיו וַיִּשְׁלַךְ אֹדְרָתוֹ אֱלֹיו: כ וַיַּעֲזֹב אֶת־הַבֶּקֶר וַיֵּרֶץ אַחֲרָי אֱלֹהֵיו וַיֹּאמֶר אֲשַׁקֶּה־נָּא לְאָבִי וּלְאִמִּי וְאֶלְכָה אַחֲרֶיךָ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ שׁוּב כִּי מִה עֲשִׂיתִי לְךָ: כא וַיָּשָׁב מֵאַחֲרָיו וַיִּקַּח אֶת־צֶמֶד הַבֶּקֶר

וְאוֹתָרָה אֲנִי לְבָדִי וְהַמָּאָה שֶׁהִחְבֵּי עֹבְדֶיהָ אֵינֶם יְדֹעִים לָהֶם וְיִבְקֶשׁוּ
אֶת־נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ: יֵא וַיֹּאמֶר אַל מִן הַמַּעֲרָה וְעַמְדַת בְּרָה׃ לִפְנֵי
יְהוָה כְּבוֹד תִּשְׁכֶּנֶה וְהִנֵּה כְבוֹד ה' עֹבֵר אַחֵר כֹּל הַמַּחֲנוֹת הֵמָּה וְרוּחַ
גְּדֻלָּהּ וְחֹזֶק מַפְרָק מִשְׁבַּר הָרִים וּמִשְׁבַּר סֻלְעִים לִפְנֵי יְהוָה בָּא אֵלָיו
קוֹל תְּהוֹבָאָה וְאָמְרָה לֹא בָרוּחַ יְהוָה
וְאַחֵר הָרוּחַ רָעֵשׁ קוֹל תְּהוֹבָאָה
אָמְרָה לֹא כִרְעֵשׁ יְהוָה: יב וְאַחֵר
הָרַעֵשׁ אֵשׁ וְקוֹל תְּהוֹבָאָה אָמְרָה לֹא
כֹּאֵשׁ יְהוָה וְאַחֵר הָאֵשׁ קוֹל
דְּמָמָה דָּקָה וְאֵין שׁוֹמְעִין הַקּוֹל
מִמֶּשֶׁ: יג וַיְהִי אֲשֶׁר שָׁמַעַתְּ אֱלֹהֵינוּ אֵת
קוֹל הַדְּמָמָה וַיִּלְט וַיִּכְרֵד פְּנִיו
בְּאַדְרָתָו לְכָל יְבִישׁ אֵשׁ הַכְּבוֹד וַיֵּצֵא
מִהַמַּעֲרָה וַיַּעֲמֵד פֶּתַח הַמַּעֲרָה
וְהִנֵּה אֵלָיו קוֹל וַיֹּאמֶר מִה־לֶּךְ
כֹּה אֱלֹהֵינוּ הַעוֹדֵד בָּאת הִנֵּה, לִבְשֵׁת
נִקְמָה: יד וַיֹּאמֶר קָנָא קָנָא קָנָאתִי
לְיְהוָה אֱלֹהֵי צְבָאוֹת וְלֹא לְכַבֹּד
כִּי־עָזְבוּ בְרִיתִךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־
מִזְבְּחֶיךָ הָרִסוּ וְאֶת־נְבִיאֶיךָ
הָרְגוּ בַּחֲרֹב וְאוֹתָרָה אֲנִי לְבָדִי
וְהָיָה גַם עִתָּה אֲבִקֶּשׁ נִקְמָה לְמַעַן כְּבוֹד
שְׁמוֹ וְיִבְקֶשׁוּ אֶת־נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ:
טו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו לֵךְ שׁוּב
לְדַרְכְּךָ בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר בָּאת הִנֵּה, וְהוּא
מִדְּבָרָה דְּמִשְׁק וּבָאת אֵל דְּמִשְׁק
וּמִשְׁחַת תַּצִּיחַ לְאַלִישֵׁעַ שִׁיחָה נְבִיא
תַּחֲתִיד שְׂמִינָה אֶת־חֲזָאֵל לְמַלְךְ
עַל־אַרְם: טז וְאַתָּה יְהוּא בֶן־
נִמְשִׁי תִמְשַׁח תַּצִּיחַ לְאַלִישֵׁעַ
שִׁימְשִׁחֵהוּ לְמַלְךְ עַל־יִשְׂרָאֵל וְאַתָּה
אִלִישֵׁעַ בֶּן־שַׁפְטָם מֵאַבְל מִחוּלָה
תִּמְשַׁח לְנָבִיא תַּחֲתִיד אַחֵר
שֶׁתַּעֲלֶה בְּסַעֲרָה הַשָּׁמַיִם: יז וְהָיָה
הַנִּמְלֵט מִבְּחַרְבַּת חֲזָאֵל יָמִית יְהוּא
שֶׁהָיָה כֹּל עֹבֵדֵי הַבַּעַל וְכָל בֵּית אֲחָאָב
שֶׁהָיוּ עֹבְדֵי גִלּוּלִים וְהַנִּמְלֵט מִבְּחַרְבַּת
יְהוּא יָמִית אִלִישֵׁעַ הַם הָאֲרֻבָּעִים
וּשְׁנַיִם יְלָדִים הַמְּנַעֲרִים מִן הַמִּצֻחַ
שֶׁנִּהְיִינוּ עַל יְדֵי הַדְּבָרִים בִּירְחוֹ (מַלְכִים)

ב ב כד: יח אף שתמשל גם הרב הוא! והשאתי בישראל הכשרים שבהם שהיו שבעת אלפים אשר הקם חשבון כל־הכרפים אשר לא־כרתו לפעל וכל הַפָּה אשר לא־נשק לו אבל חזן מהם לא ימצא בהם עוד כשרים: יט וילך מִשֵּׁם וימצא את־אלישע בן־שפם והוא חרש הולך אחר הבקר החורש שנים־עשר צמדים וזו בקר לפניו והוא בשנים העשר באחרונה ויעבר אליהו אליו וישלך קצת מאדירתו אליו לחמו שיהא נביא לה: כ ויעזוב את־הבקר וירץ אחרי אליהו ויאמר אֶשְׁקֶה־נָּא לָאֵבִי וְלִאִמִּי וְאֶלְכָה אַחֲרָיו ויאמר לוֹ לךָ שׁוּב אֵלַי כִּי תִפְּלֹאוֹת וְהַנָּסִים מֵה שַׁעֲשִׁיתִי הַמָּה גַם לָךְ גַּם אֵתָה תַעֲשֶׂה כְמוֹתָם: כא וישב מאחוריו לנשק לאביו ולאמו ויקח את־צמד הבקר ויזכחהו כי לא הלך לחטוב עצים

עטרת מרים

אלא ובכלי הקקר המחרשה שבקע
בשלים הבשר ויתן לעם לאחד
עשר החורשים ואנשי עירו שבאו
ללוחתו ויאכלו ויקם וילך אחרי
אליהו וישרתהו:

ויזבחהו ובכלי הקקר בשלים הבשר ויתן לעם
ויאכלו ויקם וילך אחרי אליהו וישרתהו:

שי למורא

הבשר. ורש"י פרש, בשל את שני
השונרים, דהיינו, הבשר שלהם. ויתן
לעם ויאכלו, מרב שמחה עשה
משתה.

קריאת התורה למנחת שבת קודש
ל בידבר משה אל־ראשי המפות לבני
ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה יהוה:
איש כי ידור גדר ליהוה או־השבע שבועה
לאסור אפר על־נפשו לא יחל דברו ככל־
היצא מפיו יעשה: וְאִשָּׁה כִּי־תִדֹר גֹּדֶר לַיהוָה
וְאָסְרָה אֶפֶר בֵּית אָבִיהָ בְּנִעְרֶיהָ: ה וְשָׁמַע
אָבִיהָ אֶת־גְּדֻרָּהּ וְאָסְרָה אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־
נַפְשָׁהּ וְהַחֲרִישׁ לָהּ אָבִיהָ וְקָמוּ כָל־גְּדֻרֶיהָ
וְכָל־אָפֶר אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם: ו וְאִם־
הָנִיא אָבִיהָ אֶת־הָבֵיט שָׁמַעוּ כָל־גְּדֻרֶיהָ
וְאָסְרֶיהָ אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם
וַיהוָה יִסְלַח־לָהּ כִּי־הָנִיא אָבִיהָ אֶת־הָ: ז וְאִם־
הָיָה תִּהְיֶה לְאִישׁ וְגִדְרָהּ עָלֶיהָ אוֹ מִבְּטָא
שָׁפְתֶיהָ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ: ח וְשָׁמַע אִשָּׁה
בְּיוֹם שָׁמַעוּ וְהַחֲרִישׁ לָהּ וְקָמוּ גְדֻרֶיהָ וְאָסְרָה
אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקָמוּ: ט וְאִם בְּיוֹם שָׁמַע
אִשָּׁה יָנִיא אוֹתָהּ וְהָפֵר אֶת־גְּדֻרָּהּ אֲשֶׁר עָלֶיהָ

וְאֵל מִבְּטָא שָׁפְתֶיהָ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ
וַיהוָה יִסְלַח־לָהּ: (ל) וְגִדֵּר אֶלְמָנָה וְגִרוּשָׁה כָּל־
אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם עָלֶיהָ: יא וְאִם־בֵּית
אִשָּׁה גִדְרָה או־אָסְרָה אֶפֶר עַל־נַפְשָׁהּ
בְּשָׁבָעָה: יב וְשָׁמַע אִשָּׁה וְהַחֲרִישׁ לָהּ לֹא הָנִיא
אֶת־הָ וְקָמוּ כָל־גְּדֻרֶיהָ וְכָל־אָפֶר אֲשֶׁר־אָסְרָה
עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם: יג וְאִם־הָפֵר יָפֵר אֶת־הָ אִשָּׁה
בְּיוֹם שָׁמַעוּ כָל־מוֹצֵא שָׁפְתֶיהָ לְגִדְרָהּ וְלֹא־אָפֶר
נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם אִשָּׁה הַפֵּרִם וַיהוָה יִסְלַח־לָהּ:
(ישראל) יד כָּל־גִּדֵּר וְכָל־שָׁבָעָת אֶפֶר לְעֵנֶת נַפֵּשׁ
אִשָּׁה יְקִימוּ וְאִשָּׁה יִפְרֹנוּ: טו וְאִם־הַחֲרִישׁ
יַחֲרִישׁ לָהּ אִשָּׁה מְיוֹם אֶל־יוֹם וְהַקִּים אֶת־
כָּל־גְּדֻרֶיהָ אוֹ אֶת־כָּל־אָסְרֶיהָ אֲשֶׁר עָלֶיהָ
הַקִּים אֶת־הָ כִּי־הַחֲרִישׁ לָהּ בְּיוֹם שָׁמַעוּ:
טז וְאִם־הָפֵר יָפֵר אֶת־הָ אַחֲרֵי שָׁמַעוּ וְנִשְׂאָה
אֶת־עֹנָהּ: יז אֵלֶּה הַחֻקִּים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין־אָב לְבִתּוֹ
בְּנִעְרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ: פ

שאו ידיכם קודש וברכו את הוי' . . צריך להבין . . הלוא כל הברכות . . הם משם הוי', אם-כן מהו וברכו את הוי' שצריכים לברך את שם הוי'. יש הוי' דלתתא והוי' דלעילא. על-ידי העבודה ד'שאו ידיכם קודש' נעשה העניין ד'ברכו את הוי'', להמשיך תוספת אור והגילוי בהוי' דלתתא, ואז יברך הוי' דלעילא.

פרק א משנה ג

אֲנִיגְנוֹס אִישׁ סוֹכּוֹ קִבֵּל מִשְׁמְעוֹן הַצַּדִּיק. הוּא הָיָה אוֹמֵר: אֵל תִּהְיוּ כַּעֲבָדִים הַמְשַׁמְשִׁין אֶת הָרֶב עַל מִנַּת לְקַבֵּל פָּרֶס, אֲלָא הָיוּ כַּעֲבָדִים הַמְשַׁמְשִׁין אֶת הָרֶב שְׁלֹא עַל מִנַּת לְקַבֵּל פָּרֶס, וְיֵהִי מוֹרָא שָׁמַיִם עֲלֵיכֶם.

נקודות משיחות קודש

על מנת לקבל פרס. משום זה מקדים התנא "אל תהיו כו'", ורק אחר כך הוא אומר "אלא הו כו'".

והנה מבואר בחסידות⁶ שאהבה ויראה הן שתיים שהן ארבע: יראה תתאה ויראה עילאה, אהבה זוטא ואהבה רבה. וענינים: יראה תתאה - שירא מהעונש (או על-כל-פנים מהפגם שנגרם לו על ידי החטא). יראה עילאה - יראת הרוממות וירא בושת, היינו שירא מהחטא עצמו, שהוא נגד רצון ה'. אהבה זוטא - האהבה מצד הטוב המגיע אל האדם על ידי עבודתו, הן טוב גשמי והן הטוב הרוחני ביותר. אהבה רבה - שלא על מנת לקבל פרס כלל⁷. וסדר העבודה הוא - יראה תתאה, אהבה זוטא, אהבה רבה ויראה עילאה.

וארבע הבחינות מרומזות במשנתנו: אל תהיו כעבדים - יראה תתאה, על מנת לקבל פרס - אהבה זוטא, שלא על מנת לקבל פרס - אהבה רבה, ויהי מורא שמים עליכם - יראה עילאה⁸. ומאחר שביראה עילאה גופא יש שתי דרגות: מה שהאדם ממשיך על עצמו ב"אתערותא דלתתא", והבאה מלמעלה ב"אתערותא דלעילא", שהיא "עיקר היראה"⁹ לכן אומר "ויהי מורא שמים עליכם" - לכלול גם בחינה זו שבאה מלמעלה, בבחינת מקיף על האדם¹⁰.

* * *

הרי ביאור הקשר לבעל המאמר - אניגנוס איש סוכו. לאניגנוס היו שני תלמידים ש"עמדו ופירשו מן התורה, ונפרצו מהם שתי פרצות - צדוקין וביתוסין"¹¹. תלמידים אלו שנו ופירשו בגלל העובדה שלמדו תורה ללא יראת שמים, וכתוצאה מכך באו לכלל טעות ואי-הבנה בדברי רבותיהם. ואניגנוס, בראותו בתלמידים שלו את התוצאות החמורות של תורה ללא יראת שמים, הדגיש את הנחיצות של יראת שמים - "ויהי מורא שמים עליכם"¹².

הרי ביאור הקשר בין מאמרו של אניגנוס למאמרו של שמעון הצדיק - "על שלשה דברים העולם עומד":

כוונת מאמר זה היא לזרז את האדם להוסיף ולהדר בשלשה דברים אלו, להיותם שלשה עמודי העולם. ובהמשך לזה אומר התנא שעבודת ה' צריכה להיות בצורה נעלית יותר - שלא על מנת לקבל "פרס" זה של קיום ועמידת העולם. (ואילו שמעון הצדיק אינו מדבר על דרגה נעלית זו של עבודה (שלא על מנת לקבל פרס), כי עבודתו היתה בקו החסד, ולכן מדבר אודות עבודה כזו שהיא בהישג ידו של כל אחד, לרבות מי שלא הגיע עדיין לכלל עבודה לשמה)¹.

* * *

השאלות במשנתנו: א. הרי זה בניגוד למה שכתוב² "כבד את אביך ואת אמך למען יאריך ימך" - על מנת לקבל פרס, ועוד כיוצא בזה. ב. למה לא התחיל התנא בצד החיובי ("היו כעבדים כו"). ג. "ויהי מורא שמים עליכם" - הלא יראת ה' היא אחת מרמ"ח מצוות-עשה שבתורה, ולא הנהגה של מדת חסידות. ד. הדיוק "עליכם" (ולא "בכם"). והביאור:

משורת הדין רשאי אדם לעבוד את ה' על מנת לקבל פרס, כמאמרם ז"ל³: "לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה". ועל זה נאמר "למען יאריך ימך". והתנא מחדש לנו כאן, במילי דחסידותא, שאף על פי כן "אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס"⁴.

והנה, מאמרו "אל תהיו כעבדים" מובן שמדובר באדם שהוא בדרגת "עבד", שבהפקירא נוחא ל⁵. אי לזאת, צריכים להודיעו בתחלה שקיימת עבודה כזו (של על מנת לקבל פרס), אלא שמצד מדת חסידות עליו לעבוד את קונו שלא

(1) משיחת ש"פ נשא תשמ"ב - על פי רשימת השומעים בלבד. (2) יתרו כ, יב. ועד"ז (עקב יא, כא): למען ירבו ימיכם. (3) סוטה מז, א. (4) ראה ר"ן פסחים ח, א. תוד"ה בשביל - ר"ה ד, א ובעין יעקב שם. מפרשים כאן. (5) גיטין יג, א. (6) אוה"ת ר"פ תולדות. וראה לקו"ש ח"ג עמ' 781. (7) וכאשר מגיעים לדרגה זו, באים לידי הכרה שגם השכר המעולה ביותר הוא רק "פרס" - מלשון פרוסה - לגבי העבודה עצמה (ראה ספר הערכים חב"ד ערך אהבה זוטא, רבה). (8) וראה ברבינו יונה. - ולכן מדייק "מורא שמים", כי "מורא" הוא יראה עילאה, משא"כ "יראה" הוא יראה תתאה (לקו"ת צו יג, ב). (9) סדור עס דא"ח עמ' קנא, ג. ושם, שיראה זו עולה על יראה עילאה כ"מעלת ויתרון האור על החושך ממש". (10) משיחת ש"פ פנחס תשל"ז - על פי רשימת השומעים בלבד. (11) אבות דר"נ פ"ה, ב. (12) משיחת ש"פ נשא תשמ"ב - על פי רשימת השומעים בלבד.

רעה לוח זמנים לשבוע פרשת פינחס בחו"ל (מטות באה"ק) - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמונה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	05:48	05:52	08:36	08:38	09:16	09:17	10:27	10:29	13:22	13:22	19:46	19:43	20:15	20:11	19:23	20:23
חיפה (ק)	05:44	05:48	08:32	08:35	09:13	09:15	10:25	10:27	13:21	13:21	19:52	19:48	20:18	20:14	19:16	20:26
ירושלים (ק)	05:45	05:49	08:33	08:36	09:13	09:15	10:25	10:27	13:20	13:20	19:50	19:47	20:14	20:11	19:08	20:23
תל אביב (ק)	05:46	05:50	08:34	08:37	09:15	09:17	10:27	10:28	13:22	13:22	19:47	19:44	20:17	20:13	19:23	20:25
אוסטריה, וינה (ק)	05:12	05:19	07:58	08:05	09:04	09:08	10:24	10:27	13:40	13:40	20:49	20:43	21:31	21:24	20:26	21:41
אוסטריה, מלבורן (ח)	07:32	07:28	09:18	09:17	09:57	09:55	10:48	10:47	12:56	12:57	17:22	17:27	17:52	17:56	17:07	18:07
אוקראינה, אודסה (ק)	05:21	05:27	08:09	08:15	09:10	09:13	10:29	10:31	13:42	13:42	20:45	20:39	21:25	21:18	20:22	21:34
אוקראינה, דונייצק (ק)	04:47	04:53	07:33	07:40	08:39	08:42	09:59	10:01	13:14	13:14	20:23	20:16	21:04	20:57	20:00	21:14
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	04:56	05:03	07:41	07:48	08:49	08:52	10:09	10:12	13:25	13:25	20:35	20:29	21:18	21:10	20:12	21:28
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	05:14	05:21	07:55	08:04	09:10	09:14	10:32	10:35	13:51	13:51	21:09	21:02	21:53	21:45	20:45	22:04
אוקראינה, קייב (ק)	05:05	05:13	07:45	07:55	09:03	09:06	10:24	10:27	13:44	13:44	21:02	20:55	21:47	21:39	20:38	21:58
איחוד אמירויות, אבו דאבי (ח)	05:44	05:47	08:28	08:30	09:04	09:06	10:14	10:15	13:03	13:03	19:13	19:11	19:40	19:38	18:52	19:48
איטליה, מילאנו (ק)	05:51	05:57	08:40	08:45	09:38	09:41	10:56	10:59	14:08	14:08	21:10	21:04	21:46	21:40	20:45	21:55
אקוודור, קיטו (ח)	06:17	06:17	08:46	08:47	09:17	09:17	10:19	10:19	12:51	12:51	18:24	18:24	18:47	18:47	18:06	18:56
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	07:57	07:54	09:49	09:48	10:27	10:25	11:19	11:18	13:30	13:30	18:04	18:08	18:32	18:36	17:48	18:47
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	09:05	09:01	10:45	10:44	11:26	11:24	12:16	12:15	14:21	14:22	18:38	18:43	19:10	19:15	18:24	19:27
ארה"ב, בולטימור (ק)	05:54	05:59	08:44	08:48	09:31	09:34	10:46	10:48	13:49	13:49	20:31	20:27	21:04	20:59	20:10	21:13
ארה"ב, ברוקלין (ק)	05:39	05:44	08:29	08:33	09:18	09:21	10:34	10:36	13:39	13:39	20:24	20:20	20:58	20:53	20:03	21:07
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	05:40	05:45	08:30	08:34	09:19	09:22	10:35	10:37	13:39	13:39	20:25	20:20	20:59	20:54	20:03	21:08
ארה"ב, דטרויט (ק)	06:11	06:16	09:01	09:05	09:52	09:55	11:09	11:11	14:16	14:16	21:06	21:01	21:41	21:36	20:44	21:50
ארה"ב, האוסטון (ק)	06:32	06:35	09:19	09:21	09:58	10:00	11:09	11:10	14:02	14:02	20:24	20:21	20:51	20:48	20:03	20:59
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	05:54	05:58	08:42	08:45	09:24	09:26	10:37	10:38	13:34	13:34	20:03	19:59	20:33	20:29	19:42	20:41
ארה"ב, מיאמי (ק)	06:40	06:43	09:25	09:27	10:01	10:03	11:11	11:12	14:01	14:01	20:14	20:12	20:41	20:39	19:54	20:49
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	05:33	05:38	08:23	08:27	09:13	09:16	10:29	10:31	13:35	13:35	20:22	20:17	20:57	20:52	20:00	21:06
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	06:04	06:09	08:54	08:58	09:43	09:46	10:59	11:01	14:03	14:03	20:48	20:43	21:22	21:17	20:26	21:30
ארה"ב, שיקגו (ק)	05:30	05:36	08:20	08:25	09:11	09:14	10:28	10:30	13:34	13:34	20:23	20:18	20:58	20:52	20:01	21:07
בוליביה, לה-פס (ח)	07:01	07:00	09:16	09:16	09:48	09:48	10:46	10:46	13:09	13:09	18:16	18:18	18:41	18:43	18:00	18:52
בלגיה, אנטוורפן (ק)	05:46	05:54	08:23	08:34	09:45	09:49	11:08	11:10	14:28	14:29	21:50	21:43	22:36	22:28	21:26	22:47
בלגיה, בריסל (ק)	05:48	05:56	08:27	08:37	09:46	09:50	11:08	11:11	14:28	14:29	21:48	21:41	22:34	22:26	21:25	22:45
ברזיל, סאן פאולו (ח)	06:48	06:46	08:55	08:55	09:28	09:28	10:24	10:25	12:43	12:43	17:43	17:45	18:04	18:06	17:22	18:16
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	06:35	06:33	08:43	08:42	09:16	09:15	10:12	10:12	12:31	12:31	17:27	17:30	17:53	17:55	17:12	18:05
בריטניה, לונדון (ק)	05:03	05:11	07:37	07:49	09:03	09:07	10:25	10:28	13:47	13:47	21:11	21:04	21:56	21:48	20:48	22:07
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	05:02	05:10	07:15	07:33	09:06	09:11	10:30	10:33	13:56	13:56	21:28	21:20	22:19	22:09	21:06	22:31
גרמניה, ברלין (ק)	05:04	05:12	07:26	07:46	09:06	09:10	10:30	10:33	13:53	13:53	21:22	21:14	22:10	22:00	20:56	22:21
גרמניה, פרנקפורט (ק)	05:35	05:42	08:16	08:25	09:31	09:35	10:52	10:55	14:11	14:11	21:28	21:21	22:13	22:04	21:04	22:23
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	06:54	06:51	08:58	08:57	09:32	09:31	10:27	10:26	12:43	12:44	17:40	17:43	18:00	18:03	17:18	18:13
הודו, מומבאי (ח)	06:10	06:12	08:51	08:53	09:25	09:27	10:33	10:34	13:18	13:18	19:19	19:18	19:45	19:43	19:00	19:53
הודו, פונה (ח)	06:07	06:09	08:48	08:50	09:22	09:23	10:29	10:30	13:14	13:14	19:14	19:13	19:40	19:38	18:55	19:48
הונגריה, בודפשט (ק)	05:04	05:10	07:51	07:57	08:55	08:58	10:14	10:17	13:29	13:29	20:35	20:29	21:16	21:09	20:12	21:26
טורקיה, איסטנבול (ח)	04:43	04:48	07:33	07:37	08:22	08:25	09:38	09:40	12:44	12:44	19:30	19:26	20:05	19:59	19:08	20:13
יוון, אתונה (ק)	06:16	06:21	09:06	09:09	09:52	09:54	11:06	11:08	14:08	14:08	20:46	20:42	21:19	21:14	20:25	21:27

לוח זמנים לשבוע פרשת פינחס בחו"ל (מטות באה"ק) - בערים שונות בעולם רעט

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
וולדובה, קיישינב (ק)	05:26	05:33	08:14	08:20	09:16	09:20	10:36	10:38	13:50	13:49	20:55	20:49	21:35	21:28	20:32	21:45
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:07	06:09	08:48	08:50	09:22	09:24	10:30	10:31	13:15	13:15	19:17	19:16	19:43	19:41	18:58	19:51
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	08:03	07:58	09:33	09:31	10:18	10:15	11:05	11:04	13:06	13:06	17:08	17:14	17:43	17:49	16:55	18:02
נפאל, קטמנדו (ח)	05:19	05:22	08:05	08:07	08:42	08:44	09:53	09:54	12:44	12:44	19:01	18:58	19:29	19:26	18:41	19:37
סין, בייג'ין (ח)	04:59	05:04	07:50	07:53	08:38	08:40	09:53	09:55	12:57	12:57	19:41	19:37	20:15	20:10	19:17	20:23
סינגפור, סינגפור (ח)	07:05	07:06	09:35	09:36	10:06	10:06	11:09	11:09	13:41	13:42	19:16	19:17	19:40	19:40	18:59	19:49
פולין, ורשא (ק)	04:35	04:43	07:02	07:18	08:36	08:41	10:00	10:02	13:23	13:22	20:49	20:41	21:37	21:28	20:24	21:49
פרו, לימה (ח)	06:30	06:29	08:49	08:49	09:20	09:20	10:20	10:20	12:44	12:45	17:59	18:01	18:23	18:25	17:42	18:34
צרפת, ליון (ק)	06:07	06:13	08:56	09:02	09:55	09:58	11:13	11:16	14:25	14:25	21:26	21:20	22:05	21:58	21:03	22:14
צרפת, פריז (ק)	06:05	06:12	08:50	08:57	09:59	10:02	11:19	11:22	14:36	14:36	21:50	21:43	22:31	22:23	21:25	22:41
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:52	05:52	08:24	08:25	08:55	08:56	09:59	09:59	12:34	12:34	18:14	18:13	18:37	18:37	17:55	18:46
קנדה, טורונטו (ק)	05:52	05:57	08:41	08:46	09:36	09:39	10:53	10:55	14:01	14:01	20:58	20:53	21:32	21:26	20:33	21:41
קנדה, מונטריאול (ק)	05:22	05:28	08:11	08:16	09:09	09:12	10:27	10:30	13:39	13:38	20:40	20:34	21:17	21:10	20:16	21:26
קפריסין, לרנקה (ק)	05:44	05:48	08:33	08:36	09:16	09:18	10:29	10:31	13:27	13:27	19:59	19:55	20:29	20:26	19:38	20:38
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	04:41	04:50	07:02	07:03	08:49	08:54	10:15	10:18	13:44	13:44	21:23	21:14	22:18	22:07	20:58	22:31
רוסיה, מוסקבה (ח)	04:09	04:18	06:36	06:36	08:20	08:25	09:46	09:50	13:18	13:18	21:06	20:57	22:00	21:48	20:36	22:13
רוסיה, וסטוב-על-הדון (ח)	04:42	04:49	07:30	07:36	08:33	08:36	09:52	09:54	13:06	13:06	20:12	20:06	20:52	20:45	19:49	21:02
שווייץ, ציריך (ק)	05:46	05:53	08:34	08:40	09:37	09:40	10:57	10:59	14:11	14:11	21:22	21:16	21:58	21:51	20:54	22:08
טאילנד, בנגקוק (ח)	05:59	06:00	08:37	08:39	09:10	09:11	10:16	10:17	12:56	12:57	18:50	18:49	19:14	19:13	18:31	19:23

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משניות י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח – התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר: ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל-אויב ואורב ולסטים וחיזות רעות בדרך ומכל-פודעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שיי הלוי בן חנה וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי וזוגתו **מעין חנה**

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 3 9606108 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 3 9601001 (972)

להורדת הקבצים: Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00844
17/07/2022

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים